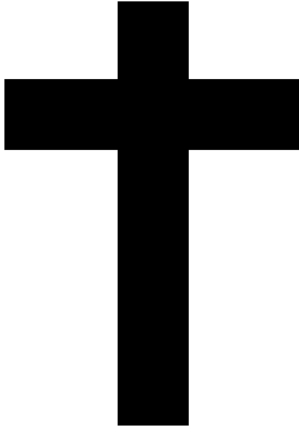

Marĩp̃aya Kerere
Wereri Turi

New Testament in Siriano

Marĩpaya Kerere Wereri Turi

New Testament in Siriano

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siriano

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Siriano

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
1a0774e8-d152-5929-891b-95e0d2238786

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	72
SAN LUCAS	115
SAN JUAN	190
LOS HECHOS	243
ROMANOS	307
1 CORINTIOS	337
2 CORINTIOS	366
GÁLATAS	385
EFESIOS	397
FILIPENSES	408
COLOSENSES	415
1 TESALONICENSES	422
2 TESALONICENSES	428
1 TIMOTEO	431
2 TIMOTEO	439
TITO	445
FILEMÓN	449
HEBREOS	451
SANTIAGO	474
1 SAN PEDRO	482
2 SAN PEDRO	491
1 SAN JUAN	496
2 SAN JUAN	503
3 SAN JUAN	504
SAN JUDAS	506
EL APOCALIPSIS	509

SAN MATEO

*Jesucristo ñekūsāmarā āārīturiamurīridea
(Lc 3.23-38)*

¹ Jesucristo ñekūsāmarā iripoegue marā āsū āārīnerā āārīmá. Jesucristo, David parāmi āārīturiagu āārīdi āārīmí. David, Abraham parāmi āārīturiagu āārīdi āārīmí.

² Abraham Isaac pagu, Isaac Jacob pagu, Jacob Judásā pagu āārīdi āārīmí.

³ Judá pūrā Fares, Zara wāikurā āārīnerā āārīmá. Īgūsā pago Tamar wāikudeo āārīmó.

Fares Esrom pagu, Esrom Aram pagu,

⁴ Aram Aminadab pagu, Aminadab Naasón pagu, Naasón Salmón pagu,

⁵ Salmón Booz pagu āārīdi āārīmí. Īgū pago Rahab wāikudeo āārīmó.

Booz, Obed pagu āārīdi āārīmí. Īgū pago Rut wāikudeo āārīmó.

Obed Isai pagu āārīdi āārīmí.

⁶ Isai Israel bumarā opu David pagu āārīdi āārīmí.

David, Urías marāpo āārīdeo merā Salomón wāikugure pūrākudi āārīmí.

⁷ Salomón Roboam pagu, Roboam Abías pagu,

Abías Asa pagu,

⁸ Asa Josafat pagu,

Josafat Joram pagu, Joram Uzías pagu,

⁹ Uzías Jotam pagu, Jotam Acaz pagu,

Acaz Ezequías pagu,

¹⁰ Ezequías Manasés pagu,

Manasés Amón pagu, Amón Josías pagu,

¹¹ Josías, Jeconíasā pagu āārīdi āārīmí. Īgūsā āārīripoere Israel bumarārē Babilonia marā gapu ñeā, Īgūsāya nikūgue āiānerā āārīmá.

¹² Irasirigu, Jeconías Babilonia nikūgue Salatiel wāikugure pūrākudi āārīmí.

Salatiel Zorobabel pagu,

¹³ Zorobabel Abiud pagu,

Abiud Eliaquim pagu, Eliaquim Azor pagu,

¹⁴ Azor Zadoc pagu, Zadoc Aquim pagu,

Aquim Eliud pagu,

¹⁵ Eliud Eleazar pagu,

Eleazar Matán pagu, Matán Jacob pagu,

¹⁶ Jacob, José pagu āārīdi āārīmí.

José, María marāpu āārīdi āārīmí. María, Jesús masakare taubu “Cristo” wāikugu pago āārīdeo āārīmó.

¹⁷ Abraham merā keopurori, Daviguere marī keotūnumakū, āārīpererā Abraham parāmerā āārīturiarā catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá. David merā Īgū parāmerā āārīturiarārē keomakū, Babiloniague Israel bumarārē Īgūsā āiaburo dupuyuro keotūnumakū, catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá. Dupaturi Babiloniague Īgūsā ejadero puru, Īgūsā parāmerā āārīturiarārē keopurorimakū, Cristo deyoadero puru keotūnumakū, catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá doja.

Jesucristo deyoadea
(Lc 2.1-7)

18 Jesucristo deyoaburi āsū waayuro. Īgū pago María, José merā marāpukūbo iriyupo. Īgūsā suro merā āārīrikuburo dupuyuro Ōāgū deyomarīgū turari merā nijīpo āārīnugāsīayupo.

19 José igo merā mojōsiabu diayemarē irigu āārīyupū. Irasirigū, igo nijīpo āārīrīrē masīgū, masaka ĩūrōgue igore: “Nērō ideoo āārīmō”, ārī weresāduabi, Īgūsā masībīrimakūta igore bēobu iriadiyupū.

20 Irire Īgū gūñaripoe Marīpūre wereboegu, kērōgue Īgūrē deyoa, āsū ārīyupū:

—José, David parāmi āārīturiagu, Mariare ñerō gūñabirikōāka! Igo, Ōāgū deyomarīgū turari merā nijīpo āārīnugāsīamo. Irasirigū gūiro marīrō igo merā mojōsiaka!

21 Igo majīgūrē pūrākugokumo. Īgū Īgūyarā masakare Īgūsā ñerī iridea wajare taubu āārīgukumi. Irasirigū Īgūrē “Jesús”^{*} wāiyegukoa, ārīyupū Marīpūre wereboegu Josére.

22 I āārīpereri Marīpū Īgūya kerere weredupuyudire gojadorederosūta waayuro. Āsū ārī gojasūdero āārībú:

23 Sugo nomeō ūmūn merā āārībīrikerego, sugū majīgū pūrākugokumo. Īgū “Emanuel”, ārīrō: “Marīpū marī merāta āārīmī”, ārīduaro yāa.

24 José kārīadi yobeja, pūru Marīpūre wereboegu Īgūrē doreaderosūta María merā mojōsiayupū.

25 Irasirikeregu, igo magūrē pūrākuburo dupuyuro igore marāpokūbi irirosū āārīkōāyupū. Igo pūrākūadero pūru, majīgūrē “Jesús” wāiyeyupū.

2

Masīrīmasā Jesúre ĩārā waadea

1 Herodes wāīkūgu, Judea nikū marā opu āārīripoe Jesús iri nikūma makā Belēgue deyoayupū. Īgū deyoadero pūru, abe marīriro gapū marā neñukārē ōārō masīrīmasā Jerusalēgue ejañurā.

2 Irogue eja, iri makā marārē sērēñañurā:

—Sugū majīgū deyoadi judío masaka opu āārību, ĩnoōgue āārīrī? Guaya nikūgue gūa āārīmakū, abe marīriro gapū neñukāmū Īgū deyoarire ĩmugū boyopūrorimakū ĩābú. Irasirirā Īgūrē buremurā aarirā iriabu, ārīñurā.

3 Opu Herodes Īgūsā irasū ārādeare pébokagu, būro gūñarikūyupū. Āārīpererā Jerusalén marāde gūñarīkūñurā.

4 Irasirigū Herodes āārīpererā paía oparārē, Moisés doredeare buerimasādere siiu neō, Īgūsārē sērēñāyupū:

—Cristo, Marīpū iriubu, ĩnoōgue deyoabu āārāyuri? ārīyupū.

5 Īgū irasū ārīmakū, āsū ārī yujñurā:

—Judea nikūma makā Belēgue deyoagukumi. Iripoegue Marīpūya kerere weredupuyudi āsū ārī gojadi āārīmī:

6 Belén wāīkūri makāgue sugū Opu deyoagukumi. Īgū Marīpūyarā Israel bumarārē korebu āārīgukumi.

* 1:21 “Jesús”, ārīrō: “Marī Opu marīrē taumi”, ārīduaro yāa. ✪ 1:23 Is 7.14

Irasiriro Belén Judea nikū āārīrī makārī watope ubu āārīrī makā āārīkerero, gaji makārī nemorō āārīrokoa, ārī gojadi āārīmī, ārī wereñurā Herodere.*

7 Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Herodes masīrīmasārē siiu, masaka péberogue sērēñayupu:

—¿Naásū āārīmakū neñukāmū deyoari? ārīyupu.

8 “Irinogue deyoami”, ārī yajumakū pégu, Īgūsārē Belégue āsū ārī iriuyupu:

—Iro marārē: “¿Noogue āārīrī, majīgū deyoadi?” ārī sērēñarā waaka! Īgūrē bokajarā, ōōta goedujarika, yare Īgū āārīrōrē weremurā! Yude Īgūrē buremugū waaduakoa, ārīyupu Īgūsārē.

9-10 Īgū irasū ārīmakū pé, Belégue waakōāñurā. Maague waamakū, neñukāmū, abe marīrīro gapu boyoadi Īgūsā dupuyuro waadupuyuyupu, Īgūsā waarī maarē Īmugū. Īgūsā neñukāmūrē Īārā, buro usuyañurā. Neñukāmū Īgūsā dupuyuro waa, majīgū Īgū āārīrī wii weka dujanugājayupu.

11 Irasirirā iri wiigue ñajarā, majīgūrē, Īgū pago María merā āārīgūrē bokajañurā. Īgūrē Īā, Īgū puro ñadukupuri merā ejamejā: “Ōātarimi”, ārī buremuñurā. Īgūsā āīadea kūmarīrē tūpā: oro, incienso, mirra wāikuri sārōrī wajaparire Īgūrē siñurā.

12 Puru Īgūsā kārīripoe Marīpu kērōgue wereyupu:

—Musāya makāgue goedujāarā, Herodes puro waarī maarē dujāabirikōāka! Gaji maa gapu dujāaka! ārī wereyupu. Irasirirā gaji maa gapu goedujāañurā.

José, María merā majīgūrē Egiptogue āīduriadea

13 Masīrīmasā goedujáadero puru, Marīpure wereboegu Josére kērōgue deyoa, āsū ārī wereyupu:

—Yobeka! Majīgūrē, Īgū pago merā Egipto nikūgue āīduriwāgāka! Yu murē: “Dujarika!” ārī weremakūgue dujarika! Herodes majīgūrē āmabu yāmi Īgūrē wējēbu, ārī wereyupu.

14 Īgū irasū ārīmakū pégu, José yobe, majīgūrē āi, pago merā ñamita Egiptogue waakōāyupu.

15 Herodes okoropā irogue āārīñurā. Irasiriro Marīpuya kerere weredupuyudi Marīpu magūrē Īgū ārīdeare gojaderosūta waayuro. Marīpu āsū ārīdi āārīmī: “Yu magūrē Egiptogue āārīgūrē siiubu”.

Herodes āma pūrārē wējēbéodorede

16 Herodes, masīrīmasā Īgū puro goedujāabirimakū Īāgū, guatariakōāyupu. Irasirigu Belén marārē, iri makā turo āārīrādere āma pūrāgārē wējēpeokōādeyupu. Masīrīmasā ārīdeare gūñagū: “Ōōpāta majīgū masākumi”, ārī gūñayupu. Irasirigu pe bojori oparārē, pe bojori doka oparārē wējēbéodeyupu.

17 Īgū irasiriri Jeremías Marīpuya kerere weredupuyudi gojaderosūta waayuro. Āsū ārī gojadi āārīmī:

18 Ramá wāikurogue buro bujawereri merā dujaritua, orerākuma. Raquel parāmerā āārīturīarā Israel bumarā nome Īgūsā pūrārē buro orerākuma. Īgūsā pūrārē wējēmakū Īārā, bujawereduúbirimakū, gajerā Īgūsārē gūñaturamakū irimasībirikuma, ārī gojadi āārīmī.*

19 Herodes boadero puru, Marīpure wereboegu Josére Egiptogue āārīgūrē kērōgue deyoa, āsū ārīyupu doja:

²⁰ —Majīgūrē wējēduanerā boapereakōāma. Irasirigu majīgūrē, pago merā Israel bumarāya nikūgue āi dujáaka doja! āriyupū.

²¹ Īgū irasū ārimakū pégu, José yobe, majīgūrē, pago merāta Israel bumarāya nikūgue āiākōāyupū.

²² José gapū Judea nikūgue ejagu, Herodes magū Arquelao wāikugu Īgū pagu dagare gorawayudi āārimi, āiri kerere pégu, güiyupū. Irasirigu, kēōgue Marīpu Īgūrē werederosūta Judea nikūrē taria, Galilea nikūgue waakōāyupū.

²³ Iri nikūguere Nazaret wāikuri makāgue eja, āāriyupū. Irasiriro Marīpaya kerere weredupuyunerā gojaderosūta waayuro. Āsū āri gojanerā āārimá: “‘Cristo, Marīpu iriudi Nazaretmuta āārimi’, āirākuma masaka”, āri gojanerā āārimá.

3

Juan masakare wāiyerimasū buedea (Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Iripoere Juan masakare wāiyerimasū Judea nikū masaka marīōgue Īgū pūro ejarārē Marīpuyare buenugāyupū.

² Āsū āri werenayupū:

—Musā ñerō iririre bujawereka! Musā güñarirē gorawayuka! Mērō dayáa, Marīpu Īgūyarārē doreri ejaburo, āri werenayupū.

³ Iripoeguemu Isaías Marīpaya kerere weredupuyudi, Juan iriburire āsū āri gojadi āārimí:

Sugu, masaka marīōgue buro gainiri merā: “Marī Opū aariburi dupuyuro Īgū aariburi maarē diayema maa oāri maa āmurā irirosū diayemarē irika!” āri weregukumi, āri gojadi āārimí.*

⁴ Juāya suríro camellu poari merā suadea suríro āāriyuro. Īgūya yujwēñaridade waibu gasiro merā irideada āāriyuro. Poreroa, mume makānūu marāyare baarikuyupū.

⁵ Jerusalén marā, āāriperero Judea nikū marā, dia Jordán wāikudiya turo marāde Īgūrē péra ejañurā.

⁶ Īgūsā ñerō irideare bujawere, Marīpūre weretarimakū iāgū, Īgūsārē deko merā wāiyeyupū dia Jordán wāikudiyague.

⁷ Juan, wārā fariseo bumarā, saduceo bumarā Īgūrē wāiyedorerā ejamakū iāgū, āsū āriyupū:

—Musā āña irirosū ñerā āārā. ¿Noā musārē oōguere aaridoreari? “Marīpu, gua ñerō iriri waja guare wajamoābirikōāburo”, āirā, ¿yure wāiyedorerā aarari?

⁸ Musā: “Gua ñerō irideare bujawere, güñarirē gorawayuabu”, āirā, musā ñerō irideare piri, oāri gapure irika! Musā irasirimakū, Marīpu musārē wajamoābirikumí.

⁹ Musā: “Gua Abraham parāmerā āārīturiarā āārimakū, Marīpu guare wajamoābirikumí”, āri güñabirikōāka! Yu musārē āsū ārā: “Musā güñarirē gorawayubirimakū, musā Abraham parāmerā āārīturiarā wajamāa. Marīpu i ütāyeri merā Abraham parāmerā āārīturiarā waamakū irimasimi”.

¹⁰ Musā ñerī iririre piribirimakū iāgū, Marīpu musārē béogukumi. Sugu yuku ñerī dukakudire iā, kōme merā nugūrīgue merāta diti, peamegue soebéorosū musārē béogukumi.

* 3:3 Is 40.3

11 Musā ñerō irideare bujawere, musā gũñarĩrē gorawayumakū ìāgū, yu musārē deko merā wāiyegukoa. Yu puru aarigú, yu nemorō turagu āārĩmi. Yu gapu ubu āārīgú, ìgūrē neō saropebirikoa. Ìgū musārē Ōāgū deyomarīgū merā, peame merā wāiyegukumi. Irasirigu Ōāgū deyomarīgūrē musā merā āārĩnimakū irigukumi, ñerĩrē soebéorosū musārē ñerĩrē béoburo, ārīgū.

12 Trigo gasirire korobéogu irirosū āārĩmi. Gasirire koro odo, iri yerire baari duripíri wiigue duripígū irirosū òārō irirārē Ìgū purogue āiagukumi. Gasiri gapure peamegue soebéogu irirosū ñerō irirārē peamegue béogukumi. Iri peame neō yaribirikoa, ārĩ werenayuru Juan masakare.

Juan Jesúre deko merā wāiyedeá
(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

13 Juan masakare dia Jordán wāikadiyague deko merā wāiyeripoe Jesús Galileague āārādi ìgūrē wāiyedoregu waayuru.

14 Irogue ejamakū, Juan ìgūrē wāiyeduabiradiyuru:

—¿Mu gapu yure wāiyerono irigu yure wāiyedoregu aariri? ārĩyuru.

15-16 Jesús gapu ìgūrē yujuyuru:

—Yure wāiyeka! Marĩrē āārĩpereri Marĩru dorederosūta iriro gāāmea.

Ìgū irasū ārĩmakū pégu: “Jáu”, ārĩ, Jesúre wāiyeyuru. Wāiye odomakū, Jesús diague níadi majānugāmakūta, umugasi tūpākōāyuro. Ōāgū deyomarīgū buja irirosū deyogu dijari, ìgū weka ejabejamakū ìayuru.

17 Marĩru umugasigie āārīgú āsū ārĩyuru Jesúre:

—Ĩ yu magū, yu maìgū āārĩmi. Ìgū merā burō usayáa, ārĩyuru.

4

Wātĩ Jesúre ārĩmesādideá
(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

1 Puru Ōāgū deyomarīgū Jesúre masaka marĩrōgue āiayuru, wātĩ ìgūrē ārĩmesāburo, ārīgū.

2 Iroguere Jesús cuarenta nurĩ, cuarenta ñamĩrĩgora baabiriyuru. Puru haboakōāyuru.

3 Ìgū haboamakū ìāgū, wātĩ ìgū puro eja, āsū ārĩyuru:

—Diyeta Marĩru magū āārīgú, mu turaro merā i utāyerire pá duparu waamakū irika! ārĩyuru.

4 Jesús gapu ìgūrē yujuyuru:

—Yuruya werenĩrĩ gojadea pūgue: “Baari dita masakare okamakū iribea. Āārĩpereri Marĩruya werenĩrĩ gapu ìgūsārē okamakū yáa”, ārĩ gojasūdero āārĩbú, ārĩ wereyuru Jesús wātĩrē.

5 Puru wātĩ Marĩruya makā Jerusalégue Jesúre āia, Marĩruya wii wekague āimurĩa.

6 Ìgūrē āsū ārĩyuru:

—Diyeta Marĩru magū āārīgú, yebague parimadijaka! Ìgūya werenĩrĩ gojadea pūgue:

Marĩru ìgūrē wereboerārē murē koredoregakumi, neō utāyegue meébejabirikōāburo, ārīgū, ārĩ gojasūdero āārĩbú, ārĩ wereyuru wātĩ Jesúre.*

7 Jesús ìgūrē yujuyuru:

* 4:6 Sal 91.11-12

—Yuruya wereniri gojadea pūgue: “Buremuri marirō Maripure: ‘Mu turari merā yure gajino iri imuka!’ ārībirikōāka!” ārī gojasūdero āārībú, ārī wereyuru Jesús wātīrē.

⁸ Puru wātī Jesure āmarī buuru wekague āimariyuru doja. Irogue āārīpereri i āmuma makārīrē, masaka oparidere imupeokōāyuru.

⁹ Irire Imupeo, Jesure āsū ārīyuru:

—Mu nādukupuri merā ejamejāja, yure: “Mu, yu Oru āārā”, ārī buremumakū, i āārīpererire marē sigura, ārīyuru.

¹⁰ Īgū irasū ārimakū, Jesús āsū ārīyuru:

—Satanás, yu purore wirika! Yuruya wereniri gojadea pūgue: “Maripu di-reta buremuka! Īgū doreri direta irika!” ārī gojasūdero āārībú, ārī wereyuru Jesús wātīrē.

¹¹ Īgū irasū ārimakū pégu, wātī waakōāyuru. Īgū waadero puru, Maripure wereboerā Jesure iritamurā ejañurā.

Jesús Galilea nikūgue masakare buenūgādea

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹² Juārē peresu iridea kerere pégu, Jesús Galilea nikūgue waakōāyuru.

¹³ Iro āāriri makā Nazarere tariwāgā, Capernaum wāikuri makāgue ejayuru. Galilea wāikuri ditaru turo āārībú Capernaum. Iri makā Zabolón bumarāya nikū, Neftalí bumarāya nikū āārīnadero āārībú.

¹⁴ Jesús irogue ejagu, iripoegemu Maripuya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosūta iriyuru. Āsū ārī gojadi āārīmi:

¹⁵ Zabolón bumarāya nikū, Neftalí bumarāya nikū āārīnadero, judío masaka āārīmerāya nikū āārā. Ditaru turo, dia Jordán wāikudiya abe nājārogue Galilea wāikuri nikū āārā.

¹⁶ Iro marā, naitiārogue āārīrā irirosū Maripuyare masībema. Īgūsā masībiri waja peamegue waabonerā āārīma. Irasū āārīkererā, siāgorire iārā irirosū Īgūsārē taubure iārākuma. Īgūta Īgūsārē Maripure masīmakū irigu aarīgukumi. Irasirirā boyorogue āārīrā irirosū āārīrākuma, ārī gojadi āārīmi.✧

¹⁷ Jesús irogue āārīgú, masakare āsū ārī buenūgāyuru:

—Musā nēri iririre bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka! Mérō dayāa, Maripu Īgūyarārē doreri ejaburo, ārīyuru.

Jesús wapikarā waai wējērīmasārē siuudea

(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸ Jesús Galilea wāikuri ditaru turogue ejagu, Simōrē, Īgū pagumu Andrére bokajayuru. Simōta “Pedro” wāikuyuru. Īgūsā waai wējērīmasā āārīñurā. Ditarugue Īgūsāya buidire meeyorā iriñurā.

¹⁹ Jesús Īgūsārē:

—Nāka, yu merā! Daporare musārē waai wējērīmasā āārīrīrē piri, Maripuya kerere wererīmasā āārīmakū irīgukoa, ārīyuru.

²⁰ Īgū irasū ārimakū pérā, mata Īgūsāya buiriyukure pīkōā, Jesús merā waakōāñurā.

²¹ Puru Jesús yoawayaro waa, Santiagore, Īgū pagumu Juārē bokajayuru. Īgūsā Zebedeo wāikugu pūrā āārīñurā. Īgūsāya doōdirugue Īgūsā pagu merā

Īgūsāya buiriyukure āmurā iriñurā. Jesús Īgūsārē: “Náka, yu merā!” āri siuyupu.

²² Īgū irasū ārimakū pérā: “Jáu”, āri, Īgūsāya doodirure, pagure pikōā, Jesús merā waakōāñurā.

Jesús wārā masakare buedea

(Lc 6.17-19)

²³ Jesús āārīperero Galilea nikūrē judío masaka nerērī wiirigue buegore-nayupu. Ōāri kerere, Marīpu Īgūyarārē doregū āārīrīrē bueyupu. Irasū āārīmakū pūrīrikurārē āārīpereri Īgūsā pūrīrīrē tauyupu.

²⁴ Īgū irasiriri kerere āārīperero Siria nikū marā masīpereakōāñurā. Irasirirā gajerosūperi sīrīrī oparārē, pūrīrikurārē, wātēa ñajāsūnerārē, ñamasīrīrī oparārē, waamasīmerādere Jesús purogue āiñurā. Irasirigū āārīpererārē tauyupu Jesús.

²⁵ Īgū irasirimakū iārā, wārā Galilea nikū marā, Decápolis wāikuri nikūma makārī marā, Jerusalén marā, Judea nikū marā, dia Jordán wāikūdiya abe mūrīriro gapu marā Īgū merā waañurā.

5

Jesús buúrūgue masakare buedea

¹ Jesús, masaka wārā Īgū puro ejamakū iāgū, buúrūgue mūrīa, eja doayupu. Īgū irogue doamakū, Īgū buerā Īgū puro nerēñugājañurā.

² Īgūsā nerēñugājamakū iāgū, Jesús Īgūsārē āsū āri buepuroriyupu:

“Āsū irirāno usuyama”, āri buedea

(Lc 6.20-23)

³ —“Marīpu iritamubirimakū, Īgū gāāmerīrē irimasīña marībokoa”, āri gūñarāno, ūmugasigue Marīpu Īgūyarārē dorerogue waarākuma. Iroguema Īgūsāya āārā. Irasirirā usuyama.

⁴ ‘Bujawereri merā āārīrārē Marīpu Īgūsārē gūñaturamakū irigukumi. Irasirirā usuyama.

⁵ “Gajerā nemorō āārā”, āri gūñamerā, Marīpu Īgūsārē: “I nikūrē sīgura”, āri deare oparākuma. Irasirirā usuyama.

⁶ ‘Marīpu gāāmerīrē iriduarā, ūboarā baaduarā, ñemesiburā iiriduarā irirosū āārīma. Marīpu Īgūsārē iritamugukumi, Īgū gāāmerīrē iriburo, āri Īgū. Īgūsārē iritamugū, iirī, baayapianerā irirosū āārīmakū irigukumi. Irasirirā usuyama.

⁷ ‘Gajerārē bopoñarī merā iārārē Marīpu Īgūsārē bopoñarī merā iāgukumi. Irasirirā usuyama.

⁸ ‘Nerī opamerā Marīpūre iārākuma. Irasirirā usuyama.

⁹ ‘Gajerārē ōārō siuñajārī merā āārīmakū iriduarārē Marīpu Īgūsārē: “Yu pūrā āārīma”, āri Īgukumi. Irasirirā usuyama.

¹⁰ ‘Marīpu gāāmerīrē iriri waja, gajerā Īgūsārē ñerō tarimakū irisūrā ūmugasigue Marīpu Īgūyarārē dorerogue waarākuma. Iroguema Īgūsāya āārā. Irasirirā usuyama.

¹¹ ‘Yure masā baremurī waja gajerā masārē ñerō werenīkerepuru, masārē ñerō irikerepuru, āārīpereri gajerosūperi ñerī kere ārikerepuru, usuyaka!

¹² Marīpūya kerere weredupuyunerārē masā dupuyuro āārīnerārē āsūta ñerō irinerā āārīmā. Irasirirā masārē ñerō irikerepuru, ōārō usuyari merā āārīrikuka! Puroguere wáro ōārī oparākoa ūmugasiguere, āriyupu Jesús.

*I ūmugwere Marīṗṗayare irirā moā, sīāgori irirosū āārīma, ārī buedea
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)*

¹³ Irasū ārī odo, Jesús āsū ārī buenemoyupū:

—Musā i ūmugwere Marīṗṗayare irirā moā okari irirosū āārā. Moā okadea okabirimakū, dupaturi okamakū irimasībirikoa. Béokōākoa. Béoadero pūṛṛ, masaka kṛawasiribéokōākuma. Irasirirā musā moā okari irirosū Marīṗṗayare irinikōāka!

¹⁴ Musā i ūmṛ marārē sīāgori irirosū āārā. Irasirirā Marīṗṗayare musā irimakū īārā, Īgūrē masīrākuma. Buúru wekague āārīrī makārē duúmasīna máa.

¹⁵ Masaka sīāgodirure sīāgorā, dupa kūma dokague pībirikuma. Sīāgo, wii degogue siukuma, iri wii marā āārīpererā ōārō boyorogue āārīburo, ārīrā.

¹⁶ I irirosū musāde Marīṗṗayare ōārō iriri merā masakare musā Īgūyarā āārīrīrē masīmakū irika, Īgūrē ūmugasigūe āārīgūrē: “Ōātarigū āārīmi”, ārī būremuburo, ārīrā!

Jesús Moisés doredeare buedea

¹⁷ Musā yure āsū ārī gūñabirikōāka: “Marīṗṗ Moisére doreri pīdeare, irasū āārīmakū Marīṗṗaya kerere weredupuyunerā gojadeare béogu aarigú irikumi”, ārī gūñabirikōāka! Irire béogu aarigú meta iribū. Iri āārīpererire keoro iriyuwarikugū aarigú iribū.

¹⁸ Diayeta musārē werea. Ūmugasī, i nikū āārīrōpāta Marīṗṗ neō mérōgā su wāi Īgū doreri pīdeare béobirikumi. Āārīpereri Īgū: “Āsū irigūra”, ārīdeare keoro iriyuwarikugukumi.

¹⁹ Iri dorerire su wāirē tarinūgārāno, gajerārē: “Gua irirosū irika!” ārī buerā, ūmugasigūe Marīṗṗ Īgūyarārē dorerogue Īgū īāmakū ubu āārīrā āārīrākuma. Gajerā gapū iri dorerire ōārō irirā, gajerārē Īgūsā irirosū iridorerā, ūmugasigūe Īgūyarārē dorerogue Īgū īāmakū oparā irirosū āārīrākuma.

²⁰ Ire musārē werea. Musā, Moisés doredeare buerimasā, fariseo bumarā nemorō Marīṗṗ gāāmerīrē iribirikererā, Marīṗṗ Īgūyarārē dorerogue neō waabirikoa.

*Jesús masaka guarimarē buedea
(Lc 12.57-59)*

²¹ Marīṗṗ musā ñekūsāmarārē doredeare musā pénerā āārībū. Īgūsārē āsū ārīdi āārīmi: “Masakare wējēbirikōāka! Gajigūre wējēdinorē wajamoāka, Īgū wējēdeadea waja!”

²² Yū gapū musārē werea. Sugū Īgūyagū merā guagū, wajamoāsiugukumi. Īgūyagūre: “Mū wajamāa”, ārī būridagūnorē marī oparā wajamoārākuma. Īgūyagūre: “Waiṛū irirosū pémasīrī opabea mū”, ārīgūnorē peamegūe waamagoegorā.

²³ Irasirirā Marīṗṗaya wiima soepeorogue Īgūrē būremurā gajino pírā waamurā: “Yaagū yū merā guami”, ārī gūñabokarā,

²⁴ Marīṗṗure siburire pīkōā, musāyagū pūrogue waa: “Yū mūrē ñerō irideare kātika!” ārī sérēka Īgūrē! Musā gāme āmuadero pūṛṛ, dupaturi Marīṗṗaya wiigūe musā sīduadeare Īgūrē sīrā waaka!

²⁵ Sugū musārē weresāduagu, weresārīrē beyerimasū pūrogue musārē āīduamakū, mata maague Īgū merā waarā, Īgū musārē weresārīrē āmuka! Īgū merā ōārō āmubirimakū, beyerimasūgūere musārē weresāgukumi. Īgū

musārē weresāmakū pégu, beyerimasū musārē suraraguere wia, peresu iridoregukumi.

²⁶ Diayeta musārē werea. Beyerimasū musārē wajaridoredeare wajaripeobirimakā, neō musārē wiubirikumi.

Jesús: “Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka!” ārī buedea

²⁷ ‘Iripoegue marā weredeare musā pénerā āārībú. Āsū ārīnerā āārīmá: “Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka!”

²⁸ Yū gapu musārē werea. Sugu nomeōrē ñerō iriduari merā iāgū, ĩgū gūñarigue igo merā ñerō irisiami.

²⁹ ‘Irasirirā musāya koyeru diaye gapumarū merā iā, ñerō irirā, irirure goreweabéorosū iri ñerō iririre pirika! Musā koyerure béomakū, iriru dita dediria. Ñerō iririre pirimerā āārīpereri musāya dupu merā peamegue béosūrākoa.

³⁰ Musāya diayema mojō merā ñerō irirā, iri mojōrē dititá béorosū iri ñerō iririre pirika! Musāya mojōrē béomakū, iri mojō dita dediria. Ñerō iririre pirimerā āārīpereri musāya dupu merā peamegue béosūrākoa.

*Jesús masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka!” ārī buedea
(Mt 19.1-12; Mr 10.11-12; Lc 16.18)*

³¹ ‘Iripoegue marā idere ārīnerā āārīma: “Sugu ĩgū marāpore béoduagu: ‘I waja merā marē béoa’, ārī gojari pūrē sīrō gāāmea”, ārīnerā āārīmá.

³² Yū gapu musārē werea. Sugu, ĩgū marāpo gajigu merā ñerō iribirikerepuru ĩgore béogu, ĩgore gajigu merā marāpukumakū irigu, ĩgore ñerō irimakū irikumi. Irasū āārīmakū, ĩgū béodeo merā marāpokugude ñerō irigu irikumi.

Jesús: “Āsū irigura”, ārīrīmarē buedea

³³ ‘Iripoegue marārē weredeare musā pénerā āārībú. Āsū ārī werenerā āārīmá ĩgūsārē: “‘Marīpu wāi merā āsū irigura’, ārīderosūta marī Opu ĩūrō keoro irika!”

³⁴ Yū gapu musārē werea. Musā gajerārē: “Āsū irigura”, ārīrā, Marīpure wāipeobirikōāka! “Īmugasima merā āsū irigura”, ārībirikōāka! Īmugasi, Marīpu doaro ubu āārīrō meta āārā.

³⁵ I nikūma merādere wāipeobirikōāka! I nikū Marīpuya nikū āārā. Irasirio ĩgū kuraña doanírō irirosū āārā. Jerusalén merādere wāipeobirikōāka! Jerusalén marī Opu turatariguya makā āārā.

³⁶ “Yaa dipuru merā āsū irigura”, ārī wāipeobirikōāka! Musā irasū ārīrī merā neō musāya dipuruma poarire ñírīda, o borerida waamakū irimasībirikoa.

³⁷ “Āsū irigura”, o “Āsū iribirikoa”, ārīrā, wāipeoro marīrō su diayeta wereka! Wāipeori merā: “Āsū irigura”, ārīrā, wātī gāāmerīrē irirā yáa.

*Jesús masaka ñerō iri gāmīrīmarē buedea
(Lc 6.29-30)*

³⁸ ‘Iripoegue marā weredeare musā pénerā āārībú. Āsū ārīnerā āārīmá: “Marē gajigu muya koyerure pátīāderosūta mude ĩgūya koyerure pátīā gāmika! Muya guikarure ĩgū pánuaderosūta mude ĩgūya guikarure pánua gāmika!” ārīnerā āārīmá.

³⁹ Yū gapu musārē werea. Musārē ñerō iridire irasū ĩākōāka! ĩgūrē ñerō iri gāmibirikōāka! Sugu musāya wayupārā diaye gapure pámakū, kúgapuma wayupārādere pádoreka!

40 Sugũ mure weresārīrē beyerimasũ pũro āia: “Īgũya surĩrore sĩdoreka, Īgũ yure ñerõ iridea waja”, āri weresāmakũ, iriñerē sĩka! Irasũ āārĩmakũ, mũya wekamañedere sĩnemoka Īgũrē!

41 Sugũ surara gajinorē su kilõmetro mure āiũwāgādoremakũ, gaji kilõmetro āiũwāgānemobosaka doja!

42 Sugũ mure gajinorē sērēmakũ, sĩka Īgũrē! Gajino mure wayumakũ sĩka Īgũrē! “Wayubirikoa”, āribirikõāka!

*Jesús: “Mũsārē ĩaturirārē maĩka!” āri buedea
(Lc 6.27-28, 32-36)*

43 Gaji iripogue marā weredeare musā penerā āārĩbũ. Āsũ ārĩnerā āārĩmá: “Mũsā merāmarārē maĩka! Mũsārē ĩaturirā gapũre ĩaturi doo, gāmika!” ārĩnerā āārĩmá.

44 Yũ gapũ musārē werea. Mũsārē ĩaturirārē maĩka! Mũsārē ñerõ werenĩrārē: “Õārõ āārĩburo”, ārika! Mũsārē ĩaturi doorārē õārõ irika! Mũsārē ñerõ āri burĩdamakũ, musārē ñerõ irimakũ, Īgũsāya āārĩburire Marĩpũre sērēbosaka!

45 Irasirirā Marĩpũ ãmũgasigue āārĩgũ pũrā āārĩrākoa. Marĩpũ ñerārē, õārādere abe asimakũ yāmi. Īgũ dorerire irirā pũro, irimerā pũrodere deko merēmakũ yāmi. Irasirirā musāde Īgũ irirosũta masakare sũrosũ õārõ irika!

46 Mũsārē maĩrā direta maĩrā, ĩñeonorē ãmũgasigue wajatabokuri? Romano marā opũre niyeru wajaseabosarimasāde ñerā āārĩkererā, Īgũsārē maĩrārē maĩma.

47 Mũsāyarā direta õārõ bokatĩrĩñeārā, ĩñeeno õārĩrē gajerā nemorõ iribokuri? Marĩpũre masĩmerāde Īgũsāyarārē õārõ bokatĩrĩñeāma.

48 Irasirirā, Marĩpũ ãmũgasigue āārĩgũ neõ ñerĩ marĩgũ āārĩrõsũta musāde neõ ñerĩ marĩrā āārĩka! āri wereyupũ Jesús.

6

Jesús õārõ iririkũrĩmarē buedea

1 Jesús āsũ āri werenemoyupũ:

–“Õārĩrē irirā āārā”, ārĩrā, masaka ĩũrõ musā iririre iri ĩmubirikõāka! Mũsā irire irasirimakũ, Marĩpũ ãmũgasigue āārĩgũ musā irasirideja wajare sĩbirikumi.

2 Irasirirā boporārē iritamurā, āārĩpererārē werebirikõāka! Irigatorimasā irirosũ iribirikõāka! Īgũsā boporārē iritamurā, marĩ nererĩ wiirigue nerēanerā, makā dekogue āārĩrā ĩũrõ: “Õārā āārĩma”, ārĩburo, ārĩrā, iri ĩmuma. Diayeta musārē werea. Masaka Īgũsārē õārõ ārĩrĩ merā wajatari opasiama.

3 Mũsā gapũ boporārē gajino sĩrā, masaka ĩāberogue sĩka!

4 Marĩpũ, musā irasirimakũ ĩāgũ, musārē õārõ wajatamakũ irigukumi.

*Jesús Marĩpũre sērērĩrē buedea
(Lc 11.2-4)*

5 Marĩpũre sērērā, irigatorimasā irirosũ iribirikõāka! Īgũsā marĩ nererĩ wiirigue, makā dekogue masaka ĩāburo, ārĩrā, sērē ĩmuma. Diayeta musārē werea. Masaka Īgũsārē ĩārĩ merā wajatari opasiama.

6 Mũsā gapũ Marĩpũre sērērā, musāya taribugue ñajāa, disipũro bia, gajerā ĩāberogue Īgũrē sērēka! Īgũ deyomarĩgũ āārĩkeregũ, musā merā āārĩgukumi. Irasirigũ, gajerā ĩāberogue musā Īgũrē sērēmakũ ĩāgũ, musārē õārõ wajatamakũ irigukumi.

7 'Marĩpũre sērērã, ubu ããrĩrĩ werenĩrĩ merã dupaturi sērēdujabirikõãka! Marĩpũre masĩmerã irasũ yãma. "Wãri werenĩrĩ merã gua sērēmakũ, guare pégukumi", ãrĩ gũñama.

8 Īgũsã irirosũ iribirikõãka! Mũsã sērēburo dupuyuro Marĩpũ mũsã gããmerĩrē masĩsiami.

9 Irasirirã ãsũ ãrĩ sērērõ gããmea Marĩpũre:

GUARũ ãmũgasigue ããrĩgũ, ããrĩpererã marē goepeyari merã bũremuburo.

10 Mũ ããrĩpererãrē doreri aariburo. Ɛmũgasigue marã mũ gããmerõ irirosũta i nikũ marãde iriburo.

11 Ɛmarĩku guare baarĩ sika!

12 Gajerã guare ñerõ irideare gua kãtirosũta mũde gua ñerõ irideare kãtika!

13 Gua ñerõ iridũamakũ kãmutaka! Ñegũ guare ñerĩ ãrĩmesãrĩrē tau kãmutaka! Mũ suguta guare doregũ, turatarigũ, gua bũremugũ ããrĩngukoa, ãrĩ sērēka Marĩpũre!

14 'Gajerã mũsãrē ñerõ irideare mũsã kãtimakũ ĩãgũ, Marĩpũ ãmũgasigue ããrĩgũ mũsã ñerõ irideare kãtigukumi.

15 Gajerã mũsãrē ñerõ irideare mũsã kãtibirimakũ, Marĩpũ mũsã ñerõ irideare kãtibirikumi.

Jesús bererimarē buedea

16 'Marĩpũre bũremurã bererã, irigatorimasã irirosũ iribirikõãka! Īgũsã bererã, Īgũsãya diapure bũjowererã irirosũ iri ĩmuma, masaka Īgũsã bererire ĩãmasĩburo, ãrĩrã. Diayeta mũsãrē werea. Masaka Īgũsãrē ĩãrĩ merã wajatari opasiamã.

17 Mũsã garũ bererã, mũsã irinarõsũta irika! Mũsãya diapure waakoe, õãrõ wũũapukõãka!

18 Mũsã irasirimakũ, gajerã mũsã bererire masĩbirikuma. Marĩpũ garũ deyomarĩgũ ããrĩkeregũ, mũsã merã ããrĩmi. Īgũ dita mũsã gajerã ĩãberogue iririre ĩãgũ, mũsãrē õãrõ wajatamakũ irigukumi.

Jesús marĩ ãmũgasigue wajataburire buedea

(Lc 12.33-34)

19 'Wãri i nikũmarē sea neõ duripĩbirikõãka! I nikũma borewiji boakõãrokoe. Boabirimakũ, burua baadediukõãrãkuma. Baadediubirimakũ, yajarimasã ñajãa, yajakõãrãkuma.

20 Irasirirã mũsã ãmũgasima opaburi gapũre gũñaka! Ɛmũgasima neõ borewiji boabirikoa. Iroguere burua mũsã opaburire neõ baadediubirikuma. Yajarimasãde neõ ñajãa, yajabirikuma.

21 Mũsã i ãmũma direta: "Opadũakoa", ãrĩ gũñarã, irire bũro maĩrãkoa. Ɛmũgasima garũre: "Opadũakoa", ãrĩ gũñarã, irire bũro maĩrãkoa.

Jesús masakaya koye sããgodiru irirosũ ããrĩrĩrē buedea

(Lc 11.34-36)

22 'Mũsãya koye mũsãya gũñarĩguere sããgodiru irirosũ ããrã. Mũsã õãrĩ koye oparã irirosũ ããrĩmakũ, mũsãya gũñarĩguere õãrõ sããgoro irirosũ ããrã. Irasirirã Marĩpũyare masĩa.

23 Mũsã ñerĩ koye oparã irirosũ ããrĩmakũ, mũsãya gũñarĩguere naĩtĩãrõ irirosũ ããrã. Marĩpũyare masĩbea. I naĩtĩãrĩ, ñetaria. Irire masĩbirimakũ ñegorãa.

Jesús: "Niyerure maĩrã, Marĩpũre maĩbema", ãrĩ buedea

(Lc 16.13)

24 'Neõ sugu moãboerimasu pẽrã oparãrẽ moãboemasĩbirikumĩ. Sugu opure maĩgũ, gajigu gapure maĩbirikumĩ, o sugu opure buremugũ, gajigu gapure yujubirikumi. Niyerudere maĩtarigu, Marĩpu gapure maĩbemi.

Jesús, Marĩpu igũ pũrãrẽ korerimarẽ buedea
(Lc 12.22-31)

25 'Irasirigu musãrẽ ire weregura. Musã ããrĩrikurire gũnarã, "¿Ñeonorẽ baarãkuri, ñeonorẽ iirĩrãkuri, ñeonorẽ sãnarãkuri?" ãrĩ gũnarĩkubirikõãka! Marĩ okari gapu, baari nemorõ wajakua. Marĩya dupu, surĩ nemorõ wajakua.

26 Mirãrẽ ãmarõgue wãrãrẽ iãka! Igũsã baaduarã, otebema. Otedea dukare seabema. Baari duripĩri wiiridere opabema. Marĩpu ãmugasigue ããrĩgũ gapu igũsãrẽ baari sĩmi. Musã gapu, mirã nemorõ wajakutarĩnugãa.

27 Musã burõ gũnarĩkuri merã neõ mérõgã masãnemobiriko. Musã irasũ gũnarĩkuri wajamãa.

28 'Irire masĩkererã, ¿nasirirã musã surĩ sãñaburire gũnarĩkuri? Makãnuma goori masãrẽrẽ gũnaka! Iri moãbirikerero, suabirikerero õãrĩ surĩ sãñarõ irirosũ deyoa.

29 Musãrẽ werea. Opu Salomõn surĩ õãrĩ sãñadero nemorõ iri goori gapu õãrĩ deyoa.

30 Iri goorire Marĩpu õãrĩ goori deyomakũ irikerepuru, mérõgã puru ñãidija pereakõãa. Gajĩnu gapu peamegue soebéokõãsũa. Iri mata pereburi ããrĩkereruru, Marĩpu iri goorire õãrĩ deyomakũ yãmi. Iri goorire õãrĩ ããrĩmakũ irirosũ nemorõ musãrẽ õãrõ irigukumi. Surire sigukumi. Musã gapu igũrẽ mérõgã buremurĩ opãa.

31 Irasirirã: "¿Ñeonorẽ baarãkuri, ñeonorẽ iirĩrãkuri, ñeonorẽ sãnarãkuri?" ãrĩ gũnarĩkubirikõãka!

32 Marĩpure masĩmerã burõ gũnarĩkuri merã irire ãmanikõãma. Marĩpu ãmugasigue ããrĩgũ gapu ããrĩpererĩ musã gããmerĩrẽ masĩsiami. Irire musãrẽ sigukumi.

33 Irasirirã, Marĩpu musã Opu ããrĩrĩrẽ, igũ gããmerĩrẽ, igũ dorerire, ããrĩpererĩ nemorõ gããmerĩrorika! Musã irasirimakũ, ããrĩpererĩ musã baa, iiriburire, musã surĩ sãñaburidere sĩwekapeogukumi.

34 Irasirirã: "¿Naãsũ waarokuri ñamigãrẽ?" ãrĩ gũnarĩkubirikõãka! Gajĩnumarẽ musã ñerõ tariburire gũnarĩkudupuyubirikõãka! Dapagãma direta gũnaka! Dapagãrẽ musã ñerõ tariburi ããrĩsĩãa, ãrĩ wereyupu Jesús.

7

Jesús, gajerãrẽ: "Ñerã ããrĩma", ãrĩ werewuabirikõãka! ãrĩ buedea
(Lc 6.37-38, 41-42)

1 Jesús irire ãrĩ odo, ãrĩnemoyupu doja:

–Gajerãrẽ: "Ñerã ããrĩma", ãrĩ werewuabirikõãka! Musã werewuabirimakũ iãgũ, Marĩpu musãrẽ: "Ñerã ããrĩma", ãrĩ iãbirikumĩ.

2 Gajerãrẽ: "Õãrõ iribema", ãrĩ iãrõsũta Marĩpu musãrẽ iãgukumi. Gajerãrẽ: "Ãsũ ããrĩma", ãrĩ iãrõsũta Marĩpu musãrẽ iãgukumi.

3 Musã ñerõ iridea, koyerugue wãri turu oparosũ ñetariri ããrĩrĩrẽ gũnãbirikererã, musãyagu ñerõ iridea, koyerugue nikũyegã oparosũ ããrĩrĩrẽ: "Ñegorãa", ãrĩ gũnãa.

4 Irasirirã musã ñerõ iridea, koyerugue wãri turu oparosũ ããrĩrã, musãyagure igũya koyerugue ããrĩrĩ nikũyegãrẽ: "¿Ãibeosi?" ãrĩmasĩbea.

5 Musā ñerō iririkurā, irigatorikurā āārā. Musāya koyerugue āārīrī turu gapure āibéopuroriro irirosū musā ñerō iririre piripurorika! Irasiri odo, musāyagure: “Mu ñerō iririre pirikōāka!” āri masā.

6 Marīpure ñerō āri buridarārē ĩgūya kerere werebirikōāka! ĩgūsārē wererā, diayéare oārīrē sīrā, o yeseare ñaguīda wajaparidare sīrā irirosū iribokoa. Diayéa guarā, oārī sīkererũ, gāmenugā kūrīkōākuma. Yesea iridare noó gāāmerō kurawasiribéokuma. ĩgūsā irirosū āārīrārē, ubugorata Marīpuya kerere werebirikōāka!

*Jesús: “Marīpure sērērā, āsū ārī sērēka!” ārīdea
(Lc 11.9-13; 6.31)*

7 Marīpure sērēka! ĩgūrē sērēmakū, sīgukumi. Oārīrē āmarā, bokarākoa. Wiigue ñajāduarā oemakū, Marīpu disipuro tūpā ñajādoregu irirosū musā sērērīrē pégukumi.

8 ĩgūrē sērērānorē sīgukumi. Āmarāno, bokarākuma. Wiigue ñajāduarā oerā irirosū ĩgūrē sērēmakū ĩāgū, ĩgūsārē ñajādoregu irirosū ĩgūsā sērērīrē oārō pégukumi.

9 Musā pūrā pārē sērēmakū, ũtāyere sībirikoa.

10 Waai sērēmakūdere, āñarē sībirikoa.

11 Ñerā āārīkererā, musā pūrārē oārīrē sīmasā. Marīpu āmugasigue āārīgū gapu, musā nemorō oārīrē sīmasīmi. Irasirigu ĩgūrē sērērārē irire sīgukumi.

12 Musā, gajerā musārē oārō irimakū gāāmerōsūta musāde ĩgūsārē oārō irika! Moisés gojadea pūgue, Marīpuya kerere weredupuyunerā gojadea pūguedere irasūta iridoredero āārībū.

*Jesús eyabiri disipurore ñajāri keori merā buedea
(Lc 13.24)*

13 Marīpu purogue ñajāduarā ĩgūyare irika! Irogue ñajāmakū diasagorāa. Eyabiri disipuro ñajārō irirosū āārā. Peamegue waarō gapu eyari disipuro ñajārō, eyari maarē waarō irirosū āārā. Iri maarē waamakū diasabea. Irasirirā wārā masaka irogue waarā yāma.

14 Marīpu puro gapure waamakū diasagorāa. Irasirirā mērāgāta masaka, eyabiri disipuro ñajārōrē, irogue eyabiri maarē bokama. Irogue waarā, Marīpu merā oārō āārīrākuma.

*Jesús yukure dukā merā ĩāmasīsūa, ārī buedea
(Lc 6.43-44)*

15 Oārō pémasīka! “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, ārīgatorārē pébirikōāka! ĩgūsā oveja guamerā, oārīrē irirā irirosū musā purogue ejarākuma. Irasirikererā, ĩgūsā gūñarīguere diayéa makānūu marā guarā irirosū, ñerā āārīma.

16 ĩgūsā ñerō irimakū musā ĩgūsārē: “Ñerā āārīma”, ārī ĩāmasīrākoma. Poragu iguire dukakubirikoa. Ñaagāde higo wāikūrire dukakubirikoa.

17 Ōādi yukū oārīrē dukakūa. Ñedi gapu ñerīrē dukakūa.

18 Yukū ōādi ñerīrē dukakubirikoa. Ñedide oārīrē dukakubirikoa.

19 Ōārī dukakubiridire pábéo, peamegue soekōāma.

20 Irasirirā: “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, ārīgatorārē ĩgūsā iriri merā: “Ārīgatorikurā āārīma”, ārī ĩāmasīrākoma musā.

*Jesús āārīpererā masaka Marīpu purogue waabirikuma, ārī buedea
(Lc 13.25-27)*

21 Wárã yure: “Muta ããrã gna Opn”, ãrĩkererã, ããrĩpererã ãmugasigue Ynpn ãgũyarãrẽ dorerogue ñajãbirikuma. Ynpn ãmugasigue ããrĩgũ gããmerĩrẽ irirã dita ãgũ ããrĩrõguere ñajãrãkuma.

22 Ynpn ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnũ ejamakũ, wárã yure: “Gna Opn, mnyare masakare buebn. Mn wãĩ merã wãtẽãrẽ béowiu, wãri ðãrĩrẽ iri ãmubn”, ãrĩrãkuma.

23 ãgũsã irasũ ãrĩkererãgn: “Mnsãrẽ neõ masĩbiribn. Ñerĩrẽ irirã ããrã mnsã. Irasirirã yn pũrore wirika!” ãrĩgũkoa.

Jesús pe wii keori merã buedea
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

24 Yn werenĩrĩrẽ pẽduripĩgũno, yn dorerire irigũno, ðãrõ pemasĩgũ ããrĩmi. Sugũ ãtãyegue ãkũãrĩ goberi mãñajãa, wii ðãrõ núdi irirosũ ããrĩmi.

25 Pũgn deko merẽ, dia wáro yura, mirũ bnro wẽjẽpukererãgn, iri wii ãkũãrõ núdea wii ããrĩsã, neõ mirũabirikoã.

26 Yn werenĩrĩrẽ pẽkeregũ, yn dorerire iribi gapũ sugũ ãmparogue wii iridi irirosũ ããrĩmi.

27 Pũgn deko merẽ, dia wáro yura, mirũ bnro wẽjẽpumakũ, mata ðjẽdija, kõmoperekõãkoa, ãrĩ wereyupn Jesús.

28 ãgũ bue odomakũ, masaka ãgũ buerire pẽgũkari merã: “Õãtariro buemi”, ãrĩ gũñãnrã.

29 Moisés gojadeare buerimasã irirosũ buebiriyupn. Sugũ doregũ irirosũ bueyupn Jesús.

8

Jesús kãmi boagũre taudea
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

1 Jesús buúrugue ããrãdi dijarimakũ ããrã, wárã masaka ãgũrẽ tnyãnrã.

2 Sugũ kãmi boagũ Jesũre ããgũ, ãgũ pũro ñadãkupuri merã ejamejã, ãgũrẽ sãrẽyupn:

–Yn Opn, mn yn pũrĩrikũrĩre taudnagũ taumasã, ãrĩyupn.

3 ãgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgũ, Jesús ãgũya mojõ merã ãgũrẽ moãñayupn.

–Mnrẽ taugũra. Kãmi marĩgũ dujaka! ãrĩyupn.

ãgũ irasũ ãrĩmakũta, kãmi yariakõãyuro.

4 Irasirigũ Jesús ãgũrẽ ãrĩyupn:

–Gajerã masakare mn tariadeare werebirikõãka! Paĩ pũrogn mnrẽ kãmi yariadeare ãgũrẽ ãmugũ waaka, ãgũ mnrẽ: “Kãmi marĩgũ ããrĩmi”, ãrĩburo, ãrĩgũ. ãgũ irasũ ããrãdero pũgn, Moisés gojadeare pũgue sãdoredeare sãka! Mn irire irimakũ ããrã, masaka mnrẽ kãmi yariadeare masĩrãkuma, ãrĩyupn Jesús ãgũrẽ.

Jesús surara opnre moãboegũre taudea
(Lc 7.1-10)

5 Pũgn Jesús Capernaugue ejamakũ, romano marã surara opn ãgũ pũro ejanugã, ãgũrẽ iritamurĩ sãrẽyupn:

6 –Gna Opn, yure moãboegũ bnro pũrĩrikũgn yaa wiigue oyami. Bnari merã bnro pũrĩsũgũ iriami, ãrĩyupn.

7 Jesús ãgũrẽ ãrĩyupn:

–ãgũrẽ taugũ waagũra.

8 Surara opn ãgũrẽ ynjnyupn:

—Yn Opn, yaa wiire murē: “Ñajārika!” āri masībirikoa. Yn ubu āārīgú āārā. Irasirigū mū ōōgueta doreri merā yare moāboegu tarigukumi.

⁹ Gajerā oparā yare dorema. Ynde gajerā surarare dorea. Yn sugure: “Waaka!” ārimakū, waami. Gajigure: “Aarika!” ārimakū, aarimi. Yn, yare moāboegure: “Ire irika!” ārimakū, irire yāmi, āriyupn.

¹⁰ Jesús surara opn irasū āirirē pégu, pégukakōāyupn. Īgūrē tuyarārē āsū āriyupn:

—Diayeta mūsārē werea. Īi surara opn Israel bumū āārībirikeregu, yare bñremumi. Īi irirosū yare bñremugū neō sugū Israel bumūrē bokajabiribn.

¹¹ Mūsārē werea. Wārā masaka Īi irirosū yare bñremurākuma. Īgūsā āārīperero marā judío masaka āārīmerā āārīkererā, umugasigue Marīpn Īgūyarārē dorerogue eja, marī ñekūsāmarā Abraham, Isaac, Jacob merā doa, baarākuma.

¹² Gajerā judío masaka: “Gñn Opn āārīrōgue waamurā āārā”, ārīkererpn, Īgūsā bñremubiri waja Marīpn Īgūsārē naīīārōgue béodediugukumi. Iroguerē pūrīsūrā bñro ore, bñjowereri merā Īgūsāya guikare kūrīduūtūrākuma, āriyupn Jesús.

¹³ Irasū āri odo, surara opare āriyupn:

—Dujāaka mñya wiigue! Mū bñremurōsūta waarokoa murē moāboegure, āriyupn.

Īgū irasū āriripoeta, Īgūrē moāboegure pūrīri tariakōāyuro.

Jesús, Pedro múñekōrē taudea
(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴ Pñpn Jesús Pedroya wiigue waayupn. Iri wiigue ñajāgū, Pedro múñekōrē peyarogue bñro nimakarīkugo oyagore bokajayupn.

¹⁵ Irasirigū igoya mojōrē moññayupn. Īgū moññamakūta, nimakarī tariakōāyuro. Iri tarimakū wāgānugā, Īgūsārē baari ejoyupo.

Jesús wārā pūrīrikurārē taudea
(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶ Naimejāripoe āarīmakū, masaka wārā wātēa ñajāsūnerārē Jesús pñroguē āijañurā. Īgū werenirī merā wātēa Īgūsāguere ñajānerārē béowiyupn. Irasū āarīmakū, āārīpererā pūrīrikurārē tauyupn.

¹⁷ Irire irigū, iripoeguēpn Marīpnñya kerere weredupuyudi Isaiás gojaderosūta iriyupn. Āsū āri gojadi āarīmī: “Marī turabirire, marī sirīrē marīrē taubosami”, āri gojadi āarīmī.

Gajerā Jesúre: “Mūrē tuyadñakoa”, ārīdea
(Lc 9.57-62)

¹⁸ Jesús wārā masaka Īgū pñro nerēmakū Īgū, Īgū buerārē:

—Nāka, ditaru sikoepñgue taribujarā! āriyupn.

¹⁹ Īgū irasū ārimakū, sugū Moisés gojadeare buerimasū Jesús pñro eja, āriyupn:

—Buegn, mū noó waaró murē tuyagura, āriyupn.

²⁰ Jesús Īgūrē yñyupn:

—Makāñnū marā diayéa Īgūsā kārīri toreri opama. Mirāde Īgūsā kārīrō opama. Yn āārīpererā tīgū gapn kārīrō opabea, āriyupn.

²¹ Gajigū Īgū buerire tuyagn Īgūrē āriyupn:

—Yn Opn, ypn boamakū Īgūrē yāa odo, murē tuyagura, āriyupn.

²² Jesús Īgūrē yñyupn:

–Yure tuyadugū, daporata yu merā aarika! Yure bāremumerā, boanerā irirosū āārīrāta boanerārē yāaburo, āriyupu.

Jesús mirū, makūrīrē toemakū iridea
(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ Irasū āri odo, doódirugue ĩgū buerā merā mūrīñajāyupu.

²⁴ ĩgūsā mūrīñajāa, taribujaripoe ditarure mirū būro waayuro. Makūrī doódirure páñajāmīūkōādiyuro. Irasū waaripoere Jesús gapu kārīgū iriyupu.

²⁵ Irasirirā ĩgūrē yobeñurā:

–Gua Opu, guare tauka! Marī mirīmura yāa, āriñurā.

²⁶ ĩgūsā irasū ārimakū, Jesús yujuyupu:

–¿Nasirirā būro gūiri masā? Yure mērōgā būremurī opāa masā, āriyupu.

Irasū āriğūta wāgānğā: “Mirū, makūrī iropāta, toeaka!” āriyupu. ĩgū irasū ārimakū, mirū, makūrīde toedijapereakōāyuro.

²⁷ ĩgū irasirimakū ĩāguka, āsū āri gāme werenīñurā:

–¿Ñeémuno masakū āārīrī ĩi? Mirū, makūrīde ĩgūrē tarinğābea, āriñurā.

Jesús Gadara marārē wātēa ñajānerārē béowiudea
(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Pūu Jesús ditarure taribuja, Gadara marāya nikūgue ejayupu. Irogue ejamakū, pērā ūma masāgoberi watopegue āārānerā ĩgūrē bokatūrīñurā. ĩgūsā wātēa ñajāsūnerā goerā āārīñurā. Irasirirā iro waarī maarē masaka neō waabiriñurā.

²⁹ ĩgūrē bokatūrī, āsū āri gainīñurā:

–Jesús, ūmugasigue marā Opu magū, ¿nasirigu aarigū yári mu gua pūrogue? ¿ĩgū āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejabirikerepūu, guare poyarikamakū irigu aarīri mu? āriñurā.

³⁰ ĩgūsā koregue wārā yesea āma baarā iriñurā.

³¹ Irasirirā wātēa Jesúre āsū āri sērēñurā:

–Guare béowiugu, sīisā yeseaguere ñajādoreka! āriñurā.

³² –Jáu, ĩgūsārēta ñajārā waaka! āriyupu Jesús.

ĩgū irasū ārimakū, ĩgūsā pērā ūmaguere āārānerā yeseaguere ñajāñurā. ĩgūsā ñajāmakūta, yesea dupatarugue ūma mirēbuáa, ditarugue meebia dijāa, mirī boapereakōāñurā.

³³ Irasū waamakū ĩārā, yeseare korerimasā gukari merā makāgue ūmadujāa, āārīpererī ĩgūsā ĩādeare, irasū āārimakū wātēa ñajāsūnerārē waadeare wereñurā.

³⁴ Irire pērā, iri makā marā āārīpererā Jesús pūrogue waa, ĩgūrē ĩārā, turaro merā ĩgūsāya nikūrē wiridoreñurā.

9

Jesús dupu buadire taudea
(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

¹ Irasirigu Jesús doódirugue mūrīñajāa, ditarure taribuja, ĩgūya makāgue ejayupu.

² Irogue sugu dupu buadire ĩgū peyaro merā Jesús pūro āijañurā. Jesús, ĩgūsā ĩgūrē būremumakū ĩāgū, dupu buadire āsū āriyupu:

–Gūñaturaka! Yu, mu ñerō irideare kātia, āriyupu.

³ Īgū irasū ārimakū pérā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā āsū āri gūñañurā: “Īgū werenírí merā Marīpure ñerō wereními”.

⁴ Jesús gapu ĩgūsā gūñarírē ĩamasī, āsū āriyupu:

—¿Nasirirá yure ñerō gūñarí musā?

⁵ ¿Naásū ārírí gapu diasaberi ĩi buadire: “Yu, mu ñerō irideare kátia”, ārírí, o “Wāgānugā, waaka!” ārírí gapu diasaberi?

⁶ Yu āārīpererā tīgū i umugue āārīrārē ĩgūsā ñerō irideare Marīpu dorero merā kátimasīa. Irasirigu ĩi buadire taugura, musārē irire masīdoregu, āriyupu. Irasū āri odo, buadire āriyupu:

—Wāgānugā, mu oyaderore āi, muya wiigue waaka! āriyupu.

⁷ Īgū irasū ārimakū pégu, buadi āārādi wāgānugā, ĩgūya wiigue waakōāyupu.

⁸ Masaka, ĩgū irasū waaríre ĩārā, ĩāgkakōāñurā. Marīpure: “Ōātaria, mu turari masakare sīrī”, āri, usuyari sīñurā.

Jesús Mateore siudea (Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹ Puru Jesús iro merā waa, yure ĩābokami. Yu Mateo*, romano marā opure niyeru wajaseabosagu āārībú. Jesús, yu moārī taribugue doagure ĩa, yure: “Náka, yu merā!” ārimi. Īgū irasū ārimakū pégu, wāgānugā, ĩgū merā waakōābu.

¹⁰ Pura yaa wiigue Jesús ĩgū buerā merā baaripoe wārā niyeru wajaseabosarimasā, gajerā ñerō irirāde baarā ejama.

¹¹ ĩgūsā merā ĩgū baamakū ĩārā, fariseo bumarā gapu ĩgū buerārē sērēñama:

—¿Nasirigu musārē buegu niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā baari? ārīma.

¹² ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús ārimi:

—Pūrírí marírā kūrīrimasūrē āmabema. Pūrīrikurā gapu ĩgūrē āmama.

¹³ Marīpaya werenírí gojadea pūgue ĩgūsā gojadeare buerā waaka! Āsū āri gojasūdero āārībú iri pūguere: “Yure buremurā, waimurārē wējē soepeomakū gāāmebea. Gajerārē musā bopoñarí merā ĩamakū gāāmea”, ārimi Marīpu, āri gojasūdero āārībú. “Ōārā āārā”, āri gūñarārē siugū aaribiribu. “Ñerō irirā āārā”, āri gūñarā direta siugū aarigú iribu, ĩgūsā ñerō irideare bujawere, gūñarírē gorawayuburo, ārīgū, ārimi Jesús fariseo bumarārē.

Jesúre bererimarē sērēñadea (Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

¹⁴ Pura Juan masakare wāiyegu buerire tayarā Jesúre sērēñarā ejama:

—Gua Marīpure buremurā berea. Irasū āārīmakū fariseo bumarāde berema. ¿Nasirirá mu buerā gapu gua irirosū iriberi? ārīma.

¹⁵ Jesús ĩgūsārē yajumi:

—Sugu mojósiadi bosenu irimakū, ĩgū siuanerā ĩgū merā āārírā bujawerebirikuma. Pura ĩgūrē gajerā āiāmakū, bujawereri merā bererākuma†.

¹⁶ Masaka maama suriro ĩgūsā koeadero puru, tūāneeō, buguñerē seretúbirikuma. Irasū seretúmakū, maama gasiro ĩgūsā koeadero puru, tūāneeō, buguñerē wári gobe yeguenemomakū irikoa.

¹⁷ Waimurā gasiri merā iridea ajuri bugu ajurigue maama igui dekore diribirikuma. Irasū dirimakū, maama igui deko pāmu, bugu ajuro sēraturabiri

* **9:9** Mateo pe wāi opayupu. Īgūta Levi wāikuyupu. † **9:15** Jesús irire irasū ārīgū: “Yu sugu mojósiadi bosenu irigu irirosū āārā. Yu buerā, mojósiadi siuanerā irirosū āārīma. Irasirirá, purugue yu ĩgūsā merā āārībirimakū ĩārā, bujawereri merā bererākuma”, ārīgū irimi.

ooreakōãkoa. Irasiriro igui deko, ajurode kōmoko. Irasirirā maama igui dekore maama ajurogue diriro gāãmea, ārīmi Jesús Īgūsārē‡.

Jesús Jairo magōrē, gajego nomeō Īgāya surīrore moāñagōrē taudea
(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

18 Jesús Īgūsārē wereripoe judío masaka nerērī wii opu Jesús puro eja, ñadakupuri merā ejamejā, Īgūrē ārīmi:

—Yū magō daporata kōmoakōāmo. Iгоре mūya mojō merā ñapeogu aarika! Irasirimakū, dupaturi okagokumo, ārīmi.

19 Īgū irasū ārīmakū pé, Jesús wāgānugā, Īgū merā waami. Gūa Īgū buerāde Īgū merā waabu.

20 Gūa maague waaripoe sugo nomeō Jesús purupu gapu eja, Īgūya surīro yuware moāñayupo. Igo pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojorigora dí wiriri merā pūrīrikugo āārīyupo.

21 Āsū ārī gūñayupo: “Īgūya surīrore yū moāñarī merā dita yū pūrīrikuri tarirokoa”, ārī gūñayupo.

22 Igo moāñamakū péña, Jesús gāmenugā, igore iā, ārīmi:

—Gūñaturaka! Mū yure buremurī opāa. Irasirigo mū pūrīrikurire tausūa, ārīmi. Īgū irasū ārīmakūta, pūrīrī marīgō dujamo.

23 Puru Jesús Jairoya wiigue ejami. Irogue ñajājagu, majīgō boadeore yāaburo dupuyuro bayapeorimasārē, gajerā buro ore, gainīrārē bokaja,

24 Īgūsārē āsū ārīmi:

—Wiriaka musā! Majīgō boabemo. Kārīgō yāmo.

Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūrē burima.

25 Jesús Īgūsārē wiriadore, boadeo āārīrī taribugue ñajāa, igoya mojōrē ñeāyupo. Īgū ñeāmakūta masābeja, wāgānugāyupo.

26 Masaka āārīperero iro āārīrā Jesús iriadea kerere pépereakōāñurā.

Jesús pērā koye iāmerārē taudea

27 Jesús iro āārādi wiriamakū, pērā koye iāmerā Īgūrē gainī tuyama:

—David parāmi āārīturiagu, guare bopoñaka! ārīma.

28 Jesús, wiigue ñajāmakū, koye iāmerāde ñajāa, Īgū purogue ejanugāma. Irasirigu Jesús Īgūsārē sērēñami:

—¿Yū musārē koye iāmakū irimasīrīrē buremurī? ārīmi.

—Gua opu, buremua, ārī yujuma.

29 Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Īgūsāya koyere ñapeomi:

—Musā buremurōsūta musārē iāmakū irigura, ārīmi.

30 Īgū irasū ārīmakū, Īgūsā oārō iākōāma. Irasirigu Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Yū musārē taurire gajerārē werebirikōāka! ārīmi.

31 Īgū irasū ārīkerepuru, āārīperero iro marārē Jesús Īgūsārē iriadeare were-wasiripeokōāñurā.

Jesús werenibire werenimakū iridea

32 Koye iāmerā āārānerā iri wiire wiriaripoeta, gajerā sugū werenibi wātī ñajāsūdire Jesús puro āijama.

33 Jesús Īgūrē iā, wātī Īgūguere ñajādire béowiumi. Īgū wātīrē béowiumakūta, werenibiradi wereninugāmi. Īgū irasirimakū iārā, āārīpererā iāguka:

—Marī oō Israel nikūrē āsū iririnorē neō iābiribu, ārīma.

‡ 9:17 Masaka, iripogue iririkudeama, maama bueri merā buemoreñamakū iāgū, Jesús irasū ārīmi.

³⁴ Fariseo bumarã gapu Jesúre:

—Ĩĩ, wātēa opu turari merã wātēārē béowiumi, āĩ werewuama.

Jesús masakare bopoñarĩ merã ĩādea

³⁵ Jesús āārĩpereri makārĩrē judío masakare nerēĩ wiirigue masakare buegorenagũ waami. Ōārĩ kerere, Marĩpu ĩgũyarārē doregu āārĩřimarē buenami. Irasũ āārĩmakũ, pũřĩrikurārē āārĩpereri gajerosũperi sĩřĩřĩ oparārē taunami.

³⁶ Masakare ĩāgũ, bopoñarĩ merã ĩgũsārē ĩāmi. “ĩgũsã bujawererã, gũñaturamerã, oveja sugu ĩgũsārē korerimasũ opamerã irirosũ āārĩma”, āĩ gũñayupu.

³⁷ Irasirĩgu āsũ ārĩmi guare ĩgũ buerārē:

—Marĩpuayare neõ pemeřã, poeague oteri duka buribejadea irirosũ wárã āārĩma. ĩgũsārē ĩgũyare weremurã gapu iri pooere moārĩmasã irirosũ mérégã āārĩma.

³⁸ Irasirirã marĩ Opure iri poee opu irirosũ āārĩgũrē: “Gajerã mũyare weremurārē iriuka!” ārĩ sērēka! ārĩmi Jesús guare.

10

Jesús pe mojõma pere su gubu peru pērēbejarã ĩgũ buedoregu pĩmurãrē beyedeã

(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

¹ Pũru Jesús guare pe mojõma pere su gubu peru pērēbejarã ĩgũ buerã āārĩmurārē siuu, guare ĩgũ turarire sĩmi, āārĩpereri pũřĩřĩrē tau, wātēã masakare ñajãnerãdere béowiuburo, āřĩgũ.

² Āsũ wāĩkurã āārĩbũ gua Jesús beyenerã: Simón wāĩkugu āārĩmĩ. ĩgũrēta “Pedro” wāĩyemi Jesús. Simón pagumu Andrés wāĩkumi. Gajigu Santiago āārĩmĩ. ĩgũ pagumu Juan wāĩkumi. ĩgũsã Zebedeo pũrã āārĩmã.

³ Gajerã Felipe, Bartolomé, Tomás āārĩmã. Yu Mateo, romano marã opure niyeru wajaseabosarimasũ āārĩdi āārĩbũ. Gajigu Santiago, Alfeo magũ āārĩmĩ. Gajigu Tadeo āārĩmĩ. ĩgũta Lebeo wāĩkumi.

⁴ Gajigu Simón, celote wāĩkuri bumũ āārĩmĩ. Gajigu Judas Iscariote wāĩkugu āārĩmĩ. ĩgũta Jesúre wējēduarãguere ĩgũrē ĩmubu āārĩmĩ.

Jesús ĩgũ buerārē buedoregu iriudeã

(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵ Jesús guare ĩgũ buerã pe mojõma pere su gubu peru pērēbejarārē turarire sĩ odo, āsũ ārĩ were iriumi:

—Judío masaka āārĩmerã puoguere waabirikõãka! Irasũ āārĩmakũ, Samaria nikũma makārĩguedere waabirikõãka!

⁶ Israel bumarã Marĩpuayare masĩmerã, oveja dedirinerã irirosũ āārĩrã puo gapu waaka!

⁷ ĩgũsārē āsũ ārĩ wererã waaka: “Mérõ duyãã, Marĩpu ĩgũyarārē doreri ejaburo”, ārĩka!

⁸ Pũřĩrikurārē tauka! Boanerārē masũka! Kãmi boarãdere tauka! Wātēã masakare ñajãnerārē béowiuka! Yu turarire musārē wajamarĩrõ sĩa. Irasirirã, yu musārē wajamarĩrõ sĩrõsũta wajamarĩrõ ĩgũsārē tauka!

⁹ Waarã, neõ niyeru oro, plata, cobrere,

¹⁰ musãya aju āĩabirikõãka! Surĩ, sapatu musã sãñarĩ merã dita waaka! Tuariyukure āĩabirikõãka! Moārĩmasã ĩgũsã moārĩ waja merã wajata baama. Irasirirã musã masakare bueri waja baari musārē sĩrãkuma.

11 'Makārē ejarā, iri makā marā: "Īta ōārō irigu āārīmi", Īgūsā ārīgū puro dujaka! Musā iro āārīrōpā Īgūya wiire āārīka! Waarāgue iri wiire wirika!

12 Iri wiire űajarā, wii marārē: "Marīpu musārē siuñajarī sīburo", ārī ōādoreka!

13 Musārē ōārō bokatīrīñeāmakū, Īgūsārē: "Marīpu siuñajarī sīrī merā ōārō āārīrikuka!" ārīka! Musārē gāāmemerā, i siuñajarī merā āārībirikuma.

14 Musārē Īgūsā ñeābirimakū, musā buerire péduabirimakū ĩārā, Īgūsāya wiire, o Īgūsāya makārē wiriarā, nikūwera musāya guburigue tuadeare mojēbēoka, Īgūsārē wajamoāburire Īmurā!

15 Diayeta musārē werea. Marīpu āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū Sodoma, Gomorra marārē wajamoārō nemorō musārē gāāmemerārē wajamoāgukumi.

Jesúre buremurārē gajerā ñerō iriburire weredeā

16 'Yure ōārō péka! Ovejare makānuu marā diayēa guarā watopegue iriurosū ñerā masaka watopegue musārē iriua. Irasirirā ōārō pémasīka! Īgūsā watopegue ñerō iriro marīrō āārīrikuka!

17 Pémasīka! Masaka musārē Īgūsā oparārē wiarākuma, musārē wajamoādorerā. Judío masaka Īgūsā nerērī wiiriguedere musārē tārārākuma.

18 Irasū āārīmakū, musā yure buremurī waja, Īgūsāya makārī marā oparā purogue, Īgūsāya nikū marā oparā purogue āārākuma musārē wajamoādoremurā. Irasirirā musārē iroque āāmakū, oparārē, judío masaka āārīmerādere yaa kerere wererākoa musā.

19 Musārē oparā purogue āāmakū: "¿Naásū ārīrākuri Īgūsārē?" ārī gūñarikubirikōāka! Oparā musārē sērēñamakū, Marīpu gūñarī sīrī merā wererākoa.

20 Irasirirā musā gūñarī merā werebirikoa. Marīpu, Ōāgū deyomarīgū merā musārē masīrī sīrī merā werenīrākoa.

21 'Iriroperē masaka, Īgūsāyarā yure buremumakū ĩārā, Īgūsārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. Pagusāmarā Īgūsā pūrārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. Gajerā, Īgūsā pagusāmarārē ĩāturi, oparāguere wējēdorerā wiarākuma.

22 Irasirirā masaka āārīperero i umu marā yure musā buremurī waja musārē ĩāturi doorākuma. Marīpu gapu yure piriro marīrō buremugārē taugukumi.

23 Su makā marā musārē ñerō irimakū, gaji makāgue duriwāgāka! Diayeta musārē werea. Āārīpereri Israel nikūma makārīrē musā buegorena odoburo dupuyuro, yu āārīpererā tīgū Marīpu iriudi i umugue dupaturī aarīgūkoā doja.

24 'Neō sugu buegu, Īgūrē buegu nemorō āārībemi. Moāboerimasūde Īgū opu nemorō āārībemi.

25 Sugu buegu Īgūrē buedi irirosū dujaduamakū ōāgorāa. Moāboerimasūde Īgū opu irirosū dujaduamakū ōāgorāa. Masaka yure musā Opure: "Ī Beelzebú, wātēa opu āārīmi", ārīrā, musā yaarādere ñerō ārī werenīrākuma.

Jesús: "¿Noārē güiri merā buremurō gāāmerī?" ārī weredeā (Lc 12.2-7)

26 'Irasirirā musārē ñerō iriduārārē güibirikōāka! Āārīpereri gajerā ĩāberogue irideare, durirogue irideadere purogue masīsurokoa.

27 Yu musārē masaka péberogue weredeare Īgūsā péroque wereka! Yu musārē gajerā ĩāberogue werenideare makā dekoque buro busuro merā wereka!

²⁸ Musārē wējērā musāya dupu direta boamakū irirākuma. Musāya yujupūrārī gapure boamakū irimasibirikuma. Irasirirā güibirikōāka! Marīpu gapure güika! Īgū gapu musāya dupu, musāya yujupūrārīrē peamegue béomasīmi. Irasirirā Īgūrē güiri merā buremuka!

²⁹ Masaka pērā mirā wajarirā, su niyeru tigā, mērōgā wajakuri tigārē sīkuma. Īgūsā mērōgā wajakukerepuru, Marīpu gapu Īgūsārē oārō koremi. Īgūsārē: “Boaburo”, ārībirikerepuru, neō sugugā yebague yuridija, boabemi.

³⁰ Marīpu āārīpereri musā āārīrikurire masīgū, musāya poarire: “Iriku āārā”, ārī masīpeokōāmi.

³¹ Irasirirā güibirikōāka! Musā, mirā nemorō wajakua. Irasirigu Marīpu mirārē korero nemorō musārē koregukumi.

*Jesús: “Masakare yure buremurirē werēka!” ārīdea
(Lc 12.8-9)*

³² Sugu, masaka péuro: “Jesúyagu āārā”, ārī weremakū, yude Yuru umugasigue āārīgú péuro Īgūrē: “Yaagu āārīmi ī”, ārī weregara.

³³ Sugu yure masīkeregu, masaka péuro: “Īgūrē masībea”, ārī weremakū, yude Yuru umugasigue āārīgú péuro: “Yude Īgūrē masībea”, ārī weregara, ārīmi Jesús.

*Jesús: “Masakare gāme dukawarirākuma”, ārī werēdea
(Lc 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ Irasū ārī odo, masakare āsū werenemomi:

—Musā yure: “Īgū ī umugure aarigú, masakare siuñajārī merā āārīmakū irigu aarimī”, ārī güñabirikōāka! Irasirigu aarigú meta iribu. Yu ejarita, masakare Īgūsā basi gāme dukawarimakū yāa. Irasirirā surāyeri yure buremurākuma. Gajerā yure buremumerā gapu Īgūsārē Īaturirākuma.

³⁵ Sugu yure buremurī waja, Īgū magū Īgūrē Īaturigukumi. Sugo yure buremurī waja, igo magō igore Īaturigokumo. Sugo máñekō yure buremurī waja, igo bepo igore Īaturigokumo.

³⁶ Irasirirā su wīl marā Īgūsāyagu yure buremumakū Īārā, Īgūrē Īaturirākuma.

³⁷ Sugu yure maīrō nemorō Īgū pagusāmarā gapure maītarinugāgū, yaagu āārīmasibirikumi. Yure maīrō nemorō Īgū pūrā gapure maītarinugāgūde, yaagu āārīmasibirikumi.

³⁸ Sugu yure tuyaduari waja curusague pábiatú wējēsūbu irirosū āārīkeregu, neō piriro marīrō yure tayaníkōāburo. Yure tuyaduabi, yaagu āārīmasibirikumi.

³⁹ Sugu ī umugue Īgū okarire maīgū, peamegue béosugukumi. Gajigu yure tuyari waja gajerā Īgūrē wējēkerepuru, Marīpu gapu Īgūrē taugukumi, Īgū purogue Īgū merā āārīburo, ārīgū.

*Jesús marī umugasigue wajataburire werēdea
(Mr 9.41)*

⁴⁰ Sugu musārē yaarārē oārō bokatīrīñeāgū, yudere bokatīrīñeāmi. Yure bokatīrīñeāgū, yure iriuidere bokatīrīñeāgukumi.

⁴¹ Marīpu Īgūya kerere weregure oārī wajatamakū irigukumi. Sugu Marīpuya kerere weregu āārīrīrē Īamasī, Īgūrē oārō bokatīrīñeāgū, Īgū irirosū oārī wajatagukumi. Sugu gajigu Īgū oāgū āārīrīrē Īamasī, Īgūrē oārō bokatīrīñeāgū, Īgū irirosū Īgūde oārī wajatagukumi.

⁴² Sugu ubu āārīgú yure tuyagure gajigu Īgūrē iritamudugū deko yusari tīamakū Īagū, Marīpu Īgūdere oārō irigukumi, ārī weremi Jesús.

11

*Juan masakare wāiyerimasū ĩgū buerire tɔyarārē Jesús pɔro iriudea
(Lc 1.17; 7.18-35)*

¹ Jesús guare pe moǰoma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū buerārē irasū ārādero pɔrɔ, Galilea nikūgue āārĩrĩ makārĩ marārē buegorenagū waakōāmi.

² Juan masakare wāiyerimasū peresugue āārĩyupɔ. Irogue āārĩgú, Cristo iriri kerere pégu, ĩgū buerire tɔyarārē Jesúre āsū ārĩ sērēñarā waaka:

³ —“¿Muta āārĩrĩ, Cristo masakare taugu aaribu iriayupɔ, ĩgūsā ārĩdi, o gajigure yúrākuri gwa?” ārĩ sērēñarā waaka! ārĩ iriuyupɔ.

⁴ Irasirirā, Jesús pɔrogue ejarā, Juan sērēñadoredare ĩgūrē sērēñama. Jesús ĩgūsārē yujumi:

—Musā périre, musā ĩārĩrē Juārē wererā waaka!

⁵ Koye ĩābiranerā ōārō ĩāma. Waamasĭbiranerā waamasĭakōāma. Kāmi boanerā yaripereakōāsūama. Gāmpũ pébiranerā péakōāma. Boanerāde masākōāma. Boporā, Marĩpɔ masakare tauri kerere weremakū péma.

⁶ “Yure bɔremurĩrē piribi, ɔsuyari opagakumi”, ārĩ wererā waaka Juārē! ārĩmi Jesús.

⁷ ĩgūsā waadero pɔrɔ, Jesús Juāyamarē masakare āsū ārĩ werenugāmi:

—Musā masaka marĩrōgue Juārē ĩārā waarā, gūigure gūñaturabire ĩārā waarā meta irikuyo. ĩgū turabi, mirũ táborere wějēpubéorosū āārĩbemi.

⁸ Irasū āārĩmakū, musā ĩgūrē irogue ĩārā waarā, ōārĩ surĩ sāñagārē ĩārā waarā meta irikuyo. Ōārĩ surĩ sāñarāno oparāya wiirigue āārĩkuma. Juan ĩgūsā irirosū āārĩbemi.

⁹ Musā irogue ĩgūrē ĩārā waarā, Marĩpɔya kerere weredupuyurimasūrē ĩārā waarā iriyo. Musārē werea. Diayeta Juan Marĩpɔya kerere weredupuyunerā nemorō āārĩmi.

¹⁰ Marĩpɔya werenĩrĩ gojadea pūgue gojasūdero āārĩbú Juan iriburire. Irasirigɔ Marĩpɔ ĩgū magūrē āsū ārĩdi āārĩmi:

Mɔ waaburo dupuyuro yaa kerere weredupuyurimasūrē iriugara mɔ waaburore āmuyudoregɔ, ārĩ gojasūdero āārĩbú.*

¹¹ Mɔsārē diayeta werea. Juan aariburi dupuyuro neō sugɔ ĩgū nemorō yaamarē masĩgū marĩdi āārĩmi. Irasū āārĩkererɔgɔ, sugɔ Marĩpɔ ɔmugasigue āārĩgúyagɔ gapɔ Juan nemorō yaamarē masĩgū āārĩgukumi. Āārĩpererā nemorō ubu āārĩgú āārĩkererɔ, masĩgū āārĩgukumi.

¹² Juan masakare wāiyedi buenugādeapoequeta, daporaguedere masaka ɔmugasigue Marĩpɔ ĩgūyarārē dorerogue ñajādɔnarārē bɔro ñerō tarimakū yāma. ĩgūsā turari merā ĩgūsārē peremakū iridɔnarā iriadima.

¹³ Juan aariburo dupuyuro āārĩpererā Marĩpɔya kerere weredupuyunerā ĩgūsā gojadea merā, Moisés gojadea merā Marĩpɔ ĩgūyarārē doreri kerere werenerā āārĩmā.

¹⁴ Iripoegue Marĩpɔ ĩgūya gojadea pūgue: “Yaa kerere weredupuyurimasūrē Elías irirosū āārĩbure iriugara”, ārĩdi āārĩmi. Juan irasū ārĩsūdita āārĩmi. Irire bɔremurō gāāmea.

¹⁵ Gāmpĩrĩ oparā, yɔ wererire ōārō péka!

¹⁶ Masaka dapora marā, ¿ñeēmarāno irirosū āārĩrĩ? Majĩrā makā dekgue ĩgūsā merāmarā merā bira gainĩ doanĩrā irirosū āārĩma. Āsū ārĩ gainĩma:

17 “Gua tērēdiru purimakū, bayabirabu. Bujawereri merā gua bayamakū, orebirabu”, āriṃa.

18 Juan masakare wāiyerimasū pā baabiri, igui deko pāmudeare iiribirimi. Īgū irasirimakū iārā: “Wātī nājāsūdi āārīmi īī”, āriṃa mūsā Īgūrē.

19 Pꝛꝛꝛ ꝥꝛ ꝥꝛ āārīpererā tīgū baa, iirimakū iārā: “Baapagu, iirīpagu āārīmi”, āriṃa. “Romano marā opure niyeru wajasebosarimasā merāmꝛ, ñerō irirā merāmꝛ āārīmi”, āriṃa mūsā ꝥꝛe. Mūsā gware* bꝛemubirikererā, gua iririre iārā: “Marīꝛu Īgūsārē masīrī sīmi”, āri masībokoa, āriṃi Jesús.

Jesús makārī marārē Īgūsā Īgūrē bꝛremubirire weredeā
(Lc 10.13-15)

20 Pꝛꝛꝛ Jesús iroma makārī marārē turimi. Īgūsā wāri Īgū Marīꝛu turari merā iririre iri ĩmumakū iākererā, Īgūsā ñerō iririre bujawerebiri, neō piribirima. Irasirigu Īgūsārē āsū āriṃi:

21 –Mūsā Corazín marā, Betsaida marāde ñerō tarirākoa. Iripoegue marā Tiro, Sidón marā, mūsā iūrō Marīꝛu Īgū turari merā iri ĩmurōsū iri ĩmumakū iārā, Īgūsā ñerō irideare piribonerā āārīmā. Īgūsā ñerō irideare bꝛo bujawereri ĩmurā, bujawereri suri sāña, nitirē dipuru weka mawasiripeobonerā āārīmā. Mūsā gapꝛ Marīꝛu turari merā ꝥꝛ iri ĩmurirē iākererā, mūsā ñerō iririre neō piribeā.

22 Irasirigu mūsārē werea. Marīꝛu āārīpererā ñerārē Īgū wajamoārīnꝛ ejamakū, Tiro, Sidón marārē wajamoārō nemorō mūsārē wajamoāgꝛkumi.

23 Mūsā Capernaum marāde: “Īmꝛgasigue mūrīārākoa”, āri gūñadāā. Iroguere neō waabirikoā. Boanerā āārīrōgue bēodijusūrākoa. Sodoma marārē ꝥꝛ mūsārē Marīꝛu Īgū turari merā iri ĩmuderosūta iri ĩmumakū, iri makā daporadere āārībokoa dapa.

24 Irasirigu mūsārē werea. Marīꝛu āārīpererā ñerārē Īgū wajamoārīnꝛ ejamakū, Sodoma marārē wajamoārō nemorō mūsā gapꝛe wajamoāgꝛkumi, mūsā ñerō iririre piribiri waja, āriṃi Jesús.

Jesús: “ꝥꝛ pꝛꝛꝛꝛꝛ siuñajārā aarika!” ārīdeā
(Lc 10.21-22)

25 Iripoere Jesús Īgū Pagꝛe āsū āriṃi:

–Aꝛ, ꝥꝛ mūrē: “Ōātaria mꝛ”, āri, ꝥꝛꝥꝛi sīā. Mꝛ ĩmꝛgasi marā, i nikū marā Opꝛ āārā. Irasirigu: “Masītarinugārā, āārīpererire pēmasīā”, āri gūñarārē mꝛꝥꝛe masīmakū iribeā. Majīrā irirosū mūrē bꝛemurā gapꝛe mꝛꝥꝛe masīmakū yāā.

26 Aꝛ, irasūta āārā. Mꝛ gāāmederosūta ꝥꝛꝥꝛi merā irasū yāā, āriṃi Jesús Īgū Pagꝛe.

27 Pꝛꝛꝛ masakare āsū āri werenemomi:

–ꝥꝛꝛꝛ ꝥꝛe āārīpereri irimasīrīrē sīmi. Neō sugꝛ masakꝛ ꝥꝛ āārīrikurire masībemi. ꝥꝛꝛꝛ dita ꝥꝛe masīmi. Neō sugꝛ masakꝛ ꝥꝛꝛꝛ āārīrikurire masībemi. ꝥꝛ dita Īgūrē masīā. ꝥꝛ Īgūrē masīdorerāde Īgūrē masīma.

28 Mūsā Marīꝛꝛe tꝥꝛꝛꝛarā nukūrī ūūma ōērā irirosū āārīrā ꝥꝛ ꝛꝛo aarika! ꝥꝛ mūsārē siuñajārī sīgꝛa.

29 Mūsā ꝥꝛ iridorerī gapꝛe irika! ꝥꝛ iririkurire masīka! ꝥꝛ mūsārē bopōñarī merā iā, iritamugū āārā. Irasirirā ꝥꝛ iridorerire irirā, ꝥꝛ merā ōārō siuñajārī bokarākoa.

* 11:19 Jesús: “gware”, irasū āriṃi: “Īgū basi iririre, Juan irideare”, āriṃi irimi.

³⁰ Yū iritamurō merā yaare musā irimakū diasabea. Irasirirā yū dorerire irirā, nukūbiri kārāwaririre ūumarōsū āārīrākoa, ārīmi Jesús.

12

Siuñajārīnu āārīmakū, Jesús buerā trigo yerire tārīdea

(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

¹ Iripoere judío masaka siuñajārīnu āārīmakū, Jesús trigo otedero watope waamakū, gūa īgū buerā ūaboasīā, trigo yerire tārī koro baabu*.

² Gūa irasirimakū īārā, fariseo bumarā Jesúre āsū ārīma:

—Īāka! ¿Nasirirā siuñajārīnurē moādorebirikerepuru, mā buerā irasū yāri? ārīma.

³ Jesús īgūsārē ārīmi:

—¿Iripoeguema David, īgū merāmarā merā ūaboagu, īgū irideare musā buerirī?

⁴ Īgū merāmarā merā Marīpūya wiigūe űajāā, Marīpū īūrō peyari pā duparure baadi āārīmī. Marīpū paia āārīmerārē: “Iri pā duparure baabirikōāka!” ārīdi āārīmī. David gapu paī āārībirikeregu, irire baagu, Marīpū īūrō Īgū dorerire tarinugāgū meta iridi āārīmī.

⁵ Paia Marīpūya wiigūe moārā, siuñajārīnurē siuñajābema. Siuñajābirikererā, Marīpū dorerire tarinugābema. ¿Irire buebirī musā, Marīpū Moisére doreri pīdea pūguere?

⁶ Musārē werea. Marīpūya wiire būremurō nemorō yū gapure būremurō gāāmea.

⁷ Marīpū Īgūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmī: “Yure būremurā waimurārē wējē soepeomakū gāāmebea. Gajerārē musā bopoñarī merā īāmakū gāāmea”, ārīdi āārīmī. Musā irire pēmasīrā yū buerā űerō iribirikerepuru, īgūsārē: “űerō yāma”, ārībiribokoa.

⁸ Yū āārīpererā īgū āārīsīā, siuñajārīnurē masaka gajino Īgūsā iriburire doremasīa, ārīmi Jesús.

Jesús mojō diīweredire taudea

(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹ Irasū ārī odo, waa, judío masaka nerērī wiigūe űajāmi.

¹⁰ Iro sugū masakū mojō diīweredi āārīmī. Irasirirā fariseo bumarā Jesúre: “űerō yāmi”, ārī weresāduarā, īgūrē sērēñama:

—¿Siuñajārīnu āārīmakū, sugū pūrīkugure taudoreri āārīrī? ārīma.

¹¹ Jesús yūjūmi īgūsārē:

—Siuñajārīnu āārīkerepuru, musāyagu oveja gobegue meēñajāmakū īārā, īgūrē āi wiukōākoa.

¹² Marīpū sugū masakure, oveja nemorō maītarinugāmi. Irasirirā siuñajārīnurē masakare oārō irirā, Moisés doredeare tarinugārā meta yāa, ārīmi.

¹³ Irasū ārī odo, mojō diīweredire ārīmi:

—Mūya mojōrē soeoka!

Īgūya mojōrē soeomakūta, gaji mojō irirosū oārī mojō dujabu.

* 12:1 Deuteronomio 23.25: Moisés gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Sugū masakū gajiguya poegue waagū, Īgūya mojōrī merā trigo yerire tārī koro baaburo. Wiirimajī merā diti āābirikōāburo”, ārī gojasūdero āārībū.

14 Īgū irasirimakū ĭārā, fariseo bumarā gua wiria: “¿Nasirisĭā, marĭ Jesúre wējērākuri?” āri gāme werenĭñurā.

Iripoegueta Marĭpnyā kerere weredupuyudi Jesús ĭgū iriburire gojadea

15 Jesús ĭgūsā ĭgūrē wējēduarire masĭ, waakōāmi. ĭgū waamakū, wārā masaka ĭgūrē tųyama. Irasirigu āārĭpererā pūrĭrikūrārē taumi.

16 ĭgūsārē taugu: “Yaamarē gajerārē werebirikōāka!” ārĭmi.

17 Jesús irasirigu, Marĭpnyā kerere weredupuyudi Isaiās gojaderosūta irimi. Āsū āri gojadi āārĭmi:

18 Āsū ārĭmi Marĭpu: “Ĭi yure moāboegu, yu beyedi, yu maĭgū āārĭmi. ĭgū merā usuyāa. Ōāgū deyomarĭgūrē ĭgūrē sĭgura. Irasirigu yu turari merā āārĭpererā masakare diayema iririre weregukumi.

19 ĭgū guaseo, gainĭbirikumi. ĭgū makā dekogue buro gainĭgorenamakū neō pébirikuma.

20 Turamerārē bopoñarĭ merā ĭā, iritamugukumi. Irasirigu, ĭgūsā miūmerēñu biu peabodiñu irirosū āārĭmakū ĭāgū, peabéogu irirosū ĭgūsārē iribirikumi.

Bujawererārē gūñaturamakū irigukumi. Irasirigu, ĭgūsā sĭāgodiru yaubodiru irirosū āārĭmakū ĭāgū, yaubéogu irirosū ĭgūsārē iribirikumi. ĭgū Opu ñajāburi dupuyuro ĭgūsārē irasirigukumi. ĭgū Opu ñajādero puru, masakare diayema iririre irimakū irigukumi.

21 Irasirirā āārĭperero marā ĭgū doreburire usuyari merā yūrākuma”, ārĭmi, āri gojadi āārĭmĭ Isaiās.*

*Jesúre: “Wātĭ turari opami”, āri werewñadea
(Mr 3.19-30; Lc 11.14-23; 12.10)*

22 Puru masaka wātĭ ñajāsūdire Jesúre taudorerā āĭjama. ĭgū wātĭ ñajāsūdi: werenĭbi, koye ĭābi āārĭmĭ. ĭgūsā āĭjamakū ĭā, Jesús ĭgūrē taumi. ĭgū irasirimakū, ōārō ĭā, werenĭmi.

23 Āārĭpererā masaka, ĭgū tarimakū ĭāguka, āsū āri gāme sērēñama:

—¿Ĭi David parāmi āārĭturiagu masakare taubu meta āārĭkuri? ārĭma.

24 ĭgūsā irasū ārĭmakū pérā, fariseo bumarā gapu āsū ārĭma:

—Ĭi wātēa opu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi, ārĭma.

25 Jesús ĭgūsā gūñarĭrē masĭsĭā, ĭgūsārē āsū ārĭmi:

—Su nikū marā ĭgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. Su makā marā, o su wĭi marā ĭgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma.

26 Irasūta wātēa opu ĭgūyarā wātēārē béowiugu, ĭgū basita ĭgūyarārē dukawari pereakōāmakū iribokumi. Irasirigu, ¿noārē dorenemobokuri?

27 Musā yure: “Wātēa opu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi”, āri werewñāa. Musā buerire tųyarā gapu wātēārē béowiurā, ¿noā turari merā béowĭukuri? Musā ĭgūsārē: “Marĭpu turari merā wātēārē béowiuma”, ārā. Irasiriro musā yure werewñari diaye āārĭbea.

28 Yu Ōāgū deyomarĭgū turari merā wātēārē béowĭua. Irasiriro Marĭpu ĭgūyarārē doreri musā purogue ejasĭāa, āri masĭsūa.

29 Ĭirire keori merā musārē werenemogura. Neō sugu masakū, turaguya wiire ĭgūrē siapuroribirikeregu, ĭgū oparire ēmagū ñajāmasĭbirikumi. ĭgūrē siadero purugue merē ĭgūyare ēmmasĭkumi, ārĭmĭ†.

* 12:21 Is 42.1-4 † 12:29 Jesús: “Wātĭ nemorō turagu āārā”, ārigū, irasū ārĭmi.

³⁰ Irasū āriŋ odo, āsū āriŋnemomi:

–Yure gāamemerā, yure Iāturirā āārīma. Masakare yure siu neeōtamumerā, ĩgūsārē waawasirimakū irirā āārīma.

³¹ Mūsārē diayeta werea. Marīpu āārīpereri masaka ŋerō iririre, ŋerō āriŋ werenīrdere kātimasīmi. Ōāgū deymarīgūrē ĩgūsā ŋerō āriŋ werenīmakū tamerārē neō kātibirikumi.

³² Yu āārīpererā tīgūrē ĩgūsā ŋerō āriŋ werenīmakū, Marīpu irire kātimasīmi. Ōāgū deymarīgū gapure ĩgūsā ŋerō āriŋ werenīmakū, irire neō kātibirikumi. Dapora, i ūmu peredero puruguedere ĩgūsā irasū āriŋdeare neō kātibirikumi, āriŋi Jesūs.

*Yukure irigu dukka merā ĩāmasīsūa, āriŋ weredea
(Lc 6.43-45)*

³³ Irasū āriŋ odo, Jesūs gaji keori merā buenemomi:

–Ōādi yukū ōārīrē dukakua. Ŋedi yukū ŋerīrē dukakua. Yukure irigu dukka merā ĩāmasīsūa[‡].

³⁴ Mūsā āña irirosū ŋerā āārā. Mūsā ŋerā āārīsīā, ōārīrē werenīmasībea. Marī gūñarōsūta marī werenīrī wirikōāa.

³⁵ Ōāgū ōārī gūñarī opami. Irasirigu ōārīrē werenīmi. Ŋegū ŋerī gūñarī opami. Irasirigu ŋerīrē werenīmi.

³⁶ Mūsārē werea. Marīpu āārīpererā ŋerārē wajamoārīnu ejamakū, āārīpereri masaka noō gāamerō werenīmoāmadeare ĩgūsārē masīmakū irīgukumi.

³⁷ Mūsā ōārō werenīdea waja Marīpu mūsārē: “Waja opabema”, āriŋgukumi. Mūsā ŋerō werenīdea waja mūsārē: “Waja opama”, āriŋgukumi, āriŋi Jesūs fariseo bumarārē.

*Masaka ŋerā Jesúre Marīpu turari merā iri ĩmudoredea
(Mr 8.12; Lc 11.29-32)*

³⁸ Puru surāyeri fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā ĩgūrē āriŋa:

–Buegu, Marīpu turari merā guare iri ĩmuka! āriŋa. “Īgū irire irimasībi, Marīpu iriudi meta āārīmi”, āriŋuarā irasū āriŋturā.

³⁹ Jesūs yujumi:

–Mūsā dapora marā maŋaka ŋerā, Marīpуре gāamemerā āārā. Mūsā yure Marīpu turari merā gajino iri ĩmudorea. Mūsā irasiridorekerepuru, Marīpuya kerere weredupuyudi Jonás iridea direta weregura.

⁴⁰ Jonás urenu, ure ŋami waai wāguya paru poekague āārīderosūta yude āārīpererā tīgū urenu, ure ŋami yeba poekague āārīgukoa.

⁴¹ Iripoegue Nīnive marā Jonás Marīpuya kerere weremakū pérā, ĩgūsā ŋerō irideare bujawere, ĩgūsā gūñarīrē gorawayunerā āārīmā. Dapora yu Jonás nemorō masīgū ōōgue mūsā merā āārā. Yu Marīpuya kerere werekerepuru, mūsā ŋerō iririkurire bujawerebea. Irasirirā, Marīpu āārīpererā ŋerārē wajamoārīnu ejamakū, Nīnive marā mūsā dapora marārē: “Ŋegorabu”, āriŋrākuma.

⁴² Marīpu āārīpererā ŋerārē wajamoārīnu ejamakū, sugo iripoeguemo Sabá nikū marā opo mūsā dapora marārē: “Ŋegorabu”, āriŋgokumo. Yoaromogue āārīkerego, ōōgue i nikūgue aarideo āārīmō, marī ŋekūsāmarā opu Salomón wári masīrī merā wererire pégo aarigó. Dapora yu Salomón nemorō masīgū

[‡] 12:33 Jesūs: “Yukure irigu dukka merā ĩāmasīsūa”, āriŋgū: “Marī, gajerā werenīrīrē pérā, ĩgūsā āārīrikurire masīa”, āriŋgū irimi.

ōōgue musā merā āārā. Y_u musā merā āārīkerepuru, musā gapu y_u wererire péduabea, āāri Jesús.

Jesús, wātī dupaturi masakugue ñajārīmarē weredeā
(Lc 11.24-26)

⁴³ Irasū āāri odo, keori merā werenemomi doja:

—Wātī masakugue āārādi wiri, p_{uru} deko marīrōgue ĩgū siuñajāburore āmagorenagū waakumi.

⁴⁴ Ireore bokabi, āsū āāri gūñakumi: “Y_u wiridi, yaa wii irirosū āārīmī. Dupaturi y_u wiridiguereta goeñajāgura doja”, āāri gūñakumi. Irasirigu ĩgūgue dupaturi goeñajāgū, gajino marīrī wii, ōārō āmu, ooaweadea wiire irirosū bokajakumi.

⁴⁵ Irasirigu gajerā wātēa su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā ĩgū nemorō ñerārē siiu, ĩgūsā āārīpererā merā masakugue āārīnkōākumi. Irasirigu masakū ĩgū dupuyuro āārīrikudero nemorō ñerō āārīkumi. Dapora marā Marīp_{ure} gāāmemerā, y_{ure} péduamerā irasūta ñerō waarākuma, āārīmi Jesús.

Jesús pago ĩgū pagupūrā merā ĩgūrē ĩāgō ejadea
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶ Jesús masakare wereripoe ĩgū pago, ĩgū pagupūrā merā ĩgū āārīrī wii disipuro ejayupo ĩgū merā werenidūago.

⁴⁷ Sug_u ĩgore ĩā, Jesúre weremi:

—M_{uro}, m_u pagupūrā disipuro níama, m_u merā wereniduarā, āārīmi.

⁴⁸ ĩgū irasū āārimakū pégu, Jesús ĩgūrē āārīmi:

—¿Noā āārīrī y_{uro}, y_u pagupūrā? āārīmi.

⁴⁹ Irasū āāriġū, g_{uare} ĩgū buerārē soepu, āsū āārīmi:

—Īsā, y_{uro}, y_u pagupūrā irirosū āārīma.

⁵⁰ Y_{uru} ām_ugasigue āārīġū gāāmerīrē irirāno, y_u pagum_u, y_u pagumo, y_{uro} irirosū āārīma, āārīmi Jesús.

13

Jesús oterimasā keori merā buedeā
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Irināta Jesús wiig_{ue} āārādi ditarugue waa, iri ditaru turo eja doami.

² Masaka wārā ĩgū puro nerēmakū ĩāgū, doódirugue marīñajāa, eja doami. Āārīpererā masaka ĩmparogue dujanūgāma ĩgū buerire pémurā.

³ Irasirigu wāri keori merā ĩgūsārē āsū āāri buemi:

—Sug_u oterimasū ĩgūya oteri yerire meéwasirigu waakumi.

⁴ ĩgū meéwasiriwāgāmakū, gaji yeri maague yurikoa. Iro yuriadea yerire mirā eja, baapeokōākuma.

⁵ Gaji yeri ātayerikurogue yurikoa. Iro sīmerēōgā nikū āārīmakū, iro yuriadea yeri mata puriadikoa.

⁶ Iri nikū sīmerēōgā āārīmakū, puriñajādi, p_{uru} abe asimakū, nugūrī marīsā, ñāi, boakōākoa.

⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapu puritarimarīa, oteri gapure wējēkōākoa.

⁸ Gaji yeri ōārī nikūgue yurikoa. Iri yeri puri, ōārō dukakūkoa. Suñu cien yeri, gajiñu sesenta yeri, gajiñu treinta yeri dukakūkoa.

⁹ Musā gāmpūrī oparā, y_u wererire péduripika! āārīmi Jesús.

Jesús buerā ĩgūrē: “¿Nasirigu keori merā bueri?” āri sērēñadea (Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰ Puru gua ĩgū buerā ĩgū puro waa, ĩgūrē sērēñabu:

—¿Nasirigu masakare keori merā bueri? āribu.

¹¹ Jesús guare yujumi:

—Marĩpu ĩgūyarārē doregu āārĩrĩrē, iripoegue masĩbirideare musārē masĩmakū yāmi. Gajerā ĩgūrē buremumerā gapure irasiribemi.

¹² ĩgūyare masĩrānorē masĩnemomakū irigukumi. Irasirirā wāro masĩrĩ oparākuma. Gajerā ĩgūrē buremumerā ĩgūyare masĩmerārē ĩgūsā mérō masĩadideare pémasĩbirimakū irigukumi.

¹³ Irasirigu yu ĩgūsārē keori merā buea. ĩgūsā Marĩpu iririre ĩakererā, ĩamasĩbema. ĩgūyare pékererā, péduripĩbema. Neō pémasĩbema.

¹⁴ Irasirirā Marĩpuya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosũta yāma. Āsũ āri gojadi āārĩmi:

Āsũ ārĩmi Marĩpu: “Yaare pékererā, musā neō pémasĩbea. Yu iririre ĩakererā, musā neō ĩamasĩbea.

¹⁵ Yaa werenĩrĩrē péduabirisĩā, musā neō pémasĩbea. Gāmpĩrĩ pémerā, koye ĩāmerā irirosũ āārā. Musā irasũ āārĩmerā, yaare ĩamasĩ, ōārō pémasĩbokoā. Yu pémasĩrĩ sĩrĩrē oparā yare buremubokoā. Irasirigu musārē taubokoā”, ārĩmi Marĩpu, āri gojadi āārĩmi Isaías.*

¹⁶ Gua gapure ārĩmi:

—Musā gapu pémasĩā. Irasirirā usuyāā. Yu iririre ĩārā, yu wererire pérā, yare buremua.

¹⁷ Diayeta musārē werea. Wārā iripoegue marā Marĩpuya kerere weredupuyunerā, gajerā Marĩpue buremumerā musā dapura ĩārĩrē burō ĩāduanerā āārādimā. Irire ĩāduakererā, irire ĩābirinerā āārĩmā. Musā dapura périre burō péduakererā, pébirinerā āārĩmā.

Jesús oterimasũ keori merā ĩgũ bueadeare: “Āsũ ārĩduaro yāa”, āri weredea (Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸ Irasirirā ōārō péka! Yu oterimasũ keori merā bueadeare musārē weregura. Iri āsũ ārĩduaro yāa. Marĩpu ũmugasigue āārĩgũ ĩgūyarārē doreri kere, oteri yeri irirosũ āārā.

¹⁹ Surāyeri masaka iri kerere pékererā, pémasĩbema. Maa buriri maa irirosũ āārĩma. Iri kerere péadero puru, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeoderosũ, wātĩ aari, ĩgūsā péadideare ĩmapeokōāmi.

²⁰⁻²¹ Gajerā masaka ũtāyerikuri yeba irirosũ āārĩma. Iri kerere pérā, mata usuyari merā: “Ōāgorāā”, āri gũñama. Irire pékererā, oteri yeri ũtāyerikurogue yuriadero puru, puri, nugũrĩ puriñajābiriderosũ waama. Mérōgā puru ĩgūsā Marĩpuyare péduari waja gajerā ĩgūsārē ñerō irimakū ĩārā, o ñerō tarisĩā, mata ĩgūyare pirikōāma.

²² Gajerā masaka porakuri yeba irirosũ āārĩma. Iri kerere pékererā, oteri yeri porakurogue yuriadero puru, pora gapu puritarimurĩa wējēderosũ, i ũmumarē burō gũñarikuma. Doebiridere burō gāāmenemoma. Irasirirā Marĩpuyare kātima. Otediñu duka marĩdiñu irirosũ dujama.

²³ Gajerā masaka ōārĩ nikũ irirosũ āārĩma. Marĩpuya kerere pérā, ōārō pémasĩma. Irasirirā oteri yeri ōārĩ nĩkũgue yuriadero puru, puri ōārō dukakuderosũ ōārĩrē yāma. Surāyeri cien yeri, gajerā sesenta yeri, gajerā treinta yeri dukakurosũ irirā āārĩma, ārĩmi Jesús.

* 13:15 Is 6.9-10

Jesús trigo otedea watopegue ñerĩ tá oteri keori merã buedea

²⁴ Jesús irasũ ãrĩ odo, gajĩ keori merã guare buemi:

—Marĩpu ãmugasigue ããrĩgũ Ĩgũyarãrẽ doreri i irirosũ ããrã. Sugu pooe opu Ĩgũya poeegue ðãrĩ yerire otekumi.

²⁵ Su ñami merã ããrĩpererã kãrĩripoe Ĩgũrẽ ĩãturigu poeegue eja, Ĩgũ trigo otedea watopegue ñerĩ táre otekumi. Ote odo, waakðãkumi.

²⁶ Trigo yeri puriwiadero puru, ñerĩ táde purikoa. Puru trigo dukakukoa. Iri dukakamakũ ĩãrã, iri pooe opuere moãboerimasã ñerĩ tá ããrĩmakũ ĩãmasĩkuma.

²⁷ Irasirirã iri pooe opuere wererã waakuma:

—Gua opu, ¿nasiriro ðãrĩ yeri direta muya pooeere otesũdero ããrĩkerepuru, ñerĩ táde puriyuri? ãrĩkuma.

²⁸ Ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, ãsũ ãrĩkumi:

—Yure ĩãturigu iri ñerĩ táre otekumi, ãrĩkumi.

Ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, Ĩgũrẽ moãboerimasã sérẽñakuma doja:

—¿Ñerĩ táre gua taãseabéorã waamakũ gããmekuri mu? ãrĩkuma.

²⁹ —Taãseabirikðãka! Ñerĩ táre taãsearã trigodere duuabokoa.

³⁰ Iri, ñerĩ tá merãta puri masãkðãburo. Trigo ñãĩmakũ, gajerã ðuka seaboerimasãrẽ ãsũ ãrĩ iriugara: “Ñerĩ táre taãseapurori, dupa dotori siaka, irire soemurã! Puru trigore seaka, irire yu duripĩri wiigue duripĩmurã!” ãrĩgura, ãrĩkumi, ãrĩmi Jesús.

Jesús mostaza wãikuri yegã puri masãdea keori merã buedea

(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Irasũ ãrĩ odo, gajĩ keori merã buemi:

—Marĩpu ãmugasigue ããrĩgũ Ĩgũyarãrẽ doreri sugu masakũ Ĩgũya poeegue suye oteriye mostaza wãikuri yegãrẽ oterosũ ããrã.

³² Iri oteri yegã ããrĩpereri oteri yeri nemorð merĩ yegã ããrĩkoa. Irasũ ããrĩkerero, otemakũ, puru yukũ wãdi irirosũ puri masãkoa. Irasirirã wãrã irigu ðpurĩgigue Ĩgũsãya surĩ suakuma, ãrĩmi Jesús*.

Jesús pã wemasãrĩ morẽrĩ poga keori merã buedea

(Lc 13.20-21)

³³ Puru gajĩ keori merã buemi:

—Marĩpu ãmugasigue ããrĩgũ Ĩgũyarãrẽ doreri i irirosũ ããrã. Sugo nomeð pã duparure iribo, mérõgã pã wemasãmakũ iriri poga merã trigo pogare morẽkumo. Irire wemasãseyaburo, ãrĩgõ, irasirikumo. Irasiriro Marĩpu Ĩgũyarãrẽ doreri iri pã wemasãrĩ morẽrĩ poga irirosũ ããrã, ãrĩmi†.

Jesús masakare keori merã buenadea

(Mr 4.33-34)

³⁴ Jesús masakare i ããrĩpereri buerire weregu, keori merã dita buenami. Keori marĩrõ Ĩgũsãrẽ buenãbirimi.

* **13:32** Jesús i kere merã buegu: “Marĩpu ãmugasigue ããrĩgũrẽ buremurã mérãgã ããrĩnugãkerepuru, purugue gajerã Ĩgũsã merã Ĩgũrẽ buremunugãmakũ, wãrã ããrĩrãkuma; o sugu Marĩpure buremunugãgũ, mérõgã buremurĩ opami. Purugue, mostaza wãikuri yegãrẽ otedero puru yukũ wãdi puri, masãrõsũ Marĩpu iritamurĩ merã wãro Ĩgũrẽ buremurĩ opagukumi”, ãrĩ buegu irimi. † **13:33** Jesús i kere merã buegu: “Marĩpure buremurã ããrĩperero i ãmuguere Ĩgũyarãrẽ doregu ããrĩrĩrẽ masakare buerã waamakũ, ããrĩpereri buri marã watopegue wãrã irire pé, Ĩgũrẽ buremunugãrãkuma; o sugu Marĩpure buremunugãgũ Marĩpu Ĩgũyarãrẽ doregu ããrĩrĩrẽ buenĩgũ, Marĩpu iritamurĩ merã Marĩpu doreri direta iridãgukumi”, ãrĩ buegu irimi.

³⁵ Irasirigū Marīpuya kerere weredupuyudi gojaderosūta irimi. Āsū āri gojadi āārīmi Jesús masakare wereburimarē: Keori merā weregūkoa. Iri merā weregū, Marīpu i ūmurē iridero purugue marā neō masībirideare dapora marārē weregura, āri gojadi āārīmi.*

Jesús ñerī tā, trigo otedea watopegue puri masādeare buenemodea

³⁶ Pūru Jesús masakare seretu odo, wiigue ñajāmi. Īgū ñajāmākū iā, gua Īgū buerā Īgū purugue ñajāa, Īgūrē sērēñabu:

—Trigo otedea watopegue ñerī tā puri masādea keorire werenemoka! ¿Naāsū āriđuaro iriari? āribu.

³⁷ Gua irasū āriimakū pēgu, Jesús yujūmi:

—Yu āārīpererā tīgū, iri pooe opu ōārī yeri otedi irirosū āārā.

³⁸ Poee gapu i ūmu irirosū āārā. Marīpu Īgūyarārē dorerogue āārīmurā gapu ōārī yeri irirosū āārīma. Wātīyarā ñerī tā irirosū āārīma.

³⁹ Wātī poee opure iāturigu irirosū āārīmi. I ūmu pererinu iri otedea dukare searinu irirosū āārā. Marīpure wereboerā, poee opure duka seaboerimasā irirosū āārīma.

⁴⁰ Iri ñerī táre Īgūsā tāaseadeare peamegue soebéoderosūta i ūmu pererinu ejamakū waarokoa.

⁴¹ Irasū waaripoe yu āārīpererā tīgū, yure wereboerārē iriugūkoa. Irasirirā Īgūsā masakare ñerī irimakū irirārē, Marīpu dorerire tarinugārādere neōrākuma.

⁴² Neeō odo, perebiri peamegue Īgūsārē béorākuma. Irogue buro pūrīsūrā Īgūsāya guikare kūrīduútú orerākuma.

⁴³ Marīpu gāāmerirē irirā gapu ūmugasigue Īgūyarārē dorerogue āārīrā, abe ūmumu irirosū gosewasirirākuma. Musā gāmpūrī oparā, yu wererire péduripīka!

Jesús wáro niyeru yáapídea keori merā buedea

⁴⁴ Gaji musārē werea. Marīpu ūmugasigue āārīgū Īgūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugu masakū wáro niyeru gajigūya nikū poekague yáapídeare bokakumi. Irire bokagu, buro usuyakumi. Irasirigū Īgū bokadeare buro gāāmesīā, dupaturi yáapíkōākumi doja. Irasirigū āārīpereri Īgūyare gajerārē duakumi. Īgū duadea waja merā iri nikūrē wajarikumi‡.

Jesús perla wāikuriye keori merā buedea

⁴⁵ Gaji musārē werea doja. Marīpu ūmugasigue āārīgū Īgūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugu wajaririmasū wajapari yeri perla wāikuri yerire āma wajaridukumi.

⁴⁶ Iri yerire āmagú, wajapatariri yere bokakumi. Iri yere buro gāāmesīā, āārīpereri Īgūyare duakumi. Īgū duadea waja merā iri yere wajarikumi.

Jesús buidi keori merā buedea

⁴⁷ Gaji musārē werea doja. Marīpu ūmugasigue āārīgū Īgūyarārē doreri, waaí wējērīmasā buidi meéyo, āārīpererā waaí āārīrāku ñeārō irirosū āārā.

⁴⁸ Īgūsāya buidire waaí uturimakū iārā, waaí wējērīmasā ĩmparogue tūāmajā, waaíre beyekuma. Ōārā waaíre Īgūsāya puuirigue seasākuma. Ñerārē béokōākuma.

* 13:35 Sal 78.2 † 13:44 Jesús i kere merā buegu: “Masaku āārīpereri Īgūyare gāāmerō nemorō Marīpuyare gāāmegū āārīkumi”, āri buegu irimi.

49 I ūmu pererinu āārīmakū, masakare āsūta waarokoa. Marīpue wereboerā ōārārē, ñerārē beyerā aarirākuma.

50 Beye odo, ñerārē perebiri peamegue béorākuma. Irogue buro pūrīsūrā ĩgūsāya guikare kūrīduútú orerākuma, ārīmi Jesús.

Jesús iripoeguema buerire, maama bueridere weredea

51 Pura guare sērēñami:

—¿I āārīpererire pémasīrī masā? ārīmi.

—Eñ, pémasīa, ārī yujuba.

52 Gua irasū ārīmakū, ārīmi:

—Sugu Moisés gojadeare buerimasū Marīpu ūmugasigue āārīgū ĩgūyarārē doregū āārīrīmarē masīgū, wii opu irirosū āārīgukumi. Irasirīgū wii opu, iripoegue ĩgū opadeare, maama ĩgū oparidere āīwiugū irirosū, maama buerire, iripoeguema bueridere ōārō masīrī merā weregukumi, ārīmi Jesús guare.

Jesús Nazaretgue goedujáadea

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

53 Jesús iri keori merā were odo, iro āārādi waa,

54 ĩgū masādea makāgue ejami. Irogue eja, judío masaka nerērī wiigue buemi. Masaka, ĩgū buemakū pérā, pégukakōāma. Āsū ārī gāme werenīma:

—¿Noógue bueyuri, ĩi iropā masību? ¿Nasirisīā, iri ĩmurīrē irimasīyuri?

55 ĩi taboa moādi magū āārīmi. ĩgū pago María wāikumo. Santiago, José, Simón, Judas ĩgū pagupūrā āārīma.

56 ĩgū pagupūrā nomede i makā marāta āārīma. ĩgū marī irirosū āārīkeregū, ¿nasirisīā, i āārīpererire masīrī? ārīma.

57 Irasirirā ĩgūrē bñremudñabirima. Jesús gapu ĩgūsārē ārīmi:

—Āārīpererogue sugu Marīpuya kerere weredupuyugūre gajerā bñremuma. ĩgūya nikū marā, ĩgūya wii marā gapu ĩgūrē bñremubema, ārīmi.

58 Irasirīgū Jesús, ĩgūsā ĩgūrē bñremubirimakū ĩāgū, iri makārē wāri Marīpu turari merā iri ĩmubirimi.

14

Juan masakare wāiyerimasū boadea

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

1 Iripoere Herodes Galilea nikū marā opu, Jesús iriri kerere péyupu.

2 Irire pégu, ĩgūrē moāboerārē āsū ārīyupu:

—ĩgū irire irasū irigu, Juan masakare wāiyerimasūta boadigue masādi āārīkumi. Irasirīgū wāri iri ĩmurīrē irikumi, ārīyupu.

3 Juan boaburi dupuyuro Herodes ĩgū pagumu Felipe marāpo Herodías wāikugore ĩma, marāpokumakū ĩāgū,

4 āsū ārīdi āārīmi:

—Mu pagumu marāpore marāpokugu, Marīpu dorerire tarinugāgū yāa, ārīdi āārīmi. Irasirīgū Herodes ĩgūrē ñeā, peresu iridi āārīmi.

5 ĩgū Juārē wējēduadi āārīmi. Judío masaka gapu: “ĩi Juan Marīpuya kerere weredupuyurimasū āārīmi”, ārī gūñanerā āārīmā. Irasirīgū Herodes: “Juārē yñ wējēmakū yñ merā guabokuma”, ārīgū, ĩgūsārē gūidi āārīmi.

6 Pɔrɔ Herodes İġu deyoadea bosenu irigu iridi āārīmī. İġu irasiririnurē Herodías magō İġu siuanerā İūrō baya İmudeo āārīmō. İgo baya İmumakū İāġū, Herodes buro usuyadi āārīmī. İrasirigu igore:

7 “Ārīgatoro marīrō, mu yare sērērīnorē sīġura”, ārīdi āārīmī.

8 İġu irasū ārīmakū pégo, İgo pagore: “¿Nēenorē sērēgokuri yu?” ārīdeo āārīmō. İrasirigo İgo pago sērēdoreaderosūta İġurē sērēdeo āārīmō:

—Juan masakare wāiyerimasūya dipurure dititá, soropa wáripa merā İġūya dipurure yare sīka! ārīdeo āārīmō.

9 İgo irasū ārīmakū pégu, Herodes buro bujaweredi āārīmī. İġu siuanerā péuro: “Ārīgatoro marīrō, mu yare sērērīnorē sīġura”, ārīdi āārīsā, ġuyasirīġū, igore: “Mūrē sībirikoa”, ārīmasībiridi āārīmī. İrasirigu, İgo İġurē sērērōsūta iridi āārīmī.

10 İrasirigu, İġūyagu surara Juan peresugue āārīġú pɔro waa, İġūya dipurure dititádi āārīmī.

11 Pɔrɔ soropa merā İġūya dipurure āiri, Herodías magōrē wiadi āārīmī. İġu wiamakū ñeā, İgo pagore āia sideo āārīmō.

12 Juan boadero pɔrɔ, İġu buerire tɔyanerā İġūya dupure āiwāġā, yáarā waanerā āārīmā. Yáa odo, Juan boadeare Jesúre wererā ejama.

Jesús cinco mil āmarē baari ejodea

(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

13 Juārē wējēadea kerere pégu, Jesús doódirugue murīñajāa, masaka marīrōġue ġua İġu buerā merā waakōāmi. İġu iroque waarire pērā, masaka İġūsāya makārīrē wiri, İġu dupuyuro maague waa, ejasianerā āārīmā.

14 ġua ditaru gajı koepugue tarıbujaıa, Jesús doódirugue sāñadi majāñġā, wárā masakare bokajami. İrasirigu İġūsārē bopoñarī merā İā, pūrīrikurā İġūsā āirianerāre taumi.

15 Naımejāwāġarīpoe ġua Jesús buerā İġu pɔro waa, āsū ārībɔ İġurē:

—Naımejārōġue yáa. Ōō masaka marīrōġue āārā. İrasirigu masakare waadoreka! Makārīġue İġūsā baaburire wajarırā waaburo, ārādıbu.

16 ġua irasū ārīmakū pégu, Jesús ārīmi:

—Waabırıkōāburo. Músā İġūsārē baari sīka! ārīmi.

17 ġua İġurē ārībɔ:

—Su moġōma pā duparu, waaıdere pērāta opáa, ārībɔ.

18 —İrire yare āırıka! ārīmi Jesús.

19 Pɔrɔ masakare tá weka doadoremi. İrasirigu su moġōma pā duparure, pērā waairē āı, āmugasıgue İāmu, Marīpɔre: “Mūrē usuyarı sīa”, ārīmi. Ārı odo, İrı pā duparure pea, ġuare İġu buerārē sīmi masakare gueredoreġu. İrasırırā ġua İġūsārē İrire ġuerebu.

20 İrasırırā āārīpererā baayıpiakōāma. Pɔrɔ İġūsā baadúadeare pe moġōma pere su gubu peru pērēbejari puıırigora seasā, utudobobɔ.

21 İro baanerā: nome, majırā keoña márırō āma direta keomakū cinco mil gora āārımā.

Jesús deko weka waadea

(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

22 Pɔrɔ Jesús ġua İġu buerārē doódirugue murīñajādore, ditarugue İġu dupuyuro tarıbuıadoremı. İġu ġapɔ iroque dujami dapa masakare seretubu.

²³ Seretu odo, buúru wekague sugata waayuru Marĩpũre sērēgũ waagũ. Ñami ejaripoe sugata ããrĩyuru iroguere.

²⁴ Gũa gapũ ditaru dekogue ããrĩbũ. Mirũ buro waabu. Irasiro makũrĩ doódirure pátũpaukõãbu. Irasirirã taribujabiribũ dapa.

²⁵ Pũrũ ãgãbo wereripoe Jesús ditarugue buaja, gũa pũrogue deko weka aarimĩ.

²⁶ Īgũ deko weka aarimakũ, gũa Īgũrē ĩãmasĩbirisĩã, ĩãgũkakõãbu. Gũiri merã: “Masaku boadi wãtĩ ããrĩmi”, ãrĩ gainĩbu.

²⁷ Gũa gũimakũ ĩãgũ, Jesús gũare ãsũ ãrĩmi:

—Gũñaturaka! Yũta ããrã. Gũimerãta! ãrĩmi.

²⁸ Īgũ irasũ ãrĩmakũ pégũ, Pedro ãrĩmi Īgũrē:

—Mũ, yũ Opũ ããrĩgũ, yũre deko weka waa, mũ pũrogue aaridoreka! ãrĩmi.

²⁹ —Jãu, aarika! ãrĩmi Jesús.

Irasũ ãrĩmakũ pégũ, Pedro doódirugue sãñadi dujinugã, deko weka Jesús pũrogue waami.

³⁰ Īgũ irasũ waakeregũ, mirũ buro wējēpumakũ ĩãgũ, gũigorami. Irasirigu mirĩdijagu:

—Yũ Opũ, yũre tauka! ãrĩ gainĩmi.

³¹ Īgũ irasũ ãrĩmakũta, Jesús Īgũya mojõrē ñeã: “Yũre mérõgã bũremurĩ opãa. ¿Nasirigu yũre bũremuturaberĩ?” ãrĩmi.

³² Pũrũ Jesús Pedro merã doódirugue aari, marĩñajãmakũ, mirũ waadea toekõãbu.

³³ Irasũ waamakũ ĩãrã, gũa doódirugue ããrĩrã ñadũkupuri merã Jesús pũro eja doa, Īgũrē:

—Mũ diayeta Marĩpũ magũ ããrã, ãrĩ bũremubu.

Jesús Genesaret marãrē pũrĩrikurãrē taudea (Mr 6.53-56)

³⁴ Pũrũ taribujaja, Genesaret* wãĩkuri nikũgue ejabu.

³⁵ Iro marã Jesũre ĩãmasĩsã, ããrĩpererã iro ããrĩrãrē Īgũ ejari kerere wereñurã. Irasirirã ããrĩpererã pũrĩrikurãrē taudorerã Īgũ pũrogue ãijama. Īgũrē ãsũ ãrĩ sērēma:

³⁶ —Mũya surĩro yuwa direta Īgũsãrē moñãadoreka! ãrĩma. Irasirirã ããrĩpererã pũrĩrikurã Īgũya surĩrore moñãanerã Īgũsã sĩrĩrĩ opadeare tarisũma.

15

Masakare ñerã waamakũ iririre budea (Mr 7.1-23)

¹ Pũrũ surãyeri fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasãde Jerusalēgue ããrãnerã Jesús pũro eja, Īgũrē sērēñama:

² —¿Nasirirã mũ buerã, marĩ ñekũsãmarã iriunaderosũ iriberi? Marĩ ñekũsãmarã baaburi dupuyuro mojõkoederosũ iribema, ãrĩma.

³ Jesús Īgũsãrē yũjumi:

—Yũde musãrē sērēñagura. ¿Nasirirã Marĩpũ doreri gapũre irirõno irirã, mũsã ñekũsãmarã iriunadeare yãri?

⁴ Marĩpũ ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: “Mũpũre, mũpore bũremuka! Sugũ Īgũ pagũsãmarãrē ñerõ werenigũ wējēdoresũgũkumi”, ãrĩdi ããrĩmi.

* 14:34 Genesaret wãĩkuri nikũ, Galilea wãĩkuri ditaru turo ããrĩyuro.

5 Īgū irasū ārikerepuru, musā gapu masakare Īgūsā pagusamarāya āārībure buerā, āsū ārā: “Sugu Īgū pagure, o Īgū pagore: ‘Yu musārē siboadeare Marīpure sipeokōābu. Irasirigu musārē iritamumasibirikoa’, ārimakū ōāgorāa”, āri buea.

6 Irasū buerā, masakare Īgūsā pagusamarārē iritamubirimakū, Marīpu dorerire ubu iābéomakū yāa, musā ñekūsamarā iriunadeare iritayadorerā.

7 Masaka iūrō dita ōārō yāa musā. Īgūsā iāberogue ñerō iririkurā āārā. Iripoeague Marīpuya kerere weredupuyudi Isaías diayeta gojadi āārīmi musā irigatorire gojagu. Āsū āri gojadi āārīmi:

8 Īisā masaka Īgūsāya disi merā yure ōārō werenikererā, Īgūsāya yujupūrāriḡue yure neō buremubema.

9 Irasiriro Īgūsā yure buremurā nerērī wajamāa. Īgūsā bueri, yu doreri meta āārā. Masaka doreri āārā, āri gojadi āārīmi, āri yujumi Jesús fariseo bumarārē.*

10 Irasū āri ōdo, masakare Īgū puro siiu, āsū ārīmi:

—Yu wererire ōārō pékūinú péka!

11 Sugu masakaya disigue baari ñajāri, Īgūrē ñegū waamakū iribea. Īgūya disigue wiriri gapu, Īgūrē ñegū waamakū yāa, ārīmi.

12 Īgū irasū ārādero puru, guā Īgū buerā Īgū puro waa, Īgūrē āriḡu:

—Mū masīrī? Mū irasū ārādeare pérā, fariseo bumarā guakōāma, āriḡu.

13 Guā irasū ārimakū, Jesús āsū āri yujumi:

—Yuru amugasigue āārīgū āārīpereri Īgū otebirideare nugūrī merāta duua beogu irirosū Īgūsārē béogakumi.

14 Irasirirā Īgūsārē irasū iākōāka! Īgūsā Marīpuyare masībirikererā, gajerā Īgūyare masīmerārē buema. Irasirirā koye iāmerā gajerā koye iāmerārē tūādupuyurā irirosū āārīma. Sugu koye iābi gajigu koye iābire tūādupuyuwāgāgū, Īgūsā pérāgueta gobegue meēñajākōārākuma, ārīmi Jesús.

15 Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro gapu Jesúre ārīmi:

—Guare wereka! Masaku Īgūya disi wiriri keori, ¿naásū ārīduaro yári? ārīmi.

16 Jesús yujumi:

—¿Musāde pémasīberi dapa?

17 Āārīpereri marī baari, marīya disigue ñajāa, parugue waa, puru tariw-reakōāa.

18 Masaka werenīri, Īgūsāya disi wiriri āārā. Īgūsā gūñarīḡue ñerīrē oparā ñerō werenīma. Iri Īgūsārē ñerā waamakū yāa.

19 Īgūsā gūñarīḡue ñerī oparā āsū āārīma. Ñerī gūñarā, masakare wējébéorā, gajigu marāpo, gajego marāpu merā ñerō irirā, ūma nome merā, nome ūma merā ñerō gāmebirarā, yajarā, āriḡorā, masakare ñerō kere wererā āārīma.

20 Iri ñerī Īgūsā gūñarīḡue opari, Īgūsārē ñerā waamakū yāa. Masaka Īgūsā ñekūsamarā iriunaderosū baaburi dupuyuro mojōkoebirimakū, Īgūsārē ñerā waamakū iribea, ārīmi Jesús.

*Judío masako āārībeo Jesúre buremudea
(Mr 7.24-30)*

21 Puru Jesús Tiro, Sidón wāikuri makārī āārīrōgue waami.

22 Irogue ejamakū, sugo nomeō Canaán nikūmo irogue āārīḡō Jesús puro gainijamo:

—Yu Opu, David parāmi āārīturiagu yure bopoñaka! Yu magō wātī ñajāsūdeo buro ñerō tarigo yāmo, ārīmo.

²³ Igo irasū ārimakū pékeregu, Jesús igore yujubirimi. Irasirirā gna ĩgū buerā ĩgūrē āribu:

—Waadoreka igore! Marĩrē ñerō gainí tuyawāgārimo, āribu.

²⁴ Gna irasū ārimakū pégu, Jesús igore ārimi:

—Yupu yare, Israel bumarā oveja dedirinerā irirosū āārĩrā direta iritamudoregū iriumi, ārimi.

²⁵ Igo Israel bumo āārĩbirikerego, Jesús guburi puro ñadukupuri merā ejamejā, āsū ārimo:

—Yu Opu, yare iritamuka! ārimo.

²⁶ Jesús igore yujumi:

—Wii opu ĩgū pūrā baarire ěma, diayéare ejomakū òābea, ārimi.

²⁷ ĩgū irasū ārikerepuru, igo gapu ĩgūrē ārimo doja:

—Yu Opu, irasū āārikerepuru, diayéa gapu wii marā baawasiridijurire baaboema, ārimo.

²⁸ Igo irasū ārimakū, Jesús igore yujumi:

—Mu yare buremuri opataria. Mu sérērōsūta waarokoa, ārimi.

ĩgū irasū āriipoeta, igo magōguere wātĩ ñajādi wiriakōāyupu. Irasirigo tariyupo.

Jesús wārā pūrĩrikurārē taudea

²⁹ Jesús irogue āārādi waa, Galilea wāikuri ditaru taro tariwāgāmi. Puru buurugue marĩa, eja doami.

³⁰ ĩgū iro doamakū, wārā masaka ejama. Waamasĩmerārē, koye ĩāmerārē, werenĩmasĩmerārē, poyarimasārē, wārā gajerā pūrĩrikurārē ĩgū puro āijapĩma. Irasirigu Jesús ĩgūsārē taumi.

³¹ Irasirimakū ĩārā, masaka ĩāgukakōāma. Werenĩmasĩbirinerā werenĩmakū ĩārā, poyarimasā āārĩnerā tarimakū ĩārā, waamasĩbirinerā waamasĩmakū ĩārā, koye ĩābirinerā ĩāmakū ĩārā, ĩāgukakōāma. Irasirirā Marĩpure: “Marĩ Israel bumarā Opu, turatarigu āārĩmi”, āri, usuyari sĩma.

Jesús cuatro mil āmarē baari ejodea

(Mr 8.1-10)

³² Puru Jesús guare ĩgū buerārē siiu, ārimi:

—Īsā masakare bopoñarĩ merā ĩāa. Yu merā ñrenugora āārĩsĩama. ĩgūsārē baari pereakōāa. ĩgūsārē na merā ĩgūsāya wiirigue goedujāmakū gāāmebirikoa. ĩgūsā baamerāta waarā, maa dekota turari perea kōmoakōābokuma, ārimi.

³³ ĩgū irasū ārimakū, gna ĩgū buerā ĩgūrē āribu:

—¿Nasirisĩā, marĩ òō masaka marĩrōgue ĩsā wārā masaka baaburire bokabokuri? āribu.

³⁴ Jesús guare sérēñami:

—¿Diĩku pā duparure opari musā? ārimi.

—Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari duparu, irasū āārĩmakū waaĩ mérāgā opāa, āri yujubu.

³⁵ Irasirigu Jesús masakare yebague doadore,

³⁶ su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari pā duparure, waaigādere āi, Marĩpure usuyari sĩmi. Odo, pā duparure, waaigādere pea, guare sĩmi. Irasirirā gna irire masakare guerebu.

³⁷ Irasirirā āārĩpererā irire baayapiakōāma. Puru ĩgūsā baaduāadeare su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari puuirigora seasā, utaudobobu.

³⁸ Iro baanerā: nome, majīrā keoña marīrō ūma direta keomakā, cuatro mil gora āārīmā.

³⁹ Pꝛꝛꝛꝛ Jesús masakare seretu odomakā, doodirugue mꝛꝛꝛꝛñajāa, Magdala wāikꝛꝛꝛꝛogue ĩgū merā waakōābꝛꝛꝛꝛ.

16

Fariseo bumarā, saduceo bumarā Jesúre Marīꝛꝛꝛꝛ turari merā iri ĩmudoredea (Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

¹ Jesús Magdala wāikꝛꝛꝛꝛogue ejadero pꝛꝛꝛꝛ, fariseo bumarā, saduceo bumarā ĩgūrē ĩārā ejarā: “Marīꝛꝛꝛꝛ turari merā iri ĩmurīrē irika!” ārīma. “ĩgū irire irimasībi, diayeta Marīꝛꝛꝛꝛ iriudi meta āārīmi”, ārīdꝛꝛꝛꝛā, irasū ārīma.

² Jesús gapꝛꝛꝛ ĩgūsārē yꝛꝛꝛꝛꝛꝛ:

–Musā ñamika abe oārō dīaāñajāmakū ĩārā: “Ōārī ñami āārīrokoa”, ārā.

³ Boyoripoe ñīpimakū ĩārā: “Dekonꝛꝛꝛ āārīrokoa”, ārā. Ūmarōmarē ĩārā: “Āsū waarokoa”, ārī masīa. Irire oārō masikererā, inꝛꝛꝛꝛ Marīꝛꝛꝛꝛ turari merā yꝛꝛꝛꝛ iri ĩmurī gapꝛꝛꝛe ĩārā, neō oārō pémasībea.

⁴ Dapora marā masaka ñerā, Marīꝛꝛꝛꝛe gāāmemerā āārīma. Yꝛꝛꝛꝛe Marīꝛꝛꝛꝛ turari merā gajino iri ĩmudorema. ĩgūsā irasiridorekererꝛꝛꝛꝛ, Marīꝛꝛꝛꝛaya kerere weredupuyudi Jonás iridea direta weregara, ārīmi.

Irasū ārī odo, ĩgūsārē béowāgā, gajerogue waakōāmi.

Jesús fariseo bumarā, saduceo bumarā ñerī buerire weredeia (Mr 8.14-21)

⁵ Pꝛꝛꝛꝛꝛꝛ gua ditarugue taribujarā, pārē kātikōānerā āārībꝛꝛꝛꝛ.

⁶ Irasirīgꝛꝛꝛ Jesús guare ārīmi:

–Fariseo bumarā, saduceo bumarā ĩgūsā pā wemasārī morērīrē oārō pémasīka! ārīmi.

⁷ ĩgū irasū ārīrīrē gua gapꝛꝛꝛ pémasībiribu. Irasirirā gua basi gāme āsū ārī werenībꝛꝛꝛꝛ:

–Marī pārē āiribiradeare ĩāgū, irasū ārīkumi, ārībꝛꝛꝛꝛ.

⁸ Gua irasū ārīrīrē masīsīā, guare sērēñami:

–ĩNasirirā: “Pārē āiribirabu”, ārī gāme werenīrī musā? Yꝛꝛꝛꝛe mérōgā būremurī opāa musā.

⁹ ĩMusā pémasīberi dapa? ĩYꝛꝛꝛꝛ cinco mil āmarē su mojōma pā duparure dꝛꝛꝛꝛkawa ejodeare gūñaberi musā? ĩgūsā baayapiadero pꝛꝛꝛꝛ, ĩdīkꝛꝛꝛꝛ puuirigora ĩgūsā baadūāadeare musā seasā utꝛꝛꝛꝛudobori?

¹⁰ ĩPꝛꝛꝛꝛꝛꝛ yꝛꝛꝛꝛ su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari pā duparure dꝛꝛꝛꝛkawa, cuatro mil āmarē ejodeare gūñaberi musā? ĩgūsā baayapiadero pꝛꝛꝛꝛ, ĩdīkꝛꝛꝛꝛ puuirigora ĩgūsā baadūāadeare musā seasā utꝛꝛꝛꝛudobori?

¹¹ ĩNasirirā musā yꝛꝛꝛꝛ wererire pémasīberi? Yꝛꝛꝛꝛ: “Fariseo bumarā, saduceo bumarā pā wemasārī morērīrē oārō pémasīka!” ārīgū, pārē ārīgū meta iriabꝛꝛꝛꝛ, ārīmi.

¹² ĩgū irasū ārīmakū pérā, gua pémasībꝛꝛꝛꝛ. Pā wemasārī morērīrē ārīgū meta irimi. Fariseo bumarā, saduceo bumarā ārīgatori merā bueri gapꝛꝛꝛe: “Ōārō pémasīka!” ārīgū irimi.

Pedro Jesúre: “Mꝛꝛꝛꝛ Cristo āārā”, ārī weredeia (Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

¹³ Pꝛꝛꝛꝛꝛꝛ Jesús Cesarea Filipino wāikꝛꝛꝛꝛi makā pꝛꝛꝛꝛogue waami. Irogue eja, guare ĩgū buerārē sērēñami:

—Masaka yure āārīpererā tīgūrē, ¿naásū ārī gūñarī? ārīmi.

¹⁴ Gwa ĩgūrē yujabu:

—Surāyeri murē: “Juan masakare wāiyerimasū āārīmi”, ārīma. Gajerā: “Elías āārīmi”, gajerā: “Jeremías āārīmi, o gajigu Marīpaya kerere weredupuyurimasū āārīmi”, ārīma, āribu.

¹⁵ Irasū ārīmakū, Jesús guare sērēñami:

—Musākoa yure, ¿naásū ārī gūñarī? ārīmi.

¹⁶ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Simón Pedro ĩgūrē ārīmi:

—Mn, Marīpu iriudi, Cristo āārā. Marīpu okanīgū magū āārā mn, ārīmi.

¹⁷ Irasū ārīmakū, Jesús ĩgūrē yujami:

—Simón, Jonás magū, mn yure yujari, masaka murē werede meta āārā. Yuru umugasigue āārīgū irire murē masīmakū yámi. Irasirigu mn usuyari opáa.

¹⁸ Murē werea. Mn “Pedro”^{*} wāikua. I utāye weka turari wiire iriboderosū yu mn merā yaarārē yare buremuturarā āārīmakū irigakoa. Irasirigu wātī ĩgū turari merā yare buremurārē neō tarinugābirikumi.

¹⁹ Yu murē Marīpu ĩgūyarārē doreroguema sawire sīgukoa, mn irogue-marē iridoreburire. Irasirigu mn Marīpu umugasigue āārīgū dorerosūta: “I umuguere āsū waabirikōāburo”, ārīmakū, irire waabirimakū irigakumi. Mn ĩgū dorerosūta: “I umuguere āsū waaburo”, ārīmakū, irire waamakū irigakumi, ārīmi Jesús.

²⁰ Jesús irasū ārādero puru, guare ārīmi:

—Gajerā masakare yure: “Marīpu iriudi, Cristo āārīmi īī”, ārī werebirikōāka! ārīmi.

Jesús ĩgū boaburire werede

(Mr 8.31-9.1; Lc 9.22-27)

²¹ ĩgū irasū ārīrīnu merāta Jesús guare ĩgū buerārē ĩgū boaburire werenugāmi:

—Yure Jerusalēgue waaró āārā. Irogue marā: judío masaka murā, paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure buro ñerō tarimakū irirākuma. Yure wējērākuma. ĩgūsā irasirikerepuru, urenū waaró merā Marīpu yure masūgukumi, ārīmi.

²² ĩgū irasū ārīmakū pégu, Pedro Jesúsre yoaweyarogue āia, ĩgūrē āsū ārīmi:

—Yu Oru, irire āribirikōāka! Marīpu, mn ārīrōsū murē waamakū kāmūtuburo. Mn ārīrōsū murē waabirikōāburo, ārīmi.

²³ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Jesús gāmenugā, ĩgūrē āsū ārīmi:

—Satanás, yu purore wirika! Mn, Marīpu yare dorerire iribirimakū iridugayá. Marīpu gāamerīrē gūñabea. Masaka gūñarōsū gūñáa mn, ārīmi.

²⁴ ĩgū irasū ārī odo, guare ārīmi:

—Sugu yure tuyadugū ĩgū iriduarire piriburo. Irasirigu yare tuyaduari waja curusague pábiatū wējēsūbu irirosū āārīkeregu, neō piriro marīrō yure tuyanikōāburo.

²⁵ Sugu i umugue ĩgūya okari direta maīgū peamegue béosūgukumi. Gajigu garu yure tuyari waja gajerā ĩgūrē wējēkerepuru, Marīpu purogue ĩgū merā usuyari bokagukumi.

²⁶ Sugu masakū i umumarē āārīpereri opakeregu, ĩgū boari puru waaburi garure gūñabiri waja peamegue waagú, dārīrē neō wajatabirikumi. Irasirigu

* 16:18 “Pedro”, ārīrō: “utāye”, ārīduaro yáa.

i umugue opari direta gũñagũ, ĩgũ boadero puru, peamegue béosũgukumi. Iroguere ĩgũ wiriduaigu i umugue opari merã neõ wajarimasĩbirikumi.

²⁷ Yu ããrĩpererã tĩgũ, Yuru gosewasiriri merã, ĩgũrẽ wereboerã merã i umugue dupaturi aarigũ, ããrĩpererã masakare ĩgũsã irideaku keoro wajariguko.

²⁸ Diayeta werea yu. Surãyeri musã õõguere ããrĩrã musã boaburo dupuyuro yu ããrĩpererã tĩgũ, Opu ñajãmakũ ĩãrãko, ãrĩmi Jesũs.

17

Jesũs ĩgũ deyori gorawayudea (Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

¹ Su mojõma pere gaji mojõ suru pẽrẽbejarinurĩ puru, Jesũs Pedrore, Santiagore, ĩgũ pagumu Juãrẽ umarĩ buúrugue siiu marĩãmi.

² Iri buũru wekague ĩgũsã marĩjadero puru, ĩgũsã ĩũrõ ĩgũ deyori gorawayuakõãyuru. ĩgũ diapu abe umumu irirosũ gosewasiriyuro. ĩgũya surĩro goseriñe, õãrõ borero waayuro.

³ Irasũ waaripoeta iripoegue marã Moisés, Elías Jesũs merã weretamuĩmakũ ĩãñurã.

⁴ ĩgũsãrẽ ĩãgũ, Pedro Jesũre ãrĩyuru:

—Gua Opu, marĩ õõ ããrĩmakũ õãtariduaã. Mu gããmemakũ, õõguere ure wiigã irigura. Muya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irigura, ãrĩyuru.

⁵ ĩgũ irasũ ãrĩ werenĩripoe, õãrõ gosewasiriri mikãyebo ĩgũsãrẽ túbiakõãyuro. Iri yebo poekague Marĩpu ãsũ ãrĩ werenĩmakũ pẽñurã:

—Ĩi yu magũ, yu maĩgũ ããrĩmi. ĩgũ merã burõ usuyãa. Oãrõ pẽka ĩgũrẽ! ãrĩyuru.

⁶ Irasũ ãrĩmakũ pẽrã, Jesũs buerã burõ güiri merã, ejamejã, ĩgũsãya diapurire yebague moomejãkõãñurã.

⁷ ĩgũsã irasirimakũ ĩãgũ, Jesũs ĩgũsã puro waa, ĩgũsãrẽ moãña:

—Wãgãngãka! Güibirikõãka! ãrĩyuru.

⁸ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ ĩũrã, gajerãrẽ ĩãbiriñurã. Jesũs direta ĩãñurã.

⁹ Puru buúrugue ããrãnerã dijariñurã. Iroque dijariyu Jesũs ĩgũsãrẽ turaro merã ãrĩyuru:

—Dapora musã ĩãdeare gajerãrẽ werebirikõãka! Yu ããrĩpererã tĩgũ boa, masãdero purugue irire wereka! ãrĩyuru.

¹⁰ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, ĩgũ buerã ĩgũrẽ sãrẽñañurã:

—¿Nasirirã Moisés gojãdeare buerimasã: “Cristo, Marĩpu iriubu aariburo dupuyuro Elías aaripurorigukumi”, ãrĩrĩ? ãrĩ sãrẽñañurã.

¹¹ Jesũs ĩgũsãrẽ yujuyuru:

—Musã ãrĩrõsũta Elías aaripurorigukumi ããrĩpererire amuyubu.

¹² Yu gapu ãsũ ãrĩ weregura musãrẽ. Elías ejasiami. ĩgũ ejakerepuru, masaka ĩgũrẽ ĩãmasĩbirima. Irasirirã ĩgũsã gããmerõ iriduarire ĩgũrẽ ñerõ irima. ĩgũrẽ iriderosũta yu ããrĩpererã tĩgũrẽ ñerõ irirãkuma, ãrĩyuru.

¹³ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽrãgue, pẽmasĩñurã. “ĩgũ: ‘Elías ejasiami’, ãrĩgũ, Juan masakare wãiyedire ãrĩgũ yãmi”, ãrĩ masĩñurã pama.

Jesũs ñãmasĩrĩrĩ opãgure taudea (Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

14 Puru ĩgūsā buúrugue āārānerā wārā masaka puro dijajama. ĩgūsā dijamakū ĩāgū, sugu masaku aari, Jesús puro ñadukupuri merā ejamejā, ĩgūrē ārīmi:

15 —Yu Opu, yu magūrē bopoñaka! ĩgū ñamasĩrĩrĩ opagu āārīmi. Buro ñerō tarinami. Irasirigu peamegue meémejāma, diaguedere meébianokōāmi.

16 Irasirigu ĩgūrē mu buerā purogue āĩjadabu. ĩgūsā ĩgūrē taumasĩbirama, ārīmi.

17 ĩgū irasū ārīmakū pēgu, Jesús yujumi:

—Musā dapora marā, yure buremurĩ opamerā, diayemarē neō pēmasĩmerā āārā. ¿Noópā yoaripoe musā merā āārīgukuri? ¿Noópā yoaripoe musā yure buremburire gũñaturagukuri? Majĩgūrē oō gapu āirika! ārīmi.

18 ĩgūrē āĩjamakū, Jesús wātĩ majĩgūguere āārīgūrē: “Wirika ĩgūrē!” ārīmi. Jesús ĩgūrē béowiumakūta, majĩgū tariakōāmi.

19 Puru gua Jesús buerā gajerā péberogue ĩgūrē sērēñabu:

—¿Nasirirā gua gapu wātĩrē béowiumasĩbirayuri? ārību.

20 Jesús yujumi:

—Musā Marĩpure mērōgā buremurĩ opasā, ĩgūrē béowiumasĩbirabu. Diayeta musārē werea. Musā buremurĩ opari mostaza wāikuri yegāpā irirosū āārĩkererū, i buúrure: “Sōōgue waaburo”, ārĩ masĩboko. Musā irasū ārīmakū, i buúru musā dorerosūta waaboko. Marĩpure buremurĩ oparā āārĩpererire irimasā.

21 ĩno wātĩrē béowiudarā, bereri merā Marĩpure buro sērērō gāāmea, ārīmi.

Jesús ĩgū boaburire werenemodea

(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

22 Puru Galilea nikūgue gua waagorenabu. Irogue Jesús guare ārīmi:

—Masaka yure āārĩpererā tĩgūrē ñeā, gajerāguere wiarākuma.

23 ĩgūsā yure wējērākuma. Yure wējēadero puru, urenu waaró merā Marĩpu yure masũgukumi, ārīmi. “Yure wējērākuma”, ārīmakū pērā, gua buro bujawerebu.

Marĩpuya wiima āārĩburire niyeru wajasearire sērēñadea

24 Puru gua Jesús merā Capernaugue waabu. Irogue ejadero puru, Marĩpuya wiima āārĩburire niyeru wajaseabosarimasā Pedro puro eja, ĩgūrē sērēñama:

—¿Musārē buegu Marĩpuya wiima āārĩburire niyeru wajariri? ārīma.

25 Pedro ĩgūsārē yujumi:

—Wajarimi, ārīmi.

Puru Pedro wiigue ñajāa, Jesús sērēñaburipoeta Jesús gapu ĩgūrē sērēñapurorimi:

—Simón, ¿naásū gũñarĩ mu? I umu marā oparā masakare niyeru wajaseaduarā, ¿noā gapure wajaseakuri? ¿ĩgūsāyarārē, o gajero marā ĩgūsāya nikūgue ejanerā gapure wajaseakuri? ārīmi.

26 —Gajero marā gapure wajaseakuma, ārĩ yujumi Pedro.

ĩgū irasū ārīmakū, Jesús ārīmi:

—Irasirigu sugu opu ĩgūyarārē wajaseabirikumi.

27 Marĩpuyarā marĩ āārĩkererā, Marĩpuya wiima āārĩburire niyeru wajaseabosarārē marĩ merā guamakū iribirikoa. Irasirirā wajarirākoa. Wejerida āi, ditarugue waaí wējēgū waaka! Baapurorigure túwea āika! ĩgūya disigue niyeru tire bokagukoa. Puru iriti merā marĩ pērāyare Marĩpuya wiima āārĩburire wajarigu waaka! ārīmi.

18

*Jesús sugũ gajerã nemorõ ããrĩgũyamarẽ weredea
(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)*

¹ Iripoere gua Jesús buerã ĩgũ pũro eja, sêrẽñabu:

—Ɛmũgasigue Marĩpũ ĩgũyarãrẽ doreroguere, çnoã gua watopere ããrĩpererã nemorõ ããrĩgũkuri? ãrĩbũ.

² Gua irasũ ãrĩmakũ, Jesús majĩgũrẽ siiu, ĩgũrẽ gua watopegue ãinũ, ãrĩmi:

³ —Diayeta mũsarẽ werea. “Majĩgũ irirosũ ããrã, gajerã nemorõ ããrĩbea”, ãrĩ gũñaka! Mũsã: “Gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ gũñarĩrẽ gorawayumerã, ãmũgasigue Marĩpũ ĩgũyarãrẽ doreroguere neõ waabirikoa.

⁴ Sugũ ĩgũ basi: “Yũ ubu ããrĩgũ, majĩgũ irirosũ ããrã”, ãrĩ gũñagũ, Marĩpũ ãmũgasigue ããrĩgũ ĩurõ gajerã nemorõ ããrĩmi.

⁵ Sugũ yaagare, ĩ majĩgũ irirosũ ããrĩgũrẽ õãrõ bokatĩrĩñeãgũ yudere bokatĩrĩñeãmi.

*Gajerãrẽ ñerõ irimakũ iribirikõãka! ãrĩ weredea
(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)*

⁶ Sugũ yare bũremurãrẽ ĩ majĩgũ irirosũ ããrĩrãrẽ ñerõ irimakũ irigũno, bũro wajamoãũgũkumi. Irasiriro ĩgũ gajerãrẽ ñerõ irimakũ iriburi dupuyuro masaka ĩgũrẽ wãriye ãtãye merã wãnugũgue siasiu, wãdiyague meẽyomakũ õãbokoa.

⁷ I ãmũguere masakare ñerõ irimakũ iriri ããrã. Irasirirã ñerõ tarima. I ĩgũsarẽ ñerõ irimakũ iriri ããrĩnkõãrokoa. Gajerãrẽ ñerõ irimakũ irigũno gapũ ñetariro tarigũkumi.

⁸ Irasirirã mũsãya mojõ, o gubu merã ñerõ irirã, iri mojõrẽ, o iri gubure dititã beorosũ iri ñerõ iririre pirika! Su mojõ, o su gubu opakrerã, Marĩpũ pũrogue waamakũ õãtarirokoa. Ñerõ iririre pirimerã gapũ perebiri peamegue beosũrãkuma. ĩgũsã pe mojõ, o pe gubu opakrerã, peamegue waamakũ ñetarirokoa.

⁹ Mũsãya koyeru merã ĩã, ñerõ irirã, irirure goreweabeorosũ iri ñerõ iririre pirika! Su koyeru opakrerã, Marĩpũ pũrogue waamakũ õãtarirokoa. Ñerõ iririre pirimerã gapũ perebiri peamegue beosũrãkuma. ĩgũsã pe koyeru opakrerã, peamegue waamakũ ñetarirokoa.

*Jesús oveja dediridi keori merã buedia
(Lc 15.3-7)*

¹⁰ Neõ sugũ ĩsã majĩrãrẽ ubu ĩãbeobirikõãka! Mũsarẽ werea. Ɛmũgasigue Yũpare wereboerã ĩgũsarẽ korerã ĩgũ merã ããrĩnkõãma, ĩgũsarẽ ĩgũ iritamu-dorerire irimurã.

¹¹ Yũ ããrĩpererã tĩgũ dediribonerãrẽ taugũ aarĩgũ iribũ.

¹² Yũ wererire, çnaãsũ gũñarĩ? Ovejare korerimasã cien oveja opagu, sugũ oveja dedirimakũ ĩãgũ, gajerã noventa y nueve ovejare makã tũro ĩgũsã baarogue duripĩkõã, dediriadire ãmagũ waakumi.

¹³ Diayeta mũsarẽ werea. ĩgũrẽ bokagu, gajerã noventa y nueve dediribiranerã nemorõ ĩgũrẽ usuyakumi.

¹⁴ ãsũta Marĩpũ ãmũgasigue ããrĩgũ ĩsã majĩrã irirosũ ããrĩrãrẽ dedirimakũ gããmebemi, ãrĩmi Jesús.

*“Mũyagũ mũrẽ ñerõ irimakũ ãsũ irika!” ãrĩdea
(Lc 17.3)*

15 Irasū āri odo, āsū āri werenemomi:

—Muyagu murē ñerō irimakū, gajerā péberogue ĩgū merā irire werenika! ĩgū irire oārō merā āmuduagu: “Murē ñerō iribu! Kātika yu irideare!” ārimakū, musā dupaturi usayari merā gāme wapikurākoa.

16 ĩgū irire āmudubirimakū, sugu o pērārē siiu, dupaturi ĩgū puro waaka! ĩgūsā pérougue ĩgū murē ñerō irideare wereka! Irasiro Marīpaya werenīri gojadesa pūgue dorederosūta pērā o urerā iri ñerō irideare wererire pédero puru: “Diayeta irasū waabu”, āri masīrākuma.

17 Murē ñerō iridi ĩgūsā pérougue āmudubirimakū, āārīpererā yure buremurā merā nerē, ĩgūsārē ĩgū ñerō irideare wereka! ĩgūsā pérouguedere āmudubirimakū iārā, ĩgūrē: “Marīpaya buremubi, o romano marā opure ñegū niyeru wajaseabosarimasā irirosū āārīmi”, āri iāka!

18 “Diayeta musārē werea. Musā Marīpu āmugasigue āārīgū dorerosūta: “I āmuguerē āsū waabirikōāburo”, ārimakū, irire waabirimakū irigakumi. Musā ĩgū dorerosūta: “I āmuguerē āsū waaburo”, ārimakū, irire waamakū irigakumi.

19 Gajidere musārē werea. Musā pērā surosū gūñarī merā: “Āsū Marīpaya sērērā!” ārimakū, Yuru āmugasigue āārīgū musā sērērōsūta irigakumi.

20 Pērā, o urerā yure buremurā nerēmakū, yade ĩgūsā watopegue āārā, ārīmi Jesús.

21 Irasū ārimakū pégu, Pedro Jesús puro ejanugā, āsū āri sērēñami ĩgūrē:

—Yu opu, ¿dikugora yaagu yure ĩgū ñerō irimakū kātigakuri? ¿Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarigora ĩgū yure ñerō irimakū kātigakuri? ārīmi.

22 Jesús ĩgūrē yujumi:

—“Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarigora ĩgū yure ñerō irimakū kātigakoa”, āribirikōāka! ĩgū ñerō irinariku kātika! ārīmi.

Jesús sugu moāboerimasū ĩgū merāmu ñerō irideare kātidubi keori merā buedea

23 Irasū āri odo, keori merā buemi guare Jesús:

—Irasiro Marīpu āmugasigue āārīgū ĩgūyarārē doreri āsū āārā. Sugu opu ĩgūrē moāboerimasārē ĩgūsā ĩgūrē wajamorīrē wajaridorekumi.

24 ĩgūsā ĩgūrē wajamorīrē āmunugāripoe gajerā ĩgūyarā sugu wáro wajamogūrē ĩgū puro āiakuma.

25 ĩgū wajamorīrē wajarimasībirimakū iāgū, ĩgū opu ĩgūyarārē: “ĩgūrē, ĩgū marāpore, ĩgū pūrārē ĩgū opari āārīpereri merā gajerāguere duarā waaka!” ārikumi. “Irasirigu ĩgūsārē duari waja merā ĩgū yure wajamorīrē wajarigakumi”, ārikumi.

26 Irasū ārimakū pégu, wáro wajamogū gapu ñadukupuri merā ejamejā, ĩgū opure buro sērēkumi: “Yu opu, guare gajerāguere duabirikōāka! Yūka dapa! Bopoñaka yure! Murē yu wajamori āārīpererire wajaripeokōāgukoa”, ārikumi.

27 Irasū ārimakū pégu, ĩgūrē bopoñarī merā iā, ĩgūrē wiukumi. “ĩgū wajamodea pereakōāa”, āri, irire kātipeokōākumi.

28 ĩgū irasiriadero puru, wáro wajamodi waa, gajigu ĩgū merāmu ĩgū opure moāboerimasārē bokajakumi. ĩgū merāmu gapu ĩgūrē mérōgā wajamokumi. ĩgūrē bokajagu, mata ĩgūya wūnugūrē buro ñeā: “Murīgora, yure mu wajamorīrē wajaripurumuka!” ārikumi.

29 Īgū irasū ārimakū, Īgū merāmu gapu ñadukupuri merā ejamejā, Īgūrē buro sērēkumi: “Yúka dapa! Bopoñaka yure! Murē yu wajamorī āārīpererire wajaripeokōāgukoa”, ārikumi.

30 Īgū buro sērēmakū pékeregu, Īgūrē yujubirikumi. Irasirigu Īgūrē peresugue iridorekumi. “Yure Īgū wajamorīrē wajaripeomakūgue wiuka!” ārikumi.

31 ‘Wáro wajamodi Īgūrē mérōgā wajamogūrē irasirimakū iārā, gajerā moāboerimasā buro bujawereri merā Īgū iriadea āārīpererire Īgūsā opure wererā waakuma.

32 Irire pégu, Īgūsā opu wáro wajamodire siiu, āsū ārikumi: “Mu ñetaria. Mu yure buro sērēmakū, mu yure wajamodeare kātipeokōābu.

33 Yu irasirikerepuru, mu gapu mu merāmūrē Īgū murē mérōgā wajamodeare kātibirayuro. Mu yure wajamodeare yu kātiderosūta Īgū murē wajamodeare mu kātimakū ōātariboakuyo. ¿Nasirigu Īgūrē bopoñabirari mu?” ārikumi.

34 ‘Irasū āri odo, Īgū merā buro guagu, Īgūrē peresu irikumi buro wajamoādoge. Īgū wajamorīrē wajaripeobi neō wiribirikumi, āri weremi Jesús.

35 Puru āsū ārīnemomi:

—Yuru umugasigue āārīgú musārē irasūta wajamoāgukumi, musāyarā Īgūsā musārē ñerō irideare musā ōārō merā kātibirimakū, ārimi.

19

Jesús masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka!” āri buedea (Mr 10.1-12; Lc 16.18)

1 Jesús irire wereadero puru, Galilea nikūgue āārādi gua Īgū buerā merā Judea nikūgue waa, dia Jordán wāikūdiya gaji koepugue waami.

2 Iroge waamakū iārā, wārā masaka Īgūrē tuyama. Irasirigu iroge pūrīrikūrārē taumi.

3 Irasirimakū iārā, surāyeri fariseo bumarā Jesús puro eja, Īgūrē ñerī Īgū werenimakū iriduārā, sērēñama:

—¿Sugu masaku Īgū gāāmerō Īgū marāpore béomakū, marī doreri āārīkuri? āriima.

4 Jesús Īgūsārē yujumi.

—¿Marīpuya werenīrī gojadea pūrē buebiriri musā? Āsū āri gojasūdero āārībú: “Neōgoraguere Marīpu i umārē irigu, umámu, nomeō iridi āārīmī”, āri gojasūdero āārībú.

5 Āsū āri gojanemosūdero āārībú doja: “Sugu umámu Īgū pagusāmarārē wiri, Īgū marāpo merā āārīgukumi. Irasirirā Īgūsā pērā āārīkererā, Marīpu iūrō su duputa irirosū āārīrākuma”, āri gojasūdero āārībú.

6 Irasirirā pērā irirosū āārībema. Su duputa irirosū āārīma. Marīpu Īgūsārē su duputa irirosū āārīmakū iridero puru, gajigu Īgūsārē gāme béomakū iribirikōārō gāamea, ārimi Jesús.

7 Īgū irasū ārimakū pērā, fariseo bumarā sērēñama doja:

—Mu irasū ārikerepuru, Moisés gapu āsū āri gojadi āārīmī: “Sugu Īgū marāpore béodagu: ‘I waja merā murē béoa’, āri gojari pūrē sirō gāamea”, āri gojadi āārīmī. ¿Nasirigu irasū āri gojayuri? āriima.

8 Jesús Īgūsārē yujumi:

—Musā ñekūsāmarā Marīpu dorerire iriduabirimakū iāgū: “Musā marāposā nomerē béomasā”, āri gojadi āārīmī Moisés. Īgū irasū āri gojakerepuru, neōgoragueta Marīpu musā marāposā nomerē béomakū gāamebiridi āārīmī.

⁹ Musārē werea. Sugo marāpukugo gajigu merā ñerō iribirikerepuru, igo marāpu gapu igore béo, gajegore marāpokugu, igo merā ñerō irigu yámi. Gajigu béodeore marāpokugude igo merā ñerō irigu yámi, ārīmi.

¹⁰ Igū irasū ārīmakū pérā, gua igū buerā ārību:

—Īgūsā marāposā nomerē béo, gajego merā āārīmakū oābea. Irasirirā marāpo marīmakū oābokoa, ārību.

¹¹ Jesús guare yujumi:

—Āārīpererā masaka marāpo, o marāpu marīrāta āārībokatiūbirikuma. Marīpu marāpokudorebirinerā, o marāpukudorebirinerā dita bokatiūmasīma.

¹² Surāyeri ūma marāpokumasībema. Īgūsā watopegue surāyeri ūma deyoarāgueta poyarimasā āārīnerā nomerē marāpokumasībema. Masaka gajerā ūmarē marāpokumasībirimakū yáma. Gajerā ūma, Marīpu ūmugasigue āārīgū Īgyarārē doreguya direta iriduarā marāpokubema. Irasirirā marāpo, o marāpu marīrā āārībokatiūduarā, āsūta āārīnkōāburo, ārīmi Jesús.

Jesús majrāya āārīburire Marīpure sērēbosadea

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³ Puru masaka majrārē Jesús puro āijama, Īgūsārē ñapeo, Marīpure Īgūsāya āārīburire sērēbosadorerā. Īgūsā āijamakū ĩārā, gua igū buerā Īgūsārē bokatiūri: “Īgūrē garibobirikōāka!” ārību.

¹⁴ Jesús gapu guare ārīmi:

—Majrā yu purogue aariburo. Kāmutabirikōāka Īgūsārē! Ūmugasigue Marīpu Īgyarārē dorerogue āārīmurā, ĩsā majrā yure usuyari merā bokatiūrīneārā irirosū āārīma, ārīmi.

¹⁵ Irasirigu majrārē ñapeo, Marīpure Īgūsāya āārīburire sērēbosa odo, gajeroguo waakōāmi doja.

Sugu maamu wári doebiri opagu Jesús merā werenīdea

(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶ Puru sugu maamu Jesús purogue eja, Īgūrē sērēñami:

—Ōāgū buegu, yu ūmugasigue perebiri okari opadugau, ¿ñeéno oārīrē irigukuri? ārīmi.

¹⁷ Jesús Īgūrē ārīmi:

—¿Nasirigu yure: “Ōāgū āārā”, ārīrī? Marīpu suguta oāgū āārīmi. Mu ūmugasigue perebiri okari opadugau, Marīpu dorerire irika! ārīmi.

¹⁸ Igū irasū ārīmakū pégu, maamu āsū ārī sērēñami doja:

—¿Díi gapure irigukuri? ārīmi.

Jesús Īgūrē yujumi:

—Masakare wējēbirikōāka! Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka! Yajabirikōāka! Gajerāyamarē ārīgatori merā werebirikōāka!

¹⁹ Muru, mupore goepeyari merā buremuka! Mu basi maĩrōsūta mu puro āārīrārē maika! ārīmi.

²⁰ Igū irasū ārīmakū, maamu Jesúre ārīmi doja:

—Iri doreri āārīpererire majīgūgueta neō tarinugābiribu yu. ¿Ñeéno duyari, yure yu irinemoburi? ārīmi.

²¹ Jesús Īgūrē ārīmi:

—Mu, Marīpu ĩūrō Īgū dorerire iripeodugau, mu oparire duagu waaka! Mu duadea wajare boporārē sika! Irasirigu ūmugasiguere wári oārī opagukoa. Irasiri odo, yu merā aarika! ārīmi.

22 Īgū irasū ārīmakū pégu, maamu Īgū wári oparire maĩsĩā, buro bujawereri merā waakōāmi.

23 Īgū bujawereri merā waamakū ĩāgū, Jesús guare Īgū buerārē ārīmi:

–Diayeta musārē werea. Wári doebiri oparārē Marīpu umugasigue āārīgū ĩgūyarārē dorerogueru waamakū diasagorāa.

24 Musārē dupaturi werea. Camellu awiru gobegārē ñajātariweremasibirikumi. I nemorō wári doebiri opagure Marīpu ĩgūyarārē dorerogueru waamakū diasāa, ārīmi.

25 Īgū irasū ārīmakū pérā, gua Īgū buerā péguka, āsū ārī gāme sērēñabu:

–Iro merē, ¿noā gapu Marīpu tausūmurā Īgū purogue waamurā āārībokuri? ārību.

26 Jesús guare ĩā, ārīmi:

–Masaka ĩgūsā basi ĩgūsā iriri merā Marīpu purogue waamasibema. Marīpu dita masakare ĩgū puro āārīmurā waamakū irimasīmi. Āārīpererire irimasīmi, ārīmi.

27 Īgū irasū ārīmakū pégu, Pedro ĩgūrē ārīmi:

–Gua Opu, gua murē tuyarā, āārīpereri gua opadeare pípeokōābu. Irasirirā gua gapu, ¿ñeēnorē oparākuri? ārīmi.

28 Jesús guare āsū ārī yujūmi:

–Diayeta musārē werea. I umu peredero puru āārīpereri maama gorawayuripoe yu āārīpererā tīgū umugasi gosewasirirogue Opu doarogue doagukoa. Yu iro doamakū, musāde yue tuyarā, pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari oparā doarigue doarākoa. Irasirirā musā Israel bumarārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē dorerākoa.

29 Yu merā waarā, ĩgūsāya wiirire, ĩgūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē, ĩgūsāya pooerire pípeorā, wári oārī wajatarākuma. ĩgūsā iro dupuyuro opaderosū cien nemorō opanemorākuma. Irasū āārīmakū Marīpu merā perebiri okari oparākuma.

30 Wārā daporare oparā āārīrā, purugueru ubu āārīrā dujarākuma. Wārā daporare ubu āārīrā gapu, purugueru oparā āārīrākuma, ārī weremi Jesús guare ĩgū buerārē.

20

Jesús igui pooe moārā keori merā buedea

1 Irasirigu dupaturi Jesús keori merā buemi doja:

–Marīpu umugasigue āārīgū ĩgūyarārē doreri āsū āārā. Sugu igui pooe opu boyodujimejāripoe ĩgūya pooere moāmūrārē siugū waakumi. Āsū ārīkumi:

2 “Sunu moārī waja suti niyeru ti wajarigura”, ārīkumi ĩgūsārē. Puru ĩgūsārē ĩgūya poeogie moādoregu iriukumi.

3 Puru goeripoe dupuyuro nueve hora āārīmakū, makā dekogue waa, gajerā moārī opamerārē bokajakumi.

4 ĩgūsārē bokaja, ārīkumi: “Musāde yaa pooere moārā waaka! Keoro wajarigura”, ārīkumi. Irasirirā ĩgūya poeogie moārā waakuma.

5 Puru pooe opu goeripoe āārīmakū, ñamika tres hora āārīmakūdere gajerārē moādorekumi doja.

6 Puru ñamikague cinco hora āārīmakū, makā dekogue waakumi doja. Irogue eja, gajerā moārī opamerārē bokaja, ĩgūsārē sērēñakumi: “¿Nasirirā dapagārē moābirikererā doneākōārī musā?” ārīkumi.

⁷ “Neō sugu guare: ‘Moārā waaka!’ āribirami”, āri yujukuma. Irasirigu pooe opu ĩgūsārē: “Musāde yaa pooere moārā waaka! Keoro wajarigura”, ārikumi. Irasirirā ĩgūsāde ĩgūya pooere moārā waakuma.

⁸ ‘Abe ñajāripoegue āārimakū, pooe opu ĩgūya pooere siu moāgūrē āsū ārikumi: “Moārārē siu, moārā ejatūnunerārē wajaripurori, ĩgūsā ejaburi dupuyuro ejanerārē wajari odo, ejapurorianerārē wajaritūnuka!” ārikumi.

⁹ Irasirigu, cinco hora āārimakū moānugānerārē sunu moārī wataropā suti niyeru ti wajarikumi.

¹⁰ ĩgū irasū wajarimakū ĩārā, moāpurorianerā: “Gua gapure ĩgūsā nemorō wajarigukumi”, āri gūñadikuma. ĩgūsādere surosūta wajarikōākumi.

¹¹ Irasū wajarimakū ĩārā, pooe opu merā gua, ĩgūrē ārikuma:

¹² “Īsā gua purugue ejanerā gapu su horata moāama. Gua gapu sunu oārō moāneākōābu. Buro abe asiripoe moābu. Gua irasū moāneākererupu, surosū wajarikōābu mu”, ārikuma.

¹³ ĩgūsā irasū ārimakū pēgu, pooe opu gapu sugu ĩgūsā watope āāriġūrē ārikumi: “Yu merāmu, yu murē ñerō irigu meta yāa. Yu murē: ‘Suti niyeru ti wajarigura’, ārimakū pēgu: ‘Jau’, ārābu mu. Irasirigu yu ārāderosūta murē keoro wariabu.

¹⁴ Irasirigu yu wariadeare āi, waakōāka! Īrē mu purugue ejadidere murē wariaderopāta wajarigura.

¹⁵ I yaa niyeru āārā. Irasirigu yu gāāmerō wajarimasā. Gajerārē yu oārō sīmakū ĩāgū, ¿yure ĩaturiri mu?” ārikumi pooe opu.

¹⁶ ‘I keori ārirosūta Marīpu ĩgūyarā āāripurorinerārē, ĩgūsā puru ĩgūyarā āāriāderē surosū oārīrē sīgukumi, āri weremi Jesús guare.

Dupaturi Jesús ĩgū boaburire weredea

(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷ Jesús Jerusalén waarī maague waagú, guare pe mojōma pere su gubu peru pērebejarā ĩgū buerārē gajerā péberogue siuwāgā, ārimi:

¹⁸ —Oārō péka! Marī Jerusalēgue waarā yāa. Iroque yu āāripererā tīgū, paía oparāguere, irasū āārimakū Moisés gojadea buerimasāguere wiasūgukoa. ĩgūsā yure: “Boaburo”, āriākuma.

¹⁹ Irasirirā judío masaka āārimerāguere yure wiarākuma. ĩgūsā yure burida, tārā, curusague pábiatú wējērākuma. ĩgūsā yure wējēadero puru, urenu waarō merā masāgukoa, ārimi Jesús.

Santiago, Juan pago Jesúre sērēdea

(Mr 10.35-45)

²⁰ Puru Zebedeo marāpo igo pūrā Santiago, Juan merā Jesús purogue eja, ĩgūrē sērēbo ñadakupuri merā ejamejāmo.

²¹ Igo irasirimakū, Jesús igore sērēñami:

—¿Ñeénorē gāāmerī mu? ārimi.

Igo ĩgūrē yujumo:

—Mu, Opu ñajāgū, ĩsā yu pūrā pērārē mu merā doremurā sóoka! Sugure mu diaye gapu, gajigure kúgapu doadoreka! ārimo Jesúre.

²² Igo irasū ārimakū pēgu, Jesús igo pūrārē ārimi:

—Musā yure sērēñirē pēmasībea. Yu burō ñerō tarīgukoa. ¿Yu ñerō tarirosū musāde ñerō tarirā, bokatūrākuri? ārimi.

ĩgūsā yujuma:

—Bokatūkōārākoa, ārima.

²³ Jesús Igūsārē ārīmi:

—Diayeta āārā. Yū irirosū mūsāde ñerō tarirākoa. Yū gapu mūsārē yū diaye, kúgapu doamurārē beyemasībea. Yūpu āmusiadi āārīmi irire. Irasirirā Igū beyenerā dita yū diaye, kúgapu doarākuma, ārīmi.

²⁴ Gūa pe mojómarā Igū buerā gapu Santiago, Juan Igūsā Jesúre sērērīrē pérā, Igūsā merā guabu.

²⁵ Gūa guamakū Iāgū, Jesús āārīpererārē guare siiu need, āsū ārī weremi:

—I nikū marā oparā Marīpūre b̄remumerā gapu Igūsāyarārē dorerā, turo merā dorema. Igūsā doka marāde irasūta dorema. Irire masīa mūsā.

²⁶ Mūsā tamerā Igūsā irirosū iribirikoa. Mūsā watopeguere opu āārīduagu, mūsārē moāboegu irirosū āārīburo.

²⁷ Sugu mūsā watopegue āārīgú, gajerā nemorō āārīduagu, moāboegu irirosū āārīburo.

²⁸ Yūde irasūta āārā. Yū āārīpererā tīgū masaka yūre iritamuburo, ārīgū meta aaribú. Yū gapu Igūsārē iritamugū aaribú. Irasirigū wārā masakare yū boari merā Igūsā ñerō iridea wajare wajaribosagu aarigú iribu, ārīmi Jesús guare.

*Jesús pērā koye Iāmerārē taudea
(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)*

²⁹ Pūru Jericógue āārānerā gua wirimakū, wārā masaka Jesúre tūyama.

³⁰ Gūa waarī maa turo, pērā koye Iāmerā doama. Jesús iro tariwāgārīrē péñarā āsū ārī gainīma:

—Gūa Opu, David parāmi āārīturiagu, guare bopoñaka! ārīma.

³¹ Igūsā irasū ārī gainīmakū, masaka gapu Igūsārē: “Toeaka!” ārīma. Igūsā irasū ārīkerepu, Igūsā gainīadero nemorō gainīnemoma:

—Gūa Opu, David parāmi āārīturiagu, guare bopoñaka! ārīma.

³² Igūsā irasū ārīmakū pé, Jesús dujanugāja, Igūsārē siiu, āsū ārī sērēñami:

—¿Ñeonorē yū mūsārē irimakū gāāmerī? ārīmi.

³³ —Gūa Opu, guare koye Iāmakū irika! ārī yujama.

³⁴ Igūsā irasū ārīmakū, Jesús Igūsārē bopoña, Igūsāya koyere moāñami. Igū moāñamakūta, Iākōāma. Irasirirā Jesúre tūyama.

21

*Jesús Jerusalēgue ejadea
(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)*

¹ Gūa Jesús merā Jerusalēgue ejaburo dupuyuro Betfagé wāikuri makāgue ejarūroribu. Betfagé, buúru Olivos wāikuri buúru puro āārībú. Jesús irogu ejaḡu, gua merāmarā pērārē

² āsū ārī iriumi:

—Si makā marī bokatīūrō āārīrī makāgue waaka! Irogu ejarā, burra Igūsā sianúadeore majīgū merā bokajarākoa. Igūsārē bokajarā, Igūsā siadeadare kura, āirika!

³ Mūsārē: “¿Nasirimurā Igūsārē kurari?” ārīmakū pérā: “Marī Opu gāāmeami. Dapora wiagukumi doja”, ārika! ārī iriumi.

⁴ Ire irasū irigū, Marīpūya kerere weredupuyudi gojaderosūta irimi. Āsū ārī gojadi āārīmi:

5 Jerusalén marārē āsū ārī wereka: “Musā Sión* marā iāka! Musā Opu musā purogue musārē iritamugū aarīmi.

Ubu āārīgū irirosū burra majīgū weka peyawāgārimi”, ārī gojadi āārīmi.*

6 Irasirirā Jesús iriuanerā iri makāgue waa, ĩgū iridoreaderosūta iriñūrā.

7 Burrore, pago merā Jesús purogue āijamakū, guaya suri wekamarē túwea, ĩgūsā weka peobu. Gu irasiriadero puru, Jesús, majīgū wekague marībejami.

8 Marībeja, Jesús Jerusalēgue peyawāgāmakū iārā, masaka wārā ĩgūsāya weka sāñarī surire túwea āi, ĩgū waarī maarē sēōpīdupuyuma ĩgūrē būremurā. Irasū āārīmakū, gajerā yuku dūpuri pūrikurire diti āi, maarē pīdupuyuma, ĩgū waarī maa ōārī maa āārīburo, ārīrā.

9 Irasirirā ĩgū dupuyuro waarā, ĩgū puru tuyarā āsū ārī gainīma:

—Opu David parāmi āārīturiagure usuyari sīrā! Ī Marīpu marīrē taugu iriudi ōārō aariburo. Marīpure: “Ōātaria mu āārīpererā Opu ūmugasigū āārīgū”, ārī, usuyari sīrā! ārīma.

10 Jesús Jerusalēgue ejamakū, irogue āārīrā ĩāgukapereakōāma. Wārā ĩgūsā basi āsū ārī gāme sērēñama:

—¿Noā āārīrī Ī? ārīma.

11 Gajerā masaka yujuma ĩgūsārē:

—Ī Marīpuya kerere weregu Jesús wāikugu āārīmi. Galilea nikūma makā Nazaretmu āārīmi, ārīma.

*Jesús Marīpuya wiigūe duarārē béowiudea
(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)*

12 Puru Jesús Marīpuya wiigūe ñajāmi. Ñajāa, doebiri duarārē, ĩgūsā duarire wajarirādere bokajagu, ĩgūsārē béowiumi. Niyeru gorawayurimasāya niyeru sāñarī kūmarīrē yomeēwionokōāmi. Bujare dua doanírāya doaripēridere irasūta irimi.

13 ĩgūsārē āsū ārīmi:

—Marīpu ĩgūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmi: “Yaa wii, yure būremurā yure sērērī wii āārā”, ārīdi āārīmi. Musā gapu yajarimasāya wii irirosū āārīmakū yāa, ārīmi.

14 Jesús Marīpuya wiigūe āārīripoe koye iāmerā, waamasīmerāde ĩgū purogue ejama. ĩgūsā ejamakū ĩāgū, ĩgūsārē taumi.

15 Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā gapu ĩgū turari merā iri ĩmumakū iārā, iri wiigūe majīrā ĩgūrē: “Opu David parāmi āārīturiagu ōātaria mu”, ārī gainīmakū pérā, ĩgū merā guama.

16 Irasirirā Jesure āsū ārīma:

—¿Īsā majīrā ārīrīrē pēri mu? ārīma.

Jesús yujumi:

—Péa. ¿Marīpuya werenīrī gojadea pūrē ire buebiriri musā? Āsū ārī gojasūdero āārībū:

Mu majīrārē, mirīrāgārē ōārō usuyari merā mūrē bayapeomakū iribu, ārī gojasūdero āārībū, ārīmi Jesús ĩgūsārē.*

17 Irasū ārī odo, ĩgūsārē béowāgā, Betania wāikuri makāgue waakōāmi. Irogue eja, kārīmi.

*Jesús hīgueragure ñaīnugāmakū iridea
(Mr 11.12-14, 20-26)*

* 21:5 Zacarías 9.9: Iripogūe marā Jerusalén wāikuri makārēta “Sión” ārīnerā āārīma. ✧ 21:5 Zac 9.9 ✧ 21:16 Sal 8.2

18 Gajina boyoripoe Jesús Jerusalégue goedujáagu, haboakõãmi.

19 Irasũ haboagu, maa turo nídi higuera wãikudire ãgũ, irigu dukare ãmagũ waadimi. Duka marĩbu irigu gapu. Pũrĩ dita ããrĩbũ. Duka marĩmakũ ãgũ, Jesús ãsũ ãrĩmi:

–Igu yukũ neõ dupaturi dukakubirikoa, ãrĩmi.

Ìgũ irasũ ãrĩrĩ merãta, irigu ñaĩnugãkõãbu.

20 Irigu irasũ waamakũ ããrã, gũã ãgũ buerã ãgũkakõãbu.

–¿Nasiriro mata irigu ñaĩakõãrĩ? ãrĩ sêrêñabu Jesúsre.

21 Jesús gũare yujumi:

–Diayeta musãrê werea. Musã: “Marĩpu ãsũ irimasĩbirikumĩ”, ãrĩ gũñarõ marĩrõ ãgũrê buremurã, yũ irigũre ñaĩmakũ iriaderosũ musãde irimasĩrãkoa. Irigũre yũ iriadero nemorõ diasarire irimasĩrãkoa. Irasirirã Marĩpure: “I buũrure dia wãdiyague béoka!” ãrĩmakũ, musã ãrĩrõsũta waarõkoa.

22 Musã Marĩpure buremurĩ merã sêrêmakũ, musã sêrêrõsũta Marĩpu musãrê irigũkumi, ãrĩmi Jesús.

Judío masaka oparã Jesúsre: “¿Noã murê doreri?” ãrĩ sêrêñadea (Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

23 Pũru Jesús Marĩpuya wiigũre ñajãmi. Ìgũ irogue bueripoe paía oparã, gajerã judío masaka murã ãgũ pũrogue waa, ãgũrê sêrêñama:

–¿Noã murê doreri, mu irire irasirimakũ? ¿Noã murê: “Ãsũ irika!” ãrĩrĩ? ãrĩma.

24 Jesús ãgũsãrê yujumi:

–Yũde musãrê sêrêñagũra. Musã yujumakũ, yũde musãrê yujugũra.

25 Juan masakare deko merã wãiyemakũ, ¿noã ãgũrê wãiyedoregu iriuri, Marĩpu, o masaka? ãrĩmi.

Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, ãgũsã basi ãsũ ãrĩ gãme werenĩma:

–¿Naásũ ãrĩ yujurãkuri marĩ? “Marĩpu Juãrê doredi ããrĩmĩ”, marĩ ãrĩmakũ, Jesús marĩrê: “¿Nasirirã ãgũ weredeare buremubiriri musã?” ãrĩbokumi.

26 ããrĩpererã masaka: “Juan Marĩpuya kerere weredupuyudi ããrĩmĩ”, ãrĩ gũñama. Marĩ: “Masaka Juãrê wãiyedorenerã ããrĩmã”, ãrĩmakũ, masaka marĩ merã guabokuma, ãrĩma.

27 Irasirirã Jesúsre ãsũ ãrĩ yujuma:

–Juãrê wãiyedoredire gũã masĩbea, ãrĩma.

Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ, Jesús ãgũsãrê ãrĩmi:

–Musã yure: “¿Noã murê irire iridoreri?” ãrĩ sêrêñadeare yũde musãrê yujubea, ãrĩmi.

Jesús sugũ pũrã pũrã keori merã buedea

28 Jesús irasũ ãrĩ odo, ãgũsãrê keori merã buemi:

–¿Naásũ ãrĩ gũñarĩ, yũ ãsũ ãrĩ weremakũ pérã? Sugũ pũrã pũrã opakumi. Sugũre ãsũ ãrĩkumi: “Maku, igui otedea poeague moãgũ waakã!” ãrĩkumi.

29 “Waabea”, ãrĩ yujukumi. Pũru: “Waagũra”, ãrĩ gũña, poeague moãgũ waakumi.

30 Pũru ãgũsã pagũ gajigu ãgũ magũ pũro waakumi. Ìgũ ãrãderõsũta ãgũdere: “Poeague moãgũ waakã!” ãrĩkumi. Ìgũ: “Jãu”, ãrĩkeregu, waabirikumi.

31 ¿Nĩ gapũ pagũ dorerire iriyuri? ãrĩ sêrêñami Jesús.

–Ìgũ moãdorepũroriadi gapũ iriyupu, ãrĩ yujuma.

Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ, Jesús ãrĩmi:

—Musārē diayeta werea. Musā romano marã opure niyeru wajaseabosarimasārē, ūma merã gãmebira wajatarimasã nomerē: “Ñerã ããrĩma”, ãrĩkererũ, ĩgũsã gapũ musã nemorõ Marĩpu ĩgũyarãrē doreroguere waarãkuma.

³² Juan masakare wãiyedi musārē: “Ãsũ irika, Marĩpu dorerire irirã!” ãrĩ buegũ aarikererũ, musã ĩgũ buerire neõ buremubiribũ. ĩsã romano marã opure niyeru wajaseabosarimasã, ūma merã gãmebira wajatarimasã nome gapũ ĩgũ buerire pãrã, irire buremuma. ĩgũsã irasirimakũ ããkererã, musã gapũ musã ñerõ iririre bujawere, musã gũñarĩrē neõ gorawayubiribũ. ĩgũ buerire neõ buremubiribũ, ãrĩmi Jesús.

Jesús ñerã moãrã keori merã buedea
(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Jesús dupaturi ãsũ ãrĩ werenemomi:

—Gaji keori merã yũ weremakũ pãka doja! Sugũ masakũ ĩgũya nikũrē poe opakumi. ĩri pooere iguidarire otekumi. Ote odo, iri poe tãrore sãrĩsãkõakumi. Iro ũtãyegue ĩgui karabipiri gobere irikumi. Wii ũmarĩ wiigãrē irikumi, iri pooere korerã õãrõ ãã koreburo, ãrĩgũ. Irasiri odo, gajerãrē iri pooere wayukumi. “Yaa oteri dukare deko merã sãrãkoa, yũ musãrē iri pooere wayuri waja”, ãrĩkumi. Irasũ ãrĩ odo, gajerogue waakõakumi.

³⁴ Pũũ ĩgui ñĩripoe ejamakũ, ĩgũrē moãboerãrē ĩgũya pooere moãrã pãroque ĩgũya oteri dukare deko merã sãrẽdoregũ iriukumi.

³⁵ ĩri pooere moãrã gapũ ĩgũ iriuanerã iroque ejamakũ ããrã, ĩgũsãrē ñerõ irikuma. Sugũre bũro pá, gajigũre wẽjẽ, gajigũre ũtãyeri merã deakuma.

³⁶ ĩgũsã irasiriadeare pãgũ, iri poe opu gajerã ĩgũrē moãboerãrē ĩgũ iriupũrorianerã nemorõ iriukumi. ĩgũsã ejamakũ ããrã, iri pooere moãrã ĩgũsãdere irasũta ñerõ irikuma doja.

³⁷ ĩgũsã irasiriadero pũũ, poe opu ĩgũ magũrē iriukumi. “Yũ magũ gapũre buremurãkuma”, ãrĩ gũñadikumi.

³⁸ ĩri pooere moãrã gapũ ĩgũ magũ ejamakũ ããrã, ĩgũsã basi ãsũ ãrĩ gãme werenĩkuma: “Ĩĩ pũũguere i pooere opabu ããrĩmi. ĩgũrē wẽjẽkõãrã! Irasirirã marĩ basi i pooere oparãkoa”, ãrĩkuma.

³⁹ Irasirirã ĩgũrē ñeã, poe tãroque ããwãgã, wẽjẽbẽokõakuma, ãrĩmi Jesús.

⁴⁰ Irasũ ãrĩ odo, judío masaka oparãrē sãrẽñami:

—ĩri pooere moãrã ĩgũ magũrē wẽjẽadero pũũ, poe opu iroque ejaũ, ¿nasirigukuri ĩgũsãrē? ãrĩmi.

⁴¹ ĩgũrē yũjuma:

—ĩgũsã ñerãrē bopõnarõ marĩrõ wẽjẽkõãgũkumi. Pũũ gajerãrē ĩgũya pooere wayugũkumi. ĩgũsã gapũ ĩgũ ĩgui oteri dukare deko merã ĩgũrē sãrãkuma, ãrĩma.

⁴² ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ, Jesús ãsũ ãrĩmi ĩgũsãrē:

—¿Musã Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũrē ire buebiriri? ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Suye ũtãye wii iririmasã ĩgũsã bẽoadeaye merã gajigũ gapũ õãrõ turari wii irigũkumi.

Marĩpu irasiridi ããrĩmi. Marĩ ĩgũ irasirideare ããrã: “Õãtaria”, ãrĩ gũñãã, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

* 21:42 Sal 118.22-23

⁴³ Irasirigu musārē werea yu. Marīpu Īgūyarārē dorerogue āārīmurārē Īgū ōārī sīrīrē musārē sībirikumi. Musārē Īgū sīboadeare gajerā Īgū dorerire irirā gapure sīgukumi.

⁴⁴ Sugu i ūtāye weka meémejāgū, mutākōāgukumi. I ūtāye gapu Īgū weka meébejaro, Īgūrē ōārī pogagāgue meémutūbéokōārokoa, āārīmi Jesús. ((Jesús i keori merā weregu: “Sugu yure gāamebi wajamoāsūgukumi”, ārīgū irimi.))

⁴⁵ Paia oparā, fariseo bumarā iri keori merā Jesús irasū ārī weremakū pērā: “Marīrē ārīgū irasū ārīkumi”, ārīñurā.

⁴⁶ Irasirirā Īgūrē ñeāduadiñurā peresu irimurā. Irasū ñeāduakererā, āsū ārī gūñañurā: “Masaka Jesúre: ‘Marīpuya kerere weredupuyugu āārīmi’, ārīma”, ārīñurā. Irasirirā Īgūsārē gūisīā, Jesúre ñeāmasībiriñurā.

22

Jesús sugu mojōsiari bosenu iriri keori merā buedea

¹ Jesús dupaturi gaji keori merā Īgūsārē buenemomi. Āsū ārīmi:

² —Marīpu ūmugasigue āārīgū Īgūyarārē doreri āsū āārā. Su nikū marā opu Īgū magū mojōsiari bosenu irikumi.

³ Irasirigu opu Īgūrē moāboerārē: “Yu magū mojōsiari bosenu iārā aarika!” Īgū ārīnerārē siudoregu iriukumi. Īgūsā siimakū Īgūsā gapu: “Waabea”, ārīkōākuma.

⁴ Irasirigu opu gajerā Īgūrē moāboerārē iriukumi doja. “Yu siunerārē āsū ārī wererā waaka: ‘Yure moāboerārē yaarā wekure, gajerā yaarā eforā ōārō diikurārē wējēdoresiabu. Āārīpereri yu magū mojōsiari bosenu baaburi āmu odosiabu. Irasirirā: Bosebaarā aarika!’ ārī wereka Īgūsārē!” ārī iriukumi.

⁵ Īgū siunerārē gapu irire pékererā, bosenuērē iārā waabirikuma. Sugu Īgūya poeegue waakōā, gajigu Īgū moārīrē iāgū waakōākumi.

⁶ Gajerā gapu opure moāboerārē ñeā, pá, wējēbéokōākuma.

⁷ Īgūsā irasiririre pégu, opu buro guakumi. Irasirigu Īgūyarā surarare iriukumi, Īgūsārē wējēanerārē wajamoādoREGU. Irasirirā Īgūyarā surara Īgūsārē wējēpeokōā, Īgūsāya makārē soebéokōākuma.

⁸ Puru opu gajerā Īgūrē moāboerārē āsū ārīkumi: “Yu magū mojōsiari bosenu marē āmusiabu. Yu siunerārē gapu ñerā āārīsīā, aaribirikuma.

⁹ Irasirirā āārīpererā makā dekoma maarīgue āārīrārē musā bokajarārē siurā waaka!” ārīkumi.

¹⁰ Īgū irasū ārīmakū, Īgūrē moāboerā waa, āārīpererā Īgūsā bokajarārē: ñerārē, ōārārē siiu, opuya wiigue āiakuma. Irasirirā, Īgū bosenu iriri taribure uturiakōākuma.

¹¹ Puru opu Īgūsārē iāgū ñajāgū, sugure mojōsiari bosenu ma suriro sāñabire iākumi.

¹² Irasirigu Īgūrē āsū ārī sērēñakumi: “Yu merāmu, ¿nasirigu mojōsiari bosenu ma suriro sāñabirikeregu, ñajāriari mu?” ārīkumi. Īgū irasū ārī sērēñamakū pégu, Īgū gapu yujubirikumi.

¹³ Īgū yujubirimakū iāgū, opu Īgūrē moāboerārē āsū ārīkumi: “Īrē ñeā, Īgūya mojōrīrē, guburidere sia, āi wiria, nañārōgue Īgūrē béorā waaka! Irogu buro purīsūgū Īgūya guikare kūrīduútú oregukumi”, ārīkumi, ārī weremi Jesús.

¹⁴ Irasū ārī odo, āsū ārīnemomi:

—Īi opu keori irirosū Marīpu wārā siukerepuru, Īgū beyerā gapu mérāgā āārīma, ārīmi.

*Romano marã opu masakare niyeru wajasearire Jesúre sêrêñadea
(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)*

¹⁵ Jesús irasũ árãdero puru, fariseo bumarã waakõãma. Ígürê weresãduarã: “Ígürê diaye yujubirimakũ irimurã ire sêrêñarã!” ãrĩ gãme werenĩturã.

¹⁶ Irasirirã surãyeri Ígüsã buerire tayarãrê, Herodeya bumarã merã Jesús purogue iriũturã. Ígüsã Jesús purogue ejarã, Ígürê ãrĩma:

—Buegu, gua mu iririkurire masã. Mu ãrĩgatoro marĩrõ werenĩa. “¿Naásũ gũñarĩ masaka yure?” ãrĩ gũñarõ marĩrõ Marĩpuyare diayeta Ígüsãrê buea. Oparãrê, ubu ããrĩrãdere ããrĩpererãrê sũrosũta ããa.

¹⁷ Irasirigu guare wereka! ¿Naásũ gũñarĩ mu? Romano marã opu marĩrê niyeru wajasearire marĩ wajarimakũ, ¿õãgorari, o õãberi? ãrĩma Jesúre.

¹⁸ Jesús gapu Ígüsã Ígürê ñerõ iriduarire masĩsĩã, ãsũ ãrĩmi:

—Irigatorikurã ããrã musã. ¿Nasirirã yure ñerõ yujumakũ iriduari musã?

¹⁹ Niyeru tire musã romano marã opure wajariburi tire ãrĩka! ãrĩmi.

Ígũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, sunu moãrĩ waja wajataropã wajakari tire ãããma.

²⁰ Ígüsã iri tire ããĩmakũ, Ígüsãrê sêrêñami:

—I tigure, ¿noãya diapu keori, noãya wãĩ tuuyari? ãrĩmi.

²¹ —Romano marã opuya diapu keori, Ígüya wãita tuuyãa, ãrĩ yujuma.

Ígüsã irasũ ãrĩmakũ pãgu, Jesús Ígüsãrê ãsũ ãrĩmi:

—Iro merê romano marã opuya ããrĩrĩrê Ígürê sika! Marĩpuya gapure Marĩpure sika! ãrĩmi.

²² Ígũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, pãguka, Ígürê piriwãgãkõãma.

*Saduceo bumarã, Marĩpu boanerãrê masũburire Jesúre sêrêñadea
(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)*

²³ Irinurêta surãyeri saduceo bumarã Jesús purogue ejama. Ígüsã: “Masaka boanerãgue masãbirikumã”, ãrĩ buremurã ããrĩmã. Irasirirã Jesúre ãsũ ãrĩma:

²⁴ —Buegu, Moisés ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Sugu marãpokudi pũrã marĩkeregu Ígũ marãpore boaweomakũ, Ígũ pagumu igore dúunorẽgukumi. Irasirirã, igo merã Ígũ pũrãkurã, Ígũ tĩgũ dagu pũrã irirosũta ããrĩrãkuma”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

²⁵ Iripoegue gua watopegure sugu pũrã su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarã ããrĩunanerã ããrĩmã. Ígüsã tĩgũ gapu marãpoku, pũrã marĩgũta boakõãyupu. Irasirigu Ígũ dagu dokamũta Ígũ marãpo ããrĩdeore dúunorẽyupu.

²⁶ Ígũde Ígũ tĩgũ dagu irirosũta pũrã marĩgũta boakõãyupu. Ígüsã pãrã dokamũde pũrã marĩgũta boakõãyupu. Irasũ dita pũrã marĩrãta boapereakõãñurã.

²⁷ Ígüsã puru Ígüsã marãpode boakõãyupo pama.

²⁸ Ígüsã su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarã ãma ããrĩpererã igore marãpokuñurã. Irasirirã boanerã masãmakũ, ¿niĩno marãpogora ããrĩgokuri? ãrĩ sêrêñama.

²⁹ Jesús Ígüsãrê yujumi:

—Musã diaye gũñabea. Marĩpuya werenĩrĩ gojadeare, Marĩpu turaridere masĩbea.

³⁰ Boanerã Ígüsã masãdero puru, Ígüsã ãmugasigue Marĩpure wereboerã irirosũ ããrĩrãkuma. Iroguere marãpokubirikuma. Ígüsã pũrã nomedere nomesubirikuma.

³¹ ¿Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue boanerã Ígüsã masãburire musã buerĩrĩ? ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

32 “Yu Abraham, Isaac, Jacob Opu āārā”, āāri āārīmi. Irasirirā ĩgūsā boanerā āārīkererā, Marīpu merā okarā āārīma. Irasirigu Marīpu okarā Opu āārīmi. Boanerā neō dupaturi masābirikōāmurā Opu āārībemi, āārīmi Jesús.

33 ĩgū irasū āārimakū pérā, masaka: “Ōārō buemi”, āri pégukakōāma.

“¿Díi gapu Marīpu doreri gaji doreri nemorō āārīrī?” āri sērēñadea (Mr 12.28-34)

34 Jesús saduceo bumarārē ĩgūsā ĩgūrē sērēñanemomasībirimakū iririre pérā, fariseo bumarā nerēma.

35 Irasirigu sugu ĩgūsā merāmū, Moisés gojadeare buerimasū Jesúre diaye yujubirimakū iriduagu, āsū āri sērēñami:

36 —Buegu, ¿díi gapu Marīpu doreri gaji doreri nemorō āārīrī? āārīmi.

37 Jesús ĩgūrē yujumi:

—Muya yujupūrā merā, mu āārīrikari merā, āārīpereri mu gūñarī merā Marīpure mu Opure maīka!

38 I doreri, gaji nemorō āārītarinugārī āārā.

39 I doreri purūma āsū ārā: “Mu basi maīrōsūta mu puro āārīrārē maīka!”

40 Marī i pe dorerire irirā, āārīpereri Moisés doredeare, Marīpuya kerere weredupuyunerā buedeare irirā yāa, āārīmi Jesús.

“¿Noā parāmi āārīturiagu āārīrī Cristo?” āri sērēñadea (Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

41 Fariseo bumarā irogue nerēanerā āārīripoe Jesús ĩgūsārē sērēñami:

42 —¿Naásū gūñarī musā Cristo, Marīpu iriudire? ¿Noā magū āārīrī ĩgū? āārīmi.

—Cristo, David parāmi āārīturiagu āārīmi, āri yujuma.

43 ĩgūsā irasū āārimakū pégu, Jesús ĩgūsārē āārīmi:

—David, Cristo ñekū āārīkeregu, ¿nasirigu Ōāgū deyomarīgū ĩgūrē were-doderosūta Cristore: “Yu Opu āārīmi”, āriyuri? David āsū āri gojadi āārīmi:

44 Marīpu yu Opure āsū āārīmi: “Ōō, yu diaye gapu doaka, yu merā dorebu! Irasiriripoe marē iāturirārē mu dorerire tarinugānemobirimakū irigara”, āārīmi.[☆]

45 David, Cristo ñekū āārīkeregu, ĩgūrē: “Yu Opu āārīmi”, āāri āārīmi. ¿Nasirigu, Cristo, David parāmi āārīturiagu āārīkerepurū, David ĩgūrē irasū āriyuri? āārīmi Jesús.

46 ĩgū irasū āārīrīrē pérā, neō ĩgūrē yujumasībirima. Irasirirā gūirā, ĩgūrē dupaturi sērēñanemobirima.

23

Jesús fariseo bumarārē, Moisés gojadeare buerimasārē ĩgūsā ñerō iririre weredea

(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

1 Purū Jesús masakare, gua ĩgū buerādere āārīmi:

2 —Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā, Marīpu Moisére doreri pídeare: “Āsū āārdūaro yāa”, āri wererā āārīma.

3 Irasirirā ĩgūsā wererire ōārō irituyaka musā! ĩgūsā iririkari gapure iākūbirikōāka! ĩgūsā wererosūta iribema.

☆ 22:44 Sal 110.1

4 Masakare dorerā: “Āsū irikal!” ārīrā, ĩgūsārē gajino buro nukūrī kōātārīrā irirosū āārīmakū yāma. Masaka ĩgūsā dorerire bokatīūbirikerepuru, ĩgūsārē neō iritamubema, ĩgūsā dorerire iriburo, ārīrā.

5 Masaka ĩāmakū dita ōārīrē iri ĩmuma. Marīpuya werenīrī ĩgūsā gojadea pūrī sārī kūmarīgā gajerāya nemorō eyari kūmarīgārē ĩgūsāya diapuserore, ĩgūsāya dukaridere siatūma, masaka ĩgūsārē: “Marīpuyare ōārō masīma”, ārīdorerā. Irasū āārīmakū, ĩgūsāya dipuru peyari gasirore gajerāya nemorō yoari yuradari opari gasirire peyama, masaka ĩgūsārē: “Marīpure bremutarima”, ārīdorerā.

6 Bosenurī āārīmakū, oparā doarigie dita doadūama. Marī nerērī wi-iriguedere űajārā, ōārī doaripērīgie dita doadūama.

7 Makā dekoguere masakare ōārō bremurī merā ĩgūsārē bokatīrī ōādoremakū gāāmema. Gajerārē ĩgūsārē: “Guare buerā āārīma”, ārīmakū gāāmema.

8 ĩgūsā irasū ārīkerepuru, musā gapu masakare: “Musā guare buerā āārā”, ārīdorebirikōāka! Musā sugu pūrāta āārā. Yu musārē buegu sugata āārā.

9 ĩmuguerē neō sugu masakare: “Guapu āārīmi”, ārībirikōāka! ũmugasigie āārīgū dita Marīpu āārīmi*.

10 Neō sugu musā watopegue āārīgūrē: “Marī opu āārīmi”, ārībirikōāburo. Yu, Marīpu iriudi Cristo, sugata musā Opu āārā.

11 Musā watopegue āārīgū gajerā nemorō āārīgū, musārē moāboerimasū irirosū musārē iritamugū āārīgukumi.

12 Sugu ĩgū basi: “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñagūnorē Marīpu ĩgūrē ubu āārīgū dujamakū irigukumi. Gajigu: “Gajerā nemorō āārībea”, ārī gūñagū gapure Marīpu ĩgūsā opu āārīmakū irigukumi.

13 Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Musā bueri merā masakare ũmugasigie Marīpu ĩguyarārē dorerogue waabonerārē kāmutarā yāa. Musāde iroguere waabirikoa. Gajerā iroguere waaduarādere kāmūtāa. Irasirirā űerō tarīrākoa.

14 Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Wapiweyarā nome wajamomakū ĩā, ĩgūsāya wiirire emanokōāa. ĩgūsārē bopoñabirikererā, yoaripoe Marīpure sērē ĩmugatoa, masaka musārē: “Marīpure ōārō bremumama”, ārīburo, ārīrā. Irasirirā űerō tarīrākoa. Marīpu musārē gajerā nemorō wajamoāgukumi.

15 Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Dia wādiyague taribuja, yoaroma makārīgie musā buerire tūyabure āmarā waāa. ĩgūrē boka, musā bueri merā ĩgūrē musā nemorō perebiri peamegue waabu āārīmakū yāa. Irasirirā űerō tarīrākoa.

16 Musā koye ĩāmerā gajerārē tūādupuyuwāgāmasīmerā irirosū masakare Marīpuyare keoro buebea. Irasirirā űerō tarīrākoa. ĩgūsārē āsū ārī buea: “Sugu: ‘Marīpuya wii merā āsū irigura’, ārī wāipeodeare iribirīmakū, waja opabemi”, ārā. Idere āsū ārī buea: “Gajigu: ‘Marīpuya wiima oro merā āsū irigura’, ārī wāipeodeare iribirīmakū, waja opami”, ārā.

17 Koye ĩāmerā irirosū Marīpuyare diaye gūñamerā, pēmasīmerā āārā musā. Marīpu ĩgūya wiire, iri wiima oro nemorō ōārī āārītarinugāmakū yāmi. Irasirigu marīrē, űdī gapure bremurī merā gūñamakū gāāmerī, orore, o ĩgūya wii gapure?

* 23:9 Jesús irire ārīgū: “ĩ ũmuguerē neō sugu masaku Marīpu āārīnīgū irirosū māmi”, ārīgū irimi.

18 Mūsā idere āsū āri buea: “Sugu: ‘Marīḡuya wiima soepeoro merā āsū irigura’, āri wāipeodeare iribirimakū, waja opabemi”, ārā. Idere āsū āri buea: “Gajigu: ‘Iri soepeoro weka peodea merā āsū irigura’, āri wāipeodeare iribirimakū, waja opami”, ārā.

19 Koye iāmerā irirosū Marīḡuyare diaye gūñamerā, pémasīmerā āārā mūsā. Marīḡu īgāya wiima soepeorore, marī iro weka peodea nemorō ōārī āārītarinugāmakū yāmi. Irasirīgū marīrē, ʒdī gapure būremurī merā gūñamakū gāāmerī, soepeorore, o iro weka peodea gapure?

20 Irasirīgū sugu: “Marīḡuya wiima soepeoro merā āsū irigura”, āri wāipeogu, āārīpereri iri soepeoro weka peyari merādere wāipeogu irikumi.

21 Sugu: “Marīḡuya wii merā āsū irigura”, āri wāipeogu, Marīḡu iri wiigie āārīgū merādere wāipeogu irikumi.

22 Sugu: “ʒmūgasima merā āsū irigura”, āri wāipeogude, Marīḡu irogue Opū doarogue doagu merādere wāipeogu irikumi.

23 Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā űerō tarirākoa. Mūsā oteri mutārīgā: menta, anís, comino wāikuri baari morēīnorē sea neeō, dukawa, pe mojóma diruri irikoa. Suduru Marīḡuya wiigie āiakoa, īgū dorerire irimurā. Irasirikererā, iri nemorō ōārī gapure iribea. Diayema iririre, gajerārē bopoñarī merā iārīrē, Marīḡure būremurīrē neō iribea. Irasirirā mūsā oterire Marīḡure sīduuro marīrō diayemadere irika! Gajerārē bopoñaka! Marīḡure būremuka!

24 Koye iāmerā gajerārē tūādupuyuwāgāmasīmerā irirosū masakare Marīḡuyare keoro buebea. Āārīpereri mūsā doreri gapure irikererā, iri nemorō doreri gapure neō iribea.

25 Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā űerō tarirākoa. Mūsā masaka iūrōgue dita ōārō irirā, soropa weka gapu dita ōārō koeadeapa irirosū āārā. Irasirirā mūsā basi wāri opaduārā gajerāyare yajarā, iripa poekague koeña marīḡpa gurari utariripa irirosū āārā.

26 Mūsā fariseo bumarā, koye iāmerā irirosū, Marīḡuyare pémasīmerā āārā. Irasirirā mūsā gūñarīrē gorawayupurorika, soropa poeka gapure ōārō koeadeapa irirosū āārīmurā. Irasirirā, soropa weka gapudere ōārō koeadeapa irirosū āārīrākoa.

27 Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā űerō tarirākoa. Mūsā masāgoberi irirosū āārā. Masaka, iri masāgoberire utā majīrī boreri merā ōārō wūkādea majīrī merā biamakū iārā: “Ōārō deyoa”, āri iāma. Iri ōārō deyokerepuru, poekague boanerāya gōārī, āārīpereri űerī boadea sāñakoa.

28 Mūsāde i irirosūta āārā. Masaka mūsārē iāmakū, ōārā irirosū āārā. Irasū āārīkererā, poekague mūsā gūñarīguere űerīrē opataria. Irasirirā irigatorikurā, űerō irirīkurā āārā.

29 Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā űerō tarirākoa. Mūsā, iripoegue marā Marīḡuya kerere weredupuyunerāya masāgoberire ōārō āmua. Gajerā ōārō irinerāya masāgoberi weka weanúdeadere ōārō āmua.

30 Āmu odo, āsū āri werenā: “Marī űekūsāmarā darā Marīḡuya kerere weredupuyunerārē wējēnerā āārīmā. Gua īgūsā āārīdeapoegue āārīnerā tamerā īgūsārē wējētambiribokuyo”, ārā.

31 Mūsā irire irasū ārīrā, mūsā basita: “Gua Marīḡuya kerere weredupuyunerārē wējēnerā parāmerā āārīturīarā āārā”, ārīrā yāa.

³² Irasirirā musā ñekūsāmarā ñerō irip̄roriwāgāriderosūta iriyuwarikukōōka musāde!

³³ Musā ñerō iririkurā āña irirosū āārā. Musā ñerō iriri waja Marīp̄ musārē peamegue béoburire neō duribirikoa.

³⁴ Irasirigū yū musā p̄rogue Marīp̄yua kerere weredupuyurārē, ĩgūyare masīrārē, musārē buerimasādere iriugūra. Yū irasū iriukerep̄yū, musā gapū surāyerire wējērākoa. Gajerārē curusague p̄biatū wējērākoa. Gajerārē musā nerērī wiirigūe tārā, noó ĩgūsā waari makārī waamakū t̄yagorenarākoa ĩgūsārē ñerō iriduārā.

³⁵ Irasirirā āārīpererā masaka ōārārē wējēdea waja, musā waja opāa. Musā ñekūsāmarā Abel diayemarē iridire wējēp̄roriwāgārīrā, Zacarías Berequías magūguere wējētūnunerā āārīmā. ĩgūrē Marīp̄yua wiima soepeoro Marīp̄ āārīrī taribu watopegue wējēnerā āārīmā.

³⁶ Diayeta musārē werea. Āārīpererārē ĩgūsā wējēdea waja dapora marā wajakurākuma.

*Jesús Jerusalén marārē bujawereri merā weredea
(Lc 13.34-35)*

³⁷ Musā Jerusalén marā, Marīp̄yua kerere weredupuyurārē wējēkōōa. Marīp̄ iriunerārē ūtāyeri merā dea wējēa. Wári yū musārē āgābo igo pūrārē igoya kēdup̄uri merā neeōnūrōsū neeōnū koredudibū. Musā gapū yū irasū irimakū neō gāamebiribū.

³⁸ Irasiriro musā āārīrī makā, béodea makā dujarokoa.

³⁹ Diayeta musārē werea. Dapora merāta musā yūre ĩānemobirikoa. P̄rugue musā: “Marīp̄ iriudi ōātariḡū āārīmi, ōārō aariburo”, ārīrāḡue, yūre dupaturi ĩārākoa doja, ārīmi Jesús.

24

*Jesús: “Marīp̄yua wii béosūrokoa”, ārī weredea
(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)*

¹ Jesús Marīp̄yua wiigūe āārādi wiriadero p̄yū, guā ĩgū buerā ĩgū p̄ro waa, āsū ārībū:

—Īāka i wiire! Ōārī wii, wári wii āārā, ārībū.

² Jesús gapū yujūmi:

—Musā i wiire daporare ĩādāa. Diayeta musārē werea. I wiima āārīpereri musā ĩādea, i ūtāyeride mutādijapereakōārokoa. Neō suye ūtāye gajiyē weka weamurīadeade dujabirikoa, ārīmi.

*Jesús: “Īm̄ p̄reburi dupuyuro āsū waarokoa”, ārī weredea
(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)*

³ P̄yū Olivos wākurī buūrūgue eja, irogue doami Jesús. Iro ĩgū doamakū, guā ĩgū buerā ĩgū p̄rogue eja, gajerā péberogue sērēñabu:

—Guare wereka! ¿Naāsū āārīmakū, mū ārāderosū waarokuri? ¿Ñeéno iri ĩmugukuri, mū dupaturi aarigū? ¿Naāsū waarokuri, i ūm̄ p̄reburi dupuyuro? ārībū.

⁴ Jesús yujūmi:

—Ōārō pémasīka! Gajerā musārē ārīḡatorire pébirikōōka!

⁵ Wārā ārīḡatorimasā aarirākuma. “Marīp̄ iriudi, Cristo āārā yū”, ārīrākuma. ĩgūsā ārīḡatomakū pérā, wārā masaka ĩgūsārē b̄remurākuma.

⁶ Masaka musā puro gāmewējērīrē pérā, yoarogue marā gāmewējērī kerere pérā, gūkabirikōāka! Irasūta waarokoa. Irasū waakerepuru, i ūmu pereburo duyarokoa dapa.

⁷ Su bumarā gaji bumarā merā gāmekēārākuma. Su nikū marā gaji nikū marā merā gāmewējērākuma. Masaka wārā uaboari merā boarākuma. Gajerā pūrīriku ñerō tarirākuma. Wári makārīguere nikū ñomerokoa.

⁸ I āārīpereri merā masaka ñerō tarīpuroriwāgārīrākuma.

⁹ Irasirirā gajerā musārē ñeā, āia, oparāguere ñerō iridorerā wiarākuma. Musārē wējērākuma. Yure buremurī waja āārīpererā i ūmu marā musārē iāturi doorākuma.

¹⁰ Irasū waaripoe wārā yure buremuadinerā buremuduúrākuma. Irasirirā gāme iāturi doo, Īgūsā merāmarā āārādinerārē Īgūsārē iāturiāguere wiarākuma.

¹¹ Wārā: “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, ārīgatorākuma. Irasirirā wārā masaka Īgūsārē buremurākuma.

¹² Masaka iro dupuyuro ñerō iridero nemorō ñerō irirākuma. Irasirirā wārā Īgūsā gāme maīrīrē pirirākuma.

¹³ Īgūsā musārē ñerō irikerepuru, musā yure neō buremuduúbirimakū, Marīpu musārē taugukumi, Īgū puro āārīnikōāburo, ārīgū.

¹⁴ Marīpuyare wererā āārīpererā i ūmu marārē Īgūyarārē doregu āārīrī kerere wererākuma, āārīpereri bumarā irire masīburo, ārīrā. Īgūsā āārīpererā iri kerere péperedero puru, i ūmu pererokoa.

¹⁵ Irīpoeague Marīpuya kerere weredupuyudi Daniel i ūmu pereburo dupuyuro waaburire āsū ārī gojadi āārīmī: “Ñegū Marīpure iāturiḡu Marīpuya wii ñerī marīrī wiigūe ñajāgukumi”, ārī gojadi āārīmī. (Irasirirā iri wiigūe Īgū āārīmakū iārā, i pūrē buerāno: “I ūmu pereburo yāa”, ārī masīrākuma.)

¹⁶ Ñegū iroguē āārīmakū iārā, Judea nikū marā buurīguē ūmaduriburo.

¹⁷ Sugu Īgūya wii wekague āārīgú, wii poekague Īgūyare āīgū ñajābita ūmaduriburo.

¹⁸ Sugu Īgūya poeague āārīgúde, Īgūya surire wiigūe āīgū dujābita ūmaduriburo.

¹⁹ Irasū waarīnūrīrē nijīpagosā nome, Īgūsā pūrā mirīrāgā oparā nomede ñerō tarirākuma.

²⁰ Irasirirā Marīpure āsū ārī sērēka: “Puibure, siuñajārīnu* āārīmakū, guare i irasū waabirikōāburo”, ārīka Īgūrē!

²¹ Irasū waarīnūrīrē masaka puro ñerō tarirākuma. Marīpu i ūmurē irīpuroridero purare masaka ñerō taridero nemorō ñerō tarirākuma. I Īgūsārē ñerō waaburi neō dupaturi irasū waanemobirikoa.

²² Irasirirā Marīpu masakare i ñerō waarīre: “Yoaripoe waabirikōāburo”, ārīgukumi. Īgū irasirībirimakū, neō sugu masakū tarībirībokumi. Irasirirā Īgū beyenerārē hopoñasīā, Īgūsārē ñerō waarīre: “Iropāta waaburo”, ārīgukumi.

²³ Gajerā musārē: “Īāka! Ōōta Cristo āārīmī”, ārīmakū pérā, o gajerā musārē: “Cristo sōogūe āārāmī”, ārīmakū pérā, buremubirikōāka!

²⁴ Wārā ārīgatorimasā aarirākuma. Surāyeri: “Yū Cristo āārā”, ārīrākuma. Gajerā: “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, ārīrākuma. Musārē Īgūsā ārīgatorire buremuorerā, wári gajino iri Īmurākuma. Irasirikererā, Marīpu beyenerārē Īgūrē buremuduúmakū irimasībirikuma.

* 24:20 Judío masaka siuñajārīnu, sábadō āārā.

25 Iri waaburi dupuyuro yu musārē weresiáa, irire masīburo, āīgū.

26 Irasirirā gajerā masaka musārē: “Cristo sōō masaka marīrōgue āārāmi”, āīmakū pērā, iārā waabirikōāka! Gajerā musārē: “Īaka! I wiima taribugue āārāmi”, āīmakū pērā, īgūsārē b̄remubirikōāka!

27 Yu āārīpererā tīgū gūñaña marīrō i umugue dupaturi aarigukoa. Ūmarōgue, abe marīriro gapu, īgū ñajārō gapu bupu miārō irirosū aarigukoa.

28 Mīmua nerēmākū iārā, masaka sugu waibu boadi āārīrōrē masīkuma. I irirosū yu aarimakū iārā, īgūsā wajamoāsūburire masīrākuma, āī weremi Jesús.

Jesús āārīpererā tīgū: “Āsū aarigukoa”, āī weredeā

(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

29 Irasū āīrōdo, ḡare āsū āīnemomi:

—Masaka ñerō taririnurī p̄r̄uta abe umumu naītīākōāgukumi. Abe ñamimu boyonemobirikumi. Neñukā umugasigū āārīrā yuridijarirākuma. Ūmarōgue marā turarāde naradari merā b̄eosūrākuma.

30 Irasū waaripoere masaka yu āārīpererā tīgū umugasigū merā aarimakū iārākuma. Irasirirā āārīpereri i umuma makārī marā yu wārī Marīpu turari merā, īgū gosewasiriri merā mikāyebori weka aarimakū iārā, gūirā orerākuma.

31 Yu aarigū, yure wereboerārē āārīperero i umuguerē iriugukoa. Puridiru b̄uro busumākū, īgūsā yu beyenerārē āārīpererogue āārīrārē neōrākuma.

32 Ire musā masīburo, āīgū, higeragu keori merā weregura. Irigu pū maamamakū iārā: “Bojori waaburo mérōgā d̄uyāa”, āīr masīa.

33 Irigu waarōsūta i āārīpereri yu āārī irasū waamakū iārā: “Cristo dupaturi aariburo mérōgā d̄uyāa”, āīr masīrākuma.

34 Diayeta musārē werea. I āārīpereri yu āārīrī, dapora marā pereburo dupuyuro irasū waarokoa.

35 Ūmugasi, i nikūde pereakōārōkoa. Yu werenírī gapu neō perebirikoa. Āārīpereri yu āārīrōsūta waayuwarikurokoa.

36 Yu dupaturi aariburinurē, iri horare neō sugu masībirikumi. Marīp̄re wereboerā umugasigū āārīrāde masībema. Yu Marīpu magūde masībea. Yuru suguta masīmi.

37 Noé āārīdeapoe marārē waaderosūta yu āārīpererā tīgū aariburo dupuyurogārē waarokoa.

38 Iripoere i nikū Marīpu miūburo dupuyuro masaka ōārō baa, iirí, mojósia, īgūsā pūrā nomerē nomesu āārīrikunerā āārīmá. Noésā doódirugue ñajārīnguedere irasūta irinikōānerā āārīmá.

39 Gūñaña marīrō merā wáro deko merē, i nikū mirīpereakōādero āārībá. Īgūsāde mirīpereakōānerā āārīmá. Irasūta yu āārīpererā tīgūde gūñaña marīrō merā i umuguerē dupaturi aarigukoa.

40 Irasū waaripoere pērā poeque moārā āārīrākuma. Sugu yure b̄remugū āīsūgukumi. Gajigu yure b̄remubi irogueta b̄eowāgāsūgukumi.

41 Nomedē pērā nome ojeduka biurā āārīrākuma. Sugo yure b̄remugū āīsūgokumo. Gajego yure b̄remubeo irogueta b̄eowāgāsūgokumo.

42 Ōārō p̄masīka! Yu musā Op̄u dupaturi aariburi horare neō masībea musā.

43 Ire ōārō masīka! Wii op̄u īgūya wiire sugu yajarimasū ñami merā ejaburi horare masīgū, kārīrō marīrō korekumi, īgūya wiire ñajāburire kām̄utabu.

44 Yū āārīpererā tīgū gūññaña marīrō aarigukoa. Irasirirā, wii opu irirosū musāde yū aariburire ōārō yūro gāāmea, ārīmi Jesús.

Jesús pērā moāboerimasā keori merā buedea
(Lc 12.41-48)

45 Pūru Jesús gaji keori merā guare buenemomi:

–Sugu moāboegu ĩgū opure buremugū, pémasīgū āsū irikumi. ĩgū opu gajerogue waagú, ĩgūrē ĩgūya wiire gajerārē ĩgūrē moāboerārē koredoregu pikumi. Irasirigu ĩgūrē ĩgūsārē baarire keoro siu baadoregu pikumi.

46 Irasirigu ĩgū opu ĩgūya wii goedujajamakū ĩāgū, ĩgūrē moāboegu ĩgū dorederosūta iridi āārīšīā, usuyakumi.

47 Diayeta musārē werea. ĩgū pīderosūta ĩgū keoro irideare ĩāgū, ĩgū opu ĩgūrē āārīpereri ĩgūyare koredoregu pikukumi.

48-49 ĩgūrē moāboegu ñegū gapu āsū irikumi. “Yū opu mata goebirikumi”, ārī gūñnagū, gajerā ĩgū opure moāboerārē ñerō pábira, mejārikurā merā ĩiri baagorenakumi.

50 ĩgū irasirigorenarīnurē gūññaña marīrō ĩgū opu goejakumi. ĩgūrē moāboegu gapu: “ĩgū iri hora goegakumi”, ārī masībirikumi.

51 ĩgū opu goejagu ĩgūrē moāboegu ñerō irideare pégu, ĩgūrē buro wajamoāgukumi. Irasirigu irigatorikurārē béorogue ĩgūrē béogukumi. Iroguere ĩgū buro pūrīsūgū ĩgūya guikare kūrīduútū oregukumi, ārīmi Jesús.

25

Jesús pe mojōmarā maamarā nome keori merā buedea

1 Pūru Jesús dupaturi keori merā guare āsū ārī buemi doja:

–Marīpu āmugasigue āārīgū ĩgūyarārē doreri āsū āārā. Pe mojōmarā nóome āārīkuma. Su ñami ĩgūsāya sīāgori duparu merā mojōsiadire bokatūrīrā waakuma.

2 Su mojōmarā nome sīāgori duparu ĩgūsā āiiburire ōārō āmuyubirikuma. Gajerā su mojōmarā nome gapu ĩgūsā āiiburire ōārō āmuyukuma.

3 Āmuyumerā nome ĩgūsāya sīāgori duparure āīakererā, ĩgūsā gorawayuburire uye āīabirikuma.

4 Āmuyurā nome gapu ĩgūsāya sīāgori duparure āī, gaji uye ĩgūsā gorawayuburire āīakuma.

5 Irasirirā, mojōsiadi mata ejabirimakū, ĩgūsārē wuja ejamakū kārīakōākuma.

6 Pūru ñami deko āārīmakū, gajerā masaka: “Mojōsiadi aarisiami. ĩgūrē bokatūrīrā aarika!” ārī gainīmakū pékuma.

7 ĩgūsā gainīmakū pērā, yobe, ĩgūsāya sīāgori duparure āmukuma.

8 Uye gorawayuburire āiibiranerā nome gapu, gajerā gaji uye āiānerā nomerē āsū ārīkuma: “Guaya sīāgori duparu yariro yāa. Irasirirā mérōgā musāya uye guadere sika!” ārī sērēadikuma.

9 Āmuyuanerā nome gapu āsū ārī yujakuma: “Guaya uye musārē sīmakū, musārē, guadere ejabiribokoa. Irasirirā uye duarā pūro musā basi wajarirā waaka!” ārīkuma.

10 Irasirirā āmuyubiranerā nome uye wajarirā waakōākuma. ĩgūsā waadero pūru, mojōsiadi ejakumi. ĩgū ejamakū ĩārā, āmuyuanerā nome gapu ĩgūrē

bokatīrīkuma. Irasirirā Īgū merā bosenu iriri wiigue ĩārā ñajākōākuma. Īgūsā ñajāperemakū, iri wii marā disiparore biakōākuma.

11 Pũgũe amuyubiranerā nome gapũ ejakuma. “Gũa Opũ, gũadere tũpāsóoka!” ārīkuma.

12 Īgūsā irasũ ārīmakū pégu, mojōsiadi āsũ ārī yajũkumi: “Diayeta yũ masārē masibeā”, ārīkumi Īgūsā nomerē, ārī weremi Jesús.

13 Irasũ ārī odo, gũare ārīmi:

—Yũ āārīpererā ĩgũ dupaturi aariburinārē, iri horadere neō masibeā masā. Irasirirā amuyunerā nome mojōsiadi bokatīrīrā waamurā ĩgūsāya sīāgori duparure amuyuderōsũ masāde yũ aariburire oārō amuyuka! ārīmi Jesús.

Jesús sugũ opũ ĩgūrē moāboerārē niyeru sīrī keori merā buedea

14 Irasũ ārī odo, gaji keori merā gũare ĩgũ buerārē buenemomi doja:

—Marīpu ĩgũyarārē doregu, sugũ wii opũ irirosũ āārīmi. Wii opũ gaji nikũgue waabu, ĩgūrē moāboerārē siiu, ĩgũya niyerure koredoregu pikumi.

15 Irasirigu, ĩgūsārē: “Ōopā merā wajatanemorākuma”, ārī ĩāmasīsā, ĩgũya niyeru wajapari tirire dukawakumi. Sugũre su mojōma tiri, gajigũre pe ti, gajigũre su ti sīkumi. ĩgūsārē sī odo, waakōākumi.

16 Irasirigu su mojōma tiri opagu, mata iri tiri merā gajino wajari, dua, gaji su mojōma tiri wajatanemokumi. Irasirigu pe mojōma tiri opakumi.

17 Pe ti opagude irasũta gaji pe ti wajatanemokumi. Irasirigu wapikuri tiri opakumi.

18 Su ti opagu gapũ yebague gobe má, iri gobegue ĩgũ opũ sīadea tire yāapikōākumi.

19 Yoadero pũũ, wii opũ goekumi. Goeja, ĩgũya niyeru tiri merā ĩgūsā wajatanemodeare amubu, ĩgūrē moāboerārē siukumi.

20 Irasirigu su mojōma tiri sīsũdi ĩgũ opũ pũrogue eja, pe mojōma tiri ĩgūrē wiakumi. “Yũ opũ, su mojōma tiri yũre sībũ mũ”, ārīkumi. “Īka! Iri tiri merā gaji su mojōma tiri wajatanemobũ”, ārīkumi ĩgũ opũre.

21 ĩgũ irasũ ārīmakū pégu, ĩgũ opũ ārīkumi: “Ōāgorāa. Mũ yũre moāboegũ oāgũ āārā. Yũ doredersũta yũ mérōgā mũrē pídea merā oārō iriyo. Irasirigu wāri yaare koredoregu pígu. Yũ merā āārīgũ, mũyari merā āārīka!” ārīkumi ĩgũ opũ ĩgūrē.

22 Pũũ pe ti sīsũdide ĩgũ opũ pũrogue eja, ĩgūrē āsũ ārīkumi: “Yũ opũ, pe ti yũre sībũ mũ. Īka! Iri tiri merā gaji pe ti wajatanemobũ”, ārīkumi.

23 ĩgũ irasũ ārīmakū pégu, ĩgũ opũ ārīkumi: “Ōāgorāa. Mũ yũre moāboegũ oāgũ āārā. Yũ doredersũta yũ mérōgā mũrē pídea merā oārō iriyo. Irasirigu wāri yaare koredoregu pígu. Yũ merā āārīgũ, mũyari merā āārīka!” ārīkumi ĩgũ opũ ĩgūrē.

24 Pũũ su ti sīsũdi gapũ, ĩgũ opũ pũrogue eja, ĩgūrē āsũ ārīkumi: “Yũ opũ, mũrē moāboerārē bũro turaro merā moādoregu āārā. Mũ basi moābirikeregu, ĩgūsārē oterire otedore, ĩgūsārē oteri dukare seadore, irire mũ basita opāa. Mũrē moāboerāya moārī merā wajatarire mũ basita opāa. Irire masīa yũ.

25 Irasirigu mũrē gũigu, yebague gobe má, iri gobegue mũya niyeru tire yāapikōābũ. Īka! I ti āārā mũya niyeru ti”, ārīkumi ĩgũ opũre.

26 ĩgũ irasũ ārīmakū pégu, ĩgũ opũ ārīkumi: “Mũ yũre moāboegũ ñegũ āārā. Térīkũgũ āārā. Mũ yũre āsũ ārā: ‘Mũ basi moābirikeregu, mũrē moāboerārē oterire otedore, ĩgūsārē oteri dukare seadore, irire mũ basita opāa. Mũrē

moãboerãya moãrĩ merã wajatarire mu basita opáa. Irire masĩa yu', ãrã mu yure.

27 Mu irasũ ãrĩgũ, ÷nasirigũ, yu murẽ sãdea tire niyeru duripĩri wiigue duripĩbiriri? Irogue duripĩmakũ, i wii moãrã iri ti merã wáro wajanatemo-bosabokuma murẽ. Irasirigũ, yu goejamakũ, mu yure ãgũsã iriri merã wajanatemo-bosadeare wiaboakuyo", ãrĩkumi ãgũ opũ ãgũrẽ.

28 Irasũ ãrĩ odo, gajerãrẽ irogue ããrĩrãrẽ ãrĩkumi: "Ãgũrẽ niyeru tire ãma, pe mojõma tiri opagu gapure sika!

29 Sugu wãri opagu sãnemosũgakumi. Irasirigũ ãgũ wãri opadero nemorõ opagakumi. Gajigũ opabi ãgũ merĩgã opadideare ãmapeokõãsũgakumi.

30 Ñi yure moãboegu keoro iribire naĩtĩãrõgue bêokõãka! Iroguere burõ pũrĩsũgũ ãgũya guikare kũrĩduútũ oregukumi", ãrĩkumi ãgũsã opũ, ãrĩ weremi Jesũ.

Jesús i ãmu marãrẽ wajamoãburire weredeã

31 Irasũ ãrĩ odo, guare ãrĩnemomi:

—Yu ããrĩpererã tĩgũ, ããrĩpererã yure wereboerã merã i ãmu marãrẽ doregu aarigũ, gosewasiriri merã Opũ doarogue doagukoa.

32 Yu irogue doamakũ, yure wereboerã ããrĩpereri buri marã masakare yu diaye needãrãkuma. ãgũsãrẽ needõ odomakũ, sugu ejorã koregu ovejare, cabrare boje dukawanúrõsũ yu ãgũsãrẽ dukawanúgukoa.

33 Yure buremurãrẽ oveja irirosũ ããrĩrãrẽ yu diaye gapu nũgukoa. Yure buremumerãrẽ cabra irirosũ ããrĩrãrẽ yu kũgapu nũgukoa.

34 Yu irasiriadero purũ, yu ããrĩpererã Opũ, yu diaye gapu nĩrãrẽ ãsũ ãrĩ weregukoa: "Yurũ musãrẽ õãrõ irisiami. I ãmurẽ irigugeta musãya ããrĩburire ãgũyarãrẽ doreroguerẽ ãmuyusiami. Irasirirã ãgũ merã ããrĩrã aarika!

35 Yu ãboamakũ ãrã, musã yure baari ejobu. Yu ñemesibumakũ, musã yure iriri tĩãbu. Yu musã purõ gãmeñajãgũ ejamakũ, yure kãrĩrõ wayubu.

36 Surĩ marĩgũ yu ããrĩmakũ ãrã, musã yure surĩre sãbu. Pũrĩrikumakũ, musã yure ãrã ejabu. Peresugue yu ããrĩmakũdere yure ãrã ejabu", ãrĩgukoa.

37 Yu irasũ ãrĩmakũ pãrã, yu diaye gapu nĩrã Yurũ: "Õãrã, waja opamerã ããrĩma", ãrĩ ããnerã yure sãrẽñarãkuma: "Gua Opũ, ÷naásũ ããrĩmakũ, mu ãboamakũ guã murẽ baari ejori? ÷Naásũ ããrĩmakũ, mu ñemesibumakũ murẽ iriri tĩãrĩ?

38 ÷Naásũ ããrĩmakũ, mu guã purõ gãmeñajãgũ ejamakũ, kãrĩrõ wayuri? ÷Naásũ ããrĩmakũ, mu surĩ marĩgũ ããrĩmakũ guã murẽ surĩ sãrĩ?

39 ÷Naásũ ããrĩmakũ, mu pũrĩrikumakũ, o peresugue mu ããrĩmakũdere guã murẽ ãrã ejari?" ãrĩrãkuma yure.

40 ãgũsã irasũ ãrĩmakũ pãgu, yu ããrĩpererã Opũ, ãgũsãrẽ ãsũ ãrĩ yujugukoa: "Diyeta musãrẽ werea. Musã sugu yaarã watopegue ããrĩpererã nemorõ ubu ããrĩgãrẽ õãrõ irirã, yureta õãrõ irirã iribu", ãrĩgukoa ãgũsãrẽ.

41 ãgũsãrẽ irasũ ãrĩ odo, yu kũgapu nĩrãrẽ ãsũ ãrĩ weregukoa: "Yurũ wãjamoãsumurã ããrã musã. Yu purõre wirika! Perebiri peamegue waaka! Yurũ iri peamerẽ wãtã opũ, ãgũyarã merã ããrĩburõre ãmuyusiami.

42 Yu ãboamakũ ãrã, musã yure baari ejobiribu. Yu ñemesibumakũ, musã yure iriri tĩãbiribu.

43 Yu musã purõ gãmeñajãgũ ejamakũ, yure kãrĩrõ wayubiribu. Surĩ marĩgũ yu ããrĩmakũ, musã yure surĩ sãbiribu. Yu pũrĩrikumakũ, peresugue yu ããrĩmakũdere musã yure ãrã ejabiribu", ãrĩgukoa ãgũsãrẽ.

44 Yᵐ irasũ āřĩmakũ pérã, ĩgũsã yure sērēñarākuma: “Gua Opu, ĩnaásũ āārĩmakũ, mu ũaboamakũ, ñemesibumakũ, gua puo gãmeñajãgũ ejamakũ, surĩ opabirimakũ, pũřĩrikumakũ, peresugue mu āārĩmakũ gua murē iritamubiriri?” āřĩrākuma yure.

45 ĩgũsã irasũ āřĩmakũ, yᵐ āārĩpererã Opu ĩgũsãrē asũ āřĩ weregũkoa: “Diayeta musãrē werea. Musã sugũ yaarũ watopegue āārĩpererã nemorõ ubu āārĩgũrē iritamumerã, yureta iritamumerã iribu”, āřĩgũkoa ĩgũsãrē.

46 Pũru ĩgũsã perebiri peamegue wajamoãsurākuma. Yũru: “Õãrã, waja opamerã āārĩma”, āřĩ ãnerã gapũ ĩgũ puoguo perebiri okarire oparākuma, āřĩ weremi Jesũs.

26

Oparã Jesũre ñeãburire ãmudea (Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

1 Jesũs iri āārĩpererire bue odo, guare ĩgũ buerãrē āřĩmi:

2 –Penũ dũyãa, pascua bosenu ejaburo. Irire musã masã. Iri bosenu āārĩmakũ, yᵐ āārĩpererã tĩgũrē ñeã, oparãguere wiarākuma, curusague pãbiatũ wẽjẽdoremurã, āřĩmi.

3 Iripoere paia oparã, Moissẽ gojadeare buerimasã, judio masaka murãde Caifãs paia opũya wii disipũroma yebague nerẽñurã.

4 Irogue nerẽrã, ĩgũsã Jesũre āřĩgatori merã ñeã, wẽjẽburire ãmuñurã.

5 Irire ãmurã:

–Bosenu āārĩmakũ, ĩgũrē ñeãbirikõãrã! Masaka marĩ merã guarã, marĩrē gainĩ turibokuma, āřĩñurã.

Sugo nomeõ Jesũre sãrõrĩ piupeodea (Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

6 ĩgũsã ĩgũrē wẽjẽburire ãmuripoere Jesũs Betania wãĩkũri makãgue Simõn kãmi boadiya wiigũe āārĩmĩ.

7 Irogue ĩgũ āārĩmakũ, sugo nomeõ suru sãrõdiru opago, Jesũs puo ejamo. Igo opadiru “alabastro” wãĩkũri utãye merã iridiru, sãrõrĩ wajapari opadiru āārĩbũ. Jesũs baa doanĩrĩpoe ĩgũya dipurure iri sãrõrĩrē piupeomo.

8 Igo irasũ piupeomakũ ãrã, gua Jesũs buerã guarã asũ āřĩbu:

–ĩNasirigo ĩgo irire irasiriwasiribẽokõãrĩ?

9 Iri sãrõrĩrē duago, wãro niyerure wajataboakumo. Iri niyeru merã boporãrē iritamuboakumo, āřĩbu.

10 Jesũs, gua irasũ āřĩmakũ pẽgu, guare āřĩmi:

–ĩNasirĩrã ĩgore garibori musã? Ire yure irasirigo, õãrĩrē irigo yãmo.

11 Boporã musã watopeguere āārĩnikõãrākuma. Yᵐ tamerãrē musã merã āārĩnimakũ ããbirikoa.

12 Igo i sãrõrĩrē piupeogo, yaa dupũre ĩgũsã yure yãaburo dupuyuro ãmuyugo irirosũ irigo yãmo.

13 Diayeta musãrē werea. Marĩpu masakare tauri kerere wererã āārĩperero i ãmũgue waagorenarã, ĩgo yure irideadere gajerãrē wererākuma, ĩgore gũñaburo, āřĩrã, āřĩmi Jesũs guare.

Judas Iscariote Jesũre wẽjẽduarãguere ĩgũrē ãmuburire ãmudea (Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

14 Jesús irasū āṛādero p̄ur̄u, suḡu ḡua Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru p̄ērēbejarā watopem̄u Judas Iscariote wāik̄uḡu paia oparā merā wereniḡu waayup̄u.

15 Īgūsārē āriyup̄u:

—Ȳu Jesúre m̄usārē wiamakū, ¿noópā niyeru wajarirākuri ȳure? āriyup̄u.

Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūrē treinta niyeru tiri plata merā iridea tirire wajariñurā.

16 Īgūsā wajarimakū, Judas: “¿Naásū āārīmakū Īgūsārē ȳu Jesúre wiamakū ōākuri?” āri gūñayup̄u.

Jesús Īgū buerā merā baatūnudea

(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

17 P̄ur̄u p̄ā wemasārī morēña marīrī baari bosenu p̄uroririn̄u āārīmakū, ḡua Jesús buerā Īgū p̄urogue waa, Īgūrē s̄ērēñabu:

—¿Noógue m̄u pascua bosenu baaburire āmumakū gāāmekuri? āriñu.

18 Īgū ḡuare ārīmi:

—Jerusalēgue waaka! Iro m̄usā bokajaḡure āsū ārīka: “Ḡuare bueḡu m̄urē āsū āri weredoreami: ‘Ȳu ñerō tariburo m̄érōgā d̄uyáa. Pascua bosenu āārīmakū, ȳu buerā merā m̄uya wiiḡue baagukoa’, ārāmi”, ārīka! ārīmi Jesús.

19 Irasirirā, pascua bosenu āārīmakū, Jesús doreaderosūta ḡua baaburire āmunerā āārīmá.

20 Naimejāripoe Jesús ḡua Īgū buerā pe mojōma pere su gubu peru p̄ērēbejarā merā baa doanīmi.

21 Ḡua baaripoe ḡuare ārīmi:

—Diyeta m̄usārē werea. Suḡu m̄usā watope āārīgū ȳure wējēduarāguere ȳure ĩmuḡukumi, ārīmi.

22 Īgū irasū ārīmakū pérā, ḡua b̄uro b̄ujawereri merā suḡuno dita Īgūrē s̄ērēñayobu:

—Ḡua Op̄u, ¿ȳu āārīrī m̄urē ĩmubu? āriñu.

23 Ḡua irasū āri s̄ērēñamakū, ḡuare ȳujumi:

—Ȳu merā i pare p̄ā yosa baaguta āārīmi ȳure wējēduarāguere ȳure ĩmubu.

24 Marīp̄uya werenírī gojadea p̄ūgue gojaderosūta ȳu āārīpererā t̄īgūrē waarō yáa. Ȳure ĩmubu gap̄ure ñetariro waarokoa. Īgū deyoabirimakū ōāboyo, ārīmi Jesús.

25 Īgū irasū ārīmakū, Judas Jesúre wējēduarāguere Īgūrē ĩmubu s̄ērēñami:

—Ḡuare bueḡu, ¿ȳu m̄urē ĩmubu āārīrī? ārīmi.

Jesús Īgūrē ȳujumi:

—Éñu, m̄uta āārā, ārīmi.

26 Irasū āri odo, ḡua baaripoe Jesús p̄ārē āi, Marīp̄ure: “M̄urē usuyari s̄iā”, āri, p̄ārē pea, ḡuare Īgū buerārē āsū āri gueremi:

—Ire baaka! Yaa dup̄u āārā, ārīmi.

27 P̄ur̄u iiriripare āi, Marīp̄ure: “M̄urē usuyari s̄iā”, āri, ḡuare iripare s̄iū, āsū ārīmi:

—M̄usā āārīpererā ire iirīka!

28 I yaa dí āārā. Ȳu boaḡu, dí béori merā wárā masaka ñerō iridea wajare wajaribosagukoa. Irasirigu yaa dí béori merā Ȳupu Īgūsārē: “Ōārō iriḡura”, ārīdeare iriyuwarikuḡukumi. Irasirigu Īgūsā ñerō irideare k̄atiḡukumi.

29 Məsārē werea. Igui dekore marī dapura iirirosū yu dupaturi neō iirīnemobirikoa. Puru Yuru İğūyarārē dorerogue müsā merā maama igui dekore iirīgukoa, ārīmi Jesús guare.

*Jesús Pedroro: “Yure masikeregu: ‘Masībea’, ārīgukoa”, ārī weredea
(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)*

30 Puru Marīpure bayapeo odo, gua iri wiigue āārānerā wiria, Olivos wāikari buūrugue waabu.

31 Irogue ejagu, Jesús guare ārīmi:

—Dapagā ñami müsā āārīpererā gūñaturaro marīō yure béowāgāpereakōārākoa. Məsā irasiriburire Marīpuya werenirī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Yu oveja koregure wējēmakū irīgukoa. Irasirimakū, İğūyarā oveja ūmawasiriakōārākuma”, ārī gojasūdero āārībū.

32 Yu boadigue masādero puru, müsā dupuyuro Galileague waadupuyugukoa, ārīmi guare.

33 İğū irasū ārīmakū pégu, Pedro āsū ārī yujumi:

—Gajerā āārīpererā murē béowāgākerepuru, yu gapu murē neō béowāgābirikoa, ārīmi.

34 Jesús Pedroro ārīmi:

—Diayeta murē werea. Dapagā ñami āgābo wereburo dupuyuro mu yure masikeregu, urea gajerārē: “Masībea”, ārīgatogukoa, ārīmi.

35 Pedro İğūrē ārīmi:

—Yu mu merā boabu āārīkeregu: “Masībea”, ārīgatobirikoa, ārīmi.

Āārīpererā gua İğū buerā, Pedro İğū ārīrōsūta ārību Jesúre.

*Jesús Getsemanıgue Marīpure sērēdea
(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)*

36 Puru Jesús gua İğū buerā merā waa, Getsemanı wāikurogue eja, guare ārīmi:

—Ööta doaka müsā dapa! Sōogue Marīpure sērēgū waagū yāa, ārīmi.

37 Irasū ārī odo, Pedroro, Zebedeo pūrā pērāguereta siiuwāgāmi. İğū buro gūñariku, bujawereyuru.

38 Irasū bujaweregu, İğū siiuwāgānerārē ārīyuru:

—Buro bujawererē merā kōmoma goero péñakoa. Ööta dujaka! Məsāde yu kārīberosūta kārīmerāta yure yūka! ārīyuru.

39 Irasū ārī odo, yoaweyaro waanemo, yebague İğūya diapure moomejā, Marīpure āsū ārī sērēyuru:

—Au, yu ñerō tariburire tauduagu taumasīa. Yu irasū ārīkerepuru, yu gāāmerōsū iribirikōāka! Mu gāāmerōsū gapu yure waaburo, ārīyuru.

40 Irasū ārī sērē odo, ırerā İğū buerā purogue ejagu, İğūsā kārīrārē bokaja, Pedroro ārīyuru:

—¿Nasirirā su horanogāgora müsā yure kārīmerāta yūmasīberi?

41 Kārīmerāta! Marīpure sērēka, wātī ārīmesārīrē iribokoa, ārīrā! Məsā gūñarī merā öārīrē iriduadāa. Irire iriduakererā, bokatīūbea, ārīyuru.

42 Irasū ārī odo, dupaturi waa, Marīpure sērēyuru doja:

—Au, i yu ñerō tariburire tauduabi, mu gāāmerōsū irika! ārīyuru.

43 Puru İğū buerā ırerā puro dupaturi ejagu, kārīrārēta bokajayuru doja. İğūsārē wuja pūrītariyuro.

44 İğūsārē İākōā, dupaturi Marīpure sērēgū waayuru doja. İğū sērēaderosūta sērēyuru.

45 Puru Īgūsā puro eja, āriyupu:

—¿Musā siuñajā, kāriā yāri dapa? Yure āārīpererā tīgūrē ñerāguere Īgūsā wiari hora ejasiāa.

46 Wāgānugāka! Náka, waarā! Yure wējēduarāguere yure ĩmubu aarisiami, āriyupu Jesús.

Jesúre ñeāwāgādea

(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

47 Īgū irasū āri wereripoe Judas, gua Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu āārādi ejami. Wārā masaka sareri majīri, yuku dukari oparā Īgū merā ejama. Īgūsā paia oparā, judío masaka murā Īgūsā iriuanerā āārīmā.

48 Īgūsā ejaburi dupuyuro Judas Īgūsārē Jesúre ĩmubu āsū āri weredi āārīmī: “Yū Īgūya wayupārā mimigūta āārīgukumi. Īgūrē ñeāka!” āri di āārīmī.

49 Irasirigu Jesús puro ejagu, Īgūrē āri mī:

—Guare buegu, ¿āārīri ma? āri, Īgūya wayupārārē mimimi.

50 Īgū irasirimakū ĩāgū, Jesús Īgūrē āri mī:

—Yū merāma, ¿nasirigu aarigū iriari? Mū irigura, ārādeare irika! āri mī.

Irasirirā masaka Jesús puro eja, Īgūrē ñeāwāgākōāma.

51 Īgūsā Īgūrē ñeāwāgāripoe sugu Īgū buegu Īgūya sareri majīrē tūāwea āi, paia opure moāboeguya gāmpūrē dititā dijukōāmi.

52 Īgū irasirimakū ĩāgū, Jesús gapu Īgūrē āri mī:

—Mūya sareri majīrē durīpikōāka! Sareri majī merā gajerā merā gāmewējērāno, sareri majī merāta wējēsūrākuma.

53 ¿Musā masīberi? Yūpūre yū sērēmakū, daporata Īgūrē wereboerārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari burigora yure iritamumūrārē iribokumi.

54 Yū sērēmakū, Marīpūya werenīri gojadea pūgue gojaderosū waabiriboko, āri mī Jesús.

55 Irasū āri odo, masakare āri mī:

—¿Nasirirā sareri majīri merā, yuku dukari merā sugu yajarimasūrē ñeārā aarirā irirosū yure ñeārā aariri? Ūmuriku Marīpūya wiigue yū musārē bue doanīmakū, musā yure neō ñeābiribu.

56 Daporare i āārīpereri musā yure irasirirā, Marīpūya kerere weredupuyunerā gojaderosūta irirā yāa, āri mī Jesús.

Īgūrē ñeāmakū ĩārā, gua Īgū buerā Īgūrē sugureta ūmaweonūwāgākōābu.

Jesúre oparā pūroguē āiadea

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

57 Irasirirā Jesúre ñeānerā paia opu Caifāya wiigue āiāñurā. Iri wiiguere Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murāde nerēsiañurā.

58 Pedro gapu yoawayaro Jesúre tuyañajāa, Caifāya wii dispuro ñajārōma yebague eja, Marīpūya wiire korerā surara merā doayupu. “¿Naásū iriyuwarikurākuri?” āri gū, iroguē ĩā doanīyupu.

59 Paia oparā, judío masaka murā, āārīpererā oparā iroguē nerēanerā Jesúre ārigatori merā weresāmurārē āmarā iriñurā Īgūrē wējēmurā.

60 Īgūsā pūroguē wārā masaka ārigatori merā Īgūrē weresārē ejakererā: “Īgū i ñerō iridea waja boaburo”, āri weresārīrē neō bokabiriñurā. Puru gajerā pērā Īgūrē ārigatori merā weresārē ejañurā.

61 Āsū āriñurā:

—Ĩi ասū ārĩmi: “Marĩpuya wiire béomasĩa. Ɖrenu waaró merāta iri wiire dupaturi iri odomasĩa”, ārĩmi, ārĩñurā.

⁶² Ĩgūsā irasū ārĩmakū pégu, paía opu wāgānugā, Jesúre ārĩyupu:

—¿Ĩgūsārē yujuberi mu? ¿Nasirirā murē irasū ārĩ weresārĩ? ārĩyupu.

⁶³ Jesús garu yujubiriyupu. Ĩgū yujubirimakū ĩāgū, paía opu Ĩgūrē ārĩyupu:

—Marĩpu okanígū péuro diaye wereka! ¿Muta āārĩrĩ, Cristo Marĩpu magū? ārĩyupu.

⁶⁴ Jesús ĩgūrē ārĩyupu:

—Ĩgūta āārā mu ārĩrōsūta. Idere musārē werea. Puru yu āārĩpererā tĩgūrē Yuru turagu diaye garu doamakū ĩārākoa. Ɖmugasima mikāyebori weka yu aarimakudere ĩārākoa, ārĩyupu.

⁶⁵ Ĩgū irasū ārĩmakū pégu, paía opu Ĩgū guarire ĩmugū, ĩgūya surĩrore tūāyegue, āsū ārĩyupu:

—Ĩi irasū ārĩ werenígū, Marĩpure ñerō ārĩgū yāmi. ¿Nasirimurā gajerā ĩgūrē weresārĩrē neō pénemobokuri marĩ? Musā, ĩgū basita Marĩpure ñerō ārĩrĩrē pésiāa.

⁶⁶ ¿Naāsū gūñarĩ? ārĩyupu.

—Marĩpure ĩgū ñerō ārĩrĩ waja boaburo, ārĩ yujñurā.

⁶⁷ Irasū ārĩ odo, ĩgū diapure síku eotú, ĩgūrē doteñurā. Gajerā ĩgūya diapure pá,

⁶⁸ āsū ārĩñurā:

—Mu Cristo āārĩgú, ārĩbokaka: “¿Noā murē pári?” ārĩñurā.

Pedro Jesúre masĩkeregu: “Masĩbea”, ārĩdea

(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Iri wii poekague ĩgūsā irasiriripoere Pedro disapuro ñajārōma yebague doanĩyupu. Ĩgū irogue doamakū, sugo paía opure moāboego ĩgū puro eja, ĩgūrē ārĩyupo:

—Mude Jesús Galileamu merā āārĩdita āārā, ārĩyupu.

⁷⁰ Igo irasū ārĩmakū pégu, Pedro āārĩpererā iro āārĩrā péurogue ārĩgatori merā:

—Mu irasū ārĩrĩrē pémasĩbirikoa yu, ārĩyupu.

⁷¹ Puru iri wii turoma sārĩrō disapurogue waayupu. Irogue gajego ĩgūsārē moāboego ĩgūrē ĩāgō, iro āārĩrārē ārĩyupo:

—Jesús Nazaretmu merā āārĩdita āārĩmi ĩi, ārĩyupu.

⁷² Pedro ārĩgatori merā dupaturi yujuyupu:

—Marĩpu péuro diayeta werea. Yu ĩgūrē masĩbea, ārĩyupu.

⁷³ Mérōgā purata masaka irogue āārĩrā Pedro purogue waa, ĩgūrē ārĩñurā:

—Mu diayeta Jesús buerā merāmuta āārā. Pémasĩrōta ĩgūsā irirosū werenía, ārĩñurā.

⁷⁴ Ĩgūsā irasū ārĩmakū, Pedro yujuyupu:

—Marĩpu péuro diayeta werea. Yu musārē diaye werebirimakū, Marĩpu yure wajamoāburo. ĩgūrē neō masĩbea yu, ārĩyupu.

Ĩgū irasū ārĩripoeta āgābo wereyupu.

⁷⁵ Pedro, āgābo weremakū pégu, Jesús ĩgūrē: “Āgābo wereburo dupuyuro mu yure masĩkeregu, urea: ‘Masĩbea’, ārĩgatogukoa”, ārādeare gūñabokayupu. Irire gūñaboka, wiria, bujawereri merā buru oreyupu.

27

Jesúre Pilato puro āijadea
(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Boyodujimejāripoe āārīpererā paía oparā, judío masaka marā merā nerē: “Āsū iri, Jesúre wējērā”, āri āmuñurā.

² Irasū āri āmu odo, Jesúre sia, āiwāgā, Poncio Pilato wāikugare Judea nikū marā opure wiañurā.

Judas Iscariote boadea

³ Īgūsā Jesúre wējērākuma, ārīrīrē pégu, Judas gapu buro bujawereri merā Īgū Jesúre ĩmuadeare gūñayupu. Irasirigu treinta niyeru tiri plata merā iridea tiri Īgūsā Īgūrē wajaridea tirire paía oparā, judío masaka marārē wiagu waayupu. Irogue eja, Īgūsārē āriyupu:

⁴ —Yū ñetararo iriakubu. Yū ñerī iribire oparāguere wiadire: “Boaburo”, ārāñurā, āriyupu.

Īgū irasū ārimakū, Īgūrē yujñurā:

—Mū irasiriadea guaya meta āārā. Mūya āārā, ārīñurā.

⁵ Īgūsā irasū ārimakū pégu, Judas Marīpuya wiigue niyeru tirire meéwasiribéo, waakōayupu. Waa, pūgubudare siasiu, Īgū basi Īgūya wānugūrē túsānū, parimadija, boakōayupu.

⁶ Paía oparā niyeru tirire sea needrā, āsū ārīñurā:

—I niyeru Īgūsā masakure wējēburi waja wajariadea āārā. Irasirirā i niyerure Marīpuya wiima duripiri kūmague pimasibirikoa. Marīrē doreri irasiridorebea, ārīñurā.

⁷ Puru āsū ārīñurā: “I niyeru merā diari sorori weaguya nikūrē wajarimakū ōārōkoa. Irasirirā gajero marā ōogwe boamakū, iri nikū Īgūsārē yāaburi nikū āārīrokoa”, ārīñurā.

⁸ Irasirirā masaka iri nikūrē: “Dí béodea nikū āārā”, āri wāiyema. Dapor-
aguedere irasūta wāikukōāa.

⁹ Īgūsā irasirimakū, Jeremías Marīpuya kerere weredupuyudi gojaderosūta waabu. Āsū āri gojadi āārīmī: “Israel bumarā treinta niyeru tiri plata merā iridea tirire Īgūrē wajarideare āima.

¹⁰ Irasirirā iri tiri merā diari sorori weaguya nikūrē wajarima. Irasirirā, Marīpu yure: ‘Āsū irirākuma’, āri gojadorederosūta yāma”, āri gojadi āārīmī.

Pilato Jesúre sērēñadea
(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Pilato, Jesúre Īgū purogue Īgūsā āijamakū, Īgūrē sērēñayupu:

—¿Muta āārīri judío masaka Opu? āriyupu.

—Mū ārīrōsūta Īgūta āārā, āri yujyupu Jesús.

¹² Paía oparā, judío masaka marā Īgūrē weresārī gapure yujubiriyupu.

¹³ Irasirigu Pilato Īgūrē āriyupu:

—Āārīpereri Īgūsā murē weresārīrē péberi mū? āriyupu.

¹⁴ Jesús gapu neō yujubiriyupu. Īgū yujubirimakū ĩāgū, Pilato ĩāgukakōayupu.

Jesúre wējēdoredea
(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

¹⁵ Bojoriku pascua bosenu āārīmakū, Pilato sugu peresugue āārīgūrē masaka wiudoregare wiunayupu.

16 Iripoere sugu Barrabás wāikugu peresugue āārīyupu. Masaka Īgū ñerō irideare masīñurā.

17 Irasirigu Īgūsā nerēmakū Īāgū, Pilato Īgūsārē sērēñayupu:

—¿Níi gapure yu wiumakū gāāmerī musā? ¿Barrabáre, o Jesús: “Cristo” Īgūsā ārīgū gapure? ārīyupu.

18 Wārā masaka Jesúre bñremumakū Īārā, oparā Īgūrē Īaturisīā, Pilato purogue āīānerā āārīmá. Pilato gapu Īgūsā Īaturirire masikōāyupu. Irasirigu Jesúre wiuduadiyupu.

19 Puru Pilato masaka weresārīrē beyerimasū doarogue doaripoe, Īgū marāpo Īgūrē kere iriuyupu: “Īgū diayema irigure gajerosū neō iribirikōāka! Dapagā ñami Īgūrē waaburire buro goero kēākubū”, ārī kere iriuyupu.

20 Paia oparā, judío masaka murā gapu masakare āsū ārīdoreñurā: “Barrabáre wiuka, Jesúse gapure wējēka! ārīka!” ārīdoreñurā.

21 Puru Pilato masakare dupaturi sērēñayupu doja:

—¿Īgūsā pērārē níi gapure yu wiumakū gāāmerī musā? ārīyupu.

—Barrabás gapure wiuka! ārī yujūñurā.

22 Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pilato sērēñayupu:

—¿Nasirigakuri yu, Īi Jesús: “Cristo” Īgūsā ārīgū gapure? ārīyupu.

Āārīpererā:

—Curusague pábiatú wējēka Īgūrē! ārī yujūñurā.

23 Irasirigu Pilato āsū ārīyupu:

—¿Ñeéno ñerīrē iriari Īi, musā irasū ārīmakū? ārīyupu.

Masaka gapu dupaturi gainínemoñurā:

—Curusague pábiatú wējēka Īgūrē! ārīñurā.

24 Īgūsā Īgūrē péduabirimakū, Īgūsā guari merā gainímakū pégu, Pilato dekore āiwāgāridoreyupu. Iri merā masaka iūrō mojókoe, āsū ārīyupu:

—Īrē waja opabire wējēdoreri, yu doreri meta āārā. Musā doreri āārā, ārīyupu.

25 Īgū irasū ārīmakū pērā, āārīpererā masaka āsū ārīñurā:

—Gua murē Īrē wējēdoreri waja, gua, gua pūrā āārīpererā merā waja oparākoa, ārīñurā.

26 Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pilato Barrabáre peresugue āārīgūrē wiuyupu. Puru surarare Jesúre tārādore, Īgūrē Īgūsārē wiayupu, Īgūrē curusague pábiatú wējēdoregu.

27 Irasirirā surara Jesúre Pilatoya wiima yebague āijañurā. Irogue āārīpererā surarare Jesús puro neeōñurā.

28 Puru Īgūya surírore túwea āi, opuya suríro irirosū deyoríne diariñerē Īgūrē sāñurā.

29 Pora merā iriadea berore Īgūya dipurure peoñurā. Irasiri odo, yukure di-aye gapu moāsua, Īgū puro ñadukupuri merā ejamejā, Īgūrē āsū ārī bñridañurā: —Bñremurā aarika judío masaka Opure! ārīñurā.

30 Īgūrē síku eotú, Īgūsā moāsuadire túāwea āi, irigu merāta Īgūya dipurure pánañurā.

31 Īgūrē bñrida odo, Īgūsā sádea surírore túwea, Īgūya suríro gapure sāñurā doja. Sā odo, curusague pábiatú wējēmurā Īgūrē āi wiriakōañurā.

Jesúre curusague pábiatúdea
(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

32 Īgūsā Īgūrē āiwāgārā, sugu masakure Simón wāikugu Cirenemurē bokatūrīma. Īgūrē Jesús kōādea curusare kōādorema.

33 Īgūrē irasū āiwāgārā, Gólgota wāikurogue āijama. “Gólgota”, āirō: “Masaku dipuru boaweadea pero”, āriduaro yāa.

34 Irogue eja, igui deko sūrī merā morēdeare Jesúre tādima. Jesús irire iirīña, pūu iiribirimi.

35 Īgūrē curusague pábiatú āiwāgūnú odo, surara Īgū suri sñādeare: “Ubu āriboka birarā: ‘¿Noārē dujarokuri?’ ” ārīma, irire Īgūsā basi gāme dukawamurā. Īgūsā irasirirā, Marīpūya kerere weredupuyudi gojaderosūta irima. Āsū ārī gojadi āārīmī: “Yaa surīre Īgūsā basi āriboka bira dukawarākuma”, ārī gojadi āārīmī.

36 Irasiriadero pūu, surara curusa pūro eja doama, Jesúre korerā.

37 “Ī āsū iridea waja boami”, ārīrā: “Īta judío masaka Opū āārīmī”, ārī gojadea majirē curusague Jesúya dipuru weka pábiatúma.

38 Pērā yajarimasādere curusarigue pábiatú āiwāgūnúma. Sugure Īgū diaye gapu, gajigure Īgū kúgapu pábiatú āiwāgūnúma.

39 Masaka Jesús pūro tariwāgānarā, ñerō ārī buriida, Īgūsāya dipure yure, ārīma:

40 —Mū āsū ārī werenību: “Marīpūya wiire béo, pūu ñrenu waaró merāta iri wiire dupaturi iri odogūkoa”, ārību. Irasirigu mū basi tauka! Mū diayeta Marīpū magū āārīgú, curusague merā dijarika! ārīma.

41 Irasūta paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā, judío masaka mūrāde ārī buriidama. Āsū ārī gāme werenību:

42 —Gajerā gapure taumi. Īgū basi gapu taumasībemi. “Israel bumarā Opū āārā”, ārīmi. Irasirirā, curusague merā Īgū dijarimakū ĩārā, marī Īgūrē buremurākoa.

43 Īgū: “Marīpūre buremua, Īgū magū āārā”, ārīmi. Irasirigu Īgū ārīderosūta Marīpū Īgūrē maīgū, iritamuburo, ārī buriidama.

44 Yajarimasā Jesús pūro curusarigue pábiatú āiwāgūnúnsūanerāde irasūta Īgūrē ñerō ārī buriidama.

Jesús boadea

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

45 Goeripoe āārīmakū, i nikū āārīpererogue naītīkōābu. Ūre hora gora naītīābu.

46 Ūre hora ejamakūta Jesús buro gainīmi:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? ārīmi. Irasū ārīgū: “Yū Opū, yū Opū, ¿nasirigu yure béori mū?” ārīgū irimi.

47 Surāyeri irogue āārīrā, Īgū irasū ārī gainīmakū pérā:

—Marīpūya kerere weredupuyudire Elíare siiugū yámi, ārīma.

48 Mata sugu Īgūsā merāmu ūmawāgā, igui deko piari yosadea yūsure yukū yuwague siatú, āiwāgā, Jesúre iirīburo, ārīgā, soemuúmi.

49 Īgū irasirimakū ĩārā, gajerā gapu āsū ārīma:

—Iropāta irika! Elías Īgūrē taugu aarimakū ĩāñarā dapa marī, ārīma.

50 Jesús dupaturi buro gainīnemo, kōmoakōāmi.

51 Īgū kōmomakūta, Marīpūya wii poekama taribu disipuro kāmūtari gasiro ūmarō gapu merā yegue dijari, deko merā yeguesiajayuro. Nikū buro ñomebu. Ūtāyeri pagayeride waariakōābu.

52 Masāgoberi tūpākōāyuro. Wārā Marīpūre buremurā boanerā masāñurā.

53 Jesús masãdero p̄r̄u, Īgūsã masãgoberigue ããrĩnerã wiria, Marĩp̄uya makãgue Jerusalẽgue waañurã. Īgūsã irogue ejamakã, masaka wãrã Īgūsãrẽ ĩãñurã.

54 Romano marã surara op̄u Īgũyarã surara merã Jesúre koreanerã, nikũ ñomemakũ, ããrĩpereri irasũ waarĩre ĩãrã, bũro guka, gũiri merã ãsũ ãrĩma:

–Ĩ diayeta Marĩp̄u magũ ããrãdañumi, ãrĩma.

55 Wãrã nome yoaweyarogue Jesúre ĩũnĩma. Īgūsã Galileague Jesúre irita-mugorenanerã nome ããrĩmã.

56 Īgūsã nome watopeguere María Magdalena wãĩkũgo, gajego María wãĩkũgo Santiago, José pago, gajego Zebedeo marãpo ããrĩmã.

Jesúya dup̄re masãgobegue pídea
(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

57 P̄r̄u naĩmejãripoe ããrĩmakũ, José wãri opagu, Arimatea wãĩkũri makãmu irogue ejami. Īgũ Jesús buerire t̄yagu ããrĩmĩ.

58 Irasirigu Pilato p̄rogue waa, Jesúya dup̄re yáabu s̄r̄eyup̄u. Īgũ ãrĩ s̄r̄emakũ p̄egu, Pilato surarare Jesúya dup̄re s̄idoreyup̄u Īgũrẽ.

59 Irasirigu José waa, Jesúya dup̄re ãĩdiju, òãrĩ surĩro gasiro gurari marĩrĩ gasiro merã Īgũya dup̄re òmayup̄u.

60 Òma odo, Īgũrẽ yábodea masãgobegue píyup̄u. Iri gobe, maama gobe ãt̄yegue mádea gobe ããrĩyuro. Irogue Jesúya dup̄re pí odo, wãri majĩ ãt̄a majĩ merã iro ñajãrõrẽ òãrõ biakõã, waakõãyup̄u.

61 Īgũ irasiriripoe María Magdalena, gajego María merã iri gobe bokatũrõ ĩũdoanĩñurã.

Surara Jesúya dup̄re pídea gobere koredea

62 Gajinu gapu judío masaka siuñajãrĩnu* ããrĩmakũ, paia oparã, fariseo bumarã Pilato p̄rogue waañurã.

63 Æsũ ãrĩñurã Pilatore:

–Gua op̄u, s̄õ ããrĩdi okagugue ãrĩgatorikugu ãrĩdeare gua gũñãã. Æsũ ãrĩmi: “Yũ boa, ãrenu p̄r̄u masãgukoa”, ãrĩmi.

64 Irasirigu m̄uyarã surarare ãrenugora Īgũya dup̄re píaderogue koredoregu iriuka, Īgũ buerã ñami merã Īgũya dup̄re yajabirikõãburo, ãrĩgũ! Īgūsã yajadero p̄r̄u masakare: “Jesús boadigue masãkõãmi”, ãrĩbokuma. Irasiriro Īgũ ãrĩgatodea nemorõ Īgūsã ãrĩgatori gapu ñetarirokoa, ãrĩñurã.

65 Īgūsã irasũ ãrĩmakũ, Pilato yujuyup̄u:

–Jãu, ĩsã yaarã surara òõgue ããrĩma. Īgūsãrẽ ãĩaka, iri masãgobe gajerosũ waari, ãrĩrã! Irasirirã musã bokatũrõ Īgūsãrẽ koredoreka! ãrĩyup̄u.

66 Īgũ irasũ ãrĩmakũ, Īgūsã waa, iri gobe biadea ãt̄a majĩrẽ òãrõ wĩtãbiatoñurã, masaka Īgūsã ñajãdeare ĩãmasĩrãra, ãrĩrã. Irasũ ããrĩmakũ, surarare iri gobere òãrõ koredoreñurã.

28

Jesús masãdea
(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

1 Judío masaka siuñajãrĩnu p̄r̄u, gajinu boyodujimejãripoe gaji semana ñajãrĩnu ããrĩmakũ, María Magdalena, gajego María merã Jesúre pídea gobere ĩãrã waañurã.

* 27:62 Judío masaka siuñajãrĩnu, sãbado ããrã.

² Gũñaña marĩrõ nikũ burõ ñomeyuro. Irasũ waaripoe marĩ Opũre wereboegu ãmugasigue merã dijari, masãgobere İgũsã biadea ãtã majĩrẽ tũpã, iri majĩ weka doayupu.

³ İgũ bupu miãrõsũ õãrõ gosewasirigu ããrĩyupu. İgũya surĩro õãrõ borero ããrĩyuro.

⁴ Surara iri gobere koreanerã İgũrẽ İãrã, burõ gũiri merã narada, kõmorã irirosũ waañurã.

⁵ Pũru Marĩpũre wereboegu irogue İãrã waanerã nomerẽ ãrĩyupu:

—Gũibirikõãka! Yu masĩa, musã Jesũs İgũsã curusague pãbiatũ wẽjẽadire ãmarã yãa.

⁶ İgũ õõrẽ mãmĩ. İgũ ãrĩderosũta masãsiami. İgũya dupũre İgũsã pĩaderore İãrã aarika!

⁷ Pũru mumurõ merã İgũ buerãrẽ: “İgũ boadi ããrĩkeregu, masãmĩ. Musã dupuyuro Galileague waagukumi. Irogue İgũrẽ İãrãkoa”, ãrĩ wererã waaka! Irire musãrẽ weregu aarigũ iriabu, ãrĩyupu Marĩpũre wereboegu.

⁸ İgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, masãgobere İãrã waanerã nome gũikererã, mumurõ merã usuyari merã Jesũs buerãrẽ wererã ãmadujãañurã.

⁹ İgũsã ãmadujãarã nomerẽ Jesũs İgũsãrẽ bokatĩrĩ, õãdoreyupu. İgũrẽ İãrã, İgũ pũro ñadukũpuri merã ejamejã, İgũya guburire ñeã, İgũrẽ buremuñurã.

¹⁰ Jesũs İgũsãrẽ ãsũ ãrĩyupu:

—Gũibirikõãka! Yaarã yu buerãrẽ: “Galileague waaka!” ãrĩ wererã waaka! Irogue yũre İãrãkuma, ãrĩyupu.

Surara İgũsã İãdeare weredea

¹¹ İgũsã nome Jesũs buerãrẽ wererã waaripoe surãyeri surara masãgobere koreanerã Jerusalẽgue waañurã. Irogue eja, paĩa oparãrẽ ããrĩpereri masãgobegue waadeare werepeokõãñurã.

¹² İgũsã irasũ ãrĩ weremakũ pãrã, paĩa oparã, judĩo masaka mũrã merã nerẽñurã. Irasirirã İgũsã: “¿Nasirirãkuri?” ãrĩ ãmu odo, surarare wãro niyerure sĩ,

¹³ ãsũ ãrĩñurã:

—Masakare ãsũ ãrĩka: “Ñami merã gua kãrĩripoe Jesũs buerã masãgobegue eja, İgũya dupũre yajakõãnerã ããrãma”, ãrĩka!

¹⁴ Pilato musã irasũ ãrĩ kerere pẽmakũ, gua İgũ merã werenirãkoa, musãrẽ wajamoãbirikõãburo, ãrĩrã, ãrĩñurã.

¹⁵ İgũsã irasũ ãrĩmakũ pãrã, surara niyerure ñeã, waakõãñurã. Pũru paĩa oparã İgũsãrẽ weredoreaderosũta gajerãrẽ wereñurã. Irasirirã, İgũsã irasũ ãrĩrĩ kerere wãrã judĩo masaka pẽnẽrã ããrĩmã. Daporaguedere İgũsã ãrĩgatodeare buremukõãma dapa.

Jesũs İgũ buerãrẽ İgũyare buedoregu pĩdea

(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Pũru gua Jesũs buerã pe mojóma pere su gubu suru pẽrẽbejarã Galileague waa, buũrugue İgũ gũare waadoredea buũrugue waaũ.

¹⁷ Irogue eja, Jesũre İãrã, İgũrẽ buremubu. Surãyeri gua merã waanerã gapũ: “¿İgũta ããrĩkuriye ñĩ?” ãrĩ gũñama.

¹⁸ Irasirigu Jesũs gua pũro aari ejanugã, ãsũ ãrĩmi:

—Yũru yũre ããrĩpererogue i nikũ, ãmugasiguedere dorebure sóosiãmi.

¹⁹ Irasirirã ããrĩpereri buri marã masakare yaa kerere buerã waaka, ïgũsãde mũsã irirosũta yaa buerire tũyaburo, ãrĩrã! Yũpũ wãĩ merã, yũ wãĩ merã, Ōãgũ deyomarĩgũ wãĩ merã ïgũsãrẽ deko merã wãiyeka!

²⁰ ããrĩpereri yũ mũsãrẽ doredeare ïgũsãrẽ bueka, irire iriburo, ãrĩrã! Ire masĩka mũsã! Yũ mũsã merã ããrĩnkũãgũkoa. I ũmũ pereadero pũrũguedere mũsã merã ããrĩnkũãgũkoa, ãrĩ weremi guare Jesũs. Iropãta ããrã.

SAN MARCOS

Juan masakare wāiyerimasū buedea

(Mt 3.1-12; Lc 1.80; 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Marīpɔ magū Jesucristoya kere wereri, āsū nūgādero āārībú:

² Iripoegue Isaías Marīpɔya kerere weredupuyudi, Marīpɔ Īgū magūrē ārideare gojadi āārīmí. Marīpɔ Īgū magūrē āsū ārīdi āārīmí:

Mɔ waaburo dupuyuro yaa kerere weredupuyubure iriugakoa, mɔ waaburore āmuyudoregɔ.*

³ Īgū masaka marīrōgue bɔro gainírí merā āsū ārī weregukumi:

“Marī Opɔ aariburi dupuyuro Īgū aariburi maarē diayema maa ōārí maa āmurā irirosū diayemarē irika!” ārī gainígukumi, ārī gojadi āārīmí.*

⁴ Irasirigɔ Juan masaka marīrōgue masakare wāiyepɔroriwāgārigɔ, āsū ārī werenayupɔ Īgūsārē:

—Mɔsā ñerō irideare bujawereka! Mɔsā gūñarírē gorawayuka! Deko merā wāiyēuānerā dujaka! Irasirírā mɔsā ñerō irideare kātisūrākɔa.

⁵ Āārīpererā Judea nikū marā, Jerusalén marāde Īgū wererire pérá ejañurā. Īgūsā ñerō irideare Marīpɔre weretaripeomakū Īgū, Juan Īgūsārē dia Jordán wāikɔdiyague wāiyeyupɔ.

⁶ Juāya surí camellua poari merā suadea āārīyuro. Īgūya yujuwēñarída waibɔ gasiro merā irideada āārīyuro. Poreroa, mume makānɔnɔ marāyare baarikayupɔ.

⁷ Masakare āsū ārī werenayupɔ:

—Gajigɔ yɔ pɔnɔ aaribu, yɔ nemorō turagɔ āārīmí. Yɔ gapɔ ubu āārīgú, Īgūrē neō sɔropebirikɔa.

⁸ Yɔ mɔsārē deko merā wāiyea. Īgū gapɔ Ōāgū deyomarīgū merā wāiyegukumi. Irasirigɔ Ōāgū deyomarīgū mɔsā merā āārīnikōāgukumi mɔsārē iritamubu, ārīyupɔ.

Juan Jesúre deko merā wāiyedea

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ Iripoere Jesús Galilea nikūma makā, Nazaret wāikɔri makāgue āārādi, Juan pɔrogue ejayupɔ. Īgū ejamakū, Juan Īgārē dia Jordán wāikɔdiyague wāiyeyupɔ.

¹⁰ Īgū wāiyē odomakū, Jesús diague āārādi majānūgāgūta ūmugasi tūpāmakū Īayupɔ. Ōāgū deyomarīgū buja irirosū deyogɔ Īgū weka dijariyupɔ.

¹¹ Irasiripoe Marīpɔ ūmugasigie merā Jesúre āsū ārī wereniyupɔ:

—Mɔ yɔ magū, yɔ maīgū āārā. Mɔ merā bɔro ɔsɔyáa, ārīyupɔ.

Wātí Jesúre ārīmesāidea

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Jesúre Juan wāiyeri pɔrugāta Ōāgū deyomarīgū masaka marīrōgue āīayupɔ.

¹³ Irasirigɔ Jesús irogue waa, cuarenta nūrīgɔra makānɔnɔ marā waimurā guarā watopegue āārīyupɔ. Īgū irogue āārīmakū, wātēa opɔ Satanás wāikugɔ Īgūrē ārīmesādiyupɔ. Marīpɔre wereboerā Īgārē iritamurā ejañurā.

Jesús Galilea nikūgue masakare buenugādea

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

14 Herodes Juārē peresugue sóodobodero puru, Jesús Galilea nikūgue masakare Marīpuya kerere wereregorenagū wāgāyupu.

15 Āsū ārī werenayupu:

—Marīpu iripogue: “Āsū waarokoa”, ārīdea ejasiāa. Daporare mérōgā duyāa, igūyarārē doreri ejaburo. Irasirirā musā ñerō iririre bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka! Īgū masakare tauri kere garure bagemuka! ārīyupu Jesús.

Jesús wapikurā waaī wējērīmasārē siuidea

(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

16 Puru Jesús Galilea wāikuri ditaru taro waagū, Simōrē, Īgū pagumu Andrēre bokajayupu. Īgūsā waaī wējērīmasā āārīsā, ditarugue Īgūsāya buidire meéyorā iriñurā.

17 Jesús Īgūsārē āsū ārīyupu:

—Nāka, yu merā! Daporare musārē waaī wējērīmasā āārīrē piri, masakare Marīpuya kerere wererimasā āārīmakū irigukoa.

18 Īgū irasū ārīmakū pérā, mata Īgūsāya buiriyukure irota pikōā, Īgū merā waakōāñurā.

19 Puru Jesús yoawayaro waa, Zebedeo purā Santiagore, Īgū pagumu Juārē doódirugue Īgūsāya buiriyukure āmu sāñanīmakū Īayupu.

20 Jesús Īgūsārē siuuyupu. Īgū siuumakū pérā: “Jáu”, ārī, Īgūsāya doódirugue Īgūsā pagu Zebedeore, Īgūrē iritamurā merā pi, Jesús merā waakōāñurā.

Wātī ñajāsūdi Jesúre bokatīrīdea

(Lc 4.31-37)

21 Īgū merā waa, Capernaum wāikuri makāgue ejañurā. Iroque judío masaka siuñajārīnu* āārīmakū, Jesús Īgūsā nerērī wiiguet† ñajāa, masakare buenugāyupu.

22 Moisés gojadeare buerimasā irirosū buebiriypupu. Ōārō doreri opagu irirosūta bueyupu. Īgū irasū buemakū pérā, pégukakōāñurā.

23 Iri wiiguere Īgūsā merā sugu wātī ñajāsūdi āārīyupu. Āsū ārī gainīyupu:

24 —Jesús Nazaretmu, ¿nasiribu gua puro aariri? ¿Guare peamegue béogu aarigū yári? Yu marē Īamasikōāa. Mu, Mupu iriudi, ōatarigu āārā, ārīyupu.

25 Jesús wātīrē:

—Werenibita! Wirika Īgūrē! ārīyupu.

26 Īgū irasū ārīmakū pégu, wātī masakare meémejā, naradamakū iri, buro gaini, wiriakōāyupu.

27 Jesús wātīrē béowiumakū Īārā, āārīpererā masaka Īāguka, Īgūsā basi āsū ārī gāme sērēñañurā:

—¿Ñeéno āārīrī, ñeéno maama bueri āārīrī i? Īi wātēārē Īgū turaro merā wiridoremakū, neō Īgūrē tarinugābema, ārīñurā.

28 Mérōgā puruta āārīperero Galilea nikū marā Jesús iriadea kerere péseyakōāñurā.

* 1:21 Judío masaka siuñajārīnu, sábado āārā. † 1:21 Judío masaka nerērī wii, sinagoga wāikuri wii āārā. Iroque Īgūsā siuñajārīnu āārīmakū nerē, Marīpuya werenirī gojadea pūge gojadeare buenama.

*Jesús, Simón Pedro máñekōrē taudea**(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)*

²⁹ Jesús nerērī wiigüe āārādi Santiago, Juan merā wiria, Simón, Andréya wiigüe waayupu.

³⁰ Simón máñekō buro nimakurikugo peyargue oyayupo. Irasirirā Jesúre: “Sírīgō yámo”, āri wereñurā.

³¹ Irasū ārimakū pégu, Jesús igo puro ejanugā, igoya mojōrē ñeā tūāwāgūnūmakūta nimakuri tariakōāyuro. Iri tarimakū, ĩgūsārē baari ejoyupo.

*Jesús wārā pūrīrikurārē taudea**(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)*

³² Abe ñajādero puru naïmejāripoe iri makā marā āārīpererā pūrīrikurārē, wātēa ñajāsūnerādere Jesús purogue āijañurā.

³³ Irasirirā āārīpererā iri makā marā ĩgū āārīri wii dispurogue nerēñurā.

³⁴ Jesús wārā pūrīrikurārē tauyupu. Wārā wātēa masakare ñajānerādere béowiuyupu. Wātēa, Jesús Marīpu magū āārīrīrē masiñurā. Irasirigu Jesús: “Werenimerāta!” āriyupu.

*Jesús Galilea nikūgue masakare buedea**(Lc 4.42-44)*

³⁵ Jesús gajinu gapu naïñāweyaripogāta yobe, iri makā turo masaka marīrōgue Marīpūre sērēgū waayupu.

³⁶ Simón, ĩgū merāmarā merā Jesús marīmakū ĩāgū, ĩgūrē āmagū waayupu.

³⁷ ĩgūrē bokagu:

—Āārīpererā masaka murē āmarā iriama, āriyupu.

³⁸ ĩgū irasū ārimakū, Jesús āsū āriyupu:

—Nāka, gaji makārī ōō puro weya āārīri makārī marādere buegu waadukoa. Ire iributa i ūmuguere aarībú.

³⁹ Irasirigu āārīperero Galilea nikūgue judío masaka nerērī wiirigüe buegorenagū, wātēa masakare ñajānerārē béowiunayupu.

*Jesús kāmī boagure taudea**(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)*

⁴⁰ Jesús irasiriripoe sugu kāmī boagu ĩgū puro eja, ñadukapuri merā ejamejāja, ĩgūrē sērēyupu:

—Mu, yu pūrīrikurire tauduagu taumasīa, āriyupu.

⁴¹ ĩgū irasū ārimakū pégu, Jesús buro bopoñarī merā ĩgūrē ĩā, ĩgūya mojó merā moañā, āsū āriyupu:

—Murē taugura. Kāmī marīgū dujaka!

⁴² ĩgū irasū ārīri merāta kāmī yaripereakōāyuro. Irasirigu kāmī marīgū dujayupu.

⁴³⁻⁴⁴ Jesús ĩgūrē turaro merā āsū āriyupu:

—Gajerā masakare mu tariadeare werebirikōāka! Paí purogue mūya kāmī yariadeare ĩgūrē ĩmugū waaka, ĩgū murē: “Ōāa, kāmī marīgū āārā”, ārīburo, ārīgū! ĩgū irasū ārādero puru, Moisés gojadea pūgue sídoredeare síka! Mu irire irimakū ĩārā, masakade mūya kāmī yariadeare masīrakuma.

⁴⁵ Jesús ĩgūrē: “Gajerārē yu murē tauadeare werebirikōāka!” ārīkerepuru, kāmī boadi gapu irire masaka āārīperero marārē werepuroriyupu. Irasirigu Jesús masaka ĩūrō makārīguere ñajāmasībiriyupu. Makā turogue dita

waanayupɯ. Irogue ĩgũ ããrĩkerepɯɯ, masaka ããrĩperero marã ĩgũ pɯrogue ĩãrã ejanañurã.

2

Jesús dupɯ buadire taudea (Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

1 MÉRŏgã pɯɯ Jesús dupaturi Capernaugue goedujáayupɯ. ĩgũ goejadero pɯɯ, iro marã masaka ĩgũ wiigue ããrĩrĩrẽ masiñurã.

2 Irasirirã mata wárã masaka iri wiire nerẽ, disipɯrogueɫa uturiwirinugãjakŏãñurã. Jesús ĩgũsãrẽ Marĩpɯya kerere weregu iriyupɯ.

3 ĩgũ wereripoe wapikurã ùma dupɯ buadire Jesús pɯrogue ãñañurã.

4 Masaka wárã ããrĩmakũ, ĩgũrẽ ãññajãmasĩbirĩñurã. Irasirirã iri wii wekague murĩa, Jesús weka su gobe ãñwea, ĩgũ oyaro merãta ĩgũrẽ dijuñurã.

5 Jesús, ĩgũsã ĩgũrẽ buremumakũ ĩãgũ, buadire ãsũ ãrĩyupɯ:

—Yɯ, mɯ ñerŏ irideare kãtia.

6 ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, surãyeri Moisés gojadeare buerimasã iri wiigue doarã Jesúre ãsũ ãrĩ gũñañurã:

7 “¿Nasirigu ĩ ĩgũ werenĩrĩ merã Marĩpɯre ñerŏ ãrĩrĩ? Masaka ñerŏ irideare neŏ sugɯ masakũ kãtimasĩbirikumi. Marĩpɯ suguta masĩkumi”, ãrĩ gũñañurã.

8 Jesús ĩgũsã gũñarĩrẽ ĩãmasĩ, ãsũ ãrĩyupɯ:

—¿Nasirirã irasũ gũñarĩ musã?

9 ¿Naásũ ãrĩrĩ gapɯ diasaberi ĩ buadire: “Yɯ, mɯ ñerŏ irideare kãtia”, ãrĩrĩ, o “Wãgãñugã, mɯ oyarore ãñkŏã waaka!” ãrĩrĩ gapɯ diasaberi?

10 Yɯ ããrĩpererã tĩgũ i ùmugue ããrĩrãrẽ ĩgũsã ñerŏ irideare Marĩpɯ dorero merã kãtimasã. Irasirigu ĩ buadire taugara, musãrẽ irire masidoregu, ãrĩyupɯ. Irasũ ãrĩ odo, buadire ãrĩyupɯ:

11 —Yɯ murẽ ãsũ ãrã: Wãgãñugã, mɯ oyaderore ãñkŏã, mɯya wiigue waaka!

12 ĩgũ irasũ ãrĩrĩ merãta ããrĩpererã masaka ĩũrŏ wãgãñugã, ĩgũ oyaderore ãñ, waakŏãyupɯ. Irasiririre ĩãrã, ĩãgũka, Marĩpɯre: “Őãtaria mɯ, neŏ ãsũ irirĩnorẽ ĩãñamerã ããrĩbũ”, ãrĩ, usɯyari sññurã.

Jesús Levĩre sũũudea (Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

13 Pɯɯ Jesús dupaturi ditaru tɯrogue waayupɯ. Irogue wárã masaka ĩgũ pɯro nerẽmakũ ĩãgũ, ĩgũsãrẽ bueyupɯ.

14 Pɯɯ iro ããrãdi waa, Alfeo magũrẽ Levi* wãñkugure ĩgũ moãrĩ taribugue doagure ĩãyupɯ. ĩgũ romano marã opure niyeru wajaseabosagu ããrĩyupɯ. Jesús ĩgũrẽ ĩã:

—Nãka, yɯ merã! ãrĩyupɯ.

ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pégɯ, Levĩ wãgãñugã, ĩgũ merã waakŏãyupɯ.

15 Jesús Levĩya wiigue waamakũ ĩãrã, wárã niyeru wajaseabosarimasã, gajerã ñerŏ irirãde ĩgũrẽ tɯyañurã. Levĩya wiigue eja, Jesús ĩgũsã merã ĩgũ buerã merã baa doanĩyupɯ.

16 Jesús ĩgũsã merã baa doanĩmakũ ĩãrã, fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasãde Jesús buerãrẽ ãsũ ãrĩñurã:

—¿Nasirigu musãrẽ buegu niyeru wajaseabosarimasã, ñerŏ irirã merã iirĩ, baari?

* 2:14 Levĩ pe wã opayupɯ. ĩgũta Mateo wãñkuyupɯ.

17 Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús ārīyupu:

—Pūrīrī marīrā kúririmasūrē āmabema. Pūrīrikurā gapu Īgūrē āmama. Yu: “Ōārā āārā”, ārī gūñarārē siuugu aaribiribu. “Nērō irirā āārā”, ārī gūñarā gapure siuugu aaribú, ārīyupu.

Jesúre bererimarē sērēñadea
(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

18 Juan buerā, fariseo bumarāde bererā iriñurā. Irasirirā gajerā masaka Jesús puro eja, Īgūrē sērēñañurā:

—Juan buerā, fariseo bumarā buerire tuyarāde Marīpue buremurā bere-nama. ¿Nasirirā mu buerā gapu Īgūsā irirosū iriberi?

19 Jesús Īgūsārē yujuyupu:

—Sugu mojosiadi bosenu irimakū, Īgū siuanerā Īgū merā āārīrā, bere-birikuma.

20 Puru Īgūrē gajerā āīāmakū, buro bujowereri merā bererākuma.

21 Masaka maama suriro gasiro merā buguñerē seretubirikuma. Irasū seretumakū, maama gasiro Īgūsā koeadero puru, tūāneeō, buguñerē wári gobe yeguenemomakū irikoa.

22 Waimarā gasiri merā iridea ajuri bugu ajurigue maama igui dekore diribirikuma. Irasū dirimakū, maama igui deko pāmu, bugu ajuro sēraturabiri, ooreakōākoa. Irasiriro igui deko, ajurode kōmoko. Irasirirā maama igui dekore maama ajurogue diriro gāāmea, ārīyupu†.

Siuñajārīnu āārīmakū, Jesús buerā trigo yerire tārīdea
(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

23 Sunu, judío masaka siuñajārīnu āārīmakū, Jesús trigo otedero watope waamakū, Īgū buerā trigo yerire tārī, koro, baawāgāñurā‡.

24 Fariseo bumarā, Jesús buerā irasirimakū iārā, Jesúre ārīñurā:

—Īāka! ¿Nasirirā siuñajārīnurē moādobirikerepuru, mu buerā irasū yári?

25 Jesús Īgūsārē yujuyupu:

—¿Iripoegue opu David Īgū merāmarā merā uaboagu, Īgū irideare buebiriri?

26 Īgū merāmarā merā Marīpuya wiigue ñajāa, Marīpu iūrō peyari pā duparure baadi āārīmí. Abiatar paía opu āārīriope irasiridi āārīmí. Marīpu paía āārīmerārē: “Iri pā duparure baabirikōāka!” ārīdi āārīmí. David gapu paí āārībirikeregu, irire baagu, Marīpu iūrō Īgū dorerire tarinugāgū meta iridi āārīmí, ārīyupu.

27 Irasū ārī odo, āsū ārīyupu doja:

—Iripoegue Marīpu masakaya āārīburire siuñajārīnurē Īgūsārē pídi āārīmí. Masaka gapu inunorē Īgūsā iriburire doremasībema.

28 Yu āārīpererā tūgū āārīsīā, siuñajārīnurē masakare gajino Īgūsā iriburire doremasīa, ārīyupu Jesús.

3

Jesús mojō diiwedire taudea
(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

† 2:22 Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā iripoegue marā iriunadeama bueri, maama bueri merā buemorēduamakū Īgū, irasū ārīyupu Jesús. ‡ 2:23 Deuteronomio 23.25: Moisés gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Sugu masaku gajiguya poeegue waagú, Īgūya mojōrī merāta trigo yerire tārī, koro, baaburo. Wiirimajī merā diti āābirikōāburo”, ārī gojasūdero āārībú.

1 Gajinu Jesús judío masaka nerērī wiigue ñajāyupu doja. Iri wiigue sugu masaku diayema mojō gapu diíweredi āārīyupu.

2 Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā Jesúre iāduripítaya: “Siuñajārīnu āārā, irasirirā ñi mojō diíweredire ĩgū taumakū ĩgūrē weresārā!” āri gūñāñurā.

3 Jesús mojō diíweredire:

—Wāgāñugā, masaka ĩūrōgue ejanugāgū aarika! ārīyupu.

4 Irasū āri odo, gajerā iri wii āārīrārē āsū āri sērēñayupu:

—¿Siuñajārīnuērē Marīpu marīrē ñeēnorē iridoreyuri, oārīrē, o ñerīrē, masakare taurire, o wējērīrē?

Īgūsā gapu ĩgūrē yujubiriñurā.

5 Irasirigu Jesús ĩgūsārē guari merā ĩāyupu. Īgūsā pémasīduabirimakū ĩāgū, bujawereyupu. Irasirigu mojō diíweredire:

—Muya mojōrē soeoka! ārīyupu.

Īgū irasū ārīmakū pégu, soeoyupu. Īgū soeomakū, ĩgūya mojō oākōāyuro.

6 Irire ĩārā, fariseo bumarā iri wiigue āārānerā wiria, Herodes merāmarā merā nerē: “¿Nasirisīā, marī ĩgūrē wējērākuri?” āri gāme werenīñurā.

Jesús ditaru tarogue wārā masakare buedea

7 Jesús gapu ĩgū buerā merā ditaru tarogue waakōāyupu. Gajerā masaka Galilea nikū marā wārā ĩgūrē tuyañurā.

8 Judea nikū marā, Jerusalén marā, Idumea nikū marā, dia Jordán wāikūdiya gaji koepu marā, gajerā Tiro, Sidón wāikūri makārī taro marāde Jesús iriri kerere péra, ĩgūrē ĩārā ejañurā.

9-10 Jesús wārā pūrīrikurārē taugu iriyupu. Īgū irasū taumakū ĩārā, āārīpererā pūrīrikurā ĩgū purogue ejanugāñurā ĩgūrē moāñamurā. Irasirigu, ĩgūsā wārāgora āārīmakū ĩāgū, Jesús ĩgū buerārē suru doódirure āmudoreyupu, masaka ĩgūrē kūñarōgāgora ejanugābirikōāburo, ārīgū.

11 Wātēa ĩgūrē ĩā, ĩgū ĩūrō ñadukupuri merā ejamejā:

—Mu āmugasigue marā Opu magū āārā, āri gainīñurā.

12 Īgūsā irasū ārīmakū, Jesús wātēārē turaro merā:

—Yaamarē werenīmerāta! ārīyupu.

Jesús pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū buedoregu pímurārē beyedea

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

13 Gajinu Jesús buúru wekague marīa, ĩgū gāāmerārē siiuyupu. Īgū siiumakū pé, ĩgū puro nerēñurā.

14 Irasirigu Jesús pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū merā āārīmurārē, Marīpuya kerere ĩgū buedoremurārē beyeyupu.

15 Īgūsārē ĩgū turarire sīyupu, pūrīrikurārē tau, wātēa masakare ñajānerādere beōwiuburo, ārīgū.

16 Āsū wāikurā āārīñurā: Simón wāikugu āārīyupu. Īgūrēta “Pedro” wāiyeyupu Jesús.

17 Gajigu Santiago, ĩgū pagumu Juan ĩgūsā Zebedeo wāikugu pūrā āārīñurā. Jesús ĩgūsārē “Boanerges” wāiyeyupu. “Boanerges”, ārīrō: “Bupua masā”, ārīduaro yāa.

18 Gajerā: Andrés, Felipe, Bartolomé*, Mateo, Tomás, Santiago āārīñurā. Santiago, Alfeo magū āārīyupū. Gajerā: Tadeo, Simón āārīñurā. Simón, celote wāikuri bumū āārīyupū.

19 Gajigū Judas Iscariote wāikugū āārīyupū. Īgūta Jesúre wējēduarāguere Īgūrē Īmubu āārīyupū.

*Jesúre: “Wātī turari opami”, ārī werewhadea
(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)*

Puru Jesús Īgū buerā merā su wiigue ñajāyupū.

20 Dupaturi wārā masaka Īgū puro nerēñurā doja. Irasirigū Jesús, Īgū buerā merā baamasībiriyupū.

21 Jesúya wererā irasū waaríre pérā: “Niārōtārīakōākumi”, ārīñurā. Irasirirā gajerogue Īgūrē āiadarā ejadiñurā.

22 Gajerā Moisés gojadeare buerimasā Jerusalēgue merā aaranerā āsū ārīñurā:

—Ī, wātēa opu Beelzebú ñajāsūdi āārīmi. Irasirigū Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi, ārīñurā.

23 Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús masakare siiu, su keori merā āsū ārī wereyupū:

—¿Nasirigū Satanás Īgū basita béowuibokuri?

24 Su nikū marā Īgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma.

25 Su wii marā Īgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma.

26 Satanás Īgūyarā merā dukawari gāmekēāgū, Īgū basita yuwarikūdijakōākumi.

27 Neō sugū masakū, turaguya wiire Īgūrē siapuroribirikeregu, Īgū oparire ēmagū ñajāmasībirikumī. Īgūrē siadero purugue merē Īgūyare ēmamasīkumi, ārīyupū. Jesús wātī nemorō turagū āārā, ārīgū, irasū ārīyupū.

28 Purū āsū ārīnemoyupū:

—Musārē diayeta werea. Marīpu āārīpereri masaka ñerō iririre, Īgūsā ñerō ārī werenírdere kātīmasīmi.

29 Ōāgū deyomarīgūrē Īgūsā ñerō ārī werenímakū tamerārē neō kātībirikumī. Irasū waja opaníkōārākuma, ārīyupū.

30 Īgūsā Īgūrē: “Wātī ñajāsūdi āārīmi ĩ”, ārī werewhəri waja irasū ārīyupū Jesús.

*Jesús pago Īgū pagupūrā merā Īgūrē ĩāgō ejadea
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)*

31 Īgū iro āārīripoe Jesús pago, Īgū pagupūrā merā ejayupo. Īgū āārīrī wii disipurogueta ejanugāja, iro āārīrārē Jesúre siudoreñurā.

32 Irasirirā Jesús puro doarā Īgūrē ārīñurā:

—Mupo, mu pagupūrā disipurogue mūrē āmarā ejañurā.

33 Jesús gapū āsū ārīyupū:

—¿Noā āārīrī yupo, yu pagupūrā?

34 Iririre ārī odo, Īgū puro doarārē ĩā, āsū ārīyupū:

—Īsā, yupo, yu pagupūrā irirosū āārīma.

35 Marīpu gāāmerīrē irirāno, yu pagumū, yu pagumo, yupo irirosū āārīma, ārīyupū.

* 3:18 “Bartolomé”, ārīrō: “Tolomé magū”, ārīduaro yāa. Īgūta Natanael wāikugū āārīdi āārīmi. San Juan 1.43-51: Jesús Natanaere siudea kere āārā.

4

Jesús oterimasū keori merā buedea
(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Gajinu Jesús ditaru turogue buenugāyupu doja. Masaka wārā ĩgū puru nerēñurā. ĩgūsā wārā nerēmākū ĩā, Jesús doodirugue murĩñajāa, eja doayupu. Masaka ĩmparogue dujanugāñurā ĩgū buerire pémurā.

² Irasirigu wāri keori merā ĩgūsārē āsū āri bueyupu:

³ —Ōārō péka! Sugu oterimasū ĩgū oterire otegu waakumi.

⁴ ĩgū irire meéwasiriwāgāmākū, gaji yeri maague yurikoa. Iro yuriadea yerire mirā eja, baapeokōākuma.

⁵ Gaji yeri ūtāyerikurogue yurikoa. Iro nikū sīmerērōgā āārĩmakū, iri yeri mata puriadikoa.

⁶ Puriñajādi, puru abe asimākū nugūrĩ marĩsĩā, ñāĩ, boakōākoa.

⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapu puritarimurĩa, iro yuridea yerire wējēkōākoa. Irasiriro duka marĩrĩta boakōākoa.

⁸ Gaji yeri ōārĩ nikūgue yurikoa. Iri yeri puri, masā, ōārō dukakukoa. Suñu treinta yeri, gajiñu sesenta yeri, gajiñu cien yeri dukakukoa, āriyupu.

⁹ Irire were odo:

—Gāmpūrĩ oparā, yu wererire péduripika! āriyupu Jesús.

Jesús buerā ĩgūrē: “¿Nasirigu keori merā bueri?” āri sērēñadea
(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰ Masaka waadero puru, Jesús suguta āārĩmakū ĩārā, ĩgū buerā pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā, gajerā ĩgū merā āārĩrāde iri keori merā bueadeare:

—¿Naásū ārĩduaro iriari, guare mu bueadea? ārĩñurā.

¹¹ Irasū ārĩmakū pégu, Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—Marĩpu ĩgūyarārē doregu āārĩrĩrē iripoegue masĩbirideare musārē masĩmakū yámĩ. Yu gajerārē ĩgūrē buremumerā gapure keori merā dita buea.

¹² Irasirirā Marĩpu iririre ĩakererā, ĩamasĩbema. ĩgūyare pékererā, ōārō pémasĩbema. Marĩpu, ĩgūsā ñerō iriri gapure pirimakū ĩāgū, kātibokumi, āriyupu.

Jesús oterimasū keori merā ĩgū bueadeare: “Āsū ārĩduaro yāa”, āri weredea
(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³ Jesús gaji ĩgūsārē ārĩnemoyupu doja:

—¿Musā, iri keori merā yu bueadeare pémasĩberi? Irire pémasĩmerā, ¿nasiri gaji gapure pémasĩbokuri?

¹⁴ Marĩpuya kerere weregu, oteri yerire otegu irirosū āārĩmi.

¹⁵ Surāyeri masaka buriri maa irirosū āārĩma. Marĩpuya kerere péadero puru, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeoderosū, wātēa opu Satanás aari, ĩgūsā péadideare ēmapeokōāmi.

¹⁶⁻¹⁷ Gajerā masaka ūtāyerikuri yeba irirosū āārĩma. ĩgūsā Marĩpuya kerere usuyari merā péma. Irire pékererā, oteri yeri ūtāyerikurogue yuriadero puru, puri nugūrĩ puriñajābiriderosū waama. Irasirirā mérōgā puru ĩgūsā Marĩpuyare péduari waja gajerā ĩgūsārē ñerō irimakū ĩārā, o ñerō tarirā, ĩgūsā péadeare pirikōāma.

18 Gajerā masaka porakuri yeba irirosū āārīma. Marīpuya kerere péma. Irire pékererā, oteri yeri porakurogue yuriadero puru, pora gapu puritarimuria wējēderosū,

19 i umama gapure buro gūnarikuma. “Wari oparā oārō āārīrākoa”, ārī gūnarī, gajinorē buro gāāmenemorī Marīpuya kerere péadideare kātimakū yāa. Otediñu duka maridiñu irirosū dujama. Irasirirā Marīpuyare iribema.

20 Gajerā masaka oārī nikū irirosū āārīma. Marīpuya kerere oārō péduripíma. “Oāgorāa”, ārī, Marīpuyare oārō yāma. Irasirirā otediñu wari dukakurosū āārīma. Surāyeri treinta yeri, gajerā sesenta yeri, gajerā cien yeri dukakurosū āārīma, ārīyupu Jesús.

Jesús sīāgodiru keori merā buedea

(Mt 5.15-16; Lc 8.16-18)

21 Gaji Jesús ārīnemoyupu doja:

—Masaka sīāgodirure āia, dupa kūma dokague, o kārīrō dokaguedere pībirikuma. Ubu gapu umarōgue siukuma, oārō sīāgoburo, ārīrā.

22 Masaka iāberogue duripideare slāgorogue iāmasirō irirosū āārīpereri masaka masībirideare masīsūrokoa. Irasiriro yayedea irirosū neō āārībirikoa.

23 Gāmpūrī oparā, yu wererire oārō péduripíka!

24 Irasū ārī odo, āsū ārīnemoyupu doja:

—Musā périre oārō pémasīka! Mērōgā pémasīduarā, mērōgā pémasīrākoa. Wáro pémasīduarā, wáro pémasīrākoa. Marīpu īgūya kerere musā pémasīduaropā pémasīrē sīgukumi. Irasū āārīmakū, wáro pémasīduarārē sīnemogukumi.

25 Irasirigu īgūya kerere oārō pémasīrārē wari pémasīrī sīnemogukumi. Gajerā pémasīmerā gapure īgūsā pémasīadideare ēmasīrākuma. Irasirirā neō pémasīmerā āārīrākuma, ārīyupu.

Oteri masārī keori merā buedea

26 Irasū ārī odo, gaji keori merā bueyupu doja:

—Marīpu īgūyarārē doreri āsū āārā. Sugu masakū īgūya poeague oteri yerire meéwasirigu irirosū āārā.

27 Īgū irasū meéwasiriadero puru, űami merā kārikumi. Puru boyoripoe yobekumi. űmarī, űamirī tarikoa. Īgū oteadea yeri puri masākoa. Īgū gapu irire: “Irasū waakoa”, ārī masībirikumi.

28 Iri yeri yeba poekague āārīsīā, puri, pūrī wiripurori, puru dupañerīgā wiri, duka yeri deyoakoa. Puruague pama oārō duka buribejakoa.

29 Iri buribeja odomakū iā, īgūrē moāboerārē irire sea duripīmurārē irukumi, ārīyupu Jesús.

Jesús mostaza wāikuri yegā puri masādea keori merā buedea

(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

30 Irasū ārī odo, gaji ārīnemoyupu doja:

—Marīpu īgūyarārē doreri, űneeno irirosū āārīkuri? űNeeno keori merā weregukuri?

31 Irirosū āārā. Suye oteriyē mostaza wāikuri yegārē oterosū āārā. Iri oteri yegā āārīpereri oteri yeri nemorō mērī yegā āārā.

32 Irasū āārīkerero, otemakū, puru yukū wādi dupuri padi masākoa. Irasirirā mirā irigu dupurigue, yusurogue īgūsāya surī suakuma, ārīyupu Jesús īgū buerārē, īgūsā merā āārīrādere.

Jesús masakare keori merā buenadea
(Mt 13.34-35)

³³ Jesús masakare āsū buenayupũ. Marĩpũya kerere weregu, wári keori merā masaka pémasĩrõgueta buenayupũ.

³⁴ Īgūsārē buegu, keori merā dita buenayupũ. Īgū buerā merā dita āārĩgú gapũ: “Āsū ārĩduaro yáa iri”, ārĩ werenayupũ Īgūsārē.

Jesús mirũ, makũrĩrē toemakā irideia
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ Jesús masakare oteri keori merā bueadeanũ naĩmejāripoe Īgū buerārē āsū ārĩyupũ:

—Náka, ditaru sikoepũgue taribujarā!

³⁶ Īgū irasũ ārĩmakũ pé, masakare seretu, Īgū sãñadea doódirugue marĩñajãa, ĩgūrē āi taribujakõāñurā. Gajerā gaji doóriduparu merā wapikũwãgãñurā.

³⁷ Īgūsã taribujaripoe mirũ buro waa, makũrĩ Īgūsãya doódirure páñajãmiũakõādiyuro. Buro goero waayuro Īgūsārē.

³⁸ Jesús gapũ wejaturoma doaripērõgue peyari gasiro merā ēõtũ kārĩbejakõāyupũ. Irasirirā Īgū buerā ĩgūrē āsū ārĩ yobeñurā:

—¿Guare buegu, mũ iãberi? Marĩ mirĩmurā yáa, ārĩñurā.

³⁹ Īgūsã irasũ ārĩmakũ pégu, Jesús wãgãnũgã, mirũrē, makũrĩdere toedoreyupũ:

—Iropãta, toeaka! ārĩyupũ. Īgū irasũ ārĩmakũ, mirũ, makũrĩ buro waadea toedijapereakõāyuro.

⁴⁰ Pũrũ Jesús Īgū buerārē ārĩyupũ:

—¿Nasirirā güiri mũsã? ¿Yure bũremurĩ opaberi dapa mũsã iropã güirā?

⁴¹ Īgūsã gapũ buro guka, āsũ ārĩ gãme werenĩñurā:

—¿Neémuno masakũ āārĩrĩ ĩi? Mirũ, makũrĩgueta ĩgūrē tarinũgãbea, ārĩñurā.

5

Jesús Gerasamũrē wãtẽa ñajãnerārē béowiudea
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

¹ Jesús Īgū buerā merā ditarure taribuja, Gerasa* marãya nikũgue ejayupũ.

² Jesús doódirugue āārãdi majãnũgāripoe sugũ masakũ wãtĩ ñajãsũdi, masãgoberi watopegue āārãdi Jesúre bokatĩrĩyupũ.

³ Īgū masãgoberi watopegue āārĩgú āārĩyupũ. Neõ sugũ ĩgūrē pũguburi merā, kõmedari merãdere siapĩmasĩbiriñurā.

⁴ Wári ĩgũya guburire, mojõrĩdere kõmedari merā siapĩnadiñurā. Īgūsã siapĩriku, ĩgūsã siadeadarire tũãtawasiri béonokõāyupũ. Neõ sugũ ĩgūrē tarinũgãmasĩbiriñurā.

⁵ Ɛmurĩku, ñamĩriku buurĩgue, masãgoberi watopegue gainĩgorenayupũ. Īgū basita ütãyeri merā ĩgũya dupure pá kãmitũnayupũ.

⁶ Jesúre yoarogueta ĩãgũ, ũmawãgãri, ĩgũ ĩũrõ ñadũkupuri merā ejamejãyupũ.

⁷⁻⁸ Jesús ārĩyupũ:

—Wãtĩ, mũ ñajãdire wirika!

Irasũ ārĩmakũ pégu, buro gainĩrĩ merā āsũ ārĩyupũ:

—Jesús, ũmũgasĩgue āārĩpererã nemorõ turagu magũ, ¿nasiribu yári mũ yare?

Mũrũ ũmũgasĩgue āārĩgú péuro murē sērẽa. Yare poyarikũmakũ iribirikõãka!

* 5:1 Gerasa, Gadara wãikuri makãrĩ Decãpolis wãikuri nikũgue āārĩyuro.

9 Jesús ĩgũrẽ sērẽñayupũ:

—¿Naásũ wãikuri mu?

—Wárã áãrã gua. Irasirigũ Legiõn wãikua yũ, áriyupũ.

10 Irasũ ári odo, Jesũre burõ sērẽyupũ doja:

—Guare i nikũrẽ béowiubirikõãka! áriyupũ.

11 Iro buũru purõ wárã yesea ãma baarã iriñurã.

12 ĩgũsarẽ iãrã, wãtẽa Jesũre sērẽñurã:

—Guare yeseaguere ñajãdoregu iriuka!

13 —Jáu, ĩgũsarẽta ñajãrã waaka! áriyupũ Jesús wãtẽãrẽ. ĩgũ irasũ árimakũ, masakũguere áãrãnerã wiria, yesea dos mil áãrĩrãrẽ ñajãñurã. ĩgũsã ñajãmakũ, yesea ũma mirẽbuáa, ditarugue meébia dijãa, mirĩ boapereakõãñurã.

14 Irasũ waamakũ iãrã, yeseare korerimasã gũkari merã ũmadujãa, ĩgũsãya makã marãrẽ, iri makã tũro marãdere wererã waañurã. ĩgũsã weremakũ pérã, masaka áãrĩpererã: “¿Naásũ waáyuri?” ári, iãrã ejañurã.

15 Jesús purõ ejarã, wãtẽa ñajãsũdi áãrãdire iro doagure iãñurã. Surĩro sãñadi, õãrõ pémasĩrĩ merã áãriyupũ. Masaka ĩgũrẽ iãrã, burõ gũiñurã.

16 Jesús masakure wãtẽãrẽ béowiuadeare iãnerã yeseare waadeadere wereñurã.

17 Irire pérã, Gerasa marã Jesũre: “Waaka guaya nikũrẽ!” áriñurã.

18 ĩgũsã irasũ árimakũ pégu, Jesús doódirugue murĩñajãyupũ. ĩgũ murĩñajãmakũ, wãtẽa ñajãsũdi áãrãdi Jesũre: “Yude mu merã waadũakoa”, ári sērẽadiyupũ.

19 ĩgũ irasũ árimakũ pégu, Jesús ĩgũrẽ ásũ áriyupũ:

—Yũ merã waabirikõãka! Mũya wiigue goedujãaka! Murẽ mu Opũ õãrõ iriadeare, ĩgũ bopõñarĩ merã iãdeare mũya wii marãrẽ wereru waaka! áriyupũ.

20 ĩgũ irasũ árimakũ pégu, Decápolis[†] wãikũrogue waa, iroma makãrĩ marãrẽ áãrĩpereri Jesús ĩgũrẽ irideare werenũgãyupũ. Áãrĩpererã ĩgũ wererire pérã, péguakõãñurã.

*Jesús Jairo magõrẽ, gajego nomeõ ĩgũya surĩrore moãñagõrẽ taudea
(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)*

21 Jesús Gerasa marãya nikũgue áãrãdi doódirugue murĩñajãa, gaji koepũgue taribujakõãyupũ. ĩgũ irogue ejamakũ iã, ditaru tũrogue wárã masaka ĩgũ purõ nerẽñurã.

22 ĩgũ irogue áãrĩripoe sugũ judiõ masaka nerẽrĩ wii oparã merãmu Jairo wãikũgu ejayupũ. Jesũre iãgũ, ĩgũya guburi purõ ñadũkupuri merã ejamejãa, ĩgũrẽ burõ sērẽyupũ:

23 —Yũ magõ kõmobogue iriamo. Mũya mojõrĩ merã ñapeo, igore taugu aarika! Mu irasirimakũ, okagokumo, áriyupũ.

24 ĩgũ irasũ árimakũ pégu, Jesús ĩgũ merã waayupũ. ĩgũ waamakũ, wárã masaka ĩgũrẽ kũñarõgã tuuyañurã.

25 ĩgũsã watopegue sugo nomeõ pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejari bojorigora dí wirirĩ merã pũrĩrikũgo áãriyupũ.

26 Wárã kũririmasã igore kũrikerepurũ, neõ taribiriyuro. Igo niyeru opa-dideare áãrĩpereri ĩgũsarẽ wajaripeokerepurũ, sõõ gapũ burõ waayuro.

† 5:20 Gerasa, Gadara wãikuri makãrĩ Decápolis wãikuri nikũgue áãriyuro.

27-28 Igo, Jesús pūrīrikurārē taurire péyupo. Irasirigo masaka watopegue waa: “Īgūya surírore yu moāñmakū, pūrīrī yure tarirokoa”, āri gūñarī merā, Jesús purupū gapu ejanugā, Īgūya surírore moāñayupo.

29 Mata igo dí wiriadea tariakōāyuro. “Yure pūrīrī tarikoa”, āri péñayupo.

30 Igo moāñmakūta, Jesús Īgū turaro merā sugo pūrīrikugore tauadeare masikōāyupu. Irasirigu masakare gāmenugā Īa:

—¿Noā yaa surírore moāñarī? āriyupu.

31 Īgū irasū ārimakū pérā, Īgū buerā Īgūrē āriñurā:

—¿Mū Īāberī? Wārā masaka mūrē kūñarōgā tuuyama. ¿Nasirigu Īgūsārē: “¿Noā yure moāñarī?” āri sērēñarī?

32 Jesús gapu masaka āārīpererārē Īayupu, Īgūrē moāñadeore Īābokabu.

33 Jesús igo pūrīrikuri tariadeare masīmakū Īa, gūi naradari merā Īgūya guburi puru ñadukupuri merā ejamejā, āārīpererire diaye āriñ merā werepeokōāyupo.

34 Jesús igore āriyupu:

—Mū yure buremurī opāa. Irasirigo mū pūrīrikurire tausūa. Usuyari merā waaka! Mū pūrīrikudea tariakōāa, āriyupu.

35 Jesús irasū āriripoe Jairoya wiigüe āārānerā ejañurā:

—Mū magō kōmoakōāmo. Iropāta marirē buegure garibonemoka! āriñurā.

36 Īgūsā irasū ārikererupu, Jesús Jairore āsū āriyupu:

—Gūibirikōāka! Buremurī opaka yure!

37 Irasirigu Jesús masakare: “Aaribirikōāka!” āri, Pedro, Santiago, Īgū pagumū Juārē siiu, Jairoya wiigüe Īgūsā merā waayupu.

38 Īri wiigüe ejagu, wārā masaka buru busuro ogerārē bokajayupu.

39 Jesús, wiigüe ñajāa, Īgūsārē āsū āriyupu:

—¿Nasirirā musā iropā busuro orerī? Igo majīgō boabemo. Kārīgō yāmo.

40 Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūrē burīñurā. Irasirigu Jesús āārīpererārē wiriadoreyupu. Īgūsā wiriadero puru, majīgō pagusāmarārē, Īgū merāmarārē igo peyarogue siiu ñajāyupu.

41 Ñajāja, igoya mojōrē ñeā, igore:

—Talita, cumi, āriyupu. “Talita, cumi”, āriō: “ ‘Majīgō, wāgānugāka!’ ārā”, āriñuro yāa.

42 Īgū irasū ārimakūta, majīgō wāgānugā, waamasīyupo. Igo pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojori opago āārīyupo. Masaka, igo masāmakū Īārā, Īgukatarīakōāñurā.

43 Jesús gapu Īgūsārē turaro merā:

—Igo masādeare gajerārē werebirikōāka! āriyupu. Irasū āri odo, igo pagusāmarārē: “Igore baari ejoka!” āriyupu.

6

Jesús Nazaretgue goedujáadea (Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

1 Puru Jesús iro āārādi Īgūya nikūgüe goedujāayupu. Īgū buerāde Īgū merā waañurā.

2 Judío masaka siuñajārīnu āārīmakū, Jesús Īgūsā nerērī wiigüe ñajāa, masakare buenugāyupu. Wārā masaka iro āārīrā Īgū buemakū pérā, pégukakōāñurā:

—¿Noógue bueyuri ñi iropã masĩbu? ¿Noã Ìgũrẽ iropã masĩrĩrẽ sĩyuri, Ìgũ turari merã iri Ìmuburire?

³ Ñi taboa merã gajino irigu ããrĩmi. María magũ, Santiago, José, Simón, Judasã tĩgũ ããrĩmi. Ìgũ pagupũrã nomede õõ marĩya makãta ããrĩma, ãrĩ gãme werenĩũrã Ìgũsã basi. Irasirirã Ìgũrẽ bũremudũbirĩũrã.

⁴ Jesũs gapũ Ìgũsãrẽ ãrĩyupũ:

—Ããrĩpererogue sugũ Marĩpũya kerere weredupuyugũre gajerã bũremuma. Ìgũya nikũ marã, Ìgũya wererã, Ìgũya wii marã gapũ Ìgũrẽ bũremubema, ãrĩyupũ.

⁵ Irasirigu iro ããrĩgũ, wãri Marĩpũ turari merã iri Ìmubiriyupũ. Surãyerita pũrĩrikũrãrẽ Ìgũya mojõrĩ merã ñapeo tauyupũ.

⁶ Iro marã Ìgũrẽ bũremubirimakũ Ìãgũ, gũkatariakõãyupũ. Pũrũ iri makã tũroma makãrĩ marãrẽ buegũ waayupũ.

Jesũs Ìgũ buerãrẽ buedoregũ iriudea

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

⁷ Irasirigu Jesũs Ìgũ buerã pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarãrẽ siiu needõ: “Yũ turari merã wãtẽa masakare ñajãnerãrẽ bẽowiuurã waaka!” ãrĩ, Ìgũsã ããrĩpererãrẽ pẽrã dita dukawa iriyuyupũ.

⁸ Ìgũsãrẽ iriugũ, gajino baari, aju, niyeru ãĩadorebiriyupũ. Ìgũsã tuari yuku direta ãĩadoreyupũ.

⁹ Ìgũsã sãñarĩ merã dita waadoreyupũ. Gaji Ìgũsã surĩ sãñaburi ãĩadorebiriyupũ.

¹⁰ ãsũ ãrĩyupũ:

—Sugũ musãrẽ õãrõ bokatĩrĩñeãmakũ, Ìgũya wiita dujaka! Iri makãrẽ wiri waarãgue iri wiire wirika!

¹¹ Su makã marã musãrẽ gããmebirimakũ Ìãrã, musã werenĩrĩrẽ pẽduabirimakũ Ìãrã, iri makãrẽ tariwãgã, iri makãma nikũwera musãya guburigue tuadeare mojẽbẽokõãka! Ìgũsã musãrẽ gããmebiri waja irasirika, Ìgũsãrẽ Marĩpũ wajamoãburire pẽmasĩburo, ãrĩrã! Yũ musãrẽ diayeta werea. Marĩpũ ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnũ ejamakũ, Sodoma, Gomorra marãrẽ wajamoãrõ nemorõ Ìgũsãrẽ wajamoãgũkumi, ãrĩyupũ.

¹² Ìgũ irasũ ãrãdero pũrũ, waakõãñũrã. Waa, masakare: “Musã ñerõ irideare bũjawereka! Musã gũñarĩrẽ gorawayuka!” ãrĩñũrã.

¹³ Irasũ ããrĩmakũ, wãrã wãtẽa masakare ñajãnerãrẽ bẽowiuũrã. Wãrã pũrĩrikũrãrẽ uye merã wãkã, tauñũrã.

Juan masakare wãiyerimasũ boadea

(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ ããrĩperero marã masaka Jesũs Ìgũ iriri kerere pẽseyakõãñũrã. Herodes, Galilea nikũ marã opũde pẽyupũ. Irire pẽgũ, ãsũ ãrĩyupũ:

—Juan masakare wãiyerimasũ boadigue masãdi ããrĩkumi. Irasirigu turari merã wãri iri Ìmurĩrẽ irikumi, ãrĩyupũ.

¹⁵ Gajerã gapũ ãrĩñũrã:

—Ìgũ, Elías iripoegue Marĩpũya kerere weredupuyudi ããrĩkumi.

Gajerã ãrĩñũrã:

—Ìgũ, sugũ iripoeguemu, Marĩpũya kerere weredupuyudi irirosũ ããrĩgũ ããrĩkumi, ãrĩñũrã.

¹⁶ Herodes irire pé, ãsũ ãrĩyupũ:

—Īgū, Juan āārīkumi. Yū Īgūrēta Īgūya dipurure ditiťadorebū. Daporare dupaturi masākumi doja, āārīyupū.

¹⁷⁻¹⁸ Juan boaburi dupuyuro Herodes Īgū pagumū Felipe marāpore ēma, igore marāpokūdi āārīmī. Igo Herodías wāikudeo āārīmó. Īgū irasirimakū ĩā, Juan Herodere:

—Mū pagumū marāpore marāpokugū, Marīpū dorerire tarinugāgū yāa, āārīdi āārīmī. Īgū irasū āārī waja Herodes Īgūyarā āmarē Juārē peresu iridoredi āārīmī.

¹⁹⁻²⁰ Herodías gapū Juārē pūrīsūgū ĩādeo āārīmó. Irasirigo Īgūrē wējēdudeo āārādimo. Herodes gapū Juārē: “Ōārīrē irigu, ōāgū āārīmī”, āārī gūña, b̄remurī merā Īgūrē gūidi āārīmī. Juan weremakū pégu, b̄ro gūñarikūdi āārīmī. Irasū gūñarikukeregū, us̄yari merā Īgū wererire pédi āārīmī. Irasirigu Īgūrē wējēdorebiridi āārīmī. Irasirigo Herodías Īgūrē wējēdudakerego, wējēdoremasībirideo āārīmó.

²¹ P̄rū Herodías Īgūrē wējēdudeo āārīsā, ōārō bokadeo āārīmó. Herodes Īgū deyoadeanū āārīmakū, Īgūya nikū marā oparārē, Īgūyarā surara oparārē, gajerā Galilea marā oparādere siu, Īgūsā merā bosebaadi āārīmī.

²² Īgū siuanerā merā baari taribugue baaripoe Herodías magō ñajāa, Īgūsā ĩūrō baya ĩmudeo āārīmó. Igo baya ĩmumakū ĩārā, Herodes, Īgū siuanerāde us̄yanerā āārīmā. Irasirigu Herodes igore āārīdi āārīmī:

—Mū gāāmerīnorē sērēka yure! Mū sērērīrē murē sīgura, āārīdi āārīmī.

²³ Irasirigu iro āārīrā péuro: “Ārīgatoro marīrō mū sērērōsūta murē sīgukoa. Yū opari, yaa nikū āārīrī deko ejatuaropā murē sīgukoa”, āārīdi āārīmī.

²⁴ Īgū irasū āārīmakū pégo, igo pago p̄ro waa, sērēñadeo āārīmó:

—¿Néenorē sērēgokuri yū?

—Juan masakare wāiyerimasūya dipurure sērēka! āārī yujudeo āārīmó.

²⁵ Igo pago irasū āārīmakū pégo, mata opū Herodes p̄roogue waa, Īgūrē āārīdeo āārīmó:

—Daporata Juan masakare wāiyerimasūya dipurure ditiť, soropa wārīpa merā sīmakū gāāmekoa.

²⁶ Igo irasū āārīmakū, opū Herodes b̄ro bujaweredi āārīmī. Īgū siuanerā péuro: “Mū sērērīrē murē sīgura”, āārīdi āārīsā, ḡyasīrīgū, igore: “Mū sērērīrē sībirikoa”, āārīmasībiridi āārīmī.

²⁷ Irasirigu mata Īgūyagu surarare peresu iriri wiigue Juāya dipurure ditiť āiwāgāridoregū iriudi āārīmī.

²⁸ Irasirigu surara iroogue waa, Juāya dipurure ditiť, soropa merā āiadi āārīmī. Āija, Herodías magōrē wiadi āārīmī. Īgū igore iripare wiamakū, ñēā, igo pagore āia sīdeo āārīmó.

²⁹ Juan buerā Īgūrē waadea kerere pérā, iroogue waa, Īgūya dupure āiwāgā, yāāñurā.

Jesús cinco mil āmarē baari ejodea

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Jesús Īgūyare buedoregū iriuanerā Īgū p̄ro goedujajarā, Īgūsā iriadeare Īgūsā masakare bueadeare werepeokōāñurā.

³¹ Īgūsā goedujadadero p̄rū, wārā masaka Īgūsā p̄ro gāmeñajārā ejañurā. Irasirirā Jesús buerā baamasībiriñurā. Irasirigu Jesús Īgūsārē:

—Nāka, marī dita masaka marīrōgue siuñajārā! āārīyupū.

32 Irasirigu Jesús ĩgũ buerã merã doódirugue mũrĩñajãa, ĩgũsã dita masaka marĩrõgue waakõãñurã.

33 ĩgũsã waamakũ ĩãrã, wãrã masaka Jesũre ĩãmasĩñurã. Irasirirã ããrĩpereri makãri marã maague waa, Jesús ejaburogue ùmajasiañurã.

34 Jesús doódirugue sãñadi majãnugãja, wãrã masakare ĩayupũ. ĩgũsãrẽ ĩãgũ: “ĩsã oveja sugũ ĩgũsãrẽ koregũ opamerã irirosũ ããrĩma”, ãrĩ gũñayupũ. Irasirigu ĩgũsãrẽ bopoñari merã ĩã, wãri buenugãyupũ.

35 Ñamika ããrĩmakũ, Jesús buerã ĩgũ pũro waa, ĩgũrẽ ãrĩñurã:

–Õõ masaka marĩrõgue ããrã. Ñamikague ããrĩsĩaa.

36 Irasirigu masakare waadoreka! Makãrĩgue, makãri tũroma wiirigue baari wajarirã waaburo. Marĩ õõguere baari opabea, ãrĩñurã.

37 Jesús gapũ:

–Mũsã ĩgũsãrẽ baari sĩka! ãrĩyupũ.

Ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã:

–¿Gũa ĩgũsã baaburire wajarirã waamakũ gããmekuri? ĩgũsã baaburi do-scientos mũrĩ moã wajataropã wajakũrokoa, ãrĩñurã.

38 Jesús ĩgũsãrẽ ãrĩyupũ:

–¿Dĩkũ pã duparu opari mũsã? ĩãrã waaka!

–Jãũ, ãrĩ, baarire ĩãrã waa:

–Su mojõma pã duparu ããrã, waaĩ pãrãta ããrĩma, ãrĩñurã.

39 Irasirigu Jesús ĩgũsãrẽ ãrĩyupũ:

–Masakare tá weka boje yebori dita doayodoreka!

40 Irasirirã su yebore cien, gaji yebore cincuenta doajañurã. ããrĩpererã irasũ dita doajañurã.

41 ĩgũsã eja doaperemakũ, Jesús su mojõma pã duparu, pãrã waairẽ ãĩ, ùmugasigue ĩãmu, Marĩpũre: “Mũrẽ ùsuyari sĩa”, ãrĩyupũ. ãrĩ odo, iri pã duparure pea, ĩgũ buerãrẽ sũyupũ, masakare gueredoregũ. Waaidere irasũta iriyupũ, ããrĩpererãrẽ gueredoregũ.

42 Irasirirã ããrĩpererã õãrõ baayapiakõãñurã.

43 Pũrũ ĩgũsã baadũãadeare Jesús buerã seasãrã, pe mojõma pere su gubu peru pãrẽbejari puuirigora ùtũudoboñurã.

44 Pã duparure baanerã: nome, majĩrã keoña marĩrõ ùma direta keomakũ, cinco mil gora ããrĩñurã.

Jesús deko weka waadea (Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

45 Pũrũ Jesús ĩgũ buerãrẽ doódirugue mũrĩñajãdore, Betsaida wãikuri makãgue ĩgũ dupuyuro taribujadoreyupũ. ĩgũsã taribujaripoe Jesús masakare: “Õãrõ waaka!” ãrĩ seretuyupũ.

46 Seretu odo, buúrugue Marĩpũre sãrẽgũ mũrĩayupũ.

47 Naĩwãgãrĩripoe Jesús suguta buúru wekague ããrĩyupũ. ĩgũ buerã gapũ ditaru dekogora ããrĩñurã.

48 Mirũ ĩgũsãrẽ taribujamasĩña marĩrõ ĩgũsã diaye wẽjẽpumakũ ĩayupũ Jesús. Pũrũ boyo mũrĩrĩripoe ditarugue buaja, deko weka ĩgũsã pũro aarĩ, ejanugã, ĩgũsãrẽ tariwãgãbu irirosũ iriyupũ.

49 ĩgũ irasũ deko weka ejanugãmakũ ĩãrã: “Masakũ boadi wãtĩ ããrĩmi”, ãrĩ gũña, bũro gũkari merã gainĩñurã.

⁵⁰ Āārīpererā ĩgūrē ĩārā, buro gukañurā. ĩgūsā gukamakū ĩāgū, mata Jesús ĩgūsārē ārīyupu:

—Gūñaturaka! Yuta āārā. Gūimerāta!

⁵¹ ĩgū irasū ārādero puru, ĩgūsā sñnadiru doódirugue murĩñajáyupu. ĩgū murĩñajámakūta, mirū toeakóayuro. Irasū waamakū ĩārā, ĩāgukatariaakóañurā.

⁵² ĩgū pā duparure Marīpu turari merā iri ĩmuadeare pémasĩbirĩñurā. ĩgūyamarē óārō pémasĩturabirĩñurā.

*Jesús Genesaret marārē pūrĩrikurārē taudea
(Mt 14.34-36)*

⁵³ Jesús doódirugue murĩñajámakū, ĩgū merā taribuja, Genesaret* wāĩkuri níkūgue eja, doódirure siatúpau majākóañurā.

⁵⁴ ĩgūsā majámakū, mata masaka Jesúre ĩāmasĩñurā.

⁵⁵ Irasirirā ĩgūsāya níkū āārīpererogue ũmawāgā, pūrĩrikurārē ĩgūsā peyari merāta ĩgū āārĩrógue āĩjañurā.

⁵⁶ Āārīperero ĩgū waaró ĩgū ejaburi dupuyuro paga makārĩ marā, mutā makārĩgā marā, makārĩ turo marāde pūrĩrikurārē wiiri disiparorigue āĩwupĩñurā. ĩgūsā puro ĩgū ejamakū ĩā, ĩgūrē:

—Muya surĩro yuwa díreta ĩgūsārē moañadorea! āĩ sērēñurā. Irasirirā āārīpererā ĩgūya surĩrore moañarā ĩgūsā pūrĩrikuadeare tarisũñurā.

7

*Masakare ñerā waamakū iririre buedea
(Mt 15.1-20)*

¹ Puru fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jerusalēgue āārānerā eja, Jesús puro nerēñurā.

² Irasū nerērā, ĩgūsā: “Baaburi dupuyuro mojókoeka!” āĩdeare surāyeri Jesús buerā mojókoero marĩrō baamakū ĩārā, ĩgūsārē werewuñurā.

³ Fariseo bumarā, āārīpererā judío masaka ĩgūsā ñekūsāmarā iriunaderosū ĩgūsāya mojōrĩrē mojókoepurori baanañurā.

⁴ ĩgūsā baari duarogue ejanerāde mojókoepurorisĩā, baanañurā. Wári gaji ĩgūsā ñekūsāmarā iriunadeare irituyañurā. Irasirirā ĩgūsā ñekūsāmarā: “Āsū dita irika!” āĩdeare irirā, ĩgūsā irĩriduparure, ĩgūsā irĩburi duripĩriduparure, ĩgūsāya kómesorore, ĩgūsā doaripērĩrē koenañurā.

⁵ Irasirirā fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesúre āsū āĩ sērēñañurā:

—¿Nasirirā mu buerā marĩ ñekūsāmarā iriunaderosū baaburi dupuyuro mojókoeberi? ārĩñurā.

⁶ Jesús ĩgūsārē ārīyupu:

—Musā masaka ĩāberogue ñerō iririkurā, irigatorikurā āārā. Iripoegue Marīpuya kerere weredupuyudi Isaías musā datora irigatorire gojagu, diayeta āsū ārĩ gojadi āārĩmĩ:

Masaka ĩgūsāya disi merā yure óārō werenikererā, ĩgūsāya gūñarĩgue yure neó buremubema.

⁷ Irasiriro ĩgūsā yure buremurā nerērĩ wajamáa. ĩgūsā bueri, yu doreri meta āārā. Masaka doreri āārā, ārĩ gojadi āārĩmĩ.*

* 6:53 Genesaret wāĩkuri níkū, Galilea wāĩkuri ditaru turo āārĩyuro. ☆ 7:7 Is 29.13

⁸ Irasirirā mūsā ñekūsāmarā iriunaderosū irimurā Marīpu dorerire pirikōāa, āriyupu Jesús.

⁹ Āsū ārinemoyupu doja:

—Mūsā ñekūsāmarā doredeare irituyarā, Marīpu doreri gapure béokōāa.

¹⁰ Iripoegue Moisés āsū āri gojadi āārīmi: “Mupure, mupore buremuka! Sugu Īgū pagusāmarārē ñerō werenīgū wējēdoresūgukumi”, āri gojadi āārīmi.

¹¹ Mūsā gapu masakare āsū āri buea: “Sugu Īgū pagure, o Īgū pagore: ‘Yū mūsārē sīboadeare Marīpure sīpekōōābu. Irasirigu mūsārē iritamumasībirikoa’, ārīmakū ōāgorāa”, āri buea.

¹² Mūsā masakare irasū āri buerā, masakare Īgūsā pagusāmarārē iritamu-birimakū yāa.

¹³ Irasirirā mūsā ñekūsāmarā pídeare gajerārē irire irituyadorerā, Īgūsārē Marīpu doreri gapure ubu ĩmakū yāa. Gaji wāri irinorē yāa, āriyupu Jesús fariseo bumarārē.

¹⁴ Irasū āri ōdo, Jesús masakare siiu, āsū āriyupu:

—Yū wererire āārīpererā ōārō pékūinú, péka!

¹⁵ Masakaya disigue ñajāri Īgūsārē ñerā waamakū iribea. Īgūsāya disi wiriri gapu, Īgūsārē ñerā waamakū yāa.

¹⁶ Gānipūrī oparā, yū wererire péduripika! āriyupu.

¹⁷ Pupu Jesús masaka merā āārādi, wiigue ñajākōāyupu. Irogue Īgū buerā Īgū keorī merā wereadeare sērēñañurā.

¹⁸ Īgūsā sērēñamakū pégu, āriyupu:

—¿Mūsāde pémasīberi dapa? Āārīpereri baari masakaya disigue ñajāri, Īgūsārē ñerā waamakū irimasībea. ¿Irire pémasīberi mūsā?

¹⁹ Īgūsā baadea Īgūsā gūñarīgue ñajābea. Īgūsāya paru gapu ñajāa, pupu tariwiria, āriyupu. Irire ārigū: “Āārīpereri baari ōārī āārā”, ārigū iriyupu.

²⁰ Gaji ārinemoyupu doja:

—Masaka Īgūsā gūñarīguere opari gapu, Īgūsārē ñerā waamakū yāa.

²¹ Īgūsā gūñarīgue ñerī oparā, āsū āārīma. Ñerī gūñarā, gajerā marāposā nomeṛē gāmebirarā, nome merā ñerī iririkurā, masakare wējēbéorā,

²² gajerāyare yajarā, gajigu oparinorē buro uaribejarā, gajerārē ñerō irirā, ārigatorā, ñerā, gajino oparārē ĩaturirā, gajerārē ñerō kere wererā, “Gajerā nemorō āārā yū”, āri gūñakererā pémasīri marīrō irirā āārīma.

²³ Iri āārīpereri ñerī masaka gūñarīgue opari Īgūsārē ñerā waamakū yāa, āriyupu Jesús Īgū buerārē.

Judío masako āārībeo Jesúsre buremudea

(Mt 15.21-28)

²⁴ Pupu Jesús iro āārādi waa, Tiro, Sidón wāikuri makārī turogue ejayupu. Irogue eja, su wiigue ñajāyupu masaka Īgū āārīrōrē masībirikōōaburo, ārigū. Irasirikeregu, masīkōāsūyupu.

²⁵ Sugo nomeō wātī ñajāsūdeo pago Īgū ejadeare pégo, mata Īgū puro waa, Īgūya guburi puro ñadukupuri merā ejamejāyupu.

²⁶ Igo judío masako āārībeo āārīyupu. Igo deyoadea makā Sirofenicia wāikuri makā āārīyuro. Jesús puro ñadukupuri merā ejamejāja, Īgūrē sērēyupo:

—Wātīrē béowiuka yū magōrē! āriyupu.

²⁷ Jesús igore āriyupu:

—Wii opu pūrā baarire ēma, diayēare ejomakū ōābea.

²⁸ Igo Īgūrē yujayupu:

—Irasūta āārā yu Opu. Irasū āārīkerepuru, diayéagueta baari peyaro doka majīrā baawasiridijurire baaboema, āriyupo.

²⁹ Jesús igore āriyupu:

—Mu ōārō yujua. Irasirigo muya wiigüe goedujáaka! Wātī mu magōrē ñajādi wirisiami, āriyupu.

³⁰ Igū irasū ārādero puru, igoya wiigüe goedujáa, igo magōrē peyarogue oyagore bokajayupo. Wātī igore ñajādi wiriasiyupu. Irasirigo tariyupo.

Jesús sugu weneriri kukugure gānipū pébire taudea

³¹ Jesús Tiro wāikuri makā turogue āārādi dupaturi wiri, Sidón wāikuri makārē tariwāgā, Decápolis wāikuri nikūrē tariwere, Galilea wāikuri ditargue ejayupu doja.

³² Irogue ejamakū iā, iro marā sugu gānipū pébire weneriri kukugure Jesús puro āia:

—Muya mojōri merā ñapeoka Igūrē! āri sērēñurā.

³³ Irasirigu Jesús masaka iābero gapu Igūrē āia, mojōsūrī merā pébiya gānipūrīrē soesóo, síku eopeo, Igūya nedirure moāñayupu.

³⁴ Puru umugasigüe iāmu, siuñajāñugāja, āsū āriyupu:

—Efata! āriyupu. “Efata”, āriō: “Toyoka!” āriñuaro yáa.

³⁵ Igū irasū ārimakūta, pébiya gānipūrī toyoakōāyuro. Mata Igūya nediru turadea niirōāmakū, ōārō wenerimasīyupu.

³⁶ Jesús gapu Igūrē taumakū iānerārē: “Gajerārē werebirikōāka!” āriyupu. Igū: “Werebirigorakōāka!” ārikerepuru, Igūsā gapu gajerārē werepeokōāñurā.

³⁷ Buro iāguka, usuyari merā āsū āriñurā:

—Āārīpererire ōārō yámi. Gānipū pémerārē ōārō pémakū yámi. Wenerimasīmerādere ōārō wenerimasīmakū yámi, āriñurā.

8

Jesús cuatro mil āmarē baari ejodea (Mt 15.32-39)

¹ Puru dupaturi wārā masaka Jesús purogue nerēanerārē baari peremakū iāgū, Igū buerārē siiu, āriyupu:

² —Ūrenugora waáa, iisā masaka yu merā āārīrō. Igūsārē baari pereakōāa. Irasirigu Igūsārē bopoñari merā iāa.

³ Surāyeri yoarogue aarinerā āārīmá. Igūsā baamerārēta Igūsāya wiirigüe goedujáadoremakū, maa dekota turabiriakōābokuma, āriyupu.

⁴ Igū irasū ārimakū pérā, Igū buerā yujūñurā:

—¿Nasirisīā, ōō masaka marīrōguere baari boka ejobokuri marī Igūsārē?

⁵ Jesús Igūsārē sērēñayupu:

—¿Diikū pā duparu opari masā?

—Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari duparu opáa, āri yujūñurā.

⁶ Irasirigu Jesús masakare yebague doadore, iri pā duparure āi, Marīpurgē: “Murē usuyari sīa”, āriyupu. Irasiri odo, pā duparure pea, Igū buerārē siyupu, masakare gueredoregū.

⁷ Waaigādere mérāgā opañurā. Jesús Igūsāgārē āi, Marīpurgē: “Murē usuyari sīa”, āri, iridere Igū buerārē masakare gueredoreyupu.

⁸ Āārīpererā irire baayapiakōāñurā. Puru Igūsā baaduāadeare Jesús buerā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari puuiri seasā utaudoboñurā.

⁹ Iro baanerã: nome, majĩrã keoña marĩrõ ãma direta keomakã, cuatro mil gora ããrĩñurã.

¹⁰ Pũru Jesũs ĩgũsãrẽ seretu, ĩgũ buerã merã doódirugue marĩñajãa, Dalmanuta wãĩkuri makã tãroque waayupu.

Fariseo bumarã Jesũre Marĩpu turari merã iri ĩmudoredea

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹ Pũru fariseo bumarã Jesũs merã werenĩrã ejañurã. Irasũ ejarã: “Marĩpu turari merã iri ĩmurĩrẽ irika!” ãrĩñurã. “Īgũ irire irimasĩbi, Marĩpu iriudi meta ããrĩmi”, ãrĩduarã, irasũ ãrĩñurã.

¹² Īgũsã irasiridoremakũ pẽgu, Jesũs bũro bujawereri merã siuñajãñugãja, ãrĩyupu:

—Musã dapura marã masaka, ĩnasirimurã Marĩpu turari merã iri ĩmurĩrẽ ĩãduari? Diayeta musãrẽ werea. Marĩpu turari merã iri ĩmurĩrẽ musã ĩũrõ neõ irĩbirikoa, ãrĩyupu.

¹³ Īgũsãrẽ irasũ ãrĩ odo, ĩgũsã iro nĩrõta, doódirugue marĩñajãa, ditaru sikoepugue taribujakõãyupu ĩgũ buerã merã.

Jesũs Fariseo bumarã, Herodeya bumarã ñerĩ buerire weredea

(Mt 16.5-12)

¹⁴ Iroque taribujarã, ĩgũsã baaburire kãtikõãñurã. Doódirugue suruta pã opañurã.

¹⁵ Irasirĩgu Jesũs ĩgũsãrẽ goepeyari merã wereyupu:

—Fariseo bumarã, Herodeyarãya pã wemasãrĩ morẽrĩrẽ õãrõ pemasĩka! ãrĩyupu.

¹⁶ Īgũ buerã gapũ ĩgũ irasũ ãrĩrĩrẽ pemasĩmerã, ĩgũsã basi ãsũ ãrĩ gãme werenĩñurã:

—Marĩ pã opabirimakũ ĩãgũ, irasũ ãrĩkumi, ãrĩñurã.

¹⁷ Jesũs, ĩgũsã irasũ ãrĩrĩrẽ masĩkõãyupu. Irasirĩgu ĩgũsãrẽ ãrĩyupu:

—ĪNasirĩrã: “Pã opabea”, ãrĩ gãme werenĩrĩ? ĩMasĩberĩ? ĩPemasĩberĩ musã dapa?

¹⁸ ĩKoye opakrerã, ĩãberĩ? ĩGãmipũrĩ opakrerã, pẽberĩ? ĩYũ irideare gũñaberĩ musã?

¹⁹ ĩYũ cinco mil masaka ãmarẽ pe mojõma pã duparure yũ dukawa sĩdeare gũñaberĩ? Īgũsã baayapiadero pũru, ĩdiĩku puuiri ĩgũsã baaduãadeare seasã utãudobori? ãrĩyupu Jesũs.

—Pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejari puuiri, ãrĩ yũjuñurã.

²⁰ Īgũsã irasũ ãrĩmakũ pẽgu:

—Pũru su mojõma pere gajĩ mojõ peru pẽrẽbejari pã duparure cuatro mil masakare yũ sĩdero pũru, ĩdiĩku puuiri ĩgũsã baaduãadeare seasã utãudobori?

—Su mojõma pere gajĩ mojõ peru pẽrẽbejari puuiri, ãrĩ yũjuñurã.

²¹ Īgũsã irasũ ãrĩ yũjumakũ, ĩgũsãrẽ:

—ĩMusã irire gũñakererã, pemasĩberĩ dapa? ãrĩyupu Jesũs.

Jesũs Betsaidamũrẽ koye ĩãbire taudea

²² Ditarure taribuja, pũru Betsaida wãĩkuri makãrẽ ejañurã. Īgũsã iroque ejamakũ ĩãrã, iro marã sugũ koye ĩãbire Jesũs pũro ãĩa:

—Mũya mojõ merã moãñaka, ĩgũrẽ taridoregu! ãrĩ, bũro sẽrẽñurã.

²³ Īgũsã irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Jesũs koye ĩãbiya mojõrẽ ñeã, iri makã tãroque ĩgũrẽ tũãwãgã, sĩku merã ĩgũya koyere eoepoyupu. Irasirĩ odo, ĩgũya mojõrĩ merã ĩgũrẽ ñapeo:

—¿Murē gajino deyori? āri sērēñayupu Jesús.

²⁴ Īgū ĩāpā, ĩādiyupu. Irasirigu Jesúre:

—Masakare ĩādāa. Īgūsā yuku irirosū deyorā waanamakū ĩāa, āriyupu.

²⁵ Īgū irasū ārimakū, Jesús dupaturi Īgūya mojōri merā Īgūya koyere ñapeoyupu doja. Iropāgueta āārīpereri ōārō deyoyuro Īgū ĩāmakū.

²⁶ Irasirigu Jesús ĩgūrē:

—Mūya wiigüe diayeta goedujáakōāka! Makāguere waabirikōāka! I murē yu iriadeare gajerā masakare iro āārīrārē werebirikōāka! āriyupu.

Pedro Jesúre: “Mū Cristo āārā”, āri weredeā
(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Pūru Jesús Īgū buerā merā Cesarea Filipino wāikuri makā turo āārīri makārīgüe waañurā. Maā waagú, Īgū buerārē āsū āri sērēñayupu:

—Masaka yure, ¿naásū āri gūñari? āriyupu.

²⁸ Īgū buerā ĩgūrē yujñurā:

—Surāyeri murē: “Juan, masakare wāiyerimasū āārīmi”, ārīma. Gajerā: “Elías āārīmi”, gajerā: “Marīpuya kerere weredupuyurimasā merāmu āārīmi”, ārīma, āriñurā.

²⁹ —Mūsākoa yure, ¿naásū gūñari? āri sērēñayupu.

Pedro ĩgūrē yujñayupu:

—Mū, Marīpu iriudi, Cristo āārā, āriyupu.

³⁰ Īgū irasū ārimakū, Jesús ĩgūsārē:

—Yū āārīrikarire gajerārē werebirikōāka! āriyupu.

Jesús ĩgū boaburire weredeā
(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ Pūru ĩgūsārē āsū āri buenugāyupu:

—Yū āārīpererā tīgū buro ñerō tarigūkoa. Judío masaka murā, paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure gāāmemerā yure wējērākuma. Yure wējēkererupu, urenu waarō merā masāgūkoa doja, āriyupu Jesús.

³² ĩgūsārē pémasīma ōārō wereyupu. ĩgū irasū ārimakū pégu, Pedro gapu Jesúre gajero gapu āijanugā, ĩgūrē turaro merā: “Irire āribirikōāka!” āriyupu.

³³ Jesús gapu gāmegoronugā, ĩgū buerārē ĩā, Pedroe āriyupu:

—Satanás, yu pūrore wirika! Mū, Marīpu yure dorerire kāmudūagu yāa. Mū gūñari, Marīpu gūñari āārībea. Masaka gūñarōsū gūñāa mū, āriyupu.

³⁴ Irasū āri odo, masakare, ĩgū buerārē siiu, āriyupu:

—Sugu yure tūyadūagu ĩgū iriduarire piriburo. Irasirigu yure tūyari waja curusague pábiatū wējēsūbu irirosū āārīkeregū, neō piriro marīrō yure tūyanikōāburo.

³⁵ Sugu i umūgue ĩgūya okari direta maīgū, peamegue waagūkumi. Gajigu yure buremugū, Marīpu masakare tauri kerere ĩgū wereri waja gajerā ĩgūrē wējēkererupu, ĩgū gapu tarigūkumi.

³⁶ Sugu masakū i umūmarē āārīpereri opakeregū, ĩgū boari pūru waaburi gapure gūñabiri waja peamegue waagú, ōārīrē neō wajatabirikumi.

³⁷ Irasirigu peameguere wiridūagu, i umū opari merā neō wajari-masībirikumi.

³⁸ Dapora marā ñerā Marīpūre gāāmemerā āārīma. Noó yure, yu werenīrē masīkererā, gūyasīrīri merā yure: “Masībea”, ārimakū, yude gūyasīrīri merā ĩgūsārē: “Masībea”, āriḡukoa. Yū āārīpererā tīgū, Yupu gosewasiriri merā, ĩgūrē

wereboerā ðārā merā i āmāguere dupaturi aarigú, yare guyasĩrĩnerārē yude guyasĩrĩgukoa, ārĩ wereyupũ Jesús ĩgūsārē.

9

¹ Jesús ārĩnemoyupũ doja:

—Diyeta mūsārē werea. Surāyeri mūsā ðõguere āārĩrā, mūsā boaburo dupuyuro, Marĩpũ ĩgũ turaro merā ĩgũyarārē doreri aarimakũ ĩārākoa, ārĩyupũ.

Jesús ĩgũ deyori gorawayudea
(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

² Jesús, su mojomā pere gaji mojõ suru pērēbejarinārĩ pũrũ Pedrore, Santi-agore, Juārē āmarĩ buúrugue ĩgūsā direta siiu marĩayupũ. Irogue ĩgūsā ĩūrõ ĩgũ deyori gorawayukõāyupũ.

³ ĩgũya surĩro goserĩne, ðārõ borero waayuro. Neõ sugo nomeõ surĩ koego irasũ boreri waamakũ irimasĩgõ mámo.

⁴ Irasũ waaripoeta iripoegue marā Moisés, Elías deyoanugā, Jesús merā weretamunĩmakũ ĩāñĩurā.

⁵⁻⁶ Irasirirā bũro gũĩñurā. Pedro naásũ ārĩmasĩbirisĩā, Jesũre:

—Gũare buegũ, marĩ õõ āārĩmakũ õātaridũā. Irasirirā ure wiigā irirāra. Mũya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irirāra, ārĩyupũ.

⁷ ĩgũ irasũ ārĩripoe su yebo mikāyebo dijari ĩgūsārē túbiakõāyuro. Iri yebo poekague Marĩpũ āsũ ārĩ werenĩmakũ péñurā:

—Ĩ yũ magũ, yũ maĩgũ āārĩmi. ĩgũrē ðārõ péka!

⁸ Irasũ ārĩmakũ, Pedrosā gāmenugā ĩūrā, Moisére, Eliare ĩābiriñurā. Jesús direta nĩmakũ ĩāñĩurā.

⁹ Pũrũ Jesús buũru wekague ĩgũrē waamakũ ĩādeare: “Gajerārē werebirikõāka!” ārĩ dijariyupũ.

—Yũ āārĩpererā tĩgũ boa, masādero pũrũgue irire gajerārē wereka! ārĩyupũ.

¹⁰ Irasirirā ĩgũ doreaderosũta gajerārē werebirikererā, ĩgūsā basĩ gāme āsũ ārĩ sērēñāñurā:

—“Yũ boa, masādero pũrũ”, ārĩgũ, ¿nasirigu irasũ ārāyuri? ārĩñurā.

¹¹ Irasirirā Jesũre āsũ ārĩ sērēñāñurā:

—¿Nasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, Marĩpũ iriubu aariburi dupuyuro Elías aaripũrorigukumi”, ārĩrĩ? ārĩ sērēñāñurā.

¹² Jesús ĩgūsārē yũjuyupũ:

—Mūsā ārĩrõsũta Elíata aaripũrorigukumi, āārĩpererire āmuyubu. Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue yare āārĩpererā tĩgũrē waaburire āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ:

ĩgũta bũro ñerõ tarigukumi. Masaka ĩgũrē gāāmebirikuma, ārĩ gojasũdero āārĩbũ.*

¹³ Yũ gapũ mūsārē: “Elías ejasiami”, ārā. ĩgũ irasũ ejamakũ, masaka ĩgūsā gāāmerõ iridũarire ĩgũrē ñerõ irima. ĩgũrē waaburire iripoegue Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta ĩgũrē irisiamā, ārĩyupũ Jesús Pedrosārē.

Jesús sugũ majĩgũrē wātĩ ñajāsũdire taudea
(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴ Jesús Pedrosā merā buúrugue āārādi dijajagũ, gajerā ĩgũ buerā pũro wárā masaka nerēanerārē bokajayupũ. Moisés gojadeare buerimasāde āārĩñurā. ĩgũ buerā merā gāme guaseorā iriñurā.

15 Pura Jesúre iārā, āārīpererā iāguka, Īgū puro ūmawāgā, Īgūrē ōādoreñurā.

16 Jesús Īgū buerārē:

—¿Ñeenorē gāme guaseoari, musā Īgūsā merā? āri sērēñayupu.

17 Īgū sērēñamakū pégu, sugū Īgūsā watope āārīgú Jesúre āriyupu:

—Buegu, marē yu magūrē wātī ñajāsũdīre āiriabu. Wātī Īgūrē werenībirimakū irinami.

18 Noó Īgū waaró wātī Īgūrē yebague ñeā meépiunokōāmi. Īgū irasirimakū Īgūya disigue sūmu wiri, Īgūya guikare kūrīduútúa, buanokōāmi. Yu mu buerārē: “Majīgūrē wātīrē béowiubosaka!” ārādabu. Neō bokatīūbirama, āriyupu.

19 Jesús Īgūsārē āriyupu:

—Musā yare buremurī opabirigorakōāa. ¿Noópā yoaripoe musā merā āārīgukuri? ¿Noópā yoaripoe musā yare buremubirire guñaturagakuri? Majīgūrē ōō gapu ārika! āriyupu.

20 Irasirirā majīgūrē Jesús puro āiññurā. Īgū puro āijamakū, wātī Jesúre iāgū, majīgūrē narada, yebague tūrūjamejā, sūmutumakū iriyupu.

21 Irasū waamakū iāgū, Jesús Īgū pagure sērēñayupu:

—¿Dii poegue āsū waanugārī Īgū? āriyupu.

Īgū pagu yujuyupu:

—Majīgūgāgueta irasū āārīmi.

22 Wātī Īgūrē wējēduagu peamegue meémejā, diaguedere meébiamakū irinami. Irasirigu mu guare iritamumasīgū, bopoñarī merā iā, guare iritamuka! āriyupu Jesúre.

23 Jesús āriyupu Īgūrē:

—Maripu, mu yare buremumakū iāgū, muya āārīburire irigu, āārīpererire irimasīmi, āriyupu.

24 Īgū irasū ārimakū pégu, majīgū pagu āsū āri gainiyupu:

—Mūrē buremua. Nemorō buremumakū irika yare! āriyupu.

25 Jesús, wárā masaka Īgūsā puro ūma nerēmakū iāgū, wātīrē wiridoreyupu:

—Ī majīgūrē werenībirimakū, pébirimakū iridi Īgūrē wirika! Dupaturi Īgūrē ñajābita pama! āriyupu.

26 Īgū irasū ārimakū pégu, wātī gainí, majīgūrē buro naradari merā yebague tūrūjamejāmakū, kōmoadi irirosū waamakū irisiā, Īgūrē wiriyupu. Irasū waamakū iārā, āārīpererā masaka: “Kōmoakōāmi”, āriññurā.

27 Jesús Īgūya mojōrē ñeā, Īgūrē tūāwāgūnūmakū, wāgānugāyupu.

28 Pura Jesús, wiigue ñajājamakū, Īgū buerā masaka péberogue Īgūrē sērēñañurā:

—¿Nasirirā gu gapu wātīrē béowiumasībirayuri?

29 Jesús Īgūsārē yujuyupu:

—Īno wātīrē béowiuduārā, bereri merā Maripure buro sērērō gāamea, āriyupu.

Jesús Īgū boaburire werenemodea

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

30-31 Pura Jesús irogue āārādi Īgū buerā merā waa, Galilea nikūgue tariw-erewāgāyupu. Īgū waaróre gajerā masīmakū gāāmebiradiyupu. Īgū buerārē buegu irasiriyupu. Āsū āri bueyupu Īgūsārē:

—Masaka yare āārīpererā tīgūrē ñeā, gajerāguere wējēdorērā wiarākuma. Īgūsā yare wējēadero pura, urenu waaró merā masāgukoa doja, āriyupu.

32 Īgū irasū āriřīrē Īgūsā gapu pémāsībiriñurā. Pémāsībirikererā, Īgūrē güirā: “¿Naásū āriđuagu iriari, irasū āriġū?” āri sērēñabiriñurā.

Jesús sugu gajerā nemorō āārġūyamarē weredea
(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

33 Jesús Capernaugue eja, puḡu wiigue ñajāja, Īgū buerārē sērēñayupu:

—Musā maa aarirā, ġñeéonorē gāme wereni guaseowāġarirā iriari? āriyupu.

34 Īgū irasū ārimakū pérā, yuḡubiriñurā. Maa aarirā, Īgūsā basi: “¿Noā marī watopere āārīpererā nemorō āārġukuri?” āri wereni guaseowāġarirā iriñurā. Irasirirā Jesúre yuḡubiriñurā.

35 Īgūsā yuḡubirimakū Īġū, Jesús eja doaja, Īgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē siiu, āsū āriyupu:

—Sugu āārīpererārē doreġu āārīđuagu āārīpererārē moāboegu irirosū āārīpererārē iritamurō gāāmea, āriyupu.

36 Irasū āri, majġūrē Īgūsā dekogue āinú, Īgūrē kōā, Īġūya gosowekague āipeo, āriyupu:

37 —Sugu yaagure ĩ majġū irirosū āārġūrē oārō bokatīriñeāġū yudere bokatīriñeāmi. Yure bokatīriñeāġū yu direta bokatīriñeāġū meta yāmi. Yupu yure iriudidere bokatīriñeāmi, āriyupu Jesús.

Jesús: “Marīrē ĩaturibi, marī merāmū āārīmi”, āri weredea
(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

38 Puḡu Juan Jesúre āriyupu:

—Guare buegu, sugu masakū mu wāi merā wātēārē: “Wirika musā ñajādire!” āri béowiumakū ĩābu. Īgū, marī merā āārībirimakū ĩārā, Īgūrē: “Irire neō irinemobirikōāka!” ārābu, āriyupu.

39 Jesús gapu āriyupu:

—Kāmutabirikōāka Īgūrē! Neō sugu yu wāi merā gajino iri ĩmugū, puḡu yure ñerō werenībirikumi.

40 Marīrē ĩaturibi, marī merāmūta āārīmi.

41 Diayeta musārē werea. Musārē: “Cristoyarā āārīma”, āri, musārē deko tīārānorē diayeta Marīpu Īgūsārē wajatarī opamakū irigukumī.

Gajerārē ñerō irimakū iribirikōāka! āri weredea
(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

42 ‘Sugu yure buremurārē ĩ majġū irirosū āārīrārē ñerō irimakū iriguno, buro wajamoāśūgukumī. Irasiriro, Īgū gajerārē ñerō irimakū iriburi dupuyuro masaka Īgūrē wāriye ūtāye merā wānugūgue siasiu, wādiyague meēyomakū oāboko.

43 Irasirirā musāya mojō merā ñerō irirā, iri mojōrē ditiá béorosū ñerō iririre pirika! Su mojō merāta Marīpu puḡogue waamakū oātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe mojō opakērerā, irogue waamakū ñetarirokoa. Irogue peame neō yaribirikoa.

44 Beka irogue waarārē baanīkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

45 ‘Musāya gubu merā ñerō irirā, iri gubure ditiá béorosū ñerō iririre pirika! Su gubu merāta, Marīpu puḡogue waamakū oātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe gubu opakērerā, irogue waamakū ñetarirokoa. Irogue peame neō yaribirikoa.

46 Beka irogue waarārē baanīkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

47 Mũsāya koyeru merā ĩā, ñerō irirā, irirure gorewea, béorosū ñerō iririre pirika! Su koyeruta opakereerā, Marĩpu ĩgũyarārē dorerogue waamakū ōātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue béosūrākuma. ĩgũsā pe koyegueta opakereerā, irogue waamakū ñetarirokoa.

48 Beka irogue waarārē baanikōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

49 I mũguere aārĩpererā Marĩpue bũremurā moā okari irirosū aārĩrā, peamegue ujũ pũrisũrōsū ñerō tariri merā ōārō aārĩrākuma.

50 Moā okamakū ōāgorāa. Irasirirā gajerā merā ōārō aārĩrā moā okari irirosū aārā. Moā okadea okabirimakū, dupaturi okamakū irimasĩbirikoa. Irasirirā moā okari irirosū aārĩka! Gajerā merā ōārō aārĩnkōāka! ĩri wereyupu Jesús ĩgũsārē.

10

Jesús masakare: “Mũsā marāposā nomerē béobirikōāka!” ĩrĩ buedea (Mt 19.1-12; Lc 16.18)

1 Jesús Capernaugue aārĩdi waa, Judea nikũgue eja, dia Jordán wāikũdiya gaji koepũgue ejayupu doja. Irogue wārā masaka ĩgũ puo nerēmakū ĩāgũ, ĩgũ irinarōsũta dupaturi ĩgũsārē bueyupu.

2 ĩgũ bueripoe fariseo humarā Jesúre ñerĩ werenĩmakū iriduarā, āsũ ĩrĩ sērēñarā ejañurā:

—Sugu masakũ ĩgũ marāpore béomakū, ¿marĩ doreri aārĩkuri? ĩrĩñurā.

3 Jesús ĩgũsārē yujuyupu:

—¿Naásũ doreyuri Moisés mũsārē?

4 ĩgũ irasũ ĩrĩmakū, ĩgũrē āsũ ĩrĩñurā:

—“Sugu masakũ ĩgũ marāpore béodũagu: ‘I waja mũrē béoa’, ĩrĩ gojari pũrē sĩrō gāāmea”, ĩrĩ gojadi aārĩmĩ, ĩrĩñurā.

5 ĩgũsā irasũ ĩrĩmakū, āsũ ĩrĩyupu Jesús:

—Mũsā ñekũsāmarā Marĩpu dorerire iridũabirimakū ĩāgũ: “ĩgũsā marāposā nomerē béoduarā, béokōāburo”, ĩrĩ gojadi aārĩmĩ Moisés.

6 ĩgũ irasũ ĩrĩ gojakererupu, neōgoragueta Marĩpu i mũmũrē irigu, mũmũ, nomeō iridi aārĩmĩ.

7 Sugu mũmũ ĩgũ pagũsāmarārē wiri, ĩgũ marāpo merā aārĩgukumi.

8 Irasirirā ĩgũsā pērā aārĩkererā, Marĩpu ĩũrō su dupũta irirosū aārĩrākuma. Irasirirā pērā aārĩbema. Su dupũta irirosū aārĩma.

9 Marĩpu ĩgũsārē su dupũta irirosū aārĩmakū iridero puu, gajigu ĩgũsārē gāme béomakū iribirikōārō gāāmea, ĩrĩyupu.

10 Jesús irasũ ĩrĩ odo, ĩgũ buerā merā wiigue ñajākōāyupu. Irogue ĩgũ buerā irire sērēñanemoñurā doja.

11 Jesús ĩgũsārē yujuyupu:

—Sugu masakũ ĩgũ marāpore béodi gajego merā marāpokũgu, igo merā ñerō irigu yāmi.

12 Nomeōde igo marāpũre béogo, gajigu merā marāpũkũgo, ĩgũ merā ñerō irigo yāmo, ĩrĩyupu.

Jesús majrāya aārĩburire Marĩpue sērēbosadea (Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

13 P_{uru} masaka majirāre Jesúre moañadorerā Īgū puro āijañurā. Īgūsā āijamakū ĩārā, Īgū buerā gapu Īgūsārē bokatiri: “Īgūrē garibobirikōāka!” āriñurā.

14 Īgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús Īgūsā merā gua, āsū āriyupu:

—Majirā yu p_{uro}gue aariburo. Kāmutabirikōāka Īgūsārē! Marīpu Īgūyarārē dorerogwe āārimurā ĩsā majirā yare usuyari merā bokatiriñeārā irirosū āārīma.

15 Diayeta musārē werea. ĩsā majirā Marīpure Īgūsā Opure gāāmerā irirosū āārīmerāno, Īgūyarārē dorerogwe waabirikuma, āriyupu.

16 Irasū āri odo, majirārē āi, kōā, Īgūsārē ñapeo, Marīpure Īgūsāya āārīburire sērēbosayupu.

*Sugu maamu wari doebiri opagu Jesús merā werenidea
(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)*

17 Jesús irogwe āārādi waaripoe sugu maamu ũmaja, Īgū ñadukupuri merā Jesúya guburi puro ejamejāja, sērēñayupu:

—Ōāgū buegu, yu ũmugasigwe perebiri okarire wajatadugau, ¿ñeēnorē irigakuri? āriyupu.

18 Jesús Īgūrē yujuyupu:

—¿Nasirigu yare: “Ōāgū”, āriiri? Marīpu suguta Ōāgū āārīmi.

19 Mu, Īgū doreri pideare masīa: “Masakare wējēbirikōāka! Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka! Yajabirikōāka! Gajerā irideare āriḡatori merā werebirikōāka! Gajerāyare āriḡatori merā āibirikōāka! Mu pagusāmarārē goepeyari merā buremuka!” āri wereyupu Jesús Īgūrē.

20 Maamu Jesúre yujuyupu:

—Buegu, iri doreri āārīpererire majiḡgueta tarinugābiribu yu, āriyupu.

21 Jesús Īgūrē maīri merā ĩā, āsū āriyupu:

—Murē su wāi duyāa. Mu oparire duagu waaka! Mu duadea wajare boporārē sika! Irasirigu ũmugasiguere wāri ōārī opagukoa. Irasiri odo, yu merā aarika! āriyupu.

22 Īgū irasū ārimakū pégu, Īgū wāri oparire maīsīā, buro bujawereri merā waakōāyupu.

23 Īgū bujawereri merā waamakū ĩāgū, Jesús Īgū buerārē ĩā, āriyupu:

—Wāri doebiri oparārē Marīpu Īgūyarārē dorerogwe Īgūsā waadamakū diasagorāa, āriyupu.

24 Īgū irasū ārimakū, Īgūsā gapu péguka, pémasībirīñurā. Jesús dupaturi werenemoyupu doja Īgūsārē:

—Yu buerā, musārē werea. Masaka: “Wāri opari merā ōārō waarokoa yare”, āri ḡūñarārē Marīpu Īgūyarārē dorerogwe Īgūsā waamakū diasagorāa.

25 Camellu awiru gobegāgwe ñajātariweremasībirikumi. I nemorō, wāri doebiri opagure Marīpu Īgūyarārē dorerogwe waamakū diasāa, āriyupu.

26 Īgū irasū ārimakū pérā, nemorō péguka, Īgūsā basi gāme sērēñanurā:

—Iro merē, ¿noā gapu Marīpu tausūmurā Īgū p_{uro}gue waamurā āārībokuri? āriñurā.

27 Jesús Īgūsārē ĩā, āriyupu:

—Masaka Īgūsā basi Īgūsā iriri merā Marīpu p_{uro}gue waamasībema. Marīpu dita Īgūsārē Īgū puro āārīmurā waamakū irimasīmi. Īgū dita āārīpererire irimasīmi, āriyupu.

28 Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro Īgūrē āriyupu:

—Gua Opu, gua murē tayarā, āārīpereri gua opadeare pípeokōābū, ārīyupu.

²⁹ Jesús yujuyupu:

—Diayeta musārē werea. Yū merā Marīpuya kerere wererā waarā, Īgūsāya wiirire, Īgūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē, Īgūsāya pooerire pípeorā, wāri ōārī wajatarākuma.

³⁰ Īgūsā iro dupuyuro opaderosū i ūmūguere cien nemorō Īgūsāya wiiri, Īgūsā pagupūrā, pagosā nome, pūrā, Īgūsāya pooeri oparākuma. Īgūsā, yaarā āārīmakū ĩārā, gajerā Īgūsārē ñerō tarimakū irikerepuru, wāri ōārī wajatarākuma. I ūmū peremakū, ūmūgasigwe perebiri okari oparākuma.

³¹ Wārā daporare wāri oparā, purūguere neō gajino opamerā dujarākuma. Opamerā gapu, purūguere wāri oparā dujarākuma, ārīyupu Jesús.

Dupaturi Jesús ĩgū boaburire weredea

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² Purū Jesús Jerusalēgwe waarī maague ĩgū buerā dupuyuro majāyupu. Īgū dupuyumakū ĩārā, ĩāgukakōāñūrā. “¿Marīrē irogue naásū waarokuri?” ārī gūña, güiri merā ĩgū purū tayañūrā. Irasirigu Jesús ĩgū buerā pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarārē siiu, ĩgārē waaburire werenūgāyupu doja:

³³ —Ōārō péka! Marī Jerusalēgwe waarā yāa. Irogue yū āārīpererā tīgū, paía oparāguere, Moisés gojadeare buerimasāguere wiasūgukoa. Īgūsā yure: “Boaburo”, ārīrākuma. Irasirirā judío masaka āārīmerāguere wiarākuma.

³⁴ Īgūsā yure burida, siku eotúbira, buro tārārākuma. Irasiri odo, yure wējērākuma. Īgūsā yure wējēadero purū, urenu waaró merā masāgukoa, ārīyupu Jesús.

Santiago, Juan merā Jesúre sērēdea

(Mt 20.20-28)

³⁵ Purū Zebedeo pūrā Santiago, Juan Jesús purū waa ejanugā, ĩgūrē āsū ārī sērēñūrā:

—Gware buegu, gua sērērōsūta gware irika! ārīñūrā.

³⁶ Jesús ĩgūsārē sērēñayupu:

—¿Ñeénorē yū irimakū gāāmerī musā?

³⁷ ĩgūrē yujūñūrā:

—Mū Opu ñajāgū, gwadere mū merā doremurā sóoka! Sugure mū diaye gapu, gajigure kúgapu doadoreka! ārīñūrā.

³⁸ Jesús ĩgūsārē ārīyupu:

—Musā yure sērēñrē pémasībea. Yū buro ñerō tarigukoa. ¿Yū ñerō tarirosū musāde ñerō tarirā, bokatīūrākuri? ¿Yure ĩgūsā wējērōsū musādere ĩgūsā wējēmakū, bokatīūrākuri? ārīyupu.

³⁹ —Bokatīūkōārākoā, ārī yujūñūrā.

Jesús ĩgūsārē ārīyupu:

—Yū irirosū musāde ñerō tari, boarākoā.

⁴⁰ Yū gapu musārē yū diaye, kúgapu doamurārē beyemasībea. Yūpū āmusiadi āārīmī irire. Irasirirā ĩgū beyenerā dita yū diaye, kúgapu doarākuma, ārīyupu.

⁴¹ Gajerā Jesús buerā pe mojómarā gapu Santiago, Juan ĩgūsā Jesúre sērēñrē pérā, ĩgūsā merā guañūrā.

⁴² ĩgūsā guamakū ĩāgū, Jesús ĩgūsārē ĩgū purū siiu neeō, ārīyupu:

—I nikū marā oparā Marīpüre buremumerā ĩgūsāyarārē turaro merā dorema, ĩgūsā dorerire iridorerā. Irire masīa musā.

⁴³ Mũsã tamerã ĩgũsã irirosũ iribirikoa. Mũsã watopeguere opu ããrĩduagu, mũsãrẽ moãboegu irirosũ ããrĩrõ gããmea.

⁴⁴ Sugu mũsã watopegue ããrĩgũ gajerã nemorõ ããrĩduagu, ããrĩpererãrẽ moãboegu irirosũ ããrĩburo.

⁴⁵ Yũde irasũta ããrã. Yũ ããrĩpererã tĩgũ masaka yũre iritamuburo, ãrĩgũ meta arribũ. Yũ gapũ ĩgũsãrẽ iritamugũ arribũ. Irasirigu wãrã masakare yũ boari merã ĩgũsã ñerõ iridea wajare wajaribosagu aarigũ iribũ, ãrĩyupu Jesús.

Jesús Bartimeo wãikũgũre koye iãbire taudea
(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Pũrũ Jesús ĩgũ buerã merã Jericõgue ejayupu. Iri makãrẽ tariwãgãmakũ, wãrã masaka ĩgũsã merã waañurã. ĩgũsã waarĩ maa tũro sugu koye iãbi doayupu. ĩgũ Bartimeo wãikũgũ, Timeo magũ ããrĩyupu. Ɖmurikũ iri maa tũro masakare niyeru sãrẽ doanĩnyupu.

⁴⁷ Masaka: “Jesús Nazaretmũ aarĩmi”, ãrĩmakũ pẽgu, ãsũ ãrĩ gainĩnũgãyupu: —Jesús, David parãmi ããrĩturiagu, yũre bopoñarĩ merã iãka! ãrĩyupu.

⁴⁸ ĩgũ irasũ ãrĩ gainĩmakũ pãrã, wãrã masaka: “Toeaka!” ãrãdiñurã. ĩgũsã irasũ ãrĩkerepũrũ, ĩgũ gapũ ĩgũ gainĩadero nemorõ:

—David parãmi ããrĩturiagu, yũre bopoñarĩ merã iãka! ãrĩ gainĩyupu.

⁴⁹ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽ, Jesús dujanũgãja, masakare:

—Siurika ĩgũrẽ! ãrĩyupu.

Ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, gajerã ĩgũrẽ siiu: “Ɖsũyaka! Wãgãnũgãka! Mũrẽ siiumi”, ãrĩñurã.

⁵⁰ ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pẽ, ĩgũya surĩro wekamañerẽ túweapĩ, pari wãgãnũgã, Jesús pũro ejanũgãjayupu.

⁵¹ Jesús ĩgũrẽ sãrẽñayupu:

—Ñẽenorẽ yũ mũrẽ irimakũ gããmerĩ? ãrĩyupu.

Bartimeo yũyũyupu:

—Buegu, yũre koye iãmakũ irika! ãrĩyupu.

⁵² Jesús ĩgũrẽ ãrĩyupu:

—Mũ yũre bũremurĩ opãa. Irasirigu tausũa, ãrĩyupu.

Ĩgũ irasũ ãrĩmakũta, koye iãbiradi õãrõ iãmasĩakõãyupu. Pũrũ maague Jesũre tũyawãgãyupu.

11

Jesús Jerusalẽgue ejadea

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Pũrũ Jesús ĩgũ buerã merã Jerusalẽgue ejaburo dupuyuro, Betfagẽ, Betania wãikũrĩ makãrĩ pũro ejarũroriyupu. Iri makãrĩ Olivos wãikũrĩ buũru ããrĩdujimejãrõ ããrĩyuro. Irogue ejagu, Jesús pãrã ĩgũ buerãrẽ ãsũ ãrĩ iriyupu:

² —Si makã marĩ bokatiũrõ ããrĩrĩ makãgue waaka! Irogue ejarã, sugu burrore ĩgũsã sianũadire neõ suñarõ peyasũña marĩgũrẽ bokajarãkoa. ĩgũrẽ kura, ãrĩrika!

³ Sugu mũsãrẽ: “¿Nasirimurã yãri?” ãrĩmakũ: “Marĩ Opu gããmeami. Dapora wiagũkumi doja”, ãrĩka! ãrĩ iriyupu.

⁴ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, pãrã waa, maa tũro ããrĩrĩ wii disipũro burrore ĩgũsã sianũadire bokaja, ĩgũrẽ kurañurã.

⁵ ĩgũsã irasirimakũ iãrã, iro ããrĩrã sãrẽñãñurã:

—¿Nasirirã yãri? ¿Nasirimurã burrore kurari? ãrĩñurã.

6 Īgūsā irasū ārimakū pérā, Jesús ārāderosūta wereñurā. Īgūsā irasū āri weremakū pérā: “Āiaka!” āri yujuñurā.

7 Pꝛꝛꝛ burrore Jesús pꝛꝛꝛogue āiāñurā. Āija, Īgūsāya wekama suríre túwea, burro weka peoñurā. Jesús ĩgū wekague maríbeja waayurꝛꝛ.

8 Masaka wárā Īgūsāya wekama suríre túwea āi, ĩgū waaburi maarē sēōpídupuyuñurā ĩgārē buremurā. Gajerā yukꝛꝛ dꝛꝛꝛari pꝛꝛikarire diti, maarē pídupuyuñurā, ĩgū waari maa oārī maa āārīburo, ārīrā.

9 Irasirirā ĩgū dupuyuro waarā, ĩgū pꝛꝛꝛ tꝛꝛyarāde āsū āri gainñurā:

Marī Opꝛꝛꝛ ꝛꝛꝛuyari sīrā! Īi Marīpꝛꝛꝛ marīrē taugꝛꝛ iriudi oārō aariburo.

10 Marī Opꝛꝛꝛ ñajāburi oārō aariburo. Marī ñekū David opꝛꝛꝛ āārīderosūta oārō āārīburo.

Marīpꝛꝛꝛ: “Oātaria mꝛꝛ āārīpererā Opꝛꝛꝛ āmugasigwe āārīgū”, āri, ꝛꝛꝛuyari sīrā! ārīñurā.*

11 Irasirigꝛꝛ Jesús Jerusalégue eja, Marīpꝛꝛꝛaya wiigwe ñajāa, āārīpereri iri wiimagwe āārīrīrē ĩāpeokōāyurꝛꝛ. Īā odo, Betaniague ĩgū buerā pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā merā waayurꝛꝛ. Īgūsā irogue waaripoere ñamikague āārīsiayuro.

*Jesús higueraꝛꝛ dꝛꝛka marīdire ñāimakū iridea
(Mt 21.18-19)*

12 Gajinꝛꝛ garꝛꝛ Betaniague āārānerā Jerusalégue goedujāañurā doja. Jesús irogue goedujāagꝛꝛ, ꝛꝛaboakōāyurꝛꝛ.

13 Yoarogue merā higuera wāikudire oārō pꝛꝛikudire ĩā: “Dꝛꝛkakꝛꝛkoā”, ārīgū ĩāgū waadiyurꝛꝛ. Īrigꝛꝛ garꝛꝛ dꝛꝛka marīyuro. Dꝛꝛkakꝛꝛipoe āārībiriyuro. Irasirigꝛꝛ pꝛꝛī direta bokajayurꝛꝛ.

14 Īrigꝛꝛ dꝛꝛka marīmakū ĩāgū, Jesús āsū ārīyurꝛꝛ:

—Īgū dꝛꝛkare masaka neō dupaturi baabirikuma. Neō dꝛꝛkakꝛꝛbirikoa, ārīyurꝛꝛ.

Īgū irasū ārimakū, ĩgū buerā péñurā.

*Jesús Marīpꝛꝛꝛaya wiigwe duarārē béowiudea
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)*

15 Pꝛꝛꝛꝛ Jerusalégue eja, Jesús Marīpꝛꝛꝛaya wiigwe ñajāyurꝛꝛ. Irogue doebiri duarārē, wajarirādere béowiuyurꝛꝛ. Niyeru gorawayurimasāya niyeru sāñarī kūmarīrē yomeéwiunokōāyurꝛꝛ. Bujare dua doanīrāya doaripērdere irasūta iriyurꝛꝛ.

16 “Neō duari āi ñajābirikōāka, Marīpꝛꝛꝛaya wiiguere!” ārīyurꝛꝛ Jesús masakare.

17 Āsū āri bueyurꝛꝛ ĩgūsārē:

—Marīpꝛꝛꝛ ĩgūya wereníri gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmí: “Yaa wii, yꝛꝛe buremurā yꝛꝛe sērēri wii wāikꝛꝛokoa. Irasirirā āārīpereri níkū marā i wiigwe yꝛꝛe sērērā aarirākuma”, ārīdi āārīmí. Musā garꝛꝛ, ĩgū irasū ārīkererꝛꝛꝛ, yajarimasāya wii irirosū āārīmakū yāa, ārīyurꝛꝛ Jesús.

18 ĩgū irasū ārimakū, āārīpererā masaka pégukakōāñurā. Irasirirā paía oparā, Moisés gojadeare buerimasāde ĩgārē güiñurā. “¿Nasiri ĩrē wējērākuri?” ārī güñamañurā.

19 Pꝛꝛꝛꝛ ñāimejāripoe Jesús ĩgū buerā merā iri makārē wiriwāgākōāyurꝛꝛ doja.

*Jesús buerā higueraꝛꝛ boanugādire ĩādea
(Mt 21.20-22)*

20 Gajinu boyoripoe maague waarã, higueraḡu nugũrĩḡue merãta ñaĩnugãdire ããñurã.

21 Pedro iriḡue Jesús arãdeare ḡũña, ĩḡũrẽ arĩyuru:

—Bueḡu, ããka! Iḡu higueraḡu mu boadoredi boakõãsiayo, arĩyuru.

22 Jesús yujuyuru:

—Marĩpũre buremuka!

23 Diayeta musãrẽ werea. Sugu Marĩpũre buremugũ, ĩḡũrẽ: “I buúrure dia wãdiyague béoka!” arĩmakũ, ĩḡũ arãderosũta waarokoa. Musã: “Marĩpũ ãsũ irimasĩbirikumi”, arĩ ḡũñarõ marĩrõ: “Ĩḡũrẽ yu sãrẽaderosũta waarokoa”, arĩ buremumakũ, Marĩpũ diayeta irasirigakumi.

24 Irasirigu musãrẽ irire wereḡura doja. Marĩpũre sãrẽrã: “Yu sãrẽrõsũta waarokoa yũre”, arĩ buremumakũ, musã sãrẽrõsũta irigakumi.

25 Irasirirã Marĩpũre musã sãrẽburo dupuyuro gajerã musãrẽ ñerõ iridea waja ĩḡũsã merã guarire pirika! ĩḡũsã ñerõ irideare kãtika! Irasirimakũ ãḡũḡũ, Musãpũ umugasigũe ãarĩḡũ musã ñerõ irideare kãtigakumi.

26 Gajerã musãrẽ ñerõ irideare musã kãtibirimakũ ãḡũḡũ, ĩḡũde musã ñerõ irideare kãtibirikumi, arĩyuru Jesús.

*Judío masaka oparã Jesúre: “¿Noã murẽ doreri?” arĩ sãrẽñadea
(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)*

27 ĩḡũ irasũ arãdero pũru, dupaturi Jerusalẽḡue waañurã doja. Iroḡue eja, Jesús Marĩpũya wiĩḡue waanamakũ ããrã, paĩa oparã, Moisés gojadeare buerimasãde, judío masaka murã merã ĩḡũ pũroḡue waa ejanugã,

28 ĩḡũrẽ sãrẽñañurã:

—¿Noã murẽ doreri mu irasirimakũ? ¿Noã murẽ: “Ãsũ irika!” arĩrĩ? arĩñurã.

29 Jesús ĩḡũsãrẽ yujuyuru:

—Yũde musãrẽ sãrẽñagura. Musã yujumakũ, yũde musãrẽ yujugura.

30 ¿Noã Juãrẽ masakare deko merã wãiyedoreḡu iriuyuri, Marĩpũ, o masaka? Yujuka! arĩyuru Jesús.

31 ĩḡũ irasũ arĩmakũ pãrã, ĩḡũsã basi ãsũ arĩ ḡãme werenĩñurã:

—“Marĩpũ Juãrẽ doredi ããrĩmĩ”, marĩ arĩmakũ, Jesús marĩrẽ: “¿Nasirirã ĩḡũ weredeare buremubiriri musã?” arĩbokumi.

32 ããrĩperã masaka: “Diayeta Juan Marĩpũya kerere weredupuyudi ããrĩmĩ”, arĩ ḡũñama. Marĩ: “Masaka Juãrẽ wãiyedorenerã ããrĩmã”, arĩmakũ, masaka marĩ merã guabokuma, arĩñurã. Masakare ḡũisã, irire irasũ arĩñurã.

33 Irasirirã: “Masĩbirikoa”, arĩ yujũñurã Jesúre.

Irasirigu Jesús ĩḡũsãrẽ arĩyuru:

—Musã yũre: “¿Noã murẽ irire doreri?” arĩ sãrẽñadeare yũde musãrẽ yujubea, arĩyuru.

12

*Jesús ñerã moãrã keori merã buedea
(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)*

1 Pũru Jesús paĩa oparãrẽ, Moisés gojadeare buerimasãrẽ, judío masaka oparãrẽ keori merã ãsũ arĩ wereyuru:

—Sugu masakũ ĩḡũya poeḡue ĩḡuidarire otekumi. Ote odo, iri poe turo útãyeri merã sãrĩsãkumi. Ëtãyegũe ĩḡũ karabipiri gobere irikumi. Wĩ ãmarĩ wiĩḡãrẽ irikumi, iri poeere korerã õãrõ ãã koreburo, arĩḡũ. Irasiri odo, gajerãrẽ iri poeere wayu: “Yaa oteri dukare yũre deko merã sãrãkoa,

y_u musārē iri pooere wayuri waja”, ārikumi. Irasū āri odo, gajerogue waakōākumi.

² P_ur_u igui űiripoe ejamakū, ĩgūrē moāboegure ĩgūya pooere moārā p_urogue iriukumi, ĩgūya pooema oteri dukare deko merā sērēdoregu.

³ Iri pooere moārā gap_u ĩgū irogue ejamakū ĩārā, ĩgūrē űeā, pākuma. Neō gajino sīrō marīrō ĩgūrē iridujukuma.

⁴ P_ur_u iri poee op_u gajig_u ĩgūrē moāboegure iriukumi doja. ĩgūrē dipurure pá, kāmitúkuma. ĩgūrē b_urida, iridujukuma.

⁵ Iri poee op_u gajig_u iriukumi doja. ĩgūrē wējēkōākuma. P_ur_u wārā iriukumi doja. Surāyerire pá, gajerārē wējēkōākuma.

⁶ Irasirig_u iri poee op_u magū, ĩgū b_uro maigū dita d_uyakumi. “Y_u magūrē b_uremurākuma”, āri gūñarī merā ĩgūrē iriutūnuadikumi.

⁷ Iri pooere moārā gap_u ĩgū magū ejamakū ĩārā, ĩgūsā basi āsū āri gāme wereníkuma: “Īta p_urguere i pooere opabu āārīmi. ĩgūrē wējēkōārā! Irasirirā marī basi i pooere oparākoa”, ārikuma.

⁸ Irasirirā ĩgūrē űeā, wējē, poee t_urogue ĩgūya dup_ure āiwāgā béokōākuma, āriyup_u Jesús.

⁹ Irasū āri odo, ĩgūsārē sērēñayup_u:

—Iro merē poee op_u, ĩnasirigukuri ĩgūya pooere moārārē? Āsū irigakumi. Irogue waa, ĩgūsārē wējē, ĩgūya pooere gajerā gap_ure sīgukumi.

¹⁰ ĩMusā Marīp_uya werenīrī gojadea pūrē ire buebiriri? Āsū āri gojasūdero āārīb_u:

Suye ātāye wii iririmasā ĩgūsā béoadeaye merā gajig_u gap_u oārō turari wii irigakumi.

¹¹ Marīp_u irasiridi āārīmi. Marī ĩgū irasirideare ĩārā: “Ōātaria”, āri gūñāa, āri gojasūdero āārīb_u, āri wereyup_u Jesús ĩgūsārē.*

¹² Judío masaka oparā ĩgū i keori merā irasū āri weremakū pérā: “Marīrē: ‘ĩgūsā irirosū űerā āārā’, āriġū irikumi”, āri pémasī, ĩgūrē űeā, peresu irid_uadiñurā. Irasirid_uakererā: “Masaka ĩgūrē marī irasirimakū ĩārā, marī merā guabokuma”, āri gūñañurā. Irasirirā ĩgūsārē gūi, Jesúre pirikōā, gajerogue waakōañurā.

Romano marā op_u masakare niyeru wajasearire Jesúre sērēñadea (Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ P_ur_u Jesúre weresād_uarā, surāyeri fariseo bumarārē, Herodeya bumarādere Jesús p_urogue ĩgūrē wāri sērēña, diaye yujubirimakū iridorerā iriuf_uurā.

¹⁴ ĩgūsā iriuanerā Jesús p_urogue ejarā, āsū āriñurā:

—Bueg_u, m_u iririkurire masīa. M_u āriġatoro marīrō werenía. Marīp_uyare diayeta buea. “ĩNaāsū gūñarī masaka y_ure?” āri gūñarō marīrō diayeta ĩgūsārē werea. Oparārē, ubu āārīrādere āārīpererārē s_urosūta ĩāa. Irasirig_u guare werekā! Romano marā op_u marīrē niyeru wajasearire marī wajarimakū, ĩōāgorari, o oāberī? ĩWajariro gāāmerī, o wajaribirikōārō gāāmerī? āriñurā.

¹⁵ Jesús gap_u ĩgūsā irigatori merā ĩgūrē űerō irid_uarire masīsīā, āsū āriyup_u:

—ĩNasirirā y_u űerō yujumakū irid_uari musā? Niyeru tire y_ure ārika! Iri tire ĩām_urā! āriyup_u.

¹⁶ ĩgū irasū āri_umakū pérā, suti āiñañurā. Jesús ĩgūsārē sērēñayup_u:

—I tiguere, ĩnoāya diap_u keori, noāya wāi tuuyari? āriyup_u.

—Romano marã opɥaya diapu keori, ïgũ wãita tuuyáa, ãrĩ yujũñurã.

¹⁷ Irasirigu Jesús ïgũsãrẽ ãrĩyupu:

—Iro merẽ romano marã opɥaya ããrĩrĩrẽ ïgũrẽ sika! Marĩpɥaya garɥre Marĩpɥare sika! ãrĩyupu.

Ïgũ irasũ ãrĩmakũ pégukakõãñurã.

Saduceo bumarã, Marĩpɥ boanerãrẽ masũrĩrẽ Jesũre sërẽñadea

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸ Pɥɥ surãyeri saduceo bumarã Jesús pɥrogue ejañurã. Ïgũsã: “Masaka boanerãgue masãbirikuma”, ãrĩ bɥremurã ããrĩñurã. Irasirirã Jesũre ãsũ ãrĩñurã:

¹⁹ —Bueɥ, Moisés marĩrẽ ãsũ ãrĩ gojapídi ããrĩmĩ: “Sugũ marãpokudi pũrã marĩkereɥ ïgore boaweomakũ, ïgũ pagumũ ïgore dúunorẽgukumi. Irasirirã, ïgũ ïgo merã pũrãkurã ïgũ tĩgũ dagũ pũrã irirosũta ããrĩrãkuma”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

²⁰ Iripoeguere sugũ pũrã su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarã ããrĩunanerã ããrĩmã. Ïgũsã tĩgũ garɥ marãpoku, pũrã marĩgũta boakõãyupu.

²¹ Irasirigu ïgũ dagũ dokamuta ïgũ marãpo ããrĩdeore dúunorẽyupu. Ïgũde, ïgũ tĩgũ dagũ irirosũta pũrã marĩgũta boakõãyupu. Ïgũsã pẽrã dokamude pũrã marĩgũta boakõãyupu.

²² Irasũ dita pũrã marĩrãta boapereakõãñurã. Ïgũsã pɥɥ ïgũsã marãpode boakõãyupo pama.

²³ Ïgũsã su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarã ãma ïgore marãpokunadiñurã. Irasirirã boanerã masãmakũ, çniĩno marãpogora ããrĩgokuri? ãrĩñurã.

²⁴ Jesús ïgũsãrẽ yujuyupu:

—Mũsã diaye gũñabea. Marĩpɥaya werenĩrĩ gojadeare, ïgũ turaridere mũsã neõ masĩbea.

²⁵ Boanerã ïgũsã masãdero pɥɥ, ïgũsã ãmugasigue Marĩpɥare wereboerã irirosũ ããrĩrãkuma. Iroguere marãpokũbirikuma. Ïgũsã pũrã nomedere nomesubirikuma.

²⁶ çMoisés gojadea pũguere boanerã ïgũsã masãburire buebiriri? Iripoeguere yukũgãgue ãjũrõgue Marĩpɥ Moisére ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Yũ Abraham, Isaac, Jacob Opũta ããrã”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

²⁷ Irasirirã ïgũsã boanerã ããrĩkererã, Marĩpɥ merã okarã ããrĩma. Irasirigu Marĩpɥ boanerã dupaturi masãbirimurã Opũ ããrĩbemi. Okarã, boanerãgue dupaturi masãmurã Opũ ããrĩmi. Irasirirã mũsã: “Boanerã masãbirikuma”, ãrĩ gũñarã, diaye gũñabea, ãrĩyupu Jesús.

“çDiĩ garɥ Marĩpɥ doreri gaji doreri nemorõ ããrĩrĩ?” ãrĩ sërẽñadea

(Mt 22.34-40)

²⁸ Ïgũsã Jesús merã werenĩripoe sugũ Moisés gojadeare buerimasũ ïgũsã pɥro ejayupu. Jesús ïgũ õãrõ yujurire pé, ãsũ ãrĩ sërẽñayupu ïgũrẽ:

—çDiĩ garɥ Marĩpɥ doreri gaji doreri nemorõ ããrĩrĩ?

²⁹ Jesús ïgũrẽ yujuyupu:

—Gaji doreri nemorõ ããrĩrĩ i ããrã: “Israel bumarã õãrõ péka! Marĩpɥ sugũta mũsã Opũ ããrĩmĩ.

³⁰ Irasirirã mũsãaya yujupũrãrĩ merã, mũsã ããrĩrikari merã, ããrĩpereri mũsã gũñarĩ merã, mũsã turari merã Marĩpɥare mũsã Opũre maĩka!”

³¹ I doreri pɥɥma ãsũ ãrã: “Mũ basi maĩrõsũta mũ pɥro ããrĩrãrẽ maĩka!” I pe dorerita gaji ããrĩpereri doreri nemorõ ããrã, ãrĩyupu Jesús.

³² Īgū irasū āřĩmakū, Moisés gojadeare buerimasū āsū āřĩ yuŋyupū:

—Buegu, irasūta āārā. Mu āřĩřĩ diayeta āārā. Marĩpu suguta āārĩmi. Gajigu ĩgū irirosū āārĩgū mámi.

³³ Marĩrē marĩya yuŋyupũrārĩ merā, marĩ gũñarĩ merā, āārĩpereri marĩ turari merā Marĩpure maĩrõ gāāmea. Marĩ basi maĩrõsūta gajerārē maĩrõ gāāmea. Marĩpure buremurā ĩgū ĩūrõ waimurā wējē soepeomakū òāgorāa. I nemorõ Marĩpure, masakadere marĩ maĩmakū òātaria, āřĩyupū.

³⁴ Īgū pémasĩřĩ merā òārõ yuŋyupū ĩā, Jesús ĩgūrē āřĩyupū:

—Mérõ duyaá, Marĩpu mu Opū āārĩřĩrē mu pémasĩburo, āřĩyupū.

Jesús irire irasū ārādero puŋu, neõ sugū ĩgūrē sērēñanemobiriñurā.

“¿Noā parāmi āārĩturiagu āārĩřĩ Cristo?” āřĩ sērēñadea

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Jesús Marĩpuya wiigüe buegu, āsū āřĩ sērēñayupū:

—¿Nasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, David parāmi āārĩturiagu āārĩmi”, āřĩřĩ?

³⁶ David, Cristo ñekū āārĩkeregu, Òāgū deyomarĩgū ĩgūrē weredorederosūta āsū āřĩ gojadi āārĩmi:

Marĩpu yu Opure āsū āřĩmi: “Òõ, yu diaye gapu doaka, yu merā dorebu! Irasirĩpoe murē ĩaturĩrārē mu dorerire tarĩnugānemobirimakū irigura”, āřĩmi, āřĩ gojadi āārĩmi David.*

³⁷ David, Cristo ñekū āārĩkeregu, ĩgūrē: “Yu Opū āārĩmi”, āřĩdi āārĩmi. ¿Nasirigu, Cristo, David parāmi āārĩturiagu āārĩkereparu, David ĩgūrē irasū āřĩyupū? āřĩyupū Jesús.

Wārā masaka iri wiigüe āārĩrā ĩgū wererire usuyari merā péñurā.

Jesús Moisés gojadeare buerimasāyamarē werede

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Jesús āsū āřĩ buenemoyupū:

—Moisés gojadeare buerimasā ñerõ iririre òārõ pémasĩka! Oparā irirosū surĩ yoari sāña, masaka ĩūrõgue waagorenama. Makā dekoguere masakare òārõ buremurĩ merā ĩgūsārē bokatĩřĩ òādoremakū gāāmema.

³⁹ Marĩ nerēřĩ wiiriguere ñajārā, òārĩ doarĩpēřĩgue dita doadũama. Bosenurĩ āārĩmakũdere oparā doarĩgue dita doadũama.

⁴⁰ Wapiweyarā nome wajamomakū ĩā, ĩgūsāya wiirire ēmanokõāma. ĩgūsārē bopoñarĩ merā ĩābirikererā, yoarĩpoe Marĩpure sērē ĩmugatoma, masaka ĩgūsārē: “Marĩpure òārõ buremuma”, āřĩburo, āřĩrā. ĩgūsā irasiriri waja, Marĩpu ĩgūsārē gajerārē wajamoārõ nemorõ wajamoāgukumi, āřĩyupū Jesús.

Wapiweyo bopogo Marĩpuya wiigüe igo niyeru tiri sādea

(Lc 21.1-4)

⁴¹ Puŋu Jesús Marĩpuya wiima ĩgūsā āmuburi niyeru neeõřĩ kũma puŋo masaka ĩgūsā niyeru sāmakū ĩā doanĩyupū. Wārĩ doebiri oparā iri kũmaguere wáro niyeru sāñurā.

⁴² Sugo wapiweyo iri kũma puŋo ejanugā, pe tigā mérõgā wajakurĩ tirigārē sāyupo.

⁴³ ĩri tirire igo sāmakū ĩāgū, Jesús ĩgū buerārē siiu, āřĩyupū:

—Diayeta musārē werea. Igo wapiweyo bopogo niyeru sīgõ, Marĩpu ĩūrõ gajerā āārĩpererā sĩadero nemorõ sĩamo.

44 Gajerā wári doebiri oparā wáro sīkerepuru, Īgūsāya wáro duyāa. Igo gapu bopogo āārīkerego, igo baari wajariboadeare āārīpereri sīpeokōamo Marīpure buremugō, āriyuru Jesús.

13

Jesús: “Marīpuya wii béosūrokoa”, āri werede

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

1 Jesús Marīpuya wiigwe āārādi wiriaripoe suga Īgū buega āsū āriyuru:

—Gware buega, ĩāka i wiire pagari ūtayeri merā iridea wii miērē, āriyuru.

2 Jesús Īgūrē yujuyuru:

—Musā i wiire wári wiire daporare ĩādāa. Purgue neō suye ūtaye gajije weka weamāideade dujabiriko. Āārīpereri matādiapereakōārokoa, āriyuru Jesús.

Jesús: “Ī ūmu pereburi dupuyuro āsū waarokoa”, āri werede

(Mt 24.3-38; Lc 21.7-36)

3 Puru Jesús Īgū buerā merā Olivos wāikuri buuru Marīpuya wii bokatiūrō āārīri buurugue waayuru. Jesús irogue eja doamakū, Pedro, Santiago, Juan, Andrēs Īgūrē Īgūsā seyarō sērēñāñurā:

4 —Gware wereka! ĩNaāsū āārīmakū, mu ārāderosū waarokuri? ĩÑeeno iri ĩmugukuri, iri āārīpereri irasū waaburi dupuyuro? āriñurā.

5 Jesús Īgūsārē yujuyuru:

—Ōārō pémasika! Gajerā musārē āriḡatorire pébirikōāka!

6 Wārā āriḡatorimasā aarīrākuma. “Yu Marīpu iriudi Cristo āārā”, ārīrākuma. Īgūsā irasū āriḡatomakū pérā, wārā masaka Īgūsārē buremurākuma.

7 Masaka musā puro ḡamewējērīrē pérā, yoarogue marā ḡamewējērī kerere pérā, ḡakabirikōāka! Irasūta waarokoa. Irasū waakerepuru, i ūmu pereburo duyaro koa dapa.

8 Su bumarā, gaji bumarā merā ḡamewējērākuma. Su nikū marā, gaji nikū marā merā ḡamewējērākuma. Wári makārīguere nikū ñomerokoa. Masaka wārā ūboari merā boarākuma. I āārīpereri merā masaka ñerō taripuroriwāḡārīrākuma.

9 Gajerā musārē ñeā, āāa, oparāguere ñerō iridorerā wiarākuma. Musā judío masaka nerērī wiirigwe āārīmakū, musārē pārākuma. Musā yare buremurī waja makārī marā oparā purogue, iri nikū marā oparā purogue āīsūrāko. Irasīrīmakū, musā Marīpuya ōārī kerere wererāko Īgūsārē. Irasīrīrā musā basi ōārō pémasika!

10 I ūmu pereburo dupuyuro Marīpuyare wererā āārīpereri buri marārē Īgūya kerere wererākuma.

11 Masaka musārē oparā purogue āīāmākū: “ĩNaāsū ārīrākuri Īgūsārē?” āri ḡūñarikumerāta waaka! Oparā musārē sērēñamakū, Marīpu ḡūñarī sīrī merā wererāko. Irasīrīrā musā basi werenībirikoa. Ōāḡū deyomarīḡū iritamurī merā, Īgū werenīrī sīrī merā wererāko.

12 I ūmu pereburo dupuyuro masaka Īgūsā pagupūrārē, Īgūsā tīrārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. Pagusāmarā Īgūsā pūrārē, pūrā Īgūsā pagusāmarārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma.

13 Yare musā buremurī waja āārīperero marā masaka musārē ĩaturi doorākuma. Musārē Īgūsā ñerō irikerepuru, yare buremurīrē piribirīmakū, Marīpu musārē taugākumi.

14 I amu pereburo dupuyuro ñegūrē Marīpure ĩaturigure ĩārākoa. Marīpuya wiigue ĩgūrē āārĩdorebiridea wiigue nĩmakū ĩārākoa. Iripoegue Marīpuya kerere weredupuyudi Daniel ĩgūrē gojadi āārĩmĩ. ĩgū gojadeare bueguno, pemasĩburo. Āsū ārĩ gojadi āārĩmĩ: “Iro ĩgū nĩmakū ĩārā, Judea nĩkūgue āārĩrā buurĩgue ũmaduriburo”.

15 Irasū waaripoere masakare ñerō waarokoa. Sugū ĩgūya wii wekague āārĩgū wii poekague ĩgūyare āĩgū ñajābirikōāburo.

16 Sugū ĩgūya pooerigue āārĩgūde ĩgūya surĩre wiigue āĩgū dujābirikōāburo.

17 Irasū waarĩnurĩrē nijĩpagosā nome, gajerā ĩgūsā pūrā mirĩrāgā oparā nomede buro ñerō tarirākuma.

18 Irasirirā Marīpure āsū ārĩ sērēka: “Puibu āārĩmakū, irasū waabirikōāburo”, ārĩ sērēka!

19 Irasū waarĩnurĩrē masaka ñerō tarirākuma. Marīpu i ũmurē iripuroridero purere masaka ñerō taridero nemorō ñerō tarirākuma. I ĩgūsārē ñerō waaburi neō dupaturi irasū waanemobirikoa.

20 Irasirigū Marīpu masakare i ñerō waarĩre: “Yoaripoe waabirikōāburo”, āĩgukumi. ĩgū irasiribirimakū, neō sugū masakū taribiribokumi. Irasirigū ĩgū beyenerārē bopoñasĩā, ĩgūsārē ñerō waarĩre: “Iropāta waaburo”, āĩgukumi.

21 Irasū ñerō waaripoere gajerā musārē: “Īaka! Ōōta Cristo āārĩmĩ”, o “Sōō āārĩmĩ Cristo”, āĩmakū pérā, buremubirikōāka!

22 Wārā āĩgatorikurā aarirākuma. Surāyeri: “Yu Marīpu iriudi Cristo āārā”, o “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, āirĩrākuma. Irasirirā masakare ĩgūsā āĩgatorire buremudorerā, wārĩ gajino iri ĩmurākuma. Irasirikererā, Marīpu beyenerārē ĩgūrē buremuduũmakū irimasĩbirikuma.

23 Iri irasū waaburi dupuyuro musārē i āārĩpererire weresĩāa. Irasirirā ōārō pemasĩka! ārĩ wereyupu Jesús ĩgū buerārē.

*Jesús i amugue ĩgū dupaturi aariburire werede
(Mt 24.29-35, 42-44; Lc 21.25-36)*

24 Jesús āsū ārĩ werenemoyupu ĩgūsārē:

–Irasū ñerō waarĩnurĩ puru, abe ũmumu naĩĩākōāgukumi. Namimude boyonemobirikumi.

25 Neñukā ũmugasigue āārĩrā yuridijarirākuma. Ūmarōgue marā turarāde naradari merā beosūrākuma.

26 Irasū waaripoere masaka yu āārĩpererā tĩgū, buro turari merā, gosewasiriri merā mikāyebogue i nĩkūguere dupaturi aarimakū ĩārākuma.

27 Yure wereboerārē āārĩperero i nĩkūguere iriugura. Irasirirā yaarārē Marīpu beyenerārē āārĩpererogue āārĩrārē yu purogue neeōrākuma.

28 Ire musā masĩburo, āĩgū, higueraḡu keori merā weregura. Irigū pū maamamakū ĩārā: “Bojori waaburo mérōgā dũyāa”, ārĩ masĩa.

29 Irigū waarósũta i āārĩpereri yu āirĩrĩ irasū waamakū ĩārā: “Marīpu iriudi dupaturi aariburo mérōgā dũyāa”, ārĩ masĩrākoa.

30 Diayeta musārē werea. I āārĩpereri yu āirĩrĩ, dapora marā ĩgūsā boapereburo dupuyuro irasū waarokoa.

31 Ūmugasi, i nĩkūde pereakōārokoa. Yu werenĩrĩ ḡapu neō perebirikoa. Āārĩpereri yu musārē āirĩrōsũta waayumarikurokoa.

32 Yũ dupaturi aariburinārē, iri horare neõ sugũ masĩbemi. Marĩpure wereboerã ãmugasigue ããrĩrãde masĩbema. Yũ Marĩpũ magũde masĩbea. Yũpũ suguta masĩmi.

33 Mũsãde yũ aariburinārē masĩbea. Irasirirã õãrõ pẽmasĩrĩ merã yũka! “Gũare iritamuka!” ãrĩ sẽrẽka Marĩpure!

34 I keori merã mũsãrẽ weregura. Wii opũ yoarogue gãmeñajãgũ waaburi dupuyuro ãgũrẽ moãboerãrẽ ãgũya wiire koredorekumi. Surãyerire ãgũ moãrĩrẽ pĩkumi. Gajĩgure wii disĩpũro koredorekumi, ãgũ dujariburire õãrõ yũdoregũ.

35 Irasiri odo, waakõãkumi. ãgũrẽ moãboerã gapũ ãgũ dujariburinārē neõ masĩbirikuma. Ñamika, o ñami deko, ãgãbo wereripoe, o boyoripoe aari-bokumi. ãgũsã õãrõ yũbirimakũ, ãgũ gũñaña marĩrõ aarigũ, ãgũsãrẽ kãrĩrãrẽ bokajagũkumi. Wii opũre moãboerã ãgũ dujariburinārē ãgũsã masĩbiriderosũta mũsãde yũ dupaturi aariburinārē masĩbea.

36 Gũñaña marĩrõ yũ aariburire masĩrã, yũre õãrõ pẽmasĩrĩ merã yũka! Sugu kãrĩgũ irirosũ ããrĩgũ yũre õãrõ yũbirikumi. ãgũ irirosũ ããrĩbirikõãka!

37 Yũ mũsãrẽ ãrĩrĩrẽ ããrĩpererãrẽ ãrĩgura. Õãrõ pẽmasĩrĩ merã yũka! ãrĩ wereyupũ Jesũs ãgũ buerãrẽ.

14

Oparã Jesũre ñeãburire ãmudea (Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

1 Penũ pascua bosenu, judío masaka pã wemasãrĩ morẽña marĩrĩ baari bosenu duyaripoe paia oparã, Moisés gojadeare buerimasã nerẽñurã. Jesũre ãrĩgatori merã ãgũsã ãgũrẽ ñeã, wẽjẽburire ãmufũrã.

2 Irire ãmurã, ãsũ ãrĩñũrã:

—I bosenu ããrĩmakũ ãgũrẽ ñeãbirikõãrã! Masaka marĩ merã guarã, marĩrẽ gainĩ turibokuma, ãrĩñũrã.

Sugo nomeõ Jesũre sãrõrĩ piupeodea (Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

3 Jesũs Betania wãĩkuri makãgue, Simón kãmi boadiya wiigũ ããrĩyupũ. ãgũ iri wiigũ ããrĩrã merã baa doanĩripoe sugo nomeõ suru sãrõdiru opago Jesũs pũro ejanũgãyupo. Igo opadiru “alabastro” wãĩkuri ãtãye merã iridiru, sãrõrĩ “nardo” wãĩkuri wajapari opadiru ããrĩyuro. Irirure tũpã, Jesũya dipurure piupeoyupo.

4 Gajerã iri wiigũ ããrĩrã igo irasirimakũ ããrã, gua, ãsũ ãrĩ gãme werenĩñũrã:
—¿Nasirigo iri sãrõrĩrẽ irasiriwasiribẽokõãrĩ?

5 Igo irire duamakã, trescientos niyeru tiri su bojori moã wajataropã wiri-boakuyo. Iri waja merã boporãrẽ iritamuboakumo, ãrĩñũrã. Igo irasiririre suyubirĩñũrã.

6 Jesũs gapũ ãgũsãrẽ ãrĩyupũ:

—Igre garibobirikõãka! ¿Nasirãrã igore garibori? Igo yũre õãrĩrẽ yãmo.

7 Boporã mũsã watopeguere ããrĩnĩkõãrãkuma. Irasirirã ãgũsãrẽ irita-muuarã iritamumasã. Yũ tamerãrẽ mũsã merã ããrĩnĩmakũ ããbirikoa.

8 Igo õãrõ iridũaro bokatũrõ yũre õãrõ iriamo. Yaa dupure masãgobegue ãgũsã pĩburi dupuyuro ãmuyugo, yũre sãrõrĩ piupeosiamo.

9 Diayeta mũsãrẽ werea. Marĩpũ masakare tauri kerere wererã ããrĩperero i ãmũgue waagorenarã, igo yũre irideadere gajerãrẽ wererãkuma, igore gũñaburo, ãrĩrã, ãrĩyupũ Jesũs.

*Judas Iscariote Jesúre wējēduarāguere ĩgārē ĩmuburire āmudea
(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)*

10 Pura Judas Iscariote wāikugu sugu Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopema paia oparā purogue waa, ĩgū Jesúre ĩgūsāguere ĩgārē ĩmuburire wereniyupa.

11 ĩgū irasū ārīmakū pérā, usuyari merā: “ĩgārē mu guare ĩmumakū, niyeru marē wajarirākoa”, ārīñurā.

Irasiirigū Judas: “¿Naásū āārīmakū ĩgūsārē yu Jesúre wiamakū ōākuri?” ārī gūñayupa.

*Jesús ĩgū buerā merā baatūnudea
(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)*

12 Pura judío masaka pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu puroririnu āārīmakū, Marīpu ĩūrō oveja majīrārē wējē baañurā. Irinuta Jesús buerā ĩgārē āsū ārī sērēñañurā:

—¿Noogue mu pascua bosenu baaburire āmumakū gāāmekuri? ārīñurā.

13 ĩgūsā irasū ārīmakū pé, Jesús ĩgū buerā pērārē āsū ārī iriyupa:

—Jerusalēgue waaka! Irogue sugu dekosoro kōāwāgāgū musārē bokatīrīgukumi. ĩgārē tayaka!

14 ĩgū, wiigūe ñajāmakū, iri wii opure: “Guare buegu, āsū ārī sērēñadoreami: ‘¿Dii taribugue yu buerā merā i pascua bosenuē baagukuri?’ ārāmi”, ārīka!

15 Musā irasū ārīmakū pé, wāri taribu āmarōgue āmuadea taribugueere ĩmugukumi. Irogue marī baaburire āmuka! āriyupa Jesús.

16 Irasiirirā iri makāgue waa, irogue eja, Jesús wereaderosūta bokaja, pascua bosenu baaburire āmuñurā.

17 Pura naimejāripoe Jesús ĩgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā merā iri taribugue baagu ejayupa.

18 ĩgūsā baa doanīripoe Jesús ĩgūsārē āriyupa:

—Diayeta musārē werea. Sugu musā watopema yu merā baa doanīgūta yure wējēduarāguere yure ĩmugukumi, āriyupa.

19 ĩgū irasū ārīmakū pérā, buro bujawererī merā sugano dita ĩgārē sērēñayonurā:

—¿Yu āārīrī marē ĩmubu? ārīñurā. Gajerāde irasū dita āārīñurā.

20 Jesús ĩgūsārē yujayupa:

—Sugu musā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopema yu merā baaguta āārīmi.

21 Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta yure āārīpererā tīgārē waarō yāa. Yure ĩmubu gapure ñetariro waarokoa. ĩgū deyoabirimakū ōāboyo, āriyupa.

22 Jesús, ĩgūsā baaripoe pārē āi, Marīpure: “Marē usuyari sīa”, ārī, pea, ĩgūsārē āsū ārī guereyupa:

—Ire baaka! Yaa dupu āārā, āriyupa.

23 Pura iirīripare āi, Marīpure: “Marē usuyari sīa”, ārī, ĩgūsārē iripare sīyupa. Irasiirirā āārīpererā iirīñurā.

24 ĩgūsārē āsū āriyupa:

—I yaa dí āārā. Yu masakare boabosagu yaa dí béori merā wārārē Yupa: “ĩgūsārē ōārō irigura”, ārīdeare iriyuwarikugukoa.

25 Diayeta musārē werea. Igui dekore marī dapora iirīrosū yu dupaturi neō iirīnemobirikoa. Puru Yuru Īgūyarārē dorerogue musā merā maama igui dekore iirīgukoa, āriyuru Jesús Īgū buerārē.

Jesús Pedroro: “Yure masikeregu: ‘Masībea’, āriḡukoa”, āri weredea (Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

26 Puru Marīpure bayapeo odo, Olivos wāikuri buurugue waakōāñurā doja.

27 Irogue Jesús Īgūsārē āriyuru:

—Musā āārīpererā gūñaturaro marīrō yure béowāgāperekōārākōa. Musā irasiriburire Marīpura werenīrī gojadesa pūgue āsū āri gojasūdero āārībā:

Yu oveja koregure wējēmakū irīgukoa. Irasirimakū, Īgūyarā oveja ūmawasiriakōārākuma, āri gojasūdero āārībā.*

28 Yu boadigue masādero puru, musā dupuyuro Galileague waadupuyugukoa, āriyuru.

29 Pedro gapu Jesúre āriyuru:

—Īgūsā āārīpererā murē béowāgākerepuru, yu gapu murē neō béowāgābirikoa, āriyuru.

30 Jesús Īgūrē yuḡuyuru:

—Murē diayeta werea. Dapagā ḡami āgābo pea wereburi dupuyuro mu yure masikeregu urea gajerārē: “Masībea”, āriḡatogukoa, āriyuru.

31 Pedro Īgūrē āriyuru:

—Yu mu merā boabu āārīkeregu: “Masībea”, āriḡatobirikoa, āriyuru.

Āārīpererā Īgū buerā Pedro ārīrōsū dita ārīñurā.

Jesús Getsemanīgue Marīpure sērēdea

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

32 Puru Getsemani wāikurogue ejañurā. Irogue Jesús Īgū buerārē:

—Ōōta doaka musā dapa! Marīpure sērēgū waagū yāa, āriyuru.

33 Irasū āri odo, Pedro, Santiago, Juārē siiuwāgāyuru. Īgū buro gūñariku, bujawereyuru.

34 Īgūsārē āriyuru:

—Buro bujawereri merā kōmoma goero peñakoa. Kārīmerāta ōō doa yūka! āriyuru.

35-36 Irasū āri odo, yoaweyaro waanemo, yebague moomejāja, Marīpure āsū āri sērēyuru:

—Au, āārīpererire irimasīa mu. I yu ñerō tariburire tauduagu tauka! Yu irasū ārīkerepuru, yu gāāmerōsū iribirikōāka! Mu gāāmerōsū gapu yure waaburo, āriyuru.

37 Puru Īgūsā purogue ejagu, Īgūsā kārīrārē bokajayuru. Pedroro āriyuru:

—Simón, ¿kārīgū yāri? ¿Nasirigu su horanogora yure kārībita yūmasīberi?

38 Kārīmerāta! Marīpure sērēka, wātī arīmesārīrē iribokoa, ārīrā! Musā gūñarī merā ōārīrē iridudāa. Irire iridukerērā, bokatūbea, āriyuru.

39 Irasū āri odo, Marīpure Īgū sērēaderosūta dupaturi sērēgū waayuru doja.

40 Dupaturi Īgūsā puro ejagu, kārīrārēta bokajayuru doja. Īgūsārē waja pūrītariyuro. Irasirirā, naāsū āri yuḡumasībiriñurā.

41 Ureagora kārīrārē bokajagu, Jesús Īgūsārē āriyuru:

—Siuñajā, kārīka pama! Iropāta ejāa. Yure āārīpererā tīgūrē ñerāguere wiari hora ejasīaa.

* 14:27 Zac 13.7

42 Wägānugāka! Náka, waarā! Yure wējēduarāguere yure ĩmubu aarisiami, ārīyupu Jesús.

Jesúre ñeāwāgādea

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

43 Īgū irasū ārī wereripoe Judas, Jesús buerā pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu āārādi ejayupu. Wārā masaka sareri majīrī, yuku dukari opanerā Jesús pūrore Īgū merā ejañurā. Īgūsā paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murā iriuanerā āārīñurā.

44 Īgūsā Jesús pūro ejaburi dupuyuro Judas Īgūsārē āsū ārī weredi āārīmí: “Yū Īgūya wayupārārē mimigūta āārīgukumi. Īgūrē ñeā, óārō sia, āitaka!” ārīdi āārīmí.

45 Judas, Jesús pūro ejaguta: “Guare buegu”, ārī, Īgūya wayupārārē mimiyupu.

46 Īgū mimimakū ĩārā, Judas merā aaranerā Jesúre turaro merā ñeāwāgāñurā.

47 Sugū Jesús buegu gapū paía opure moāboegure sareri majī merā Īgūya gāmpūrē dititá dijukōāyupu.

48 Jesús gapū Īgūsārē ārīyupu:

—¿Nasirirā sareri majīrī merā, yuku dukari merā sugū yajarimasūrē ñeārā aarirā irirosū yure ñeārā aariri?

49 Īmurikū Marīpuya wiigue musā watopegue buebu. Iroguere musā yure neō ñeābiribu. Musā irasiriri Marīpuya werenirī gojadesa pūgue gojaderosūta waaró yāa yure, ārīyupu Jesús.

50 Jesúre ñeāmakū ĩārā, āārīpererā Īgū buerā sugureta ũmaweonúwāgākōāñurā.

51 Sugū maamu Īgū ōmasiariñe merā dita Jesúre tūyayupu. Īgūdere ñeākōāñurā.

52 Īgūsā Īgūrē ñeāmakū, Īgū ōmasiariñerē meepí, surí marīgū ũmaduriwāgākōāyupu.

Jesúre oparā pūroguē āiadea

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

53 Pūru Jesúre paía opu pūroguē āijañurā. Iroguere paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murā āārīpererā nerēñurā.

54 Pedro gapū yoawayaro Jesúre tūyañajāa, paía opuya wii disipūro ñajārōma yebague eja, Marīpuya wiire korerā surara merā peame turo sūma doanīyupu.

55 Paía oparā, judío masaka murā, āārīpererā iroguē nerēanerā Jesúre ārīgatori merā weresāmurārē āmarā iriñurā Īgūrē wējēmurā. Irasirikererā, bokabiriñurā.

56 Wārā gajerā ārīgatori merā Jesúre weresākerepūru, keoro ejabiriyuro.

57 Gajerāde wāgānugāja, ārīgatori merā āsū ārī weresāñurā:

58 —Gua, Īgū āsū ārīmakū pébu: “Marīpuya wii masaka iridea wiire beokōāgura. Pūru urenu waaró merā gaji wii, masaka iribiri wiire irigura”, ārīmi, ārīñurā.

59 Īgūsā irasū ārīrīde keoro ejabiriyuro.

60 Irasirigu paía opu Īgūsā watopegue wāgānugāja, Jesúre sērēñayupu:

—¿Īgūsārē yujuberi mu? ¿Nasirirā murē irasū ārī weresārī? ārīyupu.

61 Jesús garu yujubiriyuru. Ígü yujubirimakü ñã, paía opu dupaturi sêrêñayuru doja:

—¿Mu Maripu ôatarigu magü Cristota aãriri?

62 Jesús Ígürê ariyuru:

—Yu Ígüta aãrã. Yu aãripererã tígürê Yuru turagu diaye garu doamakü ñãrãkoa. Ëmugasima mikãyebori weka yu aarimaküdere ñãrãkoa, ariyuru Jesús.

63 Ígü irasü arimakü pégu, paía opu Ígü guarire Imügü, Ígüya surírore täãyegue, äsü ariyuru:

—¿Nasirimurã gajerã Ígürê weresãrîrê pênemobokuri marî?

64 Musã, ígü basita Maripure ñerõ arîrîrê pésiã. ¿Naásü güñarî? ariyuru.

Ígü irasü arimakü pãrã, aãripererã äsü arîñurã:

—Maripure Ígü ñerõ arîrî waja boaburo, arîñurã.

65 Irasirirã surãyeri Jesúre síku eotú, suríro gasiro merã Ígüya koyere siabiato, Ígürê pá:

—“¿Noã marê pári?” arîbokaka! arîñurã. Maripuya wiire korerã Jesúre ñã, Ígüya diapure büro pánañurã.

Pedro Jesúre masíkeregü: “Masíbea”, arídea

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-29)

66 Pedro garu paía opu wii disipuro ñajãrõma yebague doaniryuru. Iro Ígü doaripoe sugo nomeõ paía opu moãboego ejayupo.

67 Ígü peame turo sũma doanímakü ñãgõ, Ígürê äsü ariyuru:

—Mude Jesús Nazaretmu merã aãrídita aãrã, ariyuru.

68 Pedro arígori merã äsü arî yujuyuru igore:

—Ígürê masíbea. Mu irasü arîrîrê pémasíbirikoa yu, ariyuru.

Irasü arî, iri wii turoma sãrîrõ disipurogue wiriaripoeta ágãbo wereyuru.

69 Moãboego Pedrore dupaturi ñã, iro aãrîrãrê ariyupo doja:

—Í, Jesús merãmüta aãrîmi, ariyupo.

70 Pedro dupaturi igore arígatoyuru doja:

—Äãrîbea yu, ariyuru.

Mérõgã purata iro aãrîrã Pedrore arîñurã doja:

—Mu diayeta Jesús buerã merãmüta aãrã. Mu Galileamüta aãrã. Pémasíróta Ígüsã irirosü werenía, arîñurã.

71 Ígüsã irasü arimakü, Pedro ariyuru:

—Maripu péuro diayeta werea. Yu musãrê diaye werebirimakü, Maripu yure wajamoãburo. Yu musã werenígürê masíbea, ariyuru.

72 Ígü irasü aríripoeta dupaturi ágãbo wereyuru. Pedro, ágãbo weremakü pégu, Jesús Ígürê: “Ágãbo pea wereburo dupuyuro mu yure masíkeregü, urea: ‘Masíbea’, arígatogukoa”, arãdeare güñaboka, büro oreyuru.

15

Jesúre Pilato puro äñjadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

1 Boyodujimejãriope aãripererã judío masaka oparã, paía oparã, murã, Moisés gojadeare buerimasã nerê: “¿Nasirirãkuri marî Jesúre?” arî wereníñurã. Werení odo, Ígürê sia, äñwãgã, Pilatore wiañurã.

2 Pilato Jesúre sêrêñayuru:

—¿Müta aãrîrî judío masaka Opu? ariyuru.

—Mu ãrĩrõsũta Ìgũta ããrã, ãrĩ yujuyupu Jesús.

³ Paía oparã Jesúre: “Ìĩ ñerõ iridi ããrĩmi”, ãrĩ, wári weresãñurã.

⁴ Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Pilato dupaturi Jesúre ãsũ ãrĩ sërẽñayupu:

—¿Neõ yujuberi? Péka! Ìgũsã murẽ wári weresãrã yáma, ãrĩyupu.

⁵ Jesús gapũ neõ yujabiriyupu. Irasirigu Pilato Ìagukakõayupu.

Jesúre wějẽdoredea

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶ Bojoriku pascua bosenũ ããrĩmakũ, Pilato sugũ peresugue ããrĩgũrẽ masaka wiudoregure wiunayupu.

⁷ Iripoere Barrabás wãikũgu gajerã romano marã oparãrẽ béoduarã masakare wějẽnerã merã peresugue ããrĩyupu.

⁸ Iri bosenũ ããrĩmakũ, Pilato purogue wárã masaka nerẽ:

—Mu bojoriku irinarõsũta irika doja! ãrĩ sërẽñurã.

⁹ Pilato Ìgũsãrẽ yujuyupu:

—¿Musã judío masaka Opũre yũ wiumakũ gããmerĩ? ãrĩyupu.

¹⁰ Pilato, paía oparã Jesúre Ìãturisã, Ìgũsã Ìgũrẽ wiamakũ masĩgũ, irasũ ãrĩyupu.

¹¹ Paía oparã gapũ masakare: “Barrabáre wiuka!” ãrĩ gainídoreñurã.

¹² Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ pé, Pilato Ìgũsãrẽ sërẽñayupu:

—Musã judío masaka Opũ, ãrĩgũ merã gapũre, ¿nasirimakũ gããmekuri?

¹³ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ, burõ gainírĩ merã:

—Curusague pábiatú wějẽka Ìgũrẽ! ãrĩñurã.

¹⁴ Pilato Ìgũsãrẽ ãrĩyupu:

—¿Ñeéno ñerĩrẽ iriari Ìgũ, musã irasũ ãrĩmakũ?

Ìgũsã gapũ dupaturi:

—Curusague pábiatú wějẽka Ìgũrẽ! ãrĩ gainíñurã.

¹⁵ Irasirigu Pilato Ìgũsã Ìgũ merã õãrõ dujamakũ iridũagu, Ìgũsã gããmerõsũta Barrabáre wiuyupu. Jesús gapũre tããdore, purũ surarare wiayupu, Ìgũrẽ curusague pábiatúdogu.

¹⁶ Irasirirã surara Jesúre Pilatoya wii disipũroma yebague ãijañurã. Irogue ããrĩpererã surarare Jesús purõ neõñurã.

¹⁷ Purũ surĩro burõ diiriñerẽ Ìgũrẽ sãñurã. Ìgũya dipurure pora bero Ìgũsã iriadea berore peoñurã.

¹⁸ Purũ: “Bũremurã aarika judío masaka Opũre!” ãrĩ gainíñurã.

¹⁹ Ìgũya dipurure yukũ dũka merã pá, Ìgũrẽ síku eotúbiranañurã. Ìgũrẽ buridarã ñadũkupuri merã ejamejãjanañurã.

²⁰ Purũ irasiri burida odo, surĩro diiriñerẽ túwea, Ìgũya surĩrore sãñurã doja. Irasiri odo, Ìgũrẽ curusague pábiatú wějẽmurã ãiãkõãñurã.

Jesúre curusague pábiatúdea

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Ìgũrẽ ãiãrã, sugũ Cirenemu Simón wãikũgure pooegue ããrãdi dujarigure bokatĩñurã. Ìgũ Alejandro, Rufo wãikũrã pagũ ããrĩyupu. Ìgũrẽ bokatĩrĩ, Jesús kõãdea curusare kõãdoreñurã.

²² Gólgota wãikũrogue Jesúre ãijañurã. “Gólgota”, ãrĩrõ: “Masaka dipuru boaweadea pero”, ãrĩdũro yáa.

²³ Irogue eja, Jesúre igui deko mirra wãikũri merã morẽadeare tĩãdiñurã. Jesús gapũ irĩbiriyupu.

24-25 Puru irogue ñamigãgã nueve hora ããrĩmakũ Jesũre curusague pábiatũ ãiwãgãnúkõãñurã pama. Odo, ãgũya surĩre: “¿Noãrẽ dujarokuri?” ãrĩboka birañurã, irire ãgũsã basi gãme dukawamurã.

26 “Íĩ ãsũ iridea waja boami”, ãrĩrã: “Íĩta judío masaka Opũ ããrĩmi”, ãrĩ gojadea majĩrẽ curusague ãgũ weka pábiatũñurã.

27 Jesũ merã pẽrã yajarikũrãrẽ gaji curusarigue pábiatũ ãiwãgũnúñurã. Sugũre ãgũ diaye gapũ, gajĩgũre kũgapũ pábiatũ ãiwãgũnúñurã.

28 Jesũre ãgũsã irasirimakũ, Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta waayuro: “Ígũ ñerĩ irigũ irirosũ ñerã merã wẽjẽsũgũkumi”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

29 Masaka irogue ããrĩrã Jesũs purõ ejanugãja, buridari merã ãgũrẽ ãgũsãya dipure sagui, ñerõ werenĩñurã.

—Jũũ, mũ Marĩpũya wiire bẽo, purũ arenũ waaró merãta iri wiire dupaturi iri odogakoa, ãrĩ werenibũ.

30 Irasirigũ mũ basi tauka! Curusague merã dijarika! ãrĩñurã.

31 Paía oparã, Moisés gojadeare buerimasãde ãgũrẽ ãsũ ãrĩ buridañurã:

—Gajerã gapũre taumi. Ígũ basi gapũ taumasĩbemi.

32 Diayeta Cristo, Israel bumarã Opũ ããrĩgũ, curusague merã ãgũ dijari-makũ ããrã, marĩ ãgũrẽ burẽmurãkoa, ãrĩ buridañurã. Ígũ merã pábiatũ ãiwãgũnúñũanerãde irasũta ãrĩ buridañurã.

Jesũs boadea

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

33 Goeripoe ããrĩmakũ, i nikũ ããrĩpererogue naĩtĩãkõãyuro. Ñre hora gora naĩtĩãyuro.

34 Ñre hora ejamakũta Jesũs burõ gainĩyupũ:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? ãrĩyupũ. Irasũ ãrĩgũ: “Yũ Opũ, yũ Opũ ¿nasirigũ yũre bẽori mũ?” ãrĩgũ iriyupũ.

35 Surãyeri iro ããrĩrã, ãgũ irasũ ãrĩ gainĩmakũ pẽrã:

—Péka! Marĩpũya kerere weredupuyudire Eliare siugũ yãmi, ãrĩñurã.

36 Sugũ ãgũsã merãmũ ãmwãgã, igui deko piari yosadea yũsũre yukũ yuwague siatũ, Jesũre iirĩburo, ãrĩgũ soemuũyupũ. Irasũ soemuũgũ, ãsũ ãrĩyupũ:

—Íãñarã marĩ, ãgũ curusague ããrĩgũrẽ Eliã ãidijugũ aarimakũ, ãrĩyupũ.

37 Jesũs burõ gainĩ, kõmoakõãyupũ.

38 Ígũ kõmomakũta Marĩpũya wii poekama taribu disipũro kãmutari gasiro ãmarõ gapũ merã yegue dijari, deko merã yeguesiajayuro.

39 Jesũs boamakũ ããgũ, romano surara opũ:

—Íĩ diayeta Marĩpũ magũ ããrãdañumi, ãrĩyupũ.

40 Nomedede yoaweyarogue Jesũre ãñũñurã. Ígũsã nome watopeguere Marĩa Magdalena ããrĩyupo. Gajego Marĩa Santiago, ãgũ tĩgũ José pago ããrĩyupo. Gajego Salomé ããrĩyupo.

41 Jesũs Galileague ããrĩmakũ, ãgũrẽ iritamunerã nome ããrĩñurã. Gajerã nome wãrã ããrĩñurã, Jerusalẽgue ãgũ merã waanerã nome.

Jesũya dupũre masãgobegue pídea

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

42-43 Naĩmejãripoe ããrĩmakũ, judío masaka siuñajãrĩnũ ñajãburo dupuyuro José, Arimatea wãikũri makãmũ Pilato purogue ejayupũ. Judío masaka oparã

watopemũ ããrĩyupũ. Īgũ Marĩpũ Īgũyarãrẽ doreburire yũgũ iriyupũ. Irasirigu gũiro marĩrõ Pilato purõ eja, Jesũya dupure yáabu sërẽyupũ.

⁴⁴ Īgũ irasũ ãrĩ sërẽmakũ, Pilato pégukakõãyupũ. Irasirigu surara opure siiu: —¿Jesũs ããrĩrõta boakõãrĩ? ãrĩ sërẽñayupũ.

⁴⁵ Surara opũ Īgũrẽ: “Boakõãmi”, ãrĩ yujmakũ pégũ, Pilato Josere Jesũya dupure ãidijudoreyupũ.

⁴⁶ Irasirigu Josẽ õãrĩ surĩro gasiro wajari, Jesũya dupure ãidiju, iri gasiro merã õmayupũ. Purũ su gobe masãgobe ãtãyegue mãdea gobegue piyupũ. Irasiri odo, iri gobere ãtã majĩ merã biayupũ.

⁴⁷ Īgũ Jesũya dupure yáamakũ, María Magdalena, gajego María Josẽ pago ããñurã.

16

Jesũs masãdea

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Judío masaka siuñajãrĩnũ* tariadero purũ, María Magdalena, gajego María, Santiago pago, gajego Salomé, sãrõrĩ wajariñurã Jesũya dupure piupeomurã.

² Semana ããrĩpuroririnurẽ† Īgũsã nome ñamigãgã, abe murĩriripoe Jesũya dupure yáadea masãgobegue waañurã.

³ Irogue waarã:

—¿Noã marĩrẽ iri masãgobe biadea ãtã majĩrẽ tũpãbosarãkuri? ãrĩ werenĩwãgãñurã.

⁴ Irogue ejarã, iri gobere biadea ãtã majĩ miẽrẽ gajerogue oyamakũ ããñurã.

⁵ Irasirirã iri gobegue ñajãa, sugũ maamũ ãiyemapãrẽ gapũ surĩro yoaro õãrõ borero sãñadi doamakũ ããñurã. Īgũrẽ ããrã, ããgukakõãñurã.

⁶ Īgũ gapũ Īgũsãno merẽ ãrĩyupũ:

—Gukabirikõãka! Musã Jesũs Nazaretmurẽ, Īgũsã curusague pábiatũ wẽjẽadire ãmarã yáa. Masãsiami. Oõrẽ mámi. Īãka, Īgũsã Īgũrẽ piãderore!

⁷ Īgũ buerãrẽ, irasũ ããrĩmakũ Pedroro wererã waaka! Īgũ musã dupuyuro Galileague waasiami. Irogue musã Īgũrẽ ããrãkoa Īgũ ãrĩderosũta, ãrĩyupũ.

⁸ Īgũ irasũ ããrĩmakũ pé, burõ gũka naradari merã waakõãñurã. Burõ gũisĩã, gajerãrẽ Īgũsã ããdeare werebiriñurã.

Jesũs María Magdalenarẽ deyoadea

(Jn 20.11-18)

⁹ Jesũs semana ããrĩpuroririnũ boyoripoe, Īgũ masãdero purũ María Magdalenarẽ deyoapuroriyupũ. Igo su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarã wãtẽãrẽ Īgũ béowiusũdeo ããrĩyupũ.

¹⁰ Jesũs igore deyoadero purũ, Īgũ buerãrẽ igo ããdeare werego waayupũ. Īgũsã burõ bujawereri merã orerã iriñurã.

¹¹ Igo Īgũsãrẽ: “Jesũs okami, Īgũrẽ ããbũ”, ãrĩ wererire pẽrã, burẽmubiriñurã.

Jesũs Īgũ buerire tũyarã pẽrãrẽ deyoadea

(Lc 24.13-35)

¹² Purũ Jesũs gajerã pẽrãrẽ makã tũrogue waarãrẽ deyoayupũ. Īgũ deyoapurorigu, deyoderosũ deyobiriyupũ. Irasirirã Īgũrẽ ããmasĩbiriñurã.

* 16:1 Judío masaka siuñajãrĩnũ, sãbado ããrã. † 16:2 Semana ããrĩpurorinũno, domingo ããrã.

¹³ Īgūrē ĩāmasĩ, pũũ ĩgũ buerã ããĩrõgue waa, Jesũs ĩgũsãrē deyoadeare wereñurã. ĩgũsãdere bũremuduabiriñurã.

*Jesũs ĩgũ buerãrē ĩgũyare buedoregũ pĩdea
(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)*

¹⁴ Jesũs ĩgũ boa, masãdero pũũ, ĩgũ buerã pe mojõma pere su gubu suru pẽrẽbejarãrē ĩgũsã baa doanĩrõgue deyoa, ãrĩyupũ:

—ĩNasirĩã, yũ masãdea kerere pẽkererã, bũremuberi, ĩgũsã mũsãrē werekerepũũ? Bũremurĩ opabea mũsã, ãrĩyupũ.

¹⁵ Pũũ ĩgũsãrē ãsũ ãrĩyupũ doja:

—Ããrĩpererogue marãrē Marĩpũ masakare tauri kerere wererã waaka!

¹⁶ Yũre bũremurã, deko merã wãĩyesũrã tausũrãkuma. Yũre bũremumerã gapũ peamegue bẽosũrãkuma.

¹⁷ Yũre bũremurã yũ wãĩ merã, yũ turaro merã wãtẽãrē masakaguere ñajãnerãrē bẽowĩurãkuma. Gaji masã ya ĩgũsã dupuyuro werenĩmasĩbirideare werenĩrãkuma.

¹⁸ ãñãrē ñeãmakũ, ĩgũsãrē ñerõ waabirikoã. Nima iirĩmakũdere pũrĩbirikoã. Pũrĩrikũrãrē ĩgũsãya mojõrĩ merã ñapeomakũ, ĩgũsãrē pũrĩrĩ tarirokoã, ãrĩyupũ Jesũs ĩgũ buerãrē.

*Jesũs ãmũgasigue mũrĩadeã
(Lc 24.50-53)*

¹⁹ Marĩ Opũ Jesũs irasũ ãrĩ were odoadero pũũ, Marĩpũ ĩgũrē ãmũgasigue ãĩmũrĩayupũ. Irasirĩgu irogue ejagu, Marĩpũ diaye gapũ eja doayupũ.

²⁰ ĩgũ buerã ĩgũ masakare tauri kerere ããrĩpererogue wererã waañurã. ĩgũsã irasũ weregorenamakũ, marĩ Opũ Jesũs ĩgũsãrē iritamunikõãyupũ. Irasirĩgu ĩgũ turari merã ĩgũsãrē iri ĩmurĩrē irimakũ irinayupũ, masakare ĩgũsã wererire: “Diayeta ããrã”, ãrĩ bũremudoregũ.

Iropãta ããrã.

SAN LUCAS

Lucas, opɔ Teófilo wāikugure gojadea

1-2 Opɔ Teófilo, yɔ mɔrɛ òǎdorea. Gɔa watopere Jesús irinugǎdeare iǎnerǎ guare ĩgũya kerere buema. Wǎrǎ gajirǎ, ĩgũsǎ guare buederosũta keoro gojanugǎsianerǎ āārĩmǎ.

3-4 Yɔde āārĩpereri Jesús irinugǎdeare masĩpeodɔagɔ, òǎrò bueɔɔ. Irasirigu mɔrɛ gajirǎ buedeare: “Diayeta āārǎ”, ārĩ masĩburo, ārĩgũ, irire keoro gojǎa.

Marĩpɔre wereboegɔ Juan masakare wāiyemasũ deyoaburire weredea

5 Herodes, Judea nikũ marǎ opɔ āārĩripoe sugɔ paĩ Zacarías wāikugɔ āārĩyupɔ. ĩgũ, paĩ Abías wāikugɔya bumɔ āārĩyupɔ. ĩgũ marǎpo Isabel wāikugɔ, paĩ Aarón wāikugɔ parǎmeò āārĩturiagogue āārĩyupɔ.

6 ĩgũsǎ pǎrǎgueta Marĩpɔ iũròrɛ diayemarɛ irirǎ, Moisére doreri pídeadere tarinugǎbirĩnũrǎ. Irasirirǎ gajirǎ ĩgũsǎrɛ: “Nerĩ irirǎ āārĩmǎ”, ārĩmasĩbirĩnũrǎ.

7 Isabel pũrǎ marĩgòno āārĩyupɔ. Irasirirǎ pũrǎ marĩrǎta, muũuakòǎnũrǎ.

8 Sunɔ Zacaríaya bumarǎrɛ Marĩpɔya wiigue Marĩpɔ iũrò moārĩ āārĩyuro. Irasirirǎ, ĩgũ paĩare iridorederosũta irirǎ irogue waañũrǎ.

9 Irogue ejadero pɔrɔ, ĩgũsǎ paĩa irinaròsũ Zacaríare sǎròrĩ soemubure beyebokañũrǎ. Irasirigɔ Zacarías Marĩpɔya wiima taribugue soemugũ ñǎjǎyupɔ.

10 ĩgũ irire soemuripoe iri taribu wirinugǎrògue wǎrǎ masaka Marĩpɔre sɛrɛrǎ irĩnũrǎ.

11 ĩgũ soemuripoe sugɔ Marĩpɔre wereboegɔ sǎròrĩ soemurò diaye gapɔ Zacaríare deyoayupɔ.

12 Zacarías ĩgũrɛ ĩǎgũ, ĩǎgũka, nasirimasĩbiriyupɔ. Buro gũiyupɔ.

13 ĩgũ gũimakũ ĩǎgũ, Marĩpɔre wereboegɔ gapɔ ãsũ ģrĩyupɔ:

—Zacarías, gũibirikòǎka! Marĩpɔ mɔ sɛrɛrĩrɛ pɛmi. Mɔ marǎpo Isabel sugɔ majĩgũ pũrǎkugokumo. ĩgũrɛ “Juan” wāiyeka!

14 ĩgũ merǎ buro usɔyagukoa. Wǎrǎ gajirǎ ĩgũ deyoamakũ, usɔyarǎkuma.

15 ĩgũ Marĩpɔ iũròrɛ ubu āārĩgũ meta āārĩgukumi. Igui deko pǎmurĩrɛ, siburidere neò irĩbirikumi. ĩgũ deyoaburĩ dupiyurogueta Òǎgũ deyomarĩgũrɛ opatarisiagukumi.

16 Wǎrǎ Israel bumarǎrɛ Marĩpɔre gũñaduúnerǎrɛ dupaturi gũñamakũ irigukumi doja.

17 Marĩ Opɔ aariburi dupiyuro Elías Marĩpɔya kerere weredupiyudi werederosũta Òǎgũ deyomarĩgũ turari merǎ masakare weregukumi. Pagusǎmarǎ ĩgũsǎ pũrǎ merǎ òǎrò āārĩburo, ārĩgũ; tarinugǎrĩmasǎdere oparǎ dorerire òǎrò yajuburo, ārĩgũ, Marĩpɔyare weregukumi. Irasirigu masaka marĩ Opɔre òǎrò usɔyari merǎ bokatĩrĩñeǎburo, ārĩgũ, irire weregukumi, ārĩyupɔ Marĩpɔre wereboegɔ Zacaríare.

18 ĩgũ irasũ ārĩmakũ pɛgɔ, Zacarías sɛrɛñayupɔ:

—¿Nasirigu yɔ ire: “Diayeta āārǎ”, ārĩmasĩbukuri? Yɔ buɔurogora āārǎ. Yɔ marǎpode búro āārĩmo, ārĩyupɔ.

19 ĩgũ irasũ ārĩmakũ pɛgɔ, ãsũ ārĩ yɔñayupɔ:

–Yn Marĩpure wereboegn, Gabriel wāikugn, Marĩpu puro āārĩgú āārā. Īgūta yure iriuami, mūrē i ōārĩ kerere weredoregu.

²⁰ Dapagorare yn wererire mñ bñremubiri waja, werenĩbi dujagũkoa. Mñ magũ deyoadero puru, werenĩgũkoa doja. Marĩpu: “Irasũ waaburo”, āĩmakũ, yn mūrē ārāderosũta waarokoa, āĩyupũ Gabriel Zacariare.

²¹ Īgũ irasũ āĩ wereripoere masaka, iri taribu wirinugārōgue āārĩrā Zacariare yurā irĩñurā. “¿Naásũ waayuri, Īgũ iropa yoaripoe deyomarĩgũ?” āĩ gũñañurā.

²² Zacariás iri taribugue āārādi wirijagu, Īgũsārē weredũagu, neō werenĩmasĩbiriyupũ. Irasirĩgn Īgũya mojōrĩ merā irikeoyupũ. Masaka, Īgũ irasirimakũ ĩārā: “Iri taribugue Marĩpu ĩmuadeare ĩagũkakōākumi”, āĩ gũñañurā.

²³ Zacariás Marĩpuya wiigue Marĩpu ĩūrō moārĩrē iripeo, Īgũya wiigue goedujáakōāyupũ.

²⁴ Puru Īgũ marāpo Isabel nijĩpo āārĩnugāyupo. Su mojōmarā abe neō wiriro marĩrō igoya wiigue āārĩkōāyupo.

²⁵ Āsũ āĩ gũñayupo: “Marĩpu, yn pũrā marĩgō āārĩdeore iritamugũ irasũ yámi, masaka yure ĩābéobirikōāburo, ārĩgũ”.

Marĩpure wereboegn Marĩare Jesús deyoaburire weredea

²⁶ Isabel nijĩpo āārĩnugādero puru, su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejari abe waaró merā Marĩpu Īgũrē wereboegn Gabriere Galilea nikũma makā Nazaret wāikuri makāgue,

²⁷ sugo nomeō Marĩa wāikũgo, neō sugũ ũmũ merā āārĩbeo purogue iriyupũ. Igo, José wāikugn opu David parāmi āārĩturiagu merā marāpũkũbo iriyupo.

²⁸ Gabriel, igo āārĩrōgue ñajāa, igore:

–Mūrē ōādorea. Marĩpu mūrē ōārō irigu āārĩmi. Īgũ marĩ Opu mñ merā āārĩmi. Āārĩpererā nome nemorō mūrē ōārō iritarinugāgũkumi, ārĩ ōādoreyupũ.

²⁹ Marĩa, Īgũrē ĩāgō, Īgũ irasũ ārĩrĩrē pégo, pégũkakōāyupo. “¿Naásũ ārĩdũaro irikuri Īgũ yure ōādoreri?” ārĩ, bũro gũñayupo.

³⁰ Igo gũkamakũ ĩāgũ, Marĩpure wereboegn ārĩyupũ:

–Marĩa, gũibirikōāka! Marĩpu ĩūrōrē mñ ōārĩ bokabũ. Mñ merā usuyami.

³¹ Irasirĩgo mñ dapagorare nijĩpo āārĩnugāgokoa. Sugũ majĩgũ pũrākũgokoa. Īgũrē “Jesús” wāiyegokoa.

³²⁻³³ Īgũ ubu āārĩgũ meta āārĩgũkumi. Marĩpu āārĩpererā nemorō turagu, Īgũrē: “Yn magũ āārā mñ”, ārĩgũkumi. David, mñ magũ ñekũ, Israel bumarā opu āārĩdi āārĩmi. Marĩpu Davire opu píderosũta mñ magũdere Opu pígũkumi Israel bumarārē dorenĩbure. Īgũ doreri neō perebirikoa, ārĩyupũ.

³⁴ Īgũ irasũ ārĩmakũ pégo, Marĩa Īgũrē sērēñayupo:

–¿Nasiriro yure irasũ waabukuri, yn neō sugũ ũmũ merā āārĩbirikeremakũ? ārĩyupo.

³⁵ Igo irasũ ārĩmakũ pégn, āsũ ārĩyupũ:

–Ōāgũ deyomarĩgũ mñguere dijarĩgũkumi. Marĩpu āārĩpererā Opu turari, su ĩmikāyebó túbíaro irirosũ ejarokoa mūrē. Irasirĩgn mñ magũ deyoabu, Marĩpuyagu ōāgũ āārĩgũkumi. Masaka Īgũrē: “Marĩpu magũ āārĩmi”, ārĩrākuma.

³⁶ Mũ basudeo Isabede, búro ããrĩkerego, sugũ majĩgũ pũrãkũgokumo. Masaka igore: “Pũrã marĩgũ ããrĩmo”, ãrĩkeremakũ, su mojóma pere gaji mojó suru pẽrẽbejari abegora opasiamo.

³⁷ Marĩpũre ĩgũ iridũari, neũ diasabea, ãrĩyũrũ.

³⁸ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgo, Marĩa ãrĩyũpo:

—Yũ marĩ Opũre moãboego ããrã. Marĩpũ, mũ ãrĩrũsũta iriburo yũre, ãrĩyũpo. Igo irasũ ãrãdero pũrũ, Marĩpũre wereboegũ waakũãyũrũ.

Marĩa Isabere ĩãgũ waadea

³⁹ Irĩnũrĩta Marĩa mumurũ merã Judea nikũ ãtãyuku watopegue ããrĩrĩ makãgue waayũpo.

⁴⁰ Irogue eja, Zacariaya wiigũe ñajãa, Isabere õãdoreyũpo.

⁴¹ Igo õãdorerire pẽmakũ, Isabel magũ igoya patoregue ããrĩgũ búro gãmeñayũrũ. Igo, Õãgũ deyomarĩgũrẽ opatariyũpo.

⁴² Irasirigo turaro merã ãsũ ãrĩyũpo:

—Marĩpũ ããrĩpererã nome nemorũ mũrẽ õãrũ iritarinũgãmi. Mũ magũdere õãrũ yãmi.

⁴³ Mũ, yũ Opũ pago yũre ĩãgũ ejamakũ õãtaria.

⁴⁴ Mũ õãdorerire yũ pẽmakũta, yũ magũ yaa patoregue ããrĩgũ búro usũyari merã gãmeñami.

⁴⁵ Marĩpũre wereboegũ mũrẽ wereadeare: “Keoro waarokoa”, ãrĩ bũremusiã, õãrũ usũyari merã ããrã, ãrĩyũpo Isabel Mariare.

⁴⁶ Irasirigo Marĩa ãsũ ãrĩyũpo:

Yaa yũjũpũrãgue yũ Opũre: “Õãtaria mũ”, ãrĩ, usũyari sĩa.

⁴⁷ Marĩpũ yũre taugũ merã búro usũyãa.

⁴⁸ Yũ ubu ããrĩgũ ããrĩkeremakũ, Marĩpũ yũre ĩgũrẽ moãboegore gũñami. Irasirirã dapagora merã masaka yũre: “Marĩpũ igore õãrũ iridea merã búro usũyadeo ããrĩmó”, ãrĩnikũãrãkuma.

⁴⁹ Marĩpũ turatarigũ yũre wãri õãrĩrẽ yãmi. ĩgũ õãtarigũ, neũ ñerĩ opabi ããrĩmi.

⁵⁰ ããrĩpererã gopeyari merã ĩgũrẽ bũremurãrẽ bopoñanĩkũãgũkumi.

⁵¹ ĩgũ turari merã wãri õãrĩrẽ iri ĩmumi. “Gũa gajirã nemorũ ããrã”, ãrĩ gũñarãnorẽ ubu ããrĩrã dujamakũ yãmi.

⁵² Oparãrẽ ubu ããrĩrã dujamakũ yãmi. Ubu ããrĩrã: “Gajirã nemorũ ããrĩbea”, ãrĩ gũñarã gapũre oparã dujamakũ yãmi.

⁵³ Hãboarĩmasãrẽ wãri õãrĩ sĩmi. Wãri oparã gapũre neũ gajino opamerã dujamakũ yãmi.

⁵⁴⁻⁵⁵ Marĩ ñekũsãmarãrẽ: “Iritamugũra”, ãrĩderosũta Abrahãrẽ, ĩgũ parãmerã ããrĩturĩarãdere iritamunĩkũãmi. Irasirigũ marĩ Israel bumarãrẽ, ĩgũrẽ moãboerãrẽ ĩgũ ãrĩdeare neũ kãtiro marĩrũ bopoñarĩ merã iritamunĩkũãmi, ãrĩyũpo Marĩa.*

⁵⁶ Marĩa, Isabel merã ũrerã abegora ããrĩyũpo. Pũrũ igoya wiigũe goe-dujãakũãyũpo.

Juan masakare wãiyerĩmasũ deyoadea

⁵⁷ Pũrũ Isabel majĩgũ deyoarinopoe nijĩwãgũdero pũrũ, igo magũ deyoayũrũ.

⁵⁸ Irasirirã igo pũro ããrĩrã, igoyarã, Marĩpũ igore õãrũ iridea kerere pẽrã, igo ẽsũyatamurã waañũrã.

* 1:54-55 1 S 2.1-10; Sal 113.5-9; Gn 17.7

⁵⁹ Igo magū deyoadero puru, su mojōma pere gaji mojō ureru pērēbejarinurī waaró merā majīgūrē Īgūya dupuma gasirogārē* wiirirā waañurā. Īgūrē Īgū pagu “Zacariás” wāirē wāiyeduadiñurā.

⁶⁰ Isabel gapu Īgūsārē:

—Āārībea. Īgū: “Juan” wāikugakumi, āriyupo.

⁶¹ Igo irasū ārimakū pérā, igore:

—¿Nasirigu irasū wāikubukuri? Neō muyarā irasū wāikurā máma, āriñurā.

⁶² Irasirirā Zacariáre: “¿Mū naásū wāiyedukuri?” āriñā, mojōrī merā irikeo, sērēñañurā.

⁶³ Irasirigu Zacariás su taboa majī sērē, iri majīgue:

—“Juan wāikugakumi”, āri gojayupu. Īgū gojarire iārā, gukakōañurā.

⁶⁴ Irire gojaguta Zacariás wereníbi āārādi wereniakōāyupu doja. Irasirigu Marīpure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari siyupu.

⁶⁵ Āārīpererā Zacariás puro āārīñā, Īgū werenímakū pérā, gukakōañurā. Āārīpererogue Judea nikū marā ūtāyuku watopegue āārīñārē Juan deyoadeare wereñurā.

⁶⁶ Īgū deyoadea kerere pérā, āārīpererā gūña, āsū āri gāme sērēñañurā:

—Īi majīgū buguro waagú, ¿naásū āārīrikugakuri Marīpu turari merā deyoadi? āriñurā.

Zacariás Marīpure bayapeodea

⁶⁷ Zacariás, Ōāgū deyomarīgūrē opatarigu Marīpu Īgūrē weredorerire āsū āri wereyupu:

⁶⁸ Marīpure Israel bumarā Opure usuyari sirā! Marī Īgūyarā purogue marīrē taugu aarimi.

⁶⁹ Irasirigu marīrē taubure turatarigure iriugakumi. Īgū, David Marīpure moāboerimasū āārīdi parāmi āārīturiagugue āārīmi.

⁷⁰ Iripoegue Marīpu, Īgūya kerere weredupiyurimasā ñerī marīñā merā marīrē tauburire āsū āri weredi āārīmi:

⁷¹ “Āārīpererā musārē iaturirārē, wajarākūrārē, musārē tariweremakū irigurā”, āri weredi āārīmi.

⁷² Irasirigu marī ñekūsāmarārē: “ ‘Musārē hopoñarī merā iāgū, ōārō irigura’, āri deare neō kātibirikoa”, āri weredi āārīmi.

⁷³ Irire Marīpu marī ñekū Abrahārē weredi āārīmi.

⁷⁴ Irasirigu marīrē iaturirārē wijatagukumi, gūiri marīrō Īgū dorerire iritayaburo, āriġū.

⁷⁵ Āārīperero marī okaro bokatīūrō marīrē Īgūyarā, diayemarē irirā āārīmakū irigukumi, āriyupu Zacariás.

Irasū āri odo, Īgū magūgārē āriyupu:

⁷⁶ Makū, masaka murē: “Marīpu āārīpererā nemorō turagūya kerere weredupiyurimasā āārīmi”, āriñākuma. Mū, marī Opū aariburi dupiyuro Īgū aariburi maarē diayema maa āmugú iirosū Īgūyare weregu waagukoa.

* **1:59 Gn 17.1-14:** Iripoegue Marīpu Abrahārē Īgū pūrā ūmarē: “Yaarā āārīburo”, āriġū, Īgūsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārīmi. Puru iri dorerire Moisére pídi āārīmi. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturiarā iri dorerire irirā, Īgūsā pūrā ūmarē su mojōma pere gaji mojō ureru pērēbejarinurī waaró merā Īgūsā deyoadero puru irasū yáma.

- 77 Marĩpũyarārē āsũ ārĩ weregũkoa: “Marĩpũre: ‘Gũa ñerõ irideare kătikal’ ārĩ sērēmakũ, musārē kătigũkumi. Irasirĩgũ musārē perebiri peamegue waabonerārē taugũkumi”, ārĩgũkoa.
- 78 Marĩpũ marĩrē bopoñarĩ merā maĩsĩā, ũmũ, maamanũ boyoro irirosũ waamakũ irĩgũkumi, ũmũgasĩgue merā marĩrē taubure iriugũ.
- 79 Naĩtĩārõgue āārĩrārē boyori sĩgũkumi perebiri peamegue waabonerārē ĩgũrē masĩburo, ārĩgũ. Irasirĩgũ marĩrē ĩgũ merā õārõ siñajārĩ bokamakũ irĩgũkumi, ārĩ wereyupũ Zacarĩas.*
- 80 Majĩgũ õārĩ gũñarĩ merā, Marĩpũ turari merā masāyupũ. Masaka marĩrõgue yoaripoe āārĩyupũ. Irogue āārĩgũta Israel bumarārē buenũgāyupũ.

2

Jesús deyoadea (Mt 1.18-25)

1 Marĩpũ magũ deyoaburi dupiyuro romano marā opũ Augusto wāĩkũgũ ĩgũya nikũ marārē āārĩpererārē keoñabu, ĩgũsā wāĩrē gojatũdoreyupũ.

2-3 Irasirĩrā āārĩpererā masaka ĩgũsā ñekũsāmarā deyoadea makārĩgue ĩgũsā wāĩrē gojatũrā waañurā. Siria nikũ marā opũ Cirenio wāĩkũgũ āārĩripoe gojatũnũgāñurā.

4 Irasirĩgũ Josede, Galilea nikũma makā Nazaretgue āārādi, Judea nikũma makā Belēgue waayupũ. Belén, David deyoadea makā āārĩyuro. ĩgũ, David parāmi āārĩturiagu āārĩsĩā, irogue waayupũ.

5 ĩgũ marāpo āārĩbo María merā ĩgũ wāĩrē gojatũgũ waayupũ. María gapũ nijĩpo āārĩyupo.

6 Irasirĩgo irogue āārĩgõ, nijĩwāgũyupo.

7 Kārĩrĩ wii utarimakũ ĩā, José, María merā wekũa wiigũe kārĩrā waañurā. Iri wiigũe María neõ pũrākũbeo āārĩdeo, majĩgũ pũrākũnũgāyupo. ĩgũ deyoamakũ, surĩ gasiri merā õma, wekũa baari korogue ĩgũrē sāyupo.

Marĩpũre wereboerā oveja korerimasārē deyoadea

8 Belén tarogue ovejare korerimasā āārĩñurā. Ñamirĩkũ irogue dita ĩgũsāyarā ovejare koreboyoanañurā.

9 Irogue ĩgũsārē gũñaña marĩrõ sugũ Marĩpũre wereboegũ deyoayupũ. ĩgũ deyoamakũ, Marĩpũ gosesiriri ĩgũsārē boyoyuro. Irasũ waamakũ ĩāgũka, byro gũĩñurā.

10 Marĩpũre wereboegũ āsũ ārĩyupũ ĩgũsārē:

—Gũibirĩkõāka! Musārē õārĩ kerere āirĩgũ yāa, āārĩpererā masaka usuyaburire.

11 Dapagā ñami, David deyoadea makāguere musārē taubu deyoami. ĩgũ Marĩpũ iriudĩ, Cristo musā Opũ āārĩmĩ.

12 Musā majĩgũrē ĩārā waarā, surĩ gasiri merā õmadire, wekũa baari korogue sãñagũrē bokajarākoa. Irasirĩrā ĩgũrē ĩārā: “Diayeta āārāñumi”, ārĩrākoa, ārĩyupũ.

13 ĩgũ irire ārĩripoeta gajĩrā wārā Marĩpũre wereboerā deyoa, Marĩpũre byremurā āsũ ārĩ bayañurā:

14 Marĩpũ ũmũgasĩgue āārĩgũrē: “Õātaria mũ”, ārĩ, usuyari sĩrā! I ũmũgue ĩgũ merā õārõ āārĩrā siñajārĩ opaburo, ārĩ bayañurā.

* 1:79 Mal 3.1; Is 9.2

15 Marĩpure wereboerã ãmugasigue marĩadero purũ, ovejare korerimasã ãgũsã basi gãme werenĩnurã:

—Nãka, dapagorata Belẽgue! Marĩpure wereboegu marĩrẽ wereaderosũta ãrãrã waarã! ãrĩnurã.

16 Irasirirã mumurõ merã ãrãrã waañurã. Irogue eja, Josere, Mariare boka-
jañurã. Majĩgũ gapure wekua baari korogue sãñagũrẽ ãñurã.

17 ãgũrẽ ãrãrã, iro ããrĩrãrẽ Marĩpure wereboegu majĩgũyamarẽ wereadeare wereñurã.

18 ãgũsã irire weremakũ pẽrã, ããrĩpererã pẽgukakõãñurã.

19 Maria gapũ ããrĩpereri ãgũsã wererire pẽgo, igoya yũjũpũrãgueta gũñadurĩpyupo.

20 Ovejare korerimasã Marĩpure wereboegu wereaderosũta ããrĩpereri ãgũsã pẽadea, ããdea keoro waamakũ ãrãrã, Marĩpure: “Õãtaria mu”, ãrĩ, usũyari merã goedujãakõãñurã.

Jesũre Marĩpure wĩigue ããidea

21 Purũ su mojøma pere gaji mojø ureru pẽrẽbejarinurĩ waarõ merã majĩgũrẽ ãgũya dũpũma gasirogãrẽ wiirĩnurã. Wiiri odo, Marĩpure wereboegu Mariare, igo nijĩpo ããrĩburo dupiyuro ãrĩderosũta ãgũrẽ “Jesũs” wãiyẽñurã.

22 Purũ Moisės: “Ãsũ irika ãmãurẽ pũrãkũadero purũ!” ãrĩdeare iripeo, Josẽ, Maria merã Jesũre Jerusalẽgue ããñurã, Marĩpure wĩigue Marĩpure: “Mũyagu ããrĩmi”, ãrĩ ãmurã waarã.

23 Irire irirã, Marĩpure dorederosũta irĩñurã. Ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ Marĩpure doreri gojãdea pũgue: “Ããrĩpererã ãma deyoapũrorirã Marĩpureyãrã ããrĩburo”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

24 Irasirirã Josẽ, Maria merã Jerusalẽgue Marĩpure dorederosũta irirã waañurã. Ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ doja: “Pẽrã buja, o ãgũsã marĩmakũ buja irirosũ deyorãgã pẽrã sũka, Marĩpure ãũrõ wẽjẽ soepeoburo, ãrĩrã”.

25 Iripoeere Jerusalẽguere sugũ bugũro Simeõn wãĩkũgũ ããrĩyupũ. ãgũ õãgũ, Marĩpure bũremugũ ããrĩyupũ. Israel bumarãrẽ taugũ aaribure yũgũ iriyupũ. Õãgũ deyomarĩgũ ãgũ merã ããrĩnikõãyupũ.

26 Iripoeque Õãgũ deyomarĩgũ ãgũrẽ ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmi: “Cristo, Marĩpure iriubure ããbita boabirikoa mu”, ãrĩdi ããrĩmi.

27-28 Jesũre ãgũ pagusãmarã Jerusalẽgue ããjarinãrẽ Õãgũ deyomarĩgũ Simeõrẽ Marĩpure wĩigue waadoreyupũ. Marĩpure dorederosũta Jesũre iri wĩigue ããjamakũ ãã, Simeõn ãgũrẽ kõã, Marĩpure usũyari sũ, ãsũ ãrĩyupũ:

29 Yũ Orũ, mu iripoeque ãrĩderosũta keoro yãa. Irasirigũ dapagorare yũ murẽ moãboegu usũyari merã boamasãa.

30 ãĩ majĩgũrẽ masakare taubure yaa koye merã ããa.

31 ãgũrẽ masĩdoregu, ããrĩpererã masaka ãũrõgue iriubũ.

32 ãgũta judĩo masaka ããrĩmerãrẽ murẽ masĩmakũ irigu, sããgori sãgũ irirosũ irigũkumi.

Ããrĩpererã masaka: “Marĩpure ãgũyãrã Israel bumarãrẽ õãrõ iritamumi”, ããrĩrãkuma, ããrĩyupũ Simeõn.*

33 Simeõn majĩgũyamarẽ irasũ ããrĩmakũ pẽrã, ãgũ pagusãmarã pẽgukakõãñurã.

34 Simeõn ãgũsãrẽ: “Marĩpure musãrẽ õãrõ iriburo”, ãrĩ odo, Jesũs pagore ãsũ ããrĩyupũ:

* 2:32 Is 42.6; 49.6; 52.10

—Ĩĩ majĩgũ Marĩpũ beyedi aãrĩmi. Wárã Israel bumarã ĩgũrẽ buremumerã perebiri peamegue béodijusũrākuma. ĩgũrẽ buremurã gapũ ãmũgasigue ãimũĩãsũrākuma. Marĩpũ turari merã ĩgũ iri ĩmumakũ ĩãrã, wárã masaka ñerõ werenĩrākuma ĩgũrẽ.

³⁵ Irasiriri merã aãrĩpererã masaka ĩgũsãya yũjũpũrãrĩgue gũñarĩrẽ masĩsũrokoa. Mũ gapũ ĩ merã mũya yũjũpũrãrẽ sareri majĩ merã saremakũ pũrĩsũrõsũ bũro bũjaweregokoa, arĩyurũ Simeõn Marĩare.

³⁶ Gajigo Marĩpũya wiiguere Marĩpũya kerere weredupiyugode aãrĩyupo. Igo Ana wãĩkũgo, Fanuel magõ, Aser bumo, búro aãrĩyupo. Maamogora marãpũkũdeo aãrãdimo. Pũũ, su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari bojori waarõ merã igo marãpũ boakõãyurũ.

³⁷ Irasirigo wariweyo dujayupo. ĩgũsã Jesũre Marĩpũya wiiguere aĩjaripoere ochenta y cuatro bojorigora opayupo. Iri wiiguere ãmũrikũ, ñamirĩkũ bereri merã Marĩpũre sãrẽnayupo.

³⁸ Jesũre aĩjamakũ ĩãgõ, ĩgũ pũro aari ejanũgã, Marĩpũre usũyari sĩyupo. Pũũ aãrĩpererã Jerusalén marãrẽ taubure yũrãrẽ Jesũs deyoadeare wereyupo.

Nazaretgue goedujáadea

³⁹ José, María Jerusalẽgue aãrãnerã, Marĩpũ dorederosũta aãrĩpereri iripeo, Galilea nikũ ĩgũsãya makã Nazaretgue goedujáakõãñurã.

⁴⁰ Iroge majĩgũ turagũ õãrõ masĩgũ masãyurũ. Marĩpũ ĩgũrẽ õãrõ irita-muyurũ.

Jesũs Marĩpũya wiiguere waadea

⁴¹ Bojorikũ Jesũs pagusãmarã pascua bosenãrĩ aãrĩmakũ, Jerusalẽgue waanañurã.

⁴² Jesũs pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejari bojori oparipoe ĩgũsã irinarõsũ ĩgũ merã iri bosenãrẽ iroge taurã waañurã.

⁴³ Iri bosenu tariadero pũũ, ĩgũsãya makãgue Nazaretgue goedujáakõãñurã. Jesũs gapũ Jerusalẽgueta dujakõãyurũ. ĩgũ pagusãmarã ĩgũ iroge dujarire masĩbiriñurã.

⁴⁴ “Gajirã marĩ merãmarã merã aarikumi”, arĩ gũñadiñurã. Pũũ Jerusalẽrẽ ĩgũsã wiriadeanu ñamika aãrĩmakũ, ĩgũsã merãmarã watopegue ĩgũrẽ ãmadĩñurã.

⁴⁵ Āma, ĩgũrẽ bokabiri, maa deko merãta gãme dujáakõãñurã doja Jerusalẽgue ãmarã waarã.

⁴⁶ Hrenũ pũũ Marĩpũya wiiguere Moisés gojadeare buerimasã watopegue doagũre bokañurã. ĩgũsã werenĩrĩrẽ pé, ĩgũsãrẽ sãrẽñanayurũ.

⁴⁷ ĩgũ masĩrĩ merã wererire, ĩgũ õãrõ yũjũrĩre pãrã, aãrĩpererã pẽgũkakõãñurã.

⁴⁸ ĩgũ iroge doamakũ ĩãrã, ĩgũ pagusãmarã ĩãgũkakõãñurã. Pago ĩgũrẽ arĩyupo:

—Makũ, ¿nasirigũ gũare irasiriari mũ? Yũ, mũpũ merã bũro gũñarĩkũrĩ merã mũrẽ ãmaabu, arĩyupo.

⁴⁹ Jesũs pagore ãsũ arĩ yũjũyurũ:

—¿Nasirirã yũre ãmaarĩ? Yũpũyare yũre iriro gããmea ĩgũya wiiguere. ¿Irire masĩberi mũsã? arĩyurũ.

⁵⁰ ĩgũ irasũ arĩrĩrẽ ĩgũ pagusãmarã gapũ pẽmasĩbiriñurã.

51 Pɛɽu Jesús ĩgũsã merã Nazaretgue goedujãakõãyupũ. ĩgũ irinirõsũta ĩgũsã dorerire tarinugãrõ marĩrõ yujunayupũ. ĩgũ pago gapũ ããrĩpereri ĩgũ Jerusalẽgue iriadeare igoya yujupũrãgue gũñaduripiyupo.

52 Jesús wãri masĩrĩ merã masãyupũ. Marĩpu ĩgãrẽ: “Õãgũ ããrĩmi”, ãrĩ ĩãyupũ. Masakade ããrĩpererã irasũta ãrĩ ĩãñurã.

3

Juan masakare wãiyerimasũ buedea (Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28; 8.31-47)

1 Pe mojõma pere su gubu pẽrẽbejari bojori Tiberio wãikũgũ romano marã opu ããrĩrĩ ñajãdero pũru, gajirã ĩgũ dokamarã ĩsãkũ ããrĩñurã: Poncio Pilato, Judea nikũ marã opu ããrĩyupũ. Herodes, Galilea nikũ marã opu ããrĩyupũ. ĩgũ pagumũ Felipe: Iturea, Traconite, pe nikũ marã opu ããrĩyupũ. Gajigu Lisantias, Abilinia nikũ marã opu ããrĩyupũ.

2 Gajirã pẽrã: Anás, Caifás wãikũrã paia oparã ããrĩñurã. ĩgũsã oparã ããrĩripoere Zacarías magũ Juãrẽ masaka marĩrõgue ããrĩgũrẽ Marĩpu ĩgũyare weredoreyupũ.

3 Irasirigu Juan ããrĩperero dia Jordán wãikũdiya tãrogue masaka irogue ejarãrẽ:

—Musã ñerõ irideare bujawereka! Musã gũñarĩrẽ gorawayu, wãiyedoreka! Irasirimakũ, musãrẽ Marĩpu musã ñerõ irideare kãtigukumi, ãrĩ werenayupũ.

4 Juan irire irigu, iripoegue Marĩpuya kerere weredupiyudi Isaias gojaderosũta iriyupũ. ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmi:

Masaka marĩrõgue sugũ buro gaguinĩrĩ merã weregukumi: “Marĩ Opu aariburi dupiyuro ĩgũ aariburi maarẽ diayema maa õãrĩ maa ãmurã irirosũ diayemarẽ irika!

5 Dupa tũrũri ããrãdeare yasurope piusũrokoa. Õtãyuku ããrãdeade keoro dujarokoa. Maarĩ dupaberori ããrãdeade diayema maarĩ dujarokoa. Goberikũri maarĩde su bãparogueta dujarokoa.

6 Marĩpu marĩrẽ taubere iriumakũ, ããrĩpererã masaka ĩãrãkuma”, ãrĩ gojadi ããrĩmi.*

7 Wãrã masaka Juan pũrogue wãiyedorerã ejañurã. Juan ĩgũsãrẽ ãrĩyupũ:

—Musã ãña irirosũ ñerã ããrã. ¿Noã musãrẽ õõguere aaridoreari? Marĩpu, gua ñerõ iriri waja wajamoãbirikõãburo, ãrĩrã, ¿musã yure wãiyedorerã aarari?

8 Musã: “Gua ñerõ irideare bujawere, gũñarĩrẽ gorawayuabũ”, ãrĩrã, musã ñerõ irideare piri, õãrĩ gapure irika! Musã: “Gua Abraham parãmerã ããrĩturiarã ããrĩmakũ, Marĩpu guare wajamoãbirikumĩ”, ãrĩ gũñabirikõãka! Yu musãrẽ ãsũ ãrã: “Musã gũñarĩrẽ gorawayubirimakũ, musã Abraham parãmerã ããrĩturiari wajamãa. Marĩpu i õtãyeri merã Abraham parãmerã ããrĩturiarã waamakũ irimasĩmi”.

9 Musã ñerĩ iririre piribirimakũ ĩãgũ, Marĩpu musãrẽ bẽogukumi. Sugũ yukũ ñerĩ dukakũdire ĩã, kõme merã nugũrĩgue merãta diti, peamegue soebẽorosũ musãrẽ bẽogukumi, ãrĩyupũ Juan.

10 ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽrã, Juãrẽ sẽrẽñañurã:

—¿Guare nasiri ro gããmerĩ?

11 Juan ĩgũsãrẽ yujuyupũ:

—Sugũ peñe suriro opagu, opabire suñe sĩburo. Baari opagu, baari opabire dukawaburo, ãrĩyupũ.

* 3:6 Is 40.3-5

12 Gajirā romano marā oparārē niyeru wajaseabosarā, Juan p̄ro wāiyedorerā ejañurā. Īgūsāde Juārē sērēñañurā:

—Guare buegu, ¿guare nasiriro gāāmerī?

13 Īgūsā irasū ārimakū, Juan āriyup̄:

—Musā oparā musārē wajaseadoreaderopata wajaseaka! Īgūsā doreadero nemorō wajaseabirikōāka! āriyup̄.

14 Gajirā surara Juārē sērēñañurā:

—¿Guakoare nasiriro gāāmerī? āriñurā.

Īgūsā irasū ārimakū, āsū āri yujyup̄:

—Gajirā oparire ēmabirikōāka! Īgūsārē niyeru ēmadnarā ārikatori merā Īgūsā iribirideaguereta weresābirikōāka! Musā moā wajatari merā usuyaka! āriyup̄.

15 Masaka: “¿Naásū āārimakū Marīp̄u iriubu aarigukuri?” āri gūñarā iriñurā. Irasirirā, Juan wererire pérā: “¿Ī Juan, Cristo āārikuri?” āri gūñañurā.

16 Juan āāripererā masakare āsū āriyup̄:

—Ȳ musārē deko merā wāiyēa. Gajiḡu ȳ p̄ro aarigú, ȳ nemorō turagu āārimi. Ȳ gar̄u ubu āārīgú, Īgūrē neō s̄ropebirikoa. Īgū aarigú, musārē Ōāgū deyomarīgū merā, peame merā wāiyegukumi. Irasiriḡu musārē Ōāgū deyomarīgū musā merā āāriñimakū irigukumi, ñerīrē soebéorosū musārē ñerīrē béoburo, ārīgū.

17 Trigo gasirire korobéoḡu irirosū āārimi. Gasirire koro odo, iri yerire baari duripíri wiiḡue duripígukumi. Iri gasiri gar̄ue peamegue soebéokōāgukumi. Iri peame neō yaribirikoa, āriyup̄.

18 Juan gajī wári irasū wereri merā masakare: “Āsū irika!” āri werenayup̄. Irasiriḡu iri merā Marīp̄uya ōāri kerere werenayup̄.

19 Iripoere op̄u Herodes Īgū paḡum Felipe marāpore Herodías wāikugore ēma, marāpokuyup̄. Iri waja, gajī wári ñerō iridea waja, Juan Īgūrē: “Mu irasirimakū ñetaria”, āri wereyup̄.

20 Herodes, Juan wererire pérōno iriḡu, ñerō irinemo, Īgūrē peresu iriri wiiḡue sóodoreyup̄.

Juan Jesúre deko merā wāiyēdea

(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

21 Juan peresu iriri wiiḡue sóosūburi dupiyuro āāripererā masaka Īgū p̄ro wāiyedorerā ejarārē wāiyeyup̄. Jesúde Īgū p̄roguē wāiyedoreḡu ejayup̄. Juan Īgūrē wāiyē odomakū, Jesús Marīp̄ure sērēripoe ūmugasi tūpākōāyuro.

22 Ōāgū deyomarīgū, buja irirosū deyoḡu dijari, Jesús weka ejabejayup̄. Marīp̄u ūmugasiḡue āārīgú āsū āriyup̄ Jesúre:

—Mu ȳ magū, ȳ maīgū āārā. Mu merā b̄ro usuyáa, āriyup̄.

Jesucristo ñekāsāmarā āārīturiadea

(Mt 1.1-17)

23 Jesús treinta bojori opaḡu masakare buenagāyup̄. Masaka Jesúre: “José magū āārimi Ī”, āri gūñadiñurā.

José, Elí magū āārīyup̄.

24 Elí Matat magū,

Matat Leví magū, Leví Melqui magū,

Melqui Jana magū, Jana José magū,

José Matatías magū,

- 25 Matatías Amós magū,
 Amós Nahum magū, Nahum Esli magū,
 Esli Nagai magū, Nagai Maat magū,
 26 Maat Matatías magū, Matatías Semeí magū,
 Semeí José magū, José Judá magū,
 27 Judá Joana magū, Joana Resa magū,
 Resa Zorobabel magū, Zorobabel Salatiel magū,
 Salatiel Neri magū, Neri Melqui magū,
 28 Melqui Adi magū, Adi Cosam magū,
 Cosam Elmodam magū, Elmodam Er magū,
 Er Josué magū,
 29 Josué Eliezer magū,
 Eliezer Jorim magū, Jorim Matat magū,
 Matat Leví magū,
 30 Leví Simeón magū,
 Simeón Judá magū, Judá José magū,
 José Jonán magū, Jonán Eliaquim magū,
 Eliaquim Melea magū,
 31 Melea Mainán magū,
 Mainán Matata magū, Matata Natán magū,
 Natán ορη David magū āārīdi āārīmí.
 32 David Isaí magū, Isaí Obed magū,
 Obed Booz magū, Booz Salmón magū,
 Salmón Naasón magū,
 33 Naasón Aminadab magū,
 Aminadab Aram magū, Aram Esrom magū,
 Esrom Fares magū, Fares Judá magū,
 Judá Jacob magū āārīdi āārīmí.
 34 Jacob Isaac magū, Isaac Abraham magū āārīdi āārīmí.
 Abraham Taré magū, Taré Nacor magū,
 Nacor Serug magū,
 35 Serug Ragau magū,
 Ragau Peleg magū, Peleg Heber magū,
 Heber Sala magū,
 36 Sala Cainán magū,
 Cainán Arfaxad magū, Arfaxad Sem magū,
 Sem Noé magū āārīdi āārīmí.
 Noé Lamec magū, Lamec Matusalén magū,
 37 Matusalén Enoc magū, Enoc Jared magū,
 Jared Mahalaleel magū, Mahalaleel Cainán magū,
 Cainán Enós magū, Enós Set magū,
 Set Adán magū āārīdi āārīmí.
 38 Adán neōgorague Marīpu iridi, Īgū magū āārīdi āārīmí.

4

Wātī Jesúre ārīmesāīdea
(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

1 Jesús Ōāgū deyomarīgūrē opatariakōāyupu. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū Īgū dia Jordán wāikūdiyague āārādire masaka marīrōgue āīayupu.

² Irogue Jesús cuarenta narĩgora ããrĩyupũ. Irogue ããrĩripoe wãtĩ ĩgũrẽ ãrĩmesãgũ ejayupũ. Iri cuarenta narĩrẽ Jesús neõ baabiriyupũ. Irasirigu haboakõãyupũ.

³ ĩgũ haboamakũ ĩãgũ, wãtĩ Jesũre ãsũ ãrĩyupũ:

—Diyeta Marĩpũ magũ ããrĩgũ, mũ turaro merã i ütãyere pã waamakũ irika! ãrĩyupũ.

⁴ Jesús ĩgũrẽ yajũyupũ:

—Yũpũya werenĩrĩ gojadea pũgue: “Baari dita masakare okamakũ iribea. ããrĩpereri Marĩpũya werenĩrĩ gapũ ĩgũsãrẽ okamakũ yãa”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ, ãrĩ wereyupũ Jesús wãtĩrẽ.

⁵ Pũrũ wãtĩ Jesũre ütãũ wekague ãĩmũrĩayupũ. Irogue suñarõta ããrĩpereri i mũmũma makãrĩrẽ ĩmupeokõãyupũ.

⁶ Irire ĩmupeo odo, ãsũ ãrĩyupũ:

—I yũre sĩdea ããrã. Irasirigu yũ sĩduagure sĩgũkoa, ĩgũ i ããrĩpereri opu ããrĩburo, ãrĩgũ.

⁷ Mũ yũre ñadũkupuri merã ejamejãja, bũremumakũ, i ããrĩpereri mũrẽ sĩgũra, ãrĩ wereyupũ wãtĩ Jesũre.

⁸ Jesús ĩgũrẽ yajũyupũ:

—Satanás, yũ pũrore wirika! Yũpũya werenĩrĩ gojadea pũgue: “Marĩpũ ditare bũremuka! ĩgũ doreri ditare irika!” ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ, ãrĩ wereyupũ Jesús wãtĩrẽ.

⁹ Pũrũ wãtĩ Jesũre Jerusalẽgue ãĩa, Marĩpũya wii wekague ãĩmũrĩa, ĩgũrẽ ãsũ ãrĩyupũ doja:

—Diyeta Marĩpũ magũ ããrĩgũ, õõgue merã yebague parimadijaka!

¹⁰⁻¹¹ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Marĩpũ ĩgũrẽ wereboerãrẽ mũrẽ koredoregukumi, neõ ütãyegue meẽbejabirikõãburo, ãrĩgũ, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ, ãrĩ wereyupũ wãtĩ Jesũre.*

¹² Jesús ĩgũrẽ ãrĩyupũ:

—Yũpũya werenĩrĩ gojadea pũgue: “Bũremurĩ marĩrõ Marĩpũre: ‘Mũ turari merã yũre gajino iri ĩmuka!’ ãrĩbirikõãka!” ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ, ãrĩ wereyupũ Jesús wãtĩrẽ.

¹³ Irasirigu wãtĩ Jesũre gaji ãrĩmesãrĩ bokabiri, waakõãyupũ dapa.

Jesús Galilea nikũgue masakare buenũgũdea

(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Pũrũ Jesús masaka marĩrõgue ããrãdi Galilea nikũgue goedujãayupũ. Õãgũ deyomarĩgũ turarire opatariyupũ. ããrĩperero Galilea nikũ marã ĩgũ iridea kerere masĩpreakõãñurã.

¹⁵ Jesús irogue ejagu, makãrĩkũ judío masaka nerẽrĩ wiirigue* buenayupũ. ĩgũ buemakũ pãrã, ããrĩpererã: “Õãrõ buemi”, ãrĩ bũremuñurã.

Jesús Nazaregue goedujãadea

(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6; Jn 4.44)

¹⁶ Pũrũ Jesús Nazaregue ĩgũ masãdea makãgue goedujãayupũ. ĩgũ irinarõsũta judío masaka siñajãrĩnũ† ããrĩmakũ, ĩgũsã nerẽrĩ wiigue

* 4:10-11 Sal 91.11-12

* 4:15 Judío masaka nerẽrĩ wii, sinagoga wãĩkuri wii ããrã. Irogue ĩgũsã siñajãrĩnũ ããrĩmakũ nerẽ, Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue gojadeare buenama.

† 4:16 Judío masaka siñajãrĩnũ, sãbado ããrã.

waa, ñajāyupũ. Iri wiigue Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũrẽ bue ãmubu wãgãñgãyupũ.

17 Irasirigũ iri wii koregũ Jesũre Marĩpũya kerere weredupiyudi Isaias gojadea pũrẽ sũyupũ. Īgũ sĩmakũ, Jesũs iri pũgue ãsũ ãrĩ gojadeare boka, bue ãmuyupũ:

18 Ƴũ Opũ, Ōãgũ deyomarĩgũ yũ merã ããrĩmakũ yãmi, Īgũ dorerire iriburo, ãrĩgũ. Īgũyare iridoregũ yũre beyepĩdi ããrĩmĩ.

Irasirigũ boporãrẽ Īgũya kerere weredoregũ, burũ bujawererãrẽ usũyamakũ iridoregũ, peresugue ããrĩrãrẽ taudoregũ, koye ããmerãrẽ ããmakũ iridoregũ, ñerũ irisũrãrẽ taudoregũ yũre iriudi ããrĩmĩ.

19 Marĩ Opũ Īgũyarãrẽ taugũ aariburire weredoredi ããrĩmĩ, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ Isaias, ãrĩ bue ãmuyupũ Jesũs.✠

20 Bue ãmu odo, Īgũ bueadea pũrẽ tũrã, iri wii koregure wia, eja doayupũ.

Ããrĩpererã iri wiigue ããrĩrã Īgũrẽ ããduũbiriñũrã.

21 Jesũs ãsũ ãrĩ werenũgãyupũ Īgũsãrẽ:

–Dapagã merã yũ musãrẽ bue ãmumakũ, Isaias gojaderosũta waãa.

22 Jesũs irasũ ãrĩmakũ pãrã, ããrĩpererã pãgũkakũãñũrã. “Ōãrĩ werenĩrĩ merã weremi”, ãrĩ gũñãñũrã. Irasũ gũñakererã, Īgũsã basi gãme sãrẽñãñũrã:

–Īñĩ Josã magũ meta ããrĩrĩ? ãrĩñũrã.

23 Jesũs, Īgũsã irasũ ãrĩmakũ pãgu, Īgũsãrẽ ãsũ ãrĩyupũ:

–Masaka Īgũsã ãrĩnarũsũ musã yũre: “Mũ õãrũ kũrigũ ããrĩrĩrẽ Īmugũ, mũ basita kũrika!” ãrĩkoa. Gajidere ãrĩkoa: “Gũã, mũ Capernaugue iri ãmudea kerere pãbũ. Irasirigũ iroguere mũ iriderosũta i makã, mũ masãdea makãdere iri ãmuka!” ãrĩkoa, ãrĩyupũ.

24 Irasũ ãrĩ odo, ãsũ ãrĩnemoyupũ:

–Diyeta musãrẽ werea. Neõ sugũ Marĩpũya kerere weredupiyurimasãrẽ Īgũya nikũ marã õãrũ bokatĩrĩñãbema.

25 Irasirigũ musãrẽ ire õãrũ masĩmakũ gããmea. Iripoegue Eliã Marĩpũya kerere weredupiyudi ããrĩdeapoere masaka Marĩpũre burẽmubiri waja, ure bojori gaji bojori dekogora neõ deko merẽbiridero ããrĩbũ. ããrĩpereroguerẽ baaride marĩdero ããrĩbũ. Marĩya nikũrẽ wãrã wapiweyarã nome ããrĩnerã ããrĩmã.

26 Īgũsã wãrã ããrĩkeremakũ, Marĩpũ Eliãre Īgũsãrẽ iritamudoregũ neõ iriubiridi ããrĩmĩ. Gaji nikũmo Sarepta wãikũri makãmo Sidũn pũro ããrĩgũ gapũre iritamudoregũ Eliãre iriudi ããrĩmĩ.

27 Eliseo Marĩpũya kerere weredupiyudi ããrĩdeapoedere wãrã kãmi boarã marĩya nikũrẽ ããrĩunanerã ããrĩmã. Īgũsã wãrã ããrĩkeremakũ, Marĩpũ Eliseore Īgũsãrẽ taudoregũ neõ iriubiridi ããrĩmĩ. Siria nikũmũ Naamãn wãikũgu gapũre taudoregũ Eliseore iriudi ããrĩmĩ, ãrĩ wereyupũ Jesũs.

28 Jesũs irasũ ãrĩmakũ pãrã, ããrĩpererã iri wiigue ããrĩrã Īgũ merã burũ guañũrã.

29 Irasirirã wãgãñgã, Īgũrẽ ñãã, ãããkũãñũrã. Iri makã ãtãũ weka iridea makã ããrĩyuro. Irasirirã iri makã tũrogue Īgũrẽ ãã, tũmeãdijuduarã iriadiñũrã.

30 Jesũs gapũ Īgũsã watopeta tariwerewãgãkũãyupũ.

Wãtĩ ñajãũdi Jesũre bokatĩrĩdea
(Mr 1.21-28)

31 Pɔɔ Jesúſ Capernaugue waayupɔ. Iri makã Galilea nikũgue ããrĩyuro. Irogue eja, judío masaka siñajãrĩnu ããrĩmakũ, Īgũsã nerẽrĩ wiigue Īgũsãrẽ bueyupɔ.

32 Sugɔ doregɔ irirosũ õãrõ masĩrĩ merã Īgũ buemakũ péréã, péguakakõãñurã.

33 Iri wiiguere Īgũsã merã sugɔ wãtĩ ñajãsũdi ããrĩyupɔ. Æsũ ãrĩ gaguiniyupɔ:

34 –Jesúſ Nazaretmɔ, ¿nasiribu gua pɔro aariri? ¿Guare peamegue béogu aarigú yári? Yɔ mɔrẽ Īamasĩkõãa. Mɔ, Marĩpɔ iriudi, õatarigu ããrã, ãrĩyupɔ.

35 Jesúſ wãtĩrẽ:

–Werenĩbita! Wirika Īgũrẽ! ãrĩyupɔ.

Īgũ irasũ ãrĩmakũ, wãtĩ masaka ĩũrõ Īgũ ñajãdire yebague túmeépi, ñerõ iriro marĩrõ wiriakõãyupɔ.

36 Jesúſ wãtĩrẽ béowiumakũ ĩãrã, ããrĩpererã masaka ĩãguka, Īgũsã basi ãsũ ãrĩ gãme werenĩñurã:

–¿Ñeéno werenĩrĩ ããrĩrĩ i? Īgũ turaro merã wãtẽãrẽ wiriadoremakũ, mata wirianokõãma, ãrĩñurã.

37 Pɔɔ Jesúſ iriadeare ããrĩperero iri makã tɔro marãrẽ weresiriñurã.

Jesúſ, Simón Pedro máñekõrẽ taudea

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

38 Jesúſ, nerẽrĩ wiigue ããrãdi wiria, Simõya wiigue waayupɔ. Simón máñekõ bɔro nimakurikugo iriyupɔ. Jesúſ ejamakũ ĩãrã, igore taudorerã ĩgũrẽ sêrẽñurã.

39 Īgũsã irasũ sêrẽmakũ pégu, Jesúſ igo pɔro waa ejanugã: “Pũrĩrĩ tarika igore!” ãrĩyupɔ. Īgũ irasũ ãrĩrĩ merãta igore nimakuri ããrãdea tariakõãyuro. Irasirigu wãgãnugã, Īgũsãrẽ baari ejoyupɔ.

Jesúſ wãrã pũrĩrikurãrẽ taudea

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

40 Ñamika, abe ñajãdero pɔru, iri makã marã ããrĩpererã gajirosũperi pũrĩrikurãrẽ Jesúſ pɔrogue ãijañurã. Jesúſ pũrĩrikurãrẽ, Īgũya mojõrĩ merã ñapeo, tauyupɔ.

41 Wãrã wãtẽa masakare ñajãnerãdere béowiyupɔ. Wãtẽa wirirã, Jesúre ãsũ ãrĩ gaguiniñurã:

–Mɔ, Marĩpɔ magũ ããrã, ãrĩñurã. Īgũsã Jesúre, Īgũ Cristo, Marĩpɔ iriudi ããrĩrĩrẽ masĩñurã. Irasirigu Jesúſ wãtẽãrẽ werenĩdorebiriypɔ.

Jesúſ Galilea nikũgue masakare buedea

(Mr 1.35-39)

42 Gajinu boyoripoe Jesúſ makã tɔro masaka marĩrõgue waayupɔ. Īgũ waadero pɔru, masaka ĩgũrẽ ãma, ĩgũ pɔrogue ejañurã. Īgũrẽ: “Gɔa merã dujaka dapa!” ãrãdiñurã.

43 Jesúſ gapɔ Īgũsãrẽ ãrĩyupɔ:

–Marĩpɔ Īgũyarã Opɔ ããrĩrĩrẽ yare weredoregɔ iriudi ããrĩmĩ. Irasirigu gaji makãrĩ marãdere ire weregɔ waagura, ãrĩyupɔ.

44 Irasirigu ããrĩperero Galilea nikũ marãrẽ judío masaka nerẽrĩ wiirigue buegorenayupɔ.

5

Jesúſ ĩgũ buerãrẽ wãrã waai wẽjẽmakũ iridea

(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20; Jn 21.3, 6)

1 Gajinu Jesús Genesaret* wāikuri ditaru turogue āārīmakū, wārā masaka Īgū pūrore utarinugājañurā Marīpūya kerere péduarā.

2 Jesús iri ditaru turo waaí wējērīmasāya doóriduparu peru masaka marīrī payamakū Īayupu. Waaí wējērīmasā gapu Īgūsāya buiriyukure koerā iriñurā.

3 Jesús Simōyarugue mūrīñajāa, Īgūrē soewijudoreyupu. Soewijupau odomakū Īā, Jesús irirugue eja doa, masakare buenugāyupu.

4 Bue odo, Simōrē āsū āriyupu:

—Doódiru merā ditaru deko ākūārōgue wija, musāya buiriyukure meéyoka waaí ñeāmura, āriyupu.

5 Simón Īgūrē uyuyupu:

—Guare buegu, dapagā ñamirē wējēboyoakōādabū. Neō wējēbirakubū. Mū dorerosūta buidire meéyoñagura doja, āriyupu.

6 Īgūsā meéyomakū, waaí wārā ñajāa, buidire ooreakōādiñurā.

7 Wārā ñajāmakū Īā, Īgūsā merāmarā gajiru doódirugue āārīrārē buadeañurā, Īgūsārē ñeātamudorerā. Irasirirā Īgūsā eja, waaire seasāmakū, perugueta mirīboyakōāyuro.

8 Irasū waamakū Īāgū, Simón Pedro Jesús pūro ñadukupuri merā ejamejāja, Īgūrē āriyupu:

—Yū Opū, mū oātarigu āārā. Yū gapu ñegū āārā. Irasirigu yū pūrore āārībirikōāka! āriyupu.

9 Simón, wārā waaí ñajāmakū Īāgukagu, irasū āriyupu. Īgū merā āārīrāde Īāgukakōāñurā.

10 Gajiru doódiru āārīrā Īgū merāmarā Zebedeo pūrā Santiago, Juan āārīñurā. Īgūsāde Īāgukakōāñurā. Jesús gapu Simōrē āriyupu:

—Gūibirikōāka! Dapagorare mū waaí wējērīmasū āārīrīrē piri, Marīpūya kerere masakare wererimasū āārīgukoa, āriyupu.

11 Irasirirā Īgūsāya doóriduparure ditaru turo tūāmajūpikōā, āārīpereri Īgūsāyare pikōā, Jesús merā waakōāñurā.

Jesús kāmī boague taudea
(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

12 Pūru Jesús su makāgue āārīripoe sugū kāmī boagu ejayupu. Jesūre Īāgū, Īgū pūro ñadukupuri merā ejamejā, Īgūya diapure yebague moomejāja, Īgūrē sērēyupu:

—Yū Opū, mū yū pūrīrikūrire taudhagu taumasīa, āriyupu.

13 Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūya mojō merā Īgūrē moaña, āsū āriyupu:

—Mūrē taugura. Kāmī marīgū dujaka! āriyupu. Īgū irasū ārīrī merāta kāmī yaripereakōāyuro.

14 Irasirigu turaro merā Jesús Īgūrē āriyupu:

—Gajirā masakare mū tariadeare werebirikōāka! Paire mūrē kāmī yariadeare ĩmugū waaka! Īgū mūrē Īāgū: “Kāmī marīgū āārā”, ārīgukumi. Pūru Moisés gojādea pūge sīdoredeare sīka! Mū irire irimakū Īārā, āārīpererā masaka mūrē kāmī yariadeare masīrākuma, āriyupu.

15 Jesús Īgūrē: “Gajirārē mū tariadeare werebirikōāka!” ārīkeremakū, āārīpererogue marā masaka Jesús Īgūrē iriadeare pépereakōāñurā. Irasirirā wārā masaka Īgū pūroque Īgū buerire pérā, Īgūsā pūrīrikuridere taudorerā, ejañurā.

* 5:1 Genesaret wāikuri nikū, Galilea wāikuri ditaru turo āārīyuro. Irasiriro Galilea ditaruta Genesaret wāikuyuro.

16 Jesús gapu masaka marĩrõgue Marĩpure sērẽgũ waanayupu.

Jesús dũpu buadire taudea
(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

17 Sunu Jesús buemakũ, surãyeri fariseo bumarã gajirã Moisés gojadeare buerimasãde irogue doañurã. Igũsã ããrĩperero Galilea nikũma makãrĩ marã, Judea nikũma makãrĩ marã, Jerusalén marã ããrĩñurã. Jesús pũrĩrikurãrẽ taubu, Marĩpu turarire opayupu.

18 Igũ bueripoe gajirã iro marã sugu dũpu buadire Igũ oyaro merãta ãjjañurã. Igũrẽ wiigüe ãñajãa, Jesús purogue píduarã iriadiñurã.

19 Masaka wárã ããrĩmakũ, ãñajãamasĩbiri, iri wii wekague murĩa, su gobe ãiwea, Igũrẽ masaka watopegue Igũ oyaro merãta Jesús puro dijuñurã.

20 Jesús, Igũsã Igũrẽ buremumakũ iãgũ, buadire ãrĩyupu:

—Yu, mu ñerõ irideare kãtia.

21 Igũ irasũ ãrĩmakũ pérã, fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasã ãsũ ãrĩ gũñañurã: “¿Ñeemano masaku ããrĩrĩ ñi? Igũ werenĩrĩ merã Marĩpure ñerõ ãrĩmi. Masaka ñerõ irideare neõ sugu masaku kãtimasĩbirikumĩ. Marĩpu suguta masĩkumi”, ãrĩñurã.

22 Jesús Igũsã gũñarĩrẽ iãmasĩ, ãsũ ãrĩyupu:

—¿Nasirirã irasũ gũñarĩ musã?

23 ¿Naásũ ãrĩrĩ gapu diasaberi ñi buadire: “Yu, mu ñerõ irideare kãtia”, ãrĩrĩ, o “Wãgãñugã, waaka!” ãrĩrĩ gapu diasaberi?

24 Yu ããrĩpererã tĩgũ i ãmugue ããrĩrãrẽ Igũsã ñerõ irideare Marĩpu dorero merã kãtimasã. Irasirigu ñi buadire taugura, musãrẽ irire masĩdoregu, ãrĩyupu. Irasũ ãrĩ odo, buadire ãrĩyupu:

—Yu murẽ ãsũ ãrã. Wãgãñugã, mu oyaderore ãi, muya wiigüe waaka! ãrĩyupu.

25 Igũ irasũ ãrĩrĩ merãta Igũsã iũrõ wãgãñugã, Igũ oyaderore ãi, Igũya wiigüe waagũ, Marĩpure: “Õãtaria mu”, ãrĩ, usuyari siyupu.

26 Masaka, Jesús irasiririre iãguka, Igũsãde Marĩpure: “Õãtaria mu”, ãrĩ, usuyari siñurã. Buro güiri merã ãsũ ãrĩñurã:

—Dapagãrẽ neõ marĩ iãbirideare iãa, ãrĩñurã.

Jesús Levire siiudea
(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

27 Pũpu Jesús iro merã waa, Levĩ† wãikugure bokajayupu. Levĩ romano marã opare niyeru wajaseabosagu ããrĩyupu. Igũ moãrĩ taribugue doamakũ iãgũ, Jesús Igũrẽ ãrĩyupu:

—Nãka, yu merã!

28 Igũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Levĩ wãgãñugã, Igũ moãdea ããrĩpererire pípeo, Jesús merã waakõayupu.

29 Pũpu Levĩ Igũya wiigüe eja, Jesũre bosenu iripeoyupu. Wárã niyeru wajaseabosarimasã, gajirã masaka Igũsã merã baa doanĩñurã.

30 Jesús Igũsã merã doamakũ iãrã, fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasã Jesús buerãrẽ ãsũ ãrĩ werewuñurã:

—¿Nasirirã niyeru wajaseabosarimasã, ñerõ irirã merã iiri, baari musã? ãrĩñurã.

31 Jesús Igũsãrẽ yujuyupu:

—Pũrĩrĩ marĩrã kũririmasũrẽ ãmabema. Pũrĩrikurã gapu Igũrẽ ãmama.

† 5:27 Levĩ pe wãi opayupu. Igũta Mateo wãikuyupu.

³² Yũ: “Ōārā āārā”, āri gũñarārē siiugũ aaribiribu. “Ñerō irirā āārā”, āri gũñarā ditare siiugũ aarigú iribu, ĩgūsā ñerō irideare bujawere, gũñarārē gorawayuburo, āriġũ, āriyupu.

Jesúre bererimarē sērēñadea

(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³ Jesús irasũ ārĩmakũ péra, ĩgūrē sērēñañurā:

—Juan buerā, fariseo bumarā buerire tayarāde Marĩpũre buemurā bere, ĩgūrē sērēnama. ¿Nasirirā mũ buerā gapũ ōārō iiri, baari? āriñurā.

³⁴ Jesús ĩgūsārē yũyũyupu:

—¿Sugũ mojósuadi bosenũ irimakũ, mũsā ĩgũ siuanerārē ĩgũ merā āārĩrārē bujawereri merā beremakũ irimasĩbukuri?

³⁵ Pũrũ ĩgūrē gajirā āĩmakũ, bujawereri merā bererākuma, āriyupu.

³⁶ Irire āri odo, keori merā ĩgūsārē āsũ āri weryepũ doja:

—Masaka neó surĩro maamañerē tábirikuma buġuñerē seretũmurā. Irasũ seretúrā, maamañerē poyanorērā irikuma. Maama gasiro merā buġuñerē seretúadero ōārō deyobirikoa.

³⁷ Waimurā gasiri merā iridea ajuri buġũ ajurigue maama igui dekore diribirikuma. Irasũ dirimakũ, maama igui deko pãmu, buġũ ajuri sēraturabiri, ooreakōakoa. Irasiriro igui deko, ajuride kōmoka.

³⁸ Irasirirā maama igui dekore maama ajurigue diriro gāāmea.

³⁹ Masaka igui deko pãmurĩrē iirĩrā, maama igui dekore gāāmebirikuma, maama buerire péduaberosũ. “Igui deko pãmudea gapũ, maama igui deko nemorō ōāa”, ārĩrākuma, āriyupu Jesús ĩgūsārē.

6

Siñajārĩnũ āārĩmakũ, Jesús buerā trigo yerire tárĩdea

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

¹ Gajinũ, judío masaka siñajārĩnũ āārĩmakũ, Jesús trigo otedero watope waamakũ, ĩgũ buerā trigo yerire tárĩ koro baawāgāñurā*.

² ĩgūsā irasirimakũ ĩārā, surāyeri fariseo bumarā ĩgūsārē sērēñañurā:

—¿Nasirirā siñajārĩnũrē moãdorebirikeremakũ, irasũ yári mũsā? āriñurā.

³ Jesús ĩgūsārē yũyũyupu:

—¿Mũsā iripoeugemũ David ĩgũ merāmarā merā uaboagũ, ĩgũ irideare buebiriri?

⁴ ĩgũ merāmarā merā Marĩpũya wiigũe ñajāa, Marĩpũ ĩũrō peyari pã duparure baadi āārĩmĩ. Marĩpũ paia āārĩmerārē: “Iri pã duparure baabirikōākala!” ārĩdi āārĩmĩ. David gapũ paĩ āārĩbirikeregũ, irire baagu, Marĩpũ ĩũrō ĩgũ dorerire tarinũgāgũ meta iridi āārĩmĩ, āriyupu.

⁵ Irasũ āri odo, āsũ āriyupu doja:

—Yũ āārĩpererā tĩġũ āārĩsĩā, siñajārĩnũrē masaka gajino ĩgūsā iriburire doremasĩa, āriyupu Jesús.

Jesús mojó diiweredire taudea

(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Gajinũ siñajārĩnũ āārĩmakũ, Jesús judío masaka nerērĩ wiigũe ñajāa, ĩgūsārē bueyupu. Iri wiigũe sugũ masakũ diayema mojó gapũ diiweredi āārĩyupu.

* 6:1 Deuteronomio 23.25: Moisés gojadea pũgue āsũ āri gojasũdero āārĩbũ: “Sugũ masakũ gajiguya poeugũ waagũ, ĩgũya mojórĩ merā trigo yerire tárĩ koro baaburo. Wiirimajĩ merā diti āiabirikōāburo”, āri gojasũdero āārĩbũ.

7 Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā Jesúre buro Iãduripítuya: “Siñajārĩnu aārā, irasirirā ñi mojó diíweredire ĩgũ taumakũ, ĩgũrẽ weresārara”, ārĩ gũñañurā.

8 Jesús ĩgũsā gũñarĩrẽ Iãmasĩ, mojó diíweredire:

—Wãgãñugã, masaka iũrõgue ejanugãgũ aarika! ārĩyuru. ĩgũ irasũ ārĩmakũ pégu, mojó diíweredi wãgãñugã, Jesús puru ejanugãyuru.

9 ĩgũ ejanugãmakũ, Jesús gajirā iroque aārĩrãrẽ ãsũ ārĩyuru:

—Musãrẽ sērẽñaduakoa. ¿Siñajārĩnurẽ Marĩpu marĩrẽ ñeonorẽ iridoreyuri, õãrĩrẽ, o ñerĩrẽ, masakare taurire, o wẽjẽrĩrẽ? ārĩyuru.

10 Sērẽña odo, masaka aārĩpererãrẽ Iã, mojó diíweredire ārĩyuru:

—Mũya mojórẽ soeuka!

ĩgũ irasũ ārĩmakũ pégu, soeyuru. ĩgũ soeumakũ, ĩgũya mojó õãkõãyuro.

11 ĩgũ irasirimakũ Iãrã, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā buro guañurã: “¿Nasirirãkuri marĩ ñĩrẽ?” ārĩ gãme werenĩñurã.

Jesús pe mojóma pere su gubu peru pẽrẽbejarã ĩgũ buedoregu pĩmurãrẽ beyede

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

12 Irinurĩrẽ Jesús ãtãũgue Marĩpũre sērẽgũ waayuru. Iroque iri ñamirẽ Marĩpũre sērẽbõyoakõãyuru.

13 Boyoripoe ĩgũ buerire tuyarãrẽ siuu needõ, ĩgũsã watopegue aārĩrãrẽ pe mojóma pere su gubu peru pẽrẽbejarã ãmarẽ beyeyuru: “Musãrẽ yaa kerere buegorenaturãrẽ beyepía”, ārĩyuru.

14 ĩsãku aārĩñurã: Simón wãĩkũgũ aārĩyuru. ĩgũrẽta “Pedro” wãiyeyuru Jesús. Simón pagũmu Andrés; gajirã: Santiago, Juan, Felipe, Bartolomé†,

15 Mateo, Tomás, Santiago aārĩñurã. Santiago, Alfeo magũ aārĩyuru. Gajigũ Simón aārĩyuru. ĩgũ celote wãĩkuri bumũ aārĩyuru.

16 Gajigũ Judas aārĩyuru. ĩgũ Santiago magũ aārĩyuru. Gajigũ Judas Iscariote wãĩkũgũ aārĩyuru. ĩgũta Jesúre wẽjẽduarãguere ĩgũrẽ imubu aārĩyuru.

Jesús wãrã masakare buede

(Mt 4.23-25)

17 Jesús iri ãtãũgue aārãdi ĩgũsã merã dijija, iri ãtãũ aārĩdijimejãrõgue aārĩyuru. ĩgũ beyeanerã, gajirã wãrã ĩgũ buerire tuyarã merã aārĩyuru. Gajirã wãrã aārĩperero Judea nikũ marã, Jerusalén marã, wãdiya turo marã Tiro, Sidón marã aārĩñurã. ĩgũsã Jesús puru ĩgũ buerire pãrã, ĩgũsã pũrĩrikurire taudorerã ejanerã aārĩñurã.

18 Jesús wãtẽa ñajãsũnerãdere tauyuru.

19 ĩgũ aārĩpererãrẽ Marĩpu turaro merã taumakũ Iãrã, aārĩpererã masaka ĩgũrẽ moãñaduñurã.

Jesús mũyari, bũjawereridere buede

(Mt 5.1-12)

20 Purũ Jesús ĩgũ buerãrẽ Iã, ãsũ aārĩyuru:

—Marĩpu musã Opũ aārĩmi. Irasirirã boporã aārĩkererã, mũyaka!

21 Dapagore musã ñaboari merã aārĩrã, purũguere yapirãkoa. Irasirirã mũyaka!

† 6:14 “Bartolomé”, ārĩrõ: “Tolomé magũ”, ārĩduaro yãa. ĩgũta Natanael wãĩkũgũ aārĩdi aārĩmi. San Juan 1.43-51: Jesús Natanaere siudea kere aārã.

'Dapagorare buro bujawereri merā orerā, puṛuḡuere usuyari merā buṛirākoa. Irasirirā usuyaka!

22 'Musā yure āārīpererā tīgūrē buremumakū iārā, gajirā musārē iāturi doorākuma. Musārē: “Gua merā āārīmerāta!” āri bēorākuma. Musārē űerō wererirākuma. “Nērā āārīma”, āri werewuarākuma. Igūsā irasū ārikeremakū, usuyari merā āārīrikuka!

23 Iripoegue marī űekūsamarā Marīpuya kerere weredupiyunerārē irasūta iriunanerā āārīmā. Irasirirā dapagora marā musārē marārōta űerō irimakū iārā, buro usuyaka! Buro usuyari merā āārīrikuka! Musā űmugasigue waamakū, Marīpu ōārī wāro wajatari sīgukumi musārē.

24 'Musā i űmamarē wāri oparā garu usuyari bokasiāa. Puṛuḡuere usuyari neō bokabirikoa. Irasiriro musārē űegorāa.

25 'Musā dapagorare yapirā, puṛuḡuere buro uaboarākoa. Usuyari neō bokabirikoa. Irasiriro musārē űegorāa.

'Dapagorare Marīpuyare buṛidarā, puṛuḡuere buro bujawereri merā orerākoa. Usuyari neō bokabirikoa. Irasiriro musārē űegorāa.

26 'Masaka āārīpererā musārē: “Ōārā āārīma”, ārikeremakū, usuyari neō bokabirikoa. Iripoegue musā űekūsamarā Marīpuyare āriktorī merā wererimasārē: “Ōārā āārīma”, āriunanerā āārīmā.

*Jesús: “Musārē iāturirārē maika!” āri buedea
(Mt 5.38-48; 7.12)*

27 'Yu wererirē ōārō pēduripirānorē āsū āri weregura. Musārē iāturirārē maika! Musārē doorārē ōārō irika!

28 Musārē: “Nērō waaburo”, āriārēta ōādoreka! Musārē űerō āri buṛidarārēta Marīpure Igūsā ōārō āārīburire sērēbosaka!

29 Sugu masakū musāya wayupārārē pāmakū, gajipārē garudere pādoreka! Musāya surīro wekamaűerē ēmamakū, musāya camisadere sīka!

30 Āārīpererā musārē gajino sērērānorē sīka! Sugu masakū musā oparire āiāmakū, Igūrē: “Wiaka!” āribirikōāka!

31 Gajirā musārē ōārō irimakū gāamerōsūta musāde Igūsārē ōārō irika!

32 'Musārē maīrā ditare maīmakū ōābea. Musā irasū maīri wajamāa. Gajirā, űerā āārīkererā, Igūsārē maīrārē maīkuma.

33 Musārē ōārō irirā ditare ōārō irimakū ōābea. Musā irasiriri wajamāa. Nērāde Igūsārē ōārō irirārē ōārō irikuma.

34 Gajirārē wayurā Igūsārē: “Gua wayuadeare keoro wiaka doja!” āriimakū ōābea. Musā irasiriri wajamāa. Nērō irirāde gajirā űerārē wayukuma. Igūsā wayuadeare: “Āārīpereri wiarākuma doja”, āri gūñakuma.

35 Irasirirā űerā irirosū iribirikōāka! Musārē iāturirādere maika! Igūsārē ōārō irika! Igūsārē wayurā, musā wayuadeare: “Wiaka doja!” āribirikōāka! Irasirirā wāri ōārī wajatari bokarākoa. Marīpu āārīpererā nemorō turagu pūrā āārīrākoa. Masaka Marīpure usuyari sībirikeremakū, Igūsārē bopoñarī merā iāmi dapa. Nērā āārīkeremakū, Igūsārē irasū iāmi dapa.

36 Irasirirā musāde Musāpu űmugasigue āārīgū masakare bopoñarī merā iārōsūta gajirārē bopoñarī merā iāka!

*Jesús: “Gajirārē: Nērā āārīma”, āri werewuabirikōāka!” āri buedea
(Mt 7.1-5; Jn 13.16; 15.20)*

37 'Gajirārē: “Nērā āārīma”, āri werewuabirikōāka! Musā werewuabirimakū iāgū, Marīpu musārē: “Nērā āārīma”, āri iābirikumi. Gajirā

musārē ñerō irimakū iārā: “Marīpu ĩgūsārē wajamoāburo”, āribirikōāka! Musā irasū āribirimakū, Marīpu musārē: “Wajamoāgura”, āribirikumi. Gajirā musārē ñerō irideare kātika! Musā kātimakū, Marīpude musā ñerō irideare kātigukumi.

³⁸ Gajirārē sika! Musā sīmakū, Marīpu musārē wári oārī sīgukumi. Ajuro wári ajuro gajino utariri ajuro oārō ñadiudea ajuro irirosū sīgukumi. Musā gajirārē sīderopata Marīpu musārē sīgukumi, āriyupu Jesús.

³⁹ Irasū āri odo, keori merā wereyupu doja:

–Sugu masakū koye iābi gajigu koye iābire tūādupiyuwāgāmasībirikumi. ĩgūsā pēragueta maarē iāmerā gobegue meēñajākōākuma.

⁴⁰ Sugu buerimasū ĩgū buerā nemorō masīkumi. ĩgū buerāde ĩgū buederosū buepeosīā, ĩgūsārē buedi masīderosūta ĩgūsāde masīrākuma.

⁴¹ ‘Musā ñerō iridea, koyerugue wári turu oparosū ñetariri āārīrīrē gūñābirikererā, musāyagu ñerō iridea, koyerugue nikūyegā oparosū āārīrīrē: “Ñegorāa”, āri gūñāa.

⁴² Irasirirā musā ñerō iridea, koyerugue wári turu oparosū āārīrā, musāyagure ĩgūya koyerugue āārīrī nikūyegārē: “¿Āibéosi?” ārimasībea. Musā ñerō iririkurā, irikatorikurā āārā. Musāya koyerugue āārīrī turu gapure āibéoparoriro irirosū musā ñerō iririre piriparorika! Irasiri odo, musāyagure: “Mñ ñerō iririre pirikōāka!” āri masīa, āriyupu Jesús.

Jesús yukure duka merā iāmasīsūa, āri buedea

(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³ Irasū āri odo, gajī keori merā wereyupu doja:

–Yukū oādi ñerī dukakūbirikoa. Yukū ñedide oārī dukakūbirikoa.

⁴⁴ Āārīpereri yukure duka merā iāmasīsūa. Poragu higo wāikurire dukakūbirikoa. Ņaagūde iguire dukakūbirikoa.

⁴⁵ Irasirigu sugu masakū oāgū, yukū oārī dukakūdi irirosū āārīmi. ĩgū gūñarīgue oārī gūñarī opasīā, oārīrē yāmi. Gajigu ñegū, ĩgū gūñarīgue ñerī gūñasīā, ñerīrē yāmi. Marī gūñarīgue gūñarōsūta werenīrākoa. Irasirirā masaka ñerī gūñarī oparā, ñerī werenīrākuma. Oārī gūñarī oparā gapu oārī werenīrākuma.

Jesús pe wii keori merā buedea

(Mt 7.24-27)

⁴⁶ ¿Nasirirā musā yure: “Yñ Opñ āārā mu”, ārikererā, yñ dorerire neō iriberī?

⁴⁷ Sugu yñ puro eja, yñ werenīrīrē pēduripī, puro yñ dorerire irigu, āsūpero irigu irirosū āārīmi.

⁴⁸ Sugu ūtāyegue ūkūārī goberi māñajāa, wii oārō nugūdi irirosū āārīmi. Puru dia wāro yura, ĩgūya wiiguere deko ūma meētūkeremakū, neō mirūabirikoa.

⁴⁹ Yñ werenīrīrē pēkeregu, yñ dorerire iribi gapu sugu ĩmparogue wii iridi irirosū āārīmi. Dia wāro yuraro, ĩgūya wiire ūmabéokōākoa. Irasiriro āārīpereri kōmopereakōākoa, āri wereyupu Jesús masakare.

7

Jesús surara opure moāboegure taudea

(Mt 8.5-13)

¹ Jesús masakare irire were odo, Capernaugue waakōāyupu.

² Iroguere romano marā surara opu āārīyupu. ĩgūrē moāboegu sīrīgū kōmorī purōgāgue āārīyupu. Surara opu ĩgūrē buro maīyupu.

3 Irasirigu, Jesús iridea kerere pégu, judío masaka murārē Jesús p̄rogue iriuyupu, ĩgūrē mōboegure taugu aaridoregu.

4 ĩgūsā Jesús p̄rogue ejarā, ĩgūrē turaro merā āsū ārī s̄ērēñurā:

—Surara opu guare mu p̄ro iriuadi, ōāgū āārīmi. Irasirigu ĩgūrē iritamuka!

5 ĩgū judío masakū āārībirikeregu, marīya nikū marārē buro maīmi. ĩgūta ĩgūya niyeru merā guā nerērī wiire mōadoremi. Irasirigu ĩgūrē iritamuka! ārīñurā.

6 Irire pégu, Jesús ĩgūsā merā waayupu. Surara opu, ĩgūya wii p̄ro ĩgūsā ejawāgārimakū ĩāgū, ĩgū merāmarārē Jesúre āsū ārī weredoregu iriuyupu:

—Yū Opu, murē garibonemod̄uabirikoa. Yū ubu āārīgū āārīsīā, yaa wiire mu ñajārimakū, buro guyasīrīkoa.

7 Irasirigu yude mu p̄rogue waabea. Mu werenīñī turari merā yure mōboegure: “Sīñīñī tarika ĩgūrē!” ārimakū tarīgukumi.

8 Gajirā oparā yure dorema. Yude gajirā surarare dorea. Yū sugure: “Waaka!” ārimakū, waami. Gajigure: “Aarika!” ārimakū, aarīmi. Yū, yure mōboegure: “Ire irika!” ārimakū, irire yāmi, ārika Jesúre! ārī iriuyupu.

9 ĩgū weredoreadeare ĩgūsā weremakū pégu, Jesús gukakōāyupu. ĩgūrē tuyarārē gāmenugā ĩā, āsū ārīyupu:

—Musārē werea. Sīñī surara opu Israel bumū āārībirikeregu, yure buremumi. Israel bumarā watopeguere sīñī irirosū yure buremugūrē neō bokajabiribu, ārīyupu Jesús.

10 ĩgū irasū ārādero p̄ru, surara opu iriuanerā ĩgūya wiigüe goedujāñurā. Irogue goedujarā, sīñīgū āārādire tariadiguere bokajañurā.

Jesús wapiweyo magūrē masūdea

11 P̄ru Jesús Capernaugue āārādi Naín wāikuri makāgue waayupu. ĩgū buerā, gajirā masaka wārā ĩgū merā waañurā.

12 Iri makārē ejaripoe iri makā marā, sugū masakū boadire kōāwāgāriñurā ĩgūrē yāarā waarā. ĩgū wapiweyo magū, sugū āārīgū āārādiyupu. ĩgū pago ĩgūrē yāamurā merā waamakū, wārā masaka wapikūwāgāriñurā.

13 Igore ĩāgū, marī Opu Jesús buro bopoñarī merā ĩā, āsū ārīyupu:

—Orebirikōāka!

14 Irasirigu Jesús masāpore p̄ro ejanugā, moāñayupu. ĩgū moāñamakū ĩārā, iri porere kōārā dujanugāñurā. Jesús boadire āsū ārīyupu:

—Yū murē ārā: “Wāgānugāka!”

15 ĩgū irasū ārimakū, boadi wāgādoā, werenīnugāyupu. Irasirigu Jesús ĩgūrē pagore wāyupu.

16 Irire ĩārā, āārīpererā masaka ĩāgukakōāñurā. Marīp̄re: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīñurā. ĩgūsā basi āsū ārī gāme werenīñurā:

—Ī Marīp̄rya kerere wererimasū, turatarigu, marī watopeguere ejami.

Idere ārīñurā:

—Marīp̄rē ĩrē iriñumi ĩgūyarārē iritamudoregu, ārīñurā.

17 Irasirirā āārīpererogue Judea nikū marā, iri nikū turo marāde Jesús ĩgūrē masūdea kerere p̄pereakōāñurā.

Juan masakare wāiyerimasū ĩgū buerire tuyarārē Jesús p̄rogue iriudea

(Mt 11.2-19)

18 Juan masakare wāiyerimasū peresugue āārīripoe ĩgū buerire tuyarārē āārīpereri Jesús irideare ĩgūrē wererā waañurā. Juan irire pégu, ĩgūsā merāmarā p̄rārē siiu:

19 —Jesúre ášũ ářĩ sêrêñarâ waaka! “¿Muta âãřĩřĩ Cristo guare taugu aaribu iriyupu, ĩgũsâ ářĩdi, o gajigure yúrâkuri gua?” ářĩ sêrêñarâ waaka! ářĩ iriyupu.

20 Irasirirâ, Jesús puro ejarâ, ĩgũrê ářĩñurâ:

—Juan masakare wâiyerimasũ guare marê ášũ ářĩ sêrêñadoreami: “¿Muta âãřĩřĩ Cristo guare taugu aaribu iriyupu, ĩgũsâ ářĩdi, o gajigure yúrâkuri gua?”

21 ĩgũsâ ejaripoere Jesús wârâ pũřĩrikurârê, wâtêa ñajásũnerârê, koye ĩãmerâdere taugu iriyupu.

22 Irasirigu Jesús ášũ ářĩ yujuyupu Juan iriuanerârê:

—Mũsâ ĩãřĩrê, mũsâ pêřire, Juârê wererâ waaka! Koye ĩãbiranerâ ôãrô ĩãma. Waamasibiranerâ waamasĩakôãma. Kãmi boanerâ yaripereakôãšũama. Gãmipũ pëbiranerâ pëakôãma. Boanerâde masãkôãma. Boporâ, Marĩpu masakare tauri kerere weremakũ pëma.

23 “Yũre bũremurĩrê piribi, usuyari opagukumi”, ářĩ wererâ waaka Juârê! ářiyupu Jesús.

24 ĩgũsâ waadero purũ, Jesús Juãymarê masakare ášũ ářĩ werenugãyupu:

—Mũsâ masaka marĩrôgue Juârê ĩãrâ waarâ, gũigure gũñaturabire ĩãrâ waarâ meta irikuyo. ĩgũ turabi, mirũ tãborere wêjãpubëorosũ âãřĩbemi.

25 Irasũ âãřĩmakũ, mũsâ ĩgũrê irogue ĩãrâ waarâ, ôãřĩ surĩ sãñagũrê ĩãrâ waarâ meta irikuyo. Ôãřĩ surĩ sãñarãno oparãya wiirigue âãřĩkuma. Juan ĩgũsâ irirosũ âãřĩbemi.

26 Mũsâ irogue ĩgũrê ĩãrâ waarâ, Marĩpũya kerere weredupiyurimasũrê ĩãrâ waarâ iriyi. Mũsãrê werea. Juan diayeta Marĩpũya kerere weredupiyunerâ nemorô âãřĩmi.

27 Marĩpũya werenĩřĩ gojadea pũgue gojasũdero âãřĩbũ Juan iriburire. Irasirigu Marĩpu ĩgũ magũrê ášũ ářĩdi âãřĩmi:

Mũ waaburo dupiyuro yaa kerere weredupiyubure iriugura, mũ waaburore amuyudoregu, ářĩ gojasũdero âãřĩbũ.*

28 Mũsãrê werea. Juan aariburi dupiyuro neô sugũ ĩgũ nemorô yaa-marê masĩgũ marĩdi âãřĩmi. Irasũ âãřĩkerepurũ, sugũ Marĩpu umugasigue âãřĩgũyagu gapũ Juan nemorô yaamarê masĩgũ âãřĩgukumi. Áãřĩpererâ nemorô ubu âãřĩgũ âãřĩkeregu, masĩgũ âãřĩgukumi, ářiyupu Jesús.

29 ĩgũ irasũ ářĩřĩrê përá, âãřĩpererâ masaka, romano marâ opũre niyeru wãjaseabosarimasãde Juan wãiyesũnerâ áãřĩsĩã: “Marĩpu diayeta irigu âãřĩmi”, ářĩ masĩñurâ.

30 Fariseo bumarâ, Moisés gojadeare buerimasã gapũ Juârê wãiyedorebirinerâ áãřĩsĩã, Marĩpu ĩgũsãrê iriduarire gããmebirĩñurâ.

31 Irasirigu marĩ Opũ Jesús ášũ ářĩnemoyupu:

—Masaka dapagora marâ, ¿ñeëmarãno irirosũ âãřĩřĩ?

32 Majĩrâ makã dekogue ĩgũsâ merãmarâ merã bira gaguinĩ doanĩrâ irirosũ âãřĩma. Ášũ ářĩ gaguinĩma: “Gua têrêdiru purimakũ, bayabirabũ. Bujawereri merã gua bayamakũ, orebirabũ”, ářĩma.

33 Juan masakare wâiyerimasũ pã baabirimakũ, igui deko pãmudeare ĩĩřĩbirimakũ ĩãrâ, ĩgũrê: “Wãtĩ ñajásũdi âãřĩmi ĩĩ”, ářĩbũ mũsâ.

34 Purũ yũ âãřĩpererâ tĩgũ baa, ĩĩřĩmakũ ĩãrâ: “Baapagu, ĩĩřĩpagũ âãřĩmi”, ářĩbũ. “Romano marâ opũre niyeru wãjaseabosarimasã merãmũ, ñerô irĩrã merãmũ âãřĩmi”, ářĩbũ mũsâ yũre.

* 7:27 Mal 3.1

35 Musā yaamarē, Juāyamarē masībirikeremakū, guare masīrā gapu: “Diayeta Marīpu iriunerā āārīma”, āri masīma, āriyupu Jesús.

Jesús, fariseo bumu Simón wāikuguya wiigie ejadea

36 Īgū irasū ārādero puru, sugu fariseo bumu Jesúre Īgūya wiigie baadoregu siuayupu. Irasirigu Jesús Īgūya wiigie waa, eja, baari peoro puro eja, doayupu.

37 Sugo nomeō iri makāmo, ñerō iririmasō, Jesús fariseoya wiigie baagu ejadea kerere pé, iroge waayupo. Suru borewariru “alabastro” wāikuri ūtaye merā iridirure ōārō sārōri opadirure āiyupu.

38 Āia, Jesús purupu gapu ejanugāja, igo ñerō irideare burō bujawereri merā gūña, ore, Jesús puro meédoaja, Īgūya guburi wekare igoya kódeko meébejamakū iā, igoya poañapu merā túkoe bojoyupo. Túkoe bojo, buremurī merā Īgūya guburire mimi, igo sārōri āiadea merā Īgūya guburire pípeoyupo.

39 Igo irasirimakū Īāgū, fariseo bumu Jesúre baadoregu siuadi Īgū basi gūñayupu: “Igo Īgūya guburire moāñagō ñerō iririmasō āārīmo. Īi diayeta Marīpuya kerere weregu āārīgú, irire masīabukumi”, āri gūñayupu.

40 Jesús Īgū gūñarīrē Īamasī, Īgūrē āriyupu:

—Simón, yu mūrē gajino weredukoa, āriyupu.

—Buegu, wereka yure! āriyupu Simón.

41 Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús i keori merā wereyupu Īgūrē:

—Sugu masakare niyeru wayurimasū āārīkumi. Pērā ūma wajamokuma Īgūrē. Sugu wári niyeru koeri quinientos moārīnuri wataropa wajamokumi. Gajigu méri koerīgā cincuenta moārīnuri wataropa wajamokumi.

42 Īgūsā pērā, Īgūsā wajamorīrē wajariri opabirimakū Īāgū, niyeru wayudi Īgūsārē pērāguereta: “Iropata, musā wajamorī pereburo. Irire kātigukoa”, ārīkumi. Irasirimakū, ¿nií gapu niyeru wayudire burō maikuri? wáro wajamodi, o mérōgā wajamodi gapu, āriyupu Jesús.

43 Simón yujayupu:

—Wáro wajamodi gapu burō maibukumi, āriyupu.

—Diayeta yujua mu, āriyupu Jesús Īgūrē.

44 Irasū āri odo, Jesús nomeōrē iā, Simōrē āriyupu:

—¿Igo yure iriadeare Īārī mu? Muya wiigie yu ñajājamakū, mu yure yaa guburi koeburire deko sibirabu. Igo gapu yaa guburire igoya kódeko merā koe, igoya poañapu merā túkoe bojoamo.

45 Yu ōādoremakū, mu yure bokatīrī pábua, mimibirabu. Igo gapu yu ñajājadero puruge yaa guburire mimiadeo neō mimiduúbemo.

46 Mu gapu yaa dipurure aye ōārī sārōri merā pípeobirabu. Igo gapu yaa guburire sārōri pípeoamo.

47 Irasirigu Simón, yu mūrē werea. Igo ñerō iridea wári āārīkeremakū, yu irire kātia. Yu irasirimakū, yure burō maīmo. Gajigu gapu, yu Īgū ñerō irideare kātimakū: “Yu mérōgāta ñerō irideare opāa”, āri gūñasīā, yure sīrūta maīmi, āriyupu Jesús.

48 Īgūrē irasū āri odo, nomeōrē āsū āriyupu:

—Mu ñerō irideare kātia yu, āriyupu.

49 Īgū irasū ārīmakū pērā, gajirā masaka iri wiigie Īgū merā baadoregu siuanerā āsū āri gāme werenīñurā:

—¿Ñeémuno masaku āārīrī Īi, irasū ñerō irideare kātigu? ārīñurā.

⁵⁰ Jesús gapu nomeōrē āriyupu doja:

—Yure baremusiā, perebiri peamegue waabodeo tausūsiaa. Irasirigo oārō siñajārī merā waaka! āriyupu.

8

Nome Jesúre iritamudea

¹ Puru Jesús paga makārī marārē, mutā makāiḡā marādere Marīpu ḡyayarārē doreri kerere weregorenagū waayupu. ḡgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ḡgū merā waañurā.

² Nomedē ḡgū merā waañurā. Pūrīrikurā āārīnerā Jesús taunerā nome āārīñurā. Gajirā nome, wātēa ñajānerārē Jesús béowiusūnerā āārīñurā. Sugo María Magdalena wāikugo āārīyupo. Igo su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā wātēārē Jesús béowiusūdeo āārīyupo.

³ Gajigo Juana wāikugo, Cuza wāikugu marāpo āārīyupo. Cuza Herodeya wiigüe moāboerimasā opu āārīyupu. Gajigo Susana wāikugo āārīyupo. Gajirā nomede wārā Jesús merā waañurā ḡgū buerire péduarā. ḡgūsā nome, ḡgūsā opari merā Jesúre, ḡgū buerādere iritamūñurā.

Jesús oterimasā keori merā buedea

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Wārā masaka wārī makārī marā Jesús puro ḡgūrē iāduarā nerēñurā. ḡgūsā wārā nerēmakū, Jesús i keori merā āsū āri bueyupu ḡgūsārē:

⁵ —Sugu oterimasū ḡgūya oteri yerire meésirigu waakumi. ḡgū meésiriwāḡāmakū, gaji yeri maague yurikoa. Masaka iri maague waarā, iro yuriadea yerire karamutūkōākuma. Mirāde iri yerire boka, baapekōākuma.

⁶ Gaji yeri ütayerikarogue yurikoa. Iri yeri puriadikoa. Puriadi, deko marīmakū ñaī, boakōākoa.

⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapu puritarimurā, oteri gapure wējēkōākoa.

⁸ Gaji yeri oārī nikūgue yurikoa. Iri yeri oārō puri, wārī dukakukoa. Su dupañu cien yerigora dukakukoa, āriyupu.

Iri keori merā were odo, ḡgūsārē turaro merā āsū āriyupu doja:

—Musā gāmpūrī oparā, yu wererire péduripika! āriyupu Jesús masakare.

Jesús buerā ḡgūrē: “¿Nasirigu keori merā bueri?” āri sērēñadea

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Puru ḡgū buerā ḡgūrē sērēñañurā:

—¿Naásū āriñuaro iriari, guare mu wereadea? āriñurā.

¹⁰ Jesús ḡgūsārē yujuyupu:

—Marīpu ḡgūyarārē doregan āārīñirē iripoeague masībirideare dapagorare musārē masīmakū yāmi. Gajirā gapure keori merā dita buea. Irasirirā ḡgūsā Marīpu iririre iākererā, iāmasībirikuma. ḡgūyare pékererā, pémasībirikuma.

Jesús oterimasā keori merā ḡgū bueadeare: “Āsū āriñuaro yāa”, āri weredea

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ Yū iri keori merā bueadea āsū āriñuaro yāa. Iri oteri yeri Marīpuya werenirī irirosū āārā.

¹² Surāyeri masaka Marīpuya werenirīrē pékererā, pémasībema. Maa buriri maa irirosū āārīma. ḡgūya werenirīrē péadero puru, oteri yeri iri maague

yuridea yerire mirā baapeoderosū, wātī Īgūsā gūñarīgue eja, Īgūsā péadideare ěmapeokōāmi. Īgūsā Marīpure buremubiri, tausūbirikōāburo, ārīgū, irasū yāmi.

¹³ Gajirā masaka utāyerikari yeba irirosū āārīma. Īgūsā Marīpuya werenírīrē usuyari merā pékeremakū, oteri yeri utāyerikarogue yuriadero puru, nugūrī marīderosū Īgūsārē waáa. Irasirirā yoaweyaripoe buremuadima. Puru Marīpuyare iriduari waja gajirā Īgūsārē ñerō irimakū iārā, mata Īgūyare pirikōāma.

¹⁴ Gajirā masaka porakari yeba irirosū āārīma. Marīpuya werenírīrē pékererā, oteri yeri porakarogue yuriadero puru, pora gapu puritarimurīa, wējēderosū, i umumarē buro gūñarikuma. Irasirirā wári oparire gūñataria, Īgūsā gāamerō iriduasiā, Marīpuya werenírīrē kātima.

¹⁵ Gajirā masaka oārī nikū irirosū āārīma. Irasirirā Marīpuya werenírīrē oārō pérā, péduripíma. Oārī gūñarīrē oparā, Marīpuyare iriduārā āārīma. Gajirā Īgūsārē ñerō irikeremakū, Īgūyare piribema. Wári oārī dukakudiñu irirosū āārīma, ārīyuru.

Jesús sīāgodiru keori merā buedea

(Mt 5.15-16; Mr 4.21-25)

¹⁶ Puru gaji keori merā bueyuru doja:

—Masaka sīāgodirure sīāgorā, kōmesoro merā muúpíbirikuma. Kārīrō dokaguedere dobobirikuma. Őmarō, wii dekogue siukuma. Irasirirā gajirā iri wūire ñajārā, sīāgodiru ũjūgorore oārō iā, ñajakuma.

¹⁷ Āārīpereri masaka iripoegue masībirideare masīsūrokoa. Masaka iāberogue duripídeare sīāgoro āārīrōgue iāmasīrō irirosū masīsūrokoa. Yayedea irirosū neō āārībirikoa.

¹⁸ 'Irasirirā Marīpuya werenírīrē pérā, oārō pémasīka! Irire oārō péduripígunorē Marīpu wári pémasīrī sīnemogukumi. Gajigu oārō pébirikeregu: “Masīa yu”, ārī gūñami. Īgū irasū ārī gūñakeregu, oārō pémasībemi. Īgū pémasīadideare ěmasūgukumi. Irasirigu neō pémasībī dujagukumi pama, ārīyuru Jesús.

Jesús pago, Īgū pagupūrā merā Īgūrē iāgō ejadea

(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹ Puru Jesús pago, Īgū pagupūrā merā Īgūrē iāgō ejayupo. Masaka wárā Īgū purogue āārīmakū, ejamasībiriyo.

²⁰ Irasirigu sugu iroque āārīgū Jesúsre wereyuru:

—Muro, tu pagupūrā merā murē iādunarā, masaka purupugue níama, ārīyuru.

²¹ Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús āsū ārī yujuyuru:

—Marīpuya werenírīrē oārō péduripírā, Īgūyare oārō irituyarā, yuro, yu pagupūrā irirosū āārīma, ārīyuru.

Jesús mirū, makūrīrē toemakū iridea

(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²² Sunu Jesús ditaru turogue āārīgú, Īgū buerā merā doódirugue murīñajāa, Īgūsārē:

—Náka, ditaru sipārēgue taribujarā! ārīyuru.

—Jáu, ārī, waakōāñurā.

²³ Iro taribujagu, Jesús kārīñajākōāyuru. Puru ditaruguere buro mirū waayuro. Doódiruguere makūrī páñajāa, miūkōādiyuro. Buro goero waayuro Īgūsārē.

24 Irasū waamakū iārā, Jesúre yobeñurā:

—Guare buegu, marī mirīmurā yáa, ārī gaguiniñurā.

Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús yobe, mirū, makūrīrē toedoreyupu. Īgū toedoremakū, mirū, makūrī buro waadea toedijapareakōāyuro.

25 Puru Īgū buerārē ārīyupu:

—¿Musā yare buremurī opaberi?

Īgūsā gapu gukanerā āārīsīā, iāguka, Īgūsā basi gāme sērēñañurā:

—¿Ñeémuno masakū āārīrī īī? Īgū mirūrē, makūrīrē toedoremakū toedi-jakōāa, neō tarinugābea Īgūrē, ārīñurā.

Jesús Gadaramūrē wātēa ñajānerārē béowiudea

(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

26 Puru Galilea nikū bokatiñūrō, Gadara wāikurogue taribujajañurā.

27 Jesús doódirugue āārādi majānugāmakū, sugū masakū iri makāmū Īgū puro ejanugāyupu. Īgū wātēa ñajāsūdero puru yoakōāyuro. Neō surī sāñabi, wiiguere āārībi, masāgoberi watopegue dita āārīgū āārīyupu.

28-29 Wātī masakure wāri ñeā meémejanayupu. Irasirirā masaka Īgūrē ñeā, Īgūya mojóirē, guburidere kōmedari merā suanadiñurā Īgūrē biadobomurā. Īgū gapu Īgūsā suariku, tūātanokōāyupu. Irasirigu wātī Īgūrē masaka marīrōgue waamakū irinayupu.

Jesús wātīrē: “Wirika mu ñajādire!” ārīyupu. Masaku Jesúre iāgū, Īgū puro ñadukapuri merā ejamejā, buro gaguiniyupu:

—Jesús, amugasigue marā Opū āārīpererā nemorō turagu magū, ¿nasiribu yāri mu yure? “Yure poyarikumakū iribirikōāka!” ārī, buro sērēa, ārīyupu.

30 Jesús Īgūrē sērēñayupu:

—¿Ñeému wāikuri mu? ārīyupu.

—“Legión” wāikua yu, ārī yujuyupu. “Legión”, ārīrō: “wárā”, ārdūaro yáa. Wárā wātēa ñajasūdi āārīsīā, irasū wāikuyupu.

31 Wātēa masakugue ñajānerā Jesúre:

—Guare buro ūkūārī gobegue waadobirikōāka! ārī sērēñurā.

32 Iro ūtāūgue wárā yesea āma baarā iriñurā. Īgūsārē iārā, wātēa Jesúre sērēñurā:

—Yeseague guare ñajādoreka!

—Jáu, Īgūsāguereta ñajārā waaka! ārīyupu.

33 Īgū irasū ārīmakū, wātēa masakugue āārānerā wirirā, yeseague ñajāñurā. Īgūsā ñajāmakū, yesea ūma mirēbuáa, ditarugue meébia dijāa, mirī boapereakōāñurā.

34 Irasū waamakū iārā, yeseare korerimasā gukari merā ūmadujāa, Īgūsāya makā marārē, iri makā turo marādere wererā waañurā.

35 Irire pérā: “¿Naásū waáyuri?” ārī, Jesús puro iārā waañurā. Iroque eja, wātēa béowiusūadire bokajañurā. Jesús puro, surīro sāñadi, oārō pémasirī merā doayupu. Masaka Īgūrē iārā, buro gūiri merā iāñurā.

36 Wātēārē béowiumakū iānerā iroque ejarārē irire wereñurā.

37 Irire pérā, āārīpererā Gadara nikū marā buro gūisīā, Jesúre: “Waaka oōrē!” ārīñurā. Īgūsā waadoremakū pégu, Jesús doódirugue murīñajāyupu.

38 Īgū murīñajāmakū iāgū, wātēa béowiusūadi Jesúre:

—Yude mu merā waadūakoa, ārī sērēadiyupu.

Jesús gapu Īgūrē ārīyupu:

—Y_u merā waabirikōāka!

39 M_uya wiigue goedujāaka! Āārīpereri Marīpu murē ōārī iriadeare weregu waaka! āriyupu.

Īgū irasū ārimakū pégu, Īgūya makāgue waakōāyupu. Irogue eja, Jesús Īgūrē ōārī iriadeare āārīpererā Īgūya makā marārē wereyupu.

Jesús Jairo magōrē, gajigo nomeō Īgūya surīro moāñagōrē taudea

(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

40 Jesús Gadara nikūgue āārīripoe wārā masaka Galilea nikūgue Īgūrē yūrā iriñurā. Irasirirā, Īgū taribujamakū Īārā, b_uro usuyari merā bokatīriñurā.

41 Iripoere sug_u judío masaka nerērī wii op_u Jairo wāikug_u Jesús p_urogue ejayupu. Eja, Jesúya guburi p_uro ñaduk_upuri merā ejamejāja, Īgūrē: “Yaa wiigue waaka!” āri, b_uro sérēyupu.

42 Īgū magō b_uro sīrīgō kōmorī p_urogāgue āārīyupu. Igo sugota āārīyupu. Pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojori opayupu. Jesús Jairoya wiigue waamakū, wārā masaka Īgūrē kūñarōgā tuuyañurā.

43 Īgūsā watopegue sugo nomeō pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojorigora dí wiriri merā pūrīrikūgo āārīyupu. Irasirigo igo opadea niyerure kúrimasārē wajari peremejākōāyupu. Īgūsā kúrikeremakūta, igo pūrīrikuri neō taribiriyuro.

44 Jesús iro waamakū Īāgō, Īgū p_urup_u gap_u waa ejanugā, Īgūya surīro yuware moāñayupu. Igo moāñamakūta, igo dí wiririadea tariakōāyuro.

45 Irasirigu Jesús sérēñayupu:

—¿Noā y_ure moāñarī? āriyupu.

Āārīpererā: “G_ua neō moāñabea”, āriñurā.

Pedro, Īgū merāmarā merā:

—G_uare buegu, ¿nasirigu irasū āri sérēñarī? Masaka wārā kūñarōgā tuuyama murē, āriñurā.

46 Jesús gap_u Īgūsārē āriyupu:

—Sugo nomeō moāñañumo y_ure. Igo moāñamakū, y_u turari merā igo pūrīrikūre tauayo. Irire masia y_u, āriyupu.

47 Īgū irasū ārimakū pégo: “Y_u iriadeare masīmi”, āri gūña, b_uro gūi naradari merā Īgū guburi p_uro ñaduk_upuri merā ejamejāja, āārīpererā péuro Jesúre: “Y_u m_uya surīrore moāñamakūta y_u pūrīrikūadea tariakōābu”, āri wereyupu.

48 Jesús igore āriyupu:

—M_u y_ure b_uremurī opāa. Irasirigo m_u pūrīrikūre tausūa. Usuyari merā waaka! āriyupu.

49 Jesús irasū āārīripoe sug_u masaka Jairoya wii āārādi ejayupu, Jairore weregu ejagu:

—M_u magō kōmoakōāmo. Marīrē buegure garibonemobirikōāka! āriyupu.

50 Īgū irasū ārimakū pégu, Jesús Jairore āsū āriyupu:

—Gūbirikōāka! B_uremurī opaka y_ure! M_u magō tarigokumo, āriyupu.

51 Irasirigu Jairoya wiigue eja, gajirārē ñājādorebiriyupu. Pedrorē, Juārē, Īgū tīgū Santiagore, boadeo pagusāmarā ditare siu ñājāyupu.

52 Īgūsā ñājājaripoere āārīpererā iri wiigue āārīrā b_uro orerā iriñurā. Jesús āriyupu Īgūsārē:

—Orebirikōāka! Majīgō boabemo. Kārīgō yāmo.

53 Īgū irasū ārimakū pérā, oreanerā gap_u Īgūrē b_uriñurā. “Igo boadeare masia gua”, āri gūñañurā.

⁵⁴ Jesús gapu boadeo puru ejanugã, igoya mojóre ñeã, turaro merã igore asũ arĩyupu:

—Majĩgõ, wãgãnuğãka!

⁵⁵ Īgũ irasũ arĩmakũ, igoya yujupũrã goeyuro. Irasirigo mata wãgãdoakõãyupo. Jesús igo pagusãmarãre: “Baari ejoka igore!” arĩyupu.

⁵⁶ Igo okamakũ iãrã, igo pagusãmarã gukatariakõãñurã. Jesús igore ĩgũ masũadeare gajirãre weredorebiriyupu.

9

Jesús ĩgũ buerãre buedoregũ iriudea

(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

¹ Puru Jesús ĩgũ buerãre pe mojóma pere su gubu peru pẽrebejarãre siu neeõ, ĩgũ turarire siyupu: “Iri turari merã aãrĩpererã wãtẽãre beowiumasĩrãkoa. Pũrĩrĩdere taumasĩrãkoa”, arĩyupu.

² Irasirigũ ĩgũsãre Marĩpu ĩgũyarãre doreri kerere weredoregũ, pũrĩrikurãdere taudoregũ asũ arĩ iriyupu:

³ —Waarã, gajinore neõ aĩabirikõãka! Musã tuadire, ajuro, baari, niyeru, gaji suri musã gorawayuburidere aĩabirikõãka!

⁴ Makã ejarã, musã ejadea wiita aãrĩkõãka! Iri makãre waarãgue iri wiire wirika!

⁵ Gaji makã marã masaka musãre gããmebirimakũ, iri makãre diayeta tariakõãka! Irasũ tariarã, nikũwera musãya guburigue tuadeare mojẽbeokõãka! ĩgũsã musãre gããmebiri waja Marĩpu ĩgũsãre wajamoãburire masĩburo, arĩrã, irasirika! arĩyupu Jesús.

⁶ ĩgũ irasũ arĩ odoadero puru, waakõãñurã. Irasirirã aãrĩpereri makãrĩgue Marĩpu masakare tauri kerere weregorenarã, pũrĩrikurãdere taugorenarã waañurã.

Juan masakare wãiyerimasũ boadea

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷ Iripoere Galilea nikũ marã opu Herodes aãrĩpereri Jesús iriri kerere pẽyupu. Gajirã Jesũre masĩmerã: “Īgũ, Juan masakare wãiyerimasũta boadigue masãdi aãrĩkumi”, arĩñurã. Herodes gapu irire pẽgu: “¿Nasiriro irasũ waãari?” arĩ, buru guñarikuyupu.

⁸ Gajirã: “Elías iripoegue aãrĩunadi deyoakumi”, arĩñurã. Gajirã: “Sugu Marĩpuya kerere weredupiyudi iripoegue aãrĩunadi masãkumi”, arĩñurã.

⁹ Herodes gapu asũ arĩyupu: “Yuta Juãre ĩgũya dipurure dititãdorebu. ¿Niĩno gapu aãrĩbukuri iropa wãri werenĩsũgũ?” arĩyupu. Irasirigũ Jesũre buru iãduadiyupu.

Jesús cinco mil ãmarẽ baari ejodea

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Jesús ĩgũ buerã buedoregũ iriunerã goedujajarã, ĩgũsã irideare werepeokõãñurã ĩgũre. Puru Jesús ĩgũsãre masaka marĩrõgue Betsaida wãkuri makã turogue siuayupu.

¹¹ ĩgũsã iroque waari kerere pẽrã, wãrã masaka Jesũre tuyañurã. Jesús ĩgũsãre õãdore, Marĩpu ĩgũyarãre doreri kerere weryupu. Pũrĩrikurã ĩgũre taudorerãre tauyupu.

¹² Ñamika aãrĩmakũ, Jesús buerã pe mojóma pere su gubu peru pẽrebejarã ĩgũ puru eja, ĩgũre arĩñurã:

—Masakare waadoreka! Ōō puro āārīrī makārīma wiirigue ĩgūsā kārīrī, baari āmarā waaburo. Ōō marī āārīrōguere neō gajino máa, ārīñurā.

¹³ Jesús gapu ārīyupu:

—Musā ĩgūsārē baari sīka!

Īgūsā yujñurā:

—Gua pā duparu su mojōma duparuta, waaídere pērāta opáa. Mérōgā baari āārā. Masaka gapu wárāgora āārīma. Irasirirā gua gaji baari wajarirā waamerā ĩgūsārē ejobirikoa, ārīñurā.

¹⁴ Wárā masaka āārīñurā ĩgūsā merā. Ūma ditare keomakū, cinco mil āārīñurā. Irasirigu Jesús ĩgū buerārē ārīyupu:

—Masaka āārīpererārē boje yeborī cincuenta dita dukawa, ĩgūsārē doadoreka! ārīyupu.

¹⁵ Irasirirā ĩgū buerā ĩgū ārīrōsūta āārīpererā masakare doadoreñurā.

¹⁶ Masaka doaperemakū, Jesús su mojōma pā duparure, pērā waaírē āi, ūmugasigue ĩamu, Marīpue usuyari sī, irire peayupu. Pea, ĩgū buerārē masakare gueredoregu sīyupu.

¹⁷ Irasirirā āārīpererā masaka irire baayapiakōāñurā. Pugu ĩgūsā baadúadeare Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora seasā utudoboñurā.

*Pedro Jesúsre: “Mū Cristo āārā”, ārī weredea
(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29; Jn 6.68-69; 12.24-25)*

¹⁸ Gajinu Jesús ĩgū sugata Marīpue sērēgū iriyupu. Īgū buerā ĩgū merā āārīñurā. Irasirigu Jesús ĩgūsārē āsū ārī sērēñayupu:

—Masaka yure, ¿naásū ārī gūñarī? ārīyupu.

¹⁹ Īgūsā yujñurā:

—Surāyeri murē: “Juan, masakare wāiyerimasū āārīmi”, ārīma. Gajirā: “Elías iripoegue āārīnadi āārīmi”, gajirā: “Sugu Marīpuya kerere weredupiyudi iripoegue āārīnadi, masādi āārīmi”, ārīma, ārīñurā.

²⁰ Irasū ārīmakū, Jesús ĩgūsārē sērēñayupu:

—Musākoa yure, ¿naásū ārī gūñarī? ārīyupu.

Pedro ārīyupu ĩgūrē:

—Mū, Marīpu iriudi, Cristo āārā, ārīyupu.

*Jesús ĩgū boaburire weredea
(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1; Jn 12.24-25)*

²¹ Pedro irasū ārīrīrē pēgu, Jesús ĩgū buerārē buro turaro merā: “Gajirārē ire werebirikōāka!” ārīyupu.

²² Irasū ārī odo, āsū ārīyupu doja:

—Yure āārīpererā tīgūrē buro ñerō tariro āārā. Judío masaka murā, paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure gāamebirisā, gajirārē yure wējēdorerākuma. Īgūsā yure wējēadero puru, urenu waaró merā Marīpu yure masūgukumi, ārīyupu.

²³ Pugu āārīpererā masakare ārīyupu:

—Yure tuyaduarāno ĩgūsā iriduarire piriburo. Irasirirā yure tuyari waja curusague pábiatú, wējēsūmurā irirosū āārīkererā, piriro marīrō yure tayanikōāburo.

²⁴ I ūmugue ĩgūsāya okari ditare mañrāno perebiri peamegue béosūrākuma. Gajirā gapu yure tuyari waja, masaka ĩgūsārē wējēkeremakū, Marīpu pūrogue waarākuma, ĩgū merā oārō āārīnīmurā.

²⁵ Sugu masakũ i umamarẽ aarĩpereri opakeregũ, ĩgũ boari purũ waaburi gapure gũñabiri waja peamegue waagũ, òarĩrẽ neõ wajatabirikumi.

²⁶ Masaka yũre, yaa kerere gũyasĩrimakũ, yude ĩgũsarẽ gũyasĩrigũkoa. Yũ aarĩpererã tĩgũ yũ gosesiriri merã, Yũpurũ, ĩgũrẽ wereboerã òarã gosesiriri merã dupaturi aarigũkoa. Irasũ aarigũ, yũre gũyasĩrĩnerãrẽ gũyasĩrigũkoa.

²⁷ Diayeta mũsarẽ werea. Surãyeri mũsã òõgue aarĩrã, mũsã boaburi dupiyuro Marĩpurũ ĩgũyarãrẽ doregũ aarĩrĩrẽ iãrãkoa, arĩyupũ Jesús.

Jesús ĩgũ deyori gorawayudea
(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

²⁸ ĩgũ irasũ arãdero purũ su mojóma pere gaji mojó ureru pẽrẽbejarinurĩ waadero purũ, Jesús utãũ wekague Marĩpure sãrẽgũ waagũ, Pedro, Santiago, Juãrẽ siiu mũrĩayupũ.

²⁹ Irogue Marĩpure sãrẽripoe ĩgũya diapu deyori gorawayuakòãyuro. ĩgũya surĩro burõ borero kũmijũrĩne waayuro.

³⁰ Irasũ waaripoe ĩgũ purõ ãma pẽrã deyoa, ĩgũ merã weretamuniñurã. ĩgũsã iripoeague marã Moisés, Elías aarĩñurã.

³¹ ĩgũsarẽ gosesiriri merã deyoañurã. Iripoeague: “ĩgũrẽ ãsũ waarokoa”, arĩderosũta Jerusalẽgue ĩgũ boaburire Jesús merã wereniñurã.

³² Pedrosã burõ wajakakererã, kãrĩrõ marĩrõ Jesús gosesiririre, ĩgũ merã aarĩrãrẽ iãñurã.

³³ Moisés, Elías Jesús purõ aarãnerã waaripoe Pedro arĩyupũ:

—Gũare buegũ, marĩ òõgue aarĩmakũ òataridũã. Irasirirã ure wiigã irirãra. Mũya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irirãra, arĩyupũ.

ĩgũ irasũ arĩkeregũta, ĩgũ arĩrĩrẽ neõ pẽmasĩbiriyupũ.

³⁴ ĩgũ irasũ arĩripoe su yebo ĩmikãyebo túbiayuro ĩgũsarẽ. Iri ĩgũsarẽ túbiamakũ, burõ gũñurã.

³⁵ Marĩpurũ ĩmikãyebo poekague ãsũ arĩ werenĩmakũ pẽñurã:

—Ĩi yũ magũ, yũ beyedi aarĩmi. ĩgũrẽ òarõ péka! arĩyupũ.

³⁶ Marĩpurũ werenĩadero purũ, Jesús ditare iãñurã. Pedrosã gapũ Jesús i nikũgue aarĩrĩnũrĩrẽ neõ sugu masakũre ĩgũsã iãdeare werebiriñurã.

Jesús sugu majĩgũrẽ wãtĩ ñajãũdire taudea
(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Gajĩnũ gapũ ĩgũsã utãũgue aarãnerã dijijadero purũ, wãrã masaka Jesũre bokatĩñurã.

³⁸ Sugu masakũ ĩgũsã watopegue aarĩgũ turaro merã arĩyupũ:

—Gũare buegũ, yũ mũrẽ burõ sãrẽa. Yũ magũ sugũta aarĩgũrẽ bopoñarĩ merã iãka!

³⁹ Wãtĩ ĩgũrẽ ñeã, gũñaña marĩrõ gaguinĩ, naradamakũ irinami. Irasirigu majĩgũ ĩgũya disigue sũmu wirisũnami. Wãtĩ ĩgũrẽ burõ ñerõ tarimakũ irinami. ĩgũrẽ neõ piridũabemi.

⁴⁰ Mũ buerãrẽ wãtĩrẽ burõ béowiudoreadabu. ĩgũsã neõ bokatĩũbirama, arĩyupũ.

⁴¹ Jesús yũjũyupũ:

—Mũsã dapagora marã, yũre burẽmurĩ opamerã, diayemarẽ neõ pẽmasĩmerã aarã. ¿Noõpa yoaripoe mũsã merã aarĩgũkuri? ¿Noõpa yoaripoe mũsã yũre burẽmubirire gũñaturagũkuri? arĩyupũ. Irasũ arĩ òdo, wãtĩ ñajãũdi pagũre:

—Mũ magũrẽ arĩrika! arĩyupũ.

42 Majīgū Jesús p̄uro waa ejanugāmakū, wātī Īgūrē yebague túmeépikōāyupū. Īgūrē dupaturi b̄uro naradamakū iriyupū. Jesús gapū wātīrē: “Majīgūrē wirika!” āri, tauyupū. Irasiri odo, Īgūrē pagure wiayupū.

43 Masaka āārīpererā Marīp̄u wāri turari merā iririre ĩārā, ĩāghakakōāñūrā.

Jesús dupaturi ĩgū boaburire weredea

(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Īgūsā āārīpererā Jesús iriadeare: “Ōātaria”, āri gūñaripoeta Jesús ĩgū buerārē āriyupū:

44 —Yū musārē wererire ōārō péduripika! Kātibirikōāka! Masaka yure āārīpererā tīgūrē ñeā, gajirāguere wiarākuma, āriyupū.

45 Īgūsā gapū ĩgū irasū ārīrīrē ōārō pémasībirīñūrā. Marīp̄u ĩgūsārē irire pémasīmakū ĩribiriyupū dapa. Irasirirā Jesúre gūirā: “¿Naásū ārīduagu iriari, m̄u irasū ārīgū?” āri sērēñabirīñūrā.

Jesús sugū gajirā nemorō āārīgūyamarē weredea

(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37; Jn 13.20)

46 P̄uru ĩgū buerā āsū āri guaseonugāñūrā: “Marī watopere, ¿noā marī āārīpererā nemorō āārīrī?” ārīñūrā.

47 Jesús ĩgūsā gūñarīrē ĩāmasīkōāyupū. Irasirigū sugū majīgūrē ĩgū p̄uro āinú, āriyupū:

48 —Sugū yaagure, ĩi majīgū irirosū āārīgūrē ōārō bokatīrīñeāgū, yudere bokatīrīñeāmi. Yure ōārō bokatīrīñeāgū, yure iriudidere bokatīrīñeāmi. Sugū musā watopemū: “Gajirā nemorō āārībea”, āri gūñagū, gajirā nemorō āārīmi, āriyupū.

Jesús: “Marīrē ĩaturibi, marī merām̄u āārīmi”, āri weredea

(Mr 9.38-40)

49 P̄uru Juan Jesúre āriyupū:

—Guare buegū, sugū masakū m̄u wāi merā wātēārē: “Wirika musā ñajādire!” āri béowiumakū ĩābū. Īgū, marī merām̄u āārībirimakū ĩārā, ĩgūrē: “Irire neō irinemobirikōāka!” ārābū, āriyupū.

50 Jesús gapū āriyupū:

—Kāmutabirikōāka ĩgūrē! Sugū marīrē ĩaturibi, marī merām̄uta āārīmi, āriyupū.

Jesús Santiagore, Juārē weredea

51 P̄uru Jesús āmugasigū marīaburi dupiyuro ejawāgārīpoe: “Jerusalēgue waagura”, āriyupū.

52 Īgū waaburi dupiyuro gajirārē Samaria nikūgue āārīrī makāgue ĩgū kārīburore āmayudoregū iriyupū.

53 Samaria marā gapū judío masaka merā gāmesuribirisīā, Jesús Jerusalēgue waaburire pērā, ĩgūrē bokatīrīñeāduabirīñūrā.

54 Jesús buerā Santiago, Juan Samaria marā ĩgūrē bokatīrīñeāduabirimakū ĩārā, āsū ārīñūrā:

—Gua Op̄u, ¿iripoegue Elías Marīp̄uya kerere weredupiyudi iriderosū, āmugasima peamerē diju, ĩgūsārē wējēdoremakū gāāmekuri? ārīñūrā.

55 Īgūsā irasū ārīmakū pé, Jesús ĩgūsārē gāmenugā, ĩā, āriyupū:

—Irasū ārībirikōāka! Musārē irasū werenīmakū irigure masībea. Musā werenīrī Ōāgū deyomarīgū wereri āārībea.

56 Yũ ããrĩpererã tĩgũ masakare béogu aaribiribu. Īgũsãrẽ taugũ aarigũ iribu, ãrĩyupũ. Irasũ ãrĩ odo, gaji makãgue waakõãyupũ doja.

*Gajirã Jesúre: “Mũrẽ tũyadũakoa”, ãrĩdea
(Mt 8.19-22)*

57 Īgũsã maague waamakũ, sugũ masakũ Īgũsã pũro eja, Jesúre ãrĩyupũ:

–Yũ Opũ, mũ noó waaró mũrẽ tũyagũra, ãrĩyupũ.

58 Jesús ĩgũrẽ yũjũyupũ:

–Makãnúũ marã diayéa ĩgũsã kãrĩrĩ toreri opama. Mirãde ĩgũsã kãrĩrõ opama. Yũ ããrĩpererã tĩgũ gapũ kãrĩrõ opabea, ãrĩyupũ.

59 Pũrũ Jesús gajigũre ãrĩyupũ:

–Nãka, yũ merã!

Īgũ gapũ yũjũyupũ:

–Yũ Opũ, yũrũ boamakũ ĩgũrẽ yáa odo, mũrẽ tũyagũra, ãrĩyupũ.

60 Jesús ĩgũrẽ yũjũyupũ:

–Yũre bũremumerã, boanerã irirosũ ããrĩrãta boanerãrẽ yáaburo. Mũ gapũ Marĩpũ ĩgũyarãrẽ doreri kerere weregũ aarika! ãrĩyupũ.

61 Gajigũ Jesúre ãrĩyupũ:

–Yũ Opũ, mũrẽ tũyagũra. Yũ mũrẽ tũyaburi dupiyuro yaa wii marãrẽ seretugũ waadũakoa dapa, ãrĩyupũ.

62 Jesús ĩgũrẽ ãrĩyupũ:

–Sugũ masakũ moãnũgãgũ waadi, moãdũabi gãmenũgãdujãagu, moãbirikumi. Marĩpũ dorerire iritũyanũgãgũ, ĩgũ gããmerĩrẽ piribi, gãmenũgãdujãagu irirosũ ããrĩkumi. Irasirigũ Marĩpũyare õãrõ iritũyabirikumi, ãrĩyupũ.

10

Jesús setenta y dos ĩgũ buerãrẽ iriudea

1 Pũrũ marĩ Opũ Jesús gajirã setenta y dos ãmarẽ beye, pẽrã dita dukawa, ĩgũsãrẽ ããrĩpereri ĩgũ waaburi makãrĩguere

2 ãsũ ãrĩ iriuyupũ:

–Wãrã masaka Marĩpũyare neõ pẽmerã, poogue oteri dũka bũribejadea irirosũ ããrĩma. Īgũsãrẽ Marĩpũyare weremurã gapũ, iri pooere moãrĩmasã irirosũ méréãgã ããrĩma. Irasirirã marĩ Opũre: “Gajirã mũyare weremurãrẽ iriuka!” ãrĩ sërẽka!

3 Mũsãde Marĩpũyare wererã waaka! Oveja majĩrãrẽ makãnúũ marã diayéa watopegue iriurosũ yũ mũsãrẽ ñerã ããrĩrõguere iriua, Marĩpũyare weredoregũ.

4 Mũsãya ajuri, niyeru ãĩbirikõãka! Gubu surĩ, mũsã sãñarĩ merã dita waaka! Maague masakare bokajarã, õãdore yoaripoe weretamunĩbirikõãka!

5 ‘Su wiino ñajãrã, iri wii marãrẽ: “Marĩpũ mũsãrẽ siñajãrĩ sĩburo”, ãrĩ õãdorepũrorika!

6 Iri wii marã Marĩpũ siñajãrĩ sĩrĩrẽ opadũarã mũsãrẽ õãrõ bokatĩrĩneãrã, Marĩpũ siñajãrĩ sĩrĩ merã õãrõ ããrĩrikũrãkuma. Mũsãrẽ gããmemerã, i siñajãrĩ merã ããrĩbirikuma.

7 Mũsã ejadea wiita dujaka! Iri wii marã mũsãrẽ ejorire baa, iirĩka! Sugũ moãrĩmasũ ĩgũ moãrĩ waja keoro wajatakumi. Mũsã Marĩpũyare buerã, moãrĩmasã irirosũ ããrã. Mũsãrẽ iri wii marã ejori, mũsã ĩgũsãrẽ Marĩpũyare bueri waja ããrã. Irasirirã gaji wiirigũ ããrĩgorenabirikõãka!

8 Musā su makāgue ejarā, iro marā musārē òārō bokatīrīñeā, ĩgūsā baari ejomakū, òārō baaka!

9 Iri makā marā pūrīrikurārē tauka! Āsū āri wereka: “Mérō duyáa, Marīpu doreri musā pūroguē aariburo”, ārika!

10 ‘Gaji makāgue musā ejamakū, iro marā musārē bokatīrīñeābirimakū, wiriwāgārā, āsū ārika ĩgūsārē:

11 “Musāya makāma nikūwera guaya guburire tuadeare mojēbéoa. Musā guare gāāmebiri waja Marīpu musārē wajamoāburire masīmakū irirā, irasū yāa. Ire òārō pémasīka! Musā guare gāāmebirikeremakū, mérō duyáa, Marīpu doreri aariburo”, ārika ĩgūsārē!

12 Musārē werea. Marīpu āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, musārē gāāmebirinerārē Sodoma marārē wajamoārō nemorō wajamoāgukumi, āriyupu Jesús.

Jesús makārī marārē ĩgūsā ĩgūrē buremubirire weredea
(Mt 11.20-24)

13 Pupu Jesús gaji makārī marārē āsū āriyupu:

—Musā Corazín marā, Betsaida marāde ñerō tarirākoa. Iripoegue marā Tiro, Sidón marā, musā ĩūrō Marīpu ĩgū turari merā iri ĩmurōsū iri ĩmumakū ĩārā, ĩgūsā ñerō irideare piribonerā āārīmá. ĩgūsā ñerō irideare buro bujawererire ĩmurā, bujawereri surí sāña, nitīkuroguē doabonerā āārīmá. ĩgūsā ñerō irideare piri, òārī gapure iribonerā āārīmá. Musā gapu Marīpu turari merā iri ĩmurīrē ĩakererā, musā ñerō iririre neō piribeá.

14 Irasirigu musārē werea. Marīpu ĩgū āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, Tiro, Sidón marārē wajamoārō nemorō musārē wajamoāgukumi.

15 Musā Capernaum marā: “Īmugasigūe murīārākoa”, āri gūñadāa. Iroguere neō waabirīkoa. Boanerā āārīrōguē bédodijusūrākoa, āriyupu.

16 Irasū āri òdo, ĩgū buerārē āriyupu:

—Musā wererire pēduripírāno yu wereridere pēduripíma. Musārē gāāmemerāno yudere gāāmebema. Yure gāāmemerāno yure iriuididere gāāmebema, āriyupu.

Jesús setenta y dos iriunerā goeidea

17 Pupu Jesús setenta y dos iriunerā buro usuyari merā goejañurā:

—Gua Opu, wātēārē mu dorero merā, mu wāi merā gua béowiumakū, òārō yujuama, āriñurā.

18 Jesús āriyupu ĩgūsārē:

—Bupu miārō irirosū wātēa opu Satanás ũmugasigūe āārādi, yurimadijari-makū ĩabu.

19 Òārō péka! Yu musārē turari sību, āñarē, korebabare kurapeo, āārīpereri wātī turaridere neō ñerō irisūrō marīrō tarīnugāburo, āriĭgū.

20 Musā wātēārē wiridoremakū ĩgūsā òārō yujuadeare usuyabirikōāka! Musā Marīpuyarā āārīmakū, ũmugasigūe musā wāi gojatúsüdero āārībú. Iri gapure usuyaka! āriyupu.

Jesús ĩgū Pagure usuyari sídea
(Mt 11.25-27; 13.16-17)

21 ĩgū irasū āriripoe Òāgū deyomarīgū Jesúre buro usuyamakū iriyupu. Irasirigu Jesús ĩgū Pagure āsū āriyupu:

—Au, yu murē: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sía. Mu ũmugasī marā, i nikū marā Opu āārā. Irasirigu: “Masītarīnugārā, āārīpererire pémasīa”, āri gūñarārē

m̄yare mas̄imakū iribea. Majirā irirosū m̄rē b̄remurā gap̄re m̄yare mas̄imakū yāa. Āu, irasūta āārā. M̄u gāamederosūta us̄yari merā irasū yāa, āriyup̄u.

²² P̄ur̄u masakare āriyup̄u:

–Yur̄u yure āār̄ipereri irimasir̄irē s̄imi. Neō suḡu masak̄u ȳu āār̄irikurire mas̄ibemi. Yur̄u dita mas̄imi. Neō suḡu masak̄u Yur̄u āār̄irikurire mas̄ibemi. Ȳu dita mas̄ia. Ȳu ĩgūrē mas̄idorerāde ĩgūrē mas̄ima, āriyup̄u.

²³ Irasū āri odo, ĩgū buerārē ĩā, ĩgūsā ditare āsū āriyup̄u:

–Musāya koye merā yure ĩāa. Irasirirā us̄yāa.

²⁴ Musārē werea. Wārā iripoegue marā Mar̄ip̄uya kerere weredupiyunerā, irasū āār̄imakū oparā iripoegue āār̄inerā musā dapagora ĩār̄irē ĩād̄unerā āārādima. Irire ĩād̄uakererā, ĩābirinerā āār̄imā. Musā dapagora p̄erire p̄ed̄uakererā, p̄ēbirinerā āār̄imā, āriyup̄u.

Jesús ōāgū Samariam̄u keori merā weredea

²⁵ P̄ur̄u suḡu Moisés gojadeare buerimasū Jesure diaye ȳuj̄birimakū irid̄uaḡu wāgānugā, ĩgūrē āsū āri s̄erēñayup̄u:

–Bueḡu, ζ̄ñeonorē yure iriro gāamerī, ūm̄ugasigue p̄erebiri okari opabu? āriyup̄u.

²⁶ Jesús ĩgūrē ȳuj̄yup̄u:

–ζ̄Naásū āri gojas̄uyuri, Moisés gojadea p̄ugue? M̄u irire bueḡu, ζ̄naásū p̄ēñarī? āriyup̄u.

²⁷ Moisés gojadeare buerimasū ĩgūrē ȳuj̄yup̄u:

–Āsū āri gojas̄udero āār̄ib̄u: “Mar̄ip̄u m̄u Op̄ure b̄uro maika! M̄uya ȳuj̄p̄ūrā merā, m̄u āār̄irikurī merā, m̄u turari, āār̄ipereri m̄uya ḡūñarī merā ĩgūrē maika! M̄u basi maĩrōsūta m̄u p̄uro āār̄irādere maika!” āri gojas̄udero āār̄ib̄u, āriyup̄u.

²⁸ Irire p̄eḡu, Jesús ĩgūrē āriyup̄u:

–Diayeta ȳuj̄ua m̄u. Irire iriḡu, ūm̄ugasigue p̄erebiri okarire opaḡukoa, āriyup̄u.

²⁹ Moisés gojadeare buerimasū gap̄u masaka ĩgūrē: “Ōāgū āār̄imi”, āri ḡūñamakū gāāmegū, Jesure s̄erēñayup̄u doja:

–ζ̄Noā āār̄irī, ȳu p̄uro āār̄irā? āriyup̄u.

³⁰ ĩgū irasū ār̄imakū p̄eḡu, Jesús keori merā wereyup̄u ĩgūrē:

–Suḡu masak̄u Jerusalēgue āār̄adi Jericó waarī maague buāakumi. ĩgū iroque buāamakū, yajarimasā ĩgūrē bokatirī, ñeā, ĩgū opadea āār̄ipererire ēmapeo, ĩgūya suridere tūwea, āi, ĩgūrē b̄uro pá, kāmítu, waakōākuma.

³¹ ĩgūsā irasū iriadero p̄ur̄u, suḡu paí iri maarē waakumi. ĩgūrē ĩākereḡu, yoarogue ĩātariakōākumi.

³² ĩgū p̄ur̄u, gajiḡu Levíya bum̄u iri maarē waakumi. ĩgūde ĩgūrē ĩākereḡu, yoarogue ĩātariakōākumi.

³³ P̄ur̄u suḡu Samariam̄u iri maarē waakumi. ĩgūrē ĩāboka, b̄uro bop̄oñarī merā ĩgūrē ĩākumi.

³⁴ Irasiriḡu ĩgū p̄uro waa ejanugā, ĩgūya kām̄irē uye, igui deko pāmudea merā pípeo, suri gasiri merā ōmakumi. Ōma odo, ĩgūyaḡu burro wekague āipeo, ĩgūrē āiākōākumi. Āia, su wii naar̄imasā kār̄irī wiiḡue eja, iroque ĩgūrē korekumi dapa.

³⁵ Gajin̄u gap̄u ĩgūya niyeru pen̄u moā wajataropa iri wii op̄ure s̄ikumi. “Ōārō koreka ĩr̄ē!” ār̄ikumi. “Dupaturi aarigū, m̄rē wajarinemoḡura ĩr̄ē koreri waja”, ār̄ikumi, āriyup̄u Jesús.

36 Irire were odo, Moisés gojadeare buerimasärē sērēñayupu:

—¿Naásū gūñarī mū irire pégu? ¿Niíno gapu īsā ʷrerā watopemu yajarimasā pádire Īgū puro āārīgūrē irirosū ōārō iriyuri? āriyupu.

37 Moisés gojadeare buerimasā yujayupu:

—Īgūrē bopoñarī merā ĩā iritamudi gapu, āriyupu.

Īgū irasū ārimakū, Jesús Īgūrē āriyupu:

—Mude ĩi bopoñarī merā ĩādi iriderosūta gajirārē irigu waaka! āriyupu.

Jesús Marta, Maríaya wiigue ejadea

38 Pūpu Jesús Īgū buerā merā waa, su makāgue ejayupu. Iri makāguere sugo Marta wāikugo Īgūrē bokatīrīñeā, igoya wiigue ñajādoreyupo.

39 Jesús iri wiigue ñajājamakū, Marta pagumo María wāikugo Īgūya guburi puro eja doayupo Īgū werenírīrē péduago.

40 Marta gapu āārīpereri igo moārīrē buro gūñarikayupo. Irasirigo igo pagumo Jesúsya guburi puro doamakū ĩāgō, Īgū puro waa, Īgūrē āriyupo:

—Gua Opu, yu sugota āārīpererire moāgō irikōādāa. ¿Mū ĩāberi, yu pagumo yure neō iritamubirimakū? Iгоре iritamudoreka yure! āriyupo.

41 Igo irasū ārimakū pégu, Jesús yujayupu:

—Marta, mū wāri gajino moārīrē gūñarikua.

42 Su wāirēta iriro gāāmea marīrē. María i ōārīrē beyemo. Irasirirā, yu werenírīrē igo péduamakū, gajirā neō igure irire pirimakū iribirikuma, āriyupu.

11

Jesús Marīpure sērērīrē buedea

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

1 Sunu Jesús gajirogue Marīpure sērēgū iriyupu. Īgū sērē odomakū, sugu Īgū buegu āriyupu Īgūrē:

—Gua Opu, Juan masakare wāiyerimasū Īgū buerārē Marīpure sērērīrē buederosū guadere bueka! āriyupu.

2 Jesús Īgūsārē āriyupu:

—Marīpure sērērā, āsū ārika:

“Guapu āmugasigue āārīgū, āārīpererā murē gopeyari merā bāremuburo. Mū āārīpererārē doreri aariburo. Ūmugasigue marā mū gāāmerō irirosūta i nikū marāde iriburo.

3 Ūmariku guare baari sika!

4 Gajirā guare ñerō irideare gua kātirosūta mude gua ñerō irideare kātika! Gua ñerō iridūamakū kāmataka!

Ñegū guare ñerī ārimēsārīrē tau kāmataka!” ārika Marīpure sērērā! āriyupu Jesús.

5 Irasū āri odo, keori merā wereyupu Īgūsārē:

—Yu ire weremakū pérā, ¿naásū gūñarī musā? Ñami deko āārimakū, sugu masakū Īgū merāmuya wiigue waa, Īgūrē āsū āri sērēkumi: “Yu merāmu, ʷreru pā duparu sika yure!

6 Gajigu yu merāmu yaa wiigue naagū ejāami. Yu Īgūrē gajino mérō ejorino neō opabirakubu. Irasirigu murē sērēgū aarabu”, ārikumi.

7 Īgū irasū ārimakū pékeregū, wii poekague āārīgū gapu āsū āri yujukumi: “Yure garibobirikōāka! Makāpurore ōārō biakōāsiabu. Yu pūrā yu merā kārīrāgue yāma. Wāgānugā, murē sīgū waasubirikoa”, ārikumi Īgūrē.

⁸ Ire musārē werea. Īgū merāmu āārīkeremakū, Īgūrē sībirikumi. Sībirikeregu, Īgūrē piriro marīrō sērēmakū iā, Īgūrē: “Garibonemobirikōāburo”, ārīgū, āārīpereri Īgū gāamerīrē sikōākumi pama.

⁹ Irasirigu musārē werea. Marīpure sērēka! Musā sērēmakū, sīgukumi. Ōārīrē āmarā, bokarākoa. Wiigüe ñajāduarā oemakū, Marīpu makāpuro tūpā ñajādoregu irirosū musā sērērīrē pégukumi.

¹⁰ Īgūrē sērērānorē sīgukumi. Amarāno bokarākuma. Wiigüe ñajāduarā oerā irirosū Īgūrē sērēmakū iāgū, Īgūsārē ñajādoregu irirosū Īgūsā sērērīrē ōārō pégukumi.

¹¹ Musā pūrā pārē sērēmakū, ūtāyere sībirikoa. Waai sērēmakūdere āñarē sībirikoa.

¹² Āgābo diu sērēmakū, korebabare sībirikoa.

¹³ Ŋērā āārīkererā, musā pūrārē ōārīrē sīmasīa. Marīpu ūmugasigue āārīgū gapu musā nemorō ōārīrē sīmasīmi. Irasirigu Ōāgū deyomarīgūrē sīgukumi Īgūrē sērērārē, ārīyupu Jesús.

*Jesús: “Wātī turari opami”, ārī werewuadea
(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)*

¹⁴ Puru Jesús wātī masakure werenīmasībirimakū irigare béowiyuḡ iriyupu. Wātīrē béowiumakū, werenībiradi wereniākōāyupu. Masaka, Īgū irasirimakū iārā, iāgukakōāñurā.

¹⁵ Gajirā gapu Jesúsre āsū ārī werewuñurā:

—Ī wātēa opu Beelzebú turaro merā wātēārē béowiumi, ārīñurā.

¹⁶ Gajirāde Īgūrē:

—Mu diayeta turari opagu, iri turari merā gajino ūmugasimarē iri ĩmuka! ārīñurā.

¹⁷ Jesús gapu Īgūsā gūñarīrē masīsīā, āsū ārīyupu:

—Su nikū marā Īgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. Su wii marā Īgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma.

¹⁸ Musā yure: “Wātēa opu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi”, ārī werewuāa. Yure Īgū turari merā wātēārē béowiudoregu, Īgū basi Īguyarārē béobukumi. Irasirirā Īgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōābukuma.

¹⁹ Iri irasū āārīmakū, musā buerire tayarā gapu wātēārē béowiurā, ĩnoā turari merā béowiukuri? Musā Īgūsārē: “Marīpu turari merā wātēārē béowiuma”, ārā. Irasiriro musā yure werewuari diaye āārībea.

²⁰ Yu gapu Marīpu turari merā wātēārē béowiumakū, Marīpu doreri musā puruguere ejasiāa, ārī masīsūa.

²¹ ‘Sugu wii opu turagu āārīpereri mojōkugu, Īgūya wiimarē ōārō koremasīkumi. Gajirā Īgū oparire ēmamasībirikuma.

²² “I mojōkusīā, yaa wiire ōārō koremasīā”, ārī gūñakeremakū, gajigu Īgū nemorō turagu gapu Īgūrē tarinugā, āārīpereri Īgū mojōkurire ēmagukumi. Irasirigu Īgū oparire āipeo, Īgū merāmarārē gueregukumi.

²³ Yure gāamemerā, yure iāturirā āārīma. Masakare yure siiu neeōtamumerā, Īgūsārē waasirimakū irirā āārīma, ārīyupu.

*Jesús, wātī dupaturi masakuguere ñajārīmarē weredeā
(Mt 12.43-45)*

²⁴ Irasū ārī odo, gaji keori merā Īgūsārē weryupu doja:

—Wātī masakugere āārādi wiri, pũũ deko marĩrõgue ĩgũ siñajãburore āmagorenagũ waakumi. Irore bokabi, āsũ āĩ gũñakumi: “Yũ wiridi, yaa wii irirosũ āārĩmĩ. Dupaturi yũ wiridiguereta goeñajãgũra doja”, āĩ gũñakumi.

²⁵ Irasirigũ ĩgũguere dupaturi goeñajãgũ, gajino marĩrĩ wii, õārõ āmu, ooaweadea wiire irirosũ bokajakumi.

²⁶ Irasirigũ gajirã wātẽa su mojomã pere gaji mojõ peru pẽrẽbejarã ĩgũ nemorõ ñerãrẽ siiu, ĩgũsã āārĩpererã merã masakugere āārĩnikõakumi. Irasirigũ masakũ ĩgũ dupiyuro āārĩrikũdero nemorõ ñerõ āārĩkumi, āĩyupũ Jesũs.

Jesũs diayema usũyarimarẽ weredeã

²⁷ Jesũs irire wereripoe sugo nomeõ masaka watopegue āārĩgõ gaguiniyupo:

—Mũrẽ pũrãkũ masũdeo usũyatarikumũ, āĩyupo Jesũre.

²⁸ Jesũs gapũ igore āĩyupũ:

—Marĩpũya werenĩrĩrẽ pẽrã, ĩgũ dorerire irirã gapũ õārõ usũyarãkuma, āĩyupũ.

Masaka ñerã Jesũre Marĩpũ turari merã iri ĩmudoredea

(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ Pũũ Jesũs ĩgũ pũro masaka wãrã nerẽwãgãrĩripoe āsũ āĩ wereyupũ ĩgũsãrẽ:

—Dapagora marã masaka ñetarirã āārĩma. Yũre Marĩpũ turari merã gajino iri ĩmudorekeremakũ, Marĩpũya kerere weredupiyudi Jonás iridea ditare weregura.

³⁰ Iripoegue Marĩpũ Jonãrẽ Nĩnive wãĩkũri makã marãrẽ weredoredersũ yure āārĩpererã tũgũrẽ dapagora marã masakare weredoremi.

³¹ Marĩpũ āārĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnũ ejamakũ, sugo iripoeguemo Sabã nikũ marã opo musã dapagora marãrẽ: “Ñegorabũ”, ārĩgokumo. Yoaromogue āārĩkerego, õõgue i nikũgue aarideo āārĩmõ, marĩ ñekũsãmarã opũ Salomõn wãri masĩrĩ merã wererire pẽgo aarigõ. Dapagora yũ Salomõn nemorõ masĩgũ õõgue musã merã āārĩkeremakũ, musã gapũ yũ wererire pẽduabea.

³² Iripoegue Nĩnive marã Jonás Marĩpũya kerere weremakũ pẽrã, ĩgũsã ñerõ irideare bujawere, ĩgũsã gũñarĩrẽ gorawayunerã āārĩmã. Dapagora yũ Jonás nemorõ masĩgũ õõgue musã merã āārã. Yũ Marĩpũya kerere wererekemakũ, musã ñerõ iririkũrĩre bujawerebea. Irasirirã, Marĩpũ āārĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnũ ejamakũ, Nĩnive marã musã dapagora marãrẽ: “Ñegorabũ”, ārĩrãkuma, āĩyupũ.

Jesũs masakaya koye siãgodiru irirosũ āārĩrĩrẽ buedeã

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Irasũ ārĩ odo, gaji keori merã wereyupũ:

—Masaka siãgodirure siãgorã, deyomarĩrõgue duũbirikumã. Dupa kũma dokaguedere pĩbirikumã. Siãgo, wii dekogue siukuma, gajirã iri wiire ñajãrã iri siãgodiru boyorore õārõ iã ñajãburo, ārĩrã.

³⁴ Musãya koye musãya gũñarĩguere siãgodiru irirosũ āārã. Musã õãrĩ koye oparã irirosũ āārĩmakũ, musãya gũñarĩguere õãrõ siãgoro irirosũ āārã. Irasirirã Marĩpũyare masĩã. Musã ñerĩ koye oparã irirosũ āārĩmakũ, musã gũñarĩguere naĩtĩãrõ irirosũ āārã. Marĩpũyare masĩbea.

³⁵ Irasirirã pẽmasĩka, musãya gũñarĩgue siãgori, naĩtĩãrĩ waabirikõãburo, ārĩrã!

³⁶ Musāya gūñarīgue sīāgori, naītīārō marīrō irirosū āārīmakū, āārīpereri Marīpuyare pēmasīrākoa. Irasirirā sīāgori boyorogue iārōsū ōārō pēmasīrī merā Igūyare irituyarākoa, āriyupū Jesús.

Jesús fariseo bumarārē, Moisés gojadeare buerimasārē Igūsā ñerō iririre werede

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷ Jesús irasū ārī odoadero pūu, sugū fariseo bumū Igūya wiigue baadoregu siuayupū Igūrē. Irasirigū Jesús Igū merā waa, Igūya wiigue ñajāa, eja doayupū Igū merā baabu.

³⁸ Fariseo bumū gapū judío masaka irinirōsū Jesús baaburi dupiyuro Igū mojōkoebirimakū Iāgū, Iāgukakōāyupū.

³⁹ Igū Iāgukamakū Iāgū, marī Opū Jesús Igūrē āriyupū:

—Musā fariseo bumarā masaka iūrōgue dita ōārō irirā, soropa weka gapū dita ōārō koeadeapa irirosū āārā. Irasirirā gajirāyare yajaduārā, ñerī ditare iriduārā āārīsīā, iripa poekague garari utariro irirosū āārā.

⁴⁰ Irasirirā neō pēmasībea. Marīpū, marīya dūpure irigū, marī gūñarīdere iridi āārīmī. ¿Irire pēmasīberi musā?

⁴¹ Musā oparire gajirārē sīrā, ōārō gūñarī merā sīka! Irasirirā soropa poeka gapudere koeadeapa irirosū āārīrākoa.

⁴² Musā fariseo bumarā buro ñerō tarirākoa. Musā oteri mutārīgā: menta, ruda wāikuri baari morērīnorē, āārīpereri oteridari dukakarinogādere sea neō, keoro dukawa, pe mojōma diruri irikoa. Sudiru Marīpūya wiigue āia: “Igūrē yū sīrī āārā”, ārī, irogue pīkoa, Igū dorerire irimurā. Irasirikererā, gajirārē diayema iririre iribea. Marīpūre maībea. Irasirirā musā oterire Igūrē sīduūro marīrō diayemadere irika! Marīpūre maīrī merā buremuka!

⁴³ Musā fariseo bumarā buro ñerō tarirākoa. Musā nerērī wiiriguere nerērā, ōārī doarigue dita doaduāa. Makā dekoquere masakare musārē gopeyari merā bokatīrī ōādoremakū gāamea.

⁴⁴ Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarāde buro ñerō tarirākoa. Musā masāgoberi irirosū āārā. Irasirirā masaka iri goberi āārīrō weka tāpitararā, iri goberi poekague āārīrīrē masīberosū musā ñerō oparire masībema, āriyupū Jesús.

⁴⁵ Igū irasū ārīmakū pégu, sugū Moisés gojadeare buerimasū āriyupū Igūrē:

—Buegu, mā fariseo bumarārē irasū ārīgū, guadere ārī turigū yāa, āriyupū.

⁴⁶ Jesús gapū Igūrē āsū āriyupū:

—Musāde, Moisés gojadeare buerimasā buro ñerō tarirākoa. Musā gajirārē: “Āsū irika!” ārī, dorerā, Igūsārē gajino buro nukārī kōātārīrā irirosū āārīmakū yāa. Irasirirā iri dorerire bokatībema. Igūsā musā dorerire bokatībirikermakū, Igūsārē neō iritamubea iri dorerire iriburo, ārīrā.

⁴⁷ Irasirirā musā buro ñerō tarirākoa. Iripoegue marā Marīpūya kerere weredupiyunerā masāgoberi weka weanúdeare musā āmua. Igūsārēta musā ñekūsāmarā wējēnerā āārīmā.

⁴⁸ Igūsā irasū wējēdero purugue, dapagora musā Igūsā iripoegue irideare iriwekabejakōāa, Igūsā wējēnerāya masāgoberi weka weanúdeare āmurā. Irasirirā musā Igūsā wējēdeare: “Ñegorabu”, ārī gūñabea. Musā ñekūsāmarā Marīpūya kerere weredupiyunerārē gāāmebiriderosū musāde yare gāamebea.

⁴⁹ Irasirigū iripoegue Marīpū Igū masīrī merā āsū ārīdi āārīmī: “Yaa kerere weredupiyurimasārē, yaare buerimasādere iriugara. Irire buemakū Iā,

surāyerire masaka wējērākuma. Gajirārē ñerō iriduarā, noó ĩgūsā waaró tuyagorenarākuma”, ārīdi āārīmī Marīpu.

⁵⁰⁻⁵¹ Marīpu i umurē iriadero puru, Abere ĩgū tīgū wējēdi āārīmī. Puru Marīpuya kerere weredupiyunerārē wējēnerā āārīmá. Puru Zacariadere Marīpuya wiima soepeero Marīpu āārīrī taribu watopegue wējēnerā āārīmá. Irasirīgu Marīpu āārīpererārē ĩgūsā wējēdea waja dapagora marārē wajamoāgukumi.

⁵² Musā Moisés gojadeare buerimasā burō ñerō tarirākoa. Musā Marīpuya masikererā, musā basi irire iriduahea. Irasirirā gajirārē irire masīduarārē masībirimakū yáa, ārīyupu Jesús.

⁵³ ĩgū irasū ārādero puru, Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarāde ĩgū merā guatariakōāñurā. Irasirirā burō ĩgūrē werewua, wári ĩgūrē sērēñanugāñurā.

⁵⁴ ĩgū diaye yajubirimakū pérā, ĩgūrē weresāduarā, irasiriñurā.

12

Jesús fariseo bumarā irikatorire weredea

¹ ĩgūsā irasiriripoe Jesús puro masaka wárā nerēñurā. ĩgūsā wárā āārīsīā, gāme karatīānokōāñurā. Jesús ĩgū buerārē āsū ārī werenugāyupu:

–Fariseo bumarā irikatorire oārō pémasīka! ĩgūsā irikatorī pā wemasārī morērī irirosū āārā.

² Āārīpereri gajirā ĩāberogue irideare, durirogue irideadere purugue masīsūrokoa.

³ Musā naītīārōgue irirosū gajirā péberogue werenideare boyorogue irirosū Marīpu ĩgūsārē pémakū irigukumi. Musā wii poekague yayero werenideadere makā dekogue gaguinrōsū gajirārē oārō pémakū irigukumi.

Jesús: “¿Noārē güiri merā buremurō gāāmerī?” ārī weredea (Mt 10.26-31)

⁴ Musārē yu merāmarārē werea. Musārē wējērā, musāya dupu ditare boamakū irirākuma. Purugue musārē neō ñerō irinemobirikuma. Irasirirā musārē wējēduarārē güibirikōāka!

⁵ Yu musā gopeyari merā güibure weregura. Marīpu gapure güiri merā buremuka! Masakare ĩgūsā okarire emamasīmi. ĩgū emadero puru, ĩgūsārē perebiri peamegue béomasīmi. Irasirirā ĩgū gapure güiri merā buremuka!

⁶ Masaka su mojōmarā mirā wajarirā, pe niyeru koegā, mērōgā wajakuri koerigārē sīkuma. ĩgūsā mērōgā wajakukeremakū, Marīpu gapu ĩgūsārē oārō koremi. Neō sugare kātibemi.

⁷ Marīpu āārīpereri musā āārīrikurire masīgū, musāya poarire: “Irikū āārā”, ārī masīpeokōāmi. Irasirirā güibirikōāka! Musā, mirā nemorō wajakua. Irasirīgu Marīpu mirārē korero nemorō musārē koregukumi.

Jesús: “Masakare yure buremurirē wereka!” ārīdea (Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Musārē werea. Sugu, masaka péuro: “Jesúyagu āārā”, ārī weremakū, yu āārīpererā tīgūde Marīpure wereboerā péuro: “Yaagu āārīmi ĩ”, ārī weregukoa.

⁹ Sugu yure masikeregu, masaka péuro: “ĩgūrē masībea”, ārī weremakū, yu āārīpererā tīgūde Marīpure wereboerā péuro: “Yude ĩgūrē masībea”, ārī weregukoa.

10 'Sugu yure aaripererā tīgūrē ñerō arī werenimākū, Marīpu kātimasīmi. Ōāgū deyomarīgū gapure ñerō arī werenimākū, neō kātibirikumī.

11 'Masaka musārē ĩgūsā nerērī wiiri oparā purogue, weresārīrē beyerimasā purogue, o makārī marārē dorerā purogue musārē ĩgūsā weresāmurā āimakū: “¿Naásū yujurākuri, o naásū arīrākuri ĩgūsārē?” arī, buro gūñarikubirikōāka!

12 ĩgūsā musārē sērēñamakūta, Ōāgū deyomarīgū masīrī sīrī merā ĩgūsārē wererākoa, arīyupu Jesús.

Jesús: “Wári doebiri oparārē goegorāa”, arī weredea

13 Puru sugu masaka watopegue aarīgū Jesure arīyupu:

—Buegu, guapu boagu ĩgū opadeare guare pimi. Irasirigu yu tīgūrē irire keoro dukawa, yudere sīdoreka! arīyupu.

14 Jesús gapu ĩgūrē yujuyupu:

—Musāpu pīdeare musārē dukawabu aarībea yu, arīyupu.

15 Irasū arī odo, aaripererārē arīyupu:

—Pemasīka musā! Doebirire, gajinodere wáro gāamebirikōāka! Masaka wári oparā, dārī okari gapure opabema, wári opari ditare gūñarā, arīyupu.

16 Irasū arī odo, keori merā wereyupu ĩgūsārē:

—Sugu masakū wári doebiri opakumi. ĩgū otedeade wárigora dukakukoa.

17 Irasirigu ĩgū basi gūñakumi: “¿Nasirigukuri? Yaa oteri duka sea duripiburi wii máa”, arīkumi.

18 Puru gūñakumi doja: “Āsū irigura. Yu gajino duripiri wii aarīpuroridea wiire béo, nemorō wári wii irigura. Iri odo, iri wiigue yaa oteri dukare aarīpereri, yaa doebiridere duripigura.

19 Puru yu basi āsū arīgura: ‘Wári doebiri opāa. Wári bojorima baaburidere opāa. Irasirigu siñajā, baa, iiri, usuyagura’”, arīkumi.

20 Marīpu gapu ĩgūrē arīkumi: “Mu neō pémasibi aārā. Dapagā ñamita boagakoa. Mu boamakū, ¿noā oparākuri mu duripīadeare?” arīkumi.

21 Irasūta waarākuma, masaka ĩgūsāya doebiri ditare gūñarā. ĩgūsāya aarīburi ditare gūña, wári doebirire duripirākuma. Irasirikererā, Marīpure gūñamerā, ĩgū ĩūrōrē boporā irirosū aarīrākuma, arīyupu Jesús.

Jesús, Marīpu ĩgū pūrārē korerimarē buedea

(Mt 6.25-34)

22 Puru Jesús ĩgū buerārē āsū arīyupu doja:

—Irasirigu musārē ire weregura. Musā aarīrikurire gūñarā: “¿Ñeonorē baarākuri, ñeonorē iirīrākuri, ñeonorē sāñarākuri?” arī, buro gūñarikubirikōāka!

23 Marī okari gapu, baari nemorō wajakua. Marīya dupu, suri nemorō wajakua. Irasiriro musā aarīrikuri, musā opari nemorō wajakua.

24 Mirārē gūñaka! ĩgūsā baaduarā, otebema. Otedea dukare seabema. Baari duripiri wiiridere opabema. Marīpu gapu ĩgūsārē baari sīmi. Musā gapu, mirā nemorō wajakutarinugāa.

25 Musā buro gūñarikuri merā neō mérōgā masānemobirikoa.

26 Musā irasū gūñarikuri wajamarīkeremakū, ¿nasirirā gajinorē buro gūñarikuri? Musā gūñarikuri merā aarīpererire neō irimasībirikoa.

27 ‘Makānūma goori masārīrē gūñaka! Iri moābirikerero, suabirikerero, dārī suri sāñarō irirosū deyoa. Musārē werea. Opu Salomón suri dārī sāñadero nemorō iri goori gapu dārī deyoa.

28 Iri goori makānūgue mata puridea goori āārīkeremakū, Marīpū ōārī goori deyomakū irikeremakū, mērōgā pūpū űāīdija pereakōāa. Gajinū gapū peamegue soebēokōāsūa. Iri mata pereburi āārīkeremakū, Marīpū iri goorire ōārī deyomakū yāmi. Iri goorire ōārī āārīmakū irirosū nemorō musārē ōārō irigukumi. Musā Īgūrē mērōgā būremukeremakū, musārē suri sīgukumi.

29 Irasirirā űmārikū musā baaburire, musā iiriburire būro gūñarikuri merā āmabirikōāka!

30 I űmū marā Marīpūre būremumerā būro gūñarikuri merā irire āmanikōāma. Īgūsā irasū āārīkeremakū, Marīpū musā gāāmerīrē masīsiami. Irire musārē sīgukumi.

31 Irasirirā musā Marīpūre masīrā, Īgū musā Opū āārīrīrē gāāmerūrorika! Musā irasirimakū, musā baa, iiriburire, musā suri sāñaburidere sīwekapegukumi.

Jesús marī űmūgasigue wajataburire buedea

(Mt 6.19-21)

32 'Musā yaarā, mērāgā, oveja su yebo marā irirosū āārā. Irasū āārīkererā, gūbirikōāka! Musāpū űmūgasigue āārīgū Īgūyarārē dorerogue musā Īgū merā āārīmakū gāāmemei, Īgū merā doreburo, ārīgū.

33 Irasirirā musā oparire duaka! Iri duadea wajare niyerure boporārē sīka! űmūgasiguemarē gūñaka! Irasirirā irogue perebiri wajatarire, ajurogue doebiri neō perebirire oparosū oparākoa. Irogue wajatarire yajarimasā űājāa, āimasībirikuma. Buruade baadedeubirikuma.

34 Musā i űmūma ditare: "Opadūakoa", ārī gūñarā, irire būro maīrākoa. űmūgasima gapūre: "Opadūakoa", ārī gūñarā, irire būro maīrākoa.

Jesús i űmūgue dupaturi aariburi dupiyuro ōārō āmuyudoredea

35 'Yū i űmūgue dupaturi aariburi dupiyuro ōārō āmuyuanerāgue āārīka! Sīāgodirure sīāgoanerā irirosū yare yūka!

36 Sugū masakū, mojšuadī pūrogue mojšsuari bosenu waamakū, Īgūrē moāboerā Īgū dujariburire yūkuma. Īgūsā opū Īgūya wiigū goedujaja, űājāduagu makāpūrore Īgū dotemakū pērā, Īgūrē moāboerā mata tūpākuma. Īgūsā yūrosūta musāde yū dujariburire yūka!

37 Īgūsā opū goemakū, Īgū doreaderosūta irirā, űsuyarākuma. Īgūsā irasirimakū Īāgū, Īgūsā opū Īgūsārē moāboegu irirosū Īgūsārē: "Baari peoro pūro doarā aarika!" ārīgukumi Īgūsārē baari ejobu.

38 Īgūrē moāboerā Īgū űami deko āārīmakū, o boyoripoe āārīmakū, Īgū goeburire ōārō yūanerā āārīsā, űsuyarākuma.

39 Ire masīka! Sugū wii opū Īgūya wiigū yajarimasā ejaburi horare masīgū, Īgūrē yūkumi Īgūya wiigū űājāburire kāmutabu.

40 Irasirirā musāde ōārō yūka! Yū āārīpererā tīgū gūñāñā marīrō aarigakoa. Irasirirā yaare iririre neō piriro marīrō yare yūka musā! ārīyupū Jesús.

Jesús pērā moāboerimasā keori merā buedea

(Mt 24.45-51)

41 Īgū irasū ārīmakū, Pedro gapū sērēñayupū:

—Gua Opū, i keori merā weregu, ¿gua ditare weregu yāri, o āārīpererārē wereri? ārīyupū.

42 Īgū irasū ārīmakū, Jesús gajī keori merā āsū ārī wereyupū Īgūsārē doja:

—Sugu moãboerimasū Īgū opure buremugū ðārð pemasĭgū āsū irikumi. Īgū opu gajirogue waagú, Īgūrē: “Yaa wii marārē ðārð koreka!” ārĭ pikumi. Irasirigu baaripoe āārĭmakū, gajirā moãboerimasārē baarire keoro ejokumi.

⁴³ Irasirigu, Īgū opu Īgūya wii goedujamakū ĭāgū, Īgū opu dorederosūta iriadi āārĭsā, ðārð usuyakumi.

⁴⁴ Diaye musārē werea. Īgū irasirimakū ĭāgū, Īgū opu āārĭpereri Īgūyare Īgūrē koredoregū pigukumi.

⁴⁵ Gajigu moãboerimasū ñegū gapu āsū irikumi. “Yu opu yoaripoe deyobemi”, ārĭ gūñagū, gajirā Īgū opure moãboerārē ūmarē, nomedere ñerð pábira, baa, iiri, mejākumi.

⁴⁶ Īgū irasiriripoe gūñaña marĭrð Īgū opu goejakumi. Īgūrē moãboegu gapu: “Īgū iri hora goegukumi”, ārĭmasĭbirikumi. Irasirigu Īgū opu goejagu, Īgū ñerð irideare pégu, Īgūrē buro wajamoāgukumi. Marĭpure burenumerārē béorogue Īgūrē béogukumi.

⁴⁷ Irasirigu sugu moãboerimasū Īgū opu iridorerire masĭkeregu, ðārð āmubiri, irire neð iribirimakū ĭāgū, Īgū opu Īgūrē wajamoā, buro tārāgukumi.

⁴⁸ Gajigu moãboerimasū gapu Īgū opu iridorerire masĭbi, irire iribirimakū ĭāgū, Īgū opu Īgūrē sĭrūweyata tārāgukumi. Marĭpu masakare Īgū iridorerire masĭmakū yāmi. Irasirigu ðārð masĭgūrē Īgū iridorerire ðārð iridoremi. Puru Īgūrē masĭnemomakū irigu, Īgū iridea nemorð ðārĭrē iridoremi, ārĭyupu Jesús.

Jesús: “Masakare gāme dukawarĭrākuma”, ārĭ werede

(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Puru Jesús Īgūsārē ārĭyupu doja:

—Béoadere peame merā soebéorosū i ūmu marā ñerð iririre béogu aarigū iribu. Dapagoragāta iri ñerĭ āārĭpererire soebéomakū ĭāduasiadáa.

⁵⁰ Yu ñerð tarigukoa. Yu ñerð tariburire gūñagū, buro bujawereri merā āārĭrika. Irasirigu irire tariwerepeogugue buro usuyaguko.

⁵¹ Musā yure: “Īgū i nikūguere aarigū, masakare siñajārĭ merā gāme āārĭrikumakū irigu aarimi”, ¿ārĭ gūñarĭ? Irasū āārĭbea. Musārē werea. Masakare Īgūsā basi gāme dukawarĭmakū irigu aaribū. Irasirĭrā surāyeri yure buremurākuma. Gajirā yure buremubirikuma.

⁵² Dapagā merā su wii marā su mojð marā yaa kerere péadero puru, Īgūsā basi gāme dukawarĭrākuma. Urerā, pērā merā, pērā, urerā merā gāme ĭāturĭrākuma.

⁵³ Surāyeri masaka yure buremunugādero puru, gajirā yure buremubiridero puru, āsū waarākuma. Sugu Īgū magūrē ĭāturigukumi yure buremumakū ĭāgū. Gajigu Īgū pagare ĭāturigukumi. Gajigo igo magōrē ĭāturigokumo. Gajigo igo pagore ĭāturigokumo. Sugo máñekð igo bepore ĭāturigokumo. Sugo bepo igo máñekðrē ĭāturigokumo yure buremumakū ĭāgð, ārĭyupu Jesús.

Masaka Jesús iririre ĭāmasĭbiridea

(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴ Puru Jesús masakare āsū ārĭ weryupu doja:

—Musā abe ñajārð gapu ĭmikāyeborire ĭārā: “Deko merēburo yāa”, ārā. Musā ārāderosūta waāa.

⁵⁵ Sur gapu merā mirū aarimakū: “Asirinu āārĭrokoo”, ārā. Musā ārāderosūta asirinu āārā.

⁵⁶ Musā irikatorikurā, i nikūmarē, ūmarðmarē ĭārā: “Ōārĭnu, o ñerĭnu waarokoo”, ārĭ masĭa. Irire ðārð masĭkererā, ¿nasirĭrā inurĭrē Marĭpu turari merā yu iri ĭmurĭ gapure ĭārā, neð ðārð pemasĭberi? ārĭyupu.

*Marĩrẽ ãaturigure ðãrõ merã gãme ãmudoredea
(Mt 5.25-26)*

⁵⁷ Irasũ ãrĩ odo, ãsũ ãrĩnemoyupũ doja:

–¿Mũsã diayema iririre ãã beyemasĩberi dapa?

⁵⁸ Sugu mũsãrẽ weresãduamakũ, ãgũ merã oparã pũrogue waarã, ãgũrẽ: “Dupaturi irasũ iribirikoa”, ãrĩ gãme ãmuka! Mũsã ãgũrẽ ãmubirimakũ, weresãrĩrẽ beyerimasũguere mũsãrẽ weresãgũkumi. Pũrũ beyerimasũ mũsãrẽ peresu iridoregũ, suraraguere wiagũkumi.

⁵⁹ Mũsãrẽ werea. Beyerimasũ mũsãrẽ wajaridorerire mũsã wajaripeobirimakũ, neõ mũsãrẽ wiubirikumi, ãrĩyupũ.

13

Jesús masakare: “Mũsã gũñarĩrẽ gorawayuka!” ãrĩdea

¹ Jesús irasũ ãrĩripoe gajirã ãgũrẽ ãsũ ãrĩ wereñurã:

–Galilea marã Marĩpũ ãũrõ waibũre wẽjẽ, soepeo bũremuripoe Pilato gapũ ãgũsãrẽ wẽjẽyupũ. ãgũ irasũ wẽjẽmakũ, waibũ dí merã masaka dí moreãkõãyuro, ãrĩñurã.

² ãgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús ãrĩyupũ:

–Pilato wẽjẽnerãrẽ, ¿naásũ gũñarĩ? ¿ãgũsã irasũ wẽjẽsũrã, gajirã Galilea marã nemorõ ñerã ããrĩdea waja boayurĩ?

³ ããrĩbea. Mũsãrẽ werea. Mũsãde ñerĩ iririre bũjaweremerã, mũsã gũñarĩrẽ gorawayumerã, boarã, perebiri peamegue waarãkoa.

⁴ Irĩnũgue gajirã dieciocho masakare Siloé wãĩkuri wii ãmarĩ wii ãgũsã weka turidija, tãũ wẽjẽyuro. ¿Naásũ gũñarĩ mũsã ãgũsãrẽ waadeare? ¿ãgũsã irasũ boarã, gajirã Jerusalén marã nemorõ ñerã ããrĩdea waja boayurĩ?

⁵ ããrĩbea. Mũsãrẽ werea. Mũsãde ñerĩrẽ bũjaweremerã, mũsã gũñarĩrẽ gorawayumerã, boarã, perebiri peamegue waarãkoa, ãrĩyupũ Jesús.

Jesús higuera gũ dukã marĩdi keori merã weredea

⁶ Jesús ãgũsãrẽ irasũ ãrĩ odo, keori merã wereyupũ:

–Poe opũ ãgũya poeogee ãgũ otedi higuera gũ wãĩkadire opakumi. Sunũ: “Dũkakũkoa”, ãrĩ, ããgũ waakumi. Neõ bokabirikumi. Dukã marĩkoa.

⁷ Bokabirisã, iri poee moãgũrẽ werekumi: “ããka! Ƴre bojorigora ãgũ dukare ãmadã. Dukã mã. Irasirigũ irigũre pábéokõãka! Dukã marĩkerero, gajino oteboaderore kãmutanía”, ãrĩkumi.

⁸ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, ãgũrẽ moãboegũ ãsũ ãrĩkumi: “Yũ opũ, i bojorigora tamerãrẽ nĩñaburo dapa. Yũ irigũ pũrore nĩkũrẽ sea odo, waibũ gũra merã ãjãtũñagũra.

⁹ Yũ irasũ iriadero pũrũ, gajipoe iriro dukakũbukoa. Dukã marĩmakũ ããgũ, pábéodoreka!” ãrĩkumi, ãrĩ wereyupũ Jesús.

Siñajãrĩnũ ããrĩmakũ, Jesús dupamutĩrõ nĩgõrẽ taudea

¹⁰ Sunũ judío masaka siñajãrĩnũ ããrĩmakũ, Jesús ãgũsã nererĩ wiigue buegu iriyupũ.

¹¹ Iro sugo nomeõ dieciocho bojorigora pũrĩrikũgo ããrĩyupo. Wãtĩ igore dupamutĩrõ nĩmakũ iriyupũ. Irasirigo diaye nĩmasĩbiriyupo.

¹² Igo irasũ ããrĩmakũ ããgũ, Jesús igore: “Aarika!” ãrĩ siiyupũ:

–Nomeõ, mũ pũrĩrikuri tausũsiã, ãrĩyupũ.

13 Irasū āriġūta, igore ġġya moġōrī merā ñapeoyupu. Īġū ñapeomakūta, diaye nīyupu. Pꝛꝛ Marīpꝛe: “Ōātaria mu”, ārī, usꝛyari sīnugāyupu.

14 Jesūs siñajārīnu igore taumakū ĩāġū, iri nerērī wīi opu ġapꝛ ġġ merā guayupu. Irasirīġu, masakare āsū āriyupu:

—Semanarīku, marī moārīnūrī, su moġōma pere ġaji moġō suru pērēbejarīnūrī āārā. Irasirīrā musā pūrīrikurā taudoreduarā, irīnūrīrē taudorerā aarika! Dapagāno marī siñajārīnūrē irīnorē irībirīkōārō ġāamea, āriyupu.

15 Īġū irasū ārīmakū pēġu, marī Opu Jesūs āsū āriyupu:

—Musā irīkatorīkurā āārā. Musā wekꝛe, o burrore oparā siñajārīnu āārīkeremakū, ġġsārē suadeadarire kura, ġġsārē deko irīdorērā āībuāa.

16 Igore Abraham parāmēō āārīturiagore wātēa opu Satanás dieciocho bojorigora pūrīrikumakū irīmī. Iro merē siñajārīnu āārīmakū, ġigore taubirīkōārō ġāameadayurī? āriyupu Jesūs.

17 Īġū irasū ārīmakū pērā, Jesúre ĩaturīrā āārīpererā ġuyasīrīpereakōāñūrā. ġajīrā ġapꝛ āārīpereri Jesūs ōārī irīrīre ĩārā, usꝛyāñūrā.

*Jesús mostaza wāīkuri yegā puri masādea keori merā weredea
(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)*

18 Pꝛꝛ āriyupu doja:

—Marīpꝛ ġġyarārē doreri, ġñeéno irīrosū āārīkuri? ġñeéno keori merā wereġakuri?

19 I irīrosū āārā. Suye oterīye mostaza wāīkuri yegārē oterosū āārā. Iri yegārē sugꝛ masakū ġġya poogꝛe otekumī. Īġū oteadero pꝛꝛ, yukꝛ wādī irīrosū purī, masākoa. Irasirīrā mirā wārā irīġu dupꝛrīġue ġġsāya surī suakuma, āriyupu.

*Jesús pā wemasārī morērī poga keori merā weredea
(Mt 13.33)*

20 Dupaturi keori merā werenemoyupu:

—Marīpꝛ ġġyarārē dorerīre, ġñeéno keori merā werenemogakuri?

21 I irīrosū āārā. Pā wemasārī morērī poga irīrosū āārā. Sugo nomeō pā irīgo, mērōġā pā wemasāmakū irīri poga merā trīgo pogare morēkumo. Igo irasū morēadero pꝛꝛ, iri poga mērōġā āārīkerero, wemasāseyakōākoa, āriyupu.

*Jesús eyabirī makāpꝛore ñajārī keori merā weredea
(Mt 7.13-14, 21-23)*

22 Pꝛꝛ Jesūs Jerusalēġue waagú, paga makārīrē, mutā makārīġādere buetariwāġāyupu.

23 Iroġue sugꝛ masakū ġġrē āsū ārī sērēñayupu:

—Yꝛ Opu, ġMarīpꝛ perebīri peameġue waabonerārē taumurā mērāġā āārīkuri? āriyupu.

Īġū irasū ārīmakū pēġu, Jesūs i keori merā wereyupu:

24 —Marīpꝛ pꝛogꝛe ñajāduarā, ġġyare irīka! Musārē werea. Wārā ġġ pꝛogꝛe ñajādūakererā, ñajāmasībirīkuma. Iroġue ñajādūamakū diasagorāa. Eyabirī makāpꝛo ñajārō irīrosū āārā.

25 Marīpꝛ, sugꝛ wīi opu irīrosū āārīmī. Wīi opu wāġānugā, makāpꝛore biadero pꝛꝛ, musā ġapꝛ makāpꝛogꝛe āārīrā ġġya wīire ñajāduarā, āsū ārīrākoa ġġrē: “ġua opu, ġuare tūpāsōogꝛ aarīka!” ārīrākoa. Irasū ārīkeremakū, wīi opu ġapꝛ: “Musārē masībea. Noó marā āārīrā āārīkoa”, āriġukumī.

²⁶ Īgū irasū ārimakū, musā gapu āsū ārīrākoa: “Gua mu merāta baa, iiri iribu. Guaya makāguedere buegorenabu”, ārīrākoa.

²⁷ Musā irasū ārimakū, āsū yujugukumi: “ ‘Musārē masībea. Noó marā āārīrā āārīkoa’ ārīsiáa. Musā űerō irirā āārā. Irasirirā āārīpererā waaka! Yu purore wirika!” ārīgukumi wii opu musārē.

²⁸ Irasirirā, Abraham, Isaac, Jacob, āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerā merā Marīpu Īgūyarārē dorerogue āārīmakū ĩārā, musā gapu makāpurogue béosūnerā āārīsiā, pūrīsūrā musāya guikare kūrīduútū oerākoa.

²⁹ Irasū waaripoere norte marā, sur marā, abe marīriro marā, abe űajārō marā Marīpu Īgūyarārē dorerogue eja, usuyari merā baa doanīrākuma.

³⁰ Irasirirā dapagorare ubu āārīrā, purugue oparā dujarākuma. Dapagorare: “Oparāgora āārā”, ārīrā gapu purugue ubu āārīrā dujarākuma, āriyupu Jesús.

Jesús Jerusalén marārē ĩāgū oredea (Mt 23.37-39)

³¹ Jesús irasū ārīpoe surāyeri fariseo bumarā Īgū purogue eja, āsū ārīñurā: —Herodes mūrē wējēduami. Irasirigu gajirogue waaka! ārīñurā.

³² Jesús gapu Īgūsārē yujuyupu:

—Āsū ārī wererā waaka, Īgū ārīkatorikugure: “Dapagārē, űamigādere āsūta irigura. Wātēārē béowigukoa. Pūrīkurārē taugukoa. Irasirigu űamigā sinu gapu odogukoa”, ārāmi, ārī wereka Īgūrē!

³³ Dapagā, űamigā, űamigā sinu gapudere Jerusalēgue waagura. Iro marā Marīpuya kerere weredupiyunerārē wējēnerā āārīmā. Irasirigu yure Marīpuya kerere weredupiyugure Īgūsā wējēbure iri makāgue āārīrō gāamea.

³⁴ ‘Musā Jerusalén marā Marīpuya kerere weredupiyurimasārē wējēkōāa. Īgū iriunerārē űtāyeri merā dea wējēa. Wári yu musārē, āgābo igo pūrārē, igoya kēdupiri merā neeōnūrōsū neeōnūdudibu. Musā gapu yu irasū irimakū neō gāamebiribu.

³⁵ Irasiriro musā āārīrī makā, béodea makā dujarokoa. Musārē diayeta werea. Musā yure dupaturi ĩābirikoa. Purugue musā: “Marīpu iriudi űatarigu űārō aariburo”, ārīrā, yure dupaturi ĩārākoa doja, āriyupu Jesús.

14

Jesús sugu bijiri pūrīrikugure taudea

¹ Sunu Jesús, judío masaka siñajārīnu āārīmakū, sugu fariseo bumarā opuya wiigee baagu waayupu. Irogue āārīrā gajirā fariseo bumarā Īgūrē ĩāñurānikōāñurā.

² Īgūsā baaro purogue sugu masakū bijiri pūrīrikugu Jesús diaye āārīyupu.

³ Irasirigu Jesús, Moisés gojadeare buerimasārē, fariseo bumarādere āsū ārī sērēñayupu:

—Siñajārīnu āārīmakū, ĩsugu pūrīrikugure taudoreri, o taudoreberi? āriyupu.

⁴ Īgū irasū ārimakū pérā, neō yujubiriñurā. Īgūsā yujubirimakū ĩāgū, Jesús bijiri pūrīrikugure tauyupu. Odo, Īgūrē: “űārō waaka!” āriyupu.

⁵ Puru Īgūsārē sērēñayupu doja:

—Siñajārīnu āārīkeremakū, musāyagu burro, o musāyagu weku gobegue meēñajādire ĩārā, ĩmata āi wiubiribukuri? āriyupu.

⁶ Īgūsā gapu, Īgū irasū ārī sērēñarīrē yujumasībiriñurā.

Mojõshari bosenu siiusũnerãya keori merã werede

7 Jesús fariseo bumarã opũya wiigue ããrĩgũ, iri wiimu siuanerã ejamakũ ãĩyũpũ. Ìgũsã òãrĩ doaripẽrĩrẽ beyeñurã, oparã irirosũ doamurã. Ìgũsã irasirimakũ ããgũ, Jesús i keori merã wereyũpũ Ìgũsã ããrĩpererãrẽ:

8-9 –Sugũ wii opũ mojõshari bosenu irigũ musãrẽ siuadero purũ, musã Ìgũya wiigue ejarã, oparã doarire beye doabirikõãka! Iri wii opũ gajirã Ìgũ siuanerãrẽ musã nemorõ goepeyarã ejamakũ ããgũ, musãrẽ ãsũ ãrĩgũkumi: “Ìsã gapũre musã doarire sika! Musã gapũ sòõgue doarã waaka!” ãrĩgũkumi. Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, musã gũyasĩrĩrĩ merã ubu ããrĩrã doarigue doarã waarãkoa.

10 Irasirirã, wii opũ musãrẽ siumakũ, ubu ããrĩrã doarigue doaka! Musã irasirimakũ ããgũ, iri wii opũ musãrẽ: “Oparã doarigue doarã aarika!” ãrĩgũkumi. Ìgũ irasirimakũ ããrã, gajirã Ìgũ siuanerã musãrẽ bũremurĩ merã ããrãkuma.

11 Sugũ Ìgũ basi: “Gajirã nemorõ ããrã”, ãrĩ gũñagũnorẽ Marĩpũ Ìgũrẽ ubu ããrĩgũ dujamakũ irigũkumi. Gajigũ: “Gajirã nemorõ ããrĩbea”, ãrĩ gũñagũ gapũre Marĩpũ Ìgũrẽ gajirã nemorõ ããrĩmakũ irigũkumi, ãrĩyũpũ.

12 Irasũ ãrĩ odo, Ìgũrẽ siuadire ãsũ ãrĩyũpũ:

–Mũ bosenu irigũ, mũ merãmarãrẽ, mũ pagũpũrãrẽ, mũyarãrẽ, doebiri oparãrẽ siubirikõãka! Mũ Ìgũsãrẽ siumakũ, mũrẽ Ìgũsãde siu gãmbukuma. Ìgũsã irasiriri merã Ìgũsã baadeare mũrẽ ejo gãmbukuma.

13 Mũ bosenu irigũ, boporãrẽ, poyarimasãrẽ, guburi bũanerãrẽ, koye ããmerãrẽ siuka!

14 Mũ irasirimakũ, Marĩpũ mũrẽ òãrõ irigũkumi. Ìgũsãrẽ mũ siudea waja, Ìgũsã mũrẽ siu gãmbirikuma. Irasirigũ Marĩpũ diayemarẽ irirã boanerãrẽ masũrĩnũ ããrĩmakũ, mũrẽ òãrĩrẽ wajarigũkumi, ãrĩyũpũ Jesús.

Jesús bosebaarinũ keori merã buedea

15 Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pãgũ, sugũ irogue baa doanĩgũ Ìgũrẽ ãrĩyũpũ:

–Marĩpũ Ìgũyarãrẽ dorerogue Ìgũ purõ baa doanĩrã bũro mũnyarãkuma, ãrĩyũpũ.

16 Ìgũ irasũ ãrĩmakũ, Jesús keori merã wereyũpũ Ìgũrẽ:

–Sugũ wãri bosebaarinũ irigũ wãrã masaka siuukumi.

17 Ìgũ siuadero purũ, bosenu ããrĩrĩnũrẽ Ìgũrẽ moãboegure Ìgũ siuanerãrẽ weredoregũ iriukumi. “Aarika! ããrĩpereri bosenuamarẽ ãmusiami”, ãrĩ were-dorekumi.

18 Ìgũ irire weremakũ pãrã, ããrĩpererã: “Masĩña máa, waabirikoa”, ãrĩkuma. Ìgũ siupũrõrisũadi moãboegure ãsũ ãrĩkumi: “Dapagorata nikũ wajari odoa. Irõre ããgũ waabu yãa. Irasirigũ mũ opũre: ‘Masĩña máa, waabirikoa’, ãrãmi, ãrĩ wereka!” ãrĩkumi.

19 Gajigũ ãsũ ãrĩkumi: “Wekũa pe mojõmarã wajariabu. Ìgũsãrẽ keõñagũ waabu yãa. Irasirigũ mũ opũre: ‘Masĩña máa, waabirikoa’, ãrãmi, ãrĩ wereka!” ãrĩkumi.

20 Gajigũ ãsũ ãrĩkumi: “Yũ dapagorata mojõshã odoa. Irasirigũ iri bosenuẽ waabirikoa”, ãrĩkumi.

21 Ìgũ irasũ ãrĩmakũ, moãboegu gapũ goedujãa, Ìgũ opũre Ìgũsã ãrãdeare werekumi. Ìgũ weremakũ pãgũ, opũ bũro gua, ãsũ ãrĩkumi Ìgũrẽ moãboegure: “Murĩgorãa. Makã dekoma maarĩgue ããrĩrãrẽ ãmagũ waaka! Irasirigũ

boporārē, poyarimasārē, koye iāmerārē, gubu buanerārē mumurō merā yaa wiigue āirika!” ārikumi.

²² Pura moāboegu ĩgū opure werekumi: “Yu opu, mu doreaderosūta masakare siuuba. Wii gapure utaribema dapa”, ārikumi.

²³ ĩgū irasū ārimakū pēgu, ĩgū opu ĩgūrē dorekumi doja: “Maarĩgue waaka! Paga maarĩgue, matā maarĩgāgue ma bokajarārē turaro merā siuwāgārika! Irasirimakū, yaa wiire utarirākuma.

²⁴ Diayeta marē werea. Neō sugu yu siuparoriadinērā baaboadideare mērogā baabirikuma”, ārikumi opu ĩgūrē moāboegure, āri weryupu Jesūs.

*Jesūs: “Sugu yure tnyadamakū diasagorāa”, āri weredea
(Mt 10.37-38)*

²⁵ Wārā masaka Jesūre tyañurā. Irasirigu ĩgūsārē gāmenugā iā, āsū āriyupu:

²⁶ –Sugu yaa buerire buetnyadugu, ĩgū pagure, pagore, marāpore, pūrārē, pagupūrārē, pagupūrā nomerē, ĩgū basi maīrō nomorō yu gapure maīrō gāmea.

²⁷ Sugu yure tnyaduari waja curusague pábiatú wējēsūbu irirosū āārikeregu, yure neō piriro maīrō yure tyaníkōāburo. Yure tnyadubi, yu buegu āārimasībirikumi.

²⁸ Sugu, musā watopegue āārīgá, ūmarī wiire iriburo dupiyuro: “¿Neēno merā iripeogukuri?” āri gūñagá, iri wiire iriburi wajakuburire keoprorikumi.

²⁹ Wajakuburire keoproribi, iri wiire iripeobirikumi. ĩgū iripeobirimakū iārā, gajirā ĩgūrē buridakuma.

³⁰ “Iāka! ĩi wiire iriadiñumi. Iripeomasībiriñumi”, āri buridakuma ĩgūrē.

³¹ Su nikū marā opu, gajigu opu merā gāmewējēburo dupiyuro ĩgūyarā surarare keoprorikumi. “¿Yu diez mil surara merā, gajigu veinte mil surara opagu merā gāmewējēgū waagú bokatiñbukuri?” āri gūñakumi.

³² Keoña: “Bokatīñbirikoa”, ārikumi. Irasirigu, gajigu opu ĩgūyarā surara merā gāmewējēgū aarimakū, yoarogue ĩgū āārimakūta: “Gāmewējēbirikōārā”, āri kere iriukumi ĩgūyagure.

³³ I irirosūta yu buerā āāriduarā musā iriburire oārō gūñadupiyuro gāmea. Āsū āārā. Musā gāāmerīrē piriduarerā yu buerā āārimasībea.

*Moā oārō okari irirosū āārīrō gāmea, āri weredea
(Mt 5.13; Mr 9.50)*

³⁴ Moā oārō okari āārimakū oāgorāa. Moā okadea okabirimakū, dupaturi okamakū irimasīña máa.

³⁵ Moā okabirimakū oābea. Béokōārō gāmea. Irasirirā musā moā okabirimakū béosūburi irirosū neō āārībirikōāka! Gāmpūrī oparā, ire oārō péka! āri weryupu Jesūs.

15

*Jesūs oveja dederidi keori merā buedea
(Mt 18.10-14)*

¹ Gajinu wārā romano marā opure niyeru wajaseabosarimasā, ñerō iriomasāde Jesūs puro ĩgū buerire pérā ejañurā.

² ĩgūsā irasū ejamakū iārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesūre āsū āri werewañurā:

–ĩ ñerārē bokatiññeā, ĩgūsā merā baami, āriñurā.

³ Īgūsā irasū āřĩmakū pégu, Jesús i keori merā wereyupu Īgūsārē:

⁴ —Oveja korerimasū cien oveja opagu, sugu oveja dederimakū ĩāgū, noventa y nueve ovejare makā turo ĩgūsā baarogue duripikōā, dederiadire āmagú waakumi. Īgūrē bokagugue āmuduúkumi.

⁵ Īgūrē bokagu, usuyari merā ĩgūrē āikōā,

⁶ ĩgūya wiigue āi dujāakōākumi. Āi dujaja, ĩgū puo āārĩrārē, ĩgūyarārē siiu neeōkumi. “Yaagu oveja dederiadire bokāabu. Irasirirā yu merā usuyaka!” āřĩkumi.

⁷ Musārē werea. Sugu ñerō irigu, oveja dederiadi irirosū āārĩmi. Irasirigu ĩgū ñerō iririre bujawere, ĩgū gūñarĩrē gorawayumakū, Marĩpu puo āārĩrā buro usuyama. Gajirā wārā masaka ĩgūsā noventa y nueve oveja, makā turogue duripinerā irirosū āārĩrā, āsū āřĩ gūñadima: “Ñerō iribea guā gapu. Irasirirā guā ñerō iririre bujowereri opabea”, āřĩ gūñama. Īgūsā irasū āřĩ gūñamakū, Marĩpu puo āārĩrā usuyabema.

Jesús niyeru koe dederidea keori merā buedea

⁸ Sugo nomeō pe mojōma niyeru koeri wajapari koeri opakumo. Su koe dederimakū ĩāgō, siāgodirure siāgo, wiire ooa, ōārō āmapeokumo. Iri koere bokagogue āmuduúkumo.

⁹ Iri koere bokago, igo puo āārĩrārē, igoyarārē siiu neeōkumo. “Yaa niyeru koe, dederiadea koere bokāabu. Irasirirā yu merā usuyaka!” āřĩkumo.

¹⁰ Musārē werea. Sugu ñerĩrē irigu ĩgū ñerĩ iririre bujawere, ĩgū gūñarĩrē gorawayumakū, Marĩpue wereboerā buro usuyarākuma. Īgū dederiboadi dederibirimakū ĩārā, buro usuyarākuma, āřĩyupu Jesús.

Jesús sugu pērā pūrākudi keori merā buedea

¹¹ Irasū āřĩ odo, Jesús gaji keori merā bueyupu doja:

—Sugu masakū pērā ūma pūrākukumi.

¹² Sunu pagumu gapu pagure āsū āřĩkumi: “Au, mu boagu, yure siburire dapagorata yure siweokal” āřĩkumi. Īgū irasū āřĩmakū pégu, ĩgū pūrā pērāguereta ĩgū oparire dukawa, sĭkumi.

¹³ Mērogā purata, pagumu gapu ĩgū pagu siadeare āārĩpereri duapeokōākumi. Puru ĩgū duadea waja niyeru merā yoarogue gaji nikūgue waakōākumi. Irogue eja, ĩgūya niyerure ñerō iriri merā irisiripeokōākumi.

¹⁴ ĩgūya niyeru irisiribēoadero puru, iri nikūguere baari pereakōākoa. Irasirigu buro naboparorinugākumi.

¹⁵ Irasirigu, sugu iri nikūmu puo, moārĩ āmagú waakumi. ĩgū gapu ĩgūrē ĩgūya moārĩ āārĩrōgue yeseare koredoregu iriukumi.

¹⁶ Yapiduagu, yeasea baarireta baadadikumi. Neō gajirā ĩgūrē baari ejobirikuma.

¹⁷ Irasirigu āsū āřĩ gūñanugākumi: “Yupuaya wiire wārā ĩgūrē moāboerā āārĩkeremakū, baari wāro duyanabu. Yu gapu ōōguere buro naboardi merā kōmogūgue irikoa.

¹⁸ Irasirigu yuru puogogue goedujāagura doja. Āsū āřĩgura ĩgūrē: ‘Au, yu Marĩpu ĩūrōrē ñerō irikubu. Mudere irasūta irikubu’, āřĩgura.

¹⁹ ‘Negū āārā. Yure: “Yu magū āārā”, āřĩbirikōāka! Irasirigu yure sugu murē moāboegu irirosū opaka!’ āřĩgura yupure”, āřĩ gūñakumi.

²⁰ Irasū āřĩ gūña, maague waa, ĩgū paguya wiigue goedujāakōākumi.

‘Īgū yoarogue aarimakūta, Īgū pagu Īgūrē ĭā, buro bopoñakumi. Puru ūmawāgā, Īgūrē bokatīrī, pábua, mimi irikumi.

²¹ Irasirigu Īgū pagure ārikumi: “Añ, yu Marīpñ ĭūrōrē ñerō irikubu. Mudere irasūta irikubu. Ñegū āārā. Yure: ‘Yu magū āārā’, āribirikōāka! Irasirigu yure sugu mūrē moāboegu irirosū opaka!” ārikumi Īgū pagure.

²² Īgū irasū ārikeremakū, Īgū pagu gapu Īgūrē moāboerārē ārikumi: “Murīgorāa. Surī ōārīrē āirā waa, sāka! Mojōsūrū tūsārī berodere sāka! Gubu suridere sāka!

²³ Weku majīgū ōārō diikugure āirā waa, wējēka, Īgūrē baa, yu magū goejari bosenu irimurā.

²⁴ Ī yu magū boakōākumi, ārādi goejami. Okami. Dederidire marī bokāa”, ārikumi. Puru bosenu irinugākuma.

²⁵ Īgūsā bosenu iriripoe, masā tīgū gapu poeegue āārikumi. Irogue āārādi goedujarigu, wii purō ejagu, Īgūsā bayarire pékumi.

²⁶ Īgūsā bayamakū pégu, sugu Īgū pagure moāboegure siiu, sērēñakumi: “¿Naásū waāari wiiguere?” ārikumi.

²⁷ “Mñ pagumñ pūrīrī marīgū, ōāgū goejami. Irasirigu mñpñ usuyari merā weku majīgū diikugure wējēdoreami”, ārī yujukumi moāboegu Īgūrē.

²⁸ Īgū irasū ārī weremakū pégu, masā tīgū gapu buro guakumi. Wiigue ñajābirikumi. Īgū ñajābirimakū ĭāgū, Īgū pagu wiria, Īgūrē: “Ñajārika!” ārādikumi.

²⁹ “Añ, péka! Yu wāri bojori mñ dorerire neō suñarō tarinugārō marīrō mūrē moābosabu. Yu irasirikeremakū, neō sugu waibu sibiribu, yu merāmarā merā bosenu iriburo, ārīgū.

³⁰ Ī mñ magū gapu ñerā nome merā mñyare irisiribéodi āārīmī. Irire irisiribéo odo, Īgū goejamakū, weku diikugure Īgūrē wējē, ejoa”, ārikumi Īgū pagure.

³¹ “Makñ, mñ yu merā āārīñkōāa. Irasiriro āārīpereri yu opari mñya dita āārā.

³² Ī mñ pagumñ boakōākumi, ārādi goejami. Okami. Dederidire marī bokāa. Irasirirā Īgū goejamakū, marī bosenu iri usuyamakū ōāgorāa”, ārikumi Īgū magūrē, ārī wereyupu Jesús.

16

Jesús, wári doebiri opaguyare koreboegu keori merā weredea

¹ Jesús irasū ārī odo, Īgū buerārē i keori merā wereyupu:

–Sugu masakñ wári doebiri opagu āārikumi. Irasirigu, Īgūyare koregure opakumi. Gajirā gapu Īgū ōārō korebirimakū ĭārā, Īgū opugure: “Mñya niyerure irisirigu iriami”, ārī weresākuma.

² Īgūsā weresamakū pégu, Īgūyare koregure siiu: “Gajirā yaa niyeru mñ irisirire weresāma. Yaare mñ moārīrē gojatūri pūrē yure ĭmuka! Irasirigu yaare korenemobirikōāka pama!” ārikumi Īgū opu Īgūrē.

³ Īgū irasū ārīmakū, niyeru koregu āsū ārī gūñakumi: “Yu opu yure béowiubu yámi. Yu turabea. Irasirigu turaro moārīrē bokatīūbirikoa. Gajirārē niyeru sērē doanīgū, guyasirīgorakoa. ¿Nasirigukuri yu?” ārī gūñakumi.

⁴ Puru gūñanemokumi doja: “Dapagorare yu iriburire masīsīáa. Yure moārī marīmakū, yu āsū irimakū ĭārā, yure gajirā Īgūsāya wiirigüe ñajādoregākuma”, ārī gūñakumi.

⁵ Irasirigu, Īgū opure wajamorārē suguno ditare siiu, sērēñakumi ejarurorigure: “¿Yu opure noópa wajamorī mñ?” ārī sērēñakumi.

⁶Wajamogū Īgūrē yujukumi: “Cien dukari olivo wāikūdi uyere wajamokoa”, ārikumi. Īgū irasū āri weremakū, āsū ārikumi Īgūrē: “Doaka, murīgorāa! Mu wajamorīrē gojatūdea pū, i pū āārā. Iri pūrē āi, gaji pūguere cincuenta dukarita gojatūka!” ārikumi.

⁷Ṙarū gajigūre sērēñakumi: “¿Mukoa, noopa wajamorī?” ārikumi. Wajamogū Īgūrē yujukumi: “Cien trigo ajuri wajamokoa”, ārikumi. Īgū irasū ārimakū, āsū ārikumi Īgūrē: “Mu wajamorīrē gojatūdea pū, i pū āārā. Iri pūrē āi, gaji pūguere ochenta ajurita gojatūka!” ārikumi.

⁸Īgū opū, Īgū irasū ōārō irikatomerēmakū ĩāgū: “Mu ñegū āārīkeregū, mu masīrī merā ōārō niyerure moāmasīa”, ārikumi. I ūmugue marā MarīṘure masībirikererā, MarīṘuyarā ĩgūsāya niyerure moāmasīrō nemorō moāmasīma, āri weryupū Jesús.

⁹Irasū āri ōdo, āsū āri werenemoyupū:

—Musā i ūmuma oparire boporārē sika, musārē maīburo, ārīrā! Musā irasū sīmakū, musā opadea pereadero Ṙarū ūmugasigūe musā ejamakū, irogue āārīrā musārē usuyari merā bokatīrīñeārākuma.

¹⁰Sugū mērīgā opari merā ōārō irīgū, wāri opari merādere ōārō irīgukumi. Gajigū mērīgā opari merā ōārō iribi, wāri opari merādere ōārō iribirikumi.

¹¹Musā i ūmuma merā ōārō iribirimakū, ĩnoā MarīṘuyare diaye ōārī oparire sībukuri musārē?

¹²Gajigūyare musā ōārō iribirimakū, ĩnoā musā ōārō āārīburire sībukuri musārē?

¹³Neō sugū moārīmasū pērā oparārē moāboemasībirikumi. Sugū opūre maīgū, gajigū gapūre maībirikumi, o sugū opūre buremugū, gajigū gapūre yujūbirikumi. Īgūsā irirosūta niyerure maītarigū, MarīṘu gapūre maībemi, āriyupū Jesús.

¹⁴Īgū irasū ārimakū pērā, fariseo bumarā gapū niyerure maīrā āārīsīā, Īgūrē burīdañurā.

¹⁵Īgūsā irasū burīdamakū pégu, Jesús ĩgūsārē weryeyupū:

—Musā, masaka ĩūrōrē ōārō iriadāa. Īgūsā, musā iririre ĩārā: “Ōārā diayemarē irirā āārīma”, ārīrīrē burō péduāa. MarīṘu gapū musā gūñarīrē masīmi. Masaka ĩgūsā basi iririre: “Ōātaria”, āri gūñadima. MarīṘu gapū ĩgūsā iririre: “Ñetaria”, āri ĩāmi.

Jesús, MarīṘu dorerire, ĩgū marī Opū āārīrīrē weredea

¹⁶Juan masakare wāiyedi ejaburo dupiyuro MarīṘu ĩgū Moisére doreri pīdea merā, ĩgūya kerere weredupiyunerā buedea merā marīrē doredi āārīmi. Dapagora gapūre Juan ejadero Ṙarū, MarīṘuya ōārī kerere, ĩgūyarārē dorerire yū werea. Yū irire weremakū pērā, masaka ĩgūsā turari merā ĩgūyarārē dorerogūere burō ñajāduama.

¹⁷Ūmugasi, i nikūde pererokoa. Iri perekeremakū, MarīṘu Moisére doreri pīdeare neō béobirikumi. Iri doreri merā āārīpereri ĩgū: “Āsū irīgūra”, ārīdeare iriyuwarikūgukumi ĩgū ārīderosūta, āriyupū Jesús.

Jesús masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka!” āri buedea (Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸Irasū āri ōdo, āsū ārīnemoyupū:

—Sugū ĩgū marāpore béo, gajīgo merā marāpokūgū, ĩgo merā ñerō irīgū yāmi. Gajigū béodeore marāpokūgūde ĩgo merā ñerō irīgū yāmi, āriyupū.

Jesús doebiri wāri opagūya, gajigū Lázaro wāikūgūya keori merā buedea

19 Puru Jesús gaji keori merā wereyupu doja:

—Sugu wári doebiri opagu āārīdi āārīmi. Surí wajaparire sāñadi āārīmi. Irasirigu wári opagu āārīsīā, umuriku bosenu irigu irirosū ōārī ditare baarikūdi āārīmi.

20 Gajigu bopogu Lázaro wāikugu, Igūya dupu āārīperero kāmikugu wári doebiri opaguya wii makāpuro doanadi āārīmi.

21 Wári doebiri opagu baamakū, bopogu gapu Igū baasiridijuri pogare baayapiduagu, sea, baadi āārīmi. Igū iro doarīpoe diayéa Igū puro eja, Igūya kāmire neerēnerā āārīma.

22 Puru bopogu boakōadi āārīmi. Igū boamakū, Marīpuru wereboerā parāiso wāikurogue Abraham āārīrōgue Igūrē āimurīānerā āārīma. Mérōgā puru wári doebiri opagude boakōadi āārīmi. Igū boamakū, Igūrē yāanerā āārīma.

23 Irasirigu doebiri opagu āārīdi boanerā āārīrōgue ejagu, buro poyari merā āārīdi āārīmi. Igū irogue āārīgū, umugasigue iāmu, Abrahārē yoarogue āārīmakū iādi āārīmi. Lázardere Igū merā āārīmakū iādi āārīmi.

24 Irasirigu buro gaguinīdi āārīmi: “Yu ñekū Abraham, bopoñarī merā iāka yure! Lázardere iriuka! Igū yure Igūya mojosūrū merā dekore yosa, yaa nedirure yusañajāmakū irigu aariburo. Yu i peameguere buro poyagu irikoa”, āārīdi āārīmi.

25 Igū irasū ārīkeremakū, Abraham gapu Igūrē āsū ārīdi āārīmi: “Maku, okagu āārīgūgue āārīpererire ōārīrē opabu mu. Lázaro gapure umuriku ñerō waabu. Dapagorare mu ñerō tariripoere Igū gapu ōōguere usuyari merā āārīkōāgū yāmi.

26 ‘Gaji āsū āārā. Ūkūārī gobe miē āārā. Irasirirā ōōguere āārīrā mu purugere waamasībema. Mu purogue āārīrā ōōgue aaridwakererā, aarimasībema”, āārīdi āārīmi Abraham.

27 Igū irasū ārīmakū, doebiri opadi āsū ārīdi āārīmi: “Yu ñekū Abraham, murē buro sérēa. Lázardere yurūya wiigupe iriuka!

28 Yu su mojomā pererā pagupūrākua. Lázardere weredoregu iriuka, Igūsārē ōōguere ñerō waarōguere aaribirikōāburo, ārīgū”, āārīdi āārīmi.

29 Igū irasū ārīmakū, Abraham gapu yajudi āārīmi: “Marīpu Igū dorerire Moisére pīdeare, Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeadere opama mu pagupūrā. Irasirirā irire bue, buremuburo”, āārīdi āārīmi.

30 Igū irasū ārīmakū, doebiri opadi gapu yajudi āārīmi: “Yu ñekū Abraham, Igūsā irire opakrerā, ōārō buremubirikuma. Lázaro boadigue masā, Igūsā puro waa, Igūsārē weremakū, Igūsā ñerō iririre bujawere, Igūsā gūñarīrē gorawayurākuma. Irasirirā ōārī gapure irirākuma pama yu pagupūrā”, āārīdi āārīmi.

31 Igū irasū ārīmakū, Abraham gapu Igūrē āsū ārī weredi āārīmi: “Mu pagupūrā Marīpu Igū dorerire Moisére pīdeare, Igūya kerere weredupiyunerā gojadeadere buremumerā, Lázaro boadigue masā, Igūsārē weremakūdere Marīpuru buremubirikuma”, āārīdi āārīmi Abraham, ārī wereyupu Jesús.

17

Gajirārē ñerō irimakū iribirikōāka! ārī weredea
(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

¹ Jesús Igū buerārē āsū ārī wereyupu:

—Masakare ñerō irimakū iriri, āārīnikōārokoo. Gajirārē ñerō irimakū iriguno gapu ñetariro tarigakumi.

² Sugu yare b̄remugūrē majīgū irirosū āārīgūrē ñerō irimakū irigu, b̄uro wajamoāšūgukumi. Irasiriro, ĩgū gajigare ñerō irimakū iriburi dupiyuro masaka ĩgūrē wáriye ūtāye merā wánugūgue suasiu, wádiyague meéyomakū ōābukoo.

³ Irasirirā ōārō pémasīka m̄sā! M̄yagu m̄rē ñerō irimakū ĩāgū: “Irinorē iribirikōāka!” ārīka ĩgūrē! Irasirigu ĩgū ñerō iriadeare bujawere, ĩgū gūñarīrē gorawayumakū ĩāgū, ĩgū ñerō iriadeare kātika!

⁴ Irasirigu sunarē su mojōma pere gaji mojō peru p̄rēbejarigora m̄rē ñerō irimakū ĩāgū, irikuta m̄rē kātiri s̄rēgū ejamakū, kātika! ārīyupu.

Marīp̄re b̄remurīrē weredeā

(Mt 13.31-32)

⁵ Jesús irasū ārīmakū p̄rā, ĩgū buerā āsū ārīñurā:

—Ḡare Marīp̄re b̄remunemomakū irika!

⁶ ĩgūsā irasū ārīmakū, marī Op̄u Jesús ārīyupu:

—Marīp̄re m̄sā b̄remurī opari, mostazayegā irirosū m̄rōgā āārīkeremakū, ĩgu sicómoro wāikudire: “Tūāduuawāgā, wádiyague ejanugārō waaka!” ārībukoo. M̄sā b̄remurī merā doremakū, m̄sā ārīrōsūta waakoo, ārīyupu.

Sugu moāboerimasū iririre weredeā

⁷ Irasū ārī odo, āsū ārīnemoyupu doja:

—M̄sā watopegue āārīgū sugu moāboegure opakumi. ĩgū poegue moākumi, o wekuare korekumi. ĩgū moā odo, wiigue dujajamakū ĩārā, ĩgūrē: “Murīgora, baagu aarika!” ārībukuri?

⁸ Ārībirikoo. Āsū gapu ārīkoo: “Ȳu baaburire āmuka! P̄ru ȳu baa, iiri iriripoere yare baari s̄nemobu yūka! Ȳu baa odoadero p̄ru, m̄de baagukoo pama”, ārīkoo m̄sārē moāboegure.

⁹ ĩgū m̄sā moādorerire ōārō irimakū ĩārā, ĩgūrē: “Ōāa, m̄ merā usuyāa”, ārībukuri? Ārībirikoo.

¹⁰ M̄sāde ĩgū irirosūta āārīpereri Marīpu dorerire iri odo, āsū ārīka! “Ḡare ĩgūrē moāboerā, ubu āārīrā āārā. ĩgū doreri ḡare p̄idea ditare iriabu”, ārīka! ārīyupu.

Jesús pe mojōmarā kāmi boarārē taudea

¹¹ Gajinu Jesús Jerusalēgue waagū, Samaria nikū, Galilea nikū watope tariwāgāyupu.

¹² Iro āārīrī makāgue ĩgū ejaripoe pe mojōmarā ūma kāmi boarā ĩgūrē bokatīrīrā aarīñurā. Kāmi boarā āārīsīā, yoawayarogue dujanugā, suro merā gaguinīñurā:

¹³ —Jesús, buegu, ḡare bopoñarī merā ĩāka! ārīñurā.

¹⁴ Jesús ĩgūsārē ĩāgū, āsū ārīyupu:

—Paíare m̄sāya d̄p̄re ĩmurā waaka! ārīyupu.

ĩgūsā maague waaripoe ĩgūsāya kāmi yaripereakōāyuro. Kāmi marīrā dujañurā.

¹⁵ Irasirigu sugu ĩgūsā watopemū ĩgūya kāmi yarimakū ĩāgū, Jesús p̄rogue gāmedujarigu, busuro merā Marīp̄re: “Ōātaria m̄”, ārī, usuyari s̄yupu.

¹⁶ Jesús p̄uro ejagu, ĩgũya guburi p̄uro ñaduk̄upuri merã ejamejãja, ĩgũya di-
apure yebague moomejãja, Jesúre: “Ōãa”, ãrĩ, usuyari s̄iyupu. ĩgũ Samariamũ
ããr̄iyupu.

¹⁷ Jesús, ĩgũ sugata irasirimakũ ĩãgũ, ãsũ ãr̄iyupu:

—Pe mojõmarã ããrãma kãmi tausunerã. ¿Gajirã su mojõma pere gaji mojõ
wapik̄adiru p̄erebejarã gapũ noõgue ããr̄ikuri?

¹⁸ ĩ ĩ gũaya nikũmũ ããr̄ibi dita Marĩp̄ure usuyari s̄igũ gãmedujariañumi.
¿Nasirirã gajirã ĩgũ merã ããrãnerã gapũ aaribirayuri? ãr̄iyupu.

¹⁹ Irasũ ãr̄i odo, ĩgũrẽ ãsũ ãr̄iyupu:

—Wãgãnũgã, waaka! Mũ Marĩp̄ure b̄uremurĩ opasã, kãmi marĩgũ dujabũ,
ãr̄iyupu.

*Jesús, Marĩp̄u doreri ejaburire weredea
(Mt 24.23-28, 36-41)*

²⁰ Iro ããr̄irã fariseo bumarã Jesúre ãsũ ãr̄i s̄erẽñañurã:

—¿Naásũ ããr̄imakũ, Marĩp̄u ĩgũyarãrẽ doreri ejarokuri? ãr̄ĩñurã. ĩgũsã irasũ
ãr̄imakũ p̄egu, yuj̄yupu:

—Marĩp̄u ĩgũyarãrẽ doreri ejamakũ, musã ĩãmasĩbea.

²¹ “Marĩp̄u ĩgũyarãrẽ doreri õõgue ããrãbũ, o sõõgue ããrã”, ãr̄ĩmasĩña máa.
Ĩgũyarãrẽ doreri musã watopegue ããr̄isiãa, ãr̄iyupu.

²² Irasũ ãr̄i odo, ĩgũ buerãrẽ ãsũ ãr̄iyupu:

—P̄ur̄ugue yũ ããr̄ipererã t̄igũ i ãmũgue dupaturi aariburire b̄uro ĩãduarãkoa.
Yũ aariburi dupiyuro sunũ yure ĩãduakererã, neõ sunũ ĩãbirikoa.

²³ Gajirã musãrẽ ãsũ ãr̄irãkuma. “Īãka! Cristo õõta ããr̄imi”, o gajirã: “Cristo
sõõgue ããrãmi”, ãr̄irãkuma. ĩgũsã irasũ ãr̄ikeremakũ, ĩgũsãrẽ neõ tayabirikõãka!

²⁴ Yũ ããr̄ipererã t̄igũ i ãmũguere dupaturi aarigũ, bupu ããr̄iperero ãmarõrẽ
gũñaña marĩrõ miãrõsũ, gũñaña marĩrõ aarigũkoa.

²⁵ Yũ dupaturi aariburo dupiyuro yure b̄uro ñerõ tariro ããrã. Dapagora
marã yure gããmebirikuma.

²⁶ Noẽ ããr̄ideapoe marãrẽ waaderosũta yũ ããr̄ipererã t̄igũ aariburo
dupiyurogãrẽ waarokoa.

²⁷ Noẽ ããr̄ideapoere masaka baa, iirĩ, mojõsuaunanerã ããr̄imã.
Ĩgũsã pũrã nomerẽ nomesunanerã ããr̄imã. Noẽ doõdiru wãdirugue
ñajãr̄inũgedere irasũta irinikõãunanerã ããr̄imã. P̄ur̄u Marĩp̄u ĩgũsã
ããr̄ipererãrẽ miũbeopeokõãdi ããr̄imĩ. Irasũta waarokoa yũ dupaturi
aarimakũdere.

²⁸ Lot ããr̄ideapoedere murãrõta iriunanerã ããr̄imã. Baa, iirĩ, wajari, dua, ote,
wiirire iriunanerã ããr̄imã.

²⁹ ĩgũsã irasũ iriripoe ĩgũsãya makã Sodoma wãikuri makãrẽ Lot wiri-
deanurẽ deko merẽrõsũ, ãmũgasima peame, azufre wãikuri poga ãjũdijari,
ĩgũsãrẽ wẽjẽpeokõãdero ããr̄ibũ.

³⁰ Yũ ããr̄ipererã t̄igũ gũñaña marĩrõ i ãmũgue dupaturi aaririnurẽ masakare
irasũta waarokoa.

³¹ Irasũ waaripoere sugũ ĩgũya wii wekague ããr̄igũ, wii poekague ĩgũyare
ãigũ dijabirikõãburo. Murãrõta gajigu ĩgũya poeque ããr̄igũ, ĩgũya wiigue
dujãabirikõãburo.

³² Lot marãpo igoya makãrẽ ĩãgãmedujugo, moã turu irirosũ poyanũgãdeare
gũñaka!

³³ Sugu ĩgũya āārĩburi ditare gũñagũ perebiri peamegue waadederigũkumi. Gajigu yaare gũñagũ tarigukumi. Marĩpu puoguo waagũkumi ĩgũ merā ōārō āārĩnbu.

³⁴ Musārē werea. Irasũ waaburi ñamirē, pērā peyaroguo kārĩrākuma. Sugu yare buremugũ āisũgũkumi. Gajigu yare buremubi dujagũkumi.

³⁵ Nomedo pērā ojodũka biurā āārĩrākuma. Sugo yare buremugũ āisũgũkumo. Gajigo yare buremubeo dujagokumo.

³⁶ Pērā pooguere moārā āārĩrākuma. Sugu āisũgũkumi. Gajigu dujagũkumi, āĩyupu.

³⁷ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pērā, ĩgũ buerā sērēñañurā:

—Гна Опн, љнооѓуе ирасũ waarokuri? ārĩñurā.

Jesús yũyũyupu:

—Mĩmua nerēmākũ ĩārā, masaka sugu waibu boadi āārĩrōrē masĩkuma. I irirosũ yũ aarimakũ ĩārā, ĩgũsā wajamoāsũburire masĩrākuma, ārĩ wereyupu Jesús.

18

Jesús sugo wapiweyo, weresārĩrē beyerimasā keori merā buedea

¹ Pũpu Jesús ĩgũ buerārē buegu, āsũ ārĩyupu: “Musā Marĩpũre sērērā, pirigo marĩrō gũñaturari merā sērēka!” ārĩyupu. Irasirigu i keori merā wereyupu.

² Āsũ ārĩyupu:

—Su makārē sugu weresārĩrē beyerimasā āārĩkumi. ĩgũ Marĩpũre, masakadere buremubirikumi.

³ Iri makārēta sugo wapiweyo āārĩkumo. Igo ĩgũ puoguo ĩgũrē iritamurĩ sērēgō waanakumo: “Yare ĩaturigũre wajamoādoreka!” ārĩnakumo.

⁴ Igo irasũ ārĩriku, igore: “Iribiriko”, ārĩnakumi. ĩgũ irasũ ārĩkeremākũ, wārĩ ĩgũrē sērē, garibokumo. Igo gariborire piribirimakũ ĩāgũ, āsũ ārĩ gũñakumi ĩgũ basi: “Yũ Marĩpũre, masakadere buremubi āārĩkeremākũ,

⁵ igo yare garibotarimo. Yare irasũ garibogo yare gariboreamakũ yāmo. Irasirigu igore ĩaturigũre igo weresārĩrē pé, ĩgũrē wajamoādogũkoa pama”, ārĩkumi, ārĩ wereyupu Jesús.

⁶ Irasũ ārĩ odo, marĩ Opn werenemoyupu:

—Ĩĩ weresārĩrē beyerimasā ñegũ āārĩkeregu, igo sērēñĩrĩrē pékumi. ĩgũ irasirideare ōārō pémasĩka musā!

⁷ ĩgũ nemorō Marĩpu gapũ ĩgũ beyenerārē ũmurĩ, ñamirĩ ĩgũrē buro sērēñĩrārē iritamugũkumi. “Iritamubiriko”, ārĩbirikumi ĩgũsārē.

⁸ Musārē werea. Marĩpu gajirā ĩgũsārē ñerō irimakũ ĩāgũ, ĩgũsā sērēĩrē pé, yooboro marĩrō ĩgũsārē iritamugũkumi. ĩgũ irasũ ōārō pégu āārĩkeremākũ, yũ āārĩpererā ĩgũ i ũmũgue dupaturi aarigũ, Marĩpũre buremurārē ĩgũrē sērēārē bokagũkuri? ārĩyupu.

Jesús fariseo bumũ, gajigu romano marā opũre niyeru wajaseabosarimasā keori merā buedea

⁹ Jesús irasũ ārĩ odo, gajĩ keori merā bueyupu. “Gũna gapũ ōārā āārā. Gajirā gapũ ñerō irirā āārĩma”, ārĩ gũñarārē i keori merā āsũ ārĩ wereyupu:

¹⁰ —Pērā ũma Marĩpũya wiigũe ĩgũrē sērērā waakuma. Sugu fariseo bumũ, gajigu romano marā opũre niyeru wajaseabosarimasā āārĩkuma.

¹¹ Fariseo bumũ gapũ ejanugā, ĩāmu, āsũ ārĩ werenĩkumi: “Gũnapũ, yũ mũrē usũyari sĩa. Yũ, gajirā yajarimasā, ñerĩ iririmasā, nome merā ñerō

iririmasã irirosũ ããrĩbea. Irasũ ããrĩmakũ, neõ ãĩ romano marã opũre niyeru wajaseabosarimasũ irirosũ ããrĩbea. Irasirigũ murẽ usuyari sĩa.

¹² Semanariku penũ berea murẽ buremugũ. Pe mojóma niyeru koeri wajatagũ, su koe murẽ sĩa. ããrĩpereri yũ wajatarire murẽ irasũ dita sĩa”, ãrĩkumi.

¹³ Niyeru wajaseabosarimasũ gapũ neõ ñajãrõgũ dujanugã, muúsiunugãja, ãgũ ñerĩ oparire gũña, bujawere, umugasigue neõ ããmurõ marĩrõ ãgũya ko-retibire pá, ãsũ ãrĩkumi Marĩpũre: “Yũ ñegũ ããrã, irasirigũ yũre bopoñarĩ merã ããka!” ãrĩkumi.

¹⁴ Musãrẽ werea. Ñĩ niyeru wajaseabosarimasũ, Marĩpũ ãũrõ õãgũgũ ãgũya wiigũe dujãakumi. Fariseo bumũ gapũ, Marĩpũ ãũrõ waja opaguta ãgũya wiigũe dujãakõakumi. ãsũ ããrã. Sugũ ãgũ basi: “Gajirã nemorõ õãgũ ããrã”, ãrĩ gũñagũnorẽ Marĩpũ ãgũrẽ ubu ããrĩgũ ããrĩmakũ irigukumi. Gajigũ Marĩpũre: “Ñerõ iriabu, irasirigũ yũre bopoñarĩ merã ããka!” ãrĩgũ gapũre Marĩpũ ãgũ ãũrõ õãgũ ããrĩmakũ irigukumi, ãrĩ wereyupũ Jesús.

*Jesús majĩrãya ããrĩburire Marĩpũre sãrẽbosadea
(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)*

¹⁵ Pũrũ masaka majĩrãgãrẽ Jesũre moãñadorerã ãgũ pũro ãĩjañurã. ãgũsã ãĩjamakũ ããrã, Jesús buerã ãgũsãrẽ bokatĩrĩ: “ãgũrẽ garibobirikõãka!” ãrĩñurã.

¹⁶ Jesús gapũ majĩrãgãrẽ ãgũ pũro siiu, ãgũ buerãrẽ ãrĩyupũ:

—Majĩrã yũ pũrogue aariburo. Kãmutabirikõãka ãgũsãrẽ! Marĩpũ ãgũyarãrẽ dorerogue ããrĩmurã, ãĩsã majĩrã yũre usuyari merã bokatĩrĩñeãrã irirosũ ããrĩma.

¹⁷ Diayeta musãrẽ werea. ãĩsã majĩrã Marĩpũre ãgũsã Opũre gããmerã irirosũ ããrĩmerãno, ãgũyarãrẽ dorerogue waabirikuma, ãrĩyupũ.

*Sugũ maamũ wãri doebiri opagũ Jesús merã werenideia
(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)*

¹⁸ Pũrũ sugũ judio masaka oparã merãmũ Jesũre sãrẽñayupũ:

—Õãgũ buegũ, yũ umugasigue perebiri okarire wajatadũagũ, ¿ñeéonorẽ irigukuri? ãrĩyupũ.

¹⁹ Jesús ãgũrẽ ãrĩyupũ:

—¿Nasirigũ yũre: “õãgũ”, ãrĩrĩ? Marĩpũ sugũta õãgũ ããrĩmi.

²⁰ Mũ, ãgũ doreri pídeare masĩa: Gajigũ marãpo merã ñerõ iribirikõãka! Masakare wẽjẽbirikõãka! Yajabirikõãka! Gajirãymarã ãrĩkatori merã werebirikõãka! Mũ pagusãmarãrẽ gopeyari merã buremuka! ãrĩyupũ.

²¹ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesũre yũnyupũ:

—Iri doreri ããrĩpererire majĩgũgũgueta iripeosiabu yũ, ãrĩyupũ.

²² ãgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús ãgũrẽ ãsũ ãrĩyupũ:

—Murẽ su wãĩ duyãa. ããrĩpereri mũ oparire duagũ waaka! Mũ duadea wajare boporãrẽ guereka! Irasirigũ umugasiguere wãri õãrĩ opagũkoa. Odo, yũ merã aarika! ãrĩyupũ.

²³ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, ãgũ gapũ ãgũ wãri oparire maĩsã, bũro bujawereri merã ããrĩnũgãyupũ.

²⁴ ãgũ bujaweremakũ ããgũ, Jesús ãsũ ãrĩyupũ:

—Wãri doebiri oparãrẽ Marĩpũ ãgũyarãrẽ dorerogue ãgũsã waadũmakũ diasatariakõãa.

²⁵ Camellu awiru gobegãgũ ñajãtariweremasĩbirikumi. I nemorõ wãri doebiri opagũre Marĩpũ ãgũyarãrẽ dorerogue waamakũ diasãa, ãrĩyupũ.

26 Īgū irasū ārimakū pérā, masaka āsū āriññurā:

—Iro merē, ζnoā gapu Marīpu tausūmurā Īgū purogue waamurā āārībukuri? āriññurā.

27 Jesús Īgūsārē āriyupu:

—Masaka Īgūsā basi Īgūsā iriri merā Marīpu purogue waamasībema. Marīpu dita Īgūsārē Īgū puro āārīmurā waamakū irimasīmi, āriyupu.

28 Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro Īgūrē āriyupu:

—Gua Opu, gua murē tuyarā, āārīpereri gua opadeare pípeokōābu, āriyupu.

29 Īgūrē Jesús āsū āri yuyuyupu:

—Diayeta mūsārē werea. Marīpu Īgūyarārē doreri kerere wererā waarā, Īgūsāya wiirire, marāposā nomerē, Īgūsā pagupūrārē, pagusamarārē, pūrārē pípeorā, wári oārī wajatarākuma.

30 Īgūsā iro dupiyuro opaderosū i umuguerē nemorō wári oārī watarākuma. Puru i umu peremakū, umugasigū perebiri okari oparākuma Marīpu merā āārīnimurā, āriyupu.

Dupaturi Jesús Īgū boaburire weredeā

(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

31 Puru Jesús Īgū buerārē pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā ditare siuwāgā, āriyupu:

—Oārō péka! Marī Jerusalēgue waarā yāa. Irogue āārīpereri Marīpuya kerere weredupiyunerā yare āārīpererā tīgūrē gojaderosūta yare waarokoa.

32 Irasirirā yare ñeā, judío masaka āārīmerāguere wiarākuma. Īgūsā yare burida, ñerō werení, siku eotúbirarākuma.

33 Yure burō tārārākuma. Irasiri odo, wējērākuma. Īgūsā yare wējēadero puru, wrenu waarō merā masāgukoa, āriyupu.

34 Īgū buerā Īgū irasū āri wererire āārīpererire neō pémasībiriñurā. Marīpu irire Īgūsārē pémasīmakū iribiriyupu dapa.

Jesús Jericómurē koye iābire taudea

(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

35 Puru Jesús Jericó wāikari makā turogue ejaripoe Īgū waarí maa turo sugu koye iābi niyeru sērē doanīyupu.

36 Irasirigu masaka wārā Īgū puro tariwāgānamakū pégu, iro āārīrārē sērēñayupu: “ζNasirirā masaka wārā tariwāgānarī?” āriyupu.

37 —Jesús Nazaretmu aarigú yāmi, āriññurā.

38 Īgūsā irasū ārimakū pégu, āsū āri gaguinīyupu:

—Jesús, David parāmi āārīturiagu, yare bopoñarī merā iāka! āriyupu.

39 Īgū irasū āri gaguinīmakū, masaka Īgū dupiyuro āārīrā gapu Īgūrē: “Toeaka!” āriññurā. Īgūsā irasū ārikeremakū, Īgū gaguinīadero nemorō gaguinīnemoyupu:

—David parāmi āārīturiagu, yare bopoñarī merā iāka! āriyupu.

40 Īgū irasū ārimakū pé, Jesús dujanugāja, masakare: “Āirika Īgūrē!” āriyupu. Īgū irasū ārimakū pérā, gajirā Īgūrē āiwāgāñurā. Īgū purogue āijamakū, Jesús Īgūrē sērēñayupu:

41 —ζNeénorē yu murē irimakū gāāmerī? āriyupu.

—Yu Opu, yare koye iāmakū irika! āri yuyuyupu.

42 —Jāu, iāka pama! Mu yare buremurī opāa. Irasirigu tausūa, āriyupu Jesús Īgūrē.

43 Īgū irasū ārimakūta, ðārð iāmasīakðāyupū. Irasirigū Jesúre tūyawāgā, Marīpure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīyupū. Āārīpererā Īgūrē irasū waamakū iārāde, Marīpure usuyari sīñurā.

19

Jesús Zaqueore iābokadea

1 Pūru Jesús Jericógue eja, iri makārē tariwāgāgū iriyupū.

2 Irore sugū masakū Zaqueo wāikūgū wári doebiri opagu, romano marā opure niyeru wajeseaboerimasā opu āārīyupū.

3 Īgū Jesúre iāduadiyupū. Masaka wārā watopeguere ūmabi āārīsīā, Jesúre neð iābokabiriyupū.

4 Irasirigū ūmadupiyuwāgā, Jesús tariwāgāburo pūromū yukū sicómoro wāikudigue marīayupū Īgūrē: “Īāgura”, āriġū.

5 Jesús irigū pūro tariagu, ūmarōgue peyagure iāboka, Īgūrē āsū āriyupū:

—Zaqueo, murīgora, dijirika! Yū dapagārē mūya wiita dujagūkoa, āriyupū.

6 Īgū irasū ārimakū pé, Zaqueo mumurð merā dijiri, Jesúre buro usuyari merā bokatīrīgū waayupū.

7 Īgū irasirimakū iārā, āārīpererā masaka werewuāñurā: “¿Nasirigū Jesús ñegūya wiigū dujagu waāari?” āriñurā.

8 Irasirigū Zaqueo Īgūya wiigūe ejadero pūru, wāgāñgā, marī Opū Jesúre āriyupū:

—Yū Opū, péka! Gajino boporārē yū oparire deko merā dukawagura. Yū gajirārē ārikatori merā yajadeare wapikūri āārīnemorð Īgūsārē wiagura, āriyupū.

9 Jesús irire pégu, iri wii āārīrārē āsū āriyupū:

—Dapagā merā Īgū, Īgūya wii marā, Īgūsā ñerð iridea wajare tausūma. Īgūde Abraham parāmi āārīturiagu, yūre būremugū āārīmi.

10 Yū āārīpererā tīgū perebiri peamegue waadederibonerārē āma, taugu aarigū iribū, āriyupū.

Jesús pe mojōma niyeru koeri koeri merā buedea

11 Jesús Zaqueo merā werenimakū masaka péñurā. Īgū Jerusalén tarogue āārīmakū iārā, āsū gūñāñurā: “Gūñāña marīð Marīpū Īgūyarārē dorero ejaburo yāa”, āri gūñāñurā. Irasirigū Jesús koeri merā Īgūsārē

12 āsū āri wereyupū:

—Sugū masakū, opu ñajāburo dupiyuro yoarogue gaji nikūgue waakðākumi. Īgūrē opu sóoadero pūru, Īgūya nikūrē goekumi.

13 Īgū waaburo dupiyuro Īgūrē moāboerā pe mojōmarārē siukumi. Siiu, Īgūsāku su koe wajapari niyeru koe sī, Īgūsārē āsū ārikumi: “Yū iroguē āārīripoe i niyeru koe merā gajino wajari, duaka, gaji niyeru koeri wajatanemomurā!” ārikumi.

14 Irasū āri odo, opu ñajābu waakðākumi pama. Īgūya nikū marā gapū Īgūrē gāamebirikuma. Irasirirā, Īgū waadero pūru, gajirārē Īgūrē weredorerā iriukuma. Irasirirā Īgūrē: “Mu, gūa opu āārīmakū gāamebea”, ārikuma.

15 Īgūsā Īgūrē gāamebirikeremakū, Īgūsā opu ñajākumi. Opū ñajāa odo, Īgūya nikūgue goedujāakumi. Irasū goedujajagu, Īgūrē moāboerārē Īgūsā niyeru koe merā wajatanemoadeare masību, Īgūsārē siukumi.

16 Īgū pūro ejarūrorigū āsū ārikumi: “Yū opu, mu niyeru koe yūre sīdea koe merā gaji pe mojōma koeri wajatanemobū”, ārikumi.

17 Īgū irasū āřĩmakū pégu, Īgū opu āřĩkumi: “Ōāgoráa. Mũ yũre moāboegu ōāgū āārā. Yũ dorederosũta yũ mérōgā murē pídea merā ōārō iriyo. Irasirigu pe mojōma makārĩrē doregu āārĩgũkoa”, āřĩkumi Īgū opu Īgūrē.

18 Pũru gajigu āsũ āřĩkumi: “Yũ opu, mũ niyeru koe yũre sĩdea koe merā gaji su mojōma koeri wajatanemobu yũde”, āřĩkumi.

19 Īgū irasū āřĩmakū pégu, Īgū opu āřĩkumi: “Su mojōma makārĩrē doregu āārĩgũkoa”, āřĩkumi.

20 Pũru gajigu āsũ āřĩkumi: “Yũ opu, mũya niyeru koe ōō āārā. Iri koere surĩro gasiro merā ōma, duripĩbu.

21 Mũ gajirārē bũro turaro merā moādoregu āārā. Mũ basi moābirikeregu, otebi āārĩkeregu, murē moāboerārē oterire otedore, Īgūsārē oteri dukare seadore, irire mũ basita opáa. Irasirigu murē gũiaba”, āřĩkumi Īgū opu.

22 Īgū irasū āřĩmakū pégu, Īgū opu āřĩkumi: “Mũ yũre moāboegu ñegũ āārā. Irasirigu murē wajamoāgũra. Mũ yũre wereri merāta murē weregũra. Mũ yũre āsũ ārā: ‘Mũ gajirārē bũro turaro merā moādoregu āārā. Mũ basi moābirikeregu, otebi āārĩkeregu, murē moāboerārē oterire otedore, Īgūsārē oteri dukare seadore, irire mũ basita opáa’, ārā mũ yũre.

23 Mũ irasū āřĩgũ, ħnasirigu yũ murē sĩdea koere niyeru duripĩri wiigue duripĩbirĩ? Irogue duripĩmakũ, i wii moārā iri koe merā wáro wajatanemobosabukuma murē. Irasirigu, yũ goejagu, mũ yũre Īgūsā iriri merā wajanemobosadeare ñeāboakuyo”, āřĩkumi Īgū opu Īgūrē.

24 Irasū āřĩ odo, gajirārē Īgū pũro āārĩrārē āřĩkumi: “Īgūrē niyeru koere ěma, pe mojōma koeri opagu gapũre sĩka!” āřĩkumi.

25 Īgū irasū āřĩmakũ, Īgūsā āsũ āřĩkuma Īgūrē: “Gũa opu, pe mojōma koeri opagu opasiami”, āřĩkuma.

26 Īgūsā irasū āřĩmakũ, opu āsũ āřĩ yũjukumi: “Mũsārē werea. Āārĩpererā Īgūsā opari merā ōārō irirā ōārĩrē sĩnosũrākuma. Gajirā ōārō irimerā Īgūsā mérōgā opadideare ěmapeokōāsũrākuma.

27 Dapagorata yũre ĩaturirārē yũre opu ñajāmakũ gāāmemerārē yũ pũrogue āřĩka! Yũ ĩũrō wějeka Īgūsārē!” āřĩkumi opu Īgūrē moāboerārē, āřĩ wereyupu Jesũs.

Jesús Jerusalēgue ejadea

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

28 Irasū āřĩ odo, gajirā dupiyuro Jerusalēgue waayupu doja.

29 Irogue waa, Betfagē, Betania wāĩkũri makārĩ pũro ejaũroriyupu. Iri makārĩ, Olivos wāĩkũdĩ ũtāũ āārĩdujimejārōgue āārĩyuro. Irogue ejaũ, Īgū buerā pērārē āsũ āřĩ iriyupu:

30 —Si makā marĩ bokatĩũrō āārĩrĩ makāgue waaka! Iro ejarā, sugũ burrore Īgūsā suanũadire neō suñarō peyasũña marĩgūrē bokajarākoa. Īgūrē kura, ōōgue āřĩka!

31 Sugũ mũsārē: “ĤNasirimurā Īgūrē kurari?” āřĩmakũ: “Marĩ Opu gāāmeami”, āřĩka! āřĩ iriyupu.

32 Īgū irasū āřĩmakũ, Īgū buerā pērā makāgue waañurā. Irogue Jesũs Īgū ārāderosũta waayuro.

33 Irasirirā burrore Īgūsā kuramakũ ĩārā, Īgū oparā Īgūsārē sērēñañurā:

—ĤNasirimurā burrore kurari? āřĩñurā.

34 Īgūsā irasū āřĩmakũ pērā, āsũ āřĩ yũjuñurā:

—Marĩ Opu Īgūrē gāāmeami, āřĩñurā.

35 Pɔɔ burrore Jesús pɔɔrogue āīāññurā. Āīja, ĩgūsāya wekama surĩre túwea, burro weka peo, Jesúre ĩgū wekague mɔɔrĩbejamakū iriññurā.

36 Jesús peyawāgārimakū, masaka ĩgūsāya wekama surĩre túwea āī, ĩgū waaburi maarē sēōpĩdupiyuññurā ĩgūrē bɔɔremurā.

37 Irasirirā Jerusalén pɔɔrogue eja, Olivos wāĩkudi ũtāũ dijarirā, āārĩpererā Jesúre bɔɔremurā ĩgūrē irogue tɔɔyanerā āārĩpereri ĩgū Marĩpɔɔ turaro merā iri ĩmumakū ĩadeare gūñnarā, ɔɔɔyari merā Marĩpɔɔre: “Ōātaria mɔɔ”, āĩ, bɔɔro gaguiniññurā ĩgūrē bɔɔremurā.

38 Āsū ārĩññurā:

Marĩ Opɔɔre ɔɔɔyari sĩrā! Ī ĩ Marĩpɔɔ marĩrē taugu iriudi ōārō aariburo. Ɛmugasigie āārĩrā siñajáburo.

Īgūsāde Marĩpɔɔre: “Ōātaria mɔɔ āārĩpererā Opɔɔ āārĩgú”, āĩ, ɔɔɔyari sĩburo, ārĩññurā.✧

39 Īgūsā irasū ārĩmakū pérā, surāyeri fariseo bumarā irogue āārĩrā Jesúre ārĩññurā:

–Buegu, mɔɔ buerārē wereka! Toedoreka ĩgūsārē! ārĩññurā.

40 Īgūsā irasū ārĩmakū, Jesús ĩgūsārē yɔɔjuyupɔɔ:

–Mɔɔsārē werea. Īgūsā ɔɔɔyari merā werenĩbirimakū, Marĩpɔɔ ĩ ũtāyerire gaguiniññurā iribukumĩ, ārĩyupɔɔ.

41 Pɔɔɔ Jesús Jerusalén turo eja, iri makārē ĩā, oreyupɔɔ.

42 Āsū ārĩyupɔɔ:

–Jerusalén marā, dapagā Marĩpɔɔ mɔɔsārē ōārō siñajārĩ sĩduarire pémasĩmakū ōātariboekuyo. Marĩpɔɔ irasū sĩduakeremakū, mɔɔsā irire neō pémasĩduabea. Irasirigu Marĩpɔɔ mɔɔsārē irire pémasĩdorebemi.

43 Irasiriro mɔɔsārē ñerō waarinɔɔ ejarokoa. Mɔɔsārē ĩaturirā mɔɔsāya makā turore wea kāmūtamejājarākuma. Mɔɔsā wiriboadeare āārĩpererogúe bia-peokōārākuma mɔɔsārē ñeāmurā.

44 Irasirirā mɔɔsārē yebague wējēmeépírākuma. Mɔɔsārē iri makā marā āārĩpererārē wējēpeokōārākuma. Ɛtāyeri weadeade neō gajiyē weka dujabirikoa. Mɔɔsārē Marĩpɔɔ ĩgū tauduarinɔɔ ejakeremakū, mɔɔsā ĩgūrē ĩāmasĩbiridea waja, ĩgārē béodea waja irasū waarokoa, ārĩ wereyupɔɔ Jesús.

Jesús Marĩpɔɔya wiigúe duarārē béowiudea

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

45 Pɔɔɔ Jerusalégúe ejagu, Jesús Marĩpɔɔya wiigúe ñajāyupɔɔ. Irogúe ñajāa, doebiri duarārē, ĩgūsā duarire wajarirādere bokaja, ĩgūsārē béowiuyupɔɔ.

46 Īgūsārē āsū ārĩyupɔɔ:

–Marĩpɔɔ ĩgūya werenĩrĩ gojadea pūgue āsū ārĩdi āārĩmĩ: “Yaa wii, yare bɔɔremurā yare sērērĩ wii āārā”, ārĩdi āārĩmĩ. Mɔɔsā gapɔɔ yajarimasāya wii irirosū āārĩmakū yāa, ārĩyupɔɔ Jesús.

47 Ɛmɔɔrikɔɔ Jesús Marĩpɔɔya wiigúe masakare buegu waanayupɔɔ. Īgū irasū buegu ejamakū ĩā, Moisés gojadeare buerimasā, paía oparā, gajirā judío masaka oparāde: “¿Nasiri ĩgūrē wējērākuri?” ārĩ gūñamaññurā.

48 Īgūsā ĩgūrē wējēduakeremakū, masaka āārĩpererā ĩgū werenĩrĩrē ōārō pénuññurā. Irasirirā Jesúre wējēduarā: “Āsū irirā, ĩgūrē wējēmurā”, ārĩ, āmumasĩbirĩññurā.

✧ 19:38 Sal 118.26

20

*Judio masaka oparã Jesúre: “¿Noã mure doreri?” ãrĩ sêrêñadea
(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)*

¹ Gajinu Jesús Marĩpuya wiigüe ããrĩrãrê Marĩpũ masakare tauri kerere buegu iriyupu. Ìgũ irasũ buemakũ, paia oparã, Moisés gojadeare buerimasã, judio masaka mura merã Ìgũ purogue eja,

² Ìgũrê sêrêñañurã:

—Wereka gũare! ¿Noã mure doreri, mũ irasirimakũ? ¿Noã mure: “Ãsũ irika!” ãrĩrĩ? ãrĩñurã.

³ Jesús Ìgũsãrê yujuyupu:

—Yũde musãrê sêrêñagũra. Yujũka yũdere!

⁴ Juan masakare deko merã wãiyemakũ, ¿noã Ìgũrê wãiyedoregu iriyuyuri, Marĩpũ, o masaka? ãrĩyupu.

⁵ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, Ìgũsã basi ãsũ ãrĩ gãme werenĩñurã:

—¿Naásũ ãrĩ yujũrãkuri marĩ? “Marĩpũ Juãrê doredi ããrĩmĩ”, marĩ ãrĩmakũ, Jesús marĩrê: “¿Nasirirã Ìgũ weredeare bũremubiriri musã?” ãrĩbukumi.

⁶ ããrĩpererã masaka: “Diayeta Juan Marĩpuyare weredupiyudi ããrĩmĩ”, ãrĩ gũñama. Marĩ: “Masaka Juãrê wãiyedorenerã ããrĩmã”, ãrĩmakũ, masaka marĩrê ãtãyeri merã dearakuma, ãrĩñurã.

⁷ Irasirirã Jesúre ãsũ ãrĩ yujũñurã:

—Juãrê wãiyedoredire gũã masĩbea, ãrĩñurã.

⁸ Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ, Jesús Ìgũsãrê ãrĩyupu:

—Iro merê musã yare: “¿Noã mure irire doreri?” ãrĩ sêrêñadeare yũde musãrê yujubea, ãrĩyupu.

*Jesús ñerã moãrã keori merã buedea
(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)*

⁹ Purũ Jesús i keori merã masakare ãsũ ãrĩ buenugãyupu:

—Sugũ masakũ Ìgũya pooegue iguidarire otekumi. Ote odo, gajirãrê iri poeere wayu: “Yũ otedea dukare deko merã sirãkoa, yũ musãrê iri poeere wayuri waja”, ãrĩkumi. Irasũ ãrĩ odo, gajirogue waakõakumi. Yoaripoe deymarĩkumi.

¹⁰ Purũ igui ñiripoe ããrĩmakũ, Ìgũrê moãboegure Ìgũya pooema oteri dukare deko merã sêrêdoregu iriukumi. Poeere moãrã gapũ Ìgũ iriuadire iroque ejamakũ Ìãrã, Ìgũrê pákuma. Neõ sutõ iguitõ sirõ marĩrõ Ìgũrê iridujukuma.

¹¹ Purũ poeere opũ gajigu Ìgũrê moãboegure iriuadikumi doja. Poeere moãrã gapũ Ìgũdere pá, ñerõ irikuma. Neõ gajino sirõ marĩrõ Ìgũdere iridujukuma.

¹² Purũ poeere opũ gajigu Ìgũrê moãboegure iriuadikumi doja. Poeere moãrã gapũ Ìgũrê kãmitũ, iri poeere turogue béokõakuma.

¹³ Ìgũsã irasiriadero purũ, poeere opũ ãsũ ãrĩ gũñakumi: “¿Nasirigukuri yũ?” ãrĩkumi. “Ãsũ irigũra. Yũ magũ yũ maigũrê iriugũra. Ìgũrê iriukakũ, Ìgũrê bũremurakuma”, ãrĩ gũñadikumi.

¹⁴ Irasirigu Ìgũ magũrê iriukumi. Ìgũ iroque ejamakũ Ìãrã, poeere moãrã gapũ Ìgũsã basi ãsũ ãrĩ gãme werenĩkuma: “Ìta purũguere i poeere opabu ããrĩmĩ. Ìgũrê wêjêkõãrã! Irasirirã marĩ basi i poeere oparãkoa”, ãrĩkuma.

¹⁵ Irasirirã Ìgũrê ñeã, poeere turogue ãiwãgã, wêjêbéokõakuma, ãrĩyupu Jesús.

Irasũ ãrĩ odo, Ìgũsãrê sêrêñayupu:

—Musã péñamakũ, Ìgũ magũrê wêjêadero purũ, ¿nasirigukuri poeere opũ Ìgũya poeere moãrãrê? ãsũ irigukumi.

16 Irogue waa, ĩgūsārē wējē, iri pooere gajirā gapure sīgukumi, āriyupū Jesús.

Īgū irasū ārimakū pérā, masaka gapu āsū āriñūrā:

—Neō marirē irasū waabirikōāburo, āriñūrā.

17 Jesús gapu ĩgūsārē ĩā, āsū āri sērēñayupu:

—Maripuya wereniri gojadea pūge āsū āri gojasūdea, ĩnaāsū āriđuaro yári?

Āsū āri gojasūdero āārībá:

Suye ũtāyere wii irimasā beoadeaye merā gajigu gapu ōārō turari wii irigukumi.*

18 Sugu i ũtāye weka meémejāgū, mutākōāgukumi. I ũtāye gapu ĩgū weka meébejaro ĩgūrē ōāri pogagāge meémutūbēokōārokoa, āriyupū Jesús.

Romano marā opu masakare niyeru wajasearire Jesúre sērēñadea

(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.12-17)

19 Paia oparā, Moisés gojadeare buerimasāde ĩgū i keori merā irasū āri weremakū pérā: “Marirē: ‘Pooe moārā irirosū ñērā āārā’, āriġū irikumi”, āri péña, ĩgūrē peresu irimurā buro ñeāduadiñūrā. Irasū ñeāduakerāta: “Masaka, ĩgūrē marī irasirimakū ĩārā, marī merā guarākuma”, āriñūrā. Irasirirā ĩgūsārē ġuisā, ñeāmasībiriñūrā.

20 Irasirirā: “Gajinu ĩgūrē ñeārāra”, āri, ĩānurūtuyañūrā. ĩgū ñerō yujumakū weresāmurā péduarā iriadiñūrā. Irasirirā gajirārē irikatorārē ĩgū puro iriñūrā ĩgū werenirirē pédererā. “ĩgūrē sērēñarā waarā, masaka ĩūrōrē diaye irirā irirosū āārīka!” āri, ĩgūsārē iriñūrā. “Jesús ñerō werenimakū pérā, iri nikū marā opu purogue peresu iridorerā āiŵagārā”, āriā, ĩgūsārē iriñūrā.

21 ĩgūsā Jesús purogue ejarā, āsū āriñūrā:

—Buegu, mu iririkurire masia. Mu ārikatoro marirō werenia. Maripuyare diayeta buea. “ĩNaāsū ġūñarī masaka yure?” āri ġūñarō marirō diayeta ĩgūsārē werea. Oparārē, ubu āārīrādere āārīpererārē surosūta ĩāa.

22 Irasirigu guare wereka! Romano marā opu marirē niyeru wajasearire marī wajarimakū, ĩōāgorari, o ōāberī? āriñūrā Jesúre.

23 Jesús gapu ĩgūsā ñerō iriduarire masīsā, ĩgūsārē āriyupu:

24—Niyeru koere āirika! I koeguere, ĩnoāya diapu keori, noāya wāi tuuyari? āriyupu.

—Romano marā opuya diapu keori, ĩgū wāita tuuyāa, āri yujñūrā.

25 ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús ĩgūsārē āsū āriyupu:

—Iro merē romano marā opuya āārīrē ĩgūrē sika! Maripuya gapure Maripure sika! āriyupu.

26 Irasirirā masaka péuro neō ĩgūrē ñerō āri werenimakū irimasībiriñūrā. Ubu gapu ĩgū yujurire pérā péguka, toekōāñūrā.

Saduceo bumarā, Maripu boanerārē masūburire Jesúre sērēñadea

(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

27 Puru surāyeri saduceo bumarā Jesús purogue ejañūrā. ĩgūsā: “Masaka boanerāge masābirikuma”, āri buremurā āārīñūrā. Irasirirā Jesúre āsū āriñūrā:

28—Buegu, Moisés marirē āsū āri gojapídi āārīmí: “Sugu marāpokudi pūrā marikeregu ĩgore boaweomakū, ĩgū pagumu ĩgore dúunorēgukumi. Irasirirā,

* 20:17 Sal 118.22

Īgū igo merā pūrākūrā Īgū tīgū dagu pūrā irirosūta āārīrākuma”, ārī gojapídi āārīmí.

²⁹ Iripoeguere sugu pūrā, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā āārīunanerā āārīmā. Īgūsā tīgū gapu marāpoku, pūrā marīgūta boakōāyupu.

³⁰ Irasirigu Īgū dagu dokamūta Īgū marāpo āārīdeore dúunorēyupu. Īgūde, Īgū tīgū dagu irirosūta pūrā marīgūta boakōāyupu.

³¹ Īgūsā pērā dokamude pūrā marīgūta boakōāyupu. Irasū dita pūrā marīrāta boapereakōāñurā.

³² Īgūsā puṛu Īgūsā marāpode boakōāyupo pama.

³³ Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā ūma igore marāpokūadiñurā. Irasirirā boanerā masāmakū, ĵniño marāpogora āārīgokuri? ārīñurā.

³⁴ Jesús Īgūsārē yujuyupu:

—I ūmugue āārīrā, ūma, nome merā marāpokuma. Īgūsā pūrā nomedere nomesuma.

³⁵ Īgūsā irasirikeremakū, ūmugasigue āārīmurā gapu irasū āārībirikuma. Marīpu: “Ōārā āārīmā”, ārī ĩārā, boanerāgue masā, puṛu Īgū puṛogue mūrīārākuma. Iroguere marāpokūbirikuma. Īgūsā pūrā nomedere nome-subirikuma.

³⁶ Marīpūre wereboerā irirosū neō dupaturi boabirimurā āārīsīā, irasiribirikuma. Īgūsā Marīpu masūnerā, Īgū pūrā āārīrākuma.

³⁷ Iripoeguere Moisés Īgū yukugāgue ūjūrōgue waadeare gojadi āārīmí. Īgū iroge āārīmakū, Marīpu āsū ārīdi āārīmí Īgūrē: “Yū Abraham, Isaac, Jacob Opūta āārā”, ārīdi āārīmí. I merā boanerā masāburire marī masīa.

³⁸ Abraham, Isaac, Jacob boanerā āārīkererā, Marīpu merā okarā āārīmā. Irasirigu Marīpu boanerā dupaturi masābirimurā Opū āārībemi. Okarā Opū āārīmí. Āārīpererā masaka boakererā, Marīpu ĩūrō okarā āārīmā, ārīyupu Jesús.

³⁹ Īgū irasū ārīmakū pērā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā āsū ārīñurā: —Buegu, mū ōārō yujua, ārīñurā.

⁴⁰ Irasirirā neō dupaturi gaji Īgūrē sērēñaduabiriñurā.

*“ĶNoā parāmi āārīturiagu āārīrī Cristo?” ārī sērēñadea
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)*

⁴¹ Jesús gapu āsū ārīyupu:

—ĶNasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, David parāmi āārīturiagu āārīmí”, ārīrī?

⁴² David, Salmos wāikuri gojadea pūgue āsū ārī gojadi āārīmí:

Marīpu, yu Opūre āsū ārīmi: “Ōō, yu diaye gapu doaka yu merā dorebu!

⁴³ Irasiripoe mūrē ĩaturārē mū dorerire tarinugānemobirimakū irigūra”, ārīmi, ārī gojadi āārīmí David.*

⁴⁴ David, Cristo ñekū āārīkeregū, Īgūrē: “Yū Opū āārīmí”, ārīdi āārīmí. ĶNasirigu, Cristo, David parāmi āārīturiagu āārīkeremakū, David Īgūrē irasū ārīyuri? ārīyupu Jesús.

*Jesús, Moisés gojadeare buerimasārē: “Ñerō yāa”, ārī weresādea
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)*

⁴⁵ Āārīpererā masaka péuroge Jesús Īgū buerārē āsū ārīyupu:

46 —Moisés gojadeare buerimasā ñerō iririre òãrō pémasika! Oparā irirosū suri yoari sāña, masaka iūrōgue waagorenama. Makā dekoguere masakare òãrō buremurī merā bokatīrī òãdoremakū gāāmema. Nerērī wiiriguere ñajārā, òãrī doaripērīgue dita doadũama. Bosenurī āārīmakūdere oparā doariguere dita doadũama.

47 Wapiweyarā nome wajamomakū iā, ĩgūsāya wiirire ĩmanokōāma. ĩgūsārē bopoñarī merā iābirikererā, yoaripoe Marīpure sērē ĩmukatoma, masaka ĩgūsārē: “Marīpure òãrō buremuma”, ārīburo, ārīrā. ĩgūsā irasiriri waja Marīpu ĩgūsārē gajirā nemorō wajamoāgukumi, ārīyupu Jesús.

21

Wapiweyo bopogo Marīpuya wiigwe niyeru koeri sãdea (Mr 12.41-44)

1 Jesús Marīpuya wiigwe āārīgū, iri wiima ĩgūsā āmuburi niyeru neeōrī kũmague wāri doebiri oparā ĩgūsā niyeru sāmakū iāyupu.

2 Sugo wapiweyo bopogode iri kũmague pe koegā, mérōgā wajakuri koerigārē sāmakū iāyupu.

3 Iri koerire igo sāmakū iāgū, āsū ārīyupu:

—Diyeta musārē werea. Igo wapiweyo bopogo i kũmague niyeru sãgō, Marīpu iūrō gajirā āārīpererā ĩgūsā siadero nemorō sãamo.

4 Gajirā wāri doebiri oparā wāro sīkeremakū, ĩgūsāya wāro dũyāa. Igo garu bopogo āārīkeregō, igo baari wajariboadeare sīpeokōāmo Marīpure buremugō, ārīyupu.

Jesús Marīpuya wiire béoburimarē werede (Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

5 Surāyeri ĩgū buerā Marīpuya wiimarē iārā, āsū ārīñurā:

—Ōārī ũtāyeripa merā iridee wii āārā. Masaka iri wiire ĩgūsā sīdeade òãrī āārā, ārīñurā.

ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús ĩgūsārē ārīyupu:

6 —Musā i wiimarē dapagorare iādāa. Sunu i wiima āārīpereri marī iādea, i ũtāyeride mutādjapereakōārokoa. Neō suye ũtāye gajiyē weka weamurīadeade dujabirikoa, ārīyupu.

Jesús: “I ũmu pereburi dupiyuro āsū waarokoa”, ārī werede (Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

7 ĩgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūrē sērēñañurā:

—Guare buegu, ¿naāsū āārīmakū mu ārāderosū waarokuri? ¿Ñeeno iri ĩmugukuri, iri irasū waaburi dupiyuro? ārīñurā.

8 Jesús yujuyupu:

—Ōãrō pémasika! Gajirā wārā ārīkatorimasā aarirākuma. “Yũ Marīpu iriudi, Cristo āārā”, ārīrākuma. “Dapagorare i ũmu pereburo aarisíáa”, ārīrākuma. ĩgūsā ārīkatorire pébirikōāka!

9 Masaka musā puro gāmewējērērē pérā, gajirogue marā ĩgūsā oparārē béori kerere pérā, gukabirikōāka! I ũmu pereburi dupiyuro irasū waapurorirokoa. Irasū waakeremakū, i ũmu pereburo dũyarokoa dapa, ārīyupu.

10 Irasū ārī odo, ĩgūsārē āsū ārīñemoyupu doja:

—Su bumarā, gajī bumarā merā gāmewējērākuma. Su nikū marā, gajī nikū marā merā gāmewējērākuma.

11 Wári makārĩguere nikũ bũro ñomerokoa. Masaka wárã ɥaboari merã boarãkuma. Pũrĩrikuri merã ñerõ tarirãkuma. Ɛmũgasiguere bũro goeri, wári gajino deyoarire iārã, masaka bũro gũirãkuma.

12 I ããrĩpereri irasũ waaburo dupiyuro musã yare bũremurĩ waja gajirã musãrẽ ñeã, ñerõ irirãkuma. Irasirirã marĩ judío masaka nerẽrĩ wiirigue musãrẽ weresã, peresu irirãkuma. Makārĩ marã oparã pũrogue ãĩnarãkuma musãrẽ wajamoãdorerã.

13 Igũsã irogue musãrẽ ãĩjamakũ, musã gapũ Marĩpũya õãrĩ kerere wererãkoa igũsãrẽ.

14 Igũsã musãrẽ oparã pũrogue ãiwãgãmakũ iārã, oparãrẽ yũjuburire gũñarikũbirikõãka! “¿Naásũ ãrĩrãkuri igũsãrẽ?” ãrĩ gũñarikũbirikererãta ããrĩka!

15 Musã werenĩmakũ iritamugũra. Musãrẽ irasũ iritamugũ, masĩrĩ merã õãrĩ werenĩrĩ merã weremakũ irigũra. Musã irasũ weremakũ pérã, musãrẽ iãturirã gapũ musã werenĩrĩrẽ bokatũbirikuma. “Iri diaye ããrĩbea”, ãrĩmasĩbirikuma.

16 Surãyeri musã pagũsãmarã, musã pagũpũrã, musãya makã marã, musã merãmarãde musãrẽ oparãguere wẽjẽdorerã wiarãkuma. Irasirirã musãrẽ surãyerire wẽjẽrãkuma.

17 Yare musã bũremurĩ waja ããrĩperero marã masaka musãrẽ iãturi doorãkuma.

18 Igũsã irasirikeremakũ, sudagã musãya poadagã neõ dederibirikoa.

19 Irasirirã musãrẽ ñerõ irikeremakũ, yare bũremurĩrẽ pirimerã, Marĩpũ pũrogue perebiri okari oparãkoa.

20 Irasirirã wárã surara Jerusalén tũro gãmegorobiatũmakũ iārã, iri makãrẽ igũsã béoburo mérõgã dũyãa, ãrĩ masĩrãkoa.

21 Irasũ waamakũ iārã, Judea nikũgue ããrĩrã ãtũyukugue ũmaduriburo. Jerusalẽgue ããrĩrãde iri makãrẽ wiriburo. Iri makã tũro ããrĩrã Jerusalẽguere dupaturi goedujãbirikõãburo.

22 Irasũ waarĩnurĩ Marĩpũ ñerãrẽ wajamoãrĩnurĩ ããrĩrokoa. Irasiriro ããrĩpereri igũya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta waarokoa.

23 I nikũ marã bũro pũrĩrõ péñarãkuma. Marĩpũ igũsãrẽ bũro wajamoãgukumi. Irasũ waamakũ, nijĩpagosã nome, igũsã pũrã mirĩrãgã oparã nome de bũro ñerõ tarirãkuma.

24 Surãyeri i makã marã gãmewẽjẽrõgue boarãkuma. Boamerã gapũre ããrĩpereri nikũgue ãiwãgã, peresu irirãkuma. Judío masaka ããrĩmerã Jerusalẽrẽ ñerõ irirãkuma. Irasirirã iri makã marãrẽ tarinũgãrãkuma. Marĩpũ, judío masaka ããrĩmerãrẽ: “Iri makã marãrẽ neõ opabirikõãka pama!” ãrĩmakũgue opaduũrãkuma.

*Jesús i ãmũgue igũ dupaturi aariburire weredeã
(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)*

25 I ãmũ pereburi dupiyuro abe ãmũmũ, abe ñamimũ, neñũkãde deyori gorawayuakõãrãkuma. Wãdiya turaro busũri, makũrĩ nikũguere bũro ejarokoa. Irasirirã i ãmũ marã ããrĩpererã bũro gũkari merã diaye gũñamasĩbirikuma.

26 Ɛmarõgue marã turarã naradari merã béosũrãkuma. Irasũ waamakũ iārã, masaka i ãmũ pereburire: “¿Aarisiakuri?” ãrĩ gũñarã, bũro gũiri merã kõmorã irirosũ neõ gũñajabirikuma.

27 Irasũ waaripoere masaka yũ ããrĩpererã tĩgũ, wáro Marĩpũ turari merã, igũ gosesiriri merã iĩmikãyebogue i nikũguere yũ dupaturi aarimakũ iārãkuma.

28 Yū āriḏerosūta iri goerire waapurorimakū iārā, mūsā yaarā āārīrā gübirikōāka! Güñaturari merā ūmugasigue iāmuka! MÉRŌGĀ DUYÁA, Marīpu mūsārē perebiri peamegue waabonerārē tauri ejaburo, āriyupu Jesús.

29 Irasū āri odo, i keori merā ĩgūsārē werenemoyupu:

—Higueragu, o gajigu yukū noō gāāmedire iāka!

30 Irigu pū maamamakū iārā: “Bojori waaburo mÉRŌGĀ DUYÁA”, āri masīa.

31 Irigū waarōsūta i āārīpereri yū āriī irasū waamakū iārā: “Marīpu ĩgūyarārē doreri aariburo mÉRŌGĀ DUYÁA”, āri masīrākoa.

32 Diayeta mūsārē werea. I ūmū marā boapereburo dupiyuro i āārīpereri yū āriī irasū waarokoa.

33 Ūmugasi, i nikūde pereakōārokoa. Yū werenīī gapū neō perebirikoa. Āārīpereri yū āriḏosūta waayuwarikurokoa.

34-35 Yū dupaturi aariburinūrē neō masībea mūsā. Irasirirā ōārō pÉmasīka! Bosenūrīrē irirā, ñerīrē iribirikōāka! Mejābirikōāka! I ūmūmarē būro güñarikūbirikōāka! Mūsā ire irasirimerā, güñaña marīō i ūmūguere yū aarimakū iārā, gūkabirikoa. Waibu güñaña marīō weadeadague ĩgū meésiajarosūta güñaña marīō yū aarirīnū masakare āārīpereri nikū marārē waarokoa.

36 Irasirirā ōārō pÉmasīrī merā yūka! Marīpure āsū āri sērēnikōāka! “I ūmū peremakū, guare iritamuka! Turarire sika, guare ōārō tariburo, āriģū! Irasirirā gua āārīpererā tīgūrē güiro marīō bokatīrīrākoa”, āri sērēka ĩgūrē! āriyupu Jesús.

37 Jesús ūmūrikū Marīpūya wiigue buenayupu. Ñamiriku bue odogū, Olivos wāikūdi ūtāūgue waa, irogue āārīboyoanayupu.

38 Boyoripoe āārīmakū, āārīpererā masaka Marīpūya wiigue ĩgū buerire pérā waanañūrā.

22

Judas Iscariote Jesúre wĕjĕduarāguere ĩgūrē ĩmuburire āmudea
(Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

1 Iripoere judío masaka pā wemasārī morēña marīī baari bosenu, mÉRŌGĀ DUYAYURO. Iri bosenu pascua wāikūyuro.

2 Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā Jesúre wĕjĕduarā: “¿Nasiri ĩgūrē wĕjĕrākuri marī?” āriñūrā. ĩgūsā Jesúre wĕjĕduakererā, masakare güñūrā.

3 Iripoere wātī, Judas Iscariote wāikūgūguere ñājāyupu ñerō iridoregū. Judas, Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pĕrĕbejarā watopenu āārādiyupu.

4 Wātī ñājādero purū, Judas paía oparā, Marīpūya wiire korerā surara oparā puro waayupu. Irogue eja, ĩgū Jesúre ĩmuburire ĩgūsā merā wereniyupu.

5 ĩgū irasū ārīmakū pérā, usuyari merā: “ĩgūrē mū guare ĩmumakū, murē niyeru wajarirākoa”, āriñūrā.

6 Judas: “Jáw”, āri, purū: “¿Naásū āārīmakū, masaka iāberogue oparāguere yū Jesúre wiamakū ōārōkuri?” āri güñayupu.

Jesús ĩgū buerā merā baatūmudea
(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

7 Purū pā wemasārī morēña marīī baari bosenu āārīnūgārīnū āārīyuro. Irinū pascua bosenu irirīnū āārīmakū, Marīpu ĩūrō oveja majģūrē ĩgūsā wĕjĕrīnū āārīyuro.

8 Irinuta Jesús Pedrore, Juārē āsū āri iriyupu:

—Marī pascua bosenu baaburire āmurā waaka!

⁹ Īgū irasū ārimakū pérā, āsū āri sērēñañurā:

—¿Noogue marī pascua bosenu baaburire āmumakū gāāmekuri? āriñurā.

¹⁰⁻¹¹ Jesús Īgūsārē yujyurū:

—Jerusalēgue waaka! Irogue sugū dekosoro kōāwāgāgūrē bokajarākoa. Īgūrē tuyaka! Īgū ñajāri wiigüe ejarā, iri wii opure: “Guare buegu, āsū āri sērēñadoreami: ‘¿Díi taribugue yu buerā merā i pascua bosenārē baagukuri?’ ārāmi”, ārika!

¹² Musā irasū ārimakū pé, wāri taribu, ūmarōgue Īgūsā āmu odoadea taribure ĩmugukumi. Irogue marī baaburire āmuka! āriyurū Jesús.

¹³ Irasirirā iri makāgue waa, irogue eja, Jesús wereaderosūta bokaja, pascua bosenu baaburire āmuñurā.

¹⁴ Īgūsā baaripoe ejamakū, Jesús Īgū buerā pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā merā baa doaniyurū.

¹⁵ Irogue baa doanīgū, Īgūsārē āriyurū:

—Yu boaburo dupiyuro i pascua bosenu baarire musā merā buro baaduaa.

¹⁶ Musārē werea. I bosenārē marī dapagora irirosū yu dupaturi neō irinembirikoa. Puru Yuru Īgūyarārē dorerogue dupaturi iriyuwarikugukoa, āriyurū.

¹⁷ Irasū āri odo, iiriripare āi, Marīpure: “Murē usuyari sīa”, āri, Īgūsārē āsū āriyurū:

—Ire āi, dukawa iirika!

¹⁸ Musārē werea. I igui dekore marī dapagora iirirosū yu dupaturi neō iirinemobirikoa. Yuru Īgūyarārē doreri ejadero purugue dupaturi iirigukoa doja, āriyurū.

¹⁹ Puru pārē āi, Marīpure: “Murē usuyari sīa”, āri, pārē pea, Īgūsārē āsū āri guereyurū:

—I yaa duru āārā. Yu musā ñerō iridea waja boagukoa. Irasirirā musā dapagora iriaderosū nerē, pārē baariku, yu musārē boabosarire gūñaka! āriyurū.

²⁰ Īgūsā baa odoadero puru, pārē āiaderosūta iiriripadere āi, Īgūsārē āsū āriyurū:

—Yu musārē boabosagu, yaa dí béori merā Yuru musārē: “Ōārō irigura”, ārideare iriyuwarikugukoa.

²¹ Dapagorare yure wējēduarāguere yure ĩmubu oō yu merā baa doanīmi.

²² Marīpu āriaderosūta yure āārīpererā tīgūrē waaró yaa. Yure ĩmubu gapure ñetariro waarokoa, āriyurū.

²³ Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūsā basi āsū āri gāme sērēñañurā:

—¿Noā marī watopeguere irasiribukuri? āriñurā.

Jesús buerā: “Marī watopere, ¿noā āārīpererā nemorō āārīgukuri?” āri guaseodea

²⁴ Puru Jesús buerā āsū āri gāme guaseoñurā:

—Marī watopere, ¿noā āārīpererā nemorō āārīgukuri? āriñurā.

²⁵ Jesús gapu Īgūsārē āriyurū:

—I nikū marā oparā Marīpure buremumerā gapu Īgūyarārē dorerā, turo merā dorema. Irasirirā Īgūsā oparārē: “Masakare oārō iritamurā āārīma”, ārīma.

²⁶ Musā tamerā i nikū marā oparā irirosū iribirikōāka! Āsū gapu irika! Musā watopeguere sugū gajirā nemorō āārīduagu, musā nemorō ubu āārīgū

maamu irirosū āārīburo. Musārē doreduagu, moāboegu irirosū musārē iritamugū āārīburo.

²⁷ Musā gūñamakū, ĩnīno gapu gajigu nemorō āārīgū āārīrī? ĩBaa doanīgū gapu, o ĩgūrē baari ejoḡu gapu āārīrī? Āsū āārā. Baa doanīgū gajigu nemorō āārīmi. Yu gapu musā watopegue āārīgū, musārē moāboegu irirosūta musārē iritamugū aaribū.

²⁸ Masaka yure ñerō irikeremakū, musā yu merā āārīnikōābu.

²⁹ Irasirigu, Yuru yure ĩgūyarā Opu piderosū, yu musādere oparā sóogura.

³⁰ Irasirirā, yu ĩgūyarā Opu āārīrōgue musāde, yu merā irī, baa doanīrākoa. Irogue musā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari oparā doarire doarākoa. Irasirirā Israel bumarārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē dorerākoa, āāiyuru.

Jesús Pedrore: “Yure masīkereḡu: ‘Masībea’, āārīgūkoa”, āārī weredea (Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ Irasū āārī odo, marī Opu Jesús Pedrore āsū āāiyuru:

–Simón, yure péka! Wātēa opu Satanás Yurure sērēadami, trigo gasirire koro, yusasiribéoro irirosū musārē yure bāremurīrē pirimakū iriduagu.

³² ĩgū irasū iriduakeremakū, yu gapu mūya āārīburiye Yurure sērēbosabu, mu yure bāremurīrē piribirikōāburo, āārīgū. Irasirigu yure dupaturi ōārō gūñaturadero puru, mūyarā yure bāremurārē gūñaturamakū irika! āāiyuru.

³³ ĩgū irasū āārīmakū pégu, Pedro āāiyuru:

–Yu Opu, mūrē peresu irirā, yūdere mu merāta peresu iriburo. Mūrē wējērā, yūdere mu merāta wējēburo, āāiyuru.

³⁴ Jesús ĩgūrē āāiyuru:

–Pedro, mūrē werea. Dapagā ñami āgābo wereburo dupiyuro yure masīkereḡu urea gajirārē: “Masībea”, āārīkatogukoa, āāiyuru.

Jesúre ĩgūsā ñēāburo dupiyuro waadea

³⁵ Irasū āārī odo, Jesús ĩgū buerārē āsū āārī sērēñayuru doja:

–ĩšōō āārīdeapoere musā niyeru, surī āārī ajuri, gubu surī opamerā musārē yu iriudeapoere ñeénorē gāāmenemorī?

–Neō gajino gāāmenemobiribu, āārī yujūñurā.

³⁶ ĩgūsā irasū āārīmakū, āāiyuru doja:

–Dapagora gapure surī, niyeru āārī ajuri oparā, irire āāika! Musārē sareri majīrī marīmakū ĩārā, musāya surī wekamarē dua, su majī wajarika!

³⁷ Ire musārē werea. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta yure waaró yāa. Āsū āārī gojasūdero āārībū: “ ĩgūde ñegū irirosū ñerā watopeguere āārīdi āārīmi’, āārīsugukumi”, āārī gojasūdero āārībū, āāiyuru. ĩgū irasū āārīmakū pērā, ĩgū buerā ĩgūrē āārīñurā:

³⁸ –Gua Opu, pe majī sareri majīrī opāa, āārīñurā.

–Ōāsiāa, āārī yujūyuru Jesús.

Jesús Getsemanígue Marīpūre sērēdea (Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹ Puru Jesús ĩgū irinarōsū Olivos wāīkudi ūtāḡue waakōāyuru. ĩgū buerāde ĩgū merā waañurā.

⁴⁰ Irogue ejaḡu, Jesús ĩgūsārē āāiyuru:

–Marīpūre sērēka, wātī āārīmesārīrē iribukoa, āārīrā, āāiyuru.

41 Irasū āri odo, Īgū sugata yoawayaro waa, ñadukupuri merā ejamejāja, Marīpure āsū āri sērēyupu:

42 —Ан, ун ñerō tariburire tauduagu, tauka! Ун irasū ārikeremakū, ун gāāmerōsū iribirikōāka! Мн gāāmerōsū gapu yure waaburo, āriyupu.

43 Īgū irasū ārimakū, Marīpure wereboegu amugasigue āārādi Jesúre deyoayupu Īgūrē gūñaturamakū irigu.

44 Jesús buro pūrisīgū Marīpure sērēadero nemorō Īgūrē sērēnemoyupu doja. Īgū ñajāsūririta dí yeri pagayeri wiri, yebague yuriyuro.

45 Marīpure irasū āri sērē odo, wāgānugā, Īgū buerā pūrogue ejaгу, buro bujawereri merā kārīrārē bokajayupu.

46 Irasirigu Īgūsārē āriyupu:

—¿Nasirirā kārīrī? Yobeka! Marīpure sērēka, wātī ārīmesārīrē iribukoa, ārīrā, āriyupu.

Jesúre ñeāwāgādea

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

47 Īgū irasū āri wereripoe masaka wāra ejañurā. Judas pe mojōma pere su gubu peru pērebejarā buerā watopemu āārādi masakare dupiyuyupu. Jesús puro eja, Īgūrē bokatīrī, Īgūya wayupārārē mimiyupu.

48 Īgū irasū mimimakū Īāgū, Jesús gapu Īgūrē āriyupu:

—Judas, ¿yure āārīpererā tīgūrē yure ĩaturirāguere wiagu, yaa wayupārārē mimirī mū? āriyupu.

49 Īgū irasū ārimakū, Jesús buerā Īgūrē masaka ñeāburire masīrā: “Gua Opu, ¿gua sareri majīrī merā Īgūsā merā gāmekēāsi?” ārīñurā.

50 Irasū āri, sugu Jesús buegu Īgūya sareri majī merā paía opure moāboagure diaje gapuma gāmpūrē dititā dijukōāyupu.

51 Īgū irasirimakū Īāgū, Jesús āriyupu:

—Iropata irika! Inorē irinemobita! āriyupu.

Āri odo, gāmpū āārāderore moāñayupu. Īgū moāñamakū, Īgūya gāmpū oākōāyuro doja.

52 Irasiri odo, Īgūrē ñeāmurārē: paía oparārē, Marīpuya wiire korerā surara oparārē, judío masaka murādere āriyupu:

—¿Nasirirā sareri majīrī merā, yuku dukari merā sugu yajarimasūrē ñeārā aarirā irirosū yure ñeārā aariri?

53 Ĕmuriku Marīpuya wiigue musā merā ун āārīmakū, yure neō ñeābiribu. Irasū āārīkeremakū, dapagora musā yure ñerō iriripoe ejasiāa. Wātī naītīārōgue āārīgū musārē dorerire irirā yāa musā, āriyupu.

Pedro Jesúre masīkeregu: “Masībea”, ārīdea

(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

54 Puru Jesúre ñeā, paía opuya wiigue āiññurā. Īgūsā Īgūrē āiññamakū, Pedro Īgūsārē yoawayarogue tuyayupu.

55 Irogue ejarā, makāpuro ñajārōma yeba dekogue peame diiññurā. Irasirirā irime taro sūma doanīññurā. Pedro Īgūsā puro eja, Īgūsā watopegue doayupu.

56 Sugo moāboerimasō, Īgū peame taro doamakū Īāgō, Īgūrē oārō Īā, gajirārē āsū āri wereyupo:

—Īde Īgū merā āārīdita āārāmi, āriyupo.

57 Igo irasū ārimakū pégu, Pedro ārikatori merā:

—Yu İğürē neō masībea, ārī yujuyuru.

⁵⁸ Mērōgā puru gajigu İğürē İā, āsū ārīyuru:

—Mude Jesús buerā merāmūta āārā, ārīyuru.

—Neō āārībea yu, ārīyuru Pedro.

⁵⁹ Su hora puru gajigu gajirārē āsū ārī wereyuru:

—İ diayeta İğū merā āārīdita āārīmi. Galileamūta āārīmi, ārīyuru.

⁶⁰ İğū irasū ārīmakū, Pedro yujuyuru:

—Yu, mu werenīgürē masībea, pémasībirikoa, ārīyuru.

İğū irasū ārīrhoeta āgābo wereyuru.

⁶¹ İğū weremakū, marī Opu yoaweyarogue āārīgū Pedore İā gāmeuyuru. İğū irasū İāmakū, Pedro, Jesús İğürē: “Dapagā ņami āgābo İğū wereburo dupiyuro mu yure masīkeregu, urea: ‘Masībea’, ārīkatogukoa”, ārīdeare gūñabokayuru.

⁶² İrire gūñaboka, wiria, bujawereri merā buro oreyuru.

Jesúre ñerō iri buridadea

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³ Jesúre korerā surara İğürē burida, páñurā.

⁶⁴ İrasū İğürē párá, suríro gasiro merā İğüya koyere suabiato:

—¿Noā mūrē pári? Ārībokaka! ārīñurā.

⁶⁵ Wári gaji ñerō ārī buridañurā.

Jesúre oparā purogue āiadea

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Gajinu gapu boyodujimejāripoe judío masaka mūrā, paia oparā, Moisés gojadeare buerimasāde nerēñurā. Puru İğüsā nerērōgue Jesúre āija, āsū ārī sērēñañurā:

⁶⁷ —Wereka guare! ¿Mu, Marīpu iriudi Cristota āārīrī? ārīñurā.

Jesús İğüsārē yujuyuru:

—Musārē: “Yu İğüta āārā”, ārīmakū, yure buremubirikoa.

⁶⁸ Musārē gajinorē yu sērēñamakū, yure yujubirikoa.

⁶⁹ Musā yure buremubirikeremakū, mērōgā puru Yuru turatarigu yure āārīpererā tīgürē İğū diaye gapu doamakū irigukumi, ārīyuru.

⁷⁰ İğū irasū ārīmakū pérā, āārīpererā İğürē sērēñañurā:

—¿İrasū ārīgū, Marīpu magūta āārīrī mu? ārīñurā.

—İğüta āārā musā ārīrōsūta, ārī yujuyuru Jesús.

⁷¹ İğū irasū ārīmakū, āsū ārīñurā:

—Nasirimurā gajirā İğürē weresārīrē pénemobirikoa marī! İğū werenírīrē marī basita pésiāa, ārīñurā.

23

Jesúre Pilato puro āijadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹ İrasū ārī odo, āārīpererā wāgānugā, Jesúre opu Pilato wāikugu purogue ārīñañurā.

² Jesúre iroque āijarā, āsū ārī weresānugāñurā:

—İ marīya nikū marārē ñerō iridoremakū péabu. Romano marā opu niyeru wajasearire: “Wajaribirikōāka!” ārīrīrē péabu. Gajidere: “Yu judío masaka Opu, Cristo āārā”, ārāmi, ārīñurā.

3 Īgūsā irasū āřīmakū pégu, Pilato Jesúre sērēñayupu:

—¿Muta āārīrī, judío masaka Opu?

—Mu āārīrōsūta Īgāta āārā, ārī yuñyupu Jesús.

4 Īgū irasū āřīmakū, Pilato paia oparārē, masaka iroque āārīrārē āřiyupu:

—Īrē neō ñerī iridea máa, yu Īmakū, āřiyupu.

5 Īgū irasū āřikeremakū, Īgūsā gapu buro weresānemoñurā:

—Īgū bueri merā masaka oparārē tarinugāmakū iriami. Galilea nikūgue irire irinugāmi. Dapagorare i makāguedere irasūta irigu ejāami, āřīñurā.

Jesúre Herodes puro āijadea

6 Īgūsā irasū āřīmakū pégu, Pilato gapu sērēñayupu:

—¿Ī Galileamuta āārīrī? āřiyupu.

7 “Iromuta āārīmi”, ārī, Īgūsā yuñmakū pégu, Pilato surarare: “Jesúre Galilea nikū marā opu Herodes puro āiaka!” āřiyupu. Iripoere Herodes Jerusalēgue āārīyupu.

8 Iro dupiyuro Herodes Jesús iridea kerere pédi āārīmi. Irasirigu yoaripoe ĩgūrē buro ĩaduagu iriadiyupu. Jesús ĩgū turari merā iri ĩmumakū ĩaduagu iriadiyupu. Irasirigu ĩgū puro ĩgūsā Jesúre āijamakū ĩāgū, buro usayayupu.

9 Wāri Jesúre sērēñadiyupu. Īgū sērēñakeremakū, Jesús gapu ĩgūrē neō yuñbiriyupu.

10 Paia oparā, Moisés gojadeare buerimasāde Herodes puro ejanerā, Jesúre turaro merā weresāñurā.

11 Pugu Herodes ĩgūya surara merā Jesúre burida, ñerō iriñurā. Īgūrē buridarā, ōārī surīrore opuñerē sāñurā. Irasiri odo, Herodes: “Īgūrē Pilato purogue āiaka doja!” āřiyupu.

12 Herodes, Pilato merā iro dupiyuroguere gāme ĩaduabirinerā āārīkererā, irinu merā gāmesurīñurā.

Jesúre wējēdoredea

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

13 Pugu Pilato paia oparārē, judío masaka oparārē, masakadere siu neō,

14 āsū āřiyupu:

—Musā ĩrē yu puro ājarā: “Ī masakare ñerō iridoremi”, ārābu musā yure. Musā ĩūrō, yu ĩrē sērēñapeoabu. Musā ĩrē weresākeremakū, ĩ ñerō iridea máa, yu Īmakū.

15 Herodede: “Īrē neō ñerī iridea máa”, āřiyupu. Dupaturi ĩrē yu puro iriuañumi doja. Irasiriro ĩrē wējēdoreri máa. Musāde ire masā.

16 Irasirigu yu ĩgūrē tārādoregukoa. Pugu ĩgūrē wiugura, ārādiyupu Pilato.

17 Pilato, bojoriku pascua bosenu āārīmakū, sugu peresugue āārādire ĩgūsā wiudoregure wiunayupu.

18 Irasirirā, Pilato: “Jesúre wiugura”, ĩgū āřīmakū pérā, āārīpererā masaka suro merā āsū ārī gaguinīnugāñurā:

—Jesúre wējēkōāka! Barrabás gapure wiuka! āřīñurā.

19 Ī Barrabāre iro dupiyuro Jerusalēgue oparārē ĩgū béoduadea waja, gajirārē ĩgū wējēdea waja, peresu irinerā āārīmā.

20 Pilato Jesús gapure wiudadiyupu. Irasirigu masakare ĩgūrē wiuburire dupaturi sērēñayupu doja.

21 Īgū Jesúre wiudakeremakū, ĩgūsā gaguinīadero nemorō gaguinīñurā doja:

—Curusague pábiatú wējēka ĩgūrē! Wējēkōāka ĩgūrē! āriñūrā.

²² ĩgūsā irasū āriimakū, Pilato urea waarō merā ĩgūsārē āsū ārādiyupu doja:

—ǃNeéno ñerirē iriari ĩi, musā irasū āri gaguinimakū? Yu ĩāmakū, neō ĩgūrē ñerī iridea máa. Irasiriro ĩirē wējēdoreri máa. Irasirigu ĩgūrē tārādore, wiugara, ārādiyupu.

²³ ĩgū irasū āriimakū, masaka, paía oparāde buro gaguininemo: “Curusague pábiatú wējēka ĩgūrē!” āriñūrā. Pilato, ĩgūsā irasū āri gaguinimakū neō bokatiūbiri: “Musā gāamerō irika!” āriyupu.

²⁴ Irasirigu, ĩgūsā āriñōsūta Jesúre curusague pábiatú wējēdoreyupu.

²⁵ Puro ĩgūsā sērērōsūta Barrabáre peresugue āāriĭgūrē, oparārē béodudire, masakare wējēdi gapare wiuyupu. Irasiri odo, Pilato: “Musā gāamerōsū irika Jesúre!” āriyupu.

Jesúre curusague pábiatúdea
(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Jesúre curusague wējēmurā ĩgūsā āiwāgāripoe sugu Simón wāikugu Cirene wāikuri makamu Jerusalén turogue āārādi goedujariyupu. Irasirirā ĩgūrē bokatiñi, ñeā, Jesús kōādea curusare kōātuyadoreñūrā.

²⁷ Wārā masaka Jesúre waaburire ĩārā ĩgūrē tuyañūrā. ĩgūsā watopegue nome ĩgūrē ĩārā, gaguiní bujawereri merā oretuyañūrā.

²⁸ ĩgūsā oremakū pēgu, Jesús ĩgūsārē ĩāgāmeu, āsū āriyupu:

—Jerusalén marā nome yare orebirikōāka! Musā basi, musā pūrāya āāriñurire oreka!

²⁹ Purogue masaka ñetariro tarirākuma. Āsū āriñākuma: “Neō pūrākumerā, miññamerā nome āāriimakū oātaribuyo”, āriñākuma.

³⁰ Etāyukure āsū āriñākuma: “Guare tāu wējē, dedeukōāburo”, āriñākuma.

³¹ Masaka yare waja opabire ñerō irimakū, waja oparā gapu ñetariro tarirākuma, āriyupu.

³² Jesúre āiwāgārā, pērā ñerō iririmasādere ĩgū merā wējēsūmurārē āiwāgāñūrā.

³³ ĩgūsārē āiwāgārā, masakū dipuru boaweadea pero wāikurogue eja, Jesúre curusague pábiatú āiwāgūñūrā. Ñerō iririmasādere curusarigugue pábiatú āiwāgūñūrā. Sugare ĩgū diaye gapu, gajigure ĩgū kúgapu pábiatú āiwāgūñūrā.

³⁴ ĩgūsā Jesúre curusague pábiatú āiwāgūñumakū, Jesús āriyupu:

—Au, ĩgūsā ñerō iririre kātika! ĩgūsā yare irasiririre pémasībema, āriyupu.

Surara ĩgū surí sāñadeare: “Ubu āriñboka birarā: ‘ǃNoārē dujarokuri?’” āriñūrā irire ĩgūsā basi gāme dukawamurā.

³⁵ Masaka iroque āārīñā ĩāññūrā. Oparāgueta Jesúre āsū āri buriñūrā:

—Gajirā gapare taumi. Irasirigu diayeta Cristo, Maripu beyedi āārīgú ĩgū basi tauburo, āriñūrā.

³⁶ Surarade ĩgūrē buriñūrā. ĩgū puro waa ejanugārā, igui deko sūrīñē ĩgūrē ĩiridoreadiñūrā.

³⁷ Iririre irirā, ĩgūrē āsū āriññūrā:

—Mu diayeta judío masaka Opu āārīgú, mu basi tauka! āriññūrā.

³⁸ “Īi āsū iridea waja boami”, āriññūrā: “Īita judío masaka Opu āārīmi”, āriññūrā. Griego ya merā, latín ya merā, hebreo ya merā gojasuyuro.

39 Sugu ñerō iridi, Jesús merā ĩgūsā pábiatú áiwāgūnúdi Jesúre ñerō ári turiyupu:

—Mñ diayeta Cristo áarĩgú, mñ baside tau, guadere tauka! áriyupu.

40 ĩgū irasū áriimakū pégu, gajigu gapu ĩgūrē ásu áriyupu:

—Irasū áribirikōāka! ¿Marĩpüre güiberi irasū árigú? Marĩrē suro merā wajamoōma.

41 Marĩ gapure marĩ ñerĩ iridea waja diayeta wajamoōma. ĩi gapu ñerĩrē neō iribi áarĩmi, áriyupu.

42 Irasū ári odo, Jesúre ásu áriyupu:

—Jesús, mñyarā Opñ ñajāgū, yñdere güñaka! áriyupu.

43 —Diayeta mñrē werea. Dapagāta yñ merā paraíso wāikurogue áarĩgukoa, áriyupu Jesús ĩgūrē.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

44 Pñru goeripoe áarĩmakū, i nikū áarĩpererogue naĩtĩākōāyuro. Ure hora gora naĩtĩāyuro.

45 Abede deymarĩyupu irasū waaripoere. Marĩpñya wii poekama taribu makāpñro kāmutari gasiro deko merā yeguesiajakōāyuro.

46 Irasirigu Jesús turaro merā ásu ári gaguiniyupu:

—Añ, yaa yñpñrārē mñrē wiāa, áriyupu.

Irasū áriģuta, kōmoakōāyupu.

47 Romano marā surara opñ irasū waamakū ĩāgū, Marĩpüre ñsuyari siyupu. Ásu áriyupu:

—Diayeta ĩi ñerō iribi áarādañumi, áriyupu.

48 Áarĩpererā masaka iro Jesúre waarĩre ĩārā ejanerā ĩgū boamakū ĩārā, bñro bñjawereri merā ĩgūsāya koretibirire páwāgā, ĩgūsāya wiirigue dujāakōāñurā.

49 Áarĩpererā Jesús merāmarā, Galileague ĩgūrē tñyanerā nomede yoarogue Jesúre irasū waarĩre ĩāniñurā.

Jesúya ñpñre masāgobegue pídea

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

50-51 Irogue sugu José wāikugñ Judea nikūmñ, Arimatea wāikuri makāmñ áarĩyupu. ĩgū oāgū, diayemarē irigu, Marĩpñ ĩgūyarārē doreri ejaburire yūgñ áarĩyupu. ĩgū judío masaka oparā watopemñ áarĩkeregñ, Jesúre ĩgūsā: “Wējēka!” áriimakū pégu: “Jáu”, áribiridi áarĩmi.

52 Irasirigu Pilato pñroque waa, Jesúya ñpñre yāabu sērēyupu.

53 Sērē odo, Jesúya ñpñre curusague áarĩrĩ ñpñre áidiyu, oārĩ suri gasiro merā oñmayupu. Ōma odo, útāyegue mádea gobegue píyupu. Iri gobe neō sugu boadire yāasũña marĩrĩ gobe áarĩyuro.

54 José Jesúre yáarinu judío masaka siñajārĩñma áarĩburire ĩgūsā amuyurinu áarĩyuro. I siñajārĩñ ñajāburo mérōgā ñyayuro.

55 Galileague Jesúre tñyanerā nome masāgobegue José waamakū ĩārā, waañurā. Iri gobegue Jesúya ñpñre ĩgū pímakū ĩāñurā.

56 ĩgūsā irasū ĩādero pñru, ĩgūsā áarĩrĩ wiigue dujāakōāñurā. Dujaja, sñrōrĩrē ĩgūya ñpñre pípeoburire āmuñurā. Āmu odo, siñajārĩñ áarĩmakū, Moisés dorederosũta siñajāñurā.

24

*Jesús masádea**(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)*

1 Semana aarĩpuroririnu* aarĩmakũ, boyodujimejãripoe ĩgũsã nome dupaturi Jesúya dupure yáadea masãgobegue waañurã. ĩgũsã sũrõrĩ ãmuadeare aãñurã. Gajirã nomede ĩgũsã merã wapikũwãgãñurã.

2 Irogue ejarã, iri gobe biadea ãtã majirẽ gajirogue oyamakũ ãñurã.

3 Irire ãrã, diayeta ñajãkõãñurã. Irogue ñajãjarã, neõ marĩ Opũ Jesúya dupure bokabiriñurã.

4 Irasirirã buru guka, naásũ irimasĩbiriñurã. “¿Naásũ waáayuri?” arĩ gũñaripoeta gũñaña marĩrõ pẽrã ãma surĩ gosesiriri sãñarã ĩgũsã puru nĩmakũ ãñurã.

5 ĩgũsãrẽ ãrã, buru gũiri merã muúsiañurã. ĩgũsã irasirimakũ ãrã, ãma ĩgũsãrẽ arĩñurã:

—¿Nasirimurã boanerãrẽ yáarogue okagure ãmarĩ?

6 Oõrẽ mámi. Masãsiami. Gũñaka, ĩgũ masã merã Galileague aarĩgũ masãrẽ arĩdeare!

7 Asũ arĩmi: “Yũ aarĩpererã tĩgũ aarĩgũ masaka ñerãguere wiasũgukoa. ĩgũsã yure curusague pábiatũ wẽjẽmakũ, ãrenũ waaró merã Marĩpu yure masũgukumi”, arĩmi, arĩñurã.

8 ĩgũsã irasũ arĩmakũ pẽrã, Jesús arĩdeare gũñabokañurã.

9 Irasirirã masãgobegue aarãnerã goedujarã, aarĩpereri ĩgũsã ãdeare Jesús buerã pe mojõma pere su gubu suru pẽrẽbejarãrẽ wereñurã. Irasũ aarĩmakũ, gajirãrẽ Jesúre buremurã aarĩpererãrẽ irire wereñurã.

10 Jesús buerãrẽ iri kerere wererã ejanerã nome ãsãkũ aarĩñurã: María Magdalena, Juana, gajigo María Jacob pago, irasũ aarĩmakũ gajirã nome aarĩñurã.

11 ĩgũsã ãdeare werekeremakũ, Jesús buerã gapũ buremubiriñurã. “Irasũ arĩkõãrã yáma ãsã nome”, arĩ gũñañurã.

12 Pedro gapũ masãgobegue ãgũ ãmawãgãyupũ. Iri gobegue ãgũ ejagũ, Jesúya dupure õmadea gasiro gajiro gapũ túpeodea gasiro ditare ãyupũ. Irire ãgũka: “¿Naásũ waáayuri?” arĩ gũña, ĩgũ aarĩrĩ wiigue dujãakõãyupũ.

*Emaús wãĩkuri makã waari maague Jesús pẽrãrẽ deyoadea**(Mr 16.12-13)*

13 Jesús masãdeanurẽta pẽrã ĩgũ buerire tayarã Emaús wãĩkuri makã waari maague waarã iriñurã. Emaúgue waaró, Jerusalén merã wiriwãgãmakũ pe mojõma pere su gubu suru pẽrẽbejari kilómetro yoaro aarĩyuro.

14 Maa waarã, aarĩpereri Jesúre waadeare werenĩñurã.

15 Irire werenĩripoe Jesús ĩgũsã puru aari, ĩgũsã merã waayupũ.

16 ĩgũ, ĩgũsã merã waamakũ ãakeremakũ, gajino ĩgũsãrẽ ĩgũrẽ ãmasĩbirimakũ iriyuro.

17 Jesús ĩgũsãrẽ sërẽñayupũ:

—¿Ñeonorẽ werenĩrã yári, masã maa waarã? arĩyupũ.

ĩgũ irasũ arĩmakũ pẽrã, buru bujawereri merã maa deko dujanugãñurã.

18 Cleofas wãĩkugu Jesúre asũ arĩ yujuyupũ:

—Aarĩpererã inurĩ Jerusalẽgue waadeare masĩma. ¿Mu suguta irogue aarãdi irasũ waadeare masĩberi? arĩyupũ.

* 24:1 Semana aarĩpuroririnu, domingo aarã.

19 Īgū irasū ārīmakū, Jesús Īgūsārē:

—¿Naásū waadari? āriyupū.

Īgūrē āriñūrā:

—Jesús Nazaretmurē Īgūsā iriadeare werenírā iriabu. Īgū Marīpuya kerere weregū āārādimi. Āārīpererā masaka iūrō, Marīpū iūrōguedere Īgū turari sīri merā irigu, Īgūyare weregū āārādimi.

20 Paia oparā, gajirā marī oparā merā Īgūrē wējēdorerā, romano marā oparārē wiáama. Īgūsā irasū wiamakū, curusague pábiatú wējēama.

21 “Īgū marīrē taubu, marī Israel bumarā Opū āārību, marī yúdi āārīmi”, āri gūñadibu gua Īgūrē. Irasiriro dapagā merā arenū waáa, Īgūrē wējēadero pūru.

22 Surāyeri gua merāmarā nome, Īgūsā wereri merā guare gukamakū iriama. Dapagā ñamigāgora Īgūrē yáaderogue ejañūrā.

23 Irogue eja, Īgūya dupure bokamerāta, gua pūrogue goedujajama. “Irogue guare kērō irirosū waamakū, Marīpūre wereboerārē iābu”, ārāma. Marīpūre wereboerā Īgūsārē: “Jesús okami”, ārādeadere wereama guare Īgūsā nome.

24 Pūru gajirā gua merāmarā Īgūrē yáaderogue eja, Īgūsā nome ārāderosūta iāñūrā. Īgūsāde Jesúre iābirañūrā, āri wereñūrā Cleofasā Jesúre.

25 Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūsārē āriyupū:

—Mūsā pémasīmerā āārā. ¿Noopa yoaripoe Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeare oārō pémasīri merā buremubirikōārī mūsā?

26 Marīpū iriudi Cristo Īgū umugasigue murīaburo dupiyuro, Īgūyarā Opū ñajāburo dupiyuro Īgūrē ñerō tarigukumi, āri gojanerā āārīmá. ¿Ire masīberi mūsā? āriyupū.

27 Jesús irasū āri odo, Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadea pūge āārīpereri Īgūsā Īgūrē gojayudeare: “Āsū āriñuaro yáa”, āri wereyupū Īgūsārē. Moisés gojadeare werenūgāyupū. Pūru āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeare wereyupū.

28 Pūru Īgūsā waarō Emaúgue ejamakū, Jesús iri makārē tariwāgāgū irirosū iriyupū.

29 Īgū irasū tariwāgāmakū iārā, Īgūrē āsū āriñūrā:

—Gua merā dujaka! Ñamikague āārā. Naimejārōgue yáa, āriñūrā.

Irasirigu Jesús Īgūsā merā waa, Īgūsāya wiigue ñajākōāyupū Īgūsā merā dujagu.

30 Pūru Īgūsā merā baa doanīgū, pārē āi, Marīpūre: “Murē usuyari sīa”, āri, pārē pea, Īgūsārē guereyupū.

31 Īgū irasirimakū iārāgueta: “Jesúta āārīmi”, āri iāmasīñūrā. Īgūsā iāmasīmakūta, dederiakōāyupū Īgūsārē.

32 Īgū irasū dederiadero pūru, Īgūsā basi āsū āri gāme werenīñūrā:

—Maague Īgū marīrē: “Marīpuya werenīri gojadeare: ‘Āsū āriñuaro yáa’”, āri weremakū pérā, buro usuyari merā: “Ōātaria”, āri péñabu, āriñūrā.

33 Irasirirā mata Jerusalēgue gāme dujāakōāñūrā. Irogue eja, Jesús buerā, pe mojōma pere su gubu suru pērebejarā nerēanerārē, gajirā Īgūsā merāmarādere bokajañūrā.

34 Īgūsā ejamakū iārā, iro nerēanerā āsū āriñūrā:

—Diyeta marī Opū masāñumi. Simōrē deyoayupū, āriñūrā.

35 Īgūsā irasū āřīmakū pérā, Emaúgue waanerāde Īgūsārē maague waadeare wereñurā. Jesús pārē pea, Īgūsārē Īgū sīmakū, Īgūrē Īamasīadeare wereñurā iro nerēanerārē.

Jesús Īgū buerārē deyoadea

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

36 Īgūsā irire irasū āřī wereniripoe Jesús Īgūsārē deyoa, āsū āřī ōādoreyupū:
—¿Āārīřī musā? Sīñajārī merā āārīrikuka! āřīyupū.

37 Īgū deyoamakū, Īagukakōāñurā. “Boadi yuñupūrā deyoamakū Īārā irikoa marī”, āřī gūñāñurā. Irasirirā burō gūñurā.

38 Īgūsā gūimakū Īāgū, Jesús Īgūsārē āřīyupū:

—¿Nasirirā Īagukarī musā? ¿Nasirirā yure Īārā: “Īgū boadi dupaturi ok-abiribukumi”, āřī gūñarī musā? Irire gūñabirikōāka!

39 Īāka, yaa mojōřirē, yaa guburidere! Yuta āārā. Yure moāñaka! Irasirirā masīrākoa yu āārīřirē. Sugu boadi Īgū yuñupūrā merā deyoagu dupū opabemi. Diī, gōārī opabi āārīkumi. Yu gapū diire, gōārīrē opāa, āřīyupū Jesús.

40 Irasū āārīgūta, Īgūya mojōřirē soeu, Īgūya guburidere Īmuyupū Īgūsārē.

41 Īgūsā gapū mērōgā buremurī opakererā, burō usayari merā: “¿Diyeta Īgūta āārīkuri?” āřī gūñāñurā.

Īgūsā irasū mērōgā buremurī opamakū, Jesús masīkōāyupū. Irasirigu Īgūsārē sērēñayupū:

—¿Musā baari opari ōōrē? āřīyupū.

42 Īgū irasū āřīmakū pé, waai mupūadea dukare sīñurā. Mume dekodere Īgūrē sīñurā baaburo, āřīrā.

43 Irire sīmakū, Īgūsā Īūrō āi baayupū.

44 Baa odo, Jesús Īgūsārē wereyupū doja:

—Sōō āārīdeapoe musā merā āārīgū, yu musārē werederosūta dapagorare yure waabu. Moisés yaamarē gojaderosūta yure waabu. Marīpūya kerere weredupiyunerā gojaderosūta, Salmos wāikuri pūrē gojanerāde Īgūsā yure gojaderosūta waabu. Āārīpereri Marīpū Īgūsārē irasū gojadorederosūta yure waabu, āřīyupū Jesús.

45 Irasū āřī odo, Marīpūya werenirī gojadeare Īgūsārē pémasīmakū iriyupū.

46 Āsū āřīyupū:

—Iripoegue Marīpūya kerere weredupiyunerā gojadesa pūgue āsū gojasūdero āārībū: “Cristo, Marīpū iriudi boakōāgukumi. Īgū boagu, ureñu waarō merā masāgukumi doja.

47 Īgū masādero purū, Īgūrē buremurā Īgūya wāi, Īgū turaro merā āārīpereri nikū marāguere Īgūya kerere weregorenarākuma. Jerusalén marārē werepuroriwāgārākuma. Āsū āřī wererākuma: ‘Musā ñerī iririre bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka! Irasirigu Marīpū musā ñerī irideare kātīgukumi’”, āřīrākuma, āřī gojasūdero āārībū.

48 Musā i āārīpereri yure waadeare Īānerā āārā. Irasirirā irire gajirārē wererākoa.

49 Yurū iripoegue āřīderosūta yu musārē Ōāgū deyomarīgūrē iriugara, Īgū musāguere āārīnikōāburo, āřīgū. Irasirirā ōō Jerusalēta dujaka dapa, Īgū musārē umugasima turarire sīgū aarimakū, āřīyupū Jesús.

Jesús umugasigue murīadea

(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Pɨɨ Jesús ɨgŭsārē Betania wāikɨri makā turogue āiayɨɨ. Iroque eja, Jesús ɨgŭya mojōri soemu: “Yɨɨ mɨsārē ōārō iritamuburo”, āriyɨɨ.

⁵¹ Irasū āriḡāta ɨgŭsārē pikōā, ɨmɨgasigue āimɨriākōāsŭyɨɨ.

⁵² ɨgŭsā, ɨgŭ mɨriāmakū iārā: “Ōātarigu āārɨmi”, āri bɨremuñurā. Pɨɨ bɨro ɨsɨyari merā Jerusalēgue goedujáakōāñurā.

⁵³ ɨmɨrikɨ Marɨpɨya wiigue ɨgŭrē: “Ōātaría mɨ”, āri, ɨsɨyari sɨnañurā.

Āsū āārā. Irasūta āārɨburo.

Lucas

SAN JUAN

Jesucristo Marĩpũya werenĩrĩrẽ weregũ marĩ irirosũ dupũkũgũ ããrĩnũgãrĩmarẽ gojadea

¹ Neõgoragueta i ãmũ ããrĩburi dupiyuro Jesucristo Marĩpũya werenĩrĩrẽ weregũ ããrĩsiadi ããrĩmĩ. Marĩpũ merã ããrĩgũ, Marĩpũta ããrĩmĩ.

² Neõgoragueta ĩgũ Marĩpũ merã ããrĩsiadi ããrĩmĩ.

³ Irasirigũ Marĩpũ ĩgũ merã i ãmũma ããrĩburi ããrĩpererire iridi ããrĩmĩ. Irasiriro i ãmũma ããrĩpereri Marĩpũ ĩgũ merã iridea ããrã.

⁴ Jesucristo, Marĩpũ merã perebiri okarire sĩgũ ããrĩmĩ. I okari merã masakare sĩãgori sĩgũ ããrĩmĩ. Irasirigũ ĩgũsãrẽ Marĩpure masĩmakũ yámi.

⁵ Marĩpure masĩmerã naĩtĩãrõgue ããrĩrã irirosũ ããrĩma. Jesucristo sĩãgori sĩgũ ããrĩgũ ĩgũsãrẽ Marĩpure masĩmakũ yámi. Naĩtĩãrĩ sĩãgorire neõ yau-masĩbea.

⁶ Jesucristo i ãmũgue aariburi dupiyuro Marĩpũ Juan* wãikũgũre iriudi ããrĩmĩ.

⁷ Juan, Jesús masakare sĩãgori sĩgũ ããrĩgũ ĩgũ i ãmũgue aariburire weremi, ããrĩpererã irire pérã ĩgũrẽ bũremuburo, ãrĩgũ.

⁸ Juan masakare sĩãgori sĩgũ ããrĩgũ meta ããrĩmĩ. ĩgũsãrẽ Jesucristo aariburi gapũre weredupiyudi ããrĩmĩ.

⁹ Jesucristo diayeta ããrĩpererã masakare sĩãgori sĩgũ ããrĩgũ i ãmũgue ããrĩrãrẽ Marĩpure masĩmakũ irigũ aaridi ããrĩmĩ.

¹⁰ Jesucristo i ãmũguere ããrĩdi ããrĩmĩ. Marĩpũ ĩgũ merã i ãmũrẽ irikere-makũ, i ãmũ marã gapũ ĩgũrẽ neõ masĩbirinerã ããrĩmã.

¹¹ ĩgũya nikũgue aarikeremakũ, ĩgũya nikũ marã gapũ ĩgũrẽ bokatĩrĩneãbirinerã ããrĩmã.

¹² ĩgũrẽ bokatĩrĩneã, bũremurã gapũre Marĩpũ pũrã ããrĩmakũ yámi.

¹³ ĩgũsã pagusãmarã ĩgũsãrẽ pũrãkũrã, Marĩpũ pũrã ããrĩmakũ iribema. Irasũ ããrĩmakũ, ĩgũsã pagũ ĩgũ gããmerõ iriri merã ĩgũsãrẽ Marĩpũ pũrã ããrĩmakũ iribemi. Marĩpũ gapũ ĩgũsãrẽ ĩgũ pũrã ããrĩmakũ yámi.

¹⁴ Jesucristo, Marĩpũya werenĩrĩrẽ weregũ marĩ irirosũ dupũkũgũ ããrĩnũgãdero pũrũ, i ãmũgue gũa merã ããrĩgũ, masakare bũro maĩrĩ merã, diaye werenĩgũ ããrĩmĩ. Gũa ĩgũ goesiririre iãbũ. ĩgũ Marĩpũ magũ sugũ ããrĩgũ, ĩgũ irirosũta turagũ, õãgũ ããrĩmĩ.

¹⁵ Juan masakare wãiyedi Jesucristore ĩãgũ, gũare ãsũ ãrĩ weremi:

—Ĩĩ ããrĩmĩ yũ musãrẽ weredi. Musãrẽ ãsũ ãrĩ werebũ: “Ĩĩgũ yũ pũrũ aarikeregũ, yũ deyoaburo dupiyuro ããrĩsiadi ããrĩmĩ. Irasirigũ yũ nemorõ ããrĩmĩ”.

¹⁶ Jesucristo marĩrẽ maĩtarigũ ããrĩsĩã, marĩ ããrĩpererãrẽ õãrõ iritamunĩkõãmi.

¹⁷ Marĩpũ ĩgũ dorerire Moisés merã marĩrẽ pídi ããrĩmĩ. Jesucristo merã gapũre Marĩpũ ĩgũ marĩrẽ maĩrĩrẽ, ĩgũ werenĩrĩ diaye ããrĩrĩrẽ ĩmumi.

¹⁸ Neõ sugũ masakũ Marĩpure ĩãdi mãmĩ. Jesucristo ĩgũ magũ sugũ ããrĩgũ gapũ ĩgũ Pagũ merã ããrĩsĩã, marĩrẽ ĩgũrẽ masĩmakũ yámi.

* **1:6** Jesucristo i ãmũgue aariburi dupiyuro Marĩpũ iriudi, Juan wãikũgũ masakare wãiyedi ããrĩmĩ.

*Juan masakare wāiyerimasū Jesucristoyare weredea
(Mt 3.11-12; Mr 1.7-8; Lc 3.15-17)*

¹⁹ Judío masaka oparā Jerusalén āārīrā paiaare, Leviya bumarādere Juan p̄rogue ĩgūrē: “¿Noā āārīrī m̄?” ārī sērēñadorerā iriunūrā.

²⁰ ĩgūsā irasū ārī sērēñarā ejamakū, Juan ĩgūsārē pēmasīma ōārō āsū ārī yujūmi:

—Yū, Cristo Marīp̄u masakare taudoregū iriudi āārībea, ārīmi.

²¹ Irasirirā ĩgūrē dupaturi sērēñama doja:

—Iro merē, ¿niño gapū āārīrī? ¿Iripoeguemū Marīp̄uya kerere weredupiyudi Elías āārīrī? ārīma.

Juan ĩgūsārē yujūmi:

—Āārībea, ārīmi.

ĩgū irasū yujūmakū pērā, dupaturi ĩgūrē sērēñama doja:

—¿Mū, sōō āārīdeapoe masaka Marīp̄uya kerere weredupiyugū aaribu āārāyupū, ĩgūsā ārīdi āārīrī? ārīma.

Juan yujūmi:

—Āārībea.

²² Irasirirā ĩgūrē āsū ārīma:

—¿Niño gapū āārīrī? Guare iriuanerā ĩgūsā p̄rogue m̄ yujūrire guā āīāmakū gāāmema. Irasirigū wereka guare! Mū basi, ¿naāsū ārī gūñarī? ārīma.

²³ Irasirigū Juan iripoeguemū Isaiās Marīp̄uya kerere weredupiyudi gojaje merā ĩgūsārē āsū ārī yujūmi:

—Masaka marīrōgue sugū buro busuro merā were gaguinīgorenagū āsū ārī werea: “Marī Op̄u aariburi dupiyuro ĩgū aariburi maarē diayema maa ōārī maa āmurā irirosū diayemarē irika!” ārī werea, ārīmi Juan.

²⁴⁻²⁵ ĩgū irasū ārī yujūmakū pērā, fariseo bumarā iriuanerā ĩgūrē sērēñama doja:

—Mū, Cristo Marīp̄u iriudi, o Elías, o sōō āārīdeapoe Marīp̄uya kerere weredupiyudi āārā, ārībi, ¿nasirigū masakare wāiyeri?

²⁶ Juan ĩgūsārē ārīmi:

—Yū masakare deko merā wāiyeya. Sugu musā watopeguere musā masībi āārīmi.

²⁷ ĩgū, yū p̄rū aarikeregū, yū nemorō āārīmi. Yū ubu āārīgū, ĩgūrē neō sūropebirikoa, ārīmi.

²⁸ Juan ĩgū masakare wāiyenarōgue Betania wāikuro, dia Jordán wāikudiya abe mārīriro gapū i āārīpererire ĩgūsārē weremi.

Marīp̄u Jesure oveja majīgū irirosū āārīgūrē iriudi āārīrmarē Juan weredea

²⁹ Gajinū gapū Juan, Jesús ĩgū p̄ro aarimakū ĩāgū, guare āsū ārīmi:

—Īāka! Īi Marīp̄u iriudi, oveja majīgū[†] irirosū āārīmi. ĩgū boari merā i āmu marārē ĩgūsā ñerō iridea wajare peremakū irigukumi.

³⁰ Īta āārīmi yū musārē iro dupiyuro āsū āārīmi, ārī weredi. “Īgū yū p̄rū aarikeregū, yū deyoaburo dupiyuro āārīsiadi āārīmi. Irasirigū yū nemorō āārīmi”, ārī werebū.

[†] 1:29 Exodo 29.38-43; Números 28.1-4,9, 16-19; 29.7-8: Iripoegue Marīp̄u Moisére ĩgū dorerire āsū ārī p̄di āārīmi: “Israel bumarārē āsū ārīka: ‘Musā yū dorerosūta yare buremurā, oveja majīgūrē ōāgūrē yū ĩūrō wējē soepeoka! Musā irasirimakū ĩāgū: ‘Musā ñerō iridea wajare opamerā āārā, musārē wajamoābirikoa’, ārī ĩāgukumi’, ārīka!’ ārīdi āārīmi.

31 Yude İğürē: “Marīpu iriudi āārīmi”, āārīmasībiribu. İğürē masībirikeregu, Israel bumarā masakare deko merā wāiyegu aarigū iribu, İğūsā İğürē masīburo, ārīgū, ārīmi.

32 Irasū ārī odo, Juan āsū ārī werenemomi doja:

—Ōāgū deyomarīgū ūmugasigue merā buja irirosū deyogu dijari, Cristo weka ejamakū īābu.

33 Marīpu yare masakare deko merā wāiyedoredi dupiyurogue āsū ārīmi: “Mū Ōāgū deyomarīgū dijari, sugū masakū weka ejamakū īāgukoa. İğūta masakare Ōāgū deyomarīgū merā wāiyegukumi, İğū İğūsā merā āārīnikōāburo, ārīgū”, ārīmi Marīpu yare.

34 Irasū waamakū İāgū: “İğūta Marīpu magū āārīmi”, ārī masību. Irasirigu musārē irire werea, ārīmi Juan.

Jesús buerā İğū merā āārīpuroridea

35 Gajinu gapū irogueta Juan dupaturi āārīmi doja. Gūa pērā İğū buerā İğū merā āārībū.

36 Jesús gūa puro tariamakū İāgū, Juan āsū ārīmi:

—İāka! İi oveja majīgū irirosū Marīpu iriudi āārīmi.

37 İğū irasū ārīmakū pērā, gūa pērā Juan buerā Jesúre tıyabu.

38 Irasirigu, gūa İğürē tıyamakū gāmenugā İā:

—¿Ñeēnorē gāāmerī? ārīmi.

Gūa İğürē ārību:

—¿Buegu, noōgue āārārī mū?

39 İğū guare ārīmi:

—İārā aarika!

Irasirirā gūa İğū merā waa, İğū kārīrōgue ñamika cuatro hora āārīmakū ejabu. İroque eja, iri ñamirē İğū merā āārībū.

40 Gūa pērā: yu, Andrés merā Juan weredeare pénerā āārīsīā, Jesúre tıyabu. Andrés, Simón Pedro pagumu āārīmī.

41 Gajinu gapū, Andrés İğū tıgū Simón Pedrore āmapurumugū waami. İğū purogue eja, İğürē ārīyupu:

—Marīpu iriudi Mesīare bokajabu, ārīyupu. “Mesías”, ārīrō: “Cristo”, ārīduaro yāa.

42 Irasirigu Andrés Simōrē Jesús purogue āıjami. Jesús İğürē İāgū, āsū ārīmi:

—Mū, Simón wāıkugū Jonás magū āārā. Pıru mū “Cefas” wāıkugukoa, ārīmi. “Cefas”, ārīrō: “Pedro”, ārīduaro yāa.

Jesús Felipe, Natanaere siiudea

43 Gajinu gapū Jesús: “Galilea nikūgue waagura”, ārī, Felipe bokaja:

—Nāka, yu merā! ārīmi.

44 Felipe Betsaida wāıkuri makāmu āārīmī. Pedro, Andrésāde iri makā marāta āārīmā.

45 Jesús İğürē: “Nāka!” ārīmakū pégu, Felipe Natanaere siiugu waami. İğū purogue eja, İğürē ārīyupu:

—Moisés İğūya doreri gojadea pūgue İğū gojadire bokajabu. Marīpuya kerere weredupiyunerāde İğürēta gojanerā āārīmā. İğūsā gojadi Jesús Nazaretmū, José magū āārāmi, ārīyupu Felipe.

46 İğū irasū ārīmakū pégu, Natanael gapū İğürē ārīyupu:

—Neō sugū Nazaretmū ōārō irigu māmi, ārīyupu.

Felipe gapu ìgūrē ārīyupu:

—Nāka, ìmusi.

47 Jesús, Natanael ìgū p̄ro ejarimakū ìāgū, āsū ārīmi:

—Ī ōāgū, diayeta Israel bum̄gora, ārīkatori marīgū āārīmi.

48 Ìgū irasū ārīmakū pégū, Natanael ìgūrē sērēñami:

—¿Naásūpero merā yāre masīrī m̄?

Jesús ārīmi:

—Felipe, m̄rē siuburi dupiyuro higueraḡu doka m̄ āārīmakū ìāb̄u, ārīmi.

49 Ìgū irasū ārīmakū pégū, Natanael ìgūrē ārīmi:

—Bueḡu, m̄ Marīp̄u magū, Israel bumarā Op̄u āārā, ārīmi.

50 Jesús ìgūrē ārīmi:

—Ȳ m̄rē: “Higueraḡu doka m̄ āārīmakū ìāb̄u”, ārīrī ditare pēsīā, yāre b̄remua. P̄r̄guere i nemorō Marīp̄u turari merā ȳ iri ìmurīrē ìāḡukoa, ārīmi.

51 Āsū ārīnemomi doja:

—Diayeta m̄sārē werea. P̄r̄guere ūmagasi t̄p̄amakū ìārākoa. Irasū t̄p̄amakū, Marīp̄ure wereboerā ȳ āārīpererā t̄gū p̄rore m̄rīāna, dijarina irīmakū ìārākoa, ārīmi Jesús.

2

Jesús Caná wāik̄ri makāḡue mojōshadiya bosenuḡrē ìāḡū waadea

1 Jesús Felipe, Natanael siuudero p̄ru, ḡrenu waarō merā, Galilea nikūḡuere Caná wāik̄ri makārē suḡu mojōshadiya bosenu āārīb̄u. Jesús pagode iri bosenuḡrē ìāḡō waamo.

2 ḡua Jesús buerādere, ìgū merā iri bosenuḡrē ìādorera siiuma.

3 P̄ru iri bosenuḡma igui deko peremakū ìāḡō, Jesús pago ìgūrē ārīmo:

—Igui deko pereakōāb̄u ìḡūsārē.

4 Igo irasū ārīmakū pégū, Jesús ārīmi:

—¿Nasirigo irire yāre wereri m̄? Masaka yāre masīburo d̄yaykōāa dapa, ārīmi.

5 Igo gapu, ìgū irasū ārīkeremakū, t̄āboerārē ārīmo:

—Ȳ magū m̄sārē dorerosūta irika!

6 Iri wiiguere su mojōma pere gaji mojō suru p̄rēbejari sorori ūtāyeri merā iridea sorori āārīb̄u. Judio masaka Marīp̄u dorederosū irirā ìḡūsā ḡurari koeburi deko durip̄iri sorori āārīb̄u. Sororiku wāro deko cincuenta o setenta litros ejari sorori āārīb̄u.

7 Jesús t̄āboerārē ārīmi:

—I sororire deko piusā ḡt̄udoboepokōāka! ārīmi.

Ìḡū irasū ārīmakū p̄rā, iri sororire piusā, ḡt̄udoboepokōāma.

8 Ìḡūsā odomakū, Jesús ārīmi:

—M̄rō āisīā, bosenu siiu iriḡare t̄ārā waaka! ārīmi.

“Jāu” ārī, āiāma.

9 Iri bosenu siiu iriḡu Jesús dekoreta igui deko iriadeare masībirimi. T̄āboerā dita irire masīma. Irasiriḡu iri bosenu siiu iriḡu irire iirīñaḡu, mojōshadiye siiu, āsū ārīmi:

10 —Gajirā igui deko ḡārīrē t̄ādorep̄rorikuma. P̄ru ìḡūsā siuanerā wāro iirīadero p̄ru, igui deko ubu āārīrē t̄ādorekuma pama. M̄ gapu igui deko ḡārīrē durip̄iayo ḡuare t̄ātūnubu, ārīmi.

11 Jesús Galilea nikūma makã Caná wāikuri makāgue irire irigu, Marīpu turaro merā iri ĩmupurorimi. Īgū irasirimakū ĩārā, gua ĩgū buerā: “Diayeta Marīpu iriudi āārĩmi”, āĩ b̄remub̄.

12 P̄ru Jesús Capernaum wāikuri makāgue waakōāmi. Īgū pago, ĩgū pagap̄ūrā, gua ĩgū buerāde ĩgū merāta waab̄. Iri makāgue eja, yoaweyaripoe āārīb̄.

*Jesús Marīpuya wiigue duarimasārē béowiudea
(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)*

13 Pascua bosen̄a mērō d̄uyaripoe Jesús Jerusalén wāikuri makāgue waami.

14 Irogue ejagu, Marīpuya wiigue ñajāa, wek̄aa, oveja, buja duarimasārē bokajami. Irasū āārĩmakū, niyeru gorawayurimasā ĩgūsāya kūmarĩ p̄rogo doarārē bokajami.

15 Īgūsā irasirimakū ĩāgū, p̄gubu merā tārāridari iri, ĩgūsārē, ĩgūsāyarā ovejare, wek̄are makāgue tārān̄ar̄wiumi. Niyeru gorawayurimasārē ĩgūsāya niyeru kūmarĩrē túmeép̄sirimi.

16 Irasiri odo, buja duarimasārē āsū ārĩmi:

—Īsārē āĩwiriaka! Ȳp̄uya wiire doebiri duari wii iribirikōāka! ārĩmi Jesús.

17 Īgū irasū ārĩmakū pérā, gua ĩgū buerā Marīpuya werenĩrĩ gojadea p̄gue āsū ārĩ gojadeare gūñabokab̄:

Ȳ Op̄, m̄uya wiire b̄ro maĩ. Īgūsā iri wiire ñerō irimakū ĩāgū, b̄ro bujawereri merā āārā, ārĩ gojasũdero āārīb̄.✱

18 Judío masaka oparā Jesús irasirimakū ĩārā, ĩgūrē s̄erēñama:

—¿Nasirigu ĩgūsārē béowiuari? Marīpu irire m̄arē iridoremakū, ĩgū turari merā iri ĩmuka, gua masĩma oārō! ārĩma.

19 Jesús ĩgūsārē ārĩmi:

—I wiire masā béomakū, ūren̄a merāta ȳ dupaturi odonúgukoa doja, ārĩmi.

20 Īgū irasū ārĩmakū pérā, ārĩma:

—I wiire irirā, cuarenta y seis bojorigora irima. ¿Nasiribu m̄ gap̄a ūren̄a merāta odobukuri?

21 Jesús iri wiire weregu, ĩgūya d̄pu gap̄are weregu irimi.

22 Jesús boa, masādero p̄ru, gua ĩgū buerā ĩgū irasū ārĩdeare gūñā, pémasĩb̄. Irasirirā Marīpuya werenĩrĩ gojadea p̄gue ĩgūrē gojadeare, ĩgū weredeade: “I diayeta āārĩyo”, ārĩ b̄remub̄.

Jesús āārĩpererā masaka gūñarĩrē ĩāmasĩdea

23 Pascua bosen̄a āārĩmakū, Jesús Jerusalēgue āārĩmi. Masaka ĩgū Marīpu turari merā iri ĩmumakū ĩārā, wārā: “Marīpu iriudi āārĩmi”, ārĩ b̄remum̄a.

24 Īgūsā irasū b̄remukeremakū, Jesús gap̄a āārĩpererā ĩgūsā gūñarĩrē ĩāmasĩkōāmi. Irasirigu ĩgūsārē: “Ȳare gūñaturari merā b̄remunĩkōārākuma”, ārĩ ĩābirimi.

25 Masaka gūñarĩrē oārō ĩāmasĩgū āārĩsĩā: “¿Naāsū gūñarĩ ĩgūsā?” ārĩ s̄erēñabirikeregu, ĩāmasĩmi.

3

Nicodemo Jesús merā werenĩdea

1 Suḡ judío masaka oparā merā fariseo bum̄ Nicodemo wāikuḡa āārĩmi.

2 Su ñami Jesúre ĩāgū ejayur̄. Īgū p̄rogue eja, ĩgūrē ārĩyur̄:

✱ 2:17 Sal 69.9

—Buegu, Marĩpu mu merã ããrĩmi. Irasirigu Ĩgũ turari merã mu iri ĩmumasĩa. Mu iri ĩmurĩrẽ ĩãrã, gũa masĩa. Marĩpu murẽ iriudi ããrĩmĩ gũare buedoregu, ãrĩyupu.

³ Ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús Ĩgũrẽ ãrĩyupu:

—Diayeta murẽ werea. Sugũ masakũ dupaturi deyoagu irirosũ ããrĩgũ dita Marĩpu Ĩgũyarãrẽ dorerogue waamasĩmi, ãrĩyupu.

⁴ Ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Nicodemo Jesũre sãrẽñayupu:

—¿Nasiri irasũ waabukuri? Sugũ masakũ bugurogue dupaturi deyoabu, Ĩgũ pagoya patoreguere ñajãmasĩbirikumi, ãrĩyupu.

⁵ Jesús Ĩgũrẽ yũjũyupu:

—Diayeta murẽ werea. Sugũ masakũ deko merã, Ōãgũ deyomarĩgũ merã deyoagu dita Marĩpu Ĩgũyarãrẽ dorerogue waamasĩmi.

⁶ Masaka pũrãkumakũ, Ĩgũsã pũrã masakata ããrĩma. Ōãgũ deyomarĩgũ Ĩgũ merã deyoarã gapũre Marĩpu pũrã ããrĩmakũ yãmi.

⁷ Irasirigu mu: “Ããrĩpererã dupaturi deyoarã irirosũ ããrĩrõ gããmea”, ãrĩrĩrẽ pégu, pégukabirikõãka!

⁸ Mirũ noõ gããmerõ wẽjãpuwãgãa. Iri busũrire péa. Irire pékererã, sõõ merã aara, iro waaró yãa, ãrĩ masĩña máa. Irasũta ããrã, Ōãgũ deyomarĩgũ Ĩgũ merã deyoarãrẽ Marĩpu pũrã ããrĩmakũ iriri ãsũ waaró yãa, ãrĩ masĩña máa, ãrĩyupu Jesús.

⁹ Ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Nicodemo ãsũ ãrĩ sãrẽñayupu Jesũre doja:

—¿Nasiriro irasũ ããrĩbukuri? ãrĩyupu.

¹⁰ Jesús Ĩgũrẽ yũjũyupu:

—¿Mu Israel bumarãrẽ Marĩpu yare buegu ããrĩkeregu, ire masĩberi?

¹¹ Diayeta murẽ werea. Gũa masĩrĩrẽ, gũa ĩãdeare musãrẽ werea. Musã gapũ irire buremubea.

¹² Yũ i ãmũma ubu ããrĩrĩrẽ weremakũ mañurẽ buremubea. ¿Nasirimurã ãmũgasimarẽ yũ wereri gapũre buremubukuri?

¹³ Neõ sugũ masakũ ãmũgasiguere murĩa, pũũ dijariidi mámi. Yũ suguta ããrĩpererã tĩgũ ãmũgasigue ããrĩdi õõ i ãmũgue dijariibu.

¹⁴ Iripoegue masaka marĩrõgue Moisés kõme merã ãña keori irideare yukũgue ãĩsiu, ãĩwãgũnũdi ããrĩmĩ. I ãña keorire yukũgue ãĩsiu, ãĩwãgũnũderosũ masaka yũre ããrĩpererã tĩgũrẽ curusague pábiatũ, ãĩwãgũnũrãkuma.

¹⁵ Irasirirã ããrĩpererã yũre buremurãno perebiri peamegue waabirikuma. Ëmũgasigue perebiri okari gapũre oparãkuma.

Jesús Nicodemorẽ: “Marĩpu i ãmũ marãrẽ buro maĩmi”, ãrĩ weredea

¹⁶ Marĩpu i ãmũ marãrẽ buro maĩsĩã, Ĩgũ magũ sugũ ããrĩgũrẽ iriudi ããrĩmĩ. Ĩgũrẽ buremurãno perebiri peamegue waabirikuma. Ëmũgasigue Marĩpu merã perebiri okari gapũre oparãkuma.

¹⁷ Marĩpu Ĩgũ magũrẽ masakare peamegue waabonerãrẽ taudoregu i ãmũguere Ĩgũrẽ iriudi ããrĩmĩ. Masakare wajamoãdoregu meta i ãmũguere Ĩgũrẽ iriudi ããrĩmĩ.

¹⁸ Marĩpu Ĩgũ magũrẽ buremurãrẽ neõ wajamoãbirikumi. Ĩgũrẽ burenumerã gapũre: “Wajamoãgũra”, ãrĩ weresiami. Ĩgũ magũrẽ suguta ããrĩgũrẽ buremubirideia waja Ĩgũsãrẽ wajamoãgũkumi.

¹⁹ Marĩpu magũ i ãmũguere aarimĩ, masakare Marĩpure masĩmakũ iribu. Irasirigu Ĩgũsãrẽ sĩãgori sĩgũ ããrĩmĩ. Ĩgũrẽ burenumerã gapũ Ĩgũrẽ

gããmebema. Ìgùsà ñerĩ iriri gapure buru gããmema. Irasirirã boyorogue ããrimerã, naĩĩãrõgue ããrĩduarã irirosu ããrĩma. Irasirigu Marĩpu Ìgùsãrẽ wajamoãgukumi.

²⁰ ããrĩpererã ñerõ irirã Marĩpu magurẽ gããmebema. Boyorogue ããrĩduamerã irirosu ããrĩma, gajirã Ìgùsã ñerõ iririre masibirikõãburo, ãrĩrã.

²¹ Marĩpuware keoro irirã gapu Ìgù magurẽ gããmema. Boyorogue ããrĩduarã irirosu ããrĩma, gajirã Ìgùsã õãrĩrẽ irimakũ iãrã: “Marĩpu Ìgùsãrẽ iritamumi”, ãrĩ masĩburo, ãrĩrã, ãrĩ wereyupu Jesús.

Juan masakare wãiyerimasũ Jesũyare weredeã

²² Puru Jesús guare Ìgù buerãrẽ Judea nikũgue siuwãgãmi. Irogue eja, iro marã merã yoaweyaripoe ããrĩ, Ìgùsãrẽ wãiyerã iribũ.

²³ Juãde masakare Enón wãikuri makãgue wãiyeyupu. Enón, Salim wãikuri makã puro ããrĩbũ. Irogue dia wãdiya ããrĩbũ. Irasirirã masaka Ìgù purogue wãiyedorerã waanañurã.

²⁴ Gajirã Ìgùrẽ peresu iriburi dupiyuro ããrĩyuro.

²⁵ Iripore surãyeri Juan buerã sugũ judío masakũ merã Ìgùsã koerikuri merã guaseopuroriñurã.

²⁶ Puru Juan purogue waa, Ìgùrẽ ãsũ ãrĩ wereñurã:

–Buegu, dia Jordán wãikũdiya gajĩ koerũgue mu merã ããrĩdi, guare mu weredi, dapagorare masakare wãiyegu iriami. ããrĩpererã Ìgù purogue waarã iriama, ãrĩñurã.

²⁷ Ìgùsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Juan ãrĩyupu:

–Sugu masakũ Marĩpu turari merã õãrĩrẽ iriri, Marĩpu Ìgùrẽ pídea ããrã.

²⁸ Mũsã yũ weredeare pébu. “Marĩpu iriudi Cristo ããrĩbea yũ”, ãrĩbu. Yũ Cristo ããrĩbirikeremakũ, Marĩpu gapu Cristo aariburi dupiyuro yũre Ìgũyare weredupiyudoregu iriumi.

²⁹ ãsũ ããrã. Sugu mojósuamakũ, nomeõ Ìgù merã ããrĩgõ waakumo. Ìgù merãmu, mojósuamakũ Ìãgũ, Ìgù werenĩmakũ pégu, buru usuyakumi. Irasirigu mojósuadi merãmu usuyaderosũta masaka Cristo merã waamakũ Ìãgũ, yũde usuyari opataria.

³⁰ Masaka Cristore tuyaro gããmea. Yũ gapure tuyaduũkõãrõ gããmea, ãrĩyupu Juan.

Jesucristo ãmũgasigue merã dijaridi ããrĩmi, ãrĩ weredeã

³¹ Irasũ ãrĩ odo, Juan ãsũ ãrĩnemoyupu doja:

–Ëmũgasigue merã dijaridi ããrĩpererã nemorõ masĩgũ ããrĩmi. Sugu masakũ ãmũmu, ãmũmarẽ werenĩkumi. Ëmũgasigue merã dijaridi gapu ããrĩpererã nemorõ masĩgũ ããrĩmi.

³² Ìgù Ìãdeare, Ìgù pédeare weremi. Ìgù irire werekeremakũ, neõ sugũ Ìgù wererire buremubemi.

³³ Ìgù wererire buremurã gapu: “Marĩpu diaye ããrĩrĩmarẽ ãrĩkatori marĩrõ ãrĩgũ ããrĩmi”, ãrĩ Ìmuma.

³⁴ Marĩpu Cristore Ìgù iriudire Õãgũ deyomarĩgũrẽ opatarimakũ iridi ããrĩmi. Irasirigu Cristo Marĩpuya werenĩrĩrẽ weremi.

³⁵ Marĩpu Ìgù magũ Cristore buru mãmi. Irasirigu Ìgùrẽ ããrĩpereri, ããrĩpererãrẽ doregu ããrĩmakũ iridi ããrĩmi.

³⁶ Marĩpu magurẽ buremurã ãmũgasigue Ìgù merã perebiri okarire opama. Ìgù magurẽ buremudũamerã gapu iri okarire neõ opabirikuma. Marĩpu Ìgùsãrẽ buru wajamoãgukumi, ãrĩyupu Juan.

4

Jesús Samaria nikūmo merã werenídea

¹ Jesús buerã, Juan buerã nemorõ wárã ããrĩri kerere, Jesús, Juan nemorõ masakare wãiyeri kerere, fariseo bumarã péñurã.

² Ìgüsã iri kerere pékeremakũ, Jesús gapũ Ìgũ basi masakare wãiyebirimi. Gũa Ìgũ buerã gapũ Ìgüsãrẽ wãiyebu.

³ Fariseo bumarã iri kerere péadeare masìgũ, Jesús Judea nikũgue ããrãdi, Galilea nikũ gapũ gũare siiu, goedujáami.

⁴ Galileague goedujáagu, Samaria nikũgue tariwãgãmi.

⁵ Iro tariwãgãgũ, iri nikũma makã Sicar wãikuri makãgue ejami. Iri makã, Jacob iripoeguemu Ìgũ magũ Josére sídea nikũ puro ããrĩbũ.

⁶ Iroguere deko gobe Jacob iridea gobe ããrĩbũ. Jesús yoaro aaradi, gari-bore, iri gobe puro síñajã eja doami. Goeripoe ejaburi dupiyuro ããrĩbũ.

⁷⁻⁸ Ìgũ iroque doaripoeta gũa Ìgũ buerã makãgue baari wajarirã waabu. Gũa waadero purũ, iri gobegure sugo nomeõ Samariumo deko wãgo ejayupo.

Igo iroque ejamakũ ìãgũ, Jesús igore ãrĩyupo:

—Yure deko tĩaka!

⁹ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégo, Ìgũrẽ ãrĩyupo:

—¿Nasirigu mũ judío masakũ ããrĩkeregũ, yure Samariamorẽ: “Deko tĩaka!” ãrĩ sërẽrĩ? ãrĩyupo. Iripoere judío masaka Samaria marã merã neõ gãmesarĩbirima. Irasirigo irasũ ãrĩyupo Ìgũrẽ.

¹⁰ Igo irasũ ãrĩmakũ, Jesús ãrĩyupo:

—Mũ Marĩpũ masakare sírĩrẽ masìgõ, yudere masìgõ, yure: “Okari sírĩ dekore síka*!” ãrĩ sërẽboakuyo. Mũ sërẽmakũ, yũ iri dekore síboakuyo, ãrĩyupo.

¹¹ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ, Ìgũrẽ ãrĩyupo doja:

—Mũ deko ãburi sorore opabea, i gobe ãkũãgoráa. ¿Noógue mũ i okari sírĩ deko bokagakuri?

¹² Iripoegue marĩ ñekũ Jacob i gobema dekore iirĩdi ããrĩmĩ. Ìgũ pũrã, Ìgũyarã ejorãde iirĩnerã ããrĩmã. Ìgũ marĩrẽ i gobere pídi ããrĩmĩ. ¿Mũ gapũ Ìgũ nemorõ masìgũ ããrĩrĩ? ãrĩyupo.

¹³ Jesús igore yũjuyupo:

—Ããrĩpererã i gobema deko iirĩrã, dupaturi ñemesiburi oparãkuma.

¹⁴ Yũ síburi gapũre iirĩrã, neõ ñemesiburi opabirikuma. Ìgüsãrẽ Ìgüsãya yũjũpũrãrĩguere deko ùmayoro irirosũ ããrĩrokoa. Irasirirã i merã peregũri okari oparãkuma, ãrĩyupo.

¹⁵ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégo, Ìgũrẽ ãrĩyupo:

—Iri dekore síka yure! Mũ yure símakũ, yũ neõ dupaturi ñemesiburi opabirikoa. Irasũ ããrĩmakũ, i gobegure neõ dupaturi deko wãgo aaribirikoa pama, ãrĩyupo.

¹⁶ Jesús igore ãrĩyupo:

—Mũ marãpũre siiuگو waaka! Ìgũrẽ siiu, õõgue Ìgũ merã dupaturi aarika! ãrĩyupo.

¹⁷ Igo Ìgũrẽ yũjuyupo:

—Yũ, marãpũ marìgõ ããrã.

* **4:10** Jn 11.25: Jesús ãrĩmi: —Yũ boanerãrẽ masãmakũ irigu, Ìgüsãrẽ okari sígũ ããrã. Yure buremugũ boadigue ããrĩkeregũ, okagakumi. Jn 14.6: Jesús ãrĩmi: —Yũ dita Yũpũ purogue waari maa irirosũ ããrã. Yũ diayema ããrĩrĩrẽ masakare masìmakũ irigu, Ìgüsãrẽ okamakũ irigu ããrã. Yũ merãta Yũpũ purogue waarãkuma.

Jesús igore ārīyupu:

—M_u y_ure: “Marāp_u marīgō āārā”, ārīgō, diayeta y_uja.

18 M_u su mojōmarā ūma merā marāp_ukasidi_b. Dapagora m_u merā āārīgū m_u marāp_u diaye āārībemi, m_u ĩgūrē neō mojōsuabirib_u. Irasiriro m_u y_ujari diayeta āārā.

19 Īgū irasū ārīmakū pégo, ārīyupu:

—“M_u Marīp_uya kerere weredupiyurimasū āārīkoa”, āri gūñāa y_u.

20 G_ua ñekūsāmarā Samaria marā sig_u ūtāūgue Marīp_ure b_uremunerā āārīmā. M_usā judío masaka gap_u guare: “Jerusalēgue Marīp_ure b_uremurō āārā. Irogue Marīp_ure b_uremurā waaka!” ārā guare m_usā, ārīyupu.

21 Igo irasū ārīmakū pégu, Jesús āsū ārīyupu:

—Y_u werenírīrē péka! P_urugue m_usā i ūtāūguere, Jerusalēguedere Marīp_ure b_uremurā waabirikoa. M_usā irasiriburo mérōgā d_uyāa.

22 M_usā Samaria marā m_usā b_uremugūrē masībea. G_ua judío masaka gap_u g_ua b_uremugūrē ōārō masīa. Īgū masakare taubu judío masaku āārīmi.

23 Marīp_ure diayeta b_uremurā ĩgūsāya y_uj_upūrārīgue b_uremurākuma. Marīp_u ĩgūrē b_uremurārē āsūta b_uremurō gāāmemi. Īgūrē āsū b_uremuripoe ejaro, dapagorare ejasiāa.

24 Marīp_u deyomarīgū āārīmi. Irasirigu ĩgūrē b_uremurāya y_uj_upūrārīgue āārīmi. Irasirirā ĩgūsāya y_uj_upūrārīgue diayeta ĩgūrē b_uremurō gāamea ĩgūsārē, ārīyupu.

25 Īgū irasū ārīmakū, ĩgūrē ārīyupu:

—Y_u masīa. Mesías, Marīp_u iriudi Cristo aarigukumi. Īgū aarigū, marīrē āārīpererire weregukumi, ārīyupu.

26 Igo irasū ārīmakū pégu, āsū āri deyoromuyupu:

—Y_u m_u merā werenígū Marīp_u iriudita āārā, ārīyupu Jesús.

27 Īgūsā irasū weretamuripoe g_ua baari wajarirā ejanerā Jesús p_urogue goedujajabu. Īgū sugo nomeō Samariamo merā werenímakū ĩārā, ĩagukakōābu. Īgūrē neō: “¿Ñeonorē gāāmeari? o ¿ñeonomarē igo merā wereniari?” āri sērēñabirib_u Jesure.

28 P_uru nomeō igo deko wárisorore irota béodobokōā, makāgue waakōāmo. Irogue ejaro, masakare wereyupu:

29 —Nāka, m_usāde ĩārā aarika! Sōō sug_u ūm_u āārāmi. Īgū āārīpereri y_u irideare masīpeokōāmi, irire werepeokōāmi y_ure. ¿Īgū Cristo, Marīp_u iriudi āārīkuri? ārīyupu igoya makā marārē.

30 Igo irasū ārīmakū pérā, Jesús p_urogue ĩgūrē ĩārā waañurā.

31 Īgūsā Īgū p_uro aariburi dupiyuro g_ua ĩgūrē ārīb_u:

—Bueg_u, g_ua murē āiriadea baarire baaka! āri sīadib_u.

32 Jesús gap_u guare ārīmi:

—Y_u baari opāa, irire m_usā masībea.

33 Īgū irasū ārīmakū pérā, g_ua basi āsū āri gāme sērēñap_urorib_u:

—¿Gajipoe irirā gajirā ĩgūrē baari ejoayuri? ārīb_u.

34 Jesús gap_u guare ārīmi:

—Y_ure iriudi gāāmerīrē irigu, ĩgū y_ure moādoredeare iriyuwarikug_u, baayapigu irirosū āārā.

35 M_usā āsū ārā: “Wapikurā abe d_uyāa, ĩgūsā otedea d_uka sīburo”. Y_u gap_u m_usārē āsū ārā: “Īgūsā otederore ĩāka! D_uka borerire searipoe ejasiāa”.

³⁶ Sugũ otedea dukare searimasũ ĩgũ moãdea wajare wajatami. Marĩpũya werenĩrĩrẽ weregũ ĩgũ irirosũ ããrĩmi. ĩgũ wererire pérã, yure bũremuma. Irasirirã ãmũgasigwe perebiri okarire oparãkuma. ĩgũsã, ĩgũ otedea duka seari irirosũ ããrĩma. Irasirirã oterimasũ, ĩgũ otedea dukare searimasũ irirosũ ããrĩrã, mũsuyama, masaka yure bũremumakũ ĩãrã.

³⁷ Masaka ãsũ ãrĩ werewũakuma: “Sugũ masakũ otekumi. Pũrũ gajigũ i otedea dukare seakumi”, ãrĩkuma. ĩgũsã irasũ ãrĩ werewũadea diayeta ããrã.

³⁸ Iripoegwe Marĩpũya werenĩrĩrẽ weredupiyunerã oterimasã irirosũ ããrĩnerã ããrĩmã. Dapagora yũ mũsãrẽ iriua. Mũsã ĩgũsã iripoegwe otedea dukare searimasã irirosũ ããrã. Irasirirã ĩgũsã moãdea wajare mũsã wajatarã irirosũ ããrã. ĩgũsã moãderogwe moãwekabejarã irirosũ irirã yãa, ãrĩmi Jesũs.

³⁹ Samariamo makãgwe ejadero pũrũ: “Sõõ ããrãdi ããrĩpereri yũ irideare masĩpeokõãmi”, ãrĩmakũ pérã, wãrã iri makã marã Jesũre bũremuũurã.

⁴⁰ Irasirirã Jesũs pũro aarirã, ĩgũrẽ: “Gũa merã dujaka!” ãrĩ sãrẽma. ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pãgũ, Jesũs ĩgũsã merã penũ dujami.

⁴¹ ĩgũ wererire pérã, gajirãde wãrã ĩgũrẽ bũremuma.

⁴² Irasirirã nomeõrẽ ãrĩma:

—Gũa mũ wereadea ditare pérã, Jesũre bũremuadabũ. Dapagora tamerãrẽ gũa basi ĩgũ wererire pãsã, ĩgũrẽ bũremua. Gũa masĩa. ĩgũ diayeta Marĩpũ iriudi, i mũmũ marãrẽ peamegwe waabonerãrẽ taugũ ããrĩmi, ãrĩma.

Jesũs Galilea nikũ marã opũ dokamũ magũrẽ taudea

⁴³ Jesũs penũ Samariague ããrãdi, Galilea nikũgwe waami.

⁴⁴ Iro dupiyuro Jesũs ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: “Marĩpũya kerere weredupiyugwe ĩgũya nikũ marã ĩgũrẽ bũremubema”, ãrĩdi ããrĩmi.

⁴⁵ Galileague ejamakũ, iro marã ĩgũrẽ õãrõ bokatĩrĩrĩeãma. Iro dupiyuro ĩgũsãde Jerusalẽgue pascua bosenu ĩãrã ejanerã ããrĩmã. Irasirirã ããrĩpereri Jesũs iroque irideare ĩãnerã ããrĩmã.

⁴⁶ Jesũs Galileague ejadero pũrũ, Canã wãĩkũri makãgwe ĩgũ dekoreta igui deko iridea makãgwe goemi. Iri makãguere sugũ Galilea marã opũ dokamũ ããrĩmi. ĩgũ magũ Capernaum wãĩkũri makãgwe ããrĩgũ, pũrĩrikũgũ iriyupũ.

⁴⁷ Irasirigũ opũ dokamũ, Jesũs Judeague ããrãdi ĩgũ Galileague ejari kerere pãgũ, Jesũs pũro aarĩmi. ãsũ ãrĩ sãrẽmi ĩgũrẽ:

—Yũ magũ boabu iriami. ĩgũrẽ taubosagũ aarika! ãrĩmi.

⁴⁸ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pãgũ, Jesũs ãrĩmi:

—Marĩpũ turari merã yũ iri ĩmurĩrẽ ĩãbirikererã, neõ yure bũremubea mũsã, ãrĩmi.

⁴⁹ Opũ dokamũ gapũ Jesũre ãrĩmi:

—Gũa Opũ, yũ magũ boaburo dupiyuro aarika!

⁵⁰ Jesũs ĩgũrẽ ãrĩmi:

—Mũya wiigwe dujãaka! Mũ magũ okagũkumi, ãrĩmi.

Opũ dokamũ, ĩgũ irasũ ãrĩrĩrẽ pãgũ, bũremurĩ merã ĩgũya wiigwe dujãakõãmi.

⁵¹ ĩgũya wiigwe ejawãgãrĩripoe ĩgũrẽ moãboerã bokatĩrĩ wereũurã:

—Mũ magũ okami, ãrĩũurã.

⁵² ĩgũsã irire ãrĩmakũ pãgũ: “¿Naásũ ããrĩmakũ õãrĩ?” ãrĩ sãrẽũayupũ. ĩgũsã ĩgũrẽ ãrĩũurã:

—Ñamika goerĩpoe pũrũgãta nimakũri tariabu ĩgũrẽ, ãrĩũurã.

⁵³ Irasū ārimakū pégu, Īgū pagu āriyuru: “Jesús yure: ‘Mu magū okagakumi’, āri wereripoeta nimakuri tariakuyo”, āriyuru. Irasirigu, āāripererā Īgūya wii marā merā Jesúre buremyuru.

⁵⁴ Jesús Judea āārādi dupaturi Galileague ejadero puru, opu dokamu magūrē Īgū tauadea merā Caná wāikuri makāgue pea Marīpu turari merā iri ĩmumi.

5

Jesús duru buadire taudea

¹ Puru Jesús Jerusalēgue judío masaka bosenu ĩāgū waami.

² Iri makā turo sārīōgue su makāpuro “Oveja” wāikuri makāpuro puro wári gobe deko gobe Īgūsā icidea gobe āārībú. Iri gobe hebreo ya merā “Betzata” wāikubu. Iri gobe tarogue su mojōma taridupabu tīaīa marīri āārībú.

³⁻⁴ Iri taridupabugue wārā masaka pūrīrikurā oyama. Koye ĩāmerā, waa-masīmerā, guburi buasūnerā āārīmá. Gajipoere Marīpore wereboegu iri gobegue dijajanayuru. Irogue dijajagu, dekore gāmeñamakū irinayuru. Īgū irasiriadero puru, iri gobegue buañajāpurorigano Īgū sīrīrērē tarisūnayuru. Irasirirā deko gāmeñaburire yūrā irogue oyama.

⁵ Irogue sugu duru buadi oyami. Īgū treinta y ocho bojorigora pūrīrikugu āārīyuru.

⁶ Jesús iri gobe turo tariwāgāgū, ĩi buadi oyagure ĩāmi. “Yoaripoe pūrīrikugu āārīmi”, āri masīkōāmi. Irasirigu Īgūrē āsū āri sērēñami:

—¿Mu pūrīrikurire taumakū gāāmerī? ārīmi.

⁷ Īgū Jesúre yujumi:

—Yu Opu, sugu yure iritamugū neō mámi. Deko gāmeñamakū, yu iri gobe ñajādumamakū, gajirā yu dupiyuro ñajāpurorinama, ārīmi.

⁸ Jesús Īgūrē ārīmi:

—Wāgānugāka! Mu oyarore āīaka! ārīmi.

⁹ Irasū ārimakūta, Īgū pūrīrikuri tarību. Irasirigu wāgānugā, Īgū oyarore tuūtūrā, āīākōāmi. Jesús Īgūrē tauadeanu judío masaka siñajārīnu* āārībú.

¹⁰ Irasirirā judío masaka oparā Jesús tausūadi Īgū oyarore āīāmakū ĩārā, Īgūrē ārīñurā:

—Dapagā marī siñajārīnu āārā. Mu oyarore kōāgū, marī dorerire tarinugāgū yāa, ārīñurā.

¹¹ Īgū Īgūsārē yujuyuru:

—Yure tauadi: “Mu oyarore āīaka!” ārāmi.

¹² Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūrē āsū āri sērēñañurā:

—Irire marē irasū ārādi, ¿noāno āārārī?

¹³ Jesús buadire tauadero puru, iro āārīrā masaka wārā watopegue waakōāmi. Irasirigu buadi āārādi Īgūrē tauadire: “Īgūta āārīmi”, āri masībiriayuru.

¹⁴ Puru Jesús Marīpuya wiigue Īgūrē bokajagu, ārīmi:

—Pemasīka! Dapagorare mu pūrīrikuri marīgū āārā. Irasirigu ñerīrē irinemobirikōāka! Dupaturi ñerīrē irigu, mu pūrīrikadero nemorō ñerō tarigukoa, ārīmi.

¹⁵ Īgū irasū ārādero puru, buadi āārādi judío masaka oparā purogue waa, Īgūsārē wereyuru:

* 5:9 Judío masaka siñajārīnu, sábadō āārā.

—Yure tauadi Jesús wāikugū āārīmi, āīyupū.

16 Irire pérā, judío masaka oparā Īgūsā siñajārīnu āārīmakū Jesús buadire tauadea waja Īgūrē ñerō iripurori, wējēduadiñurā.

17 Īgūsā Īgūrē ñerō iriduamakū Īāgū, Jesús Īgūsārē āīmi:

—Yupū piriro marīrō moāgū yāmi. Yude moāa, āīmi.

18 Īgū irire āārīmakū pérā, judío masaka oparā dupiyuro Īgūrē wējēduadero nemorō wējēduadiñurā. Īgūsā siñajārīnu āārīmakū buadire Īgū tauadea waja, Īgū Marīpūre: “Yupū”, āīrī waja Īgūrē irasū wējēduadiñurā. “Īgū: ‘Yupū’, āīrīgū, Īgū basi: ‘Yū Marīpū suro merā āārā’, āīrīgū yāmi”, āī gūñañurā.

Jesús Īgū Pagū Īgūrē dorerosūta Īgū iririre weredeā

19 Irasirigū Jesús Īgūsārē āsū āī weremi:

—Diayeta musārē werea. Yū Marīpū magū yū gāāmerō neō iribea. Yupū iririre Īāgū, iri ditare yāa.

20 Yupū yure Īgū magūrē maīmi. Irasirigū āārīpereri Īgū iririre yure Īmumi. I dapagorare Īgū turari merā yū iridea nemorō gajire yure iridoregukumi. Īgū turari merā irire yū iri Īmumakū Īārā, Īāgukarākoa musā.

21 Yupū boanerārē masū, okari sīrōsūta yude yū okari sīduarārē sīgukoa.

22 Yupū masaka ñerō iridea waja Īgūsārē wajamoābemi. Yū gapūre āārīpereri Īgū turari pīmi, Īgūsārē wajamoābure.

23 Āārīpererā Īgūrē buremurōsūta yudere buremuburo, āīrīgū, yure irasiridoremi. Yure Īgū magūrē buremumerā Yupūdere buremubema. Īgū yure iriudi āārīmi.

24 “Diayeta musārē werea. Yū werenīrērē pérā, yure iriudire buremurā, āmugasigue Yupū merā prebiri okari opama. Wajamoāsūbirikuma. Īgūsā prebiri peamegue waabonerā tarisiamā.

25 Diayeta musārē werea. Peamegue waabonerā yū Marīpū magū werenīmakū péripoe dapagorare ejasiāa. Yū wererire pérā, yure buremurā Marīpū merā okarākuma.

26 Yupū masakare okari sīgū āārīmi. Irasirigū yū Īgū magūrē Īgū irirosūta Īgūsārē okari sīmakū yāmi.

27 Yū āārīpererā tīgū āārā. Irasirigū Yupū yure masaka ñerō iridea waja Īgūsārē wajamoādoremi.

28 Musā ire pérā, pégukabirikōāka! Sunū boanerā āārīpererā yū werenīmakū pérākuma.

29 Īgūsā, yū werenīmakū pérā, masāgoberigue āārīnerā masā, wiripereakōārākuma. Ōārīrē irinerā masārākuma, āmugasigue prebiri okari opamurā. Ñērī irinerā gapū masārākuma, prebiri peamegue wajamoāsūmurā.

Jesús Īgūyamarē werenemodeā

30 Yū gāāmerō neō irimasībea. Yupū yure iriudi gāāmerērē, Īgū yure masakare wajamoādorerosūta yāa. Irasirigū Īgūsārē wajamoāgū diayeta yāa.

31 Yū basi: “Yū Marīpū magū Īgū iriudi āārā”, āī weremakū: “Mū werenīrē neō diaye āārībea”, āīrībukoa musā.

32 Gajigū āārīmi yaamarē weregū. Īgū Yupū āārīmi. Īgū yaamarē wereri diayeta āārā. Irire yū ōārō masīa.

33 Musā gajirārē Juārē masakare wāīyerimasūrē yaamarē sērēñadorerā iriubū. Īgūde yaamarē diayeta weremi.

34 Y^u gapu sugu masakure yare: “Maripu iriudi aarimi”, ari werebure neo amabea. Irasu amabirikeregu, Juan yaamaré weredeare: “Diyeta aara”, ari werea, musa yare baremu, peamegue waabirikoa, ari gu.

35 Juan musare siagodiru irosu aarimi. Igu wereri siagodiru ujugoro irosu aaribu. Igu wererire pera, yoawayaripoe musa usayadiba.

36 Juan weredeare nemoro yu iriri mera yu aaririkurire masisa. Yuru turari mera Igu yare iriyuwarikadorediare irigu yaa. I mera yare Igu iriudi aaririre masisa.

37 Yuru yare iriudi, yaamaré oaro weremi. Igu irasu werekeremaku, Igu werenirire musa neo pebea. Igu deyorire neo iabea.

38 Yure Yuru iriudire musa neo baremubea. Irasirira Iguya kerere neo peduripbea.

39 Yuruya wereniri gojadea pure musa oaro buenikoa. “Gua i pure buera, Maripu mera perebiri okarire bokariko”, ari guiaa musa. Iri puguere yaamaréta gojasudero aaribu.

40 Iri puguere yaamaré irasu gojasukeremaku, musa gapu yare gaamebea. Irasirira i okari yu sirire opabiriko.

41 Masakare yaamaré oaro werenimurare amabea.

42 Yu musa masaka aaririkurire masia. Musa Maripare maia meta aara.

43 Yuru gaamerosuta yu aarikeremaku, musa yare gaamebea. Gajigu gapu Igu basi Igu gaamer oarimaku, musa Iguare gaamerako.

44 ¿Nasirira yare baremubukuri musa? Musa basi: “Oaro yaa”, ari game werenirire gaamea. Maripu sugu aarigu musare: “Oaro yaa”, ari wereniri gapure gaamebea.

45 Musa yare gaamebiri waja: “Igu Pagugure guare weresagukumi”, ari guabirikoa! “Moisés dorerire irira, Maripu mera oaro aarirako”, ari guakeremaku, Moisés gapu musare weresagukumi.

46 Moisés Igu gojadea puge yaamaré gojadi aarimi. Irasirira Igu gojadeare baremurá, yadere baremuboayo musa.

47 Moisés gojadeare musa barenumerá, ¿nasirira yu wereri gapure baremubukuri? ari mi Jesús.

6

Jesús cinco mil amare baari ejodea (Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

1 Jesús Jerusalégue dupu baadire taudero paru, gua Igu buera Igu mera Galilea waikuri ditaru gaji koepugue taribujabu. Iri ditaruta “Tiberias” waikubu.

2 Masaka Jesús Igu turari mera puririkurare taumaku iasia, wara Iguare tuya.

3 Ditaru gaji koepugue Igu ejadero paru, gua mera utaugue muria, doami.

4 Irinu judio masaka bosenu, pascua bosenu ejaburo meroga dayabu.

5 Jesús wara masaka Igu puro aarimaku Igu, Felipe sefenami:

—¿Noogue mari isa masaka aariperera baaburire wajarirakuri? ari mi.

6 Jesús Igu basi Igu iriburire masakeregu: “Felipe yure, ¿naasu yujuguri?” ari gu, irasu ari mi.

7 Felipe Iguare yujumi:

—Mari dosciento nuri moadea waja wajataropa pa duparu wajari, masakare mari gueremaku, neo ejabiriko, ari mi.

⁸ Īgū irasū ārimakū pégu, gwa merāmu Andrés, Simón Pedro pagamu Jesúre ārimi:

⁹ —Ōō īi majīgū su mojōma pā duparu, pērā waaí opami. Masaka gapu wárāgora āārima. Irasiroo ĩgūsārē baari neō ejabirikoā.

¹⁰ Īgū irasū ārimakū pégu, Jesús guare ĩgū buerārē ārimi:

—Masakare āārīpererārē doadoreka! ārimi.

Iro oārō tákuro āārībú. Irasirirā iri weka doama. Ūma ditare keomakū, cinco mil gora āārimā.

¹¹ Īgūsā eja doaperemakū ĩāgū, Jesús pā duparure āi, Marīpue: “Ōāa”, āri, usuyari sīmi. Irasiri odo, guare āārīpererā iro doarārē irire gueredoremi. Waaidere gueredoremi. Irasirirā āārīpererārē ĩgūsā baaduaropa guereyobu.

¹² Īgūsā yapimakū ĩāgū, Jesús guare ĩgū buerārē ārimi:

—Īgūsā baaduarire seaka! Ubugorata kōmobukoa, ārimi.

¹³ Su mojōma pā duparure masaka baaduarādeare seasārā, pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora utaudobobu.

¹⁴ Masaka Jesús Marīpu turari merā ĩgūsārē baari sīmakū ĩārā, āsū ārima:

—Diayeta āārā. “Īi Marīpuya kerere weredupiyurimasū i ūmugue aaribu āārāyupu”, ĩgūsā ārīdita āārīmi.

¹⁵ Irasirirā Jesúre turaro merā āia, ĩgūsā Opū āārībure sóoduarā iriadima. Īgū gapu irire masakōāmi. Irasirigū dupaturi sugata ūtāugue marīākōāmi.

Jesús deko weka waadea

(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶ Naītīwāgāriripoe āārimakū, gwa ĩgū buerā ditarugue buabu.

¹⁷ Buaja, doódirugue űajāa, Capernaugue taribujapuroribu. Naītīārōgue iribu. Jesús gwa purogue ejabirimi dapa.

¹⁸ Gwa taribujamakū, mirū buro wējāpuwāgāribu. Pagari makūrī wāgābu.

¹⁹ Su mojōma kilómetro gwa waadero puru, guayaru puro Jesús deko wekague aarimakū ĩābu. Īgū irasū aarimakū ĩārā, buro güibu.

²⁰ Jesús gapu guare ārimi:

—Ūta āārā. Güimerāta!

²¹ Īgū irasū ārimakū pērā, gwa ĩgūrē oārō bokatīri űajādorebu. Īgū űajādero puru, mata gwa waaderoguerē ejabu.

Masaka Jesúre āmadea

²² Gajinu gapu masaka ditaru gaji koerugue dujanerā iri űamirē guayaru suru dujadiru merā gwa taribujamakū, Jesús gwa merā waabirideadere masīnurā.

²³ Iroque ĩgūsā āārīpoere gaji doóriduparu Tiberias wāikuri makāgue āārādea duparu, Jesús Marīpue: “Ōāa”, āri, usuyari sī, masakare baari gueredero puroweyague ejayuro.

²⁴ Irasirirā Jesús, gwa ĩgū buerā marīmakū ĩārā, iri doóriduparugue űajāa, Capernaugue taribujañurā Jesúre āmarā waarā.

Jesús pā irirosū ĩgū āārīmarē weredea

²⁵ Ditarure taribuja, Jesúre bokajarā, ĩgūrē sērēñama:

—Buegu, ¿naāsū āārimakū oōguere aarari mu? ārima.

²⁶ Jesús ĩgūsārē ārimi:

—Diayeta musārē werea. Ūu Marīpu turari merā iri ĩmurirē ĩakererā, ĩgū iriudi ūu āārīrērē buremubea. Irasirirā, ūu musārē ejodeare baayapinerā dita āārīsīā, yure āmāa.

27 Mũsā baari pereburi gapũ ditare wajatamurā, moābirikōāka! Gaji baari yũ āārĩpererā tĩgũ sĩburi gapũre āmaka! Iri baarire āmarā, Marĩpũ merā perebiri okari oparākoa. Yũpũ yũre irire mũsārē sidoregũ āārĩmi. Īgũ iriudi yũ āārĩrĩrē mũsārē ĩmusiami, ārĩmi.

28 Īgũ irasũ ārĩmakũ pērā, Īgũrē sērēñama:

—¿Nasirĩrākuri Marĩpũ iridorerire oārō iriyuwarikũmurā?

29 Jesũs Īgũsārē yũjumi:

—Marĩpũ mũsārē iridoreri āsũ āārā. Yũre Īgũ iriudire bũremudoremi, ārĩmi.

30 Īgũ irasũ ārĩmakũ pērā, Īgũrē ārĩma:

—Gũare mũrē bũremudoregũ, ¿ñeénořē mũ turari merā iri ĩmugũkuri? ¿Naásũperire iri ĩmugũkuri?

31 Masaka marĩrōgue marĩ ñekũsāmarā maná wāĩkũrĩre baanerā āārĩmá. Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ārĩderosũta ũmũgasima baarire Īgũsārē sidi āārĩmĩ, ārĩma Jesũre.

32 Īgũsā irasũ ārĩmakũ pégũ, Jesũs Īgũsārē ārĩmi:

—Diayeta mũsārē werea. Moĩsēs ũmũgasima baarire mũsārē sĩbiridi āārĩmĩ. Yũpũta baari ũmũgasima, diayemarē mũsārē sĩgũ āārĩmi.

33 Yũ ũmũgasigue āārĩdi Marĩpũ iriudi, Īgũ baari irirosũ āārĩgũ, i ũmũ marārē okari sĩgũ āārā, ārĩmi.

34 Īgũ irasũ ārĩmakũ pērā, Īgũrē ārĩma:

—Gũa Opũ, iri baarire gũare sĩnĩkōāka!

35 Jesũs Īgũsārē ārĩmi:

—Yũ okarĩre sĩgũ, baari irirosũ āārĩgũ āārā. Yũre tũyagũ, neō ũaboabi irirosũ āārĩgũkumi. Yũre bũremugũ, neō ñemesibubi irirosũ āārĩgũkumi.

36 Dupiyuro yũ mũsārē ārĩderosũta, mũsā gapũ yũre ĩākererā, bũremubea dapa.

37 Āārĩpererā Yũpũ yũre sĩnerā yũre tũyarākuma. Īgũsārē yũ neō béobirikoa.

38 Ūmũgasigue āārĩdi yũ gāāmerĩrē irĩgũ aarĩgũ meta irĩbũ. Yũre iriudi gāāmerĩ gapũre irĩgũ aarĩbũ.

39 Yũre iriudi āsũ gāāmemi. Īgũ yũre sĩnerārē neō sugũre yũ dedeubirimakũ gāāmemi. I ũmũ peremakũ, yũ Īgũsārē masũmakũ gāāmemi.

40 Yũpũ yũre iriudi āārĩpererā yũre Īgũ magũrē ĩārā, yũre bũremurā Īgũ merā perebiri okarĩre opamakũ gāāmemi. Irasĩrĩgũ i ũmũ peremakũ, Īgũsārē masũgũkoa, ārĩmi Jesũs.

41 Jesũs: “Yũ ũmũgasigue merā dijarideya baari irirosũ āārĩgũ āārā”, ārĩrĩrē pērā, judĩo masaka oparā Īgũrē werewũama.

42 Āsũ ārĩma:

—¿ĩĩ Jesũs, Josē magũ āārĩberĩ? Marĩ Īgũ pagũ, Īgũ pagore masĩa. ¿Nasĩrĩgũ Īgũ: “Ūmũgasigue āārĩdi dijarĩbũ”, ārĩrĩ?

43 Īgũsā irasũ ārĩmakũ pégũ, Jesũs āsũ ārĩ yũjumi:

—Mũsā yũre werewũarĩre pĩrĩka!

44 Neō sugũ Īgũ gāāmerō yũre tũyabĩrikumi. Yũpũ gapũ yũre iriudi masaka yũre bũremumakũ irĩgũ āārĩmi. I ũmũ peremakũ, yũre bũremurārē masũgũkoa.

45 Marĩpũya kerere weredupiyunerā āsũ ārĩ gojanerā āārĩmá: “Marĩpũ āārĩpererārē buegũkumi”. Irasĩrĩrā āārĩpererā Yũpũya buerĩre pé bũremurā, Īgũyare masĩrā yũre tũyarākuma.

46 'Neõ sugu masaku Yurure ãgũ mámi. Yu suguta ãgũ merã ããrĩdi ãgũrẽ masĩa.

47 Diayeta musãrẽ werea. Yure buremugũ Yuru merã perebiri okari opami.

48 Yu baari irirosũ ããrĩgũ okari sũgũ ããrã.

49 Musã ñekũsãmarã masaka marĩõgue manarẽ baanerã ããrĩmã. Irire baakererã, boanerã ããrĩmã.

50 Yu umugasigue merã dijaridea baari gapure werea. Irire baagu, neõ boabirikumi.

51 Yu umugasigue merã dijaridea baari okari sũrĩ irirosũ ããrĩgũ yuta ããrã. I baarire baagu, Yuru merã okanigukumi. I baari yu sũrĩ, yaa dupu ããrã. I umu marã Yuru merã okanĩkõãburo, ãrĩgũ, yaa dupure sigukoa, ãrĩmi Jesús.

52 ãgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, judío masaka oparã ãgũsã basi gãme guaseo, ãsũ ãrĩma:

—¿Nasirigu marĩrẽ ãgũya dupure baadoregu sibukuri?

53 ãgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Jesús ãrĩmi:

—Diayeta musãrẽ werea. Yu ããrĩpererã tũgũ ããrã. Musã yaa dupure baamerã, yaa díre iirimerã okari opabea.

54 Yaa dupure baagu, yaa díre iirigu, Yuru merã perebiri okari opami. I umu peremakũ, ãgũrẽ masũgukoa.

55 Yaa dupu diayema baari ããrã. Yaa dí diayema iiriri ããrã.

56 Yaa dupure baagu, yaa díre iirigu yu merã õãrõ ããrĩmi. Yude ãgũ merã õãrõ ããrã.

57 Yuru yure iriudi okanígũ ããrĩmi. ãgũ okanígũ ããrĩsĩã, yudere okanímakũ yámi. Irasirigu yure baagure yu irirosũ okanímakũ irigukoa.

58 Yu irire ãrĩgũ, umugasigue merã dijaridea baarire werea. I baari, manã musã ñekũsãmarã baadea irirosũ ããrĩbea. ãgũsã irire baakererã, boanerã ããrĩmã. Umugasigue merã dijaridea baari gapure baaguno, okanĩkõãgukumi, ãrĩmi Jesús.

59 Jesús Capernaugue judío masaka nerẽrĩ wiigue buegu, irire weremi.

Jesús werenĩrĩrẽ pérã perebiri okari opaburire weredea

60 ãgũ irasũ ãrĩ buemakũ pérã, wárã Jesúre tuyarã ãsũ ãrĩ gãme werenĩma ãgũsã basi:

—ãgũ wereri marĩ pémakũ, diasagorãa. ¿Noã ire bokatũbukuri? ãrĩma.

61 ãgũsã werenĩrĩrẽ Jesús pékõãmi. Irasirigu ãgũsãrẽ sãrẽñami:

—¿Yu wererire péduabirikuri?

62 Yu ããrĩpererã tũgũ yu ããrĩderogue murĩãmakũ ããrã, ¿naásũ gũñabukuri musã?

63 Õãgũ deyomarĩgũ masakare okarire sĩmi. ãgũsãya dupu gapu ãgũsãrẽ okamakũ irimasĩña máa. Yu wererire pérã Õãgũ deyomarĩgũ okari sũrĩrẽ opama.

64 Irasũ ããrĩkeremakũ, gajirã musã merãmarã gapu yure buremubema dapa, ãrĩmi Jesús.

Neõgoraguere ãgũrẽ buremumerã ããrĩmurãrẽ, irasũ ããrĩmakũ ãgũrẽ wẽjẽduarãguere ãgũrẽ imubure masĩsiayupu.

65 ãsũ ãrĩmi:

—ãsũ ãrĩ wereabu musãrẽ. Neõ sugu ãgũ gããmerõ yure tuyabirikumi. Yuru, yure buremumakũ irigu ããrĩmi. ãgũ irasiribirimakũ, neõ suguno yure buremubirikukumi, ãrĩmi Jesús.

66 ãgũ irasũ ãrĩrĩrẽ pérã, wárã Jesúre tuyanerã neõ tuyanemobirima.

67 Īgūsā irasirimakū ĭāgū, Jesús guare pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĭgū buerārē sērēñami:

—¿Musāde yare t̄yaduūrā yāri? āñimi.

68 Īgū irasū āñimakū pégu, Simón Pedro ĭgūrē yujumi:

—Gua Op̄, ¿noārē gua t̄yabukuri? M̄ wereri, guare Marīp̄ merā perebiri okari opamakū yāa.

69 Gua m̄rē b̄remusiāa. Gua ire masīsiāa. M̄ ōāgū, Marīp̄ iriudi āārā, āñimi.

70 Īgū irasū āñimakū pégu, Jesús guare āñimi:

—Ȳ m̄sārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē beyeb̄. Ȳ irasirik-eremakū, suḡ m̄sā merā āārīgū wātīyagu āārīmi.

71 Jesús irasū āñigū, Judae Simón Iscariote magūrē āñigū iriyup̄. Judas pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā gua merā āārīkereḡ, Jesúre wējēduarāguere ĭgūrē ĭmubu āārīmi.

7

Jesús pagupūrā ĭgūrē b̄remud̄abiridea

1 Jesús masakare irire buedero p̄r̄, Galilea nikūgue naagū waami. Judío masaka oparā ĭgūrē wējēduarire masīgū, Judea nikūguere āārīduabirimi.

2 Iripoere judío masaka ñekūsāmarā masaka marīrōgue āārīrā, wiirigā irideare gūñarī bosenu ebaburo dupiyuro āārīb̄.

3 Irasirirā Jesús pagupūrā ĭgūrē āñima:

—Ōōrē dujabita, Judeague bosenuērē ĭāgū waaka! Irasirirā irogue m̄ buerā m̄ turari merā iri ĭmurīrē ĭārākuma.

4 Masaka m̄rē masīmakū gāāmegū, m̄ turari merā iri ĭmurīrē āārīpererā ĭūrō iri ĭmugū waaka! Īgūsā ĭāberogue iribirikōāka! āñima.

5 Īgū pagupūrā āārīkererā, Jesúre b̄remubirima.

6 Irasirigu Jesús ĭgūsārē āñimi:

—Masaka ĭgūsā yare masīburo d̄yakoāa dapa. Musārē iri bosenuērē ĭārā waad̄namakū ōāgorāa.

7 ĭm̄ marā musārē ĭāturibema. Ȳ gap̄re ĭgūsā ñerō irideare ȳ weremakū ĭāturima.

8 Musā bosenuērē ĭārā waaka! Ȳre ȳ waaburo d̄yakoāa dapa. Irasirigu iri bosenuērē ĭāgū waabea dapa, āñimi Jesús.

9 Īgū irire ārādero p̄r̄, Galileague dujumi.

Jesús ĭgūsā wiirigā iri bosenuērē ĭāgū waadea

10 Īgū pagupūrā bosenuērē ĭārā waadero p̄r̄, Jesúde masaka ĭmurō marīrō waami, ĭgūsā ĭgū waarire masībirikōāburo, āñigū.

11 Iri bosenuērē judío masaka oparā ĭgūrē āmarā iriñurā. Āsū āñi sērēñañurā: —¿Noogue āārīkuri ĭgū? āñiñurā.

12 Wārā masaka Jesúyamarē werenīrā iriñurā. Gajirā: “Ōāgū āārīmi”, āñiñurā. Gajirā gap̄: “Ōāgū meta, masakare āñikatorikuḡ āārīmi”, āñiñurā.

13 Judío masaka oparārē gūrā, āārīpererā péurogue: “Jesús āsū āārīmi”, āñi werebiriñurā.

14 Jesús irogue eja, iri bosenu dekok̄narip̄o Marīp̄ya wiiḡue ñajāa, masakare buemi.

15 Īgū buemakū pérā, judío masaka oparā péguka, āsū āñima:

—Ī buebiridi āārīkereḡ, ¿nasirigu ōārō masīrī?

16 Īgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús Īgūsārē ārimi:

—Yu bueri, yaa meta āārā. Yure iriudiya bueri gapu āārā.

17 Marīpu gāāmerīrē iriduarā yu buerire pérā: “Marīpu Īgūrē buedorerosūta buemi. Īgū gāāmerō werebemi”, āirākuma.

18 Sugu Īgū gāāmerō weregu, gajirārē: “Īgū ōārō weremi”, āri būremumakū iriduagu āārimi. Gajigu Marīpu Īgūrē iriudi gāāmerīrē weregu gapu masakare: “Marīpu ōatarimi”, āri būremumakū yāmi. Īgū ārikatori marīrō diayeta weregu āārimi.

19 Moisés Marīpu doreri gojadea pūrē musārē pidi āārimi. Musā gapu neō sugu iri dorerire iribea. ¿Nasirirā musā yure wējēduari? ārimi.

20 Masaka Īgūrē ārima:

—Mu wātī űajāsūdi āārā. ¿Noā murē wējēduari?

21 Jesús Īgūsārē ārimi:

—Suñarō siñajārīnu āārimakū yu sugu pūrīrikugare taumakū ĩārā, musā āāripererā ĩāgukakōābu.

22 Iripoegue Moisés musā pūrā űmarē Īgūsāya dupuma gasirogārē* wiiridoredi āārimi. Īgū irire dorebuo dupiyuro musā űekūsāmarā irasirisianerā āārimā. Irasirirā musā majīrāgārē su mojōma pere gaji mojō űreru pērēbejarinurī waarō merā Īgūsā deyoadero puru siñajārīnu āārikeremakū, Īgūsārē irasirināa.

23 Irasirirā Moisés dorederosūta irirā, siñajārīnu āārikeremakū musā majīrāgā űmarē Īgūsāya dupuma gasirogārē wiiria. Siñajārīnu āārimakū yu sugure āāripereri Īgūya dupumarē ōāmakū iribu. ¿Nasirimurā yu merā guari musā?

24 Musā yu irideare ĩādero puru: “űerō irimi”, āri werewuabirikōāka! Yu irideare ōārō keoro pémasī odorāgue werenika! ārimi Jesús.

Jesús űmugasigue merā aaribú, āri weredeā

25 Īgū irasū āriripoere gajirā Jerusalén marā āsū āri werenima:

—¿Īi marī oparā wējēduagu meta āārīrī?

26 Īgū āāripererā ĩūrōgue buegu yāmi. Suguno gaputa Īgūrē gajino neō āribema. Gajipoe irirā marī oparā: “Īi diayeta Cristo, Marīpu iriudi āārimi”, ¿āri gūñabukuri?

27 Marī ĩi aariderore masīa. Cristo, Marīpu iriugu gapure aarimakū, Īgū āārideroquere masībirikoa. Irasirigu Cristo āāribirikumi ĩi, ārima.

28 Jesús Marīpuya wiigue bueripoe Īgūsā irasū āri werenimakū pégu, buro busuro merā āsū āri weremi:

—Musā yure masīa, ārā. Īgū aariderodere masīa, ārā. Yu gāāmerō aaribiribu. Yure iriudi keoro irigu āārimi. Musā Īgūrē masībea.

29 Yu Īgū purogue āārīdi āārīsīā, Īgūrē masīa. Īgūta yure iriumi, ārimi Jesús.

30 Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūrē peresu iridukererā, űeābirima. Īgū űerō tariburīnu duyabu dapa. Irasirirā Īgūrē űeābirima.

31 Gajirā wārā masaka Īgūrē būremuma. Āsū ārima:

* 7:22 Gn 17.1-14: Iripoegue Marīpu Abrahārē Īgū pūrā űmarē: “Yaarā āārīburo”, āriġū, Īgūsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārimi. Puru iri dorerire Moisére pidi āārimi. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturiarā iri dorerire irirā, Īgūsā pūrā űmarē su mojōma pere gaji mojō űreru pērēbejarinurī waarō merā Īgūsā deyoadero puru irasū yāma.

—Neõ sugũ, ñi nemorõ Marĩpũ turari merã iri ñmugũ mámi. Irasirigu ñi Cristo, Marĩpũ iriudi ããrĩmi.

Fariseo bumarã Jesúre peresu iridoredea

³² Fariseo bumarã, masaka Jesúre: “Ñi Marĩpũ iriudi ããrĩmi”, ãrĩrĩrẽ péñurã. Irasirirã ñgũsã paía oparã merã Marĩpũya wiire korerã surarare ñgũrẽ ñeã, peresu iridorerã iriuadiñurã.

³³ Irasirigu Jesús masakare ãsũ ãrĩmi:

—Yoaweyaripoe musã merã ããrĩgukoa. Pũũ yũre iriudi pũrogue waagukoa.

³⁴ Yũ ããrĩburore musã waamasĩbirikoa. Irasirirã yũre ãmakererã, neõ bokabirikoa.

³⁵ Ñgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, judío masaka oparã ñgũsã basi ãsũ ãrĩ gãme sêrẽñama:

—Ñgũ marĩrẽ: “Yũre musã neõ bokabirikoa”, ãrĩgũ, ¿noógue waagukuri? ¿Ñgũ judío masaka griego ããrĩrõgue makãrĩ waanerã pũrogue griego masakare buegũ waabukuri?

³⁶ Ñgũ marĩrẽ: “Yũ ããrĩburore musã waamasĩbirikoa. Irasirirã yũre ãmakererã, neõ bokabirikoa”, ãrĩrĩ, ¿naásũ ãrĩduaro iriayuri? ãrĩma.

Jesús okari sĩrĩ dekomarẽ weredea

³⁷ Ñgũsã bosenu iritũnurĩnu dupanũgora ããrĩmakũ, Jesús wãgãñgã, bũro busũro merã masakare ãsũ ãrĩ weremi:

—Nemesiburã yũ pũrogue iirirã aarika!

³⁸ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Yũre bũremurãya yũjũpũrãrĩguere okari sĩrĩ deko ñmayoro irirosũ ããrĩnkõãrokoa”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ, ãrĩmi.

³⁹ Jesús irire ãrĩgũ: “Yũre bũremurã Ñãgũ deyomarĩgũrẽ oparãkuma”, ãrĩgũ irimi. Jesús ñmũgasigue marĩaburo dupiyuro Ñãgũ deyomarĩgũ ejabirimi dapa.

Masaka dukawarideia

⁴⁰ Jesús ãrĩrĩrẽ pérã, gajirã ãsũ ãrĩma:

—Ñi diayeta Marĩpũya kerere weredupiyurimasũ: “Marĩ pũro aaribu ããrãyũpũ”, ñgũsã ãrĩdi ããrĩmi.

⁴¹ Gajirã ãsũ ãrĩma:

—Ñi, Cristo Marĩpũ iriudi ããrĩmi.

Gajirã gapũ:

—Cristo, ¿nasiribu Galileamũ ããrĩbukuri? ãrĩma.

⁴² Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ gojasũdero ããrĩbũ: “Cristo Marĩpũ iriubu, opu David parãmi ããrĩturiagu ããrĩgukumi. David deyoadea makã Belén wãĩkũrĩ makãgue deyoagukumi”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

⁴³ Irasirirã Jesúre surosũ gũñabirisã, gãme dukawariakõãma.

⁴⁴ Surãyeri Jesúre ñeã, peresu iriduakererã, iribirima.

Judío masaka oparã Jesúre bũremubirideia

⁴⁵ Irasirirã Marĩpũya wiire korerã surara Jesúre ñeãdorerã iriunerã, paía oparã, fariseo bumarã pũrogue goedujãñurã. Ñgũsã goedujajamakũ ñãrã, ñgũsãrẽ sêrẽñañurã:

—¿Nasirirã Jesúre ñeã, ãrĩbirari?

⁴⁶ Surara ñgũsãrẽ yũjũñurã:

—Neõ sugũ ñgũ irirosũ werenĩgũ mámi.

47 Īgūsā irasū ārimakū pérā, fariseo bumarā Īgūsārē āriñūrā:

—¿Musāde Īgū ārikatori merā weremakū: “Diayeta weremi”, āri būremurī?

48 Neō sugū marī oparā, neō sugū gūa fariseo bumarā Īgūrē būremugū mámi.

49 Sīisā masaka gapū Īgū wererire būremurā, Marīpū Moisére doreri pídeare masībema. Wajamoāsumūrā āārīma.

50 Nicodemo fariseo bumū iro dupiyuro ñami merā Jesúre Īāgū ejadi, Īgūsā merā āārīyupū. Īgūsā irasū ārimakū pégu, Īgūsārē āriyupū:

51—Marīrē doreri āsū ārā. Sugū masakū Īgū irideare weremakū marī péburo dupiyuro Īgūrē: “Ñerō iribū”, āri wajamoāmasībea, āriyupū.

52 Īgū irasū ārimakū pérā, āsū āri yujūñūrā:

—¿Mūde Īgū irirosū Galileamū āārīrī? Marīpūya werenírī gojadea pūrē bueka! Iri pūrē buegu: “Neō sugū Galileamū Marīpūya kerere weredupiyurimasū mámi”, āri masīgūkoa.

Emúu merā ñerō irigore weresādea

53 Īgūsā irasū ārādero pūgū, Īgūsāya wiirigue dujáakōñūrā.

8

1 Jesús gapū ūtāū Olivos wāikūdigue waami.

2 Gajinū gapū boyoripoe āārīmakū, Marīpūya wiigue waami doja. Īgū ejamakū Īārā, masaka āārīpererā Īgū pūro nerēma. Irasirigū eja doa, Īgūsārē buenūgāmi.

3 Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā sugo nomeōrē gajigū igo marāpū āārībi merā igo ñerō irigore bokajañūrā. Irasirirā Jesús bueripoe iri wiigue āārīpererā masaka ĩūrō igore āiñajānū, Jesúre ārīma:

4—Buegu, igo marāpūkūgo āārīkerego, gajigū merā ñerō irigore bokajabū.

5 Moisés Marīpū doreri gojadea pūgue igo nomeō irirosū irigonorē ūtāyeri merā dea wējēdoredi āārīmí. Mukoa, ¿naásū ārīrī?

6 “¿Naásū yujugūkuri?” ārīrā, Īgūrē irasū āri sērēñadima. “Īgū keoro yujūbirimakū, marī oparāguere weresārākoa”, āri gūñāñūrā. Īgūsā irasū sērēñamakū pégu, Jesús gapū muúbia doaja, níkūgue Īgūya mojōsūrū merā gojami.

7 Īgūsā Īgūrē sērēñaduúbirimakū pégu, Jesús wāgānugā, āsū ārīmi:

—Mūsā merāmū ñerō iribino igore ūtāye merā deapūroriburō.

8 Irasū āri odo, dupaturi muúbia doaja, níkūgue gojami doja.

9 Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūsā ñerī irideare pémasī, gūyasīrīrī merā, mūrā sugū pūgū, gajigū pūgū wīriapūrorima. Irasirirā Jesúre sugūta nomeō iro dujago merā pikōā, waakōāma.

10 Jesús wāgānugā, igore ārīmi:

—¿Noógue āārīrī mūrē weresānerā? ¿Neō sugū mūrē wajamoādoregū márī?

11—Mámi, yū Opū, āri yujūmo.

Igo irasū ārimakū, Jesús igore ārīmi:

—Yūde mūrē wajamoādorebea. Irasirigo waaka! Dupaturi ñerīrē neō irinemobirikōāka!

Jesús i amū marārē sīāgori sīgū āārīrīmarē weredeā

12 Jesús dupaturi masakare āsū āri weremi:

—Y_u i _um_u marārē sīāgori sīgū āārā. Y_ure t_uyarā naitīārōgue āārīrā irirosū āārībema. Boyorogue āārīrā irirosū āārīma. Irasirirā y_u okari sīrīrē oparākuma.

¹³ Īgū irasū ārīmakū pérā, fariseo bumarā ārīma:

—M_u basi m_u āārīrikurire werea. Irasiro m_u werenírī neō w_ujamáa.

¹⁴ Jesús Īgūsārē āsū ārī y_uj_umi:

—Y_u aariderore, y_u waaburodere y_u masīa. M_usā gap_u irire neō masībea. Irasirig_u y_u basi y_u āārīrikurire werekeremakū, y_u werenírī diayeta āārā.

¹⁵ M_usā i _um_u marā irirosū y_ure werewuáa. Y_u gap_u neō sug_ure m_usā irirosū werewuabea.

¹⁶ Y_u masaka āārīrikurire: “I gap_u oāa, i gap_u oābea”, ārīgū, keoro ārā. Y_u sug_uta y_u gāāmerō irire ārībea. Y_up_u y_ure iriudi merā irire irasū yāa.

¹⁷ M_usārē doreri gojadea pūgue āsū ārā: “Pērā masaka Īgūsā ĩādeare surosū weremakū: ‘Diayeta āārā’, ārī buremurō gāāmea”, ārī gojasūdero āārībū.

¹⁸ Y_u basi y_u āārīrikurire werea. Y_up_u y_ure iriudide y_u āārīrikurire weremi, ārīmi.

¹⁹ Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūrē sērēñama:

—¿Noógue āārīrī m_up_u?

Jesús Īgūsārē y_uj_umi:

—M_usā y_ure, Y_up_udere masībea. Y_ure masīrā, Y_up_udere masīboayo.

²⁰ Jesús irasū ārī wereg_u, Marīp_uya wiigue āārīmi. Masaka niyeru sīrā, Īgūsā sārī kūmarī puro āārīmi. Īgū ñerō tariburin_u ejabirib_u dapa. Irasirirā neō sug_u Īgūrē ñeā, peresu iribirima.

Jesús: “Y_u waaburore m_usā waamasībirikoa”, ārī weredea

²¹ Jesús dupaturi judío masaka oparārē weremi:

—Y_u āārīderogue waagukoa. Y_u waadero p_ur_u, m_usā y_ure āmarākoa. M_usā ñerī iridea waja, waja oparā boarākoa. Y_u waaburoguere m_usā waamasībirikoa.

²² Īgū irasū ārīmakū pérā, gāme sērēñama:

—¿Nasirigu: “Y_u waaburoguere m_usā waamasībirikoa”, ārīrī? ¿Īgū basi wējē boagukuri irasū ārīgū?

²³ Jesús Īgūsārē ārīmi:

—M_usā gap_u i _um_ugue āārīrā, i _um_u marā āārā. Y_u gap_u _um_ugasigue āārīdi, i _um_um_u meta āārā.

²⁴ Irasirig_u m_usārē: “M_usā ñerī iridea waja, waja oparā boarākoa”, ārāb_u. M_usā: “Y_u Īgū āārā*”, ārī wereadeare buremubirisīā, m_usā ñerī iridea waja, waja oparā boarākoa.

²⁵ Irasū ārīgū pérā Īgūrē sērēñama:

—¿Noāno āārīrī m_u?

Jesús Īgūsārē y_uj_umi:

—Buenagāgūgueta m_usārē: “Y_u Īgū āārā”, ārī weresiab_u.

²⁶ Y_u m_usāyamarē, m_usā ñerō iridea waja m_usārē w_ujamōāburire wered_uari, w_uari āārā. Y_ure iriudi gap_u diaye weremi. Irasirig_u Īgū weremakū y_u pédea ditare m_usā i _um_u marārē werea, ārīmi.

* 8:24 Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marīpure sērēñadi āārīmi: “Israel bumarā y_ure: ‘M_u iriudi wāi, ¿naásū āārīrī?’ ārī sērēñamakū, ¿naásū ārī weregukuri?’ Marīpu Īgūrē āsū ārīdi āārīmi: ‘Y_u wāi ‘YO SOY EL QUE SOY’ āārā. Irasirig_u Israel bumarārē āsū ārī wereka: ‘YO SOY y_ure m_usāguere weredoreg_u iriumi’, ārīka!’ ārīdi āārīmi. ‘YO SOY EL QUE SOY’, ārīrō: ‘Y_u āārīnīgūta āārā, o ĩgūta āārā y_u’, ārīduaro yāa.

²⁷ Jesús: “Yure iriudi”, ãrĩgũ, ĩgũ Pagureta werenĩgũ irimi. ĩgũsã gapũ irire pémasĩbirima.

²⁸ Irasirigũ Jesús ĩgũsãrẽ ãrĩmi:

—Yure ããrĩpererã tĩgũrẽ musã curusague pábiatũ ãiwãgũnũrãkoa. Musã irasũ irirã: “Yũ ĩgũ ããrã”, ãrĩ wereadeare: “Diayeta ããrã”, ãrĩ masĩrãkoa. Yũ gããmerõ neõ iribĩ, irasũ ããrĩmakũ Yũpũ yure buedea ditare yũ weregũ ããrĩrĩrẽ masĩrãkoa.

²⁹ Yure iriudi yũ merã ããrĩmi. ĩgũ gããmerĩ ditare irinía. Irasirigũ ĩgũ yure neõ béobemi.

³⁰ Jesús irasũ ãrĩmakũ pérã, wãrã masaka ĩgũrẽ bũremuma.

Jesús Marĩpũ pũrãyamarẽ, ñerõ irimasãyamarẽ weredeã

³¹ Jesús, judío masaka: “Marĩpũ iriudi ããrĩmi”, ãrĩ bũremurãrẽ ãsũ ãrĩmi:

—Yũ werenĩrĩrẽ bũremuduumerã, diayeta yũ buerã ããrã.

³² Irasirirã diayema ããrĩrĩrẽ masĩrãkoa. Irire masĩrã, ñerõ iririre pirirãkoa. Moãboeãnerã musã opũre wirianerã irirosũ ããrĩrãkoa.

³³ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, ĩgũrẽ ãrĩmi:

—Gũã Abraham parãmerã ããrĩturiarãgue ããrã. Irasirirã neõ gajirãyarã ĩgũsãrẽ moãboerã ããrĩbea. Irasirigũ: “Moãboeãnerã musã opũre wirianerã irirosũ ããrĩrãkoa”, ãrĩgũ, ¿naásũ ãrĩduagu irasũ ãrĩrĩ mu?

³⁴ Jesús ĩgũsãrẽ ãrĩmi:

—Diayeta musãrẽ werea. ããrĩpererã ñerĩrẽ irirã, ñerĩrẽ iridoreguyarã ĩgũ dokamarã irirosũ ããrĩmi.

³⁵ Sugũ moãboegu wii opũ magũ irirosũ neõ ããrĩbemi. Wii opũ magũ gapũ ĩgũ pagũya wiimũ ããrĩnikõãkumi.

³⁶ Yũ, ãmugasigue ããrĩgũ magũ ããrã. Irasirigũ musãrẽ ñerĩrẽ iridoreguyarã irirosũ ããrĩbirimakũ irigũ, diayeta moãboeãnerã musã opũre wirianerã irirosũ ããrĩmakũ irigũkoa.

³⁷ Yũ musã Abraham parãmerã ããrĩturiarire masĩ. Irasũ ããrĩkererã, musã yũ wererire péduabea. Irasirirã yure wẽjẽduãa.

³⁸ Yũpũ yure masĩmakũ irideare musãrẽ werea. Musã gapũ musãpũ dorerire yãa.

³⁹ ĩgũsã ĩgũrẽ ãrĩmi:

—Abraham gũã ñekũ ããrĩdi ããrĩmi.

Jesús gapũ ĩgũsãrẽ ãrĩmi:

—Musã diayeta Abraham parãmerã ããrĩturiarã ããrĩrã ĩgũ iriunaderosũta iririkũboayo.

⁴⁰ Yũpũ yure diaye wererire musãrẽ yũ werekeremakũ, yure wẽjẽduãa. Abraham gapũ musã irirosũ neõ irasiribiridi ããrĩmi.

⁴¹ Musã musãpũ irirosũta yãa.

ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, ãrĩmi:

—Gũã, pagũ marĩrã irirosũ ããrĩbea. Marĩpũ sugũta guapũ ããrĩmi.

⁴² Jesús ĩgũsãrẽ ãrĩmi:

—Yũpũ diayeta musãpũ ããrĩmakũ, musã yure maĩboayo. Yũ ĩgũ merã ããrĩdita õõ musã pũrogue aaribũ. Yũ gããmerõ aaribiribũ. Yũpũ yure iriumi.

⁴³ ¿Nasirirã yũ wererire pémasĩberi musã? Musã yũ wererire péduabirisĩã, pémasĩbea.

⁴⁴ Musãpũ wãtĩ ããrĩmi. Musã ĩgũyarã ããrã. Irasirirã ĩgũ gããmerĩrẽ iridũãa. Neõgoraguetã masakare wẽjẽbéodi ããrĩgũ yãmi. ĩgũguere diayema

neõ máa. Irasirigu Ìgù neõ diayemarè werebemi. Neõgoraguere masakare àrìkatoriparoridi ààrìmí. Irasirigu Ìgù irasù àrìkatorikugu ààrìsìā, àrìkatori ditare weremi.

⁴⁵ Y_u gap_u diayemarè werea. Irasirirā y_u wererire pérā, musā irire b_uremubea.

⁴⁶ ¿Noā y_ure: “M_u àsù irigu, ñerō iriabu”, àrì masìbukuri? Y_u musārè diayemarè werekeremakù, ¿nasirirā y_u wererire b_uremuberi?

⁴⁷ Y_upu pūrā Ìgù werenirirè péma. Musā gap_u Ìgù pūrā ààrìbirisìā, irire péduabea, àrìmi Jesús.

Cristo Abraham dupiyuro ààrìdeamarè weredea

⁴⁸ Jesús irasù àrìmakù pérā, judío masaka Ìgùrè àrìma:

—G_{ua}: “M_u Samariam_u, wātì ñajāsùdi ààrā”, àrìrā, diayeta àrìrā yāa.

⁴⁹ Jesús Ìgùsārè àrìmi:

—Y_u wātì ñajāsùdi ààrìbea. Y_u iriri merā masaka Y_upure: “Òātaria m_u”, àrìmakù yāa. Musā gap_u y_u iririre ìakererā: “Ñerìrè irigu ààrìmi”, àrā.

⁵⁰ Y_ure: “Òārō yāa”, àrì b_uremurārè àmabea y_u. Y_upu gap_u masakare y_ure b_uremumakù gāāmemi. Ìgùta y_u iririre ìagù, y_ure: “Òārō yāa”, àrìmi.

⁵¹ Diayeta musārè werea. Y_u wererire irigu neõ boabirikumi.

⁵² Ìgù irasù àrìmakù pérā, Ìgùrè àrìma:

—Dapagora g_{ua} ire masīa. M_u wātì ñajāsùdi ààrā. Abraham iripoegue boakōādi ààrìmí. Marìp_uya kerere weredupiyunerāde boakōānerā ààrìmā. M_u gap_u: “Y_u wererire irigu neõ boabirikumi”, àrā.

⁵³ ¿G_{ua} ñekù Abraham nemorō ààrìrì m_u? Ìgù, Marìp_uya kerere weredupiyunerāde boakōānerā ààrìmā. ¿Noā ààrìrì m_u irasù àrì weregu?

⁵⁴ Jesús Ìgùsārè àrìmi:

—Y_u, y_u basi òārō werenirì wajamáa. Y_upu gap_u musā: “G_uap_u ààrìmi”, àrìgù gap_u y_ure òārō weremi.

⁵⁵ Musā gap_u Y_upure neõ masìbea. Y_u Ìgùrè masīa. Y_u: “Ìgùrè masìbea”, àrìgù, musā irirosù àrìkatorikugu ààrìbukoa. Y_u gap_u Ìgùrè òārō masīa. Irasù ààrìmakù, Ìgù wererire yāa.

⁵⁶ Musā ñekù Abraham y_u i ùmugue aariburire masìdi ààrìmí. Irasirigu y_u aarimakù ìagù, b_uro us_uyari merā ààrìdi ààrìmí.

⁵⁷ Ìgùsā Jesùre àrìma:

—M_u cincuenta bojori opabirikeregu, ¿nasirigu Abrahārè ìādi ààrìbukuri?

⁵⁸ Jesús Ìgùsārè àrìmi:

—Diayeta musārè werea. Abraham dupiyuro ààrìdi y_uta ààrā.

⁵⁹ Ìgù irasù àrìmakù pérā, Ìgùsā ütāyeri ài, Ìgùrè dea wējèduamakù, Marìp_uya wiig_ue ààrādi Ìgùsā watope duriwiriakōāmi.

9

Deyoagug_ueta koye ìāmasìbire Jesús taudea

¹ Gajin_u Jesús maague waagù, deyoagug_ueta koye ìāmasìbire bokajami.

² G_{ua} Ìgùrè ìārā, Jesùre sèrèñabu:

—Buegu, ¿noā ñerō iridea waja Ìgù koye ìāmasìbire deyoayuri? ¿Ìgù pagusāmarā ñerō iridea waja, o Ìgù basi Ìgù ñerō iridea waja Ìgùrè irasù waayuri? àrìbu.

³ Jesús guare àrìmi:

—Īgū ñerō iridea, Īgū pagusāmarā ñerō iridea Īgū deyoagugeta koye ĩāmasĭbi āārĭmakū iribiribu. Marĭpu Īgū turari merā Īgūrē ōārĭ iririre masakare ĩmugukumi. Irasirigu Īgū koye ĩāmasĭbi deyoami.

4 Ɛm̄u merā masaka moāmasĭrā irirosū dapagora Marĭpu yure iriugu pĭdeare marĭrē iriro gāamea. Nami merā moāmasĭmerā irirosū purugue Īgū pĭdeare irimasĭbirikoa pama.

5 Yu i umugwere āārĭgū, masakare sĭāgori sĭgū āārā. Irasirigu Īgūsārē Marĭpore masĭmakū yāa, ārĭmi.

6 Irasū ārĭ odo, nikūgue sĭkure eomeépi, iri merā morē, koye ĩāmasĭbiya koyeguere túwūkāmi.

7 Irasiri odo, Īgūrē ārĭmi:

—Silóé wāĭkuri deko gobegue Īgūsā iridea gobegue m̄aya koyere koegu waaka! ārĭmi. “Silóé”, ārĭrō: “Iriugu”, ārĭduaro yāa.

Īgū irasū ārĭmakū pégu, koye ĩāmasĭbi irogue Īgūya koyere koegu waakōāmi. Koe odo, koye ĩāmasĭgugue dujariyupu.

8 Īgūya wĭigue dujajamakū, Īgūya wĭi puro āārĭrā, iro dupiyuro Īgū niyeru sērēdi āārĭmakū ĩānerā, sērēñañurā:

—¿ĭrĭ dupiyuro niyeru sērē doanídita āārĭrĭ?

9 Gajirā ārĭñurā:

—Īgūta āārĭmi.

Gajirā gapu ārĭñurā:

—Īgū āārĭbemi. Īgū irirosū deyogu āārĭmi.

Īgūsā irasū ārĭmakū pégu, koye ĩāmasĭbi āārādi gapu āsū ārĭyupu:

—Īgūta āārā yu.

10 Īgū irasū ārĭmakū, masaka Īgūrē sērēñañurā:

—Mu ĩāmasĭbiradi āārĭgū, ¿nasirigu dapagorare irasū ĩāmasĭrĭ?

11 Īgūsārē yujuyupu:

—Jesús wāĭkugu Īgūya sĭku nikū merā moāmorē, yu koyere túwūkāmi. Túwūkā odo, yure: “Silóé wāĭkuri deko gobegue Īgūsā iridea gobegue m̄aya koyere koegu waaka!” ārāmi. Yu irogue waa, koyere koe odo, ĩāmasĭpuroriabu.

12 Īgū irasū ārĭmakū, Īgūrē sērēñañurā doja:

—M̄urē irasiriadi, ¿noogue āārĭrĭ?

—Masĭbirikoa. Noó āārĭgū āārĭkumi, ārĭyupu.

Fariseo bumarā koye ĩāmasĭbi āārĭdire sērēñadea

13 Puru Īgūsā koye ĩāmasĭbiridire fariseo bumarā purogue āiāñurā.

14 Jesús Īgūya sĭku nikū merā moāmorē, koye ĩāmasĭbire taudeanu judío masaka siñajārĭnu āārĭbú.

15 Irasirirā fariseo bumarā koye ĩāmasĭbiridire sērēñañurā:

—¿Nasirigu dapagorare ōārō ĩārĭ?

Īgūsārē yujuyupu:

—Sugu Īgūya sĭku nikū merā moāmorē, yaa koyere túwūkāmi. Irasirigu yaa koyere koeadero puru, ĩāmasĭpuroribu.

16 Īgū irasū ārĭmakū, surāyeri fariseo bumarā merāmarā ārĭñurā:

—Īgūrē irasiridi, marĭ siñajārĭñurĭma dorerire iribi āārĭmi. Irasirigu Marĭpu iriudi āārĭbemi.

Gajirā gapu ārĭñurā:

—Īgū ñerō iriguno āārīgá, i iri ĩmurĩrē irimasĩbiriboayupu. Irasirirā Īgūsā surosū gūñabirisā, dukawariñurā.

17 Irasirirā dupaturi koye ĩamasĩbiridire sērēñañurā doja:

—Mukoa, ¿naásū ārĩrĩ murē koye ĩamasĩmakū iridire?

Īgū yujuyupu:

—Īgū Marĩpu kerere weredupiyugū āārĩmi, ārā yu, ārĩyupu.

18-19 Judío masaka oparā gapu: “Īi koye ĩamasĩgū, dupiyuro koye ĩamasĩbi āārĩdi āārĩbemi”, ārĩ gūñadiñurā. Irasirirā Īgū pagusāmarārē siiu, sērēñañurā:

—“¿Īi mu magū neō deyoaguguetā koye ĩamasĩbi āārĩdi āārĩmi”, ārĩrĩ? Īgū diayeta koye ĩamasĩbiridi āārīgá, ¿nasiri dapagorare oārō ĩamasĩrĩ?

20 Īgū pagusāmarā yujñurā:

—Ire gua masā. Īi gua magūta āārĩmi. Īgū deyoaguguetā koye ĩamasĩbiridita āārĩmi.

21 Īgū dapagora koye ĩamasĩrĩ gapure, Īgūrē ĩamakū irididere masĩbea. Īgūrē sērēñaka! Buguro āārĩmi. Īgū basi musārē yujumasĩmi.

22 Judío masaka oparā dupiyurogue āsū ārĩñurā:

—Jesúre: “Marĩpu iriudi Cristo āārĩmi”, ārĩgānorē marĩ nerērĩ wiirigue neō ñajādorebirikōārā! ārĩñurā. Irasirirā, Īgūsā ārĩdeare pēnerā āārĩsā, koye ĩamasĩbiridi pagusāmarā Īgūsārē gūigorañurā.

23 Irasirirā Īgūsārē: “Buguro āārĩmi. Īgūrē sērēñaka!” ārĩñurā.

24 Judío masaka oparā irire pērā, dupaturi koye ĩamasĩbiridire siiu, Īgūrē ārĩñurā doja:

—Marĩpu mu wererire pémi. Irasirigū Īgū péurogue guare diaye werēka! Gua ire masā. Jesús ñerō irigū āārĩmi.

25 Īgūsā irasū ārĩmakū pégu, Īgūsārē āsū ārĩ yujuyupu:

—Jesúre Īgū ñegū, o oāgū āārĩrĩrē masĩbirikoa yu. I ditare masā. Yu dupiyuroguere koye ĩamasĩbi āārĩbú. Dapagorare ĩāa, ārĩyupu.

26 Īgū irasū ārĩmakū pērā, dupaturi Īgūrē sērēñañurā doja:

—¿Nasiriri Īgū murē? ¿Nasirigū Īgū murē koye ĩamasĩmakū iriri?

27 Īgū yujuyupu Īgūsārē:

—Irireta musārē weresiabu. Yu irasū ārĩ werekeremakū, musā gapu yu wererire péduabirabu. ¿Nasirirā dupaturi yu irire weremakū péduari? ¿Musāde Īgū buerā āārĩduakuri?

28 Īgū irasū ārĩmakū pērā, Īgūrē turiñurā:

—Mu Īgū buegu āārā. Gua gapu Moisés gojadeare buerā āārā.

29 Ire gua masā. Marĩpu Moisére weredi āārĩmĩ. Jesúre iriudi gapure gua masĩbea.

30 Īgūsā irasū ārĩmakū, Īgūsārē āsū ārĩ yujuyupu:

—Musā irasū ārĩmakū, pégukakōākoa. Īgū yare koye ĩamasĩmakū irikeremakū, musā Īgūrē iriudire masĩbea, ārā.

31 Marĩ ire oārō masā. Marĩpu ñerō irirā Īgūrē sērēmakū pébemi. Īgūrē buremugū, Īgū dorerire irigure Īgū sērērĩ ditare pémi.

32 Marĩ neō sugū deyoaguguetā koye ĩamasĩbire ĩamakū irigū āārĩrĩrē pébea.

33 Marĩpu Jesúre iriubirimakū, yare koye ĩamasĩmakū iribiriboañumi, ārĩyupu.

34 Īgū irasū ārĩmakū pērā, ārĩñurā:

—Mu deyoagugeta ñerĩ merã deyoadi ããrĩkeregu, ¿irire wereduari guare buebu? ãrĩñurã.

Irasirirã judío masaka nererĩ wiigwe ïgũrẽ ñajãdorebiriñurã.

Jesús ïgũyare pémerã koye ïãmasĩmerã irirosũ ããrĩma, ãrĩ weredeã

³⁵ Jesús koye ïãmasĩbiridire ïgũsã béowiuadeare pémi. Irasirigu ïgũrẽ bokajagu, sêrẽñami:

—¿Marĩpu magũ ããrĩpererã tĩgũrẽ bũremurĩ mu?

³⁶ ïgũ Jesúre ãrĩmi:

—Yu Opũ, ¿noã ããrĩrĩ ïgũ? Wereka yure! ïgũrẽ masĩgũ, bũremugura.

³⁷ Jesús ïgũrẽ ãrĩmi:

—Mu ïgũrẽ ïãsiáa. Yu mu merã werenígũ, ïgũta ããrã.

³⁸ Irire ãrĩmakũ pégu, Jesús puŕo ñadakupuri merã ejamejã, ïgũrẽ:

—Yu Opũ, mũrẽ bũremua, ãrĩmi.

³⁹ Puŕu Jesús ãsũ ãrĩmi:

—Yu masaka irideare: “I gapũ oãa, i gapũ oãbea”, ãrĩgũ, i ãmũguere aaribũ. Yu pu gããmerĩrẽ masĩmerã, koye ïãmasĩmerã irirosũ ããrĩma. Irasirigu koye ïãmasĩmerã irirosũ ããrĩrãrẽ ïgũ gããmerĩrẽ masĩburo, ãrĩgũ, “Gua oãrõ masĩa”, ãrĩ gũñarã gapũre koye ïãmasĩmerã irirosũ waaburo, ãrĩgũ aaribũ.

⁴⁰ ïgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, surãyeri fariseo bumarã ïgũrẽ ãrĩma:

—¿Mu irire ãrĩgũ, guadere: “Koye ïãmasĩmerã irirosũ ããrã”, ãrĩgũ yári?

⁴¹ Jesús ïgũsãrẽ ãrĩmi:

—Mũsã koye ïãmasĩmerã irirosũ Yu pu gããmerĩrẽ masĩmerã ããrĩrã, mũsã ñerĩ iridea wajare opabiribukoa. “Gua oãrõ masĩa”, ãrĩrã ããrĩsiã, mũsã ñerõ iridea wajare opãa dapa, ãrĩmi.

10

Jesús oveja korerimasã iririkuri keori merã weredeã

¹ Jesús irire ãrĩ odoadero puŕu, keori merã ãsũ ãrĩ weremi:

—Diyeta mũsãrẽ werea. Oveja korerimasã ïgũsãrẽ duripĩri sãrĩrõ makãpuŕore ñajãgũ irirosũ iribino, yajarimasã ããrĩkumi. Makãpuŕo marĩrõgue ñajãkumi.

² Makãpuŕo ñajãgũ gapũ oveja korerimasã ããrĩkumi.

³ Makãpuŕore koregu tũpãkumi, oveja korerimasãrẽ ñajãridoregu. Oveja korerimasã ñajãmakũ, oveja ïgũ werenĩmakũ pékuma. ïgũyarãrẽ ïgũsã wã merã oekumi. Irasũ oegu, ïgũsãrẽ siiu wiukumi.

⁴ ïgũyarã ããrĩpererãrẽ oe, siiu wiu odo, ïgũsãrẽ dupiyuwãgãkumi. Oveja ïgũ werenĩrĩrẽ masĩrã ããrĩsiã, ïgũrẽ tuyakuma.

⁵ Gajigũre ïgũsã ïãmasĩbire tuyabirikuma. ïgũ werenĩrĩrẽ masĩmerã ããrĩsiã, ïgũrẽ gũi ãmaduriwãgãkõãkuma.

⁶ Jesús iri keori merã ïgũsãrẽ weremakũ pérã gapũ pémasĩbirima. “Ãsũ ãrĩduaro irikoa i”, ãrĩmasĩbirima.

Jesús ovejare oãrõ koregu irirosũ ããrĩmarẽ weredeã

⁷ Irasirigu Jesús ïgũsãrẽ werenemomi doja:

—Diyeta mũsãrẽ werea. Yu ovejare duripĩri sãrĩrõ makãpuŕo irirosũ ããrã.

⁸ ããrĩpererã ñerã yu dupiyuro aarinerã, yajarimasã irirosũ ããrĩma. Yaarã oveja irirosũ ããrĩrã gapũ ïgũsãrẽ pébema.

9 Y_u makāpuro irirosū āārā. Y_ure b_uremurā iri makāpurore ñajārā irirosū āārīma. Īgūsārē peamegue waabonerārē taugukoa. Oveja güiro marīrō Īgūsārē duripiri sārīrō makāpurore ñajārā, wirirā Īgūsā baaburi bokarā irirosū āārīrākuma.

10 Yajarimasā ovejare yajamurā, wējēmurā, poyanorēmurā aarīma. Y_u gapu Īgūsārē okarire opamakū irigu aaribú. Āārīpereri oārīrē opaburo, ārīgū, aaribú.

11 Y_u ovejare oārō koregu irirosū āārā. Ovejare oārō koregu wējēsūbu āārīkoregu, Īgūsārē béobirikumi. Īgūsā oārō āārīburire boabosagukumi.

12 Gajigu moārīmasū gapu Īgū moāwajatarī ditare güñami. Ovejare oārō koregu irirosū āārībemi. Oveja Īgūyarā āārībema. Irasirigu makānūmu diayē ovejare ñeā wējēgū aarimakū Īgū, ovejare b_éo, güi ūmaduriwāgākōāmi. Īgūsārē béowāgādero puru, makānūmu diayē ovejare ñeāmakū Īārā, gajirā oveja ūmasiriwāgākōāma.

13 Moārīmasū Īgū moāwajatarī ditare gāāmemi. Irasirigu ovejare Īgūsā oārō āārīburire güñabemi.

14-15 Y_u ovejare oārō koregu irirosū āārā. Y_upu y_ure masīmi. Y_ude Y_upu_{re} masīa. I irirosū yaarā ovejare y_u masīa. Yaarāde y_ure masīma. Irasirigu y_u okarire maībea. Īgūsā oārō āārīburire boabosagukoa.

16 Gajirā oveja gajī duripiri sārīrō marā irirosū āārīma. Īgūsāde yaarā āārīma. Īgūsādere āigukoa. Y_u werenīrīrē pérākuma. Irasirirā yaarā āārīpererā su buta āārīrākuma. Y_u suguta Īgūsārē koregukoa.

17 Yaarā oārō āārīburire boabosagukoa. Y_u okarire maībi āārīsīā, irasirigukoa masā, dupaturī okabu. Y_u irasiribu āārīmakū, Y_upu y_ure maīmi.

18 Y_u gāāmebirimakū, neō sug_u y_ure boamakū irimasībiribukumi. Y_u gāāmerō merā boagukoa. Y_u turaro merā y_u gāāmerīrē irimasīgū āārīsīā, y_u gāāmerō merā boa, puru masāgukoa. Y_upu y_ure irireta iridoremi, ārīmi Jesús.

19 Īgū irasū ārīmakū pérā, judío masaka dupaturī surosū Īgūrē güñabirisīā, dukawarima.

20 Gajirā wārā Īgūsā merāmarārē Īgūyamarē ārīma:

—Īgū wātī ñajāsūdi, niāsūgū yāmi. ¿Nasirirā Īgūrē péri musā?

21 Gajirā gapu ārīma:

—Wātī ñajāsūdi, Īgū irirosū oārō werenībiribukumi. Koye Īāmasībidere Īāmakū irimasībiribukumi, ārīma.

Judío masaka Jesúre gāāmebiridea

22 Puib_u āārīmakū, Jerusalēgue judío masaka bosenu irima. Iripegue marā Marīpuya wiire iripeodeare güñarī bosenu āārībú.

23 Iri bosenu_rē Jesús, Pórtico de Salomón wāikuri taribu Marīpuya wii turo biaña marīrī taribugue waagorenamī.

24 Irogue Īgū āārīmakū Īārā, judío masaka oparā Īgū puro nerē, Īgūrē sērēñama:

—¿Naásū āārīmakū guare oārō diaye weregukuri? ¿M_u Cristo, Marīpu iriudita āārīrī?

25 Jesús Īgūsārē yujūmi:

—M_usārē weresiabu. Musā gapu y_u wererire b_uremubea. Y_u, Y_upu y_ure dorerosūta Īgū turari merā iri ĩmurīrē irinagū yāa. I merā y_u āārīrikurire masīsūa.

26 Yũ ĩgũ turari merã iri ĩmurĩrẽ ĩãkererã, mũsã gapũ yũre bũremubea. Mũsã yaarã ããribirisĩã, yũre bũremubea. Yũ dupiyuro werederosũta mũsã gajĩgũyarã oveja irirosũ ããrã.

27 Yaarã oveja yũ werenĩrĩrẽ masĩma. Yũ ĩgũsãrẽ masĩa. Irasirirã yũre tuyama.

28 Yũ ĩgũsãrẽ ãmũgasigwe perebiri okari opamakũ yãa. Irasirirã perebiri peamegue neõ waabirikuma. Yũ ĩgũsãrẽ korea. Gajirã ĩgũsãrẽ neõ yũre ãmamasĩbema.

29 Yũpũ ĩgũsãrẽ yũre sĩdi ããrĩmĩ. ĩgũ ããrĩpererã nemorõ turagũ ããrĩmĩ. ĩgũde ĩgũsãrẽ koremi. Gajirã ĩgũsãrẽ neõ ĩgũdere ãmamasĩbema.

30 Yũ, Yũpũ merã suguta ããrã, ãrĩmi Jesũs.

31 ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, dupaturi judĩo masaka ãtãyeri ãĩma, ĩgũrẽ dea wẽjẽduarã.

32 ĩgũsã irasiridũamakũ ĩãgũ, Jesũs ĩgũsãrẽ ãrĩmi:

—Yũ, Yũpũ yũre dorederosũta wãri ĩgũ turari merã iri ĩmurĩrẽ iribũ. Mũsã irire ĩãbũ. ĩÑeeno yũ iridea waja mũsã yũre ãtãyeri merã dea wẽjẽduari?

33 ĩgũsã ĩgũrẽ ãrĩma:

—Mũ ããrõ iriri waja gũa mũrẽ ãtãyeri merã dea wẽjẽduabea. Mũ Marĩpũre ñerõ werenĩrĩ waja mũrẽ ãtãyeri merã dea wẽjẽduãa. Mũ masakũ ããrĩkeregu: “Marĩpũ ããrã yũ”, ãrĩ werenĩã.

34 ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pãgũ, Jesũs ĩgũsãrẽ ãrĩmi:

—Marĩpũ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ ĩgũ mũsãrẽ doreri gojadea pũgue: “Mũsã yũ irirosũ ããrã”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

35 Marĩ ire masĩa. Marĩpũ ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãrĩrĩ diayeta ããrã. Marĩrẽ neõ irire: “Diaye ããrĩbea”, ãrĩ masĩña mãa. Irasiriro iri pũguere ĩgũya kerere pãrãrẽ: “Yũ irirosũ ããrĩma”, ãrĩrĩ diayeta ããrã.

36 Marĩpũ yũre beyesĩã, i ãmũguere iriumi. Irasũ ããrĩkeremakũ: “Yũ Marĩpũ magũ ããrã”, ãrĩdea waja mũsã gapũ yũre: “Marĩpũre ñerõ werenĩmi”, ããrã. ĩNasirirã yũre irasũ ãrĩrĩ mũsã?

37 Yũpũ yũre dorerosũta ĩgũ turari merã yũ iri ĩmubirimakũ ĩãrã, yũ wereri gapũre bũremubirikõãka!

38 Yũpũ yũre dorerosũta yũ iri ĩumamakũ ĩãrã, yũ wererire bũremubirikererã, yũ iriri gapũre: “Marĩpũ turari merã iriri ããrã”, ãrĩ bũremuka! Mũsã irire ãrĩ bũremurã, Yũpũ yũguere ããrõ ããrĩrĩrẽ, irasũ ããrĩmakũ yũ ĩgũ merã suguta ããrĩrĩrẽ masĩrãkoa.

39 ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, ĩgũrẽ peresu iriduarã ñeãduarã iriadima doja. ĩgũ gapũ ĩgũsãrẽ duriwiriakõãmi.

40 Wiria, Juan masakare wãiyepũroriderogue dia Jordán wãĩkũdiya gajĩ koepũgue dupaturi waa, irogue dujami.

41 Masaka wãrã ĩgũrẽ ĩãrã ejama. ãsũ ãrĩma:

—Juan masakare wãiyedi Marĩpũ turari merã iririre iri ĩmubirikeregu, ããrĩpereri Jesũyamarẽ weredeã diayeta ããrã, ãrĩma.

42 Irasirirã wãrã irogue Jesũre bũremuma.

11

1-2 Iripoere Betania wāikuri makāmu Lázaro wāikugu pūrīrikugu iriyupu. Iri makā, Īgū tīrā nome María, Marta wāikurāya makā āārībū. María marī Opū Jesúya gubure sūrōrī merā piupeo, igo poari merā túkoebo āārīmó.

3 Lázaro pūrīrikumakū Īārā, Īgū tīrā nome gajirā merā Jesúre kere iriuñurā:
—Gua Opū, mu maīgū pūrīrikugu yámi, ārī kere iriuñurā.

4 Jesús iri kerere pégu, ārīmi:

—Iri pūrīrī Īgūrē boamakū iriburi āārībea. Iri merā Marīpu masakare Īgū turarire Īmugukumi. Īgū irire Īmugū, yu Īgū magū āārīrīrē, Īgū turari opagu āārīrīdere Īmugukumi.

5-6 Irasirigu Jesús Martare, igo pagumorē, Lázarore buro maīsīā, Lázaro pūrīrikuri kere péadero puru, penu Īgū āārīrōguere dujanemomí.

7 Penu puru guare Īgū buerārē ārīmi:

—Náka, dupaturi Judea nikūgue waarā doja!

8 Gua Īgūrē ārībū:

—Buegu, irinugue marī irogue āārīmakū, judío masaka marē ütāyeri merā dea wējēduama. ¿Nasirigu mu irogue dupaturi waaduari?

9 Gua irasū ārīmakū, Jesús keori merā guare āsū ārī weremi:

—Sunarē pe mojóma pere su gubu peru pērēbejari horagora āārā. Irasirirā, i umugue sīāgori āārīyumakū, iri boyori merā masaka noó waaró waarā, gubutuabirikuma.

10 Nami merā sīāgori marīrō waarā gapu gubutuama.

11 Īgū irire ārī odo, guare ārīmi:

—Marī merāmu Lázaro kārīakōāmi. Yu Īgūrē yobegu waagukoa.

12 Gua Īgūrē ārībū:

—Gua Opū, Lázaro kārīmakū, Īgū sīrīrī tarirokoa, ārībū.

13 Jesús: “Kārīakōāmi”, ārīgū, Īgū kōmoadeare weregu iridi āārīmi. Gua gapu: “Īgū kārīrīrē weremi”, ārī gūñadibū.

14 Irasirigu Jesús pémasīma ōārō guare weremi:

—Lázaro boakōāmi.

15 Yu usuyāa, yu marīrō boami. Īgū boari merā musā yure buremunemorākoa. Náka, marī Īgūrē Īārā! ārīmi.

16 Jesús irire ārīmakū pégu, Tomás “Suduadi” Īgūsā ārīgū guare ārīmi:

—Marī Jesús merā waarā! Īgū irogue boamakū, marīde Īgū merāta boakōārā!

Jesús boanerārē masāmakū irigu, okari sīgū āārīrīmarē werede

17 Jesús Betaniague ejamakū, iro marā Īgūrē werema:

—Wapikurinu taria, Lázaro dagure Īgūsā yáadero puru, ārīma.

18 Betania, Jerusalén purogā, pe kilómetro gaji kilómetro deko yoaro āārībū.

19 Irasirirā judío masaka wārā Lázaro boadea kerere pérā, Marta, Mariare Īārā waañurā, Īgūsārē Īā gūñaturaburo, ārīrā.

20 Jesús Īgūsā puro ejaburi kerere pégo, Marta Īgūrē bokatīrīgō aarimó. María gapu wiigueta dujakōādeo āārīmó.

21 Marta Jesús puro ejago, Īgūrē ārīmo:

—Yu Opū, mu ōōgue āārīmakū, yu pagumu boabiriboadi āārāmi.

22 Yu masīa. Mu Marīpue sērēmakū, āārīpereri mu sērērōsūta irigukumi.

23 Jesús igore ārīmi:

—Mu pagumu dupaturi okagukumi.

24 Igo Īgūrē ārīmo:

—Y_u masīa. I ūm_u peremakū āārīpererā boanerā masāmakū, ĩgūde dupaturi okagukumi.

²⁵ Igo irasū ārīmakū, Jesús āsū ārīmi:

—Y_u boanerārē masāmakū irig_u, ĩgūsārē okari sīgū āārā. Y_ure b_uremugū boadigue āārīkereg_u, okagukumi.

²⁶ Irasirirā okarā y_ure b_uremurāno neō boabirikuma*. ¿M_u ire b_uremurī?

²⁷ Igo ĩgūrē ārīmo:

—Y_u Op_u, m_urē b_uremua. M_u, Cristo Marīp_u mag_u, i ūm_ugue aarig_ukumi, ĩgūsā ārīdi āārā.

Jesús Lázaroa d_up_ure yáadea masāgobe p_uro oredea

²⁸ Marta irasū ārī odo, igo pag_umo Mariare siiugo waamo. Gajirā péberogā igore āsū ārīyupo:

—Marīrē bueg_u ejasiami. M_urē siiuami.

²⁹ Igo irasū ārīmakū pégo, mata María ĩgū p_uroque mumurō merā aarimó.

³⁰ Jesús makāgue ejabirimi dapa. Marta ĩgūrē bokatīrīaderogueta āārīmi.

³¹ Judío masaka wiig_ue Mariare iā gūñaturaburo, ārīrā, igo merā āārānerā, igo mumurō merā waamakū ĩārā, igore t_uyawāgāñurā. “Igo pag_um_u yáa masāgobegue orego waagó irikumó”, ārī gūñāñurā.

³² María Jesús p_uroque ejago, ĩgūrē iā, ĩgū guburi p_uro ñaduk_upuri merā ejamejā:

—Y_u Op_u, m_u oōgue āārīmakū, y_u pag_um_u boabiriboadi āārāmi, ārīmo.

³³⁻³⁴ Igo, igore t_uyānerā merā oremakū ĩāgū, Jesús b_uro bopoña, b_ujawereri merā ĩgūsārē iā:

—¿Noóg_ue ĩgūrē yáari musā? ārī sérēñami.

ĩgūsā ĩgūrē ārīma:

—G_ua Op_u, ĩāgū aarika!

³⁵ Jesús oremi.

³⁶ ĩgū oremakū ĩārā, judío masaka ārīma:

—Īāka! Noópagora ĩgūrē mañayuriye!

³⁷ Gajirā ĩgūsā merāmarā gap_u ārīma:

—Koye ĩāmasībire ĩāmakū iridi āārīmi. ¿Lázaro boaburi dupiyuro ĩgūrē ĩāgū taukōāboayuri?

Jesús Lázore masūdea

³⁸ Jesús b_uro b_ujawereri merā masāgobe p_uro waami. Iri gobe ūtātore āārīb_u. Iri gobe ñajārōrē wári majī ūtā majī merā biasūb_u.

³⁹ Jesús ārīmi:

—Ītā majīrē āi weanúka!

ĩgū irasū ārīmakū pégo, Marta boadi tīgō ārīmo:

—Y_u Op_u, ĩgūya d_up_u daro ūrīasiakuyo. Wapikarīn_u tarisiáa, ĩgū boadero p_ur_u.

⁴⁰ Jesús gap_u igore ārīmi:

—M_urē wereabu: “Y_ure b_uremugō Marīp_u turarire ĩāgokoa”, ārāb_u.

⁴¹ ĩgū irasū ārī odomakū, ĩgūsā ūtā majīrē āi weanúma. Jesús ūmugasig_ue ĩāmu, Marīpure āsū ārīmi:

—A_u, y_u sérēñrē m_u pésiabu. Irasirig_u m_urē: “Ōāa”, ārī, usuyari sīa.

* **11:26** Jesús: “Okarā y_ure b_uremurāno neō boabirikuma”, ārīgū, ĩgūsā ūmugasig_ue perebiri okaburire, perebiri peameg_ue neō waabiriburire werenīgū irimi.

42 Y_u masīa. Y_u mure sērērīrē irasū pénikōāa. Y_u irire masikereg_u, ðō nírā y_u m_u iriudi āārīrīrē masīburo, ārīgū, ĩgūsā péurogue marē: “Y_u sērērīrē m_u pésiabu”, ārī werea.

43 Irasū ārī odo, Jesús buro busuro merā ārīmi:

—Lázaro, irore wirika!

44 ĩgū irasū ārīmakūta, masāgobegue wiririmi. ĩgūya mojōrī, guburire surī gasiri merā d_urasūdi, ĩgūya diapure surīro gasiro merā ðmasūdi āārīmī. Irasirīg_u Jesús ĩgūsārē:

—Kuranoka ĩgū waamakū! ārīmi.

Judío masaka oparā Jesúre ñeā_uadea

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

45 Wārā judío masaka María merā masāgobegue wapikunerā Jesús iriadeare iārā, ĩgūrē b_uremuma.

46 Gajirā ĩgūsā merāmarā gap_u fariseo bumarā p_uroque waa, Jesús iriadeare ĩgūsārē wereñurā.

47 Irasirirā fariseo bumarā, irasū āārīmakū paía oparā gajirā judío masaka oparā merā nerē, āsū ārī werenīñurā:

—¿Nasirirākuri marī? Jesús wāri turari merā iri ĩmugū yāmi.

48 Marī ĩgūrē: “Iropata irika!” ārībirimakū, āārīpererā masaka ĩgūrē b_uremurākuma. Irasirirā romano marā oparā aarirākuma, Marīp_uya wiire béo, marīrē marīya nikūrē ēmamurā, ārīñurā.

49 Sugu ĩgūsā merām_u, Caifás wāikug_u iri bojorire paía op_u āārīmī. ĩgūsā irire irasū ārīmakū pégu, ĩgūsārē ārīyup_u:

—Musā irima āārīpererire neō masībea.

50 Ire pémasībea. Suguta marī judío masakaya āārīburire boabosamakū ðārokoa. ĩgū boabirimakū, marī āārīpererā judío masaka gap_u pereakōābukoa.

51 ĩgū Jesús judío masakaya āārīburire boabosaburire wereg_u, ĩgū basi gūñarī merā irasū ārībiriyup_u. Iri bojorire ĩgū paía op_u āārīmakū, Marīp_u ĩgūrē irire ārīmakū iriyup_u.

52 Jesús boagu, judío masakaya āārīburire, irasū āārīmakū āārīpererā Marīp_u pūrā āārīperero āārīrādere ĩgūsāya āārīburidere boami, su buta āārīburo, ārīgū.

53 Caifás ĩgūsārē irasū ārādero p_uru: “¿Nasiri Jesúre wējērākuri marī?” ārī werenīrā iriñurā.

54 Jesús, ĩgūsā ĩgūrē wējēduarire masīkōāmi. Irasirīg_u judío masaka oparā ĩūrōgue neō waagorenabirimi. Judea nikūma makā, masaka marīrō p_uro āārīrī makā Efraín wāikuri makāgue waakōāmi. Iroque gua ĩgū buerā merā dujami.

55 Iripoere pascua bosenu gua judío masaka bosenu āārīburo mérōgā d_uyabu. Irasirirā bosenu dupiyuro masaka wārā gaji makārī marāde Jerusalēgue iri bosenu marē baaburo dupiyuro Marīp_u dorederosūta koerā waama ĩgū ĩgūsārē: “Nerī opamerā, ðārā āārīma”, ārī iāburo, ārīrā.

56 ĩgūsā iroque ejarā, Jesúre āmagoreñañurā. Marīp_uya wiigue āārīrā, āsū ārī gāme werenīñurā:

—¿Naásū gūñarī? ¿Bosenurē ĩāgū aarigukuri, o aaribirikuri?

57 Paía oparā, fariseo bumarā masakare doreñurā. Āsū ārīñurā:

—Jesús āārīrōrē masīrā, g_uare wereka! ĩgūrē ñeā, peresu iriduarā irasū ārīñurā.

12

María Jesúya guburire sārōrī piupeodea
(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

¹ Su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejarinurī pascua bosenu waaburi dupiyuro Jesús Betaniague waami. Iri makā, Lázaro boadiguere Jesús masūdiya makā āārībū.

² Irogue Jesúre bosenu iripeoma. Marta baarire gueremo. Lázaro ĩgū merā baa doami. Guade ĩgūsā merā baabu.

³ Gwa ĩgūsā merā baaripoe María suru sārōdiru wádiru su litro deko opadirure Jesús puro āija, ĩgūya guburire piupeomo. Iri sārōrī “nardo” wāikuri sārōrī, gajino merā morēña marīrī, wajapari sārōrī āārīyuro. Irire piupeo odo, igoya poañapu merā ĩgūya guburire túkoemo. Iri wii āārīperero sārōseyakōābu.

⁴ Igo irasirimakū ĩāgū, gwa Jesús buerā watopenu Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē ĩmubu Judas Iscariote āsū ārīmi:

⁵ —¿Nasirigo i sārōrīrē duabirari? Irire duago, trescientos nurī moādea wajare wajataropa wajataboakuyo. Irasirigo iri niyeru boporārē siboakuyo, ārīmi.

⁶ Yajarikusā, irasū ārīmi. Boporārē iritamudugū meta āārīmī. ĩgū guaya niyeru ajurore koregū āārīmī. Iri ajurogue gwa niyeru duripírīre yajanokōāmi.

⁷ Jesús ĩgūrē ārīmi:

—Iropata ārīka! Igo iri sārōrī duripiadeare yare piupeogo, ĩgūsā yure yáaburi dupiyuro iriburire irasū yámo.

⁸ Boporā musā merā āārīnikōārākuma. Yu gapu musā puro āārīnībirikoa.

Judío masaka oparā Lázarore wējēduadea

⁹ Jesús Betaniague āārīrī kerere pērā, judío masaka wārā irogue ĩgūrē ĩārā aarirā, ĩgū ditare ĩārā aaribirima. Lázaro boadiguere Jesús masūdidere ĩārā aarimá.

¹⁰⁻¹¹ Jesús ĩgūrē masūmakū ĩādero puru, wārā judío masaka paía oparā bueri gapure tayanemobiri, Jesúre boremupurorīnurā. Irasirirā paía oparā Jesúre wējēduarosūta Lázarodere wējēduañurā.

Jesús Jerusalēgue ejadea

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Gajinu gapu wārā masaka Jerusalēgue pascua bosenu ē ĩārā ejanerā, Jesús irogue waaburi kerere pēñurā.

¹³ Irasirirā beje pū diti āiwāgā, ĩgūrē āsū ārī gaguinī bokatūrīrā aarimá:

—Marī Opure usuyari sīrā! ĩ Marīpu marīrē taugu iriudi ōārō aariburo. ĩgū marī Israel bumarā Opata āārīmī, ārīma.

¹⁴ Jesús burrore bokaja, ĩgū weka marībejami. Irasirigu Marīpaya werenírī gojadea pūgue ārīderosūta irimi. Āsū ārī gojasūdero āārībū:

¹⁵ Jerusalén marā güibirikōāka!

Īāka! Musā Opū burro weka peyawāgārimi, ārī gojasūdero āārībū.*

¹⁶ Gwa ĩgū buerā iri gojadeare pémasībiribu. “Dapagora Jesús iri gojaderosūta irigu yámi”, ārī güñabiribu. Ūmugasigue ĩgū marīādero puru, iri gojadeare güñaboka, pémasību. “Marīpaya werenírī gojadea pūgue ārīderosūta Jesúre waabu”, ārī güñabu.

* 12:15 Zac 9.9

17 Jesús Lázarore Īgūsā yáadea gobere wiridore, Īgūrē masūmakū ĩānerā gajirārē Īgūsā ĩādeare wererā irima.

18 Irasirirā wārā masaka Lázarore Jesús masūdea kerere pénerā āārĩsĩā, Jesúre bokatĩrĩrā aarimá.

19 Īgūsā irasirimakū ĩārā, fariseo bumarā Īgūsā basi āsū gāme ārĩ werenĩūrā:

–Īaka! Āārĩpererā Īgū merā dita waarā yáma. Marĩ neō Īgūsā iririre kāmutamasiĭbea.

Surāyeri griego masaka Jesúre ĩādũadea

20 Jerusalēgue pascua bosenu āārĩmakū, Marĩpure bũremurā ejanerā watopere surāyeri griego masaka āārĩmá.

21 Īgūsā Jesúre ĩādũarā, Felipe wererā aarimá. Felipe Betsaida wāikuri makāmũ āārĩmĩ. Betsaida, Galilea nikũgue āārĩrĩ makā āārĩbú. Āsū ārĩma Īgūrē:

–Jesúre ĩādũakoa guu.

22 Īgūsā irasū ārĩmakū pégu, Felipe Andrére weregu waami. Irasirirā Īgūsā pēřāgueta Jesúre wererā waama.

23 Jesús, griego masaka Īgūrē ĩādũarire pégu, guare ārĩmi:

–Mérōgā dũyáa yũ āārĩpererā tĩgũ boa, masā, ũmugasigue mũrĩaburo.

24 Dayeta mũsārē werea. Oteri yere otebirimakū, suyeta dujarokoa. Iri yere otedero pũru, yeba poekague boa, pũru puri wiri, wári duka sĩkoa.

25 Sugu Īgū i ũmuge okarire maĩgũno, perebiri peamegue waagũkumi. Īgū i ũmuge okarire maĩbi gapũ ũmugasigue perebiri okari opagũkumi.

26 Yũ dorerire iridũagu, yũre tũyaburo. Yũre tũyagu, yũ āārĩburoguere yũ merā āārĩgũkumi. Yũru yũ dorerire irĩgũre: “Ōārō irĩgu yámi”, ārĩ, Īgūrē ōārō irĩgũkumi.

Jesús ĩgũ boaburire weredea

27 ‘Dapagorare yũ bũro bũjawereri merā āārā. ¿Naásũ ārĩgũkuri? “Au, yũ ñerō tariburore tauka!” ¿ārĩgũkuri? Irire ārĩbea. Ñerō taributa i ũmuguerere aarĩbú, ārĩmi.

28 Irasū ārĩ odo, Īgū Pagure: “Au, mũ turagu āārĩrĩrē masakare ĩmuka!” ārĩmi.

Īgū irasū ārĩmakū, Marĩpu ũmugasigue āārĩgũ werenĩrĩrē pébu. Āsū ārĩmi:

–Yũ turagu āārĩrĩrē masakare ĩmusiabu. Irire dupaturi ĩmugũra doja.

29 Masaka irogue āārĩrā ĩgū werenĩrĩrē pérā, ārĩma:

–Bupu busũkumi.

Gajirā ārĩma:

–Marĩpure wereboegu Jesúre werenĩami.

30 Jesús gapũ āsū ārĩmi:

–Yũru irire werenĩgũ, yũre pédoregu meta werenĩami. Mũs gapũre pėdoregu werenĩami.

31 Dapagorare waarĩ merā, i ũmũ marā Īgūsā ñerĩ iridea waja wajoosũrākuma. Irasū āārĩmakū, ñegũ i ũmũ marārē doregu beosũgũkumi.

32 Curusague Īgūsā yũre pábiatũ, āĩwāgũnũmakũ, āārĩpererā masakare si-iugũkoa, yũ merā āārĩburo, ārĩgũ.

33 Irasū ārĩgũ, Īgū curusague boaburire weregu irimi.

34 Īgũ ārĩrĩrē pérā, masaka Īgūrē ārĩma:

—Marĩpuya werenĩri gojadea pũgue ĩgũsã bue ĩmumakũ pẽbu. “Marĩpu iriudi Cristo okanikõãgukumi”, ãrĩ bue ĩmuma. ¿Nasirigu mu gapu: “Ããrĩpererã tĩgũrẽ curusague pábiatũ, ãiwãgũnũrãkuma”, ãrĩrĩ? ¿Noã ããrĩrĩ ããrĩpererã tĩgũ?

³⁵ ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ, Jesũs ãrĩmi:

—Yu masakare siãgori siĩgũ ããrã. Yoaweyaripoe musã pũrogue ããrĩgukoa dapa, Marĩpure masĩburo, ãrĩgũ. Irasirirã siãgori merã õãrõ waamasirã irirosũ ããrĩka! Naĩtĩãrõgue waagorenagũno, ĩgũ waaburore neõ masĩbirikumi.

³⁶ Yu musãrẽ siãgori siĩgũ ããrĩgũ musã merã ããrã, Marĩpure masĩburo, ãrĩgũ. Irasirirã, musã merã yu ããrĩtũnuburo dupiyuro yure bũremuka! Yure bũremurã, boyorogue ããrĩrã irirosũ, yaarã ããrĩrãkoa.

Irasũ ãrĩ odo, ĩgũsãrẽ duriwãgãkõãmi.

Judío masaka Jesũre bũremubiridea

³⁷ Jesũs wãri Marĩpu turari merã iri ĩmumakũ ĩãkererã, ĩgũrẽ bũremubirima.

³⁸ Marĩpuya werenĩri gojadea pũgue Isaías gojaderosũta irima. ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmi Isaías:

ГҀа Ору, masaka гҀа мууа kere wererire pẽkererã, bũremubema. Му turari merã му iri ĩmurĩrẽ ĩãkererã: “ГҀа Ору iriri ããrã i”, ãrĩbema, ãrĩ gojadi ããrĩmi.*

³⁹ ĩgũsã Marĩpure bũremumasĩbirideadere Isaías gajirogue Marĩpuya werenĩri gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmi:

⁴⁰⁻⁴¹ Marĩpu ĩgũsãrẽ koye ĩãmasĩmerã irirosũ ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. ĩgũyare pẽmasĩbirimakũ iridi ããrĩmi.

Irasirirã ĩgũ turari merã iri ĩmurĩrẽ ĩãkererã, irire neõ ĩãmasĩbema. ĩgũyare pẽkererã, irire neõ pẽmasĩbema. ĩgũrẽ neõ bũremudũabema.

Ĩgũrẽ bũremumakũ, ĩgũsãrẽ taubukumi, ãrĩ, Isaías Jesũs turarire, ĩgũ gos-esiririre ĩãdi ããrĩsĩã, irasũ ãrĩ gojadi ããrĩmi.*

⁴² Gajirã Jesũre bũremubirikeremakũ, wãrã judío masaka, ĩgũsã oparãgueta ĩgũrẽ bũremuĩurã. Irasũ bũremukererã, fariseo bumarãrẽ gũisĩã, gajirãrẽ Jesũre ĩgũsã bũremurĩrẽ werebirĩĩurã. Fariseo bumarã ĩgũsãrẽ: “Neõ marĩ judío masaka nerẽrĩ wiigue ñajãnemobirikõãka!” ãrĩbukuma, ãrĩrã, irasirĩĩurã.

⁴³ Irasirirã Jesũre bũremukererã, gajirã masaka, Marĩpu nemorõ ĩgũsãrẽ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩmakũ gããmeĩurã.

Masaka Jesũs wererire pẽdũabiri waja wajamoãũrãkuma, ãrĩ gojadea

⁴⁴ Jesũs masaka pẽburo, ãrĩgũ, bũro busũro merã ãsũ ãrĩ weremi:

—Yure bũremugũ yu ditare bũremubemi. Yũpu yure iriudidere bũremumi.

⁴⁵ Yure ĩãgũ, yure iriudidere ĩãmi.

⁴⁶ Yu siãgori siĩgũ ããrĩgũ i mũũguere yure bũremurã yure iriudire masĩmerã irirosũ ããrĩbirikõãburo, ãrĩgũ aaribũ. Irasirirã naĩtĩãrõgue ããrĩrã irirosũ ããrĩbirikuma.

⁴⁷ Yu wererire pẽkererã, irire irimerãrẽ yu wajamoãbirikoa. Yu i mũũguere masakare wajamoãgũ aaribiribũ. Ubu gapu taugu aaribũ, ĩgũsã perebiri peamegue waabirikõãburo, ãrĩgũ.

⁴⁸ Yure gããmemerã, yu wererire pẽdũamerã wajamoãũrãkuma. ĩgũsãrẽ wajamoãbu, Yũpu ããrĩmi. I mũũ peremakũ, yu ĩgũyare werenĩri wererire pẽbiridea waja ĩgũsãrẽ wajamoãgukumi.

49 Y_u gāāmerō werebea. Y_upu yare iriudi Īgū weredorerosūta werea. Īgū yare buedorerosūta buea.

50 Y_upu dorerosūta irig_uno, ūmugasigue perebiri okarire opag_ukumi. Irasirig_u Y_upu yare weredorerosūta m_usārē werea, ārīmi Jesús.

13

Jesús Īgū buerāya guburire koedea

1 Pascua bosen_u waaburo mērōgā d_uyabu. Jesús i ūmārē wiri, Īgū Pagu p_uro waaburo mērōgā d_uyarire masīsiami. Īgūyarā i ūm_ugue āārīrārē neō maīduūbirimi. Īgūsārē b_uro maīrīrē ĩmuburo mērōgā d_uyabu.

2-4 Wātī Judare Simón Iscariote magūrē Īgūya gūñarĪgue Jesúre wējēduarāguere Īgūrē ĩmudoresiadi āārīmī. Jesús Īgū Pagu p_uro merā aarideare, p_uru Īgū irogue waaburire masīmi. Marīpu Īgū Pagu āārīpererārē dorebure pīdeadere masīmi. Irasirig_u g_ua Īgū buerā merā baa doanīadi, wāgānūgā, Īgūya surīro wekamañerē túwea, túkoeri gasiro merā Īgūya y_ujurure s_uami.

5 S_ua odo, soropa merā deko piusā, g_uare Īgū buerārē g_uaya guburire koenūgāmi. Sug_uya guburire koe odo, Īgū s_uadea gasiro merā túkoemi. Gajirāya guburidere irasū dita irimi.

6 Īgū Simón Pedroya guburire koebu irimakū ĩāgū, Pedro Īgūrē ārīmi:

—Y_u Op_u, ζyaa guburire koeri m_u?

7 Jesús Īgūrē ārīmi:

—Dapagora y_u iririre m_u pémasībea. P_urugue pémasīgukoa.

8 Pedro Īgūrē ārīmi:

—Yaa guburire m_u neō koebirikoa.

Jesús Īgūrē ārīmi:

—M_urē y_u koebirimakū, yaagu āārībirikoa.

9 Īgū irasū ārīmakū pégu, Simón Pedro Īgūrē ārīmi:

—Y_u Op_u, yaa guburi ditare koebirikōāka! Yaa guburire koeg_u, yaa mojōrī, yaa dipurudere koeka!

10 Īgū irasū ārīmakū, Jesús āsū ārīmi:

—Sug_u masak_u ōārō guuadigue dupaturi guuabirikumi. Naagorena odoadero p_uru, Īgūya guburi ditare koekumi. Āārīpererā m_usā g_urari marīrā irirosū āārā. Irasū āārīkeremakū, sug_u m_usā merām_u ñegū, g_uarikūg_u irirosū āārīmi.

11 Jesús, Judas Īgūrē wējēduarāguere Īgūrē ĩmuburire masīsiami. Irire masīsiā: “Sug_u m_usā merām_u ñegū, g_uarikūg_u irirosū āārīmi”, ārīgū irimi.

12 G_uaya guburire koe odo, Īgūya wekamañerē s_uña, Īgū doaderogue dupaturi eja doaja, g_uare āsū ārīmi:

—ζY_u m_usārē dapagora iririre pémasīrī m_usā?

13 M_usā yare: “G_uare bueg_u, g_ua Op_u āārā”, ārīrā, keoro werea. Diayeta y_u m_usārē bueg_u, m_usā Op_u āārā.

14 Y_u m_usārē bueg_u, m_usā Op_u āārīkereg_u, m_usāya guburire koeab_u. Irasirirā m_usādere m_usāya guburire gāme koero gāāmea.

15 M_usā gāme iritamumakū gāāmegū, m_usārē irasiri ĩmuab_u, y_u m_usārē iriaderosūta iriburo, ārīgū.

16 Diayeta m_usārē werea. Neō sug_u moāboerimasū, Īgū op_u nemorō āārībirikumi. Sug_u iriusūdi, Īgūrē iriudi nemorō āārībirikumi.

17 M_usā ire pémasīrā, ire irirā, s_uyari merā āārīrākoa.

18 Y_u irire ārīgū, musā āārīpererārē ārībea. Y_u beyenerārē masīa. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue ārīderosūta keoro waarokoa. Āsū ārī gojasūdero āārībú: “Y_u merā baaguta y_ure iāturigu dujami”, ārī gojasūdero āārībú.

19 I waaburi dupiyuro y_u musārē werea. Irasirirā y_u weredea keoro waadero p_uru: “Īgū āārā y_u *”, ārīdeare b_uremurākoa.

20 Diayeta musārē werea. Y_u iriunerārē ōārō merā bokatīrīñeāgūno, y_udere bokatīrīñeāmi. Y_ure ōārō merā bokatīrīñeāgū, y_ure iriudidere bokatīrīñeāmi, ārīmi Jesús.

Judas Jesúre wējēduarāguere Īgārē ĩmuburire weredea

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

21 Irasū ārī odo, Jesús b_uro bujawereri merā āārīmí. G_uare pémasīma ōārō āsū ārī weremi:

—Diayeta musārē werea. Sugu musā merām_u y_ure wējēduarāguere y_ure ĩmugukumi.

22 Īgū irasū ārīmakū pérā, g_ua: “¿Noārē irasū ārīrī?” ārīrā, gāme iā oya doanīb_u.

23 Y_u Juan, Jesús bueg_u Īgū maīsūgū, Īgū p_urogā doab_u.

24 Simón Pedro ĩgūya mojō merā y_ure soepumi, Jesúre ĩgū irasū ārīrīrē sērēñadog_u.

25 Irasirigu y_u Jesús p_urogā gāme doaweya, Īgārē sērēñab_u:

—Y_u Op_u, ¿noā āārīrī ĩgū?

26 Jesús y_ure ārīmi:

—Y_u pārūrē moāwa, yosa, Īgārē sīgukoa. Īgūta āārīmi y_ure ĩmub_u.

Irasū ārī odo, pārūrē moāwa, yosa, Judare Simón Iscariote magūrē sīmi.

27 Judas ire ñeāmakū, mata wātī ĩgūguere ñajādi āārīmí. Irasirigu Jesús Judare ārīmi:

—M_u iriburire iripurumuka!

28 Jesús ĩgārē irasū ārīrīrē pékererā, g_ua irogue baa doanírā irire pémasīb_urib_u.

29 Surāyeri g_ua āsū ārī gūñab_u: “Judas g_ua niyerure koreg_u āārīmi. Irasirigu Jesús ĩgārē g_ua bosenu baaburire wajaridoreg_u iriuami, o boporārē niyerure sīdoreg_u iriuami”, ārīb_u.

30 Judas iri pārūrē moāwa, yosadeare ñeā odoguta g_ua p_urogue āārīdi wiriakōāmi. Īgū wiriaripoe ñamigue āārībú.

Jesús maama dorerire weredea

31 Judas waadero p_uru, Jesús g_uare ārīmi:

—Dapagora Marīp_u y_u āārīpererā tīgū y_u turag_u āārīrīrē masakare ĩmugukumi. Irasū āārīmakū, y_u merā Īgū turag_u āārīrīdere ĩmugukumi.

32 Y_u merā Īgū turag_u āārīrīrē ĩmugū, y_u turag_u āārīrīdere ĩmugukumi. Dapagorata iripurumugukumi.

33 Yaarā, y_ure péka! Yoaweyaripoeta musā merā āārīgukoa. Musā y_ure āmarākoa. Irasirigu y_u judío masakare dupiyurogue ārīderosūta dapagora musādere: “Y_u waaburore musā waamasīb_uea”, ārī werea.

* 13:19 Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marīp_ure sērēñadi āārīmi: “Israel bumarā y_ure: ‘¿M_u iriudi wāi naásū āārīrī?’ ārī sērēñamakū, ¿naásū ārī weregukuri?’” Marīp_u Īgārē āsū ārīdi āārīmi: “Y_u wāi ‘YO SOY EL QUE SOY’ āārā. Irasirigu Israel bumarārē āsū ārī wureka: ‘YO SOY y_ure musāguere weredoreg_u iriumi’, ārika!” ārīdi āārīmi. “YO SOY EL QUE SOY”, ārīrō: “Y_u āārīngūta āārā, o ĩgū āārā y_u”, ārīduaro yāa.

34 Maama dorerire musārē pígura. Āsū ārā. Gāme maīka! Yū musārē maīrōsūta gāme maīka!

35 Musā gāme maīmakū īārā, āārīpererā masaka musārē yū buerā āārīrīrē masīrākuma, ārīmi Jesús.

Jesús Pedroro: “Yūre masīkeregū: ‘Masībea’, ārīgukoa”, ārī weredeā (Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

36 Simón Pedro Jesúre sērēñami:

—Yū Opū, ¿noogue waagukuri mū? ārīmi.

Jesús Īgūrē ārīmi:

—Yū dapagora waaburoguere mū yū merā waamasībea. Pūmū yū pūroguē waagukoa.

37 Īgū irasū ārīmakū pégū, Pedro Īgūrē ārīmi:

—Yū Opū, ¿nasiribu dapagorata yū mū merā waamasībirikuri? Īgūsā yūre wējēduakeremakū, yū murē béobirikoa. Mūya āārīburire boabosagukoa.

38 Jesús Īgūrē ārīmi:

—“Mūya āārīburire boabosagukoa”, ārā mū. ¿Āārīrōta yūre iribosagukuri? Diayeta murē werea. Āgābo wereburo dupiyuro mū yūre ūrea gajīrārē: “Īgūrē masībea”, ārīgukoa, ārīmi.

14

Jesúre būremurā Marīpū pūro waaburire weredeā

1 Jesús guare āsū ārīmi:

—Būro gūñarikubirikōāka! Marīpūre būremuka! Yūdere būremuka!

2 Yūpū pūroguere su wii wāri taridupabu opari wii irirosū āārā. Iroguē musā āārīburire āmuyugū waagukoa. Iri diaye āārībirimakū, musārē irire werebiriboayo.

3 Musā āārīburore āmu odo, dupaturi aarigukoa musārē āiabu. Irasirirā musāde yū pūroguē yū merā āārīrākoa.

4 Musā yū waaburore, yū iroguē waaburi maarē masīa, ārīmi Jesús.

5 Tomás Īgūrē ārīmi:

—Gūa Opū, mū waaburore masībea. ¿Nasiri mū waaburi maarē gūa masīrākuri?

6 Jesús Īgūrē ārīmi:

—Yū dita Yūpū pūroguē waarī maa irirosū āārā. Yū diayema āārīrīrē masakare masīmakū irigū, Īgūsārē okamakū irigū āārā. Yū merāta Yūpū pūroguē waarākuma.

7 Musā yūre masīrā, Yūpūdere masīboayo. Dapagora merā Īgūrē masīsiāa. Īgūrē īāsiāa.

8 Īgū irasū ārīmakū, Felipe Īgūrē ārīmi:

—Gūa Opū, Marīpūre ĩmuka guare! Iropata gāāmea gūa.

9 Jesús Īgūrē ārīmi:

—Felipe, yū yoaripoe musā merā āārīkeremakū, ¿yūre masīberi? Sūgū yūre ĩāgūno, Yūpūdere ĩāmi. ¿Nasirigū mū yūre: “Marīpūre ĩmuka guare!” ārīrī?

10 ¿Yūpū yūguere āārīrīrē, irasū āārīmakū yū Īgū merā āārīrīrē būremuberi? Yū musārē weregū, yū gāāmerō werebea. Yūpū yūguere āārīgū yū merā iri ĩmugū yāmi.

11 Yū musārē: “Yūpū yūguere āārīmi, irasū āārīmakū yū Īgū merā āārā”, ārī wererire: “Diayeta āārā”, ārī būremuka! Musā yū wererire pédero pūmū

buremumerā, Yuru turari merā yu iri imuri gapure gūñaka! Irire gūñarā, yu wereridere buremuka!

¹² Diayeta musārē werea. Yure buremugū, yu iriderosūta irigukumi. Yu, Yuru purogue waabu yāa. Yu waamakū, yure buremugū yu nemorō wári Yuru turari merā iri imurirē irigukumi.

¹³ Musā yure buremumakū, āārīpereri musā yu wāi merā yure sērērīrē pégukoa. Irasirigu musā yure sērērōsūta irigukoa. Yu irasiriri merā musārē Yuru turagu āārīrīrē masīmakū irigukoa.

¹⁴ Musā yu wāi merā yure sērērōsūta irigukoa.

Jesús: “Ōāgū deyomarīgūrē musārē iriugura”, āri werede

¹⁵ Musā yure maīrā, yu dorerire irirākoa.

¹⁶ Yurure musāya āārīburire sērēbosagukoa. Irasirimakū, Yuru gajigure irigukumi, musārē iritamuburo, ārīgū. Īgū iriubu musā merā āārīnkōāgukumi.

¹⁷ Īgū Ōāgū deyomarīgū musārē diayemarē masīmakū irigu āārīmi. I ūmu marā yure buremumerā gapu Īgūrē masībema. Irasirirā Īgūrē bokatīrīñeāmasībema. Īgū musā merā āārīmi. Irasū āārīmakū, musāguere āārīnkōāgukumi. Irasirirā Īgūrē masīa.

¹⁸ Yu musārē béowāgābirikoa. Musā merāta āārīgū aarigukoa doja.

¹⁹ Mērōgā dnyāa yu waaburo. Yu waadero puru, i ūmu marā yure buremumerā neō īābirikuma. Musā gapu yure īārākoa. Yu okāa. Irasirirā musāde okarākoa.

²⁰ Yu aariburinūrē yu, Yuru merā sugūta āārīrīrē masīrākoa. Irasū āārīmakū, musā yu merā āārīrīrē, yu musāguere āārīrīrē masīrākoa.

²¹ Yu dorerire masīgū irire irigu yure maīgūta āārīmi. Yuru yure maīgūrē maīgukumi. Yude Īgūrē maīgukoa. Īgūrē yaamarē ōārō masīmakū irigukoa, ārīmi Jesús.

²² Īgū irasū ārīmakū, gajigu Judas wāikugu Jesúre sērēñami. Judas Iscariote meta āārīmi.

—Gua Oru, ¿nasirigu gua ditare mu āārīrikurire masīmakū irigukuri? ¿Nasirigu i ūmu marā gapure irire masīmakū iribirikuri?

²³ Jesús Īgūrē ārīmi:

—Yure maīgū yu dorerire irigukumi. Yuru Īgūrē maīgukumi. Yuru, irasū āārīmakū yu Īgū merā āārīrā aarirākoa.

²⁴ Yure maibi gapu yu dorerire iribemi. Yu musārē wereri, yaa werenirī āārībea. Yuru yure iriudiya gapu werenirī āārā.

²⁵ Yu musā merā āārīgū, i āārīpererire musārē werea.

²⁶ Yu sērēmakū, Yuru Ōāgū deyomarīgūrē musāguere iriugukumi. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū musārē iritamubu āārīsīā, āārīpererire buegukumi. Āārīpereri yu musārē weredeare gūñamakū irigukumi.

²⁷ Yu musārē siñajārī merā āārīmakū irigukoa. Yu siñajārī merā āārīgū irirosū musādere siñajārī merā āārīmakū irigukoa. Yu musārē siñajārī merā āārīmakū iriri, i ūmuma irirosū āārībea. Buro gūñariku, gūibirikōāka!

²⁸ Yu musārē: “Waa, dupaturi musā merāta āārīgū aarigukoa doja”, āri weremakū pébu musā. Yuru yu nemorō āārīmi. Irasirirā Īgū purogue yu waaburire pédero puru, musā yure diaye maīrā, usuyari merā āārīboayo.

²⁹ Yu musārē ire weryugu iriabu. Irasirirā ire keoro waamakū, yu musārē weredeare: “Diayeta guare weremi”, āri buremurākoa.

30 'I ūm̄ marārē doreḡu ñegū āārīmi. Īgū aaribu yāmi. Irasiriḡu yu musārē mērōgā werenínemogura. Īgū yure neō doremasībemi.

31 Yū, Yūp̄u gapure maīa. Irasiriḡu Īgū yure doreri gapure yāa, yu Īgūrē maīrīrē i ūm̄ marārē masīburo, ārīgū. Wāgānugāka! Náka waarā! ārimi Jesús.

15

Jesús iguida keori merā weredea

1 Jesús keori merā ḡuare āsū ārī weremi:

—Yū diayeta iguida irirosū āārā. Yūp̄u iridare koreḡu irirosū āārīmi.

2 Yaarā iridama d̄up̄uri irirosū āārīma. Yūp̄u iguidare koreḡu duka marīrī d̄up̄urire ditibéoḡu irirosū yāmi. Gaji dukakuri d̄up̄uri gapure ditiwea āmugū irirosū yāmi dukakunemoburo, ārīgū.

3 Musā yu weredeare b̄uremurā āārā. Irasiriḡu Yūp̄u musārē ñerī opamerā āārīmakū irisiami.

4 Yū merā ōārō āārīka! Irasiriḡu musāguere ōārō āārīnīkōāgukoa. Su iguidama d̄up̄u iridaguere marīrō iri d̄up̄u seyaro dukakubirikoā. I irirosūta yu merā ōārō āārīmerā neō ōārī duka sībiri d̄up̄uri irirosū āārīma.

5 Yū iguida irirosū āārā. Musā yaarā iridama d̄up̄uri irirosū āārā. Yū merā ōārō āārīnīrāno, yude Īgūsāguere ōārō āārīnīmakū, Īgūsā ōārō dukakuri d̄up̄uri irirosū āārīma. Musā yu merā ōārō āārīmerā, ōārīrē neō irimasībea.

6 Yū merā ōārō āārīmerā ditibéodea d̄up̄uri bojegue ñaī oyanīrī d̄up̄urire sea, peamegue soebéoro irirosū āārīrākuma.

7 'Musā yu merā ōārō āārīnīrā, yu buerire kātīmerā, musā gāāmerīnorē Yūp̄ure: “Sīka!” ārī sērēmākū, sīgukumi.

8 Musā wāri ōārī dukakuri d̄up̄uri irirosū āārīmakū īārā, gajirā masaka Yūp̄ure: “Ōātariḡu āārīmi”, ārī masīrākuma. Irasirirā musā wāri ōārī irirā, diayeta yu buerā āārīrīrē gajirārē masīmakū yāa.

9 Yūp̄u yure maīrōsūta yude musārē maīa. Irasirirā yu musārē maīgū merā āārīnīka, yu maīrīrē masīmurā!

10 Yū, Yūp̄u yure maīgū dorerire iriḡu, Īgū merā ōārō āārīnīkōāa. Irasūta musāde yu dorerire irirā, yu musārē maīgū merā ōārō āārīnīkōāa.

11 'Ire musārē werea musā yu merā us̄uyaburo, ārīgū. Irasirirā us̄uyari opatarirākoā.

12 Yū doreri āsū ārā. Yū musārē maīrōsūta gāme maīka!

13 Suḡu masakū Īgū merāmarārē boabosaḡu, gajirā nemorō Īgūsārē maīmi.

14 Musā yu dorerire irirā yu merāmarā āārā.

15 Dapagorare yu musārē: “Yure moāboerā āārā”, ārībirikoā. Moāboerā Īgūsā opu iririre masībirikuma. Yū gapu Yūp̄u yure weredeare musārē werepeobu. Irasiriḡu musārē: “Yū merāmarā”, ārā.

16 Musā yure beyebiribu. Yū gapu musārē beyebu wāri ōārīrē irirā waaburo, ārīgū. Musā ōārī iriri, ōārī duka neō boabiri irirosū āārā. Irasirirā musā yure b̄uremumakū, Yūp̄u musā yu wāi merā Īgūrē sērērōsūta musārē sīgukumi.

17 Yū musārē dorea. Musā basi gāme maīka!

I ūm̄ marā Jesúre, Īgūyarārē iaturiburire weredea

18 'I ūm̄ marā musārē iaturimakū īārā, yure iaturip̄urorideare masīka!

19 Musā diayeta i ūm̄ marā āārīmakū, Īgūsā merāmarārē maīrōsūta musādere maībukuma. Yū musārē i ūm̄ marā watopegue āārīrārē beyebu. Irasirirā i ūm̄ marāgora āārībea. Musā Īgūsā irirosū āārībirimakū īārā, i ūm̄ marā musārē iaturima.

20 Y_H musārē ārīdeare gūñaka! “Neō sugu moãboerimasū, ĩgū op_H nemorō āārībirikumi”, ārību. ĩgūsā yure ñerō irirā, musādere ñerō irirākuma. Y_H buerire pérā, musā bueridere pérākuma.

21 I ũm_H marā yure iriudire masībema. Irasirirā musā yure buremumakū ĩārā, musārē āārīpereri ñerī irirākuma.

22 Y_H ĩgūsārē weregu aaribirimakū, neō ñerī iridea wajare opabiribukuma. Dapagorare y_H ĩgūsārē weredero puru: “Ñerī iridea wajare opabea gu_H”, ārīmasībema.

23 Yure ĩaturigu Y_H pudere ĩaturimi.

24 Y_H, Y_H turari merā iri ĩmugū, gajirā neō iribirideare irib_H. Y_H ĩgū turari merā iri ĩmubirimakū, neō waja opabiribukuma. ĩgūsā y_H iri ĩmurīrē ĩāma. Irire ĩādero puru, yure, Y_H pudere ĩaturima.

25 I ĩaturiri, Marīpuya werenī ĩ gojadesa pūge gojaderosūta keoro waaró yáa. Āsū ārī gojasūdero āārībú: “ĩgūsā yure: ‘Ñerō yámi’, ārīmasībirikererā, ĩaturima”, ārī gojasūdero āārībú.

26 Ōāgū deyomarīgū, musārē iritamugū aarigukumi. ĩgū musārē diayema āārīrīrē masīmakū irigukumi. Y_H ĩgūrē Y_H merā āārīgūrē musārē iriugukoa. ĩgū yaamarē weregukumi musārē.

27 Y_H musārē buerurorimakūgueta y_H merā āārībú. Irasirirā musāde yaamarē wererākoa, ārīmi Jesús.

16

1 Jesús guare āsū ārīnemomi doja:

—Y_H musārē irire wereabu, yure piribirikōāburo, ārīgū.

2 Judío masaka ĩgūsā nerērī wiirigue musā āārānerārē béowiuurākuma. Gajipoe gajirā musārē wējērā: “Marīpu gāāmerīrē yáa”, ārī gūñarākuma.

3 Yure, Y_H pudere masīmerā āārīsīā, irasirirākuma.

4 Y_H irire werea musā, ĩgūsā irasirimakū ĩārā: “Jesús guare irireta weremi”, ārī gūñaburo, ārīgū.

Jesús, Ōāgū deyomarīgū irimirarē weredea

Y_H neōgorague musā merā āārīsīā, ire werebirib_H.

5 Dapagorare yure iriudi purogue waagukoa. Y_H musārē ire werekeremakū, neō sugu yure: “¿Noógue waagukuri?” ārī sērēñabea.

6 Irasirirā y_H waaburire weremakū pérā, y_H waaburo gapure sērēñabisīā, buro bujawereri merā āārā.

7 Diayeta musārē werea. Y_H waadero puru, oārokoa musārē. Y_H waabirimakū, Ōāgū deyomarīgū musārē iritamubu aaribiribukumi. Y_H irogue waagú, ĩgūrē musārē iriugukoa, musā merā āārīnīkōāburo, ārīgū.

8 ĩgū aarigú, i ũm_H marārē ĩgūsā ñerō irirā āārīrīrē, y_H diayema irigu āārīrīrē, ĩgūsā ñerō iridea waja Marīpu ĩgūsārē wajamoāburire masīmakū irigukumi.

9 ĩgūsā yure buremubirisīā, ñerā āārīma.

10 Y_H, Y_H purogue waamakū, musā yure ĩānemobirikoa. Y_H irogue waamakū, Ōāgū deyomarīgū aarigukumi, i ũm_H marārē y_H diayema irigu āārīrīrē masīmakū iribu.

11 I ũm_H marārē doregu ñegū ĩgūsārē ñerī iridoreri waja, Y_H ĩgūrē wajamoādoresiami. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū aarigú, ĩgūsārē Y_H ĩgūrē wajamoādoredeare masīmakū irigukumi.

12 'Wári āārā mūsārē yu wereburi. Dapagorare yu ire weremakū, mūsā pémasībiribukoa.

13 Ōāgū deyomarīgū gapu aarigukumi. Īgū mūsārē diayema āārīrīrē masīmakū irigukumi. Irasirīgū mūsārē i āārīpererire buegukumi. Īgū gāāmerō werebirikumī. Yūpu Īgūrē weredorerire, pūrugue waaburidere mūsārē weregukumi.

14 Yu Īgūrē wererire pédeare mūsārē masīmakū irigu, yu ōārō āārīrīrē masīmakū irigukumi.

15 Āārīpereri Yūpu opari, yaa āārā. Irasirīgū yu mūsārē: “Ōāgū deyomarīgū mūsārē yaamarē masīmakū irigukumi”, ārābu.

Bujawerenerā, usuyari merā āārīburire weredeā

16 'Mérōgā pūru mūsā yure ĩānemobirikoa. Yoaweyariپoe pūru yure ĩārākoa doja. I Yūpu pūrogue waadero pūru, irasū waarokoa, ārīmi.

17 Īgū irasū ārīmakū pérā, gua surāyeri āsū ārī gāme werenību:

–ĵNaāsū ārīduaro irikuri Īgū irasū ārīrī? Īgū marīrē: “Mérōgā pūru mūsā yure ĩānemobirikoa. Yoaweyariپoe pūru yure ĩārākoa doja”. Ire ārī odo: “IYūpu pūrogue waadero pūru, irasū waarokoa”, ārīmi.

18 Īgū marīrē: “Mérōgā pūru”, ārīmakū, ĵnaāsū ārīduaro irikuri? Īgū irasū ārīrīrē marī pémasībea, ārību.

19 Jesús Īgūrē gua sērēñaduare masīkōāmi. Irasirīgū guare ārīmi:

–Yu mūsārē: “Mérōgā pūru mūsā yure ĩānemobirikoa. Yoaweyariپoe pūru yure ĩārākoa doja”, ĵārī wererire gāme sērēñarā yāri?

20 Diayeta mūsārē werea. Yu boamakū ĩārā, buro bujawereri merā or-erākoa. I ūmu marā yure buremumerā gapu usuyari merā āārīrākuma. Mūsā bujawererā, pūru usuyarākoa.

21 Āsū āārā. Nomeō majīgū kōāburo dupiyurogā, igore pūrīrīrē bujawereri merā gūñakumo. Majīgūgā deyoadire ĩāgō, usuyakumo. Iгоре pūrīadeare gūñanemobirikumo.

22 Mūsāde irasūta dapagorare bujawereri merā āārā. Pūru yu mūsārē dupaturī ĩāgū aarigukoa. Yu irasirimakū ĩārā, mūsā usuyari opatarīrākua. Mūsā irasū usuyari merā āārīmakū, gajirā mūsārē bujaweremakū irimasībirikumā.

23 'Irinūrē yure neō sērēñabirikoa. Diayeta mūsārē werea. Mūsā yure buremumakū ĩāgū, Yūpu āārīpereri mūsā yu wāi merā Īgūrē sērērīrē pégu, mūsā sērērōsūta sīgukumi.

24 Iro dupiyurogue mūsā yu wāi merā Yūpūre neō sērēbiribu. Dapagorare yu wāi merā Īgūrē sērēka! Mūsā irasū sērēmakū, mūsā sērērōsūta sīgukumi. Irasirirā usuyari opatarīrākua.

Jesús i ūmu marā ñerārē tarinūgādeare weredeā

25 'Yu keori merā mūsārē wereabu. Pūru keori merā werebirikoa. Irasirirā, Yūpu yamarē yu wererire ōārō pémasīrākua.

26 Mūsā Yūpu yamarē ōārō pémasīrīnūrē yu wāi merā Īgūrē sērērākua. Irasū ārīgū: “Mūsāya āārīburire yu Īgūrē sērēbosagukoa”, ārīgū meta yāa.

27 Yūpu mūsārē maīmi. Irasirirā mūsā yu wāi merā mūsā basi Īgūrē sērērākua. Mūsā yure maīa. Irasū āārīmakū mūsā yure: “Marīpu pūrogue āārīdi, Īgū iriudi āārā”, ārī buremua.

28 Yu, Yūpu pūrogue āārīdi, i ūmugue aaribá. Dapagorare i ūmugue āārādi, Yūpu pūrogue waagukoa doja, ārīmi Jesús.

29 Īgū irasū ārīmakū pérā, gua Īgū buerā Īgūrē ārību:

—Dapagorare keori merā m̄ guare werebea. Irasirirā m̄ wererire pémasiā.

³⁰ Dapagorare ḡna masiā. M̄ āārīpererire masīpeokōāa. Gajirā m̄urē sērēñabirikeremakū, Īgūsā gūñarīgue sērēñaduare m̄ masiā. Irasirirā: “Marīp̄ p̄roque āārīdi, Īgū iriudi āārā”, ārī buremua, ārīb̄.

³¹ Jesús guare ārīmi:

—¿Dapagorare buremurī?

³² Mērōgā d̄uyāa, musā ȳre béowāgāburo. Musāya wiirigue waasiri, ȳre suḡta dujamakū irirākōa. Musā irasirikeremakū, Ȳp̄u gap̄u ȳ merā āārīmi. Irasiriḡu ȳ suḡta āārībea.

³³ Musā ȳ merā ōārō siñajārī opaburo, ārīgū, musārē i āārīpererire wereab̄. Musā i ūm̄gue āārīp̄oe i ūm̄ marā musārē ñerō tarimakū irirākuma. Īgūsā irasirikeremakū, ȳ merā gūñaturaka! Ȳ i ūm̄ marā ñerārē tarinugādigue āārā. Irasirirā ȳ merā gūñatura us̄yaka! ārīmi Jesús.

17

Jesús Īgū buerāya āārīb̄urire Marīp̄re sērēbosadea

¹ Jesús irasū ārī odo, ūm̄gasigue Īamu, Īgū Paḡare āsū ārīmi:

—Añ, dapagorare m̄ ārīderosūta ȳre waaburi ejasiāa. Irasiriḡu masakare ȳ m̄ magū, m̄ iriudi āārīrīrē Īmuka! M̄ irasirimakū, ȳ m̄ turaḡu, m̄ ōāgū āārīrīrē Īgūsārē Īmugukōa.

² M̄ ȳre masaka āārīpererārē doreḡu p̄ib̄u, m̄ ȳre sīnerārē ūm̄gasigue perebiri okari opamakū iridoreḡu.

³ Masaka m̄ diayeta Marīp̄u suḡu āārīgū āārīrīrē, irasū āārīmakū ȳ Jesu-cristo m̄ iriudi āārīrīrē masīrā, ūm̄gasigue perebiri okari opamurā āārīma.

⁴ 'I ūm̄guere m̄ ȳre iridoredeare ȳ iriyuwarikab̄. Irasiriḡu i ūm̄ marārē m̄ turaḡu, ōāgū āārīrīrē Īmub̄.

⁵ Añ, m̄ i ūm̄urē iriburo dupiyuro ȳ m̄ merā ōārō āārīb̄. M̄ āārīrikurire opab̄. Irasiriḡu dapagorare m̄ āārīrōgue ȳ m̄ merā ōārō āārīmakū m̄rārōta irika!

⁶ M̄ ȳre sīnerārē i ūm̄ marā watope āārīrārē beyenerārē m̄ āārīrikurire masīmakū irīb̄. M̄ ȳre sīnerā m̄yarā āārīma. M̄ dorerire irima.

⁷ Dapagorare masīma. Āārīpereri ȳ opari, m̄ ȳre sīdea āārā.

⁸ M̄ ȳre weredoredeare Īgūsārē wereb̄. Ȳ wererire pérā, buremuma. Ȳ diayeta m̄ p̄ro āārīdi āārīrīrē masīma. Ȳ m̄ iriudi āārīrīrē: “Diayeta āārā”, ārī buremuma.

⁹ 'Ȳ Īgūsāya āārīb̄urire sērēbosāa. Gajirā i ūm̄ marā ȳre buremumerāya āārīb̄uri gap̄ure sērēbosabea. Ȳre buremurā m̄ ȳre sīnerā m̄yarā āārīma. Irasiriḡu Īgūsāya āārīb̄urire sērēbosāa.

¹⁰ Āārīpererā yaarā, m̄yarā āārīma. Irasirirā m̄yarāde, yaarā āārīma. Īgūsā yaarā āārīsīā, ȳ ōārō āārīrikurire masakare masīmakū yāma.

¹¹ 'Ȳ i ūm̄guere dujabiriko. M̄ ȳre sīnerā gap̄u i ūm̄guere dujarākuma. Añ, m̄ ōāgū āārā. M̄ wāi merā m̄ turari merā Īgūsārē koreka, marī suḡu āārīnīrōsūta Īgūsāde suro merā āārīnkōāburo, ārīgū.

¹² Ȳ i ūm̄guere m̄ ȳre sīnerā merā āārīgū, m̄ turari merā Īgūsārē ōārō koreb̄. Neō suḡu dederibirima. Suḡta peamegue waadederibu āārīmi. M̄ya werenīrī gojadea p̄gue ārīderosūta iri irasū waab̄.

13 'Dapagorare yu mu purogue waabu yaa. Yu waaburi dupiyuro i umugue aarigu i aaripererire yure buremurare werea, igusaade yu irirosuta usuyari opatariburo, arigu.

14 Muya kerere igusare werebu. Yu i umumu aaribe. Irasirira yure buremurade i umu mara irirosu aaribema. Irasirira i umu mara yure iaturirosuta yure buremuradere iaturima.

15 Yu mure: "Yure buremurare i umure aiaka!" ari serbea. Asu gapu ari serba. Igu sare oaro koreka, wati feri iridorerire pebirikoburo, arigu!

16 Yu i umumu aaribe. Irasirira yure buremurade i umu mara irirosu aaribema.

17 Muya kere diayema aara. Irasirigu iri mera igusare mu dorerire irira aarimaku irika!

18 Mu yure muya kerere i umu marare weredoregu iriuderisuta yure buremurare muya kerere i umu marare weredoregu iriua.

19 Igu saya aariburire mu dorerire irigu yaa, igusaade diayeta mu dorerire iriburo, arigu.

20 'Yu igusaaya aariburi ditare serbosabea. Igu sa muya kere wererire pera, gajirade yure buremurakuma. Irasirigu yu igusaaya aariburidere serbosaa.

21 Yu irire serbosaa, yure buremurare aariperera suro mera aariburo, arigu. Au, mu yugere oaro aara. Yu mu mera aara. Irasirira mara aarirosuta igusa mara mera oaro aariburo. Igu sare suro mera aarimaku irika, i umu mara yu mu iriudi aaririre buremuburo, arigu!

22 Mu aaririkurire yure sibu. Irasirigu igusare yu irirosu aaririkumaku iribu, yu mu mera sugu aarirosuta igusaade suro mera aariburo, arigu.

23 Yu igusaugere aara. Mu yugere aara. Mara igusa mera aara, igusa diayeta suro mera aariburo, arira. Igu sa suro mera aarimaku iara, i umu mara yu mu iriudi aaririre, mu yure mairosuta yure buremurare maarire masirakuma.

24 'Au, mu i umure iriburo dupiyuro yure maibu. Irasirigu mu aaririkurire yure sibu. Yure mu sinerare yu aariburogue yu mera aarimaku gamea mu yure aaririkuri sideare masiburo, arigu.

25 Au, mu keoro irigu aara. I umu mara yure burenumerare mure masibema. Yu gapu mure masia. Yure buremurare yu mu iriudi aaririre masima.

26 Mu aaririkurire igusare masimaku iribu. Yu igusaugere aarigu mure irasu masimaku irinikoguko, mu yure mairosuta igusaade game maiburo, arigu, ari mi Jesus.

18

Jesúre peresu neawagadea

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

1 Jesús igu Pagure sero oodadero puru, guu igu buera mera Jerusalere wiri, Cedron waikari umayuridijari mare taribuja, olivos waikari yuku otederogue waami.

2 Iro dupiyuro wari Jesús iroque guare siiuwaganami. Irasirigu Judas Jesúsre iaturiraguere igure imubu irore masimi.

3 Jesús guu mera iroque ejadero puru, Judas subu surara mera aarimi. Gajira surara Maripuya wiire korerade igu mera aarima. Igu sa paia opara, fariseo bumarare iriunerare surara aarima. Igu sa mojokuri mera, siagoriduparu, siagori tururi mera aarima.

4 Jesús ìgürē waaburire masĩsiami. Irasirigu, ìgüsã ìgũ p̄uro ejarimakũ, bokatĩrĩ sērēñami:

—¿Noãrē ãmarĩ musã?

5 Ìgürē yujuma:

—Jesús Nazaretmurē ãmáa.

Jesús ìgüsãrē ãrĩmi:

—Ìgũta ããrã yu*.

Judas Jesúre wējēduarãguere ìgürē ìmubu surara merã ããrĩmĩ.

6 Jesús: “Ìgũta ããrã yu”, ãrĩmakũ p̄erã, duusirimawãgã, yebague meémejãkõãma.

7 Jesús ìgüsãrē dupaturi sērēñami doja:

—¿Noãrē ãmarĩ musã?

Ìgürē yujuma:

—Jesús Nazaretmurē ãmáa.

8 Jesús ìgüsãrē ãrĩmi:

—Yu musãrē: “Yu ìgũta ããrã”, ãrĩ weresiabu. Yure ãmarã, ìsã yu merãmarãrē waadoreka!

9 Ìgũ: “Yup̄u yure sĩnerãrē neõ sugure dedeubiribu”, ãrĩdeare keoro waaburo, ãrĩgũ, irire irasũ ãrĩmi.

10 Ìgüsã Jesúre ñeãmurã irimakũ ìãgũ, Simón Pedro sareri majĩrē opagu tũãwea ãi, paia opure moãboegure Malco wãikugure diaye gapuma gãmipũrē dītītã dijukõãmi.

11 Jesús gapu Pedrore ãrĩmi:

—Muya sareri majĩrē duripĩka! Yup̄u yure ñerõ taridorederosũta ñerõ tarigura, ãrĩmi.

Jesúre paia opu p̄rogue ãiadea

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54; Jn 11.49-50)

12 Ìgũ irasũ ãrĩmakũ, surara, ìgüsã opu, Marĩpuya wiire korerã surara Jesúre ñeã, suama.

13 Sua odo, ìgürē Anás wãikuguya wiigue ãiwãgãpurorima. Anás, Caifás wãikugu múñekũ ããrĩmĩ. Caifás iri bojorire paia opu ããrĩmĩ.

14 Ìgũta iro dupiyuro judío masaka oparãrē: “Suguta masakũ marĩ judío masakaya ããrĩburire boabosamakũ õãrokoa”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

Pedro Jesúre masĩkeregu: “Masĩbea”, ãrĩdea

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

15 Ìgüsã Jesúre ãiãmakũ, yu, Simón Pedro merã Jesúre yoaweyarogue ãtuyabu. Paia opu yure masĩmi. Irasirigu yu Jesúre ãtuyawãgã, paia opuya wii makãpuro yebague ñajãbu.

16 Pedro gapu iri wii turo ñajãri makãparogue dujanugãmi. Ìgũ iro dujanugãmakũ ìãgũ, yu iri makãpuro korego merã werenĩ, Pedrore siiu ñajãbu.

17 Ìgũ ñajãmakũ, makãpuro korego Pedrore sērēñamo:

—¿Mu sũ buerã merãmu ããrĩberĩ?

Pedro igore ãrĩmi:

* **18:5** Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marĩpure sērēñadi ããrĩmĩ: “Israel bumarã yure: ‘¿Mu iriudi wã naásũ ããrĩrĩ?’ ãrĩ sērēñamakũ, ¿naásũ ãrĩ weregukuri?” Marĩpu ìgürē ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Yu wãrĩ ‘YO SOY EL QUE SOY’ ããrã. Irasirigu Israel bumarãrē ãsũ ãrĩ wereka: ‘YO SOY yure musãguere weredoregu iriumĩ’, ãrĩka!” ãrĩdi ããrĩmĩ. “YO SOY EL QUE SOY”, ãrĩrõ: “Yu ããrĩngũta ããrã, o ìgũta ããrã yu”, ãrĩduaro yãa.

—Ăārībea yu.

¹⁸ Yusa gorabu. Irasirirā iri wii moāboerimasā, surara merā ĩgūsā peame diudeame turo sūma nīma. Pedrode ĩgūsā purota sūma nīmi.

Paía opu Jesúre sērēñadea
(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Paía opu Anás Jesúre sērēñayupu:

—¿Noā āārīrī mū buerā? ¿Ñeéonorē ĩgūsārē bueri? ārīyupu.

²⁰ Jesús ĩgūrē yajuyupu:

—Yū āārīpererā péuroge buebu. Marī judío masaka nerērī wiirigue, irasū āārīmakū Marīpuya wiiguedere masaka nerērōgue buebu. Gajiroge durisā, neō buebiribu.

²¹ ¿Nasirigu yure sērēñarī? Yu buerire sērēñaduagu, yure pénerārē sērēñaka! ĩgūsā yu weredeare masīma, ārīyupu.

²² ĩgū irasū ārīmakū pégu, Marīpuya wii koregu surara ĩgū mojō merā Jesúya diapure pá, ĩgūrē ārīyupu:

—¿Nasirigu irasū yujuri paía opure? Irasū ārībita ĩgūrē!

²³ Jesús ĩgūrē yajuyupu:

—Yū ñerō werenímakū: “Ñeéno werenía”, ārīka yure! Yu diayema gapure keoro weremakū, ¿nasirigu yure pári?

²⁴ Jesús irasū ārādero puru, Anás ĩgūrē ĩgūsā suadire paía opu Caifás puroge iriuyupu.

Pedro Jesúre masīkeregu, dupaturi: “Masībea”, ārīdea
(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Irasiriripoe Simón Pedro peame turota sūma níkōāmakū ĩārā, iro āārīrā ĩgūrē sērēñama:

—¿Mū sū buerā merāmu meta āārīrī?

Pedro ĩgūsārē ārīmi:

—Ăārībea yu.

²⁶ ĩgū irasū ārādero puru, sugu paía opure moāboegu Pedro ĩgūya gāmpū dītītādiyagu Pedrore ārīmi:

—Yū olivos otederogue mū ĩgū merā āārīmakū ĩābu.

²⁷ Pedro dupaturi: “Ăārībea, ĩgū merā āārībirabu”, ārīmi. Irire āārīripoeta, āgābo weremi.

Pilato Jesúre sērēñadea
(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Puru Jesúre Caifaya wii āārādire Pilato puroge āiāma. Boyoripoe āārībū. Pilato romanomu judío masakare doregu āārīmī. Jesúre ĩgū puroge āiārā, ĩgūya wiiguere ñajābirima. “Marī judío masaka, ĩgū judío masakū āārībiya wiiguere ñajārā, marī dorerire tarinugābukoa. Irasirirā pascua bosenu baaburire baabiribukoa”, ārī gūñama.

²⁹ ĩgūsā ñajābirimakū ĩāgū, Pilato ĩgūsā merā werenígū wiririmi. ĩgūsārē sērēñami:

—¿Neéonorē iriari ĩi, musā yure wajamoādorerā aarimakū?

³⁰ ĩgūsā Pilatore ārīma:

—Ī ñerī iribirimakū, mūrē wiarā aaribiriboakuyo.

³¹ ĩgūsā irasū ārīmakū, Pilato ārīmi:

—Āiaka! Musārē doreri ārīrōsūta musā basi ĩgūrē wajamoāka!

Īgūsā Īgūrē ārīma:

—Gua judío masaka sugure mu guare: “Wējēka!” ārīrō marīrō wējēmasībea.

³² Īgūsā irire irasū ārīrā, Jesúre Īgū curusague boaburire iro dupiyuro weredeā keoro waamakū irīma†.

³³ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pilato wiigue gāmenugā ñajāa, Jesúre siiu, sērēñayupu:

—¿Muta judío masaka Opu āārīrī?

³⁴ Jesús Īgūrē ārīyupu:

—¿Mu basi gūñarō merā yare irasū sērēñarī, o gajirā murē yaamarē werearī?

³⁵ Pilato Īgūrē ārīyupu:

—Yu judío masakū meta āārā. Muya nikū marā judío masaka, irasū āārīmakū paía oparā murē oō yu purogue āijama. ¿Ñeénorē iriari mu?

³⁶ Jesús ārīyupu:

—Yu Opu āārīrī, i umuma āārībea. I umuma āārīmakū, yaarā gāmekēābukuma, judío masaka yare ñeā, peresu iribirikōāburo, ārīrā. Yu Opu āārīrī, gajiroguema āārā.

³⁷ Īgū irasū ārīmakū pégu, Pilato Īgūrē ārīyupu:

—¿Mu irasū ārīgū: “Opu āārā”, ārīrī?

Jesús Īgūrē ārīyupu:

—Mu ārīrōsūta Opu āārā. Yu deyoabu i umu marāguere diayemarē werebu. Āārīpererā diayema āārīrīrē péduarā, yu wererire péma.

³⁸ Īgū irasū ārīmakū, Pilato Īgūrē ārīyupu:

—¿Ñeéno āārīrī diayema?

Judío masaka Pilatore: “Jesúre wējēka!” ārī doredea

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Irasū ārī odo, Pilato judío masaka oparā merā werenígū wiriri, Īgūsārē ārīmi doja:

—Īrē neō ñerī iridea máa yu Īāmakū.

³⁹ Bojorikū pascua bosenu āārīmakū, musā irinarōsūta sugu peresu āārīgūrē yare wiudorea. ¿Musā judío masaka Opure musārē wiumakū gāāmekuri?

⁴⁰ Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūsā gaguiníma:

—Īgūrē wiubirikōāka! Barrabás gapure guare wiuka! ārīma. Barrabás yajarimasū āārīmí.

19

¹ Īgūsā irasū ārī gaguinímakū pégu, Pilato Īguyarā surarare Jesúre tārādoreyupu.

² Jesúre tārā odo, pora bero iri, Īgūya dipurure peoñurā. Peo odo, opuya suríro irirosū deyoríñe diiañiweyaríñerē Īgūrē sāñurā.

³ Sā odo, Īgū puro ejanugā, āsū ārī buridañurā:

—Ōārō āārīburo judío masaka Opu! ārīñurā, Irasū ārīrāta, Īgūsāya mojōrī merā Īgūya diapure páñurā.

⁴ Pilato dupaturi masakare weregū wiriri, āsū ārīmi:

† 18:32 Judío masaka sugu ñero irigure ütayeri merā dea wējēnerā āārīmā Īgūrē wajamoārā. Romano masaka gapu Īgūrē wajamoārā, curusague pábiatú wējēnerā āārīmā.

—Īgūrē neō ñerī iridea máa yu ĩāmakū. Irasirigu musārē masīburo, āriġū, ĩgūrē siu wiugura musārē ĩādoregu.

⁵ Irasū āri odo, Jesúre siu wiumi. Irasirigu, Jesús pora berore peyadi, opaya surírore sãñadi ĩgū wiririmakū, Pilato masakare ārimi:

—Īaka! Īta āārīmi ĩgū.

⁶ Paía oparā, Marīpuya wii korerā surara Jesúre ĩārā, gaguinínugāma:

—Īgūrē curusague pábiatú wějeka! Curusague pábiatú wějeka! āri gaguiníma.

Pilato ĩgūsārē ārimi:

—Yu ĩāmakū, ĩgūrē neō ñerī iridea máa. Irasirirā musā ĩgūrē āiaka! Musā basita ĩgūrē curusague pábiatú wějērā waaka!

⁷ Judío masaka oparā ĩgūrē ārimi:

—Īgū: “Yu Marīpu magū āārā”, ārimi. Guare doreri irasū āriġūnorē wějēdorea.

⁸ ĩgūsā: “Īgū: ‘Yu Marīpu magū āārā’, ārimi”, ārimakū pégu, Pilato ĩgū dupiyuro gūiadero nemorō gūimi.

⁹ Irasirigu Jesúre dupaturi siu ñajāa, sērēñayupu doja:

—¿Noómū āārīrī mu? āriyupu.

Jesús gapu ĩgūrē neō yujubiriyupu.

¹⁰ ĩgū yujubirimakū ĩāgū, Pilato ĩgūrē āriyupu:

—¿Nasirigu yure yujuberi? Yu yaarā surarare murē peresu āārīgūrē wiu-doremakū, murē wiurākuma, o ĩgūsārē murē curusague pábiatú wějēdoremakū, murē pábiatú wějērākuma. ¿Irire masīberi mu?

¹¹ Jesús ĩgūrē yujuyupu:

—Mu yure irasū iridoreri, Yupu ũmugasigue āārīġú murē pídea āārā. Irasirigu yure muguere wiadi, mu nemorō waja opami, āriyupu.

¹² ĩgū irasū ārimakū pégu, Pilato Jesúre: “¿Nasiri wiugakuri yu ĩgūrē?” āri pémaádiyupu. ĩgūrē irasū wiuduamakū ĩārā, judío masaka gapu gaguiníma:

—Mu ĩgūrē wiugu, romano marā opu merāmū āārībirikoa. Sugu: “Yu judío masaka opu āārā”, āriġūno romano marā opure marīrē doregure béoduagu, ĩgūrē ĩaturigu yámi, ārīma.

¹³ ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Pilato Jesúre wiigüe āārīgūrē ũtā majīrī merā ĩgūsā iridea yebague wiriridoremi. ĩgū, masaka weresārīrē beyerimasū doarogue eja doami. Iri ũtā majīrī merā ĩgūsā iridea yeba, hebreo ya merā Gabata wāikubū.

¹⁴ Irasū waarīnū, gua pascua bosenua baaburi āmurīnū āārībú. Goeripoe dupiyuro āārībú. Pilato ĩgū doarogue eja doa, judío masakare āsū āri weremi:

—Īta āārīmi musā Opu.

¹⁵ ĩgū irasū ārimakū pérā, judío masaka gaguiníma:

—Boaburo ĩgū. Boaburo. Curusague pábiatú wějeka ĩgūrē! ārīma.

Pilato ĩgūsārē ārimi:

—¿Yu yaarā surarare musā Opure curusague pábiatú wějēdoremakū gāāmerī musā?

Paía oparā ĩgūrē yujuma:

—Gua opu, romano marā opu āārīmi. Gajigu gua opu mámi.

¹⁶ ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Pilato Jesúre ĩgūsārē wiame, curusague pábiatú wějēdoregu. Irasirirā ĩgūrē āiākōama.

*Jesúre curusague pábiatú wējēdea**(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)*

17 Irasirigũ Jesús curusare kōā, “Masakũ dipuru boaweadea pero” wāikurogue waami. Hebreo ya merā Gólgota wāikubũ.

18 Irogue eja, Jesúre curusague pábiatúma. Gajirā pērārē pábiatúma. Sugure ĩgũ diaye gapũ, gajigure ĩgũ kũgapũ curusague pábiatú aĩwāgũnúma. Jesúre ĩgũsā deko aĩwāgũnúma.

19 Pilato taboa majirē ĩgũ gojadea majirē curusague Jesús dipuru weka pábiatúdoreyupũ. Āsũ arĩ gojasũdero āārĩbú: “Ī Jesús Nazaretmũ, judío masaka Opũ āārĩmi”.

20 Hebreo ya merā, latín ya merā, griego ya merā gojadea āārĩbú. Jesúre curusague ĩgũsā pábiatú aĩwāgũnúdero, makā pũrogā āārĩbú. Irasirirā wárā judío masaka irogue aari, iri gojadeare ĩā buema.

21 Paía oparā judío masaka āārĩsĩā, Pilato gojadeare gāāmebirĩñurā. Irasirirā ĩgũrē wererā waañurā. Āsũ arĩñurā:

—Mũ: “Ī judío masaka Opũ āārĩmi”, arĩ gojadeare gorawayuka! Āsũ gapũ gojaka: “Ī: ‘Judío masaka opũ āārĩ’, arĩmi”, arĩ gojaka! arĩñurā.

22 Pilato gapũ ĩgũsārē arĩyupũ:

—Yũ gojadeare gorawayubirikoa, arĩyupũ.

23 Jesúre curusague pábiatú aĩwāgũnúaderu pũrũ, wapikarā surara ĩgũya surĩ āārādeare sea, ĩgũsākũ suñeno dita gāme dukawama. Suñe surĩro su gasirota suadea surĩro, eañeña marĩrõ merā iridea gasiro āārĩbú.

24 Iri surĩro irasũ āārĩmakũ ĩārā, gāme arĩ werenĩma:

—Īne surĩrore yeguebirikõārā! Ubu arĩboka birarā! “¿Noārē dujarokuri?” arĩma.

Īgũsā irasirimakũ, Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta keoro waabũ. Āsũ arĩ gojasũdero āārĩbú: “Yaa surĩre: ‘¿Noārē dujarokuri?’ arĩboka birarākuma, irire gāme ĩgũsā basi dukawamurā”, arĩ gojasũdero āārĩbú. Iri pũgue gojaderosũta surara irasirima.

25 Jesúya curusa pũro ĩgũ pago, igo tĩgõ, María Cleofas marāpo, María Magdalena nĩma.

26 Jesús, ĩgũ pagore, irasũ āārĩmakũ yũ ĩgũ maĩsũgũ igo pũro nĩmakũ ĩāgũ, ĩgore arĩmi:

—Meõ, ĩĩ mũ magũ āārĩmi.

27 Irasũ arĩ odo, yũre:

—Īgo, mũpo āārĩmo, arĩmi.

Irasirigũ Jesús pagore yaa wiigue āĩa opabũ.

*Jesús boadea**(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)*

28 Jesús irasũ arĩ odo: “Āārĩpereri Yũpũ yũre iridoregũ pídeare iripeo odosiáa”, arĩ masĩmi. Irasirigũ āsũ arĩmi:

—Ñemesibukoa yũre. Irire arĩgũ, Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue gojadeare iriyuwarĩkumi.

29 Irogue suru borewarĩru igui deko sũĩrĩ deko mũũudĩru āārĩbú. Irasirirā iro āārĩrā Jesús irasũ arĩmakũ pérā, iri igui deko sũĩrĩ merā yurayũsũ merā yosa, hisopo wāikũdĩma dũpũ yuwague sũatú, Jesúya disire soemuũma.

30 Jesús iri yurayũsũ igui deko sũĩrĩ yosadeare mimimi. Mimi odo, āsũ arĩmi:

—Āārīpereri iripeo odosiáa, ārīmi. Ire ārīgūta, ĭgūya dipurure mumusiudija, ĭgūya yujupūrārē Marīpure wia, boakōāmi.

Surara Jesúre curusague boadire saredea

³¹ Jesús boarinu gūa pascua bosenua baaburire āmurīnu āārībú. Gajinu gapu gūa judío masaka siñajārīnu, irasū āārīmakū pascua bosenu gūa irirīnu, ubu āārīrīnu meta āārībú. Irinurē boanerā curusarigue āārīmakū judío masaka oparā gāāmebirima. Irasirirā Pilato purogue ĭgūrē sērērā waañurā: “Muyarā surarare curusarigue pábiatúsūnerārē mata boaburo, ārīrā, ĭgūsāya ñigā gōārīrē pánuadoreka! Puru ĭgūsāya dūpurire āidiju, gajirogue píadoreka!” ārīñurā.

³² Irasirirā surara Jesús merā curusarigue pábiatúsūnerāya ñigā gōārīrē pánuama. Sugure irasū iripurori, gajigudere irasūta irima.

³³ Jesús puro waa ejanugārā, boadiguere ĭāma. Irasirirā ĭgūya ñigā gōārīrē pánuabirima.

³⁴ Sugu surara ĭgūya sareri merā Jesúre ĭgūya arupāma doka saremi. ĭgū saremakū, mata ĭgūya dí, deko merā wiribu.

³⁵ Yu, i waamakū ĭābu. Irasirigu yu i purē gojagu, diayema āārīrīrē musārē werea. Yu ire masā. Yu ĭādea diayeta waabu. Yu wereri diayeta āārā. Irasirigu musārē irire werea, musāde Jesúre bāremuburo, ārīgū.

³⁶ Surara Jesúya ñigā gōārīrē pánuabirimakū, Marīpure werenirī gojadesa pūgue ārīderosūta waabu. Iri pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “ĭgūya gōārīrē, neō su gōārē pánuabirima”, ārī gojasūdero āārībú.

³⁷ Gajirogue Marīpuya werenirī gojadesa pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “ĭgūsā saredire ĭārākuma”, ārī gojasūdero āārībú.

José Jesúya dūpure masāgobegue āiwāgā yáadea (Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Jesús boadero puru, José Arimatea wāikuri makāmu Pilatore Jesúya dūpure sērēgū waayupu. José judío masaka oparārē gūisiā, Jesúre bāremugū āārīrīrē gajirārē werebiridi āārīmí. Pilato ĭgūrē: “Jāu, ĭgūya dūpure āiaka!” ārīmakū, José curusa puro waa, Jesúya dūpure āidijumi.

³⁹ Nicodemode wāri sārōrīrē treinta kilo nukārīrē āijami, Jesúya dūpure oārō āmubu. ĭgū iro dupiyuro ñami merā Jesúre werenigū ejadi āārīmí. ĭgū āidea: mirra wāikuri sārōrī, áloes wāikuri sārōrī merā morēdea āārīyuro.

⁴⁰ Irasirirā ĭgūsā pērā Jesúya dūpure iri sārōrī merā piupeo, oārī suri gasiri merā omama. Judío masaka ĭgūsā boanerāya dūpure yáaburi dupiyuro āmunaderosūta irima.

⁴¹ Jesúre curusague pábiatú wējēdero puro poe āārībú. Iri poeeguere masāgobe ütāyegue mádea gobe āārībú. Iri gobere neō sugu boadire yáabirima dapa.

⁴² Gūa judío masaka siñajārīnu ejaburo iribu. Irasirirā iri gobe curusa āiwāgūnūadero purogā āārīmakū, Jesúya dūpure iroguere yáama.

20

Jesús masādea (Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

¹ Judío masaka siñajārīnu* waadero puru, boyoburo dupiyurogā María Magdalena igūsā Jesúya dupure yáaderogue iāgō waayupo. Irogue ejago, iri gobere biadea útā majirē bojegue āārīmakū iāyupo.

² Irasirigo, gua pērā Simón Pedro, irasū āārīmakū yu Jesús maīsūgū parogue ūmawāgārimo. Igo gua parogue ejago, guare ārīmo:

—Marī Opuya dupure āikōānerā āārāma. Īgūrē Īgūsā píaderore marī masībea, ārīmo.

³ Igo irasū ārīmakū pērā, yu, Pedro merā Īgūsā Jesúya dupure yáaderogue iārā waabu.

⁴ Irogue waarā, gua pērāgueta ūmawāgābu. Yu gapu Pedrore ūmatariwāgā, masāgobegue ejapuroribu.

⁵ Irogue ejagu, iri gobere muúbia iā sóobu. Irasū iā sóogu, Jesúya dupure ōmadea surí gasiri ditare iābu. Iri gobegue ñajābiribu.

⁶ Mérōgā puru Simón Pedro ejami. Irogue eja, iri gobegue ñajāa, Īgūde Jesúya dupure ōmadea surí gasiri ditare iāmi.

⁷ Īgūya dipurure Īgūsā ōmadea suríro gasirodere iāmi. Iri gasiro túpeasūbu. Gaji surí gasiri merā peyabiribu.

⁸ Pedro irasū ñajāmakū iāgū, yude iri gobegue ejapuroridi ñajāa, iri ditare iāgū, buremubu.

⁹ Gua, Jesúya dupure masāgobegue marīmakū iākererā, Marīpuya werenírī gojadea pūgue Jesús boadigue masāgukumi, ārīdeare pémasībiribu. Keoro waarokoa, ārī gūñabiribu.

¹⁰ Irire iā odorā, guaya wiigue goedujāakōābu.

Jesús María Magdalenar deyoadea
(Mr 16.9-11)

¹¹ María gapu masāgobegueta dujāa, buro oreyupo. Oregota, iri gobegue muúbia iā sóoyupo.

¹² Irasū iā sóogo, pērā Marīpure wereboerārē boreri surí sāñarārē Jesúya dupu peyaderogue Īgūsā doamakū iāyupo. Sugu, Īgūya dipuru āārīdero gapu, gajigu, Īgūya guburi āārīdero gapu doañurā.

¹³ Īgūsā igore sērēñañurā:

—¿Nasirigo orege yáari?

Igo Īgūsārē ārīyupo:

—Yu Opuya dupure āikōānerā āārāma. Īgūrē Īgūsā píderore yu masībea, ārīyupo.

¹⁴ Irire ārī odo, gāmenugā iāgō, Jesúre iro nīmakū iāyupo. Īgūrē iākerego: “Jesúta āārīmi”, ārī iāmasībiriyupo.

¹⁵ Jesús igore ārīyupu:

—¿Nasirigo orege yáari? ¿Noārē āmarī?

Igo gapu: “Īi, i pooere koregu āārīkumi”, ārī gūñagō, Īgūrē ārīyupo:

—Mu Īgūya dupure gajirogue āiadi, yare wereka! ¿Noogue píari? Mu weremakū, Īgūya dupure āigō waagorāa.

¹⁶ Igo irasū ārīmakū, Jesús igore ārīyupu:

—María.

Īgū irasū ārīmakū pégo, gāmenugā, hebreo ya merā Īgūrē:

—Rabuni, ārīyupo. “Rabuni”, ārīrō, hebreo ya merā: “Buegu”, ārīduaro yāa.

¹⁷ Jesús igore ārīyupu:

* 20:1 Judío masaka siñajārīnu, sábado āārā.

–Yure pirika! Yuru purogue murĩabea dapa. Gajirã yaarã purogue waaka! Ìgüsãrê ãsũ ãrĩ wereka: “Jesús ãrãmi: ‘Yuru purogue waabu yáa. Ìgũ musãdere musãputa ããrĩmi. Ìgũ yu Opũ, irasũ ããrĩmakũ musãdere musã Opũta ããrĩmi’, ãrãmi”, ãrĩka Ìgüsãrê!

18 Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pégo, María Magdalena gua Jesús buerã purogue aari, guare igo marĩ Opure ãdeare, Ìgũ igore weredoreadeare weremo.

Jesús Ìgũ buerãrê deyoadea

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

19 Irĩnu semana ããrĩpurorinuta† ñamigue gua Jesús buerã guaya wiigue nerẽrã, judío masaka oparãrê guirã, makãpurorire òãrò biabu. Gua iroque ããrĩpoe Jesús gua dekogue deyoa, guare òãdoregu, ãsũ ãrĩmi:

–Musã òãrò siñajãrĩ merã ããrĩrikuka!

20 Irasũ ãrĩ odo, Ìgũya mojórĩrê, Ìgũrê arupãma doka sarederore guare Ìmumi. Gua Ìgũrê marĩ Opure ããrã, buru usuyabu.

21 Dupaturi Jesús guare ãrĩmi doja:

–Òãrò siñajãrĩ merã ããrĩrikuka musã! Yuru yure iriuderosũta yude musãrê iriua, ãrĩmi.

22 Irasũ ãrĩ odo, guare puripeo, ãsũ ãrĩmi:

–Òãgũ deyomarĩgũrê bokatĩrĩñeãka, musãrê iritamubure!

23 Musã masakare Ìgüsã ñerò irideare kãtimakũ, Ìgüsã ñerò irideare kãtisũrãkuma. Musã gajirãrê Ìgüsã ñerò irideare kãtibirimakũ, Ìgüsã ñerò irideare kãtisũbirikuma, ãrĩmi Jesús.

Tomás Jesúre masãdire ããdea

24 Jesús guare deyoamakũ, Tomás Jesús buegu “Sudhadi” Ìgüsã ãrĩdi gua merã ããrĩbirimi.

25 Puru Ìgũ gua merã ããrĩmakũ, Ìgũrê ãrĩbu:

–Gua marĩ Opure ããbu.

Tomás gapu guare ãrĩmi:

–Ìgũya mojórĩgue Ìgüsã pábiadea goberire ããbi, iri goberire yaa mojórsũrũ merã puuñabi, irasũ ããrĩmakũ Ìgũ arupãma dokare Ìgüsã saredea gobere yaa mojó merã soesoõñabi, Ìgũ masãdea kerere neò burumubirikoa.

26 Su semana Jesús guare deyoadero puru, gua Ìgũ buerã dupaturi wiigue nerẽbu. Iripoe Tomás gua merã ããrĩmi. Iri wii biadea wii ããrĩkeremakũ, Jesús ñajãa, gua dekogue deyoa, guare òãdoregu, ãsũ ãrĩmi:

–Musã siñajãrĩ merã òãrò ããrĩrikuka!

27 Irasũ ãrĩ odo, Tomãrê ãrĩmi:

–Ìãka yaa mojórĩrê! Mũ mojórsũrũ merã yaa mojórĩgue Ìgüsã pábiadea goberire puuñaka! Mũ mojó merã yu arupãma doka Ìgüsã saredea gobere soesoõñaka! Yu masãdeare: “Diaye ããrĩbea”, ãrĩbirikõãka! “Diaye ããrã”, ãrĩ burumuka!

28 Ìgũ irasũ ãrĩmakũ, Tomás ãsũ ãrĩmi:

–Mũ, yu Opũ, yu burumugũ ããrã.

29 Jesús Ìgũrê ãrĩmi:

–Mũ yure ããrã: “Diayeta boadigue masãdi ããrã”, ãrĩ burumua. Gajirã gapu yure ããbirikererã, yu boadigue masãdeare burumurãkuma. Irasirirã Ìgüsã buru usuyari merã ããrĩrãkuma, ãrĩmi.

† 20:19 Semana ããrĩpurorinuno, domingo ããrã.

I pũgue ããrĩrĩrẽ nasiriburo, ãrĩ gojadea

³⁰ Jesús gwa merã ããrĩgũ, wãri gaji Marĩpũ turari merã iri ĩmurĩrẽ irimi. Iri ããrĩpereri ĩgũ irideare i pũguere gojapeobiribũ.

³¹ Irire gojapeobirikeregũ, surãyeri Jesús irideare gojãa, ĩgũ Marĩpũ iriudi Cristo ããrĩrĩrẽ, ĩgũ diayeta Marĩpũ magũ ããrĩrĩrẽ bũremuburo, ãrĩgũ. Irasũ ããrĩmakũ musã ĩgũrẽ bũremurĩ merã okari opaburo, ãrĩgũ, irasũ ãrĩ gojãa.

21

Jesús dupaturi ĩgũ buerãrẽ deyoadea

¹ Pũrũ Jesús Tiberias wãĩkũri ditaru tũro dupaturi gware ĩgũ buerãrẽ deyoami. Gware deyoagu ãsũ irimi.

² Gwa irogue ããrĩrã ĩsãkũ ããrĩbũ: Simón Pedro, Tomás “Sũduadi” ĩgũsã ãrĩdi, Natanael Galilea nikũma Canã wãĩkũri makãmũ, gwa pẽrã Zebedeo pũrã, irasũ ããrĩmakũ gajirã pẽrã ããrĩbũ.

³ Gwa irogue ããrĩripoe Simón Pedro ãrĩmi:

—Waaĩ wẽjẽgũ waagũ yãa.

—Gwade mũ merã waarãra, ãrĩbũ.

Irasũ ãrĩ, buãa, doódiru merã waabũ. Iri ñamirẽ waaĩ wẽjẽboyotamuakõãdibũ.

⁴ Boyowãgãriripoe Jesús ditaru tũro nĩmakũ ĩãbũ. ĩgũrẽ ĩãkererã, ĩãmasĩbirikubũ.

⁵ Irasirigũ gware ãrĩmi:

—¿Waaĩ wẽjẽãrĩ?

—Neõ wẽjẽbirakubũ, ãrĩ yũjubũ.

⁶ Gwa irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Jesús ãrĩmi:

—Doódiru diaye gapũ buidire meéyoka! Iro gapũ waaĩ wẽjẽrãkoa. ĩgũ ãrĩrõsũta meéyomakũ, wãrã waaĩ ñajãma. Wãrã waaĩ ñajãmakũ, buidire doódirugue neõ ãĩsãturabiribũ.

⁷ Irasũ waamakũ ĩãgũ, yũ Jesús maĩsũgũ Pedrore ãrĩbũ:

—ĩgũta marĩ Opũ ããrĩmi.

Yũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Simón Pedro ĩgũya wekama surĩrore túweadi, sãña, ditarugue meébia bãwãgãmi.

⁸ Gwa ĩgũ merãmarã ditaru tũrore cien metros yoaro payarã, buidire waaĩ wãrã ñajãdire gwayarũ merã tũãnumuabũ.

⁹ Majãnũgãrã, peame nitĩ dita gose oyanĩrĩme weka waairẽ Jesús mupũnũgũnerãrẽ, pãdere ĩãbũ.

¹⁰ Jesús gware ãrĩmi:

—Gajirã waaĩ, merrã musã wẽjẽrãrẽ ãrĩrika!

¹¹ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ, Simón Pedro doódirugue ñajãa, buidire ĩmiparogue tũãmajãmi. Pagarã waaĩ ñajãnerã ciento cincuenta y tres ããrĩmã. Wãrã waaĩ ñajãnerã ããrĩkererã, buidire neõ yeguebirima.

¹² Jesús gware ãrĩmi:

—Baa yoberã aarika!

Gwa neõ suguno ĩgũrẽ: “¿Noãno ããrĩrĩ mũ?” ãrĩ sãrẽñabiribũ. “ĩgũ marĩ Oputa ããrĩmi”, ãrĩ masĩbũ.

¹³ Jesús peame pũro waa, pã, waairẽ ãĩ, gware gueremi.

¹⁴ Jesús boadigue masãdero pũrũ, pea gware deyoasiami. Irasirigũ ditaru tũrogue deyoagu, urea gware ĩgũ buerãrẽ deyoagu irimi.

Jesús Pedro merã werenĩdea

15 G_ua baadero p_uru, Jesús Simón Pedrore sērēñami:

—Simón, Jonás magū, ¿m_u ñisā nemorō y_ure maĩrĩ?

Pedro ĩgūrē ārĩmi:

—Y_u Op_u, m_urē maĩa. M_u irire masĩa.

Jesús ārĩmi:

—Irasirig_u ovejare koreg_u oveja majĩrārē òārō korerosũta y_ure b_uremurārē majĩrā irirosũ ãārĩrārē òārō koreka!

16 Irasũ ārĩ odo, dupaturi Simón Pedrore sērēñami doja:

—Simón, Jonás magū, ¿y_ure maĩrĩ m_u?

—Y_u Op_u, m_urē maĩa. M_u irire masĩa, ārĩmi.

Jesús ārĩmi doja:

—Ovejare koreg_u ovejare òārō korerosũta y_ure b_uremurārē òārō koreka! ārĩmi.

17 Irasũ ārĩ odo, dupaturi Simón Pedrore sērēñami:

—Simón, Jonás magū, ¿diayeta y_ure maĩrĩ m_u?

Ƴrea ĩgūrē irasũ sērēñamakū pég_u, Simón Pedro b_uro b_ujawereri merã ãārĩmĩ. ĩgūrē ārĩmi:

—Y_u Op_u, m_u ãārĩpereri masĩa. M_urē y_u maĩrĩrē masĩa.

Irasirig_u Jesús ĩgūrē ārĩmi:

—Ovejare koreg_u ovejare òārō korerosũta y_ure b_uremurārē òārō koreka!

18 Diayeta m_urē werea. M_u maam_u ãārĩg_u surĩre sãña, m_u gãamerō noó waad_uaro waaunab_u. P_uru b_ug_uro ãārĩg_u, m_uya mojõrĩrē soemugukoa. Gajig_u m_urē surĩre sãgukumi. M_u waad_uaberogue m_urē ãiwãgãgukumi.

19 Jesús, Simón Pedro ĩg_u boaburi merã masakare Marĩp_u turag_u, òãg_u ãārĩrĩrē masĩmakū iriburire irasũ ārĩ weremi. Irire were odo, Jesús ĩgūrē ārĩmi:

—Y_ure t_uyaka!

Jesús Juārē ĩg_u maĩgūrē werede

20 Pedro gãmenugã, y_u ĩg_usārē t_uyawãgãmakū ñãmi. Y_u, Jesús maĩg_u, iro dupiyuro Jesús p_uro baa doanig_u ĩgūrē: “Y_u Op_u, ¿noã m_urē wējẽduarãguere m_urē ĩmubu ãārĩkuri?” ārĩ sērēñadi ãārĩbã.

21 Pedro y_ure ĩãg_u, Jesúre sērēñami:

—Y_u Op_u, ¿naasũ waarokuri ĩgūrē?

22 Jesús ĩgūrē ārĩmi:

—Y_u i ãm_uguere dupaturi aariripoeta ĩg_u okamakū y_u irid_uarire, o irid_uabirire m_uya meta ãārã. Irire gũnarikubirikõãka! Y_ure t_uyaka!

23 Jesús irasũ ārĩrĩ kerere pérã, gajirã ĩgūrē b_uremurã: “Juan boabirikumi”, ārĩ gãme weresirima. Jesús: “Juan boabirikumi”, ārĩdi meta ãārĩmĩ. “Y_u i ãm_uguere dupaturi aariripoeta ĩg_u okamakū y_u irid_uarire, o irid_uabirire m_uya meta ãārã”, ārĩdi ãārĩmĩ.

24 Y_u Jesús bueg_u, y_u ãdeare i pũrē gojáa. Irasirirã masã y_u gojarire: “Diayeta ãārã”, ārĩ masĩa.

25 Jesús wári gajĩ irimi. Iri ãārĩpererire y_u gojapeomakū, wári pũrĩ ãārĩbukoa. Y_u péñamakū, masaka iri pũrĩrē i ãm_uguere duripid_uamakū, uturiakõãbukoa. Iropata ãārã.

Juan

LOS HECHOS

Jesús ĩgũ buedoregũ beyenerãrê: “Õãgũ deyomarĩgũ aarigũkumi”, ãrĩ were-dea

(Lc 1.1-4)

1 Opũ Teófilo, yũ marê gojadupiyudea pũguere Jesús neõgorague irinũgãdeare, ĩgũ buedea ããrĩpererire gojabũ.

2 ĩgũ ãmũgasigue mũrĩaburo dupiyuro Õãgũ deyomarĩgũ turaro merã ĩgũ buedoregũ beyenerãrê: “Ãsũ irirãkoa”, ãrĩ weredeaderere gojabũ.

3 Jesús ĩgũ boa, masãdero pũrũ, ĩgũsãrê cuarenta mũrĩgora deyoayupũ. Irasirigũ ĩgũ dupaturi okarire ĩgũsãrê õãrõ masĩmakũ iriyupũ. Marĩpũ ĩgũyarãrê doreri kerere ĩgũsãrê weryupũ.

4 Jesús ĩgũsã merã ããrĩgũ, ĩgũsãrê ãsũ ãrĩyupũ:

—Jerusalêta dujaka dapa! Iripoegue Yũpũ: “Õãgũ deyomarĩgũrê mũsãrê iriugũra”, ãrĩdeare yũka! Irire weresiabũ.

5 Juan mũsãrê deko merã wãiyedi ããrĩmĩ. Yũ gapũ mérõgã pũrũ mũsãrê Õãgũ deyomarĩgũ merã wãiyegũkoa, ĩgũ mũsã merã ããrĩnĩkõãburo, ãrĩgũ, ãrĩyupũ.

Jesús ãmũgasigue mũrĩadea

6 Pũrũ ãtãũ Olivos wãikũdigue Jesús merã nerê, ĩgũrê sêrêñãñurã:

—Gũa Opũ, ¿dapagorare gajigũ gũaya nikũmarê gũare dorebure, opũ pĩgũkuri? ãrĩñurã.

7 Jesús ĩgũsãrê yũjuyupũ:

—Yũpũ sugũta masĩmi. ĩgũ irasũta waaburo, ãrĩmakũ irasũta waarokoa. Mũsãya meta ããrã i.

8 Mérõgã pũrũ Yũpũ Õãgũ deyomarĩgũrê iriugũ, mũsãrê ĩgũ turarire opa-makũ irigũkumi. ĩgũ irasirimakũ, mũsã gũiro marĩrõ gũñaturari merã masakare yaa kerere wererã waarãkoa. Jerusalén marãrê, Judea nikũ marãrê, Samaria nikũ marãrê, ããrĩperero i nikũgue ããrĩrãrê wererã waarãkoa, ãrĩyupũ Jesús ĩgũ buedoregũ beyenerãrê.

9 ĩgũ irasũ ãrĩ wereadero pũrũ, Marĩpũ ãmũgasigue ĩgũrê ãĩmũrĩãkõãyupũ. ĩgũsã ĩgũrê ĩãmutũyamakũ, su yebo ĩĩmikãyebo tũbiakõãyuro. Irasirirã ĩgũrê neõ ĩãnemobiriñurã.

10 ĩgũsã ĩãmutũyaripoe gũñaña marĩrõ pẽrã ãma surĩ boreri sãñanerã ĩgũsã pũro deyoa,

11 ãsũ ãrĩñurã:

—Galilea marã, ¿nasirirã ãmũgasire ĩãmunĩrĩ? Jesús ãmũgasigue mũrĩaguta dupaturi i ãmũguere aarigũkumi doja. Mũsã ĩgũrê mũrĩãmakũ ĩãrõsũta aarimakũ ĩãrãkoa, ãrĩñurã.

Judare gorawayurã, Matías wãikũgũre beyedeã

12 Irasiri, pũrũ Jesús buedoregũ beyenerã Olivos wãikũdi ãtãũgue ããrãnerã dijãa, Jerusalêgue dujãakõãñurã doja. Iri makã pũrogã ããrĩyuro iri ãtãũ.

13 Dujaja, ĩgũsã kãrĩrĩ taribu ãmarõma taribugue ñajãkõãñurã. ĩĩsãku ããrĩñurã: Pedro, Santiago, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Simón celote wãikũri bumũ, Santiago Alfeo magũ, Judas Santiago magũ ããrĩñurã.

14 Gajirāde ĩgūsā merā nerēñurā: Jesús pagupūrā, Jesús pago María, gajirā nome āārīñurā. Ūmarikū iri taribugue Marīpure sērēmurā nerēnañurā.

15 Sunū ĩgūsā merā gajirā Jesúre b̄remurā ciento veinte gora nerēñurā. Irasirigū Pedro ĩgūsā watopegue wāgānugā, ĩgūsārē āsū āriyupū:

16-17 —Yaarā, gua Judas merā pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarāgora āārādibū. Jesús guare beyederosūta ĩgūdere beyeadimi, gua merā ĩgūya kerere weredoregū. Judas gapū Jesúre peresugue ñeāwāgāmūrārē ĩgūrē ĩmumi. Ōāgū deyomarīgū Judas waaburire Davire iripoegue gojadorederosūta diayeta waabū.

18 ĩgū Jesúre oparāguere ĩmudea wajare ĩgūsārē wia, makā ojarogue waa, dipuru gapū merā meémejā, ĩgūya paru meé ooreakōā, guramisī wirisiri kōmoakōāyupū. Irasirirā oparā iri niyeru merā ĩgū meémejādea nikūrē wajiñurā.

19 Judas irasū waadeare āārīpererā Jerusalén marā péperekōāñurā. Irasirirā, ĩgū irasū waaderore: “Acéldama” wāiyēñurā. “Acéldama”, āirō, ĩgūsā ya merā: “Dí béodero”, ārīduaro irikoa.

20 Iripoegue Salmos wāikuri pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū Judare: ĩgūya wii āārīdero masaka marīrō dujaburo. Neō sugū ĩgū āārīderore dupaturi āārībirikōāburo, ārī gojasūdero āārībū.*

Āsū ārī gojasūdero āārībū doja:

Gajigū ĩgūya moādeare gorawayuburo, ārī gojasūdero āārībū.*

21-22 Irasirirā marīrē sugū Judas gorawayugare beyero gāāmea. Sugū, gua merā āārīdire, Juan marī Opū Jesúre deko merā wāiyemakū ĩādire, āārīpereri Jesús irideare ĩādire, Marīpu ĩgūrē ūmugasigū āimurīāmakū ĩādire beyero gāāmea. Irasirigū, Jesús boadigue masādeare gua merā weregū waagukumi, āriyupū Pedro.

23 ĩgū irasū ārīmakū pé, pērārē beyeñurā. Sugū José wāikuyupū. Gajirā ĩgūrēta “Justo”, gajirā “Barsabás” wāiyenerā āārīmā. Gajigū Matías wāikuyupū.

24-25 Beye odo, āsū ārī sērēñurā Marīpure:

—Gua Opū, mū āārīpererā masaka gūñarīrē ōārō masīa. Judas ĩgū da-pagora āārīrōgue waagú, mūya kere weredoredeare pirikōāmi. Sugū ĩgū gorawayubure beyesiabū mū. Irasirigū mū beyeadire ĩmuka guare! ārīñurā.

26 Irasū ārī odo, peye ūtāyegāgue Matías, José wāirē goja, puuigāgue sā, suye āi ĩāñurā. Matías wāi gojatúadeayere āi bokañurā. Irasirirā Matiare: “Gua pe mojóma pere su gubu suru pērēbejarā āārānerā merā Jesúya kerere weregū waagukoa”, ārīñurā ĩgūrē.

2

Ōāgū deyomarīgū Jesúre b̄remurāñē ejadea

1 Pentecostés* wāikuri bosenu āārīmakū, āārīpererā Jesúre b̄remurā ĩgūsā nerēdea wiigueta nerēñurā.

2 Pūgū gūñāña marīrō ūmugasigū mirū b̄ro aarirósū, ĩgūsā āārīrōguere b̄ro b̄su dijiriyuro.

3 Irasū waaripoe peame ūjūrī pūrā dijari, nediru irirosū deyori masakakure dipu weka deyoayuro.

* 1:20 Sal 69.25   * 1:20 Sal 109.8

Pentecostés wāikuri bosenu waayuro.

* 2:1 Pascua bosenu waadero pūgū, cincuenta nurī pūgū,

⁴ Āārīpererā Ōāgū deyomarīgūrē opatari, Īgū iritamurī merā gaji masā ya ĩgūsā dupiyuro werenībirideare werenīnugāñūrā.

⁵ Iripoere wārā judío masaka āārīpereri nikū marā Jerusalēgue ejanerā āārīmā. Īgūsā būremurīrē ōārō tɔyarimasā āārīñūrā.

⁶ Irasū būsurire pērā, Jesúre būremurā p̄rogue nerēwāgāñūrā. Irogue masakakū Īgūsāya werenīrī merā Jesúre būremurā werenīmakū pēñūrā. Irasū waarīre pēmasībirīñūrā.

⁷⁻⁸ Irasirirā ĩāguka, āsū ārī gāme werenīñūrā:

—¿Nasirirā ĩgūsā Galilea marā āārīkererā, marī yare ōārō werenīrī? Marī deyoadea nikū marā irirosū werenīma.

⁹ Marī gajiro marā āārā. Partia marā, Media marā, Elam marā, Mesopotamia marā, Judea marā, Capadocia marā, Ponto marā, Asia marā,

¹⁰ Frigia marā, Panfilia marā, Egipto marā, Libia Cirene wāikari nikū turo marā āārā. Marī Roma marāde ōōguere naarīmasā āārā.

¹¹ Surāyeri judío masaka, gajirā judío masaka āārībirikererā, judío masaka irirosū būremurā ōōguere āārā. Creta marā, Arabia marāde marī merā āārīma. Irasirirā marī āārīpererā gajiro marā āārīkererā, marī ya merā ĩīsā ōārō werenīmakū péa. Īgūsā Marīp̄u ōārō iridea kerere werenīrā yāma, āārīñūrā.

¹² Irasirirā āārīpererā pégukakōñūrā.

—¿Nasiriro irasū waari? ārī gāme werenīñūrā.

¹³ Gajirā gapu:

—Mejārā yāma, ārī buridañūrā.

Pedro masakare weredeā

¹⁴ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pedro gajirā pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarā Jesús buedoregu beyenerā merā wāgāñugā, būro būsuro werenīyupu:

—Mūsā āārīpererā judío masaka ōōgue Jerusalēgue āārīrā ōārō péka yu wererire!

¹⁵ Mūsā guare: “Mejārā yāma”, ārī gūñarā, diaye gūñabea. Goeripoe dupiyuro āārā dapa. Irasirirā gua mejārā meta yāa.

¹⁶ Guā irasū werenīrīrē Joel Marīp̄uya kerere weredupiyudi āsū ārī gojadi āārīmī:

¹⁷⁻¹⁸ Marīp̄u āsū ārīmi: “I ūm̄u p̄reburo dupiyuro Ōāgū deyomarīgūrē iriugura, masaka āārīpereri buri marārē. Irasirirā mūsā pūrā ūma, nomede yaa kerere wererākuma. Maamarā kērō irirosū, murā kēroguere yu ĩmurīrē ĩārākuma. Yu dorerire irirārē ūmarē, nomedere Ōāgū deyomarīgūrē iriugura. Irasirirā, yaa kerere wererākuma.

¹⁹ Yu ūm̄ugasiguere gajirosūperi deyoamakū irigura. I nikūdere dí, peame, ĩmīkā deyoamakū irigura.

²⁰ Abe ūm̄um̄u naītīāgukumī. Abe ñamim̄u dí irirosū deyogu waagukumī. Mūsā Op̄u i ūm̄uguere dupaturi aariburo dupiyuro irasū waarokoa. Īgū aarirīnu goerīnu āārīrokoa. Ubu āārīrīnu āārībirikoa.

²¹ ‘Yu Op̄u, tauka yure!’ ārīgānorē taugura”, ārīmi Marīp̄u, ārī gojadi āārīmī Joel.✠

²² Mūsā Israel bumarā yu wererire ōārō péka! Marīp̄u Jesúre Nazaretmurē iriudi āārīmī. Jesús mūsā p̄rogue āārīgú, Marīp̄u turari merā pūrīrikurārē tau, wātēa masakare ñajānerārē béowiu, boanerārē masūdi āārīmī. Irasirigu Jesús,

Marĩpu iriudi ããrĩsĩã, ĩgũ turari merã irire iri ĩmudi ããrĩmĩ. Irire musã ðãrõ masĩa.

²³ Musã ñerãrẽ ĩgũrẽ curusague pábiatú wějẽdoremakũ, Marĩpu iripoeque Jesure irasũ waarokoa, ãrĩderosũta waabu.

²⁴ Irasũ waakeremakũ, Marĩpu gapũ ĩgũ boadiguere masũkõadi ããrĩmĩ. Boanerã ããrĩrõrẽ ĩgũrẽ wiudi ããrĩmĩ. Irasirimakũ, boari Jesure tarinũgãmasĩbiridero ããrĩbũ.

²⁵ Iripoeque David ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ, Jesũs Marĩpure werenĩburire:

Yũ Opũ, mũrẽ ĩãnikõaa. Mũ yũ diaye gapũ, yũ merã ããrĩnikõaa. Irasirigu yũ neõ gũibeaa.

²⁶⁻²⁷ Yaa yũjũpũrãgue bũro usũyari merã ããrã. Irasirigu usũyari merã werenĩa. Yũ boamakũ, boanerã ããrĩrõgue beobirikoa. Yũ masãgobegue ããrĩmakũ, yaa dũpu neõ boabirikoa. Yũre dupaturi okamakũ irigũkooa doja. Irasirigu yũ gũiro marĩrõ ããrĩgũkooa.

²⁸ Mũ, yũ dupaturi okaburire yũre ðãrõ masĩmakũ yãa. Irasirigu yũ merã mũ ããrĩmakũ, bũro usũyari merã ããrã, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ David.*

²⁹ Yaaarã, yũ musãrẽ diayeta weregũra. Marĩ ñekũ David boadi ããrĩmĩ. Marĩ ñekũsãmarã ĩgũrẽ yãanerã ããrĩmã. ĩgũya masãgobe i makãguere ããrã dapa.

³⁰⁻³¹ Iripoeque Marĩpu Davire ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ:

Yũ mũrẽ diayeta werea: “Pũrgũguere mũ parãmi i nikũ marã Opũ ããrĩgũkumi.

Yũ mũrẽ píderosũta pígũkooa ĩgũdere”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

David Marĩpuya kerere weredupiyugu ããrĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu Jesure Marĩpu píburire masĩsĩã, ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ ĩgũ masãburire:

Ĩgũ boadero pũrũ, boanerã ããrĩrõgue neõ beosũbirikumi. ĩgũya dũpu masãgobegue neõ boabirikoa, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ.*

³² Marĩpu Jesure boadiguere masũdi ããrĩmĩ. ĩgũrẽ masũadero pũrũ, gũa ããrĩpererã ĩgũrẽ ĩãbu. “Dupaturi okami”, ãrĩ masĩa.

³³ ĩgũ Pagũ ĩgũrẽ masũ, ãmũgasigue ãĩmũrĩa, ĩgũ diaye gapũ dobodi ããrĩmĩ. ĩgũ ãrĩderosũta Jesure Õãgũ deyomarĩgũrẽ iriudi ããrĩmĩ. Irasirigu Jesũs guare Õãgũ deyomarĩgũrẽ iriumi. Irasirirã musã, ĩgũ gũaguere ejamakũ ĩãa. ĩgũ iritamurĩ merã gũa werenĩmakũ péa.

³⁴⁻³⁵ David† gapũ ĩgũ boadero pũrũ, Jesũs mũrĩaderosũ mũrĩabiridi ããrĩmĩ. ĩgũ boaburo dupiyuro ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ, Marĩpu Jesure ãrĩdeare gojagu:

Marĩpu yũ Opũre ãsũ ãrĩmĩ: “Õõ yũ diaye gapũ doaka, yũ merã dorebu! Irasiriripoe mũrẽ ĩãturĩrẽ mũ dorerire tarinũgãnemobirimakũ irigũra”, ãrĩmĩ, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ.*

³⁶ Irasirirã musã Israel bumarã ããrĩpererã ðãrõ pemasĩka! Marĩpu Jesure, musã curusague pábiatú wějẽdire marĩ Opũ ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Marĩpu ĩgũrẽ iriudi ããrĩmĩ, marĩrẽ tauburo, ãrĩgũ, ãrĩ wereyupũ Pedro masakare.

³⁷ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, ĩgũsãya yũjũpũrãrĩgue bũro bũjawereri merã gũñarĩkũ, Pedrore, gajirã Jesũs buedoregũ beyenerãrẽ ãsũ ãrĩ sërẽñañurã:

—Guayarã, ¿nasirirãkuri gũa?

³⁸ Pedro ĩgũsãrẽ yũjũyupũ:

—Musã ñerõ irideare bũjawere, musã gũñarĩrẽ gorawayuka! Irasirirã musã ããrĩpererã Jesucristore baremua, ãrĩ, gũare deko merã wãiyedoreka! Musã

* 2:28 Sal 16.8-11   * 2:30-31 Sal 132.11   † 2:34-35 David ĩgũ boadero pũrũ, ĩgũ dũpu merã ãmũgasigue mũrĩabiridi ããrĩmĩ. Irasirigu Jesũs mũrĩaderosũ mũrĩabiridi ããrĩmĩ.   * 2:34-35 Sal 110.1

irasirimakū, Marīpu musā ñerō irideare kātigukumi. Ōāgū deyomarīgūrē iriugukumi, musā merā āārīnikōāburo, ārīgū.

³⁹ Marīpu ārīderosūta musārē, musā pūrā āārīturiarārē, gajiro marādere āārīpererā Īgū beyenerārē Ōāgū deyomarīgūrē iriugukumi, ārīyupu.

⁴⁰ Irire ārī odo, gaji wári werenemoyupu Pedro Īgūsārē:

—Ōārō pémasīka musā! I nikū marā Jesúre wējēnerā ñerā āārīma. Īgūsā ñerō irideare waja Marīpu Īgūsārē wajamoāgukumi. Īgūsā ñerā irirosū neō irinemobirikōāka pama! Irasiribirimakū, Marīpu Īgūsārē wajamoāgū, musā gapure wajamoābirikumi, ārīyupu.

⁴¹ Wárā Īgū wererire ōārō péñūrā. Irasirirā deko merā wāīyesūñūrā Jesúre buremurīrē ĩmurā. Irasirirā Jesúre buremupurorinerā merā āārīnugāñūrā. Pedro Īgūsārē wereadeanu merāta wárā tres mil gora masaka buremunugāñūrā.

⁴² Irasirirā ūmuriku Jesúre buremupurorinerā merā nerēnañūrā, Īgū buedoregū beyenerā buerire pémurā. Irasū nerēnarā, Marīpure sērē, pārē dukawa, siu baanañūrā.

Jesúre buremupurorinerā iridea

⁴³ Jesús buedoregū beyenerā Īgū iriderosūta wári Marīpu turari merā iri ĩmunañūrā. Irasirirā pūrīrikurārē tau, wātēa masakare ñajānerārē béowiu, boanerārē masūnañūrā. Īgūsā irasirimakū ĩārā, masaka āārīpererā ĩāgukanañūrā.

⁴⁴ Āārīpererā Jesúre buremurā su bumarā irirosū ōārō āārīrikūñūrā. Irasirirā Īgūsā oparire gāme sīnañūrā.

⁴⁵ Gajinorē oparā, irire dua, iri waja merā gajino opamerārē sīnañūrā.

⁴⁶ Ūmuriku āārīpererā surosū gūñarī oparā Marīpuya wiigue nerēnañūrā. Īgūsāya wiirigue pārē dukawa, ōārō usuyari merā siu baanañūrā.

⁴⁷ Marīpure: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīnañūrā. Gajirā masaka Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārī ĩāñūrā. Ūmuriku marī Opū Jesús gajirārē Īgūrē buremumakū iriyupu. Irasirirā Īgūrē buremurā wárā āārīñūrā.

3

Sugū waamasībire waamasīmakū iridea

¹ Sunū, ñamika tres āārīmakū Pedro, Juan merā Marīpuya wiigue waañūrā. Iri horata masaka Marīpure sērēnañūrā.

² Iri wiima makāpurore sugū masakū deyoagugeta waamasībi āārīdi doayupu. Iri makāpuro: “Ōārī makāpuro” wāikuyuro. Ūmuriku Īgū merāmarā Īgūrē āiwāgā, iri makāpurogē dobonañūrā, iri wii ñajārārē niyeru sērē doanīdorerā.

³ Pedrosā iri wii ñajāmurā iriripoe Īgūsārē ĩā, niyeru sērēyupu.

⁴ Īgūsā pērāgueta Īgūrē ĩā, Pedro gapū Īgūrē ārīyupu:

—Guare ĩāka!

⁵ Īgū irasū ārīmakū: “Yure niyeru sīmurā irikumā”, ārī gūñarī merā buro ĩāyupu.

⁶ Pedro gapū Īgūrē ārīyupu:

—Niyerere opabea. Irire opabirikeregū, yu opari merā murē iritamugura. Jesucristo Nazaretmū wāi merā, Īgū turaro merā wāgānugā waaka! ārīyupu.

⁷ Pedro Īgūrē irasū ārīgūta, diayema mojōrē ñēā, tūāwāgūnuyupu. Irasirimakūta, Īgūya guburi, Īgūya āñagubuyeri turanugājayuro.

8 Irasirigu pari wāgānugāja, waapurori, puru ĩgūsā merā Marīpuya wiigwe Marīpure: “Ōātaria mu”, āri gaguiní, pariñajāyupu.

9-10 ĩgū usuyari merā Marīpure: “Ōātaria mu”, āri, pariñajāmakū ĩārā, iri wiigwe āārīrā āārīpererā ĩgūrē ĩāmasī:

—Ī, i wii ōārī makāpurogue niyeru sērē doaniadita āārīmi, ārīñurā. Irasirirā ĩgū waamasīmakū ĩārā, “¿Naásū waari?” āri ĩāgukakōāñurā.

Pedro masakare Marīpuya wiigwe weredea

11 Waamasībiradi Pedrosārē duúbirimakū, āārīpererā masaka iri wii āārīrā ĩāgukari merā, ĩgūsā purogue “Pórtico de Salomón” wāikurogue ũmanerēñurā.

12 ĩgūsā irasū ũmanerēmakū ĩāgū, Pedro ĩgūsārē āriyupu:

—Musā, Israel bumarā, ¿nasirirā iropa gukari? ¿Nasirirā guare burō ĩārī? “Īgūsā Marīpure buremurī merā, ĩgūsā turaro merā ĩrē waamasīmakū iriama”, āri gūñabirikōāka!

13 Jesús ĩgū turaro merā ĩgūrē waamasīmakū iriami. Marī ñekūsāmarā Abraham, Isaac, Jacob Marīpure ũmugasigwe āārīgūrē buremunerā āārīmá. Marīpu ĩgū magū Jesúre, ĩgū doreri ōārō iridire: “Ōātariḡū āārīmi”, ārīdi āārīmī. Musā gapu ĩgūrēta oparāguere wiabu. Pilato ĩgūrē wiudakeremakū, musā gapu gāāmebiribu.

14 Jesús ōāgū, ñerīrē neō iribi āārīkeremakū, ĩgūrē neō wiudorebiribu. Sugu ñegū masakare wējēdi gapure wiudorebu musā.

15 Irasirirā, Jesús marīrē okari sīgū gapure wējēdorebu. ĩgū boadero puru, Marīpu gapu ĩgūrē masūdi āārīmī. Gua ĩgūrē Marīpu masūdire ĩābu, āri masīa.

16 Jesúta ĩgū turaro merā ĩrē waamasībiradire merā ĩāmasīgūrē waamasīmakū iriami. Gua Jesús taumasīrīrē buremumakū ĩāgū, ĩgūrē tauami. Musā āārīpererā ĩgū tuadire ĩgū waamasīmakū ĩāa.

17 Yaarā, musā, musā oparāde Jesúre: “Marīpu magūta āārīmi”, āri pémasībirisīā, ĩgūrē wējēdorebu.

18 Iripoegwe Marīpu ĩgūya kerere weredupiyunerā āārīpererārē: “Cristo yu iriubu ñerō tarigukumi”, ārīderosūta Jesúre waabu.

19 Irasirirā musā ñerō irideare bujawere, musā gūñarīrē gorawayuka! Marīpu dorerire irika! Irasirimakū, Marīpu musārē musā ñerō irideare kāti, siñajārī merā āārīrikumakū irigukumi.

20 Irasirigu musārē Cristore dupaturi iriugukumi. Cristo, Marīpu beyedi musārē taugu, Jesúta āārīmi.

21 Jesucristo ũmugasigwe marīadi, irogueta āārīmi dapa. Marīpu iripoegwe ĩgū iriburire ĩgūya kerere weredupiyunerārē weredorederosūta āārīpererire ōārō āmu, puru Jesúre iriugukumi.

22 Iripoegwe Moisés irimarē marī ñekūsāmarārē āsū ārīdi āārīmī:

Purugwe Marīpu marī Opu sugu ĩgūya kerere werebure iriugukumi. Yure iriuderosūta ĩgūdere iriugukumi. ĩgūde marīyagūta āārīgukumi. Āārīpereri ĩgū wererire péka! ĩgū dorerire ōārō iritayaka!

23 ĩgū dorerire iritayamerā gapu béosūrākuma. Irasirirā Marīpuyarā merā neō āārīnemobirikuma pama, ārīdi āārīmī Moisés.*

24 Āārīpererā iripoegwe marā Marīpuya kerere weredupiyunerākū, Samuel puru marāde dapagora waarīre irasūta āri gojanerā āārīmá.

* 3:23 Dt 18.15-19; 34.10

25 Iripoegue Marīpū marī ñekū Abrahārē: “Yu, mu parāmi āārīturiagu merā i ūmu marā āārīpererārē ōārō irigura”, ārīdi āārīmī. Īgūya kerere weredupiyunerārē ĩgū Abrahārē ārīdeare weredoredi āārīmī marī ñekūsāmarārē. Irasirigū Marīpū ĩgūsārē ārīderosūta musārē irīdi āārīmī.

26 Irasirigū ĩgū magū Jesús boadiguere masū, marīrē judío masakare iriupurorīdi āārīmī, marīrē ōārī gapure iri, marī ñerō iririre piriburo, ārīgū, ārī weryeyupū Pedro ĩgūsārē.

4

Pedrore, Juārē oparā pūroguē āiadea

1-2 Pedro, Juan merā masakare werenīriope paia, Marīpūya wii korerā surara opū, gajirā saduceo bumarā ejañurā. Pedrosā masakare: “Jesús boadero pūru masādi āārīmī. Irasirirā marīde boadero pūru āārīpererā masārākoa”, ārī buenañurā. Īgūsā irasū ārī buemakū pérā, saduceo bumarā, masaka boanerā masārīrē būremubirisīā, ĩgūsā merā būro guañurā.

3 Irasirirā abe ñajāriope āārīmakū, Pedrosārē ñeā, iri ñamirē peresu iriñurā.

4 Irasirikeremakū, gajirā wārā Jesúya kerere pénerā, ĩgūrē būremunagārā āārīñurā. Irasirirā dupiyurogue Jesúre būremupurorinerā merā wārā āārīñurā. Őma ditare keomakū, cinco mil āārīñurā.

5 Pedrosārē peresu iriadero pūru, gajinū gapū Jerusalēgue judío masaka oparā, gajirā mūrā, gajirā Moisés gojadeare buerimasā nerēñurā.

6 Gajirāde, paia opū Anás, Caifás, Juan, Alejandro, gajirā paia opūyarā ĩgūsā merā āārīñurā.

7 Iroguere nerē, Pedrosārē ĩgūsā pūro āiridore, ĩgūsā ejamakū:

—¿Noā musārē doreri, noā musārē inorē irasiridoreri? ārī sērēñañurā.

8-9 Pedro Ōāgū deyomarīgūrē opatarisīā, āsū ārī yūyuyupū ĩgūsārē:

—¿Musā judío masaka oparā, mūrāde guare ĩi waamasībiradire ōārō iriadeare, ĩgūrē tauadeare sērēñarā yāri?

10 Musārē ire weregura, āārīpererā Israel bumarā ōārō pémasīburo, ārīgū. Jesucristo Nazaretmū turaro merā, ĩgū wāi merā ĩi waamasībiradi waamasīami. Musā ĩgūrēta curusague pábiatú wējēdorebu. ĩgū boadero pūru, Marīpū gapū ĩgūrē masū, dupaturi okamakū irīdi āārīmī.

11 Iripoegue Marīpūya kerere weredupiyudi āsū ārī gojadi āārīmī: “Suye ūtāye wii iririmasā ĩgūsā bēoadeaye merā gajigū gapū ōārō turari wii irigakumi”, ārī gojadi āārīmī. Jesús iri ūtāye ĩgūsā bēoadeaye irirosū āārīmi. Marīpū ĩgūrē beyedi āārīmī marīrē taubure.

12 ĩ nikūguere Jesús suguta marīrē taugū āārīmī. Gajigū marīrē taugū neō mámi. Marīpū ĩgūrēta iriudi āārīmī marīrē taubure, ārī weryeyupū Pedro ĩgūsārē.

13 Judío masaka oparā Pedro, Juan buebirinerā āārīkererā, ōārō gūñaturari merā, pémasīrī merā weremakū pérā, pégakakōāñurā. ĩgūsārē: “Diayeta Jesús merāmarāta āārīma”, ārī ĩāmasīñurā.

14 Waamasībiradi Pedrosā pūro nímakū ĩārā, ĩgūsārē: “Ñerō irirā iriabu”, ārī werewamasībirīñurā.

15 Irasirirā, ĩgūsārē ĩgūsā nerērī taribugue āārīrārē wiriadoreñurā, ĩgūsā basī gāme werenīmurā:

16 Āsū ārīñurā:

—¿Nasirirākuri ĩgūsārē? ĩi waamasībiradire ĩgūsā waamasīmakū iriadeare Jerusalén marā péperekōāñurā. Irasirirā: “Iribirama”, ārīmasībirīkoa marī.

17 Gajirārē irire neō pénemomakū iribirikōārō gāāmea marīrē. Irasirirā: “Jesúyamarē gajirāguere neō werenemobirikōāka pama!” ārīrā ĩgūsārē, ārī werenīñurā.

18 Irasū ārī werení odo, Pedrosārē siiu, āsū ārīñurā:

—Gajirāguere neō Jesúyamarē werenemobirikōāka! Neō ĩgūya kerere buenemobirikōāka! ārīñurā.

19 ĩgūsā irasū ārīkeremakū, Pedro, Juan gapu āsū ārī yajūñurā ĩgūsārē:

—¿Marīpu musā guare dorerire irimakū gāāmerī, o ĩgū doreri gapure gua irimakū gāāmerī? ¿Naásū gūñarī musā irire?

20 Gua ĩgū dorerire iritayarā āārā. Irasirirā gua ĩādeare, gua pédeare neō wereduúmasīña máa, ārīñurā.

21-22 ĩgūsā irasū ārīmakū pérā, judío masaka oparā gapu dupaturi ārīñurā:

—Jesúyamarē neō werenemomerāta pama! Irire pirimerā, wajamoāsūrākoa, ārīñurā. Gajirā gapu usuyari merā Marīpure: “Mu ĩ waamasībiradire tauadea oātariabu”, ārīñurā. ĩgū cuarenta bojori nemorō opagu āārīyupu. Irasirirā oparā gapu Pedrosārē: “Ñerō irirā iriama”, ārīmasībiri, wajamoāmerāta ĩgūsārē wiukōāñurā.

Jesúre bñremurā Marīpure iritamurī sērēdea

23 Pedrosā irogue āārānerā wiria, ĩgūsā merāmarā purogue waakōāñurā. Irogue eja, paía oparā, judío masaka murā ĩgūsārē ārādeare ĩgūsā merāmarārē wereñurā.

24 ĩgūsā weremakū pérā, āārīpererā iro āārīrā Marīpure sērēñurā:

—Gua Opn, mu diayeta umugasi, i nikū, dia wádiya, i umuma āārīpererire iridi āārā.

25 Iripoegue gua ñekū Davire murē moāboegure Ōāgū deyomarīgū merā āsū ārī weredoredi āārībú:

Judío masaka āārīmerā Marīpu merā buro guama. Israel bumarāde Marīpure: “Gāāmebea”, ārī gūñadima.

26 I nikū marā oparā Marīpu merā gāmekēāduarā nerērākuma. ĩgū beyedi merādere irasūta gāmekēārākuma, ārī weredoredi āārībú.*

27 ‘Mu weredorederosūta diayeta waabu. I makāguere opu Herodes, Poncio Pilato, gajirā Israel bumarā, gajirā judío masaka āārīmerā nerēma Jesús mu magūrē wējēmurā. ĩgū ōāgū, mu beyedi āārīmi.

28 Irasirirā, iripoegue mu turaro merā mu beyedire: “Irasū waarokoa ĩgūrē”, ārīderosūta irima.

29 Gua Opn, dapagora paía oparā mūya kerere: “Werbirikōāka! Musā irire wererā, wajamoāsūrākoa”, ārāma guare. ĩgūsā irasū ārādeare gūñaka mu! Gua murē moāboerā āārā. Irasirigu guare mūyare gajirārē güiro marīrō weremakū irika!

30 Guare mu turaro merā pūrīrikurārē taumakū irika! Irasirigu guare mu turaro merā Jesús mu magū, ōāgū wāi merā iri ĩmurērē irimakū irika! ārī sērēñurā Marīpure.

31 ĩgūsā irasū ārī sērēadero puru, ĩgūsā āārīrī wii gāmeñayuro. Āārīpererā Ōāgū deyomarīgūrē opatariñurā. Irasirirā, ĩgū iritamurī merā güiro marīrō Marīpuya kerere wererā waañurā.

Jesúre bñremurā ĩgūsā oparire gāme dñkawadea

* 4:26 Sal 2.1-2

32-33 Irasirirā Jesús buedoregũ beyenerā Marĩpu turaro merā masakare: “Marĩ Opũ Jesús boadero purũ masādi āārĩmĩ. Īgũ dupaturi okadero purũ, gua Īgũrē ĩābũ”, ārĩ wereñurā. Āārĩpererā Jesũre buremurā surosũ gũñañurā. Irasirirā Īgũsā oparire: “Yaa āārā”, ārĩrō marĩrō gāme dukawañurā. Marĩpu Īgũsārē āārĩpererārē ōārō iritamuyupũ.

34-35 Irasirirā wiiri oparā, nikũ oparā, gajirārē irire duañurā. Īgũsā duadea wajare Jesús buedoregũ beyenerārē sīnañurā. Jesús buedoregũ beyenerā irire Īgũsā watope āārĩrārē gajino opamerārē dukawañurā. Irasirirā Īgũsā watopegue boporā marĩñurā pama.

36 Iripoere sugũ Jesũre buremugũ Josē wāikugũ āārĩyupũ. Īgũ Chipre wāikurĩ nuğũrōmũ, Leviya bumũ āārĩyupũ. Jesús buedoregũ beyenerā Īgũrē “Bernabé” wāiyenurā. “Bernabé”, ārĩrō, griego ya merā: “Masakare ōārō yujupũrākũmakũ irigu”, ārĩduaro irikoa.

37 Īgũ nikũ opagu āārĩsīā, su poee ejatuaro gajirārē duayupũ. Īgũ duadea wajare Jesús buedoregũ beyenerārē sīpeokōāyupũ.

5

Ananías, Safira merā ārĩkatodea

1 Gajigu Ananías wāikugũ Īgũ marāpo Safira merā su poee ejatuaro nikũrē duayupũ.

2 Īgũ duadea wajare Īgũ basi deko merā duripíkōāyupũ. Irasirigu āārĩpereri niyerure Jesús buedoregũ beyenerārē sīpeobirikeregu: “Iropata wajariama”, ārĩkatoyupũ. Īgũ marāpo āārĩpereri Īgũ irasiriadeare masĩyupũ.

3 Pedro āsũ ārĩyupũ Īgũrē:

—Ananías, ¿nasirigu wātĩrē m̄ya gũñarĩguere ñajādoreari? Īgũ ñajāmakũta, m̄ya nikũ duadea wajare guare sīpeobirikeregu, m̄ Oāgũ deyomarĩgũrē ārĩkatoa.

4 Iri nikũ m̄ duaburo dupiyuro m̄ya nikũ āārĩbũ. M̄ duadea waja m̄ya niyeruta āārā. Noó m̄ sīduaropa sīboakuyo. ¿Nasiribu irasũ ārĩkatori? Ḡa ditare ārĩkatogu meta yāa. Marĩpũdere ārĩkatoa m̄, ārĩyupũ.

5 Īgũ irasũ ārĩmakũ p̄gu, mata Ananías meémejā kōmoakōāyupũ. Īgũ irasũ waadea kerere p̄rā, āārĩpererā byro gũñurā.

6 Īgũ kōmoadero purũ, gajirā maamarā ñajāja, Īgũya d̄p̄re surĩro gasiro merā ōma, āĩwiriakōāñurā Īgũrē yāarā waarā.

7 Ũre hora purũ, Ananías marāpo āārādeo ñajājayupo. Īgũ boadeare neō masĩbiriyupo.

8 Igo ñajāmakũ ĩāgũ, Pedro igore s̄rēñayupo:

—Wereka ȳre! ¿M̄sāya poore duarā, iropata niyeru wajatari m̄sā? ārĩyupũ. Igo Īgũrē yujuyupo:

—Iropata wajatabũ, ārĩyupo.

9 Pedro ārĩyupũ igore:

—¿Nasirirā m̄sā, marĩ Opũ Oāgũ deyomarĩgũrē ārĩkatoari? “Ḡa irasirimakũ masĩbirikumi”, ¿ārĩ gũñadari m̄sā? ĩāka! M̄ marāp̄re yāarā ejanerā sīsā dujarima. M̄ya d̄p̄dere āĩwiriarākuma, m̄ marāp̄reya d̄p̄re āĩwiriaderosũta, ārĩyupũ.

10 Īgū irasū ārimakūta, igode Pedroya guburi puro meemejā kōmoakōāyupo. Irasirirā maamarā igo kōmoadeoguere bokaja, igoya dupure āiwiria, igo marāpū dagure Īgūsā yáadero purogueta igodere yāañurā.

11 Irasirirā āārīpererā Jesúre b̄remurā, gajirāde Ananías, Safirare waadea kerere pérā, b̄ro güññurā.

Jesús buedoregū beyenerā Marīpū turaro merā iri ĩmudea

12 Iripoere masaka watopegue Jesús buedoregū beyenerāre Marīpū Īgū turari merā wāri iri ĩmurire irimakū iriyupū. Āārīpererā Jesúre b̄remurā Marīpūya wii turo biaña marīri taribu “Pórtico de Salomón” wāikuri taribugue nerēñañurā.

13 Masaka Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārīkeremakū, gajirā gapū Īgūsārē güññurā. Īgūsā merā neō nerēduabirīñurā.

14 Gajirā gapū marī Opū Jesúre wārā ūma, nomede b̄remuññurā.

15 Irasirirā pūrīrikurārē Īgūsā peyari gasiri merā Pedro waaburi maa turo piññurā. “Pedro Īgūsārē ñapeobirikeremakū, Īgū wātī meépīro Īgūsā weka ejamakū, Īgūsārē pūrīri tarirokoa”, āri güññarā, irasiriññurā.

16 Wārā Jerusalén turo marāde pūrīrikurārē, wātēa ñajāsūnerārē irogue āiñañurā. Irasirirā Jesús buedoregū beyenerā Īgūsā āārīpererārē taunaññurā.

Oparā Jesús buedoregū beyenerārē ĩaturidea

17 Irasirirā paia opū, gajirā Īgū merāmarā saduceo bumarāde Jesús buedoregū beyenerārē b̄ro ĩaturi,

18 Īgūsā merā b̄ro gua, Īgūsārē ñeñ, peresu iriññurā.

19 Irasirikeremakū, sugū Marīpūre wereboegu iri ñamita peresu wii makāpūrorire tūpā, Īgūsā āārīri taribugue ñajāja, Īgūsārē āsū āri āiwiriayupū:

20 —Marīpūya wiigue waaka! Irogue eja, Marīpū Jesúre b̄remurārē Īgū merā ōārō āārīmakū iriburi kerere wereka masakare! āriyupū Marīpūre wereboegu Īgūsārē.

21 Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūsā peresu āārānerā wiriakōāññurā. Gajinū gapū boyoripoe āārīmakū, Marīpūya wiigue ñajāja, masakare buenegāññurā, Marīpūre wereboegu Īgūsārē weredoreaderosūta.

Īgūsā irogue bueripoe paia opū gapū, Īgū merāmarāde, Pedrosā peresu āārānerā wiriadeare masibiriññurā dapa. Irasirirā Īgūsā Israel bumarā oparārē āārīpererārē neeññurā. Īgūsā nerēperemakū ĩārā, surarare peresu iriri wiigue Jesús buedoregū beyenerārē Īgūsā biadoboanerārē āiridoreññurā.

22 Irasirirā surara Īgūsārē āirā waadiññurā. Irogue eja, Pedrosārē neō bokabiriññurā. Īgūsārē bokabirisīā, oparāguere wererā dujākōāññurā doja.

23 Dujaja, oparārē:

—Peresu iriri wii makāpūrori ōārō biadea makāpūrori āārādabū. Irogue biadoboanerārē korerāde iri makāpūrorikū ñadama. Irasū āārīkeremakū, gua Īgūsā āārāde taribure makāpūro tūpāmakū neō marāma, āriññurā.

24 Īgūsā irasū ārimakū pérā, paia opū, Marīpūya wii marā surara opū, paia oparāde: “¿Naāsū waayuri Īgūsārē?” āri güññarikuññurā.

25 Īgūsā irasū güññarikuññurā sugū masaku Īgūsā puro eja:

—Mūsā peresu irianerā Marīpūya wiigue āārāma. Masakare buerā iriama, āriyupū.

26 Īgū irasū ārimakū pérā, Marīpūya wii marā surara opū, Īgūyarā surara merā Īgūsārē ñeārā waaññurā. Irogue eja, Īgūsārē ñeñ, paia oparā puro āiññurā

doja. Masakare gūisā, ĩgūsārē tārābirinūrā. “Gua ĩgūsārē tārāmakū ĩārā, masaka guare ũtāyeri merā deabukuma”, āri gūñānūrā.

²⁷ ĩgūsārē judío masaka oparā pūro āijamakū, paia opu ĩgūsārē turiyupu:

²⁸ —Gua musārē: “Jesúyare neō buenemobirikōāka!” ārādibu. Gua irasū ārikeremakū, musā āārīperero Jerusalén marārē buegorenāa. Jesús boadea waja guare waja opamakū iriduarā yāa musā, āriyupu.

²⁹ ĩgū irasū ārīmakū, Pedro gajirā Jesús buedoregu beyenerā merā ĩgūrē āsū āri yujuyupu:

—Masaka doreri nemorō Marīpūya gapure iriro gāāmea. Gua musā dorerire irirā, Marīpu doreri gapure iribiribukoa.

³⁰ Musā Jesúre curusague pábiatú wējēdoredire Marīpu, marī ñekūsāmarā Opū gapū ĩgūrē masūdi āārīmī.

³¹ ĩgūrē masū odo, ũmugasigue āimurīagu, ĩgū diaye gapū dobodi āārīmī. Marīrē taubure, marī Opū āārībure irasiridi āārīmī. Irasirigu marī judío masaka marī ñerō irideare bujawere, gūñarīrē gorawayumakū kātigukumi.

³² Gua āārīpereri Jesús irideare ĩānerā āārā. Irasirirā irire werea. Ōāgū deyomarīgūde guare irire pémasīmakū yāmi. Irasirirā ĩgū iritamurī merā werea. Marīpu dorerire pérānodere Ōāgū deyomarīgūrē iriugukumi, āri wereyupu Pedro paia opure.

³³ ĩgū irasū ārīmakū pérā, oparā gapū guataria, Pedrosārē wējēduadiñūrā.

³⁴ Sugū fariseo bumū Gamaliel wāikugū gapū wāgānugāyupu ĩgūsārē werebu. ĩgū judío masaka oparā merāmū Moisés gojadeare buerimasū āārīyupu. Masaka ĩgūrē: “Ōāgū āārīmī”, āri buremuñūrā. ĩgū wāgānugā, surarare: “Īsārē āiwiriaka dapa!” āriyupu.

³⁵ ĩgūsārē āiwiriadero pūru, oparārē āsū āriyupu:

—Musā Israel bumarā, musā ĩgūsārē iriduarire ōārō gūñaka!

³⁶ Teudas wāikugū waadeare gūñaka! Irinugue ĩgū masakare: “Masītarinugāgū āārā yu”, ārīdi āārādimi. Irasirirā wārā cuatrocientos ũma ĩgū merāmarā āārīnerā āārādima ĩgū buerire péduarā. Pūru gajirā ĩgūrē wējēkōānerā āārīmā. ĩgūrē wējēadero pūru, ĩgū merāmarā āārādinērā waasiriakōānerā āārīmā. Irasū waadero pūru, ĩgū buedea pereakōādero āārībú.

³⁷ Pūru i nikū marārē ĩgūsā keoripoe gajigu Judas wāikugū Galileamu āārīdi āārādimi. Wārā ĩgū merāmarā āārīnerā āārādima. Pūru gajirā ĩgūdere wējēkōānerā āārīmā. ĩgūrē wējēadero pūru, ĩgū merāmarā āārādinērā waasiripereakōānerā āārīmā.

³⁸ Irasirigu musārē werea. Sīsārē, marī peresugue biadoboanerārē wiuka! Musā ĩgūsārē iriduarire iribirikōāka! ĩgūsā bueri, Marīpūya bueri āārībero, pereakōārokoa Teudas, Judas buedea perederosūta.

³⁹ ĩgūsā bueri, Marīpūya bueri āārīrō, neō perebirikoa. ĩgūsārē irire piri-makū iribirikoa. Irasirirā irire ōārō pémasīka! ĩgūsā bueri, diayeta Marīpūya bueri āārīmakū, musā ĩgūsārē wējēduarā, Marīpu merā gāmekēāduarā irirosū iribukoa, āriyupu Gamaliel.

⁴⁰ ĩgū irasū ārīmakū pérā: “Jáa, marīrē diayeta weremi ĩi”, āri péñūrā. Irasirirā Jesús buedoregu beyenerārē siiu, surarare tārādoreñūrā. “Jesúyare neō werenemobirikōāka!” āriñūrā. Irasū āri odo: “Waaka!” āri, wiuñūrā ĩgūsārē pama.

41 Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā judío masaka oparā puro āārānerā waakōāñurā. “Marī Jesúyare bueri waja marirē tārādoreama guyasiriburo, āirā”, āriñurā. “Maripu gapu marirē: ‘Irire bokatūkōāma’, āri masīmi”, āriñurā. Irasirirā oparā ĩgūsārē ñerō irikeremakā, buro usuyañurā.

42 Irasirirā umariku Maripuya wiigue, wiiriguedere masakare: “Jesúta Maripu iriudi, Cristo āārīmi”, āri buenañurā.

6

Jesús buedoregu beyenerā ĩgūsārē iritamumurārē beyede

1 Irasirirā irinairē wārā judío masaka Jesúre buremunugāñurā. Surāyeri hebreo ya merā wereniñurā. Gajirā griego ya merā wereniñurā. ĩgūsā wapiweyarā nomerē umariku ĩgūsā baarire keoro guerebirimakū iārā, hebreo ya merā werenirā gapure turiñurā.

2 Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā Jesúre buremurārē āārīpererārē ĩgūsā purogue siiu neō, āsū āri wereñurā:

—Gua baarire guererā, Maripuya kere gapure wereduumakū ōābiribukoa.

3 Irasirirā musā guayarā, Jesúre buremurā musā watope āārīrārē su mojomā pere gaji mojō peru pērēbejarāgora beyeka! “Ōārō masirā, Ōāgū deyomarīgū turarire opatarirā āārīma”, musā āri iārārē beyeka! Musā beye odomakū, gua ĩgūsārē baari gueremurārē sōorākoa.

4 Irasirirā gua umariku Maripure sērē, ĩgūyare buerākoa, āriñurā.

5 ĩgūsā irasū ārīmakū pérā, āārīpererā: “Jáu, irasúta irirāra”, āri, Esteban wāikugure beyeñurā. ĩgū Jesúre ōārō buremugū, Ōāgū deyomarīgūrē opatarigu āārīyupu. Gajirā Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás wāikurārē beyeñurā. Nicolás Antioquiamu judío masakū āārībirikeregu, judío masaka irirosū buremugū āārīyupu.

6 ĩgūsārē beye odo, Jesús buedoregu beyenerā puro āiñurā. ĩgūsā āijamakū iārā, Maripure: “Ōārō iritamuka ĩgūsārē!” āri sērēbosa, ĩgūsāya dipu weka mojōri merā ñapeoñurā.

7 Irasirirā Maripuya kerere weregorenamakū, wārā masaka irire péñurā. Wārā Jerusalén marā masaka, paíade Jesúre buremunugāñurā.

Estebārē peresu iridoredea

8 Esteban Maripu iritamurī merā ĩgū turaro merā pūrīrikurārē tau, gaji ōārī iri imurirē iriyupu masaka wārā watopere.

9 ĩgū irasirimakū iārā, surāyeri judío masaka “Esclavos Libertado” wāikuri bumarā ĩgū merā guaseopuroriñurā. ĩgūsā: Cirene marā, Alejandria marā, Cilicia marā, Asia marā su wii judío masaka ĩgūsā nerērī wiigue nerēnarā āārīñurā.

10 Esteban, Ōāgū deyomarīgū ĩgūrē ōārī masirī sirī merā werenimakū pérā, ĩgūrē neō wereni bokatūbiriñurā.

11 Irasirirā masaka iāberogue gajirārē niyeru wajari: “Āsū ārikatoka masakare!” āriñurā:

—“Esteban Moisére, Maripure ñerō werenimakū péabu gua”, ārika! āriñurā.

12 Irasirirā ĩgūsā ārikatodoresūanerā irire weremakū pérā, iri makā marā, murā, Moisés gojadeare buerimasāde Esteban merā buro gua, ĩgūrē ñeā, oparā puro āiñurā.

13 ĩgūrē iroque āija, gajirārē āsū ārikatonemodoreñurā doja:

—Ī umariku Maripuya wiire, Moisés gojadeadere ñerō werenigorenami.

¹⁴ Masakare: “Jesús Nazaretmu, Marĩpuya wiire béogukumi. Moisés marĩre pídeadere gorawayugukumi”, ārimakū péabu gua, ārikatoñurā oparārē.

¹⁵ Īgūsā irasū ārimakū pérā, oparā āārĩpererā irogue doarā Estebārē buro ãññurā. Īgūsā ãmakū, Īgūya diapu Marĩpue wereboeguya diapu irirosū deyojuro.

7

Esteban oparārē weredeá

¹ Īgūsā Estebārē ãripoe paía opu Īgūrē sērēñayupu:

—¿Diayeta ārĩrĩ, Īgūsā murē weresārā? ārĩyupu.

² Esteban yujuyupu Īgūrē:

—Yaará, yure òārō péka! Marĩ ñekū Abraham, Harán wāikuri makāgue waaburo dupiyuro Mesopotamiague āārĩdi āārĩmi Caldea masaka āārĩrogue. Īgū irogue āārĩripoe Marĩpu òārō gosesiriri merā Īgūrē deyoa,

³ āsū ārĩdi āārĩmi: “I nikūrē, m̄ayarārē béowāgāka! Mu waamakū, yu gaji nikū mu āārĩburi nikūrē ãmugakoa”, ārĩdi āārĩmi Marĩpu Abrahārē.

⁴ Marĩpu irasū ārimakū pégu, Abraham Caldea nikū āārādi Harāgue waadi āārĩmi. Irogue ejadero puru, Īgū pagu boadi āārĩmi. Īgū boadero puru, Marĩpu Abrahārē wiridoredi āārĩmi doja. Irasirigu Abraham òō, marĩ āārĩrĩ nikūrē ejadi āārĩmi pama.

⁵ Īgū òogue ejamakū, Marĩpu Īgūrē neō nikūrē sibiridi āārĩmi dapa. Sibirikeregu, Īgūrē: “Purugue m̄uya, mu parāmerā āārĩturiarāya nikū āārĩrokoa”, ārĩdi āārĩmi. Īgū irasū āārĩripoe Abraham neō pūrā marĩdi āārĩmi dapa.

⁶ Gaji Marĩpu Īgūrē ārĩnemodi āārĩmi doja: “Mu parāmerā āārĩturiarā gaji nikūgue waarākuma dapa. Cuatrocientos bojorigora iri nikū marārē moāboerākuma. Īgūsārē moādoore, pábirarākuma.

⁷ Yu gapu iri nikū marārē wajamoāgura Īgūsā irasiriri waja. Yu Īgūsārē wajamoā òoadero puru, mu parāmerā āārĩturiarā iri nikūrē wirirākuma. Wiri, yu Īgūsārē siburidi nikūgue eja, yure buremurā yu dorerire irirākuma”, ārĩdi āārĩmi Marĩpu Abrahārē.

⁸ Īgū irasū ārādero puru, āsū iridoredi āārĩmi doja: “Āārĩpererā ūmarē Īgūsāya dupuma gasirogārē* wiirika! Irasirirā musā yu werenĩrĩ buremurĩrē yure ãmurākōa”, ārĩdi āārĩmi. Irasirigu Abraham Īgū magū Isaare su semana Īgū deyoadero puru, Īgūrē wiiridi āārĩmi. Murārōta Isaade Īgū magū Jacore iridi āārĩmi. Jacode murārōta Īgū pūrārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri āārĩmurārē iridi āārĩmi.

⁹⁻¹⁰ Jacob pūrā marĩ ñekūsamarā Īgūsā pagumūrē Josere ãtaturisĩā, Egiptogue waarārē duanerā āārĩmā, iro marārē moāboegu āārĩburo, ārĩrā. Marĩpu gapu Īgū merā āārĩmĩkōadi āārĩmi Īgūrē iritamugū. Īgū ñerō tarikeremakū, āārĩpereri Īgū ñerō taririre taudi āārĩmi. Wari masĩrĩ sidi āārĩmi. Irasirigu faraón† Egiptomu i nikū marā opu Josere beyedi āārĩmi, Īgū dokamu opu āārĩburo, ārĩgū. Īgūya wiimadere moādooregu sóodi āārĩmi.

* **7:8** Gn 17.1-14: Iripoegue Marĩpu Abrahārē Īgū pūrā ūmarē: “Yaará āārĩburo”, ārĩgū, Īgūsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārĩmi. Puru iri dorerire Moisés pídi āārĩmi. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārĩturiarā iri dorerire irirā, Īgūsā pūrā ūmarē su mojōma pere gaji mojō ueru pērēbejarinurĩ waarō merā Īgūsā deyoadero puru irasū yāma. † **7:9-10** “Faraón”, ārĩrō, Egipto marā ya merā: “opu”, ārĩduaro yāa.

11 Puru āārīperero Egiptogueru, Canaán nikūguedere baari pereakōadero āārībú. Irasirirā masaka buro ñerō tarinerā āārímá. Marī ñekūsamarā uaboanerā āārímá.

12 Irasirigū Egiptogue trigo āārírí kerere pégu, Jacob ĩgū pūrārē marī ñekūsamarārē: “Wajarirā waaka!” ārī iriudi āārímí. ĩgū irasū ārímakū pérā, neō waarā irinerā āārímá iroguere. Iroguere eja, baari wajari odo, gāme dujarikōānerā āārímá doja.

13 ĩgūsā baari wajariadeare baapeo, dupaturi wajariarā waanerā āārímá doja. Iripoeta pama José ĩgūsārē: “Musā pagumuta āārā yu”, ārī weredi āārímí. Irasirigū Egipto marā opu José tīrārē masídi āārímí.

14 Puru José ĩgū tīrā merā kerere iriudi āārímí ĩgū pagure. “Yuru, ĩgūyarā merā aariburo”, ārī iriudi āārímí. Jacoyarā setenta y cinco gora āārīnerā āārímá.

15 José kere iriuadeare pégu, Jacob ĩgū pūrā merā Egiptogue waadi āārímí. Jacob iroguere boadi āārímí. ĩgū pūrā, marī ñekūsamarāde boanerā āārímá.

16 Puru ĩgūsā parāmerā āārīturiarā ĩgūsāya gōārīrē Siquem wāikuri makāgue Abraham, Hamor pūrārē ĩgū ūtāgobe wajariidea gobegue pímurā āīānerā āārímá.

17 ‘Marīpu Abrahamārē: “Mu parāmerā āārīturiarārē i nikūrē sīgura”, ārīdero ejawāgāripoe Abraham parāmerā āārīturiarā Egiptogue āārīrā wārā masāporenerā āārímá.

18 ĩgūsā iroguere āārímakū, José boadero puru yoadero puru, gajigu iri nikū marā opu ñajādi āārímí doja. ĩgū, José oārō irideare oārō masībiridi āārímí.

19 Irasirigū marī ñekūsamarā wārā masāporemakū ĩāgū, ĩgūsārē tarinūgāduagu, ñerō iridi āārímí. Ūma pūrā deyoarārē boaburo, ārīgū, bédoredi āārímí.

20 Iripoeta Moisés deyoadi āārímí. ĩgū Marīpu ĩūrōrē oāgū āārīdi āārímí. Irasirirā ĩgū deyoadero puru, ĩgū pagūsamarā ĩgūsāya wiigue urerā abegora duri merā ĩgūrē masūnerā āārímá.

21 ĩgūrē duúnemomasīmerā, diague puui merā paubēonerā āārímá. Puru Egipto marā opu magō ĩgūrē boka, igoya wiigue āimajā, igo magū diaye irirosū masūdeo āārímó.

22 Moisés iri wiigue masā, āārīpereri Egipto marā buerire buepeodi āārímí. Irasirigū ĩgū masírí merā werení, āārīpereri oārō iridi āārímí.

23 Puru cuarenta bojori opagu ĩgūyarārē Israel bumarārē ĩāduagu, ĩgūsā purogue waadi āārímí.

24 Iroguere ejagu, sugu Egiptomu ĩgūyagure ñerō irimakū ĩādi āārímí. Irasirigū ĩgūrē gāmbosagu Egiptomarē wējēkōādi āārímí.

25 ĩgū basi: “Marīpu yaarārē wijatadoregu iriuami, ĩgūsā irire oārō pémasīkuma”, ārī gūñadi āārímí. ĩgūsā gapu ĩgū gūñarōsū gūñabirinerā āārímá.

26 Gajīnu gapu Moisés ĩgūsā purogue waadi āārímí doja. Iroguere ejagu, gajirā ĩgūyarā pérā ĩgūsā basi gāmekēāmakū ĩādi āārímí. “Iropata gāmekēāka! ¿Nasirimurā su bumarā āārīkererā, iropa gāmekēākōārī?” ārīdi āārímí Moisés ĩgūsārē.

27 ĩgū irasū ārímakū pégu, buro pádi gapu, Moisére túmeénú: “ ‘¿Noā murē gua opu, guare dorebu āārīburo’, ārī sóoari?”

28 ¿Namika Egiptomarē mu wējēaderosū yudere wējēduagu yári?” ārīdi āārímí Moisére.

29 Īgū irasū ārīmakū péguka, Moisés Egiptore wiri, gaji nikū Media wāikuri nikūgue waadi āārīmī. Irogue Īgūsā watopegue āārīgū, iromorē marāpoku, pērā ūma pūrākudi āārīmī.

30 Moisés cuarenta bojorigora iri nikūguere āārīdi āārīmī. Iriku bojori puru Sinaí wāikudi ūtāū puro, masaka marīrōgue waadi āārīmī. Irogue sugū yukugā dūpuri watopegue peame ūjūmakū īadi āārīmī. Marīpure wereboegu iri peame ūjūrī pūrā dekogue deyoadi āārīmī Īgūrē.

31 Moisés iri peame ūjūmakū Īgū, Īgukakōadi āārīmī. “¿Naásū waari?” ārī, iri yukugā purōgāgue Īgū waagū, marī Opū āsū ārī werenīmakū pédi āārīmī:

32 “Yū, mū ñekūsāmarā: Abraham, Isaac, Jacob Opū āārā”, ārīdi āārīmī. Īgū irasū ārīmakū pégū, būro gūi narada, neō Īānmoduabiridi āārīmī.

33 Marīpu Īgūrē: “Yū purōta nía mū. Irasirigu mūya gubu surīre túweaka, yure būremurīrē Īmubu.

34 Yaarā Egiptogue āārīrārē būro poyamakū Īāa. Īgūsā būro būjawereri merā gaguinīmakū péa. Irasirigu Īgūsārē taubu dijijabu. Irasirigu murē Egiptogueta iriugara Īgūsārē iritamudoregū”, ārī weredi āārīmī Marīpu Moisére.

35 Īi Moiséreta marī ñekūsāmarā Īgūrē gāāmemerā: “¿Noā murē gua opu, guare dorebu āārīburo’, ārī sóoari?” ārīnerā āārīmā. Marīpu gapū Īgūrē: “Īgūsā opu pīgura murē”, ārī, Īgūrē iriudi āārīmī Īgūsārē taudoregū. Marīpu Īgūrē wereboegu yukugā dūpuri watopegue peame ūjūderogue deyoadi merā Īgūrē iriudi āārīmī.

36 Irasirigu Moisés Egiptogue eja, Marīpu turaro merā wāri iri Īmurīrē iridi āārīmī. Puru marī ñekūsāmarārē Egiptogue āārānerārē siiuwāgā, wādiya deko diīadiyague eja, Marīpu turaro merā irasūta iridi āārīmī doja. Puru cuarenta bojorigora masaka marīrōgue Īgūsā waagorenāmakūdere, irasūta iridi āārīmī doja.

37 Moiséta marī ñekūsāmarā Israel bumarārē āsū ārī weredi āārīmī: “Purugue marīyagure Marīpu iriugakumi Īgūya kerere werebure. Yure Īgū iriuderōsūta Īgūdere iriugakumi. Īgū wererire oārō péduripika!” ārī weredi āārīmī.

38 Marī ñekūsāmarā masaka marīrōgue nerēmakū, Moisés Īgūsā merā āārīdi āārīmī. Irogue Sinaí wāikudi ūtāūgue Marīpure wereboegu Īgūrē weredi āārīmī. Īgū irasū weremakū péadeare Moisés marī ñekūsāmarārē weretaudi āārīmī. Marī irire pémakū, Marīpu marīrē Īgū merā oārō āārīmakū yāmi. Iri neō perebirikoa.

39 Moisés irire werekeremakū, marī ñekūsāmarā gapū neō būremubirinerā āārīmā. Īgūdere būremubiri: “Egiptogue dujāakōārā”, ārī gūñānerā āārīmā.

40 Irasirirā Moisés ūtāūgue āārīripoe Īgū tīgū Aarōrē: “Marīrē Egiptogue āārīrārē āiridi, ¿naásū waayuri? Marī neō masībea”, ārīnerā āārīmā. Irasirirā Aarōrē: “Keori weabosaka guare! I keori weadea merā kōādūpiyurākoa, marī waaburi maarē Īmuburo, ārīrā”, ārīnerā āārīmā.

41 Irasū ārī odo, sugū wekū majīgū keori oro merā weanerā āārīmā. Puru Īgūsāyarā waimurā ejorārē wējē, soeponerā āārīmā iri weadeare būremurā. Puru irire usuyari merā Īārā, bosenu irinugānerā āārīmā.

42 Īgūsā weadeare būremumakū Īgū, Marīpu Īgūsārē béodi āārīmī, Īgūsā gāāmerō iriburo, ārīgū. Irasirirā neñukārē, abeare būremunugānerā āārīmā. Marīpūya kerere weredūpiyunerā āsū ārī gojanerā āārīmā Marīpu ārīdeare gojarā:

Musā, Israel bumarā masaka marīrōgue cuarenta bojori āārīrā, yu gapure musāyarārē waimurā ejorārē wējē soepeo bāremubiribu.

⁴³ Irasirirā musā Moloc wāikugu keorire bāremurā, ĩgūrē bāremurī wiire, musā suri gasiri merā iridea wiire kōāgorenabu.

Gajigu Refán wāikugu neñukāmu keori musā weadeadere bāremubu. Musā iri keorire weabu bāremuduarā. Irasirigu, musā yare bāremubiridea waja musārē Babilonia wāikuro koregue béogura, āri gojanerā āārīmá.*

⁴⁴ Irasū āri odo, Esteban oparārē Marīpuya wiima gapure wereyupu doja: —Marī ñekūsamarā masaka marīrōgue āārīrā, Marīpure bāremurī wii, waimurā gasiri merā ĩgūsā iridea wiire opanerā āārīmá. Iri wiiguere Marīpu pe mojóma doreri gojadea majī útā majī āārīdero āārībá. ĩgūsā iri wiire iriburo dupiyuro Marīpu Moisére iri wii keorire: “Āsūpero irika!” ārīdi āārīmí. Irasirirā marī ñekūsamarā iri wiire Marīpu dorederosūta keoro irinerā āārīmá.

⁴⁵ ĩgūsā boadero puru, ĩgūsā puru marā iri wiire opaturianerā āārīmá. Puru Josué ĩgūsārē siuwāgāmakū, iri wiire ĩgūsā noó waaró āānanerā āārīmá. ĩgūsā ōōgue ejamakū, Marīpu i nikū marārē judío masaka āārībirinerārē béokōādi āārīmí. Yoaripoe marī ñekūsamarā Marīpure iri wiigue bāremunerā āārīmá. David opu ñajādero puruguedere opanerā āārīmá.

⁴⁶ Marīpu Davire ĩgū ĩūrō ōārō iridire usuyari merā ĩādi āārīmí. Irasirigu David Marīpure āsū ārīdi āārīmí: “Gua ñekū Jacob bāremudi āārā mu. Irasirigu yu murē wári wii mu āārīburi wiire iribosasi”, ārīdi āārīmí. ĩgū irasiridwakeregu, iri wiire iribiridi āārīmí.

⁴⁷ ĩgū magū Salomón gapu iri wiire iridi āārīmí pama.

⁴⁸ Irasirikeremakū, Marīpu gapu āārīpererārē doregu āārīsīā, masaka iridea wiirigue dita āārībemi. Irīpogue ĩgūya kerere weredupiyudi āsū āri gojadi āārīmí Marīpu ārīdeare gojagu:

⁴⁹ Yu, āārīpererā Opu āārā. Ūmugasi yu doaro irirosū āārā. I nikū yaa guburi kuraña doanírō irirosū āārā. Irasirirā, yu āārīburi wiire irimasíbea musā.

⁵⁰ Yuta āārīpererire iribu, ārīmi Marīpu, ārī gojasūdero āārībá.*

⁵¹ Esteban irasū ārī odo, āsū āri werenemoyupu doja:

—Musā Marīpu dorerire tarinugāa. ĩgūrē masímerā irirosū ĩgū wererire neō péduabea. Ōāgū deyomarīgū dorerire neō iriduabea. Marī ñekūsamarā iriderosūta iririkukōāa.

⁵² ĩgūsā āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerārē ñerō waamakū irinerā āārīmá. Gajirārē: “Jesús marīrē taubu, Marīpu doreri iribu aarigukumi”, āri wererārē wējēnerā āārīmá. ĩgūrēta ĩgū ejadero puru, musā gapu ñeā, gajirārē wia wējēdorebu.

⁵³ Marīpu ĩgūrē wereboerā merā ĩgū dorerire marī ñekūsamarārē píkeremakū, musā irire buro tarinugāa, āri wereyupu Esteban oparārē.

Estebārē wējēdea

⁵⁴ ĩgū irasū ārīmakū pérā, buro guari merā ĩgūsāya guikare kūrīduútúnurā.

⁵⁵ Esteban gapu Ōāgū deyomarīgūrē opatariyupu. Ūmugasigue ĩāmu, Marīpu gosesiririre ĩāyupu. Marīpu diaye gapu Jesús nímakū ĩāyupu.

⁵⁶ Esteban Īgūrē ĩāgū: “Īāka!” āriyupū. “Ūmugasi tūpāmakū ĩāa. Jesús āārīpererā tīgū Marīpū diaye gapū nímakū ĩāa yū”, āriyupū oparārē.

⁵⁷⁻⁵⁸ Īgū irasū ārīmakū péduamerā, buro gaguiní, Īgūsāya gānipūrīrē biañurā. Suro merā ūmawāgā, Īgūrē ñeā, iri makā turogue āiññurā. Īgūsāya suri wekamarē túwea pí, sugū maamu Saulo wāikugure irire koredoreñurā. Odo, Estebārē ūtāyeri merā dea wējēñurā.

⁵⁹ Īgūsā irasirimakū, Esteban āsū ārī sērēyupū:

—Jesús yū Opū, yū kōmomakū, yaa yūjupūrārē ñeāka! āriyupū.

⁶⁰ Pūru Īgūya ñadukupuri merā ejamejāja, buro gaguinírī merā:

—Yū Opū, kātika, ĩsārē yūre Īgūsā irasiririre, āriyupū. Irasū ārī, kōmoakōāyupū pama.

8

Saulo Jesúre bñremurārē ñerō iridea

¹ Saulo Īgūsā Estebārē dea wējēmakū ĩāgū: “Ōārō irirā irasū yāma”, ārī gūñayupū. Irinuta Jesúre bñremumerā Īgūrē bñremurārē Jerusalēgue āārīrārē ñerō irinugāññurā. Irasirimakū ĩā, Jesúre bñremurā gapū āārīpererā Judea níkūgue, Samaria níkūgue waasiriakōāññurā. Jesús buedoregū beyenerā dita Jerusalēguere dujaññurā. Gajirogue waabiriññurā.

² Gajirā ūma Marīpūre bñremurā Estebāya dupūre yāarā, buro ore bujawereññurā.

³ Saulo gapū neō sugū Jesúre bñremugū marīkōāburo, ārīgū, Jesúre bñremurāya wiirigūe ñajāa, ūmarē, nomedere ñeā, peresu iribu āiññayupū.

Felipe Samaria marārē buedea

⁴ Īgū irasirimakū, Jesúre bñremurā Jerusalērē wirirā, noó Īgūsā waarō Marīpū masakare tauri kerere werenaññurā.

⁵ Felipe wāikugū Samaria níkū āārírī makāgue waa, iroque eja, iro marārē Jesucristoya kerere werenayupū.

⁶ Īgū iri kerere weremakū pérā, Īgū Marīpū turaro merā iri ĩmumakū ĩārā, Īgū pūro nerēñaññurā Īgū wererire oārō pémurā.

⁷ Wárā wātēa ñajāsūnerārē tauyupū. Wātēa gapū Īgūsāguere āārīnerā buro gaguinírī merā wiriññurā. Wárā dupū buarārē, waamasīmerādere tauyupū.

⁸ Irasirimakū ĩārā, iri makā marā buro usuyaññurā.

⁹ Iri makārē sugū Simón wāikugū yé āārīyupū. Īgū yoaripoe yéa iririkurire irigorenamakū ĩārā, Samaria marā ĩāgukanokōāññurā. “Yū masītarinugāgū āārā”, ārī werenayupū Īgūsārē.

¹⁰ Irasirirā āārīpererā iri makā marā oparā, oparā āārīmerāde Īgūrē: “Ī ūmugasigūe marā Opū irirosū turari opagū āārīkumi”, ārī gūñadiññurā.

¹¹ Īgū sōō gapū merā wári yéa iririkurire irimakū ĩārā, wárā masaka Īgūrē bñremuññurā.

¹² Felipe gapū Samaria marārē: “Marīpū āārīpererā Opū āārīmi. Īgū magū Jesucristo marīrē taugū āārīmi”, ārī wereyupū. Ūma, nome, Īgū wererire pé bñremumakū ĩāgū, Īgūsārē deko merā wāiyeyupū.

¹³ Simōde Jesúre: “Bñremua yū”, ārīmakū pégū, Felipe Īgūdere wāiyeyupū. Pūru Felipe merā waagorenayupū. Felipe Marīpū turaro merā iri ĩmumakū ĩāgū, ĩāgukanokōāyupū.

14 Jesús buedoregu beyenerā Jerusalēgue āārīrā: “Samaria marā Marīpuyare ōārō buremunugāñurā”, āārīrī kerere pérā, Pedro, Juārē iādorerā iriñurā.

15 Irogue ejarā, Jesúre buremurārē Marīpure sērēbosañurā, Ōāgū deyomarīgūrē bokatīrīñeāburo, ārīrā.

16 Īgūsā marī Opu Jesúre buremunugādero puḡu, Īgū wāi merā dita wāiyesūñurā. Ōāgū deyomarīgū Īgūsārē ejabiriyupu dapa.

17 Irasirirā Pedrosā Īgūsāya mojóri merā Jesúre buremunugānerāya dipu weka ñapeoñurā. Īgūsā ñapeomakū, Ōāgū deyomarīgū Īgūsāguere ejayupu.

18 Pedrosā ñapeomakū, Ōāgū deyomarīgū ejamakū ĩāgū, Simón gapu Īgūsā turarire gāāmegū, niyeru merā wajaridñadiyupu. Āsū āriyupu:

19 —Iri turarire sika yudere! Yu ñapeorāguere Ōāgū deyomarīgū ejamakū iridñakoa, āriyupu.

20 Īgū irasū ārimakū, Pedro Īgūrē yujyupu:

—Mu Marīpu turari sirīrē: “Niyeru merā wajarigukoa” āri gūñarī waja, muya niyeru, mu merāta béosūrokoa.

21 Marīpu iūrōrē mu gūñarī diaye āārībea. Irasirigu guā irirosū irimasībirikoa.

22-23 Mu ñerō iririre iripautariadi āārā. Irasirigu mu ñerō iririre bujawere, mu gūñarīrē gorawayuka! Marīpure sērēka, mu ñerō gūñarīrē kātiburo, ārigū. Gajipoe irigu irire kātibukumi mu Īgūrē sērēmakū, āriyupu.

24 Irasū ārimakū pégu, Simón Īgūsārē āriyupu:

—Musā Marīpure sērēbosaka, yure musā ārādea waabirikōāburo, ārīrā, āriyupu.

25 Pedrosā, Jesús irimakū ĩādeare, Īgū buemakū pédeare iri makā marārē were odo, Jerusalēgue goedujāñurā. Goedujāarā, wārā masakare Samaria nikū āārīrī makārī marādere Jesúya kerere werewāgāñurā.

Felipe Etiopíamurē weredea

26 Puḡu sugu Marīpure wereboegu Filipere āsū āriyupu:

—Jerusalén merā āārīñugāwāgārī maa, Gaza wāikuri makā buari maague waaka! Iri maa masaka marīrōgue āārīwāgāa, āriyupu.

27 Īgū irasū ārimakū pé, Felipe iri maague buagu, sugu Etiopíamurē bokajayupu. Īgū iri nikū marā opo dokamu, āārīpereri igoya niyerure korerimasū āārīyupu. Īgū Jerusalēgue Marīpure buremugū ejadi āārīyupu.

28 Irogue ejadi ĩgūya nikūgue goedujāagu, ĩgūya tūrūdiru caballua tūādiru wekague doagu, Isaías Marīpuya kerere weredupiyudi gojadea pūrē buegu iriyupu.

29 Īgū bueripoe Ōāgū deyomarīgū Felipe:

—Iriru puroweya waaka! āriyupu.

30 Īgū irasū ārimakū pé, Felipe iriru puḡo ūmawāgā, Etiopíamu Isaías gojadea pūrē buemakū péyupu. Īgū irire buemakū pégu:

—¿Mu buerire pémasīrī? ārī sērēñayupu.

31 Īgū gapu yujyupu:

—¿Nasiri pémasībukuri, yu gajigu yure i irasū ārīduaro yāa, ārīgū marīkeremakū? Murīñajāka, irire yure buebu, āriyupu Felipe.

32 Īgū bueri āsū āriyuro:

Ovejare ñeã wějēderosūta Īgūdere ñeã wějērākuma. Oveja majīgūrē Īgūya poarire Īgūsā peramakū, Īgū gaguinībiriderosūta ĩ masakude gaguinībirikumi.

³³ Masaka Īgūrē buridarākuma. Īgū ñerō iribirikeremakū, neō sugū Īgūrē: “Waja opabemi”, ārībirikuma.

Irasirirā, Īgū i nikūgue āārīripoe Īgūya nikū marā Īgūrē ñerō iri, wějērākuma. Īgūsā ñerō irideare neō sugū werepeomasībirikumi, ārī gojadea āārīyuro.*

³⁴ Irire bue odo, Felipere sērēñayurū:

—Wereka yure! ¿Noārē gojagū iriyuri Isaías, Īgū basi, o gajigūguere?

³⁵ Felipe āsū ārī yuyuyurū Īgūrē:

—Iri Jesúre ārī gojadea āārā, ārīyurū. Irasirigu Jesúyare Īgū ōārō iridea kerere wereyurū Īgūrē.

³⁶ Irasū wereniwāgārā, ditarugue ejañurā. Iri ditarure ĩāgū, Etiopíamū Felipere:

—Īāka! Deko āārā. ¿Mū yure wāiyemakū ōāgorabukuri? ārīyurū.

³⁷ Felipe garū Īgūrē:

—Mū Jesucristore ōārō buremumakū, mūrē deko merā wāiyegura, ārīyurū.

Etiopíamū Īgūrē ārīyurū doja:

—Jesucristore buremua yū. Īgūta Marīpū magū āārīmi, ārīyurū.

³⁸ Irasirigū Etiopíamū Īgūya tūrūdiru wejatugure dujukidore, Īgūsā pērā dijinugā, ditarugue ñumuwija, Felipe Īgūrē deko merā wāiyeyurū.

³⁹ Īgūrē wāiye odo, ñumuwāgārīripoe gūñaña marīrō merā Ōāgū deyomarīgū Felipere gajirogue āiākōāyurū. Etiopíamū Īgūrē dupaturi ĩānemobirikeregū, Īgūrē waadeare gūña, burō usayari merā Īgūya makāgue dujáakōāyurū.

⁴⁰ Felipe garū Ōāgū deyomarīgū Īgūrē āiadero purū, Azote wāikuri makāgue ejayurū. Irogue eja, makārīkū Jesúya kerere weregorenagū, Cesarea wāikuri makāgue weretūnuyayurū.

9

Saulo Jesúre buremunugādea

(Hch 22.6-16; 26.12-18)

¹ Felipe buegorenaripoe Saulo garū Jesúre buremurārē ĩāturigu: “Wějēpeokōāgura”, ārīrīrē piribirisīā, paía opu purogue waa, āsū ārīyurū:

² —Yure papera pū āmubosaka, Damascogue waaburire. Iri pūrē marī nerērī wiiri marā oparārē wiabu yāa. Iri makā marā Jesúre buremurārē ūma, nomerē, noó yū bokajarārē ñeã āirigura Jerusalēgue peresu iribu, ārī sērēyurū Saulo paía opure.

³ Iri pūrē sīadero purū, Saulo gajirā merā Damascogue waakōāyurū. Īgū iri makā ejabu iriripoe gūñaña marīrō ūmūgasigue merā burō kūmijūrō Īgū purore gosesiridijuyuro.

⁴ Irasū waamakū, Saulo yebague meémejāgū, āsū ārī werenimākū péyurū:

—Saulo, ¿nasirigū yure ñerō yāri mū?

⁵ Īgū irasū ārīmakū pégu: “¿Noā āārīrī mū?” ārīyurū.

—Yū Jesús, mū ñerō irigata āārā. Mū yure ñerō irigū, mū basita ñerō yāa, ārīyurū.

⁶ Īgū irasū ārīmakū, Saulo burō gūi naradari merā:

* 8:33 Is 53.7-8

–Yn Opn, ¿naasũpero gapu yu irimakũ gããmerĩ? ãrĩyupu.

Īgũ irasũ ãrĩmakũ, Īgũrẽ:

–Wãgãnũgã, makãgue waaka! Irogue sugu yu mũrẽ iridoreburire weregakumi, ãrĩyupu Jesũs Saulore.

7 Saulo merã waanerãde Jesũs werenĩrĩrẽ pãrã gũka, werenĩmasĩbiriñurã. Irire pãkererã, Jesũs gapure neõ ãbiriñurã.

8 Saulo yebague oyadi wãgãnũgãja, ãpãgũ, neõ ãbiriñurã. Irasirirã Īgũ merãmarã Īgũrẽ tũãwãgãñurã Damascogue waarã.

9 Irogue eja, urenũgora koye ãbiri, neõ baabiri, iirĩbiri iriyupu.

10 Damascoguere sugu Jesũre bũremugũ Ananías wãikũgu ããrĩyupu. Kẽrõ irirosũgue Jesũs Īgũrẽ werenĩyupu:

–¿Ananías, ããrĩrĩ mũ?

–Yn Opn, õõta ããrã, ãrĩ yujũyupu.

11 Īgũ irasũ ãrĩmakũ, Jesũs Īgũrẽ:

–Wãgãnũgãka! “Diyema maa” wãikũri maague waaka! Iri maague waagũ, Judaya wiigũ ñajãa, sugu Tarsomũrẽ Saulo wãikũgure sãrẽñaka! Dapagorare Īgũ yũre sãrẽgũ yãmi.

12 Īgũdere neãgue kẽrõ irirosũ ããrĩrĩ merã ĩmuabu. Mũ Īgũ pũro ñajãa, Īgũya dipurure ñapeori merã dupaturi Īgũya koye ãburi ĩmuabu. Mũ wãĩdere ĩmuabu Īgũrẽ, ãrĩyupu Jesũs Ananĩare.

13 Īgũ irasũ ãrĩmakũ pãgu, ãsũ ãrĩyupu:

–Yn Opn, Īgũ mũrẽ bũremurãrẽ Jerusalẽgue ããrĩrãrẽ ñerõ iriadeare wãrã masaka yũre wereama.

14 I makã marãdere mũrẽ bũremurãrẽ ããrĩpererã mũ wãĩ merã Marĩpũre sãrẽrãrẽ peresu iribu, paĩa oparã: “Ãsũ irika!” ãrĩ iriuadea pũ merã ejãyupu, ãrĩ wereyupu.

15 Īgũ irasũ ãrĩkeremakũ, Jesũs gapu:

–Īgũ pũrogue waaka! Īgũ yu beyesũdi ããrĩmi. Irasirigũ yaa kerere gaji nikũ marãrẽ, Īgũsã oparãrẽ, Israel bumarãdere weregakumi.

16 Irire weregorenagũ, bũro ñerõ tarigũkumi. Yũ basi Īgũrẽ weregara, ãrĩyupu.

17 Īgũ irasũ ãrĩmakũ pã, Ananías Judaya wiigũ waa, iri wiigũ ñajãa, Saulore bokaja, Īgũya dipurure ñapeo, ãsũ ãrĩyupu:

–Yaagu Saulo, pãka yũre! Marĩ Opn Jesũta mũrẽ maague deyoadi yũre iriuami, mũrẽ dupaturi koye ãburo, ãrĩgũ. Ōãgũ deyomarĩgũdere opatariburo, ãrĩgũ, iriuami, ãrĩyupu.

18 Īgũ irasũ ãrĩrĩpoeta Sauloya koyeguere waai nutũrĩ irirosũ deyori tuyadea yurisiridijakõãyuro. Ōãrõ ããkõãyupu doja. Irasirigũ wãgãnũgã, deko merã wãĩyesũadi dujayupu.

19 Pũrũ baa, turakõãyupu. Iri makãguere yoaweyaripoe Jesũre bũremurã merã dujayupu dapa.

Saulo Damasco marãrẽ Jesũyare buenũgãdea

20 Iro ããrĩgũ, judío masaka nerẽrĩ wiirigũ waa, irogue ããrĩrãrẽ: “Jesũs, Marĩpũ magũ ããrĩmi”, ãrĩ werenayupu.

21 Īgũ weremakũ pãrã, ããrĩpererã pãgũka, Īgũsã basi ãsũ ãrĩ gãme werenĩñurã:

—Ĩi Jerusalēgue Jesúre b̄remurārē ĩgū wāi merā Marīp̄ure s̄ērārē w̄jēdoredita āārĩmi. Dapagorare i makāguedere ōō marārē Jesúre b̄remurārē ñēgū aarigú iriañumi Jerusalēgue āia, paia oparāguere wiabu, āriñurā.

²² ĩgūsā irasū ārikeremakū, Saulo gapu ām̄uriku judío masakare, Damascogue āārīrārē güiro marīrō ōārō merā: “Jesús diayeta Marīp̄u iriudi, Cristo āārĩmi”, āri werenayupu. ĩgū irasū āri weremakū pérā, ĩgūrē: “Ārīkatogu yámi ĩ”, ārīmasĩbiriñurā.

Saulo judío masakare duriwāgādea

²³ Yoadero p̄uru, surāyeri judío masaka Saulore ĩgūsā w̄jēburire werenimurā nerēñurā.

²⁴ Irasirirā ām̄uriku, ñamiriku makā turo ĩgūsā ütā koeri merā weadea sārīrō makāpurore koreñañurā ĩgūrē w̄jēduarā. Saulo gapu ĩgūsā ĩgūrē w̄jēduarire masikōāyupu.

²⁵ Irasirirā su ñami Jesúre b̄remurā wári puui merā ĩgūrē iri sārīrōma gobegue yótaudijuñurā. Āsū irisĩa, Saulo iri makārē wiriyupu.

Saulo Jerusalēgue goedujádea

²⁶ P̄uru Jerusalēgue goedujayupu doja. Irogue ejaḡu, Jesúre b̄remurā merā āārīduadiyupu. ĩgūsā gapu ĩgūrē güigorañurā. “Jesúre b̄remugū āārībemi ĩ”, āriñurā.

²⁷ ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, Bernabé gapu Saulore Jesús buedoreḡu beyenerā puro āiayupu. Irogue eja, ĩgūsārē Saulo maague waagú ĩgū Jesúre ĩadeare, Jesús ĩgū merā wereniadeare, ĩgū Damascogue Jesúya kerere güiro marīrō merā wereadeadere ĩgūsārē wereyupu.

²⁸⁻²⁹ ĩgū irasū āri wereadero p̄uru, Saulo ĩgūsā merā āārīñugāyupu. Irasirigu ĩgūsā merā Jerusalēgue güiro marīrō marī Op̄u Jesúya kerere weregorenayupu. Iri kerere weregorenagū, surāyeri judío masaka, griego ya merā werenirārē were, ĩgūsā merā gāme wereniyupu. ĩgūsā gapu ĩgū wererire péduabirisĩa, ĩgūrē w̄jēduadiñurā.

³⁰ Irasirirā ĩgūsā w̄jēduamakū ĩārā, Jesúre b̄remurā gapu ĩgūrē Cesarea wāikuri makāgue āia, irogue eja, ĩgūya makā Tarsogue iriukōañurā pama.

³¹ ĩgū irogue waadero p̄uru, āārīpererā Jesúre b̄remurā Judea marā, Galilea marā, Samaria marā siñajārī merā dujañurā. Ōāgū deyomarīgū iritamurō merā b̄remunemoñurā. Jesúyare gopeyari merā irityañurā. Gajirā wārā ĩgūrē b̄remunugāñurā.

Pedro Enearē taudea

³² Pedro āārīpereri makārī marārē Jesúre b̄remurārē ĩāgorenagū waagú, Lida wāikuri makāguedere ejayupu.

³³ Irogue eja, sugū Eneas wāikugure bokajayupu. Su mojōma pere gaji mojō ureru p̄rēbejari bojorigora ĩgūya wiiguere dupu buadi peyayupu.

³⁴ Pedro ĩgūrē āriyupu:

—Eneas, Jesucristo m̄arē taugukumi. Wāgāñugā, m̄u peyaderore āmu duripika!

ĩgū irasū ārīmakūta, Eneas wāgāñugākōāyupu.

³⁵ Āārīpererā Lida marā, Sarón marāde ĩgūrē ĩārā, iripoegue ĩgūsā b̄remunadeare piri, Jesús gapure b̄remunugāñurā.

Pedro Dorcare masūdea

³⁶ Gaji makā Jope wāikuri makāgue sugo nomeō Jesúre b̄remugō “Tabita” wāikugo āārīyupo. Griego ya merā “Dorcas” wāikuyupo. Igo ōārīrē irigo, boporārē ōārō iritamugō āārīyupo.

³⁷ Iripoere Pedro Lidague āārīripoe igo pūrīriku kōmoakōāyupo. Igo kōmoadero p̄ru, ĩgūsā irinaderosūta igo merāmarā igoya d̄pu darore koeñurā. Koe odo, ūmarōma taribugue pīñurā.

³⁸ Jope, Lida p̄rogā āārīyuro. Irasirirā Jope marā Jesúre b̄remurā Pedro Lidague āārīmakū pērā, ūma pērārē ĩgū p̄rogue iriñurā. Irogue ejarā, ĩgūrē: —Mumurō merā Jopegue waaka! ārīñurā.

³⁹ ĩgūsā irasū ārīmakū pēgu, mata Pedro ĩgūsā merā Jopegue waayupu. Irogue ejarā, ĩgūrē Dorcas boadeo peyari taribugue siiu m̄rīñurā. ĩgū iri taribugue ejamakū, wapiweyarā nome Pedro p̄ro nerēñugāñurā. Orerāta, igo ĩgūsārē surī eabosadeare ĩmuñurā ĩgūrē.

⁴⁰ Pedro iri taribugue āārīrārē āārīpererārē wiriadoreyupu. ĩgūsā wiri-adero p̄ru, ñadukapuri merā ejamejāja, Marīp̄re sērēyupu. Sērē odo, boade-ore gāmenugā ĩā:

—Tabita, wāgāñugāka! ārīyupu.

ĩgū irasū ārīmakūta, koye ĩāpā, Pedrove ĩāgōta wāgādoayupo.

⁴¹ Pedro igoya mojōgue ñeā, tūāwāgūnū, p̄ru wapiweyarā nomerē gajirā Jesúre b̄remurādere siiumu, ĩgūsārē wiayupu igore.

⁴² Āārīpererā Jope marā igore ĩgū masūadea kerere péperekōāñurā. Irasirirā wārā Jesúre b̄remunugāñurā.

⁴³ Pedro yoaripoe Jopegue sugu Simón wāikugu, waimurā gasirire āmurīmasūya wiigue āārīyupu.

10

Cornelio Pedrove siudoredea

¹ Cesareaguere Cornelio wāikugu wārā surara, “Italiano” wāikuri bumarā opu āārīyupu.

² Cornelio, āārīpererā ĩgūya wii marā merā Marīp̄re gopeyari merā b̄remuñurā. Irasirigu judío masaka boporārē iritamugū wārī niyeru sīnayupu. Ūm̄riku Marīp̄re sērēnayupu.

³ Sun̄ ñamika tres āārīmakū, kērō irirosūgue sugu Marīp̄re wereboegu deyoa, ĩgū p̄ro ñajāmakū ĩayupu. Ñajāa, ĩgūrē:

—Cornelio, ārīyupu.

⁴ Cornelio b̄ro gūiri merā ĩgū ditare ĩā:

—Yu Opu, ¿ñeonorē gāamerī? ārīyupu.

ĩgū irasū ārīmakū, Marīp̄re wereboegu ĩgūrē ārīyupu:

—Marīp̄ m̄ sērērīrē pémi. M̄ boporārē niyeru sīrīdere ĩāmi.

⁵ Irasirigu Simón Pedro wāikuguere siudoregu, Jopegue iriuka m̄yarā ūmarē!

⁶ ĩgū gajigu Simón wāikugu waimurā gasirire āmurīmasūya wiigue āārīmi. Iri wii wādiya turo āārā, ārīyupu.

⁷ Marīp̄re wereboegu irasū ārī odo, waadero p̄ru, Cornelio ĩgūrē moāboerā pērārē, gajigu surara ĩgūrē iritamugūrē Marīp̄re gopeyari merā b̄remugūrē siuyupu.

⁸ ĩgūsārē siiu, āārīpereri Marīp̄re wereboegu ĩgūrē wereadeare wereyupu. Were odo, ĩgūsārē Jopegue iriukōāyupu.

⁹ Īgūsā waadeanu gajinu gapu goeripoe āārīmakū, Jopegue ejamurā iriripoe Pedro Īgū āārīrī wii wekague Marīpure sērēgū murīayupu.

¹⁰ Īgū irogue āārīgú buro uaboa, baaduadiyupu. Iri wii marā Īgūsā baari āmuripoe kērō irirosū waasū, ūmugasi tūpāmakū Īayupu.

¹¹ Irasū tūpāmakū, suñe surīro irirosū deyori gasiro wapikuri turori suadea gasiro miē, yebague dijarimakū Īayupu.

¹² Iri gasiro poekaguere āārīpererā waimurā: paārā, yebague sīgūwāgārā, wārā sāñañurā.

¹³ Marīpu Īgūrē:

—Pedro, wāgānugā, ĩsārē wējē baaka! ārīyupu.

¹⁴ Īgū irasū ārīmakū:

—Yu Opu, yu Īgūsānorē neō baañabea. Ñerārē, mu guare baadobirinerārē neō baabea, ārīyupu.

¹⁵ Marīpu Īgūrē dupaturi ārīnemoyupu doja:

—Yu: “Ōārā āārīma”, ārīrārē, Īgūsārē: “Ñerā, baaya marīrā āārīma”, ārībirikōāka!

¹⁶ Ūrea Īgārē irire ĩmuadero puru, iri gasirore ūmugasigue āimurīākōāyupu doja.

¹⁷ Pedro: “¿Naásū ārīduaro irikuri iri yare ĩmuadea?” ārī gūñarikuripoe Cornelio iriuanerā Īgū āārīrī wii makāpuro: “¿Simōya wii noogue āārīrī?” ārī sērēñarā ejañurā.

¹⁸ Irogue eja, iri wii marārē: “¿Ōōta āārīrī, Simón Pedro wāikugu?” ārī oeñurā.

¹⁹ Pedro Īgū ĩadeare gūñagū iriyupu dapa. Īgū irire gūñaripoe Ōāgū deyomarīgū Īgūrē:

—Īāka! Ūma urerā āmarā yāma murē.

²⁰ Murīgora dijapurumuka! “¿Naásū waarokuri yare?” ārī, neō gūñarikuro marīrō Īgūsā merā waaka! Yu Īgūsārē iriuabu murē, ārīyupu Pedrore.

²¹ Īgū irasū ārīmakū pégu, Pedro dija, Īgūsārē:

—Yuta āārā musā āmagú. ¿Nasirirā aarari? ārīyupu.

²² Īgūsā Īgūrē ārīñurā:

—Surara opu Cornelio wāikugu guare iriuami. Īgū ōārīrē irigu, Marīpure goepeyari merā buremugū āārīmi. Āārīpererā judío masaka Īgūrē: “Ōāgū āārīmi”, ārī ĩāma. Sugu Marīpure wereboegu murē Īgūya wiigue waadoregu siudoreayupu. Mu Īgū puru waamakū, mu wererire pégukumi. Irasirirā merē siurā aarirā iriabu, ārīñurā.

²³ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pedro: “Ñajārika! Ōō kārika dapagā ñamerē!” ārīyupu. Gajinu gapu Īgūsā merā waakōāyupu. Gajirāde Jope marā Jesúre buremurā Īgūsā merā wapikuwāgāñurā.

²⁴ Gajinu gapu Cesareaguere ejañurā. Cornelio gapu, Īgūyarārē, Īgū merāmarādere Īgūya wiigue siu neō, Pedrore yúyupu.

²⁵ Pedro Īgūya wii ejamakū, Cornelio makāpurogue bokatīrīgū wiria, ñadukupuri merā ejamejāyupu Īgūrē buremugū.

²⁶ Īgū irasirimakū ĩā, Pedro gapu Īgūrē tūāwāgūñu:

—Wāgānugāka! Yude mu irirosūta masakū āārā, ārīyupu.

²⁷ Īgūya wiigue weretamu ñajārā, Pedro wārā masaka irogue nerēanerārē bokajayupu.

²⁸ Irasū bokajagu, Īgūsārē ārīyupu:

—Gua judío masaka āārīrā, judío masaka āārīmerāya wiiriguere ñajārā, Moisés guare pidaeare tarinugābukoa. Musā irire oārō masā. Marīpu gapu gaji bumarārē: “Ñerā āārīma”, ārīdorebirami yare.

²⁹ Irasirīgu mu iriuanerā yare siurimakū, “Waabea”, ārīrō marīrō mata aarabu. Dapagora yu oōgue ejasiā, musārē: “¿Nasiribu yare siuari?” ārī sērēñaduakoa, āriyupu.

³⁰ Cornelio Īgūrē āriyupu:

—Wapikurīnu taria i horanota tres āārīmakū, i wii yu bere, Marīpue sērēripoe gūñaña marīrō sugu ūmu surīro buro goseriñe sāñagū deyoa:

³¹ “Cornelio, Marīpu mu sērērīrē pémi. Mu boporārē iritamurīdere ĩāmi”, ārīmi yare.

³² “Muyarā ūmarē iriuka, Jopegue Simón Pedro wāikugare siudoregu. Īgū gajigu Simón wāikugu waimurā gasirire āmugūya wiigue wādiya taro āārīrī wiigue āārīmi. Īgū mu puo ejagu, murē weregukumi”, ārī weremi yare.

³³ Irasirīgu mata yearā ūmarē murē siudoregu iriubu. Irasirīgu mu gua puo oārō aarayo. Marī āārīpererā oōrē Marīpu iūrō āārā. Irasirirā āārīpereri murē Marīpu weredorerire mu guare weremakū péduakoa, āriyupu Cornelio Pedore.

Pedro Cornelioya wii āārīrārē weredea

³⁴ Īgū irasū ārīmakū pégu, Pedro āsū ārī werenugāyupu Īgūsārē:

—Yu dapagoragueta pémasā. Diayeta āārā. Marīpu marī āārīpererārē surosū ĩāmi.

³⁵ Irasirīgu āārīpereri bumarā Īgūrē buremu, oārīrē irirānorē ĩābéobirikumi.

³⁶ Marīpu Īgūya kerere judío masakare pídi āārīmi. “Jesucristo merā siñajārī bokarākuma”, ārīdi āārīmi. Īgūta āārīpererā Opu āārīmi.

³⁷ Āārīpereri gua judío masaka āārīrī nikūgue waadeare oārō masīkoa musā. Juan masakare bue, Īgūsārē deko merā wāiyemi. Īgū irasiriadero puu, Jesús Galileague buenugāmi.

³⁸ Idere masīkoa musā. Ī Jesús Nazaretmurē Marīpu Ōāgū deyomarīgū merā Īgūrē turarire sīdi āārīmi. Marīpu Īgū merā āārīnikōādi āārīmi. Irasirīgu Jesús masakare oārīrē irigorenami. Noó Īgū waaró āārīpererā wātī doreri irirārē taumi.

³⁹ Gua judío masaka āārīrī nikūgue Jerusalēguedere āārīpereri Īgū irideare ĩābu. Iroque Īgūrē curusague pábiatú wējēma.

⁴⁰ Īgūsā wējēkeremakū, uenu waaró merā Marīpu gapu Īgūrē masūkōādi āārīmi. Īgūrē masū, puu guare deyoamakū irimi, Īgū dupaturi okarire masīburo, ārīgū.

⁴¹ Jesús āārīpererā masakare deyoabiridi āārīmi. Gua ditare deyoami. Īgū deyoamakū, gua Īgū merā baa, iiribu. Iripoegueta Marīpu guare beyedi āārīmi, Jesúre Īgū masūadire ĩamurārē.

⁴² Marīpu Jesúreta masaka āārīpererā okarārē, boanerādere: “Ōārārē taugūkoa, ñerā gapure wajamoāgukoa!” ārī beyebure pídi āārīmi. Irire masakare weredoremi guare Jesús.

⁴³ Āārīpererā Jesúre buremurārē Marīpu Īgūsā ñerō irideare kātigukumi, ārīrīrē gojanerā āārīmā āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerā, ārī wereyupu Pedro Cornelioya wii nerēanerārē.

Judío masaka āārīmerāde Ōāgū deyomarīgūrē opanugādea

44 Pedro werenírírē pérãguere Õãgũ deyomarĩgũ dijijayupu.

45-46 Ìgũ ejadero puru, Ìgũsã gajirã ya merã werenímasĩbirideare werenínugã, usuyari merã Marĩpure: “Õãtarigu aãrã mu”, ãrĩ buremuñurã. Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ pérã, Pedro merã irogue ejanerã judío masaka Jesúre buremurã péghakakõañurã. “Marĩpu Õãgũ deyomarĩgũrē iriumi judío masaka ããrĩmerãdere”, ãrĩñurã.

47 Irasirigu Pedro Ìgũ merãmarãrē ãrĩyupu:

–Marĩpu Õãgũ deyomarĩgũrē marĩ judío masakare iriuderosũta ñsãdere iriumi. Irasirirã Ìgũsã Õãgũ deyomarĩgũrē opamakũ ìarã, marĩ Ìgũsãrē deko merã wãiyebirikõãrã, ãrĩmasĩña máa.

48 Irasirirã: “Musã Jesucristore buremurã Ìgũyarã aãrã”, ãrĩ wãiyeka Ìgũsãrē! ãrĩ wereyupu Pedro Ìgũ merãmarãrē.

Ìgũsãrē wãiyeadero puru, Pedrosãrē: “Yoawayaripoe dujaka gua merã dapa!” ãrĩñurã.

11

Pedro Jerusalén marãrē Jesúre buremurãrē weredea

1 Jesús buedoregu beyenerã, gajirã Ìgũrē buremurã Judeague aãrĩrã: “Judío masaka ããrĩmerãde Marĩpure buremuma”, ãrĩrĩ kerere péñurã.

2 Pedro Cesareague aãrãdi Jerusalégue dujamakũ ìarã, iro marã judío masaka Jesúre buremurã Ìgũrē ãsũ ãrĩ werewua, sērēñañurã:

3 –¿Nasirigu judío masaka ããrĩkeregu, judío masaka ããrĩmerãya wiigüe ñajãa, Ìgũsã merã baãari?

4 Ìgũsã irasũ ãrĩmakũ, Pedro ããrĩpereri Ìgũrē irogue waadeare ãsũ ãrĩ wereyupu:

5 –Yũ Jopegue ããrĩgũ, Marĩpure sērēripoe kērõ irirosũ waabu yure. Ëmugasigüe suñe surĩro irirosũ deyori gasiro wapikuri turori swadea gasiro miẽ, yũ puro dijarimakũ ìabu.

6 Yũ iri gasiro poekaguere: “¿Ñeéno ããrĩrĩ?” ãrĩ, õãrõ ìãgũ, ããrĩpererã waimurã: paarã, makãñuu marã, yebague sigũwãgãrã, wãrã sãñamakũ ìabu.

7 Yũ Ìgũsãrē ìãnrĩpoe Marĩpu yure: “Pedro, wãgãnugãka! Ìgũsãrē wējẽ baaka!” ãrĩmakũ pébu.

8 Yũ gapu Ìgũrē yujabu: “Baabea yũ Opu. Gajirã waimurã gua judío masaka baaya marĩrã ããrĩma. Neõ suñarõ Ìgũsãnorẽ baañabi ããrĩkubu”, ãrĩbu Ìgũrē.

9 Yũ irasũ ãrĩmakũ, Marĩpu ãmugasigüe ããrĩgũ dupaturi ãrĩmi doja: “Yũ baadorerãrē: ‘Baaya marĩrã ããrĩma’”, ãrĩbirikõaka! ãrĩmi yure.

10 Ërea Ìgũ irire Ìmuadero puru, iri gasirore ããrĩpererã merã ãmugasigüe ãimurĩãkõãmi doja.

11 Irasiriripoeta urerã ãma Cesarea marã yure siudorerã iriuanerã yũ ããrĩrĩ wiiguere ejama.

12 Õãgũ deyomarĩgũ yure: “ ‘Ìgũsã judío masaka ããrĩmerã merã waabea’, ãrĩ gũñabita waaka!” ãrĩmi. Irasirigu yũ Jope marã Jesúre buremurã su mojõma pere gajĩ mojõ suru pērēbejarã merã waa, Cesareague eja, gua ããrĩpererã Cornelioya wiigüe ñajãbu.

13 Gua iro ñajãjamakũ, Cornelio guare: “Sugu Marĩpure wereboegu yaa wii ñajãjamakũ ìabu. Ìgũ yure: ‘Jopegue ãma muyarãrē iriuka, Simón Pedro wãikugure siudoregu!’ ãrĩmi”, ãrĩ weremi.

14 “Īgũ marẽ Marĩpũyare weremakũ bũremugũ, mũ, mũyarã ããĩpererã òãrò tarirãkoa. Ũmũgasiguere Marĩpũ merã òãrò usũyari bokarãkoa’, ãĩ weremi yare Marĩpũre wereboegu”, ãĩmi Cornelio.

15 Irasirigu yũ Īgũsãrẽ werenũgãripoe Õãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ neõgora Īgũ dijijaderosũta Īgũsãguere dijijami.

16 Irasirimakũ Īãgũ, Jesũs ãĩrĩdeare gũñabokabu. Āsũta ãĩmi: “Juan mũsãrẽ deko merã wãiyedi ããĩmi. Yũ gapũ mũsãrẽ Õãgũ deyomarĩgũ merã wãiyegukoa, Īgũ mũsã merã ããĩrĩnikõaburo, ãĩgũ”.

17 Marĩpũ marĩrẽ iriuderosũta Õãgũ deyomarĩgũrẽ iriumi, judío masaka ããĩmerãdere, marĩ Opũ Jesucristore Īgũsã bũremumakũ. Īgũ irasirimakũ Īãgũ, Marĩpũre: “Irasiribirikõaka Īgũsãrẽ!” ãĩmasĩbiribu yũ, ãĩ weryupũ Pedro iro ããĩrãrẽ.

18 Īgũ wereadero pũrũ, toeperea:

—Marĩpũ judío masaka ããĩmerãdere Īgũsã ñerõ irideare bujawere, piri-doremi, Īgũsãde ùmũgasigue Īgũ merã òãrò usũyari bokaburo, ãĩgũ, ãĩ, usũyari sũñurã Marĩpũre.

Antioquía marã Jesũre bũremudea

19 Estebãrẽ wẽjẽadero pũrũ, Jesũre bũremurãrẽ ñerõ irĩñurã. Irasirirã surãyeri Feniciague, gajirã Chipre nũgũrõgue, gajirã Antioquíague duriwãgãñurã. Īgũsã irogue ejarã, Jesũya kerere wereñurã judío masaka ditare.

20 Surãyeri Jesũre bũremurã Chipre marã, Cirene marã ããĩñurã. Īgũsã Antioquíague eja, judío masaka ããĩmerãrẽ Jesũya kerere wereñurã. “Jesũs, marĩrẽ taugu, ããĩpererã Opũ ããĩmi”, ãĩ wereñurã Īgũsãrẽ.

21 Marĩpũ irasũ ãĩ wererãrẽ òãrò iritamuyupũ. Irasirirã Īgũsã weremakũ pãrã, iro marã wãrã Jesũre bũremunũgãñurã. Īgũsã dupiyuro bũremudeare pirikõãñurã.

22 “Īgũsãde Jesũre bũremuma”, ãĩrĩ kerere pãrã, Jerusalén marã Jesũre bũremurã Bernabere Antioquíague iriũñurã: “¿Naásũ waãari?” ãĩ Īãgũ waaka!” ãĩrã.

23 Irasirigu irogue eja, Marĩpũ Īgũsãrẽ Īgũ iritamuadeare Īã, bũro usũyari merã:

—Marĩ Opũ Jesũre òãrò bũremunika! Īgũrẽ bũremurĩrẽ neõ piribirikõaka! ãĩ weryupũ Īgũsãrẽ.

24 Bernabẽ Õãgũ deyomarĩgũrẽ opatarigu, òãgũ, Jesũre òãrò bũremugũ ããĩyupũ. Irasirirã Īgũ weremakũ pãrã, wãrã masaka Jesũre bũremuñurã.

25 Pũrũ Bernabẽ Antioquíague ããrãdi Saulore Tarsogue ããĩgũrẽ ãmagũ waayupũ.

26 Īgũrẽ bokaja, Īgũsã pãrãgueta Antioquíague goedujaja, Jesũre bũremurã merã su bojorigora iri makãguere ããĩñurã. Irogue wãrã masakare Jesũyare buẽñurã. Irĩpoe merãta iro marãrẽ Jesũre bũremurãrẽ: “Cristoyarã, Cristiano ããĩma”, ãĩ wãiyepũrorĩñurã.

27 Bernabẽ, Saulo merã Antioquíague ããĩripoe gajirã Jerusalén marã Marĩpũya kerere weredupiyurã irogue waañurã.

28 Sugũ Īgũsã merã, Agabo wãĩkũgũ ããĩyupũ. Īgũ irogue eja, Õãgũ deyomarĩgũ masĩrĩ sĩrĩ merã iro marãrẽ:

—Ããĩpereroguerẽ masaka ùaboarãkuma, ãĩ weryupũ Īgũsãrẽ. Claudio wãĩkũgũ romano marã opũ ñajãdero pũrũ Agabo Īgũ ãĩrĩdea waayuro.

29 Īgū irasū ārimakū pērā, Antioquía marā Jesúre b̄remurā āsū āriñurā:

—Marī Judeague āārīrārē Jesúre b̄remurārē marī niyeru oparire, marī s̄irō bokatūrō iriurā! āriñurā.

30 Irasirirā niyeru neeō, Bernabé, Saulo merā: “Jesús buedoregu beyen-erārē iritamurārē wiaka!” āri iriñurā.

12

Santiagore wējēdea, Pedrore peresu iridea

1 Iripoere Herodes wāikugu Judea marā opa, surāyeri Jesúre b̄remurā Jerusalēgue āārīrārē ñerō irinugāyupa.

2 Irasirigu Īgūyarā surarare Santiagore Juan tīgūrē sareri majī merā wējēdoreyupa.

3 Īgūrē wējēmakū ĩārā, judío masaka us̄ayañurā. Herodes Īgūsā us̄yamakū ĩagū, Pedrore ñeadore, peresu iriyupa. Irasiriripoe pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu pascua bosenu āārīyuro.

4 Īgūrē peresu iriadero p̄ru, wapikuri bu surarare gorawayu kore-doreyupa. Iri buriku wapikurā dita āārīñurā. “Pascua bosenu p̄ru, āiwiugura masaka ĩūrōgue Īgūrē wējēdorebu”, āri gūñadiyupa Herodes.

5 Irasirirā Pedrore surara oārō koreníkōāñurā. Īgū iroque āārīpoe Jesúre b̄remurā gapu Marīp̄re b̄ro s̄erēbosaníkōāñurā.

Marīp̄re Pedrore peresugue āārīgūrē taudea

6 Herodes Pedrore masaka ĩūrōgue Īgūrē āiwiuburi ñamirē pērā surara watopegue peda kōmeda merā s̄uasūadi kārīyupa. Gajirā surara pērā makāp̄ro wiriarore koreñurā.

7 Āārīpererā kārīpoe gūñaña marīrō sugu Marīp̄re wereboegu Pedro āārīrī taribugue deyoayupa. Irasiro iri taribu poekague oārō boyosiriakōāyuro. Marīp̄re wereboegu Pedroya dukare tūkare, Īgūrē yobeyupa.

—Murīgora wāgānugāka! āriyupa. Īgū irasū ārimakūta, Pedroya mojōrīrē Īgūsā kōmedari suadea kuradijakōāyuro.

8 Marīp̄re wereboegu Īgūrē:

—Yujutúka! M̄ya gubu surīre s̄āñaka! āriyupa.

Īgū irasū ārimakū pégu, yujutú, Īgūya gubu surīre s̄āñayupa. Īgū s̄āña odomakū, āriyupa doja:

—Wekamañe surīrore s̄āñaka! Náka, ya merā! āriyupa.

9 Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro Īgūrē t̄yawiriayupa. “¿Diayeta Marīp̄re wereboegu yare āiwiriagu irikuri? Gajipoe irigu kēgū iribukoa”, āri gūñayupa.

10 Marīp̄re wereboegu, Pedro merā surara korerā āārīp̄rorirārē tari, p̄ru gajirārē tari, iri wii ñajāp̄roriri kōme makāp̄roque ejañurā. Iro Īgūsā eja-makū, iri makāp̄ro basi t̄p̄ākōāyuro. Iri makāp̄rore tariwiria, yoawayaro waa, Marīp̄re wereboegu dederiakōāyupa. Pedro sugata dujayupa pama.

11 Marīp̄re wereboegu dederiadero p̄ru, Pedro Īgūrē waadeare oārō pémasī:

—Diayeta Marīp̄re yare wijatadoregu, Īgūrē wereboegure iriuañumi Herodes yare ñerō iribirikōāburo, āriḡū, gajī āārīpereri judío masaka yare ñerō iriduare kāmudadoregu, āri gūñayupa.

12 Irire gūñawāgā, Maríaya wiigüe ejayupa. Igo, Juan Marcos wāikugu pago āārīyupa. Iri wiiguere masaka wārā nerē, Marīp̄re s̄erēbosarā iriñurā Īgūrē.

13 Irogue ejagu, Pedro iri wii turo ñajari makãpurore doteyupu. Ìgũ dotemakũ pégo, sugo Rode wãikugo iri wii marãrê moãboego: “¿Noã ããrĩrĩ?” ãrĩ ìãgõ waayupo.

14 Ìgũ werenĩrĩrê pémasĩ, makãpurore tũpãbeota usũyari merã ùmañajãa, iro nerẽanerãrê: “Pedro makãpuro ããrĩgũ kárinami”, ãrĩ wereyupo.

15 Igo irasũ ãrimakũ pérã, igore: “Mu irasũ ãrimoãmakõãgõ yãa”, ãrĩ, igo wererire bũremubirĩñurã.

Igo gapu Ìgũsãrê: “Diayeta ãrã yu”, ãrĩyupo.

“Iro merê Pedroya yũjũpũrã ããrĩkoa”, ãrĩñurã.

16 Pedro gapu makãpurore dotegu iriyupu dapa. Irasirimakũ waa, iri makãpurore tũpã, Ìgũ iro nĩmakũ ìãrã, gũkakõãñurã.

17 Ìgũ gapu Ìgũya mojõ merã irikeo, Ìgũsãrê toedoreyupu. Pũũ wiigue ñajãja, Ìgũ peresu ããrĩgũrê Marĩpu Ìgũrê ãiwiriadeare wereyupu Ìgũsãrê:

—Irire wereka, Santiagore, gajirã Jesũre bũremurãrê! ãrĩ were odo, gajirogue waakõayupu.

18 Pũũ boyoripoe peresu korerã Pedro marĩmakũ ìãrã: “¿Naásũ waáyuri?” ãrĩ gãme gaguinĩñurã Ìgũsã basi.

19 Irasirigu Herodes Ìgũyarã surarare Pedrore ãmadoreyupu. Ìgũsã bokabirimakũ ìãgũ, Pedrore koreadinerãrê bũro sërẽña, Ìgũsã yũjubirimakũ, Ìgũsãrê wẽjẽdoreyupu. Pũũ Judeare wiri, Cesareague ããrĩgũ waayupu Herodes.

Herodes boadea

20 Iripoere Herodes Tiro, Sidón wãikuri makãrĩ marã merã bũro guayupu. Iri makãrĩ marã baari, Herodeya nĩkũ marã duadea ããrĩyuro. Irasirirã, Ìgũ guamakũ ìãrã: “Gũare baari duabiribukumi”, ãrĩ, Ìgũ pũroque irire ãmurã waañurã. Irogue eja, Herodeya wii koregu Blasto wãikugare: “Iritamuka gũare!” ãrĩñurã. Ìgũ: “Jãu”, ãrimakũ pérã: “Herodere werenĩbosaka, Ìgũ gũa merã guanemobirikõãburo, ãrĩgũ!” ãrĩñurã Ìgũrê.

21 Irasirigu Herodes Ìgũsã merã werenĩmarĩnũ ejamakũ, opu sãñarĩ surire sãña, masaka ìũrõ opu doarogue doa, Ìgũsãrê wereniyupu.

22 Ìgũ irasũ werenĩmakũ pérã, masaka gaguinĩñurã:

—Ì òõ werenĩgũ masakũ ããrĩbemi. Ëmũgasigue marã Opu ããrĩmi, ãrĩñurã.

23 Ìgũsã irasũ ãrimakũ pégu, Herodes Ìgũsãrê: “Masakũta ããrã yu”, ãrĩbiryupu. Irasirigu Marĩpũre bũremubiri waja, mata Marĩpũre wereboegu Herodere pũrĩrikumakũ iriyupu. Irasirigu Herodes beka baaweasũ boakõayupu.

24 Iri irasũ waadero pũũ, Jesũre bũremurã Marĩpũya kerere ããrĩpereroguerẽ weregorenãñurã. Wárã masaka irire péñurã.

25 Bernabé, Saulo merã Jerusalẽgue gajirã Jesũre bũremurãrê iritamu odo, Antioquíague gãme dujãañurã. Juan Marcos wãikugude Ìgũsã merã waayupu.

13

Bernabé, Saulo merã Jesũya kerere buenũgãdea

1 Antioquíaguerẽ Jesũre bũremurã watopegue surãyeri Marĩpũya kerere weredupiyurã, gajirã masakare buerimasã ããrĩñurã. Bernabé Ìgũsã merãmũ ããrĩyupu. Gajigu Simón wãikugu ããrĩyupu. Ìgũrêta masaka: “Ñĩgũ” ãrĩ wãiyenurã. Gajigu Lucio wãikugu Cirenemu ããrĩyupu. Gajigu Manaén wãikugu,

Herodes Galilea marā opu dagu merā suro merā masādi āārīyuru. Gajigu Saulo āārīyuru.

² Sunu ĩgūsā bere, Marīpure sērēripoe Ōāgū deyomarīgū ĩgūsārē wereyuru:

—Bernabére, Saulore beyepika! ĩgūsā yare moāboemurā, yu beyesūnerā āārīma, ārīyuru.

³ ĩgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūsā bere, Marīpure sērē odo, ĩgūsāya dipure ñapeo, seretu iriũnurā.

Bernabé, Saulo merā Chipre marārē buedea

⁴ Puru Bernabé, Saulo merā Ōāgū deyomarīgū ĩgūsārē iriuderosũta Seleucia wāikuri makāgue waa, iroque eja, doódiru merā Chipre wāikuri nũgūrōgue waañurā.

⁵ Iri nũgūrōma makā Salamina wāikuri makārē eja, judío masaka nerērĩ wiirigue Marīpuya kerere wereñurā. Juan Marcode ĩgūsārē iritamugore-nayuru.

⁶ Puru iri nũgūrōrē tariwerewāgā, Pafos wāikuri makāgue ejañurā. Iroque ejarā, sugu judío masakure yé āārīgārē bokajañurā. ĩgū Barjesús wāikugu āārīyuru. Griego ya merā Elimas wāikuyuru. Iri makā marārē: “Ūmugasigue marā Opuya kerere weredupiyurimasū āārā yu”, ārīkatogorenayuru.

⁷ Sergio Paulo wāikugu merāmu āārīyuru. Sergio Paulo iri nũgūrō marā opu, wāri masīgū āārīyuru. ĩgū Marīpuya kerere péduagu, Bernabé, Saulore siudoreyuru.

⁸ Irasirirā ĩgūsā ĩgū purogue wererā waañurā. Elimas, yé āārīgū gapu Sergio Paulo Jesúre buremumakū gāamebiriyyuru. Irasirigu ĩgūsā wererire kāmudadadiyyuru.

⁹ Irasirimakū, Saulo Ōāgū deyomarīgūrē opatarigu, ĩgūrē bũro ĩayuru. Saulota, “Pablo” wāikuyuru.

¹⁰ Āsū ārīyuru:

—Mu ārīkatorikugu, ñegū, āārīpereri ōārō iririre kāmudadagu, wātĩ irirosũ āārā. Marī Opuya diayemarē gorawayudagu āārā.

¹¹ Mu irasiriri waja marĩ opu mūrē wajamoāgukumi. Irasirigu mu koye ĩābi dujagukoa. Marĩ opu mūrē wajamoārōpa abe gosesiririre ĩābirikoa, ārīyuru Pablo ĩgūrē. ĩgū irasū ārĩrĩ merāta ĩgūrē naĩtĩākōayuro. Neō koye ĩābi dujayuru. Irasirigu ĩgūrē tūāwāgābure āmayuru.

¹² ĩgū irasū waamakū ĩāgū, Sergio Paulo marĩ opu Jesúya buerire pégukakōayuru. Irasirigu Jesúre buremuyuru.

Pablo, Bernabé merā Pisidia nikūma makā Antioquía wāikuri makāgue ejadea

¹³ Puru Pablo ĩgū merāmarā merā Pafogue āārānerā wiri taribuja, Perge wāikuri makāgue ejañurā. Iri makā Panfilia wāikuri nikūgue āārīyuro. ĩgūsā Pergegue ejamakū, Juan Marcos gapu ĩgūsārē iro pí, Jerusalēgue gāme dujāakōāyuru doja.

¹⁴ Puru Pergegue āārānerā gaji makā Antioquía wāikuri makāgue waañurā. Iri makā Pisidia wāikuri nikūgue āārīyuro. Iroque eja, judío masaka siñajārĩnu* āārīmakū ĩgūsā nerērĩ wiigue† ñajāa, doañurā.

* **13:14** Judío masaka siñajārĩnu, sábado āārā. † **13:14** Judío masaka nerērĩ wii, sinagoga wāikuri wii āārā. Iroque ĩgūsā siñajārĩnu āārīmakū nerē, Marīpuya werenĩrĩ gojadea purē buenama.

15 Iri wii marā oparā Moisés gojadeare, Marīḡya kerere weredupiyunerā gojadeare bueadero Ƴṛṛ, Pedrosārē siiu:

—Gṛayārā, masakare wereduarā, wereka, ĩḡsārē òārō āārīrikuburo, ārīrā! ārīḡurā.

16 ĩḡsā irasū ārīmakū péḡu, Pablo wāḡānagā, ĩḡya mojō merā irikeo, ĩḡsārē weryupū:

—Musā Israel bumarā, gajirā ĩḡsā irirosū Marīḡre bṛemurā, òō āārīrā, yṛ wererire òārō péka!

17 Marīḡ, gṛa judío masaka Israel bumarā bṛemugū, gṛa ñekūsāmarārē beyedi āārīmi. Irasirigṛa iripoegue ĩḡsā Egiptogue āārīrārē wārā masāporemakū iridi āārīmi. Ƴṛṛ iri nikūgue āārīrārē ĩḡ turaro merā āiwiridi āārīmi.

18 ĩḡsā Egiptore wiridero Ƴṛṛ, cuarenta bojorigora masaka marīrōgue waagorenanerā āārīmā. Irogue ĩḡsā ĩḡ dorerire tarinugākeremakū, Marīḡ ĩḡsārē òārō koredi āārīmi.

19 Ƴṛṛ ĩḡsā Canaán nikūgue ejamakū, iri nikū marārē su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejari buri marārē Marīḡ beósīā, gṛa ñekūsāmarārē pidi āārīmi iro āārīdoreḡu.

20 Marīḡ ĩḡsārē iri nikūgue pídero Ƴṛṛ, cuatrocientos cincuenta bojorigora āārīnerā āārīmā. ĩḡsā irogue āārīmakū, Marīḡ ĩḡsārē doremurārē pidi āārīmi. ĩḡsā Samuel wāikugṛa Marīḡya kerere weredupiyudi ĩḡ āārīnugāripoegue doretūnunerā āārīmā.

21 Gṛa ñekūsāmarā Samuere: “Sugṛ gṛa opṛ gāāmekoa”, ārī sērēmakū péḡu, Marīḡ ĩḡsā opṛ āārībure Saure pidi āārīmi. Saúl, Cis wāikugṛa magū, Benjamīya bumṛ āārīdi āārīmi. ĩḡ cuarenta bojorigora ĩḡsā opṛ āārīdi āārīmi.

22 Ƴṛṛ Marīḡ Saure Israel bumarā opṛ āārīrīrē bēo, David wāikugṛe ĩḡsā opṛ āārībure pidi āārīmi. Āsū ārīdi āārīmi ĩḡūrē: “Davire Isaí magūrē bokabu. Buro usṛyāa ĩḡ merā. Āārīpereri yṛ gāāmerīrē irigukumi”, ārīdi āārīmi.

23 “Sugṛ David parāmi āārīturiagu, musārē Israel bumarārē taugu aarigukumi”, ārī weredi āārīmi Marīḡ gṛa ñekūsāmarārē. Irasirigṛa ĩḡ ārīderosūta Jesúre iriudi āārīmi.

24 Jesús masakare buenugāburi dupiyuro Juan āārīpererā Israel bumarārē: “Musā ñerō irideare bujawere, musā ḡñarīrē gorawayuka! Musā irasirīmakū ĩḡḡ, musārē deko merā wāiyegukoa”, ārī buedi āārīmi.

25 ĩḡḡ buetūnuburi dupiyuro ĩḡsārē ārīdi āārīmi: “Musā yṛre: ‘Gṛare taugu āārīmi’, ārī ḡñadāa. Āārībea yṛ. Yṛ Ƴṛṛ gajigṛ aarigukumi. Yṛ garṛ ubu āārīḡ, ĩḡūrē neō saropebirikoa”, ārīdi āārīmi.

26 Yaarā, Abraham parāmerā āārīturiarā, gajirā ĩḡsā irirosū Marīḡre bṛemurā òō āārīrāde òārō péka! Marīḡ marīrē: “Taugṛa”, ārī kere iriudi āārīmi.

27 Jerusalén marā, ĩḡsā oparāde Jesús marīrē taugṛe ĩāmasībirinerā āārīmā. Siñajārīnṛikṛ Marīḡya kerere weredupiyunerā gojadeare buekererā, neō pémasībirinerā āārīmā. Pémasībirisīā, Jesúre wējedorerā, Marīḡya werenírī gojadea pūgue ārīderosūta irīnerā āārīmā.

28 Jesús ĩḡ ñerō irideare bokabirikererā, Pilatore: “Wējēka ĩḡūrē!” ārī sērēḡurā.

29 Irasirīrā iripoegue Marīḡya kerere weredupiyunerā gojadea pūgue ārīderosūta Jesúre āārīpererire iri odo, ĩḡūrē curusague boadire āīdiju, masāgobe ütāyegue mádea gobegue pínerā āārīmā.

30 Īgūrē wējēkeremakū, Marīpu gapu boadiguere masūdi āārīmí.

31 Īgū masādero puru, wárinurí deyoadi āārīmí Īgū merāmarārē. Dupiyurogue Īgūsā Īgū merā Galileague wiri, Jerusalēgue wapikugorenarā waanerā āārímá. Dapagorare ĩsáta Īgū masādire ĩānerā, Īgūyare werema gūayarārē.

32-33 'Irasirirā yu, yu merāmu Bernabé musārē Jesúya kerere wererā aaribú. Iripoegue Marīpu Īgū Jesús merā ōārō iriburire weredi āārīmí gūa ñekūsāmarārē. Īgū ārīderosūta guare Īgūsā parāmerā āārīturiarārē irasiridi āārīmí Jesúre boadiguere masūgū. Salmos wāikuri gojadesa pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Yu magū āārā mu. Dapagā murē masāmakū yáa”, ārīdi āārīmí Marīpu.

34 Gaji pūgue Marīpu āsū ārīdi āārīmí, Jesúre boadiguere masūburire, Īgū dpu boabiriburire: “Iripoegue yu Davire: ‘Ōārō irigura’, ārīderosūta murē irigūkoa”, ārīdi āārīmí.

35 Gaji Salmos pū David Īgū gojadesa pūgue āsū ārī gojadi āārīmí: “Mu dorerire ōārō iridiya dpu neō boadobirikoa”, ārī gojadi āārīmí.

36 Diayeta werea. David okagu, Marīpu gāāmederosūta Īgū āārīdeapoe marārē iritamunikōādi āārīmí. Īgū boadero puru, Īgū ñekūsāmarā darārē yāaderogeta gajirā Īgūrē yāanerā āārímá. Īgūrē yāadero puru, Īgūya dpu boakōāyuro.

37 Jesú Marīpu masūdiya dpu gapu neō boabiridero āārībú.

38-39 Musā āārīpererā Jesúya kerere yu weremakū, ōārō péka! Īgū merā marī ñerō irideare kātiri bokarākoa. Īgūrē būremurāñerē Īgūsā ñerō irideare Marīpu kātigukumi. Moisés doreri iriri merā neō kātiri bokabirikoa.

40 Irasirirā musā dapagora marā ōārō pémasíka! Musā ōārō pémasībirimakū, iripoegue marā Marīpuya kerere weredupiyunerā gojaderosūta musādere waarokoa.

41 Āsū ārī gojanerā āārímá Marīpuya wenenírī gojadesa pūgue:

Ōārō péka, yare būridarimasá! Musā okarinuríre musārē gajino būro goerire ĩmugura. Gajirā musārē irire weremakū pékererā, būremubirikoa.

Irasirirā musā būremubiridea waja béosūrākoa, ārī gojanerā āārímá,[☆] ārī wereyupu Pablo Antioquía marārē.

42 Pablosā irire were odo, wiriamakū, judío masaka āārīmerā iri wiigue nerēanerā Īgūsārē:

—Gaji siñajārīnu āārīmakū, guare irireta werenemoka doja! ārī sērēñurā.

43 Irasirirā iri wii nerēanerā wiriamakū, wárā judío masaka, judío masaka irirosū būremurāde Pablosā wererire būremusiā, Īgūsārē tuyañurā. Irasirirā Pablosā Īgūsārē: “Marīpu musārē būro maírī merā ĩāgūrē būremuríre neō piribirikōāka!” ārīñurā.

44 Gaji semana siñajārīnu āārīmakū, wárā iri makā marā Marīpuya kerere pémurā iri wiigue nerēñurā doja.

45 Īgūsā wárā nerēmakū ĩārā, judío masaka Pablore būro ĩāturiñurā. Irasirirā ñerō wenenírī merā Pablo wererire: “Diaye āārībea”, ārīñurā.

46 Īgūsā irasū ārīmakū pérā, Pablo, Bernabé güiro marírō merā Īgūsārē ārīñurā:

—Marīpu dorederosūta gūa musārē judío masakare Īgūya kerere wereruporiadabu. Musā gapu irire neō gāāmebea. Marīpu purō perebiri

[☆] 13:41 Hab 1.5

okari opaburidere gāamebea. Irasirirā gwa judío masaka āārīmerā gapure iri kerere wererākoa.

⁴⁷ Āsūta doredi āārīmī Marīpu ĩgūya werenīrī gojadea pūguere: Musārē judío masaka āārīmerārē yaa kerere weredoregu pīgukoa. Irasirigu ĩgūsārē āārīpererā i nikū marā musā irire weremakū pérānorē taugukoa perebiri peamegue waabonerārē, ārīdi āārīmī Marīpu, ārī wereñurā.✱

⁴⁸ ĩgūsā irasū ārīmakū pérā, judío masaka āārīmerā buro usayari merā: “Marīpuya kere gapu ōārī āārā”, ārīñurā. Irasirirā Marīpu beyesūnerā, ĩgū pūrogue perebiri okari ĩgū sīsūmurā, Jesúre buremuñurā.

⁴⁹ Irasirirā Marīpu yare āārīpererogue iri nikū marārē weregoreñañurā.

⁵⁰ Irasirimakū ĩārā, surāyeri judío masaka Pablosārē ñerō werenīñurā. ĩgūsā wererire pérā, gajirā wáro niyeru oparā judío masaka iririkarire buremurā nome Pablosā merā guañurā. Iri makā marā oparāde ĩgūsā merā guañurā. Irasirirā ĩgūsārē ñerō irinugā, ĩgūsāya nikūrē béowiukōñurā.

⁵¹ Irasirirā Pablo, Bernabé ĩgūsāya gubu surire tuadea nikūwerare mojbéoñurā, iri makā marā ĩgūsā ñerī iriri waja ĩmurā. Irasiri odo, Iconiogue waakōñurā.

⁵² ĩgūsā waakeremakū, Jesúre buremurā gapu irogue āārīrā Ōāgū dey-omarīgūrē opatari, buro usayari merā dujañurā.

14

Pablo, Bernabé merā Iconiogue ejadea

¹ Pablo, Bernabé merā Iconiogue eja, judío masaka nerērī wiigue ñajāa, Jesúya kerere wereñurā. ĩgūsā weremakū pérā, judío masaka, gajirā judío masaka āārīmerāde wārā Jesúre buremunugāñurā.

² Judío masaka Jesúyare péduamerā gapu, Jesúre buremurārē ñerō werenīñurā. Judío masaka āārīmerārē, Jesúre buremurā merā guamakū iriñurā. Irasirirā judío masaka āārīmerā Jesúre buremurārē ñerō gūñañurā.

³ ĩgūsā irasū gūñamakū ĩārā, Pablosā gapu yoaripoe irore duja, gūiro marīrō merā: “Marīpu masakare buro maīrī merā ĩāmi”, ārī bueñurā. ĩgūsā buemakū, Marīpu ĩgūyare: “Diayeta buema”, ārīgū, ĩgū turaro merā iri ĩmurārē ĩgūsā irimakū iritamuyupu.

⁴ Irasirirā iri makā marā dukawariñurā. Surāyeri judío masaka buerire gāamerā, gajirā Pablosā buerire gāamerā dujañurā.

⁵ Jesúya kerere gāamerā: judío masaka, judío masaka āārīmerāde, oparā merā nerē, Pablosārē ñerō ārī, utāyeri merā dea wējēduañurā.

⁶⁻⁷ ĩgūsā irasū wējēduarire pérā, Pablo, Bernabé merā Licaonia nikūgue duriwāgāñurā. Irogue eja, iro marārē Jesúya kerere buegoreñañurā. ĩgūsā irasū buegorenarā, iri nikū āārīrī makārī Listra, Derbe wāikuri makārīgue ejañurā.

Listrague Pablore utāyeri merā deadea

⁸ Listrague eja, sugu neō deyoagugeta waamasībiridire iro doagare boka-jañurā.

⁹ Irasirigu irogue doagu, Pablo buemakū péyupu. ĩgū pémakū, Pablo su diayeta ĩāyupu ĩgūrē. “Ī Jesúre buremumi. ‘ĩgū yare taumasīmi’, ārī gūñakumi”, ārī gūñayupu Pablo ĩgūrē ĩāgū.

✱ 13:47 Is 49.6

10 Irasirigu turaro merā:

—Wāgānugāka! āriyupu ĩgūrē.

Īgū irasū ārimakū pégu, pariwāgānugā waayupu.

11 Pablo ĩgūrē irasirimakū ĩārā, Licaonia marā ĩgūsā ya merā āsū āri gaguinĩñurā:

—Marĩ buremurā ũmarōgue āārānerā ũma irirosū deyorā marĩ pārogue dijajama, āri gaguinĩñurā.

12 Irasirirā Bernabére: “Marĩ buremurā opu Zeus wāikugu āārĩmi”, āri wāiyeñurā. Pablo gapure ĩgūsārē wereruroridi āārĩmakū: “Marĩ buremugū Hermes wāikugu āārĩmi”, āri wāiyeñurā.

13 Iri makā ñajārō turo Zeure buremurĩ wii āārĩyuro. Sugu paĩ iri wiire koregu wekuare, goori ĩgū āmuadeare āiwāgāyupu. ĩgū, iro marā merā wekuare wējē soepeoduadiyupu Pablosārē buremuduagu.

14 ĩgūsā irasū iridumakū ĩārā, Pablosā ĩgūsāya surĩre yegue, iro āārĩrā watopegue ũmawāgā, āsū āri gaguinĩñurā:

15 —Musā guare, ¿nasirimurā irasū yāri? Guade musā irirosūta masaka āārā. Gua musārē Marĩpuya kerere āsū āri wererā aaribá. Keori weadeare béokōāka! Marĩpu okagu gapure buremuka! ĩgūta ũmugasi, i nikū, dia, āārĩpererē i ũmugue āārĩrārē iridi āārĩmi.

16 Iripogue āārĩpereri buri marārē ĩgūsā gāāmerō irimakū kāmatabiridi āārĩmi.

17 Masaka ĩgūrē buremubirikeremakū, marĩrē oārō irigu, ĩgū oārō āārĩrikurire ĩmumi āārĩpererārē. Irasirigu deko merēmakū yāmi. Marĩ oterire dukakumakū yāmi marĩ baaburire sīgū. Irasirigu usuyari merā āārĩmakū yāmi marĩrē, āriñurā Pablosā ĩgūsārē.

18 ĩgūsā irasū ārimakū pékererā, Pablosārē buremuduārā, wekuare wējē soepeoduadiñurā dapa. Pablosā gapu ĩgūsārē: “Iropata irika! Iririye pirikōāka!” ārimakū pérā, irire pirikōāñurā pama.

19 Pugu gajirā judío masaka, Antioquía marā, Iconio marāde Listrague ejañurā. Irogue ejarā, Pablora ñerō werenĩñurā. ĩgūsā irasū ārimakū pérā, iro marāde ĩgū merā gua, ĩgūrē ũtāyeri merā deañurā. Dea odo: “Īi kōmoakōāmi”, āri, iri makā turogue tūāwāgā meépbéokōāñurā.

20 ĩgūsā irasirikeremakū, Jesúre buremurā gapu ĩgū puro nerējañurā. ĩgūsā nerējaamakū, wāgānugā, ĩgūsā merā makāgue dujáakōāyupu doja. Gajinu gapu Bernabé merā Derbegue waayupu.

21 Irogue eja, Jesúya kerere wereñurā. ĩgūsā weremakū pérā, wārā iro marā Jesúre buremuñurā. Irire were odo, Listrague goedujāañurā. Iro eja, Iconiogue waañurā. Pugu Pisidiama makā Antioquiague ejañurā.

22 Iri makārĩgue weregorenarā, Jesúre buremurārē oārō āārĩrikumakū iriñurā. “Jesúre buremurĩrē neō piribirikōāka! Marĩpu ĩgūyarārē doreroguere waadnarā, oōguere wāri poyari merā āārĩrākoa”, āri bueñurā ĩgūsārē.

23 Pugu iri makārĩku marārē Jesúre buremurārē iritamumurārē beyeñurā. Beye odo, bere, āsū āri sérēñurā Marĩpura ĩgūsā buremugūrē:

—Gua Opu, ĩisā muyarārē iritamuka! āriñurā.

Pablo, Bernabé merā Siria nikūma makā Antioquiague dujáadea

24 ĩgūsā Pisidia nikūgue weregorenadero pugu, Panfilia nikūgue ejañurā.

25 Iri nikūma makā Pergere Marĩpuya kerere were odoadero pugu, Atalia wāikuri makāgue waañurā.

²⁶ Iri makā āārānerā Antioquíague dujáarā, doódiru merā waañurā. Iripoegue iri makā marā Jesúre bñremurā Pablosārē iriupurorirā, Marīpure Īgūsāya āārīburire āsū ārī sērēbosanerā āārīmā: “Γααρη, μη μαίρι merā ĩsārē muyare buegorenamakū, ōārō koreka!” ārī sērēnerā āārīmā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā Īgūsā buedoreadeare buepeo, iri makārē goeñurā doja.

²⁷ Irasirirā iri makārē goejarā, gajirā Jesúre bñremurā merā nerē, āārīpereri Īgūsā Marīpu turari merā iriadeare, Marīpu judío masaka āārīmerādere Jesúre bñremumakū iriadeare wereñurā Īgūsārē.

²⁸ Yoaripoe iroguere Jesúre bñremurā merā āārīñurā.

15

Jerusalēgue Jesúre bñremurā nerēdea

¹ Pablo, Bernabé Antioquíague āārīripoe gajirā Judea nikū marā iroguere eja, Jesúre bñremurārē āsū ārī buenugāñurā.

—Moisés dorederosūta āārīpererā musāya dupuma gasirogārē wiiribirimakū, Marīpu musārē taubirikumi, ārīñurā.

² Īgūsā irire ārīmakū pérā, Pablosā Īgūsā merā bñro gāme guaseoñurā. Irasirirā Antioquía marā Jesúre bñremurā Pablora, Bernabé, gajirā iro marādere Jerusalēgue waamurārē beyeñurā. Āsū ārīñurā: “Jerusalēgue waaka! Jesús buedorega beyenerārē, Īgūsārē iritamurādere: ‘¿Judea marā buerire diayeta āārīri?’ ārī sērēñarā waaka!” ārī iriñurā.

³ Irasirirā Jesúre bñremurā Īgūsārē iriadero puru, Pablo, Bernabé merā Fenicia nikū waa, puru Samaria nikūrē tariwāgā, judío masaka āārīmerā Īgūsā ñekūsāmarā bñremunadeare piri, Marīpuya gapure bñremunugārī kerere wererā iriñurā Jesúre bñremurārē. Irire pérā, āārīpererā bñro usuyañurā.

⁴ Pablosā Jerusalēgue ejamakū ĩārā, Jesúre bñremurā, Jesús buedorega beyenerā, Īgūsārē iritamurāde ōārō usuyari merā bokatīñurā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā āārīpereri Īgūsā Marīpu turari merā irideare wereñurā.

⁵ Iroguere surāyeri fariseo bumarā Jesúre bñremurā āārīñurā. Pablosā weremakū pékererā, Īgūsā gapu wāgāñugā, āsū ārīñurā:

—Judío masaka āārīmerā Jesúre bñremurā, Īgūsāya dupuma gasirogārē wiiriburo. “Moisés doredeare irika musāde!” ārīrō gāāmea Īgūsārē, ārīñurā.

⁶ Īgūsā irasū ārīmakū pé, Jesús buedorega beyenerā, gajirā Īgūsārē iritamurā nerē, irire āmuduarā werenīñurā.

⁷ Īgūsā yoaripoe wereniadero puru, Pedro wāgāñugā, wereyupu Īgūsārē:

—Yaarā, ōārō péka yure! Iripoegue, yu musā merā āārīgārē Marīpu beyedi āārīmī, yure Īgūya kerere judío masaka āārīmerārē weredorega. Irasirigu Īgū masakare tauri kerere werea, Jesúre bñremuburo, ārīgā.

⁸ Marīpu āārīpererā guñarērē masīgū, judío masaka āārīmerārē Jesúre bñremurārē: “Yaarā āārīmā”, ārī ĩmubu, Īgūsādere Ōāgū deyomarīgārē iriumi marērē iriuderosūta.

⁹ Irasirigu marērē Īgūsā merā surosū ĩāmi. Īgūsā Jesúre bñremumakū, Īgūsādere Īgūsā guñarīgue ōārō āārīrikumakū yāmi.

¹⁰ Marīpu Moisés doreri pídeare marī ñekūsāmarā bokatīubirinerā āārīmā. Marīde Īgūsā irirosū bokatīubirikererā, ¿nasirimurā Jesúre bñremurārē judío masaka āārīmerārē irire iridorebukuri? ¿Nasirimurā Marīpu judío masaka āārīmerārē Īguyarā āārīmakū iririre: “Iro āārībea”, ārī guñabukuri?

11 Āsū gapu gūñarō gāāmea. Marī Opu Jesús marīrē maīrī merā, Marīpu marīrē taumi. Irasirigu marīrē taurosūta judío masaka āārīmerādere taumi, āriyupu Pedro ĩgūsārē.

12 Īgū irasū ārīmakū pérā, āārīpererā toepereakōāñurā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā judío masaka āārīmerā watopege Marīpu turari merā ĩgūsā iri ĩmudeare weremakū ōārō péñurā.

13 Īgūsā irire were odoadero p̄uḡu, Santiagode wereyupu:

—Yaarā, péka yure!

14 Marīpu judío masaka āārīmerārē ĩgūyarā āārīnugāmakū neō irideare weresiāmi Simón Pedro musārē.

15 Marīpuya kerere weredupiyunerā werederosūta waabu judío masaka āārīmerārē. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojanerā āārīmā ĩgū ārīdeare gojarā:

16 P̄uḡu Daviya bumarā ĩgūsā oparā āārīdea pereadero p̄uḡue dupaturi ĩgū parāmi āārīturiagure ĩgūsā Opu sóogura doja. Irasirigu ĩgūyarārē ĩgūsā ōārō āārīrikumakū irigukoa.

17-18 Irasirirā āārīpererā judío masaka āārīmerā yu beyenerā, yure ĩgūsā Opure b̄uremurākuma, ārīmi Marīpu masakare irire masidoreḡu, ārī gojanerā āārīmā.✧

19 Irasirigu āsū gūñāa yu. Judío masaka āārīmerārē Jesúre b̄uremunugārārē wári: “Āsū irika!” ārī garibobirikōārō gāāmea marīrē.

20 Irasirirā marī ĩgūsārē āsū ārī gojarā: “Keori weadea p̄uro baari pídeare baabirikōāka! Nome meḡā ñerō iribirikōāka! Nomedē ūma merā ñerō iribirikōāka! Waimarā wānugū biu wējēanerāya dikuri díre baabirikōāka! Dīre ĩiribirikōāka!” ārī gojarā!

21 Iripogueta marī nerērī wiirigue siñajārīñuriku Marīpu Moisére doreri pídeare masaka buema. Irasirirā āārīpereri makārī marā iri dorerire masíkuma. Irasirirā yu ārādea ditare gojarā! āriyupu Santiago ĩgūsārē.

Judío masaka āārīmerārē gojadea

22 Irasirirā Jesús buedoreḡu beyenerā, ĩgūsārē iritamurā, gajirā āārīpererā Jesúre b̄uremurā merā Santiago ārādeare: “Irasūta irirā!” ārī, ĩgūsā merāmarā pērārē beyeñurā Antioquíague Pablo, Bernabé merā waamurārē. Irasirirā Judare, Silare beyeñurā. Judata, “Barsabás” wāikuyupu. ĩgūsā Jesúre b̄uremurā watopege āārīrā oparā irirosū āārīrā āārīñurā.

23 P̄uḡu ĩgūsā gojadea pūrē ĩgūsā merā iriuñurā. Āsū ārī gojañurā:

Gua, Jesús buedoreḡu beyenerā, ḡuare iritamurā, gajirā Jesúre b̄uremurā ōōgue āārīrā ōādorea musārē.

Āārīpererā judío masaka āārīmerā Antioquíague, Siriague, Ciliciague āārīrārē Jesúre b̄uremurārē ōādorea.

24 Gajirā ḡua merāmarā musā p̄roque ejarā, musārē garibogoreñañurā. Musāya d̄upuma gasirogārē wiiridore: “Āārīpereri Moisés doredeare irika!” ārīgoreñañurā. Ḡua gapu ĩgūsārē irire: “Buerā waaka!” ārībiradibu.

25 Irasirirā ḡua āārīpererā nerē, ḡua merāmarā Judas, Silas wāikurārē beyeabu musā p̄roque iriumurā. ĩgūsā marī maīrā Pablo, Bernabé merā waarākuma.

26 Masaka Pablosārēta Jesucristo marī Opuya kerere ḡüiro marīrō merā buemakū wējēboyaunanerā āārīmā. Mérōḡā tarinerā āārīmā.

27 Judasā mʉsā pʉrogue ejarā, gʉa gojadeare wererākuma.

28 Ōāgū deyomarīgū gʉare gūñarī sīrōsūta: “Gaji dorerire pībirikoa mʉsārē”, ārī gūñāa. Irasirirā i doreri ditare pīrākoa:

29 “Keori weadea pʉro baari pīdeare baabirikōāka! Díre iiribirikōāka! Waimurā wánugū biu wējēanerāya díkuri díire baabirikōāka! Nome merā ñerō iribirikōāka! Nomedē ūma merā ñerō iribirikōāka!” I gʉa dorerire irirā, ōārīrē irirākoa mʉsā. Iropata āārā mʉsārē gʉa weredʉari, ārī gojañurā Jesúre bʉremurā Jerusalégue āārīrā.

30 Iri pūrē goja odo, Pablosārē: “Ōārō waaka!” ārī seretuñurā. Pʉrʉ Pablosā Antioquíague waañurā. Irogue eja, Jesúre bʉremurārē siiu neeō, iri pūrē wiañurā.

31 Iri pūrē bue odo, ōārī ĩgūsā were gojadeare ĩārā, bʉro ʉsʉyañurā.

32 Judas, Silas merā Marīpʉya kerere weredupiyurā āārīñurā. Irasirirā Jesúre bʉremurārē Marīpʉ ĩgūsārē weredoredeare wereñurā. ĩgūsā were-makū pérá, Jesúre bʉremurā garʉ ʉsʉya, ōārō gūñaturari merā dujañurā.

33 Judas iroguere yoaweyaripoe āārī: “Dujáagu yáa”, ārī seretuyupʉ iro marārē. Irasū ārīmakū pé: “Ōārō waaka! Bʉro siñajārī merā dujáaka Jerusalégue. Ōāburo iro marā, mʉsārē iriuanerā”, ārī dujuñurā. ĩgūsā irasū ārādero pʉrʉ, Judas, gajirā merā Jerusalégue dujáakōāyupʉ doja.

34 Silas garʉ: “Ōōgue dujagʉra”, ārī gūñasīā, Antioquíague dujakōāyupʉ dapa.

35 Pablo, Bernabé merā yoaweyaripoe iroguere dujañurā. Irasirirā wárā gajirā merā iro marārē bue, marī Opʉ Jesúya kerere weregoreñañurā.

Dupaturi Pablo Jesúya kerere buegorenagū waadea

36 Mérōgā pʉrʉ Pablo Bernabére wereyupʉ:

—Náka, āārīpereri makārī marī Opʉ Jesúya kerere marī buegorenadea makārī marārē: “¿Naásū āārīrikuri?” ārī, ĩāgorenarā! ārīyupʉ.

37 ĩgū irasū ārīmakū pégʉ, Bernabé garʉ Juan Marcove āiāduadiyupʉ.

38 Dupiyurogue Juan Marcos ĩgūsā merā Panfiliague āārīgū, ĩgūsā moārīrē bokatūbiridea waja Pablo dupaturi ĩgārē āiāduabiriyupʉ. Irasirigʉ Bernabére: “ĩgārē āiābirimakūdere ōārōkoa”, ārīyupʉ.

39 Irasirirā ĩgūsā basi irire bʉro gāme guaseo, dukawariakōāñurā. Irasirigʉ Bernabé garʉ Juan Marcove āiayupʉ, doódiru merā Chipre nugārōgue waagú.

40 Pablode Silare beyeyupʉ ĩgū merā waabure. ĩgūsā buerā waaburi dupiyuro Jesúre bʉremurā ĩgūsārē: “Marī Opʉ mʉsārē maĩgū ōārō koreburo”, ārī sērēbosa, iriñurā.

41 Irasirirā Siria nikū, Cilicia nikūdere tariwāgā, Jesúre bʉremurārē ĩgūyare bue, ōārō gūñaturamakū iriñurā ĩgūsārē.

16

Timoteo, Pablo, Silasārē wapikʉwāgādea

1 Pʉrʉ Pablo, Silas merā Derbegue, Listrague ejañurā. Irogue ejarā, Timoteore Jesúre bʉremugārē bokajañurā. ĩgū pagode Jesúre bʉremugō, judío masako āārīyupʉ. Pagʉ garʉ griego masakʉ āārīyupʉ.

2 Jesúre bʉremurā Listra marā, Iconio marāde Timoteore: “Ōāgū āārīmi”, ārī ĩañurā.

³ Irasirigu Pablo Timoteore ĩgũrẽ wapikubure ãĩaduayupu. Judío masaka iri nikũ marã gapu Timoteo pagu griego masaku ããrĩrĩrẽ masĩñurã. Irasirigu Pablo ĩgũsã merã guamakũ iridũabi, Timoteoya dupũma gasirogãrẽ wiriyupu judío masaka irinarõsũ irigu.

⁴ Pũru Pablo, Timoteo merã waa, ĩgũsã gojadea pũmarẽ Jesũre bũremurãrẽ ĩgũsã ejari makãrĩ marãrẽ wereñurã. Iri pũ Jerusalẽgue Jesũs buedoregu beyenerã, ĩgũsarẽ iritamurã: “Ãsũ irika!” ãrĩ gojadea pũ ããrĩyuro.

⁵ ĩgũsã irire weremakũ pãrã, Jesũre bũremurã: “Jãu”, ãrĩ, gũñaturari merã Jesũre bũremunemoñurã. Gajirãde ãmarĩku Jesũre bũremubirinerã, bũremunemowãgãñurã.

Pablo kërõgue irirosũ Macedoniamurẽ ãĩdea

⁶⁻⁷ Pũru Pablosã Asia nikũgue Jesũya kerere buerã waaduarãrẽ Õãgũ deyomarĩgũ waadorebiriyupu. Irasirirã ĩgũsã Frigia nikũrẽ taria, Galacia nikũdere taria, Misia nikũ tãrogue eja, Bitinia nikũgue waadũadiñurã. Õãgũ deyomarĩgũ gapu iroguedere waadorebiriyupu.

⁸ Irasirirã Misia nikũ tarore tariwãgã, Troas wãĩkuri makãgue buajañurã.

⁹ Irogue iri ñamirẽ Pablo kërõgue irirosũ sugu Macedonia nikũmũ ĩgũ pũro nĩmakũ ãiyupu. “Gũare Macedonia marãrẽ iritamugũ aarika!” ãrĩ siuyupu.

¹⁰ Pablo kërõ irirosũ waadeare gũare weremakũ pãrã: “Marĩpu iri nikũ marãrẽ ĩgũya kerere weredoregu iriugu irikumi marĩrẽ”, ãrĩ gũña, gũayare ãmu, Macedoniague waakõãbu. ((Yũ Lucas i pũrẽ gojabude ĩgũsã merã waabu.))

Pablo, Silas merã Filipogue waadea

¹¹ Irasirirã Troague ããrãnerã doódiru merã Samotracia wãĩkuri nũgũrõgue taribuja, gajĩnu gapu Neãpoligue waabu.

¹² Iri makãrẽ taria, Filipino romano marãya makãgue ejabu. Iri makãta Macedonia nikũma makãrĩrẽ doreri makã ããrĩbũ. Iroguere yoaweyarĩpoe ããrĩbũ.

¹³ Judío masaka siñajãrĩnu ããrĩmakũ, ĩgũsã Marĩpure sãrãrã nerẽnarõrẽ ãmarã waarã, iri makã taro, dia wekague waabu. Irogue eja, iro nerẽanerã nomerẽ Jesũya kerere were doanĩbu.

¹⁴ Iroguere sugo Tiatira wãĩkuri makãmo, Lidia wãĩkũgo õãrĩ surĩ diari surĩre duarimasõ ããrĩmó. Marĩpure bũremugõ ããrĩmó. Irasirigu Marĩpu igore Pablo wererire õãrõ pãmasĩrĩ merã pé bũremumakũ irimi.

¹⁵ Irasirigu Pablo igore, igoya wii marã ããrĩpererãrẽ deko merã wãiyemi. ĩgũ wãiyeadero pũru, ãsũ ãrĩmo:

—Mũsã yure: “Diyeta Jesũre bũremugõ ããrĩmo”, ãrĩ gũñarã, yaa wiigue dujaka! ãrĩmo gũare.

Igo irasũ ãrĩmakũ pãrã, igoya wiigue dujabu.

¹⁶ Sunũ iro marã Marĩpure sãrãrã nerẽnarõrẽ dupaturi waarã, wãtĩ ñajãsũdeore bokajabu. Igo gajirãrẽ moãboego ããrĩmó. Irasirigo wãtĩ masĩrĩ sĩrĩ merã masakare: “Ãsũ waarokoa mũsarẽ”, ãrĩboka, wãro niyeru wajatabosamo igõ oparãrẽ.

¹⁷ Igo gũna noó waaró gũna merã waagó, ãsũ ãrĩ gaguinĩmo:

—Ĩgũsã Marĩpu ããrĩpererãrẽ doregure moãboerimasã ããrĩma. Marĩpu marĩrẽ tauri kerere werema mũsarẽ, ãrĩ gaguinĩmo.

¹⁸ Wãrinũrĩ gũare garibomakũ, Pablo gãmenugã, wãtĩ igoguere ããrĩgãrẽ ãsũ ãrĩmi:

—Jesucristo wāi merā, Īgū turari merā mārē: “Īgore iropata wirika!” āriimi. Īgū irasū ārimakūta, wātī igore wiriakōāmi.

¹⁹ Wātī igore wiriadero p̄r̄u, masakare: “Āsū waarokoa”, āri weremasībiri, igo oparārē niyeru wajatanemobosabirimo pama. Irasirirā, igo oparā gap̄ Pablo, Silare ñeā, iri makā marā oparā p̄rogue āiāma.

²⁰ P̄r̄u weresārīrē beyerimasā p̄rogue Īgūsārē āija, āsū āriima:

—Īsā judío masaka āārīma. Marīya makā marārē gariborā yāma.

²¹ Īgūsā marīrē buerā, marī romano marā iririk̄r̄ire iridorebema. Irasirirā Īgūsā buerire gāāmebea. Īgūsā doreridere irimasībea, āriima.

²² Īgūsā irasū ārimakū p̄r̄ā, masaka wārā irogue āārīrā Pablosā merā guama. Weresārīrē beyerimasā gap̄ Pablosāya surīre tūweadore, yuku merā tārādorema.

²³ Īgūsārē b̄ro tārā odo, peresu irima. Īgūsārē korebure oārō iāduripidorema.

²⁴ Irasirigū Īgūsārē koregū gap̄ iri wii dekoma taribugue Īgūsārē Īgūsāya guburire taboa majirīma goberigūe s̄adobo, oārō biadobokōāyup̄u.

²⁵ P̄r̄u ñami deko āārīmakū, Pablosā Marīp̄re s̄erē, bayapeoñurā. Īgūsā irasū bayamakū, gajirā peresugue āārīrā p̄ñurā.

²⁶ Īgūsā bayaripoe gūñāna marīrō nikū b̄ro ñomeyuro. Irasiriro iri wiide b̄ro gāmeña, surō merā āārīpereri iri wiima makāp̄rori tūp̄p̄ereakōāyuro. Peresugue āārīrārē Īgūsā kōmedari merā s̄adeadaride kurakōāyuro.

²⁷ Irasū āārānerā duriwiriapereakōāñuma”, āri gūñayup̄u. Irasirigū Īgūya sareri majirē āi, Īgū basi sareboad̄uagū iriadiyup̄u.

²⁸ Īgū irasirimakū iāgū, Pablo Īgūrē gaguinīyup̄u:

—M̄u basi ñerō neō iribirikōāka! Āārīperekōāa gua, āriyup̄u.

²⁹ Īgū irasū ārimakū p̄gū, sīāgodore, Pablosā p̄ro ūmawāgā, Īgūsāya guburi p̄ro naradari merā ejamejāyup̄u.

³⁰ P̄r̄u Īgūsārē āiwiu, āsū āri s̄erēñayup̄u:

—¿Nasirigukuri, ȳu Marīp̄u yare taumakū gāāmegū?

³¹ Pablosā yujñurā:

—Marī Op̄u Jesucristore b̄remuka! M̄ya wii marāde Īgūrē b̄remuburo. M̄sā Īgūrē b̄remumakū iāgū, Marīp̄u m̄sārē taugukumi, āriñurā.

³² Irasū āri odo, Īgūya wii marādere Jesūya kerere wereñurā.

³³ Ñami deko p̄r̄u Īgūsārē koreadi Īgūsāya kāmīrē koeyup̄u. Īgū koe odoadero p̄r̄u, Pablosā Īgūrē, Īgūya wii marādere deko merā wāiyēñurā.

³⁴ Īgūsārē wāiyeadero p̄r̄u, Pablosārē Īgūya wiigūe āia, baari ejoyup̄u. Īgū, Īgūya wii marā merā Marīp̄re b̄remusīā, b̄ro us̄yañurā.

³⁵ Boyoripoe oparā surarare iriñurā, peresu wii koregure Pablosārē wiudorerā.

³⁶ Iri wii koregū irire p̄gū, Pablosārē āriyup̄u:

—Oparā m̄sārē wiridoreañurā. Irasirirā güiro marīrō us̄yari merā wirika! āriyup̄u.

³⁷ Īgū irasū ārimakū p̄gū, Pablo gap̄ āriyup̄u surarare:

—Oparā gua ñerō irideare bokabirikererā, masaka wārā iūrō guare tārādoreama. Īgūsā, gua romano marā āārīkeremakū, tārādoreama. P̄r̄u peresu iriama. ¿Dapague guare masaka iābero wiuduari? Āārībea. Īgūsā basita wiurā aariburo guare, āriyup̄u Pablo.

³⁸ Īgū irasū ārimakū pérā, surara Pablo ārādeare oparārē wererā waañurā. Pablo, Silas romano marā āārīma, āarī kerere pérā, oparā güigorañurā.

³⁹ Irasirirā Pablosā p̄uro ejarā, āsū āriñurā:

—Kātika, gua musārē peresu iriadeare! Irasū āri odo, ĩgūsārē peresugue āārānerārē wiu: “Guaya makārē wirika!” āriñurā.

⁴⁰ Irasirirā Pablosā peresugue āārānerā wiria, Lidiaya wiigue waañurā. Irogue eja, Jesúre b̄remurā nerēanerārē bokajarā, õārõ güñaturanemomakū iriñurā. P̄uru waakõañurā.

17

Tesalónica marā Pablo, Silas merā guadea

¹ Pablo, Silas merā waarā, Anfipolire, Apoloniare taria, Tesalónicague ejañurā. Iri makāguere judío masaka nerērī wii āārīyuro.

² Irogue eja, Pablo iri wiigue waayupu ĩgū gajī makārīrē irinaderosūta. Ɔre semana judío masaka siñajārīnarī āārīmakū, iro marārē Marīp̄uyare werenayupu.

³ Āsū āri bueyupu:

—Marīp̄u iriudi, Cristo āārīmi. Marī ñerõ iridea waja ñerõ taridi āārīmī. Īgū boadero p̄uru, Marīp̄u gapu ĩgūrē masūdi āārīmī marī õārõ āārīburire. Ī Jesús yu āsū āri weregu, ĩgūta Cristo āārīmi marīrē taugu. Āsūta āri werea, Marīp̄uya kerere ĩgūsā gojadea p̄ugure, āri wereyupu.

⁴ Īgū irasū ārimakū pérā, surāyeri judío masaka ĩgū wererire: “Diayeta āārā”, āri b̄remuñurā. Irasirirā Pablosā merā waañurā. Gajirā wárā griego masaka Marīp̄ure b̄remurīmasā, oparā nomede, Pablo wererire pérā, b̄remuñurā. Irasirirā ĩgūsāde ĩgūsā merā waañurā.

⁵ Gajirā judío masaka irasirimakū ĩārā, Pablosārē ĩaturi, wárā ñerā moāmerārē siiu needõ: “Pablo ĩgū merāmarā merā ñerõ irigu yāmi”, āri gaguinirā waaka i makā marārē, āri iriñurā. Irasū āri gaguinirā, āārīpererā iri makā marārē Pablosā merā guamakū iriñurā. Irasirirā Jesúre b̄remugū Jasón wāikuguya wiima makāp̄urore turaro merā tūākoro, ñajāa, Pablosārē āmadīñurā masakaguere wiaduarā.

⁶ ĩgūsārē bokabirisā, Jasõrē, gajirā Jesúre b̄remurādere ñeā tūāwāgā, iri makā marā oparā p̄urogue āia, irogue eja, gaguinīñurā:

—Pablosā āārīpererogue masakare gariborā iriama. Dapagorare marīya makārē ejasīama.

⁷ Ī Jasón ĩgūsārē ĩguya wiigue ñajādoreami. Īisā āārīpereri marī romano marā opu dorerire tarinugāma. “Gajigu musā Op̄u, Jesús wāikugu āārīmi”, āri buema masakare, āri gaguinīñurā oparārē.

⁸ ĩgūsā irasū āri gaguinīmakū pérā, āārīpererā iri makā marā, ĩgūsā oparāde Pablosā merā gaañurā. “¿Naāsū waāari?” āri gaguinīsirikõañurā.

⁹ Irasirirā oparā Jasõrē, ĩgū merāmarādere peresu waadoremerā: “Dupaturi Pablosārē iritamubirikõāka!” āri, niyeru wajaridore, wiukõañurā.

Pablo, Silas merā Bereague ejadea

¹⁰ P̄uru iri ñamita Jesúre b̄remurā Pablosārē Bereague iriukõañurā. Irogue eja, judío masaka nerērī wiigue waañurā.

¹¹ Judío masaka Berea marā gapu Tesalónica marā nemorõ Jesúya kerere õārõ péduañurā. Irasirirā irire: “¿Diayeta āārīrī?” āri masīduarā, umuriku Marīp̄uya werenirī gojadea p̄umarē buenikõañurā.

12 Irasirirā wārā Jesúre b̄remuñurā. Gajirā griego masakade, iri makā marā oparā nomede b̄remuñurā.

13 Pablo, Berea marārē Marīp̄ayare wereri kerere pérā, Tesalónica marā judío masaka ejañurā. Irore eja, Berea marārē kere ārī, Pablosā merā gumakū iriñurā.

14 Īgūsā irasirimakū ĩārā, Jesúre b̄remurā Pablore mumurō merā dia wádiya t̄rogue iriñurā. Īgū merāmarā gap̄u Silas, Timoteo merā Bereague dujañurā.

15 Pablore āiwāgānerā Atenas wāikuri makāgue eja, ĩgūrē irogue pí, Bereague gāme dujáakōañurā doja. Irogue dujajarā, Pablo ĩgū: “Murīgora Silas, Timoteode ðōgue aariburo”, ārī kere iriudeare wereñurā ĩgūsārē.

Pablo Atenague āārīdea

16 Pablo Atenague Silas, Timoteore yúgu, iri makā marā keori weadeare wári opamakū ĩāgū, b̄uro bujawereyup̄u.

17 Irasirigū judío masaka nerērī wiigue ĩgūsā merā werenígū waayup̄u. Irogue gajirā judío masaka āārīmerā Marīp̄are b̄remurā āārīñurā. Īgūsā merādere wereniyup̄u. Ĕmurikū iri makā marā ĩgū bokajarā merā wereniyup̄u.

18 Gajirā ūmade Epicúreos wāikuri bumarāyare buerimasā, gajirā Estoicos wāikuri bumarāyare buerimasā Pablo merā wereniñurā. Īgū weremakū pérā, āsū ārī gāme sērēñañurā:

—¿Naásū ārī wered̄uagū yári, ĩi iropa werenígū? ārīñurā.

Pablo Jesúyare, ĩgū masā murīadeare weremakū pérā, gajirā āsū ārīñurā:

—Gajiro marā ĩgūsā b̄remurāyare weregū irikumī, ārīñurā.

19 Irasirirā ĩgūsā nerērō Areópago wāikurogue Pablore āiñañurā. Irogue āija, ĩgūrē ārīñurā:

—Gua maama bueri m̄u wererire masīduakoa.

20 M̄u bueri gajirosū āārā. Irasirirā gua: “¿Naásū ārīduaro yári iri?” ārī masīduakoa, ārīñurā Pablore.

21 Āārīpererā Atenas marā, gajiro marā iri makā ejanerāde maama bueri ditare werenīduañurā.

22 Irasirigū Pablo Areópagogue ĩgūrē āijadero p̄uru, wāgānugā, āsū ārī wereyup̄u ĩgūsārē:

—Keori weadeare m̄usā āārīpererā ðārō b̄remua. Irire masīya yu.

23 I makā m̄usāya makārē naagorenagū, m̄usā b̄remurōrē ĩābu. Sugū m̄usā b̄remugūrē sīdea soepeorogue gojatúdeadere ĩābu. “Ĕmugasigū marā Op̄u marī masīña marīgūrē b̄remurō āārā”, ārī gojatúdeare ĩābu. M̄usā ĩgūrē masībirikeremakū, ĩgūrēta werea yu m̄usārē, āriyup̄u Pablo. Irasū ārī odo, ārīnemoyup̄u doja:

24 —Marīp̄u i ūmurē āārīpereri iridi āārīmī. Ĕmugasī, i nikū Op̄u āārīmī. Masaka irīdea wiirire āārībemi.

25 Marī iritamurīrē gāamebemi. Īgū gap̄u marīrē iritamumi. Marī āārīrikurire, āārīpereri gajinodere sīmi. Okari opamakū yámi. Yūjuāimākū yámi marīrē.

26 Marīp̄u sugū ūm̄u merāta āārīpereri buri marā āārīmakū iridi āārīmī, ĩgūsārē i nikū āārīpererogue āārīburo, ārīgū. “Ōōpa yoaripoe okarākuma ĩgūsā āārīrōguere”, ārī pídi āārīmī.

27 Marīp̄u: “Yure āmarā bokaburo”, ārīgū, irasiridi āārīmī. ĩgūrē marī bokaburo, ārīgū, yoarogue āārībemi. Marī merāta āārīmī.

²⁸ Marĩpu marĩrẽ aarĩmakũ yámi. Īgũ marĩmakũ marĩbukuyo. Marĩ okari, marĩ irimasĩrĩ, marĩ aarĩrikurire sigũ aarĩmi. Musã bayarire gojarimasãde asũ arĩ gojanerã aarĩmã: “Marĩde umugasigũ marã Opũ pũrã aarã”, arĩ gojanerã aarĩmã.

²⁹ Irasirirã marĩ Īgũ pũrã aarĩrã, keori masaka weadeare Īgũsã gũnarõ merã irideare: “Marĩpu irirosũ aarĩmi”, arĩ gũnabirikõarã! Marĩpu, masaka oro, plata, utãyeri merã keori weadea irirosũ aarĩbemi.

³⁰ Marĩpu iripoegue marã Īgũrẽ masĩmerã Īgũrẽ buremubirimakũ irasũ ĩãkõadi aarĩmi. Irasirigũ, dapaguere pama marĩrẽ aarĩpererã i nikũgue aarĩrãrẽ: “Musã ñerõ irideare bujawereka! Musã gũnarĩrẽ gorawayuka!” arĩmi.

³¹ Pũru Marĩpu aarĩpererã ñerãrẽ wajamoarĩnu ejamakũ, Īgũ beyedi Jesũs merã aarĩpererã i nikũgue aarĩrãrẽ diayeta irigukumi õarãrẽ beye, ñerã gapure bẽobu. Jesũs boadero pũru, Marĩpu Īgũrẽ masũgũ, Īgũ beyedi aarĩrĩrẽ ĩmudi aarĩmi aarĩpererãrẽ, arĩ weryupu Pablo Atenas marãrẽ.

³² Īgũ Jesũs boadigue masãdeare weremakũ pãrã, gajirã Īgũrẽ ubu burĩkõañurã. Gajirã gapũ:

—Dupaturi ire mũ weremakũ pẽduakoa doja, arĩñurã.

³³ Pablo Īgũsãrẽ piri waakõayupu.

³⁴ Gajirã, Īgũ wererire pẽnemoduarã Īgũ merã waañurã. Irasirirã Jesũre buremunugañurã. Īgũsã merã sugũ Dionisio wãĩkũgũ Areópague oparã merã nerẽrĩmasũ aarĩyupu. Gajigo Dãmaris wãĩkũgode gajirã merã Jesũre buremunugãyupo.

18

Pablo Corintogue ejadea

¹ Pũru Pablo Atenague aarãdi waa, Corinto wãĩkũri makãgue ejayupu.

² Iroque judío masakũ Aquila wãĩkũgure Ponto nikũmurẽ bokajayupu. Aquila, Īgũ marãpo Priscila merã Italia nikũgue aarĩnerã aarãdima. Īgũsã iroque aarĩripoe romano marã opu Claudio wãĩkũgũ aarĩpererã judío masakare Romarẽ wiridoremakũ, Aquila Īgũ marãpo merã Corintogue ejanerã aarĩmã. Īgũsã iroque aarĩmakũ, Pablo Īgũsãrẽ ĩãgũ waayupu.

³ Īgũde Īgũsã moarĩkurĩnorẽta moãgũ aarĩyupu. Irasirigũ dujakõayupu Īgũsã merã moãbu. Īgũsã surĩ gasiri merã wiiri irirã aarĩñurã.

⁴ Pablo, judío masaka siñajãrĩnũrikũ Īgũsã nerẽrĩ wiigue waa, judío masakare, judío masaka aarĩmerãdere Jesũya kerere werenayupu, Īgũsã iri kerere: “Diayeta aarã”, arĩ gũñaburo, arĩgũ.

⁵ Timoteo, Silas merã Macedonigue aarĩnerã Pablo pũrogue Īgũsã ejadero pũru, Pablo surĩ gasiri merã wiiri moarĩrẽ piri, umũrikũ judío masakare Jesũya kerere diaye arĩrĩ merã bueyupu:

—Jesũs aarĩmi marĩ yoaripoe yũdi. Īgũta Marĩpu iriudi, Cristo aarĩmi, arĩyupu.

⁶ Īgũ irasũ arĩ bukeremakũ, judío masaka gapũ Īgũrẽ pẽduabirĩñurã. Irasirigũ Īgũsã ñerõ werenĩrĩ merã Īgũrẽ werewũamakũ pẽgu, Pablo Īgũsãrẽ: “Buenemobirĩkoa”, arĩ ĩmugũ Īgũya surĩre iroma nikũ tuadeare pãsiri, asũ arĩyupu:

—Marĩpu dorederosũta musãrẽ bueabu. Musã gapũ yũre pẽduabea. Irasirirã musã pẽduabiri waja perebiri peamegue waarãkoa. Irasirigũ yũ

musārē bueadeare pirigukoa. Dapagorare judío masaka ãârĩmerārē buegu waagura, ãrĩyupu.

7 Irasū ãrĩ, iri wiigue ãârãdi wiria, Ticio Justo wãikuya wiigue waayupu. Ìgüya wii judío masaka nerērĩ wii taro ãârĩyuro. Ìgü Marĩpure baremugü ãârĩyupu.

8 Nerērĩ wii opu Crispo wãikugu, ãârĩpererã Ìgüya wii marãde Jesúre baremuñurã. Gajirã Corinto marãde wãrã Jesúya kerere pérã, Ìgürē baremunugãñurã. Irasirirã deko merã wãiyesuñurã, Ìgüsã Jesúre baremurĩrē Ìmurã.

9 Su ñami Pablore kërõgue irirosū marĩ Opu Ìgürē ãsū ãrĩ wereyupu:

—Gübirikõãka! Neõ piriro marĩrõ yaa kerere buenikõãka i makã marãrê!

10 Yu, mu merã ãârã. Irasirirã masaka murē ñerõ irimasĩbema. I makãrē wãrã yaarã ãârĩma, ãrĩyupu.

11 Irasirigu Pablo iro marã merã su bojori gaji bojori deko ãârĩyupu Marĩpuya kerere buegu.

12 Iripoere romanomu Galión wãikugu Acaya nikü marã opu ãârĩripoe judío masaka suro merã nerē, Pablore ñeã, Galión purogue ãija,

13 ãsū ãrĩñurã:

—Ìi masakare: “Ãsü gapu irika, Marĩpure baremurã!” ãrĩ buegu, i niküma doreri gapure béodoremi, ãrĩñurã Galĩõrē.

14 Ìgüsã irasü ãrĩmakü, Pablo Ìgüsãrē werebu iriripoeta Galión gapu judío masakare ãrĩyupu:

—Ìgü ñerõ iriadero puru tamerãrē yu péboakuyo musã judío masaka weresãrĩrē.

15 Musã dorerire tarinugãmakü, musã basi ãmuka! Ire masĩbea yu. Irasirigu irire: “Irasüta irika!” ãrĩmasĩbirikoa, ãrĩyupu.

16 Irasü ãrĩgüta Ìgüyarã surarare Pablore weresãrãrē béowiudoreyupu.

17 Irasirimakü Ìãrã, ãârĩpererã iri wii ãârĩrã Sõstenērē judío masaka nerērĩ wii opure ñeã, Galión Ìurõ páñurã. Ìgüsã pámakü Ìãgü, Galión gapu: “Ìgüsã gããmerõ iriburo”, ãrĩ Ìãkõãyupu.

Pablo Antioquíague goedujãa, dupaturi buegorenadea

18 Pablo Corintogue yoaripoe ãârĩyupu dapa. Puru Jesúre baremurãrē: “Waagú yãa”, ãrĩ odo, doódiru merã Priscila, Aquila merã Siriama makãgue waakõãñurã. Ìgü doódiru merã waaburi dupiyuro Cencreague ãârĩgü, Marĩpure: “Ãsü irigura murē baremugü”, ãrĩderosüta Ìgüya poarire wunapeokõãdoreyupu.

19 Puru Ìgüsã merã waa, Efeso wãikuri makãgue eja, Priscila, Aquilare pikõã, judío masaka nerērĩ wiigue waayupu. Iri wiigue eja, judío masaka iro nerëanerã merã Marĩpuyare wereyupu.

20 Ìgü irasü weremakü pérã, Ìgürē: “Yoaripoe dujaka gua merã!” ãrãdiñurã. Ìgü gapu: “Dujabea musã merã”,

21 ãrĩgüta Ìgüsãrē seretuyupu:

—Jerusalégue bosenu Ìãgü waagú yãa. Marĩpu gããmekü dupaturi Ìãgü dujaribukoa musãrē, ãrĩyupu.

Irasü ãrĩ odo, Efesogue ãârãdi doódiru merã waakõãyupu.

22 Irasirigu Cesareare tariwãgã, Jerusalégue eja, iro marã Jesúre baremurãrē õadoregu ejayupu. Puru Antioquíague waayupu doja.

²³ Irone yoaweyari^{po}e āārī, p^{ru} Galaciama makārīgue Frigiama makārīrē dupaturi eja, iri makārī marārē Jesúre b^uremurārē bue, ĩgūsārē ōārō ^uṣuyari merā āārīrikumakū iriyupu.

Apolos Efesogue buedea

²⁴ Iripoere judío masak^u Apolos wāik^ug^u, Alejandría wāik^uri makām^u Efesogue ejayup^u. ĩgū ōārō wereg^u, Marīp^uya werenírī gojadeare masīgū āārīyup^u.

²⁵ Gajirā ĩgūrē marī Op^u Jesúya kerere weresianerā āārīmá. Irasirig^u ^uṣuyari merā Jesús irideare diaye ārīrī merā wereyup^u. Irasirikereg^u, Juan masakare deko merā wāiyedea ditare masīyup^u.

²⁶ Güiro marīrō judío masaka nerērī wiigue āārīrārē buenugāyup^u. ĩgū buerire péanerā Priscila, Aquila ĩgūsāya wiigue ĩgūrē āia, iroque ōārō diaye ārīrī merā wereñurā ĩgū Marīp^uya^{re} masībiri^{re}.

²⁷ P^{ru} Apolos Acayague waad^uamakū, Jesúre b^uremurā ĩgūrē su pū gojabosañurā. Irasirirā Jesúre b^uremurārē Acayague āārīrārē: “Apolore ōārō bokatīrīñeāka!” ārīrī pūrē ĩgū merā iriñurā. Irasirig^u Apolos iroque ejamakū, Marīp^u ĩgūsārē maīgū, ĩgū merā ōārō iritamuyup^u.

²⁸ Irasirig^u Apolos āārīpererā ĩūrō judío masakare ōārō turari merā:

—Marīp^u iriudī, m^usā yoaripoe yúdi, Cristo āārīmi. ĩgūta Jesús āārīmi, ārīyup^u. Irasirirā Marīp^uya werenírī gojadea pūrē keoro weremakū pérā, judío masaka: “Diaye āārībea”, ārīmasībiriñurā.

19

Pablo Efesogue buedea

¹ Apolos Corintogue āārīripoe Pablo gap^u ütāyuku watopegue taria, Efesogue eja, wárā Jesúre b^uremurārē bokajayup^u.

² Bokaja, ĩgūsārē sērēñayup^u:

—¿M^usā Jesúre b^uremurā, Ōāgū deymarīgūrē bokatīrīñeārī? ārīyup^u.

ĩgūrē y^ujñurā:

—“Ōāgū deymarīgū āārīmi”, ārīmakū, neō pébirib^u g^ua.

³ Pablo ĩgūsārē sērēñayup^u doja:

—¿Noāya buerire pédero p^{ru}, deko merā wāiyeri m^usārē? ārīyup^u. ĩgūsā gap^u y^ujñurā:

—Juāya buerire g^ua pédero p^{ru}, guare wāiyema, ārīñurā.

⁴ Pablo āsū ārīyup^u doja:

—Juan masakare ĩgūsā ñerī irideare bujawere, gūñarīrē gorawayurārē wāiyedi āārīmi. Irasū wāiyekereg^u: “Y^u p^{ru} aaribure b^uremuka!” ārī buedi āārīmi. Irasū ārīgū: “Jesúre Marīp^u iriudire b^uremuka m^usā!” ārīgū iridi āārīmi, ārīyup^u Pablo.

⁵ ĩgū irasū ārīmakū pérā, marī Op^u Jesú wāi merā wāiyesūñurā ĩgūrē b^uremurīrē ĩmurā.

⁶ P^{ru} Pablo ĩgūsāya dipu weka ĩgūya mojōrī merā ñapeomakū, Ōāgū deymarīgū dijijayup^u ĩgūsārē. ĩgū dijijamakū, gaji masā ya werenírī merā ĩgūsā werenīmasībiri^{re} werenīñurā. Marīp^u ĩgūsārē weredorerire wereñurā.

⁷ ĩgūsā āārīpererā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarāgora āārīñurā.

⁸ Pablo iri makāguere urerā abe āārīgú, judío masaka nerērī wiigue ñajāa, güiro marīrō Marīpu marī Opu āārīrī kerere masakare werenayupu. Irire güñaturari merā weremakū pērā: “I diayeta āārā”, ārīñurā.

⁹ Gajirā gapu Marīpuayare péduamerā, ĩgū wererire buremubiriñurā. Irasirirā masaka péurogue marī Opuya bueri: “Ñegorāa”, ārī wereñurā. ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Pablo gapu Jesúre buremurārē siiu wiria, Tiranno wāikuguya bueri wiigue waayupu. Iroguere umuriku masakare buenayupu.

¹⁰ Pe bojorigora bueyupu ĩgūsārē iri wiiguere. ĩgū irasū buemakū, āārīpererā Asia nikū marā judío masaka, judío masaka āārīmerāde marī Opuyare pépereakōñurā.

¹¹ Pablo iri makāgue āārīmakū, Marīpu ĩgū turari merā ĩgūrē wári iri ĩmurirē irimakū iriyupu.

¹² Irasirimakū ĩārā, masaka suri gasiri, Pabloya dupu pērēadea gasirire pūrīrikurā puro āīñañurā. ĩgūsā āīñamakū, pūrīrikurā iri gasirire moaña, tarinañurā. Wātēa ñajāsünerāde irire moaña, wirisüñurā.

¹³⁻¹⁴ Iripoere gajirā judío masaka wātēārē béowiugorenarā iriñurā. ĩgūsā Esceva wāikugu pūrā su mojóma pere gaji mojó pere pērēbejarāgora āārīñurā. Esceva paía opu āārīyupu. ĩgū pūrā Pablo irirosuta marī Opu Jesús wāi merā wātēārē béowiuuarā, āsū ārīñurā:

—Jesús, Pablo weredi wāi merā dorea musārē. Wirika musā ñajādire! ārī béowiuadiñurā.

¹⁵ ĩgūsā irasū ārīkeremakū, wātī masakuguere ñajādi āsū ārīyupu:

—Jesúre, Pablöre masía. Musā gapure masíbea. ¿Niísāno āārīrī musā? ārīyupu.

¹⁶ ĩgū irasū ārīmakūta, wātī ñajāsüdi gapu pari meébeja, buro turaro merā ĩgūsā āārīpererārē ñēā, tarinugāyupu. ĩgūsārē pá, kāmítú, ĩgūsāya surire yeguepeokōāyupu. Irasirirā suri marīrā, kāmikurāgue umawiriañurā.

¹⁷ ĩgūsā irasū waadea kerere pērā, āārīpererā Efeso marā, judío masaka, judío masaka āārīmerāde péguka, buro güññurā. Irasirirā marī Opu Jesús wāirē oārō gopeyari merā buremuñurā pama.

¹⁸ Irasirirā wārā dupiyuro Jesúre buremunugānerā gapu ĩgūsā ñerō irideare masaka péurogue weretarirā ejañurā.

¹⁹ ĩgūsā merā wārā yéa āārīrā āārīñurā. Irasirirā ĩgūsā bayirima gojadea papera turirire iroguere āia, masaka ĩūrō irire soebéokōñurā. Āārīpereri iri wajakudeare ĩgūsā keoñamakū, cincuenta mil niyeru koeri wajakuadiyuro.

²⁰ ĩgūsā irasirimakū ĩādero puru, umuriku wārā masaka Marīpuayare kerere pērā, ĩgū turari merā Jesúre buremunugāñurā.

²¹ Irasū waadero puru, Pablo āsū ārī güñayupu: “Macedonia nikū waapurori, iri nikūrē taru, Acaya nikūdere taru, Jerusalégue waagura. Iro merāta Romarē ĩāgū waagura”, ārī güñayupu.

²² Irasirigu ĩgū waaburi dupiyuro pērā ĩgūrē iritamurārē Erasto, Timoteore iriyupu Macedoniague. Pablo gapu suguta dujayupu dapa Asiaguere.

Efeso marā Pablo merā gua, gaguinídea

²³ Pablo Efesogue āārīripoere gajirā iro marā buro werenírī merā ĩgūrē ĩāturiñurā, masaka wārā Jesúre buremumakū ĩārā.

²⁴ Sugu plata wāikuri kōme merā moārīmasū Demetrio wāikugu Pablöre ĩāturiwāgūyupu. ĩgū plata merā iro marā buremugō Artemisa wāikugo

buremurī keori wiirigārē weanayupu. Īgū, gajirā moārā merā Īgūsā weadeare masakare duarā, wáro wajatanañurā.

²⁵ Irasirigū Demetrio Īgū merā moārārē, gajirā Īgū irirosū plata moārārē siiu neeō, āsū āriyupu:

—Yū merāmarā, oārō péka! Irire masīa musā. Marī weadeare duari merā wáro wajata, oārō āārīkōāa.

²⁶ Pablo buedeadeere masīa. Āsū āri buegorenami: “Masaka buremurā keori weadea, turari oparā irirosū āārībea. Ūmugasigue marā Opū irirosū neō āārībea, keori weadea āārā”, āri buemi. Irire pérā, wārā masaka oō marā, āārīperero Asia marāde Īgū buedeare: “Diayeta āārā”, āri gūñama.

²⁷ I marīrē buro goea. Marīya moārī wajamarīākōāburo yāa. Marī buremugō Artemisaya wiide ubu āārīrī wii dujakōārokōa. Dapagueta āārīperero Asia marā buremuadima igore. Masaka Pablo wererire buremurā sōō gapū merā igore buremunemobirikuma pama, āriyupu Demetrio Īgūsārē.

²⁸ Īgū irasū ārimakū pérā, buro guari merā:

—Artemisa, Efeso marā buremugō turago āārīmo, āri gaguinīpurorīñurā.

²⁹ Īgūsā gaguinīmakū, gajirā wārā Efeso marā: “¿Naāsū waari?” āri pémasībirikererā, Īgūsāde gaguinīperekōāñurā. Irasū gaguinīrāta Gayore, Aristarcoro ñeā, iri makā marā nerēōgue Īgūsārē tūāwāgāñurā. Gayo, Aristarco Macedonia marā, Pablore wapikuwāgānerā āārīñurā.

³⁰ Īgūsārē ñeāmakū Īgū, Pablo gapū masaka wārā watopegue Īgūsārē weregū waaduadiyupu. Jesúre buremurā gapū waadobirīñurā.

³¹ Gajirā iri nikū marā oparāde, Pablo merāmarā Īgūrē: “Gua murē dorea: ‘Īgūsā nerēōgue waabirikōāka!’ ” āri kere iriñurā.

³² Iroque nerēānerā buro gaguinīrā iriñurā dapa. “¿Nasirirā marī oōgue nerērī?” ārimasīmerā Īgūsā gāāmerō gaguinīmirēkōāñurā.

³³ Irasirirā judío masaka Īgūsāyagure Alejandro wāikugure gaguinīrā Īrōgue túmeññurā Īgūsārē weredorerā. Irasirigū Īgū gapū Īgūya mojō merā irikeo: “Iropata gaguinīka, toeaka!” āriñuadiyupu. “Gua judío masaka ñerō iribeā”, āri weredūadiyupu.

³⁴ Īgū judío masakū āārīrīrē Īmasīrā, āārīpererā suro merā pe hora gaguinīñurā:

—Artemisa, Efeso marā buremugō turago āārīmo, āri gaguinīñurā.

³⁵ Īgūsā buro gaguinīmakū Īgū, sugū iri makā marā oparārē iritamugū masakare toedore, āsū āriyupu:

—Musā, Efeso marā oārō péka! Artemisa, marī buremugō turago āārīmo. Igore buremurī wiire, igo keori ūmugasigue dijarideadere korerā āārā marī. Irire āārīperero marā oārō masīma.

³⁶ “I diaye āārībea”, ārimasībema. Irasirirā iropata gaguinīka, toeaka! Gaguinīnemobirikōāka pama! Diaye gūñaka musāde! Noō gāāmerō pémasīrī marīrō gajinorē iribirikōāka!

³⁷ Īsā musā ñeānerā marī buremurī wiirimarē neō yajabirama. Marī buremugōrē ñerō neō āri werenībirama. Īgūsā ñerō iribirikeremakū, Īgūsārē ñeā, oōgue āiriayo.

³⁸ Demetrio, Īgū merā moārā Īgūsārē weresāduarā, weresārīrē beyerimasā purogue waaburo. Iroque i nikū marā oparā Īrōgue Īgūsārē weresādeare āumamasīma.

³⁹ Oparā i makā marārē siiu neeōmakū Īārā, gajino sērēduarā, werenīrā aarika!

⁴⁰ Dapagã musã guari merã gaguiniádea kerere marĩ oparã pérã: “Marĩrẽ tarinũgãduarã yáma”, ãrĩ weresãbukuma. Irasirirã marĩ buru gaguiniádea waja marĩrẽ weresãmakũ neõ yujumasĩbiribukoa, ãrĩyuru oparãrẽ iritamugũ ãgũsarẽ.

⁴¹ Irire were odo: “Iropata ãarã. Waaka musãya wiirigue!” ãrĩyuru.

20

Pablo Macedoniague, Greciague ejadea

¹ ãgũsã irasũ ãrĩ gaguinimĩrẽdero puru, Pablo gapu Jesũre burumurãrẽ siiu neõ, ãgũsarẽ õarõ ãarĩrikudoregu, wereyuru. Were odo, mojõ ñeã, ãgũsarẽ seretu, Macedoniague waakõãyuru.

² Irogue eja, iroma makãrĩ marãrẽ Jesũre burumurãrẽ ãgũ werenĩrĩ merã õarõ gũñaturamakũ iriyuru. Puru Greciague waayuru.

³ Irore urerã abegora ãarĩyuru. Puru Siria nikũgue doódiru merã taribujabu iriripoe judío masaka: “Murẽ ñerõ iriduarã iriama”, ãrĩrĩ kerere péyuru. Irasirigu: “Maa merã Macedoniagueta dujáagura doja”, ãrĩ gũñayuru.

⁴⁻⁵ Gna, ãgũ merã waaburi dupiyuro gajirã ãgũ merãmarã Troas wãikuri makãgue waa, guare yũnurã. Ñsãku ãarĩmã: Sópater wãikugu Bereamu, Pirro wãikugu magũ ãarĩmĩ. Gajirã Tesalónica marã pẽrã Aristarco, Segundo wãikurã ãarĩmã. Gajigu Derbemu Gayo wãikugu, gajigu Timoteo, gajirã Asia marã Tiquico, Trófimo ãarĩmã.

⁶ ãgũsã yuripoe gna gapu pã wemasãrĩ morẽña marĩrĩ baari bosenu puru, Filipogue ãarãnerã doódiru merã su mojõma nurĩ taribuja, Troague ejabu. Irogue ãgũsarẽ bokaja, ãgũsã merã su semana dujabu.

Troague Pablo naadea

⁷ Siñajarĩnu ãarĩmakũ, gajirã Jesũre burumurã merã pãrẽ dukawa baamurã nerẽbu. Pablo gajinu gapu waabu ãarĩsã, yoaripoe buemi ãgũsarẽ. Ñami deko ãarĩmakũ bue odobirimi dapa.

⁸⁻⁹ Gna nerẽrĩ taribu, ure kaya wekama taribu, siãgori wãri opari taribu ãarĩbũ. Pablora iro ãarĩrã péripoe sugu maamu Eutico wãikugu ventanague doami. Pablo ãgũsarẽ yoaripoe buemakũ, ãgũrẽ waja ejayuro. Irasirigu kãrĩtari, yebague yuridijakõami. ãgũ yuridijamakũ ãarã, ãgũ puru waa, kõmoadiguere ãiwãgũ doboma.

¹⁰ ãgũsã irasũ irimakũ ããgũ, Pablo dijari, maamurẽ pãbua ãiwãgũnũ, ãgũsarẽ weremi:

—Gukabirikõaka! Okami dapa, ãrĩmi.

¹¹ ãgũ irasũ ãrĩmakũ, maamu kõmoadigue ãarĩkeregu, masãkõami. ãgũ masãmakũ ããgũ, Pablo dupaturi murĩa, pãrẽ dukawa, ãgũsã merã baami. ãgũ irasiriadero puru, yoaripoe buenemomi doja. Boyoburo dupiyurogã ãgũsarẽ bue odo, wiriakõami.

¹² ãgũ wiriadero puru, irogue nerẽnerã Eutico kõmoadigue masãdire usuyari merã ãgũya wiigue ããama.

Pablosã Troas ãarãnerã Miletogue waadea

¹³ Pablo guare ãrĩderosũta doódiru merã ãgũ dupiyuro Asogue waabu. ãgũ gapu ãgũ waadaderosũta maague waami.

¹⁴ Asogue guare bokaja, gna merã doódirugue ñajãa, Mitileneque waami.

15-16 Gajinu iro merā waarā, Quío wāikuri nūgūrō bokatīūrōgue ejabu. Gajinu waarā, Samogue ejabu doja. Iro merā waa, Trogilio wāikurogue kāribu. Pablo, Pentecostés bosenu dupiyuro Jerusalēguere ejaduagu, guare: “Asiare yoaripoe āārīduabirikoā yu”, ārīmi. “Irasirirā Efesore diayeta taria, Miletogue waapurumurā!” ārīmi. Irasirirā gajinu gapu waa, Miletogue ejabu.

Pablo Efeso marā Jesúre bñremurā oparārē weredea

17 Pablo Miletogue āārīgú, Efeso marā Jesúre bñremurā oparārē kere iriumi ĩgū puro aaridoregu.

18 ĩgūsā ĩgū puro ejamakū, ĩgūsārē ārīmi:

—Asiague ejagu, musā merā neōgora yu irideare oārō masīa musā.

19 Musā merā āārīgú, marī Opuyare iribu. Irasirigu musārē neō tarinugābiribu. Masaka Jesúre bñremubirimakū ĩāgū, orebu. Judío masaka yure wējēduakeremakū, musārē buebu.

20 Musā nerērōgue, musāya wiiriguedere āārīpereri musā oārō āārīrikuburire buebu.

21 Judío masakare, judío masaka āārīmerādere irireta buebu. “Oārō péka! Musā ñerō iririre piri, Marīpuyā gapure oārō irinugāka! Marī Opu Jesúre bñremuka!” ārī buebu.

22 Irasirigu dapagorare Ōāgū deyomarīgū dorederosūta Jerusalēgue waagú yāa. Irogue yure āsū waarokoa, ārīmasībirikoā dapa.

23 Yu ejadea makārikū Ōāgū deyomarīgū āsū ārīmi yure: “Mu irogue waa-makū, masaka mūrē peresu iri, ñerō tarimakū irirākuma”, ārīmi. Iri ditare masīa.

24 Irire masīkeregu, güibeā. Yaa okaridere maībea. Marīpu masaka āārīpererārē maīrī merā ĩāmi, ārīrī kerere marī Opu Jesú weredoremi yure. I ditare ĩgū yure moārī pīdeare iripeoduāa.

25 Yu musā merā āārīgú, Marīpu ĩgūyarārē doreri kerere weregorenabu. Dapagore musā neō dupaturi yure ĩānemobirikoa. Irire masīa yu.

26-27 Irasirigu dapagārē irire werea musārē. Āārīpereri Marīpuyare ĩgū yure weredoredeare werebu musārē. Irasirirā musā āārīpererā irire: “Neō pébea yu”, ārīmasībirikoā. Perebiri peamegue waamakū, ĩgūsā péduabirideā waja āārīrokoā. Yaa waja āārībirikoā.

28 Irasirirā Marīpuyare oārō péduripka! Musā Jesúre bñremurārē, Ōāgū deyomarīgū musārē koredorerādere: “Oārō péka musāde!” ārī wereka! ĩgū magū boagu dí béodea merā Marīpu ĩgūsārē ĩgūyarā āārīmakū iridi āārīmi. Irasirirā ĩgūsārē oārō koreka, oveja korerā ĩgūsāyarā ovejare oārō korederosūta!

29 Yu waadero puru, gajirā ārīkatorimasā, makānūu marā diayēā ovejare wējēduarā irirosū musā puro ejarākuma. ĩgūsā bueri merā musārē dukawarimakū iriduārākuma.

30 Purugue gajirā musā merāmarāta musārē Jesúre bñremurārē ārīkatorākuma ĩgūsā buerire pédorerā.

31 Irasirirā oārō pémasīka! Ure bojorigora ūmurī, ñamirī oreri merā musā āārīpererārē werebu. Irasirirā yu weredeare güñanikōāka!

32 Dapagore Marīpue sērēbosagura musārē koreburo, ārīgū. ĩgū musārē maīrī merā ĩārī kerere buerā, oārō āārīrikurākoā. Ūmurīku ĩgū turari merā musārē ĩgārē bñremunemomakū yāmi. Musārē ĩgūyarārē āārīpererārē oārīrē sīgakumi ĩgū iripoegue ārīderosūta.

³³ Y_u m_usā merā āārīgá, m_usāya niyerure, m_usāya surídere: “Y_ure sīka!” neō ārībibu.

³⁴ Y_u basi moādea waja merā, y_u gāāmerirē, y_u merāmarā gāāmerídere bokab_u. Irire oārō masīa m_usā.

³⁵ Marī moā wajatadea merā gajino opamerārē iritamurō gāāmea. Ire m_usārē iri ĩmub_u: “Āsū iririkuka m_usāde!” ārīgū. Marī Op_u Jesús ārīdeare gūñaka! Āsū ārīyup_u: “Sug_u gajino sīgū gap_u ĩgū sīrīrē ñeāgū nemorō *usayami*”, ārī weremi Pablo Efeso marā Jesúre b_uremurārē.

³⁶ Irasū ārī odo, Pablo ĩgūsā merā ñadukupuri merā ejamejā, Marīp_ure sērēmi.

³⁷⁻³⁸ Sērē odo: “M_usā dupaturi neō ĩānemobirikoa y_ure”, ĩgū ārīdeare gūñarā, b_uro bujawereri merā dujama. Irasirirā āārīpererā ĩgūrē páb_ua, orema. P_uru ĩgūrē perague t_uyabuajama g_ua doódiru merā waamakū ĩāt_uyarā.

21

Pablo dupaturi Jerusalégue waadea

¹ G_ua Efeso marārē Jesúre b_uremurārē seretu odo, doódiru merā Cos wāikuri n_ugūrōgue diaye waakōāb_u. Gajin_u Rodas wāikuri n_ugūrōrē taria, Pátara wāikuri makāgue ejabu.

² Irogue eja, doódiru Feniciague waaburidirure bokaja, iriru merā waab_u doja.

³ Waa, Chipre wāikuri n_ugūrōrē tariatā, iri n_ugūrō kúgap_u dujamakū ĩāb_u. Irore taria, Siria nikūrē eja, Tiro wāikuri makāma perague ejabu. Irogue doódirure moārā iriruma doebirire pīma.

⁴ Irogue eja, Jesúre b_uremurārē bokaja, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarinurī ĩgūsā merā āārībú. ĩgūsā Ōāgū deyomarīgū masīrī sīsūnerā āārīsīā, Pablore: “Jerusalégue waabirikōāka m_urē wējērī!” ārī werema.

⁵ ĩgūsā irasū ārīkeremakū, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarinurī p_uru, waakōāb_u. G_ua waamakū, āārīpererā Jesúre b_uremurā, ĩgūsā marāposā nome, ĩgūsā pūrā iri makā t_urogue g_uare ĩāt_uyarā ejama. Irasirirā g_ua āārīpererā ĩgūsā merā perague buāa, iroma ĩmparogue ñadukupuri merā ejamejā, Marīp_ure sērēb_u.

⁶ P_uru ĩgūsārē páb_ua seretu odo, doódiru merā waakōāb_u. ĩgūsā gap_u ĩgūsāya wiirigue majākōāma.

⁷ Irasirirā g_ua Tirore āārānerā waa, Tolemaida wāikuri makāgue ejabu. Irogue eja, Jesúre b_uremurārē oādore, sun_u ĩgūsā merā āārībú.

⁸ Gajin_u gap_u Pablo g_ua merā maague waami, Cesarea wāikuri makāgue waagú. Irogue eja, Felipe wāikug_u Jesúya kerere weregorenag_uya wiig_ue waa, ĩgū merā āārībú. Felipe Jesúre b_uremurā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā baari guerenerā watope āārīdi āārīmī.

⁹ Felipe pūrā wapikurā nóome, marāp_u marīrā nome āārīmá. ĩgūsā Marīp_u weredorederosūta ĩgūya kerere wereturiarā nome āārīmá.

¹⁰ G_ua irore yoawayaripoe āārādero p_uru, Agabo wāikug_u Marīp_uya kerere weredupiyug_u Judeague āārādi g_uare ĩāgū ejami.

¹¹ ĩgū g_ua p_uro eja, Pabloya y_ujuwēñarīdare āī, ĩgū basi ĩgūya guburire, ĩgūya mojōrīrē suami. S_ua odo, g_uare ārīmi:

—Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yure: “Idare opagu Jerusalēgue ejamakū, mu basi ida merā suaderosūta judío masaka suarākuma ĩgūrē. Sua odo, judío masaka āārīmerārē ĩgūrē wiarākuma”, ārīmi yure, ārī weremi Agabo guare.

¹² ĩgū irasū ārīmakū pérā, gua Cesarea marā merā Pablöre: “Jerusalēguere waabirikōāka!” ārī werebū.

¹³ Pablo gapu guare ārīmi:

—¿Nasirimurā iropa ore, yure buro bujaweremakū yāri? Jerusalēgue ĩgūsā yure sua, peresu irimakū ōārokoa. Marī Opu Jesúya kerere weredeade waja yu boamakū ōārokoa. Ŋerō yure āārīkeremakū waagura, ārīmi.

¹⁴ Irasirirā gua ĩgūrē: “Waabirikōāka!” ārānerā pirikōābū pama. Āsū ārībū:

—Marī Opu ĩgū gāāmerōsūta iriburo, ārīkōābū.

¹⁵ Pupu guayare āmu, Jerusalēgue waakōābū.

¹⁶ Irogue waamakū, gajirā Cesarea marā Jesúre buremurā gua merā waama. ĩgūsā merāmu Mnasón wāikugu Chipremū āārīdi, yoaripoe Jesúre buremugū āārīmi. Irasirirā Jerusalēgue eja, ĩgūya wiigue ĩgū merā āārībū.

Pablo Santiagore ĩāgū jadea

¹⁷ Gua Jerusalēgue ejamakū, iro marā Jesúre buremurā usuyari merā bokatīrīma.

¹⁸ Gajinū Pablo gua merā Santiagore ĩāgū waami. ĩgū puruguere āārīpererā Jesúre buremurā oparā, nerēnerā āārīmā.

¹⁹ Pablo ĩgūsārē ōādore odo, judío masaka āārīmerārē āārīpereri Marīpu ĩgū merā irideare weremi.

²⁰ ĩgū weremakū pérā, Marīpüre: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīma. Pupu āsū ārīma Pablöre:

—Guayagu, ire ōārō masīa mu. Wārā judío masaka Jesúre buremukererā, āārīpererā: “Moisés doredeade iriro gāāmea dapa”, ārīma.

²¹ Gajirā masaka āsū ārī werewuama murē: “ĩgū judío masaka āārīmerā āārīrogue āārīgū, judío masaka irogue āārīrārē Moisés doredeade iridobemi. ĩgūsā pūrārē ĩgūsāya dupuma gasirogārē wiiridobemi. Marī judío masaka iririkūre iridobemi”, ārī werewuama.

²² ĩgūsā mu ōōrē ejayupu, ārīrī kerere pérā, nerē, murē turirākuma. Iro tamerārē, ¿nasirigukuri mu?

²³ Āsū irika! Ōōrē wapikurā ūma āārīma. “Marīpüre buremurā, āsū irirāra!” ārīnerā āārīma.

²⁴ ĩgūsā merā Marīpūya wiigue waaka! Mude ĩgūsā irirosūta irika! Moisés doredeade irirā waamurā yāma. Irasirigu Marīpu ĩūrōrē ĩgūsā iriri wajare wajaribosaka! Mu irasiriadero pupu, ĩgūsāya poarire wuadorerākuma. Mu irasirimakū ĩārā, āārīpererā masaka murē werewuadeade: “Ārīkatorā iriñuma”, ārīrākuma. “ĩgūde Moisés doredeade ōārō irigu āārīmi”, ārīrākuma.

²⁵ Judío masaka āārīmerārē Jesúre buremurārē gua gojadesa pūrē iriusiabū. Āsū ārī gojabū: “Keori weadeade puro baari pīdeade, waimurā wānugū biu wējēanerāya dīkuri díre baabirikōāka! Díre ĩiribirikōāka! Nome merā Ŋerō ĩiribirikōāka! Nomedede ūma merā Ŋerō ĩiribirikōāka!” ārī gojabū gua, ārīma Pablöre.

Marīpūya wiigue judío masaka Pablöre ŋeādea

²⁶ Irasirigu Pablo gajinū gapu wapikurā ūma merā Marīpu ĩūrō Moisés doredeade irigu waayupu. Pupu Marīpūya wiigue ŋājāa, Pablo paíre ārīyupu: “Su semana duyaá, gua Moisés doredeade iri odoburo. Gua odorinū āārīmakū,

guaku waimurā ejorārē āirīrākoa. Marīpu iūrō ĩgūsārē wējē soepeoka! āirīrā!” āriyupu.

²⁷ ĩgūsā Moisés doredeare iri odoburipoe Asia marā judío masaka Pablora Marīpuya wiigue āārīgūrē iāñurā. Irasirirā gajirārē iri wii āārīrārē ĩgū merā guamakū iri, Pablora ñeā, āsū āri gaguinīñurā:

²⁸ —Guayarā Israel bumarā, guare iritamuka! ĩta āārīmi, āārīpereroguerē marīrē ñerō āri werenīgorenagū. “Judío masaka ñegorama. Moisés doredea wajaáa. I wiide ñegorāa”, āri buegorenami masakare. Gajire griego masakare i wiigue āiñajāgū ñerō irigu yāmi i wiire, āriñurā.

²⁹ Pablo iro dupiyuro Trófimo merā makāgue āārīmakū iānerā āārīsīā, Pablo ĩgūrē Marīpuya wiigue āiñajāgū irikumi, āri gūñañurā. Trófimo Efesomu judío masakū āārībi āariyupu. Irasiro ĩgūnorē iri wiiguere ñajāmasīña marīyuro.

³⁰ Pablora weresā gaguinīmakū pérā, iri makā marā āārīpererā buro guañurā. Irasirirā ũmañajāa, Pablora ñeā tāāwiria, iri wii makāpurore mata biakōāñurā.

³¹ ĩgūsā Pablora wējēmurā iriripoe gajirā surara opuguerē wererā waañurā. ĩgū purogue eja: “Āārīpererā Jerusalén marā nerē, buro guari merā gaguinīrā iriama”, āri wereñurā.

³² ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, surara opu ĩgūyarā surarare, ĩgūsārē dorerādere siu needō, ĩgūsā merā Pablora wējēdwarā purogue ũmawāgāyupu. ĩgūsā eja-makū iārā, Pablora pánerā piriñurā.

³³ Surara opu purogue eja, ĩgūyarā surarare ĩgūrē ñeādore, pe kōmeda merā suadoreyupu. ĩgūsā sua odomakū iāgū, surara opu masakare sērēñayupu:

—¿Niño āārīrī ĩ? ¿Nasiriari, ĩgū musā irasirimakū? āri sērēñayupu.

³⁴ ĩgū irasū ārīmakū, masaka gapu: “Āsū iriami”, āri, gajirā gajirosū, gajirā gajirosū gaguinīmērēkōāñurā. ĩgūsā irasū gaguinīmakū, surara opu neō diaye pébiriyupu. Irasirigu ĩgūyarā surara āārīrī wiigue Pablora āiadoreyupu.

³⁵⁻³⁶ ĩgūsā irogue ĩgūrē āiñamakū iārā, wārā masaka: “Wējēkōāka ĩgūrē!” āri gaguinī, tuyañurā. Irasirirā surara ĩgūsāya wii makāpuro murīaro ejarā, Pablora āikōa murīañurā, masaka ĩgūrē wējērī, āirā.

Pablo masakare: “Neō ñerō iribea ya”, āri weredea

³⁷ Iri wiigue eja, ĩgūrē peresu irimurā iriripoe surara opu:

—Yū, mu merā wereníduakoa, āriyupu.

Pablo griego ya merā werenímakū pégu, surara opu gapu āriyupu:

—¿Mu griego yare masīrī?

³⁸ ¿Sōō āārādi, Egiptomu meta āārīrī mu? ĩgū romano marā oparā merā gāmekēāduga, wārā cuatro mil wējērīmasārē siu needō, masaka marīrōgue āiyupu. ¿ĩgū meta āārīrī mu?

³⁹ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Pablo yujuyupu:

—Yū, ĩgū meta āārā. Judío masakū āārā. Tarso, Cilicia nikū āārīrī makā deyoabu. Ubu āārīrī makāmu āārībea. Irasirigu merē sērēa. ĩsā masaka merā werenídoreka yare! āriyupu.

⁴⁰ ĩgū irasū ārīmakū pégu, surara opu: “Jāu, wereníka!” āriyupu. Irasirigu Pablo murīroge murīnugā, ĩgūya mojó merā masakare toeburo, āriḡū, irikeoyupu. ĩgū irasirimakū iārā, toekōāñurā. ĩgūsā toemakū, Pablo hebreo ya merā wereyupu ĩgūsārē:

22

1—Yaará, yu irideare musārē weremakū, ōārō péka! āriyupu Pablo.

2 Īgū hebreo ya merā werenímakū pérā, masaka toepereakōāñurā. Irasirigu Pablo ĩgūsārē āsū āri wereyupu:

3—Yu judío masakūta āārā. Cilicia nikū Tarso wāikuri makāgue deyoabu. Iro deyoadi āāríkeregu, ōō Jerusalén masābu. Gamaliel wāikugu buemi yure. Irasirigu marī ñekūsāmarārē Moisés doreri pídere ōārō masā. Irasirigu musā irirosūta yude Marīpu doredeare ōārō yāa.

4 Iripoeguere Jesúre bñremurārē ñerō iriunabu. Surāyerire wējēdorebu. Ūmarē, nomedere ñeā, peresu iriunabu.

5 Paía opu, āārīpererā judío masaka oparā yu ārīrīrē: “Irasūta iriunami”, āri weremasīma musārē. Īgūsāta yure su pū gojabosama marīyarā Damasco marārē Jesúre bñremurārē ñeādorerā. Irasirigu iri pū merā Jesúre bñremurārē ñeāgū waadibu, ōō Jerusalēgue ĩgūsārē āija peresu iribu.

Pablo ĩgū Jesúre bñremunugādeare weredeā

6 'Goeripoe āārīmakū, yu Damascogue ejabu iriripoe gūñaña marīrō āmugasi bñro kūmijūrō yu pñrore gosesiribu.

7 Irasū waamakū, yebague meēmejā, puḡu āsū āri werenímakū pébu. “Saulo, ĩnasirigu yure ñerō yāri mu?”

8 Īgū irasū ārīmakū pégu: “¿Noā āārīrī mu?” āri sērēñabu. Īgū gapu: “Yu, Jesús Nazaretmu mu ñerō iriguta āārā”, ārīmi yure.

9 Yu merā āārīnerā iri gosesiririre ĩgukakōāma. Irire ĩākererā, Jesús yure werenímakū pébirima.

10 Puḡu: “Yu opu, ĩnasirigukuri yu?” āri sērēñabu ĩgūrē. Īgū yure yujami: “Wāgānugā, Damascogue waaka! Iroque sugu āārīpereri yu mūrē iridoreburire mūrē weregukumi”, ārīmi.

11 Bñro kūmijūrō waadea yaa koyere neō deyomarīmakū irikubu. Irasirirā yu merāmarā yaa mojōgue ñeā, Damascogue āiāma.

12 Yu iro ejadero puḡu, Ananías wāikugu, Marīpñre bñremugū, Moisés doredeare ōārō irigu yure ĩāgū ejami. Īgū iro marā judío masaka āārīpererā bñremugū āārīmī.

13 Īgū yu puḡo ejanugāja: “Yaagu Saulo, mu dupaturi koye ĩāgukoa doja”, ārīmi. Īgū irasū ārīmakūta, dupaturi ĩābu doja. Irasirigu Ananías yu puḡo nímakū ōārō ĩābu.

14 Yu ĩāmasiadero puḡu, yure ārīmi doja: “Iripoegue Marīpu marī ñekūsāmarā bñremudi mūrē beyesiadi āārīmī, ĩgū dorerire ōārō iribure, ĩgū magūrē ñerī opabire ĩābure, ĩgū werenīrīrē pébure.

15 Irasirigu āārīpererā masakare mu ĩādeare, mu pédeare weregorenagukoa.

16 Dapagorare yoaripoe yúbirikōāka! Wāgānugā, deko merā wāiyedoreka, mu marī opu Jesúre bñremurīrē ĩmugā! Marīpñre: ‘Jesúre bñremua, irasirigu yu ñerō irideare kātika!’ āri sērēka, mu ñerō irideare kātiburo, ārīgū!” ārīmi Ananías yure.

Pablo judío masaka āārīmerārē Marīpu ĩgūrē buedoredeare weredeā

17 Puḡu Damascogue āārādi i makā Jerusalēgue dujajagu, Marīpñya wiigue ĩgūrē sērēgū waabu. Iroque kērō irirosū waarīre ĩābu.

18 Iroque Jesús yure deyoa, weremi: “Jerusalén marā yaare mu weremakū péduabema. Irasirigu murīgora gajirogue waaka!” ārīmi.

¹⁹ Īgū irasū ārimakū pégu, ĭgūrē āribu: “Y_u Op_u, Jerusalén marā y_u irideare ōārō masīma. Y_u judío masaka nerērī wiirigue āārīārē mūrē būremurārē ñeā pá, peresu iribu.

²⁰ Muya kerere weredi Estebārē ĭgūsā wējēmakū, ĭgūrē wējērāya surí wekamarē korebosabu. ‘Ōārō irirā, wējēma’, āri gūñabu”, āri werebu y_u Op_{ure}.

²¹ Y_u irasū ārimakū pégu, y_u Op_u weremi: “Yoarogue waaka! Judío masaka āārimērārē buedoreg_u iriug_ura mūrē”, ārimi, āri wereyup_u Pablo ĭgūsārē.

Surara op_u Pablo merā werenídea

²² Pablo: “Y_u Op_u Jesús judío masaka āārimērārē buedoreg_u iriug_ura”, ārīrīrē pérā, būro guarī merā gaguinīnūrā:

–Dapagorare ĭ āārīnemobirikōāburo. Dapagorata boaburo, āri gaguinīnūrā.

²³ Irasū āri gaguinīrā, ĭgūsāya surí wekamarē wējāsiri, nikūwera merā meēsiriñūrā.

²⁴ Irasirimakū ĭāgū, surara op_u ĭgūyarārē Pablōre ĭgūsāya wiigue āññajāadoreyup_u. Pablōre: “¿Nasirirā masaka mūrē guarī merā gaguinīrī?” āri masīduag_u ĭgūrē tārādoreyup_u.

²⁵ Irasirirā ĭgūrē sua, tārāmūrā iriripoe Pablo gap_u ĭgū p_{uro} nígārē surarare doregure āriyup_u:

–Y_u romano marāya nikūm_u āārā. Irasirirā weresārīrē beyerimasū y_{ure}: “Āsū iriami ñerō irig_u”, āri weresābirikeremakū, ubogorata tārāmasībea musā y_{ure}, āriyup_u.

²⁶ Īgū irasū ārimakū pégu, surarare doreg_u ĭgū op_{ure} wereg_u waayup_u:

–Ōārō pémasīka! “Romano marāya nikūm_u āārā y_u”, ārāmi. Irasirig_u ñerō iribirikōāka ĭgūrē! āriyup_u.

²⁷ Īgū irasū ārimakū, surara op_u Pablōre sērēñagū waayup_u:

–¿Diayeta romano marāya nikūm_u āārīrī m_u? Wereka y_{ure}!

Pablo gap_u ĭgūrē:

–ĭgūta āārā, āri y_uñyup_u.

²⁸ Surara op_u ĭgūrē āriyup_u:

–Y_u romanom_u āārīduag_u wāro niyeru wajaribu.

Pablo ĭgūrē āriyup_u doja:

–Y_u tamerā romanoma makāgue deyoabu. Irasirig_u deyoag_ugueta romanom_u āārīdi āārā y_u.

²⁹ Īgū irasū ārimakū pérā, ĭgūrē tārāboanerā gūi wiriakōāññūrā. Surara op_ude Pablo romanom_u āārīrīrē pégu, kōmedari merā ĭgūrē sua tārādoreadeare gūñagū, gūiyup_u.

Pablo judío masaka oparā p_{uro} āārīdea

³⁰ Irasirig_u gajin_u gap_u judío masaka Pablōre weresādeare masīduag_u, paía oparārē, gajirā āārīpererā judío masaka oparārē siiu neeōyup_u. ĭgūsā nerēmakū ĭāgū, Pablōre ĭgūsā sua dea kōmedarire kura, āi, ĭgūsā ĭūrō doboyup_u.

23

¹ Pablo judío masaka oparārē ĭābokatiññgāja, āsū āriyup_u:

–Yaarā, y_u okaro bokatiññūrō Marīp_u ĭūrō ōārō āārīrik_u, āri péñāa. Irasirig_u gūñarikuro marīrō āārīkōāa.

² Īgū irasū ārimakū pégu, paía op_u Ananías Pablo werenírīrē péduabi ĭgū p_{uro} āārīrārē ĭgūya disire pádoreyup_u.

³ Irasirigu Pablo Ananiare āsū āriyupu:

—Marīpu murē wajamoāgukumi gajirārē mu yure pádoreri waja. Mu irika-torikugu āārā. Yure: “Moisés doredeare tarinugāa”, āri iākeregu, mu gapu iri dorerire tarinugāa, gajirārē yure pádoregu, āriyupu.

⁴ Irasū ārimakū pérā, iro āārīrā āsū āriñurā Pablöre:

—Nerō āri werenibirikōāka paia opure Marīpu beyedire!

⁵ Īgūsā irasū ārimakū pégu, Pablo āriyupu doja:

—Yaarā, yu masībirakubu Īgū paia opu āārīrīrē. Masīgū irasū āribiriboakuyo. Marīpuya werenirī gojadea pūguere: “Mūsāya makā marā opure ñerō āri werenibirikōāka!” āri gojasūdero āārībū.

⁶ Irogue āārīrā: Saduceo bumarā, gajirā fariseo bumarā āārīñurā. Irasirigu Īgūsārē iāgū, Pablo busuro wereniyupu:

—Yaarā, yude fariseota āārā. Fariseo bumu magūta āārā. Irasirirā masaka boanerā masārīrē yu buremurī waja yure wajamoāduakoa, āriyupu.

⁷ Īgū boanerā masārīrē weremakū pérā, fariseo, saduceo bumarā merā gāme guaseonugāñurā. Irasirirā iri wiigüe suro merā āārānerā āārīkererā, gāme dukawariakōāñurā.

⁸ Saduceo bumarā: “Masaka boanerā masābirikuma. Marīpüre wereboerā marīkuma. Masaka boanerā yujupūrārīde marīkoa”, āri wererā āārīñurā. Fariseo bumarā gapu āārīpereri irimarē buremurā āārīñurā.

⁹ Irasirirā irimarē gāme guaseo, buro gaguinínugāñurā. Irasirirā surāyeri fariseo bumarā Moisés doredeare buerimasā wāgānugā, wereñurā:

—Masaku boadi, o Marīpüre wereboegu diayeta ñi merā wereniakumi. Irasirirā Īgūrē ñerō iriami, neō ārimasībea. Īgūrē wajamoārā, Marīpüre ñerō irirā iribukōāa marī, āriñurā.

¹⁰ Īgūsā buro gaguinimakū iāgū, surara opu gapu Pablöre gūisāyupu. “Īgūrē ñeā, tūāwējāsiribéokōābukuma”, āriĪgū, Īgūyarā surarare: “Pablöre āiaka, dupaturi marī āārīrī wiigüe!” āri iriyupu.

¹¹ Iri ñamita marī Opu Jesús Pablöre deyoa, wereyupu:

—Gūñaturaka! Gūibirikōāka! I makā Jerusalén marārē yaa kerere wereaderosūta Roma marādere weregu waaka! āriyupu.

Judio masaka Pablöre wējēduadea

¹² Gajinu gapu surāyeri judío masaka Pablöre wējēduarā nerē, āsū āriñurā:

—Dapagā merā neō baabiri, iiribirikōārā! Īgūrē wējēmerā uamerāta boarā! Īgūrē wējēbirimakū, Marīpu marīrē wajamoāburo, āriñurā.

¹³ Irasū āri werenirā cuarenta nemorō āārīñurā.

¹⁴ Pupu paia oparā, gajirā judío masaka oparā pūrogue wererā waañurā:

—“Dapagā merā neō baabirikōārā! Īgūrē wējēmerā uamerāta boarā! Īgūrē wējēbirimakū, Marīpu marīrē wajamoāburo”, ārābu, āriñurā.

¹⁵ Irasirirā musā, musā merāmarā oparāde ārikatori merā kere iriuka surara opuguerē! “Ñamigā Pablöre dupaturi Īgū irideare weremakū péduakoa”, ārika Īgūrē! Surara opu iri kerere pégu, Pablöre dōgüe āiwāgāridoregukumi. Irasirirā maague yūrā, Īgū dōrē ejaburo dupiyuro Īgūrē wējēmurā, āriñurā.

¹⁶ Pablo tīgō magū gapu Īgūsā irasū āri werenimakū péyupu. Irasirigu Pablöre surara āārīrī wiigüe āārīgūrē weregu waayupu.

¹⁷ Pablo irire pégu, sugu surarare siiu wereyupu:

—Ñi maamu mu opure gajino wereduayupu. Irasirigu Īgū pūrogue āiaka! āriyupu.

18 Īgū irasū ārīmakū pégu, surara Pablo tīgō magūrē Īgū opu p̄rogue āija, āriyupu:

—Pablo peresugue āārīgū yure ĩ maamurē m̄ p̄ro iriuami. Īgū murē gajino weregu aarīgū iriami, āriyupu.

19 Īgū irasū ārīmakū pégu, surara opu maamurē Īgūya mojōrē ñeā tūāwāgā, masaka péberogue sērēñayupu:

—¿Naásū āriḅu iriari m̄ yure?

20 Maamu gapu Īgūrē āriyupu:

—Judío masaka oparā murē Īgūsā p̄rogue Pablōre āiadorerākuma. Murē āsū āri wereniama: “Ñamigārē dupaturi Pablōre sērēñaduakoa Īgū irideare oārō masīmurā”, ārikatorākuma.

21 Irasirigu Īgūsārē yajubirikōāka! Ūma cuarenta nemorō maague Pablōre wējēmurā duriri merā yūsiamā. “Dapagā merā neō baabirikōārā! Īgūrē wējēmerā uamerāta boarā! Īgūrē wējēbirimakū, Marīpu marirē wajamoāburo”, ārāma, āri wereyupu maamu surara opure.

22 Īgū irasū ārīmakū pégu, surara opu gapu:

—Waaka doja! Irire gajirārē neō werebirikōāka! āriyupu Īgūrē.

Surara opu Pablōre Félix p̄rogue iriudea

23 Maamu waadero p̄ru, opu pērā Īgūyarā surarare dorerārē siu wereyupu:

—Yaarā surarare doscientos gubu merā waamurārē, setenta caballu weka peyamurārē, doscientos sarerī yuku oparādere Cesareague waamurārē Īgūsāyare āmudorerā waaka! Īgūsā āmu odomakū, dapagā ñami nueve āārīmakū, Īgūsārē siiuaka!

24 Pablo peyamurā caballuadere āmubosaka! Irasirigu oārō waagukumi. Oārō pírā waaka, Īgūrē opu Félix p̄ro Cesareague! āriyupu surara opu Īgū dokamarārē.

25 Irasū āri odo, Félire su papera pū āsū āri gojayupu:

26 Yu, Claudio Lisias, murē opu Félire yu buremugūrē oādorea.

27 Judío masaka ĩ Pablo wāikugure ñeā, wējēadima. Īgū romano marā nikūmu āārīrē masīgū, yu gapu Īgūrē Īgūsā wējēboardire yaarā surara merā wijatagu ejabu.

28 Irasirigu Īgūrē Īgūsā weresādeare masīduagu judío masaka oparā p̄ro āijabu.

29 Judío masakaya doreri ditare Īgū tarinugādea waja Īgūsā weresāmakū pégu, Īgūrē peresu iribiribu. Ñeéno waja wējēmāsīña marību Īgūrē.

30 Irasirigu judío masaka Īgūrē wējēkōārā, ārīrī kerere pégu, m̄ p̄rogue iriua. Īgūrē weresānerā m̄ p̄rogueta waa, murē weresārā waaburo, āriḅu Īgūsārē. Iropata āārā, āri gojayupu surara opu Félire.

31 Irasirirā surara Īgūsā opu doreaderosūta iri ñami merā Pablōre Antípatris wāikuri makāgue āiāñurā.

32 Gajinu gapu surara gubu merā waanerā iro merāta Īgūsā āārīrī wiigue gāme dujáakōāñurā. Caballua weka waanerā dita Pablōre Cesareague āi tariañurā.

33 P̄ru Cesareague Pablōre āija, surara opu Īgū iriudea pūrē Félire wiañurā. Irasirirā Pablōre Félix p̄rogueta pikōāñurā.

34 Félix iri pūrē bueña odo, āsū āri sērēñayupu:

—¿Dií nikūmu āārīrī ĩ?

—Cilicia nikũmu ããrĩmi, ãrĩ yũjuñurã.

³⁵ Félix Pablore ãrĩyũpũ:

—Murẽ weresãnerã õõrẽ ejamakũ, mu wererire pẽgura, ãrĩyũpũ.

Irasũ ãrĩ odo, opũ Herodes dagũya wiigue Pablore pí, ãgũyarã surarare koredoreyũpũ.

24

Pablore Félix ãũrõ weresãdea

¹ Su mojøma nurĩ tariadero pũgũ, paía opũ Ananías Cesareague waayũpũ. ãgũ merã gajirã judío masaka oparã, gajigũ masakare werenĩbosarimasũ Tértulo wãikũgũde opũ Félire Pablore weresãrã waañurã.

² Pablore ãgũsã nerẽrõgue ãijamakũ, Tértulo ãgũrẽ Félire ãsũ ãrĩ weresãnũgãyũpũ:

—Gua opũ, wãri masĩrĩ merã gũare i nikũ marãrẽ doregũ ããrã mu. Mu doreri merãta i nikũ õãrĩ gorawayuro yãa. Gãmekẽãrõ marĩrõ õãrõ ããrĩkõãa.

³ Irasirirã gũa ããrĩperero marãgue mu merã õãrõ usũyãa.

⁴ Yoaripoe mu merã werenĩbirikoa. Irasirigũ yũ mu merã mérõgã werenĩmakũ pẽka dapa!

⁵ Gũa ire weredũakoa murẽ. ãrĩ Pablo wãikũgũ gũare garibotarimi. ããrĩpereri nikũgue judío masakare guari merã gaguinĩ, ãgũsã basi gãme dukawarimakũ irigorenami. “Nazarenos” wãikũri bumarã opũ ããrĩmi.

⁶ Marĩpũya wiire ãgũ ñerõ iridũamakũ ããrã, ãgũrẽ peresu irimurã ñeãbu, gũa judío masakaya dorerire ãgũ tarinũgãrĩ waja ãgũrẽ wajamoãduarã.

⁷ Gũa irasiridũamakũ ããgũ, surara opũ Lisias wãikũgũ gapũ gũa pũro eja, ãgũrẽ turaro merã êmakõami.

⁸ Pũrũ Lisias, gũa ãgũrẽ weresãnerãrẽ mu pũrogue iriuami. ãgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, õõgue aarabu. Mu basita ãgũrẽ sërẽñagũ, ããrĩpereri gũa ãgũrẽ weresãrĩrẽ ãiyeta ãrĩma, ãrĩgũkoa, ãrĩyũpũ Tértulo Félire.

⁹ Gajirã judío masaka iro ããrĩrãde: “Tértulo ãiyeta werenĩmi”, ãrĩñurã.

¹⁰ ãgũsã irasũ ãrĩmakũ pẽgu, opũ Félix Pablore mojø merã irikeo, were-doreyũpũ. Pablo ãrĩyũpũ ãgũrẽ:

—Wãri bojori i nikũ marãrẽ mu dorerire õãrõ masĩa yũ. Irasirigũ yaamarẽ usũyari merã murẽ weregura.

¹¹ Pe mojøma pere su gubu peru pẽrẽbejarinurĩta taria, yũ Jerusalẽgue Marĩpũre bũremugũ ejadero pũgũ. Irire ãiyete masĩduagũ, gajirãrẽ sërẽñaka!

¹² Yũ iri makãgue ããrĩmakũ, yũre weresãnerã yũ gajirã merã guaseomakũ neõ ããbirama. Marĩpũya wiire, judío masaka nerẽrĩ wiiriguedere, noó gajiro iri makã marãrẽ gua gaguinĩmakũ iribirabu.

¹³ Irasirirã yũre weresãnerã: “Ãsũ iriami, irasirigũ waja opami”, ãrĩmasĩbema.

¹⁴ Murẽ gaji gapũre weregura. Gũa ñekũsãmarã Marĩpũre, Moisés doreri pídeare, Marĩpũya kerere weredupiyunerã gojadeare bũremuderosũta yũ bũremua. Irire bũremukeregũ, Jesús buedeaderẽ bũremua. Yũre weresãnerã: “Jesús bueada ãrĩkatori ããrã”, ãrĩ werenĩma.

¹⁵ ãgũsã: “Marĩpũ ããrĩpererã masaka boanerãrẽ õãrãrẽ, ñerãdere masũgũkumi”, ãrĩ gũñarõsũta yũde gũñãa.

¹⁶ Irasirigũ yũ Marĩpũ ãũrõ, masaka ãũrõdere yũ turaro bokatĩũrõ õãrõ iridũakoa.

17 'Yaa makā Jerusalērē yu wiriadero p̄ru, wári bojori gajirogue naagorena, p̄ru irogueta dujáabu. Irogue eja, yaarā boporārē niyeru sīgū ejabu. Irogue āārīgū, Marīpu iūrō waibure soepeoduadibu īgūrē buremugū.

18 Marīp̄ya wiigue waa, īgū iūrō Moisés doredeare yu iriripoe judío masaka Asia marā yure bokajama. Yu merā gajirā masaka mērāgā āārīmā. Neō īgūsārē gua gaguinimakū iribiribu.

19 Judío masaka Asia marā yu Marīp̄ya wiigue irideare īānerā, yure: “Nērō iriami”, ārī weresāduarā, ōōgue mu iūrōgue weresārā aariburo.

20 Īgūsā aaribirimakū, judío masaka oparā ōōgue āārīrā yu īgūsā oparārē wereadeare péanerā: “Āsū āārā”, ārī weresāduarā, weresāburo.

21 I tamerārē yure weresāmasīma. Yu īgūsā merā āārīgū, buro turaro merā: “Boanerā masārākuma”, ārīdea waja yure wajamoōduakoa”, ārību īgūsārē, ārī weryupu Pablo Félire.

22 Īgū irasū ārīmakū pégu, Félix gapu Jesúre buremurā iririkarire ōārō masīsā, āsū ārīyupu Pablōre:

—Iropata pégu. Surara opu Lisias ejadero p̄ru, mūrē yu iriburire weregukoa, ārīyupu.

23 Irasū ārī odo, Pablōre koregure: “Peresugue ōārō koreka īgūrē! Iri wiigueta naáa āārīkōāburo. Īgū merāmarā īgūrē iritamuduamakū kāmubirikōāka!” ārīyupu.

24 Yoaweyaripoe tariadero p̄ru, Félix īgū marāpo judío masako Drusila wāikugo merā eja, Pablōre āiridoreyupu, Jesucristore īgū buremurīrē werekakū péduarā.

25 Pablo īgūsārē āsū ārīyupu: “Marīpu masakare diayemarē irimakū, īgūsā basi nērō iriduare iribirimakū gāamemi. I ūmu peremakū, Marīpu āārīpererā nērārē wajamoōgukumi”, ārī weremakū, Félix gapu péguka, gūi, “Waaka!” ārīyupu īgūrē:

—Gajipoe yure gajino moārī marīmakū siugura doja mūrē, ārīyupu.

26 Félix irasū ārīkeregu: “Pablo yure niyeru siburo”, ārīgū, īgū merā weniīgū wári īgūrē siunayupu. “Gajipoe irigu niyeru sīmakū īgūrē wiubukoa”, ārī gūñadiyupu.

27 Pe bojori p̄ru, Porcio Festo wāikugu Félire gorawayugu, opu ñajāyupu. Irasirigu Félix gapu īgū opu āārīrīrē wirigu, judío masaka merā ōārō āārīduagu, Pablōre peresugueta āārīdorekōāyupu dapa.

25

Pablo, Festo merā weniidea

1 Hrenu īgū opu āārīrī ñajādero p̄ru, Festo Cesareague āārādi, Jerusalēgue waayupu.

2 Īgū irogue ejadero p̄ru, paía oparā, gajirā judío masaka oparā Pablōre īgūsā weresādeare Festoguere wererā waañurā.

3 Īgū puro eja, turaro merā: “Gware iritamuka! Pablōre ōō Jerusalēgue āiridoreka!” ārī sērēñañurā. Īgūsā īgūrē maague aarigúre: “Wējēkōārā!” ārī āmuyusiadiñurā.

4 Festo gapu īgūsārē yujuyupu:

—Pablo Cesareague peresu āārīmi dapa. Mērōgā p̄ru irogue goe-dujáagukoa doja.

⁵ Pablo ñerō iririkugũ ããrĩmakũ ããrã, masã oparã Cesareague yũ merãta waa, ãgũrẽ weresãrã waaburo, ãrĩyupũ.

⁶ Irasirigũ Festo su semana pere, gaji semana urenũ waaró merã Jerusalẽgue ããrãdi Cesareague goedujãkõãyupũ. ãgũ dujajadero purũ, gajinũ gapũ weresãrĩrẽ beyeri wiigũ waayupũ. Iro eja, opũ doarogue doa, Pablora ãrĩdoreyupũ.

⁷ Pablo irogue ejamakũ ããrã, judío masaka Jerusalén merã aaranerã ãgũ purũ waa ejanugã, ãgũrẽ wãri ñerĩ weresãdiñurã. Irasũ ãrĩ weresãkererã: “Ãsũ irimakũ ããbũ”, neõ ãrĩmasĩbirĩñurã.

⁸ Purũ Pablo ãgũ irideare wereyupũ:

—Judío masaka dorerire, Marĩpũya wiima dorerire, romano marã opũ doreridere neõ tarinugãbiribũ yũ, ãrĩyupũ.

⁹ Festo gapũ judío masaka merã õãrõ ããrĩduagũ, Pablora sãrẽñayupũ:

—¿Jerusalẽgue waadũakuri? Irogue mũ irideare yũre weremakũ, ãgũsã murẽ weresãdeare weremakũ pẽduakoa, ãrĩyupũ.

¹⁰ ãgũ irasũ ãrĩmakũ, Pablo yũjũyupũ:

—Yũ õõ romano marãrẽ weresãrĩrẽ beyerogue ããrĩsãã. Irasirigũ Jerusalẽguere waadũabirikoã. Õõta yũre irire beyero gããmeã. Judío masakere neõ ñerõ iribiribũ. Mũ irire õãrõ masĩkoa.

¹¹ Yũ ñerõ iridi tamerã: “Yũre wẽjẽbirikõãka!” ãrĩbiriboakuyo. ãgũsã yũre ãrĩkatori merã weresãdea ããrĩmakũ, neõ sugũ opũguere wiamasĩña mãã. Yũ irideare romano marã opũre beyemakũ gããmekoa, ãrĩyupũ Pablo Festore.

¹² ãgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgũ, Festo ãgũ merãmarã merã werenĩ odo, Pablora ãrĩyupũ doja:

—Mũ irideare romano marã opũre weredũamakũ, ãgũ purogue iriugũra murẽ, ãrĩyupũ.

Pablo, opũ Agripare weredeã

¹³ Yoaweyaripoe purũ Festo opũ ñajãdero purũ, Judea marã opũ Agripa wãikugũ, ãgũ tĩgõ Berenice merã Cesareague Festore õãdorerã waañurã.

¹⁴ Agripa irore yoaripoe ããrĩmakũ, Festo Pablora ãgũsã irideare wereyupũ ãgũrẽ:

—Õõrẽ sugũ ããrĩmi Féliz peresu iridi.

¹⁵ Yũ Jerusalẽgue ããrĩmakũ, paia oparã, gajirã judío masaka oparã ãgũrẽ yũre weresãrã ejama. “ãgũ ñerõ iridea waja wẽjẽdoreka!” ãrĩ sãrẽma yũre.

¹⁶ Yũ gapũ: “Gua romano marã ubugorata gajirãrẽ neõ wẽjẽdorebeã. Irasirirã sugũ masakũre weresãnerã ãgũsã weresãdi merã weresãrĩrẽ beyerimasã ãũrõ gãme werenĩbirikererã: ‘Wẽjẽkõãka!’ ãrĩmasĩbema”, ãrĩ yũjubũ.

¹⁷ Irasirigũ ãgũrẽ weresãnerã yũ merã õõgue ãgũsã ejadero purũ, yooboro marĩrõ gajinũ gapũ weresãrĩrẽ beyeri wiigũ waabũ. Iro eja, opũ doarogue doa, ãgũsã weresãdire ãrĩdorebũ.

¹⁸ ãgũ yũ purũ ejamakũ ããrã, ãgũrẽ weresãnerã wãgãñugãma. ãgũsã wãgãñugãmakũ ããgũ: “ãgũ ñerĩ irideare wãri weremurã yãma”, ãrĩ gũñadibũ. ãgũsã gapũ: “ãgũ ñerĩ irimakũ ããbũ”, ãrĩ neõ weremasĩbirima.

¹⁹ Judío masaka buremurĩ ditare weresãma. “Jesús wãikugũ boa, purũ masãdi ããrĩmĩ”, ãgũ ãrĩdea waja weresãma ãgũrẽ.

²⁰ Nasirimasĩbirisã, ãgũrẽ sãrẽñabũ: “¿Jerusalẽgue mũde yũ merã waadũakuri? Irogue yũ merã waasãã, mũ irideare wereaso yũre”, ãrĩbũ ãgũrẽ.

21 Y_u irasū āřīmakū pégu: “Iroguere waaduabirikoa, Romano marā opu garure y_u irideare weregu waaduakoa”, āřīmi. Irasirigu y_u garu ĩgūrē ōōta pikōāb_u dapa. “Y_u mūrē iriumakū, romano marā opu Augusto p_uro waagukoa mu”, āřību ĩgūrē, āřī wereyupu Festo Agripare.

22 Agripa Festore āřīyupu:

—Y_ude ĩgū weremakū péduakoa.

—Jāu, űamigāta ĩgūrē pégukoa mu, āřīyupu.

23 Gajinu garu Agripa, ĩgū tĳō Berenice merā iri makā marā nerērĳ taribugue waañurā. Iroguere űajārā, oparā sāñarĳ suri merā űajāñurā. Gajirā surara oparā, iri makā marā oparāde ĩgūsā merā űajāñurā. ĩgūsā nerēadero p_uru, Festo Pablora āřīdoreyupu.

24 Pablo ĩgūsā p_uroguere űajājamakū, Festo iro āāřīrārē āřīyupu:

—Opu Agripa, āāřīpererā i taribugue nerēanerā ōārō péka y_ure! Wārā judío masaka Jerusalén marā, i makā marāde ĩrē weresāma y_ure. “Wĳĳkōāka ĩgūrē!” āřī gaguinīma.

25 ĩgūsā irasū āřīkeremakū, y_u garu ĩgūsā ĩgūrē wĳĳrō gāāmea, āřīrĳ wajare bokabiribu. Irasirigu opu Augustore ĩgū irideare weregu waaduakoa, āřīmakū: “ĩgū p_uroguere iriugura”, āřī gūñabu.

26 Y_u garu ĩgūrē ĩgūsā weresādeare ōārō masĳbirisā, opu Augustore irimarē gojabiribu dapa. Irasirigu ĩgūrē āřīdoreabu, ĩgū irideare masā péuro weredoregu. Opu Agripa, ĩgū irideare weremakū mu p_uadero p_uru, ĩgūrē sērēña, p_uru y_u ōārō gojagukoa pama marĳ opu Augustore.

27 Sug_u masakure ĩgū řerō irideare masĳbirikererā, marĳ opu Augusto p_uroguere iriumasĳña máa. ĩgūrē weresādeare ōārō masĳbirikererā ĩgūrē iriurā, ubugorata iriubukoa, āřīyupu Festo Agripare.

26

Pablo Agripare werede

1 Irasirigu Agripa Pablora:

—Wereka y_ure mu irideare! ĩgūsā mūrē weresādeare mu y_ujumakū péduakoa, āřīyupu.

ĩgū irasū āřīmakū pégu, Pablo ĩgūya moĳrē soemu, ĩgū irideare werenūgāyupu:

2—Opu Agripa, dapagorare mu y_ure weredoremakū, buro usuyāa. Irasirigu y_u irideare, judío masaka y_ure weresādeare āāřīpererire mūrē wereguera.

3 Gu_a judío masaka iririkurire gu_a gāme werenĳřdere ōārō masĳkoa. Irasirigu bopoñarĳ merā y_u weremakū, ōārō péka!

Pablo Jesúre buremuburi dupiyuro ĩgū āāřīrĳdeare werede

4'Āāřīpererā judío masaka yaa nikū marā, Jerusalén marāde y_u majĳĳgueta ĩgūsā merā āāřīdeare masĳma.

5 Y_u maamūgueta fariseo bum_u āāřīdi āāřīb_u. Mūrē irire wereduarā, weremasĳma. Āāřīpererā gu_a judío masaka watopeguere fariseo bumarā gu_a buremurĳrē gajirā nemorō ōārō yāma.

6 Marĳu gu_a řekūsāmarārē masaka boanerārē masūguera, āřīdeare y_u buremurĳ waja y_ure weresārā ōōguere iriuma wajamoāburo, āřīrā.

7 Gu_a judío masaka, Israel bumarā pe moĳōma pere su gubu peru pĳrēbejari buri marāgora, Marĳu marĳ boadero p_uru masūburire usuyari merā yūa.

Irasirirā ūmurī, űamirī Marīp̄ure b̄uremunikōāa. Op̄u Agripa, ḡua irire yūkeremakū, surāyeri judío masaka weresāma yu irire b̄uremurī waja.

⁸ Musā gap̄u, űnasirirā Marīp̄u boanerārē masūburire b̄uremuberi?

Pablo Jesúre b̄uremurārē ĩgū ñerō iriunadeare weredea

⁹ Iripoegue Jesús Nazaretm̄urē b̄uremurārē yu bokatūūrō ñerō irid̄uadib̄u.

¹⁰ Jerusalēguere paía oparā dorero merā wārā Jesúre b̄uremurārē peresu irib̄u. Irasiriḡu oparā ĩgūsārē wējēdoremakū, yude neō kām̄utabirib̄u.

¹¹ Āārīpereri ĩgūsā nerērī wiirigue ñajāa, Jesúre b̄uremurārē ñerō iriunab̄u, ĩgūrē b̄uremurīrē piriburo, ārīgū. ĩgūsā merā b̄uro guab̄u. Gaji makārīguedere irasūta ñerō irigorenab̄u.

Pablo Jesúre b̄uremunugādeare weredea

¹² Irasiriḡu Damascogue Jesúre b̄uremurārē ñerō iriḡu waadib̄u, paía oparā yure: “Ḡua dorero merā waaka!” ārīmakū pégu.

¹³ Op̄u Agripa, yu maague waamakū, āsū waab̄u. Goeripoe āārīmakū, ūm̄ugasiḡue abe ūm̄um̄u gosero nemorō gosesirib̄u yu p̄uro, yu merā waanerā p̄urodere.

¹⁴ Ḡua āārīpererā yebague meémejāb̄u. Suḡu yure hebreo ya merā werenīmakū péb̄u. “Saulo, űnasiriḡu yure ñerō yári mu? Mu yure ñerō iriḡu, mu basita ñerō yáa”, ārīmi yure.

¹⁵ ĩgū irasū ārīmakū pégu, yu gap̄u: “űNoā āārīrī mu?” ārī sērēñab̄u. Marī Op̄u gap̄u āsū ārīmi: “Yu, Jesús, mu ñerō iriḡuta āārā.

¹⁶ Wāgān̄ugāka! Yu m̄urē deyoa, yure moāboegu āārīburo, ārīgū. Irasiriḡu mu yure ĩadeare, p̄uruḡue yu m̄urē ĩmuburidere gajirārē weregukoa.

¹⁷ Yu m̄urē judío masaka āārīmerārē buebure iriuḡu. Judío masaka, judío masaka āārīmerāde m̄urē ñerō irimakū wijatagura.

¹⁸ Yu m̄urē judío masaka āārīmerārē buedoregu iriuḡukoa, yaa kerere masīburo, ārīgū. Irasirirā ñerīrē pirīrākuma. Koye ĩāpāmerā, naĩtīārōgue āārīrā irirosū āārībirikuma. Boyorogue āārīrā irirosū āārīrākuma. Wātī ĩgūsā op̄u āārībirikumi pama. Marīp̄u gap̄u ĩgūsā Op̄u āārīgukumi. Irasiriḡu, ĩgūsā yure b̄uremumakū ĩgū, Marīp̄u ĩgūsā ñerī irideare kātīgukumi. ĩgūsārē ĩgūyarā āārīmakū iriḡukumi”, ārīmi Jesús yure.

Pablo, Jesús dorerire yuj̄udea

¹⁹ Op̄u Agripa, ūm̄ugasiḡue Jesús yure werenīdeare tarinugābirib̄u.

²⁰ Irasiriḡu Damasco marārē ĩgūya kerere werep̄urorib̄u. P̄uru Jerusalén marārē, āārīpereroḡue Judea marārē wereb̄u. Judío masaka āārīmerādere wereb̄u. “Musā ñerō irideare bujawere, musā gūñarīrē gorawayuka! Marīp̄u gāāmerī gap̄ure irika! Irasirirā musā gūñarī gorawayuadeare ĩmurākoa”, ārī bueb̄u ĩgūsārē.

²¹ Yu irire buedea waja judío masaka Marīp̄uya wiiḡue yu āārīgūrē ñeā wējēduarā irima.

²² ĩgūsā irasirikeremakū, Marīp̄u gap̄u yure iritamunikōāmi. Irasiriḡu āārīpererā oparārē, ubu āārīrādere yu ĩgūya kerere wererire neō piribe. Iripoegue Moisés, gajirā Marīp̄uya kerere weredupiyunerā, p̄uruḡue āsū waarokoa, ārīdeare werea. Āsū ārī gojanerā āārīmā:

²³ “Cristo, Marīp̄u iriudi b̄uro ñerō tarīgukumi. ĩgū boadero p̄uru, ĩgūta masāp̄uro, neō dupaturi boabirikumi. Irasiriḡu ĩgū masakare taugu āārīrīrē

judío masakare judío masaka ããrĩmerãdere masĩmakũ irigukumi”, ãrĩ gojanerã ããrĩmá, ãrĩ wereyupũ Pablo Agripare.

Pablo Agripare: “Jesúre bũremuka!” ãrĩ weredeá

²⁴ Īgũ irasũ ãrĩripoeta Festo gaguiniyupũ:

—Pablo, mirẽgũ yáa. Wári buetarisĩã, mirẽrĩmasũ waáa, ãrĩyupũ.

²⁵ Pablo gapũ Festore ãrĩyupũ:

—Yũ opũ, mirẽbea. Yũ wereri diayeta ããrã. Irasirigũ ire gopeyaro merã werea.

²⁶ Opũ Agripa gapũ, yũ wereri ããrĩpererire õãrõ masĩkumi. Irire masĩa yũ. Irasirigũ Īgũrẽ gũiro marĩrõ werea. Yũ Jesúyare weregũ, yayerogue werebea, ãrĩyupũ Pablo Festore. Irasũ ãrĩ odo, ãsũ ãrĩyupũ Agripare:

²⁷ —Opũ Agripa, Marĩpũya kerere weredupiyunerã gojadeare bũremua mũ. Mũ irire bũremurĩrẽ masĩa yũ, ãrĩyupũ.

²⁸ Agripa Īgũrẽ yũjuyupũ:

—Iropagã werekeregũ, ¿yũre Jesúre bũremumakũ iridũari? ãrĩyupũ.

²⁹ Īgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, Pablo yũjuyupũ Īgũrẽ:

—Jesúyare wári, o mérégã weregũ, mũsã ããrĩpererãrẽ yũ irirosũ Īgũrẽ bũremumakũ gããmea. Marĩpũguere irire sêrêbosáa. Yũ peresugue ããrĩgũ irirosũ mũsã ããrĩmakũ tamerãrẽ gããmebea, ãrĩyupũ.

³⁰⁻³¹ Īgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, Agripa, Festo, Benenice gajirã Īgũsã merã doanerãde wãgãnũgã, gaji taribugue waa, Īgũsã basi ãsũ ãrĩ gãme werenĩñurã:

—Īgũrẽ i waja wẽjêrõ gããmea, ãrĩrĩ máa. I waja peresu iriro gããmea, ãrĩrĩde máa, ãrĩ gãme werenĩñurã.

³² Irasirigũ Agripa ãsũ ãrĩyupũ Festore:

—Pablo romano marã opũre yũ irideare weredũakoa, Īgũ ãrĩbirimakũ, marĩ Īgũrẽ peresugue ããrĩgũrẽ wiukõãboakuyo, ãrĩyupũ.

27

Pablöre Romague iriudea

¹ Irasirirã Pablöre, gajirã peresu ããrĩrãdere doódiru merã Italia nikũma makã Romague gũa merã iriuma. Julio wãikũgũ surara opũdere iriuma Īgũsãrẽ koredorerã. Īgũsã romano marã opũ Augusto wãikũgũyarã surara ããrĩmá.

² Gũa Adramitio wãikũri makã marãya doódiru Asia nikũma perague waadiru merã waabũ. Gajigũ Aristarco wãikũgũ Macedonia nikũma makã Tesalónica wãikũri makãmũde gũa merã waami.

³ Gajinũ gapũ Sidón wãikũri makãma perague ejabu. Irogue ejadero pũrũ, Julio Pablöre bopoñari merã iã, Īgũrẽ Īgũ merãmarã pũro naadoregũ iriumi, Īgũsã Īgũ gããmerĩrẽ sĩburo, ãrĩgũ.

⁴ Gũa iri makãgue ããrãnerã doódiru merã waamakũ, bũro mirũ gũare gajipãrẽgue wẽjãputaribujubu. Irasirirã Chipre wãikũri nũgãrõ kũgapũ dujamakũ taribu. Iro gapũ mirũ wẽjãpubiriveyabu.

⁵ Ciliciare, Panfiliadere taribu. Pũrũ Licia nikũma makã Mira wãikũri makãgue ejabu.

⁶ Gũa irogue ejamakũ, surara opũ gajiru doódiru bokajami. Iriru Alejandriague aaradiru, Italiague waaburidiru ããrĩbũ. Irasirigũ gũare irirugue ñajãdoremi.

⁷ Iriru merā waarā, mirū guare buro wējāpu kāmumakū, yoaripoe yoobobu. Buro ñerō tariri merā waa, Gnido wāikuri makā bokatūūrō ejabu. Irore gna tarimakū, mirū dupaturi buro wējāpubu. Gna waaderoguere ejamasibiribu. Irasirirā Creta wāikuri nugūrōgue waa, Salmón wāikuri ñorōrē tariadero puḡu, mirū guare neō wējāputaribujubiribu pama.

⁸ Iri nugūrō turo taria, gariboretarianerāgue “Ōārī pera” wāikurogue ejabu. Iri pera Lasea wāikuri makā puogue āārībū.

⁹ Gna yoaripoe yooboadea waja puibu waaburo mérōgā dḡyabu. Irasirigu Pablo doódiru moārārē weremi:

¹⁰ —Péka! Marī dapagora waamakū, iru doódiru, doebiride dederbukoa. Marīdere mirīboama goegorāa, āārīdimi.

¹¹ Īgū irasū ārīkeremakū, surara opu Pablo wererire pébirimi. Doódiru opu, iri ru wejatugu wereri gapure bḡremami.

¹² Īgūsā ejadea pera gapu puibu tamumakū, ñegorayuro. Irasirirā: “Fenice wāikuri makāgue waakōādorea. Gajipoe irirā irogue puibu tamubukoa”, āārīma. Fenice, Creta nugūrōma makā abe ñajārō gapu āārīrī makā āārīyuro. Iri makāma pera gapure mirū wējāpubiriweyayuro.

Wádiyague buro mirū waadea

¹³ Irasirirā sur gapu mirū wējāpuweyamakū ĩārā, doódiru moārā: “Ōārīnu āārīrokoa”, ārī gūñadima. Gna irirure ñajāa, Creta nugūrō turo waabu Fenicegue waadnarā.

¹⁴ Mérōgā puḡu buro mirū nordeste wāikuri aaribū.

¹⁵ Irasiriro guaya doódirure mirū wējāpubéokōābu. Mirū iro wējāpumakū gāme goromasibiru, mirū wējāpuro gaputa waabu.

¹⁶ Gna Cauda wāikuri nugūrōgā turogue ejamakū, mirū wējāpubiriweyabu. Irasirirā gna buro moātarianerāgue doódirumarū médiru kūmagārē ōārō tūāmu suapeobu. Iriru wádiru mirīmakū, Īgūsā ñajāburidirugā āārībū.

¹⁷ Irirugārē suapeo odo, wádirure pūgubudari merā sanemoma mirū merā waarīrī, āārīrā. Puḡu güi, Sirte wāikuri ĩmparo miēgue marīrē mirū āārīrī, āārīrā, Īgūsā mirū ñeārī gasiri suatúdea gasirire kuradijukōāma. Īgūsā kuradijuadero puḡu, mirū wējāpuro gaputa waabu.

¹⁸ Gajinu gapu mḡārōta buro mirū wējāpumakū ĩārā, iriruma doebirire diague béobu.

¹⁹ Gajinu gapudere iriruma āārīrīrē diague béobu.

²⁰ Yoaripoe ĩpirinurī āārīmakū, abe umumu, neñukāde neō deyomarīma. Buro mirū wējāpubu dapa. Irasirirā: “Iro diaye waakōāa”, ārī masīña marību guare. “Mirī boakōārākoa”, ārī gūñabu.

²¹ Irasirigu yoaripoe gna baabirimakū ĩāgū, Pablo gna watopegue āārādi wāgānugā, āārīpererārē āārīmi:

—Mḡsā yu Cretague weredeare pémakū ōāgorabukuyo. Marī iro wirimerā, irure poyanorē, doebiridere dedebiriboakuyo.

²² Irasirirā dapagorare yu weremakū péka! Gūñaturaka! Güibirikōāka! Neō sugu boabirikoa. Iru doódiru dita dederirokoa.

²³ Yu Marīpuaygu āārā. Īgūrē bḡremua. Dapagā ñami Īgūrē wereboegu yure deyoami.

²⁴ Āsū āārīmi: “Pablo, neō güibirikōāka! Mu romano marā opuḡe mu irideare werégukoa. Marīpu mḡrē maīrī merā ĩāgū, mu sērēaderosūta mḡrē, mu merāmarā irugue āārīrādere taugakumi”, āārīmi.

25 Irasirirā gūñaturaka! Marīpū Īgūrē wereboegu yure ārāderosūta waamakū irigakumi, āri buremua.

26 Irasiriro marīrē nūgūrōgue mirū wējāpumeéturokoa, āri weremi Pablo.

27 Su ñami, pe semana gua Cretare wiriadero parū, wádiya Adria wāikūdiya mirū buro wējāpuro gapūta waabu dapa. Ñami deko āārīmakū, doódiru moārā: “Marī nikūgue ejarā irisuyua”, āri ma.

28 Irasirirā pūgubudague kōmerūrē suatūdiyu keoñama. Īgūsā keoñamakū, treinta y seis metrogora ūkūābu. Mérōta waa, dupaturi keoñamakū, veintisi-ete metrogora ūkūābu.

29 Irasirirā ñami āārīyomakū, ūtāyerigue meétuabukoa, āri gūirā, āsū irima. Wapikūri majī kōme majīrīpare iriyaburigue pūgubudari merā suatūadeare wejaturu gapū meéyoma irirure tūāñeāpauburo, āri rā. Irasiri odo: “Murīgora boyoro gāāmeadāa”, āri gūñarikuma.

30 Iri ñamita irirure moārā gapū duriduarā irima. Irasiri gaji kōme majīrīrē wejadupiyuro gapū meéyomurā yāa, ārikato, doódirumarū médirugārē āidiju, iriru merā duriduarā irima.

31 Īgūsā duriduumakū Īgū, Pablo surara opure Īgūyarā suraradere weremi: —Īsā iru moārā médirugā merā waamakū, musā āārīpererā taribirikoa, āri mi.

32 Īgū irasū ārīmakū pérā, surara gapū médirugā Īgūsā suadeadarire ditiá, diague béokōāma.

33 Boyoburi dupiyuro Pablo Īgūsārē baadoregu, āsū āri mi:

—Pe semanagora waáa, musā baamerāta buro gūñarikuro.

34 Irasirigu tariduarā baaka! āri, buro sērēa. Neō sugū musā dederibirikoa. Musāya poadarire neō dederibirikoa, āri mi.

35 Irasū āri odo, Pablo pārē āi, āārīpererā iūrō Marīpure: “Mu merā usayāa”, āri, irire dukawa baami.

36 Īgū baamakū Īarā, Īgūsāde āārīpererā gūñatura baama.

37 Gua irirugue āārīrā āārīpererā doscientos setenta y seis gora āārībā.

38 Irasirirā Īgūsā āārīpererā baayapi, parū irirugue āārīrī, wári trigore diague béoma, kārāwāridiru dujaburo, āri rā.

Doódiru Īmparogue soemārībeja mirīdea

39 Boyoripoe doódiru moārā nūgūrōrē Īāboka: “Āsū wāikūri nūgūrō āārā”, āri Īamasībirima. Dupatūgūguere Īmparo āārīmakū Īarā: “Sōō buanumarā! Gajipoe irirā iro majābukoa”, āri ma.

40 Irasirirā kōme majīrīrē Īgūsā suadeadarire ditimeédijubéokōāma. Iri odo, wejadupabu wejaturi Īgūsā suadeadarire kurama. Parū iriru wejadupiyuro gapū āārīrī surī gasirore āiwāgūnūma mirū āiāburo, āri rā. Irasiriro Īmparo puro gapū numuabu.

41 Numua, wejadupiyuro gapū Īmparo ūkūāberogue soemārībejabu. Neō soebumasīna marību. Iriru wejaturu gapū makūrī pagari meétuamakū waari-akōābu.

42 Irasū waamakū Īarā, surara gapū āri ma:

—Iru mirīmakū, marī peresu irianerā bānumuā, duriakōābukuma. Irasirirā Īgūsārē wējēpeokōārā! āri werenīma Īgūsā basi.

43 Īgūsā opu gapū Pablro tauduagu: “Neō sugure wējēbirikōāka! Āārīpererā bāmasīrā mata nūgūrō turogue bānumuaka!” āri mi.

44 “Gajirā taboa majīrī merā, gaji iriruma waariadea majīrī merā payanu-muaka!” āri mi. Irasirirā āārīpererā iri merā bānumuā, oārō tariperekōābu.

28

Pablo, Malta wāikuri nūgūrōgue ejadea

1 Āārīpererā turogue majānūgādero pūru iri nūgūrōrē iāmasību. Malta wāikuri nūgūrō āārīdero āārībū.

2 Iri nūgūrō marā masaka guare oārō irima. Deko merēmakū, guare buro yusakubu. Irasirirā guare peame diubosa, sūmadorema.

3 Pablode pea bojoñajāri seagu waa, seatiāmi. Īgū seatiāripoe āña Īgū seadeague āārādi peame asiri guiwirigu, Pablode Īgūya mojōgue kūrīmeésiami.

4 Īgūrē kūrīmeésiamakū iārā, iri nūgūrō marā Īgūsā basi āsū ārī gāme werenīma:

–Ī masakare wējēdi āārīkumi. Īgū dia wādiyare tariadi āārīkeremakū, marī bremugō masakare wajamoādoreso Īgūrē okadorebirikumō, ārādima.

5 Pablo gapu āñarē peamegue wējāsiri meēpeokōāmi. Neō pūrīsūbirimi.

6 Irasirimakū iārā, iro marā gapu: “Bijjakōārokōa”, ārīma. Īgūrē bijibirimakū iārā: “Gūñaña marīō kōmoakōāgukumi”, ārīma doja. Yoaripoe Īgū pūrīsūbirimakū iārā: “Ī sugu āmūgasigue marā opu āārīkumi”, ārīma.

7 Gūa majādero puro iri nūgūrō marā opu Publio wāikūya nikū āārībū. Guare Īgūya wiigūe siuūami. Irasirirā gūa urenu Īgū merā āārīmakū, guare oārō irimi.

8 Publio pagu nimakūri yojo merā sirīgū Īgū kārīrōgue peyami. Irasirigu Pablo Īgūrē iāgū waa, Īgūya taribugue ñajāa, Marīpure sērē odo, Īgūya mojōrī merā Īgū weka ñapeo, taumi.

9 Īgūrē taumakū iārā, āārīpererā gajirā iri nūgūrō marā pūrīrikurā Pablo puro ejama. Īgūsā ejamakū iāgū, Pablo Īgūsādere taumi.

10 Īgū irasirimakū iārā, wāri gajino sīma, guare Īgūsā bremurīrē ĩmurā. Pūru gūa waaburi dupiyurogā āārīpereri gūa gāāmerī, gūa baaburidere doódirugue durisābosama.

Pablo Romague ejadea

11 Gūa iri nūgūrōgue urerā abe āārādero pūru, doódiru Alejandriague aaradiru merā waabu doja. Iri ru iri nūgūrōgue puibu tamudero āārībū. Iri ru wejadupiyurore pērā masaka bremurā Cástor, Pólux wāikurā keori weadea āārībū.

12 Gūa iri ru merā waa, Siracusa wāikuri makāma perague ejabu. Irore urenu āārībū.

13 Iri makārē wiriwāgā, iri nūgūrō turo taria, Regio wāikuri makāgue ejabu. Gajinu gapu gūa waaripoe gūa pūru gapu mirū wējāpuwāgāribu. Irasirirā gajinu gaputa Puteoli wāikuri makāgue ejabu.

14 Iroque gajirā Jesúre bremurārē bokajabu. Īgūsā guare: “Su semana gūa merā dujaka!” ārīmakū pērā, su semanagora Īgūsā merā dujabu. Pūru Romague waarā, maa merā waabu.

15 Gajirā Roma marā Jesúre bremurā gūa waarī kerere pērā, Apio wāikuri makāgue guare bokatīrā ejama. Iri makā doebiri duari makā āārībū. Pūru maague yoawayaro waaripoe naarā kārīrī wiiri, ure wii āārīrōgora gajirā guare bokatīrā ejama. Īgūsā bokatīrā ejamakū iāgū, Pablo usuyari merā Marīpure: “Mūrē usuyari sia”, ārī, siñajā gūñaturakōāmi.

16 Romague gūa ejadero pūru, surara opu peresu āārīrārē Pablo merā āānerārē iro marā peresu āārīrārē korerā opure wiami. Pablo gapure: “Suguta āārīduamakū oārokōa”, ārī, sugu surara Īgūrē korebure pīmi.

Pablo Roma marārē buedea

17 ʘrenu puu Pablo judío masaka oparārē iro āārīrārē siiu neeōmi. ʘgūsā nerēperemakū īāgū, āsū ārīmi:

—Yaarā, yu marīyarārē, marī nekūsāmarā iriunadeadere tarinūgābirikeremakū, Jerusalén marā yure ñeā, romano marā oparāguere wia, yure peresu irima.

18 Romano marā oparā gapu yure sērēña wiudhadima wējērō gāamea, ārīrī bokabirisīā.

19 Marīyarā judío masaka gapu neō yure wiudhabirima. ʘgūsā irasirimakū īāgū: “Romano marā opure yu irideare weredorerā iriuka!” ārī sērēbu. Irire sērēgū, yu gapu marīyarārē: “Ñerō irima”, ārī weresābiribu.

20 Irasirigū musārē ire werebu siiuabu. Marī judío masaka yoaripoe yūdi, marīrē taugu, Jesucristo āārīmi. Yu īgūrē b̄remurī waja peresugue i kōmeda merā suasūdi āārā, ārī weremi Pablo judío masaka oparārē.

21 ʘgūsā ʘgūrē ārīma:

—Neō su papera pū, marīyarā Judea marā, m̄yamarē gojadea pūrē ñeābea. ʘgūsā ōogue naarā ejanerāde murē neō ñerō ārī weresābirima. Gajirāde: “Ñerō irimi”, ārī werebirima guare.

22 I ditare masīa. Āārīpererogue marā masaka mu merāmarārē: “ʘgūsā bueri ñegorā”, ārī werenīma. Irasirirā mu buerire péduakoa, ārīma.

23 Irasirirā sunu irire werenīburinurē beye odo, waakōāma. Puu irinu ejamakū īārā, wārā masaka Pablo āārīrī wiigie ejama. Irasirigū boyoripoe āārīmakū, ʘgūsārē buenugādi, bueneākōāmi. Marīpu īgūyarārē doreri kerere buemi. Moisés gojadeare, Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeadere buemi, Jesúre b̄remuburo, ārīgū.

24 Surāyeri ʘgū buerire b̄remuma. Gajirā gapu neō péduabirima.

25 Irasirirā surosū gūñabiri, wirianokōāma. ʘgūsā wiriaripoe Pablo ārīmi:

—Ōāgū deyomarīgū Marīpuya kerere weredupiyugu Isaias merā marī ñekūsāmarārē diayeta weredi āārīmī. Āsū ārī weredi āārīmī:

26 Masakare āsū ārī weregu waaka: “ʘmuriku musā yaare pékererā: ‘Irasū ārīduaro irikoa’, ārī neō pémasībea. ʘmuriku yu ōārō iririre īakererā: ‘Irasū ārīduaro irikoa’, ārī neō īāmasībea”, ārī wereka ʘgūsārē!

27 Yaa werenīrīrē pémerā diayeta pémasībema. Irasirirā gāmpūrī pémerā, koye īāpāmerā irirosū āārīma. Irasū āārīmerā īāmasī, ōārō pémasībukuma. Irasirirā yu pémasīrī sīrīrē oparā yure b̄remubukuma. Irasirigū ʘgūsārē tauboakuyo, ārīdi āārīmī.✠

28 Irasirirā musā yure péduabiri waja dapagora merā Marīpu masakare tauri kerere judío masaka āārīmerā gapure wererā waarākoa. ʘgūsā gapu pérākuma, ārīmi Pablo judío masaka ʘgū puo nerēanerārē.

29 ʘgū irasū ārīmakū pérā, ʘgūsā basi b̄uro gāme turi wiriama.

30 Pe bojorigora Pablo iro marā ʘgūrē wayudea wiigie āārīmī. ʘgū iri wiigie āārīrī waja ʘgūsārē niyeru merā wajarinami. Iri wiigie āārīgū, ʘgūrē īārā ejanarārē usuyari merā bokatīrīñeānami.

31 Gūiro marīrō Marīpu ʘgūyarārē doreri kerere, Jesucristoya keredere buenami. Neō sugū ʘgūrē: “Buebirikōāka!” ārībirima.

Iropata āārā.

Lucas

ROMANOS

Pablo Roma marāre ðāðoredea

¹ Y_u Pablo, Jesucristore moāboegu āārā. Marīp_u y_ure ĩg_u masakare tauri kerere buedoreg_u beyepími.

² Iripoegue Marīp_u ĩg_uyare weredupuyunerārē iri kerere weredi āārīmi. Irasirirā irire ĩg_uyā werenírí gojadea pūgue gojanerā āārīmā.

³ ĩg_usā gojadea, Marīp_u mag_u marī Op_u Jesucristoya kere āārā. ĩg_uta i ũmug_uere marī irirosū dup_ukug_u deyoag_u, David parāmi āārīturiag_u āārīdi āārīmi.

⁴ ĩg_u, Ōāg_u deyomarĩg_urē opag_u āārīmi. ĩg_u boadero p_ur_u, Marīp_u ĩg_u turari merā ĩg_urē masūdi āārīmi āārīpererārē: “Diayeta y_u mag_u āārīmi”, ārī ĩmug_u.

⁵ ĩg_uta guare ðārō irig_u, Jesucristo merā ĩg_uyare weredoreg_u pīmi, āārīpereri burī marārē ĩg_urē b_uremurāno ĩg_u dorerire iriburo, ārīg_u.

⁶ M_usādere Jesucristoyarā āārīburo, ārīg_u, beyedi āārīmi.

⁷ Irasirig_u y_u m_usārē Marīp_u beyenerārē āārīpererā Roma marārē ðāðorea. Marīp_u āārīng_u, marī Op_u Jesucristo m_usārē ðārō iritam_u, siuñajārī merā āārīrik_umak_u iriburo.

Pablo: “Romague waad_uakoa”, ārī gojadea

⁸ Ire m_usārē werep_urorig_ura. Āārīperero marā masaka, m_usā Jesucristore b_uremurīrē werenípereakōāma. Irire pég_u, Jesucristo iritamurī merā Marīp_ure ũsuyari sía.

⁹ Āārīpereri y_u turari merā Marīp_u y_ure dorerosūta masakare ĩg_u mag_uyā kerere werea. Irasirig_u ĩg_urē sērērik_u, m_usāya āārīb_urire sērēbosaníkōāma. Marīp_u irire masīmi.

¹⁰ Irasirig_u Marīp_ure: “M_u y_ure Romague iriud_uag_u, y_u waaburire āmuyuka!” ārī sērēnāa.

¹¹ M_usā p_uro eja_u, g_uñaturari merā Jesúre b_uremunemoburo, ārīg_u, ĩg_uyare wered_uakoa, Ōāg_u deyomarĩg_u y_ure iritamurōsūta m_usādere iritamuburo, ārīg_u.

¹² Marī Jesúre b_uremurā āārā. Irasirirā m_usā, y_u ĩg_urē b_uremumak_u ĩārā, nemorō g_uñaturarākoa. Y_ude, m_usā ĩg_urē b_uremumak_u ĩāg_u, g_uñaturag_ukoa.

¹³ Yaarā, y_u m_usā p_uro waad_uarire masīmak_u gāamekoa. Gajero marā masaka y_u Jesúya kerere weremak_u pérā, ĩg_urē b_uremuma. Irasirig_u m_usāya makā marādere irire wereg_u waad_uakoa, ĩg_usāde ĩg_urē b_uremuburo, ārīg_u.

¹⁴ Marīp_u y_ure āārīpererārē iri kerere weredoremi. Paga makārī marārē, m_utā makārī marārē, masīrārē, masīmerādere weredoremi.

¹⁵ Irasirig_u m_usāya makā marārē Jesúre b_uremumerārē ĩg_uyā kerere b_uro wered_uakoa.

Jesúya kerere pérā, ĩg_urē b_uremun_ugārākuma, ārī gojadea

¹⁶ Masaka iri kerere pérā, ĩg_urē b_uremun_ugārākuma. Irasirig_u Marīp_u āārīpererā Jesúre b_uremurārē ĩg_u turari merā taug_ukumi, perebiri peamegue waabirikōāburo, ārīg_u. Judío masaka, judío masaka āārīmerāde iri kerere pé, ĩg_urē b_uremumak_u, Marīp_u ĩg_usārē taug_ukumi. Irasirig_u y_u, g_uyasīrīrī marīrō g_uñaturari merā iri kerere werea.

17 Iri kere āsū ārā. Marīpu Jesucristore b̄remurā direta: “Ōārā āārīma”, ārī iāmi. Marīpuya kerere gojadea p̄guedere āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marīpu irasū b̄remurārē: ‘Ōārā āārīma’, ārī iāmi. Irasirirā ĩgū merā āārīnkōārākuma”, ārī gojasūdero āārībū.

Masaka ĩgūsā ñerī iriri merā waja opama, ārī gojadea

18-19 Marīpu masakare ĩgūyamarē ōārō masīmakū yāmi. ĩgū irire masīmakū irikerepuru, ñerīrē yāma. Irasirirā Marīpuya diayemarē masīmerā dujama. Irasirigu Marīpu ūmugasigwe āārīgū āārīpererā diayemarē irimerārē, ñerō irirārē ĩgū b̄ro wajamoāburire masīmakū yāmi.

20 Marīpu deyomarīgū āārīkerepuru, ĩgū neōgorague i ūmurē āārīpereri iridea merā ĩgū perebiri turarire, ĩgūyamarē masīsua. Irasirirā masaka ĩgūrē: “Masībirisā, waja opabea”, ārīmasībirikuma.

21 Marīpuyamarē masīkererā, ĩgūrē: “Ōātaria mu”, ārī b̄remubema. ĩgū ōārō irikerepuru, ĩgūrē: “Ōāa”, ārī, usuyari sībema. Irasirirā ĩgūyare pēmasīmerā dujama. Ñerī direta gūñarī opama. Irasiro ĩgūsā gūñarīguere naītīārō irirosū āārā.

22 “Gua masīrā āārā”, ārīkererā, Marīpuyare neō pēmasīmerā waama.

23 Irasirirā Marīpu āārīnīgū gapure b̄remubema. P̄r̄gwe boaburi gapure: masaka keorire, mirā, waimurā paārā, p̄r̄ua keori ĩgūsā weadeare b̄remuma.

24 Irasirigu Marīpu ĩgūsārē ĩgūsā ñerīrē ūaribejari direta irinaburo, ārīgū, béomi. Irasirirā ḡyasīūrō ñerīrē gāme irinikōāma.

25 Marīpuya diayema gapure b̄remubema. Ārīgatori direta ōārō péma. Irasirirā Marīpu āārīpereri i ūmumarē iridi gapure b̄remumerā, ĩgū iridea gapure b̄remuma. ĩgūsā ĩgūrē b̄remubirikerepuru, marī gapu ĩgūrē: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīnkōārō gāāmea. Irasūta irirā!

26 ĩgūsā b̄remubiri waja Marīpu ĩgūsārē béomi, ĩgūsā gāāmerō ḡyasīūrō ñerīrē iriburo, ārīgū. Irasirirā nome ūmarē marāpukuduabema. Nome basita gāme marāpukuduārā irirosū āārīma. Irasirirā ĩgūsā nome seyaro ñerō yāma.

27 Ūmade irirosūta yāma. Nomerē marāpukuduabema. Ūma basita gāme marāpukuduārā irirosū āārīma. ĩgūsā ūma seyaro ñerō yāma. Irasirirā ĩgūsā basita ñerō iriri waja ĩgūsāya dupurire poyanorēma.

28 ĩgūsā Marīpure masīduabiri waja ĩgūsārē béomi, ñerī gūñarī direta opaburo, ārīgū. Irasirirā noō gāāmerō ñerīrē irinikōāma.

29 Āārīpereri ñerīrē iririkuma. Ūma nome merā, nome ūma merā ñerō iririkuma. Ñetario iririkuma. Gajerāyare b̄ro gāāmema. Gajerārē ñerō iriduma. Gajerā gajino opamakū iārā, ĩgūsārē iaturima. Gāmewēj̄erikurā, gāmekēārīkurā, ārīgatorikurā, ñerō āārīrikurā, b̄ro kerekurā āārīma.

30 Gajerārē ārīgatori merā ñerō ārī werenīma. Marīpure gāāmemerā dooma. Gajerārē iāmuīrikuma. “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñarā: “Ōārō yāa”, ārī weregorenama. Gajerosūperi ñerī iririre iribokaduama. ĩgūsā pagūsāmarārē tarinugārikuma.

31 Ōārīrē pēmasīduabema. Gajerārē: “Āsū irirāra”, ārīdeare neō keoro iribema. Neō sugunorē maīrī merā iābema. ĩgūsārē gajerā ñerō irideare neō kātimasībema. Gajerārē bopōñabema.

³² Marĩpu irasirirārē: “Wajamoāgura”, āŗiderosũta irigukumi. P rebiri peamegue b eogukumi. Īgūsārē b eoburire masĩkererā, ņerĩrē neō piribema. Gajerā Īgūsā irirosũ ņerĩrē irimakũ ĩārā, ōārō usuyari merā ĩāma.

2

Ŋerĩ irirārē Marĩpu diayeta wajamoāgukumi, āŗĩ gojadea

¹ Irasirirā gajerārē werewuarā Īgūsā irirosũ irikererā, musā basita werewuarā yāa. Īgūsārē: “Īgūsā ņerō iriri waja, waja opama”, āŗĩrā, musā basita: “Gnade waja opāa”, āŗĩrā irirosũ āŗĩrā yāa.

² Marĩpu ņerĩ irirārē: “Īgūsā ņerĩ iriri waja, wajamoāgura”, āŗĩgũ, diayeta āŗĩgũ yāmi. Irire masĩa marĩ.

³ Musā gajerārē: “Ŋerō yāma”, āŗĩ werewuarā, Īgūsā irirosũ irikererā: “Marĩpu gua gapure wajamoābirikumi”, ųāŗĩ gũņarĩ? Irire irasũ āŗĩ gũņabirikōāka! Marĩpu musādere musā ņerō iriri waja, wajamoāgukumi.

⁴ Musā ņerĩ irirā: “Marĩpu guare buro bopoņarĩ merā ĩāgũ, mata wajamoābemi”, āŗĩ gũņabirikōāka! Ōārō pemasĩka! Musā ņerō iririre bujaweremakũ ĩāduagu, musā gũņarĩrē gorawayumakũ ĩāduagu, mata wajamoābemi.

⁵ Mata wajamoābirikeregu, musā Īgūrē neō p ebirimakũ ĩāgũ, ņerō iririre neō piridubirimakũ ĩāgũ, musā merā guanemomi. Irasirigu purugue āāŗĩpererā ņerārē Īgũ wajamoāŗĩnũ ejamakũ, musārē buro wajamoāgukumi. Īgũ irasirimakũ ĩārā, āāŗĩpererā: “Diayeta Īgūsārē wajamoāgũta yāmi”, āŗĩ masĩrākuma.

⁶ Irinārē Marĩpu masakakure Īgūsā irideare ĩā beye, keoro wajarigukumi.

⁷ Ōārĩrē irinĩrā gapu: Marĩpu merā āāŗĩduarā: “Musā ōārō yāa”, āŗĩmakũ p ebruarā, Īgũ purugue p rebiri okarire opaduarā āāŗĩma. Irasirigu Īgūsārē p rebiri okarire sigukumi, Īgũ merā āāŗĩnkōāburo, āŗĩgũ.

⁸ Īgūsā gāamerō irirā gapu diayemarē iridubema. Ŋerĩ direta iridubama. Irasirigu Marĩpu Īgūsā merā gua, buro Īgūsārē wajamoāgukumi.

⁹ Āāŗĩpererā ņerĩ irirā ņerō tari, buro gũņarĩrākuma. Judĩo masakare waapurorirokoa. Judĩo masaka āāŗĩmerādere irasũta waarokoa.

¹⁰ Marĩpu āāŗĩpererā ōārĩ irirā gapure: “Ōārō yāma”, āŗĩ ĩāgukumi. Īgūsārē Īgũ merā ōārō āāŗĩmakũ irigukumi. Irasirigu siuņajāŗĩ opamakũ irigukumi. Judĩo masakare irire iripurorigukumi. Judĩo masaka āāŗĩmerādere irasũta irigukumi.

¹¹ Marĩpu marĩ āāŗĩpererārē: judĩo masakare, judĩo masaka āāŗĩmerādere surosũta ĩāmi.

¹² Judĩo masaka āāŗĩmerā, Marĩpu Moisere doreri p ideare opabirikererā ņerĩ irimakũ ĩāgũ, Marĩpu Īgūsārē p rebiri peamegue b eogukumi. Judĩo masaka Īgũ doreri p ideare oparāde ņerĩ irimakũ ĩāgũ, Īgūsādere irire tarinugārĩ waja, wajamoāgukumi.

¹³ Īgũ Moisere doreri p ideare p ekererā irire iribirimakũ ĩāgũ, Īgūsārē: “Ōārā āāŗĩma”, āŗĩ ĩābemi. Irire irirā gapure: “Ōārā āāŗĩma”, āŗĩ ĩāmi.

¹⁴ Judĩo masaka āāŗĩmerā Marĩpu Moisere doreri p ideare opabirikererā ōārō irirā, Marĩpu dorederosũta yāma. Irasirirā Īgūsā basi Marĩpu doredeare oparā irirosũ irire yāma.

¹⁵ Marĩpu Īgūsā gũņarĩgue Īgũ doredeare masĩmakũ iridi āāŗĩmi. Irasirirā Īgũ dorederosũta irirā, irire masĩrā irirosũ yāma. Ōārō irirā, o ņerō irirā, Īgūsā

gũñarĩ merã ĩgũsã irideare masĩma. Ñerĩrẽ irianerã: “Waja opãa”, ãrĩ gũñama. Irasũta õãrĩrẽ irianerãde: “Waja opabea”, ãrĩ gũñama.

16 Irasirĩgu Marĩpu ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ejamakũ, Jesucristore: “Ããrĩpererã gũñarĩrẽ, ĩgũsã gajerã ĩãberogue irideare ĩã beyeka!” ãrĩgukumi. Irasirĩgu Jesucristo ñerĩ gũñarĩ oparãrẽ, ñerĩ iririkurãrẽ: “Wajamoãgura”, ãrĩgukumi. Õãrĩ gũñarĩ oparãrẽ, õãrõ iririkurãrẽ: “Wajamoãbirikoa”, ãrĩgukumi. Marĩpu masakare tauri kerere buegu, irireta buea yu.

Marĩpu Moisere doreri pideamarẽ gojadea

17 Mũsã gapu: “Gua judío masaka Marĩpu Moisere doreri pideare buremusĩã, gajerã nemorõ Marĩpuyarã ããrã”, ãrĩ gũñadãa.

18 Gajire ãsũ ãrĩ gũñãa: “Gua Marĩpu gããmerĩrẽ, ĩgũ Moisere doreri pideare masĩrã ããrĩsĩã, õãrĩ direta beyemasĩã.

19 Irasirirã koye ĩãmerãrẽ tããdupuyuwãgãrã irirosũ Marĩpuyarẽ masĩmerãrẽ buemasĩã. Naĩtĩãrõgue ããrĩrãrẽ siãgoro irirosũ diayema iririre masĩmerãrẽ diayema gapure ĩgũsãrẽ iridorea.

20 Marĩpu Moisere doreri pideare opasĩã, diayema iririre õãrõ masĩã. Irasirirã masĩmerãrẽ, majĩrã irirosũ ããrĩrãrẽ buerimasã ããrã”, ãrĩ gũñadãa mũsã.

21 Gajerãrẽ irasũ ãrĩ buekererã, ¿nasirirã mũsã basi bueberi? “Yajabirikõãka!” ãrĩ buekererã, ¿nasirirã yajari mũsã?

22 “Gajigu marãpo, gajego marãpu merã ñerõ iribirikõãka!” ãrĩ buekererã, ¿nasirirã irasũ yãri? Masaka buremurĩ keori weadeare dookererã, ¿nasirirã ĩgũsã buremurĩ wiirimarẽ yajari, irire opamurã?

23 “Marĩpu Moisere doreri pideare opasĩã, gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ gũñakererã, iri dorerire tarinũgãrã, gajerãdere ĩgũrẽ buremubirimakũ irirã yãa.

24 Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue mũsã irasiririre ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Mũsã judío masaka, judío masaka ããrĩmerãrẽ Marĩpũre ñerõ ãrĩ werenĩmakũ yãa”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

25 Mũsã judío masaka Marĩpu Moisere doreri pideare irirã, mũsãya dupũma gasirogãrẽ* wiirisũnerã ããrĩmakũ õãgorãa. Marĩpu mũsãrẽ: “Yaarã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmi. Irire tarinũgãrã, mũsãya dupũma gasirogãrẽ wiirisũbirinerã irirosũ ããrã.

26 Judío masaka ããrĩmerã irasũ wiirisũbirinerã ããrĩkererũ, Marĩpu Moisere doreri pideare irimakũ: “Yaarã ããrĩma”, ãrĩ ĩãgukumi. Judío masakadere ĩgũsã irire irimakũ, irasũta ãrĩ ĩãgukumi.

27 Judío masaka ããrĩmerã gapu ĩgũsãya dupũma gasirogãrẽ wiirisũbirinerã ããrĩkererã, Marĩpu doredeare irirã, mũsãrẽ judío masakare iri doredeare oparãrẽ mũsã irire tarinũgãrĩ waja: “Waja opama”, ãrĩrĩkuma.

28 Sugu judío masakũ irasũ wiirisũdi: “Marĩpuyagu ããrã”, ãrĩ gũñakeregu, Marĩpũre buremubi, diayeta Marĩpuyagu, judío masakugora ããrĩbemi.

29 Marĩpuyarã gapu irasũ wiirisũnerã dita ããrĩbema. Õãgũ deyomarĩgũ ĩgũsãya gũñarĩgue õãrĩ merã gorawayumakũ iridero puũ, ĩgũsã Marĩpuyarã,

* 2:25 Gn 17.1-14: Iripoegũ Marĩpu Abrahãrẽ ĩgũ pũrã ãmarẽ: “Yaarã ããrĩburo”, ãrĩgũ, ĩgũsãya dupũma gasirogãrẽ wiiridoredĩ ããrĩmĩ. Puũ iri dorerire Moisere pĩdi ããrĩmĩ. Irasirirã judío masaka Abraham parãmerã ããrĩturiarã iri dorerire irirã, ĩgũsã pũrã ãmarẽ su moĩõma pere gaji moĩõ ureru pẽrẽbejarinurĩ waarõ merã ĩgũsã deyoadero puũ irasũ yãma.

judío masakagora aārīma. Masaka ĩgūsārē: “Ōārā aārīma”, āri ĩābirikerepuru, Marīpu gapu: “Ōārā aārīma”, āri ĩāmi.

3

¹ Musā, yu irasū ārimakū pérā: “¿Gua judío masaka, guaya dupuma gasirogārē wiirisūnerā āārīri wajamarīkuri?” ¿ārī gūñari?

² Gua judío masaka aārīmakū ōāgorāa. Marīpu guare wari ōārīrē sīdi aārīmi. Irasirigu guare ĩgūya kerere pīpuroridi aārīmi, irire gajerārē weredoregu.

³ Yu irasū ārimakū pérā: “Judío masaka surāyeri Marīpu ĩgūsārē: ‘Āsū irigura’, ārideare būremubirimakū, irire iribirikumi” ¿ārī gūñari?

⁴ Neō irasū āri gūñabirikōāka! Āārīpererā masaka ārīgatokerepuru, Marīpu gapu neō ārīgatobemi. ĩgūya werenīri gojadesa pūgue āsū āri gojasūdero aārībū: Guapu, mu werenīri merā masakare mu diayema iririre masīmakū yāa. Mu ārīderosūta keoro irimakū, neō sugu masaku mārē: “Diaye iribemi”, ārīmasībirikumi, āri gojasūdero aārībū.*

⁵ Gajerā irire pérā, āsū ārīmoāmabokuma: “Gua ñerō iriri merā Marīpu diaye iriri masakare masīmakū yāa. Gua irasirikerepuru, Marīpu guare wajamoāgū, diaye iribemi”, ārībokuma.

⁶ Neō irasū aārībea. ĩgūsā irasū ārīri keoro aārīmakū, Marīpu neō sugunorē ĩgūsā ñerō irikerepuru, wajamoābiribokumi.

⁷ Gajerā idere ārīmoāmabokuma: “Gua ārīgatori merā Marīpu ārīgatobi aārīrīrē masakare masīmakū yāa. Irasirirā ĩgārē: ‘Ōātarimi’, āri būremuma. Gua irasirikerepuru, Marīpu guare wajamoāgū, diaye iribemi”, ārībokuma.

⁸ Āsū ārībokuma doja: “Gua ñerī irimakū, gajerā Marīpu ōāgū aārīri gapure masīnemorākuma”, ārībokuma. Surāyeri guare ñerō gūñari merā: “Pablosāde irasūta āri buema”, āri werenīma. ĩgūsā irasū ārīri waja Marīpu ĩgūsārē wajamoāgū, diayeta irigukumi.

Āārīpererā masaka waja oparā dita aārīma, āri gojadesa

⁹ ¿Naāsū āri gūñari? ¿Marīpu ĩūrō marī judío masaka, gajerā nemorō ōārā aārīri? Neō irasū aārībea. Marī aārīpererā judío masaka, judío masaka aārīmerāde ñerō irirā aārīsīā, waja oparā dita aārā. Irire yu musārē weresiabu.

¹⁰ Marīpuya werenīri gojadesa pūgue āsū āri gojasūdero aārībū: Neō suguno ōāgū mami. Neō marīgorakōāmi.

¹¹ Neō Marīpuyare pēmasīgū mami. Neō suguno ĩgūrē masīduagu mami.

¹² Āārīpererā Marīpuyare irituyamerā, dedirimurā dita aārīma. Neō suguno ōārīrē irigu mami. Neō marīgorakōāmi.*

¹³ Masāgobe toyori gobe ārīwiurosū ĩgūsā ñerī werenīri aārā. Ārīgatorikuma. Āña disigue nima opagu irirosū pūrīrō werenīma.*

¹⁴ Ñerī direta werenī, gajerārē dojama. Buro turirikuma.*

¹⁵ Masakare wējēbēoduari direta opasurima.

¹⁶ Noó ĩgūsā waaró masakare poyanorē, ĩgūsārē ñerō tarimakū yāma.

¹⁷ Gajerārē siuñajārī merā aārīmakū neō iribema.*

¹⁸ Marīpure gopeyari merā būremubema. Irasirirā ĩgūrē güibema, āri gojasūdero aārībū.*

* 3:4 Sal 5:14 * 3:12 Sal 14.1-3; 53.1-3 * 3:13 Sal 5.9; 140.3 * 3:14 Sal 10.7 * 3:17 Is 59.7-8

* 3:18 Sal 36.1

¹⁹ Marī ire masīa. Āārīpererā Moisés doreri gna judío masakare: “Āsū irika!” āri pidaeare iripeobirisīā: “Waja opabea”, ārīmasībema. Irasirirā āārīpererā judío masaka, judío masaka āārīmerāde waja opasīā, Marīpᵐ wajamoāsūmurā dita āārīma.

²⁰ Neō sugᵐ masakᵐ Moisés doredeare iripeomasībemi. Irasirigᵐ: “Marīpᵐ yᵐre: ‘Ōāgū āārīmi’, āri īāgukumi”, ārīmasībirikumi. Marīpᵐ iri dorerire pidea merāta marīrē: “Nērā āārā”, āri masīmakū yāmi.

Marī Jesucristore bᵐremurī merā tausūrākoa, āri gojadea

²¹⁻²² Daporare Marīpᵐ marīrē ire masīmakū yāmi. Marī Jesucristore bᵐremumakū, īgū Moisére doreri pidaeare iripeobirikerepᵐᵐ, marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri īāmi. Irasirigᵐ marī āārīpererārē Jesucristore bᵐremurārē sᵐrosūta īāmi. Īgū irasū āri īāburire Moisés, gajerā īgūyare weredupuyurimasāde īgūya kerere gojadea pūgue gojanerā āārīmā.

²³ Marī āārīpererā nērī irirā dita āārā. Irasirirā, Marīpᵐ: “Yᵐ merā ōārō āārīrākoa”, ārīdeare marī basi neō bokabirikoā.

²⁴ Marī irasū āārīkerepᵐᵐ, Marīpᵐ marīrē maīgū īgū magū Jesucristore iriudi āārīmi, marī nērī iridea wajare wajaribosadoregᵐ. Irasirigᵐ, marīrē Jesucristore bᵐremurārē: “Waja opamerā āārīma”, āri īāmi.

²⁵ Marīpᵐ Jesucristore āārīpererā masakare īgūsā nērī iridea wajare wajaridoregᵐ, īgārē iriudi āārīmi. Irasirigᵐ, Jesucristo boagᵐ dí béodea merā īgārē bᵐremurārē īgūsā nērī iridea wajare kātidi āārīmi. Bopoñagū āārīsīā, iripoegue marādere īgūsā īgū: “Āsū irigura”, ārīdeare bᵐremudea merā īgūsā nērō iridea wajare kātidi āārīmi. Irire irigᵐ, īgū diaye irigᵐ āārīrērē imudi āārīmi.

²⁶ Marīpᵐ dapora marādere Jesús marī nērī iridea wajare wajaribosadea merā īgārē bᵐremurārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri īāmi. Irasirigᵐ marīrē īgū diaye irigᵐ āārīrērē masīmakū yāmi.

²⁷ Irasirirā Marīpᵐ īūrō marī basita: “Ōārā āārā, īgū Moisére doreri pidaeare iripeorā yāa”, ārīmasībema. Āsū gapᵐ āri masīa. Marīpᵐ, Jesúre marī bᵐremumakū, marīrē: “Ōārā āārīma”, āri īāmi.

²⁸ Ire masīa. Marīpᵐ Moisére doreri pidaeare marī irimakū meta marīrē: “Ōārā āārīma”, āri īāmi. Marī Jesúre bᵐremumakū, marīrē: “Ōārā āārīma”, āri īāmi.

²⁹⁻³⁰ ¿Marīpᵐ judío masaka direta Opᵐ āārīrī? Neō irasū āārībemi. Judío masaka, judío masaka āārīmerādere īgū sugata āārīpererā Opᵐ āārīmi. Irasirigᵐ, īgūsā Jesúre bᵐremumakū: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri īāmi.

³¹ Irasirirā marī Jesúre bᵐremurā, ¿Marīpᵐ Moisére doreri pidaeare béorā yāri? Āārībema. Marī īgārē bᵐremurā Marīpᵐ dorerire nemorō irinemowāgārākoa.

4

Pablo, Abraham Marīpᵐre bᵐremudeare gojadea

¹ Irasirirā, ¿naásū ārīrākuri Abrahārē, marī nekū āārīpᵐroridire? ¿Naásū waayuri īgārē?

² Marīpᵐ Abrahārē: “Ōārō irigᵐ āārīsīā, ōāgū āārīmi”, āri īābodi āārīkerepᵐᵐ, Abraham īgū basi: “Marīpᵐ īūrō ōārō yāa”, neō ārīmasībiriunadi āārīmi.

³ Marĩp̄ya werenĩrĩ gojadea pũgue աս̄ũ արĩ gojasũdero աս̄րĩբւ: “Abraham Marĩp̄re Բըremumakũ, Marĩp̄u Իգ̄ւր̄ե: ‘Օագ̄ũ աս̄րĩմի’, արĩ ԻաԿի աս̄րĩմի”, արĩ gojasũdero աս̄րĩբւ.

⁴ Բս̄ũ աս̄ր̄ա. Տղւ ցաճիno moաԿԻre wajaռirա, irasũ sĩkոառա meta irikuma. Իգ̄ւ moաԿԻre waja wajaռirա irikuma.

⁵ Marĩp̄u ցաբւ irasiribemi. Նըրառ̄ե, Իգ̄ւսա ոառ̄ր̄ե iribirikereբւրւ, Իգ̄ւր̄ե Բըremumakũ: “Waja opamerա աս̄րĩմա”, արĩ ԻաԿի. Irasirigu, marĩ Իգ̄ւր̄ե Բըremumakũ: “Կս̄ Իւրո ոառ̄ա աս̄րĩմա”, արĩ ԻաԿի.

⁶ Iripoeguemւ Davide Կս̄ արĩրոս̄ս̄ta gojadi աս̄րĩմի. Marĩp̄u masaka iririre Իգ̄ւ: “Օառա աս̄րĩմա”, արĩ Իգ̄ւ meta աս̄րĩմի. Իգ̄ւր̄ե Բըremurա ԿԻre: “Օառա աս̄րĩմա”, արĩ Իգ̄ւ աս̄րĩմի. Irasirirա Իգ̄ւ merա ոառ̄ո սս̄յաԿա.

⁷ Irire աս̄ũ արĩ gojadi աս̄րĩմի David:

Marĩp̄u dorerire tarinugarar̄e Իգ̄ւսա ճըրո iridea wajaռe Իգ̄ւ կաԿիմակũ, ոառ̄ո սս̄յաԿա.

⁸ Marĩp̄u Իգ̄ւսա ճըրո iridea wajaռe: “Neո ցս̄նabirikoa”, արĩմակũ, ոառ̄ո սս̄յաԿա, արĩ gojadi աս̄րĩմի David.*

⁹ Judio masaka Իգ̄ւսաճա dupւմա gasirogar̄e wiirisũnerա ԿԻre սս̄յաԿirikumա. Judio masaka աս̄րĩմerաԿԻre սս̄յառակuma. Abrahamar̄e dupaturi ցս̄նաԿա! Իգ̄ւ Marĩp̄re Բըremumakũ, Marĩp̄u Իգ̄ւր̄ե: “Օագ̄ũ, waja opabi աս̄րĩմի”, արĩ ԻաԿի աս̄րĩմի.

¹⁰ ՆNaasũ աս̄րĩմակũ, Marĩp̄u Abrahamar̄e: “Օագ̄ũ աս̄րĩմի”, արĩ Իաճուրի? Իգ̄ւյա dupւմա gasirogar̄e wiiridero բւրւ, ՆԻգ̄ւր̄ե irasũ արĩ Իաճուրի? Բարĩբեա. Իգ̄ւ irire iriburi dupuyurogueta: “Օագ̄ũ աս̄րĩմի”, արĩ Իաճուրի աս̄րĩմի.

¹¹ Marĩp̄u Իգ̄ւր̄ե: “Օագ̄ũ աս̄րĩմի”, արĩ ԻաԿԻre բւրւ, Իգ̄ւր̄ե irasũ wiiridoredi աս̄րĩմի, Իգ̄ւյաԿս̄ աս̄րĩր̄ե ԻմudoreԿս̄. Irasirigu dupuyurogue Իգ̄ւր̄ե: “Օագ̄ũ աս̄րĩմի”, արĩ ԻաԿԻre ԿԻre masĩմակũ iridi աս̄րĩմի. Տղւ Abraham Բըremuderosũta Marĩp̄re Բըremumakũ, Marĩp̄u Իգ̄ւր̄ե: “Օագ̄ũ աս̄րĩմի”, արĩ ԻաԿի. Irasirigu Abraham աս̄րĩբերա Marĩp̄re Բըremurա ճըկũ աս̄րĩբըրoridi աս̄րĩմի, Իգ̄ւսաճա dupւմա gasirogar̄e wiirisũbirikereբւրւ.

¹² Բարĩբերա Իգ̄ւսաճա dupւմա gasirogar̄e wiirisũnerա Marĩp̄re Բըremurա, ԿԻre Abraham paramerա աս̄րĩմա. Abraham irasũ wiirisũburi dupuyuro Marĩp̄re Բըremuderosũ Իգ̄ւսաԿԻre Բըremurա, ԿԻre Abraham paramerա աս̄րĩմա.

Marĩp̄u, Abraham Իգ̄ւր̄ե Բըremumakũ: “Բս̄ũ irigւրա”, արĩԿԻre gojadea

¹³ Marĩp̄u Abrahamar̄e: “I nikur̄e մըր̄e, մս̄ paramerա աս̄րĩturiarաԿԻre սիԿւրա”, արĩԿԻre աս̄րĩմի. Իգ̄ւ doreԿԻre irimakũ Իգ̄ւ meta irasũ արĩԿԻre աս̄րĩմի. Իգ̄ւր̄ե Բըremumakũ: “Օագ̄ũ աս̄րĩմի”, արĩ ԻաԿի աս̄րĩմի. Irasirigu Իգ̄ւր̄ե: “I nikur̄e սիԿւրա”, արĩԿԻre աս̄րĩմի.

¹⁴ Marĩp̄u Իգ̄ւ doreԿԻre irirա ԿԻre: “ՍիԿւրա”, արĩԿԻre սիմակũ, marĩ Իգ̄ւր̄ե Բըremurի wajaռar̄ibokuyo. Irasũ աս̄րĩմակũ, Իգ̄ւ Abrahamar̄e: “ՍիԿւրա”, արĩԿԻre ubu աս̄րĩր̄ta աս̄րĩյառարĩկոառ̄ibokuyo.

¹⁵ Marĩp̄u Moiserա doreri ԿԻre masĩԿերա, irire tarinugarա, wajaռoas̄urակuma. Iri doreri marĩմակũ, irire neո tarinugarĩ marĩբokuyo.

¹⁶ Irasirigu Marĩp̄u Իգ̄ւր̄ե Բըremurա ԿԻre Իգ̄ւ Abrahamar̄e արĩԿԻre սիԿւԿւմի. Իգ̄ւ doreri ԿԻre irirա ԿԻre: “ՍիԿւրա”, արĩԿirikumի. Abraham Marĩp̄re Բըremuderosũ Բըremurաո Իգ̄ւ paramerա աս̄րĩturiarա աս̄րĩմա.

* 4:8 Sal 32.1-2

Irasirigu Marĩpu Abrahãrê ãrĩdeare İgũsãrê ããrĩpererãrê wajamarĩrõ sĩgukumi. Abraham, marĩ ããrĩpererã Marĩpure bũremurã ñekũ ããrĩdi ããrĩmĩ.

¹⁷ Marĩpu İgũya werenĩrĩ gojadea pũgue Abrahãrê ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Mũrê wãri buri marã ñekũ ããrĩbure pĩbu”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Marĩpu irasũ ãrĩmakũ pégũ, Abraham İgũrê bũremudi ããrĩmĩ. Irasirigu Marĩpure bũremugũ, İgũ İũrõ marĩ ñekũ ããrĩdi ããrĩmĩ. Marĩpu boanerãrê masũgũ ããrĩmĩ. İgũ werenĩrĩ merã dupuyurogue marĩdeare ããrĩmakũ irimasĩmi.

¹⁸ Marĩpu Abrahãrê: “Mũ parãmerã ããrĩturiarã wãrã ããrĩrãkuma”, ãrĩripoere Abraham gapũ pũrã marĩdi ããrĩmĩ. Pũrã marĩkeregu: “Marĩpu İgũ yure ãrĩderosũta irigukumi”, ãrĩ bũremudi ããrĩmĩ. Irasirigu Abraham wãri buri marã ñekũ waadi ããrĩmĩ.

¹⁹ İgũ cien bojori opakeregu, İgũ marãpode búro ããrĩkerepũ, Marĩpure bũremusĩã: “Neõ pũrãkũbirikoa”, ãrĩ gũñabiridi ããrĩmĩ. ãsũ gapũ ãrĩ gũñadi ããrĩmĩ: “Gũare pẽrãguereta pũrãkũboadero tarikererũ, Marĩpu İgũ yure ãrĩderosũta irigukumi. Yũ irire masĩa”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

²⁰ “Marĩpu ãrĩderosũta irigukumi”, ãrĩ bũremurĩrê neõ piribiridi ããrĩmĩ. Irasirigu gũñatura, Marĩpure bũremunemodi ããrĩmĩ. “Marĩpu turatarigu ããrĩmĩ”, ãrĩ, usũyari sidi ããrĩmĩ.

²¹ Irasirigu Abraham: “Marĩpu yure ãrĩderosũta diayeta İgũ turari merã iriyuwarĩkũgukumi. Yũ irire õãrõ masĩa”, ãrĩ bũremudi ããrĩmĩ.

²² İgũ bũremumakũ, Marĩpu İgũrê: “Õãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩ İãdi ããrĩmĩ.

²³ Irire Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũguere gojasũdero ããrĩbũ. Iri Abrahãyama direta gojadea meta ããrĩdero ããrĩbũ.

²⁴⁻²⁵ Marĩpu Abrahãrê: “Õãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩ İãderosũta marĩdere: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ İãburire gojadea ããrĩdero ããrĩbũ. Irasirigu Marĩpu, marĩ İgũrê bũremumakũ, marĩdere: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ İãmi. Marĩ ñerĩ iridea waja Marĩpu Jesũre İgũrê wẽjẽmurãguere wiadi ããrĩmĩ, marĩrê boabosaburo, ãrĩgũ. Marĩ Opũ Jesũs boadero pũrũ, Marĩpu marĩrê õãrã, waja opamerã ããrĩmakũ iribu, İgũrê masũdi ããrĩmĩ.

5

Marĩpu İũrõ waja opamerã ããrã, ãrĩ gojadea

¹ Marĩ Opũre Jesucristore marĩ bũremumakũ, Marĩpu marĩrê: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ İãmi. Irasirigu Marĩpu, Jesũs marĩ ñerĩ iridea waja boabosadea merã marĩrê İgũ merã siuñajãrĩ opamakũ iridi ããrĩmĩ.

² Marĩ Jesucristore bũremurã, Marĩpu marĩrê maĩgũ merã õãrõ ããrã. Pũrũgue Marĩpu İgũ irirosũ marĩrê õãrã ããrĩmakũ irigukumi. Irasirirã gũñaturari merã, õãrõ usũyari merã İgũ õãrõ iriburire yúa.

³ Gajire masĩa. Marĩ ñerõ tarirã, Marĩpure marĩrê iritamugũrê gũñaturanemorãkõ. Irasirirã marĩ ñerõ tarikererã, usũyamasĩa.

⁴ Marĩ İgũrê gũñaturari merã ñerõ taririre bokatĩũmakũ, Marĩpu marĩrê: “Õãrõ yãma”, ãrĩgukumi. Irasirirã, İgũ marĩrê õãrõ iriburire gũñaturari merã yúa.

⁵ Marĩpu marĩrê Õãgũ deyomarĩgũrê iriudi ããrĩmĩ marĩ merã ããrĩdoregu. Irasirigu Õãgũ deyomarĩgũ merã marĩrê İgũ maĩrĩrê opatarĩmakũ yãmi. Irasirirã: “Marĩpu marĩrê: ‘Õãrõ iritamugũra’, ãrĩdeare keoro irigukumi”, ãrĩ masĩa.

⁶ Marī basi peamegue waaburire tarimasibirimakū, Marīpu marīrē tauripoe ejamakū, Cristo marī ñerārē boabosadi āārīmī.

⁷ Marī gapu sugu boaboadeare boabosabirikoa, Īgū diayemarē irigu āārīkerepuṛu. Gajipoe irirā sugu ōāgū gapure boabosabokoa.

⁸ Marīpu gapu marī ñerā āārīkerepuṛu Īgū marīrē buro maārīrē masīmakū iribu, Cristore iriudi āārīmī. Irasirigu Cristo mariya āārīburire boabosadi āārīmī.

⁹ Cristo boagu Īgūya dí béodea merā Marīpu marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī. Īgū irasiridero nemorō Īgū āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, Cristo merāta marīrē taugakumi.

¹⁰ Marī Marīpure gāāmemerā āārīkerepuṛu, Īgū magū marīrē boabosadea merā Īgū merā siuñajārī opamakū iridi āārīmī. Īgū irasiridero nemorō Cristo marīrē boabosa, dupaturi okadea merā marīrē Īgū merā siuñajārī oparārē taugakumi.

¹¹ I gaji āārīnemoa. Marīpu, marī Opu Jesucristo merā marīrē Īgū merā siuñajāmakū irideare gūñarā, Īgū merā buro usuyāa.

Adán, irasū āārīmakū Cristo iridea

¹² Āsū āārā. Neōgoraguere Adán ñerī iripuroridi āārīmī. Īgū ñerī iridea waja boadi āārīmī. Īgū suguya waja merāta āārīpererā Īgū parāmerā āārīturiarāde ñerī iri, boamurā dita āārīma.

¹³ Marīpu Moisére Īgū doreri pīburi dupuyurogueta masaka ñerī irisianerā āārīmā. Īgūsā ñerī irikerepuṛu iri doreri marīmakū, Marīpu Īgūsārē: “Iri dorerire tarinugāri waja, waja opama”, āārībiridi āārīmī dapa.

¹⁴ Irasū āārīkerepuṛu, Adán parāmerā āārīturiarā Moisés āārīdeapoegue āārīnerāde boanerā āārīmā. Īgūsā Marīpu doredeare Adán tarinugāderosū iribirikererā, Īgūsā ñerī iridea waja boanerā āārīmā. Adán i ūmurē āārīpurorigu, Marīpu doredeare tarinugāpuroridi āārīmī. Jesucristo gapu i ūmugure aarigú, Marīpu dorerire tarinugābiripuroridi āārīmī.

¹⁵ Marī Adán tarinugādeare, Marīpu marīrē maīgū ōārō irideare masīa. Adán suguya waja merāta masaka āārīpererā boamurā dita āārīma. Marīpu gapu marīrē maīgū, marīrē taubure Jesucristore iriudi āārīmī. Irasirigu Jesucristo sugu āārīkeregu, āārīpererāya āārīburire wajamarīrō boabosadi āārīmī. Irasirigu Marīpu Jesucristo merā marīrē wáro ōārī iridi āārīmī.

¹⁶ Adán Marīpu doredeare suñarō tarinugādea waja merāta āārīpererā masaka waja opama. Marī wari ñerī irikerepuṛu, Marīpu marīrē maīgū, wajamarīrō Jesucristore iriudi āārīmī, marī ñerō iridea wajare taudoregu. Irasirigu Jesús merā marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī.

¹⁷ Adán sugu Marīpu doredeare tarinugādea waja merāta marī āārīpererā boamurā dita āārā. Marīpu gapu marīrē buro maīgū Jesucristore iriudi āārīmī, marīrē boabosadoregu. Irasirigu Jesucristo sugu marīrē wajamarīrō boabosadea merā Marīpu marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī iāmi. Īgū irasiridero nemorō Jesucristo merā Īgū irasū ārī iārārē maama okari opamakū irigukumi, Īgū turari merā Īgūyare iriburo, ārīgū.

¹⁸ Adán, Marīpu doredeare tarinugādea waja merāta masaka āārīpererā ñerīrē iriwekabejama. Irasirirā Marīpu wajamoāsūmurā dita āārīma. Jesucristo diayema irigu marī ñerī iridea waja boabosadea merā gapu Marīpu marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī iāmi, Īgū merā āārīmīkōāburo, ārīgū.

19 Āsū āārā. Adán, Marīpu doredeare tarinūgādea waja merāta masaka āārīpererā űērīrē irirā dita āārīma. Jesucristo Marīpu dorerire iridea merā āārīpererā ĩgūrē būremurānorē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī. Irasirigu Marīpu ĩgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārī ĩāmi.

20 Marīpu ĩgū dorerire pīdi āārīmī, marīrē iri dorerire tarinūgārīrē masīnemomakū iribu. Wārī űērī marī irikerepuu, Marīpu gapu marīrē būro maĩgū, marī űērī iriro nemorō Jesucristo merā marīrē ōātariro iridi āārīmī.

21 Marī āārīpererā űērī iridea waja boamurā dita āārīunanerā āārībū. Irasū āārīkerepuu, Marīpu marīrē maĩgū, bopoűarī merā ĩāsīā, marī Opu Jesucristo boabosadea merā marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī, ĩgū puo perebiri okarire opadogeu.

6

Cristo merā ōārō āārīrā, waja opamerā āārīrīmarē gojadea

1 Marīpu marīrē bopoűamakū ĩārā, ĩnaāsū ārīrākuri? Marīrē ĩgū bopoűanemomakū ĩāduarā, ĩűērīrē irinemorākuri?

2 Irasū neō āārībea. Marī Jesucristo marīrē boabosadi merā boanerā irirosū āārā. Irasirirā, boanerā űērīrē neō irinemomasīmerā irirosū űērīrē irinemobirikōārō gāāma.

3 Musā ire masīa. Marī deko merā wāīyesūrā, marī Jesucristoyarā āārīrīrē ĩmubu. Marī ĩgūyarā āārīsīā, ĩgū boamakū, marīde ĩgū merā boanerā irirosū waanerā āārībū.

4 Marī wāīyesūrā, ĩgū boadero puu yāasūmakū, marīde ĩgū merā yāasūnerā irirosū waanerā āārībū. Marīpu ūmugasigue āārīgū ĩgū turari merā ĩgūrē masāgū, marīdere ĩgū merā masānerā irirosū āārīmakū iridi āārīmī, ĩgū merā maama okarire opaburo, ārīgū.

5 Marī Cristoyarā āārīsīā, ĩgū boaderosūta marīde ĩgū merā boanerā irirosū waanerā āārībū. Irasirirā, ĩgū boadigue masāderosūta marīde masārākoa.

6 Āsū masīa. Cristo curusague boamakū, marī űērī direta iririkunerā ĩgū merā curusague boanerā irirosū waanerā āārībū. Irasiriro marī űērīrē uaribejari, marīrē tarinūgāmasībirikoa pama.

7 Masaka boadero puu, ĩgūsā űērī iririkure neō irinemobirikuma.

8 Marī Cristo merā boanerā irirosū āārīrā: “ĩgū merā ōārō āārīnīkōārākoa”, ārī būremua.

9 Idere ōārō masīa. Cristo boadero puu, Marīpu ĩgūrē masū, dupaturi okamakū iridi āārīmī. Irasirigu Cristo dupaturi neō boabirikumi pama. Boari neō dupaturi ĩgūrē tarinūgāmasībirikoa.

10 ĩgū suűarōta boari merā marī űērī iridea wajare boa, wajaripeokōādi āārīmī. ĩgū boadero puu, Marīpu ĩgūrē masū, dupaturi okamakū iridi āārīmī. ĩgūrē masū, dupaturi okamakū iridero puu, Marīpu gāāmerōsūta irigu Marīpu merā ōārō āārīnīkōāmi.

11 Irasirirā musā āsū ārī gūűaka! “Guu Opu Jesucristo merā guu boanerā irirosū āārīsīā, guu űērīrē iriunaderosū irinemobirikoa”, ārī gūűaka! “Irasirirā ĩgūyarā āārīsīā, Marīpu gāāmerōsūta iri, ĩgū merā ōārō āārīnīkōārā!” ārī gūűaka!

12 Irasirirā musāya dupu boaburi dupu merā űērīrē neō irinemobirikōāka, musā űērīrē uaribejari musārē tarinūgābirikōāburo, ārīrā!

13 Musāya mojōrī, musā gūűarī, āārīpereri musāya dupugue āārīrī merā űērīrē iribirikōāka! Musā Cristo merā boanerā dupaturi okarā irirosū āārā.

Irasirirā āsū gapu irika! Āārīpereri musāya dupugue āārīrīrē Marīpure wiaka, ĩgū gāamerōsūta oārī direta irimurā!

¹⁴ Marī irire irasirimakū, marī ñerī iriduari marīrē tarinugāmasībirikoa. Marīpu marīrē: “Yū Moisére doreri pídeare iribirimakū, musārē béogura”, ārībemi. Āsū gapu marīrē yāmi. ĩgū marīrē maĩgū āārīsīā, marīrē iritamumi, ĩgū doredeare iriburo, ārīgū.

Marī, Cristore moāboerā āārīrīmarē gojade

¹⁵ Marīpu marīrē maĩmakū ĩārā: “Marī, Marīpu doreri pídea merā āārībea. Irasirirā ñerīrē irirā!” ĩārīrī? Irire neō ārībirikōārā!

¹⁶ Musā ire oārō masīa. Marī sugu dorerire irirā, ĩgūyarā ĩgūrē moāboerā āārīrākoa. ĩgū marī opu āārīgukumi. Iri irirosūta marī ñerī iriduari, marī opu, marīrē doregu irirosū āārīrokoa. Irasirirā marī ñerī iririre pirimerā, Marīpu merā perebiri okari bokabirikoa. ĩgū doreri gapure irirā ĩgūrē moāboerā diayemarē irinīrākoa.

¹⁷⁻¹⁸ Iripoegue ñerī iridoregūyarā ĩgūrē moāboerā irirosū musā ñerī iriduarire irinerā āārībú. Marīpu musārē ĩgūya buerire pémasīmakū iridero puṛu, ĩgū doreri gapure musā oārō iritayāa. Irasirirā ñerī iridoregūyarā ĩgūrē moāboerā irirosū neō āārībea pama. ĩgūrē wirinerā irirosū āārīrā, Marīpure moāboerā ñajānerā āārā, diayema gapure irimurā. Irasirirā irire gūñarā: “Mu guare irasirīdea oātaria”, ārī, usuyari sīka ĩgūrē!

¹⁹ Yū ire musārē pémasīmakū gāāmegū, masaka ĩgūsā gūñarī merā wererosū werea. Iripoegue āārīpereri musāya dupugue āārīrī merā ũmariku ñerī direta irinīkōānerā āārībú. Daporare āārīpereri musāya dupugue āārīrīrē Marīpure wiaka, ĩgūrē moāboerā diayema direta irimurā! Irasirirā ĩgū gāamerī direta iririkurākoa.

²⁰ Iripoegue musā ñerī iriduari direta irirā, Marīpure moāboerā ĩgū gāamerī direta iriro gāāmekoa, ārībirinerā āārībú.

²¹ Musā ñerīrē irasirirā, ĩñeéno oārīrē bokari? Dapora musā ñerī iriunadeare gūñarā, buro guyasīrīa. Iri ñerīrē musā irīdea waja perebiri peamegue waabokuyo.

²² Iripoegue marī ñerī direta iridoregure moāboerā irirosū āārīunanerā āārībú. Daporare Marīpu marīrē wiudero puṛu, ĩgūrē moāboerā āārā. Irasirirā ĩgū gāamerīrē iriwāgārā, ĩgū puṛo perebiri okarire opamurā āārā.

²³ Ñerī irirāno, ĩgūsā ñerī iriri waja, perebiri peamegue waarire watarākuma. Marīpu, marī Opu Jesucristore buremurā gapure wajamarīrō ĩgū puṛo perebiri okari opaburire sīgukumi.

7

Mojōsiarima keori merā weredea

¹ Yaarā, musā Marīpu Moisére doreri pídeare oārō masīa. Sugu masaku ĩgū okarinurī direta iri dorerire irimasīmi.

² Marīpu doreri pídea āsū ārā. Sugo nomeō igo mojōsiadero puṛu, igo marāpu okaripoere igo ĩgū merā āārīnīkōākumo. ĩgū boamakū, igo marāpu dagu merā āārīdeadea perekoa. Gajigu merā mojōsiamasīkumo doja.

³ Igo marāpu okakerepuṛu gajigu merā marāpukugo, ĩgū merā ñerō irigo Marīpu dorerire tarinugāgō irikumo. Igo marāpu boadero puṛugue dita gajigu merā marāpukumasīkumo. Irasirigo ĩgū merā ñerō irigo meta irikumo. Marīpu dorerire tarinugābirikumo.

⁴ Yaara, musāde āsūta āārā. Iripoegue Marīpu Moisére doreri pīdea merā āārīnerā āārībú. Jesucristo boamakú, ĩgú merā boanerā irirosú āārīsīā, daporare iri doreri pīdea merā āārībea. Jesucristo boa, masārī merā Marīpu marīrē ĩgūyarā āārīmakú iridi āārīmí, ĩgú gāāmerīrē iriburo, ārīgú.

⁵ Iripoeguere marī űerīrē űaribejari direta iriunanerā āārībú. Marīpu Moisére doreri pīdeare masīdero puru, iri dorerire tarinugā, āārīpereri marīya dupuma merā űerīrē űaribejanemonerā āārībú. Irasirirā perebiri peamegue waamurā dita āārīnerā āārībú.

⁶ Daporare pama marī Cristo merā boanerā irirosú āārīsīā, Marīpu Moisére doreri pīdea merā āārībea. Irire tariwerenerāgue āārā. Irasirigu Marīpu, Ōāgú deyomarīgú merā marīrē maama okarire opamakú yāmi, ĩgú gāāmerīrē iridoregu.

Marīrē űerī irimakú iriri marīguere āārīrmarē weredea

⁷ Irasirirā, Marīpu Moisére doreri pīdeare: “űegorāa”, űārīrākuri? Neō irasú ārībirikōārā! Irita yu űerī iririkarire masīmakú iribu. Iri doreri pīdea āsú ārā. “Gajerāyare buru űaribejabirikōāka!” Irasirigu, iri doreri marīmakú, yu gajerāyare űaribejarire masībiribokuyo.

⁸ Iri doreri: “Āsú iribirikōāka!” ārīdeare masīdero puru, iri yare āārīpereri űerīrē űaribejamakú iribu. Iri doreri marīmakú: “Irire tarinugāgū irikoa”, ārīmasībiribokuyo.

⁹ Yu iri dorerire masīburi dupuyuro: “Yu, Marīpu merā ōārō āārīkōāgū irikoa”, ārī gūñadibu. Iri dorerire masīdero puru, irire tarinugāgū: “űerō irigu irikoa, Marīpu merā ōārō āārībirikoa”, ārī masību pama.

¹⁰ Marī iri dorerire irirā, Marīpu merā ōārō āārīkōābokoa. Yu gapu irire iripeomasībirisīā, űerī irīdea waja, waja opagu, perebiri peamegue waabodi dujabu.

¹¹ “Marīpu dorerire irigu, ĩgú merā ōārō āārīkōāgū irikoa”, ārī gūñakererupu, yu űerī űaribejari, yare Marīpu dorerire tarinugāmākú iribu. Irasirigu iri dorerire tarinugāsīā, űerī irīdea waja, waja opagu peamegue waabodi dujabu.

¹² Irasú āārīkererupu, Marīpu Moisére doreri pīdea ōārī āārā. Diayema doreri āārā. Marīpu irire pídi āārīmí marīrē iritamubu.

¹³ Iro tamerārē Marīpu doreri ōārī āārīkerero, űmarīrē peamegue waabonerā dujamakú irikuri? Neō irasú āārībirikoa. Marī űerī iriri gapu marīrē peamegue waabonerā dujamakú iribu. Irasiro Marīpu ĩgú ōārī doreri pīdea merā marī űerō irire: “űegorāa”, ārī masīsua.

¹⁴ Ire masīa marī. Marīpu ĩgú dorerire Ōāgú deyomarīgú merā Moisére pídi āārīmí. Irasiro ōārī dita āārā. Marī gapu marī űerīrē űaribejari merā űerī iridoregure duasūnerā irirosú āārā. Irasirirā űerīrē iririkarā āārā.

¹⁵ Ōārīrē iridakererā, iribe. űerīrē iridakererā, irinikōāa. Marī irasiririre pēmasībea.

¹⁶ “űerīrē iridakererā”, ārīkererā, irinikōāa. Irasirikererā: “űerīrē iridakererā”, ārīrā, Marīpu dorerire: “Ōārī āārā”, ārī masīa.

¹⁷ “Marī űerīrē dupaturi iribe pama”, ārīkererā, űerīrē irirā, marī basi meta irire yāa. Marīguere űerī āārīrī gapu marīrē irire irimakú yāa.

¹⁸ Marī űerīrē űaribejari merā űerī direta irirā yāa. Irasirirā: “Marīguere ōārī máa”, ārī masīa. Marī ōārīrē iridakererā, bokatīubea.

¹⁹ Marī ōārī iridakererā, iribe. űerī iridakererā, iri gapure yāa.

²⁰ Irasirirā marī basi: “Ñerīrē dupaturi iribirikoa”, ārikererā, irikōāa doja. Marīguere ñerī āārīrī gapu marīrē irire irimakū yāa.

²¹ Irasiriro āsū waāa marīrē. Ōārīrē marī iriduakererupu, marīguere ñerī āārīrī marīrē ñerī direta irimakū yāa.

²² Marī basi marī gūñarīgue: “Marīpu dorerire iriduakoa”, āri gūñāa.

²³ Iri dorerire iriduakererupu, marī ñerī iriduarī gapu marī gūñarīgue ōārī iriduarire tarinugāa. Irasirirā marī basi iri ñerī iriduarire tarinugāmasībea.

²⁴ Marī basi ñerī iriduarire tarinugāmasīmerā, buru bujawereri merā: “¿Noā marīrē ñerī iridea wajare taugakuri, Marīpu merā ōārō āārīburo, āriḡū?” āri gūñāa.

²⁵ Marīpu dita Jesucristo marī Opu merā marīrē taumasīmi. Irasirirā Marīpure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīa. Irasirirā marī gūñarīgue: “Marīpu dorerire iriduakoa”, āri gūñāa. “Guu Opu āārā mu”, ārā ḡūrē. Marī irasū ārikererupu, marī ñerīrē uaribejari, marīrē ñerīrē iridoregu irirosū āārīkōāa dapa.

8

Ōāgū deyomarīḡū iritamurī merā ōārō āārīrīmarē gojadea

¹ Dapora Marīpu marīrē Jesucristoyarārē ñerīrē uaribejarire piri, Ōāgū deyomarīḡū dorerosū irirārē: “Wajamoāḡura”, ārīrīno neō māa.

² Ōāgū deyomarīḡū, marī Jesucristoyarā ḡū dorerosū irimakū, marī ñerī iririkurire pirimakū yāmi. Irasirīḡu marīrē, perebiri peamegue waabonerārē Marīpu merā ōārō āārīmakū yāmi.

³ Marī ñerī iriri direta uaribejasīā, Marīpu Moisére doreri pīdeare neō iripeomasībirinerā āārībū. Irasirīḡu Marīpu gapu ḡū magūrē iriudi āārīmī, marī ñerī iridea wajare boa, wajaribosadoregu. ḡū ñerīrē iribirikeregu, marī ñerī iridea waja, waja oparā irirosū dupukugu, marīrē boabosadi āārīmī, marī ñerī iridea waja oparire wajarīgu.

⁴ Marīpu, marīrē ḡū dorerire iriburo, āriḡū, irasiridi āārīmī. Irasirirā marī ñerī iririre uaribejabea. Ōāgū deyomarīḡū dorerosū irirā yāa.

⁵ Ñerī iririre uaribejarā, iri direta gūña, iridūama. Ōāgū deyomarīḡū dorerosū irirā gapu, ḡū gāāmerī direta gūña, iridūama.

⁶ Ñerī direta gūña, iriduarā, perebiri peamegue waarākuma. Ōāgū deyomarīḡū gāāmerī direta gūña, iriduarā gapu Marīpu merā perebiri okari oparākuma. Irasirirā siuñajārī merā āārīrākuma.

⁷ Ñerī direta gūña, iriduarā, Marīpure iaturirā āārīma. ḡū dorerire iridubiri, irire neō irimasībema.

⁸ Irasirirā ñerī iriri direta uaribejarā, Marīpure usuyamakū irimasībema.

⁹ Musā gapu ñerī iriri direta uaribejabea. Ōāgū deyomarīḡū musāguere āārīmī. Irasirirā ḡū turari merā ḡū dorerosū yāa. Ōāgū deyomarīḡūrē opamerā gapu, Cristoyarā āārībema.

¹⁰ Marī ñerō iridea waja marīya dupu boaburi dupu āārīkererupu, Cristo marīguere āārīmakū, Marīpu marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri īāmi. Irasiriro marīya dupu boakererupu, marīya uḡupūrā ūmugasigue okanīkōārokoka.

¹¹ Marĩpu, Ôãgũ deyomarĩgũ merã Jesucristore boadiguere masũ, dupaturi okamakũ iridi ããrĩmĩ. Ôãgũ deyomarĩgũ marĩguere ããrĩmakũ, Marĩpu Jesucristore masũdita marĩya dupu boadero puɾu, marĩdere masũ, maama okari opamakũ irigukumi.

¹² Yaara: “Marĩpu marĩrẽ irasũta irigukumi”, ãrĩ masĩrã, ñerĩ iririre ɱaribejabirikõãrã!

¹³ Ñerĩ iriri direta ɱaribejarã, perebiri peamegue waarãkoa. Ôãgũ deyomarĩgũ turari merã marĩ ñerĩrẽ ɱaribejarire pirirã, Marĩpu merã perebiri okarire oparãkoa.

¹⁴ Ôãgũ deyomarĩgũ dorerosũ irirãno, Marĩpu pũrã ããrĩma.

¹⁵ Marĩpu marĩrẽ Ôãgũ deyomarĩgũrẽ iriudi ããrĩmĩ. Igũ marĩrẽ Marĩpu pũrã ããrĩmakũ yãmi. Igũ merã Marĩpu marĩrẽ wajamoãburire gũiderosũ dupaturi gũibe. Irasirirã Igũ iritamurĩ merã gũiro marĩrõ Marĩpũre: “Yũpu”, ãrĩ masĩa.

¹⁶ Ôãgũ deyomarĩgũ marĩ gũñarĩgue marĩrẽ: “Diayeta Marĩpu pũrã ããrã”, ãrĩ masĩmakũ yãmi.

¹⁷ Irasirirã marĩ Igũ pũrã ããrĩsĩa: “Ããrĩpererire yu pũrãrẽ sĩgura”, ãrĩdeare Cristo merã irire oparãkoa. Marĩ Cristoyarã ããrĩsĩa, Igũ i ɱmũgue ñerõ tariderosũ marĩde ñerõ tarikererã, puɾugue ɱmũgasigue Igũ ããrĩrõsũta Igũ merã õãrõ ããrĩrãkoa.

¹⁸ Dapora marĩ i ɱmũgue ñerõ tarikererã, puɾugue ɱmũgasigue Marĩpu marĩrẽ õãrĩ sĩburire gũñarã: “Bũro ñerõ taribeã”, ãrĩ masĩa.

¹⁹ Sunu Marĩpu marĩrẽ: “Iĩsã yu pũrã ããrĩma”, ãrĩ, õãrĩrẽ sĩgukumi. Igũ marĩrẽ sĩburire ããrĩpereri Igũ i ɱmũma iridea, masaka gajinorẽ bũro iãɱarã irirosũ yũro yãa.

²⁰ Iripoegue Adán ñerĩrẽ iripũroridea waja i ɱmũma poyakõãdero ããrĩbũ. Iri gããmerõ poyabiridero ããrĩbũ. Marĩpu dorederosũ poyadero ããrĩbũ. Irasirikeregu, puɾugue õãrĩ gorawayugukumi.

²¹ Irasirigu Marĩpu, i ɱmũma boapereburi ããrĩkerepuɾu, marĩrẽ Igũ pũrãrẽ õãrã gorawayurosũ, i ɱmũma ããrĩpererire õãrĩ dita gorawayugukumi doja.

²² Ire marĩ masĩa. Adán ñerĩrẽ iripũroridero puɾu, daporaguedere ããrĩpereri i ɱmũma Marĩpu iridea, nomeõ majĩgũ nijĩwãgũgõ pũrĩsũrõsũ ããrã.

²³ I Igũ iridea irirosũta marĩde poyarĩ merã ããrã. Marĩ Igũyarã ããrĩnũgãmakũ, Ôãgũ deyomarĩgũrẽ marĩrẽ sĩdi ããrĩmĩ. Daporare bũro ñerõ tarikererã, puɾugue Igũ marĩrẽ: “Yu pũrã ããrĩma”, ãrĩ, boabiri dupere maama dupere sĩburire ɱsũyari merã yúa.

²⁴ “Marĩpu marĩrẽ: ‘Taugura’, ãrĩderosũta taugukumi”, ãrĩ yũmasĩa. Igũ marĩrẽ taudero puɾu, marĩ irire yũderosũ neõ yũnemobirikoa.

²⁵ Marĩ gajinorẽ iãbirikererã gũñaturari merã: “Iãrãkoa”, ãrĩ yũrosũ, Marĩpu puɾugue Igũ marĩrẽ tauburire gũñaturari merã yũro gããmea.

²⁶ Marĩ Marĩpũre: “¿Naãsũ sērērõ gããmerĩ?” ãrĩ masĩbirimakũ, Ôãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ iritamumi. Irasirigu, marĩ Marĩpũre keoro sērẽmasĩbirimakũ, Ôãgũ deyomarĩgũ marĩya ããrĩburire Marĩpũre õãrõ sērẽbosami. Masaka werenĩrõsũ sērẽbemi. Marĩrẽ bũro bopoñarĩ merã, õãrõ masĩrĩ merã sērẽbosami.

²⁷ Marĩpu gããmerõsũta Ôãgũ deyomarĩgũ marĩ Igũyarã ããrĩburire sērẽbosami. Irasirigu Marĩpu, ããrĩpereri marĩ gũñarĩrẽ masĩpeogu, Ôãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ sērẽbosaridere õãrõ masĩmi.

Jesucristo turari merã ñerĩrẽ tarĩnũgãmasĩa, ãrĩ gojadea

28 Idere marī masīa. Marīpᵁ ĩgū gāamederosūta marīrē beyedi āārīmi. Irasirigᵁ āārīpereri marīrē ĩgūrē maīrārē waaburire āmumi ōārī direta iribu.

29 Neōgoragueta Marīpᵁ marīrē ĩgūyarā āārīmurārē masīsiadi āārīmi. Marī neō deyoaburo dupuyurogueta beyesiadi āārīmi, marīrē ĩgū magū irirosū āārīburo, ārīgū. Irasirigᵁ ĩgū magū marī tīgū āārīmi. Marī ĩgū pagupūrā wārā āārā.

30 Neōgoragueta Marīpᵁ ĩgūyarā āārīmurārē: “Yᵁ pūrā āārīma”, ārī beyesiadi āārīmi. Irasirigᵁ marīrē ĩgū beyenerārē Jesúre bᵁremunugādogegᵁ siiu: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmi. ĩgū marīrē irasū ārī ĩārārē ūmugasigᵁ ĩgū āārīrōsūta ĩgū merā ōārō āārīmakū irigᵁkumi.

31 Marī irire masīrā, ĩnaāsū ārīrī? Ąsū ārā. Marīpᵁ marīrē iritamumakū, gajerā marīrē ĩaturikererā, neō poyanorēmasībema.

32 Marīpᵁ marī űērī iridea waja boabosabure ĩgū magū Jesucristore iriudi āārīmi. “Yᵁ magūrē maīsīā, iriubea”, ārībīridi āārīmi. Irasirigᵁ ĩgū magūrē iriudi āārīsīā, āārīpereri marīya āārībūrire ōārī direta sīgᵁkumi.

33 Marīpᵁ marīrē ĩgū beyenerārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmakū, gajerā marīrē: “űērā āārīma”, neō ārī weresāmasībema.

34 Cristo marī űērī iridea wajare boabosa, masā, ūmugasigᵁ mūrīadi āārīmi. Irasirigᵁ Marīpᵁ diaye gapᵁ doami. Marīya āārībūrire sērēbosanikōāmi. Irasirirā gajerā Marīpᵁre marīrē: “Īsā űērī iridea waja ĩgūsārē wajamoāka!” neō ārīmasībema.

35 Cristo marīrē bᵁro maīmākū, gajerā ĩgūrē: “Neō maīnemobirikōāka ĩgūsārē!” ārīmasībīrikuma. Marī űerō tarikererᵁ, marī diasaro pēñakererᵁ, gajerā marīrē űerō irikererᵁ, marī űaboakererᵁ, surī marīrā āārīkererᵁ, goero marīrē āārīkererᵁ, gajerā marīrē wējēkererᵁ, Cristo marīrē maīgū marī merā āārīnikōāmi. ĩgū marīrē maīrērē neō piribirikumi.

36 Marīpᵁya werenīrī gojadea pūgue marī waaburire āsū ārī gojasūdero āārībú:

Gᵁa ᵁyayārā āārīrī waja gajerā gᵁare ūmᵁrikᵁ wējēdᵁanikōāma. Ovejare wējēmurā wējērōgue āārā irirosū gᵁare yāma, ārī gojasūdero āārībú.*

37 Marī gapᵁ űerō tarikererā, Cristo marīrē maīgū iritamurī merā, marī āārīpereri űērērē tarinugāa. Irasirirā ĩgū merāta gūñaturanemoa.

38 Irasirigᵁ ire ōārō masīa. Marīpᵁ marīrē bᵁro maīmi. Marī Opᵁre Jesucristore iriugu, ĩgū marīrē maīrērē masīmakū iridi āārīmi. Marī boamakū, o marī yoaripoe okamakū, marīrē maīgū marī merā āārīnikōāmi. Marīpᵁre wereboerā, masaka oparā, wātēa oparāde Marīpᵁre marīrē maīrērē pirimakū irimasībema. Marīrē gajino irimakū, Marīpᵁ marīrē maīgū marī merā āārīmi. Daporama āārīrī, pᵁrāma āārībūride Marīpᵁre marīrē maīrērē pirimakū irimasībīrikoa.

39 Marī ūmarōgue waamakū, o ūkūārōgue waamakū, marīrē maīgū marī merā āārīmi. Gajinode Marīpᵁ iridea āārā. Irasiriro iride ĩgūrē marīrē maīrērē pirimakū irimasībea. Marīrē marī Opᵁ Jesucristoyārārē ĩgū maīrī neō perebirikoa.

9

Israel bumarā Marīpᵁ beyenerā āārīma, ārī gojadea

* 8:36 Sal 44.22

1 Y_u, Cristore b_uremug_u āārīg_u, diayeta werea musārē. Ārīgatobea. Ōāg_u deyomarīg_ude y_u merā āārīg_u, y_u ārīrīrē: “Diayeta āārā”, ārī masīmāk_u yāmi.

2 Yaarā Israel bumarā Cristore b_uremubirimak_u iāg_u, b_uro b_ujawereri merā gūnarikua.

3 Īg_usā Īg_urē b_uremumak_u gāāmeg_u, y_u gap_u gorawayud_uadāa: “Perebiri peamegue wajamoāsūsbokuma”, ārīg_u. Y_u Īg_usārē irasiribosag_u Cristore dukawarinag_ujagu, Īg_urē neō dupaturi iānemobiribokoa.

4 Īg_usā, Israel parāmerā āārīturiarā āārīma. Marīp_u Īg_usārē: “Y_u pūrā āārā”, ārīdi āārīmī. Īg_u gosewasiriri merā Īg_usā watope āārīdi āārīmī. Īg_usārē: “Y_u, musā Op_u āārā. Musā, yaarā āārā”, ārīdi āārīmī. Īg_usārē Īg_u dorerire masīburo, ārīg_u, Moisére irire pīdi āārīmī. “Yaa wiigue yare b_uremurā, āsū irika!” ārī pīdi āārīmī. “Musā parāmerā āārīturiarārē ōārō iritamugura”, ārīdi āārīmī.

5 Israel pūrā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarāgora, gua ñekūsāmarā āārīnerā āārīmā. Cristode marī irososū dupakug_u deyoag_u Īg_usā parāmi āārīturiagu, Israel bumata āārīdi āārīmī. Īg_u āārīpererā, āārīpereri Op_u āārīmī. Irasirirā Īg_urē: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sinīrā! Irasūta irirā!

6 Israel bumarā āārīpererā diayeta Marīp_uyarāgora āārībema. Irasirig_u Marīp_u Israel bumarārē: “Yaarārē āsū irigura”, ārīdeare Īg_usārē āārīpererārē iribirimak_u iāg_u: “Marīp_u Īg_u ārīderosūta iribemi”, ārī gūñabea y_u.

7 Israel bumarā, Īg_usā ñek_u Abraham parāmerā āārīturiarā āārīkerep_u, Marīp_u Īg_usārē āārīpererārē: “Diayeta y_u pūrā āārīma”, ārī iābemi. Irasirig_u Abrahārē: “M_u mag_u Isaac parāmerā āārīturiarā dita diayeta m_u parāmerā āārīturiarā āārīrākuma”, ārīdi āārīmī.

8-9 Marīp_u Abrahārē Īg_u mag_u Isaac deyoaburire wereg_u, āsū ārīdi āārīmī: “Gaji bojori ipapoeta aarigura doja. Iripoeta m_u marāpo Sara majīg_urē pūrākugokumo”, ārīdi āārīmī. Irasirig_u Marīp_u ārīderosūta Abraham mag_u deyoadi āārīmī. Irasirirā marī ire masīa. Abraham parāmerā deyoaturīawāgārā āārīpererā Marīp_u pūrā āārībema. Marīp_u ārīdeare b_uremurā dita diayeta Abraham parāmerā āārīturiarā, Marīp_u pūrā āārīma.

10 Gaji āsū āārā. Isaac, Rebeca merā marāpok_udero p_uru, igo ūma pērāgue pūrāk_udeō āārīmō. Īg_usā pag_u Isaac, gua ñek_u āārīdi āārīmī.

11-13 Īg_u pūrā deyoaburi dupuyuro, Īg_usā ōārīrē, o ñerīrē iriburi dupuyuro Marīp_u Īg_usā pago āārībore āsū ārīdi āārīmī: “Īg_u tīg_u Īg_u pagumurē moāboegukumi”, ārīdi āārīmī. Īg_u igore irire ārīderosūta Īg_uya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārīb_u: “Jacore beyeb_u. Esau gap_ure beyebirib_u”, ārī gojasūdero āārīb_u. Irasirig_u Marīp_u Jacore beyederosūta Īg_uyarā āārīmurārē beyeg_u, Īg_usā gajino iriburi dupuyuro Īg_u gāāmederosūta Īg_usārē: “Yaarā āārīma”, ārīdi āārīmī.

14 Irire pērā, ķnaāsū gap_u ārīrākuri marī? “Sug_u gajino iriburi dupuyuro Marīp_u Īg_urē beyeg_u, diaye iribemi”, ķārīrākuri? Irasū ārībirikōārā! Marīp_u diayeta irig_u āārīmī.

15 Iripoegue Marīp_u Moisédere āsū ārīdi āārīmī: “Y_u bopoñarī merā iāduarārē bopoñarī merā iāgura. Y_u maīrī merā iāduarārē maīgura”, ārīdi āārīmī.

16 Irasirirā ire masīa. Marīp_u, Īg_u bopoñaduarārē bopoñarī merā iāmi. Masaka Īg_urē bopoñadoremak_u meta, Īg_usā ōārō irimak_u meta Īg_usārē bopoñarī merā iāmi.

17 Marĩpu ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ասũ արիւմ ասարմի Egipto marā opure, faraōrē: “Yũ gāamerōsũta murē Egipto marā opu ասարմure pĩbu, mu merā yu turarire ասարմepererārē ĩmubu. ասարմeperero marārē, yu turagu ասարմarĩrē masĩdoregu, irasiribu”, արիւմ ասարմi.

18 Irasirigu ĩgũ bopoñaduwarārē bopoñarĩ merā ĩāmi. ĩgũ dorerire peduamerārē nemorō peduabirimakũ yāmi.

19 Yũ irasũ արմarĩrē pērā, musā ասũ արմboko: “Marĩpu ĩgũ basita masakare ĩgũ dorerire peduabirimakũ irikeregu, անսarigu ĩgũsārē wajamoāgukuri? անNasirisā, ĩgũ gāamerō irasiririre kāmutasasĩbokuri marĩ?” արմ pũrĩwisi sērēñaboko.

20 Irire irasũ արմbirikōāka! Marĩ masaka ubu ասarĩrā, Marĩpu irinerā ասarā. Irasirirā ĩgũrē: “անNasirigu yure irasũ yāri mu?” արմ pũrĩwisi sērēñamasĩbea. Diarisoro irisoro weagore: “անNasirigo yure irasũ yāri mu?” արմberosũta marĩde Marĩpũre irasũ արմmasĩbea.

21 Sorori weago diari merā igo iridũaro irikumo. Irasirigo ōarĩ soro iridũago, ōarĩ soro irikumo. Iri diari merāta ubu ասarĩrĩ sorodere iridũago, ubu ասarĩrĩ soro irikumo. Igo diari merā irirosũta Marĩpũde masakare ĩgũ iridũarosũta yāmi.

22 Marĩpu peamegue ĩgũ bēomurārē, ĩgũsārē ĩgũ turari merā buro wajamoāburire masĩdoregu, ĩgũsā ñerō iririre gũñatura, mumurō marĩrō ĩgũsārē wajamoābemi.

23 Marĩ ĩgũ bopoñarĩ merā ĩārā gapure ĩgũ ōatarigu ասarĩrĩrē masĩburo, արմgũ, ĩgũsārē irasirigu yāmi. Neōgoragueta marĩrē ասmugasigue ĩgũ ասarĩrōsũta ĩgũ merā ōārō ասarĩmurārē beyedi ասarĩmĩ.

24 Marĩrē beyegu, surāyeri judío masaka watopegue ասarĩrārē, gajerā judío masaka ասarĩmerā watopegue ասarĩrādere beyedi ասarĩmĩ, ĩgũyarā ասarĩburo, արմgũ.

25 Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ĩgũya kerere weredupuyudi Oseas, judío masaka ասarĩmerāyamarē ասũ արմ gojadi ասarĩmĩ:

Marĩpu ասũ արմi: “Yaarā ասarĩbirinerārē: ‘Yaarā ասarĩma’, արմgũkōa. Yũ maĩbirinerārē: ‘Yũ maĩrā ասarĩma’, արմgũkōa”, արմi.

26 Marĩpu: “Musā, yaarā meta ասarā”, արմdea nikũ marārē: “Yũ okanĩgũ pũrāta ասarā”, արմsũrākuma, արմ gojadi ասarĩmĩ.*

27-28 Isaías, Israel bumarā gapure ասũ արմ gojadi ասarĩmĩ: “Marĩ Opũ ĩgũ արմderosũta ĩ ասmũ marārē mumurō merā diayeta wajamoāgũkumi. Irasirirā Israel bumarā wādiyama ĩmpayeri irirosũ wārā ասarĩkererā, mērāgā tausũrākuma”, արմ gojadi ասarĩmĩ.

29 ĩgũta idere արմ gojadi ասarĩmĩ doja:

Marĩ Opũ ասarĩpererā nemorō turagu, marĩ ñekũsāmarā ասarĩturarārē mērāgārē taubirimakũ, marĩ judío masaka ասarĩpererā bēosũbonerā ասarĩbũ. Sodoma marārē, Gomorra marārē bēoderosũta marĩdere bēobodi ասarĩmĩ, արմ gojadi ասarĩmĩ.*

Judío masaka Jesucristoya kerere buremubiridea

30 Irire pērā, անnasũ արմrākuri? ասũ ասarā. Judío masaka ասarĩmerā Marĩpu merā ĩgũsā ōārō ասarĩburire ասmabirikererā, ĩgũsā Jesucristore buremurĩ merā irire bokama. Irasirigu Marĩpu ĩgũsārē: “ōārā ասarĩma”, արմ ĩāmi.

³¹ Judío masaka gapu: “Marĩpu Moisére doreri pídeare marĩ irimakū, marĩrē: ‘Ōārā, waja opamerā āārĩma’, ārĩ ĩāgukumi”, ārĩ gũñadima. Irasū ārĩ gũñakererā, iri dorerire iripeomasĩbirisĩā, Marĩpu merā ōārō āārĩbema.

³² ĩNasirirā Marĩpu merā ōārō āārĩberi? Jesucristore b̄remurō marĩrō ĩgūsā basi Marĩpu Moisére doreri pídeare iridea merā gapu, Marĩpu merā ōārō āārĩduadima. Irasirirā Cristore Marĩpu iriudire b̄remumerā, Marĩpu p̄rogue neō waabirikuma. ĩgūsā ūtāye, maa deko piadeayegue gubu tuameémejānerā irirosū āārĩrākuma.

³³ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea p̄gue Marĩpu ĩgū magūrē iriburire āsū ārĩ gojasūdero āārĩbú:

Sugu yu iriubure ūtāye irirosū āārĩgūrē Jerusalēgue píguara. ĩgūrē b̄remumerā, iri yegue gubu tuameémejārā irirosū āārĩrākuma. Irasirirā yu p̄rogue neō ejabirikuma. ĩgūrē b̄remurā gapu: “ĩgūrē ubugorata b̄remukubu”, ārĩbirikuma. Yu p̄ro ejārākuma, ārĩ gojasūdero āārĩbú.*

10

¹ Yaarā, yu Israel bumarārē Marĩpu ĩgū tauburire b̄ro gāāmea. Irasirigu ĩgūrē ĩgūsāya āārĩburire b̄ro sērēbosāa.

² Diayeta ĩgūsā Marĩpu gāāmerĩrē b̄ro iridũakererā, ĩgū gāāmerĩrē ōārō p̄emasĩbema.

³ Marĩpu marĩrē Jesucristore b̄remurĩ merā: “Ōārā āārĩma”, ārĩ ĩārĩrē masĩbema. Irasirirā ĩgūsā basi ōārĩrē iridũakererā, Marĩpu Jesucristore b̄remudoregu iriudire b̄remubema. Irasirigu Marĩpu ĩgūsārē: “Ōārā āārĩma”, ārĩ ĩābemi.

⁴ Cristo āārĩpereri Marĩpu Moisére doreri pídeare iripeodi āārĩmĩ. Irasirigu Marĩpu āārĩpererā Cristore b̄remurānorē: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, ārĩ ĩāmi.

⁵ Moisés āsū ārĩ gojadi āārĩmĩ: “Marĩ, Marĩpu dorerire āārĩpereri iripeo-makū, Marĩpu marĩrē: ‘Ōārā, waja opamerā āārĩma, yu merā ōārō āārĩrākuma’, ārĩ ĩāgukumi”, ārĩ gojadi āārĩmĩ.

⁶ Marĩpu marĩrē: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, ārĩ ĩārĩ gapu āsū āārā. Marĩ Cristore b̄remumakū, Marĩpu marĩrē: “Ōārā āārĩma”, ārĩ ĩāgukumi. Irasirirā āsū ārĩ gũñabirikōāka: “ĩNoā Cristore ūmugasigue āārĩgūrē āidijugukuri marĩrē taudoregu?” ārĩ gũñabirikōāka! Cristo i ūmugwere marĩrē taugu ejasiadi āārĩmĩ.

⁷ Irasirirā doja: “ĩNoā, boanerā āārĩrōgue ūkūārĩ gobegue dijagukuri Cri-store siiu marĩribu?” ārĩ gũñabirikōāka! Marĩ basi irire irimasĩña máa. ĩgū boa, masā, murĩasiadi āārĩmĩ.

⁸ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea p̄gue āsū ārĩ gojasūdero āārĩbú: “Marĩpuya kerere musā p̄esiāa. Irire musāya disĩ merā werenĩa. Musāya gũñarĩgue: ‘Diayeta āārā irĩ’, ārĩ gũñāā”, ārĩ gojasūdero āārĩbú. Irire, marĩrē Jesucristo tauri kerere diayeta b̄remua. Irasirirā masakare irireta werea.

⁹ Irasirirā marĩya disĩ merā: “Jesús, yu Op̄m āārĩmĩ”, ārĩ werenĩmakū, marĩya gũñarĩgue: “ĩgū boadero p̄ru, Marĩpu ĩgūrē masūdi āārĩmĩ”, ārĩ b̄remumakū, Marĩpu marĩrē perebiri peamegue waabonerārē taugukumi, ĩgū merā ōārō āārĩnkōāburo, ārĩgū.

* 9:33 Is 28.16

¹⁰ Marĩḡu, marĩ Jesucristore b̄remumakū, marĩrē: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, āri iāmi. Marĩ gajerārē: “Jesucristo ȳre tauḡu āārĩmi, ĩgārē b̄remua”, āri weremakū, marĩrē peamegue waabonerārē ĩgū taumurā āārĩmakū yāmi.

¹¹ Marĩḡuya werenĩri gojadea p̄gue: “Neō suḡu ĩgārē b̄remugū: ‘Ĭgārē ubugorata b̄remukubu’, āribirikumi”, āri gojasũdero āārĩbú.

¹² Marĩḡu, āārĩpererā Op̄u āārĩmi. Irasiriḡu judío masakare, judío masaka āārĩmerādere surosũta iāmi. Irasiriḡu āārĩpererārē ĩgārē b̄remurĩ merā sērērārē ōārĩrē wāri s̄igakumi.

¹³ Marĩḡuya werenĩri gojadea p̄gue āsũ āri gojasũdero āārĩbú: “ ‘Ȳu Op̄u, ȳu ñerō irideare ȳre kátika!’ āri sērērāno tausũrākuma. Peamegue wa-jamoāsũbirikuma”, āri gojasũdero āārĩbú.

¹⁴ Irasũ āārĩkerer̄u, marĩ Op̄ure: “Diyeta marĩrē tauḡu āārĩmi”, āri b̄remumerā, ĩgārē sērēmasĩbema. Ĭḡuya tauri kerere pémerā, ĩgārē b̄remumasĩbema. Ĭḡuya kerere ĩḡusārē wereḡu marĩmakū, irire masĩbirikuma.

¹⁵ Marĩḡu ĩḡuya kerere weremurārē iriubirimakū, irire wererā waabirikuma. Ĭḡuya werenĩri gojadea p̄gue āsũ āri gojasũdero āārĩbú: “Marĩḡuya ōārĩ kerere, ĩḡu merā ōārō siuñajārĩ opari kerere wererā ejamakū ĩārā, marĩ b̄ro us̄yāa”, āri gojasũdero āārĩbú.

¹⁶ Iri Marĩḡu masakare tauri kere āārĩkerer̄u, wārā péduabema. Isaiás āsũta āri gojadi āārĩmi: “Ḡua Op̄u, ĩḡusā ḡua wererire péduabema”, āri gojadi āārĩmi.

¹⁷ Irasirirā Cristoya kerere weremakū péduripírā, ĩgārē b̄remurākuma.

¹⁸ Irasiriḡu ire sērēñaduakoa musārē. ĩsrael bumarā iri kerere pébiriyuri? Pénerā āārĩmā. Marĩḡuya werenĩri gojadea p̄guedere irasũta āri gojasũdero āārĩbú:

Marĩḡuyare wererimasā āārĩpererogue marārē ĩḡuya kerere wererā waama.

Irasiriro ĩḡusā wereri i ūmu āārĩpererogue seyakōāa, āri gojasũdero āārĩbú.*

¹⁹ Dupaturi musārē sērēñaduakoa doja. ĩsrael bumarā pékererā, ōārō pémasĩbiriyuri? Pémasĩnerā āārādimā. Ȳu irire werenemogū, Moisés ārĩdeare werep̄roriḡura. Āsũ āri gojadi āārĩmi:

Marĩḡu Israel bumarārē āsũ ārĩmi: “Ubu āārĩrārē, yaare pémasĩmerārē yaarā āārĩmakū iriḡura. Ȳu irasirimakū ĩārā, musā gap̄u ĩḡusārē ĩaturirākua. Irasiriḡu musārē ĩḡusā merā guamakū iriḡukoa”, ārĩmi, āri gojadi āārĩmi Moisés.*

²⁰ P̄ruu Isaiade: “Irasũ ārĩbokoa”, āri, ḡuiri marĩrō āsũ ārĩnemopeodi āārĩmi:

Āsũ ārĩmi Marĩḡu: “Ȳure āamerā gap̄u ȳre bokama. Irasiriḡu ȳre masĩmerārē ȳre masĩmakū iribu”, ārĩmi, āri gojadi āārĩmi Isaiás.*

Judío masaka āārĩmerā Marĩḡuyarā āārĩburire wereḡu irasũ āri gojadi āārĩmi.

²¹ Israel bumarā gap̄ure āsũ āri gojadi āārĩmi: “Āsũ ārĩmi Marĩḡu: ‘Ūmuriku ȳu merā ōārō āārĩduarā aarika!’ ārādibu ĩḡusārē. ‘Ĭḡusā gap̄u ȳu dorerire tarĩnugārā, ȳre péduabirima’, ārĩmi”, āri gojadi āārĩmi Isaiás.

11

Marĩḡu Israel bumarārē beyedeamarē gojadea

¹ Irasirigu musārē ire sērēñagura. ¿Marīpu Israel bumarārē: “Yaarā āārīma”, āridero puru, Īgūsārē béokōāyuri? Béobiridi āārīmi. Yude Israel bumu, Abraham parāmi āārīturiaguta Benjamiya bumu āārā.

² Iripoegue Marīpu Israel bumarārē Īgūyarā āārīburo, ārīgū, beyedi āārīmi. Īgū irasū beyenerārē béobemi. Musā Marīpuya kerere weredupuyudi Elías Īgūrē: “Israel bumarā waja opama”, ārīdeare masīkoa. Irire Marīpuya werenīri gojadea pūge āsū ārī gojadi āārīmi:

³ “Yu Opu, Israel bumarā muya kerere weredupuyurimasārē wējēkōāma. Murē sīdea soepeore tuūmeédijukōāma. Irasirigu Īgūsā watope yu suguta murē buremua. Yu irasū āārīmakū iārā, yudere wējēduama”, ārī gojadi āārīmi.

⁴ Īgū irasū ārīmakū pégu, Marīpu āsū ārī yujudi āārīmi: “Mu, suguta āārībea. Yaarā siete mil āārīma. Īgūsārē iritamubu. Irasirirā yare oārō buremuma. Baal wāikugu keori weadeare neō buremubema. Irasirigu murē wējēduarārē gūibirikōāka!” ārīdi āārīmi.

⁵ Elías āārīriopoe Marīpu Īgū beyenerārē iritamuderosūta daporadere Israel bumarā watopere surāyeri Īgū beyenerārē iritamumi. Irasirirā Īgūrē buremuma. Īgūsārē bopoñarī merā iāsīā, beyedi āārīmi.

⁶ Īgūsā iririkurire iāgū meta beyedi āārīmi. Īgūsārē bopoñagū beyedi āārīmi. Īgūsā oārō iriadero puru Īgūsārē beyegu, bopoñagū meta iribokumi. Īgūsā oārīrē iridea waja āārībokuyo.

⁷ Āsū āārā. Israel bumarā Īgūsā iriri merā, Marīpu Īgūsārē: “Oārā āārīma”, ārī iāmakū gāamekererā, Īgūsā Marīpu merā oārō āārīburire neō bokabema. Irasirirā Marīpuyare neō pémasīmerā dujama. Marīpu beyenerā gapu Īgū merā oārō āārīma.

⁸ Marīpuya werenīri gojadea pūge āsū ārī gojasūdero āārībú: “Marīpu Īgūrē gāamemerārē Īgūyare pémasībirimakū yāmi. Irasirirā diayemarē pékererā, pémasībema. Īgū iririre iākererā, iāmasībema. Daporaguedere irasūta āārīnikōāma”, ārī gojasūdero āārībú.

⁹ Davide āsū ārīdi āārīmi Marīpure:

Israel bumarā bosenuīri irirā ñerō yāma. Irasirigu, Īgūsā ñerīrē iriri merā Īgūsārē wajamoāsūmurā āārīmakū irika!

¹⁰ Īgūsārē pémasīmerā, koye iāmerā irirosū waamakū irika! Ūmuriku nukūrī ūumarā sūgū pūrīsūrā irirosū ñerō tarimakū irika! ārīdi āārīmi David Marīpure.*

Marīpu judío masaka āārīmerārē taugukumi, ārī gojadea

¹¹ Gaji musārē sērēñanemogura. ¿Judío masaka Jesucristore burembirimakū, Marīpu Īgūsārē béopeokōāyuri? Béopeobiridi āārīmi. Īgūsā Cristore irasū burembirimakū, daporare judío masaka āārīmerā gapu Marīpu taumurā āārīma. Īgūsārē Īgūyarā waamakū yāmi, judío masakade Īgūsārē iākūi, Īgūsāde Cristore buremburo, ārīgū.

¹² Judío masaka Cristore burembirisīā, Marīpu Īgūsārē: “Yu pūrārē oārī sīgura”, ārīdeare opabema. Irasirirā judío masaka āārīmerā gapu Cristore buremurā, irire oparākuma. Puru judío masaka Cristore buremumakū, āārīpererārē i āmu marārē nemorō oārō waarokoa.

* 11:10 Sal 69.22-23

13 Daporare musārē judío masaka āārīmerārē weregura. Jesucristo yure musārē judío masaka āārīmerārē ĩgūya kerere weredoregu pĩmi. Ire weregũ, ubugora irigu meta yáa.

14 ĩgūyare weregũ, gajipoe irigu surāyeri yaarārē judío masakare musārē ĩākũĩmakũ iribokoa, ĩgūsāde Jesucristore b̄remuburo, āĩgũ. ĩgūrē b̄remurā, tausũrākuma ĩgũ merā ōārō āārĩmurā.

15 Marĩpu judío masakare Cristore b̄remumerārē b̄eomakũ, gajerā gapũ ĩgũ merā siuñajārĩ opama. Judío masakade ĩgūrē b̄remumakũ, ōātarirokoo. ĩgūsā boanerāgue masānerā irirosũ Marĩpu merā perebiri okarire oparākuma.

16 Āsũ āārā. Pā iriri merā suru irip̄roriduru Marĩp̄re s̄ĩmakũ, āārĩpereri iri pā iriri Marĩp̄uya āārā. Yukũ n̄gũrĩ Marĩp̄uya āārĩmakũ, irigu d̄up̄uride ĩgūya āārā. Gũa ñekũ Abraham, irigu n̄gũrĩ irirosũ āārĩdi āārĩmĩ. Marĩ Jesucristore b̄remurā Abraham parāmerā āārĩturiarā āārā. Irasirigu Marĩpu ĩgūrē: “Yaagu āārĩmĩ”, ārĩ ĩāderosũta marĩdere: “Yaarā āārĩma”, ārĩ ĩāmi.

17 Judío masaka olivogu d̄up̄uri irirosũ āārĩma. ĩgūsā irasũ āārĩkerep̄uru, su d̄up̄urire ditib̄eoderosũ Marĩpu surāyeri ĩgūsārē b̄eodi āārĩmĩ. P̄uru iri d̄up̄uri āārĩderore gajigu olivo makānũmũma d̄up̄urire purĩñeātũadoregu, wi-iri, puũñeāturosũ iridi āārĩmĩ. Irasiriderosũ musārē judío masaka āārĩmerārē ĩgūyarā ñajāmakũ iridi āārĩmĩ. Irasirirā musā judío masaka āārĩbirikererā, āārĩpereri Marĩpu Abraham parāmerā āārĩturiarārē ōārĩrē s̄ĩgura, ārĩdeare musāde ñeānerā āārĩbũ.

18 Musārē ĩgũ irasirimakũ: “Gũa judío masaka nemorō ōārā āārā”, ārĩ gũñabirikōāka! Ire gũñaka! Judío masaka olivogu Marĩpu otedi irirosũ āārĩma. Musā gapũ irigugue ĩgũ āĩtũdea d̄up̄uri irirosũ āārā. Irasirigu judío masaka merā musārē iritamumi. Musā merā meta ĩgūsārē iritamumi.

19 Musā judío masaka āārĩmerā gapũ āsũ ārĩbokoo: “Surāyeri judío masakare, olivogu d̄up̄urire ditib̄eoderosũ Marĩpu ĩgūsārē b̄eodi āārĩmĩ. Irasũ b̄eogu, gaji d̄up̄urire irigugue ĩgũ āĩtũderosũ marĩrē pídi āārĩmĩ, ĩgūyarā āārĩmurārē”, ārĩbokoo musā.

20 Irasũta āārā. ĩgūsā Jesucristore b̄remubirideja waja Marĩpu ĩgūsārē b̄eodi āārĩmĩ. Irasirigu musādere Cristore b̄remubirimakũ, ĩgūyarā āārĩmakũ iribiribodi āārĩmĩ. Irasirirā: “Gũa judío masaka nemorō ōārā āārā”, ārĩ gũñabirikōāka musā! Irasũ ārĩmerāta Marĩp̄ure ōārō goepeyari merā b̄remuka!

21 P̄urorĩma d̄up̄uri irirosũ judío masaka Marĩp̄uyarā āārĩp̄rorinerā āārĩmā. Musā gapũ ĩgūsā p̄uru ĩgūyarā waanerā āārĩbũ. Irasirigu Marĩpu ĩgūyarā āārĩp̄rorinerā ĩgūrē b̄remubirimakũ, ĩgūsārē b̄eodi āārĩmĩ. Musā ĩgūrē b̄remubirimakũ, ĩgūsārē b̄eoderosũta musādere b̄eogukumi.

22 Marĩpu ōārō irigu bopoñarĩrē, ĩgũ turari merā wajamoārĩrē p̄emasĩka! ĩgūrē b̄remumerārē wajamoāgukumi. Irasirikeregu, musā piriro marĩrō ĩgūrē b̄remunĩmakũ, musārē ōārō irigukumi. ĩgūrē b̄remubirimakũ, ñerĩ d̄up̄urire ĩgũ ditib̄eoderosũta musādere b̄eogukumi.

23 Judío masaka ĩgũ b̄eosũnerā Jesucristore b̄remumakũ, ĩgūsārē yukũ d̄up̄urire ditib̄eodeare dupaturi irigugeta āĩtũro irirosũ irigukumi, ĩgūyarā ñajāmakũ irigu. ĩgũ sugata ĩgũ turari merā irire irimasĩmi.

24 Musā judío masaka āārĩmerā olivo makānũmũma d̄up̄uri irirosũ āārā. Judío masaka gapũ ĩgũ beyep̄rorinerā āārĩmā. Olivogu Marĩpu otedi irirosũ āārĩma. Musā irigugue ĩgũ āĩtũdea d̄up̄uri irirosũ āārā. Irasirigu Marĩpu musārē ĩgūyarā ñajāmakũ iridi āārĩmĩ. Musārē irasirikeregu, judío masakare

Īgū beyerurorinerā gapure mūsā nemorō Īgūyarā dupaturi űajāmakū iri-masīmi.

Purugue Israel bumarārē Marīpu taugukumi, āri gojadea

25 Yaarā, masaka iripoegue masībirideare, Marīpu Īgū gūñaderosūta iriburire weregura mūsārē: “Gua judío masaka nemorō masīpeokōā”, āri gūñabirikōāburo, āriġū. Wārā judío masaka Marīpuyare pēmasiturabema dapa. Marīpu judío masaka āārīmerārē: “Buremurākuma”, ārīnerākuta Cristore buremudero puru, judío masakade buremurākuma.

26 Īgūsā irasū buremumakū, āārīpererā Israel bumarārē Marīpu Īgūsā peamegue waabonerārē taugukumi. Īgūya werenīri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū:

Jerusalēgue, Siōn wāikuri makāgue, judío masakaya makāgue Īgūsārē taubu aarigukumi. Īgūsārē Jacob parāmerā āārīturiarārē Īgūsā űerīrē bēogukumi.✧

27 Marīpu āsū ārīmi: “Īgūsārē űerīrē bēogu, yu Īgūsārē ārīdeare irigukoa”, āri gojasūdero āārībū.✧

28 Inugue wārā judío masaka Jesucristoya kerere péduamerā, Marīpure iāturiarā āārīma. Īgūsā irasū āārīmakū, mūsā judío masaka āārīmerā gapu Cristore buremunugābu. Irasirigu Marīpu judío masaka űekūsamarā Īgū beyenerā Īgūsā āārīmakū, Īgūsārē āārīturiarādere maīmi.

29 “Īgūsārē ōārīrē sīgura”, āri gūñadeare gorawayubemi. Īgū ārīderosūta Īgū beyenerārē ōārīrē diayeta sīgukumi.

30 Iripoegue mūsāde Marīpu dorerire tarinugānerā āārībū. Inugue judío masaka Marīpu dorerire Īgūsā tarinugāmakū iāgū, mūsā gapure bopoñari merā iāmi.

31 Daporare judío masaka Īgū dorerire tarinugārā āārīma. Īgūsā irasū āārīkerepuru, Marīpu mūsārē bopoñari merā iārōsūta, Īgūsādere bopoñari merā iāmi.

32 Āsū āārā. Marīpu āārīpererā masakare Īgū dorerire Īgūsā tarinugāmakū, Īgūsārē peresu irigu irirosū iridi āārīmī, purugue Īgū āārīpererārē bopoñari merā iārīrē masīburo, āriġū.

33 Marīpu marīrē bopoñatarigu, turatarigu, āārīpererire masīpeogu āārīmi. Irasirirā marī Īgū gūñarīrē, Īgū iriburire ōārō pēmasībea.

34 Āsū āri gojasūdero āārībū Marīpuya werenīri gojadea pūgue: “Masaka marī Opū gūñarīrē ōārō pēmasībema. Irasirirā Īgūrē: ‘Āsū irika!’ āri were-masībema.

35 Marīpure gajino sī, puru: ‘Marīrē wajamomi’, neō ārīmasībema”, āri gojasūdero āārībū.

36 Marīpu āārīpererire iridi āārīmī. Īgū turari merā āārīpererire āārīmakū iridi āārīmī. Irasiriro āārīpereri Īgūya dita āārā. Irasirirā āārīpererā Īgūrē: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīnikōārā! Irasūta irirā!

12

Marīpu dorerire irinīkōāka āri gojadea

1 Yaarā, Marīpu marīrē buro bopoñari merā iāmi. Irasirirā marīrē Īgūrē buremurā waibu sīnaderosūta daporare marī basita sīrō gāamea. Irasirirā marī okaro bokatīūrōpā Īgūyarā āārīrā Īgū dorerire ōārō irinīkōārā! Īgūrē

marĩ merã usuyamakũ gããmerã, irasirirãkoa. Āsũ iriro gããmea marĩrẽ Īgũrẽ bũremurãrẽ.

² I ũmu marã Īgũsã ñerĩ iririkũrire neõ irinemobirikõãrã! Āsũpero gapũ ãrĩrã! Marĩpũre: “Gũa gũñarĩrẽ õãrĩ gapũre gorawayuwãgãnikõãka!” ãrĩrã! Īgũ marĩrẽ gorawayamakũ, marĩ Īgũ gããmerĩrẽ: “Āsũ ããrã”, ãrĩ masĩrãkoa. Īgũ gããmerĩ, õãrĩ dita ããrã. Iri, ñerĩ marĩrĩ ããrã. Marĩ Īgũ gããmerĩrẽ irirã, Īgũrẽ usuyamakũ irirãkoa.

³ Marĩpũ yũre õãrõ irigu, musãrẽ Īgũya kerere weredoregũ beyedi ããrĩmĩ. Irasirigu musãrẽ ããrĩpererãrẽ ãsũ ãrĩ weregura. Neõ sugũ irimasĩbirikeregu: “Yũ irikõãmasĩa”, ãrĩ gũñabirikõãrõ gããmea. Marĩ irimasĩrĩ direta: “Diaye irimasĩa”, ãrĩ gũñarõ gããmea. Irasirirã marĩ masakakũ ãsũ ãrĩ gũñarã: “Marĩpũ yũre irimasĩrĩ pideare Īgũrẽ yũ bũremurõ oparosũta yũ bokatĩũrõ irimasĩa”, ãrĩ gũñarã!

⁴ Sugũ masakũya dupũ ãsũ ããrã. Su dupũ ããrĩkerero, wãri opãa. Wãri ããrĩkerero, sũrosũ moãbea.

⁵ I irirosũta marĩ Jesucristore bũremurã wãrã ããrĩkererã, Īgũ merã ããrĩrã sugũya dupũ irirosũ ããrã. Irasirirã marĩ ããrĩpererã su dupũma moãrõ irirosũ yãa.

⁶ Irasirigu Marĩpũ marĩrẽ maĩgũ, marĩ masakakũre gajerosũperi dita marĩ irimasĩburire pĩdi ããrĩmĩ. Irasirirã irire õãrõ iriro gããmea. Marĩrẽ Īgũya kerere weretaudoregũ pĩmakũ, marĩ Īgũrẽ bũremurõ oparosũta Īgũyare gajerãrẽ õãrõ weretauro gããmea.

⁷ Marĩrẽ gajerãrẽ iritamudoregũ pĩmakũ, Īgũsãrẽ õãrõ iritamurõ gããmea. Gajerãrẽ Īgũyare buedoregũ pĩmakũ, Īgũsãrẽ õãrõ buero gããmea.

⁸ Marĩrẽ gajerãrẽ gũñaturamakũ irimurãrẽ pĩmakũ, irire õãrõ iriro gããmea. Marĩrẽ gajerãrẽ Īgũsã gããmerĩrẽ sĩmurãrẽ pĩmakũ, gajinorẽ sĩrã õãrõ usuyari merã sĩrõ gããmea. Marĩrẽ gajerãrẽ doremurãrẽ pĩmakũ, õãrõ merã dorero gããmea. Marĩrẽ gajerãrẽ bopoñarĩ merã iritamumurãrẽ pĩmakũ, Īgũsãrẽ iritamurã usuyari merã iritamurõ gããmea.

Jesucristore bũremurã ãsũpero ããrĩdorea, ãrĩ gojadea

⁹ Gajerãrẽ maĩrã, diayeta maĩka! Ñerĩrẽ dooka! Ōãrĩ gapũ direta iriwãgãnika!

¹⁰ Musã Jesucristore bũremurã, sugũ pũrã gãme maĩrõsũta musã merãmarã merã gãme maĩka! Īgũsãya ããrĩburire musãya nemorõ gũñaka! Bũremurĩ merã õãrõ gãme iritamuka!

¹¹ Marĩ Opũ dorerire irirã, neõ tẽbori marĩrõ õãrõ usuyari merã irika!

¹² “Marĩpũ õãrõ iritamugukumi yũre”, ãrĩ, usuyari merã Īgũ iritamuburire yũka! Irasirirã ñerõ tarirã, Marĩpũre piriro marĩrõ sũrosũ gũñaturari merã bũremunĩkõãka! Īgũrẽ irasũ sërẽnikõãka!

¹³ Jesucristore bũremurã gajino gããmemakũ ããrã, musã opari merã Īgũsãrẽ iritamuka! Musãya wiirigue ejarãrẽ õãrõ bokatĩrĩneãka!

¹⁴ Musãrẽ ñerõ irirãrẽ Īgũsãya ããrĩburire Marĩpũre sërẽbosaka! “Īgũsã yũre ñerõ iriri waja Īgũsãrẽ wajamoãka!” ãrĩ sërẽbirikõãka!

¹⁵ Gajerã usuyamakũ ããrã, Īgũsã merã musãde usuyaka! Gajerã oremakũ ããrã, musãde Īgũsã merã oreaka!

¹⁶ Gajerã merã sũrosũ usuyari merã ããrĩrikuka! “Yũ gajerã nemorõ õãgũ ããrã”, ãrĩ gũñabirikõãka! Ubu ããrĩrã merãdere õãrõ ããrĩrikuka! “Masĩtarinũgãgũ ããrã yũ”, ãrĩ gũñabirikõãka!

17 Gajerā musārē ñerō irikerepuru, ĩgūsārē ñerō iri gāmibirikōāka! Ñerī gapure irirono irirā, āārīpererā masaka ĩūrōrē ōārī gapure irika!

18 Āārīpererā merā musā ōārō āārīrikuburosūta musā bokatīūrō ōārīrē irika!

19 Yaarā yu maīrā, gajerā musārē ñerō irikerepuru, ñerō iri gāmibirikōāka! Musā basi ĩgūsārē wajarākubirikōāka! Marīpu gapu musārē ñerō irinerārē wajamoāgukumi. ĩgūya werenīrī gojadesa pūge asū ārī gojasūdero āārībú: “Marī Opu asū ārīmi: ‘Yu gapu, masaka ñerō ideoa waja ĩgūsārē wajamoāgū āārā. ĩgūsārē diayeta wajamoāgura’, ārīmi”, ārī gojasūdero āārībú.

20 Gaji asū ārī gojasūdero āārībú: “Murē ĩaturigu waboamakū ĩāgū, baari ejoka! ĩgū ñemesibusūmakū ĩāgū, ĩirīri tīāka! Mu irasirimakū, ĩgū murē ñerō irideare gūyasīrīgukumi”.

21 Irasirirā musārē ñerō irinerārē ñerō iri gāmibirikōāka! Ñerī gapure irirono irirā, ĩgūsārē ōārō irika! Irasiriri merā ñerī iririre tarinugārākoa.

13

1 Marīpu dita i ūmu marā oparārē sóomi. ĩgū pīnerā āārīma. Irasirirā āārīpererā ĩgūsārē ōārō yujuka!

2 Sugu oparārē tarinugāgūno, Marīpu pīnerārē tarinugāgū yāmi. Marīpu ĩgūsārē tarinugārārē wajamoāgukumi.

3 Oparā, ōārō irirārē gūimakū iribema. Ñerō irirā gapure gūimakū yāma. Gūimerāta āārīrikuduarā, ōārō irika! Irasirimakū, oparā musārē: “Ōārō yāa”, āārīrākuma.

4 Marīpu ĩgūsārē musāya āārīburire iritamudoregu pīdi āārīmī. Irasirirā ñerō irirā gūika! Oparā, ñerī irirārē wajamoārā, Marīpu dorero irirāta yāma. Marīpu ñerō irirārē wajamoādoregu oparārē pīdi āārīmī.

5 Irasirirā oparā marīrē doremakū, buremurī merā ĩgūsā dorerire ōārō yujuro gāamea. Wajamoārī, ārīrā dita yujubirikōārō gāamea. “Marīpu ĩūrō ĩgū gāamerīrē iriduakoa”, ārī gūñarī merā ĩgūsā dorerire ōārō yujuro gāamea.

6 Oparā ĩgūsā moārīrē ōārō irirā, Marīpure moaboerā irirosū āārīma. Irasirirā ĩgūsā wajasearopā keoro wajarika!

7 Āārīpererā oparā dorerosūta keoro irika! ĩgūsā wajaseamakū wajarika! ĩgūsā gajinorē irimurā wajaseamakūde wajarika! Irasirirā musā oparārē buremuka! ĩgūsārē gopeyari merā ĩāka!

8 Neō gajerārē wjamorīrē opabirikōāka! ĩgūsārē wjamorīrē oparono irirā, maīrī gapure opaka! Sugu ĩgū bokajagunorē maīrī merā iritamugūno, Marīpu doreri pīdeare keoro irigu yāmi.

9 Asū ārā Marīpu doreri pīdea: “Gajigu marāpo merā, nomede gajego marāpu merā ñerō iribirikōāka! Masakare wējēbēobirikōāka! Yajabirikōāka! Gajerāyamarē ārīgatori merā werebirikōāka! Gajerāyare naribejabirikōāka!” ārī werea. Gaji ĩgū doreri pīdea asū ārā: “Mu basi maīrōsūta mu puro āārīrādere maīka!” ārī werea. Musā gajerārē maīrā, Marīpu doreri pīdea āārīpererire irirā yāa.

10 Gajerārē maīgūno, ĩgūsārē neō ñerō iribemi. Irasirigu ĩgūsārē maīgūno, Marīpu doreri pīdeare iripeogu yāmi.

11 I āārīpererire gūñaka! Irasirirā pēmasīka! Kārīrā irirosū āārībirikōāka! Marī iripoege Jesucristoya kerere buremurigorirā, ūmugasigwe marī waaburi dayataria, ārādību. Daporare marī masīa. Jesucristo dupaturi aariburo mērō dayāa.

12 Irasiriro boyomurĩro irirosũ ããrã. Irire masĩrã, ñerĩrẽ masaka naĩtĩãrõgue iririre pirirã! Õãrĩrẽ boyorogue masaka iũrõ iriri gapũre irirã! Marĩ irasirirã, Marĩpu turari merã ñerĩ iririre pirikõãrãkoa.

13 Irasirirã masaka ãmũ merã deyorogue õãrĩrẽ irirã irirosũ irirã! Bosenurĩ ããrĩmakũ, mejã, gainĩbirikõãrã! Nome merã ñerõ iribirikõãrã! Nomedede ãma merã ñerõ iribirikõãburo. Gajerã merã gãme guaseobirikõãrã! Gajerãyare ububirikõãrã!

14 Æsũ gapũ ããrĩrikurã! Marĩ Opũ Jesucristo iritamurĩ merã Igũ irirosũ õãrõ ããrĩrikurã! Marĩ ñerĩ ãaribejarire iridũarire pirikõãrã!

14

Marĩ Jesucristore bũremurã gãme werewũabirikõãrõ gããmea

1 Sugũ Jesucristore bũremuturabi ããrĩkeregũ, Igũ musã merã ããrĩdũamakũ, Igũrẽ werewũaro marĩrõ ñeãka! Igũrẽ ñeãrã, Marĩpũyare masĩbirimakũ iãrã, Igũ merã guaseobirikõãka!

2 Gajerã surãyeri Jesucristore bũremurã: “Marĩ ããrĩpereri baamakũ õãgorãa”, ãrĩma. Gajerã gapũ Jesucristore bũremuturamerã: “Marĩ waibũ diĩ baarã, Marĩpu dorerire tarinũgãbokoa”, ãrĩ gũñama. Irasirirã oteri direta baarikũma.

3 Æãrĩpererire baagũ, oteri direta baagũre irasũ iãbẽobirikõãburo. Oteri direta baagũde ããrĩpererire baagũre: “Irasũ baamakũ ñegorãa”, ãrĩbirikõãburo. Marĩpu ããrĩpereri baagũdere: “Yaagũ ããrĩmi”, ãrĩ iãsiadi ããrĩmi.

4 Marĩ gajigũre moãboegũre: “Ñerõ yãa”, ãrĩmasĩbirikoa. Igũ opũ dita irasũ ãrĩmasĩmi. Marĩ Jesucristore bũremurãde irasũta ããrã. Irasirirã marĩ gajerã Jesucristore bũremurãrẽ: “Ñerõ yãa”, ãrĩmasĩbirikoa. Marĩpu Igũsã Opũ ããrĩmi. Igũ sugũta Igũsãrẽ: “Õãrõ yãa, o ñerõ yãa”, ãrĩmasĩmi. Igũ turagũ ããrĩsĩã, Igũyarãrẽ Igũrẽ õãrõ bũremuturamakũ irigũkumi.

5 Gaji werenemogũra musãrẽ. Surãyeri: “Sunũta gajinurĩ nemorõ Marĩpũre bũremurõ gããmea”, ãrĩ gũñama. Gajerã gapũ: “Æãrĩpererinurĩ sũrosũ, Marĩpũya ããrã”, ãrĩ gũñama. Irasirirã masakaku: “Marĩpu yure ãsũ irimakũ gããmemi”, ãrĩ gũñarõ gããmea.

6 Sugũ: “Irinũno direta nerẽ, Marĩpũre bũremudorea”, ãrĩ gũñagũ, Marĩpũre bũremubu irasũ ãrĩ gũñami. Gajigũ ããrĩpererire baagũde Marĩpũre: “Yũ baari, mũ sũdea ããrã”, ãrĩ, usũyari sĩmi. Irasirigũ Igũde Marĩpũre bũremugũta ããrĩmi. Gajigũ gajinorẽ baabide Marĩpũre bũremumi. Igũde Marĩpũre: “Yũ baari, mũ sũdea ããrã”, ãrĩ, usũyari sĩmi.

7 Marĩ okarã, boarãde marĩ basi: “Æsũ irigũra”, ãrĩmasĩña mãa.

8 Marĩ, Jesucristoyarã marĩ okarinurĩrẽ Igũyare irimurã ããrã. Marĩ boadero pũrũgũedere Igũyarã ããrĩnikõãrãkoa. Irasirigũ marĩ okamakũ, marĩ boamakãdere Cristo marĩ Opũta ããrĩnikõãgũkumi.

9 Irasũta ããrã. Cristo boa, pũrũ masãdi ããrĩmi ããrĩpererã okarã, boanerã Opũ ããrĩbu.

10 Iro merẽ, ¿nasirirã musã gajerã Jesucristore bũremurãrẽ: “Ñerõ yãma”, ãrĩ werewũari? ¿Nasirirã Igũsãrẽ irasũ iãbẽokõãrĩ? Cristo marĩ ããrĩpererãrẽ Igũ diaye nĩdoregũkumi marĩ irideare werebu. Irasirirã gajerã Jesucristore bũremurãrẽ: “Ñerõ yãma”, ãrĩ werewũabirikõãrõ gããmea.

11 Marĩpũya werenĩrĩ gojãdea pũgue ãsũ ãrĩ gojãsũdero ããrĩbũ:

Āsū āriimi marī Opu: “Y_u okagu āārā. Y_u wereniri diayeta āārā. Āārīpererā y_u iūrō ñadukupuri merā ejamejārākuma. Āārīpererā yure: ‘Mu, gua Opu ōāgū, turagu āārā’, āri rākuma”, āri gojasūdero āārībū.*

¹² Irasirirā, Marīpu marī irideare sērēñamakū, marī masakakū āārīpereri marī irideare wererākoā.

Neō mūsā iriri merā gajerā Jesucristore b_uremurārē ñerī irimakū iribirikōāka!

¹³ Irasirirā gāme werew_uanemobirikōārā! Āsū gapu āri gūñarā! “G_ua iriri merā gajerā Jesucristore b_uremurārē ñerī irimakū irid_uabirikoā”, āri gūñarā!

¹⁴ Y_u, marī Opu Jesucristore b_uremugū, āsū ōārō masā. Āārīpereri Marīpu baari pīdea ōāgorāa yure. Gajigu gapu: “Y_u irire baamakū, ñegorāa”, āri gūñamakū, ĩgūrē diayeta ñegorāa.

¹⁵ I diayeta āārā. Gajigu Jesucristore b_uremugū, ĩgū baabirire mūsā baamakū ĩāgū: “Iri Marīpu baadobirideā āārā”, āri gūñakeregū, mūsārē ĩākūi, baabokumi. Irasū baagu: “Ñerō iriab_u”, āri gūñarik_ubokumi. Irasirirā, ĩgū baabirire dupaturi baarā, ĩgūrē maīrā meta yāa. Cristo ĩgūdere boabosadi āārīmi. Irasirirā mūsā baari merā gajigu Cristore b_uremugūrē poyanorēbirikōāka!

¹⁶ Irasirirā: “G_ua āsū iriri ōāgorāa”, āri gūñakerep_u, gajerā gapu mūsārē: “Ñerō yāma”, āri werew_uamakū pērā, dupaturi irire irinemobirikōāka!

¹⁷ Marīpu ĩgūyarārē doreri: baa, iiriri meta āārā. I gapu āārā. Diayemarē iriniri, ĩgū merā siuñajārī opari, _usuyari merā āārīrī āārā. Irire Ōāgū deymarīgū iritamurī merā irisūa.

¹⁸ Sug_u irasūta Cristoyare ōārō irigu Marīp_ure _usuyamakū yāmi. Masakade ĩgū ōārō irimakū ĩārā, ĩgūrē: “Ōārō yāmi”, āri rākuma.

¹⁹ Marīpu merā siuñajārī opamurā, marī basi gāme iritamumurā irasiro gāāmea. Irire irirā, Jesucristore b_uremunemowāgānirākoā.

²⁰ Marīpu Jesucristore b_uremurānorē ĩgū merā ōārō āārīmakū yāmi. Irasirirā, mūsā baari merā Marīp_uyare ĩgūsā iririre pirimakū iribirikōāka! Diayeta āārīpereri Marīpu baari pīdea ōārī dita āārā. Gajigu ĩgū baabirire mūsā baamakū ĩāgū: “Iri Marīpu baadobirideā āārā, irire baagu ñerō iribokoā”, āri gūñakeregū, mūsārē ĩākūi, baagu ñerō iribokumi. Irasirirā mūsā irire baarā, ĩgūrē ñerō irimakū iribokoā. Mūsā irasiriri ñegorāa.

²¹ Gajigu Jesucristore b_uremugūrē marī iriri merā ĩgūrē ñerī irimakū iribokoā, āri rā, āsūpero iriro gāāmea. ĩgū waib_u dii baabirimakū ĩārā, irire baabirikōārō gāāmea. Igui deko pāmudeare ĩgū iiribirimakū ĩārā, irire iiribirikōārō gāāmea. ĩgūrē Jesucristore b_uremuturabirimakū iribirikōārō gāāmea.

²² “Marīpu iūrō y_u iriri ōāgorāa”, āri b_uremugūno irimarē gajerā b_uremuturamerārē guaseobirikōāburo. Sug_u: “Marīpu iūrō ñerō iribeā, waja opabeā, diayeta yāa”, āri gūñagū, _usuyari merā āārīgukumi.

²³ Gajigu gapu: “Iri baarire baagu, ñerō iribokoā”, āri gūñarik_ukeregū irire baagu, waja opami. Irasirirā: “Marī āsū irirā, ñerō iribokoā”, āri gūñarik_ukererā irire irirā, waja opāa. Āārīpereri marī irasiriri, ñerī iriri āārā.

15

Gajerāya āārīb_uridere gūñarō gāāmea, āri gojadea

* 14:11 Is 45:23

¹ Marī Jesucristore b̄remurā, ĩgūrē b̄remuturamerārē iritamurō gāāmea. Marīya āārīburi direta iribirikōārō gāāmea.

² Marī masakakū marī p̄uro āārīrāya āārīburi gūñarō gāāmea, ĩgūsāde Jesucristore b̄remunemowāgāburo, ārīrā.

³ Cristode ĩgūyama direta iribiridi āārīmī. Marīp̄uya gapure iridi āārīmī. Irasiriro ĩgūrē waadeare Marīp̄uya werenīrī gojadea p̄gue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Murē ñerō werenirā, yugure ārīmeētuma”.

⁴ Āārīpereri iripogue Marīp̄uya werenīrī gojadea marīrē buedorero gojasūdero āārībú. Irire buerā, gūñatura, ōārō ȳp̄urākarakoa. Irasirirā ñerō tarirā, Marīp̄u iritamuburi us̄yari merā yúa.

⁵ Marīp̄u marīrē gūñatura, ōārō ȳp̄urākumakū irigu, Jesucristo gāāmerōsūta musārē sugu p̄urā irirosū s̄rosū āārīkumakū iriburo.

⁶ Irasirirā musā āārīpererā surō merā Marīp̄ure marī Op̄u Jesucristo Pagure: “Ōātaria m̄”, ārī, us̄yari s̄rākoa.

Jesucristo judío masaka āārīmerārē tauburi gojadea

⁷ Jesucristo ĩgū marīrē ñeāderosūta marīde gajerārē ōārō gāme bokatīrīñeārō gāāmea, āārīpererā Marīp̄ure: “Ōātaria m̄”, ārīburo, ārīrā.

⁸ Musārē ire werea. Marīp̄u gua ñekūsāmarārē ĩgū: “Āsū irigura”, ārīdeare diaye iridi āārīmī. Irasirigu Jesucristo judío masakare iritamugū i āmugure aaridi āārīmī. ĩgū irasiriri merā ĩgū Pagū ārīdeare iri ĩmupeodi āārīmī.

⁹ Irasū āārīmakū, judío masaka āārīmerā: “Marīp̄u guadere bopoñagū ōātari”, ārīdoregu, aaridi āārīmī. Marīp̄uya werenīrī gojadea p̄gue gojaderosūta irasiridi āārīmī. Āsū ārī gojasūdero āārībú:

Marīp̄ure āsū ārīmi: “Judío masaka āārīmerā watopegue murē us̄yari s̄gura. ‘Turatarigu āārī’, ārī bayapeogura murē”, ārīmi, ārī gojasūdero āārībú.✧

¹⁰ Gajeroguedere āsū ārī gojasūdero āārībú:

Musā judío masaka āārīmerā Marīp̄uyarā judío masaka merā us̄yaka! ārī gojasūdero āārībú.✧

¹¹ Gajeroguedere āsū ārī gojasūdero āārībú:

Āārīpererā judío masaka āārīmerā Marīp̄ure: “Ōātaria m̄”, ārī, us̄yari s̄buro. Āārīperero marā masaka: “ĩgū turatarigu āārīmī”, ārīburo, ārī gojasūdero āārībú.✧

¹² Isaíade āsū ārī gojadi āārīmī David pagū, Isaí wāikugure gojagu:

Isaí parāmi āārīturiagu aarigukumī. Irasū aarigú, judío masaka āārīmerā Op̄u āārīgukumī. ĩgūsā ĩgūrē: “Guare taubu āārīmī”, ārī b̄remurākuma, ārī gojadi āārīmī.✧

¹³ Marīp̄u marīrē ĩgū ōārō iriburire us̄yari merā yúmakū irigu, musārē ĩgūrē b̄remurārē us̄yari, siuñajārī s̄nemoburo. Irasirirā musā Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā nemorō us̄yari merā yúrākoa.

¹⁴ Yaarā musā, ȳ p̄flamakū, Jesucristore b̄remurā, gajerā merā ōārō āārīkua. Cristoyare ōārō masā. Irasirirā musā basi irire ōārō gāme were-masā.

¹⁵ Musā irasū masīkerep̄u, i papera p̄gure güiro marīrō irire gojāa, musā masīdeare k̄tibirikōāburo, ārīgū. Marīp̄u yure ōārō irigu, musārē Jesucristoyare buedoregu p̄mī.

16 Īgū yure irasū pímakū, paía Marīpūre gajino sīrō irirosūta yu judío masaka āārīmerārē Īgūrē wiaduakoa, Īgūyarā āārīburo, ārīgū. Irasirigu Īgūsārē Jesucristoya kerere buea. Yu irasū buemakū pérā, Jesure būremurākuma. Īgūsā irasū būremumakū Īāgū, Marīpu Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārī Īāgukumi. Ōāgū deyomarīgū Īgūsārē Marīpuyarā waamakū irigukumi. Irasirigu Marīpu Īgūsārē: “Yaarā āārīma”, ārī űeāgukumi.

17 Yu Jesucristore būremugū, Īgū iritamurī merā Marīpu yure pídeare ōārō yāa. Irasirigu yu moārī merā ōārō péñáa.

18 Irasirigu Jesucristo yu merā iridea direta musārē weregura. Musā judío masaka āārīmerārē Marīpūre būremumakū gāāmesāgū, yure iritamumi. Irasirigu yu bueri merā, yu iriri merā musā judío masaka āārīmerārē Marīpūre būremumakū irimi.

19 Yu, Marīpu turari merā iri ĩmurī merā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā musārē buebu. Irasū buegu, Jesucristo masakare tauri kerere Jerusalén merā buerporori, puru āārīpererogue buegorena, puru Ilríco wāikuri nikūgue iri kerere buetūnubu.

20 Gajerā buesūña marīrōgue Jesucristoyare masīmerārē buro bueduari merā buebu. Irasū buegu, gajerā Īgūsā buedeaguere buewekapeobiribu.

21 Irasū buegu, Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojasūderosūta iribu. Āsū ārī gojasūdero āārībú Cristore masībirinerā masīburire:

Īgūya kerere neō pébirinerā weresūrākuma. Īgūyare neō pébirinerā ōārō pémasīrākuma, ārī gojasūdero āārībú.*

Pablo Īgū Romague waaburire gojadea

22 Yu gaji makārī marārē buegorenasīā, wāri musārē Īāgū waaduakeregu, waamasībiribu dapa.

23 Dapagueta iri makārīguere yu moārī peoa. Irasirigu iripoegueta musā purogue waaduanídi āārīsīā, puru weya irogue waagura, musā merā āārību.

24 Irasirigu Españague waagú, musā puro eja, musārē Īā, usuya, musā merā mérōgā āārī, puru musā yure iritamurī merā tariagura.

25 Daporare Jerusalēgue waapuroribu yāa dapa. Iro marārē Jesucristore būremurārē iritamugū, niyeru āīabu yāa.

26 Jesucristore būremurā Macedonia, Acaya marā Jerusalēgue āārīrārē boporārē gūña, niyerure neeō, iriudama Īgūsārē iritamurā. Irasirigu irogue iri niyerure Īgūsārē sīgū waabu yāa.

27 Judío masaka āārīmerā Macedonia, Acayague āārīrā, judío masaka Jerusalēgue āārīrārē gūñama Īgūsārē iritamumurā. Īgūsā irasū gūñarī ōāgorāa. Judío masaka, judío masaka āārīmerā gapure Jesucristoya kerere wererporima. Irasirirā judío masaka āārīmerā Jesucristore būremurā, Marīpu judío masakare: “Sīgura”, ārīdeare Īgūsāde űeāma. Irasirirā judío masaka āārīmerā Īgūsā oparī merā judío masakare boporārē iritamurō gāāmea.

28 Irasirigu Jerusalén marārē iri niyerure yu sī odoadero puru, Españague waagú, musārē Īātariagura.

29 Yu musā purogue waagú, Jesucristoya kerere musārē weregukoa. Irasirirā musā iri merā ōārō yuűpurākurākōa.

* 15:21 Is 52.15

³⁰ Yaara, musã marĩ Opure Jesucristore buremua. Oãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ gãme maĩmakũ yámi. Irasirigu yu musãrẽ àsũ irimakũ gããmea. Yure iritamurã, yaa aãrĩburire Marĩpure sërẽbosaka, yu moãrĩmarẽ!

³¹ Igũrẽ yaa aãrĩburire àsũ sërẽbosaka! Judea nikũ marã Jesúre buremumerã yure igũsã ñerõ iridũamakũ, Marĩpu yure iritamuburire sërẽka! Jerusalén marãrẽ iri nyerure yu sĩmakũ, Igũsã irire usuyari merã oãrõ ñeãburire sërẽka!

³² Musã irasũ sërẽmakũ, Marĩpu gããmemakũ, usuyari merã musã puo waagukoa. Irasirigu musã merã usuya, siuñajãgukoa.

³³ Marĩpu marĩrẽ siuñajãrĩ merã aãrĩmakũ irigu, musã aãrĩpererã merã aãrĩburo. Irasũta aãrĩburo.

16

Pablo Romague aãrĩrãrẽ oãdoreri gojadea

¹ Gũa merãmo Jesucristore buremugõ Febe wãikũgo musã puoguo waabo yámo. Igo Cncrea wãikũri makãgue Jesucristore buremurãrẽ iritamugõ aãrĩmo.

² Musã Jesucristore buremurã usuyari merã igore bokatĩrĩñeãka! Marĩrẽ Jesucristore buremurãrẽ irasũta oãrõ bokatĩrĩñeãrõ gããmea. Igo wãrãrẽ iritamudeo aãrĩmo. Yũdere iritamumo. Irasirĩrã, igo gajino gããmemakũ iritamuka!

³ Aquila, Igũ marãpo Priscilade oãburo. Jesucristoyare yu buemakũ, Igũsãde yure buetamura.

⁴ Gajerã yure wẽjẽduamakũ, Igũsã yure iritamurĩ waja Igũsãdere mérõ wẽjẽboyama. Igũsã yure irasũ oãrõ iritamurĩrẽ yu dita Marĩpure usuyari sĩbea. Judío masaka aãrĩmerã Jesucristore buremurã aãrĩpererã Marĩpure usuyari sĩma.

⁵ Jesucristore buremurã Aquilaya wiigue nerẽnarãde oãburo. Yu maĩgũ Epenetode oãburo. Igũta Asiaguere Cristore buremupũrorinũgãdi aãrĩmĩ.

⁶ Maríade oãburo. Igo musã merã buro moãyupo.

⁷ Yaara Andrónico, Juniade oãburo. Peresu yu aãrĩmakũ, Igũsãta yu merã aãrĩmã. Yu Cristore buremuburi dupuyuro Igũsã gapu buremunũgãsianerã aãrĩmã. Jesús buedoregũ pĩnerã Igũsãrẽ: “Diayeta oãrã aãrĩma”, ãrĩ werenĩma.

⁸ Amplias yu maĩgũ Jesúre buremugũ oãburo.

⁹ Urbano oãburo. Igũde gũa merã moãmi, Jesucristoya kerere masakare buegu. Yu maĩgũ Estaquide oãburo.

¹⁰ Apelede oãburo. Igũ diayeta Jesucristore oãrõ buremumi. Igũ iririkũrĩre iãrã: “Cristore oãrõ buremugũ aãrĩmĩ”, ãrĩ masĩa. Aristóbuloya wii marãde oãburo.

¹¹ Gajigu yaagu judío masakũ Herodiõde oãburo. Narcisoya wii marã marĩ Opũ Jesúre buremurãde oãburo.

¹² Trifena, Trifosa oãburo. Igũsã nome marĩ Opũ Jesúyare moãma. Gũa maĩgõ Pérsidade oãburo. Igo de marĩ Opũ Jesucristoyare buro moãmo.

¹³ Rufode oãburo. Aãrĩpererã Igũrẽ: “Jesucristore oãrõ buremumi”, ãrĩ iãma. Igũ pagode oãburo. Igo, yupo irirosũta yure oãrõ irimo.

¹⁴ Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, gajerã Jesúre buremurã Igũsã merã aãrĩrãde oãburo.

¹⁵ Filólogo, Julia, Nereo, Igũ pagũmode Olimpã, gajerã Jesúre buremurã Igũsã merã aãrĩrãde oãburo.

16 Mũsã gãme òãdorerã, òãrõ usũyari merã, bũremurĩ merã pãbũa òãdoreka!
 Æãrĩpererã Jesucristore bũremurã mũsãrẽ òãdoreri iriuma.

17 Yaarã mũsã Jesucristore bũremurã, surãyeri mũsã watopegue ããrĩrã
 ĩgũsã iriri merã mũsãrẽ ñerõ irimakũ, mũsãrẽ gãme ðukawarimakũ iridũama.
 Irasirirã, mũsãrẽ Jesũyare buedeare goroweodũama. Irasirirã irasũ ããrĩrãrẽ
 wapikubirikõãka!

18 ĩgũsã, marĩ Opũ Jesucristo dorerire irirã meta ããrĩma. Ñerĩrẽ ĩgũsã
 uaribejari direta irirã ããrĩma. ĩgũsã òãrõ pẽma òãrĩ werenĩrĩ merã
 pẽmasĩturamerãrẽ ãrĩgatoma. ĩgũsã irasũ ãrĩgatomakũ, ĩgũsãrẽ òãrõ pẽtũyama.
 Irasirirã ãrĩgatorimasãrẽ wapikubirikõãka!

19 Æãrĩpererã masaka mũsã Jesucristoyare òãrõ iririre masĩsiama. Irasirigu
 yũ mũsã merã buro usũyãa. Yũ mũsãrẽ òãrĩ gapũre masĩmakũ gããmekoa. Neõ
 ñerĩ tamerãrẽ gããmesãbirikoa.

20 Marĩpũ marĩrẽ òãrõ siuñajãrĩ merã ããrĩmakũ irigu, mërõgã pũpũ wãtẽa opũ
 Satanãrẽ bẽogũkumi, mũsãrẽ neõ tarĩnũgãnemobirikõãburo, ãrĩgũ. Marĩ Opũ
 Jesucristo mũsãrẽ òãrõ iritamunĩkõãburo.

21 Timoteo yũ merã Jesucristoya kerere weretamugorenagũ mũsãrẽ
 òãdoremi. Yaarã Lucio, Jasón, Sosípater mũsãrẽ òãdorema.

22 Yũ, Tercio wãikũgũ i pũrẽ Pablõre gojabosãa. ĩgũ yũre gojadorerire go-
 jatũa. Irasirigu yũde Jesucristore bũremugũ, mũsãrẽ Jesucristore bũremurãrẽ
 òãdorea.

23 Yũ Pablo, Gayoya wii ããrã. ĩgũya wiigue Jesucristore bũremurã
 nerẽnama. ĩgũde mũsãrẽ òãdoremi. Erasto, i makã marã oparãrẽ niyeru
 duripĩboerimasũ mũsãrẽ òãdoremi. Cuartode Jesucristore bũremugũ mũsãrẽ
 òãdoremi.

24 Marĩ Opũ Jesucristo mũsãrẽ ããrĩpererãrẽ òãrõ iritamuburo. Irasũta
 iriburo.

Pablo usũyari merã gojatũnudea

25 Daporare Marĩpũre: “Òãtaria mũ”, ãrĩ, usũyari sĩrã! Marĩpũ, marĩ Opũ Je-
 sucristoya kere merã marĩrẽ ĩgũrẽ nemorõ bũremumakũ yãmi. Yũ iri kerere,
 Marĩpũ ĩgũ Cristo merã marĩrẽ tauri kerere werea mũsãrẽ. Neõgoragueta
 Marĩpũ ĩgũ masakare: “Taugũra”, ãrĩdea ããrĩsiadero ããrĩbũ. Irasũ ããrĩkerepũ,
 ããrĩpererã masaka gapũ irire masĩbirinerã ããrĩmã.

26 Daporare Marĩpũyare weredupuyunerã gojãdea kere merã ĩgũ marĩrẽ:
 “Taugũra”, ãrĩdeare marĩ masĩa pama. Marĩpũ ããrĩnĩgũ ĩgũ dorerõsũta
 ããrĩpereri buri marãrẽ iri kerere, masaka iripoegue masĩbirideare masĩmakũ
 yãmi. Æãrĩpererã masakare ĩgũrẽ bũremu, ĩgũ dorerire iriburo, ãrĩgũ, irasũ
 yãmi.

27 Marĩpũ sugũta ããrĩmi. ĩgũ sugũta ããrĩpererire masĩpeogũ ããrĩmi. Irasirirã
 Jesucristo iritamurĩ merã ĩgũrẽ: “Òãtaria mũ”, ãrĩ bũremunĩkõãrã! Irasũta
 irirã!

Iropãta ããrã.

Pablo

1 CORINTIOS

Pablo Corinto marārē òãdoredea

¹ Y_H Pablo, Sòstenes merā m_{us}sārē òãdoredea. Marĩp_H gããmederosũta Jesucristo y_{ure} ìgũyare buedoreg_H beyepĩmi. Sòstenes Jesũre b_{ure}remugũ, marĩyaguta ããrĩmi.

² Y_H ìgũ merā m_{us}sã Corinto marārē gojáa. M_{us}sã Jesucristore b_{ure}remurã, ìgũ merā òãrõ ããrĩsĩã, Marĩp_Hyarã ããrã. Marĩp_H m_{us}sārē, gajerã ããrĩpererogue marã marĩ Op_H Jesucristore: “Iritamuka y_{ure}!” ãrĩ sêrêrãrê siiudi ããrĩmĩ ìgũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ. Jesucristo ìgũsã Op_H ããrĩmi. Irasũ ããrĩmakũ, marĩdere marĩ Op_Hta ããrĩmi.

³ Marĩp_H ããrĩngũ, marĩ Op_H Jesucristo m_{us}sārē òãrõ iritamu, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakũ iriburo.

Marĩp_H Jesucristo merã m_{us}sārē òãrõ iritamumi, ãrĩ gojadea

⁴ Ëm_{ur}ik_H y_H Marĩp_Hre _{us}yari sìnĩkõãa Jesucristo iridea merã ìgũ m_{us}sārē òãrõ iritamumakũ ìãgũ.

⁵ M_{us}sã Cristo merã òãrõ ããrĩmakũ, Marĩp_H m_{us}sārē ìgũyamarē ããrĩpereri òãrĩrê sĩdi ããrĩmĩ. Irasirig_H m_{us}sārē òãrõ pémasĩrĩ merã ìgũyare gajerãrê weremakũ, irire masĩmakũ yãmi.

⁶ Marĩp_H irire sīgũ, y_H m_{us}sārē: “Cristo òãrõ iritamugukumi”, ãrĩderosũta irire iridi ããrĩmĩ.

⁷ Irasirirã marĩ Op_H Jesucristo dupaturi aariburire yúrã Marĩp_H sĩrĩrê opapeokõãa.

⁸ I _{um} peremakũguedere ìgũ turari merã m_{us}sārē Jesucristore b_{ure}munĩmakũ irigukumi. Irasirig_H marĩ Op_H Jesucristo dupaturi aarimakũ, marĩrê waja opamerã ããrĩmakũ irigukumi.

⁹ Marĩp_H, ìgũ: “Ãsũ irigura”, ãrĩdeare keoro irigũ ããrĩmĩ. ìgũta m_{us}sārē beyedi ããrĩmĩ, ìgũ magũ Jesucristo marĩ Op_H merã òãrõ ããrĩburo, ãrĩgũ.

Pablo Corinto marārē Marĩp_Hyarãrê: “Gãme dukawaribirikõãka!” ãrĩ gojadea

¹⁰ Yaarã, y_H marĩ Op_H Jesucristo dorederosũta m_{us}sārē ãsũ ãrĩ weregura. S_{uros}ũ gũñarĩ merã werenĩka! M_{us}sã werenĩrĩ merã gãme dukawaribirikõãka! Ë_{us}yari merã werenĩ, s_{uros}ũ gũñarĩ merã ããrĩrikuka!

¹¹ Yaarã, Cloeya wii marã y_{ure} m_{us}sã gãme werenĩ guaseorire werema.

¹² M_{us}sã ãsũ ãrĩ gãme guaseoyuro: “G_{ua} Pabloyarã ããrã”, ãrĩ guaseoyuro. Gajerã: “Apoloyarã ããrã”, gajerã: “Pedroyarã ããrã”, gajerã: “Cristoyarã ããrã”, ãrĩ gãme guaseoyuro.

¹³ Irasũ ãrĩ gãme guaseobirikõãka! Marĩ Cristore b_{ure}remurã ããrã. Irasirirã ìgũ sug_uyarãta ããrã. Gãme dukawarimasĩña máa. Y_H, m_{us}sãya ããrĩburire curusague boabosabirib_H. M_{us}sã, y_H wãĩ merã wãiyesũbirib_H.

¹⁴ Y_H Marĩp_Hre: “Òãa” ãrĩ, _{us}yari sĩa. Y_H m_{us}sārē deko merã wãiyebirib_H. Crispo, Gayosã direta wãiyeb_H.

¹⁵ Irasirirã m_{us}sã: “G_{ua} Pablo wãĩ merã wãiyesũnerã ããrã”, ãrĩmasĩbea.

¹⁶ Gajerãrê Estéfanya wii marãdere wãiyeb_H, ãrĩ gũñab_H. Gajerãgue tamerãrê wãiyeb_H, ãrĩmasĩbirikoa.

¹⁷ Cristo y_{ure} wãiyedoreg_H pĩbirimi. ìgũ masakare tauri kere gap_{ure} weredoreg_H pĩmi. Irire y_{ure} pĩg_H, masĩrĩmasã werenĩrõsũ werenĩdorebirimi.

Yḡ, ĩgḡsḡ irirosḡ werenĩmakḡ, masaka Cristo curusague boabosadeare pḡmasĩbiribokuma. Irasirirḡ ĩgḡ tauburire neḡ masĩbiribokuma.

Cristo merḡ Marĩḡ turarire, ĩgḡ masĩrĩrḡ masĩsũa, ḡrĩ gojadea

¹⁸ Jesucristore bḡremumerḡ peamegue beosũmurḡ, ĩgḡ curusague boadea kerere pḡrḡ: “Pḡmasĩmerḡya bueri ḡḡrḡ”, ḡrĩma. Marĩ ĩgḡ tausũmurḡ gapḡre i kerere pḡmakḡ, Marĩḡ ĩgḡ turari merḡ marĩrḡ ĩgḡrḡ bḡremumakḡ yḡmi.

¹⁹ Marĩḡya werenĩrĩ gojadea pḡgue ḡsḡ ḡrĩ gojasũdero ḡḡrĩbḡ:

I ḡmḡ marḡ masĩrĩmasḡ ĩgḡsḡ masĩrĩrḡ ubu ḡḡrĩrĩ dujamakḡ irigḡra. Gajinorḡ ḡmabḡogu irirosḡ ĩgḡsḡ pḡmasĩrĩrḡ ḡmagḡra, ḡrĩdi ḡḡrĩmĩ Marĩḡ.✱

²⁰ Irasirirḡ: “Masĩpeokḡḡa”, ḡrĩrḡ, ubu ḡḡrĩrḡ dujama. Gajerḡ ĩgḡsḡ gũḡḡrḡ buerimasḡde irasḡta dujama. I ḡmḡmarḡ ḡḡrḡ werenĩmasĩrḡde irasḡta dujama. I ḡmḡmarḡ: “Ḳḡrḡ masĩa”, ḡrĩkererḡḡḡ, Marĩḡ gapḡ ĩgḡsḡ masĩrĩrḡ ubu ḡḡrĩrĩ dujamakḡ yḡmi.

²¹ Marĩḡ masĩgḡ ḡḡrĩsĩḡ, i ḡmḡ marḡrḡ ĩgḡsḡ masĩrĩ merḡ ĩgḡrḡ masĩmakḡ iribiridi ḡḡrĩmĩ. ḡsḡ gapḡ ḡrĩdi ḡḡrĩmĩ. Jesucristoya kerere bḡremurḡrḡ: “Taugḡra”, ḡrĩdi ḡḡrĩmĩ. ĩgḡrḡ bḡremumerḡ gapḡ iri kerere pḡrḡ: “Pḡmasĩmerḡya bueri ḡḡrḡ”, ḡrĩma.

²² Judĩ masaka iri kerere bḡremumerḡ: “Marĩḡ turari merḡ gajino iri ĩmumakḡ ĩḡrḡgue bḡremurḡkoa”, ḡrĩma. Judĩ masaka ḡḡrĩmerḡ griego masakade i ḡmḡma ĩgḡsḡ masĩrĩ direta masĩduama.

²³ Gḡḡ gapḡ Jesucristo curusague boadiya kerere werea. Judĩ masaka iri kerere pḡrḡ: “ĩgḡ gḡare taugḡ meta ḡḡrĩmĩ”, ḡrĩma. Judĩ masaka ḡḡrĩmerḡde iri kerere pḡrḡ: “Pḡmasĩmerḡya bueri ḡḡrḡ”, ḡrĩma.

²⁴ Marĩ gapḡ Marĩḡ beyenerḡ ḡḡrĩsĩḡ, iri kerere pḡrḡ: “Marĩḡ masĩgḡ, turatarĩḡ ḡḡrĩsĩḡ, Cristo iridea merḡ marĩrḡ peamegue waabonerḡrḡ taugḡkumĩ”, ḡrĩ masĩa. Marĩ judĩ masaka, judĩ masaka ḡḡrĩmerḡde Cristore bḡremurḡ ḡḡrĩsĩḡ, irire masĩa.

²⁵ Cristore bḡremumerḡ gapḡ Marĩḡ ĩgḡ masĩrĩ merḡ, ĩgḡ turari merḡ iririre ḡsḡ ḡrĩ gũḡḡama: “Ubu ḡḡrĩrĩ ḡḡrḡ”, ḡrĩ gũḡḡama. ĩgḡsḡ irasḡ ḡrĩ gũḡḡakererḡḡ, Marĩḡ masĩrĩ gapḡ masaka masĩrĩ nemorḡ ḡḡrĩ ḡḡrĩtarĩnugḡrĩ ḡḡrḡ. ĩgḡ turari gapḡ, masaka turari nemorḡ ḡḡrḡ.

²⁶ Yaarḡ, Marĩḡ mḡsḡrḡ ĩgḡyarḡ ḡḡrĩdoregḡ siuburo dupuyuro mḡsḡ ḡḡrĩrikḡdeare gũḡḡaka! Mḡsḡ i ḡmḡ marḡ masĩrĩmasḡ, dorerimasḡ, oparḡ pḡrḡ irirosḡ ḡḡrĩrḡ mḡrḡgḡ ḡḡrĩnerḡ ḡḡrĩbḡ.

²⁷ Marĩḡ, i ḡmḡ marḡ masĩrḡrḡ gḡyasĩurḡ taridoregḡ, ĩgḡsḡ pḡmasĩmerḡ ḡḡrĩma, ḡrĩrḡ gapḡre beyedi ḡḡrĩmĩ. Irasḡ ḡḡrĩmakḡ, i ḡmḡ marḡ oparḡrḡ gḡyasĩurḡ taridoregḡ, ubu ḡḡrĩrḡ gapḡre beyedi ḡḡrĩmĩ.

²⁸ Ubu ḡḡrĩrḡ gapḡre, masaka ĩḡduḡḡa marĩrḡ gapḡre beyedi ḡḡrĩmĩ ĩgḡyarḡ ḡḡrĩburo, ḡrĩgḡ. Oparḡ irirosḡ ḡḡrĩrḡ gapḡre ubu ḡḡrĩrḡ dujaburo, ḡrĩgḡ, irasiridi ḡḡrĩmĩ.

²⁹ Irasirigḡ neḡ sugḡ masaku: “Yḡ gajerḡ nemorḡ masĩtarĩnugḡgḡ ḡḡrĩmakḡ ĩḡgḡ, Marĩḡ yḡre beyedi ḡḡrĩmĩ”, ḡrĩmasĩbirikumi.

³⁰ Mḡsḡrḡ Marĩḡ basita Jesucristo merḡ ḡḡrḡ ḡḡrĩmakḡ iridi ḡḡrĩmĩ. Irasirigḡ Marĩḡ Cristo merḡ marĩrḡ ĩgḡyare masĩmakḡ yḡmi. ĩgḡ merḡ marĩrḡ: “Ḳḡrḡ, waja opamerḡ ḡḡrĩma”, ḡrĩ ĩḡmi. Irasirirḡ marĩ ĩgḡyarḡ, peamegue waabonerḡ ĩgḡ tausũnerḡ ḡḡrḡ.

✱ 1:19 Is 29.14

³¹ Irasiriro Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbú: “Neõ sugu: ‘Gajerã nemorõ masĩtarinugãgũ ããrã’, ãrĩbirikõãburo. Irasũ ãrĩrõno irigũ marĩ Opũ gapũre: ‘Turatarigũ ããrĩsã, marĩrẽ õatariro iridi ããrĩmĩ’, ãrĩburo”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbú.

2

Cristo curusague boadea kerere gojadea

¹ Yaarã, yũ mũsã pũrogo Marĩpuya kerere, masaka masĩbirideare buegu ejagu, masĩrimasã diasari werenĩrĩ merã buerosũ buebiribu.

² Yũ mũsã merã ããrĩgũ: “Jesucristoya kerere, irasũ ããrĩmakũ ĩgũ curusague boadea direta buegura”, ãrĩ gũñabu.

³ Irasirigũ mũsã merã ããrĩgũ, ubu ããrĩgũ irirosũ pẽñabu. “Gajipoe irigu yũ iri kerere õãrõ buemasĩbiribokoa”, ãrĩgũ, gũi naradari merã ããrĩkubu.

⁴ Yũ mũsarẽ iri kerere bũremumakũ gããmegũ, masĩrimasã werenĩrõsũ buebiribu. Irasirirã, Marĩpũ turari, Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã yũ mũsarẽ iri kerere buemakũ pãrã: “Diyeta ããrã”, ãrĩ bũremubu.

⁵ “Masaka masĩrĩ merã ĩgũsã guare buemakũ bũremua”, ãrĩ gũñamakũ gããmebiribu. “Marĩpũ, ĩgũ turari merã guare Jesucristoya kerere bũremumakũ yãmi”, ãrĩ gũñamakũ gããmegũ, irasũ buebu mũsarẽ.

Marĩ Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã Marĩpũre masĩa, ãrĩ gojadea

⁶ Gũa mũsarẽ Jesucristore õãrõ bũremurĩ oparãrẽ buerã, Marĩpũ wãro masĩrĩ sĩrĩ merã buea. Iri masĩrĩ i ãmũma meta ããrã. Irasũ ããrĩmakũ, i ãmũ marã masakare dorerãya meta ããrã. I ãmũma ĩgũsã basi masĩrĩ pereakõãrokoo.

⁷ Gũa, Marĩpũ ĩgũ masĩrĩ merã irideare, neõgorague masaka ĩgũsã masĩbirideare buea. I ãmũ iriburo dupuyuro, Marĩpũ: “Ãsũ irigũra”, ãrĩ gũñasiadi ããrĩmĩ. Irasirigũ marĩrẽ tauburire, marĩ ãmũgasigue ĩgũ merã ããrĩnĩburire gũñasiadi ããrĩmĩ.

⁸ ããrĩpererã i ãmũ marã masakare dorerã gapũ Marĩpũ õãrõ gũñadeare pẽmasĩbirinerã ããrĩmã. Irire õãrõ pẽmasĩrãno ããrĩrã, marĩ Opũ Jesucristo õãtarigũre curusague pãbiatũ wẽjẽbiribonerã ããrĩmã.

⁹ ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbú Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue: Marĩpũ ĩgũrẽ maĩrãya ããrĩburire õãrõ ãmuyusiadi ããrĩmĩ. I ĩgũ õãrĩ ãmubosadea, ĩgũsã neõ iãbiridea, pẽbiridea, neõ mërõgã gũñabiridea ããrã, ãrĩ gojasũdero ããrĩbú.*

¹⁰ Marĩpũ ĩgũ irideare, marĩ masĩbirideare Õãgũ deyomarĩgũ merã marĩrẽ masĩmakũ yãmi. Õãgũ deyomarĩgũ Marĩpũ gũñarĩrẽ masĩgũ ããrĩpererire masĩpeokõãmi.

¹¹ Gajigu masaku gũñarĩrẽ marĩ neõ masĩbea. ĩgũ basi ĩgũ gũñarĩrẽ masĩmi. ĩgũ irirosũta Õãgũ deyomarĩgũ sugata Marĩpũ gũñarĩrẽ masĩmi.

¹² Marĩrẽ i ãmũma direta gũñabirikõãburo, ãrĩgũ, Marĩpũ marĩrẽ Õãgũ deyomarĩgũrẽ sidi ããrĩmĩ ĩgũ irirosũ gũñaburo, ãrĩgũ. Marĩrẽ maĩgũ, Õãgũ deyomarĩgũ merã ããrĩpererĩ ĩgũ sĩdeare masĩburo, ãrĩgũ, irasiridi ããrĩmĩ.

¹³ Irasirirã gũa mũsarẽ Marĩpũyare buerã, Õãgũ deyomarĩgũ masĩrĩ sĩrĩ merã buea. Gũa basi masĩrĩ merã buebea. Irasirirã, Õãgũ deyomarĩgũ guare buedorerosũta ĩgũrẽ oparãrẽ buea.

* 2:9 Is 64.4

14 Ōāgū deyomarīgūrē opamerā, Marīḡū Ōāgū deyomarīgū masīrī sīrīrē gāāmebema. Irire gāāmemerā: “Ubu āārīrī āārā”, āārīma. Ōāgū deyomarīgū iritamurī merāta marī Īgūyare pémasīa. Īgūrē opamerā gapu Īgūyare neō pémasībema.

15 Marī Ōāgū deyomarīgūrē oparā, Īgū iritamurī merā āārīpereri űērīrē, ōārīrē iā beyemasīa. Ōāgū deyomarīgūrē opamerā gapu, marī Īgūrē oparā iririre neō iā beyemasībirikuma.

16 Marīḡuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Neō sugu marī Ōḡūnārīrē masīgū mámi. Neō suguno Īgūrē buemasībirikumi”, ārī gojasūdero āārībú. Marī gapu Ōāgū deyomarīgūrē oparā āārīsīā, marī Ōḡū Cristo ḡūnārīrē masīa.

3

Marīḡuyarā Īgūrē moāboerā āārīma, ārī gojadea

1 Yaara, ḡu Ōāgū deyomarīgū doreri irirārē buerosū māsārē buebiribu. I űmu marā Ōāgū deyomarīgūrē opamerā irirosū māsā āārīmakū iāgū, irasiribu. Cristoyare māsā buremuturabirimakū iāgū, majīrāgārē buerosū māsārē buebu.

2 Irasirigu, majīrāgā baari baamasīmerā, űpīku dita mirīrā irirosū māsā āārīmakū iāgū, diasabiri direta māsārē buebu. Daporadere māsā diasari buerire pémasībea dapa.

3 Māsā, Ōāgū deyomarīgūrē opamerā irirosū gāme uburikurā, gāme iāduamerā, gāme dukawariduarā yāa. Irasirirā i űmu marā Īgūsā noō gāāmerō iriduarosū yāa.

4 Māsā: “ḡu Pabloyagu āārā”, gajigu: “ḡu Apoloyagu āārā”, ārī werenīa. Irasū āārā, i űmu marā masaka Ōāgū deyomarīgūrē opamerā irirosū werenīa.

5 Gūa Apolos merā, ḡnasirirā āārīrī māsā iāmakū? Gūa Marīḡure moāboerā āārā. Gūa Īgū iridorederosūta yāa. Irasirirā gūa Jesucristoya kerere weremakū pérā, māsā Īgūrē buremunagābu.

6 ḡu neōgoraguere māsārē bueruroribu. Irasirigu sugu oteri yerire otegu irirosū iribu. Irasiriadero puru, Apolos māsārē buenemogū, oterire koregu irirosū iridi āārīmī. Marīḡu gapu oteri purimakū irirosū māsārē Jesúre buremunagāmakū iridi āārīmī.

7 Irasirirā oteri yerire oterimasā, korerimasāde ubu āārīrā āārīma. Marīḡu gapu iri oterire purimakū irigu āārīmī. Īgū sugata irire irimasīmi.

8 Oteruroridi, puru iri oteadeare koredi Īgūsā suro merā moāboerimasā āārīma. Marīḡu Īgūsā moāderopā Īgūsārē keoro wajarigukumi.

9 Gūa Marīḡuyarā Īgūrē moāboerā āārā. Māsā ḡuyarā āārībea. Marīḡuyarā āārā. Irasirirā māsā Īgūyā poeere oteada irirosū āārā.

Irasū āārīmakū, māsā Īgū wāri wii irimurīri wii irirosū āārā.

10 Wii irimerēgū borari keoro nūrurorigu irirosū, ḡu, Marīḡu iritamurō merā māsārē Jesucristoyare keoro bueruroribu. Puru gajerā māsārē buenemorā, iri wiiere peomurīārā irirosū irirākuma. Iri wiiere odorā irirosū māsārē buenemorā, gopeyari merā keoro buero gāāmea.

11 Marīḡu Jesucristore sugureta pidi āārīmī masakare tauburo, ārīgū. Irasirigu ḡu māsārē buegu, Jesucristo masakare tauri kerere bueruroribu. Neō suguno iri kerere gorawayumasībirikumi.

12 Jesucristoyare òãrõ keoro buenemorã, oro, plata, gaji wajapari ùtãyeri merã wii irirã peomarĩarã irirosũ irirãkuma. Gajerã gapu piriri yuku merã, tá merã, mijĩ pũ merã tiamarĩarã irirosũ irirãkuma. Ìgũsã irirosũ gajerã musãrẽ buenemorã, ubu ããrĩrẽ, mata pererinorẽ buerãkuma.

13-14 I ùmu peremakã, Jesucristo masakare Ìgũsã buedeare: “I musã bueдея òãbu, i òãbiriba”, ãrĩ weregukumi. Oro, plata, wajapari ùtãyeri merã irideya gapu peamegue soemakũ ùjãbirikoa. Yuku, tá, pũrĩ merã irideya gapu ùjãperekõãrokoo. Irasirigu, gajinorẽ peamegue soegu, ¿dí ùjãrokuri, dí ùjãbirikuri? ãrĩ beyerosũ, Jesucristo Ìgũsã òãrõ, ñerõ buedeare beyegukumi. Òãrõ keoro buedire keoro wajarigukumi.

15 Òãrõ keoro buebiridi gapure wajaribirikumi. Gajino ùjãrõsũ Ìgũ bueдея waja, wajataboadeya perekõãrokoo. Ìgũ wajatabirikeregu, peamegue waabirikumi. Tausũgukumi. Wii ùjãmakũ duriwiriagu irirosũ mérõgã tarigukumi.

16 ¿Musã masĩberi? Òãgũ deyomarĩgũ marĩguere ããrĩmi. Irasirirã Marĩpuya wii irirosũ ããrã.

17 Ìgũya wii irirosũ ããrĩrã, Ìgũyarã ããrã. Irasirigu Marĩpu Ìgũyarãrẽ poyanorẽãnorẽ poyanorẽgukumi.

18 Musã basi péwisibirikõãka! “Yu i ùmu marã buerire masĩarinugãgũ ããrã”, ãrĩbirikõãka! Irire masĩmerã irirosũ ããrĩka! Irasirimakũ, Marĩpu diayeta òãrõ masĩrã dujamakũ irigukumi.

19 I ùmu marã Ìgũsã masĩrĩ, Marĩpu ìãmakũ ubu ããrĩrĩ ããrã. Marĩpuya werenĩrĩ gojadeya pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Marĩpu gapu masĩrĩmasã: ‘Ãsũ irirãrã’, ãrĩ gũñaderosũ iriduarire iribirimakũ yãmi”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

20 Gajeroguedere ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Marĩ Opu, i ùmu marã masĩrĩmasã gũñarĩrẽ masĩmi. Irire masĩgũ: ‘Ubu ããrĩrĩ ããrã irĩ’, ãrĩ ìãmi”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

21 Irasirirã musãrẽ buegure: “Gajigu nemorõ òãrõ buemi”, ãrĩbirikõãka! Marĩpu ããrĩpereri musãya ããrĩburire sĩsiadi ããrĩmĩ.

22 Irasirigu yare, Apolore, Pedrore iriumi musã òãrõ ããrĩburire buedoregu. Irasũ ããrĩmakũ, i ùmuma, musãya ããrĩburire sĩdi ããrĩmĩ. Dapora musã ããrĩburire, musã boadero purugue ããrĩburidere sĩdi ããrĩmĩ. I ããrĩpereri musãya ããrã.

23 Irasũ ããrĩmakũ, musã Cristoyarã ããrã. Cristo Marĩpuyagu ããrĩmi. Irasirirã musã Cristo merã Marĩpuyarã ããrã.

4

Pablo, Jesucristo Ìgũyare buedoregu pĩnerã moãrĩrẽ gojadeya

1 Musã guare: “Cristore moãboerimasã ããrĩma”, ãrĩ gũñarõ gããmea. Guare Marĩpuya kerere, masaka masĩbirideare buedoregu pídi ããrĩmĩ.

2 Moãrĩmasã Ìgũsã opu dorerire keoro irirã irirosũ guã Cristore moãboerimasãdere Ìgũ dorerire keoro iriro gããmea.

3 Musã yare: “Marĩ Opuyare òãrõ buemi, o òãrõ buebirimi”, ãrĩmakũ, neõ bujawerebirikoa. Gajerã masaka, yu buerire: “Keoro ããrã, o keoro ããrĩbea”, ãrĩmakũdere neõ bujawerebirikoa. Yu baside yu buerire: “I gapure òãrõ buebu, i gapure òãrõ buebiribu”, ãrĩmasĩbirikoa.

4 Yu buedeare gũñagũ: “Ñerõ buekubu”, ãrĩ gũñabea. Irasirigu: “Yu ñerõ buedeaja, waja opáa” ãrĩmasĩbea. Marĩ Opũ suguta yũ buerire: “Õãgoráa, o õãbea”, ãrĩ masĩmi.

5 Irasirirã marĩ Opũ i ãmũgue dupaturi aariburo dupuyuro gajerãrẽ: “Ígũ dorederosũ keoro iribema”, ãrĩ werewũabirikõãka! Ígũ dupaturi aarigũ, ããrĩpererãrẽ Ígũsã iridea gajerã masĩbirideare masĩmakũ irigũkumi. Ígũsã gũñarĩgue: “Ãsũ iridũakoa”, ãrĩ gũñadeadere masĩmakũ irigũkumi. Irasirigu Marĩpũ õãrõ irirãrẽ: “Õãrõ iribu”, ãrĩgũkumi. Ígũsã õãrõ irideropã Ígũsarẽ keoro irigũkumi.

6 Yaarã, musãya ããrĩburire gwa Apolos merã iririkurire werebu, musãde gwa irirosũta iriburo, ãrĩgũ. Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue Ígũ dorerire tarinũgãbirikõãburo, ãrĩgũ, musãrẽ irire werebu. Irasirirã musã guare iãkũirã: “Guare buegu gapũ, musãrẽ buegu nemorõ masĩtarinũgãmi”, ãrĩbirikoa.

7 Musã gajerã nemorõ masĩtarinũgãrã ããrĩbea. ããrĩpereri musã oparĩ, Marĩpũ musãrẽ sidea dita ããrã. Ígũ sidea ããrĩkererũ, iro tamerãrẽ, çnasirirã musã basi: “Ígũyare masĩpeokoa”, ãrĩrĩ? Ígũ musãrẽ masĩrĩrẽ sibirimakũ, neõ masĩbiribokoa. Ígũ musãrẽ masĩmakũ iridea direta masĩa.

8 Musã i gapũre ãsũ ãrĩ gũñadãa: “Gwa ããrĩpereri opãa. Marĩpũyare masĩpeokõãa”, ãrĩ gũñadãa. Irasirirã gwa musãrẽ Ígũyare buenemomakũ gããmebea. Musã oparã irirosũ: “ããrĩpereri masĩtarinũgãrã ããrã”, ãrĩ gũñadãa. Musã diayeta oparã irirosũ ããrĩpereri masĩtarinũgãrã ããrĩmakũ õãtaribokoa. Irasirirã gwa musãrẽ buerãde musã merã oparã irirosũ ããrĩbokoa.

9 Yu ãsũ ãrĩ peñãa: “Marĩpũ guare Jesucristoyare buedoregu pigũ, ããrĩpererã nemorõ ubu ããrĩrã irirosũ ããrĩdoregu pidi ããrĩmi”, ãrĩ peñãa. Irasirirã gwa wẽjẽbẽosũmurã irirosũ ããrã. ããrĩpererã i ãmũ marã masaka, Marĩpũre wereboerã iũro gwa ñerõ taria.

10 Jesucristoya kerere gwa buemakũ, masaka guare: “Pemasĩmerã ããrĩma”, ãrĩma. Musã gapũ musã basi: “Gwa Cristoyare pẽmasĩpeorã ããrã”, ãrĩkoa. Gwa, musã iãmakũta ubu ããrĩrã ããrã. Musã gapũ: “Gwa oparã irirosũ ããrã”, ãrĩkoa. Masaka gwa gapũre ubu iãbẽokõãma. Musã gapũre gopeyari merã iãma.

11 Gwa neõgoragueta ñerõ taripũrorimũrĩnerã, daporaguedere irasũta ããrĩkõãa. Uboãa, ñemesibua, surĩ opabea. Jesucristore buremunerã guare burõ ñerõ iribirama. Gwa buegorenasĩã, wiiri opabea.

12 Irasũ ããrĩmakũ, guaya ããrĩburire, gwa baaburidere, gwa basi moãpoyãa. Gajerã guare ñerõ werenĩmakũ, gwa gapũ Marĩpũre Ígũsãya ããrĩburire sãrẽbosãa. Gajerã gwa noõ waarõ guare ñerõ irimakũ, ubu peñãkõãa.

13 Gajerã guare ñerõ ãrĩ werewũamakũ, gwa gapũ Ígũsarẽ ãmudũarã, Ígũsarẽ õãrõ merã werea. I ãmũmarẽ Ígũsã gããmebirire Ígũsã bẽodea irirosũ guare iãma. Neõgoragueta guare doopũrorinerã, daporaguedere irasũta doonĩkõãma.

14 Irire gojagu, musãrẽ gũyasĩrĩdoregu meta yãa. Yu musãrẽ maĩgũ, yũ pũrãrẽ irirosũ werea.

15 Wãrã gajerã diez mil gora musãrẽ Cristoyare buebonerã ããrĩkererũ, Ígũ masakare tauri kerere buerũroridi suguta ããrĩmi. Iri kerere musãrẽ buerũroridi yuta ããrã. Yu iri kerere buemakũ pãrã, musã Ígũrẽ buremunũgãbu. Irasirigu yũ musãpũ irirosũ ããrã.

16 Irasirigu musãrẽ: “Yu iririkurire, majĩrã Ígũsã pagure iãkũirõsũ iãkũitũyaka!” ãrĩ werea.

17 Musā irire irimakū gāamegū, Timoteore musā p̄rogue iriua. Īgū yu buedi yu magū irirosū, yu maigū āārīmi. Marī Op̄u gāamerōsū keoro irinikōāmi. Yu Cristore b̄remugū iririk̄irire musārē gūñamakū irigukumi musāde irasūta iriburo, ārīgū. Irasirigū, āārīpererā Cristore b̄remurārē āārīpereroge āārīārē yu buederosūta musārē buegukumi.

18 Surāyeri musā watope āārīrā: “Pablo ḡua p̄roo aaribirikumi”, ārī gūñañurā. Irasirirā Īgūsā basi: “Ḡua gajerā nemorō masītarinugārā āārā”, ārī, gūñanikōāñurā.

19 Yu gapu āsū ārī gūñāa: “Marī Op̄u gāamemakū, mata musā p̄rogue waagura”, ārī gūñāa. Irogue ejagu, masītarinugārā āārā, ārī werenīrārē ĩāgura. Iri direta ĩābirikoa. “ĶDiayeta Īgūsā marī Op̄u turari merā ĩgūyare irirāta yāri?” ārī ĩāgukoa.

20 Marīpu ĩgūyārārē doreri āsū āārā. Marī ĩgūyare werenīkererā irire marī iribirimakū, marī werenīrī wajamāa. Īgū turari merā ĩgūyare irimakū gāāmemi.

21 ĶNeenorē gāāmekuri musā? ĶMusā p̄rogue musā ñerō iriri waja musārē turigū waamakū gāāmekuri, o musā ōārō iriri waja gapure usuyari merā musārē weregu waamakū gāāmekuri?

5

Ñerō irigure béoka! ārī gojadea

1 Gajerā āsū ārī kere werema yure. Sugu musā merāmu ĩgū búamorēta marāpok̄uayupu. Irire p̄egu, p̄egukakōābu. Gajerā Marīp̄ure masīmerā āārīkererā, irasūgora ñerō iribema.

2 Īgū ñerī irigu musā merā āārīkerepu, musā gapu: “Ḡua gajerā nemorō ōārā āārā”, ārī gūñadāa. Irasū gūñarōno irirā, ĩgū ñerī iriri gapure b̄ro bujawereri merā gūñaka! Irasirirā, ĩgū ñerō iririre piribirimakū ĩārā, ĩgārē b̄eokōāka! Musā merā nerēdorebirikōāka!

3 Yu gapu musā p̄rogue āārībirikeregu, yu gūñarī merā musā merā āārīgū irirosū āārā. Irasirigu yu gūñarīgue musārē: “Īgū ñerō irigure b̄eokōārō gāāmea”, ārī gūñasiāa.

4 Irasirirā musā, marī Op̄u Jesucristoyarā, ĩgū dorero merā nerēka! Yude, yu gūñarī merā musā merā nerēgū irirosū āārīgukoa. Marī Op̄u Jesúde ĩgū turari merā musā merā āārīgukumi.

5 Musā irasū nerērā, ĩgū ñerō irigure b̄eokōāka, wātēa op̄u Satanás ĩgū gāāmerō ĩgūrē iriburo, ārīrā! Irasirigu ñerō tarigu, ĩgū ñerō iririre pirigukumi. Marī Op̄u Jesús i ũmuge dupatiri aarigū, ĩgūrē taugukumi.

6 Īgū ñerō irigure béomerā: “Ḡua gajerā nemorō ōārā āārā”, ārī gūñabirikōāka! Musā ĩgū ñerō iririre ubu ĩākōārā, āārīpererā musāde ĩgū ñerō iririre p̄rēbejarākoa. ĶMusā āsū ārī wererire masīberi? “Pārē irirā, mērōgā pā wemasārī poga merā trigo pogare morēkuma. P̄ru iri wemasāseyakōākoa”, ārī werea. Iri poga wemasāseyarosūta ñerīde musāguere ōārō seyakōārakoa.

7 Irasirirā ĩgū ñerī irigure béoka, gajerāde ñerō iriri, ārīrā! Guayarā, judío masaka pascua bosenu irimurā pā wemasāmakū iriri pogare b̄eokuma. Irire b̄erosūta musā ñerī iririre béoka, ñerīrē opamerā āārīmurā! Pascua bosenu āārīmakū, judío masaka ovejare w̄jēkuma ĩgūsā ñerī iridea wajare Marīp̄ure b̄eodorerā. Oveja boaderosūta Cristo marī ñerō iridea waja boabosadi āārīmi Marīpu marīrē: “Ñerī marīrā āārīma”, ārī ĩāburo, ārīgū.

8 Irasirirā marī ñerī iririkudeare pirikōārō gāamea. Ñerirē iriro marīrō āārīrō gāamea. Irigatori marīrō, diayema oārō werenirī merā āārīrō gāamea.

9 Yñ mūsārē iripoegue gojadea pūgue āsū ārī gojabu: “Nomerē ñerō gāmebirarikurārē wapikubirikōāka!” ārī gojabu.

10 Yñ irasū gojagu: “Āārīpererā ñerō iririmasā i āmugue āārīrārē neō wapikubirikōāka!” ārīgū meta iribu. I āmugue neō mūsā waaró Jesúre bñremumerā āārīma. Nomerē ñerō gāmebirarikurā, gajerāyare buro gāamerā, yajarimasā, keori weadeare bñremurīmasā wārā āārīma. Īgūsā āārīpererogue āārīmakū, Īgūsāno marīrōgue waamasīña máa.

11 Āsū gapu ārī gojabu: “Surāyeri mūsā merā āārīrā: ‘Jesúre bñremua’, ārīkererā ñerī iririkumakū Īārā, Īgūsārē wapikubirikōāka!” ārī gojabu. “Irasirirā nomerē ñerō gāmebirarikurārē, gajerāyare buro gāamerārē, keori weadeare bñremurārē, gajerārē ñerō kere wererārē, mejārikurārē, yajarikurārē wapikubirikōāka! Irasiririkurāno merā neō baabirikōāka!” ārī gojabu.

12-13 Marīpu Jesúre bñremumerārē Īgūsā ñerō iridea waja wajamoāgukumi. Irasirīgu yñ mūsārē: “Wajamoāka Īgūsārē!” ārībea. Mūsā tamerā mūsā merā āārīrārē Īgūsā ñerō irimakū Īārā, Īgūsārē wajamoāka! Marīpuya werenirī gojadea pūgue gojaderosūta irika! Āsū ārī gojasūdero āārībú: “Sugu mūsā merā āārīgū ñerō irimakū Īārā, Īgūrē béokōāka!” ārī gojasūdero āārībú. Irasirirā mūsā merā āārīgūrē Īgū búamorē ñerō irigure béokōāka!

6

Jesúre bñremurā gāme weresārīrē gojadea

1 Mūsā basi gāme guaseorā, ¿nasirirā weresārīrē beyerimasā Jesúre bñremumerā pñroque āmudorerā waari? Jesúre bñremurārē mūsā merāmarārē weresāduarā, gajerā Jesúre bñremurārē irire āmudorerā waaró gāamea.

2 ¿Ire mūsā masīberi? I āmu peremakū, marī Jesúre bñremurā Marīpuyarā āārīsīā, Jesús merā i āmu marārē dorerā āārīrākoa. Irasirirā Īgūsārē doremurā daporadere marī gāme guaseorire āmudoremasīa.

3 ¿Idere masīberi mūsā? Marī Jesús merā Marīpuyare wereboerā āmugasigue āārīrārē dorerākoa. Irasirirā Īgūsārē doremurā āārīsīā, i āmumadere āmudoremasīa.

4 ¿Nasirirā i āmumarē gāme guaseorā, Marīpuyare masīmerā pñroque irire āmudorerā waari?

5 Mūsārē guyasīriburo, ārīgū, ire gojāa. ¿Mūsā watopeguere neō sugu masīgū, mūsā guaseorire āmugūno marīgorakōārī?

6 Mūsā merāmu masīgūno gapure āmudorerono irirā, gajigu Jesúre bñremugārē weresāduarā, Jesúre bñremumerā pñroque āmudorerā waāa.

7 Irasiriro, mūsā gāme guaseorā, mūsā basi āmumasīmerā, Jesúre bñremumerā pñroque irire āmudorerā waamakū oābea. Īgūsārē weresārōno irirā, gajerā Jesúre bñremurā mūsārē diaye iribirideare, mūsārē yajadeare irasū Īākōāmakū nemorō oāboakuyo.

8 Mūsā Jesúre bñremurā āārīkererā, gajerā mūsāyarārē diaye irimerā, mūsāde Īgūsāyare yajarā yāa.

9 ¿Ire mūsā masīberi? Ñerō iririkurā Marīpu Īgūyarārē doreroguerē waabirikuma. Ire péwisibirikōāka! Ūma nomerē ñerō gāmebirarikurā, keori

weadeare buremurĩmasã, gajigu marãpore ãma marãpokurã, gajego marãpu merã ñerõ iririkurã, ãma seyaro ãgũsã dupuri merã ñerõ iririkurã, nome ãgũsã seyaro ñerõ iririkurã Marĩpu purogue neõ waabirikuma.

10 Irasũ ããrĩmakũ, yajarimasã, gajerãyare bure gããmerĩmasã, mejãrikurã, gajerãrẽ ñerõ kere wererimasã, ãrĩgatori merã gajerãyare yajarimasã neõ Marĩpu purogue waabirikuma.

11 Irĩpogueure musã surãyeri irasirikurã ããrĩnerã ããrĩbũ. Irasirikurã ããrĩkererũ, Marĩpu musã ñerĩ oparire koedi ããrĩmĩ ãgũyarã ããrĩmakũ irigu. Irasirigu musãrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ããmĩ. Marĩ Opũ Jesucristo iridea merã, Õãgũ deyomarĩgũ musãguere ããrĩrĩ merã irasũ ãrĩ ããmĩ.

Marĩya dupũ merã õãrõ iridorea, ãrĩ gojadea

12 Masaka surãyeri ãsũ ãrĩ werenĩma: “Marĩ iriduarire noõ gããmerõ irimasã”, ãrĩ werenĩma. Irasũta ããrã, ãrĩrõ tamerã. Yũ iriduari gajerãrẽ iritamubirimakũ ããgũ, irire iribea. Irasirigu irire piridugũ, pirikõãrõ gããmea.

13 I masaka werenĩrĩ diayeta ããrã. ãsũ ãrĩ werenĩma: “Baari, marĩya paruma ããrĩburi ããrã. Marĩya paru, baari baasãdiru ããrã”, ãrĩ werenĩma. Marĩpu gapũ i pe wãrẽ peremakũ irigukumi. Irasiriro baari, marĩya paru irasũ ããrĩkõãrõ yãa. ãsũ gapũ ããrã. Marĩpu, marĩya dupũ irigu, ñerĩrẽ ãaribejaburi dupure iribiridi ããrĩmĩ. Marĩ Opũ Jesucristo gããmerĩ gapure iriburi dupũ ããrã. ãgũta marĩ merã ããrĩgũ marĩya dupũ Opũ ããrĩmĩ irire õãrõ iribu.

14 Marĩpu ãgũ turari merã marĩ Opũ Jesucristo boadero purũ, ãgũya dupure masũdi ããrĩmĩ. ãgũrẽ masũderosũta marĩ boadero purũ, marĩya dupudere masũgukumi.

15 ¿Ire musã masĩberi? Marĩ Cristoyarã ããrĩmakũ, marĩya dupũ, ãgũya dupũma ããrĩrĩ irirosũ ããrã. Marĩ irasũ ããrĩrã, nomeõ ãma merã ñerõ iririkurimasõ merã ñerõ irimakũ õãbirigorakõãa. Irasirirã irinorẽ neõ iribirikõãdorea.

16 ¿Idere musã masĩberi? Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Õmũũ, nomeõ merã marãpokugũ, pãrã ããrĩkererã, Marĩpu ããmakũ su dupũ irirosũta ããrĩrãkuma”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. Irasirigu sugũ ñegõ merã marãpokumakũ, ãgũya dupũ igoya dupũ merã ããrĩrõ, su dupũ irirosũta ããrã.

17 Irasũta sugũ marĩ Opũ Jesucristore buremugũ ãgũ merã pãrã ããrĩkererã, su dupũ irirosũta ããrĩma. Irasirirã su gũñarĩta opama.

18 Irasirirã ãma nomerẽ gãmebirarire neõ iribirikõãka! Gaji marĩ ñerõ iririre irirã, marĩya dupũguere ñerõ iribea. Õma ãgũsã marãposã nome ããrĩmerã nomerẽ gãmebirarã gapũ ãgũsã basi ãgũsãya dupure ñetariro irirã yãma. Cristoya dupũguere ñerõ irirã irirosũ yãma.

19 ¿Musã ire masĩberi? Marĩpu marĩrẽ Õãgũ deyomarĩgũrẽ sidi ããrĩmĩ. Irasirigu Õãgũ deyomarĩgũ marĩguere ããrĩmakũ, marĩya dupũ ãgũya wii irirosũ ããrã. Irasiriro marĩya dupũ marĩya dupũgora ããrĩbea.

20 Marĩpu marĩrẽ bure maĩgũ, Jesucristore iriudi ããrĩmĩ marĩ ñerĩ iridea wajare wajaridoregũ. ãgũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ, irasiridi ããrĩmĩ. Irasirirã marĩ ãgũ wajarinerã ããrĩsã, marĩya dupũ merã Marĩpu gããmerõsũta iriro gããmea gajerãde ãgũrẽ buremuburo, ãrĩrã.

7

Mojōsiamarē gojadea

1 Daporare māsā yare sērēña gojadeare yuḡuḡa. Marāpokubirimakū, marāpokubirimakū, oāgorāa.

2 Irasū āārīkerepuru, āārīpereroguere ūma nomerē gāmebirari āārā. Irasirirā ūma ĩgūsākū marāpokuro gāāmea, gajerā nome merā ñerō iriri, āirā. Nomedē ĩgūsākū marāpokuro gāāmea, gajerā ūma merā ñerō iriri, āirā.

3 Marāpokugū ĩgū marāpo merā oārō āārīrikuro gāāmea. Igode marāpu merā oārō āārīrikuro gāāmea.

4 Marāpokugore igoya dupu igoya dita āārībea. Igo marāpu gāāmerōsūta ĩgū merā āārīrō gāāmea. Igo marāpudere ĩgūya dupu ĩgūya dita āārībea. ĩgū marāpo gāāmerōsūta igo merā āārīrō gāāmea.

5 Āsū iriburo. Igo marāpu igo merā āārīduamakū yuḡuburo. ĩgūde igore yuḡuburo. ĩgūsā Marīpore sērēmurā: “Irikunurī marī iririkarinorē iribirikōārā”, ārī āmuadero puḡu merē irasū iribirikōāburo. Marīpore sērē odoadero puḡu, dupaturi ĩgūsā āārīrukaderosūta āārīburo doja. ĩgūsā irasiribirimakū, wātī ĩgūsārē gajerā merā ñerō irimakū iribokumi.

6 Yū māsārē ire dorerigora irirosū werenīgū meta yāa. Māsā irasū irimakū oārōkoa, ārīgū, irasū ārā.

7 Yū āsū ārī gūñāa. Āārīpererā māsā yu irirosūta marāpo marīrā āārīmakū gāāmeadikoa. Marīpu gapu marī āārīpererārē surosū pībiridi āārīmī. Surāyerire marāpo marīmurārē, o marāpu marīmurārē pīdi āārīmī. Gajerā gapure marāpokumurārē, o marāpokumurārē pīdi āārīmī.

8 Irasirigū māsā marāpo marīrārē, marāpu marīrārē, wapiweyarā nomerē āsū ārā. Yū irirosū māsā marāpokubirimakū, o marāpokubirimakū oāgorāa.

9 Ūma, nome merā āārīduarire nuḡāmerāno marāpokuburo. Nomedē irasūta iriburo. ĩgūsā marāpokumakū, marāpokumakū oāgorāa. Irasirirā ĩgūsā nome merā, ūma merā āārīduari direta gūñanībirikumā.

10 Marāpokurārē, marāpokurārē yu āsū dorea. I yu doreri āārībea. Marī Opu ire doredi āārīmī. Āsū ārī doredi āārīmī: “Nomeō igo marāpore béobirikōāburo”.

11 Nomeō igo marāpore béogo, gajigure marāpokubirikōārō gāāmea. Igo marāpu āārīdi merā āmubeo, sugota āārīkōārō gāāmea. Ūmāude ĩgū marāpore béobirikōārō gāāmea. ĩgūde ĩgū marāpo āārīdeo merā āmubi, marāpo marīgūta āārīkōārō gāāmea.

12 Gajerārē yu gūñārīrē wereḡura marī Opu weredoredea āārībirikerepuru. Āsū ārā. Sugu Jesúre būremugū, Jesúre būremubeore marāpokuadero puḡu, igo ĩgū merāta dujaduamakū, igore béobirikōārō gāāmea.

13 Nomeōde Jesúre būremugō Jesúre būremubire marāpokugo, igo merā ĩgū dujaduamakū, ĩgūrē béobirikōārō gāāmea.

14 Sugu Jesúre būremubi marāpo Jesúre būremugō āārīmakū ĩāgū, Marīpu ĩgūrē: “Yaagu irirosū āārīmī”, ārī ĩāmi. Irasūta sugo Jesúre būremubeo marāpu Jesúre būremugū āārīmakū ĩāgū, Marīpu igore: “Yaago irirosū āārīmo”, ārī ĩāmi. ĩgū irasū ĩābirimakū, ĩgūsā pūrā Jesúre būremumerā pūrā irirosū āārībokuma. Irasirigū ĩgūsā pūrādere Jesúre būremurā pūrā irirosū ĩāmi.

15 Jesúre būremubi gapu ĩgū marāpo Jesúre būremugōrē béoduagu, béoburo. Irasūta Jesúre būremubeo igo marāpu Jesúre būremugārē béoduago, béoburo.

Marĩpu marĩrẽ gajerã merã gãmekẽãrõ marĩrõ usuyari merã aãrĩmakũ gããmeme. Irasirirã ãgũsã bêoduamakũ õãgorãa.

16 Jesũre bũremugõ, igo marãpu Jesũre bũremubire: “Yũ merã aãrĩgũ, bũremugũkumi”, ãrĩmasĩña máa. Irasũta Jesũre bũremugũ, ãgũ marãpo Jesũre bũremubeore: “Yũ merã aãrĩgõ, bũremugokumo”, ãrĩmasĩña máa.

17 Æsũ iriro gããmea marĩrẽ aãrĩpererã marĩ Opũ Jesucristoyarãrẽ. Marĩpu marĩrẽ Jesũre bũremunũgãdoregu siudeapoe ãgũ marĩrẽ: “Æsũ irika!” ãrĩ pĩderosũta iriwãgãrõ gããmea. Yũ irire aãrĩperero marãrẽ Jesũre bũremurãrẽ dorea.

18 Marĩpu sugũre ãgũya dupũma gasirogãrẽ* wiirisũdire siumakũ, irasũta dujaro gããmea. Irasũta wiirisũbire siumakũ, wiirisũbita dujaro gããmea.

19 Daporare wiirisũnerã aãrĩrĩ, wiirisũbirinerã aãrĩrĩde wajamãa. Marĩpu dorerire marĩ iriri gapũ wajakutarinũgãa.

20 Irasirirã Marĩpu marĩrẽ masakakũre siudeapoe ãgũ marĩrẽ pĩderosũta iriwãgãrõ gããmea.

21 Marĩpu musãrẽ siudeapoe surãyeri gajerãrẽ moãboerimasã aãrĩbũ. Irasũ aãrĩkererã, musã moãboerimasã aãrĩrĩrẽ gũñarikũbirikõãka! Gajĩpoe musã oparã musãrẽ wiuduamakũ, wirika!

22 Marĩpu musãrẽ marĩ Opũ Jesucristore bũremudoregu siudi aãrĩmĩ. Irasirirã surãyeri musã gajerãrẽ moãboerimasã aãrĩkererã, daporare Jesucristoyarã ãgũ wiunerã irirosũ aãrã ãgũyare irimurã. Musã gajerãrẽ moãboerimasã aãrĩbirikererã, daporare Jesucristore moãboerã aãrã.

23 Marĩpu marĩrẽ ãgũyarã aãrĩburo, ãrĩgũ, ãgũ magũ Jesucristo boagu dí bêodea merã wajaridĩ aãrĩmĩ. Irasirirã masakare moãboerã irirosũ aãrĩbirikõãka! Masaka gããmerĩnorẽ iribirikõãka! Marĩpu gããmerĩ gapũre irika!

24 Irasirirã, Marĩpu musãrẽ Jesucristore bũremunũgãdoregu siudeapoe musãrẽ pĩderosũta ãgũ merã õãrõ aãrĩnkõãka!

25 Daporare musã marãpo marĩrãrẽ, marãpu marĩrãdere wereduakoa. I yũ wereburi marĩ Opũ weredoredea aãrĩbea. Irasũ aãrĩbirikerepũ, yũ basi gũñarĩ merã musãrẽ weredore. Marĩ Opũ yũre bopoñarĩ merã ãsĩã, yũre iritamumi. Irasirirã musã yũ wererire: “Irimakũ õãgorãa”, ãrĩ masĩrãkoa.

26 Daporare marĩrẽ wãrĩ ñerõ tariri aãrã. Irasirirã musã aãrĩrikũrosũta dujamakũ õãgorãa.

27 Marãpokurã, marãpukurã gãme bêobirikõãka! Marãpo marĩrã, marãposã nome ãmabirikõãka!

28 Yũ musãrẽ irire werekerepũ, musã marãpokurã, Marĩpu dorerire tarinũgãrã meta yãa. Nomeõde marãpukũgo, Marĩpu dorerire tarinũgãgõ meta yãmo. Irasũ aãrĩkerepũ, marãpokurã, marãpukurã gapũ ãgũsã okarinũrĩrẽ poyari merã aãrĩrãkuma. Irasirigũ yũ irire: “Poyari merã aãrĩbokuma”, ãrĩgũ: “Marãpo marĩrã, marãpu marĩrã aãrĩkõãka!” ãrã musãrẽ.

29 Yaarã, yũ musãrẽ irasũ ãrĩgũ, ãsũ ãrĩduagu yãa. Marĩ i ãmũgue aãrĩrikũri pereburo mérõ duyãa. Irasirirã daporare marãpo marĩrã Marĩpũyare õãrõ moãrõsũta marãpokurãdere õãrõ moãrõ gããmea. Marãpukurã nome de irasũta Marĩpũyare õãrõ iriro gããmea.

30 Marĩ orekererã, bujaweremerã irirosũ aãrĩrõ gããmea. Usuyakererã, usuyari merã bosenu irimerã irirosũ aãrĩrõ gããmea. Gajino wajarikererã: “I

* 7:18 Gn 17.1-14: Iripoegue Marĩpu Abrahãrẽ ãgũ pũrã ãmarẽ: “Yaarã aãrĩburo”, ãrĩgũ, ãgũsãya dupũma gasirogãrẽ wiiridoredĩ aãrĩmĩ. Pũru iri dorerire Moĩsẽre pidi aãrĩmĩ. Irasirirã judio masaka Abraham parãmerã aãrĩturiarã iri dorerire irirã, ãgũsã pũrã ãmarẽ su mojõma pere gajĩ mojõ ureru pẽrẽbejarinũrĩ waarõ merã ãgũsã deyoaderõ pũru irasũ yãma.

yaa ããrĩnikõãrokoo”, ãrĩ gũñabirikõãrõ gããmea. Irasirirã, marĩrẽ Marĩpuyare õãrõ iriro gããmea.

³¹ I ãmuma marĩ ããrĩ perewãgãrõ yãa. Irasirirã i ãmumarẽ iriduarire bũro gũñarikubirikõãrõ gããmea.

³² Yũ musãrẽ gũñarikuro marĩrõ ããrĩmakũ gããmea. Marãpo marĩgũ, marĩ Opuyare õãrõ gũñami. Irasirigũ ãgũrẽ usuyamakũ gããmegũ, ãgũyare õãrõ yãmi.

³³ Marãpokũgũ gapũ ãgũ marãpo õãrõ usuyari merã ããrĩmakũ gããmegũ, i ãmumarẽ gũñami.

³⁴ Irasirigũ marĩ Opũ gããmerĩrẽ, ãgũ marãpo usuyamakũ gããmerĩ gapũdere gũñami. Nomedere irasũta ããrã. Marãpũ marĩgõ marĩ Opuyare õãrõ gũñamo. Igo gũñarĩ merã Marĩpuyago õãrõ ããrĩduago, ãgũ gããmerõsũta iridũamo. Marãpũkũgo gapũ igo marãpũ õãrõ usuyari merã ããrĩmakũ gããmegõ, i ãmumarẽ gũñamo.

³⁵ Yũ musãrẽ õãrõ waaburo, ãrĩgũ, marĩ Opũ gããmerĩ diretta keoro iridoregu ire gojãa. Musãrẽ marãpokũrĩre, marãpũkũrĩre kãmutagũ meta yãa.

³⁶ Sugũ ãgũ magõ búro waamakũ ããgũ, ãsũ ãrĩbokumi: “Yũ magõrẽ õãrõ iribirikoo. Igo marãpũkũmakũ õãbokoo”, ãrĩbokumi. Irasũ ãrĩgũ nome-sukõãburo. Irasiriri, ñerõ iriri ããrĩbea.

³⁷ Gajigũ gapũ: “Nomesuro gããmekoo”, ãrĩbiribokumi. ãsũ gapũ ãrĩbokumi: “Yũ magõ marãpũkũbirikõãburo”, ãrĩbokumi. ãgũ irasũ ãrĩmakũ, igore õãrõ waabokoo. ãgũ irasũ iriduari õãgorabokoo.

³⁸ Magõrẽ marãpũkũdoregu, õãrõ irigũ yãmi. Irota marãpũkũdorebi gapũ nemorõ õãrõ iritarĩngãgũ yãmi. Daporare marĩrẽ wãri ñerõ tariri ããrã. Irasiriro marãpũkũbirimakũ, marãpokũbirimakũ nemorõ õãa.

³⁹ Marĩpũ marĩrẽ doreri ãsũ ãrã. Marãpũkũgo igo marãpũ okamakũ, ãgũ merã ããrĩnikõãburo. ãgũ boadero pũrugue, gajigũ igo suyugure marãpũkũmasĩgokumo ãgũ Jesũre bũremugũ ããrĩmakũ.

⁴⁰ Yũ gapũ ãsũ ãrĩ gũñãa. Igo dupaturi marãpũkũbeo, nemorõ usuyabokumo. Yũde, gajerã musãrẽ buerimasã irirosũ Õãgũ deyomarĩgũrẽ opãa. Irasirigũ irire werea musãrẽ.

8

¿Keori weadea pũro baari pĩdeare baamakũ õãkuri? ãrĩ gojãdea

¹ Dapora musã: “¿Keori weadea pũro baari pĩdeare baamakũ õãkuri?” ãrĩ sãrẽñadeare yajũgũra. Musã irire masĩa. ãgũsã bũremurĩ weadea neõ wajamãa. Irasirirã: “Gua tamerã õãrõ masĩa”, ãrĩ gũñarã, gajerãrẽ mesĩtarĩngãgũduarã irirosũ yãa. Gajerãrẽ maĩrã, ãsũ gapũ iriro gããmea. Nemorõ ãgũsãrẽ Marĩpuyare bũremunemomakũ iriro gããmea.

² Sugũ: “Masĩpeokõãa”, ãrĩgũno, õãrõ masĩbemi. Wãri duyãa ãgũ masĩbiri.

³ Marĩpũ ãgũrẽ maĩgũ gapũre masĩmi. “Yaagũ ããrĩmi, ãgũrẽ masĩa”, ãrĩmi.

⁴ Irasirigũ yũ musãrẽ keori weadea pũro baari pĩdea baarire weregũra. Diayeta ããrã. ãgũsã bũremurĩ weadea neõ wajamãa. Gajigũ, Marĩpũ irirosũ ããrĩgũ neõ mãmi. ãgũ suguta ããrĩmi.

⁵ Gajerã masaka ãgũrẽ bũremumerã wãrã gajerãnorẽ bũremuma. Őmarõgue ããrĩrãrẽ, i ãmũgue ããrĩrãrẽ bũremuma. “Marĩ bũremurã, marĩ oparã ããrĩma”, ãrĩ bũremuma.

⁶ Marĩpũ suguta ããrĩpererire iridi ããrĩmi. Irasirirã marĩ ãgũyarã ããrĩsĩã, ãgũ dorerire irimurã ããrã. Irasũ ããrĩmakũ, Jesucristo suguta marĩ Opũ ããrĩmi.

Īgū merā Marīpu āārīpererire iridi āārīmī. Īgū merā marīdere Īgūyarā āārīmakū iridi āārīmī. Irasirirā Īgū merā āārīnīkōārākoa.

7 Yū wereri diaye āārīkerepuru, surāyeri Jesūre būremurā irire masībema. Iripoegue keori weadeare būremunerā āārīsīā, daporadere iri keori weadea puoro baari pīdeare baarā: “Marī būremunerā keori weadeare būremurā yāa”, ārī gūñadima. Irasirirā ōārō masīmerā irire baarā: “Nērō irirā yāa”, ārī gūñadima. Irasū gūñakerē, irire baakōāma.

8 Marī irire baarā, Marīpu merā nemorō ōārō āārīmasībirikoa. Gajerā nemorō ōārā waabirikoa. Irire baamerāde, gajerā nemorō nērā waabirikoa.

9 Irasū āārīkerepuru, ōārō pēmasīka! Musā noō gāamerō baarā, gajigu Jesūre būremuturabire nērō irimakū iribirikōāka!

10 Āsū āārā. “Īgūsā būremurī keori weadea neō wajamāa”, ārī masīa. Irasirirā iri keori weadeare būremurīmasā baarogue baarā: “Ōābea”, ārī gūñabea. Jesūre būremuturabi gapu, musā irogue baamakū ĩāgū: “Irogue baarā, Marīpūre būremubema”, ārī gūñabokumi. Irasū ārī gūñakeregu, musārē ĩākūī, Īgūde baakōābokumi. Irasū baagu: “Nērō irigu yāa”, ārī gūñabokumi. Īgū irasū gūñamakū, musā Īgūrē nērō irimakū irirākoa.

11 Musā ōārō masīrā irogue baarā, gajigu ōārō masībī gapure nērō irimakū iribokoa. Cristo Īgūdere boabosadi āārīmī. Irasirirā musā baari merā Cristoyagure poyanorēbokoa.

12 Irasū āārīmakū, gajigu ōārō masībīre: “Irire baamakū nregorāa”, ārī gūñakeregu irire baamakū irirā, Cristodere nērō irirā yāa.

13 Irasirigu yū baari merā gajigu Cristoyagure nērō irimakū iribokoa, ārīgū, iri baarire neō dupaturi baabirikoa.

9

Jesús buedoregu pidi Īgū wajatarimarē gojadea

1 Jesucristo yure Īgūyare buedoregu pidi āārīmī. Irasirigu yude gajerā Īgū buedoregu pīnerā irirosūta irimasīa. Yude marī Opū Jesūre ĩādita āārā. Irasū āārīmakū, yū musārē Īgūya kerere buemakū pérā, Īgūrē būremunugābū.

2 Gajerā yure: “Īgū Jesús buedoregu pidi meta āārīmi”, ārī werewuakerepuru, musā gapu irasū ārībea. Yū buemakū pérā, musā Jesūre būremubū. Irasirirā Īgūrē būremurā āārīsīā, yure: “Īgū Jesús buedoregu pidi āārīmi”, ārī masīa.

3 Yure werewuārārē āsū ārī yujugura.

4 Yū musārē bueri waja, musā gapu yure baari ejo, iirīri tīāmakū nēāmasīa.

5 Gajerā Jesús buedoregu pīnerā, Īgū pagupūrā, Pedrosā buegorenarā, Īgūsā marāposā nomerē āīānama. Īgūsā irirosūta yude Jesucristore būremugōrē marāpokugu āīānabokoa.

6 ¿Naásū gūñarī musā? Gajerā Jesús buedoregu pīnerā musārē buerā, Īgūsā baaburire moā wajatabema. ¿Nasirirā yū, Bernabé musārē buerā, guā baaburire wajataduarā, moāduūmasībirikuri?

7 Surara Īgū baaburi waja Īgū basi wajaribirikumi. Īgū surara moārī waja Īgū oparā gapu irire wajaribosakuma. Iguidari otedi, Īgū otedea dukare tea, baamasīkumi. Ovejare koregude, Īgūsāya ūpīkure bipi, iirīmasīkumi.

8 Yū musārē irasū ārīgū, masaka gūñarī merā werebea. Yū ārīrōsūta Marīpu doreri gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū:

9 “Weku trigo yeri gasirire Igüya guburi merä kura koro, trigore baadwagu baaburo. Igüya disi túsãrĩ berore túsãbirikõäkal” ãrĩ gojasüdero ããrĩbú. Marĩpu irire doregu, wekuayama diretta ãrĩgü meta iridi ããrĩmĩ.

10 Irire doregu, gua Igüya kerere bueräya ããrĩburire ãrĩgü iridi ããrĩmĩ. Äsü ããrã. Sugu oteburore ämukumi. Puru gajigu iro otedea dukare seakumi. Irasirirã iri otedea dukare dukawaburire güñarã, përagueta õãrõ moäkuma.

11 Gua müsãrë Marĩpuya werenĩrĩrë buerã, oterimasü Igü oteri yerire otegu irirosü iribu. Oterimasü Igü moãrĩ waja, Igü otedea dukare seamasikumi Igüya ããrĩburire. Irasiro, gua müsãrë bueri waja, müsã guaya ããrĩburire gajino guare sĩmakü õãbokoa.

12 Músã guare sĩbirikererã, gajerã buerã müsãrë sërëmakü, Igüsã gapure sũyuro. Gua gapu Igüsã nemorõ sërëmasĩa müsãrë bueri waja.

Gua müsãrë: “Sĩka!” ãrĩbonerã ããrĩkererã, neõ irasü ãrĩbea. “Igüsã Cristoya kerere pëduabiribokuma gua Igüsãrë gajinorë sërëmakü”, ãrĩ güñabu. Irasirirã gua gããmerĩrë opabirikerepuru, müsãrë neõ sërëbiribu.

13 Músã ire masĩa. Marĩpuya wiigue moãrĩmasã, Marĩpure bñremurã waiibu diĩ ãrĩ sĩdeare baama Igüsã irogue moãrĩ waja. Iri wiima waimarãrë wëjë soepeoro puro moãrãde irireta baama.

14 I irirosüta marĩ Opu Igüya kerere wereräya ããrĩburire äsü ãrĩdi ããrĩmĩ: “Igüsã moãrĩ merã Igüsã baaburire wajata baaburo”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

15 Irasü ããrĩkerepuru, yu gapu müsãrë: “Sĩka!” neõ ãrĩbiribu. Daporadere gojagu, müsãrë gajino sërëgü meta gojáa. Uboari merã boakeregu, müsãrë buedea waja neõ wajaseabirikoa. Irasirigu wajamarĩrõ müsãrë usuyari merã buea. Yu müsãrë buedea waja merã neõ wajata baabirikoa.

16 Marĩpu yure Igü masakare tauri kerere weredoregu pídi ããrĩmĩ. Irasirigu yu iri kerere weregu: “Gajerã nemorõ masĩarinugãgü ããrã”, neõ ãrĩ güñabea. Iri kerere werebi, burõ bujawereri merã ñerõ taribokoa.

17 Iri kerere yu basi yu güñarĩ merã buegu, wajatabokoa. Marĩpu yure dorederosüta iri kerere buegu, Igü yure pídea gapure irigu yáa. Igü yure píderosüta iriro gããmea. Gaji gapure neõ irimasĩña máa.

18 Irasirigu Jesucristoya kerere buegu, yu bueri waja müsãrë: “Wajarika!” ãrĩ sërëbuno ããrĩkeregu, irire neõ sërëbiribu. Yu irasirimakü, yu wajatari äsü ããrã: “Jesucristo Igürë bñremurãrë taugukumi”, ãrĩrĩ kerere wajamarĩrõ buegu, õãrõ usuyari merã ããrã. Irita ããrã yu wajatari.

19 Masakare moãboegu neõ ããrĩbirikeregu, ããrĩpererãrë moãboegu irirosü irigu yáa, Igüsã Jesucristoya kerere pëburo, ãrĩgü. Wárã Igürë bñremumakü gããmegü, irasü yáa.

20 Irasirigu yaarã judío masaka merã ããrĩgü, Igüsã õãrĩ iririkurosüta yáa, Igüsã Jesüre bñremumakü gããmegü. Äsü ããrã. Igüsã Moisés dorerire bñremuma. Yu Moisés doreri diretta bñremugü ããrĩbirikeregu, Igüsã merã ããrĩgü, Igüsã iririkurosüta yáa, yu buerire pëmakü gããmegü.

21 Moisés dorerire bñremumerã merã ããrĩgü, Igüsã õãrĩ iririkurosüta yáa, Igüsãde Jesüre bñremumakü gããmegü. Irasirikeregu, Cristore bñremusĩa, Marĩpu dorerire tarinugãbea.

22 Jesüre bñremuturamerã merã ããrĩgü, Igüsã õãrĩ iririkurosüta yáa, Igüsãde Jesüre bñremunoburo, ãrĩgü. “Músã nemorõ Jesüre bñremugü, Igüyare masĩpeogu ããrã”, neõ ãrĩbea Igüsãrë. Irasirigu ããrĩpererã õãrĩ iririkurosüta yáa: “Surãyeri yu buerire përá, tausüräkuma”, ãrĩgü.

23 I aārīpererire irasū yáa: “Jesucristo ĩgūrē b̄remurārē taugakumi”, ārīrī kerere ĩgūsā ōārō péburo, ārīgū. ĩgūsā iri ōārī kerere b̄remumakū ĩāgū, yu ĩgūsā merā b̄uro usayáa.

24 Musārē i keori merā āsū ārī werea. Ūma birarimasā, āārīpererā ūmakererā, wajataperebirikuma. Ūmaturagu dita wajatakumi. Irasirirā, wajataɗagu b̄uro ūmaderosūta musāde Marīp̄u gāāmerīrē ōārō irika, ĩgū siburire wajata-murā!

25 Āārīpererā ūma biramurā ĩgūsā ūmaburi dupuyuro ōārō ūma buekuma. Āārīpereri ĩgūsāya dupure poyanorērīrē pirikōākuma. Olivo wāikūɗima pūrī merā iridea berore wajataɗarā, irasū ūma buekuma. Puru gajerārē ĩmurā, wajatadiya dipurugue iri berore peokuma. Iri bero mata boakōākoa. Marīde Marīp̄uyare ōārō buero gāāmea. Ŋērīrē pirikōā, ĩgū gāāmerī gapure iroso gāāmea, ĩgū siburire wajatamurā. ĩgū sirī neō boabirikoa.

26 Irasirigu yu gapu, ūma birarimasā ĩgū noó gāāmerō ūmagū irirosū iribea. Yu gāāmerō irimoāmabea. Marīp̄uyare masīsā, ĩgū gāāmerīrē irigu yáa.

27 Irasirigu yu iriduarire, yu ɗaribejarire iribea. Yu iriduarire irimakū, gajerārē Marīp̄uyare buedi āārīkereruru, Marīp̄u yure: “Ōārō iribu”, ārībiribokumi.

10

Keori weadeare b̄remubirikōāka! ārī gojadea

1 Yaarā, musārē irire masīmakū gāāmea. Marīp̄u, guā űekūsāmarā merā āārīdi āārīmī ĩgūsārē Egiptogue āārīrārē āi wiugu. ĩgū iriudea mikāyebo merā ĩgūsārē dupuyudi āārīmī. Āārīpererā ĩgūrē tuyarā, dia wádiya, deko diidiya wāikūɗiya dekogue, bojori maá ĩgū iridea maague taribujanerā āārímá.

2 ĩgūsā Moisés merā mikāyebo doka, dia wádiyare taribujanerā āārímá. Iro taribujarā, āārīpererā ĩgū merā wádiya dekogue wāiyesūrā irirosū waanerā āārímá. Iri merā ĩgūyarā āārīrīrē ĩmunerā āārímá.

3 ĩgūsā āārīpererā Marīp̄u sídea ūmugasima baarire baanerā āārímá.

4 Āārīpererā Marīp̄u ūtāyegue deko wiridoredeare iirīnerā āārímá. Cristo iri ūtāye irirosū āārīdi āārīmī. ĩgūta okari sídi āārīmī. Irasirigu ĩgūta ĩgūsārē wapikūwāgādi āārīmī.

5 Marīp̄u ĩgūsārē ōārō iritamukereruru, wārā ĩgū dorerire tarinugānerā āārímá. ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, Marīp̄u ĩgūsārē ĩasuyubiridi āārīmī. Irasirigu ĩgūsārē masaka marīrōgue boamakū iridi āārīmī ĩgū dorerire tarinugādea waja.

6 Āārīpereri ĩgūsārē waadea kere, marīrē ĩgūsā iriderosū űērīrē iribirikōāburo, ārī keori pídea āārā.

7 Irasirirā, keori weadeare surāyeri ĩgūsā b̄remuderosū b̄remubirikōāka! Keori weadeare ĩgūsā b̄remudeare Marīp̄uya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Masaka baa, iirī odo, bosenu irinugānerā āārímá”, ārī gojasūdero āārībú.

8 Puru surāyeri ūma nomerē űerō iri gāmebiranerā āārímá. ĩgūsā iriderosū iribirikōārō gāāmea marīrē. ĩgūsā űerō iriri waja, sunarē veintitrés mil masaka boanerā āārímá.

⁹ Gajipoe gajerã: “Marĩpu guare òãrò korebemi”, ãrĩ werewhãnerã ããrĩmã. Īgūsã ãrĩderosũ ãrĩbirikòãrò gããmea marĩrẽ. Īgūsã ñerò werenĩrĩ waja Īgūsãrẽ ãña kũrĩ wějẽnerã ããrĩmã.

¹⁰ Gajipoe gajerã Īgūsã Marĩpu irideare ñerò ãrĩ werewhãmakũ, Marĩpũre wereboegũ Īgūsãrẽ wějẽdi ããrĩmĩ. Īgūsã ãrĩderosũ ãrĩbirikòãrò gããmea marĩrẽ.

¹¹ Marĩrẽ inũ marãrẽ i ãmũ pereburo mërògã ðayawãgãrĩro yãa. Irasirĩgũ Marĩpu Īgũya werenĩrĩ gojadea pũgue gua ñekũsãmarãrẽ Īgũ wajamoãdeare gojadoredi ããrĩmĩ, Īgūsã iriderosũ ñerò iribirikòãburo, ãrĩgũ.

¹² Sugũ: “Yũ tamerã Marĩpũre òãrò bũremusĩã, ñerò iribirikoa”, ãrĩ gũñagũno, òãrò pẽmasĩka, iripoegue marã iriderosũ ñerĩrẽ iriri, ãrĩgũ!

¹³ Gajipoere marĩ ããrĩpererã sugũ ðayaro marĩrò ñerĩrẽ iriduarã, wãtĩ ñerĩ ãrĩmesãsũrã, ñerò tarĩrã ããrã. Irasũ ããrĩkerepũrũ, Marĩpu gapũ Īgũ ãrĩderosũta marĩrẽ iritamunĩkòãmi ñerĩrẽ tarĩnũgãburo, ãrĩgũ. Marĩ ñerĩrẽ tarĩnũgãnemomasĩbirimãkũ ĩãgũ, gaji ñerĩrẽ tau kãmutagũkumi marĩrẽ poyanorẽrĩ, ãrĩgũ. Irasirĩgũ marĩrẽ Īgũ merã gũñaturamakũ irigũkumi ñerĩrẽ iribirikòãburo, ãrĩgũ.

¹⁴ Yaarã yũ maĩrã, yũre pẽka! Neò keori weadeare bũremubirikòãka!

¹⁵ Mũsã òãrò pẽmasĩrã ããrĩmakũ, irire mũsãrẽ werea. Irasirĩrã yũ ãrĩrĩrẽ: “Diayeta ããrã”, ãrĩ masĩã.

¹⁶ Marĩ nerẽ bokatĩrĩrã Marĩpũre: “Òãã”, ãrĩ, usũyari sĩ odo, igui deko iirĩripare iirĩã. Irasũ iirĩrã: “Cristo boagũ, marĩ ñerĩ irideare wajare Īgũ dí bẽodea merã wajaribosadi ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩmua. Pãrũrẽ marĩ ðakawa baarã: “Cristo Īgũya ðupũ curusague boadea merã marĩrẽ Īgũyarã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ”, ãrĩ ĩmua.

¹⁷ Marĩ wãrã ããrĩkererã, suru pãrũrẽ ðakawa baarã, ããrĩpererã marĩ Cristoyarã su ðupũta irirosũ ããrã. Irasirĩrã sugũyarãta ããrã.

¹⁸ Gũayarã Israel marã Moisés dorederosũta iririre gũñaka! Marĩpũre bũremurã, Īgũya wiigue waibũre ãña wějẽ soema. Wějẽ soe odo, Marĩpu iũrò ðĩre baama. Irasũ baarã: “Marĩpũyarã ããrã”, ãrĩ ĩmua.

¹⁹ Yũ ire irasũ ãrĩgũ: “Keori weadea wajakũa, irasiriro iri keori weadea pũro waibũ ðĩĩ pĩdea, gaji waibũ ðĩĩ nemorò ããrã”, ãrĩgũ meta yãa.

²⁰ Æsũ gapũ ãrĩ werea. Marĩpũre masĩmerã, keori weadea pũro waibũ ðĩĩ pĩrã, Marĩpũre bũremubema. Wãtẽa gapũre bũremurã yãma. Īgūsã irasũ bũremumãkũ, Īgūsã bũremurĩ wiigue mũsã Īgūsã merã baarã: “Wãtẽayarã ããrã”, ãrĩ ĩmurã irirosũ yãa. Mũsã irasirimãkũ, neò gããmebea.

²¹ Marĩ Opũ Jesucristoyarã ããrĩsĩã, Īgũrẽ bũremurã nerẽ bokatĩrĩrã, igui deko iirĩripare iirĩ, pãrũrẽ ðakawa baãa. Gajerã Īgūsã keori weadeare bũremurã iirĩrĩ, waibũ ðĩĩ Īgūsã baarĩ, wãtẽaya ããrã. Irasirĩrã marĩ Opũ Jesũyare baarã, wãtẽayare baamasĩbea. Irasũta wãtẽayare baarã, Jesũyare baamasĩbea.

²² Marĩ Opũ Īgũyarãrẽ Īgũ direta bũremumãkũ gããmemi. Irasirĩrã marĩ wãtẽãrẽ bũremurã, marĩ Īgũrẽ guamakũ iribokoa. Īgũ guamakũ, marĩ Īgũrẽ tarĩnũgãmasĩbirikoa. Marĩrẽ wajamoãburire kãmutamasĩbirikoa.

Marĩpu gããmerĩ direta irika! ãrĩ gojadea

²³ Masaka surãyeri Æsũ ãrĩ werenĩma: “Marĩ iriduarire noó gããmerò irimasĩã”, ãrĩ werenĩma. Īgūsã irire irasũ ãrĩkerepũrũ, ããrĩpererĩ marĩ iriduarire irĩrã, gajerãrẽ iritamurã meta yãa. Noó marĩ gããmerò irĩrã, gajerãrẽ Marĩpũre bũremunemomãkũ iribiribokoa.

²⁴ Marīya āārīburi direta gūñabirikōārō gāāmea. Gajerāya āārīburi dere gūñārō gāāmea.

²⁵ Irasirirā baari duarogue baarire wajarirā, noō gāāmerō wajari baaka! “¿I baari keori weadea p̄rogue p̄idea āārīrī?” ārī sērēñabirikōāka: “Irire baarā, ñerō irirā yāa”, ārī gūñarī, ārīrā!

²⁶ Marīp̄ya werenīrī gojadea p̄gue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Āārīpereri i ām̄ma, marī Op̄ya āārā”, ārī gojasūdero āārībū. Irasirirā āārīpereri ĩgū baari p̄ideare baamasāa.

²⁷ Jesúre b̄remubi m̄sarē baadoregū siumakū, waaduarā waaka! Baarā waarā, m̄sarē ĩgū ejorire baaka! “¿I baari, keori weadea p̄rogue p̄idea āārīrī?” ārī sērēñabirikōāka: “Irire baarā, ñerō irirā yāa”, ārī gūñarī, ārīrā!

²⁸ Gajigū iro āārīgū āsū ārībokumi m̄sarē: “I baari, keori weadea p̄rogue p̄idea diī āārā”, ārībokumi. ĩgū irasū ārīmakū, iri diire baabirikōāka! ĩgū, m̄sā baamakū: “Ñerīrē irirā yāa”, ārī gūñabokumi. ĩgū irasū ārī gūñabirikōāburo, ārīrā, irire baabirikōāka!

²⁹ Yū irire ārīgū, ĩgū gūñarīrē werenīgū yāa. M̄sā gūñarīrē werenībea.

M̄sā gap̄ āsū ārī sērēñabokoa ȳre: “¿Nasirirā, gajigū diaye gūñabiri waja, gua iriduarire gorawayubokuri?”

³⁰ Gua baarire Marīp̄re: ‘Ōāa’, ārī, us̄yari s̄makū, gajigū gua baarire werew̄amasībemi”, ārībokoa m̄sā ȳre.

³¹ Yū gap̄ āsū ārī werea m̄sarē. M̄sā baa, iirirā, gajinorē irirāde, Marīp̄ gāāmerī direta irika, gajerāde ĩgūrē: “Ōātarigū āārīmi”, ārī b̄remuburo, ārīrā!

³² Neō m̄sā iriri merā judío masakare, judío masaka āārīmerārē, Marīp̄yarādere ñerō irimakū iribirikōāka!

³³ Yū irirosū irika! Āārīpereri yū iriri merā masaka āārīpererārē oārō iridūāa. Irasirigū oārō yū āārīburi direta gūñabea. Gajerāya āārīburi gap̄re oārō gūñāa, ĩgūsāde Jesucristore b̄remuburo, ārīgū. ĩgūrē b̄remumakū, ĩgūsārē taugakumi, peamegue waabirikōāburo, ārīgū.

11

¹ Irasirirā yū Cristore irit̄yarosūta m̄sāde ȳre irit̄yaka!

Jesúre b̄remurā nerērōgue nome irimarē gojadea

² Yaarā, ȳre m̄sā gūñamakū, āārīpereri yū buedeare keoro irimakū ĩāgū, m̄sarē: “Ōārō yāa”, ārī, us̄yari merā werea.

³ Gaji m̄sarē mas̄makū gāāmea. Cristo, āārīpererā ūma dipuru āārīmi. Ĕm̄m̄, marāpore igo dipuru āārīmi. Marīp̄, Cristo dipuru āārīmi.

⁴ M̄sā Marīp̄re b̄remurā nerēmakū, sugū Marīp̄re sērēgū, Marīp̄ ĩgūrē weredoredeare weregū, ĩgūya dipurure b̄n̄abirikumi. ĩgūya dipurure b̄n̄agn, ḡyasīūrō irigū iribokumi. Cristore ĩgū Op̄re gopeyari merā b̄remubiribokumi.

⁵ Nomeō gap̄ Marīp̄re sērēgō, Marīp̄ igore weredoredeare werego, igoya dipurure b̄n̄akumo. Igoya dipurure b̄n̄abeo, ḡyasīūrō irigo iribokumo. Marāp̄re igo dipurure gopeyari merā b̄remubiribokumo. Poari pera w̄n̄abéodeo irirosū āārībokumi.

⁶ Igoya dipurure b̄n̄ad̄n̄abirimakū, diayeta igoya poarire pera w̄n̄abéokōārō gāāmea. Igoya poarire pera w̄n̄abéod̄n̄abeo: “Ḡyasīūgorāa”, ārīgō, igoya dipurure b̄n̄aburo.

7 Ɔmũu gapu Marĩpu irirosũ opu aãrĩsĩã, ĩgũya dipurure buuabirikõãburo, Marĩpu yu Opu aãrĩmi, aĩ ĩmubu. Nomeõ gapu igoya dipurure buuaburo, umũu yu opu aãrĩmi, aĩ ĩmubo.

8 Neõgoraguere Marĩpu umũurẽ irigu, nomeõya gõã merã iribiridi aãrĩmi. Nomeõ gapure umũuya gõã merã iridi aãrĩmi.

9 Irasirigu umũurẽ irigu, nomeõrẽ iritamubore iribiridi aãrĩmi. Nomeõ gapure, umũurẽ iritamubore iridi aãrĩmi.

10 Irasirirã musã Marĩpũre buremurã nerẽrõguere, nome ĩgũsãya dipure buuaro gããmea. Irasũ buuarã, umũu dorerire õãrõ yujurire ĩmurakuma. ĩgũsã irasiririre Marĩpũre wereboerã ĩarakuma.

11 Irasũ aãrĩkererũ, marĩ Jesucristore buremurã gãme iritamua. Ɔma, nome iritamurĩ marĩrõ aãrĩmasĩbirikuma. Nomede uma iritamurĩ marĩrõ aãrĩmasĩbirikuma.

12 Diayeta aãrã. Marĩpu nomeõrẽ umũuya gõã merã iridi aãrĩmi. Ide diayeta aãrã. Ɔma, nome merã deyoama. Irasirirã aãrĩpererã masaka: uma, nomede Marĩpu irinerã aãrĩma.

13 I aãrĩpereri diayeta aãrĩmakũ, ĩmusã basi naásũ gũĩarĩ? Musã Marĩpũre buremurã nerẽrõgue, nomeõ igoya dipurure buuabeota, Marĩpũre sërẽmakũ ĩõãrĩ, o õãberi?

14 Ɔmũu poañapu umamakũ guyasĩũgorã. Aãrĩpererã masaka irire masĩma.

15 Nomeõ poañapu umagõ aãrĩmakũ: “Õãgorã”, aãrã. Igo poañapu umamakũ, igoya dipuru buuaro irirosũ aãrã.

16 Yu werenĩrẽ: “Irasũ aãrĩbea”, aĩ guaseodũagunorẽ àsũ aĩ weregura. Marĩ Jesũre buremurã, gajerã Marĩpũyarãde irire irasũ dita yãa.

Marĩ Opu Jesucristo boadeare gũĩarã, ĩgũ nerẽ baadorederosũ keoro iribiridea

17 Dapora musãrẽ gaji gojãa. Irire gojagu, yu musãrẽ: “Õãrõ irirã yãa”, aĩrĩbea. Musã nerẽrã, õãrõ iriboanerã, ubu gapu poyanorẽayuro.

18 Irasirigu àsũ aĩ werepurorĩgura musãrẽ. Musã nerẽrã, gãme guaseo dukawariayuro. Gajerã yure irire weremakũ pẽgu: “Diayeta aãrĩkoa”, aĩ gũĩãa.

19 Musã gãme dukawarirã, àsũ aĩ gũĩakoa: “Marĩrẽ gãme dukawariro gããmea. Irasirirã, ĩnoã gapu Jesucristoyarãgora aãrĩrĩ? aĩ masĩrãkoa”, aĩrĩkoa.

20 Irasirirã musã gãme dukawariri waja, musã marĩ Opu Jesucristo boadeare nerẽ gũĩarã, ĩgũ buerã merã baatũnugũ dorederosũ keoro iirĩ, baabea.

21 Musã nerẽ baarã, surãyeri noõ gããmerõ baapurorikõãa. Gajerã uaboama. Gajerã mejãma.

22 Musã noõ gããmerõ iirĩ, baaduarã, ĩnasirirã musãya wiirigue baa, iirĩberi? Musã Marĩpũyarã aãrĩkererã, noõ gããmerõ baa, iirirã, musã nerẽrĩrẽ wamarĩrõsũ irirã yãa. Musã watopegue aãrĩrã baari opamerãrẽ guyasĩũrõ tarimakũ irirã yãa. Musã irasiriri kerere pẽgu, ĩnaásũ aĩ weregakuri yu musãrẽ? “Õãrõ irirã yãa”, aĩrĩbirikoa.

Marĩ Opu Jesucristo ĩgũ buerã merã baatũnudeare gojãdea

23-24 Marĩ Opu Jesucristo yure buedeare yu musãrẽ werebu. Iri àsũ aãrã. ĩgũrẽ wẽjẽduarãguere ĩgũrẽ Judas ĩmuburi dupuyuroma ñamita marĩ Opu Jesucristo pãrũrẽ aĩ, Marĩpũre: “Mũrẽ usuyari sĩa”, aĩ, irirure pea, ĩgũ buerãrẽ: “I yaa dupu aãrã”, aĩ gueredi aãrĩmi. “Irasirirã yu musã merã dapora iriaderosũ nerẽ, pãrũrẽ baariku, yu musãrẽ boabosarire gũĩnaka!” aĩrĩdi aãrĩmi.

²⁵ Īgūsā baa odoadero p̄r̄u, p̄r̄ūrē āīderosūta iirīripare āī, āsū ārīdi āārīmī: “Yū m̄sārē boabosagu yaa dī béori merā Ȳp̄u m̄sārē: ‘Ōārō irigura’, ārīdeare iriyuwarikugukumi. Irasirirā m̄sā nerē, iirīripare iirīriku, yū dī béobosarire gūñaka!” ārīdi āārīmī.

²⁶ Īgū āīderosūta irirā, marī nerērā, p̄r̄ūrē baarīku, iirīripare iirīriku: “Marī Op̄u Jesucristo marīrē boabosadi āārīmī”, āī ĩmurākoa. Irire irinīkōārō gāāmea. Īgū ī āmugue dupaturi aarimakū, irire irinemobirikoa.

Marī Op̄u Jesucristo boadeare gūñarā, āsū iridorea, ārī gojadea

²⁷ Marī Op̄u Jesucristo boadeare marī nerē gūñaripoe Marīp̄ure b̄remurī marīrō merā p̄r̄ūrē baa, iirīripare iirīgūno ñerō irigu yāmi. Jesucristo marīrē boabosagi dī béodeare ubu āārīrī irirosū gūñami.

²⁸ Irasirirā p̄r̄ūrē baa, iirīripare iirīburi dupuyuro masakakū marī irideare: “Ñerō irikubū”, āī gūñap̄roriro gāāmea.

²⁹ Marī Op̄u Jesucristoya dupu āārīrīrē p̄masīrō marīrō merā p̄r̄ūrē baa, iirīripare iirīmakū, Marīp̄u marīrē wajamoāgukumi.

³⁰ M̄sā irire p̄masībiridea waja wārā m̄sā merāmarā p̄rīrikurā, turamerā āārīma. Surāyeri boakōāsīama.

³¹ Marī baa, iirīburi dupuyuro marī irideare: “Ñerō irikubū”, āī gūñap̄rorimakū, marī Op̄u marīrē wajamoābirikumi.

³² Marī Op̄u gapu marīrē ĩgūyarārē marī ñerī iririre piriburo, ārīgū, wajamoāmi. Irasirigu ĩgūrē b̄remumerārē peamegue waadore, marī gapure ĩgūsā merā wajamoābirikumī.

³³ Irasirirā yaarā, m̄sā nerē baarā, suro merā baamurā gajerādere yūka!

³⁴ Ūboaguno ĩgūya wiigue baaburo. Irasirimakū, m̄sā ōārō nerē baamakū, Marīp̄u m̄sārē wajamoābirikumī. Gajire m̄sā p̄rogue waagū, ōārō were āmugura.

12

Ōāgū deyomarīgū Marīp̄uyare marīrē irimasīmakū iririre gojadea

¹ Yaarā, Ōāgū deyomarīgū Marīp̄uyare marīrē irimasīmakū irigu āārīmī. Yū irire m̄sārē ōārō masīmakū gāāmea.

² M̄sā ire ōārō masīsiāa. Jesucristore b̄remuburi dupuyuro keori weadearē b̄remut̄yanerā āārībū. Iri keori weadea okari opabea. Neō werenībea.

³ Irasirigu daporare yū m̄sārē ire masīmakū gāāmea. Neō sugū Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā weregū: “Jesúre ñerō waanaburo”, ārīmasībirikumī. Gajigu Ōāgū deyomarīgū iritamurī marīrō merā weregū: “Jesús marī Op̄u āārīmī”, neō ārīmasībirikumī.

⁴ Ōāgū deyomarīgū Marīp̄uyare marīrē irimasīmakū iriri, wārī āārā. Īgū suguta irire sigū āārīmī.

⁵ Marī Op̄u Jesucristo marīrē moādoreri, wārī āārā. Īgū suguta irire moādoregu āārīmī.

⁶ Marīp̄uyare iriri, surosū āārībea. Marīp̄u suguta marī āārīpererārē ĩgūyare ōārō irimasīmakū irigu āārīmī.

⁷ Marīp̄u Ōāgū deyomarīgūrē marī masakakure sīrī merā ĩgū marī merā āārīrīrē ĩmumi, āārīpererā Jesucristore b̄remurārē gāme iritamuburo, ārīgū.

⁸ Ōāgū deyomarīgū surāyerire ōārō masīrī merā Marīp̄uyare weremakū yāmi. Gajerādere ōārō p̄masīrī merā ĩgūyare weremakū yāmi.

⁹ Gajerārē: “Marīpu iritamurī merā marī ōārō irimasīa”, āri būremumakū yāmi. Irasū āārīmakū, gajerārē ĩgū turarire sīmi pūrīrikurārē tauburo, ārīgū.

¹⁰ Gajerārē ĩgū turari merā iri ĩmurīrē irimasīmakū yāmi. Gajerārē Marīpu ĩgūsārē weredorerire ōārō weremasīmakū yāmi. Gajerārē: “Wātī turari merā, o Ōāgū deyomarīgū turari merā āsū yāmi ĩ”, āri masīrīrē sīmi. Gajerārē gajī masā ya wenenīrī merā ĩgūsā dupuyurogue wenenīmasībirideare wenenīmasīmakū yāmi. Gajerārē, iri wenenīrīrē masībirikererā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā: “Āsū ārīduaro yāa ĩ”, āri masīmakū yāmi.

¹¹ Ōāgū deyomarīgū marī masakakure gajerosūperi dita ĩgū sīduarire sīmi. ĩgū sugūta Marīpuyare marī irimasīburire sigū āārīmi.

Marī Cristoyarā āārīrā su dupūta irirosū āārā, āri gojadea

¹² Marīya dupūma wāri āārā. Wāri āārīkerero, su dupūta āārā. Cristode irasūta āārīmi. Marī ĩgūrē būremurā wārā āārīkererā, su dupūta irirosū āārā.

¹³ Murārōta marī ĩgūrē būremurā āārīpererā: judío masaka, judío masaka āārīmerā, gajerārē moāboerā, moāboemerāde wārā āārīkererā, Ōāgū deyomarīgū sugū merāta wāiyesūbu. Irasirīgu marīrē su dupūta irirosū āārīmakū yāmi. Irasirirā marī āārīpererā Ōāgū deyomarīgūrē opāa.

¹⁴ Marīya dupūma āārīrī su wāita āārībea. Wāri āārīkōāa.

¹⁵ Marīya gubu wenenīrī gubu āārīrō āsū ārībokoa: “Mojo āārībea. Irasiriro mūya dupūma āārībea”, ārībokoa. Marīya gubu irasū ārīkerero, marīya dupūmata āārā.

¹⁶ Marīya gāmpū wenenīrī gāmpū āārīrō āsū ārībokoa: “Koyeru āārībea. Irasiriro mūya dupūma āārībea”, ārībokoa. Marīya gāmpū irasū ārīkerero, marīya dupūmata āārā.

¹⁷ Marīya dupū, koyeru dita āārīmakū, ũnasirisīā, pēbokuri marī? Marīya dupū, gāmpū dita āārīmakū, ũnasirisīā, gajīnorē wījībokuri marī?

¹⁸ Marīpu marīya dupūre irīgu, āārīpereri ĩgū gāāmerōsūta keoro iridī āārīmī.

¹⁹ Āārīpereri marīya dupūgue āārīrīno su wāita āārīmakū, marīya dupū marībokuyo.

²⁰ Āsū āārā. Marīya dupūgue āārīrī wāri āārīkererū, su dupūta āārā. I irirosūta marī Jesūre būremurā wārā āārīkererā, su dupūta irirosū āārā.

²¹ Irasiriro koyeru, mojōrē: “Murē gāāmebea”, ārīmasībirikoa. Dipuru, guburire: “Murē gāāmebea”, ārīmasībirikoa.

²² Āsū gapū āārā. Gajī marīya dupūgue āārīrī, turabiri āārīkererū, marī gapū irire būro gāāmea.

²³ Gajī marīya dupūgue āārīrīrē: “Ubu āārīrī āārā”, āri gūñāa. Irasirirā irire ōārō deyoburo, ārīrā, ōārō āmua. Gajī marī guyasīrīsārīrē surī sāña kāmūtāa masaka ĩābirikōāburo, ārīrā.

²⁴ Gajī marīya dupūgue āārīrīrē ōārī deyori gapūre āmubea. Marīpu marīya dupūgue āārīrīrē āārīpererire ōārō āmudi āārīmī, su dupūta ōārō dupūkūburo, ārīgū. Irasirīgu: “Ubu āārīrī āārā”, marī ārīrī gapūre ōārō gāāmemakū yāmi. Irasirirā marī neō gajīgu Jesūyagure: “Ubu āārīgū āārīmī, irasirirā ĩgūrē gāāmebea”, ārībirikōārō gāāmea.

²⁵ Āsūta āārīdoredi āārīmī, Marīpu marīya dupū surō merā iritamuburo, ārīgū.

²⁶ Marīya dupūgue āārīrī su wāi ñerō tarimakū, gajīde āārīpereri ñerō taria. Su wāirē ōārō āmumakū: “Marīya dupū āārīperero ōārō āārā”, āri gūñāa.

²⁷ Yu irire āriḡū, āsū āriḡuagu yāa. Marī Cristore būremurā Īḡūya dupu irirosū āārā. Irasirirā marī masakakū Īḡūya dupuḡue āārīrā irirosū āārā.

²⁸ Irasirigū Marīpu marī Jesúre būremurārē ḡāme iritamuburire piḡu, āsū pidi āārīmī. Jesucristo buedoreḡu pīnerārē pīpuroridi āārīmī. Pūru Marīpu gajerārē Īḡū weredorerosū weremurārē pidi āārīmī. Pūru gajerārē Īḡūyare buemurārē pidi āārīmī. Gajerārē Īḡū turaro merā iri ĩmumurārē, gajerārē pūirīkurārē taumurārē, gajerārē masakare iritamumurārē, gajerārē dorerimasā āārīmurārē, gajerārē gaji masā ya merā Īḡūsā dupuyuroḡue neō werenīmasībirideare werenīmasīmurārē pidi āārīmī.

²⁹ Irasirigū marī āārīpererārē sūrosū irimurārē pībiridi āārīmī. Irasirirā marī āārīpererā Jesucristo buedoreḡu pīnerā meta āārā. Marī āārīpererā Marīpu weredorerosū wererā meta āārā. Marī āārīpererā Marīpuḡyare buerā meta āārā. Marī āārīpererā Marīpu turaro merā iri ĩmumurā meta āārā.

³⁰ Marī āārīpererā pūirīkurārē taumasīrā meta āārā. Marī āārīpererā gaji masā ya werenīrī merā werenīmasīrā meta āārā. Marī āārīpererā Īḡūsā werenīrīrē péadero pūru: “Āsū āriḡuaro yāa”, āri wererā meta āārā.

³¹ Irasirirā Ōḡū deyomarīḡū Marīpuḡyare irimasīrī sīrīrē ḡāāmeke masā! Yu musārē i āārīpereri nemorō ōārīrē wereḡura.

13

Gāme māīrīmarē gojadea

¹ Marī gaji masā ya werenīrīrē werenīmasīkererā, Marīpuḡe wereboerā ya werenīrīrē werenīmasīkererā, gajerārē maībirimakū, marī werenīrī waja-marībokoa. Kōme majī pābiramakū busurosū marī werenīrī busukōābokoa.

² Marīpu marīrē weredorerosū ōārō weremasīkererā, gajerārē maībirimakū, marī wereri wajamarībokoa. Āārīpererire masīkererā, Marīpuḡyare masaka dupuyuroḡue masībiridea āārīpererire pémasīkererā, gajerārē maībirimakū, marī masīrī wajamarībokoa. Marīpuḡe būremurī marīrē Īḡū sīrī merā buūrure gajerogue waadoremāsīkererā, gajerārē maībirimakū, marī būremurī merā iriri wajamarībokoa.

³ Marī opari āārīpereri boporārē sīkererā, Īḡūsārē maībirimakū, marī iriri wajamarībokoa. Marīpuḡyare marī iridea waja marīya dupuḡe masaka soekerepūru, marī gajerārē maībirimakū, Marīpu marīrē: “Ōārō iribu”, āribiribokumi.

⁴ Marī gajerārē maīrā, mata Īḡūsā merā guaḡa māa. Īḡūsārē bopoḡarī merā ōārō yāa. Īḡūsārē iāturiḡa māa. “Īḡūsā nemorō ōḡū āārā”, ārīmasīḡa māa. “Īḡūsā nemorō masītarinugāḡū āārā”, ārīmasīḡa māa.

⁵ Marī gajerārē maīrā, Īḡūsārē būremurī merā keoro werea. Marīya āārīburi direta ḡūḡabea. Īḡūsāya āārīburiḡere ḡūḡāa. Īḡūsārē guari merā wereḡa māa. Īḡūsā marīrē ḡerō irimakū, yoaripoe Īḡūsā merā guaḡa māa.

⁶ Gajerārē maīrā, Īḡūsā ḡerō irimakū iārā, usūyamasīḡa māa. Diayema ḡapure Īḡūsā irimakū iārā, usūyāa.

⁷ Marī gajerārē maīrā, Īḡūsā ḡerō irimakū iārā, masakare neō kere werebea. Gajerā Īḡūsārē werewakerepūru, marī Īḡūsārē būremurīrē neō piribirikoa. “Pūruḡue Īḡūsāde ōārī ḡapure irirākuma”, āri ḡūḡāa. Īḡūsā iriri merā marī ḡerō tarikererā, Īḡūsārē maīḡā, neō piribeaa.

⁸ Marī ḡāme māīrī neō perebirikoa. Marīpu weredorerosū wereri ḡapu pererokoa. Gaji masā ya merā marī werenīrīde pererokoa. Marīpuḡyare

masĩrĩ merā òārō wereride, purugue pererokoa. Iri irasũ waamakũ, marĩ masĩdero nemorō āārĩpererire masĩrākoa.

⁹ Daporare marĩ āārĩpereri Marĩpũyare masĩbea. Īgũ weredorerosũta Īgũ masĩrĩ sĩrĩ merā werekererā, āārĩpereri Īgũyare weremasĩbea.

¹⁰ Purugue Jesucristo Marĩpũyare masĩpeogu aarimakũ, marĩ masĩbirideare masĩpeorākoa.

¹¹ Yũ majĩgũ āārĩgũ, majĩrā irirosũ gũnarĩ marĩrō werenĩ, Īgũsā irirosũta iriunabũ. Yũ bũguro waagũ, majĩrā irirosũ āārĩdeare pirikōābũ.

¹² Daporare Marĩpũyare marĩ òārō masĩbea. Diuru bũguro merā marĩ āĩñamakũ òārō deyomarĩrō irirosũ āārā. Ōārō deyobebe. Purũ òārō deyorogue Marĩpure ĩārākoa. Daporare marĩ Īgũrē sĩrũgā masĩa. Purũ Marĩpũ marĩrē masĩpeorosũta marĩde masĩpeorākoa.

¹³ Daporare ure wāĩ āārā: Marĩpure bũremurĩ, Īgũ marĩrē òārō irigũkumi, ārĩ usũyari, marĩ gāme maĩrĩ āārā. Iri ure wāĩ neō perebirikoa. Gāme maĩrĩ gapũ gaji nemorō òārĩ āārā.

14

Gaji masā ya werenĩrĩ merā marĩ werenĩmasĩbirikererā werenĩrĩmarē gojadea

¹ Gajerārē maĩnemoka! Irasũ āārĩmakũ, Marĩpũyare Ōāgũ deyomarĩgũ mũsārē irimasĩrĩ sĩrĩrē gāāmeke! Āārĩpereri Īgũ irimasĩrĩ sĩrĩrē gũnarā, gaji nemorō Marĩpũ weredorerosũ weremasĩrĩ gapure bũro gāāmeke!

² Sugu gaji masā ya werenĩrĩ merā werenĩmasĩbirikeregu werenĩmakũ, Marĩpũ dita Īgũ werenĩrĩrē pēmi. Masaka gapũ Īgũ werenĩrĩrē pēbema. Ōāgũ deyomarĩgũ turari merā Marĩpũyare masĩña marĩdeare werenĩmi.

³ Marĩpũ weredorerosũ weregu gapũ masakare weremi. Īgũ wereri pērārē Jesucristore bũremunemomakũ yāmi. Īgũ wereri merā Īgũsārē òārō āārĩrikumakũ, òārō yũpũrākumakũ yāmi.

⁴ Gaji masā ya werenĩrĩ merā werenĩmasĩbirikeregu werenĩgũ Īgũ basi Jesucristore bũremunemogũ yāmi. Marĩpũ weredorerosũ weregu gapũ gajerā Jesucristore bũremurārē Īgũrē bũremunemomakũ irigu yāmi.

⁵ Gaji masā ya werenĩrĩ merā masā werenĩmasĩbirideare āārĩpererā masā werenĩmasĩmakũ gāāmea yũ. Iri nemorō Marĩpũ weredorerosũ masā weremakũ bũro gāāmea. Marĩpũ weredorerosũ weregu gapũ, gaji masā ya werenĩrĩ merā werenĩgũ nemorō masakare iritamugũ āārĩmi. Irasũ āārĩkerepũ, gaji masā ya werenĩrĩrē pēgu: “Āsũ ārĩduaro yāa”, ārĩ weremakũ òāgorāa. Īgũ irasũ ārĩ weregu, Jesucristore bũremurārē Īgũrē bũremunemomakũ irigu yāmi.

⁶ Yaarā, yũ masā purugue waagũ, gaji masā ya werenĩrĩ merā werenĩgũ, mũsārē iritamubiribokoa. Marĩpũ Īgũyare yũre masĩmakũ irideare weregu, Īgũya diayema kerere masĩrĩ merā weregu, Īgũ yũre weredorerire weregu, Īgũyare mũsārē buegu, mũsārē iritamubokoa.

⁷ Keori merā mũsārē weregũra. Tērēdirure keoro puribirimakũ, o arpa wāĩkuro bũaputērōde keoro bũaputēbirimakũ, iri wāĩ bayari āārĩkoa, ārĩmasĩña mǎa.

⁸ Surara gāmewējērā waaburi dupuyuro sugu Īgũsā merāmu puridirure keoro puribirimakũ, gajerā surara Īgũsā mojōkũburire āmubirikuma.

⁹ Musāde irasūta āārā. Musā gaji masā ya werenírī merā werenímakū pérā: “Āsū ārīrā irikuma Īgūsā”, ārīmasībirikuma. Irasirirā musā ubugorata werenímoāmākōārā irikoa.

¹⁰ I ūmguere wári buri marā āārīma. Īgūsā basi Īgūsā werenírīrē pémasīma.

¹¹ Yū gaji masā ya werenírī merā werenígārē pébi: “Gajeromū āārīmi”, ārī gūñagukoa. Īgūde yū gaji masā ya werenírī merā werenímakū pébi yure: “Gajeromū āārīmi”, ārī gūñagukumí.

¹² Irasūta āārā musādere. Musā Ōāgū deyomarīgū turaro merā irimasírī sírīrē gāāmea. Irasirirā gajerā Jesucristore b̄remurārē Īgārē b̄remunemomakū irimasírīrē b̄ro gāāmekal

¹³ Irasirigū sugū gaji masā ya werenírī merā werenímasībirikeregū werenígūno Marīpure: “Yū werenírīrē gajerārē: ‘Āsū ārīduaro yáa’, ārī weremakū iritamuka yure!” ārī sērēburo.

¹⁴ Yū gaji masā ya werenírī merā werenímasībirikeregū werenírī merā Marīpure sērēgū, Ōāgū deyomarīgū gūñarī sírī merā sērēa. Irasū sērēkeregū, gūñarī merā yū sērēadeare: “Āsū ārīduaro irikoa”, ārī pémasībirikoa.

¹⁵ Irasirirā āsū iriro gāāmea. Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya werenírī merā Marīpure sērērō gāāmea. Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya werenírī merā Marīpure bayapeoro gāāmea. Irasū āārīmakū, pémasírī merā marī ya werenírī merā Marīpure sērērō gāāmea. Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya werenírī merā Marīpure bayapeoro gāāmea.

¹⁶ Marī Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya werenírī merā Marīpure usuyari s̄kerepuru, marī merā āārīrā pébiribokuma. Īgūsā irire pémerā: “Irasūta āārā”, ārī, marī merā Marīpure usuyari s̄ibiribokuma.

¹⁷ Marī gaji masā ya werenírī merā Marīpure usuyari sírī ōāgoráa. Irasū āārīkerepuru, marī merā āārīrā gapū marī werenírīrē pébirimakū, marī Īgūsārē Jesucristore b̄remunemomakū iribirikoa.

¹⁸ Gaji masā ya werenírī merā werenímasībirikeregū werenírīrē yūta musā āārīpererā nemorō werenía. Irire irisīā, Marīpure usuyari sīa.

¹⁹ Irasū āārīkeregū, Jesúre b̄remurā nerērōgue gaji masā ya werenírī merā wári musā pébirire yū weremakū musārē ōābirikoa. Musā pémasírīrē yū mérīgā weremakū gapū, musārē ōārokkoa.

²⁰ Yaará, majírā pémasīmerā irirosū gūñabirikōāka! Murā irirosū ōārō pémasírī merā gūñaka! Nerō iriri gapure majírāgā gūñamerā irirosū āārīka!

²¹ Marīpuya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marī Opū āsū ārīmi: ‘Gajero marārē Īgūsā ya werenírī merā i makā marārē were-doregura. Yaare Īgūsārē irasū weredorekerepuru, i makā marā yure neō b̄remubirikuma’, ārīmi marī Opū”, ārī gojasūdero āārībū.

²² Irasirigū Marīpū gajero marārē Īgūsā ya werenírī merā Īgārē b̄remurārē weredoregū, Īgūsā Īgārē b̄remubirire ĩmumi. Īgārē b̄remurā gapure irasiribemi. Īgūyare Īgū weredorerosū wererā merā Īgūsārē weremi.

²³ Irasirirā musā Jesúre b̄remurā nerērōgue gaji masā ya werenírī merā werenímasībirikererā werenírīrē musā āārīpererā wereníbokoa. Musā irasū werenímakū, Marīpūyare masīmerā, gajerā Jesúre b̄remumerāde ñajājabokuma. Musā irasū werenírīrē pérā, musārē: “Niārīmasā āārīma”, ārībokuma.

24 Musā āārīpererā Marīṗu weredorerosū weremakū Marīṗuyare masībi, Jesúre b̄remubide ñajāri pégu, ĩgū ñerō irideare masīgukumi. Irasirigu ĩgū ñeri irideare bujaweregukumi.

25 ĩgū gūñarigue ñerō: “Ñerīrē gūñayo yu”, āri pémasīgukumi. Irasirigu ñadukupuri merā ejamejā, Marīṗure: “Yu Opu āārā”, āri b̄remugukumi. Irasū āārīmakū: “Marīṗu diayeta musā merā āārīmi”, āri masīgukumi.

Musā nerērā, goepeyari merā òārō keoro irika! āri gojadea

26 Yaarā, musārē āsū āri werea. Musā nerēmakū, surāyeri Marīṗure bayapeoma. Gajerā Marīṗuyare buema. Gajerā Marīṗu ĩguyare ĩgūsārē masīmakū irideare werema. Gajerā gaji masā ya werenírí merā werenímasībirikererā wereníma. Gajerā iri werenírírē: “Āsū ārīduaro yāa”, āri werema. Irasirirā āārīpereri irire musā Jesúre b̄remurā òārō keoro irika, musā ĩgūrē b̄remunemoburosūta!

27 Irasirirā gaji masā ya werenírí merā werenímasībirikererā werenírā, pērā, o urerā wereníburo. Sugu werení odoadero p̄ru, gajigu wereníburo. P̄ru gajigu ĩgūsā werenírírē: “Āsū ārīduaro yāa”, āri wereburo.

28 Musā nerēmakū, ĩgūsā werenírírē: “Āsū ārīduaro yāa”, āri werebu marīmakū, gaji masā ya merā wereníbirikōāburo. ĩgūsā seyaro ĩgūsā gūñarigue Marīṗu merā wereníburo.

29 Marīṗu weredorerosū wererāde, pērā, o urerā wereburo. Irasū keoro weremakū pērā, gajerā ĩgūsā wererire: “Diayeta Marīṗuya kereta āārā”, āriburo.

30 Musā nerērōgue sugu weremakū, Marīṗu gajigure irogue doagure were-doremakū, werep̄roriadi gapu toeburo.

31 Musā irasū irirā, musā āārīpererā Marīṗu weredorerosū weremasīrākoa. Sugu werep̄roriadi were odoadero p̄ru, gajigu werewāgānaburo. Irasirīmakū, āārīpererā pé, òārō yuj̄p̄rākūrākuma.

32 Marīṗu weredorerosū wererā musā wereburi dupuyuro: “¿Naásū āārīmakū irire wererākuri?” āri gūñap̄roriro gāāmea.

33 Marī nerēmakū, Marīṗu marīrē keoro irimakū gāāmeme. Noó gāāmerō iriro marīrō usuyari merā nerēmakū gāāmeme. Āārīpererogue Jesúre b̄remurā nerērārē irasū dita irimakū gāāmeme.

34 Jesúre b̄remurā nerēmakū, nome wereníbirikōāburo. Nomerē werenídoreri máa. Wereníronorē irirā, Marīṗuya werenírí gojadea p̄gue doredoresūta òārō péro gāāmea.

35 Jesúre b̄remurā nerēmakū, sugo nomeō werenígō, ḡuyasīūrō iribokumo. Irasirigo igo gajino òārō pébiradeare masīduago igoya wiigue igo marāṗure sērēñaburo.

36 Ire musā masīka! Musā Marīṗuya kerere werep̄rorinerā āārībea. Irasū āārīmakū, musā dita ĩguyare b̄remurā āārībea. Gajerāde ĩgūrē b̄remurā āārīma.

37 Sugu musā merāmu: “Yu Marīṗu weredorerosū weregu āārā”, āri gūñagū, o gajigu: “Yu Ōāgū deyomarīgū irimasírí sīrírē opāa”, āri gūñagū, i yu musārē gojarire: “Marī Opu doreri āārā”, āri masīgukumi.

38 Yu gojarire: “Marī Opu doreri āārībea”, ārīmakū, ĩgūrē: “Marīṗuyare weregu āārībeme”, ārīka!

39 Yaarā, Marīṗu weredorerosū weremasīrírē buro gāāmea musā! Musā merāmarārē ĩgūsā gaji masā ya merā werenímasībirikererā werenímakū: “Werenímerāta!” āribirikōāka!

⁴⁰ Musā nerērā, noó gāāmerō iribirikōāka! Goepeyari merā āārīpereri musā iririre oārō keoro irika!

15

Cristo masādeare gojadea

¹ Yaarā, yu musārē iripoegue weredeā, Jesucristo masakare tauri kerere daporare gūñamakū gāāmea. Musā irire pérā, b̄remub̄. Daporadere irire b̄remunikōāa.

² Musā iri kerere b̄remusīā, peamegue waamurā meta āārā. Iri kerere musārē yu weredeare b̄remurirē piribirimakū, Marīpu musārē taugakumi. Musā iri kerere b̄remubirinerā, diayeta tausūbiribokoa.

³ Yure buedeare musārē weretaub̄. Iri bueri, gaji bueri nemorō oātaria. Āsū āārā. Marīpuya wenerirī gojadea pūgue gojaderosūta Cristo marī ñerō iridea waja marirē boabosadi āārīmī.

⁴ Īgū boadero puṛu, Īgūrē yāanerā āārīmā. Puṛu Marīpuya wenerirī gojadea pūgue gojaderosūta uren̄a waarō merā Marīpu Īgūrē masūdi āārīmī.

⁵ Īgūrē masūdero puṛu, Cristo Pedrore deyoayupu. Puṛu Īgū buedoregu pīnerā, pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarārē deyoayupu.

⁶ Puṛu suñarō wārā quinientos masaka nemorō Īgūrē b̄remurārē deyoayupu. Wārā Īgūrē iānerā okama dapa. Gajerā boasianerā āārīmā.

⁷ Puṛu Santiagore deyoayupu. Iro puṛu āārīpererā Īgū buedoregu pīnerārē deyoayupu.

⁸ Āārīpererā gajerārē Īgū deyoadero puṛu, yudere deyoatūnumi pama. Majīgūgā keoro deyoabigā deyoadi irirosū yu āārīkeregu, Jesúre b̄remutuyāa.

⁹ Īgū yure deyoaburi dupuyurogue Īgūrē b̄remurārē ñerō irigorenab̄. Irasirigu gajerā Jesús buedoregu pīnerā āārīpererā dokague āārā. Masaka yure: “Īgū Jesús buedoregu pidi āārīmī”, ārimakū: “Yu Jesús buedoregu pibodi āārībiradibū”, ārī gūñāa.

¹⁰ Irasū āārīkerepuṛu, Marīpu yure oārō iritamumi. Irasirigu Jesucristo yure Īgūyare buedoregu pīmi. Marīpu yure ubugora oārō iritamugū meta yāmi. Yu āārīpererā gajerā Jesucristo buedoregu pīnerā nemorō moāa. Yu gūñarī merā irasiribea. Marīpu yure oārō iritamugū, yu merā āārīnikōāmi. Yure Īgū iritamurī merā oārō moāmakū yāmi.

¹¹ Yu bueri, gajerā Jesucristo buedoregu pīnerā bueri irirosūta āārā. Gūa āārīpererā Jesucristo boa, masādea kerere buea. I kerere pérā, musā Īgūrē b̄remunugāb̄.

Boanerā masāburire gojadea

¹² Gūa, Cristo boa, masādeare buekerepuṛu, gajerā musā merā āārīrā: “Boanerā neō masābirikuma”, ārīma. ¿Nasirirā irasū ārīrī ire?

¹³ Boanerā masāburi marīmakū, Cristode masābiribodi āārīmī.

¹⁴ Cristo masābirimakū, gūa bueri neō wajamarībokoa. Musā Īgūrē b̄remurīde wajamarībokoa.

¹⁵ Marīpu boanerārē masūbi, Cristodere masūbiribodi āārīmī. Īgū irasū iribirimakū, gūa: “Marīpu Cristore masūdi āārīmī”, ārīrā, ārīgatorā iribokuyo.

¹⁶ “Boanerā masābirikuma”, Īgūsā ārīrī diaye āārīmakū, Cristode masābiribodi āārīmī.

¹⁷ Cristo masābirimakū, Īgūrē musā b̄remurī wajamarībokoa. Irasirirā musā ñerī iridea waja, waja opakōābokoa dapa.

18 Diayeta i irasū āārīmakū, Cristore būremurā boanerā, ĩgūrē būremubirinerā peamegue waamurā irirosū āārībokuma.

19 Marī Cristore būremurā: “Marī okarinārī dita ĩgū merā ōārō āārīrākoa. Marī boadero puru masāburire masīña máa”, ārī gūñarā, āārīpererā masaka nemorō boporā āārībokoa.

20 “Cristo boadero puru, masādi āārīmī”, ārīrī gapu diaye āārā. Marī āārīpererā masaka boadero puru masāburi dupuyuro masāpuroridi āārīmi.

21 Āsū āārā. Neōgorague āārīpuroridi Adán ñerī iripuroridea waja marī masaka āārīpererā boamurā dita āārā. Puru Jesucristo ōārīrē iripeodea waja marī boadero puru masārākoa.

22 Marī masaka āārīpererā Adán parāmerā āārīturiarā āārīrī waja boamurā dita āārā. Cristoyarā marī āārīmakū, marī boadero puru, Marīpu marī āārīpererārē masūgukumi.

23 Marīpu marīrē keoro masūgukumi. Cristo masāsīadi āārīmī. Puru ĩgū i ūmugue dupaturi aarimakū, marī ĩgūyarā āārīsīā, masārākoa.

24 Irasū waamakū, i ūmu pereakōārokoo. Irinarē Cristo āārīpererā ñerārē: oparārē, dorerārē, turarārē béogukumi. ĩgū irasiriadero puru, ĩgū Pagure ĩgū āārīpererā Opu āārīrīrē wiagukumi.

25 ĩgū wiaburi dupuyuro Marīpu Cristore ĩaturirā āārīpererārē béogukumi. ĩgūsārē béoburi dupuyuro Marīpu gāamederosūta Cristo āārīpererā Opu āārīgukumi.

26 Āārīpererā ĩgūrē ĩaturirārē béodero puru, boaridere peremakū irigukumi.

27 Marīpu ĩgūya werenīrī gojadea pūgue ārīderosūta Cristore āārīpererārē doregu, āārīpererire opagu āārīmakū irīdi āārīmī. Irasū ārīrō: “Marīpu weka doregu Cristo āārīmi”, ārīduaro meta yáa. Marīputa āārīpererire, āārīpererārē Cristo dokague pídi āārīmī.

28 Marīpu ĩgūrē irasiri ododero puru, Cristo Marīpu magū ĩgū āārīpererārē doregu, āārīpereri opagu āārīrīrē Marīpure wiagukumi. Irasirigu Marīpu āārīpereri, āārīpererā Opu āārīgukumi.

29 Gaji āārā. “Boanerā masābirikuma”, ĩgūsā ārīkerepuru, ĩnasirirā gajerā masaka boanerāya āārīburire wāīyebosayuri? ĩgūsā: “Boanerā masābirikuma”, ārīrā, ĩgūsāya āārīburire wāīyebosabiribokuma.

30 Gua: “Boanerā masārākuma”, ārī bueri waja ūmuriku gajerā guare ñerō iridūama. Guare ĩgūsā ñerō iridūakerepuru, boanerā masāburire masīsīā, irire buenikōāa.

31 Yaarā, i diayeta āārā. Marī Opu Jesucristore musā būremumakū ĩāgū, yu būro usuyáa. Ide diayeta āārā. Ūmuriku: “Masaka yure wējēkōārākuma”, ārī péñāa.

32 Yu Jesucristoya kerere bueri waja Efesoguere makānūu marā yéa būro guarā irirosū āārīrā, yure ñerō irima. “Boanerā masābirikuma”, ĩgūsā ārīrī diaye āārīmakū, yu irogue bueri waja ñerō taridea wajamarībokuyo. “Boanerā masābirikuma”, ĩgūsā ārīrī diaye āārīmakū, marīde gajerā irirosū āsū ārī werenībokoo: “Nāka baa, iirīrā! Ñamigā boakōābokoo. Irasirirā marī boaburi dupuyuro marī gāāmerō irirā!” ārībokoo.

33 Gajerā ārīgatorire pébirikōāka! Masaka āsū ārī werewuakuma: “Ñerārē wapikurā, musā ōārō irīrikarire pirīkōārākoa”.

34 Irasirirā musā dupuyurogue gopeyari merā keoro iriderosūta irika doja! Ñerīrē irinemobirikōāka! Musā surāyeri Marīpure masībea. Musārē guyasīrīdoregu irasū āārā.

Boanerã masãburire gojanemodea

³⁵ Gajipoe sugu ãsũ ãrĩ sêrêñabokumi: “¿Nasiri boanerã masãrãkuri? ¿Naásũperi dupu oparãkuri?” ãrĩbokumi.

³⁶ Irasũ sêrêñagũ pémasĩbi ããrĩmi. Marĩ oteri yeri otedero puru, iri yeri puriburi dupuyuro yeba poekague boakõãkoa. Boa, puru puri wirikoa. Boabirimakã, neõ puri wirimasĩbirikoa.

³⁷ Marĩ oterã, puridiguere ãi otebea. Dupayeri direta otea. Iri yeri trigo yeri ããrĩrõ, o gaji yeri ããrĩrõ ããrĩkoa.

³⁸ Iri yerire marĩ otedero puru, Marĩpu gapu ãgũ gããmederosũta iri yerire purimakã yãmi. Irasirigu ojoduka yerire ojodukañu waamakã yãmi. Trigo yerire trigo sari waamakã yãmi. Irasũ dita yãmi Marĩpu.

³⁹ ããrĩpererã okari oparã sũrosũ dupukurã ããrĩbema. Masakaya dupu, waimurãya dupu irirosũ ããrĩbea. Mirãya dupu, waaiya dupu irirosũ ããrĩbea.

⁴⁰ ðmarõ marãya dupu, i ãmu marãya dupu irirosũ ããrĩbea. ðmarõ marã õãrĩ dupu opama. I ãmu marã, ãmarõ marã irirosũ ããrĩbirikererã, ãgũsãde õãrĩ dupu opama.

⁴¹ Abe ãmuñu kũmijũrĩ merã asimi. Ñamimũ irirosũ boyobemi. Neñukãde gajerosũperi gosema. Neñukãrẽ marĩ ããmakã, gajerã sũrũgã goserã deyoma. Gajerã burõ goserã deyoma.

⁴² Marĩ boanerã masãrã ãsũ ããrĩrãkoa. Marĩ boamakã yãadero puru, marĩya dupu boarokoa. Puru masãrã, gaji dupu neõ boabiri dupu oparãkoa. Irasirirã neõ dupaturi boabirikoa.

⁴³ Marĩya dupure yãamakã, boanerãya dupu boari dupu, turabiri dupu daro ããrã. Marĩpu marĩrẽ masũmakã, marĩya dupu õãrĩ dupu, turari dupu ããrĩrokoa.

⁴⁴ Marĩya dupure yãamakã, marĩya dupu i ãmuñu dupu ããrã. Marĩ boanerã masãmakã, marĩya dupu ãmugasima dupu ããrĩrokoa. Irasirirã ãsũ ãrĩ masã. Daporare marĩ i ãmuñu dupure opãa. Puru ãmugasima dupure oparãkoa.

⁴⁵ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Marĩpu ãgũ iripuroridi Adãrẽ okarire sidi ããrĩmĩ”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. Adãn puramũ Jesucristo gapu perebiri okarire sũgũ ããrĩmi.

⁴⁶ Marĩ i ãmuñu dupure opapuroria. Puruguerẽ ãmugasima dupure oparãkoa.

⁴⁷ I ãmugue ããrĩpuroridi Adãn, nikũ merã irisũdi ããrĩmĩ. ãgũ puramũ marĩ Opũ Jesucristo gapu ãmugasiguemũ ããrĩmi.

⁴⁸ Adãn nikũ merã iridea dupu dupukũderosũ marĩ ããrĩpererã nikũ merã iridea dupu dupukũa. Irasũ ããrĩmakã, ãmugasiguemũ Jesucristoyarã ããrĩsã, ãgũya dupu irirosũ dupukurãkoa.

⁴⁹ Adãn nikũ merã irisũdi ããrĩmĩ. Marĩ ãgũ irirosũ dupukũa. Puru ãmugasiguemũ Cristo irirosũ dupukurãkoa.

⁵⁰ Yaarã, mũsãrẽ ire werea. Marĩrẽ i ãmuñu dupu merã ãmugasigue Marĩpu ãgũyarãrẽ dorerogue neõ waamasĩña mãa. I ãmuñu boaburi dupu merã ãmugasigue perebiri okari ããrĩrõguere neõ waamasĩña mãa.

⁵¹⁻⁵² Masaka masĩbirideare daporare mũsãrẽ weregura. Jesucristo i ãmugue dupaturi aariburi dupuyuro ããrĩpererã ãgũyarã boabirikuma. Jesucristo aariripoe Marĩpue wereboegu puriduru puritũnugakumi. Irasũ puriadero puru, mata kãrĩ yoberã irirosũ marĩ ããrĩpererã Jesucristore buremurã gorawayurãkoa. Marĩ boanerã gaji dupu boabiri dupu merã masãrãkoa. Irasirirã neõ dupaturi boabirikoa. Okarãde gaji dupu boabiri dupu oparãkuma.

⁵³ Marĩpu marĩya dupu pereburi dupu gorawayugakumi, perebiri dupu opaburo, aĩgũ. Marĩya dupu boaburi dupu gorawayugakumi, neõ boabiri dupu opaburo, aĩgũ.

⁵⁴ Marĩya dupu pereburi dupu, neõ perebiri dupu gorawayumakũ, marĩ boaburi dupu, neõ boabiri dupu gorawayumakũ, Marĩpuya werenĩrĩ gojadesa pũgue aĩderosũta waarokoa. Āsũ aĩrĩ gojasũdero aĩrĩbũ iri pũguere: “Marĩpu boaire beokõami, dupaturi marĩrẽ neõ boabirikõaburo, aĩgũ.

⁵⁵ Marĩ boakõarãkoa, aĩrĩ gũidea pereakõãa”, aĩrĩ gojasũdero aĩrĩbũ.

⁵⁶ Marĩ ñerõ iridea waja boamuraĩ dita aĩrã. Marĩpu Moĩsere doreri pĩdea merã marĩ ñerõ irideare masĩa.

⁵⁷ Irasũ aĩrĩkerepu, Marĩpu marĩ Opu Jesucristo iridea merã marĩrẽ peamegue waabonerãre taumi. Irasirirã Marĩpu: “Oĩtaria mu”, aĩrĩ, usuyari sĩa.

⁵⁸ Irasirirã, yaarã yu maĩrã, musãrẽ aĩsũ aĩrĩ weregũra. Musã marĩ Opu Jesucristo buremurĩrẽ neõ piribirikõaka! Gajerã musãrẽ ĩgũyare beodoremakũ, neõ beobirikõaka! Ĕmurĩku ĩgũ moãdorerire õarõ irinikõaka! Ire marĩ masĩa. ĩgũ merã marĩ õarõ aĩrĩrã ĩgũ marĩrẽ moãdorerire irimakũ, marĩ moarĩ, ubu aĩrĩrĩ neõ aĩrĩbea.

16

Corinto marã gajerã Jesũre buremurãre niyeru sĩburi neeõrĩrẽ gojadesa

¹ Daporare musãrẽ niyeru neõ, musã gajerã Jesũre buremurãre sĩburire weregũra. Yu gajerã Jesũre buremurãre Galacia nikũgue aĩrĩrãre dorederosũta musãde irika!

² Semanarĩku siuñajãrĩnu* aĩrĩmakũ, aĩrĩpererã musã gajerã Jesũre buremurãre sĩburi niyerure dukawa duripĩka! Mẽrõgã oparã mẽrõgã dukawa duripĩka! Waawayaro oparã waawayaro dukawa duripĩka! Irasirirã, yu musã puogwe ejamakũ, musã sĩburire opasiarãkoa.

³ Yu musã puogwe ejagu, musã beyenerãre Jerusalẽgue iriugũkoa. Papera pũgue aĩsũ aĩrĩ gojagũkoa: “Ĩĩsã aĩrĩma Corinto marã beyenerã”. Irasũ aĩrĩ goja odo, ĩgũsã merã iri pũrẽ, musã duripĩ neeõdea niyerure iriugũkoa, Jesũre buremurã Jerusalẽgue aĩrĩrãre sĩdoregu.

⁴ Musã yũre: “Ĩgũsã merã waamakũ gããmea”, aĩrĩmakũ, ĩgũsã yu merã waarãkuma.

Pablo ĩgũ Corintogue waaburire gojadesa

⁵ Yu musã puogwe waagũ, Macedonia nikũgue waapurorigũkoa. Ire tariwãgã, musã puo waagũkoa.

⁶ Gajipoe irigu yoawayaripoe musã merã aĩrĩgũkoa, o gajipoe irigu puibure aĩrĩpogũ, aĩrĩpeokõabokoa. Irasirirã musã yu gajerogwe waaburire iritamumasiĩrãkoa.

⁷ Yu musãrẽ ĩarĩ dita ĩatariadũbirikoa. Irasirĩgu marĩ Opu gããmemakũ, yoiripoe musã merã aĩrĩgũkoa.

⁸ Pentecostes bosenu aĩrĩmakũ, õõ Efesogueta taugũkoa dapa.

⁹ Oõguere wãri moarĩ aĩrã. Marĩ Opuya kerere pedũarã wãrã aĩrĩma. Irasũ aĩrĩmakũ, yu irire weremakũ kãmutadũarãde wãrã aĩrĩma.

* **16:2** Jesũre buremurãya siuñajãrĩnu, domingo aĩrã. Domingo aĩrĩmakũ, Jesũs boadigue masãdi aĩrĩmĩ. Irasirirã, domingo aĩrĩmakũ, ĩgũrẽ buremurã nerẽnema.

¹⁰ Timoteo musā p̄rogue ĩgũ ejamakũ, ĩgũrẽ õãrõ merã bokatĩrĩ, õãrõ us̄yari merã ñeãka! Musã irasirimakũ, ĩgũ musã merã bujawereri marĩrõ ããrĩgukumi. ĩgũ yũ irirosũ marĩ Op̄yare moãmi.

¹¹ Irasirirã ĩgũrẽ irasũ ĩãbéomerãta õãrõ merã ĩgũrẽ iritamuka! Musã irasirimakũ, ĩgũ yũ p̄rogue õãrõ us̄yari merã goedujarigukumi. Gajerã Jesũre buremurã merã gũã ĩgũrẽ yũrã yãa. Irasirirã, ĩgũ õõgue aariburire iritamuka!

¹² Apolore marĩyagu Jesũre buremugũrẽ musãrẽ ĩãgũ waamakũ buro gããmeadibũ. Irasirigu ĩgũrẽ gajerã Jesũre buremurã merã waadoreadibũ. Yũ waadorekererũ, ĩgũ daporare waadwabemi. Pũũ ĩgũrẽ gajino iriri marĩmakũ, musã p̄rogue waagukumi.

Pablo Corinto marãrẽ õãdoretũnudea

¹³ Õãrõ pémasĩka! Jesucristore buremurĩrẽ neõ piribirikõãka! Gũiri marĩrõ õãrõ gũñaturarã ããrĩka! Marĩpũ turari merã õãrõ ããrĩrikuka!

¹⁴ ããrĩpereri gajinorẽ irirã, gajerãrẽ maĩrĩ merã irika!

¹⁵ Yaarã, musã masĩa. Acaya nikũguere Estéfanas wãikũgũya wii marã, gajerã iro marã Jesũre buremup̄roriburi dupuyuro ĩgũrẽ buremup̄gorinerã ããrĩma. ĩgũsã, gajerã Jesũre buremurãrẽ õãrõ iritamunikõãma.

¹⁶ ĩgũsã irirosũ irirãrẽ õãrõ ĩgũsã dorerire iritũyaka! Gajerã ĩgũsã merã Jesucristoyare moãtamurãrẽ musã õãrõ ĩgũsã dorerire iritũyamakũ gããmea yũ.

¹⁷ Musã merãmarã Estéfanas, Fortunato, Acaico yũ p̄rogue ejasiamã. ĩgũsã yũ merã ããrĩmakũ, buro us̄yãa. ĩgũsã musã yũre iritamuboadeare iritamuma.

¹⁸ Yũre õãrõ yũp̄pũrãkũmakũ yãma. Musãdere irasũta iriñũrã. Musãrẽ gajerã pérogue ĩgũsã irirosũ irirãrẽ: “Õãrõ irirã yãma”, ãrĩ werero gããmea.

¹⁹ Asia nikũ marã Jesũre buremurã musãrẽ õãdorema. Aquila, Priscila, gajerã Jesũre buremurã ĩgũsãya wiigũe nerẽnarãde musãrẽ buro õãdorema.

²⁰ Õõ marã Jesũre buremurã ããrĩpererã musãrẽ õãdorema. Us̄yari merã gãme bokatĩrĩ, õãrõ merã mojõ ñeãnaka!

²¹ Yũ Pablo, yũ basi: “Musãrẽ õãdorea”, ãrĩ gojãa.

²² Marĩ Op̄re Jesucristore maĩbino wajamoãsũburo. “Gũã Op̄ũ aarika!”

²³ Marĩ Op̄ũ Jesucristo musãrẽ õãrõ iritamuburo.

²⁴ Marĩ ããrĩpererã Jesucristoyarã ããrã. Irasirigu yũ musã ããrĩpererãrẽ buro maĩa. ãsũ ããrã. Irasũta ããrĩburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

2 CORINTIOS

Pablo Corinto marārē òãdoredea

¹ Үм Pablo, marıyаgи Timoteo merã musã Marıpyarã Corinto marārē, irasü ããrımakü ããrıpererã Acaya nikügue ããrırärē òãdoredea. Marıpy гããmederosüta Jesucristo үне İgüyare buedoregи pımi.

² Marıpy ããrınıgü, marı Opy Jesucristo musärē òãrö iritamı, sıuñajãrı merã ããrırıkımakü irıburö.

Pablo İgü ñerö tarideare gojadea

³ Marıpy, marı Opy Jesucristo Pаgи marırē bopoñarı merã İãmi. İgü sugıta marırē güñaturamakü irıgи ããrımi. Irasırırã İgärē: “Öãtaria mи”, ãrı, usыari sırã!

⁴ Marı ñerö tarırıkи, Marıpy marırē güñaturamakü yãmi. Irasırırã gajerã ñerö tarımakü İärã, Marıpy marırē güñaturamakü irıderosü marıde İgüsärē güñaturamakü irımasıã.

⁵ Marıde Cristoyarã ããrısıã, İgü ñerö tarıderosü буро ñerö taria. Marı ñerö tarıro nemorö Marıpy Cristo merã marırē irıtamıgü òãrö güñaturamakü irıgıkumi.

⁶ Gиa Marıpy musärē taurıre güñaturaburo, ãrırã, ñerö taria. Gиa ñerö tarımakü, Marıpy gиare irıtamımi güñaturari merã tarıburö, ãrıgü. Musã, gиa irırosü ñerö tarımakü, Marıpy musãdere irıtamumasımi güñaturari merã tarıburö, ãrıgü.

⁷ Gиa ire masıã. Gиa ñerö tarırosü musãde gиa merã ñerö taria. Irasü ñerö tarımakü, Marıpy gиare güñaturamakü irırosü musãdere òãrö güñaturamakü yãmi. Irasırırã musã güñaturari merã ñerö tarıburıre gиa masıã.

⁸ Gиayarã, Asia nikügue gиare waadeare musärē masımakü gããmea. Gиa iröguere ããrırã буро ñerö tarırã: “I ñerö tarırıre neö bokatıñıbirıkoa. Boarãkoa.

⁹ Wëjëbeököäräkuma”, ãrı güñadıby. Marıpy dıreta gиa güñaturabırıre irasü ñerö tarıby. Irasırırã: “Marı bası neö irıtamumasıbirıkoa. Marıpy boanerärē masügü sugıta marırē taumasımi”, ãrı güñaturaby.

¹⁰ Gиare буро wëjëdнakerepги, Marıpy gиare taumi. Irasırırã: “Dapo-radere, pгггgedere taugıkumi”, ãrı бурема.

¹¹ Irasırırã musã gajerã merã Marıpyre gиaya ããrıburıre sërëbosarosüta İgü gиare irıtamımakü İärã, wärã İgärē: “Pablosärē òãrö irıtamıby”, ãrı, usыari sırãkuma.

Pablo İgü Corıntogıe waadнadıdeare gojadea

¹² Gиa irıdeare güñarã, usыari merã ãsü ãrı güñãa: “Gиa İñmıguere Marıpy İürö ãrıgatorı marırö gopepyari merã masakare buebи”, ãrı güñãa. Musãdere irasüta irıby. Gиa masırı merã buebırıby. Marıpy gиare maıgü İgü turari merã irıtamımi.

¹³ Gиa musärē gojarã, pémasıma òãrö dıta gojabи, òãrö pémasımakü gããmerã.

¹⁴ Irasırırã gиa musärē güñarã: “Gиayamarē İgüsã pémasıturabırıdeare pгггgue òãrö pémasırãkuma”, ãrı güñãa. Irasırırã, marı Opy Jesús dupaturı ãarımakü, gиa musã irıdea merã usыarosüta, musãde gиa irıdea merã usыarãkoa.

¹⁵⁻¹⁶ Irasü ãrı güñagü, Macedonia nikügue waagü musärē İägü waapгorıdнadıby. Irasırıgи musärē İãtarıwãgã, gãme dujari, musärē

dupaturi iābokuyo. Pea yare musā iārī merā usuyamakū iriduaḡu, irasiriduaḡibū. Musā, irasirimakū, yu Judea nikūḡue waaburire iritamubokuyo.

17 “Yu musā puo waagura”, ārikereḡu, ejabirimakū iārā: “Pablo, gajerā masaka iḡūsā ḡāāmerō irirosū iriañumi”, ḡārī ḡūñarī? “Iḡū ārīderosū iribiñumi”, ḡārī ḡūñarī?

18 Marīpu iḡū: “Āsū iriḡura”, ārideare yāmi. Guade: “Āsū irirākoa”, ārideare: “Iribirikoa” ārirā meta yāa. Irire masīmi Marīpu.

19 Yu, Silvano, irasū āārīmakū Timoteo, Marīpu magū Jesucristoyare musārē werebū. Marīpu: “Yu magū merā āsū iriḡura”, āriḡū, diayeta iriḡuno āārīmi. “Iḡū merā āsū iriḡura”, ārī, puḡu: “Iribirikoa”, āriḡū meta yāmi.

20 Irasiriḡu āārīpereri Marīpu masakare: “Āsū iriḡura”, ārideare Jesucristo iḡū magū merā iripeokōādi āārīmi. Iḡū irasirimakū iārā, marī Jesucristoyarā Marīpue: “Irasūta āārā, mu magū Jesucristo merā iridea oātaria”, ārī, usuyari sīa.

21 Guare, irasū āārīmakū musādere Cristore piriro marīrō buremurā, iḡū merā oārō āārīmakū iriḡu, Marīputa āārīmi. Iḡūta marīrē beyepīdi āārīmi Cristoyarā āārīdoreḡu.

22 Irasiriḡu marīrē iḡūyarā āārīrīrē masīmakū iridoreḡu, Ōāḡū deyomarīḡārē marī merā āārīmakū iridi āārīmi. Irasiriḡu āārīpereri iḡū marīrē sīburi iḡū merā masīmakū yāmi.

23 Marīpu yu wererire, yu ḡūñarīrē masīmi. Irasiriḡu yu musā puoḡue Corintoḡue waabirideare diayeta wereḡura. Musā ñerō iridea waja turiduaḡi, musā puoḡue waabiribū, musārē bujaweremakū iribokoa, āriḡū.

24 Guā musārē buro doreri merā: “Jesucristore buremurā āsūpero ḡapu iriro ḡāāmea”, ārirā meta āārā. Piriro marīrō musā iḡūrē oārō buremua. Irasiriḡu, musārē iḡū merā nemorō usuyamakū ḡāāmerā, oārō iritamuduaā.

2

1 Iro dupuyuro yu musārē iāḡū ejaḡu, yu wereri merā musārē bujaweremakū iribū. Irasiriḡu: “Dupaturi iḡūsārē bujaweremakū iribokoa”, āriḡū, daporare iḡūsārē iāḡū waabea”, ārī ḡūñabū.

2 Musārē bujaweremakū iriḡu, yude bujawerebokoa. Marī basi ḡāme bujaweremakū irirā, ḡāme usuyamakū irimasīña marībokoa.

3 Irasiriḡu irinḡue musārē su pū gojabū yu musā puoḡue waaburi dupuyuro iririre ānudoreḡu. Irire āmuburi dupuyuro yu musārē iāḡū waamakū, yare usuyamakū iriboanerā, yare bujaweremakū iribokoa. Yu āsū ārī ḡūñāa: Yu musā merā usuyamakū, musāde yu merā usuyarākoa. Irasiriḡu musā merā bujawereduaḡi: “Waabea dapa”, ārī gojabū.

4 Musārē irire gojaḡu, buro ḡūñarikarī merā, oārō yuḡupūrākuri marīrō merā, buro oreri merā musārē gojabū. Musārē bujawereburo, āriḡū meta gojabū. Yu musārē buro maīrīrē masīmakū iriduaḡu, gojabū.

Ñerō iridi irideare kātika! ārī gojadea

5 Sugu musāyagu iḡū ñerō iridea merā yare bujaweremakū irimi. Yu direta irasū iribirimi. Musādere āārīpererārē bujaweremakū iridi āārīmi. Iḡū yare musā nemorō bujaweremakū irikerepuḡu: “Iḡūrē buro wajamoāka!” āriḡū meta yāa.

⁶ Musā nerēnarōgue: “Īgū ñerō iridea waja marī merā neō nerēnemobirikōāburo”, āriđeare irisiayuro. Irasirigu yu musārē: “Iropāta Īgūrē wajamoāka!” āri gojāa.

⁷ Īgū ñerō irideare bujawerekeregu, Īgūrē musā wajamoānemomakū, buro bujawereri merā dujabokumi. Irasirirā Īgū ñerō irideare kāti, Īgūrē iritamuka, gūñaturari merā āārīburo, ārīrā!

⁸ Irasirigu yu musārē: “Dupaturi Īgūrē ōārō bokatīrīñeāka, musā dupuyurogue maīderosūta Īgūrē maīrīrē masīburo, ārīrā!” āri gojāa.

⁹ Iro dupuyuro musārē gojagu: “¿Diyeta yu dorerire irirākuri?” āri masīduagu gojabu.

¹⁰ Musā Īgū ñerō irideare kātirosūta, yude irire kātia. Yure ñerō iribirikerepuru, musārē iritamuduhagu: “Īgū ñerō irideare kātia. Cristo marī ñerō irideare kātigu ĩūrō, irasū yāa”, āri gojāa.

¹¹ Marī Īgū ñerō irideare kātimakū ĩāgū, wātēa opu Satanās marīrē ñerō iridoreduhagu marīrē tarinugāmasībirikumi. Īgū marīrē ñeri irimakū gāamerīrē ōārō masīa.

Pablo: “Troague āārīgū gūñarikubu”, āri gojadea

¹² Yu Troas wāikari makāgue Jesucristoya kerere buegu ejamakū, marī opu Jesucristo wārā irogue āārīrārē iri kerere pēduamakū iridi āārīmī.

¹³ Irasū āārīkerepuru, marīyagu Titore bokabirisīā, buro bujawere gūñarikubu. Irasirigu iro marārē: “Waagū yāa”, āri, Macedonia nikūgue Īgūrē āmagū waabu.

Cristoyarā wātī ñerō iridorerire tarinugāmasīma, āri gojadea

¹⁴ Yu gūñarikukeregu, Marīpuru: “Mu yure ōārō iritamunīa”, āri, usuyari sīa. Marī Jesucristoyarā āārīmakū, Marīpu marīrē Īgū iritamurī merā āārīpereri wātī ñerō iridorerire tarinugāmasīmakū yāmi. Marī Jesucristoya kerere bueri merā masakare Īgūyamarē masīmakū yāmi. Sārōrī āārīpererogue sārō seyaro irirosū āārīpererogue marārē masīmakū yāmi.

¹⁵ Āsū āārā. Marīpu, marī Jesucristoya kerere were, Īgūyare irituyamakū ĩāgū, ōārī sārōrī Īgūrē sīdea soemurī merā usuyarosū, marī merā usuyami. Sārōrīrē Īgū ĩūrō soemumakū sārō seyarosū, marī noó waaró marī Jesucristoyarā āārīrīrē Īgū taumurārē, peamegue waamurādere masīmakū yāmi.

¹⁶ Peamegue waamurā Jesucristoya kerere marī weremakū pērā, Īgūrē gāamebiri waja irogue wajamoāsūburire masīma. Jesucristo taumurā gapu iri kerere marī weremakū pé buremurā, Marīpu puro Īgū merā āārīburire masīma. Marī basi iri kerere ōārō weremasībea. Marīpu iritamurī merā irire ōārō weremasīa.

¹⁷ Wārā gajerā Marīpuyare buegorenarā, niyeru direta wajataduhama. Gu gapu Īgūsā irirosū iribeā. Gu Cristore moāboerā, Marīpu iriunerā Īgū ĩūrō Īgū weredoredeare gopeyari merā werea.

3

Marīpu Jesucristo iridea merā: “Ōārō irigura musārē”, ārīrīrē gojadea

¹ Gu musārē irire ārīrā, dupaturi gu basi ōārō werenīrā meta yāa. Gajerā buerimasā musā puro ejaburī dupuyuro Īgūsā buenerārē su papera pūgue Īgūsā buerire: “Keoro āārā”, ārīrīrē gojadoreñurā. Irasirirā musā puro ejarā, iri pūrē musārē wiañurā. Musā guare masīsiāa. Irasirirā gu Īgūsā irirosū

musārē iri pūnorē iriubea. Irasū āārīmakū gajerogue buerā waamurā, musārē iri pūnorē gojabosadorebea.

² Gna iri pūnorē gāamebea. Musā, gna Jesucristoya kerere weremakū pērā, īgūrē buremu, īgūyare irinugābu. Masaka, musā irasirimakū īārā, gna buerire: “Keoro āārā”, āri masīrākuma. Guade gna gūñarīgue musārē: “Diayeta Jesucristore buremu, īgūyare iritayarā yāma”, āri masīa. Musā irasiriri merā masaka guare: “Ōāgorama”, āri masīrākuma. Guayamarē gojadea pū merā masīrōsū irire masīrākuma.

³ Jesucristo, gna īgūya kerere weremakū, musārē īgūrē buremu, īgūyare iritayamakū iridi āārīmī. Irasirirā masaka musā īgūyare iririre īārā, īgūyarā musā āārīrīrē gojadea pū merā masīrōsū masīrākuma. Irasirirā musā Cristo gojadea pū irirosū āārā. Irire masīdoregu, papera pūge gojadi merā gojabiridi āārīmī. Marīpu okanīgū gāāmerōsūta Ōāgū deyomarīgū turari merā musāya gūñarīgue: “Īgū iritamurī merā gna āsū āārīrikaa”, āri masīmakū yāmi. Irasirigu, iripoegue Marīpu Moisére īgū dorerire pīdeare ūtā majīrīgue gojaderosū iribiridi āārīmī.

⁴ Gna Cristo iritamurī merā Marīpue gūñaturasā, musārē irire gojāa.

⁵ “Gna masīrī merā i moārīrē yāa”, neō ārimasībea. Marīpu iritamurī merāta Jesucristoya kerere werea.

⁶ Irasirigu guare iri kerere, īgū masakare: “Ōārō irigura musārē”, āārīrīrē ōārō buemakū yāmi. Iri kere, iripoegue Marīpu Moisére īgū doreri pīdea irirosū āārībea. Marīpu Jesucristo iridea merā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā marīrē īgū merā ōārō āārīmakū iriri kere āārā. Neō sugū īgū dorerire iripeogu māmi. Irasirirā marī irire iripeobiri waja peamegue waamurā dita āārīboko. Ōāgū deyomarīgū iritamurī merāta Marīpu merā ōārō āārīmasīa.

⁷ Marīpu Moisére īgū doreri pīdeare ūtā majīrīgue gojagu, īgū āārīrōgue gosewasiriri waamakū iridi āārīmī. Irasiriro Moiséya diapu Marīpu gosewasiriri merā kūmijūdero āārībū. Iri gosewasiriri peredijakerepu, Israel bumarā īgūrē īāmeētumasībirinerā āārīmā. Marīpu buro gosewasiriri merā deyoa, Moisére iri doreri pīdea āārīkerepu, iri doreri, masakare īgūsā irire iripeomasībiri waja peamegue waamurā dita āārīmakū iridero āārībū.

⁸ Irasirigu Marīpu iri doreri merā iridea nemorō, īgū Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā marīrē īgū merā ōārō āārīmakū iriri ōātaria.

⁹ Marīpu, masaka Moisére īgū doreri pīdeare iripeobiri waja īgūsārē: “Wajamoāgura”, ārīkerepu, ōāgoradero āārībū. Iri nemorō, Marīpu Jesucristo iridea merā marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri īārī, ōātaria.

¹⁰ Irasiriro Marīpu Moisére īgū doreri pīdea ōārī āārīkerepu, Jesucristoya kere gapu, iri nemorō ōātaria. Iri kere, iri dorerire ubu āārīrī dujamakū yāa.

¹¹ Marīpu buro gosewasiriri merā Moisére īgū dorerire pīkerepu, iri pereburi āārīdero āārībū. Jesucristo īgū iridea merā marīrē tauri kere gapu ōātaria. Neō ubu āārīrī āārībirikoa. Neō perebirikoa.

¹² Irasirirā gna irire masīsā, gūiro marīrō merā pēmasīma ōārō musārē Jesucristoya kerere werea.

¹³ Iri kere, Marīpu Moisére īgū doreri pīdea perederosū neō perebirikoa. Irasirirā gna iri kerere wererē, Moisés iriderosū irirā meta yāa. Moisés Marīpu merā āārīdero pu, īgūya diapu Marīpu gosewasiriri merā kūmijūdero āārībū. Israel bumarā iri gosewasiriri peredijarire masīrī, ārīgū, īgūya diapure surīro gasiro merā buuadi āārīmī.

14 Moisés irasirimakū, iri gosewasiriri peredijarire masībiriderosū, Marīpu doreri ĩgūrē pídeare: “Āsū āriḁuaro irikoa”, āri pēmasībirinerā āārīmá. Daporaguedere Israel bumarā irire buerā, pēmasībema dapa. Cristoyarā dita irire pēmasīma.

15 Daporaguedere Israel bumarā Marīpu Moisére ĩgū doreri pídeare buekerē, pēmasīri marīō buema.

16 Sugū masakū marī Opure b̄remunugāmakū, marī Oputa ĩgūyare pēmasīmakū yámi.

17 Marī Opū, Ōāgū deymarīgū merā suguta āārīmi. Irasirirā, Ōāgū deymarīgū marī merā āārīmakū: “Marīpu Moisére ĩgū doreri pídeare marī tarinugādea waja marīrē wajamoāgukumi”, āri gūñabea.

18 Irasirirā marī Opuyarā āārīsīā, marī Opū ōātarigu āārīrīrē masīa. Gajerāde marī ĩgūyarā āārīrīrē masīma. Irasirigu marīrē ĩgū ōāgū āārīrōsū āārīmakū gāāmegū, āārīpereri marī okarinurīrē gorawayumakū yámi. Marī Opū, Ōāgū deymarīgū merā suguta āārīmi. ĩgūta marīrē irasū yámi.

4

1 Marīpu ḡuare bopoñarī merā ĩāgū, ḡuare Jesucristoya kerere weremurārē pídi āārīmi. Irasirirā piriro marīrō gūñaturari merā masakare iri kerere werea.

2 Ḡuyasīūrō iririre, masaka ĩāberogue ñerī iririre doogorāa. Ārīgatori merā buebea. Marīpuya werenīrīrē gorawayuro marīrō buea. Marīpu ĩūrō diayema āārīrī direta pēmasīma ōārō masakare werea, āārīpererā guare: “Keoro buema”, āriḁuro, ārīrā.

3 Peamegue waamurā dita Marīpu Jesucristo iridea merā masakare tauri kerere ḡua wererire pēmasībema.

4 ĩgūsā Jesucristore b̄remubiri waja, wātī i ūmu marā ñerā opū ĩgūsārē iri ōārī kerere pēmasībirimakū yámi. Koye ĩāmerā sīāgorire ĩāmasīmerā irirosū āārīmakū yámi. Irasirirā Cristo ōātarigu āārīrīrē ĩāmasībema. Cristo, Marīpu āārīrikurire opagu, Marīputa āārīmi.

5 Ḡua Jesucristoya kerere wererā, masaka ḡuare ōārō gūñaburo, ārīrā meta yāa. ĩgūsārē: “Jesucristo marī Oputa āārīmi. ĩgūrēta b̄remurō gāāmea”, āri werea. Ḡuayamarē wererā: “Jesús ḡuare maīgū ĩgūyare weredoredea merā ḡua m̄sarē moāboerā irirosū m̄sarē iritamurā yāa”, āri werea.

6 Neōgoraguere āārīperero i ūmugue naītīārō āārīmakū, Marīpu: “Boyori waaburo”, ārīrī merāta boyori waamakū iridi āārīmi. ĩgūta iriderosū marīya gūñarīgue boyori āārīmakū yámi. Irasirigu marīrē ĩgū ōātarigu āārīrīrē masīmakū yámi. Marī Jesucristo ōātarigu āārīrīrē masīrā, Marīpu ōātarigu āārīrīdere masīa.

Jesucristore b̄remurā Marīpu merā ōārō āārīma, āri gojadea

7 Ḡua Marīpu ōātarigu āārīrīrē masīrā, diiarisoro ubu āārīrī soro, ōātariri opari soro irirosū āārā. Irasirirā gajerā, ḡua Marīpuya kerere weremakū pérā: “Marīpu turatarigu iritamurī merāta marīrē ĩgūyare werema ĩgūrē b̄remuburo, ārīrā”, āri gūñarākuma.

8 Ḡua noó waaró ñerō tarikerepuru, Marīpu iritamumi, gajerā ḡuare ĩgūyare wererire pirimakū iribirikōāburo, ārīgū. Irasirirā: “¿Naásū waarokuri?” āri gūñarikakererā: “Marīpu marīrē iritamubirikumi”, āri gūñabea.

⁹ Gajerã guare ñerõ irikerepuru, Marĩpu guare koregu neõ béowãgãbemi. Ìgũsã guare wẽjẽduarã pámeépikerepuru, Marĩpu Ìgũsãrẽ guare wẽjẽdorebemi.

¹⁰⁻¹¹ Jesús i nikũgue ããrĩmakũ, masaka Ìgũrẽ wẽjẽma. Irasirirã gua Ìgũyarã ããrĩrĩ waja ããrĩpereri gua okarinũrĩrẽ ããrĩpererogue gua noõ waarõ guadere wẽjẽduama. Marĩpu gapu Jesúre dupaturi okamakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirigu, gua boaburi dupure opakerepuru, guare Jesús okari sĩrĩrẽ opamakũ yámi gajerã irire masĩburo, ãrĩgũ.

¹² Irasirirã gua Jesúya kerere wereri waja gajerã guare wẽjẽma goero ããrĩkerepuru, musã gapu iri kerere buremurã, Marĩpu puro peregiri okari opamurã ããrã.

¹³ Marĩpaya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Yũ Marĩpũre buremubu. Irasirigu Ìgũyare werebu”. Guade irasũta buremuu. Irasirirã Ìgũyare werea.

¹⁴ Ire masĩa. Marĩpu, marĩ Opũ Jesúre boadiguere masũdi ããrĩmĩ. Ìgũrẽ masũderosũta marĩ Jesúyarã ããrĩmakũ, marĩdere masũgukumi. Irasirigu marĩrẽ Ìgũ purogue ãimũrĩagukumi Ìgũ merã ããrĩdoregu. Gua irire masĩsĩã, musãrẽ Ìgũyare werea.

¹⁵ Irasirirã musãrẽ iritamuduarã musã õãrõ ããrĩburire i ããrĩpererire irirã ñerõ taria. Wãrã gajerãdere gua wererire pérã Marĩpu Jesús merã õãrõ iririre masĩmakũ gããmerã, irasũ yãa. Irire masĩrã, Ìgũrẽ: “Õãtaria mũ”, ãrĩ, usuyari sĩrũkuma.

¹⁶ Irasirirã gua ñerõ tarikererã, piriro marĩrõ gũñaturari merã masakare Ìgũyare werea. Æmũrikũ guaya dupũma turari perewãgãkerepuru, Marĩpu guare gũñaturamakũ yámi.

¹⁷ Irasirirã gua Jesúya kerere wereri waja gua daporare ñerõ taririre, Marĩpu purũgue guare iriburire ãsũ ãrĩ gũñãa: “Marĩ ñerõ tariri, pereburi ããrã. Marĩpu purũgue nemorõ õãrĩ iriburi gapu neõ perebirikoa. Bũro usuyari merã Ìgũ puro ããrĩnikõãrãkoa”.

¹⁸ Daporare gua i nikũmarẽ ìãrĩrẽ gũñarikubea. Æmũgasima ìãña marĩrĩrẽ, irogue Marĩpu merã ããrĩburire gũñãa. Gua daporare i nikũmarẽ ìãrĩ, pereakõãrokoa. Æmũgasima ìãña marĩrĩ gapu ããrĩnikõãrokoa.

5

¹ Marĩ ire masĩa. Marĩya dupu, marĩya wii irirosũ ããrã. Wii irirosũ marĩya dupu boamakũ, Marĩpu gaji wii marĩrẽ sĩrõsũ gaji dupu ãmũgasima dupure sũgukumi. Iri dupu, masaka iridea dupu meta ããrĩrokoa. Irasiriro neõ boabiri dupu ããrĩrokoa.

² Marĩ i nikũma dupure oparã yũpũrãkaturabiri, bũjawereri merã ñerõ taria. Maama wii marĩ õãrõ ããrĩburi wiire bũro opaduarosũ, ãmũgasima dupure bũro gããmea.

³ Surĩro maamañerẽ sãñaduarosũ iri dupure gããmea. Surĩ marĩrã ããrĩduamerã irirosũ, dupu marĩrã ããrĩduabea.

⁴ I nikũma dupure oparã yũpũrãkaturabiri, gũñarikũ, ñerõ taria. Ñerõ tarikererã, marĩya dupu, boaburi dupure béoduarã meta yãa. Maama dupu, neõ boabiri dupu gapure bũro opaduaã. Iri dupure oparã, Marĩpu puro Ìgũ merã ããrĩnikõãrãkoa.

⁵ Marĩpu marĩrẽ maama dupure opamurã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ Ìgũ puro õãrõ ããrĩburo, ãrĩgũ. Marĩrẽ irire masĩburo, ãrĩgũ, Õãgũ deyomarĩgũrẽ marĩ merã ããrĩdoregu sĩdupuyudi ããrĩmĩ.

6 Irasirirā Marīpūre gūñaturanikōāa. Ire masīa. Marī i nikūma dupukurā, marī Opū pūro āārībea.

7 Īgūrē iābirikererā: “Diyeta Īgū ārīderosūta irigukumi”, ārī būremurīrē neō pirībea.

8 Gūñaturari merā marīya āārīburire āsū ārī gūñāa: “Marī boarā, i nikūma dupure bēorā, marī Opū pūro būro usuyari merā āārīrākoa. Irire būro gāāmea marī”.

9 Irasirirā marī Opūre marī merā usuyamakū iriduārā, i nikūgue āārīrā, o Īgū pūroque āārīrā, Īgū gāāmerīrē iriduāa.

10 Marī Cristo pūroque waamakū, marī āārīpererārē Īgū diaye nīdoregukumi marī i nikūgue āārīrā irideare werebu. Irasirigu, marī oārī irideare, o ñerī irideare keoro weregukumi. Marī, Īgū irasiriburire masīrā, Īgū gāāmerīrē iriduāa.

Marīpū merā oārō āārīrīmarē gojadea

11 Irasirirā gopeyari merā marī Opū Jesucristore būremua. Gūa masakare Īgūsā Īgūrē būremumakū gāāmerā, Īgūyare werea. Marīpū gūa iririre masīmi. Yū, mūsādere gūa iririre: “Oārō yāma”, ārī masīmakū gāāmea.

12 Yū mūsārē gojagu, dupaturi guayamarē: “Oāgorāa”, ārī gojagu meta yāa. Gūare oārō masī, usuyari merā gūñaburo, ārīgū, mūsārē gojāa. Gajerā buerimasā: “Gajerā nemorō oārā āārā”, ārī gūñarā, masaka iūrō direta oārā irirosū āārīma. Īgūsā āārīrikuri gapure pēmasībema. Gūare: “Keoro būebema”, ārī werewūamakū, mūsā Īgūsārē oārō yujrākoa.

13 Gajerā gūa iririre iārā: “Niāsūrā yāma”, ārī iākererūgū, niāsūrā meta yāa. Marīpū gāāmerīrē irirā, irasū yāa. Pēmasīrī merā mūsārē iritamurā yāa.

14 Cristo sugūta marī āārīpererārē maīgū marī ñerī iridea waja marīrē boabosadi āārīmī. Irasirirā marī āārīpererā Īgū merā boanerā irirosū dujabu. Gūa irire gūñarā: “Diyeta āārā”, ārī gūñāa. Irasirirā Īgūyare piriro marīrō yāa.

15 Āārīpererā marī ñerī iridea waja marīrē boabosadi āārīmī, marī gāāmerō irinemoiririkōāburo, ārīgū. Marī oārō āārīburire marīrē boabosa, masādi āārīmī Īgū gāāmerīrē iridoregū.

16 Irasirirā Īgūrē masīsīā, i ūmū marā Īgūrē masīmerā gajerārē werewūari merā iārā irirosū neō iābea. Iripoeguere yū Īgūrē: “Ubu āārīgū, i nikūmūta āārīmī”, ārī iāunabu. Dapora gapure Īgūrē masīa.

17 Marī Cristoyarā ñajāmakū, Marīpū marīrē maama āārīrikurire opamakū iridi āārīmī. Irasirirā marī Īgūyarā āārīburi dupuyuroque āārīrikūnaderosū neō āārībea.

18 Marīpū marīrē iri āārīpererire irasiridi āārīmī. Iripoeguere marī, Marīpū merā oārō āārībiriunanerā āārībū. Irasirigu Marīpū, Cristo boari merā marīrē Īgū merā oārō āārīmakū iridi āārīmī. Āārīpererā irasū āārīmakū gāāmegū, guare Īgūya kerere weredoregū pīdi āārīmī.

19 Iri kere āsū ārā: “Marīpū, Cristo boari merā āārīpererā i ūmū marārē Īgū merā oārō āārīburire pīdi āārīmī. Īgūsā ñerō iridea wajare peremakū iridi āārīmī”. Irasirigu āārīpererārē Īgū merā oārō āārīmakū gāāmegū, guare iri kerere weredoregū pīdi āārīmī.

²⁰ Irasirirā Cristore wereboerā Īgū iriunerā āārā. Gwa Īgūyare wererā, Marīpu Īgū basi masakare wereboderosūta gwa Īgūsārē āsū āri werea: “Cristore wereboerā Īgūyare wererā yāa. Irasirirā mūsārē: ‘Marīpu merā ōārō āārīka!’ ” āri werea.

²¹ Cristo neō ñerī iribirikerepu, Marīpu, marī ñerī iridea waja marīrē wajamoāboderosū Īgūrē iridi āārīmī marīrē Cristoyarā āārīdoregu. Īgū gāāmerōsūta Īgū irirosū marīrē diaye irirā āārīdoregu, irasiridi āārīmī.

6

¹ Gwa Marīpuyare moārā āārīsīā, turaro merā mūsārē: “Marīpu Cristo merā mūsārē ōārō iritamudeare ubu āārīrīrē irirosū ĩābēobirikōāburo, āārīrā, Īgūyare irinīkōāka!” āri werea.

² Marīpu Īgūya werenīrī gojadesa pūgue āsū ārīdi āārīmī:

Yū mūsārē: “Ōārō iritamugura”, ārīdeare iriripoe āārīmakū, mūsā sērērīrē pébu.

Yū tauripoe āārīmakūdere mūsārē iritamubu, ārīdi āārīmī.*

Irasirirā gwa wererire ōārō péka! Daporare masaka Marīpue: “Yūre iritamuka!” āri sērērārē Īgū péduaripoe āārā. Daporare Īgūrē: “Yūre tauka!” āri sērērārē Īgū tauduaripoe āārā, āri werea.

³ Gwa Marīpuyare buerire ñerō werenīrī, āārīrā, gwa neō sugunorē ñerō iribeā, Īgūyare piribokumi, āārīrā.

⁴ Āārīpereri gwa iriri merā Marīpue moāboerā āārīrīrē gajerārē masīmakū gāāmerā, āsū gapu yāa. Īgūyare buegorenarā, ñerō taririre, gwa gāāmerīrē opabirire, ñerō guare waarire ōārō merā gūñatura, bokatūā.

⁵ Gajipoere gajerā guare tārāma. Peresugue biadoboma. Gajipoere wārā masaka nerē, guari merā gainīma guare wējēduarē. Gajipoere buro poyari merā moābu. Kārīrō marīrō, uaboari merā moābu.

⁶ Gwa Marīpue moāboerā āārīrīrē masakare masīmakū gāāmerā, idere yāa. Īgūsārē Īgūyare buerā, ōārī direta iriduari merā, diayema āārīrī masīrī merā, bopoñari merā, iritamuduari merā, Ōāgū deyomarīgū guaguere āārīrī merā, diaye maīrī merā,

⁷ diayema āārīrīrē wereri merā, Marīpu turari merā buea. Sugū masaku Īgū mojōkuri merā Īgū merā gāmekēāduagure kāmuta tarinugāgū irirosū gwa diayema iriri merā ñerīrē kāmuta tarinugāa.

⁸ Gwa masakare buemakū, surāyeri guare buremurī merā ĩāma. Gajerā guare buremubema. Surāyeri guare ōārō werenīma. Gajerā guare ñerō werenīma. Diayema āārīrīrē gwa werekerepu: “Ārīgatori merā buema”, ārīma.

⁹ Gajerā guare ĩāmasīkererā: “Ubu āārīrā āārīma”, ārīsīā, ĩāmasīmerā irirosū ĩāma. Gwa noō waarō gajerā guare wējēduakererepu, okāa dapa. Guare buro wajamoākererā, wējēbema.

¹⁰ Gwa bujawereri merā āārīkererā, usuanīkōāa. Boporā āārīkererā, gwa buerire pérārē wajaparire opamakū irirosū yāa. Wārī ī umumarē opabirikererā, Marīpu merā āārīpereri ōārīrē opāa.

¹¹ Guayarā Corinto marā, gwa mūsārē gojarā, gwa gūñarīrē diayeta gojāa. Mūsārē gwa buro maīrīrē masīmakū gāāmea.

¹² Gwa mūsārē maīrīrē neō piribeā. Mūsā gapu guare maīturabea.

¹³ Irasirigu sugū Īgū pūrārē wererosū, mūsārē āsū āri weregura. Yū mūsārē diaye maīrōsūta yudere maīka!

* 6:2 Is 49.8

Marĩpu okanĩgũ marĩ merã ããrĩmi, ãrĩ gojadea

14 Cristore buremumerã merã sũrosũ ããrĩbirikõãka! Sugu õãrĩrẽ irigu, ñerĩrẽ irigu merã õãrõ gãmesuribemi. Boyorogue ããrĩrã irirosũ Marĩpure masĩrã, naitĩãrõgue ããrĩrã irirosũ Marĩpure masĩmerã gãme wapikũmasĩbema.

15 Cristo, wãtẽa opu merã sũrosũ gũñabemi. Cristore buremugũ, Cristore buremubi merã sũrosũ gũñarĩrẽ opabemi.

16 Marĩpure buremurĩ wii ĩgũ ããrĩrĩ wii, masaka ĩgũsã buremurĩ keori weadeare pĩburi wii ããrĩbea. Marĩ, Marĩpu okanĩgũya wii irirosũ ããrĩsĩã, ĩgũ direta buremua. ĩgũya wiigũ ããrĩrõsũta marĩ merã ããrĩmi. ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgũe irire ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmi:

Yũ ĩgũsã merã ããrĩgũ, ĩgũsã watopegue ããrĩnikõãgũkoa. Yũ ĩgũsã Opu ããrĩgũkoa. ĩgũsã, yaarã ããrĩrãkuma, ãrĩdi ããrĩmi.*

17 Irasirigu marĩ Opu ãsũ ãrĩnemodi ããrĩmi:

Ñerõ iririkũrãrẽ wapikũnemobirikõãka! ĩgũsã ñerĩ iririre iribirikõãka! ĩgũsã irirosũ ñerĩ iribirimakũ, yũ musãrẽ õãrõ bokatĩrĩñeã, wapikũnikõãgũkoa.*

18 Yũ, Musãpu ããrĩgũkoa. Musã yũ pũrã ããrĩrãkoa, ãrĩdi ããrĩmi marĩ Opu ããrĩpererã nemorõ turagu.*

7

1 Yaarã yũ maĩrã, musãrẽ ire werea. Marĩ, i Marĩpu ãrĩdeare pẽrã, ããrĩpereri ñerõ iririre, ñerĩ gũñarĩdere pirirã! Irasirirã goepeyari merã ĩgũrẽ buremu, ĩgũ gããmerĩ direta irinĩrã!

Pablo, Corinto marã gũñarĩ gorawayudeare gojadea

2 Gũare maĩka! Gũa musãrẽ neõ poyanorẽbiribu. Gũa bueri merã musãrẽ ñerõ irimakũ iribiribu. Neõ sugunorẽ musã merãmurẽ ãrĩgatori merã ĩgũyare ããbiribu.

3 Yũ irire irasũ ãrĩgũ: “Musã guare ñerõ werenĩdea waja opãã”, ãrĩgũ meta yãa. Gũa musãrẽ buro maĩrĩ merã gũñania. Yũ irire musãrẽ weresiabu. Irasirirã marĩ okarã, o boarã, suro merãta ããrĩnrãkoa.

4 Yũ, musã õãrõ iriri kerere pẽgu: “Diayeta yãma”, ãrĩ gũñãa. Irasirigu ñerõ tarikeregu, gũñatura, buro usũyãa.

5 Gũa Macedonia nikũgue ejarãgueta neõ siũñajãrĩ bokabiribu. Noó waarõ ñerõ taribu. Gajerã gũa merã gãme guaseodũama. Musãrẽ gũa buenerãrẽ gũñarã, buro gũñarikubu.

6 Marĩpu, bujawereri merã ããrĩrãrẽ gũñaturamakũ irigu gapu Tito gũa pũrogue ejari merã guare gũñaturamakũ irimi.

7 ĩgũ gũa pũrogue ejari direta usũyabiribu. Musã ĩgũrẽ gũñaturamakũ irideare ĩgũ weremakũ pẽrã, buro usũyabu. Musã yũre ĩãduarire, musã yũre werewũadeare bujawereri merã ããrĩrĩrẽ, musã yũre gũñarikũrere guare weremi. Yũ irire pẽgu, buro usũyanemobu.

8 Yũ musã ñerõ irideare musãrẽ gojadupuyudea pũ merã yoaweyaripoe bujaweremakũ iribu. Irasirigu: “Yũ gojabirimakũ õãboyo”, ãrĩ gũñabu. Irasũ ãrĩ gũñakeregu, daporare: “Yũ irire gojamakũ õãgorabu”, ãrĩ gũñãa.

9 Irasirigu daporare usũyagu, musã bujaweredeare usũyagu meta yãa. Yũ musãrẽ gojadea pũrẽ buedero pũru, musã ñerõ irideare gũña, Marĩpu gããmerõsũta bujawereyuro. Musã gũñarĩrẽ gorawayu, ñerõ iririre piriyuro.

* 6:16 Lv 26.12; Ez 37.27 * 6:17 Is 52.11 * 6:18 2 S 7.14; 1 Cr 17.13; Is 43.6; Jer 31.9

Iri gapu yare usuyamakū yáa. Musārē bujaweremakū irikeregu, neō poy-anorebiribu.

¹⁰ Marī ñerō irideare gūñarā, Marīpu gāāmerōsūta bujawere, marī gūñarīrē gorawayu, ñerī iririre pirirā, peamegue waabonerā tausūrākoa. Gajerā i ūmu marā Jesúe buremumerā gapu ĩgūsā ñerō irideare bujawerekereā, ĩgūsā gūñarīrē neō gorawayubema. Ñerī iririre piribema. Irasirirā peamegue waamura āārīma.

¹¹ Musā gapu musā ñerō irideare gūñarā, Marīpu gāāmerōsūta bujawereyuro. Irasirirā musā iririre goepeyari merā gūñanugayuro. Musā ñerō irideare piririre gajerārē buro masīmakū gāāmeyuro. Musā ñerō irideare gūñariku, buro bujawere, güiyuro. Irasirirā yare buro ĩadnuyuro. Ñerī irigure wajamoāyuro, ĩgū ñerō irideare dupaturi iribirikōāburo, āārīrā. Āārīpereri musā irasiriri merā musā daporare diaye irirā āārīrīrē guare ĩmua.

¹² Irasirigu yu musārē gojadupuyugu, ñerō iridire ĩgū ñerō irididere iritamudnagu iribu. Musādere iritamubu, iri pūrē gojabu, Marīpu ĩūrō guare musā ōārō gūñarīrē masīburo, āārīgū.

¹³ Irasirirā musā guare gūñaturamakū yáa.

Irasū āārīmakū musā Titore ōārō bokatīrīñeārā ĩgūrē usuyamakū iriyuro. Gua irire pérā, musā merā usuyadero nemorō usuyanemobu. Musā ĩgūrē ōārō āārīrikamakū iriyuro.

¹⁴ Tito musā puro waaburi dupuyuro yu musā merā usuyarire ĩgūrē werebu. ĩgū irogue ejamakū, yu āārīderosūta ĩgūrē ōārō iriyuro. Irasirigu yu ĩgūrē weredeare guyasīrībea. Gua musārē diayema āārīrī direta wererosūta gua Titore musāyamarē weredeade diayeta āārībū.

¹⁵ Musā purogue ĩgū ejamakū, āārīpererā buremurī merā ĩgūrē ōārō bokatīrīñeayuro. Goepeyari merā ĩgū dorerire iriyuro. Musā irasirideare gūñagū, musārē maidero nemorō mainemomi.

¹⁶ Yu, musā ōārō iririre masīsīā, “Ōārō yáma”, āārī, buro usuyáa.

8

Gajerārē ĩgūsā gāāmerīrē siburimarē gojadea

¹ Guayarā, gua musārē ire masīmakū gāāmea. Marīpu Jesúe buremurī buri marārē Macedonia nikūgue āārīrārē ōārō iritamumī.

² ĩgūsā buro ñerō tarikererā, gajerārē iritamuma. Buro bopokererā, ĩgūsāya niyerure maīrō marīrō, buro usuyari merā ĩgūsārē siburire neeōnama.

³ ĩgūsā gāāmerō āārīpereri ĩgūsā sīrō bokatīūrō sīkererā, sīnemonama. Yu, ĩgūsā irasirideare masīa. Irasirigu musārē irire werea.

⁴ Marīpuyarārē boporārē iritamuduarā, ĩgūsārē sīduarire guare: “Āāabosaka!” āārī sērēma.

⁵ Irasū āārīrā, gua gūñadero nemorō ōārō yáma. Niyerure ĩgūsā siburire neeōburi dupuyuro marī Opuere: “Mu gāāmerī direta iridnakoā”, āārīma. Puru guare: “Marīpu gāāmerōsūta musā dorerire irirāra” āārīma.

⁶ ĩgūsā irasirideare ĩārā, gua Titore musā puro Corintogue waadorebu. Iro dupuyuro musā purogue āārīgū, boporārē iritamuburire niyerure sērē, neeōnugādi āārīmī. Irasirirā, musā ōārō irinugāderosūta irire odonūburo, āārīrā, ĩgūrē iriua.

⁷ Musā Marīpuyare āārīpererire ōārō yáa. ĩgūrē diayeta buremua. ĩgūya kerere ĩgū masīrī sīrī merā keoro buea. ĩgū gāāmerōsūta gajerārē ōārō

iritamuduaa. Gware buro maia. Irasirirã musã i ããrĩpererire òãrò irirosũta musã boporãrê siburire neeõrĩdere òãrò irika!

8 Yũ irire musãrê irasũ ãrĩgũ, turaro merã: “Ìgũsãrê niyeru sika!” ãrĩgũ meta yãa. Macedonia marã boporãrê òãrò iritamudeare werea, ìgũsã irirosũ musãde diayeta maĩrĩ merã boporãrê iritamuduarire masĩduagu.

9 Ire musã masĩa. Marĩ Opũ Jesucristo marĩrê buro maĩgũ, marĩrê òãrò iritamudi ããrĩmĩ. ããrĩpereri ùmugasiguema òãrĩrê opagu ããrĩkeregũ, marĩya ããrĩburire i nikũguere aarigũ, bopogu irirosũ aaridi ããrĩmĩ, marĩrê ããrĩpereri ùmugasiguema òãrĩrê opaburo, ãrĩgũ.

10 Irasirigu yũ musãrê: “Ãsũ irimakũ òãgorabokoa”, ãrĩ gũnarĩrê weregara. Musã gapũ si bojori merã gaji makã marã dupuyuro boporãrê niyeru siburire usuyari merã neeõpurorislabũ.

11 Irasirirã musã usuyari merã neeõpuroriderosũta daporare sũywarikuka! Wãro oparã, wãro sika! Mèrõgã oparã, mèrõgã sika!

12 Usuyari merã musã sĩduaropã sĩmakũ, Marĩpũ musã merã usuyagukumi. Wãro opamerãrê wãro sĩdorebemi.

13 Yũ musãrê: “Boporãrê iritamuka!” ãrĩgũ, “Ìgũsã gapũ wãro oparã dujaburo, musã gapũ boporã dujaka!” ãrĩgũ meta yãa.

14 ããrĩpererã sũrosũ ããrĩrikuburo, ãrĩgũ, irire irasũ ãrã. Daporare musã opari merã ìgũsãrê iritamumasĩa. Pũrugue musã gããmerĩrê opabirimakũ, ìgũsãde musãrê iritamumasĩrãkuma. Musã irasũ gãme sĩrã, musã gããmerĩrê opapeokõãrãkoa.

15 Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue marĩ gãme sĩrĩrê ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ*: “Wãro opadi gajigu nemorõ opabirimi. Mèrõgã opadide mèrõgã opakeregũ, ìgũ gããmerĩrê opapeokõãmi”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

Tito ìgũ merãmarã merã Corintogue waadea

16 Yũ musãrê buro iritamuduarosũta Marĩpũ Titore musãrê iritamuduumakũ yãmi. Irasirigu Marĩpũre usuyari sĩa.

17 Tito, gũa ìgũrê musã pũrogue waadoreburi dupuyurogueta musãrê iritamugũ waaduasĩadi ããrĩmĩ. Irasirigu, gũa ìgũrê waadoremakũ pègu: “Jãu, waagura”, ãrĩ yũjumi.

18 Ìgũ merã gajigu marĩyagure iriua. ããrĩpererogue Jesũre bũremurĩ buri marã ìgũrê: “Marĩpũ masakare Jesucristo iridea merã tauri kerere òãrò buemi”, ãrĩ werenĩfurã.

19 Ìgũrêta beyenerã ããrĩmã, niyerure boporã pũrogue gũa ãĩãmakũ gware wapikuburo, ãrĩrã. Iri niyerure musã gajerã merã neeõdeare gũa boporãrê sĩmakũ ìãrã: “Marĩ Opũ marĩrê òãrò iritamugũ yãmi”, ãrĩrãkuma. Marĩ ìgũsãrê buro iritamuduarire masĩrãkuma.

20 Gũa iri niyerure wãro musã neeõdeare òãrò kore, boporãrê keoro sĩrãkoa, gajerã gware: “Keoro iribirima”, ãrĩ werewuabirikõãburo, ãrĩrã.

21 Gũa marĩ Opũ ìũrõ, masaka ìũrõdere diayemarê iriduaa.

22 Irasirirã Titosã merã gajigu marĩyagure iriua. Gũa, ìgũ gajerãrê òãrò iritamumakũ wãri ìãbu. Irasirigu daporare musã gajerãrê iritamuduarire pèsĩã, ìgũ dupuyuro musãrê iritamudadero nemorõ iritamugũ waaduumi.

* **8:15** Exodo 16.13-18: Iripogue Israel bumarã masaka marĩrõgue waagorenamakũ, ãmuriku Marĩpũ ìgũsãrê manã wãikuri baari sidi ããrĩmĩ. Irasirigu Marĩpũ dorederosũta Moises ìgũsãrê irire keoro seadoredi ããrĩmĩ, ìgũsãku ìgũsã baaburire opaburo, ãrĩgũ.

²³ Masaka Titoyamarē sērēñamakū, Īgūsārē āsū ārī yujuka: “Pablo merāmu, Īgū merā moāgū āārīmi musārē iritamubu”, ārika! Gajerā Īgū merā waa-murārē sērēñamakū, āsū ārika: “Jesúre b̄remurī buri marā iriuanerā āārīma. Cristoyare iriri merā gajerārē Cristore: ‘Ōātarimi’, ārī, usuyari s̄makū yáma”, ārika!

²⁴ Irasirirā ḡua Titosārē: “Corinto marā musārē ōārō bokatīrīñeārākuma”, ārī wererosūta ōārō bokatīrīñeāka! Musā irasiririre pérā, Īgūsārē iriuanerā musā Īgūsārē maīrīrē masīrākuma.

9

Jesúre b̄remurārē niyeru s̄buri neeōrīrē gojadea

¹ Ȳu musārē gojagu: “Īgūsā gajerā Jesúre b̄remurārē niyeru s̄buri neeōrīrē masīsīama. Irasirigū irire gojanemobea”, ārī gūñáa.

² Ȳu, gajerārē musā iritamuduarire masīsīáa. Irasirigū usuyari merā Macedonia nikū marārē āsū ārī wereb̄u: “Si bojorire Corinto marā Acaya nikūgue āārīrā, gajerā Jesúre b̄remurārē boporārē iritamud̄asiama”, ārīb̄u. Irire pérā, wárā Macedonia nikū marāde musā irirosū usuyari merā Īgūsārē iritamud̄ama.

³ Ȳu Macedonia nikū marārē: “Corinto marā niyeru s̄rākuma”, ārīderosūta waamakū gāāmea. Irasirigū iri niyeru musā s̄d̄uarire ȳu musā p̄rogue ejaburi dupuyuro neeō odosiaburo, ārīgū, Titosārē iriua.

⁴ Ȳu Macedonia nikū marā merā musā p̄rogue ejagu, musā s̄d̄uarire neeō odobirimakū Īāgū, ḡuyasīrībokoa. Ȳu Īgūsārē: “Corinto marā boporārē s̄rākuma”, ārīdero p̄ru musā s̄birimakū Īāgū, ḡuyasīrībokoa. Musāde irasūta ḡuyasīrībokoa.

⁵ Irasirigū: “Ȳu musā p̄rogue ejaburo dupuyuro Titosārē iriup̄rorigura”, ārī gūñáa. Īgūsā irogue ejarā, musārē iritamurākuma musā: “S̄rākoa”, ārīdeare iri odoburo, ārīrā. Irasirirā ḡua musā p̄rogue ejamakū, ḡua musārē s̄d̄orero marīrō musā gajerārē s̄d̄uarire b̄ro iritamud̄uari merā, neeō odosiarākoa.

⁶ Ire gūñaka! Méri yeri otedi, mērigā duk̄a seagukumi. Wári yeri otedi, wári duk̄a seagukumi. Iri irirosū marī boporārē mērogā s̄makū, Marīp̄u marīrē mērogā s̄gukumi. Wáro marī s̄makū, wáro s̄gukumi.

⁷ Irasirirā musā: “Ōōpā s̄gara”, ārī gūñaderosūta s̄ka! “S̄d̄uabirikerep̄ru, ȳre s̄d̄orema. Irasirigū s̄gukoa”, ārī gūñarō marīrō s̄ka! Marīp̄u, usuyari merā s̄rārē maīmi.

⁸ Āārīpereri ōārīrē musārē s̄masīmi musā gāāmerīrē opapeokōāburo, gajerādere musā opari merā ōārō iritamuníkōāburo, ārīgū.

⁹ Marīp̄uya werenirī gojadea p̄gue irire āsū ārī gojasūdero āārīb̄u:

Ōāgū boporārē wáro s̄imi. Īgūsārē ōārō iritamurī neō perebirikoa.*

¹⁰ Marīp̄u, oterimasūrē oteri koyere Īgū oteburire opamakū yámi. Oterimasūrē irire otedero p̄ru, Marīp̄u Īgū otedeare duk̄akamakū yámi masaka baaburire. Irire irirosū musārē āārīpereri musā boporārē s̄buri opamakū irigukumi. Irire s̄dero p̄ru, musā opadero nemorō musā boporārē s̄nemoburire opamakū irigukumi.

¹¹ Marīp̄u musārē āārīpereri ōārīrē opamakū irigukumi gajerārē wáro s̄buro, ārīgū. Irasirirā ḡua iri niyerure musā neeōdeare marīyarā boporārē s̄makū Īārā, Marīp̄ure usuyari s̄rākuma.

* 9:9 Sal 112.9

12 Musā Īgūsārē iritamurā, Īgūsā gāāmerī direta sīrā meta yáa. Marīpure: “Ōātaria, mu Īgūsārē guare sīmakū irirī”, āri, usuyari sīmakū yáa.

13 Musā Īgūsārē iritamumakū iārā: “Corinto marā Cristoyare ōārō yáa. Guare wáro sīrā, gajerādere ōārō sīma”, ārīrākuma. Irasirirā Marīpure buro usuyari sīrākuma.

14 Īgū musārē ōārō iritamurīrē masīrākuma. Irasirirā musārē buro maīrī merā musāya āārīburire Īgūrē sērēbosarākuma.

15 Marīpu Jesucristo merā marīrē ōātariro iridi āārīmī. Īgū irasū irideare marī werenīrī merā wereduarā, werepeomasīña máa. Irasirirā Īgūrē: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīa.

10

Pablo Īgū Jesús buedoregu pídi āārīrērē gojadea

1 Yu Pablo musārē gaji weregura. Ire weregū, Cristo turiro marīrō bopoñarī merā werederosūta musārē wereduáa. Surāyeri musā puro āārīrā, yure āsū ārīñurā: “Marī merā āārīgú, turabi ubu āārīgú irirosū marīrē weremi. Gajerogue āārīgú, marīrē buro turari merā were gojami”, ārīñurā.

2 Irasirigu musārē āsū ārī werea. Yu musā pūroge ejamakū, yure turaro merā weremakū iribirikōāka! Gajerā musā watopegue āārīrā guare: “I ūmu marā irirosū Īgūsā gāāmerī direta irirā yáa”, ārīñurā. Irasū ārīrārē turaro doreri merā weregura.

3 Gua i ūmugue āārīkererā, guare iāturirārē wererā, i ūmu marā irirosū iribeā.

4 I ūmu marā Īgūsā turaro merā Īgūsārē iāturirārē tarinugāmurā werema. Gua gapu Marīpu doreri merā Īgūsārē werea, Īgūyare ārīgatori merā gūñarīrē: “Diaye āārībea”, ārī masīburo, ārīrā.

5 Iri doreri merā Marīpuyare: “Diaye āārībea”, ārīrārē diayema āārīrērē masīmakū irimasīa. “Masītaria”, ārī gūñarārē āārīpereri Īgūsā gajerārē Marīpure masībirimakū iririre pirimakū irimasīa. Iri doreri merā āārīpereri Īgūsā gāāmerō gūñarīrē pirimakū irimasīa, Cristo gapure gūña, Īgū gāāmerī direta iriburo, ārīrā.

6 Musā: “Īgū dorerire tarinugābirikoa”, ārīdero puru, iri dorerire tarinugāgūnorē gua wajamoāmasīa.

7 Musā gajerārē iārā, Īgūsā iririkuri direta iārā yáa. Īgūsā gūñarī gapure neō iāmasībea. “Cristoyagu āārā”, ārīgūno guadere: “Cristoyarā āārīma”, ārī masīdorea.

8 Yu musārē: “Marī Opu guare Īgūyare buedoregu pími”, ārī werekeregu, irire guyasīrībea. Guare irasū buedoregu, musārē iritamudoregu pími. Musārē poyanorēdoregu meta pími.

9 Yu musārē gojagu, yu gojari merā gūkamakū iridūagu meta yáa.

10 Surāyeri musā watopegue āārīrā āsū ārīma: “Pablo marīrē gojagu, buro turari merā doremi. Irasirikeregu, marī merā āārīgú, turabi ubu āārīgú irirosū marīrē weremi”, ārīma.

11 Irire irasū ārīgūnorē āsū ārī weregura: “Gua gajerogue āārīrā, musārē: ‘Āsū irirāra’, ārī gojaderosūta musā pūroge ejarā, irire irirākōa”.

12 Surāyeri musā watopegue āārīrā Īgūsā basi: “Marī gapu ōārō masīa, gajerā nemorō āārā”, ārī gāme werenīma. Irasū ārī werenīkererā, masībema. Gua gapu Īgūsā irirosū gua basi gua iririre neō werenīñabea.

13 Irasirirã guã musãrẽ wererã, Marĩpu guare buedoregu pídea direta werea. Gajerãrẽ ĩgũ pídeare irirã meta yáa. ĩgũta guare pími musãdere buedoregu.

14 Irasirirã, ĩgũ guare buedoregu píderosũta musãrẽ Cristoya õãrĩ kerere bueruprorirã ejabu. Irogue musãrẽ buerã ejarã, ĩgũ guare dorederosũta iribu.

15 ĩgũ guare buedoregu píderosũta iririre wererã, keoro werea. Gajerã iririre: “Gua iriri aãrã”, neõ ãrĩbea. Musãrẽ buerã, musãrẽ Cristore bueremunemakũ gããmea. Musã bueremunemakũ ĩãrã, Marĩpu guare dorederosũta irirã, gajerã musã purogue aãrĩrãdere buerãkoa Cristore bueremuburo, ãrĩrã.

16 Pũpu yoarogue marãrẽ Marĩpu Jesucristo merã masakare tauri kerere pémerãrẽ buerã waarãkoa. Gajerã iri kerere buederoguere buerã waa: “Gua bueri gapure pérã, Jesucristore bueremunegãma”, ãrĩrã meta yáa.

17 Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ: “Neõ sugu: ‘Gajerã nemorõ masĩgũ aãrã’, ãrĩbirikõãburo. Irasũ ãrĩrõno irigu marĩ Opũ gapure: ‘Turatarigu aãrĩsĩã, marĩrẽ õatariro iridi aãrĩmĩ’, ãrĩburo”, ãrĩ gojasũdero aãrĩbũ.

18 Sugu ĩgũ basi: “Õãrõ yáa”, ãrĩ werenĩrĩ wajamãa. Marĩ Opũ: “Õãrõ yãmi”, ãrĩ ĩãsũgũ gapu diayeta õãrõ irigu aãrĩmi.

11

Pablo ãrĩgatori merã buerimasãyamarẽ gojadea

1 Daporare musãrẽ mérõgã yaamarẽ ãrĩmoãmagũ irirosũ were gojagura. Yu irasũ ãrĩ gojarire gariborero marĩrõ buemakũ gããmekoa.

2 Marĩpu musãrẽ maĩrõsũta yude buro maĩa. Musã yu magõ irirosũ aãrã. Cristo musã marãpu aãrĩbu irirosũ aãrĩmi. Irasirigu, yu magõ gajerã ãma merã neõ ñerõ iribeo sugureta marãpukumakũ gããmegũ irirosũ, yu musãrẽ Cristoyarã dita aãrĩmakũ gããmea.

3 Irasũ gããmekeregu: “Evare iripoegue waaderosũ ĩgũsãdere waabokoa”, ãrĩ gũñarikua. Wãtĩ, pĩrũ irirosũ deyoa, ĩgũ masĩrĩ merã ãrĩgatomakũ pégo, Marĩpu dorerire tarinugãdeo aãrĩmõ. ĩgũ iriderosũ gajerã musãrẽ ãrĩgatomakũ pérã, musã gũñarĩgue Cristoya direta musã iriduarire piribokoa.

4 Musã ãsũ yáa. Gajerã musã puo ãrĩgatori merã buerã ejamakũ, ĩgũsã buerire õãrõ pésuyua. ĩgũsã Jesuyamarẽ, Oãgũ deyomarĩgũ musã bokatĩrĩneãdiyamarẽ, Marĩpu Jesús merã masakare tauri kerere gua musãrẽ buedea irirosũ ĩgũsã buebirikerepũpu, ĩgũsã buerire pé bueremua.

5 ĩgũsã musãrẽ buerã: “Gua gajerã Jesús buedoregu pínerã nemorõ masĩa”, ãrĩ péñakuma. Yu gapu: “Jesús yure ĩgũyare buedoregu pími. Irasirirã yure masĩtarinugãbema”, ãrĩ péñãa.

6 Yu õãrõ wererimasã irirosũ werebirikeregu, Marĩpu werenĩrĩrẽ õãrõ masĩa. Yu masĩrĩrẽ, aãrĩpereri yu ĩgũyare iriri merã musãrẽ masĩmakũ iribu.

7 Yu musãrẽ Marĩpu Jesús merã masakare tauri kerere buegu: “Niyeru sika!” neõ ãrĩ sérëbiribu. Ubu aãrĩgũ irirosũ moã wajata baabu, musãrẽ Marĩpũyare õãrõ masĩburo, ãrĩgũ. ¿Yu irasirideã õãberi? ¿Naásũ gũñarĩ?

8 Gajerã Jesúre bueremurĩ buri marã yure niyeru sĩma musãrẽ bueremua, ãrĩrã. ĩgũsã sĩrĩrẽ ñeãbu musãrẽ iritamubu. Irire ñeãgũ, ĩgũsãya niyerure emawãgãgũ irirosũ péñabu.

⁹ Musā merā āārīgū, gajino yu gāāmerīrē opapeobirikeregu, musārē niyeru neō sērēbiribu. Marīyarā Macedonia nikū marā yu gāāmerīnorē āijama. Irasirīgu musārē: “Niyeru sika!” neō ārī garibobiribu. Puruḡuedere musārē neō garibobirikoa.

¹⁰ “Cristo weregu, diayeta weredi āārīmī”, ārī masīa. Īḡū diaye werederosūta yude musārē niyeru sērēbirideare diayeta werea. Neō sugu āārīperero Acaya nikūgue āārīgūno i musārē yu sērēbirideare wererire: “Diaye werebemi”, ārīmasībirikumi.

¹¹ Musārē yu sērēbirideare wererire pérā, ḡnaásū gūñarī musā? “Pablo guare maībirisīā, irasū ārī weremi”, ḡārī gūñarī? Āārībea. Musārē maīa. Marīpu irire masīmi.

¹² Irasirīgu yu musārē irinḡāderosūta iriwāḡānīkōḡgura. “Gajerā Jesús buedoregu pīnerā nemorō masīa”, ārīḡatorā musārē bueri waja niyeru wajataduama. Gua gapu Īḡūsā irirosū wajataduabea. Irasirirā Īḡūsā: “Gnade Pablosā irirosūta yāa”, neō ārīmasībema.

¹³ “Jesús buedoregu pīnerā āārā”, ārīrā, ārīḡatorā yāma. “Diayeta Jesús buedoregu pīnerā āārīma”, ārī gūñamakū iriduārā āārīsīā, masakare ārīḡatoma.

¹⁴ Yu gapu Īḡūsā irasirimakū ĩākeregu: “ḡNasirimurā irire irasū yārī?” ārī gūñabea. Wātēa opu Satanāde Marīpure wereboegu irirosū deyoami masaka Īḡū ārīḡatorire: “Diayeta āārā”, ārī gūñamakū iriduagu.

¹⁵ Irasirirā ārīḡatori merā buerimasā wātīrē moāboerā Īḡū irirosū yāma. Ņerā āārīkererā, Īḡūsā irīḡatori merā masakare: “Marīpure moāboerā āārīma, ōārō yāma”, ārī gūñamakū iriduama. Daporare masaka Īḡūsārē: “Ōārā āārīma”, ārī gūñakerepuru, puruḡuere āārīpereri Īḡūsā űerō iridea waja buro wajamoāsūrākuma.

Pablo, Īḡū űerō tarideare gojadea

¹⁶ Dupaturi musārē ire were gojagura. Neō sugu yure: “Niārīmasū āārīmī”, ārī gūñabirikōāka! Irasū ārī gūñarā: “Niārīmasū irirosū werenīburo”, ārika! Irasirīgu mérōḡā yu basi werenīgura.

¹⁷ Yu irasū werenīgū, niārīmasū irirosū werenīgū yāa. Marī Opu yure: “Irire wereka!” ārībirimi.

¹⁸ Wārā masaka i űmama direta gūñakererā, Īḡūsā iririre: “Ōārō yāa”, ārīma. Yude Īḡūsā irirosū musārē yu ōārō iririre weregura.

¹⁹ Musā basi: “Masītaria”, ārīkererā, niārīmasā irirosū werenirā bueri gapure gariborero marīrō péa. ḡNasirirā Īḡūsārē ōārō péri?

²⁰ Īḡūsārē moāboerāre dorerosū musārē buro dorekerepuru, ārīḡatori merā musāyare āīakerepuru, musārē oparā irirosū dorerā Īḡūsā gāāmerī direta gūñakerepuru, musārē: “Ubu āārīrā āārīma”, ārī ĩābéokerepuru, musārē ḡuyasīrīmakū iriduārā musāya wayupārārīrē pākerepuru, āārīpereri Īḡūsā irasiririre garibobirikoa musā.

²¹ Musārē irasirirā, űerō irirā yāma. Gua gapu Īḡūsā irirosū musārē neō irasiribiribokoa.

Yu Īḡūsā irirosū musārē űerō iribirikeregu, niārīmasū Īḡū iririre: “Ōārō yāa”, ārī werenīgū irirosū musārē āsū ārī weregura.

²² Īḡūsā: “Hebreo masaka āārā”, ārīma. Yude hebreo masakuta āārā. “Israel bumarā āārā”, ārīma. Yude Israel bumuta āārā. Īḡūsā: “Abraham parāmerā āārā”, ārīma. Yude Abraham parāmita āārā.

23 Īgūsā: “Cristore moāboerā āārā”, ārīma. Y_u tamerā Īgūsā nemorō Cristore moāboegu āārā. Īgūyare oārō yāa. Y_u basi niārīmasū irirosū werenikereg_u, y_u oārō iririre āsū ārī werenemogara. Y_u Cristoyare irig_u, Īgūsā nemorō moātarinugāb_u. Cristoya kerere wereri waja Īgūsā nemorō peresugue biadobosūb_u. Īgūsā nemorō tārāsūb_u. Wāri masaka y_ure wējēboyama. Irasirig_u merōgā merā tarib_u y_u boaboderore.

24 Su mojomogora judio masaka y_ure ñeāma. Īgūsā y_ure ñeārik_u, treinta y nueve gora tārānama.

25 Ērea gajerā y_ure ñeā, yuku merā páma. Suñarō masaka ūtāyeri merā y_ure deama. Ērea doóriduparu merā mirīb_u. Suñarō mirīgū, sun_u, su ñami taboa majī weka wādiyaguere bá payanīb_u.

26 Y_u wāri makārīguere buegorenagū waanab_u. Y_u buegorenamakū, goetarib_u. Diarig_u y_u mirīrī, y_ure yajari, yaa nikū marā judio masaka, judio masaka āārīmerāde y_ure ñerō iriduarī, makārīgue, masaka marīrōgue y_ure wējēduari, wādiyague mirīboama goetarib_u. “M_u merāmarā āārā”, ārīgatorāde y_ure ñerō irima goetarima.

27 Cristoya kerere wereg_u, b_uro moā wajata baab_u. Irasū moāgū, ñerō tarib_u. W_uja pūrīkerep_u, irasū moānikōāb_u. Gajipoere ūaboab_u. Ŋemesibub_u. Gajipoere baabiritaunokōāb_u. Gajipoere b_uro y_usamakū, gajī surī sāñanemoburi marīb_u.

28 Irasū āārīmakū ūmārik_u Jesūre b_uremurī buri marārē āārīpererogue āārīrārē gūñarik_u.

29 Irasirig_u sug_u gūñaturabi āārīmakū Īgū, y_u basi gūñaturabi irirosū pēñāa. Jesūre b_uremugārē ñerō irimakū irirā merā gua, Jesūre b_uremugārē guyasīrīsāa.

30 M_usārē yaamarē werenemogū, y_u turabi āārīrīrē masīburo, ārīgū, y_ure waadeare weregura.

31 Marī Op_u Jesús Pag_u, y_u m_usārē ārīgatori marīrō merā yaamarē wererire masīmi. Īgūrēta: “Turatarig_u āārā”, ārī, ūsuyari sīnikōārō gāāmea.

32 Y_u Damascogue āārīmakū, iro marā op_u Areta wāikug_u dokam_u y_ure ñeāduadi āārādimi. Y_ure ñeāduag_u, iri makā turogue Īgūsā ūtā majīrī merā weade sārīrōma disip_urorik_u surarare koredoredi āārīmī.

33 Y_u merāmarā gar_u puui wāri puui merā iri sārīrō āārīrī gobegue y_ure yótaudijuma. Irasirig_u, Īgūsā iritamurī merā y_ure ñerō iriduarāre duriwāgākōāb_u.

12

Pablo kērō irirosū Īgū Īadeare gojadea

1 Marī basi: “Oārō masīa”, ārī werenīgorenarī wajamarīkerep_u, marī Op_u Jesús kērō irirosū y_ure ĩmudeare, Īgū y_ure masīmakū irideare werenemogura.

2 Y_u Cristore b_uremunugādero p_ur_u, Marīp_u y_ure ūmugasig_ue Īgū āārīrōgue āīmūrīāmi. Irogue āīmūrīaderō p_ur_u, catorce bojorigora taria. Y_u dup_u merā, o y_u y_ujpūrā merāta iroguere waagú waakuyo, masībirikoa. Marīp_u dita masīmi.

3-4 I gap_ure masīa. Y_ure irogue āīmūrīag_u, paraíso wāikurogue āīmūrījami. Y_u dup_u merā, o y_u y_ujpūrā merāta y_ure irogue āiag_u, āiagakumī, masībirikoa. Marīp_u sug_uta irire masīmi. Y_u irogue āārīgū, Īgū masaka iripoegue neō masībirideare werenīrīrē pēb_u. Iri, Īgū neō sug_u masakare weredoreri meta āārīb_u.

5 Iroguere Igũ yure ãimurĩadeare guyasĩrĩrĩ marĩrõ musãrẽ weremasĩa. Yaama gapure weregu, guyasĩrĩbokoa. Irasirigu yu turabi ããrĩrĩ direta werenemogura.

6 Yu basi yaamarẽ weredumamakũ, yu werenĩrĩ diaye ããrĩbokoa. Niãrĩmasũ werenĩrĩ irirosũ ããrĩbiribokoa. Yaamarẽ weremasĩkeregu, werebirikoa musã yure: “Gajerã nemorõ õãmi”, ãrĩ gũñabirikõãburo, ãrĩgũ. Yu iririkurire iãdero purũ, yu bueri gapure pẽdero purũ, musã yure: “Õãgorami”, ãrĩ gũñamakũ gããmea.

7 Marĩpu yure ãmudea õãtaribu. Yu irire gũñagũ: “Gajerã nemorõ masĩa”, ãrĩ gũñabokuyo. Marĩpu gapu irire gũñabirikõãburo, ãrĩgũ, wãtẽa opu Satanás yaa dupure pũrĩrikamakũ iririre kãmutabiridi ããrĩmĩ. Iri pũrĩrĩ poraru ñajãrosũ pũria.

8 Hrea yu marĩ Opure: “Yure i pũrĩrĩrẽ tauka!” ãrĩ sãrẽadibu.

9 Igũ gapu yure ãsũ ãrĩmi: “Murẽ maĩsĩa, õãrõ iritamugura. Yu murẽ iritamurĩ neõ perebirikoa. ‘Turabea’, ãrĩ gũñagũnorẽ yu turari merã õãrõ iritamua gajerã yu turarire masĩnemoburo, ãrĩgũ”, ãrĩmi. Irasirigu yu turabi ããrĩrĩrẽ usuyari merã weregukoa Cristo Igũ turari merã yure õãrõ iritamunĩkõãburo, ãrĩgũ.

10 Irasirigu Cristoyagu yu ããrĩrĩ waja pũrĩrĩ merã turabi ããrĩsĩa, usuyari merã irire bokatũa. Gajerã yure ñerõ werenĩkerepurũ, yu gããmerĩrẽ opabirikeregu, gajerã yure ñerõ irikerepurũ, yure ñerõ waakerĩrẽ, usuyari merã irire bokatũa. ãsũ ããrã. Yu, turari opabirimakũ, Cristo gapu yure Igũ turarire opamakũ yãmi ñerõ taririre bokatũburo, ãrĩgũ. Irasirigu usuyãa.

Pablo Corinto marãrẽ Jesũre buremurãrẽ Igũ gũñarikurire gojadea

11 Yu basi yaamarẽ werenĩgũ: “Niãrĩmasũ irirosũ werenĩgũ iribu”, ãrĩ gũñãa. Musã gapu yure irasirimakũ iribu. Musã yaamarẽ õãrõ werenĩmakũ, õãgorabokuyo. Musã yure õãrõ werenĩbirikerepurũ, “Ubu ããrĩgũ ããrĩmĩ”, ãrĩkerepurũ: “Jesũs buedoregu pĩnerã ããrã”, ãrĩgatorã yu nemorõ ããrĩbema.

12 Yu musã puro ããrĩgũ, musãrẽ burõ iritamudurari merã, wãri Marĩpu turari merã iririre iri ãmubu, diayeta Jesũs buedoregu pidi ããrĩrĩrẽ masĩburo, ãrĩgũ.

13 Gajerã Jesũre buremurĩ buri marãrẽ, musãdere sũrosũ iribu. Yaa ããrĩburire musãrẽ niyeru wajasebiribu. Musã pẽñamakũ, ¿iri musãrẽ ñegorari? Iri musãrẽ ñemakũ, musãrẽ: “Irire kãtika!” ãrĩ sãrẽa.

14 Pea musã purogue ejasiabu. Daporare dupaturi yu irogu waaburire ãmugũ yãa. Irogu ejaqu, musãrẽ: “Niyeru yure sĩka!” ãrĩ sãrẽbirikoa. Musãyare gããmebea. Cristoya gapure musã iritũyanemomakũ gããmea. ãsũ ããrã. Pagusãmarã Igũsã pũrãrẽ masũrã, Igũsã gããmerĩrẽ sĩma. Pũrã gapu pagusãmarãrẽ Igũsã gããmerĩrẽ sĩbema.

15 Irasirigu musãrẽ yu pũrã irirosũ ããrĩrãrẽ iritamugũ ããrĩpereri yu oparire sĩmakũ õãrokoa. Musãya ããrĩburire, ããrĩpereri yu turari merã musãrẽ burõ iritamudũakoa. Musãrẽ yu burõ maĩkerepurũ: “Igũsã gapu yure sũrũgã maĩma”, ãrĩ gũñãa.

16 Surãyeri musã watopegue ããrĩrã, yu musãrẽ sãrẽbirideare masĩkererã, ãsũ ãrĩma: “Guare sãrẽbirikeregu, ãrĩgatori merã guayare ãiadi ããrĩmĩ”, ãrĩma.

17 ¿Musã purogue yu iriunerã ãrĩgatori merã musãyare yure ãriyuri? Musã masĩkoa. Neõ gajino musãyare ãrĩbirinerã ããrĩmã.

18 Iriñgue Titore musã p̄rogue waadorebu. Gajigu marĩyagure ĩgũ merã iriubu. Tito musã merã ããrĩgũ, ¿gajino musãyare ãrĩgatori merã ãĩãrĩ? Musã masĩkoa. Neõ ãĩabiridi ããrĩmĩ. ĩgũ yu irirosũta musãrẽ iritamudũagu ããrĩmĩ.

19 Gajipoe irirã, yu musãrẽ gojarire buerã: “Pablosã ĩgũsãyamarẽ wereri merã guare: ‘Oãgorama ĩgũsã’, ãrĩ gũñadorerã yãma”, ãrĩ gũñabokoa. ããrĩbea. Gũa Cristoyarã ããrã. Irasirirã Marĩpu ĩũrõ musãrẽ diayeta werea. Yaarã yu mairã, ããrĩpereri gũa iriri merã musãrẽ iritamudũãã Cristoyare iritũyanemoburo, ãrĩrã.

20 Yu musãrẽ gũñarikua. Gajipoe irirã, yu musã p̄rogue ejamakũ, yu gããmerõsũ iribiribokoa. Irasirigu yude musã gããmerõsũ iribiribokoa. Gajipoe irirã gãme guaseorikurã, gajerãrẽ ĩaturirikurã, mata guarikurã, musãya ããrĩburi direta gũñarikurã, gajerãrẽ ñerõ kere wererikurã, ñerõ ãrĩ werewharikurã, “Gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ weregorenarã, musã nerẽrõgue noõ musã gããmerõ iririkurã ããrĩbokoa. Gajipoe irigu irasũ ããrĩrãrẽ bokajabokoa, ãrĩgũ, irasũ ãrĩ gũñarikua.

21 Irasirigu yu musã p̄rogue dupaturi ejamakũ, Marĩpu musã ñerõ iririkuri waja yure guyasũrõ tarimakũ iribokumi. Wãrã musã iro dupuyurogue gũñarĩgue ñerĩ opadeare, ãma nome merã, nome ãma merã ñerõ irideare, musã noõ gããmerõ guyasũrĩ ñerĩ irideare piridũaro marĩrõ iriwãgãmakũ ĩãgũ, byro bujawereri merã oregũkoa.

13

Pablo: “Ãsũ irika!” ãrĩ õãdoretũnudea

1 Dapora yu musã p̄rogue waarĩ merã urea waarokoa. Irasirigu musãrẽ: “Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta ããrĩpererire iriro gããmea”, ãrĩ werea. Iri pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Pẽrã, o urerã sugu ñerõ irideare ĩãnerã oparãguere weresãrõ gããmea”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

2 Iro dupuyuro yu musã p̄rogue ããrĩgũ, musã ããrĩpererã p̄urogue ñerõ irirãrẽ: “Wajamoãgura”, ãrĩ weresiabu. Pũru ejagu, musãrẽ irireta werebu doja. Daporadere yorogue ããrĩkeregu, gopeyaro merã irireta were gojãã doja. Mẽrõgã pũru musã p̄uro dupaturi waagũ, yu werederosũta ñerõ irirãrẽ diayeta wajamoãgura pama.

3 Yu irasirimakũ ĩãrã, ire masĩrãkoa. Yu musãrẽ Cristo yure gũñarĩ sĩrĩ merã werea. Cristo turabi ããrĩbemi. ĩgũ turari merã musã watopegue ñerõ irirãrẽ wajamoãgũkumi, ĩgũsã ñerõ iririre piriburo, ãrĩgũ.

4 Diayeta ããrã. ĩgũ turari opabi irirosũ curusague pábiatũsũ, boadi ããrĩmĩ. Irasũ boakeregu, daporare Marĩpu turari merã okami. Guade ĩgũ ããrĩderosũta turamerã ããrã. Irasũ ããrĩkererã, Cristoyarã ããrĩsã, Marĩpuya turari merã okãã ĩgũ turari merã musãrẽ iritamumurã.

5 Irasirirã musã basi: “¿Diayeta Jesucristore piro marĩrõ bũremurĩ yu?” ãrĩ gũñaka! Diayeta musã Jesucristoyarã ããrĩmakũ, ĩgũ musã merã ããrĩmĩ.

6 Diayeta gũa Jesucristoyarã, ĩgũ buedoregu pĩnerã ããrĩrĩrẽ musãrẽ masĩmakũ gããmea.

7 Irasirirã ñerõ iribirikõãburo, ãrĩrã, Marĩpure musãya ããrĩburire sërẽbosãã. ĩgũrẽ sërẽrã, musãrẽ guare õãrõ gũñadorerã meta yãa. Musã guare õãrõ gũñabirikerepũru, Marĩpure musãya ããrĩburire sërẽbosãã, ĩgũ iritamurĩ merã õãrĩrẽ iriburo, ãrĩrã.

⁸ Marīpuya, diayema āārīrī āārā. Irasirirā ĩgūyare keoro irimakū ĩārā, gūa mūsārē: “Irire iribirikōāka!” neō ārīmasībirikoa. “Diayema direta irika!” ārīmasīa.

⁹ Irasirirā mūsā ōārō yujupūrākaturari merā ĩgūyare keoro irimakū ōāgorāa. Gūa buro turari merā mūsārē: “Āsū gapu irika!” ārīmasīmerā, usuyāa. Marīpūre mūsāya āārīburire sērēbosanīkōāa, ĩgūyare keoro iriwāgānemoburo, ārīrā.

¹⁰ Irasirigu mūsā pūroge waaburi dupuyuro mūsārē i pūrē gojāa. Iroge ejaḡu, mūsā űerō iririre piribirimakū ĩāḡū, marī Opu yare dorederosūta mūsārē buro wajamoōḡara. Pirimakū ĩāḡū, wajamoābirikoa. Marī Opu yare: “Yū dorerosūta irika!” ārī pīmi. Mūsā ĩḡūrē bremunemomakū ḡāāmegū, irasirimi. Mūsārē poyanorēmakū ḡāāmebemi.

¹¹ Yaarā, iropāta āārā yu mūsārē gojari. Ōārō āārīrikuka! Yū dorerire ōārō yujupūrākuri merā keoro irika! Guaseori marīrō suro merā ḡūña, ōārō siuñajārī merā āārīka! Irasirigu Marīpu mūsārē siuñajārī sīḡū, mūsārē maīḡū mūsā merā āārīḡukumi.

¹² Mūsā merāmarā merā ōārō merā ḡāme mojō űeāka!

¹³ Āārīpererā Jesūre bremurā ōōḡue āārīrā mūsārē ōādorema.

¹⁴ Marī Opu Jesucristo marīrē ōārō iritamugū, Marīpu marīrē maīḡū, Ōāḡū deyomarīḡū marī merā āārīnīḡū āārīpererā mūsā merā ōārō āārīburo.

Iropāta āārā.

Pablo

GÁLATAS

Pablo Galacia nikū marārē ōādoodea

¹⁻² Y_u Pablo, āārīpererā marīyarā y_u merā āārīrā merā mūsārē Galacia nikūgue āārīrārē Jesúre b_uremurārē ōādoore, gojáa. Jesucristo y_ure ĩgūyare buedoreg_u beyepími. Irasū āārīmakū, Marīp_u ĩgūrē boadiguere masūdi y_ure pídi āārīmí, ĩgū magūyare bueburo, ārīgū. Masaka y_ure beyepíbirima.

³ Marīp_u āārīnīgū, marī Op_u Jesucristo mūsārē ōārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

⁴ Jesucristo, Marīp_u gāāmederosūta irigū, ĩgū basi marī űerī iridea waja boabosadi āārīmí, i űm_u marā űerī irirā irirosū irinembirikōāburo, ārīgū.

⁵ Irasirirā űmarikū Marīp_ure: “Ōātaria m_u”, ārī, űsuyari sīnīkōārā! Irasūta irirā!

Cristo sug_uta marīrē taug_u āārīmi, ārī gojadea

⁶ Marīp_u mūsārē maĩgū, Cristore b_uremunugādooreg_u siiudi āārīmí mūsārē peamegue waabonerārē taubu. Mūsā gap_u, ĩgū irasirikerep_ug_u, matagora ĩgū Cristo merā masakare tauri kerere b_uremuduūrā irikoa. Gaji bueri gap_ure t_uyakoa. Mūsā irasiririre pég_u, b_uro pég_ukāa.

⁷ Gajerā mūsārē, mūsā Cristoya kerere b_uremunugādeare b_uremuduūdorerā: “Gaji āārā marīrē tauri kere”, ārīgato, werema. Marīrē gaji tauri kere máa. Cristore b_uremurī merāta marī tarimasīa.

⁸ G_ua mūsārē Marīp_u Cristo merā marīrē tauri kerere wereb_u. “Gaji āārā marīrē tauri kere”, ārīgato, wererārē Marīp_u b_uro wajamoāburo. Y_u, o Marīp_ure wereboeg_u űmugasiguem_u mūsārē irasū ārīgato, weremakūdere wajamoāburo.

⁹ Mūsārē ire weresiab_u. Weredi āārīkereg_u, dupaturi mūsārē werenemod_uakoa doja. Sug_u, g_ua Marīp_u Cristo merā marīrē tauri kerere mūsārē weredeare: “Diaye āārībea, gaji āārā marīrē tauri kere”, ārīgato, weremakū, Marīp_u ĩgūrē perebiri peamegue wajamoāburo.

¹⁰ Y_u ire wereg_u, Marīp_u gāāmerōsūta buea. Masaka y_ure: “Ōārō weremi”, ārīdoreg_u meta buea. Irasū ārīdoreg_u tamerā Cristoyare iribiribokoa. ĩgūrē moāboeg_u meta āārībokoa.

Pablo: “Jesucristoya kerere weredoreg_u Marīp_u y_ure pími”, ārī weredea

¹¹ Yaarā, mūsārē ire masīmakū gāāmea. Y_u mūsārē Marīp_u Cristo merā marīrē tauri kerere bueri, masaka ĩgūsā basi ĩgūsā gūñarī merā bueri meta āārā.

¹² ĩri kerere neō sug_u masak_u y_ure werebirimi. Neō sug_u masak_u y_ure irire buebirimi. Jesucristo ĩgū basi y_ure irire masīmakū irimi.

¹³ Mūsā, y_u iripoegue judío masaka ĩgūsā b_uremurīrē iririkūdeare péunakuyo. Y_u Marīp_uyarārē Jesúre b_uremurārē űerō irid_uari merā ĩgūsārē b_uro ĩaturit_uyaunab_u. ĩgūsā Jesúre b_uremurīrē peod_uag_u irasiriunab_u.

¹⁴ Y_u, judío masaka ĩgūsā b_uremurīrē ōārō iririkūunakub_u. Gajerā, y_u merāmarā nemorō g_ua űekūsāmarā iririkūunadeare iritarinugāunakub_u.

¹⁵ Y_u irasirikūkerep_ug_u, Marīp_u, y_u deyoaburi dupuyuro y_ure beyesiadi āārīmí ĩgūyag_u āārīburo, ārīgū. Irasirig_u ĩgū y_ure b_uro maĩrī merā ĩgū gāāmerōsū iridoreg_u siiumi.

¹⁶ Īgū irasiriderosūta keoro Īgū magūrē yare masīmakū irimi, judío masaka āārīmerārē Īgū magū merā Īgūsārē tauri kerere weredoregu. I yare irasū waadero p̄r̄u, gajerārē: “¿Nasirigukuri yu?” ārī sērēñagū waabiribu.

¹⁷ Jerusalēgue āārīrārē Jesucristo yu dupuyuro Īgūyare buedoregu beyepīnerādere sērēñagū waabiribu. Ubu gapu Arabia nikūgue diaye waakōāb̄u. P̄r̄u Damasco goedujāab̄u doja.

¹⁸ Ɔre bojori tariadero p̄r̄u, Jerusalēgue Pedrore Īgū waabu. Pe semanata Īgū merā āārībú.

¹⁹ Irogue āārīgú, gajerā Jesucristo Īgūyare buedoregu beyepīnerārē neō ĩābiribu. Marī Op̄u Jesucristo paḡumu Santiago direta ĩābu.

²⁰ Marīp̄u ĩūrō musārē gojāa. Yu gojari, ārīgatori meta āārā.

²¹ Jerusalēgue āārīdi Siria nikūgue, Cilicia nikūgue waabu.

²² Iripoere Judea nikūgue āārīrā Jesucristore b̄remurī buri marā yare ĩāmasībirima.

²³ Yaa kere direta pénerā āārīmá. Īgūsārē yaamarē wererā āsū ārī werenerā āārīmá: “Sōō āārīdeapoeguerē marīrē ñerō iriduari merā b̄ro ĩāturituyadi, marī Jesucristore b̄remurīrē peod̄adi daporague masakare: ‘Jesucristore b̄remuka!’ ārī weregorenagū iriayupu”, ārī werenerā āārīmá.

²⁴ Irasirirā Judea nikūgue āārīrā Jesucristore b̄remurā yu Īgūrē b̄remurīrē pérā, Marīp̄re us̄yari sīnerā āārīmá.

2

Jesús buedoregu pīnerā Pablōre ðārð bokatīrīñēādea

¹ Catorce bojori p̄r̄u, dupaturi Jerusalēgue Bernabé merā waabu doja. Tito wāikugudere āiābu.

² Marīp̄u yare irogue waadoremī. Irasirigu irogue waabu. Iroguerē eja, Jesúre b̄remurā oparā merā dita nerē, werenibu. Judío masaka āārīmerārē Marīp̄u Cristo merā marīrē tauri kerere yu buedeare Īgūsārē werebu. Yu neōgorague buenugādeare, dapura yu buerire: “Diaye āārā, ðāgoráa”, ārī masīburo, ārīgū, irasū ārī werebu. Gajerā yu buerire: “Wajamāa”, ārīrī, ārīgū, irasū ārī werebu.

³ Titodere, Īgū judío masaka āārībirikerep̄ru: “Gua judío masaka iririkurosū dupuma gasirogārē* wiiriro gāāmea”, neō ārībirima.

⁴ Irire dorebirikerep̄ru, gajerā ubu ārīboerā gapu: “Moisés doredorederosūta dupuma gasirogārē wiiriro gāāmea”, ārīma. Īgūsā Jesúre b̄remugatorā, irigatorimasā āārīmá. Irasirirā, gua judío masaka āārīkererā Jesúre b̄remurā iririre ĩāmurā gua nerērōgue gua merā nerēnama. “Gware peamegue waabonerārē tausūmurā, Jesucristore b̄remurō gāāmea. Moisés doredeare iriri merā tausūbirikoa”, ārīmakū ĩāma. Irire ĩārā: “Moisés doredeare irirā dita tausūrākuma, irasirirā Īgū doredeare irika!” ārīma. Gware irire b̄remudorerā, irasū ārīma.

⁵ Īgūsā gware irasū dorekerep̄ru, neō Īgūsā dorerire iribiribu. Gua musārē Jesucristore b̄remurī merā dita tausūrākua, ārīrī kerere: “Diaye āārā”, ārī b̄remunimakū gāāmea. Irasirirā Īgūsā dorerire neō iribiribu.

* 2:3 Gn 17.1-14: Iripoegue Marīp̄u Abrahārē Īgū pūrā āmarē: “Yaarā āārīburo”, ārīgū, Īgūsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārīmí. P̄r̄u iri dorerire Moisésē pídi āārīmí. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturiarā iri dorerire irirā, Īgūsā pūrā āmarē su mojóma pere gaji mojó urero pērēbejarinurī waaró merā Īgūsā deyoadero p̄ru irasū yāma.

6 Jesúre b̄remurā oparā yure: “Āsū gapu wereka!” ārībirima. “Judío masaka āārimerārē: ‘Gua ñekūsamarārē Moisés iridoredeare iriro gāamea’, āri wereka!” ārībirima. Īgūsārē masaka b̄remukerepuru, Marīpu āārīpererārē s̄rosū īāmi. Irasirigu: “Īsā oparā, yu nemorō āārīma”, āri gūñabiribu. “Marīpu Īgūsārē beyederosūta yudere beyemi”, āri gūñabu.

7 Oparā irasū yure: “Āsū gapu wereka!” ārīrōno irirā, yure īāmasī, āsū ārīma: “Mude, Marīpu judío masaka āārimerārē Jesucristoya kerere were-doregu beyepidita āārā. Marīpu Pedrore judío masakare iri kerere were-dorederosūta mudere iri kerere weredoreñumi”, ārīma yure.

8 Marīpu Pedrore judío masakare Jesucristoya kerere weredoregu iriudi āārīmi. Īgūta yudere judío masaka āārimerā pūro iri kerereta weredoregu iriumi.

9 Jerusalēgue Jesúre b̄remurā n̄rerā oparā: Santiago, Pedro, Juan wāikurā āārīmā. Gajerā oparā nemorō āārīmā. Īgūsā yure Marīpu Īgū maīrī merā beyepidi yu āārīmakū īāmasī, yure, Bernabēdere oārō bokatīrī: “Marī s̄rosū moārākoa”, ārīma. “Musā Jesucristoya kerere judío masaka āārimerārē wererā waaka!” ārīma. “Gua gapu judío masakare wererākoa”, ārīma.

10 Guare: “Bopoñarārē iritamuka!” ārīrī direta werema. I dita āārībú: “Yu oārō irigura”, āri, buro gūñadea.

Pablo Pedrore Antioquíague weredea

11 Pūru gua Antioquía wāikuri makāgue āārīripoe Pedro ejami. Īgū iroque ejadero pūru keoro iribirimakū īā, Īgūguereta turaro merā werebu.

12 Iro dupuyuro Īgū iroque āārīgú, judío masaka āārīmerā Jesúre b̄remurā merā baa, āārīrikukōāyupu. Īgū irasiripoe gajerā judío masaka Santiago iriunerā ejañurā. Īgūsā ejamakū īā, judío masaka āārimerā merā āārādi āārīduúkōāyupu: “Yure turibokuma”, ārīgū. Iroque ejanerā judío masaka āārimerārē: “Moisés dorederosūta dupuma gasirogārē wiiriro gāamea”, āri weregorenarā iriñurā. Irasirigu Pedro, Antioquía marā Īgūsāya dupuma gasirogārē wiirisūbirinerā āārīmakū, Īgūsā merā baa, āārīrikuaadi duúkōāyupu.

13 Īgū irasirimakū īārā, gajerā judío masaka Jesúre b̄remurā, Īgū irirosūta irigatori merā iriñurā. Judío masaka āārimerā merā āārīrikuanerā, Īgūsā merā baanerā baanemobiriñurā. “Īgūsā merā baaduūmakū oābea”, āri masikeregu, Bernabēde Īgūsā irirosūta iriyupu.

14 Īgūsā: “Jesucristore b̄remurī merā dita tausūrākoa”, ārīrī kerere masikererā, keoro iribirima. Irasirigu, irire īā, Pedrore āārīpererā Jesucristore b̄remurā īūrōgue būro turaro merā āsū āri werebu: “Mu judío masakū āārīkeregu, judío masaka āārimerā irirosūta Īgūsā merā baa, āārīkōābu. Mu irasirigu, Moisés marīrē judío masakare iridorederosū iribiribu. ¿Nasirigu judío masaka āārimerā gapure: ‘Gua judío masaka iririkurire irika!’ ārīduari?” ārību Īgūrē.

Āārīpererā Jesúre b̄remurā tausūrākuma, āri gojadea

15 Gua neō deyoarāgueta judío masaka āārīsianerā āārībú. Gaji buri marā irirosū Marīpu Moisére doreri pídeare tarinugābea.

16 Irasū āārīkererā, ire masīa. Marīpu Moisére Īgū doreri pídeare masaka irimakū meta Īgūsārē: “Oārā, waja opamerā āārīma”, āri īāmi. Masaka Jesucristore b̄remumakū, Marīpu Īgūsārē: “Oārā, waja opamerā āārīma”, āri īāmi. Irasirirā guade Jesucristore b̄remunugābu. Īgūrē b̄remumakū,

Marĩpu guadere: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, ārĩ ĩāmi. Marĩpu, iri doreri pídeare gua irimakū meta guare irasū ārĩ ĩāmi. Neō sugu masakū iri doreri pídeare iripeomasĩbemi. Irasirĩgu Marĩpu neō sugure: “Yu dorerire iripeokōāmi, irasirĩgu ĩgūrē: ‘Ōāgū āārĩmi’, ārĩ ĩāa”, ārĩbirikumĩ.

¹⁷ Irasirirā: “Gua Jesucristore b̄remumakū, Marĩpu guare: ‘Ōārā, waja opamerā āārĩma’, ārĩ ĩāmi”, ārĩrā: “Gua judĩo masakade Marĩpu Moĩsere doreri pídeare iripeobirikoa, irasirirā guade ñerō yāa”, ārĩ masĩa. ĩIrire irasū ārĩ masĩrā: “Jesucristore b̄remusiā, ñerō irikerepuu, ōāgorāa”, ārĩrā yārĩ? Irire neō ārĩbea. Jesucristo guare ĩgūrē b̄remurārē ñerō siiu irĩgu meta āārĩmi.

¹⁸ Irasirĩgu masakare āsū ārĩ werea. “Jesucristore b̄remumakū, Marĩpu musārē: ‘Ōārā, waja opamerā āārĩma’, ārĩ ĩāmi” ārĩ werea. “Marĩpu Moĩsere ĩgū doreri pídeare musā irimakū, musārē: ‘Ōārā, waja opamerā āārĩma’, ārĩ ĩāmi”, ārĩgū meta yāa. ĩGūsārē: “Marĩpu Moĩsere doreri pídeare musā iriri merā Marĩpu ĩūrō waja opabirikoa”, ārĩgū, yude waja opabokoa irire iripeobirisĩā.

¹⁹ Iripoegure: “Yu, Marĩpu Moĩsere doreri pídeare irĩgu, ĩgū ĩūrō waja opabi āārĩgukoa”, ārĩ gūñadibu. Irasū ārĩ gūñakeregu, bokatĩubirikubu. Waja opagu, peamegue waabodi āārĩbú. Daporare: “Iri dorerire iriri merā Marĩpu merā ōārō āārā”, neō ārĩ gūñanemobe. “Jesucristore b̄remusiā, Marĩpu merā ōārō āārĩ, ĩgū gāamerĩrē yāa”, ārĩ masĩa.

²⁰ Jesucristo Marĩpu magū yure maĩgū curusague boagu, yu ñerō iridea wajare wajaribosadi āārĩmĩ. Yu ĩgūyagu āārĩsĩā, ĩgū boaderosũta yude ĩgū merā boadi irirosū waadi āārĩbú. Sugu boagu ĩgū iriduarire neō irinemomasĩbi irirosū waadi āārĩbú. Irasirĩgu Cristore b̄remusiā, yu iriduarire piri, ĩgū turaro merā ĩgūyare irĩgu yāa.

²¹ Yu: “Marĩpu Cristo merā marĩrē ōārō iritamudi āārĩmĩ”, ārĩ b̄remurĩrē piridubea. Marĩpu Moĩsere ĩgū doreri pídeare marĩ iriri merā waja opabirimakū, Cristo marĩ ñerō iridea waja boabosadea wajamarĩbokuyo.

3

ĩMoĩsēs doredeare iriri merā, o Jesucristore b̄remurĩ merā Marĩpuyarā āārĩrĩ? ārĩgojadea

¹ Musā Galacia marā pémasĩmerā irirosū irirā yāa. ĩNasirirā ārĩgatorimasā buerire pēnugārĩ? ĩGūsā buerire pēsĩā, Jesucristoya diayema kerere b̄remurĩrē pirirā yāa. Gua, musā puogoe āārĩrē, musārē Jesucristo curusague boadea kerere diaye werebu. Iri gua wererire musā ōārō pébu.

² Irasirĩgu musārē ire sērēñaduakoa. ĩMusā Moĩsēs doredeare iriri merā Ōāgū deyomarĩgūrē opanugārĩ? ĩGūrē opabiribu. Jesucristoya kerere pērā, ĩgūrē b̄remunugārā, Ōāgū deyomarĩgūrē opanugābu.

³ ĩNasirirā daporare pémasĩmerā irirosū irirā yārĩ? Musā Jesucristore b̄remurā Ōāgū deyomarĩgū iritamurĩ merā Marĩpu dorerire irinugābu. ĩNasirirā daporare ĩgū iritamurĩ marĩrō musā basi musā turari merā iri dorerire iripeoduari?

⁴ ĩMusā Jesucristore b̄remunugāripoe gajerā musārē ñerō tarimakū irideare gūñaberi? Daporare ĩgūyā kerere b̄remuduurā: “Ubugora irire b̄remubu”, ĩārĩ gūñārĩ?

⁵ Marĩpu musārē ĩgūyagure Ōāgū deyomarĩgūrē iriudi āārĩmĩ. Ōāgū deyomarĩgū musā merā āārĩmakū, Marĩpu ĩgū turari merā musā watopeguere

wári iri ĩmurĩrē irigu yámi. Musā Moisés doredeare irimakū, ĳirasirigu yári? Iribemi. Musā Jesucristoya kerere pé b̄remumakū gapu irasū yámi.

6 Abraham Marĩp̄ure b̄remumakū, Marĩp̄u ĩgūrē: “Ōāgū, waja opabi āārĩmi”, ārĩ ĩādi āārĩmĩ.

7 Irasirirā musā ire masĩka! Abraham Marĩp̄ure b̄remuderosūta b̄remurāno Abraham parāmerāgora āārĩma.

8 Marĩp̄uya werenĩrĩ gojadea p̄gue judio masaka āārĩmerādere ĩgūsā Marĩp̄ure b̄remumakū, Marĩp̄u ĩgūsārē: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, ārĩ ĩāburire gojasiasūdero āārĩbú. Marĩp̄u Abrahārē irire weregu, āsū ārĩdi āārĩmĩ: “Yu, mu merā āārĩpereri buri marārē ōārō irigura”, ārĩdi āārĩmĩ.

9 Abraham Marĩp̄ure b̄remumakū, Marĩp̄u ĩgūrē ōārō iridi āārĩmĩ. Irasirigu daporadere āārĩpererā ĩgūrē b̄remurānorē ōārō yámi.

10 “Moisés doredeare irimakū, Marĩp̄u marĩrē: ‘Ōārā, waja opamerā āārĩma’, ārĩ ĩāgukumi”, ārĩ gũnarānorē Marĩp̄u wajamoāgukumi. Marĩp̄uya werenĩrĩ gojadea p̄gue irimarē āsū ārĩ gojasūdero āārĩbú: “Āārĩpereri Moisés doredeare iripeomerāno wajamoāsūrākuma”, ārĩ gojasūdero āārĩbú.

11 Neō sugu Moisés doredeare iripeomasīgū mámi. Irasirigu Marĩp̄u neō sugure: “Yu dorerire iripeokōāmi, irasirigu ĩgūrē: ‘Ōāgū āārĩmi’, ārĩ ĩāa”, ārĩbirikumi. Irire marĩ masĩa. Marĩp̄uya werenĩrĩ gojadea p̄gue āsū ārĩ gojasūdero āārĩbú: “Marĩp̄u ĩgūrē b̄remurārē: ‘Ōārā, waja opamerā āārĩma’, ārĩ ĩāmi. Irasirirā ĩgū merā ōārō āārĩnĩkōārākuma”, ārĩ gojasūdero āārĩbú.

12 Moisés doreri gojadea p̄gue: “Marĩp̄ure b̄remugāno Marĩp̄u ĩūrō waja opabi āārĩmi”, neō ārĩ gojasūbiribu. Āsū gapu ārĩ gojasūdero āārĩbú: “Āārĩpereri Moisés doredeare iripeoguno, Marĩp̄u merā ōārō āārĩnĩkōāgukumi”, ārĩ gojasūdero āārĩbú. Iri dorerire iripeobi gapure Marĩp̄u ĩgūrē: “Yu ĩūrō waja opami, yu merā neō ōārō āārĩbirikumi”, ārĩ ĩāgukumi.

13 Irasirigu, marĩ āārĩpererā Moisés doredeare iripeobirimakū, Marĩp̄u marĩrē: “Iri dorerire iripeobema”, ārĩgū: “Waja opama”, ārĩdi āārĩmĩ. Irasirigu Jesucristo curusague pábiatúsūgū, waja opagu irirosū marĩrē wajamoābodeare boa, wajaridi āārĩmĩ. Marĩp̄uya werenĩrĩ gojadea p̄gue āsū ārĩ gojasūdero āārĩbú: “Sugu yukugue siasiusūadi, Marĩp̄u wajamoādoreadi āārĩmĩ”, ārĩ gojasūdero āārĩbú. Jesucristo boari merā marĩ ñerō iridea wajare taudi āārĩmĩ.

14 ĩgū marĩ ñerō iridea wajare boa, wajaribosadea merā Marĩp̄u Abrahārē: “Irasūta irigura”, ārĩderosūta judio masaka āārĩmerādere iridi āārĩmĩ. Irasirigu ĩgū ārĩderosūta marĩrē Jesucristore b̄remurārē: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, ārĩ ĩā, Ōāgū deyomarĩgūrē sidi āārĩmĩ marĩ merā āārĩburo, ārĩgū.

Marĩp̄u: “Abraham merā āsū irigura”, ārĩdea

15 Yaarā, masaka ĩgūsā iririkurire, su keori merā musārē weregura. ĩgūsā: “Āsū irirā!” ārĩ, oparā p̄ro papera āmukuma. ĩgūsā irire āmuadero p̄ru, neō gajerā ĩgūsārē: “I pūrē béokōāka! Āsū gapu gojaka!” ārĩbirikuma.

16 Marĩp̄u Abrahārē ĩgū ārĩdea, i irirosūta āārā. Gajerā ĩgū ārĩdeare neō béomasĩbema. Āsū ārĩ weredi āārĩmĩ ĩgūrē: “Mu parāmi āārĩturiagu merā āārĩpereri buri marārē ōārō irigura”, ārĩdi āārĩmĩ. “Mu parāmerā āārĩturiarā merā ōārō irigura”, ārĩbiridi āārĩmĩ. Ubu gapu: “Mu parāmi āārĩturiagu sugu merāta irasirigura”, ārĩdi āārĩmĩ. Irasū ārĩgū, Jesucristore ārĩgū iridi āārĩmĩ.

17 Y_u musārē wereri āsū āriḍuaro yáa. Marīḥu Abrahārē masakare ĩgū ōārō iriburire weredi āārīmí. P_uru cuatrocientos treinta bojori p_uru, Marīḥu ĩgū doreri Moisére pídi āārīmí. Irire pígu, Abrahārē: “Y_u irasirigukoa”, ārīdeare peremakū iribiridi āārīmí.

18 Marīḥu, Moisés doredeare irirā direta: “Y_u merā ōārō āārīrākuma”, ārimakū, ĩgū Abrahārē ārīdea wajamarībokuyo. Irasū āārībea. Marīḥu Abrahārē maĭgū wajamarīro ĩgū: “Āsū irigura”, ārīdeare keoro iridi āārīmí. ((“Āārīpererā m_u irirosū yare b_uremurārē y_u merā ōārō āārīmakū irigura”, ārīdi āārīmí.))

19 Iro merē, ħnasirigu Marīḥu ĩgū dorerire Moisére píyuri? Masaka ñerō irirā, waja oparā āārīrīrē ĩgūsārē masīdoreg_u irire pídi āārīmí. Abraham parāmi āārīturiagu Jesucristo aariripoegue Marīḥu masakare: “Āsū irika!” ārī pītūnudi āārīmí. Jesucristo aarimakū, Marīḥu Abrahārē: “M_u parāmi āārīturiagu merā āārīpereri buri marārē ōārō irigura”, ārīdea keoro waabu. Marīḥu ĩgū dorerire ĩgūrē wereboerārē Moisére weredoredi āārīmí. Irasirigu Moisés irire pégu, masakare wereturiadi āārīmí.

20 Marīḥu Abraham parāmi āārīturiagu merā masakare ōārō iriburire gajerāgue merā Abrahārē weredorebiridi āārīmí. ĩgū basita weredi āārīmí. ((Irasiriro Abrahārē ĩgū weredea gap_u, Moisére ĩgū dorerire pídea nemorō āārā.))

Pablo, Moisés doredeare weredea

21 Iro merē, Marīḥu Abrahārē weredea, ĩgū dorerire Moisére pídea nemorō āārīmakū, ħĭgū dorerire Moisére pídea gap_u wajamarīyuri? Irasū āārībiridero āārībú. Āsū gap_u āārā. Masaka āārīpereri Moisés doredeare iripeori merā Marīḥu merā ōārō āārīmasīmakū, Marīḥu irire iripeorārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩābodi āārīmí.

22 Marīḥu y_u werenírí gojadera pūgue irimarē āsū ārī gojasūdero āārībú: “Masaka āārīpererā ñerō irirā, waja oparā āārīma”, ārī gojasūdero āārībú. Irasirigu Marīḥu Abrahārē: “M_u parāmi āārīturiagu merā āārīpereri buri marārē ōārō irigura”, ārīderosūta irigukumi. Āārīpererā Jesucristore b_uremurārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāgukumi.

23 Marī Jesucristoya kerere pé, ĩgūrē b_uremuburi dupuyuro Marīḥu ĩgū dorerire Moisére pídea direta masīnerā āārībú. Irasirirā marī ñerō iridea waja peresugue dobosūnerā marīrē peresu iridi doreri direta masīrā irirosū āārīnerā āārībú.

24 Marīḥu ĩgū dorerire Moisére pídea merā marī iri dorerire iripeomerā āārīrīrē masīmakū iridi āārīmí. P_uru Cristoyare masīmakū iridi āārīmí ĩgūrē b_uremumakū, marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩābu.

25 Daporare Jesucristore b_uremua. Irasirirā ĩgūrē b_uremusīā: “Marīḥu Moisére ĩgū doreri pídeare marī irimakū meta marīrē: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, ārī ĩāmi”, ārī masīa.

26 Irasirirā musā āārīpererā Jesucristore b_uremurī merā ĩgūyarā āārīsīā, Marīḥu pūrā āārā.

27 Musā āārīpererā deko merā wāīyesūnerā āārībú musā Cristoyarā āārīrīrē ĩmumurā. Irasirirā ĩgūyarā āārīsīā, ĩgū irirosū āārīrikua.

28 Marī āārīpererā ĩgūyarā āārīsīā, sugūyarāta āārā. Irasirigu Marīḥu judío masakare, judío masaka āārīmerādere, moāboemāsārē, moāboemerādere, ũmarē, nomedere s_urosūta ĩāmi. Irasiriro marīrē Jesucristoyarārē dukawari masīña máa.

²⁹ Marī Cristoyarā āārīsīā, Abraham parāmerā āārīturiarā āārā. Irasirigu Marīpu Abrahārē: “Murē ōārō irigura”, āāriderosūta marīdere irigukumi. Marī Cristoyarā āārīmakū, marīrē irasirigukumi.

4

¹ Mūsārē i keori merā wereduakoa. Sugū majīgū āārīpereri ĩgū paguyare opaturibu āārīkeregu, majīgū āārīsīā, sugū moāboegu irirosū āārīkumi.

² Gajerā ĩgūrē, ĩgūya āārīburidere ĩduripībosakuma. Irasirigu, ĩgūsā doreri doka āārīkumi. Sunū ĩgū pagu, ĩgū boaburi dupuyuro ĩgūya āārādeare ĩgū magūrē wiaburinūrē werepīkumi. “Inu ejamakū, āārīpereri yaa āārādeare yu magūrē wiaka!” āārīkumi. Irasirirā irinū ejamakū, ĩgūrē wiakuma pama.

³ Marīde Jesucristore b̄remuburi dupuyuro marī űekūsāmarā i űmumarē buerire iritayarā, majīgū ĩgū āāriderosū marī űekūsāmarā doreri doka āārīunanerā āārībū. Irasirirā gajerārē moāboerā irirosū āārīnerā āārībū.

⁴ Irasū āārīkerepuru, Marīpu gapu ĩgū: “Āsū irigura”, āārīdeanu ejamakū, keoro ĩgū magūrē i űmuguere iriudi āārīmī. ĩgū iriumakū, sugo nomeōguere deyoadi āārīmī. ĩgū judío masakū āārīsīā, Marīpu doreri Moisére pīdeare iridi āārīmī.

⁵ Marīpu ĩgū magūrē, marī iri dorerire iripeobiri wajare boa, wajari-bosadoregu iriudi āārīmī ĩgū pūrā waaburo, āārīgū.

⁶ Irasirigu Marīpu marīrē: “Yu pūrā āārīsīama”, āārīgū, ĩgū magū Jesucristo merā Ōāgū deyomarīgūrē iriudi āārīmī. Irasirirā Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpūre: “Guapu”, āārī masīa.

⁷ Marī, Marīpu pūrā āārīsīā, moāboerimasā irirosū āārībea pama. Irasirirā āārīpereri Marīpu ĩgū magū Cristo iridea merā marīrē ĩgū pūrārē sībureire űēārākoa.

Pablo Jesúre b̄remurārē Galaciegue āārīrārē gūñarikūdea

⁸ Iripoeguere mūsā Marīpūre masībirisīā, gajerānorē b̄remunerā āārībū. ĩgūsārē b̄remurā, ĩgūsā doreri doka āārītuuyanirā irirosū āārīnerā āārībū. Marīpūgorare b̄remubirinerā āārībū.

⁹ Dapora mūsā Marīpūre masīa. ĩgū mūsārē masīgū ĩgūrē masīmakū iridi āārīmī. Mūsā ĩgūrē masīsīā, mūsā iripoegue ubu āārīrīrē b̄remudeare b̄remuduūkōānerā āārībū. Irasirikererā, daporare Moisés doredeare iripeoduarā, mūsā ubu āārīrīrē b̄remup̄rorideare b̄remurā irirosū irirā yāa. ¿Nasirirā irire irasirirā yári? ¿Nasirirā dupaturi moāboerimasā irirosū āārīduari doja?

¹⁰ Mūsāde, Marīpu merā ōārō āārīduarā, judío masaka bosenuirī inarōsūta iriadikoa. Iri bosenuirē irirā, siuñajārīnarīku, abe deyoarīku, gajinarī bosenuirīku, bojorīku bosenuirē irikoa.

¹¹ Mūsā irasirimakū pégu: “¿Yu ĩgūsārē ubugora bueyuri?” āārīgū, b̄ro mūsārē gūñarikua.

¹² Yaarā, yu mūsārē āsū irimakū gāāmea. Mūsā judío masaka āārībirisīā, Moisés doredeare iribirinerā āārībū. Yude, judío masakū āārīkeregu, mūsā iriderosūta iri dorerire irībea. Irasirigu dupaturī mūsādeare yu irirosū irimakū gāāmea. Marī Jesucristore b̄remusīā, Marīpu merā ōārō āārīmasīa. Yu mūsārē Jesucristoyare buemakū, mūsā yare neō űērō iribirību.

¹³ Mūsā masīa. Yu, Jesucristo masakare tauri kerere mūsārē buerup̄rorīgu, pūrīrikūbu.

14 Y_u pūrīrikumakū musārē diasagorabu. Irasū āārīkerepuru, musā yare īāturi doobiribu. Ubu gapu Marīpuru wereboegure irirosū ōārō bokatīrīñeābu. Jesucristore irirosū yare ōārō iribu.

15 Musā y_u merā usuyari opadea, ŷnaásū waāari? Ire y_u masīa. Musā irasirimasīrā, musāya koyere yare wea sibokuyo yare iritamumurā.

16 Y_u musārē diayemarē weredea waja daporare yare: “Guare īāturigu irirosū irigu yámi”, ŷārī īārī?

17 Gajerā ārīgatorī merā buerimasā gapu musārē buro iritamuduarā irirosū irikererā, ōārō merā irirā meta āārīma. Musārē g_{ua} buerire iritayarire piri, ĩgūsā buerī gapure irituyadorerā yáma.

18 Gajerā musārē iritamuduumakū ōāgorāa. ĩgūsā musārē iritamuduarā, ōārō gūñarī merā iritamunikōāburo. Y_u musā merā āārīmakū direta irasirībirikōāburo.

19 Musā y_u pūrā irirosū āārīrārē musāya āārīburi gūñagū, dupaturi buro pūrīsūrī merā ñerō tarigu irirosū āārā. Sugo nomeō pūrākaburi dupuyuro pūrīrī péñarōsū péñakoa. Musā Jesucristo irirosū āārīrikumakūgue, irasū poyarikūtūnugukoa.

20 Y_u musā purō musā merā buro āārīdudadikoa. Musārē daporata turiro marīrō ōārō pémasīma ōārō weredudadikoa. Weredudakeregu, ñeeno merā werenīumasībirikoa.

Pablo, Agar, Saraya keori merā weredea

21 Musā, Moisés doredeare iridudakererā, ŷnasirirā iri dorerire ōārō pémasīberī?

22 Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Abraham pērā ūma pūrākudi āārīmī. Sugure ĩgū marāpore moāboego Agar wāikugo merā pūrākudi āārīmī. Gajigure ĩgū marāpo diaye Sara merā pūrākudi āārīmī. Igo, moāboego meta āārīdeo āārīmó”, ārī gojasūdero āārībú.

23 Abraham marāpore moāboego magū marī masaka deyoarosūta deyoadi āārīmī. Abraham marāpo magū gapu Marīpu Abrahārē: “M_u marāpo sugu majīgū pūrākugokumo”, ārīderosūta deyoadi āārīmī.

24-25 ĩgūsā pērā nomeya, pe keori irirosū āārā. Saraya: Abraham, Marīpu ĩgūrē ārīdeare buremuderosūta Jesucristore buremurāya keori irirosū āārā. Agarya: Marīpu Sinai wāikarī buúrugue Arabia nikūgue ĩgū dorerire Moisére pídeare irirāya keori irirosū āārā. Agar, moāboego āārīsīā, igo magūde moāboegu āārīdi āārīmī. Irasirirā Moisés doredeare irirā igo magū irirosū āārīma. Moāboerā irirosū iri doreri doka āārīma. Daporare Jerusalén marā Moisés doredeare irirā, Agar magū irirosū āārīma. Irasirirā, moāboerā irirosū iri doreri doka āārīma.

26 Saraya: Jerusalén ūmugasīma makā marā Jesucristore buremurāya keori irirosū āārā. Sara, moāboego āārībīrimakū, igo magūde, moāboegu meta āārīdi āārīmī. Irasirirā marī Jesucristore buremurā, Sara magū irirosū āārā. Moāboerā irirosū Moisés doreri doka āārīrā meta āārā.

27 Marīpu ĩgūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmī:

“Nomeō, m_u pūrā marīkerego, usuyaka! Sugo nomeō, pūrākugo pūrīrī péñarōsū péñabirikerēgo, buro usuyaka! M_u pūrā marīkerepuru, purūguere m_u parāmerā āārīturiarā wārā āārīrākuma.

Gajego marāpukugo igo marāpu merā āārīgō parāmerā āārīturiarā nemorō wārā āārīrākuma”, ārīdi āārīmī Marīpu. ((Iri ārīdea āsū ārīduaro yāa.

Jesucristore b̄remurā Sara parāmerā āārīturiarā āārīma. Īgūsā, Moisés doredeare irirā nemorō wárā āārīrākuma.))^{*}

²⁸ Irasirirā yaarā, marī Sara magū Isaac irirosū āārā. Marīp̄ pūrā Abrahārē ārīderosūta Sara Isaare pūrākudeo āārīmó. Irasirigū Marīp̄ Īgū ārīderosūta marīrē Jesucristore b̄remurārē Īgū pūrā āārīmakū iridi āārīmī.

²⁹ Iripeogeuere Agar magū marī masaka deyoaderosūta deyoadi, Sara magū Ōāgū deyomarīgū turari merā deyoadire iāturi, ñerō iridi āārīmī. Daporadere irasūta āārā. Moisés doredeare irirā, marīrē Jesucristore b̄remurārē iāturi, ñerō irirā yāma.

³⁰ Marīp̄ Īgūya werenīrī gojadea pūgue Abrahārē āsū ārīdi āārīmī: “Moāboego magū m̄ sīburi opabirikumī. M̄ marāpo diaye moāboego āārībeo magū gap̄ m̄ sīburi opagakumi. Irasirigū moāboegore, igo magū merāta béoka!” ārīdi āārīmī Marīp̄.

³¹ Irasirirā yaarā, marī Jesucristore b̄remurā, Sara parāmerā āārīturiarā āārā. Moāboego parāmerā āārīturiarā meta āārā. Sara magū Īgū pagū sīburi opaderosūta, marī Marīp̄ Īgū pūrārē sīburi oparākoa.

5

Pablo: “Jesucristoyare b̄remurīrē p̄iribirikōāka!” ārī gojadea

¹ Jesucristo marīrē Moisés doreri doka āārīnerārē taudi āārīmī. Marī ñerō iridea wajare Īgū boari merā wajaribosadi āārīmī, Marīp̄ merā ōārō āārīburo, ārīgū. Irasirirā musā Marīp̄ pūrā āārīsīā, Jesucristoyare gūñaturari merā b̄remunīkōāka! Ārīgatori merā buerimasā musārē Moisés doredeare iridoremakū, Īgūsārē pébirikōāka! Iri dorere irirā, moāboerā irirosū āārīma. Irasirirā iri doreri doka neō āārīnemobirikōāka!

² Ōārō péka yure! Ȳ Pablo, musārē ire weregura. “Guaya dupuma gasirogārē wiirirā, Marīp̄ merā ōārō āārīrākoa”, ārī gūñabirikōāka! Musā irasū ārī gūñamakū, musārē Jesucristo boabosadea wajamarīboyo.

³ Irasirigū gopeyari merā musārē werea doja. Marīp̄ merā ōārō āārīburiere Īgūsāya dupuma gasirogārē wiirirānorē Moisés doredeare āārīpererire iripeoro gāāmea.

⁴ Musā: “Moisés doredeare irimakū, Marīp̄ guare: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, ārī iāgukumi”, ārī gūñarā, Jesucristore p̄irirā yāa. Musā irasirirā, Marīp̄ musārē maīgū ōārō iritamurīdere gāāmebea.

⁵ Marī: “Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Jesucristore b̄remumakū, Marīp̄ guare: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, ārī iāmi”, ārī masīa.

⁶ Irasiro, marī Jesucristoyarā āārīmakū, Marīp̄ iūrō dupuma gasirogārē wiirisūnerā āārīrī, wiirisūbirinerā āārīrīde wajamāa. Marīp̄ iūrō marī Jesucristore b̄remurā āārīrī gap̄ wajakua. Īgūrē b̄remusīā, gajerārē maīa.

⁷ Musā Jesucristore b̄remunūgārā, Īgūyare ōārō irituyanerā āārībú. Dapora gap̄re gajerā musārē Īgūya diayemarē ōārō irituyabirimakū irirā yāma.

⁸ Īgūsā musārē irasirirā Marīp̄ gāāmerī gap̄re irirā meta yāma. Marīp̄ta musārē Jesucristore b̄remunūgādoREGU s̄iudi āārīmī, Jesucristoyare ōārō irituyaburo, ārīgū.

⁹ Masaka āsū ārī werema: “Pārē irirā, mérōgā p̄a wemasārī poga merā trigo pogare morēkuma. P̄RU iri wemasāseyakōākoa”, ārī werema. I irirosū,

^{*} 4:27 Is 54.1

ārīgatori merā buerimasā buerire surāyeri irire iritayarā, pūrague musā āārīpererā ārīgatori buerire iritayarākoa.

¹⁰ Yū gūñaturari merā marī Opū Jesucristore bāremua. Musāde, yū irirosū īgūrē bāremua. Irasirīgū musāya āārībūrire āsū ārī gūñāa: “Īgūsā ārīgatori merā buerimasā buerire iritayarire piri, dupaturi yū irirosū Jesucristoya diayemarē iritayarākuma doja”, ārī gūñāa. Marīpū, musārē ārīgatori merā buerā gapure wajamoāgukumi.

¹¹ Yaarā, gajerā yure āsū ārīma: “Pablo masakare: ‘Marīpū merā oārō āārīduarā, dupūma gasirogārē wiirika!’ ārī buemi”, ārīma. Yū irire neō irasū ārī buebea. Yū irasū ārī buemakū, judío masaka gajerārē irire iridorerā yure űerō iribiribokuma. Yū, Jesucristo Īgū curusague boari merā masakare tauri kere gapure buea. Yū irire bueri waja judío masaka yure űerō tarimakū yāma.

¹² Yū, Īgūsā ārīgatori merā buerimasā musārē dupūma gasirogārē wiiridorerārē musā pūro neō āārīnemobirimakū gāāmea. Musārē irasū wiiridoreduarā, Īgūsā basi wiiri, pūrā marīrā dujaburo.

¹³ Yaarā, Marīpū musārē Moisés doreri doka āārīburo, ārīgū meta siiudi āārīmi. Irasirirā: “Gua gāāmerō űerī űaribejarire irimakū oārōkoa”, ārī gūñabirikōāka! Āsū gapū irika! Maīrī merā gāme iritamunika!

¹⁴ Musā gajerārē diaye maīrā, Moisés doredeare āārīpererire irirā yāa. Irasūta ārī gojasūdero āārībū: “Mū basi maīrōsūta mū pūro āārīrādere maīka!” ārī gojasūdero āārībū.

¹⁵ Irasirirā pēmasīka! Musā gāme iāturiduūmerā, pūrīsūrī sītīrī wereniduūmerā, musā basi gāme dukawaripereakōārākoa.

Pablo: “Oāgū deyomarīgū gāāmerīrē irinīka!” ārī weredea

¹⁶ Yū musārē āsū ārī werea. Oāgū deyomarīgū gāāmerīrē irinīka! Musā irasirirā, musā gāāmerō űerī űaribejarire iribirikoa.

¹⁷ Marī űerī űaribejari, Oāgū deyomarīgū gāāmerī meta āārā. Irasirirā marī űerī űaribejarire irirā, Oāgū deyomarīgū gāāmerīrē irirā meta yāa. Oāgū deyomarīgū gāāmerī gapure irirā, marī gāāmerō űerī űaribejarire iribirikoa.

¹⁸ Marī Oāgū deyomarīgū marīrē iridorerire irirā, Moisés doreri doka āārīrā meta āārā. “Marī Moisés doredeare irirā, Marīpū merā oārō āārīrākoa”, ārī gūñabea.

¹⁹ Masaka Īgūsā űerī űaribejarire irimakū, marī oārō iāmasīa. Īgūsā űerī űaribejarire irirā, āsū yāma: űma, Īgūsā marāposā nome āārīmerārē; nome, Īgūsā marāpusāmarā āārīmerārē űerō gāmebiragorenama. Āārīpereri guyasīūrī, űerō iririre yāma. Guyasīrō marīrō űerō iririre taubekōāma.

²⁰ Keori weadeare būremuma. Yēa iririre yāma. Gajerārē iāturi dooma. Gāme guaseoma. Gāme iāturima. Gajerā merā mata gua, sītīrī werenīma. Īgūsāya āārīburi direta gūñama. Īgūsā gāāmerī direta iriduarā, Īgūsāya bu-marārē gāme dukawarimakū yāma.

²¹ Gajerārē gajinorē Īgūsā opamakū, iāturima. Masakare wējēbéoma. Mejārikurā āārīma. Bosenuīrē irirā, mejārā űerīrē yāma. Irasū āārīmakū, wāri gajino űerīdere yāma. Irasirīgū yū musārē ārīderosūta goepeyari merā werea doja. Iri űerīrē irinīgūno, Marīpū Īguyarārē doreroguerē waabirikumi.

²² Oāgū deyomarīgū gapū marīrē Īguyare irimakū yāmi. Irasirirā Īgū irita-murī merā masakare maīa. űsuyari opāa. Siuñajārī merā āārīrikua. Gajerā marīrē űerō irikerepūra, Īgūsā merā guabea. Masakare bopoñarī merā iāa.

Īgūsārē ōārō gūñarī merā iritamua. Piriro marīrō Marīpū gāāmerōsū gajerārē keoro ōārō yāa.

²³ “Gajerā nemorō āārā”, āī pēñabea. Marī ñerī ɯaribejarire iridɯakererā, iribeā. Ōāgū deyomarīgūyare irirā, irasūta yāa. Gajigū irasirirānorē: “Irire irasiribirikōāka!” neō āīrebemī.

²⁴ Marī Jesucristoyarā āārīsīā, marī ñerī ɯaribejarire piribɯ. Irasirirā marī gāāmerīrē, marī ñerō iridɯarire iribeā.

²⁵ Marī, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpū merā ōārō āārīrikɯā. Irasirirā Ōāgū deyomarīgū marīrē iridorerire Īgū iritamurī merā irinīkōārō gāāmea.

²⁶ Irasirirā marī: “Gajerā nemorō āārā”, āībirikōārā! Marī werenīrī merā gajerārē gāme iāturimakū iribirikōārā! Gajerā ōārō āārīrikurire iāturibirikōāka!

6

Pablo: “Mūsā Jesucristore ɯaremurā gāme iritamuka!” āī gojadea

¹ Yaarā, sugū Jesúre ɯuremugū ñerīrē irimakū Īārā, mūsā Ōāgū deyomarīgū iridorerire irirā Īgūrē iritamuka, Īgū iri ñerō iririre piriburo, āīrā! “Gɯa, Īgū nemorō āārā”, āī gūñarō marīrō ōārō merā Īgūrē wereka! Irasū iritamurā, ōārō pēmasīka, mūsāde Īgū irirosūta ñerīrē iriri, āīrā!

² Mūsā ɯɯawererānorē, gūñaturamerānorē, ñerī ɯaribejarire tarinūgāmasīmerānorē iritamuka! Mūsā irasū iritamurā, Jesucristo dorederosūta irirākoa.

³ Sugū ōārīrē iribirikeregɯ: “Yɯ ōārīrē irigū āārā”, āī gūñagū, Īgū basi āīgatogɯ yāmi.

⁴ Marī masakakɯ: “¿Ōārō irigū yāri?” āīrā, marī basi marī iririre pēmasīrī merā gūñarō gāāmea. Irasiridero pɯɯ, marī iriri ōārī āārīmakū: “Gajerā nemorō āārā”, āī gūñarō marīrō ɯɯyari merā: “Yɯ ōārīrē yāa”, āī masīrākoa.

⁵ Irasirirā marī masakakɯ, Marīpū Īūrō Īgū: “Yaare irirā, āsū irika!” āī pīdeare ōārō iriro gāāmea.

⁶ Mūsā Jesúya kerere ɯuerimasārē iritamuka! Īgūsā mūsārē ɯueri waja, mūsā ōārī oparire Īgūsārē ɯukawaka, Īgūsā gāāmerīrē opaburo, āīrā!

⁷ Mūsā basi āīgatobirikōāka! Marīpɯre goepeyari marīrō merā: “Yɯ ñerō irimakū, yare wajamoābirikumī”, āī gūñabirikōāka! Marī ōārī oterā, pɯɯgue ōārī ɯukare bokarosū marī ōārī irirā, pɯɯgue ōārīrē bokarākoa. Ñerīrē irirā, pɯɯgue ñerīrē bokarākoa.

⁸ Sugū Īgū ñerī ɯaribejarire irinīgāno, Īgū ñerī iridea waja ñerīrē bokagɯkumī. Perebiri peamegue wajamoāsūgɯkumī. Ōāgū deyomarīgū gāāmerīrē irigū gapɯ ōārīrē bokagɯkumī. Marīpɯ pɯro perebiri okari opagɯkumī.

⁹ Irasirirā Ōāgū deyomarīgū gāāmerōsū gariborero marīrō ōārīrē irinīkōārā! Marīpū iridɯarinɯ ejamakū, marīrē ōārī iririre pirimerārē ōārīrē sīgukumī.

¹⁰ Irasirirā noó waaró āārīpererā marī bokajarānorē ōārīrē irirā! Marīyarārē Jesucristore ɯaremurārē neō piriro marīrō Īgūsārē ōārīrē irinīkōārā!

Pablo weretūnudea

¹¹ Īāka! Yɯ basi mūsārē ire gojadɯakoa. Irasirigū i pagari gojari merā mūsārē āsū āī gojagɯ yāa.

¹² Īgūsā mūsārē dupuma gasirogārē wiiridorerimasā, Īgūsārē gajerā judío masaka oārō gūñamakū gāāmerā, irasū wiiridorema. Marī Jesucristo Īgū curusague boadea merā masakare tauri kerere bueri waja judío masaka marīrē turi, ñerō yáma. Mūsārē dupuma gasirogārē wiiridorerimasā gapu gajerā Īgūsārē turi, ñerō irimakū gāāmemerā, mūsārē irasū wiiridorema.

¹³ Īgūsā Īgūsāya dupuma gasirogārē wiirisūnerā āārīkererā, āārīpereri Moisés doredeare iripeobema. Iri dorerire iripeobirikererā, gajerā judío masaka péuro: “Gua Moisés doredeare iridoremakū, Galacia marā, gua iridorederosūta irima”, ārīduarā, mūsārē irasū wiiridorema.

¹⁴ Yū tamerā Īgūsā irirosū irasū ārīrīrē gajerā péuro neō ārībirikoa. Marī Opu Jesucristo Īgū curusague boari merā marī ñerō iridea wajare wajaribosadea kere diretta masakare weregukoa. Jesucristo yure yu ñerō iridea wajare taudi āārīmakū, i umuma ñerī uaribejari iririre piribu. I umu marā yure Īgūsā irirosū ñerī uaribejarire iridoremakū, neō iribe.

¹⁵ Irasiriro, marī Jesucristoyarā āārīmakū, Marīpu ĩūrō dupuma gasirogārē wiirisūnerā āārīrī, wiirisūbirinerā āārīrīde wajamāa. Marī Jesucristoyarā ñajāmakū, Marīpu marīrē maama āārīrikurire opamakū iridi āārīmí. Iri maama āārīrikurire opari dita wajakua.

¹⁶ Marīpu āārīpererārē yu Jesucristoyare buerire irituyarārē bopoñarī merā ĩā, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo. Marīpu āārīpererārē Īguyarārē irasiriburo.

¹⁷ Yū Jesucristoyare buedea waja gajerā yure pá, yaa dupure kāmitú, ñerō tarimakū irima. Īgūsā irasiridea merā yu Jesucristore moāboegū āārīrīrē masīsūa. Irasirirā dapora merā neō sugū yure garibonemobirikōāburo. Yū buerire: “Diaye āārībea”, ārī, yure ñerō werenínemobirikōāburo.

¹⁸ Yaará, marī Opu Jesucristo mūsārē āārīpererārē oārō iriburo. Irasūta iriburo.

Iropāta āārā.
Pablo

EFESIOS

Pablo Efeso marārē ōāđoredea

1 Y_u Pablo, m_usārē ōāđoredea. Marīpu gāāmederosūta Jesucristo yure ĩgūyare buedoreg_u pimi. Irasirig_u m_usārē Efeso marārē Marīpuyarārē Jesucristore b_uremurārē gojāa.

2 Marīpu āārīnīgū, marī Op_u Jesucristo m_usārē ōārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Marīpu, Cristo merā marīrē ōārō iritamumi, ārī gojadea

3 Ƴ_uyari sīrā marī Op_u Jesucristo Pagure! ĩgū marīrē Cristoyarārē āārīpereri ūmugasimarē, marīya y_uju_upūrārīma ōārīrē sīdi āārīmī.

4 I ūm_u iriburi dupuyuro marīrē Cristoyarā āārīmurārē beyedi āārīmī ĩgū ĩrō ōārā, waja opamerā āārīburo, ārīgū.

5 Neōgoragueta ĩgū marīrē maīgū ĩgū gāāmederosūta Jesucristo iridea merā marīrē: “Y_u pūrā āārīmakū irigura”, ārī beyepisiadi āārīmī.

6 Marīpu marīrē b_uro bopoñarī merā ĩāsīā, ĩgū magū ĩgū maīgū merā marīrē ĩgūyarārē ōārō iridi āārīmī. Irasirirā ĩgūrē _usuyari sīnīkōārā!

7 ĩgū magū boag_u, ĩgū dí béori merā marī ñerī iridea wajare wajaribosadi āārīmī. Irasirig_u Marīpu marīrē b_uro maīgū, marīrē bopoñarī merā ĩāgū, marī ñerī irideare kātidi āārīmī.

8 Marīrē irire masīburo, ārīgū, āārīpereri masīrī, pémasīrīdere sīdi āārīmī.

9 ĩgū iriburire marī dupuyurogue masībirideare marīrē masīmakū iridi āārīmī. Irasirig_u marīrē: “Y_u gāāmerōsūta _usuyari merā āsū irigura”, ārīdeare masīmakū iridi āārīmī.

10 ĩgū: “Āsū irigura”, ārīdeare iriripoe ejamakū, āārīpereri irigukumi. Irasirig_u āārīpererā ūmugasī āārīrārē, i nikū āārīrādere Cristore ĩgūsā Op_u āārīmakū irigukumi.

11 Iripoegueta Marīpu guare Cristo merā ōārō āārīmurārē beyesiadi āārīmī ĩgū sīgura, ārīdeare opaburo, ārīgū. ĩgū gāāmederosūta i āārīpererire ōārī irigura, ārīdeare irisiadi āārīmī.

12 Guare Cristore b_uremup_urorinerārē irasiridi āārīmī. ĩgū guare wārī ōārīrē irimakū ĩārā, ĩgūrē: “Ōātaria m_u”, ārī, _usuyari sīa.

13 Marīpu, Cristo merā masakare tauri kerere m_usāde péb_u. Iri diayema kerere péra, Cristore b_uremun_ugāb_u. Irasirig_u Marīpu m_usārē Cristo merā ōārō āārīmakū iridi āārīmī. ĩgū iripoegue ārīderosūta Ōāgū deyomarīgūrē m_usārē iriudi āārīmī ĩgū merā ĩgūyarā āārīrīrē masīdoreg_u.

14 Irasirig_u Marīpu marīrē ĩgūyarārē tariwep_uremakū iridero p_uru, ĩgū iripoegue: “Sīgura”, ārīdeare sīgukumi. Ōāgū deyomarīgū marī merā āārīgū, Marīpu marīrē: “Sīgura”, ārīdeare marī opaburire masīmakū yāmi. Irasirirā Marīp_ure: “Ōātaria m_u”, ārī, _usuyari sīnīkōārā!

Pablo Marīp_ure: “Cristore b_uremurārē m_uyare masīburo”, ārī sērēbosarire gojadea

15 Y_u m_usā ōārō iririkurire masīa. M_usā marī Op_u Jesúre ōārō b_uremua. M_usā āārīpererā gajerā Marīpuyarārē maīa.

16 Irasirigu yu musārē gūñagū, Marīpure: “Ōātaria Īgūsā irasū āārīmakū”, āri, Īgūrē musāya āārīburire sērēnikōāa.

17 Marīpu, marī Opu Jesucristo Pagu ōātarimi. Irasirigu yu Īgūrē musāya āārīburire āsū āri sērēbosāa: “Гуару, Ōāgū deyomarīgū masīri sika, Īgūsā muyamarē pēmasīri merā masīnemoburo, āriīgū!”

18 Marīpu, Īgūyarā āārīmurārē iripoegue ārīderosūta musārē Īgū beyepīnerārē sīgukumi. Ōātaria Īgū musārē sīburi. Irasirigu yu Marīpure: “Īgūsā gūñarīgue Īgūsārē irire ōārō pēmasīmakū irika!” āri sērēa.

19-20 Gajidere musā ōārō pēmasīburire sērēbosāa. Marīpu āārīpererā nemorō turagu āārīmi. Īgū turari merāta marī Jesucristore bāremurārē Īgū merā ōārō āārīmakū yāmi. Īgū iri turari merāta Cristo boadiguere masū, ūmugasigue Īgū diaye gapu doamakū iridi āārīmi Īgūrē āārīpererā Opu āārīdoregu.

21 Īgūrē irogue doamakū irigu, āārīpererā ūmugasi, i nikūgue turarārē, dorerārē, oparārē, noō gajerārē dorerānorē doregu wekamū āārīmakū iridi āārīmi. Irasirigu Cristo āārīpererā dapura marā oparārē, purūgue marā oparādere doregu āārīmi.

22 Marīpu āārīpererire, āārīpererārē Cristo doka dujamakū iridi āārīmi. Irasirigu Cristo, āārīpererā marī Īgūrē bāremurī bumarā Opu, marī dipuru āārīmi.

23 Marī Īgūrē bāremurī bumarā, sugūyarāta āārīsīā, Īgūya dupu irirosū āārā. Īgū āārīpererogue marī āārīpererā merā āārīnīgū marīrē āārīpereri Īgūyare opamakū yāmi.

2

Marīpu marīrē maīgū taurimarē gojadea

1 Iripoeguere Jesucristore bāremuburo dupuyuro musā űerō iririku, Marīpu dorerire tarinūgānerā āārībū. Irasirirā, Marīpu ĩūrōrē boanerā irirosū Īgū merā ōārō āārībūirinerā āārībū.

2 Musā i ūmu marā irirosū űerō iriunanerā āārībū. Wātēa opu dorerire iriunanerā āārībū. Īgūta i ūmu marā āārīpererā Marīpu dorerire tarinūgārārē doregu āārīmi.

3 Iripoeguere marī āārīpererā űerī direta iriunanerā āārībū. Irasirirā marī noō gāāmerō iridūarire, űerī gūñarīrē iriunanerā āārībū. Irasirirā marīde Marīpure buro wajamoāsūmurā āārībōnerā āārībū. Gajerā peamegue wajamoāsūmurā irirosū marīde wajamoāsūmurā āārībōnerā āārībū.

4 Marīpu gapu marīrē buro maīgū, bopoñari opatarigu āārīmi.

5 Marī űerō irideja waja Īgū ĩūrōrē marī boanerā irirosū āārīkererū, marīrē Cristo merā ōārō āārīmakū iridi āārīmi. Īgū Cristore masū, dupaturi okamakū iriderosūta marīdere Īgū purō perebiri okari sīdi āārīmi. Irasirigu marīrē bopoñari merā ĩāsīā, taudi āārīmi.

6 Marīpu Jesucristo boadiguere masūdi āārīmi. Masū, ūmugasigue Īgū merā doamakū iridi āārīmi āārīpererārē doregu āārīburo, āriīgū. Īgūrē masūderosūta marīdere Cristoyarādere masū: “Ūmugasigue doarā Īgū merā dorerā āārīma”, āri ĩādi āārīmi.

7 Īgū, Jesucristo merā marīrē wāro maīrīrē ĩmudi āārīmi. Purūguere āārīpererārē Īgū marīrē bopoñarīrē masīmakū gāāmegū, irasiridi āārīmi.

8 Marĩpu marĩrẽ bopoñagũ, Cristore bũremumakũ, marĩrẽ taudi ããrĩmĩ. Marĩ basi marĩ iridea merã neõ taribirikoa. Marĩpu marĩrẽ taudea: ĩgũ marĩrẽ wajamarĩrõ sídea, ĩgũ marĩrẽ iribosadea ããrã.

9 Marĩ ðãrõ iririre ĩãgũ meta taudi ããrĩmĩ marĩrẽ. Irasirirã marĩ basi: “Yu ðãrõ iridea waja Marĩpu yũre taumi”, ãrĩmasĩbirikoa.

10 Marĩ, Marĩpu irinerã ããrã. ĩgũ marĩrẽ Jesucristoyarã ããrĩdoregu, irasiridi ããrĩmĩ. Iripoegue marĩ ðãrõ iriburire gũñasiadi ããrĩmĩ. Irasirigu marĩrẽ Jesucristoyarã ire pídi ããrĩmĩ ðãrĩrẽ iridoregu.

Marĩ, Jesucristo merã ðãrõ #shyari opáa, ãrĩ gojadea

11 Musã iripoegue ããrĩrikũdeare ðãrõ gũñaka! Gũa musãrẽ, judío masaka ããrĩmerãrẽ, musã ãmaya dupuma gasirogãrẽ wiiribiri waja: “Marĩpuyarã ããrĩbea”, ãrĩ ĩãturiunanerã ããrĩbũ. Gũa judío masaka gapu irasũ wiirisũnerã: “Marĩpuyarã ããrã”, ãrĩ gũñakererũ, iri wiiridea marĩrẽ ĩgũyarã waamakũ iribeã.

12 Iripoeguere Marĩpu iriudi Cristore musã bũremubirinerã ããrĩbũ. Irasirirã musã Israel bumarã merã ããrĩbirinerã ããrĩbũ. Marĩpu Israel bumarãrẽ: “ĩgũsãrẽ ðãrõ irigura. ĩgũsã Opũ ããrĩgura. Yaarã ããrĩrãkuma”, ãrĩ pídeare opabirinerã ããrĩbũ. Irasirirã musã: “Marĩpu guare taugakumi”, ãrĩmasĩbirinerã ããrĩbũ. Marĩpu merã ðãrõ ããrĩbirinerã ããrĩbũ.

13 Musã iripoegue Marĩpure masĩbirinerã ããrĩkererã, daporare musã Jesucristore bũremurã ĩgũyarãta ããrã. ĩgũ boari, ĩgũ dí béori merã Marĩpu musãrẽ ĩgũrẽ masĩrã, ĩgũyarã waamakũ iridi ããrĩmĩ.

14 Gũa judío masaka, musã judío masaka ããrĩmerã merã pe bumarã ããrĩkererũ, Cristo iridea merã marĩrẽ sugũ pũrãta ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirigu marĩ basi gãme ĩãturideare pirimakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirigu Cristo marĩrẽ ĩgũyarãrẽ siuñajãmakũ yãmi.

15 Cristo curusague boagu: “Marĩpu merã ðãrõ ããrĩduarã, ããrĩpereri ĩgũ Moisére doreri pídeare iripeoka!” ãrĩdeare peremakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirigu Cristo marĩrẽ ĩgũyarãrẽ pe bumarã ããrĩnerãrẽ su bumarãta ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Iri merãta marĩrẽ siuñajãrĩ merã ðãrõ ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ.

16 ĩgũ curusague boari merã marĩ pe bumarã gãme ĩãturideare pirimakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirigu marĩrẽ pe bumarã ããrĩnerãrẽ, Marĩpuyarã ĩgũ merã ðãrõ ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ.

17 Cristo, Marĩpu merã marĩ ðãrõ ããrĩburi kerere weregu aaridi ããrĩmĩ. Musãrẽ judío masaka ããrĩmerã Marĩpure masĩbirinerãrẽ, guare judío masaka Marĩpu Moisére doreri pídea oparãdere weregu aaridi ããrĩmĩ, marĩ ããrĩpererã Marĩpu merã siuñajãrĩ bokaburo, ãrĩgũ.

18 Irasirirã Cristo merã, irasũ ããrĩmakũ Ōãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã marĩ ããrĩpererã judío masaka, judío masaka ããrĩmerãde Marĩpu marĩ merã ããrĩmakũ ĩgũrẽ sérẽmasĩa.

19 Irasirirã daporare musã gajero marã irirosũ ããrĩbea. Musãya nikũrẽ ããrĩmerã irirosũ ããrĩbea. Musã, gũa merã su makã marã irirosũ, Marĩpuyarãta ããrã. Irasirirã sugũ pũrãta ããrã marĩ.

20 Musã, gũa merã Jesucristore bũremurã, Marĩpu moãrĩ wii irirosũ ããrã. Iripoegue Marĩpuya kerere weredupuyurimasã ĩgũyare gojapũgorinerã ããrĩmã. Pũrã Jesucristo buedoregu pínerã ĩgũyare werenerã ããrĩmã. Musã, ĩgũsã gojadeare buedero pũrũ, ĩgũsã weredeare pédero pũrũ, Jesucristore bũremunũgãbũ. Jesucristo, Marĩpuya wiima weanũpũroridea ãtãye irirosũ

ãârîmi. Marîpuyare gojapwrorinerã, Jesucristo buedoregu pînerã, gaji weanúdea ütãyeri irirosù ãârîma.

²¹ Jesucristo gajerãdere Ìgãrê bñremumakù yãmi Marîpuyarã ãârîburo, ãrîgù. Ëtãyeri merã wiire peoturiamarîlagu keoro weanúrî wiire irirosù irigu yãmi. Irasirigu marîrê gajerã Marîpuyarã merã òãrò gãmesurimakù yãmi. ãârîpererã marî, Ìgüsã merã Marîpuyarã ãârîsîã, Ìgù ãârîrî wii irirosù ãârîràkoa.

²² Irasù ãârîmakù musãde, gajerã Jesucristore bñremurã ãârîpererã merã Marîpuyarã ãârã. Irasirirã Marîpu moãrî wii, Ìgù ãârîrî wii irirosù marî ãârã. Marîpu, Òãgù deyomarîgù merã marî merã ãârîmi.

3

Pablo judío masaka ãârîmerãrê Jesucristoya kerere weredeã

¹ Yu Pablo, Jesucristoya kerere musãrê judío masaka ãârîmerãrê weredeã waja peresugue ãârã. Marîpu, Jesucristo merã musãdere Ìgüyarã ãârîmakù yãmi. Irasirigu yu musãya ãârîburire sêrêbosãã Ìgürê.

² Musã ire masîsiãã. Marîpu musãrê bopoñagù, Jesucristoya kerere buedoregu yure pími musã òãrò irigu.

³ Marîpu, Ìgù Cristo merã iriburire, iripoegue marã masîbirideare yure masîmakù irimi. Musãrê irire mérò gojasiabu.

⁴ Yu gojadeare buerã, Marîpu, Ìgù Cristo merã iriburire yu masîdeare musãde masîràkoa.

⁵ Marîpu, Ìgù Cristo merã iriburire iripoegue marã gapure masîmakù iribiridi ãârîmi. Dapora gua gapure Jesucristoyare wererimasãrê, Ìgüya kerere weredupuyurimasãdere Òãgù deyomarîgù merã masîmakù yãmi.

⁶ Æsù ãârã Marîpu iriburi, iripoegue marã masîbirideã. Gua judío masaka, musã judío masaka ãârîmerãde Marîpu masakare tauri kerere bñremumakù, guare, musãdere Jesucristoyarã ãârîmakù yãmi. Marîrê sugu pürãta ãârîmakù yãmi. Irasirigu Marîpu judío masakare: “Æsù sîgura”, ãrîpuroriderosüta marîrê ãârîpererã Cristoyarê òãrîrê sîgukumi.

⁷ Marîpu Jesucristoya kerere buedoregu yure pídi ãârîmi. Yure òãrò iri, Ìgù turarire sîdi ãârîmi iri kerere òãrò wereburo, ãrîgù.

⁸ ãârîpererã gajerã Marîpuyarã yu nemorò ãârîma. Irasù ãârîkerepuu, Marîpu yure òãrò iri, judío masaka ãârîmerãrê Jesucristoya kerere buedoregu pími. Irasirigu: “Cristo òãtarigu ãârîmi, Ìgù marîrê sîburi òãtariri ãârã”, ãrî wereã Ìgüsãrê. Ire neò pémasîbokajaya máã marîrê.

⁹ Marîpu yure pígu: “Æsù taugúkoa judío masaka ãârîmerãdere”, ãrî gũnadupuyudeare yure weredoremi. Ìgüta ãârîpereri i ãumarê iridi, iripoegue marãrê Ìgù judío masaka ãârîmerãrê Cristo merã tauburire werebiridi ãârîmi. Daporague yure weredoremi ãârîpererã masakare irire masîdoregu.

¹⁰ Marîpu marîrê Jesucristore bñremurãrê su bumarã Ìgüyarãta ãârîmakù iririre ìãrã, ãumarò marã dorerã Ìgürê wereboerã, wãtêade, Ìgù ãârîpereri masîpeogu ãârîrîrê masîràkuma. Ìgüsãrê irire masîmakù gããmemi Marîpu.

¹¹ I ãmu iriburo dupuyurogueta Marîpu Ìgù gããmederosüta marîrê: “Yaarã ãârîmurã ãârîma”, ãrîdeare marî Opu Jesucristo merã iriyuwariküdi ãârîmi.

¹² Marî Cristore bñremurã Ìgù merã òãrò ãârîsîã, güiro marîrò gũñaturari merã Marîpüre sêrêmasîã.

13 Yū mūsārē Jesucristoya kerere weredeā waja peresugue poyari merā āārā. Mūsā ōārō āārīburire iri kerere werebū. Irasirirā mūsā yū poyarire gūñarā, bñjawereri merā āārībirikōāka! Poyakeregū, Marīpū mūsārē ōārō irideare gajerārē masīmākū yāa.

Cristo marīrē buro maīgū āārīmi, ārī gojadea

14 Irasirigū Marīpū, marī Opū Jesucristo Pagū āārīpereri irideare yū gūñagū, ĩgū ĩūrōrē yaa ñadukupuri merā ejamejā, ĩgūrē: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīa.

15 ĩgūta āārīpererā ĩgūyarā ūmugasigue āārīrā, i nikūgue āārīrā Pagū āārīmi.

16 ĩgūta turatarigū āārīmi. Irasirigū yū mūsāya āārīburire ĩgūrē sērēbosāa mūsāguere Ōāgū deyomarīgū merā ĩgū turarire opaburo, ārīgū.

17 Mūsā Cristore bñremumakū, ĩgū mūsāguere ōārō āārīnikōāburo, ārīgū, sērēa. Gaji sērēbosāa Cristo mūsārē buro maīrīrē masīsīā, gajerārē maīburo, ārīgū.

18 Irasirigū mūsārē, āārīpererā gajerā ĩgūrē bñremurādere Cristo marīrē buro maīrīrē pēmasīdoregū, sērēbosāa. Cristo marīrē maīrīrē neō keomasīña māa. “Ōōpā eyaro, yoaro, ūmarō, ūkūārō āārā”, neō ārī masīña māa.

19 Cristo marīrē maīrīrē marī neō masīpeobirikerepū, yū mūsāya āārīburire Marīpūre sērēbosagu: “Ire ĩgūsārē ōārō masīnemomakū irika!” ārī sērēa. Irasirirā marī ire masīpeorā, Marīpūyamarē masīpeorāka.

20 Irasirirā Marīpūre: “Āsū iribosaka gñare!” ārī sērēmākū, marī sērērī nemorō irimasīmi. Marī basita: “Āsūpero iriburo ĩgū”, ārī gūñamakū, marī gūñarī nemorō irimasīmi. ĩgū turagū āārīsīā, ĩgū turari marīrē sīdea merā irire iribosami.

21 Irasirirā Jesucristoyamarē, ĩgūrē bñremurī bumarā marī āārīrīrē masīrā, āārīpererīnūrī āārīpererā Marīpūre: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīburo. Āārīpererā dapora marā, pñrugue marāde neō ĩgūrē usuyari sīrīrē pīribirikōāburo. Irasūta āārā.

4

Marī Cristoyarā Ōāgū deyomarīgū merā su bumarāta āārā, ārī gojadea

1 Yū marī Opūya kerere weredeā waja peresugue āārīgū, turaro merā āsū werea mūsārē doja. Marīpū mūsārē siuudi āārīmī ĩgūyarā āārīburo, ārīgū. Irasirirā ĩgū mūsārē: “Āsū irika, yaarā āārīsīā!” ārīdeare ōārō irika!

2 “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñabirikōāka! Gajerārē ōārō merā irika! Guari marīrō gajerārē bopoñarī merā ĩāka! Gajerā mūsārē garibokerepū, ĩgūsārē maīrī merā ĩāka!

3 Ōāgū deyomarīgū iritamurī, ĩgū mūsārē siuñajārī pīri merā surō merā ōārō āārīrikuka! Mūsā irasū āārīrīrē pīriro marīrō āārīnikōāka!

4 Marī Jesucristoyarā su bumarā āārīsīā, ĩgūya dupū irirosū āārā. Ōāgū deyomarīgū sugūta āārīgū, ĩgū sugū masakū merā āārīrōsū marī āārīpererā merā āārīmi. Marīpū marī āārīpererārē ūmugasigue perebiri okarī sību, siuudi āārīmī.

5 Marī Opū Jesucristo marī bñremugū sugūta āārīmī. Marīrē deko merā wāyeride su wāita āārā marī ĩgūyarā āārīrīrē ĩmuburi.

6 Marīpū sugūta marīrē iridi āārīmī. ĩgūta marī āārīpererā Opū āārīmī. Marī āārīpererā merā āārīmī. Irasirigū ĩgū gāāmederosūta marī āārīpererā merā āārīpererire ōārō yāmi.

7 Marĩ su bumarã ããrĩkerepuru, Cristo marĩ Igũyarãrẽ masakakure Marĩpũyare irimasĩburire dukawa pídi ããrĩmĩ. Irasirigu Igũ dukawa píderosũta keoro marĩ gãme iritamumakũ yámi.

8 Cristo Igũ i nikũgue aariburo dupuyuroguere ãsũ gojasũdero ããrĩbũ Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue:

Ígũrẽ İaturirãrẽ tarinũgãdero purũ, ãmũgasigue murĩãkõãgukumi. Irasirigu masakare i nikũgue ããrĩrãrẽ õãrĩrẽ sũgukumi, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.✧

9 Igũ ãmũgasigue murĩarire ãrĩ gojadea, ãsũ ãrĩduaro yáa. Jesucristo ãmũgasigue murĩaburi dupuyuro i nikũgue dijari, õõgue ããrĩdi ããrĩmĩ.

10 Igũta i nikũgue ããrĩdi, ãmũgasigue Marĩpũ ããrĩõgue murĩãkõãdi ããrĩmĩ. Irasirigu ããrĩpererogue ããrĩgũ, ããrĩpererãrẽ doregu ããrĩmĩ.

11 Irasirigu marĩ Igũyarãrẽ masakakure Marĩpũyare irimasĩburire pídi ããrĩmĩ õãrõ gãme iritamuburo, ãrĩgũ. Surãyerire beyepídi ããrĩmĩ Igũyare buedoregu. Gajerãrẽ Marĩpũ weredoredeare wererimasã ããrĩmurãrẽ, Igũ masakare tauri kerere weregorenarĩmasã ããrĩmurãrẽ, Igũyarãrẽ korerimasã ããrĩmurãrẽ, Igũyarãrẽ buerimasã ããrĩmurãrẽ beyepídi ããrĩmĩ.

12 Irasũ beyepídi ããrĩmĩ marĩ Igũyarã gãme iritamuburo, ãrĩgũ. Irasirirã marĩ Igũyarã su bumarã, Igũya dupũ irirosũ õãrõ turarã masãrõsũ Igũrẽ buremuturawãgãnemorãkoa.

13 Irasirirã marĩ ããrĩpererã sũrosũ Cristore buremurã, masã odorã irirosũ ããrĩpereri Igũ, Marĩpũ magũ ããrĩrĩrẽ nemorõ õãrõ masĩrãkoa. Irasirirã marĩde Cristo irirosũ ããrĩrikurãkoa.

14 Majĩrãgã irirosũ ããrĩrã meta, pẽmasĩrãkoa. Irasirirã marĩrẽ ãrĩgatomerẽrã buemakũ pãrã, diayema ããrĩrĩrẽ buremurĩrẽ pirimerã: “Ígũsã maama bueri, diaye ããrã”, ãrĩ buremubirikoa.

15 Marĩ gãme maĩrĩ merã diayema ããrĩrĩrẽ werero gããmea. Irasirirã majĩrãgã masã pẽmasĩrõsũta marĩde marĩ Opũ Cristo marĩ dipuru ããrĩgũ merã Marĩpũyare õãrõ pẽmasĩrãkoa.

16 Marĩ Igũyarã su bumarã ããrĩsĩã, Igũya dupũ irirosũ ããrã. Sugũ masakũ turagu masã, ããrĩpereri Igũya dupũma merã õãrõ irimasĩmi. I irirosũ, Cristo marĩ masakakure: “Ãsũ iriburo”, ãrĩ dukawa pídeare irirã, marĩ ããrĩpererã õãrõ gãme iritamumasĩa. Irasirirã gãme maĩrã, gãme iritamurã, nemorõ turaro merã Cristoyare õãrõ iriwãgãnemorãkoa.

Marĩpũ Cristoyarãrẽ maama ããrĩrikurire opamakũ iridi ããrĩmĩ, ãrĩ gojadea

17 Irasirigu yũ marĩ Opũ Cristo dorero merã masãrẽ ãsũ ãrĩ werea. Marĩpũre masĩmerã gapũ noõ gããmerõ gũñamoãmakõãma. Ígũsã irirosũ neõ irinemo-birikõãka!

18 Ígũsã Marĩpũyare pẽduabema. Irasirirã irire neõ pẽmasĩbirigorakõãma. Ígũsãya gũñarĩguere bure naĩtĩãrĩ oparã irirosũ ããrĩma. Irasirirã Marĩpũ merã õãrõ ããrĩburire Igũ sĩrĩrẽ neõ opabema.

19 Ñerĩrẽ irirã, neõ gũyasĩrĩbirigorakõãma. ããrĩpereri ñerĩ haribejarire neõ piridũaro marĩrõ ñerĩ direta iririkurã yáma.

20 Cristoya bueri gapũ, masãrẽ Ígũsã irirosũ ñerõ iririre iridoreri máa.

21 Mũsã Igũya diayema buerire pãrã: “Jesús diayeta ãsũ ããrĩmĩ, diayema ããrĩrĩrẽ buemi”, ãrĩ masĩkuyo.

22 Iripoeguere musā ñerĩ ɯaribejari iririre: “Ōāgoráa”, ãrĩ gũñarā, musā basita ārĩgatonerā āārĩbú. Iri ñerĩrē irirā, musā basita poyanorēnerā āārĩbú. Irasirirā musā iripoegue āārĩunaderosũta āārĩnemobirikōāka!

23 Musā ñerĩ direta gũñaunadeare pirikōāka! Ōārĩ gũñarĩ gapure gorawayuro gāāmea musārē.

24 Marĩpu Īgũ gāāmederōsũta marĩrē maama āārĩrikurire opamakũ iridi āārĩmĩ Īgũ irirosũ diayema irirā, Īgũ ĩũrō ōārā āārĩburo, ārĩgũ. Irasirirā, surĩro boari dariñe bėo, maama surĩro ōārĩñe gorawayu sãñarā irirosũ, iripoegue ñerĩ iriunadeare piri, maama iririkurire gorawayu irika!

25 Marĩ Cristoyarā Īgũ dupũ irirosũ āārĩrā, su bumarā āārā. Irasirirā marĩ basi neō gāme ārĩgatonemobirikōārā! Marĩ merāmarārē ārĩgatoro marĩrō diaye wererā!

26 Gajerā merā guarā, Īgūsārē ñerō iribirikōāka! Irinu merāta Īgūsā merā guarire pirikōāka!

27 Wātĩ musārē gajerā merā guamakũ iririre kãmutaka!

28 Yajarikũgu āārĩdi neō dupaturi yajabirikōāburo. Ōārĩ moārĩ gapure moāburo, Īgũ moā wajatari merā gajerā boporārē iritamubu.

29 Neō ñerō werenĩrē werenĩbirikōāka! Ōārĩ gapũ direta werenĩka! Musā werenĩrĩ merā gajerārē iritamuka! Irasirirā musā ōārĩ werenĩrĩrē pérā, Īgūsāde ōārō āārĩrikurākuma.

30 Marĩ ñerĩrē irirā, ñerō werenĩrā, Ōāgũ deyomarĩgũrē bũjoweremakũ irirākoa. Irire iribirikōāka! Ōāgũ deyomarĩgũ marĩrē: “Marĩpũyarā āārā”, ãrĩ masĩmakũ yāmi. Irasirirā marĩ masĩa. Marĩpu, Jesucristo merā marĩrē taurinu ejamakũgue ōārō taugorakōāgũkumi.

31 Irasirirā musā gajerā merā suyubirire, Īgūsā merā guataririre, ñerō gainĩrĩ merā gāme turirire, ñerō ãrĩ buridarire pirikōāka! Irasirirā āārĩpereri ñerō iririre pirika!

32 Āsũ gapũ irika! Bopoñarĩ merā gāme ōārō iritamuka! Marĩpu marĩrē Cristo merā marĩ ñerĩ irideare kãtiderosũta musāde gajerā musārē ñerō irideare kãtika!

5

Marĩpu pũrā āārĩrā āsũ āārĩrikuro gāāmea, ārĩ gojadea

1 Musā Marĩpu pũrā, Īgũ maĩrā āārā. Irasirirā Īgũ irirosũ āārĩrikuro gāāmea.

2 Cristo marĩrē maĩrōsũta musāde gajerārē maĩka! Īgũ marĩrē maĩgũ Īgũ basita Īgũrē wējēduarāguere wiadi āārĩmĩ marĩrē boabosabu. Īgũ boabosagu, judío masaka oveja majĩgũrē wējē, Marĩpu ĩũrōrē soepeosũdi irirosũ āārĩdi āārĩmĩ. Irasirigũ Īgũ irasiriri merā Marĩpũre ɯsũyamakũ iridi āārĩmĩ.

3 Irasirirā Marĩpũyarā āārĩrā, musā marāposā nome āārĩmerārē, marāpũsamarā āārĩmerārē neō ñerō gāmebiragorenabirikōāka! Āārĩpereri gũyasiũrĩ ñerō iririre neō iribirikōāka! Gajerāyare ɯaribejabirikōāka! Neō mērōgā ñerō iririre iribirikōāka!

4 Gũyasiũrō werenĩrĩrē werenĩbirikōāka! Pémasĩmerā irirosũ werenĩmoāmabirikōāka! Ñerĩrē ãrĩ buridabirikōāka! Āsũpero gapũ werenĩka! Marĩpũre: “Ōārō yāa mu guare”, ãrĩ, ɯsũyari sika!

5 Ire ōārō masĩka musā! Gajigũ marāpo merā ñerō iririkurā, gajego marāpu merā ñerō iririkurā, gũyasiũrō ñerĩrē iririkurā, Marĩpũyarā āārĩbema. Gajerāyare ɯaribejarikurāde Marĩpũyarā āārĩbema. Īgūsā gajino gapure Marĩpũre gāāmerō nemorō gāāmerā, keori weadeare bũremurā irirosũ yāma.

Marĩpu gapure b̄remubema. Irasirirā Marĩpu Īgūyarārē dorerogue neō waabirikuma. Iroge Cristo merā neō āārĩbirikuma.

6 Gajerā musārē Īgūsā ñerō irideare: “Āsū irimakū oāgorāa”, ārĩgatorire p̄birikōāka! Marĩpu, Īgūsā irasū ñerō iri, Īgū dorere tarinugārĩ waja Īgūsārē perebiri peamegue wajamoāgukumi.

7 Īgūsā ñerĩ irirā merā neō ñerĩrē iriwekabebirikōāka!

8 Marĩ Op̄yarā musā āārĩburo dupuyuro ñerĩrē irirā, Īgūrē masĩmerā naĩtĩārōgue āārĩrā irirosū āārĩnerā āārĩbū. Dapora gapure Īgūrē masĩrā Īgūyarā āārĩsā, boyorogue āārĩrā irirosū āārā. Irasirirā Īgū ĩūrō oārĩrē iririkuka!

9 Boyorogue āārĩrāno, oārĩrē, Marĩpu dorere, diayemarē irirākuma.

10 Irasirirā marĩ Op̄yare oārō bueka, Īgūrē usuyamakū iririre irimurā!

11 Ñerĩ iririkurā, naĩtĩārōgue āārĩrā irirosū āārĩma. Īgūsā irirosū neō iribirikōāka! Āsū gapu irika! Īgūsā ñerō iririre: “Ñegorāa”, ārĩ wereka, Īgūsārē irire masĩdorerā! Musā wererire p̄rā, boyorogue āārĩrā irirosū ñerō irideare p̄rĩ, oārĩ gapure irirā dujarākuma.

12 Masaka ĩāberogue Īgūsā ñerō iriboedeare marĩ werenĩmakū ḡyaysũgorāa.

13 Boyorore āārĩpereri ĩāmasĩsua. Marĩ Īgūsā ñerō iririre: “Ñegorāa”, ārĩmakū, Īgūsā ñerō iririkurire masĩrākuma.

14 Irasirirā gajerā sugu ñerō iririkugunorē āsū ārĩ werema:

Mu p̄masĩbi, kārĩgū irirosū āārā. Yobe, p̄masĩka! Cristo merā oārō āārĩbi, boanerā merā āārĩgū irirosū āārā.

Irasirigu wāgānugā, Īgū merā oārō āārĩka! Mu irasirimakū, Cristo m̄rē boyorogue āārĩmakū irirosū Īgūyare masĩmakū irigukumi.

15 Irasirirā oārō p̄masĩka, oārĩrē irimurā! Marĩp̄yare masĩmerā irirosū iribirikōāka! Īgūya gapure oārō masĩka!

16 Dapora marā masaka ñerĩ iririkuma. Irasirirā musā okarinurĩrē Marĩpu gāāmerĩ direta irika, gajerāde Īgūyare masĩburo, ārĩrā!

17 P̄masĩmerā irirosū iririkubirikōāka! Marĩpu gāāmerĩrē oārō p̄masĩduaka, irire irimurā!

18 Irasirirā mejābirikōāka! Mejārā Īgūsā basita poyanorēma. Mejārōnorē irirā, Ōāgū deyomarĩgūrē opatarirā āārĩka!

19 Musā Īgūrē opatarirā, Marĩp̄ya bayari merā musā basi gāme werenĩrākoa. Salmos gojadesa p̄gue bayarire, gaji marĩ Op̄re b̄remu bayaridere Īgūrē bayapeorākoa. Musāya yujupūrārĩgue oārō usuyari merā bayapeorākoa Īgūrē: “Ōātaria mu”, ārĩ b̄remurā.

20 Marĩpu āārĩpererire marĩrē oārō yāmi. Irasirirā marĩ Op̄ Jesucristoyarā āārĩsā, Īgū wāi merā Marĩp̄re: “Mu iridea oātaria”, ārĩnikōāka!

Su wii marā Cristoyarā āsū āārĩrō gāāmea, ārĩ gojadesa

21 Musā āārĩpererā Cristore gopeyari merā b̄remurā āārĩsā, oārō gāme p̄ b̄remuka!

22 Musā marāposā nomerē āsū ārĩ weregura. Cristo marĩ Op̄re marĩ p̄ b̄remurōsūta musā marāpusāmarārē oārō p̄ b̄remuka!

23 Cristo marĩrē Īgūyarārē oparosūta, marāpusāmarā musārē Īgūsā marāposā nomerē opama. Cristo marĩrē Īgūrē b̄remurĩ bumarārē taudi āārĩmi. Irasirigu Īgū marĩ Op̄ āārĩmi. Marĩrē doregu, marĩ dipuru āārĩmi. Marĩ, Īgūya dupu irirosū āārā.

24 Irasirirā marī Cristore b̄uremurī bumarā ĩgūrē pé b̄uremurōsūta musā marāpukurā nome musā marāpusāmarārē oārō pé b̄uremuka!

25 Musā marāpusāmarādere weregura. Cristo marīrē ĩgūyarārē maĩgū, marīya āārīburire boabosadi āārīmī. Irasirirā marīrē ĩgū maĩrōsūta musāde musā marāposā nomerē maĩka!

26 Cristo marīrē boabosadi āārīmī ĩgūyarā āārīmakū irigū. Irasirigū, marī ĩgū werenirīrē b̄uremumakū, deko merā gurarire koebéoro irirosū marīrē ñerī opamerā āārīmakū iridi āārīmī.

27 ĩgū irire irasirimakū, marī ĩgū ĩūrōrē neō mérōgā ñerī opamerā, gurari marīrā oārō deyorā irirosū āārīrākoa. ĩgūyarā oārā dita āārīrākoa. Irasirigū: “Yaarā āārīma”, ārī, usuyari merā marīrē opagukumi.

28 Musā marāpokurā musā marāposā nomerē maĩrō gāāmea. Sugū ĩgū marāpore maĩgū, ĩgū baside maĩmi. Irasirigū Cristo marīrē ĩgūya dupū irirosū āārīrārē maĩrī merā korerosūta musā marāposā nomerē maĩrī merā oārō koreka!

29-30 Neō marīya dupure ñerō waamakū gāāmebea. Marī basi marīya dupure korea. Marī Cristoyarā āārīrā ĩgūya dupū irirosū āārā. Irasirigū Cristo marīrē oārō koremi.

31 Marīp̄ya werenirī gojadea p̄gue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Sugū ūmūn nomeōrē marāpokugū, ĩgū pagusāmarārē wirigukumi ĩgū marāpo merā āārībū. ĩgūsā pērā āārīkererā, Marīp̄ ĩūrōrē su duputa āārīrākuma”, ārī gojasūdero āārībū.

32 Iri gojadeare oārō pémasīduamakū, diasagorāa marīrē. Irasū āārīkererū, yū irire: “Āsū ārīduaro yāa”, ārī werea. Cristoyarā Marīp̄ ĩūrōrē su duputa āārīma.

33 Gaji i marē musārē ārī werenemogura doja. Musā basi korerosūta musā marāposā nomedere maĩrī merā koreka! Musā nomede musā marāpusāmarārē oārō gopeyaro merā pé b̄uremuka!

6

1 Musā majīrārē āsū weregura. Musā marī Op̄re b̄uremurā musā pagusāmarārē oārō yujuka! Irasiriri, oārī āārā.

2-3 Iripoeque Marīp̄ ĩgū pe mojōma dorerire p̄gū, su dorerire āsū ārī p̄di āārīmī: “Musā pagusāmarārē oārō b̄uremuka!” ārī p̄di āārīmī. I dorerireta p̄gū, gajidere p̄di āārīmī. “ĩgūsārē irasū b̄uremurā, i nikūguere yoaripoe usuyari merā āārīrākoa”, ārīdi āārīmī.

4 Musā pagusāmarādere āsū ārī weregura. Musā pūrārē b̄uro turiri merā ĩgūsārē guamakū iribirikōāka! Āsū gapū irika! ĩgūsārē marī Op̄yare bueka, ĩgūrē b̄uremuburo, ārīrā! ĩgūsā, ĩgū dorerire iribirimakū ĩārā, ĩgūsārē: “Āsū gapū irika!” ārī bueka! Irasirirā ĩgūsārē oārā masāmakū irirākoa.

5 Moāboerimasādere āsū ārī weregura. Musā i nikūgue āārīrārē musā oparārē oārō yujuka! Oārō b̄uremurī, gopeyari merā moāboeka! Irasū moāboerā, Cristore moāboerā irirosū yāa.

6 Musā oparā ĩūrō moārōsūta, ĩgūsā ĩāberoguedere moāka! ĩgūsā ĩūrō di-reta oārō moārā, ĩgūsā musārē: “Oārō moāma”, ārī gūñamakū iriduarā dita āārībokoa. Irasirirā ĩgūsā ĩāberoguedere oārō moāka! Cristore moāboerā irirosūta Marīp̄ gāāmerōsū oārō merā moāka!

7 Musā masakare moāboerā āārīkererā: “Cristore moāboerā irirosū āārā”, ārī gūñaka! Irasirirā usuyari merā moāboeka musā oparārē!

⁸ Irire masĩsĩaa musā. Marĩ Opũ Cristo marĩrē òārō moārākure òārĩ wajatamakũ irigakumi. Irasirigu moāboerimasā āārĩrārē, āārĩmerādere marĩ òārō moāderopāta marĩrē òārĩ wajatamakũ irigakumi.

⁹ Oparādere āsũ ārĩ weregura. Musārē moāboerārē òārō irika! Īgūsārē wajamoādũari merā dorebirikōāka! Ire òārō pémasika! Marĩ Opũ Cristo ūmugasigue āārĩgũ, musā Opũ āārĩmi. Īgũta musārē moāboerā Opũ āārĩmi. Marĩ āārĩpererā Īgūrē moāboerā āārā. Irasirigu oparā āārĩrārē, āārĩmerādere sũrosũta ĩami marĩ āārĩpererārē.

Cristoyarā wātĩrē tarinũgārĩmarē gojadea

¹⁰ Musārē āsũ ārĩ weretũnugura. Musā, marĩ Opũyarā āārĩsĩā, Īgũ merā òārō āārā. Irasirirā Īgũya turari merā Īgūrē gũñaturaka!

¹¹ Wātĩ ārĩgatori merā musārē ñerō iridoremakũ, Marĩpũ iritamurĩ merā Īgũ ñerĩ ārĩmesārĩrē kāmataka! Sugũ surara kāmutari kōme surĩro sãñadi irirosũ āārĩka!

¹² Marĩrē Marĩpũ dorerire tarinũgāmakũ iridũarā, masakagora meta āārĩma. Wārā ñerā: ūmarō marā, oparā, turarā, i ūmama ñerĩrē iridorerā āārĩma. Deyomarĩrā, masakare gũñarĩgue ñerō iridorerā āārĩma.

¹³ Irasirirā musā, surara Īgũya kōme surĩro sãñadero pũrũ, Īgũ merā gāmekēadũarārē kāmuta tarinũgāmasĩgũ irirosũ āārĩka! Irasirirā, Marĩpũ iritamurĩ merā wātĩrē kāmuta tarinũgārākoa. Īgūrē tarinũgārā, gũñaturarā dujarākoa.

¹⁴ Āsũ irika, wātĩrē tarinũgāmurā! Marĩpũya werenĩrĩ diayema āārĩrĩrē òārō pēduripika! Irasirirā musā surara Īgũya surĩrore yũjwēñarĩda merā òārō yũjwēñadi irirosũ āārĩrākoa. Marĩpũ iritamurĩ merā diayema irika! Irasirirā musā surara Īgũya koretĩbi kāmutari kōme surĩro sãñadi irirosũ āārĩrākoa.

¹⁵ Marĩpũ masakare siuñajārĩ sĩburi kerere weregorenarā waamurā òārō āmuyuka! Irasirirā musā surara sapatu sãñadero pũrũ, Īgũ waaburire òārō āmu ododi irirosũ āārĩrākoa.

¹⁶ Ī āārĩpererire iri odo, gajidere irika, wātĩrē tarinũgāmurā! Musā Cristore bũremurĩrē neō piribirikōāka! Irasirirā musā surara Īgũ kāmutari kōmeti opagu, iriti merā gārũyuku peame opari yukure kāmutagu irirosũ āārĩrākoa. Irasirigu wātĩ musārē bokatũbirikumi musā Cristore bũremumakũ ĩgũ.

¹⁷ “Cristo marĩrē taugakumi”, ārĩ gũñanikōāka! Irasirirā musā surara Īgũya dipurugue kōme pero peyarusũ āārĩrākoa. Gajidere irika! Marĩpũ werenĩrĩrē Ōgũ deyomarĩgũ musārē masĩrĩ sĩrĩ merā wereka! Irasirirā musā surara Īgũya sareri majĩ opagu irirosũ āārĩrākoa. Iri merā wātĩrē tarinũgārākoa.

¹⁸ Irasirirā ūmũrikũ Ōgũ deyomarĩgũ gāāmerōsũta Marĩpũre sērēnikōāka! Ōārō gũñaka! Īgūrē sērērĩrē neō piribirikōāka! Āārĩpererā Īgũyarāya āārĩburidere sērēbosanikōāka!

¹⁹ Yũdere Marĩpũre āsũ ārĩ sērēbosaka! “Īgũ weremakũ iritamuka, Īgũ mũyare gũiro marĩrō òārō wereburo, ārĩgũ”, ārĩ sērēka! Irasirigu Marĩpũ masakare Cristo merā taaburire yũ òārō weregũkoa Īgũsā iripoegue masĩbirideare masĩburo, ārĩgũ.

²⁰ Marĩpũ yũre iriumi Cristoya kerere weredoregu. Yũ irire weredea waja peresugue āārā. Irasirirā Marĩpũre: “Irogue āārĩgũ, gũiro marĩrō mũyare wereburo”, ārĩ sērēka!

²¹ Tíquico, marĩyagu marĩ maĩgũ, yu merã ããřĩmi. Ĩgũ marĩ Opũyare ðãrõ iritamunikõãmi. Mũsã pũroque ejagu, yu iririre mũsãrẽ weregũkumi. Irasirirã mũsã yare: “Irasũta iriĩũmi”, ãřĩrãkoa.

²² Irasirirã guã ããřĩrikũrere mũsãrẽ weredorerã ĩgũrẽ iriua. Ĩgũ irire weregu, mũsãrẽ usũyari merã ããřĩmakũ irigũkumi.

²³ Marĩpu ããřĩnĩgũ, marĩ Opũ Jesucristo ããřĩpererãrẽ mũsãrẽ siuñajãmakũ iriburo. Mũsãrẽ Cristore bũremurĩ merã ðãrõ gãme maĩmakũ iriburo.

²⁴ Marĩpu ããřĩpererã marĩ Opũ Jesucristore maĩnĩrãrẽ ðãrõ iriburo. Irasũta iriburo.

Iropãta ããřã.

Pablo

FILIPENSES

Pablo peresugue āārīgū Filipos marārē ōādoredea

¹ Yū Pablo, Timoteo merā Jesucristore moāboerā āārā. Irasirirā āārīpererārē mūsārē Filipos marārē Jesucristore b̄remurārē ōādoredea. Mūsā oparādere, Īgūsārē iritamurādere ōādoredea.

² Marīpu āārīnīgū, marī Opū Jesucristo mūsārē ōārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo Marīpure Jesúre b̄remurāya āārīburire s̄rēb̄bosadea

³ Yū mūsārē gūñariku, Marīpure yū Opure usuyari s̄ia.

⁴ Irasū āārīmakū, yū mūsāya āārīburire s̄rēb̄bosariku, Marīpure usuyari merā s̄rēa.

⁵ Mūsā neōgoragueta yū Jesúya kerere weremakū pé b̄remunugādero puru, yūre iritamunugāb̄u. Dapaguedere irasūta ōārō iritamunikōāa.

⁶ Irasirigū ire ōārō mas̄ia. Marīpu mūsārē ōārīrē iridumakū irinugādi irasirigū yāmi. Mūsārē Īgū irinugāderosūta Jesucristo i ūmugue dupaturi aarimakūgue iriyuwarikugukumi.

⁷ Yū mūsārē āārīpererārē ōārō gūñarī merā gūñamakū ōāgorāa. Mūsārē b̄uro maīa. Marīpu yure iritamurōsū mūsādere iritamumi. Irasirirā, yū oparārē Jesús masakare tauri kerere: “Diayeta āārā”, ārī weremakū, mūsā yure iritamub̄u. Peresu yū āārīmakūdere iritamub̄u. Irasirirā marī suro merā Marīpu iritamurīrē opāa.

⁸ Marīpu ire mas̄imi. Jesucristo mūsārē gūña maīrōsū yude mūsārē gūña maīa.

⁹ Marīpure mūsāya āārīburire āsū ārī s̄rēbosāa. “Ḡap̄u, Īgūsā m̄yare ōārō mas̄irī merā ōārō pékūnūpeoburo, gajerārē maīdero nemorō maīnemoburo”, ārī s̄rēbosāa.

¹⁰ Irire irasirirā: “Marīpu gāāmerīrē irirā, gajino nemorō iririre irirā yāa”, ārī, ōārīrē beyemasīrākoa. Mūsā irire beyemasīrā, Cristo i ūmugue dupaturi aarimakū, ōārīrē irinīnerā, waja opamerā āārīrākoa.

¹¹ Jesucristo mūsārē Marīpu gāāmerī directa irimakū irigukumi. Irasirirā ōārīrē irinīnerā āārīrākoa. Gajerā Īgūrē: “Marīpu ōatarigu, turatarigu āārīmi”, ārī, b̄remumakū irirākoa.

Pablo Īgū Cristoyagu āārīrīrē gojadea

¹² Yaarā, ire mūsā mas̄imakū gāāmea. Daporare yū peresugue āārīkerepurū, Jesucristo masakare tauri kere gap̄u p̄nemosūa.

¹³ Irasirirā āārīpererā surara romano marā op̄uya wii korerā yū Cristoyagu āārīrī waja peresugue dobobiarire mas̄iperekōāma. Āārīpererā gajerāde irire mas̄ima.

¹⁴ Yū peresugue āārīkeregu marī Opū Jesúre gūñaturari merā b̄remumakū iārā, wārā marīyarāde gūñaturari merā Īgūrē b̄remunemoma. Irasū b̄remurā, gūiro marīrō Marīpuya kerere gajerārē werema.

¹⁵ Surāyeri Cristoyare buerā āārīkererā, yure iaturima. Masakare yū buerire t̄yabirimakū iriduma. Gajerā gap̄u ōārō gūñarī merā Cristoyare buema.

¹⁶⁻¹⁷ Jesucristo masakare tauri kerere: “Diaye āārā”, ārī wereburire Marīpu yure pideare ōārō mas̄ima. Irasirirā yure maīrā Cristoyare buema. Gajerā

gapu yure iaturirā, masakare igūsā gapure tuyamakū gāāmerā igūsāde Cristoyare buema. Yu peresugue āārīmakū, igūsā yure bujaweremakū iriduarā, irasū yāma.

¹⁸ Igūsā yure maibirikerepuru ōārokoa. Ōārō gūñarī marirō Cristoyare buekerepuru ōāgorāa. Gajerā ōārō gūñarī merā igūyare buemakūdere ōāgorāa. Āārīpererā igūsā Cristoyareta buerā yāma. Irasirigu usuyāa. Irasū usyanīkōāgukoa.

¹⁹ Ire masīa. Marīpue yaa āārīburire musā sērēbosadea merā, Jesucristo yure Ōāgū deyomarīgū sidi iritamurī merā Marīpu yure ōārō tarimakū irigukumi.

²⁰ Marīpu iritamurī merā āsūta irinīkōāduāa dapa. Yu irideare guyasīrīrō marirō gūñaduāa. Irasirigu doyarō marirō yu iriderosūta dapaguedere masaka Cristore: “Ōātarigu, turatarigu āārīmi”, ārī buremumakū irinīkōāduāa. Boagu, o okagugora yu boarī merā, o yu okari merā irasūta iridukoa.

²¹ Yu okaro bokatīūrō Cristoyare irinīkōāgukoa dapa. Boagu, Cristo puro igū merā āārīmakū ōātarirokoa. Yu okagu āārīdero nemorō āārīgukoa.

²² Okagu, marī Opu Cristoyamarē irinemomasīa. Irasirigu: “Boamakū, o okamakū ōāgorarokoa”, ārīmasībirikoa.

²³ “Yu boadukoa, o okadukoa”, ārī beyemakū diasagorāa yure. Irasū āārīkerepuru, boadukoa Cristo puro igū merā āārību. Irasirigu: “Yu boamakū ōātarirokoa”, ārī gūñāa.

²⁴ Irasū āārīkerepuru: “Okagu gapu musārē nemorō iritamugukoa, irasiriro gāāmea”, ārī gūñāa.

²⁵ Irire masīgū, musā merā yu āārīburidere masīa. Musā merā āārīgū, musārē iritamugukoa Cristoyare buremunemoburo, ārīgū. Irasirirā buremurī merā nemorō usuyarākoa.

²⁶ Yu, musā purogue musā merā dupaturi āārīmakū, usuyarākoa. Irasirirā, Jesucristo yure iritamurīrē masīrā, igūrē: “Turataria mu”, ārī, usuyari sīrākoa.

²⁷ I direta irika! Cristoya bueri āārīrōsūta āārīrikaka! Gūñaturarā āārīka! Irasirirā gāme dukawarirō marirō igū masakare tauri kerere suro gūñarī merā bueka, gajerā igūrē buremuburo, ārīrā! Yu musā puro iāgū waabirimakū, o yu iāgū waamakūdere musā irasirimakū gāāmea. Musā suro gūñarī merā ōārō āārīrikumakū pēduāa.

²⁸ Musārē iaturirārē neō gūibirikōāka! Musā gūibirimakū iārā, musā Marīpuyarā āārīrīrē masīrākuma. Irasirirā, Marīpu igūsārē peamegue beoburire, igū musārē tauburidere masīrākuma. Marīpu masakare āsūta irire masīmakū yāmi.

²⁹ Marīputa musārē Cristore buremudoregu pīdi āārīmī. Irasū āārīmakū: “Cristoyare musā wereri waja ñerō tarirākoa”, ārī pīdi āārīmī.

³⁰ Irasirirā marī Cristoyarā āārīrī waja gajerā marirē ñerō yāma. Musā merā yu āārīmakū, yure igūsā ñerō irasirimakū iābu. Daporadere igūsā yure irasiririre pékoa musā.

2

Cristo i amugue marī irirosū dupukugu āārīpererā Opu āārīrīmarē gojadea

¹ Cristo musārē igūyarārē gūñaturamakū yāmi. Igū musārē maīgū ōārō yujupūrākuri merā usuyamakū yāmi. Ōāgū deyomarīgū musā merā āārīmī. Marīpu igū musārē maīrīrē, igū musārē bopoñarī merā iārīrē masīmakū yāmi.

² Irasirirā yure usuyari opatarimakū irika! Surosū gūñarī merā ōārō āārīrikuka! Surosū gāme maika! Surosū ōārō yujupūrākuri merā ōārō āārīka!

³ Musāyama direta gūñarikuri marīrō: “Gajerā nemorō āārā”, āri gūñarī marīrō masakare ōārō irika! Gajerā gapure: “Īgūsā nemorō āārībea”, āri gūñaka! Buremurī merā Īgūsārē: “Gua nemorō ōārā āārīma”, āri gūñaka!

⁴ Musāya āārīburi direta gūñabirikōāka! Gajerāya āārīburidere gūñaka! Gāme iritamuka!

⁵ Jesucristo Īgūyamarē gūñaderosūta musāde musāyamarē gūñaka!

⁶ Īgū Marīpu āārīrikurire opakeregu, i umugue aarigú, Marīpūre: “Yu umugasigū āārīrikurire piribirikoa”, āribiridi āārīmi.

⁷ Irasirigu Īgū Opū āārīrīrē piri, i umugue aarigú marī irirosū dupukugu deyoa, moārīmasū irirosū āārīdi āārīmi.

⁸ Irasirigu marī irirosū dupukugu ubu āārīgú irirosū waadi āārīmi. Īgū Pagu Īgūrē masakare boabosabu iriudeare masīgú, Īgū Pagure yujugu tarinugābiridi āārīmi. Curusague guyasūrō boakeregu, Īgū Pagure tarinugābiridi āārīmi.

⁹ Īgū irasirimakū, Marīpu Īgūrē: “Āārīpererā Opū āārībure sóobu, Īgū wāi yu Īgūrē sídea wāi, āārīpererā gajerā wāi nemorō āārā”, āri pídi āārīmi.

¹⁰ Irasirirā āārīpererā umugasi marā, i nikū marā, boanerā āārīrōgue āārīrāde Jesús wāirē pérā, ñadukupuri merā ejamejā, Īgūrē buremurākuma.

¹¹ Īgūsā āārīpererā: “Jesucristo marī Opū āārīmi”, ārīrākuma. Irasirirā Marīpūre buremurākuma.

Jesucristore buremurā Īgūyare iro gāamea, āri gojadea

¹² Irasirirā yu maīrā, musā merā yu āārīmakū, musā Marīpu dorerire iriderosūta daporadere yu yoarogue āārīmakūdere irire ōārō irika! Marīpu musārē peamegue waabonerārē taudi āārīmi. Irasirirā, Īgū tausūnerā āārīsīā: “Gajerā nemorō āārā”, āri gūñarō marīrō gopeyari merā Īgūyare irinikōāka!

¹³ Āsū āārā. Marīpu musārē Īgū gāāmerīrē iridumakū yāmi. Irasū āārīmakū, musārē iritamunikōāmi, Īgū gāāmerōsūta iriburo, ārīgū. Irasirirā, Īgū: “Āsū irika!” ārīderosūta irimasīa.

¹⁴ Āārīpererire gajerārē guaseoro marīrō usuyari merā irika!

¹⁵ Musā Marīpu pūrā irasirirā, waja opamerā, ñerīrē irimerā āārīrākoa. I umu marā ñerā, Marīpūya diayemarē irimerā watopegue musā āārā. Īgūsā ñerā i umu marā naītīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Īgūsā watopegue musā Marīpūyare irirā, neñukā naītīārōgue boyorosū irirā yāa. Īgūsārē musā Marīpūyarā āārīrīrē masīmakū yāa.

¹⁶ Irasirirā Cristore buremurā Marīpu merā perebiri okari opaburire Īgūsārē wererā yāa. Yu, musā irire weremakū Īgū: “Musārē buegu, ubugorata buebirikuyo”, āri masīgukoa. Cristo i umugue dupaturī aarimakū, musā merā usuyagukoa.

¹⁷ Yu musārē Cristoyare bueri waja yure Īgūsā wējēduakererū, usuyāa. Cristore musā buremuturamakū, Īgūyare irimakū Īgū, Marīpu, musā Īgūrē gajinorē sīrī merā usuyarosū musā merā usuyami. Irasirigu yude musā merā usuyāa.

¹⁸ Musāde yure usuyatamuka!

Pablo Timoteoyamarē, Epafroditoyamarē weredeā

¹⁹ Marī Opū Jesús gāāmemakū, mata Timoteore musā pūrogue iriugura musā āārīrikurire masību. Musā ōārō āārīrī kerere pégugeta usuyagukoa.

²⁰ Timoteo yu irirosūta musā òārō āārīburire buro gūñami. Gajigu ĩgū irirosū musā òārō āārīburire gūñagū mámi.

²¹ Gajerā gapu ĩgūsā āārīburi direta gūñarikuma. Jesucristo gāāmerī gapure gūñabema.

²² Musā, Timoteo òārō irinírīrē masīa. Sugu, pagu merā moāgū irirosū ĩgū yu merā Jesucristoya kerere weretamumi.

²³ Irasirigu: “Yure waaburire òārō masīadero paru, ĩgūrē musā parogue iriugura”, ārī gūñāa.

²⁴ ĩgūrē iriudakeregu: “Marī Opu Jesús yudere iriugakumi, irasirigu mata musā parogue waagukoa”, ārī gūñāa.

²⁵ Idere ārī gūñāa: “Epafroditodere musā parogue iriugura”, ārī gūñāa. Musā ĩgūrē yure iritamudorerā, yu parogue iriunerā āārībú. ĩgū, yaagu yu merā moāgū, Marīpyare yure weretamugū āārīmi.

²⁶ ĩgū musārē āārīpererārē buro ĩaduami. ĩgū pūrīkadeare musā masīmakū pégu: “ĩgūsā yure gūñā, bujawerekuma”, ārī gūñarikumi.

²⁷ Diayeta āārā. ĩgū buro pūrīkumi. Mérōgā boaboyatarimi. ĩgū irasū pūrīkakererū, Marīpu ĩgūrē bopoña, tarimakū irimi. Yudere: “ĩgū boamakū buro bujawerebokumi”, ārīgū, Marīpu bopoñarī merā ĩāmi. Irasirigu ĩgūrē tarimakū irimi.

²⁸ Irasirigu, ĩgūrē ĩā, usuya, gūñaturaburo, ārīgū, musā parogue dupaturi buro iriduari merā iriua. Musā usuyari kerere pégu, yude usuyagukoa.

²⁹ ĩgū musā puro ejamakū, ĩgūrē marī Opu Jesúyagure òārō usuyari merā bokatīrīñēaka! Gajerārē ĩgū irirosū āārīrārē buremurī merā ĩāka!

³⁰ ĩgū Cristoyare iriduagu boakōādīmi. Musā yure iritamumasībirire iriduagu, irasū waami. Irasirirā ĩgūrē òārō bokatīrīñēaka!

3

Pablo: “Āsū āārīrikaka!” ārī gojadea

¹ Yaarā, daporare musā marī Opuyarā āārīsīā, usuyaka! Yu iro dupuyurogue musārē gojadeare dupaturi musārē gojamakū òāgorāa, ārī gūñāa. Ire dupaturi gojanemogū, musārē iritamugū yāa.

² Nērō irirārē pémasīka! ĩgūsā ñerā keoro buemerā āārīma. Āārīpererārē ĩgūsāya dupuma gasirogārē wiiridorema.

³ Irasū wiiridorerā: “Iri merā Marīpūre buremusīā, peamegue waabirikoā”, ārī gūñadima. Marī gapu Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā diayeta Marīpūre buremua. “Marī Jesucristoyarā āārīsīā, peamegue waabirikoā”, ārī usuyāa.

⁴ Irasū āārīkereparu, yaamarē ĩgūsā irirosū ārīduagu, ĩgūsārē tarinugākōābokuyo. Gajerā āsūta ārī tarinugākōādūama. Yu gapu ĩgūsā nemorō ārīmasīa.

⁵ Āsū ārā yure. Su mojōma pere gajī mojō ureru pērēbejanurī waaró merā yu deyoadero paru, yaa dupuma gasirogārē wiirinerā āārīmā. Yu Israemu, Benjamīya bumū āārā. Yu pagusāmarāde hebreo masaka āārīnerā āārīmā. Irasirigu hebreo masakuta āārā. Moisés dorerire iripeodūagu fariseo bumū āārībú.

⁶ Iri dorerire tarinugārō marīrō iriunabu. Neō sugu yure: “Iri dorerire keoro iribemi”, ārīmasībirimi. Irasirigu Jesúre buremurā gapure: “Moisés dorerire buremubema”, ārī gūñā, ĩgūsārē ñerō iriunabu.

⁷ Iripoeguere: “Y_u āārīrikurire ōāgorāa”, āri gūñanadibu. Daporare: “Jesucristore b_uremusiā, āārīpereri y_u iripoegue iriunadeama w_ajamāa”, āri gūñāa.

⁸ Jesucristore y_u Op_ure y_u masīmakū ōātaria. “Gajino āārīpereri gap_u w_ajamāa”, āri gūñāa. Irasirigu, masaka gajino gāāmebirire béorosū iri āārīpereri y_u iriunadeare béoba. Cristore ōārō masību, Īgūyagu āārību irasiribu.

⁹ Jesucristo y_u merā āārīnimakū gāāmea. Marīpu Īgū Moisére doreri pídeare y_u iridea merā y_ure: “Waja opabi, ōāgū āārīmi”, āri ĩābemi. Jesucristo gap_ure y_u b_uremumakū: “Waja opabi, ōāgū āārīmi”, āri ĩāmi. Marī Īgūrē b_uremumakū, Marīpu marīre waja opamerā ōārā āārīmakū yāmi.

¹⁰ Irasirigu Cristore ōārō masīduakoa. Cristo ñerō tarikeregu, Marīpu gāāmerīre iridi āārīmi. Irasirigu curusague boadi āārīmi. Īgū iriderosūta yude ñerō tarikeregu, Marīpu gāāmerīre iriduakoa. Boagugue irire iriduakoa. Marīpu Īgū turari merā Cristo boadiguere masūdi āārīmi. Irasirigu iri turari merā Marīpu gāāmerīre iriduakoa.

¹¹ “Marīpu Īgū boanerāre masūrīn_u ejamakū, Cristore masūderosūta, y_udere masūgukumi”, āri gūñāa. Y_ure irasirimakū b_uro gāāmea.

¹² I āārīpereri irasū ārīgū: “Cristo irirosū Marīpu gāāmerīre iripeosiāa”, ārīgū meta yāa. Y_u irasiribirikerep_u, Cristo y_ure Īgūyagu āārīmakū irisiadi āārīmi. Irasirigu Īgū irirosū āārīduagu turaro merā Īgūyare yāa.

¹³ Yaarā, y_u masārē irasū ārīgū: “Cristo irirosū āārīgū Īgūyare iripeosiāa”, ārīgū meta yāa. Āsū gap_u ārīgū yāa. Y_u iripoegue iriunadeare gūñabea. “Y_u Op_u, ¿naāsū irimakū gāāmerī y_ure?” ārīgū, b_uro Īgūyare iritayāa.

¹⁴ Ūma birarimasū ejapurorigu w_ajatad_uarosū Īgūyare b_uro iripeod_uāa. Marīpu Īgū gāāmerī direta iriburo, ārīgū, y_ure Jesucristoyag_ure ūmugasig_ue Īgū merā āārīdoregu siudi āārīmi. Irasirigu irire b_uro iriduagu Cristoyare turaro merā yāa.

¹⁵ Āārīpererā Cristore ōārō b_uremurā y_u ārīrōsūta gūñarō gāāmea. Musā y_u weredeare péduabirimakū, gajerosū musā gūñamakū, Marīpu musārē diaye gūñamakū iritamugukumi.

¹⁶ Irasirirā Cristoyare marī iritayaderosūta ōārō gūñā, iritayarā!

¹⁷ Yaarā, musā āārīpererā y_u iririkurire ĩākūitayaka! Gajerā g_ua irirosū irirārē Īgūsā iriridere ĩākūika!

¹⁸ Y_u masārē wāri gajerā ñerō iririre weresiabu. Daporadere oreri merā Īgūsārēta werea musārē doja. Īgūsā ñerō iriri merā: “Cristo, marī ñerō iridea waja curusague boabosadi āārīmi”, āri buerire b_uremumerā āārīma.

¹⁹ Īgūsā p_ungugere peamegue waadedirirākuma. Marīp_ure b_uremumerā Īgūsā waribejari direta irirā yāma. Guyasīrīrō marīrō: “Marī iriri ōārī āārā”, āritarinugāma. I ūmuma direta gūñama.

²⁰ Marī gap_ure marīya makā ūmugasig_ue āārā. Irogue merāta marīre taugu marī Op_u Jesucristo dupaturi aarīgukumi. Irasirirā Īgū aariburire _usyari merā yūrā yāa.

²¹ Marīre Īgū turari merā marīya dup_ure ubu āārīrī dup_ure Īgūya dup_u irirosū ōārī ūmugasima dup_u gorawayugukumi. Iri turari merā āārīpererārē, āārīpererire doregukumi.

4

Marī Op_u Jesucristo merā _usyani_ukōāka! āri gojadea

¹ Irasirirā yaarā yu maīrā, buro yu gūñarā, yure usuyamakū irirā, neō piriro marīrō gūñaturari merā marī Opure buremunikōāka!

² Evodiare, Síntiquere ire weregura: “Musā Jesúyarā nome āārā. Irasirirā musā gāme guaseorire piri, ōārō surosū gūñarī merā āārīrikuka!”

³ Yu merāmū, mudere yu merā ōārō moāgūrē weregura: “Īgūsā nomerē iritamuka!” Yu, Clemente merā, gajerā yu wapikurā merā Jesús masakare tauri kerere weremakū, Īgūsā nome guare ōārō iritamuma. Īgūsā wāirē, Marīpu merā perebiri okari opamurā wāirē gojatūri pūgue gojatūsūnerā āārīma.

⁴ Musā marī Opuyarā āārīsīā, Īgū merā usuyanikōāka! Dupaturi werenemogura doja. Piriro marīrō usuyanikōāka!

⁵ Musā gajerārē bopoñarī merā ōārō iritamurīrē āārīpererā masaka ĩamasīburo. Marī Opū Jesucristo i amugue dupaturi aariburo mērō duyāa.

⁶ Musārē gajerosū waarīre bujawereri merā gūñarīkubirikōāka! Āsū gapu irika! Āārīpereri musārē waarīre Marīpure werepeokōāka! Musā gāamerīrē Īgūrē sērēka! Īgūrē sērērā: “Ōāa”, ārī, usuyari sīka!

⁷ Musā irasirimakū, Marīpu musārē siuñajārī merā āārīrikumakū irigukumi. Īgū irasū iriri ōātaria. Marī irire neō pémasīpeobirikoa. Marī Jesucristo-yarā āārīmakū, Marīpu Īgū siuñajārī sīrī merā marīrē ōārō yujupūrākumakū irigukumi. Irasū āārīmakū, marī gūñarīguere ōārī gūñamakū irigukumi.

Ōārī direta gūñarō gāāmea, ārī gojadea

⁸ Yaarā, musārē ire weretūnugura. Āārīpereri diayema āārīrīrē, Marīpuyare gopeyari merā buremurīrē, diayemarē iririre, ōārīrē, Marīpu: “Ōārī āārā”, ārī ĩārīrē, Īgū ĩūrō keoro iririre, Īgūrē: “Mu iriri, ōātariiri āārā”, ārī, usuyari sīrīrē gūñaka! I āārīpererire gūñaka irire irimurā!

⁹ Yu musā merā āārīgū, musārē yu buederosūta, yu werederosūta, yu iriderosūta irinikōāka! Musā irasirimakū, Marīpu musārē siuñajārī merā āārīrikumakū irigu musā merā āārīgukumi.

Filipo marā Pablōre iritamudea

¹⁰ Musā yoadero purugue dupaturi yure gūñarā, musā iritamurīrē buro usuyagu, marī Opū Jesucristore: “Ōāa”, ārī, usuyari sīa. “Musā yure kātiakōābu”, ārīgū meta yāa. Musā yure iritamudwakerepuru, iritamumasīña marību.

¹¹ Musārē irasū ārīgū: “Gajino yu gāamerīrē opabea”, ārīgū meta yāa. Yu opari merā usuyamasīa.

¹² Gajinorē opabide, wārī opagude ōārō usuyari merā āārīmasīa. Noó waarō ōārō usuyari merā āārīmasīa. Ūbaoagude, yapigude, wārī opatarigude, opabide usuyamasīa.

¹³ Cristo yure turamakū irigu merā āārīpererire yu irasū waarīre bokatīūmasīa.

¹⁴ Yu irasū āārīkerepuru, yu ñerō tariripoe musā yure iritamurā, ōārō iribu.

¹⁵ Musā Filipo marā ire masīa. Yu Macedonia nikū musāya nikū āārīdi Jesús masakare tauri kerere weregu waagorenanugāmakū, musā dita yure iritamubu. Musārē yu Jesúyare buemakū, usuyari merā pébu. Irasirirā yure iritamubu.

¹⁶ Musā, yu Tesalónicague āārīmakū, yure iritamunabu. Irasirirā gajino yu gāamerīrē iriunabu.

¹⁷ Y_u m_us_us_ur_e gajino s_iuro dita g_aãmeg_u meta y_aa. Mar_ip_u i_ur_o gajer_ar_e m_us_u iritamudea mer_a nemor_o i_gu_ya o_ar_i opanemomak_u g_aãmea. M_us_u iras_u iritamumak_u, Mar_ip_u m_us_us_ur_e o_ar_o iritamug_ukumi.

¹⁸ M_us_u y_ure y_u g_aãmer_i a_ar_ipereri s_ib_u. M_us_u Epafrodito mer_a y_ure iriudero p_ur_u, nemor_o y_u g_aãmer_i a_ar_ipererire op_aa. M_us_u y_ure s_idea, Mar_ip_ure s_idea i_riros_u a_ar_a. M_us_u irasiriri mer_a Mar_ip_ure o_ar_o u_syamak_u y_aa.

¹⁹ Mar_ip_u y_u Op_u a_ar_ipereri m_us_u g_aãmer_inor_e m_us_us_ur_e sig_ukumi. I_gu w_ari o_ar_i oparire Jesucristo mer_a m_us_us_ur_e sig_ukumi. I_gu m_us_us_ur_e s_iburi o_ataria.

²⁰ U_mrik_u piriro mar_ir_o mar_i Op_u Mar_ip_ure u_syari s_in_ir_a! Iras_uta irir_a!

Pablo oãdoret_unudea

²¹ A_ar_iperer_a Mar_ip_uyar_a Jesucristore b_uremur_a o_abu_uro. Mar_iyar_a Jes_ure b_uremur_a y_u mer_a a_ar_ir_a m_us_us_ur_e o_aadorema.

²² A_ar_iperer_a o_o mar_a Mar_ip_uyar_a m_us_us_ur_e o_aadorema. Mar_ip_uyar_a romano mar_a op_uya w_ii a_ar_ir_ade b_uro o_aadorema.

²³ Mar_i Op_u Jesucristo m_us_u a_ar_iperer_ar_e o_ar_o iritamuburo.

Irop_ata a_ar_a.

Pablo

COLOSENSES

Pablo Colosas marārē òādoredea

¹ Yu Pablo, marīyagu Timoteo merā musārē òādoredea. Marīpu gāāmederosūta Jesucristo yare ĩgūyare buedoregu pīmi.

² Irasirigu musārē Colosas marārē Marīpuyarārē Jesure gūñaturari merā buremurārē gojáa. Marīpu āārīnīgū musārē iritamū, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo Jesure buremurāya āārīburire Marīpure sērēbosadea

³ Marīpure marī Opu Jesucristo Pagure musāya āārīburire sērēbosariku usuyari sīa.

⁴ Gua, musā Jesucristore buremurī kerere, gajerārē Marīpuyarārē āārīpererārē maīrī kerere pébu.

⁵ Iripoegue musā Jesucristo masakare tauri kerere òārō péduripību. I diayema kerere pérā: “Marīpu Jesucristo merā marīrē taugukumi. Marīrē taugu, umugasigue ĩgū merā òārō āārīmakū irīgukumi”, ārī masību. Irasirirā Jesure buremurā, gajerārē Marīpuyarārē maīa.

⁶ Āārīpererogue Jesúya kerere weremakū pérā, gajerāde musā iriderosūta Jesure buremunugāma. Irasirirā ĩgūyare irinugāma. Musā iri kerere pépurorirāgueta: “Marīpu marīrē maisiā, Jesús merā marīrē taugukumi”, ārī masību. Irasirirā: “Iri kere diayeta āārā”, ārī masiā.

⁷ Gua maīgū Epafras musārē iri kerere weremi. ĩgū, guare moātamugū, Cristore moāboegu, ĩgūyamarē musārē weregu āārīmi. Iri moārīrē neō piribemi.

⁸ ĩgūta guare musā gajerā Jesuyarārē Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā maīrī kerere weremi.

⁹ Irasirirā Epafras musāya kerere guare weredeanu merāta Marīpure musāya āārīburire sērēbosanerā, inugedere āsū ārī sērēbosanīkōāa: “Guaru, ĩgūsārē Ōāgū deyomarīgū mu gāāmerīrē masīpeomakū iriburo, mayare pémasīpeomakū iriburo”, ārī sērēbosāa.

¹⁰ Marīpure musā marī Opu Cristoyarā āārīsīā, ĩgū gāāmerōsūta òārō irinīburire sērēbosāa. ĩgū gāāmerīrē irirā, òārī direta irirākoa. Marīpure masīnemorākoa. Musā irasirimakū ĩgū, usuyagukumi.

¹¹ Marīpure turatarigure ĩgū turari merā musā òārō yujupūrākaturarā āārīburidere sērēbosāa. Irasirirā, ñerō tarikererā, āārīpereri musārē waaburire gūñaturari merā, usuyari merā āārīrikurākoa.

¹² Marīpu marīrē ĩgūyarā āārīmakū iridi āārīmi. Irasirigu ĩgūyarārē: “Yu gosewasiriri āārīrōgue āsū sīgura”, ārīdeare marīrē opamurā āārīmakū iridi āārīmi. Irasirirā, musā Marīpure: “Mu guare irasiriburi, òātaria”, ārī, usuyari sīburidere ĩgūrē sērēa.

¹³ ĩgūta marīrē naītīārōgue āārīrā irirosū āārīnerārē taudi āārīmi, wātī doresūnerā āārīnemobirikōāburo, ārīgū. ĩgū magūrē ĩgū maīgūrē marī Opu āārīburo, ārīgū, irasiridi āārīmi.

¹⁴ ĩgū magū boari merā marī ñerō irideade wajare taudi āārīmi. Irasirigu marī ñerī irideade kātidi āārīmi.

Cristo boagu, marīrē Marīpu merā siuñajārī bokamakū irideade

¹⁵ Marīpure iāña máa. Cristo ĩgū magū, ĩgū Pagu āārīrikurire ĩmudi āārīmí masakare. ĩgū magū āārīpererā dupuyuro, āārīpereri dupuyuro āārīsiadi āārīmí. Irasirigu āārīpererā Marīpu irinerā nemorō Opu āārīmí.

¹⁶ Cristo merā Marīpu āārīpererā ũmugasigue, i nikūgue āārīrā, marī iārārē, marī ĩāmerādere iridi āārīmí. Gaji marī iārīrē, marī ĩābiridere iridi āārīmí. Oparārē, dorerārē, turarārē, ũmugasigue āārīrārē, i nikūgue āārīrādere āārīpererārē iridi āārīmí. Irasiriro āārīpererā, āārīpereri ĩgū iridea āārā. Irire irigu: “Yu magūya āārā”, ārīdi āārīmí.

¹⁷ Cristo āārīpererā, āārīpereri dupuyuro āārīsiadi āārīmí. Irasirigu ĩgū turari merā āārīpererārē, āārīpereridere i ũmuguerē ĩgū gāāmerōsūta keoro āārīmakū iriními.

¹⁸ Marī ĩgūrē b̄remurī bumarā, ĩgūyarā āārīsīā, ĩgūya dupu irirosū āārā. Irasirigu marī dipuru, marī Opu āārīmí. ĩgū boadero puḡu, marī āārīpererā dupuyuro ũmugasigue masā murīapuroridi āārīmí āārīpererire, āārīpererārē dorebu.

¹⁹ Marīpu ĩgū gāāmederosūta ĩgūrē āsū ārīdi āārīmí: “Yu magū, yu irirosūta āārīburo”, ārīdi āārīmí. Irasirigu Cristo āārīpereri Marīpu āārīrikurire opami.

²⁰ Marīpu āārīpereri i ũmumarē, āārīpererā i ũmugue āārīrādere ĩgū merā ōārō āārīmakū gāāmegū, Cristore iriudi āārīmí. ĩgū gāāmederosūta Cristo curusague boagu dí b̄ori merā ũmugasī marārē, i nikū marādere: “Yu merā ōārō āārīburo”, ārīgū, irasiridi āārīmí.

²¹ Iripoegue m̄sāde ñerīrē iririkusīā, Marīpu merā ōārō āārībiri, ĩgūrē ĩāturi, ñerō gūñāunanerā āārībú.

²² M̄sā irasū āārīkerepuḡu, Marīpu, Cristo boadea merā m̄sārē ĩgū merā ōārō āārīmakū iridi āārīmí. Cristo, marī irirosū dupukugu ñerō tari, boadi āārīmí. Irasirigu Cristo boadea merā Marīpu m̄sārē ĩgū puḡogue ĩgūyarā ōārā, waja opamerā āārīburiere āmudi āārīmí.

²³ M̄sā piriro marīrō gūñaturari merā Cristore b̄remumakū, ĩgū m̄sārē tauri kerere k̄tibirimakū, Marīpu m̄sārē ĩgū puḡogue ĩgū merā āārīmakū irigukumi. Iri kerere m̄sā pédeare āārīperero i ũm̄u marā pépereakōāma. Yu Pablode iri kerere weretamugūta āārā.

Marīpu Pablöre Jesúre b̄remurārē iritamudoredea

²⁴ Cristo marī ĩgūyarā āārīburiere curusague boagu, b̄uro ñerō taridi āārīmí. Marī Cristore b̄remurī bumarā, ĩgūyarāta āārīsīā, ĩgūya dupu irirosū āārā. Irasirirā ĩgūyarā āārīrī waja ñerō taria. Marī ñerō tariburo duyāa dapa. Irasirigu yude ĩgūrē b̄remurārē iritamudugagu, ñerō taria. Ñerō tarikeregu, usuyāa. Puḡugue marī ñerō tariri pererokoa.

²⁵ Marīpu yure Jesúre b̄remurārē iritamubure, m̄sāya āārīburiere ĩgūya kerere m̄sārē werepeobure pími.

²⁶ Iripoeguere wári buri marārē iri kerere masīpeomakū iribiriunadi āārīmí. Dapora marārē ĩgūyarārē irire ōārō masīpeomakū yámi.

²⁷ Irasirigu iri kerere iripoegue marā masībirideare m̄sā judío masaka āārīmerādere masīmakū gāāmemi. Iri kere āsū ārā: “Cristo ĩgūyarāguere āārīmí. Irasirirā ũmugasigue ĩgū ōātariro āārīrōgue ĩgū merā āārīrākuma”.

²⁸ Guu Cristoyamarēta werea. Āārīpererārē ĩgūyare pémasīdorerā, āārīpereri Marīpu guare masīrī sīrī merā buea. ĩgū gāāmerōsūta iridorerā, ĩgū merā ōārō āārīburo, ārīrā, werea.

²⁹ Irita ããrã yu moãrĩ. Cristo turari sïdero bokatĩũrõ masakare İgũyare bue, İgũsãya ããrĩburire Marĩpure sërëbosáa.

2

¹ Ire musã masĩmakũ gããmea. Musãya ããrĩburire, Laodicea marãya ããrĩburire, ããrĩpererã yure ããmerãya ããrĩburidere buro gũña, Marĩpure sërëbosáa.

² Asũ arĩ sërëa Marĩpure: “Гару, İgũsarë õãrõ yujupũrãkumakũ irika! Õãrõ gãme maĩrĩ merã ããrĩrikumakũ irika! İgũsarë mu magũyamarë õãrõ pëmasĩmakũ irika! Mu magũyamarë pëmasĩrã, gũñaturari merã ããrĩrikũrãkuma. Iripoegue marã masĩbirideare õãrõ masĩrãkuma”, arĩ sërëbosáa.

³ Cristo dita ããrĩpererire õãrõ masĩgũ, õãrõ pëmasĩgũ ããrĩmi. İgũ dita marĩrë İgũyamarë masĩmakũ irigu ããrĩmi. Irire masĩrã, õãtaririre masĩa.

⁴ Gajerã musãrë õãrõ pësyuyuri werenĩrĩ merã arĩgatobokuma, arĩgũ, irire werea.

⁵ Yu musã watopegue ããrĩbirikeregu, musã merã ããrĩgũ irirosũ pëñaã. Musãrë buro gũñaã. Musã Cristore gũñaturari merã õãrõ buremurĩrë musã õãrõ ããrĩrikurire pëgu, usuyáa.

⁶ Irasirirã marĩ Opu Jesucristore buremurã İgãrë musã buremunugãderosũta: “Yure iritamugakumi”, arĩ buremunĩ, umuriku İgũ merã õãrõ ããrĩnikõãka!

⁷ İgãrë õãrõ masĩrã, İgũyare irirã ããrĩka! Gajerã musãrë buederosũta piro marĩrõ gũñaturari merã İgãrë buremunemoka! Umuriku Marĩpure: “Õãã”, arĩ, usuyari sika!

Jesúre buremurã Marĩpu merã õãrõ ããrĩrĩmarë gojadea

⁸ Õãrõ pëmasĩka! Masaka İgũsã gããmerõ buerire, İgũsã arĩgatorire pëbirikõãka! İgũsã iripoegue marã ããrĩrikũdeare, İgũsã basi i umumarë İgũsã gũñarĩrë buema. Gajerãrë Jesucristoyare buerã meta ããrĩma. İgũsã İgũyare pirimakũ iriduarã, irasũ buema.

⁹ Cristo, marĩ irirosũ dupakũgu ããrĩgũ ããrĩpereri Marĩpu ããrĩrikurire opagu ããrĩmi.

¹⁰ Musã Cristoyarã ããrĩmakũ, Marĩpu musãrë İgũ irirosũ õãrã ããrĩmakũ yãmi. Cristota umugasi marã, i nikũ marã, deyorã, deyomarĩrã ããrĩpererã oparã nemorõ Opu ããrĩmi. Irasirirã arĩgatori merã buerãrë pëbirikõãka!

¹¹ Cristoyarã ããrĩsã, dupuma gasirogãrë wiirisũbirikererã, wiirinerã irirosũ ããrã. Masaka musãrë irasũ ããrĩmakũ iribirima. Marĩpu gapu musã Cristoyarã ããrĩmakũ, musãrë İgũ merã taudi ããrĩmi, musã ñerĩ uribejarire piriburo, arĩgũ.

¹² Musã Cristoyarã ããrĩsã, deko merã wãiyesũrã, Cristo boa, yãasũderosũta musãde İgũ merã boa, yãasũnerã irirosũ waabu. Boanerã ñerĩrë neõ irinemo-masibema. Irasirirã musã wãiyesũrã, musã iripoegue ñerõ iriunadeare piririre imurã iribu. Musã irasũ wãiyesũmakũ, Marĩpu Cristo boadiguere masũderosũta musãdere İgũ merã masũnerã irirosũ ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. “Marĩpu İgũ turari merã Cristore masũdi ããrĩmi”, arĩ buremumakũ, musãrë irasiridi ããrĩmi õãrĩ gapure iriburo, arĩgũ.

¹³ Iripoeguere musã ñerõ iridea waja peamegue waabonerã ããrĩnerã ããrĩbũ. Marĩpuyarã ããrĩbirisã, irasũ ããrĩnerã ããrĩbũ. İgũ dorerire opabirisã, irire iribirinerã ããrĩbũ. Daporare pama Marĩpu marĩrë İgũ merã irasũ õãrõ

ãārīnīmūrā ãārīmakū yámi. Cristo boadea merā irasū yámi. Īgū boadea merāta ãārīpereri marī ñerī irideare kātidi ãārīmí.

14 Iripoegue Marīpu Īgū dorerire marīrē: “Āsū irika!” ārī pídi ãārīmí. Marī iri dorerire tarinugānerā ãārīkerepuu, Cristo curusague boadea merā marī ñerī irideare wajare kātipeokōādi ãārīmí.

15 Irasū ãārīmakū, Cristo curusague boari merā wātēa oparārē, Īgūsārē dorerē turarārē tarinugākōādi ãārīmí. Irasirigū Īgū Īgūsārē tarinugādeare gajerārē masīmakū iridi ãārīmí.

Īmugasimarē, Marīpu yare irituyaka! ārī gojadea

16 Irasirirā gajerā mūsārē doreduarā: “Irire baarā, irire iirirā ñerīrē irirā yáa”, ārī werewuamakū irasū pékōāka! Bojoriku, abe deyoanariku, semanariku bosenurī ãārīrīñurīrē Īgūsā judío masaka irirosū mūsā iridubirimakū werewuaridere irasū pékōāka!

17 Iripoegue Marīpu marīrē Īgū dorerire pídi ãārīmí, Īgū marīrē Cristo merā iritamuburire pémasīburo, ārīgū. Daporare Cristo iri dorerire iri poegu ejadigue ãārīmí marī ñerō irideare wajare taubu.

18 Īgūsā mūsārē doreduarā: “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñakererā, masaka péurogue: “Gajerā nemorō āārībea”, ārī weregorenama. Marīpure wereboerārē buremurā, Īgūsārē: “Iritamuka guare!” ārī sērēma. “Kērō irirosū Marīpu guare ĩmudeare ĩābu”, ārīmoāmarā: “Masītarinugārā āārā”, ārī gūñadima. Īgūsā basi gūñarōsū yáma. Irasirirā mūsārē: “Gua irirosū iribirimakū, diayemarē iribeā”, ārī werewuamakū irasū pékōāka!

19 Īgūsā Cristore buremubema. Marī gapu Īgūrē buremurī bumarā, Īgūyarā ãārīsīā, Īgūya dupu irirosū āārā. Īgūta marīrē doregu, marī dipuru ãārīmí. Irasirigū, Marīpu gāāmerōsūta marīrē Īgūya dupu irirosū ãārīrārē gāme iritamu, Īgūrē buremunemomakū yámi.

20 Mūsā, Cristo boaderosūta Īgū merā boanerā irirosū waanerā ãārīsīā, mūsārē doreduarā i ũmumarē Īgūsā gūñarōsū buerire buremubirikōāka! Mūsā ñerō iririre pirikererā, Cristoya buerire buremukererā, ĩnasirirā Īgūsā dorerire iriduari dapa?

21 Īgūsā gāāmerōsū āsū ārī buema: “Irinorē baabirikōāka! Irinorē ñeābirikōāka!” ārīma. Īgūsā irire irasū ārīmakū, ĩnasirirā Īgūsā dorerire yujuri?

22 Īgūsā doreri: i ũmuma pereguri, masaka Īgūsā gūñarī merā bueri āārā. Irasiriro wajamāa.

23 Īgūsā dorerire irirā: “Marīpu yare oārō masīrī merā Īgūrē buremurā yáa”, ārī gūñadima. Īgūsā dupure ñerō tarimakū irirā, “Goepeyari merā Marīpure buremurā yáa”, ārī gūñadima. Īgūsā dorerire irirā, masaka péurogue: “Gajerā nemorō āārībea”, ārī weregorenakererā, diayemarē irirā irirosū iriadima. Īgūsā dorerire irikererā, Īgūsā ñerī waribejarire piribema. Irasiriro Īgūsā doreri wajamāa.

3

1 Marīpu Cristore boadiguere masūderosūta mūsādere Īgū merā masūnerā irirosū ãārīmakū iridi ãārīmí oārī gapure iriburo, ārīgū. Irasirirā mūsā iro dupuyuro ñerī irideare piri, ũmugasimarē Cristoyare gāāmekā! Irogue Cristo Īgū Pagu diaye gapu doagu ãārīpererārē doregu ãārīmí.

2 Īmugasimarē gūñanika! I ũmumarē gūñanibirikōāka!

³ Musā Cristoyarā āārīsīā, Īgū boaderosūta musāde Īgū merā boanerā irirosū waanerā āārībú. Irasirirā boanerā ñerirē neō irinemomasīmerā irirosū musā iripogue ñerō iriunadeare pirībú. Daporare Cristo merā Marīpu p̄rogue masaka ĩāberogue perebiri okari opamurā āārā.

⁴ Irasirirā, Cristo marirē okari sigū i ũmugue dupaturi aarimakū, ũmugasigue Īgū gosewasiri āārīrōgue Īgū merā waarākoa.

Iro dupuyuro ñerī irideare pirika! ārī gojadea

⁵ Irasirirā i ũmuma ñerī iririre pirikōāka! Neō sugū moĵosiabirikeregū, nomeō merā āārībirikōāka! Neō sugo moĵosiabirikerego, ũmúu merā āārībirikōāka! Ñerā seyaro ñerō irirā irirosū iribirikōāka! Ñerī ũaribejarire iribirikōāka! Gajinorē opaduarā, būro gāāmebirikōāka! Masaka Marīp̄re gāāmerō nemorō gajino gap̄re gāāmerā, keori weadeare būremurā irirosū yāma.

⁶ Iri ñerirē irirā, Marīpu dorerire tarinūgārā āārīma. Irasirigū Īgūsārē būro wajamoōgakumi.

⁷ Iripoeguere iri ñerirē irirā irirosū musā āārīunanerā āārībú.

⁸ Dapora āārīpereri i ñerirē pirika! Guarire, sītīrīrē, gajerārē ñerō gūñarirē, gajerārē ñerō kere werenirirē, ñerī ḡyasiūrī werenirirē pirikōāka!

⁹ Gāme ārīgatobirikōāka! Musā Cristoyarā āārīsīā, musā Īgūyarā āārīburi dupuyurogue āārīrikunaderosū neō āārībea. Musā ñerī iririkunadeare pirinerā āārā.

¹⁰ Musā Cristoyarā ñajāmakū, Marīpu musārē maama āārīrikurire opamakū iridi āārīmī. Irasirigū musārē Īgū ōāgū āārīrōsū āārīmakū yāmi. Musārē Īgūrē ōārō masīnemoburo, ārīgū, irasū yāmi.

¹¹ Irasirirā marī Cristoyarā āārīrā: judío masaka, judío masaka āārīmerāde, dupuma gasirogārē wiirisūnerā, wiirisūbirinerāde, gaji nikū marā, masīmerāde, moāboerimasā, moāboerimasā āārīmerāde, Marīpu ĩūrōrē s̄rosū āārā. Cristo marī āārīpererā Op̄u āārīmī. Irasirigū āārīpererā Īgūyarā merā āārīmī.

¹² Irasirirā musā Marīpu beyenerā, ōārā, Īgū maīrā āārīrā āsū āārīrikuka! Gajerārē bopoñarī merā ĩāka! Īgūsārē ōārō ũsyari merā iritamuka! “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñabirikōāka! Musārē ñerō irikerep̄ru, irasū pēñakōāka! Gūñaturaka!

¹³ Guarī marīrō gajerārē bopoñarī merā ĩāka! Gajerā merā gāme turianerā, Īgūsā musārē ñerō irideare Īgūsārē kātika! Marī Op̄u musā ñerī irideare kātidi āārīmī. Īgū kātiderosūta musāde musā merāmarā musārē ñerō irideare kātika!

¹⁴ I doreri nemorō musārē: “Gajerārē būro maī būremuka!” ārā. Musā irasirirā āārīpererā gajerā merā ōārō āārīrākoa.

¹⁵ Marīpu marirē siuñajārī merā āārīrikumakū yāmi. Irasirirā musā merāmarā merā ōārō āārīka! Marī Īgūyarā su bumarāta āārā. Marīpu marirē irasū āārīmurārē pidi āārīmī. Irasirirā Īgūrē: “Ōāa”, ārī, ũsyari sīnikōāka!

¹⁶ Cristoya kerere gūñanīkōāka, irire masīnemomurā! Ōārō pēmasīrī merā Īgūyare gajerārē bueka! Goepeyari merā wereka, Īgūsāde Īgūyare ōārō iriburo, ārīrā! Irasirirā Salmos wāikari gojadea pūge Marīp̄ya bayarire, gaji Īgūrē būremurī bayarire Īgūrē bayapeoka! Ōārō gūña būremurī merā bayapeoka! Irasirirā Marīp̄re: “Ōāa”, ārī, ũsyari sīka!

¹⁷ Marī Op̄u Jesús ũsyaburosūta āārīpereri musā iririre, āārīpereri musā werenirirē ōārō yujpūrākuri merā irika! Irasirirā, Jesús iritamurī merā Marīp̄re: “Ōāa”, ārī, ũsyari sīka!

Pablo Jesúre buremurārē: “Āsū irika!” āri gojadea

18 Mūsā marāpukurā nome, Cristo marī Opayarā nome āārīsīā, mūsā marāpūsāmarārē ōārō yujuka!

19 Mūsā marāpokurā, mūsā marāposā nomerē maī buremuka! Īgūsārē turibirikōāka!

20 Mūsā Īgūsā pūrāde āārīpereri mūsā pagusāmarā dorerire tarinugābirikōāka! Mūsā irasirimakū, marī Opū ōārō usuyagukumi.

21 Mūsā Īgūsā pagusāmarāde mūsā pūrārē turi, Īgūsārē guamakū iribirikōāka, bujawereri merā yujupūrākuri, āārīā!

22 Moāboerimasā, āārīpereri mūsā oparā i ūmu marā dorerire yujuka! Īgūsā iūrōrē, Īgūsā iāberoguedere ōārō moāka! Īgūsā mūsārē ōārō gūñaburire Īgūsā iūrō direta ōārō moāmakū ōābea. Mūsā, marī Opure goepeyari merā buremurā āārīsīā, mūsā oparādere ōārō merā yujuka!

23 Āārīpereri mūsā iririre, ōārō yujupūrākuri merā irika! Masakare moāboekererā, diayeta marī Opure Cristore moāboerā āārā. Irasirirā mūsā oparārē ōārō moāboeka! Irasū moāboerā, Cristore moāboerā irirosū yāa.

24 Mūsā irasirimakū, Cristo mūsārē wajarigukumi. Īgūyarārē: “Āsū sigura”, āārīdeare mūsārē sigukumi. Mūsā irire masīa. Mūsā marī Opure Cristore moāboerā āārā. Īgūta mūsā Opugora āārīmi.

25 Marīpu űerō irirārē Īgūsā űerō iridea waja wajamoāgukumi. Īgūsārē āārīpererārē surosū iāgū, keoro wajamoāgukumi. Neō sugū tariwerebirikumi.

4

1 Mūsā oparā, mūsārē moāboerimasārē diayemarē irika! Īgūsārē ōārō opaka! Ire mūsā masīa. Mūsāde Opū opāa. Mūsā Opū ūmugasigue āārīgū Marīpu āārīmi.

2 Īmurikū ōārō gūña pēmasī, Marīpure sērēnikōāka! Īgūrē: “Ōāa”, ārī, usuyari sīka!

3 Marīpure guaya āārīburidere sērēbosaka! Gua Cristoya kerere iripoegue marā masībirideare gajerārē bueduakoa. Irasirirā Marīpure gua Īgūsārē iri kerere ōārō bueburire sērēbosaka! Yū iri kerere wereri waja daporare peresugue āārā.

4 Irasirigū Marīpure yaa āārīburire mūsā sērēbosamakū gāāmea. Marīpure Īgū dorederosūta Cristoya kerere gajerārē pēmasīma ōārō yū wereburire sērēbosamakū gāāmea.

5 Jesúre buremumerārē pēmasīrī merā ōārō irika! Īgūsārē Īgūyare wereka! Īgūsā merā mūsā āārīrōpā Īgūsārē ōārō irika, Īgūsāde Jesúre buremuburo, āārīā!

6 Gajerā merā weretamurā, ōārō merā weretamuka! Ōārī direta werenīka! Mūsā irasirirā gajerā Īgūsā Jesúyamarē mūsārē sērēñamakū, ōārō masīrī merā yujurākoa Īgūsārē.

Pablo ōādoretūnudea

7 Tīquico, marīyagu marī maīgū, Jesúre buremugū āārīmi. Īgū yū āārīrikurire mūsārē weregukumi. Marī Opūyare buegu, yū merā moāgū āārīmi. Neō iri moārīrē piribemi.

8 Mūsā pūrogue Īgūrē iriua, gua āārīrikurire masī, mūsārē gūñatura, usuyamakū iriburo, ārīgū.

⁹ Onésimo merã ĩgũrẽ iriua. ĩgũde Jesúyare neõ piribemi. Mũsãya makãmu, marĩyagu marĩ maĩgũ ããrĩmi. ĩgũsã pẽrã gua naásũ waadeare ããrĩpererire wererãkuma mũsãrẽ.

¹⁰ Aristarco yu merãmu, yu merã peresugue ããrĩgũ mũsãrẽ õãdoremi. Marcode õãdoremi. ĩgũ Bernabé pagumu ããrĩmi. Mũsã pũrogue ĩgũ ejamakũ, õãrõ merã ĩgũrẽ bokatĩrĩñeãka, yu mũsãrẽ werederosũta!

¹¹ Jesús wãĩkugu, gajerã “Justo” wãiyedi mũsãrẽ õãdoremi. ĩgũ, Marcos, Bernabé merã yure moãtamurã ããrĩma. ĩsã urerãta gajerã judío masaka Jesúre bũremurã watopeguere yure moãtamuma, masaka Marĩpu ĩgũyarãrẽ doreri kerere pẽburo, ãrĩrã. ĩgũsã yure iritamurĩ merã gũñatura, usuyãa.

¹² Epafras mũsãya makãmude mũsãrẽ õãdoremi. ĩgũ Cristoyagu ĩgũrẽ moãboegu ããrĩmi. Marĩpũre sërẽgũ, turaro mũsãya ããrĩburire sërẽbosanikõami. Marĩpũre õãrõ gũñaturaní, ĩgũ gããmerõsũ iriburo, ãrĩgũ, irasũ sërẽbosami.

¹³ ĩgũ Marĩpũre mũsãya ããrĩburire turaro sërẽbosamakũ ĩãa. Laodicea marãya ããrĩburire, Hierápolis marãya ããrĩburidere turaro sërẽbosami. ĩgũ irasirimakũ ĩãgũ, mũsãrẽ irire diaye werea.

¹⁴ Duturu Lucas, marĩ maĩgũ mũsãrẽ õãdoremi. Demade õãdoremi.

¹⁵ Õãburo marĩyarã Laodicea marã. Ninfa wãĩkugode õãburo. Jesúre bũremurã igoya wiigũ nerẽrãde õãburo.

¹⁶ I pũrẽ yu gojadea pũrẽ mũsã nerẽrõgue bue ĩmu odo, Laodicea marãdere iriuka, ĩgũsãde ĩgũsã nerẽrõgue bue ĩmuburo, ãrĩrã! Irasirirã ĩgũsãrẽ gaji yu gojadea pũrẽ ñeãrã, mũsãde iri pũrẽ bue ĩmuka!

¹⁷ Āsũ ãrĩka Arquipore: “Marĩ Opũ Jesúyagu mũ ããrĩmakũ, mũrẽ ĩgũ moãrĩrẽ pídi ããrĩmi. Irasirigu irire õãrõ moãyuwarikuka!” ãrĩka ĩgũrẽ!

¹⁸ Yu Pablo, yaa mojõ merã ire gojáa: “Mũsãrẽ õãdorea”. Peresugue yu ããrĩrĩrẽ gũña, Marĩpũre yaa ããrĩburire sërẽbosaka! Õãrõ ããrĩka mũsã! Marĩpu mũsãrẽ õãrõ iritamuburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

1 TESALONICENSES

Pablosā Tesalónica marārē òǎdoredea

1 Ƴu Pablo, Ƴu merāmarā Silvano, Timoteo merā mʉsā Tesalónica marārē Jesúre bʉremurārē òǎdoredea. Mʉsā Marīpʉyarā, marī Opʉ Jesucristoyarā āārā. Irasirigʉ mʉsārē i papera pūrē gojáa. Marīpʉ āārīnīgū, marī Opʉ Jesucristo mʉsārē òārō iritamʉ, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo, Tesalónica marā Jesúre bʉremurīrē gojadea

2 Gʉa Marīpʉre mʉsāya āārīburire sērēbosarā, mʉsā òārō iririre gūñáa. Irasirirā ĩgūrē: “Mʉ iritamurī merā òārō yáma”, ārī, ʉsʉyari sīnīkōāa.

3 ĩgūrē sērērā, āsū ārī sērēa: “Gʉapʉ, Tesalónica marā mʉ magū Jesucristore bʉremʉsīā, ĩgʉyare òārō irirā yáma. Maīrī merā gajerārē òārō iritamuma. Marī Opʉ Jesucristo dupaturi aariburire ʉsʉyari merā yúsīā, ñerō tarikererā gūñaturama. Irasirigʉ ĩgʉsārē irire iriduúbirimakū irika!” ārī sērēa.

4 Gʉayarā, Marīpʉ mʉsārē maīmi. ĩgʉta mʉsārē beyedi āārīmī, ĩgʉyarā āārīburo, ārīgū. Gʉa irire masīa.

5 Mʉsārē Jesú masakare tauri kerere wererā, gʉa masīrī merā werebiribʉ. Ōāgū deyomarīgū turari merā gapʉ mʉsārē iri kerere werebʉ. Gʉa mʉsārē òārō iritamudeare masīsīā, gʉa iri kerere weremakū pérā: “Diyeta āārā”, ārī masībʉ.

6 Irasirirā, gʉa irideare ĩānerā āārīsīā, gʉa iriderosū, irasū āārīmakū Jesucristo iriderosū irirā dujabʉ. Ñerō tarikererā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Jesúya kerere ʉsʉyari merā pé, bʉremunugābʉ.

7 Mʉsā irasirideare pérā, āārīpererā Jesúre bʉremurā, Macedonia nikū marā, òō Acaya nikū marā: “Marīdere ĩgʉsā irirosūta āārīrikuro gāāmea”, ārīma.

8 Mʉsā merāta āārīpererogue marā marī Opʉ Jesúya kerere péperekōāñurā. Macedonia marā, Acaya marā dita iri kerere pérā meta iriñurā. ĩārīpererogue marā mʉsā Marīpʉre bʉremurīrē masīsiañurā. Irasirirā gʉa ĩgʉsārē irire werenemobirikoa.

9 ĩgʉsā gapʉ gʉa mʉsā pʉro ejamakū, mʉsā gʉare òārō bokatīrīñeādeare gajerāguere werema. Gaji mʉsā keori weadeare bʉremurīrē pirikōā, Marīpʉ gapʉre bʉremʉ, ĩgū gāāmerī direta irinugādeare werema. ĩgū diayeta Marīpʉ okanīgū āārīmi.

10 Mʉsā, ĩgū magū Jesú ʉmʉgasigue āārīgū i ʉmʉgue dupaturi aariburire òārō ʉsʉyari merā yūrā iriayuro. Marīpʉ Jesúre boadiguere masūdi āārīmī. Jesúta marīrē peamegue bʉro wajamoāsūbonerārē taugʉ āārīmi.

2

Pablo Tesalónicaque ĩgū buedeare gojadea

1 Gʉayarā, mʉsā ire òārō masīa. Gʉa mʉsā pʉro āārīrā, ubu āārīrīrē irirā meta iribʉ. Gʉa buerire pérā, wārā mʉsā Jesúre bʉremunugābʉ.

2 Gʉa mʉsā pʉro waaburi dupuyuro Filipogue āārībú. Gʉa iroque āārīmakū, iro marā gʉare ñerō iri, ñerō ārī bʉridama. Mʉsā irire masīa. Mʉsāya makā marāde gʉare ñerō iridʉakerepʉrʉ, Marīpʉ gʉare iritamumi. Irasirirā gūiro marīrō gūñaturari merā ĩgū masakare tauri kerere mʉsārē werebʉ.

³ Gwa musārē: “Iri kerere buremuka!” āri wererā, diayema āārīrē buremumakū gāamebu. Musārē ñerō iriduarā, ārigatori merā buerire buremumakū iriduarā meta iribu.

⁴ Marīpu ĩgū gāamederosūta guare ĩgū masakare tauri kerere weremurārē beyepīdi āārīmī. Irasirirā, masaka gwa merā usuyaburo, ārīrā meta iri kerere werea. Marīpu gāamerī gapure iriduarā, irire werea. ĩgūta āārīpereri marī gūñarīrē ĩamasīgū āārīmī.

⁵ Musā masīa. Gwa musā puro āārīrā, musārē ōārō werenigatori merā gwa gāamerīrē irimakū iriduarā meta iribu. Musārē niyerure āiduarā ārigatori merā wererā meta iribu. Marīpude irire masīmi.

⁶ Gwa Marīpuya kerere wererā, musā guare: “Ōārō buema”, ārīmakū iriduarā meta yāa. Gajerāde guare irasū ārīmakū neō gāamebea.

⁷ Gwa, Cristo buedoregu beyepīnerā āārīsīā, musārē: “Guare iritamuka!” ārībonerā āārīkererā, neō irasū ārībiribu. Sugo pago ĩgo pūrārē maīrī merā ōārō korerosūta musārē maīrī merā ōārō korebu.

⁸ Musārē buro maīsīā, Marīpuya kerere ōārō iriduarī merā buebu. Āārīpereri gwa irimasīrī merā musārē iritamubu. Musārē maīsīā, irasiribu.

⁹ Musā guayarā, gwa musā merā āārīrā buro moādeare gūñakoa. Musārē Marīpuya kerere buerā: “Guare iritamuka!” ārīduabirisīā, gwa baaburire wajarimurā umārī, ñamirī moābu.

¹⁰ Gwa iririkurire musā masīa. Marīpude masīmi. Gwa, musā Jesúre buremurā merā āārīrā, gwa musārē ōārō irirā, diayema iribu. Irasirirā gajerā guare: “Ñerō yāma, waja oparā āārīma”, neō ārīmasībirima.

¹¹ Idere musā masīa. Sugu pagu ĩgū pūrārē ōārō wereri merā ĩgūsārē gūñaturamakū irirosūta gwa musādere āārīpererārē irasiribu.

¹² Marīpu musārē ĩgūyarārē doreroque ĩgū ōārō gosewasirogue musā āārīmurārē beyedi āārīmī. Irasirirā musārē ĩgūyarārē: “ĩgūyare ōārō irinīkōāka!” ārī werebu.

¹³ Gwa musārē Marīpuya kerere weremakū pérā, musā: “I Marīpuya werenīrīgora āārā”, ārī buremubu. “Masakaya werenīrī meta āārā”, ārību. Gwa, musā irasirideare gūñarā, Marīpude usuyari sīnīkōāa. ĩgū musārē ĩgūya kerere buremurārē iri merā musā gūñarīrē, musā iririre ōārī gapure gorawayumakū yāmi.

¹⁴ Guayarā, musā Jesucristore buremurā āārīmakū ĩārā, musāya nikū marā musārē ñerō tarimakū iriañurā. Musārē waarósūta Judea nikū marādere Marīpuyarādere waaró iriayuro. ĩgūsā Jesucristore buremurā āārīmakū ĩārā, ĩgūsāya nikū marā judío masaka ĩgūsārē ñerō tarimakū iriañurā. Judío masaka Jesúre gāamemerā āārīsīā, ĩgūrē buremurārē ñerō tarimakū iriañurā.

¹⁵ ĩgūsā ñekūsāmarā Marīpuya kerere weredupuyunerārē wējēderosū, marī Opu Jesúdere wējēnerā āārīmā. Guadere gwa musāya makāgue āārīmakū, ñerō iri, béowiuma. Marīpu, ĩgūsā irasirideare neō gāamebemi. ĩgūsā āārīpererārē gāamebema.

¹⁶ Judío masaka āārīmerārē peamegue waabirikōāburo, ārīrā, gwa ĩgūsārē Jesúyare buedumamakū, judío masaka Jesúre gāamemerā guare kāmutedadima. Guare ĩgūyare weredorebirima. Irasirirā ĩgūsā ñerō iririre nemorō irisīā, wáro waja opama. ĩgūsā daporata Marīpu buro wajamoāsūmurā dujasīama.

¹⁷ Gwaayarā, gwa musā p̄rogue āārānerā wiridero p̄ru m̄erōgā tarikerep̄ru, musārē gūñanikōā, dupaturi buro iārā waadhadibū.

¹⁸ Wāri gwa musārē iārā waadhadibū. Yū Pablo wāri: “Irogue waagura”, ārīnadibū. Gwa waadhariku, wātī gapu gwa waadharire kāmutanami.

¹⁹⁻²⁰ Musāta gware usuyamakū irirā, gware musā ōārō iriburimarē gūñaturamakū irirā āārā. Irasirirā musārē iārā waadhadibū. Marī Op̄u Jesucristo i umugue dupaturi aarimakū, musā ōārō irideare gūñarā, gwa ĩgūrē: “Īgūsāta āārīma, gware buro usuyamakū irinerā. Gwa m̄uyare buemakū pérā, m̄urē b̄remunugāma. M̄uyare ōārō irituyanikōāma”, ārī wererākoa. Irasirirā musā merā buro usuyāa.

3

¹⁻² Musāya kerere péduarā bokatīūbirikubū. Irasirirā, Timoteore: “Īgūsārē ĩgū waaka!” ārī iriubū. “Gwa gapu Atenague dujarākoa”, ārībū. Timoteo marīyagu, Marīp̄ure moāboegu, gwa merā Jesucristoya kerere buegu āārīmi. “Īgū Jesúyare buemakū pérā, gūñaturari merā ĩgūrē b̄remunemorākuma”, ārīrā, ĩgūrē iriubū.

³ Musā Jesucristore b̄remurī waja gajerā musārē ñerō iriañurā. Irasirirā, musā Jesúyare neō piribirikōāburo, ārīrā, Timoteore musā p̄rogue iriubū. Marī Jesúre b̄remurī waja gajerā marīrē ñerō irirākuma. Irire masīa musā.

⁴ Iro dupuyuro gwa irogue musā merā āārīrā, irire āsū ārī weresiabu: “Marī Jesúre b̄remurī waja ñerō tarirākoa”, ārībū. Gwa ārīderosūta gajerā marīrē ñerō irirā yāma. Musā irire masīsiāa.

⁵ Irasirigu, musārē: “Jesúre gūñaturari merā b̄remunikōākuri?” ārī sērēña, musāya kerere péduagu bokatīūbirisiā, Timoteore iriubū. “Gūñaturanerārē gajipore irigu wātī ĩgūsārē Jesúya buerire b̄remuduúmakū irikumi, gwa irire ubogora bueyo”, ārī gūñarikubū. Irasirigu Timoteore musā p̄rogue iriubū.

⁶ Daporare, Timoteo, musārē ĩgū ejadi ōdguere goejasiami. ĩgū ōārī musāyare kerekū goejami. Musā piriro marīrō Jesúre ōārō gūñaturari merā b̄remurīrē, musā gāme maīrīrē, gware were goejami. Gware maīrī merā gūñanikōāyuro. Gwa musārē ĩaduarosūta, musāde gware buro ĩaduayuro.

⁷ Irasirirā, musā Jesúre b̄remurīrē pérā, gwa ñerō tarikererā, ōārō yujpūrākuri merā usuyāa.

⁸ Marī Op̄u Jesúre musā b̄remunimakū pérā, dapagueta siuñajārī opāa.

⁹ Irasirirā musārē gūñarā, Marīp̄ure buro usuyari sīa. Nasiri usuyari sībokatīūmasīña máa.

¹⁰ Umurī, ñamirī Marīp̄ure: “Gwa ĩgūsārē iārā waaburire āmubosakal!” ārī, buro sērēa. Musārē Jesúya kerere wereyuwarikurā waaduakoa, ĩgūrē ōārō b̄remunemoburo, ārīrā.

¹¹ Marīp̄u āārīnīgū, marī Op̄u Jesucristo gware iritamuburo. Gware musārē iārā waaburire āmu, iriuburo.

¹² Marī Op̄u musārē nemorō gāme maīwāgānīmakū iriuburo. Gwa musārē maīrōsūta musāde gajerā āārīpererārē gāme maīnemomakū iriuburo.

¹³ Musārē ĩgūrē piriro marīrō ōārō gūñaturari merā b̄remunimakū iriuburo. Irasirirā, marī Op̄u Jesús āārīpererā ĩgūyarā merā i umugue dupaturi aarimakū, Marīp̄u āārīnīgū ĩūrōgue ĩgū iritamurī merā ñerī marīrā, waja opamerā āārīrākoa.

4

Pablo Jesúre b̄remurārē: "Marīpu gāāmerī direta irika!" āri gojadea

1 Daporare marī Op̄u Jesús doreri merā m̄sarē āsū āri werea: "Ḡua m̄sarē: 'Āsū iriro gāāmea', āri buederosūta irika, Marīpu gāāmerī direta irimurā! Daporare m̄sā Īgū gāāmerīrē irirā iriayuro. Irasirirā: 'Irire nemorō irinemoka!'" āri werea.

2 Ḡua buedeare m̄sā masīa. Irire buerā, marī Op̄u Jesús doreri merā m̄sarē bueba.

3 Marīpu m̄sarē ñerī marīrā āārīmakū gāāmeme. Irasirirā: marāpo marīrā, marāpokurā, marāpu marīrā, marāpukurā gāmebirabirikōāka!

4 M̄sāku ñerō iri ĩmurō marīrō gopeyari merā m̄sā marāposā nomerē opaka! Gajerā m̄sā irasirimakū ĩārā: "Ōārō yāma", āri ĩārākuma.

5 Marīp̄ure masīmerā irirosū, nomerē ñerō iriduarī merā uaribejabirikōāka!

6 M̄yaḡu marāpore gāmebirarā, ĩgo marāp̄udere ñerō irikoa. Irinorē iribirikōāka! Marīpu irasirirānorē b̄uro wajamoōgukumi. Ḡua m̄sarē irire weresiabu.

7 Marīpu marīrē ñerīrē iriburo, āriġū meta beyepīdi āārīmī. Īgū gāāmerī direta iridoreḡu, marīrē beyepīdi āārīmī.

8 I buerire gāāmemerā, ḡua direta gāāmemerā meta yāma. Marīp̄udere gāāmebema. Marīpu marīrē Īgū gāāmerī direta iridoreḡu, Ōāgū deyomarīgārē iriudi āārīmī. Ōāgū deyomarīgū ñerī opabi āārīmī.

9 M̄sā suḡu pūrā irirosū gāme maīrī tamerārē gojabea. Marīpu Īgū basi m̄sarē gāme maīdrosiadi āārīmī.

10 M̄sā irasūta iriayuro. Marīpu m̄sarē dorederosūta āārīperero Macedoniague āārīpererā Jesúre b̄remurārē maīayuro. M̄sā gāme maīrī merā āārīkerer̄u: "Nemorō gāme maīnemoka!" āri werea.

11 Gāme ĩaturiro marīrō ōārō āārīrikuka! Gajerāya āārīr̄norē gūñariku, ĩgūsārē werew̄abirikōāka! M̄sāyama āārīburi gap̄ure gūña, ōārō moārīku, āārīkōāka! Ḡua m̄sā p̄urogue āārīrā, ire m̄sarē weresiabu.

12 M̄sā ōārō moārā, gajerārē baari s̄erēbirikoa. M̄sā moārī merā m̄sā baaburire oparākoa. M̄sā irasirimakū ĩārā, Jesúre b̄remumerā gopeyari merā m̄sarē ĩārākuma.

Pablo marī Op̄u dupaturi i ūm̄gue aariburire gojadea

13 Ḡuayarā, m̄sarē boanerā waaburire wereduākoa, irire masīburo, āriġū. Jesúre b̄remurā boarā, Īgū merā āārīnīrā waarākuma. M̄sā irire masīrā, m̄sāyarā Jesúre b̄remurā boamakū, b̄uro b̄ujawerebirikoa. Jesúre b̄remumerā gap̄u, ĩgūsāyarā boamakū, b̄uro b̄ujawererākuma. Īgūsā irirosū b̄uro b̄ujawerebirikoa.

14 Marī ire b̄remua. Jesús boadigue masādi āārīmī. Īgū dupaturi i ūm̄gue aarīmakū, ĩgūrē b̄remurā boanerārē Marīpu ĩgūrē masūderosūta ĩgūsārē masūgukumi. Masū odo, Īgū āārīrōgue āīm̄r̄tagukumi.

15 Marī Op̄u Jesús weredeare m̄sarē werea. Jesús dupaturi i ūm̄gue aarīmakū, ĩgūrē b̄remurā boanerā masā, āīm̄r̄tāsūrākuma. Īgūsā p̄ru, marī Jesúre b̄remurā okarāde āīm̄r̄tāsūrākuma.

16 Āsū waarokoa. Marī Op̄u Jesús ĩgū basita ūm̄gasigue āārīdi b̄uro turaro werenīrī merā aarīgukumi. Īgū aarīmakū, Marīp̄ure wereboerā op̄ude werenīgukumi. Marīp̄uyaru puridirude b̄usurokoa. Irasū waamakū, Jesúre b̄remurā boanerā masāp̄uorirākuma.

¹⁷ Īgūsā pūru, marī okarāde Jesúre b̄remurā, Īgūsā merā mikāyeborigue marīa, irogue Jesúre bokatūrīrākoa. Ūmugasigue Īgū merā āārīnkōārākoa.

¹⁸ Musā basi irire gāme werenika! Irasirirā gāme gūñaturamakū irirākoa.

5

¹ Irinū, iropā āārīmakū, Jesús dupaturi aarigukumi, ārīrī tamerā masīña máa. Irasirigū iri tamerārē gojabea.

² Musā masīsīāa. Sugu yajarimasū ñami merā gūñaña marīrō yajagū ejarosū, Jesúde marī gūñabiriripoe ejagukumi.

³ Jesúre b̄remumerā Īgū dupaturi aariburi dupuyurogārē: “Gua gūiro marīrō oārō āārīkōāa”, ārī gūñarākuma. Īgūsā irasū gūñaripoere Īgūsārē wāri ñerī waarokoa. Sugo nomeō nijipo āārīgō, majīgū nijīwāgūgō pūrīsūrōsū, Jesúre b̄remumerā irasūta gūñaña marīrō b̄ro ñerō tarirākuma. Neō sugu taribirikumi.

⁴ Masaka Jesúre b̄remumerā, naītīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Musā gapū Īgūsā irirosū āārībea. Irasirirā Jesús dupaturi i ūmugue aarimakū, yajarimasūrē īāgukarā irirosū waabirikoa.

⁵ Musā āārīpererā Jesúyarā āārā. Irasirirā ūmū boyorogue āārīrā īāmasīrōsū Jesús aariburire masīa. Jesúre b̄remumerā gapū naītīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Irasirirā ñami merā īāmasīberosū Jesús aariburire masībema.

⁶ Irasirirā ñami merā kārīrā irirosū āārībirikōārā marī! Jesús dupaturi aariburire gūñamerā, kārīrā irirosū āārīma. Marī gapū Īgū aariburire pēmasīrī merā gūñanīkōārā! Mejārā irirosū iribirikōārā! Diayema gapure irirā!

⁷ Masaka ñamirē kārīkuma. Mejārīmasā ñamirē mejākuma.

⁸ Marī Jesúyarā gapū ūmū boyorogue āārīrā irirosū āārā. Irasirirā oārō pēmasīrī merā diayemarē irinīkōārā!

Sugu surara gāmewējērōgue waabu, Īgūya koretibire kāmutagu, kōme surīrore sāñakumi. Īgū irirosūta marīde Jesúre b̄remurī merā, marī gāme mārī merā, wātīrē Īgū marīrē irire pirīmakū iriduarire kāmutarā! Surara Īgūya dipurure kāmutagu, kōme perore peyakumi. Īgū irirosūta marīde, Jesús marīrē taugu aariburire: “Diayeta aarigukumi”, ārī masīrī merā wātīrē Īgū marīrē: “Irasū waabirikoa”, ārīgatorire kāmutarā!

⁹ Marīpū marīrē wajamoābu meta beyepīdi āārīmī. Marī ñerō iridea wajare marī Opū Jesucristo merā taubu, marīrē beyepīdi āārīmī.

¹⁰ Jesús Īgū merā āārīnkōāburo, ārīgū, marīrē boabosadi āārīmī, marī ñerō iridea wajare wajarigū. Irasirirā Īgū dupaturi aarimakū, Īgūrē b̄remurā boanerā, marī okarāde Īgū merā āārīnkōārākoa.

¹¹ Irire gūñarā, musā irinīrōsū nemorō gāme iritamu, gūñaturamakū irika! Irasirirā Jesúre b̄remunemorākoa.

Pablo Jesúre b̄remurārē weretūnudea

¹² Guayarā, musārē turaro merā āsū ārī weredūakoa. Marī Opūya kerere musārē wererārē gopeyari merā īāka! Marī Opū Īgūsārē musārē oārō doreburo, ārīgū, beyepīdi āārīmī, musārē oārō āārīrikuburire, oārō iririkuburire buedoregu.

¹³ Īgūsā musārē irire buerā, marī Opūyare oārō irirā yāma. Īgūsā irasirīmakū īārā, Īgūsārē b̄ro b̄remurī merā, b̄ro mārī merā īāka! Gāme turiro marīrō oārō āārīrikuka!

14 Guayarã, gaji musãrê ãsũ ãrĩ wereduakoa doja. Moãduamerãrê moãdoreka! Gũñaturamerãrê gũñaturamakũ irika! Jesúre buremuturamerãrê iritamuka, ìgũrê buremunemoburo, ãrĩrã! Ìãrĩpererã merã guaro marĩrõ bopoñarĩ merã õãrõ irika!

15 Musãrê gajerã ñerõ irimakũ, ìgũsãrê gãmbirikoaka! Õãrĩ gapure musãyarãrê, ããrĩpererã gajerãdere õãrõ irinĩkõãka!

16 Musã Jesúyarã ããrĩsĩã, usuyari merã ããrĩnĩkõãka!

17 Musã noó waaró, musã noó ããrĩrõ, Marĩpure gũña, ìgũrê musãya ããrĩburire sêrênĩkõãka!

18 Musãrê gajinu ñerõ waamakũ, õãrõ waamakũdere Marĩpure usuyari sĩnkõãka! Marĩpu, marĩ Jesucristore buremurãrê irire irimakũ gããmemi.

19 Õãgũ deyomarĩgũ, musã gũñarĩgue ìgũ weremakũ, irire kãmutabirikõãka! Ìgũ dorerire õãrõ yujuka!

20 Sugu Jesúre buremugũ Õãgũ deyomarĩgũ masĩrĩ sĩrĩ merã, Marĩpu were-doredeare weremakũ pérã, irire doo buridabirikõãka!

21 Ubu gapu ìgũsã weremakũ, õãrõ pékũnũ, gũñaka! “¿Diayeta wereri?” ãrĩ masĩduarã, irasirika! Õãrĩ bueri ããrĩmakũ, iri gapure irika!

22 Noó ñerĩ ããrĩmakũ, irire iribirikõãka!

23 Marĩpu siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakũ irigu musãrê õãrõ, ñerĩ marĩrõ, ìgũ gããmerĩ direta iririkumakũ iriburo. Musã ñerĩ opabirimakũ, musãya gũñarĩgue õãrĩ direta opamakũ, musãya dupuri merã ñerõ iribirimakũ iriburo. Musãrê waja opamerã ããrĩmakũ iriburo. Ìgũ irasirimakũ, marĩ Opu Jesucristo dupaturi aarigũ, musãrê waja opamerã ããrĩmakũ bokajagukumi.

24 Marĩpu musãrê ìgũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ, beyepĩdi, i ããrĩpereri ìgũ musãrê: “Àsũ irigũra”, ãrĩdeare diayeta irigukumi.

Pablo õãdoretũnudea

25 Guayarã, musãde Marĩpure guaya ããrĩburire sêrêbosaka!

26 Ìãrĩpererã iro marã Jesúre buremurãrê, ìgũ marĩrê maĩrõsũta maĩrĩ merã õãdoreka!

27 Marĩ Opu Jesucristo doreri merã i pũrê ããrĩpererã ìgũrê buremurãrê siiu neeõ, bue ìmuka!

28 Marĩ Opu Jesucristo musãrê õãrõ iritamuburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

2 TESALONICENSES

Pablo Tesalónica marãrê ôãdoredea

¹ Yũ Pablo, yũ merãmarã Silvano, Timoteo merã musã Tesalónica marãrê Jesúre buremurãrê ôãdoreea. Musã Marĩpuyarã, marĩ Opũ Jesucristoyarã ããrã. Irasirigu musãrê i papera pũrê gojáa.

² Marĩpũ ããrĩnigũ, marĩ Opũ Jesucristo musãrê ôãrõ iritamu, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakũ iriburo.

Pablo, Jesucristo ñerõ irirãrê wajamoãgũ aariburire gojadea

³ Gũayarã, musã Jesucristore buremudero nemorõ Igãrê buremunemo, gãme maĩnemo iriyuro. Irasirirã gũa musãrê gũñarã, diayema irirã Marĩpũre usuyari sĩnikõãrõ gããmea. Gũa irasirimakũ õãrokoa.

⁴ Gũa noõ waarõ, musãyamarê gajerãrê Marĩpuyarãrê Igũsã nerẽrõgue usuyari merã werea. Musã Jesúre buremurĩ waja masaka musãrê ñerõ irikerepũũ, neõ Igãrê buremuduubea. Musãrê ñerõ waamakãdere gũñaturakõãa. Irire Igũsãrê werea.

⁵ I merãta marĩ masãa. Musã Marĩpuyarã ããrĩrĩ waja gajerã musãrê ñerõ irikerepũũ, gũñaturanikõãa. Irasirigu Marĩpũ diayema irigu musãrê: “Yaarãrê dorerogue aarika! Yaarã, õãrã ããrã”, ãrĩgukumi.

⁶ Marĩpũ diayema irigu ããrĩsãã, musãrê ñerõ tarimakũ irinerãrê ñerõ tarimakũ irigukumi.

⁷⁻⁸ Musãrê ñerõ tarinerãrê, gũadere õãrõ siuñajãrĩ bokamakũ irigukumi. Marĩ Opũ Jesúsa aarirĩnũ ããrĩmakũ irasirigukumi. Jesúsa ãmugasigue merã aarigũ, Igãrê wereboera turarã merã, peame ãjũrĩ pũrã watopegue dijarigukumi. Igũya kerere pẽduamerãrê, Marĩpũre gããmemerãrê burõ wamoãgũ aarigukumi.

⁹ Igũsã ñerõ iridea waja perebiri peamegue beosũrãkuma. Irasirirã, marĩ Opũ turagu ããrĩrõgue neõ waabirikuma. Igũ gosewasiririre neõ ããrõ marĩrõgue beodijusũrãkuma.

¹⁰ Igũ aarirĩnũrê Igũyarã Igãrê buremurã ããrĩpererã Igãrê ããrãkuma. Igãrê ããrã: “Diayeta õãtarigu, turatarigu, ããrĩpererã oparã nemorõ Opũ ããrĩmĩ”, ãrĩ, ããrũ, ããrũ, burõ usuyarãkuma. Musãde, gũa musãrê Igũyare buedeare buremusãã, Igũsã merã usuyarãkoma.

¹¹ Gũa irire gũñarã, Marĩpũre musãya ããrĩburire ãsũ ãrĩ sẽrẽbosania: “Gũapũ, mũ Igũsã yũ gããmerĩ direta irirã ããrĩburo, ãrĩgũ, Igũsãrê beyepĩdi ããrĩbũ. Irasirigu Igũsãrê mũ gããmerõsũta ããrĩrikumakũ irika! Igũsã ããrĩpererĩ murê buremurĩ merã õãrõ iridũarire iriyuwarikuburo. Igũsãrê mũ turari merã irasirimakũ irika!” ãrĩ sẽrẽbosãa.

¹² Musã irire irimakũ ããrã, gajerã, marĩ Opũ Jesúre gopeyari merã ããrãkuma. Igũ musãrê: “Yaarã ããrĩma, õãrõ yãma”, ãrĩ ããrũkumi. Marĩpũ, marĩ Opũ Jesucristo musãrê iritamu, burõ maĩmakũ, irasũ waarokoa.

2

Pablo, ñegũ aariburire gojadea

¹ Gũayarã, daporare marĩ Opũ Jesucristo aariburire, Igũ marĩrê neeõnũ, Igũ pũroque ãĩmarĩburire weregũra.

² Gajerã musãrê: “Marĩ Opũ i ãmũgue dupaturi aarirĩnũ ejasiãa”, ãrĩmakũ gũñarikũbirikõãka! Irire pẽwisibirikõãka! Gajerã: “Irire Ôãgũ deyomarĩgũ yũre irasũ ãrĩ wereami”, gajerã: “Sugũ guare irasũ ãrĩ wereami”, gajerã: “Pablosã irasũ ãrĩ gojanerã ããrĩmã”, ãrĩbokuma. Irire pẽrã, gũñarikũbirikõãka!

³ ãrĩgatosũbirikõãka! Marĩ Opũ Jesũs aariburĩnũ dupuyuro ãsũ waarokoa. Wãrã masaka Marĩpũ dorerire tarĩnũgãrãkuma. Irasirĩripoe sugũ ñerõ iri, tarĩnũgãgũgora deyoagukumi. Ìgũta perebiri peamegue bẽosũbu ããrĩgukumi.

⁴ Ìgũ Marĩpũre Ìaturĩgũ, ããrĩpereri masaka Marĩpũyare bũremurĩrẽ ñerõ ãrĩ werenĩgukumi. Ìgũ direta bũremumakũ gããmegukumi. Irasirĩgũ Ìgãrẽ bũremudoregũ: “Yũta ããrã, ãmũgasiguemũ musã Opũ”, ãrĩgũ, Marĩpũya wiigũ ñajãa, doanagukumi.

⁵ Yũ, musã pũrogue ããrĩgũ, irire musãrẽ werebũ. ¿Musã irire gũñaberi?

⁶ Musã Ìgũ ñegũ aariburire kãmutagure masĩa. Ìgũ aariburire kãmutanemobirimakũ aarĩgukumi.

⁷⁻⁸ Ìgũ wãri ñerõ iriburire marĩ masĩbirikerepũrũ, ñerĩ Ìgũ iririno ããrĩsiãa. Ìgũ aariburire kãmutagũ gajerogue ãĩãsũgukumi. Ìgũrẽ ããdero pũrũ, ñegũ gapũ aarĩgukumi. Ìgũ ñerõ iriri masĩsũrokoa. Pũrũ marĩ Opũ Jesucristo dupaturi i ãmũgue aarĩgũ, puriri merã, Ìgũ turari merã ñegũrẽ wẽjẽgukumi. Ìgũ gosewasiriri merã aarĩgũ, Ìgũrẽ bẽodediugukumi.

⁹ Ñegũ aarĩgũ, wãtẽa opũ Satanãs iritamurĩ merã ejagukumi. Irasirĩgũ wãtĩ turari merã wãri iri Ìmugũkumi. “Ëmũgasiguema turari merã iri Ìmugũ yãa”, ãrĩgatorukumi.

¹⁰ Wãri Ìgũ ñerõ iriri merã perebiri peamegue waamurãrẽ Ìgũ ãrĩgatorire bũremumakũ irĩgukumi. Ìgũsã Marĩpũya diayema ããrĩrĩrẽ bũremubirisã, iri ãrĩgatorire bũremurãkuma. Irasirirã tausũbirikuma.

¹¹ Ìgũsã diayema ããrĩrĩrẽ bũremudũabiri waja, Marĩpũ Ìgũsãrẽ irire masĩbirimakũ irĩgukumi, ãrĩgatori gapũre bũremuburo, ãrĩgũ.

¹² Irasirirã ããrĩpererã Ìgũsã Marĩpũya diayema ããrĩrĩrẽ bũremudũamerã ããrĩsã, ñerõ iririre bũro iridũanemorãkuma. Irasirĩgũ Marĩpũ Ìgũsãrẽ wãjamoãdediugukumi.

Pablo, Marĩpũ Ìgũ beyenerãrẽ tauburire gojadea

¹³ Guayarã, musã marĩ Opũ Jesũs maĩrã, Marĩpũ beyenerã ããrã. Irasirirã gũ musãrẽ gũñarã, Marĩpũre usũyari sĩnikõãrõ gããmea. Neõgoragueta musãrẽ beyedi ããrĩmĩ peamegue waabonerãrẽ taugũ. Ôãgũ deyomarĩgũ turari merã musãrẽ Ìgũyarã ããrĩmakũ iribu, musã diayema ããrĩrĩrẽ bũremuburo, ãrĩgũ, beyedi ããrĩmĩ. Irasirirã tausũmurã ããrã.

¹⁴ Marĩpũ Ìgũ tauri kerere gũ musãrẽ buedea merã musãrẽ siudi ããrĩmĩ, marĩ Opũ Jesucristo õãrĩ oparire Ìgũ merã opaburo, ãrĩgũ.

¹⁵ Irasirirã piriro marĩrõ gũñaturaka! Gũ musã pũrogue ããrĩrã buedeare, irasũ ããrĩmakũ gũ musãrẽ gojadeare gũña, irire irĩyayaka!

¹⁶⁻¹⁷ Marĩ Opũ Jesucristo basita, irasũ ããrĩmakũ Marĩpũ ããrĩnĩgũ musãrẽ ããrĩpereri musã werenĩrĩ, musã iririkurire gũñaturari merã õãrõ ããrĩrikumakũ iriburo. Marĩpũ marĩrẽ bopoñarĩ merã maĩgũ, perebiri gũñaturari opamakũ irĩgũ, Ìgũ õãrĩ sĩburire: “Oparãkoa”, ãrĩ masĩmakũ irĩgũ ããrĩmĩ.

3

Pablo: “Gũyã ããrĩburire Marĩpũre sẽrẽbosaka!” ãrĩ gojadea

¹ Guayarā, musārē āsū ārī gojatūnua. Guaya āārīburire Marīpure sērēbosaka! Musā, gua marī Opūya kerere buedeare pé bñremubñ. Irasirirā, wārā masaka musā iriderosūta gua buerire pé bñremuburire, ĩgūsā guare oārō bokatīrīñēaburire Marīpure sērēbosaka!

² Surāyeri masaka Jesūya kerere bñremubema. Irasirirā masaka diayema irimerā ñerā guare ñerō iribirikōāburo, ārīrā, Marīpure serebosaka!

³ Marī Opñ: “Āsū irigñra”, ārīderosūta musārē gññaturamakū irigñkumi. Ñegārē, musārē ĩgū ñerō iridñarire kāmūtagnkumi.

⁴ Gua musārē iridorederosūta irirā irikoa. “Irire marī Opñ iritamurī merā oārō irinīkōārākuma”, ārī bñremua.

⁵ Marī Opñ Jesucristo, Marīpñ musārē maīrīrē masīnemomakū iriburo. ĩgū ñerō tarigñ gññaturaderosūta musādere gññaturamakū iriburo.

Pablo moādoredea

⁶ Guayarā, Jesucristo marī Opñ wāi merā ĩgū dorero merā musārē werea. Gajerā Jesūre bñremurā moāñamerārē, gua musārē buedeare iritñyamerārē wapikñnemobirikōāka!

⁷ Musā masīa. Musādere gua iriderosūta iriro gāāmea. Gua musā merā āārīrā, gajino iriro marīrō āārībiribñ.

⁸ Neō sugure wajamarīrō sērē, baabiribñ. Musārē garibodñamerā, ãmūrī, ñamirī gua baaburire moā wajatabñ.

⁹ Gua musārē bueri waja: “Guare baari ejoka!” ārībonerā āārīkererā, neō irasū ārībiribñ. Musārē: “Āsū iriro gāāmea”, ārī ĩmudñarā gua basi moā wajata baabñ.

¹⁰ Gua musā merā āārīrā, musārē āsū ārībñ: “Baaburi moā wajatadñabino baabirikōāburo”, ārībñ.

¹¹ Gajerā musā iriri kerere guare āsū ārī werema: “Surāyeri ĩgūsā merā moāmerā āārīma. Moābirikererā, wāri irimoāmarī merā gajerārē garibogorenarā yāma”, ārīma.

¹² Gua marī Opñ Jesucristo wāi merā ĩgū dorero merā irasirirānorē: “Irimoāmarīrē iropāta irika! Musā baaburire, musā gāāmerīnorē moā wajataka!” ārī werea.

¹³ Guayarā, gariborero marīrō oārīrē irinīkōāka!

¹⁴ Gua dorerire i pūgue gojarire tarinūgāgūnorē ĩāmasī, ĩgārē gñyasīūrō tariburo, ārīrā, wapikñbirikōāka!

¹⁵ ĩgārē wapikñbirikererā, musārē ĩāturigure irirosū ĩābirikōāka! Musā pagumūrē wererosū ĩgārē wereka, oārīrē iriburo, ārīrā!

Pablo oādoretūnudea

¹⁶ Marī Opñ ĩgū basi marīrē siuñajārī merā oārō āārīrikumakū irigñ musārē āsū iriburo. Musā noo waaró, musārē gajerosū waamakā, siuñajārī sīnīkōāburo. Musā āārīpererā merā āārīburo.

¹⁷ Yñ Pablo, yñ basita i oādorerire gojāa. Yñ musārē gojanarōsūta gojāa. Irasirirā musā: “ĩgūta gojañumi”, ārī ĩāmasīrākoa.

¹⁸ Marī Opñ Jesucristo musā āārīpererārē oārō iritamuburo. Irasūta iriburo. Iropāta āārā.

Pablo

1 TIMOTEO

Pablo Timoteore òãdoredea

¹ Y_H Pablo mure òãdorea. Jesucristo, Marĩpu marĩrẽ peamegue waabonerãrẽ taug_H dorederosũta yure pidi ããrĩmĩ Igũyare buedoreg_H. Igũrẽta, Igũ marĩrẽ òãrõ iriburire yurã yãa.

² M_H diayeta y_H magũ irirosũ ããrĩgũ ããrã. Irasirigu mure ire gojãa. Marĩpu ããrĩnĩgũ, marĩ Op_H Jesucristo mure iritamu, bopoñarĩ merã iã, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakũ iriburo.

Pablo ãrĩgatori merã buerire pẽdorebiridea

³ Y_H Macedonia nikũgue waagũ, mure Efesogue dujadoreb_H, irove surãyeri ãrĩgatori merã buerãrẽ: "Iropãta bueka!" ãrĩ weredoreg_H.

⁴ Igũsãrẽ: "Iripoegue marã Igũsã basi Igũsã gũñarĩ merã kere wereunadeare, musã ñekũsãmarã iririkũunadeare gũñanĩbirikõõaka!" ãrĩ wereka! Marĩ irire gũñanĩrã, iri merã gãme guaseo, Marĩpu marĩrẽ iridorerire iribea. "Marĩpu yure iritamugũkumi", ãrĩ buremurĩ merãta Igũ marĩrẽ dorerire irimasãa.

⁵ Marĩpu marĩrẽ: ñerĩrẽ opamerã, Igũ iũrõ waja opamerã ããrã, ãrĩ gũñarã, diaye Jesucristore buremurã ããrĩmakũ gããmemi. Irasirigu òãrĩrẽ doremi. Marĩ irasũ ããrĩrã, Igũrẽ, gajerãdere òãrõ maĩrãkoa.

⁶ Surãyeri irire tũyanemobema. Irasirirã gaji ubu ããrĩrĩrẽ gãme guaseoma.

⁷ Marĩpu Moisére doreri pídeare gajerãrẽ buerimasã ããrĩduakererã: "I ãsũ ãrĩduaro yãa", ãrĩ buekererã, Igũsã buerire pẽmasibema.

⁸ Marĩ masãa. Marĩpu Moisére doreri pídeare diaye buemakũ òãgorãa. Marĩpu, masakare iri dorerire tarinũgãrĩrẽ masidoreg_H, irire pidi ããrĩmĩ.

⁹ Iri dorerire buerã, ire masĩrõ gããmea. Marĩpu iri dorerire pígu, diayema irirãrẽ diayema iridoreg_H meta pidi ããrĩmĩ. Iri dorerire irimerã gapure irire pidi ããrĩmĩ, diayema gapure masĩburo, ãrĩgũ. Iri dorerire tarinũgãrĩrẽ, ñerãrẽ, ñerõ iririkurãrẽ, Igũrẽ buremumerãrẽ, Igũya buerire gããmemerãrẽ, Igũsã pagusãmarãrẽ wẽjẽrãrẽ, masakare wẽjẽbóorãrẽ,

¹⁰ nome merã ñerõ irirãrẽ, ãma merã ñerõ irirã nomerẽ, ãma seyaro ñerõ irirãrẽ, nome seyaro ñerõ irirãrẽ, masakare ñeã gajerãguere duarãrẽ, ãrĩgatorikurãrẽ, ãrĩgatori merã: "Ãsũ irirãkoa", ãrĩdeare irimerãnorẽ, ããrĩpererã òãrĩ buerire kãmutaduarãrẽ iri dorerire pidi ããrĩmĩ.

¹¹ I òãrĩ bueri, Marĩpu masakare tauri kerere wereri ããrã. Marĩpu òãtarigu yure i kerere masakare weredoreg_H pidi ããrĩmĩ.

Pablo, Marĩpu Igũrẽ bopoñarĩ merã iãrĩrẽ gojãdea

¹² Y_H marĩ Op_H Jesucristore usũyari sãa. Igũ yure: "Òãrõ buegũkumi", ãrĩ gũñagũ Igũyarãrẽ iritamudoreg_H beyepidi ããrĩmĩ. Irasirigu Igũ turarire yure sidi ããrĩmĩ.

¹³ Iro dupuyurogue y_H Jesucristore ñerõ werenĩ, Igũrẽ buremurãrẽ ñerõ iri: "Igũ òãbemi", ãrĩnabu. Y_H Igũrẽ buremubirisãa, y_H ñerõ iririre: "Ñerõ irigu irikoa", ãrĩ gũñabirisãa, irasiribu. Irasirikerepãg_H, Marĩpu yure bopoñarĩ merã iãgũ, beyedi ããrĩmĩ.

14 Marī Opu yare buro maĩgũ ðãrõ irimi. Igũ yare Jesucristore buremumakũ, gajerãdere maĩmakũ irimi. Marĩrẽ Jesucristo merã Igũrẽ buremumakũ, gajerãdere maĩmakũ irimi.

15 I yu wereburi diayeta ããrã. ããrĩpererã irire buremurõ gããmea. Jesucristo ñerõ irirãrẽ Igũsã ñerĩ iridea wajare taugu, i ãmũguere aaridi ããrĩmĩ. Yuta ããrĩpererã nemorõ ñerõ iritarinũgãdi ããrã.

16 Yu irasũ ããrĩkerepuũ, Marĩpu yare bopoñarĩ merã iãmi. Irasirigu, Jesucristo yare neõ perebiri bopoñarĩrẽ masĩmakũ irimi. Gajerãrẽ Jesucristore buremurãrẽ Igũ yare bopoñarõsũta Igũsãdere bopoñarĩrẽ masĩmakũ irigukumi. Pũũ Igũsãrẽ Igũ puo perebiri okari opamakũ irigukumi.

17 Irasirirã Marĩpure: “Õãtarigu, turatarigu ããrã”, ãrĩ, usuyari sĩnikõãrã! Igũta marĩ Opu ããrĩnikõãgukumi. Igũ neõ boabirikumi. Igũ suguta Marĩpu ããrĩmi. Deyomarĩgũ, masĩtarigu ããrĩmi. Irasũta ããrĩmi.

18-19 Timoteo, mu yu magũ irirosũ ããrã. Irasirigu yu murẽ: “Ãsũ irika!” ãrĩ werea. Iro dupuyuro Marĩpu marĩyarãrẽ mu iriburire murẽ weredoredi ããrĩmĩ. Irasirigu, Igũsã murẽ: “Marĩpu yare Igũ turaro merã ãsũ irigukoa”, ãrĩ werederosũta Igũrẽ buremurĩrẽ piriro marĩrõ gũñaturari merã irika! “Marĩpu iũrõ ñerõ iridea waja opabea”, ãrĩ, ðãrõ gũñagũ ããrĩka! Surãyeri: “Ñerĩrẽ iribirikõãrõ gããmea”, ãrĩ gũñakererã, ñerõ irima. Irasirirã Jesũyare buremurĩrẽ poyanorẽma.

20 I, Himeneorẽ, Alejandrorẽ irasũta waabu. Irasirigu Igũsã pẽrãrẽ wãtea opu Satanás Igũ gããmerõ iriburo, ãrĩgũ, Jesũre buremurã merã ããrĩnemodorebiribu. Marĩpure ñerõ ãrĩ werenĩnemobirikõãburo, ãrĩgũ, irasiribu.

2

Marĩpure sërẽrã ãsũ iriro gããmea, ãrĩ gojadea

1 Mũsãrẽ ãsũ iridorepuoria. ããrĩpererãya ããrĩburire Marĩpure sërẽbosaka! Igũsãrẽ ðãrõ iritamu, bopoñarĩ merã iãburo, ãrĩrã, Igũsãrẽ sërẽbosaka! Igũrẽ: “Mu merã usuyãa”, ãrĩka!

2 Oparãya ããrĩburire, masakare dorerã ããrĩpererãya ããrĩburidere Marĩpure sërẽbosaka, ðãrõ doreburo, ãrĩrã! Igũsã ðãrõ doremakũ, gopeyari merã Marĩpure buremu, Igũ gããmerĩ direta iri, ðãrõ siuñajãrĩ merã ããrĩrikurãkoa.

3 Marĩ gajerãya ããrĩburire Marĩpure sërẽbosamakũ õãgorãa. Irire marĩ irimakũ iãgũ, Marĩpu marĩrẽ taugu usuyari merã marĩrẽ iãmi.

4 Igũta ããrĩpererã masakare perebiri peamegũ waabirimakũ gããmeme. Diayema ããrĩrĩdere masĩmakũ gããmeme.

5 Igũ suguta Marĩpu ããrĩmi. Jesucristo, Marĩpu merã marĩ masakare ðãrõ ããrĩmakũ ãmubosagu suguta ããrĩmi. Igũ marĩ irirosũ dupũkũgũ ããrĩmi.

6 Igũ curusague boari merã ããrĩpererã masakare Igũsã ñerĩ iridea wajare wajaribosadi ããrĩmĩ Igũsãrẽ taugu. Irasirigu Marĩpu Igũ masakare irire masĩmakũ iriripoe ejamakũ, iri kerere wererãrẽ weredoremi ããrĩpererã masĩburo, ãrĩgũ.

7 Jesucristo judio masaka ããrĩmerãrẽ iri kerere weredoregu, Igũsãrẽ Igũrẽ buremurĩrẽ, Igũyama diaye ããrĩrĩrẽ yare buedoregu pĩmi. Irire diayeta murẽ werea. ãrĩgatogu meta yãa.

8 Yu ããrĩperero marã ãmarẽ guaro marĩrõ, gãme guaseoro marĩrõ Marĩpu yare ðãrõ irirãrẽ mojõrĩ soemu, Marĩpure sërẽmakũ gããmea.

⁹ Nomerē, ūma merā ñerō irirā nome sãñarōsũpero sãñabirimakū gããmea. Ōãrō keoro ĩgūsãrē ejari surĩre sãñaburo. Gajerā ĩgūsãrē: “Ōãrō deyoma”, ãrĩ gũñamakū iriduãrã, ĩgūsãya poañapure wũũapuwea nome ããrĩduari di-reta gũñarikubirikōãburo. ĩgūsãya duparidere oro merã, perla wãikuri yeri wajapari yeri merã iridea merã mamubirikōãburo. Wajapari suridere sãñabirikōãburo.

¹⁰ Masaka ĩgūsãrē: “Ōãrã ããrĩma”, ãrĩ gũñaburo, ãrĩrã, ãsũ gapu iriburo. Gajerã nome: “Marĩpure bũremua”, ãrĩrã nome irirosũta ããrĩrē iriburo.

¹¹ Jesũre bũremurã nerērōgue nerērãrē Marĩpure buerimasã bueripoere nome werenĩrō marĩrō bũremurĩ merã pẽburo.

¹² Musã nerērōgue nerẽmakū, nome ũmarē buebirikōãburo. ĩgūsãrē dore-birikōãburo. Werenĩrō marĩrō buerimasã buerire pẽburo.

¹³ Āsũ ããrã. Marĩpu Adãrē iripũroridi ããrĩmĩ. Pũru Evare iridi ããrĩmĩ.

¹⁴ Adán, wãtĩ ãrĩgatosũdi meta ããrĩdi ããrĩmĩ. Eva gapu wãtĩ ãrĩgatorire bũremusiã, Marĩpu dorerire tarinugãdeo ããrĩmó.

¹⁵ Irasũ ããrĩkerepũru, igo pũrãkudea merã* Jesũre bũremu, gajerãrē maĩ, ñerō iribiri, diayema gapure irirãno tausũrãkuma.

3

Jesũre bũremurã oparãyamarē gojadea

¹ I yu wereburi diayeta ããrã. Sugu Jesũre bũremurã opu ããrĩduagu, ããrĩ moãrĩrē iriduagu ããrĩmĩ.

² Irasiriduaguno ãsũ ããrĩburo. Masaka: “Ñerō irigu ããrĩmĩ”, ãrĩsũña marĩgũ, sugoreta marãpokugũ, pẽmasĩri merã iririkugũ, diayemarē irigu, masaka bũremusũgũ, ĩgũya wii gãmeñajãrã ejarãrē ããrō bokatĩrĩñeãgũ, gajerãrē ããrō buegũ ããrĩburo.

³ Neõ mejãbi, gãmekẽãduabi, gajerã merã guaseobi, ñerō iriri merã niyeru wajataduabi ããrĩburo. Irasirirono irigu: masakare bopoñarĩ merã iritamugũ, niyerure ñaribejãbi ããrĩburo.

⁴ ĩgũya wii marãrē ããrō doremasĩgũ, ĩgũ pũrãrē bũremurĩ merã ĩgũrē ããrō yujmakũ irigu ããrĩburo.

⁵ ĩgũya wii marãrē doremasĩbi, Marĩpure bũremurĩ bumarãrē irota nemorō koremasĩbirikumi.

⁶ Sugu Jesũre bũremurã opu ããrĩduagu maama bũremunugãgũ ããrĩbirikōãburo. Maama bũremunugãgũ gajipoe irigu ĩgũ: “Gajerã nemorō ããrã yu”, ãrĩ gũñabokumi. Irasũ ãrĩ gũñagũ, wãtĩ gũñaderosũ gũñabokumi. Irasirigu Marĩpu wãtĩrē wajamoãderosũ ĩgũrē iribokumi.

⁷ Irasirigu Jesũre bũremurã opu ããrĩbu Jesũre bũremumerã: “Ōãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩsũgũ ããrĩburo. ĩgũ ããrĩrē iribirimakũ ããrã, ĩgũrē ñerō werenĩbokuma. Wãtĩ ĩgũrē ñerĩ iridorerire iribokumi.

Jesũre bũremurã oparãrē iritamurãyamarē gojadea

* **2:15** Génesis 3.15: Eva Marĩpu dorerire tarinugãdero puru, Marĩpu ããrĩngũ pĩrũrē ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Igo nomeõ marē ããrĩbirikumo. Dapagã merã igo parãmerã ããrĩturiarãde mu parãmerã ããrĩturiarãrē ããrĩbirikuma. Mu, sugu igo parãmerã ããrĩturiagũya gubure kũrĩmakũ, ĩgũ gapu muya dipurure kuramutũgukumi”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu Jesũs, Eva pũrãkudi parãmerã ããrĩturiaguta, marĩ ĩgũrē bũremurãrē taugu ããrĩmĩ.

8 Jesúre b̄remurā oparārē iritamurāde masaka b̄remusūrā āār̄iburo. Ār̄igatori mar̄irō wererā, mejāmerā, ñerō iriri merā niyerure wajatad̄amerā āār̄iburo.

9 Jesúya diayema āār̄ir̄irē Mar̄ip̄u mar̄irē ĩmudeare piriro mar̄irō b̄remurā: “Mar̄ip̄u ĩūrō waja opabea”, ār̄i gūñarā āār̄iburo.

10 Īgūsārē sóoburi dupuyuro Īgūsā āār̄irikurire ōārō ĩāburo. P̄uṛu Īgūsā ōārō āār̄irikurire ĩā odo: “Waja opabea”, ār̄i, Īgūsārē sóoburo.

11 Jesúre b̄remurā oparārē iritamurā nomede irasūta masaka b̄remusūrā āār̄iburo. Gajerārē ñerō kere ār̄i weremerā nome, pémasĩr̄i merā irirā nome, ōār̄irē irinirā nome āār̄iburo.

12 Suḡu Jesúre b̄remurā oparārē iritamugū sugoreta marāpokuḡu, Īgū pūrārē, gajerārē Īgūya wii marārē ōārō doremasīgū āār̄iburo.

13 Jesúre b̄remurā oparārē iritamurā ōārō iritamumakū ĩārā, gajerā Īgūsārē: “Ōārō yáma”, ār̄irākuma. Irasirirā gūiro mar̄irō ḡuyasĩr̄ir̄i mar̄irō gūñaturari merā Īgūsā Jesucristore b̄remur̄irē gajerārē wererākuma.

Jesúyamarē gojadea

14-15 Mata yu mu p̄urogue waad̄ad̄aa. Waad̄akereḡu, gajipoe iriḡu waa-masĩbiribokoa. Irasiriḡu i p̄u merā m̄urē: “Mar̄ip̄u pūrā āsū iriburo”, ār̄i were gojáa. Mar̄ip̄u pūrā Jesúre b̄remur̄i bumarā Mar̄ip̄u okaníḡuyarā āār̄ima. Īgūsāta Mar̄ip̄uya diayemarē b̄remurā, gajerārē irire buerā āār̄ima.

16 Mar̄i: “I diayeta āārā”, ār̄i masĩa. Mar̄ip̄uya diayema, mar̄i dupuyuro masĩbiridea, Īgū mar̄irē ĩmudea ōātaria. I āsū āārā:

Mar̄ip̄u magū mar̄i irirosū dup̄ukuḡu deyoadi āār̄imĩ. Ōāgū deyomarīgū: “Īgū diayema iriḡu āār̄imĩ”, ār̄ir̄irē mar̄irē masĩmakū iridi āār̄imĩ.

Mar̄ip̄ure wereboerā Īgūrē ĩānerā āār̄imá. Īḡuyarā Īgūya kerere āār̄iperero marārē werenerā āār̄imá. Irasirirā i ũm̄uguerē masaka Īgūrē b̄remunerā āār̄imá. P̄uṛu Mar̄ip̄u ũm̄ugasigue Īgūrē āimur̄iadi āār̄imĩ.

4

Pablo Timoteore Jesúre b̄remudinerā Īgūrē b̄remuduúr̄ayamarē gojadea

1 Ōāgū deyomarīgū ire pémasĩma ōārō mar̄irē weremi. I ũm̄u pereburi dupuyuro surāyeri masaka Jesúre b̄remudinerā Īgūrē b̄remuduúr̄akuma. Wātēa ār̄igatoriire, wātēaya buerire p̄t̄uyarākuma.

2 Irigatorikurā irire buemakū pérā: “Ōār̄i bueri āārā”, ār̄i gūñarākuma. Ār̄igatori merā buekererā, Īgūsā basi: “Ñerō irirā yáa”, neō ār̄i gūñabirikuma.

3 Masakare: “Marāpok̄ubirikōāka! I baarire baabirikōāka!” ār̄ima. Mar̄ip̄u āār̄ipereri mar̄i baaburire iridi āār̄imĩ. Irasirirā mar̄i Jesúre b̄remurā diayemarē masĩrā, Īgūrē: “Ōāa”, ār̄i, ũs̄uyari s̄i odo, baarire baamasĩa.

4 Āār̄ipereri Mar̄ip̄u iridea ōār̄i āārā. Irasirirā Īgū irideare: “Gāāmebea”, ār̄ibirikōārā! Īgūrē: “Ōāa”, ār̄i, ũs̄uyari s̄i odo, baaro gāāmea.

5 Mar̄ip̄u Īgū irideare: “Ōāa”, ār̄i weresiadi āār̄imĩ. Irasirirā mar̄i baaburi dupuyuro Īgūrē: “Ōāa”, ār̄i, ũs̄uyari s̄imākū, mar̄i baarire ōār̄i waamakū yámi.

Pablo Jesúre moāboeḡnyamarē werede

6 Mu, i yu weredeare Jesúre b̄remurārē buegu, Jesucristore ōārō moāboeḡu āār̄iḡukoa. Irasiriḡu Mar̄ip̄uya werenĩr̄i mar̄i b̄remur̄irē, Īḡuyare ōār̄i buerire mu ōārō irit̄uyarire gūñaturari merā b̄remunemoḡukoa.

⁷ Masaka i ūmumarē ĩgūsā basi ĩgūsā gũñarĩ merā kere wererire pébirikōāka! Iri Marĩpuya āārĩbea. Marĩpũ gāāmerĩ direta irituyawāgānika!

⁸ Marĩ ōārō moāpaumakū ōāgorāa. I nemorō Marĩpũ gāāmerĩrē ōārō irimakū ōātaria. ĩgũ gāāmerĩrē iripaurā, i ūmuguerē marĩ ĩgũ merā ōārō āārā. Pũũ ūmugasiguedere ĩgũ merā āārĩrākoa.

⁹ Iri yũ wererĩ diayeta āārā. Āārĩpererā irire: “Diayeta āārā”, ārĩ bũremurō gāāmea.

¹⁰ Irasirirā marĩ gajerārē Marĩpuyare buerā, ñerō tari, bũro moāa. Marĩpũ okanĩgũ marĩrē ōārō iriburire ūsuyari merā yúsĩā, irasũ yāa. ĩgũ āārĩpererārē taugũ āārĩmi. Jesũre bũremurā direta taugũkumi ĩgũ pũro āārĩburo, ārĩgũ.

¹¹ Jesũre bũremurārē iri āārĩpereri yũ ārĩrĩrē iridore, bueka!

¹² Gajerā, mũ maamu āārĩmakū ĩārā, mũrē péduabiribokuma. Irasirigu, Jesũre bũremurārē mũrē péburo, ārĩgũ, ōārĩrē werenĩka! Ōārō irinĩka! Gajerārē maĩka! Jesũre bũremutũyanĩkōāka! Marĩpũ ĩũrō ñerĩ marĩgũ āārĩka! Mũrē ĩākũburo, ārĩgũ, irasirika!

¹³ Yũ, mũ pũroque ejaburo dupuyuro Jesũre bũremurā nerērārē Marĩpuyare gojadea pũrē bue ĩmuka! ĩgūsārē: “Āsũ āārĩrikũka!” ārĩ wereka! Marĩpuyare ōārō bueka, ĩgūsā irire masĩnemoburo, ārĩgũ!

¹⁴ Iro dupuyuro Marĩpũ Jesũre bũremurā oparā mũrārē mũrē weredoredi āārĩmi. Irasirigu, ĩgūsāya mojōrĩ merā mũrē ñapeomakū, ĩgũ turarire sĩdi āārĩmi, ĩgũ weredorederosũta mũ ĩgũyare irimasĩburo, ārĩgũ. Irasirigu, ĩgũ mũrē irimasĩrĩ sĩrĩrē kātibirikōāka!

¹⁵ Irire gũña, irinĩka, āārĩpererā mũ Marĩpuyare irimasĩnemowāgārire ĩāburo, ārĩgũ!

¹⁶ “¿Ōārō irigu yārĩ?” ārĩ gũñagũ, mũ iririkũrere, gajerārē mũ buerire gũñaka! Ōārĩ direta irinĩka! Irasirirā mũ, mũrē pénerāde tausũrākoa.

5

Pablo Timoteore: “Jesũre bũremurārē āsũ irika!” ārĩ gojadea

¹ Mũrārē turibirikōāka! Mũpũre mũ ōārō irirosũta mũrādere ōārō bũremurĩ merā wereka! Mũ pagũpũrārē mũ ōārō irirosũta maamarādere bũgemurĩ merā wereka!

² Mũpore mũ ōārō irirosũta mũrā nomedere ōārō bũremurĩ merā wereka! Mũ pagũpũrā nomerē mũ ōārō irirosũta nóomedere ñerō ūaribejaro marĩrō ōārō bũremurĩ merā wereka!

³ Wapiweyarā nome iritamusũña marĩrārē iritamuka!

⁴ Wapiweyo pũrākũdeo āārĩmakū, parāmerākũdeo āārĩmakũdere ĩgūsā igore iritamuburo, igo ĩgūsārē masũdea waja. Irasũ iritamurā, Marĩpũ ĩgūsāyarārē iritamudorederosũta irirā yāma. ĩgūsā irasiriri merā Marĩpũre ūsuyari merā ĩāmakū yāma.

⁵ Bopogo wapiweyo igoyarā marĩgō: “Marĩpũ yũre iritamugũkumi”, ārĩ gũñamo. Irasirigo ūmurĩ, ñamĩrĩ Marĩpũre: “Iritamuka yũre!” ārĩ sērēnĩkōāmo.

⁶ Gajego wapiweyo igo gāāmerĩ direta irimoāmagō, okago āārĩkerego, boadeo irirosũ Marĩpũ gāāmerĩrē irimasĩbeo āārĩmo.

⁷ Iri āārĩpereri wapiweyarā nomerē iritamurĩmarē yũ mũrē gojarire Jesũre bũremurārē wereka, gajerā ĩgūsārē: “Ñerō yāma, ĩgūsāyarārē iritamubema”, ārĩ werewũabirikōāburo, ārĩgũ!

⁸ Sugu Īgūyarārē, Īgūya wii marādere òārō korebi: “Jesúre b̄uremubea”, ā̄rīgū irirosū yámi. Jesúre b̄uremumerā nemorō ñerō irigu āārĩmi.

⁹ Wapiweyarā nomerē iritamuburi dupuyuro, papera pūgue āsū āārĩrā nomerē gojatúka! Búro, sesenta bojori nemorō opago, sugureta marāpukudeo āārĩburo.

¹⁰ Masaka: “Igo òārĩrē irigo āārĩmo”, ārisūgō, igo pūrārē òārō masūdeo, igoya wiire gāmeñajārā ejarārē òārō bokatĩrĩñeāgō, moāboego irirosū Jesúre b̄uremurārē iritamugō, ñerō tarirārē iritamugō, āārĩpererārē bopoñarĩ merā ĩāgō, gajino òārĩrē irinígō āārĩburo.

¹¹ Wapiweyarā nome, nómeweya nome āārĩmakū, i papera pūgue gojatúbirikōāka! Īgūsā Cristoyare iriduarō nemorō ūma merā āārĩduarā, dupaturi marāpukuduabokuma.

¹² Irasū Īgūsā dupaturi marāpukurā, Īgūsā: “Marāpu marīgō, Cristoya direta irigokoa”, ā̄rĩdeare iribiribokuma. Irire iribiridea waja, waja opabokuma.

¹³ Īgūsā dupaturi marāpukumerā, térĩkurā, gajerāya wiirigue gāmeñajāgorenarā, gajerārē ñerĩ kerere werenĩrā, gajerārē Īgūsāyamarē sērēñarikurā, gajerā Īgūsārē weredobirideareta masakare weregorenarā dujabokuma.

¹⁴ Irasirigu: “Īgūsārē, gajerā wapiweyarā nome marārē iritamurōsū iritamubirikōārō gāāmea”, ā̄rĩ werea. Dupaturi marāpuku, pūrākuburo doja. Īgūsāya wii marārē òārō koreburo. Īgūsā irasirimakū, ñegū marĩrē ĩaturigu masakare Īgūsārē: “Ñerĩrē irirā yáma”, ā̄rĩ werewuamakū iribiribokumi.

¹⁵ Surāyeri wapiweyarā nome Cristoyare pirikōā, wātēa opu Satanāya gapure irituyasiama.

¹⁶ Jesúre b̄uremurā, Īgūsāyarā wapiweyarā nome āārĩmakū Īgūsārē iritamuburo. Jesúre b̄uremurĩ bumarāguere Īgūsārē iritamudobirikōāburo. Irasirirā Jesúre b̄uremurĩ bumarā gajerā wapiweyarā nome iritamuña marĩrā gapure iritamumasĩma.

¹⁷ Jesúre b̄uremurā oparā m̄urā Īgūsāyarārē òārō dorerārē gajerārē b̄uremurō nemorō b̄uremurō gāāmea. Īgūsā òārō moārĩ waja òārō wajariburo. Surāyeri Marĩpuyare wererā, Īgūsāyarārē buerā āārĩma.

¹⁸ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pūgue, sugu moāgūrē marĩ wajariburire āsū ā̄rĩ gojasūdero āārĩbú: “Weku trigo yerĩ gasirire Īgūya guburi merā kura koro, trigore baaduga baaburo. Īgūya disi túsārĩ berore túsābirikōāka!” ā̄rĩ gojasūdero āārĩbú. Gajero āsū ā̄rĩ gojasūdero āārĩbú: “Moāgūrē Īgū moārĩ wajare wajarigo gāāmea”.

¹⁹ Suguta Jesúre b̄uremurā opare: “Ñerĩrē iriami”, ā̄rĩ werewuamakū pébirikōāka! Pērā o urerā Īgū irideare ĩānerā Īgūrē werewuarire péka!

²⁰ Jesúre b̄uremurā nerērōgue āārĩpererā péurogue ñerō irigure: “Irire neō irinemobirikōāka!” ā̄rĩ wereka, gajerā guirā, Īgū irirosū iribirikōāburo, ā̄rīgū!

²¹ Ȳh, Marĩpu ĩūrō, Jesucristo ĩūrō, irasū āārĩmakū Marĩpure wereboerā Īgū beyenerā ĩūrōguedere m̄urē āsū ā̄rĩ weregura. Ȳh m̄urē dorerire irigu, āārĩpererā Jesúre b̄uremurārē b̄uremurĩ merā surosū ĩāka! Musā surāyeri Īgūsārē òārō irirosū, gajerā Īgūsā watope marādere surosū òārō irika!

²² Gajerārē Jesúre b̄uremurā oparā āārĩmurārē m̄uya mojōrĩ merā ñapeo, Īgūsārē sóoburi dupuyuro Īgūsā āārĩrikurire òārō ĩapurorika! Ñerĩrē irirārē sóogu, Īgūsā irirosūta mude ñerō irigu āārĩbokoa. Āārĩpereri ñerĩrē iribita āārĩrikuka!

23 Mũ paru pũrĩrĩ opagũ aārã. Irasirigũ irire kũkũgũ, deko direta iirĩbirikõaka! Mérõgã igui deko pãmudeadere iirika!

24 Mũ Jesúre bũremurã oparã aārĩmurãrẽ ĩgũsã aārĩrikurire ĩgũ, ire õãrõ masika! Marĩpu ñerãrẽ wajamoõburi dupuyuro surãyeri masaka ĩgũsã ñerĩrẽ iririre marĩ ĩamasĩa. Gajerã gapũre ĩgũsã ñerĩ iririre ĩamasĩbea. Marĩpu aārĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnũ aārĩmakũ, ĩgũsã ñerĩ irideare masĩrãkoa.

25 Irasũta masaka ĩgũsã õãrĩ iririre ĩamasĩsũa. Gajerã ĩgũsã õãrĩrẽ iririre daporare ĩamasĩbirikererã, pũrugue masĩrãkoa.

6

1 Moãrĩmasã Jesúre bũremurã ĩgũsã oparã dorerire gopeyari merã iriburo. ĩgũsã irasirimakũ ĩãrã, gajerã Marĩpũre, marĩ bueridere ñerõ ãrĩ werenĩbirikuma.

2 ĩgũsã oparã Jesúre bũremurã aārĩmakũ: “Ĩgũsã guare dorebirikõãrõ gããmea”, ãrĩ gũñabirikõãburo. Irasũ gũñarõno irirã ĩgũsã dorerire bũremurĩ merã iriburo. “Marĩ oparã Jesúre bũremurã aārĩmakũ, ĩgũsãrẽ maĩa, irasirirã ĩgũsãrẽ õãrõ moãboerãkoa”, ãrĩ gũñaburo. I yũ were gojarire Jesúre bũremurãrẽ bueka!

Marĩpũre bũremurĩmarẽ, õãrõ aārĩrikurimadere gojadea

3 Masakare ãrĩgatori merã buerã marĩ Opũ Jesucristoya diayema aārĩrĩrẽ buedeare bũremubema. Marĩpũyare marĩ bũremurĩrẽ gããmemerã aārĩma.

4 “Gajerã nemorõ masĩa”, ãrĩ gũñakererã, diayemarẽ neõ masĩbema. Pémasĩmerã irirosũ masaka werenĩrĩrẽ gãme guaseodũarã aārĩma. Irasirirã gajerãrẽ gãme ĩaturi, gãme ĩãduabiri, ñerõ kere gãme ãrĩ were, ñerõ gãme gũñamakũ yãma.

5 Diaye gũñamerãrẽ gãme guaseonĩmakũ yãma. ĩgũsã diayema aārĩrĩrẽ masĩmerã aārĩmakũ, ĩgũsãrẽ: “Marĩpũyare iritũyarã, wãro niyerure wãjatarãkoa”, ãrĩ gũñamakũ yãma. ĩgũsãnorẽ wapikũbirikõãka!

6 Marĩ, Marĩpũyare bũremurĩrẽ õãrõ iritũyarã, wãri õãrĩ oparã irirosũ aārã. I merã usũyãa.

7 Marĩ i umũguere deyoarã, neõ gajino merã deyoabiribũ. Boarãde neõ gajinorẽ ãĩbirikoa.

8 Irasirirã surĩ, baari marĩ datora opari merãta usũyaro gããmea.

9 Gajerã gapũ wãri opadũasĩa, ĩgũsã ñerĩ iridũarire pirimerã, pémasĩrĩ marĩrõ ñerĩrẽ ãrĩbejarã dujama. Irasirirã iri merã ĩgũsã basita poyanorẽsĩa, peamegue béosũrãkuma.

10 Niyeru maĩrĩ, masakare aārĩpereri ñerĩrẽ irinũgãmakũ iriri aārã. Surãyeri niyerure bũro gããmerã, Jesũyare bũremuadideare piri, ĩgũsã basita bũro bũjawereri bokama.

Pablo Timoteore: “Mũ Jesúre bũremurĩrẽ neõ piribirikõãka!” ãrĩ gojadea

11 Mũ tamerã Marĩpũyagũ i aārĩpereri ñerĩrẽ ãrĩbejabirikõãka! Diayema irigũ, Marĩpu gããmerĩrẽ irigũ, ĩgũyare: “Diaye aārã”, ãrĩ bũremugũ, gajerãrẽ maĩgũ, ñerõ tarikeregũ gũñaturari merã Marĩpũyare irigu, “Gajerã nemorõ aārã”, ãrĩ gũñarõ marĩrõ ĩgũsãrẽ iritamugũ aārĩka!

12 Marĩpu murẽ siidũ aārĩmĩ, ĩgũ pũro perebiri okari opaburo, ãrĩgũ. Irasirigũ Jesucristore mũ bũremurĩrẽ wãrã masaka péurogue werebũ. Iri okarire opabu, ñerõ tarikeregũ, ĩgũrẽ bũremurĩrẽ piribirikõãka!

¹³ Үм, Маріҫм аа̄рїперерӑрӑ окари сїгӑ їӑрӑ, Jesucristo їгӑуамарӑ Poncio Pilatore diaye weredi їӑрӑ ire мӑрӑ iridorea.

¹⁴ Jesucristo i ӑмӑguere dupaturi aarimakӑguedere ӑrї марїгӑ, masaka werewӑsũӑна марїгӑ їгӑ doredeare gorawayuro марїрӑ irinїkӑӑka!

¹⁵ Маріҫм їгӑ: “Ӓсӑ irigura”, ӑrїdeare iririnӑ ejamakӑ, Jesucristore dupaturi iriugakumi. Ёгӑ suguta ӑӑtarigӑ, turagӑ, аа̄рїперерӑ oparӑ nemorӑ Opӑ, аа̄рїперерӑ dorerӑ nemorӑ Doregӑ аа̄рїми.

¹⁶ Ёгӑ suguta neӑ boabi аа̄рїми. Boyorogue neӑ sugӑ masakӑ ejamasїberogue аа̄рїми. Neӑ sugӑ masakӑ їгӑрӑ їӑdi, їгӑрӑ їӑgӑde mӑmi. Irasirirӑ neӑ piriro марїрӑ аа̄рїпереринӑрї їгӑрӑ: “Turataria мӑ”, ӑrї бӑremurӑ! Irasũta irirӑ!

¹⁷ I ӑмӑmarӑ wӑri oparӑrӑ ӑsӑ ӑrї wereka: “ ‘Gajerӑ nemorӑ аа̄rӑ’, neӑ ӑrї gũӑnabirikӑӑka! Mӑsӑ opari pereakӑӑrokoa. Irasirirӑ: ‘Үм wӑri opari merӑ ӑӑrӑ аа̄рїgӑkoa’, ӑrї gũӑnabirikӑӑka! ‘Маріҫм уӑre сїрї merӑ ӑӑrӑ аа̄рїgӑkoa’, ӑrї gũӑnaka!” ӑrїka їгӑsӑrӑ! Маріҫм марїрӑ аа̄рїперери марї oparire сїми, iri merӑ ӑsӑyaburo, ӑrїgӑ.

¹⁸ Wӑri oparӑ ӑӑrїrӑ iriburo. Ёгӑsӑ wӑri opari merӑ opamerӑrӑ iritamuburo. Ёгӑsӑrӑ iritamurӑ, їгӑsӑ oparire ӑӑrӑ merӑ сїburo.

¹⁹ Ёгӑsӑ irasirirӑ, wӑri ӑмӑgasimarӑ opasiarӑkuma. Irogue аа̄рїрї neӑ perebirikoa. Irasirirӑ irogue Маріҫм merӑ perebiri okari opanїkӑӑrӑkuma.

Pablo Timoteore doretũnudea

²⁰ Timoteo, Маріҫм мӑрӑ weredoregӑ pїdeare piribirikӑӑka! Маріҫмре gӑӑmemerӑ i ӑмӑma ubu аа̄рїрї werenїrїrӑ, їгӑsӑ noӑ gӑӑmerӑ werenїmoӑmarїdere pӑtӑyabirikӑӑka! “Marї werenїrї, masїrїmasӑ werenїrї аа̄rӑ”, ӑrїkererӑ, Маріҫмре masїrӑ irirosӑ werenїrӑ meta yӑma.

²¹ Surӑyeri їгӑsӑ werenїrїrӑ pӑtӑyarӑ, Маріҫмре ӑgӑsӑ бӑremuadideare pirinokӑӑma.

Маріҫм мӑрӑ ӑӑrӑ iritamuburo. Irasũta iriburo.

Iropӑta аа̄rӑ.

Pablo

2 TIMOTEO

Pablo Timoteore Õādoredea

¹ Yū Pablo mūrē ðādorea. Marīpū gāamederosūta Jesucristo yure beyepídi āārīmí. Marīpū: “Jesucristore b̄remurā yū merā ðārō āārīrākuma”, ārīdeare yure masakare buedoregū beyepídi āārīmí.

² Mū diayeta yū magū irirosū āārīgū āārā. Irasirigū mūrē ire gojáa. Marīpū āārīngū, marī Opū Jesucristo mūrē iritamu, bopoñarī merā iā, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo Timoteore: “Masakare Cristoyare wereka!” ārī gojadea

³ Yū Marīpure sērērikū, mūrē gūñáa. Ɛmurikū, ñamirikū ĩgūrē: “Ōāa”, ārī, usuyarī sī, mūya āārīburire sērēbosanikōāa. Yū ñekūsāmarā ĩgūrē b̄remuderosūta: “Yū, ĩgū ĩūrō waja opabi āārā”, ārī masīrī merā yude ĩgūrē b̄remua.

⁴ Yū, mū p̄rogue āārādi waamakū mū oredeare gūñanisīā, mūrē iāduakoa doja, mū merā buro usuyaduhagu.

⁵ Mū Jesúre diayeta b̄remurīrē gūñáa. Mū ĩgūrē b̄remuburi dupuyuro mū ñekō Loida, mūpo Eunicede Jesúre b̄remup̄rorima. Daporare yū ðārō masīa. ĩgūsā ĩgūrē b̄remurī oparosūta mude opáa.

⁶ Irasirigū ire mūrē gūñamakū iriduáa. Iro dupuyuro yaa mojórī merā mūrē yū ñapeomakū, Marīpū ĩgū turarire mūrē sīmi, ĩgūyare irimasiburo, ārīgū. Daporare ĩgū mūrē iridorederosūta ĩgū turari merā ĩgūyare iriwāgānīka!

⁷ Marīpū marīrē Ōāgū deyomarīgūrē sīmi. Ōāgū deyomarīgū marīrē gūimākū irigū meta āārīmí. Marīp̄yare ĩgū turari merā irirā, masakare maīrā, p̄emasīrī merā irirā āārīmakū irigū āārīmí.

⁸ Irasirigū marī Op̄yare gajerārē weregū, gūyasīrībirikōāka! ĩgūyare gajerārē yū weredea waja peresugue āārīmakū, yure gūyasīrīsābirikōāka! Mū Marīpū masakare tauri kerere wereri waja yū irirosū ñerō tarigu: “Ōārokoa”, ārī gūñaka! Marīpū mūrē turaro sīrōpā irasirīka!

⁹ Marīpū marīrē perebiri peamegue waabonerārē taudi āārīmí. Ōārā ĩgūyarā āārīburo, ārīgū, marīrē siiudi āārīmí. “Ōārīrē yāma, irasirigū ĩgūsārē siubū”, ārī gūñagū meta siiudi āārīmí. ĩgū marīrē Jesucristoyarārē maīgū i ũmū iriburi dupuyuro: “ĩgūsārē taugūra”, ārī gūña, marīrē beyedi āārīmí.

¹⁰ Irasirigū Jesucristore marīrē taugure iriugū, ĩgū marīrē diayeta maīrē masīmakū iridi āārīmí. Jesucristo marīrē ĩgūrē b̄remurārē perebiri peamegue waamurā āārīmakū neō iribiridi āārīmí. ĩgū marīrē tauri kerere weredeare b̄remurī merā marīrē Marīpū p̄uro ĩgū merā āārīnīburire masīmakū iridi āārīmí.

¹¹ Marīpū yure iri kerere weredoregū beyedi āārīmí judío masaka āārīmerārē Jesucristoyare buedoregū.

¹² Irire bueri waja yū buro ñerō taria. Ñerō tarikeregū, Jesúre yū gūñaturari merā b̄remugūrē masīa. Irasirigū peresugue āārīkeregū, gūyasīrīrō marīrō āārīkōāa. Jesúta turagu, yure ĩgūyare buedoregū pídi, yure ðārō koregū āārīmí. Irasirigū dupaturi aarīgū, ĩgū yure buedoredea merā: “Āsū irigūra”, ārīdeare iriyuwarīkugakumi. Irire masīa.

¹³ Y_u murē diayema buedeare: “Āsū iriro gāāmea yure”, āri, Jesúre b_uremurī merā, gajerārē maīri merā irinikōāka! Marī Jesúyarā āārīsīā, irasirimasīa.

¹⁴ Ōāgū deyomarīgū marīguere āārīgū iritamurī merā Marīp_u murē ĩgūya kerere weredodeare gorawayuro marīrō wereka!

¹⁵ M_u masīsīāa. Y_u peresugue āārīmakū ĩārā, āārīpererā Asia nikū marā Jesúre b_uremurā yure béowāgāperekōāma. ĩgūsā watope āārīnerāde Figelo, Hermógenesāde béowāgākōāma.

¹⁶ Onesiforo gap_u irasiribirimi. Marī Op_u ĩgūya wii marārē bopoñarī merā ĩāburo. Wāri Onesiforo yure gūñaturamakū irimī. Y_u peresugue āārīmakū ĩāgū, yure guyasīrīsābirimi.

¹⁷ Irasirig_u Romague eja_u, yure āmanikōādi āārīmī. Yure bokagugue āmuduūmi.

¹⁸ Marī Op_u dupaturi aarīgū, ĩgūrē bopoñarī merā ĩāburo. Efesoguedere ĩgū marīrē iritamudeare m_u ōārō masīsīāa.

2

Pablo Timoteore ōārō iridorerimarē gojadea

¹ M_u, Jesucristoyag_u diayeta y_u magū irirosū āārīgū āārā. Irasirig_u Jesucristo iritamurī merā ĩgūrē gūñaturari merā b_uremuníkōāka!

² Y_u wārā masaka péurogue buemakū m_u pédeare Jesucristoyare gūñaturarārē bueturiaka! Irasirirā irire gajerārē keoro buemasīrākuma.

³ Surara ñerō tarikereg_u gūñaturakumi. ĩgū irirosū m_u Jesucristoyag_u gajerā ĩgūyarā merā ñerō tarikereg_u gūñaturaka!

⁴ Surara ĩgū op_u gāāmerōsū doreri diretta irikumi. Surara āārībi moārōsū iribirikumi. Irasirig_u m_u ĩgū irirosū marī Op_u doreri directa irika!

⁵ I irirosū ūma birarimasūde gajerā nemorō ūmakereg_u, oparā dorerire keoro iribi, ĩgūsā ĩgūrē sīboadeare wajatabirikumi. Irasirig_u marī Op_u dorerire ōārō irika, ĩgū ōārī sīburiare wajatabu!

⁶ Pooere ōārō moāgū ĩgū moādea waja iri pooema oteri dukare opar_urorikumi. Irasirig_u ĩgū irirosū marī Op_uyare ōārō moāgū, gajerārē ĩgūyare bueri waja ĩgū murē sīrīrē opagukoa.

⁷ Y_u wererire ōārō gūñaka! M_u irasirimakū, marī Op_u i āārīpererire masīmakū irigukumi.

⁸ Jesucristore gūñaka! ĩgū, op_u David parāmi āārīturiag_u āārīmī. ĩgūta boadigue masādi āārīmī marīrē peamegue waabonerārē taug_u. Iri marīrē tauri kerereta y_u werea.

⁹ Iri kerere wereri waja ñerō taria. Masaka yure ñerō irig_u irirosū kōme dari merā sia, peresugue biadoboma. ĩgūsā yure peresu irikerer_u, Marīp_uyaya kerere āārīpererogue pésūrokoa.

¹⁰ Irasirig_u y_u ñerō tarikereg_u, gūñaturaníkōāa, Marīp_u beyenerā ĩgū merā ōārō āārīburo, ārīgū. ĩgūsāde marī irirosūta Jesucristoyarā āārīma. Irasirig_u, ĩgūsāde peamegue waabirikōāburo, ārīgū, irasū yāa.

¹¹ I diayeta āārā: Marī Jesucristore b_uremurī waja gajerā marīrē wējēmakū, ūmugasig_u ĩgū merā āārīnīkōārākoa.

¹² Marī ñerō tarikererā gūñaturari merā marī ĩgūrē b_uremurīrē pirimerā, ĩgūyarārē dorerogue ĩgū merā dorerā āārīrākoa. Marī Jesúre masikererā

gajerārē: “Īgūrē masībea”, ārīmakū, Īgūde marīrē: “Mūsārē masībea”, ārīgukumi.

¹³ Marī, Īgū: “Āsū irigura”, ārīdeare b̄remubirikerep̄u, Īgū ārīdeare diayeta irigukumi. Āārīpereri Īgū ārīrī, diayeta āārā. Neō ārīgatomasībirikumi.

Pablo Timoteore keoro buerimarē gojadea

¹⁴ I yu were gojarire mu buerārē gūñanimakū irika! Marī Op̄u iūrōrē Īgūsārē turaro merā āsū ārī wereka! Masaka werenīrīrē mūsā gāme guaseori wajamāa. Irire p̄rārē diaye gūñamerā dujamakū yāa.

¹⁵ Mu gapu Marīpu iūrō Īgūya direta b̄ro iridugū āārīka! Īgūya diayema kerere p̄masīrī merā gajerārē keoro bueka! Īgū mūrē: “Ōārō yāmi”, ārī iāburo, ārīgū, ōārō moāgū Īgū moādeare guyasīrīberosū āārību, irasirika!

¹⁶ Masaka i umu ubu āārīrī werenīrīrē p̄birikōāka! Irire irasū werenīrā nemorō ñerīrē iriwāgānemorākuma.

¹⁷ Īgūsā bueri, dup̄re kāmīrō boawāgārō irirosū gajerārē poyanorēa. Īgūsā watopere Himeneo, Fileto āārīma.

¹⁸ Īgūsā Marīp̄ya diayemarē buebema. “Jesūre b̄remurā boanerā Īgūsā dup̄u merā masā, mūrīasianerā āārīmā, irasirirā i umu peremakū, Īgūsā dup̄aturī masābirikuma”, ārī buema. Irasū āārīrā, surāyeri Jesūre b̄remurārē Īgūya diayema buerire b̄remuduūmakū yāma.

¹⁹ Marīp̄ya werenīrī, Īgū marīrē pīdea neō gorawayubea. Wii neō boabiriburi borari merā ōārō nūdea wii irirosū āārā. Neō perebirikoa. Āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marī Op̄u Īgūyarārē masīmi. Āārīpererā: ‘Īgūyarā āārā’, ārīrā ñerī iririre pirikōāburo”.

²⁰ I keori merā āsū ārī weregura. Sugu wāri opaguya wiiguere wāri soropari āārīkoa. Bosenu āārīmakū oro merā irideapari, plata merā irideapari baarogue peokuma. Diari merā irideaparire, o kooāre ubu āārīrīñerīrē peokuma.

²¹ Marī ōārī pari irirosū āārīduarā, āārīpereri ñerīrē opamerā āārīnikōārō gāamea. Irasirirā, marī Op̄uyarā Īgū irisūnerā āārīsīā, āārīpereri Īgū iridorerire ōārō irirā āārīrākoa.

²² Irasirigū, maamarā ñerī w̄aribejarire iribirikōāka! Diayemarē irinīka! Jesūre b̄remunīka! Masakaderē maika! Gajerā merā ōārō āārīrikuka! Irasūta āārīpererā ñerī opamerā marī Op̄ure s̄rēñirā merā āārīka!

²³ P̄masīmerā ubu āārīrīrē gāme guaseorire p̄birikōāka! Mu masīa. Īgūsā irasū gāme guaseo, p̄u gāme turirākuma.

²⁴ Mu, marī Op̄ure moāboegu āārā. Irasirigū gajerā merā gāme turibirikōāka! Āsū gapu āārīka! Āārīpererā merā ōārō āārīgū, Īgūsārē ōārō buegu, bopoñarīrē opagu āārīka!

²⁵ Gajerā mu buerire gāamebirimakū, Īgūsārē b̄remurī merā ōārō wereka! Marīpu Īgūsārē Īgūsā ñerī iririre bujawere, ōārī gapure gorawayumakū irigukumi, ārīgū, irasirika! Irasirirā diayema āārīrīrē masīnugārākuma.

²⁶ Irire masīrā, p̄masīrākuma. Wātī Īgūsārē Īgū gāamerīrē iridorerire pirirākuma.

3

Pablo Timoteore i umu pereburi dupuyuro ñerō waaburire gojadea

¹ Ire masīka! I umu pereburi dupuyuro wāri ñerī aarirokoa.

² Masaka āsū āārīrākuma. Īgūsāya āārīburi direta gūñarā, niyerure uaribejarā: “Gajerā nemorō āārā”, ārī werenirā, gajerārē ñerō turirā, Marīpūre ñerō ārī werenirā, pagusāmarārē tarinugārā, gajerā Īgūsārē sīkerepuru: “Īgūsā guare oārō iriabu”, neō ārī, usuyari sīmerā, goepeyari merā Marīpūyare buremumerā āārīrākuma.

³ Gajerārē maīrī merā iritamumerā, bopoñarī merā iāmerā, ñerī kere wererā, ñerī uaribejarire pirimasīmerā, gajerārē ñerō tarimakū irirā, āārīpereri oārīrē doorā āārīrākuma.

⁴ Īgūsā merāmarārē Īgūsārē ñerō iriduarāguere wiarā, pémasīrī marīrō Īgūsā noō gāāmerō irirā, “Masīpeorā āārā”, ārī gūñarā āārīrākuma. Marīpūre gāāmerōnorē irirā, Īgūsā gāāmerō uaribejarire iri, usuyarā āārīrākuma.

⁵ Masaka iūrō Marīpūre buremurā irirosū irikererā: “Marīpū gāāmerīrē Īgū turari merāta irimasīa”, ārī gūñamerā āārīrākuma. “Yū basi irire irimasīa”, ārī gūñarākuma.

Īgūsānorē neō wapikūbirikōāka!

⁶ Īgūsāno āsū yāma. Masakaya wiirigue oārō werenīgato, ñajāa, pémasīmerā nomerē Īgūsā ārīgatorire pé buremumakū yāma. Īgūsā nome buro ñerīrē irirā nome āārīsīā, āārīpereri ñerī uaribejarire iriduarā āārīma.

⁷ Gajino buerire buenikererā, Marīpūya diayema gapure neō pémasībema.

⁸ Iripoegue marā Janes, Jambres yéa āārīnerā Moisés weredeare péduabiriderosū, Īgūsā ārīgatorī merā buerā diayemarē neō péduabema. Ñerī direta gūñapausīā, Jesūre buremumerā āārīma.

⁹ Irasū āārīkererā, wārā masakare Īgūsā ārīgatorī merā buerire pé buremumakū irimasībīrikuma. Moisére péduabirinerā Janes, Jambreere waaderosū Īgūsādere waarokoa. Irasirirā, Īgūsārē ārīgatorikurā, pémasīmerā āārīrē āārīpererā iāmasīrākuma.

Pablo Timoteore doretūnudea

¹⁰ Mū gapū yū buedeare oārō irinīkōāa. Yū āārīrikurire, yū: “Āsū irigūra”, ārī gūñarīrē, Jesūre yū buremurīrē, masakare bopoñarī merā yū iritamurīrē, Īgūsārē yū maīrīrē, ñerō tarikeregū yū gūñaturarire mū masīa.

¹¹ Jesucristoyare yū iridea waja masaka yure ñerō irima. Buro ñerō taribu. Yū Antioquíague, Iconiogue, Listrague āārīmakū, āārīpereri yure waadeare, iri makārī marā yure ñerō tarimakū irideare mū masīa. Yū ñerō taririkū, marī Opū gapū yure iritamumi.

¹² I diayeta āārā. Āārīpererā Jesucristoyarā Marīpū gāāmerīrē iriduarānorē gajerā Īgūsārē ñerō tarimakū irirākuma.

¹³ Ñerā, ārīgatorikurā, Īgūsā ñerō iridero nemorō ñerō irinemonirākuma. Gajerārē Īgūsā ārīgatorire pé buremumakū irirā, Īgūsāde gajerā ārīgatorire pé buremurā āārīma.

¹⁴ Mū gapū yū mūrē buedeare irinīkōāka! Mū Marīpūyare: “Diayeta āārā”, ārī buremudeare piriro marīrō buremunīkōāka! Mū masīa mūrē buenerārē.

¹⁵ Mū majīgūgueta, Marīpūya werenīrī gojadeare masīnugāyuro. Irasirigū Īgūyare masīgū: “Marīpū Jesucristore buremurārē taumi, perebiri peamegue waabirikōāburo, ārīgū”, ārī masīa.

¹⁶ Āārīpereri Marīpūya werenīrī gojodea, Īgū masīrī sīrī merā gojodea āārā. Iri gojadeare buerā, diayemarē marī masīa. Marī ñerō irideare: “Ñegorabu”, ārī, “Oārī gapure iriro gāāmea”, ārī masīa. Irasirirā iri pūgue gojadeare buerā, diayemarē irimasīa.

17 Marīpu ĩgūyarārē ĩgūyare ōārō masīdoregu, ĩgūya werenīrī gojadeare marīrē pīdi āārīmī, āārīpereri ōārīrē irimasīburo, ārīgū.

4

1 Jesucristo āārīpererā Opu i ūmugwere dupaturi aarīgukumi. Irasū aarīgú, masaka okarārē, boanerādere: “¿Nīsā waja oparā, nīsā gapu waja opamerā āārīrī?” ārī beyegukumi, waja oparārē wajamoābu. Irasirīgu ĩgū ĩūrō, Marīpu ĩūrōdere turaro merā mūrē dorea.

2 Marīpuya kerere masakare ĩgūsā péduamakā, péduabirimakūdere wereka! ĩgūsārē ĩgūsā ñerī irideare masī, piridoregu, iri kerere wereka, ōārī gapure iriburo, ārīgū! Buro bopoñarī merā pémasīma ōārō ĩgūsārē irire bueka!

3 Pmugwere masaka Marīpuya ōārī buerire péduabirikuma. Irasirirā ĩgūsā gāāmerīrē irirā, ĩgūsā péduari direta buemurārē wárā āmarākuma.

4 Marīpuya diayema āārīrīrē béo, masaka ĩgūsā basi ĩgūsā gūñarī merā wererire pétyarākuma.

5 Mu gapu pémasīrī merā diayemarē iriníkōāka! Ñerō tarikeregu, gūñaturaka! Ōārō iriduari merā Jesús masakare tauri kerere bueka, peamegue waabirikōāburo, ārīgū! Marīpu mūrē moādoredeare ōārō iri odonúkōāka!

6 Yu Marīpuyare iridea waja okanemosūbirikoa, yu boaburo mérō duyáa, ārī péñáa.

7 Yu Jesucristo yure buedoregu pídeare ōārō bueyuwarikabu. ĩgū yure iridorerire ōārō iri odonúbu. Ñerō tarikeregu, ĩgūrē buemurīrē neō piribiribu.

8 Irasirīgu dapora yu diayema iridea waja marī Opu yure yu wajatadeare sīburi ūsyari merā yúa. ĩgūta diayemarē irīgu masakare: “¿Nīsā waja oparā, nīsā gapu waja opamerā āārīrī?” ārī beyerinu āārīmakā, yu wajatadeare sīgukumi*.

Yu direta sībirikumi. Āārīpererā ĩgū aariburire buro ĩduari merā, ĩgūrē maīrī merā yūrārē irire sīgukumi.

Pablo Timoteore iridorenemodea

9 Mu aariró bokatīūrō yure ĩāgū aarika!

10 Demas i ūmumarē gāāmesīā, yure béo, Tesalónicague waakōāmi. Crescente Galacia nikūgue, Titode Dalmaciague marī Opuyare buerā waama.

11 Lucas dita yu merā āārīmi. Irasirīgu Marcoge āma, ĩgūrē āirika! ĩgū yure iritamugukumi, marī Opuyare ōārō moāburo, ārīgū.

12 Yu Tīquicore Efesogue iriubu.

13 Mu ōōgue aarīgú, yu weka sñañarī surīrore, Troas wāikuri makā Carpoya wiigwe yu pídeañerē āirika! Yaa papera tūrūrīrē āirika! Waimarāya gasiri merā iridea tūrūrīdere buro gāāmea. Irasirīgu iridere āirika!

14 Alejandro kōme merā moārīmasū yure ñetariro irimi. ĩgū yure irasiridea waja marī Opu ĩgūrē wajamoāgukumi.

15 ĩgū marī buerire neō gāāmebirigorami. Irasirīgu ĩgūrē pémasīka!

* 4:8 Sugu ūma birarimasū gajrā nemorō ōārō ūmagū, olivo wāikudima pūrī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore ĩgya dipurugue peokuma, gajerārē ĩgū wajatadeare ĩmumūrā. I irirosū, sugu Jesúre buemugū ĩgū diayema iridea waja ūmagasigwe perebiri okari wajatagukumi. Iri ūmagasigwe perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū āārā.

¹⁶ Oparã yare peresugue biadoborã yã irideare sērēñaparorimakã, neõ sugu yare iritamubirimi. Æārīpererã yare béowãgãperekõãma. Marīpu Īgūsã yare irasirideare kätiburo.

¹⁷ Īgūsã yare béowãgãkererũ, marī Opũ yare iritamumi. Yare turari sīmi, Īgũ masakare tauri kerere õãrõ wereburo, ãrīgũ. Æārīpererã judío masaka Æārīmerã iri kerere péburo, ãrīgũ, irasirimi. Æõkaye yare baabéobodire tariweremakã irirosũ ñegũ yare wējēbéobodire tariweremakã irimi.

¹⁸ Irasũ Æārīmakũ, Æārīpereri ñerã yare ñerõ iriburire yare tariweremakũ irigukumi. Æmũgasigue Īgũyarãrē dorerogue waaburo, ãrīgũ, yare õãrõ koregũkumi. Marī Opũre: “Õãtarigũ, turatarigũ Æãrã”, ãrĩ, usũyari sīnikõãrã! Irasũta irirã!

Pablo õãdoretũnudea

¹⁹ Priscila, igo marãpu Aquila, Onesíforoya wii marãde õãburo.

²⁰ Erasto Corintogue dujami. Trófimo pũrĩrikũakõãmi. Irasirigũ Miletogue Īgãrē píbu.

²¹ Mũ puibũ dupuyuro aaripurumuka! Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, Æārīpererã marīyarã mũrē õãdorema.

²² Marī Opũ Jesucristo mũ merã Æārĩburo. Marīpu Æārīpererãrē mũsarē õãrõ iritamuburo. Irasũta irinikõãburo.

Iropãta Æãrã.

Pablo

TITO

Pablo Titore ðãdoredea

1 Yũ Pablo, mũrê ðãdorea. Yũ Marĩpũre moãboeguũ ããrã. Jesucristo yũre ïgũya kerere buedoreguũ pĩmi. Marĩpũ beyenerãrê ïgũrê ðãrõ buremumakũ gããmegũ, ïgũsãrê ïgũyare ðãrõ irimakũ gããmegũ, yũre iriumi, ïgũya diayema kerere masĩburo, ãrĩgũ.

2 Irasirirã iri kerere masĩrã, ïgũsã ãmũgasigue perebiri okari opaburire masĩma. Marĩpũ i ãmũrê iriburo dupuyuro: “Perebiri okari sĩgũra”, ãrĩdi ããrĩmi. ïgũ ãrĩgatobi ããrĩsĩã, ïgũ ãrĩderosũta marĩrê sĩgukumi.

3 Daporare Marĩpũ: “Ãsũ irigũra”, ïgũ ãrĩdeare iriripoe ejasiãa. Irasiriguũ ïgũya kerere wererãrê weredoremi marĩrê irire masĩburo, ãrĩgũ. ïgũ marĩrê tauguũ, yũdere iri kerere weredoreguũ pĩmi.

4 Tito, yũ mũrê gojãa. Yũ Jesũyare weremakũ pẽguũ, mũ ïgũrê buremunũgãbũ. Irasiriguũ yũ magũ irirosũ ããrã. Daporare marĩ pẽrãgueta Jesũre buremurã ããrã. Marĩpũ ããrĩnĩgũ, Jesucristo marĩrê tauguũ mũrê ðãrõ iritamũ, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakũ iriburo.

Pablo Titore Creta marãrê buedoredea

5 Yũ mũrê Creta wãĩkũrĩ nũgũrõgue piwãgãribũ, mũrê Jesũre buremurãrê yũ iripeobirideare ðãrõ ãmũpeokõãburo, ãrĩgũ. Irasiriguũ iri nũgũrõma makãrĩrê waagorenagũ, iri makãrĩkũ yũ mũrê dorederosũta Jesũre buremurãrê ïgũsã oparã ããrĩmurãrê sũoka!

6 Suguũ ïgũsã opu ããrĩbure sũoguũ, ãsũpero ããrĩgũrê sũoka! Masaka: “Ñerõ iriguũ ããrĩmi”, ãrĩ werewũasũña marĩgũrê, sugoreta marãpokũdire sũoka! ïgũ pũrãde Jesũre buremurãta ããrĩburo. Masaka ïgũ pũrãrê: “Ñegorama, ïgũsã pagũsãmarãrê tarinũgãgorama”, ãrĩ werewũasũña marĩrã ããrĩburo.

7 Suguũ Jesũre buremurã opu Marĩpũre moãboeguũ ããrĩmi. Irasiriguũ masaka werewũasũña marĩgũ ããrĩburo. ïgũ gããmerĩ direta gajerãrê iridorebino, mata gajerã merã guarikũbi, mejãbi, gãmekẽãduabi, ñerõ iriri merã niyeru wajataduabi ããrĩburo.

8 Ãsũ gapũ iriguũ ããrĩburo. ïgũya wiigue gãmeñajãrã ejarãrê ðãrõ bokatĩrĩneãgũ, ðãrĩ gapure gããmegũ, pẽmasĩrĩ merã iririkuguũ, diayemarê iriguũ, Marĩpũyaguũ, noó gããmerõ iridũarire iribi ããrĩburo.

9 Marĩpũya diayema kerere, marĩ ïgũrê buedeã buremurĩrê piribi ããrĩburo. Irasiriguũ, ïgũde gajerã Jesũre buremurãrê ðãrĩ bueri merã ïgũsãrê Marĩpũyare gũñatura, ðãrõ ããrĩrikumakũ irigukumi. Irire bueguũ, diayema buerire werewũarãrê ðãrõ yũjumasĩgukumi, ïgũsãde diaye gũñanũgãburo, ãrĩgũ.

10 Wãrã ããrĩma Marĩpũ dorerire tarinũgãrã. ïgũsã noó gããmerõ werenĩmoãmarĩ merã masakare ïgũsã ãrĩgatorire buremumakũ yãma. Judĩio masaka surãyari irasũgora yãma.

11 Niyeru direta wajataduãrã, ïgũsã gããmerõ buemoãmakõãma. Irasirirã wiiri marãrê poyanõema. Irasiriguũ mũ ïgũsãrê kãmutakõãka! “Irire iropãta buenemoka!” ãrĩka ïgũsãrê!

12 Iripoegue sugu iro Creta nũgũrõmu ðãrõ wererimasũ ãsũ ãrĩ wereyupu iro marãrê:

I nūgūrō marā būro āriḡatorikūma. Makānūu marā waimurā būro goerā irirosū āārīma. Baaparā, baari direta gūñarikurā, moāduamerā, būro tērikurā āārīma, āriyupū.

¹³ Īḡū irasū āriḡū, diayeta āri werenīdi āārīmī. Daporare Creta marā iripoegue iriderosūta yāma. Irasirigū Tito, turaro merā Īḡūsārē wereka, Marīpūya diayema buerire ōārō gūñaturari merā būremuburo, āriḡū!

¹⁴ Īḡūsārē ōārō bueka, judío masaka noó gāāmerō gūñaboka, weremoāmadea kerere, Marīpūya diayema kerere gāāmemerā dorerire pēnemobirikōāburo, āriḡū!

¹⁵ Marīpūyare būremurārē ōārī gūñarī oparārē, āārīpereri gajino Īḡūsārē ñerīrē gūñamakū iribirikoa. Marīpūyare būremumerā gapūre ñerī gūñarī direta oparārē, āārīpereri gajino Īḡūsārē ñerīrē gūñamakū yāa. Irasirirā ñerīrē irirā: “Ñerō iriakubu yu”, neō āri būjawerebema.

¹⁶ “Marīpūre masīa gua”, ārikererā, Īḡūrē masībema. Īḡūsā ñerō iriri merā Īḡūrē masībema, āri masīsūa. Gajerārē iāturi dooma. Marīpū dorerire tarinūḡāgorama. Āārīpereri ōārīrē neō irimasīmerā, ñerāgora āārīma.

2

Keoro buedorerimarē gojadea

¹ Irasirigū Marīpūya diayema āārīrīrē masakare keoro bueka!

² Āsū āri wereka, murā ūmarē: “Musā pémasīrī merā iririkurā, masaka būremusūrā, diayemarē irirā, Marīpūre gūñaturari merā būremurā, gajerārē maīrā āārīka! Musārē ñerō waamakū, gūñaturanīkōāka!” āri wereka Īḡūsārē!

³⁻⁴ Murā nomedere: “Musā Marīpūre gopeyari merā būremuka! Gajerārē ñerō āri werewuamerāta, wāro mejārīnorē iirīmerāta āārīka! Maamarā nomerē ōārīrē bueka, Īḡūsārē irire irimasīburo, ārīrā! Musā irasū buemakū pederipīrā, Īḡūsā marāpusāmarārē, Īḡūsā pūrādere ōārō maīrākuma.

⁵ Diayemarē irirā, ōārī gūñarī oparā, Īḡūsāya wiirigue āārīrārē ōārō korerā, gajerārē iritamurā, Īḡūsā marāpusāmarārē tarinūḡāmerā āārīrākuma. Irasirirā Īḡūsā maamarā nome irire ōārō irimakū iārā, gajerā Marīpūya kerere ñerō werenīmasībirikuma. ‘Iri kerere būremurā ñerō yāma’, āri masībirikuma”, āri wereka Īḡūsārē!

⁶ Maamarā ūmadere: “Musāde diayemarē irika!” āri wereka!

⁷ Mū ōārī direta irika! Mū irasīrimakū iārā, gajerāde ōārīrē irirākuma. Masakare gopeyari merā diayema āārīrīrē keoro bueka!

⁸ Ōārō pémasīrī merā werenīka, gajerā murē werewuabirikōāburo, āriḡū. Mū werenīrīrē pérā, murē gāāmemerā: “I diaye āārībea”, āri masībirikuma. Irasirirā marīrē werewuanerā guyasīrīrākuma. Marīrē ñerī werenīrī merā werewuamasībirikuma.

⁹ Moāboerimasādere: “Musā oparā dorerire tarinūḡābirikōāka! Īḡūsā doremakū, āārīpereri Īḡūsā dorerire irika! Īḡūsārē musā merā usuyamakū irika! Īḡūsā musārē doremakū: ‘Iribea’, āribirikōāka!

¹⁰ Īḡūsā oparire neō yajabirikōāka! Īḡūsā oparire musā ōārō koremakū iārā: ‘Ōārō yāma’, ārīrākuma. Gajerāde musā ōārō iririre iārā, marīrē taugu Marīpūyare buerire: ‘Ōārī āārā’, āri gūñarākuma”, āri wereka Īḡūsārē!

¹¹ Marīpū marīrē maīḡū āārīpererā i ūmū marā Īḡūsā ñerō iridea wajare tauduagu, Jesucristore iriudi āārīmī.

12 Marĩrẽ ĩgũ gāamebirinorẽ, i ũmama ñerõ ũaribejarire piriburo, āĩgũ, irasiridi āārĩmĩ. Marĩ i ũmugue āārĩrāde õārõ pemasĩrĩ merā diayemarẽ irirā, Marĩpũ gāamerĩrẽ irirā āārĩrõ gāamea.

13 Marĩ Opũ turatarigũ marĩrẽ taugũ Jesucristo dupaturi aariburire ũsuyari merā yūrā yāa. ĩgũ ārĩderosũta aarigukumi marĩrẽ õārĩrẽ irigũ aarigũ. Ire marĩ masĩsĩā, ĩgũ gāamerĩrẽ iriro gāamea.

14 Marĩ ñerõ iridea wajare wajaribosabu, ĩgũrẽ wẽjẽrārẽ kāmutarõ marĩrõ boadi āārĩmĩ. Irasirigũ āārĩpereri marĩ ñerõ iridea wajare taudi āārĩmĩ, marĩrẽ neõ ñerĩrẽ opabirikõāburo, ārigũ. Marĩrẽ ĩgũyarā āārĩburo, õārĩrẽ õārõ iriburo, ārigũ, irasiridi āārĩmĩ.

15 Mũ Jesũre bũremurārẽ irire õārõ bueka, õārĩrẽ ũsuyari merā iriburo, ārigũ! Marĩpũ murẽ irire weredoredi āārĩmĩ. Irasirigũ ĩgũ dorero merā irire iriduamerārẽ: “Āsũ irika!” ārĩ wereka! Neõ sugũ masakũ, mũ weremakũ, murẽ irasũ ĩābéobirikõāburo.

3

Pablo Jesũre bũremurārẽ: “Āsũ irika!” ārĩ gojadea

1 Irogue marā Jesũre bũremurārẽ āsũ ārĩ wereka: “Mũsā oparārẽ, mũsārẽ dorerārẽ tarinũgābirikõāka! ĩgũsā dorerire õārõ pėka! Őārõ iririre irirā āārĩka!

2 Neõ sugũ masakũre ñerõ ārĩ werewũabirikõāka! Masaka merā gāme turimerāta, ĩgũsā merā õārõ ũsuyari merā āārĩrikuka! Gajerārẽ maĩrĩ merā iritamuka! Āārĩpererārẽ bũremurĩ merā gũña maĩka!” ārĩ wereka ĩgũsārẽ!

3 Iripoegue marĩ Jesũre bũremubirisĩā, Marĩpũyare pemasĩbiri, ĩgũ dorerire tarinũgā, ārĩgatorire bũremu, dedirinerā āārĩbũ. Āārĩpereri noõ gāamerõ ũaribejarire, ñerĩ iriduare pirimasĩbirinerā āārĩbũ. Gajerārẽ uburikũrā, ĩgũsārẽ ñerõ irirā āārĩnerā āārĩbũ. Gajerā marĩrẽ ĩāturi doonerā āārĩmā. Marĩ baside gāme ĩāturi doonerā āārĩbũ.

4 Marĩ irasũ āārĩkerepũrũ, Marĩpũ marĩrẽ taugũ gapũ ĩgũ marĩrẽ maĩrĩrẽ, ĩgũ marĩrẽ iritamudũuarire marĩrẽ masĩmakũ iridi āārĩmĩ.

5 Irasirigũ murārẽ taudi āārĩmĩ. Marĩ õārĩrẽ neõ iribirikerepũrũ, marĩrẽ bũro bopoñarĩ merā ĩāsĩā, marĩrẽ taudi āārĩmĩ, perebiri peamegue waabirikõāburo, ārigũ. Marĩ ñerĩ oparire koedi āārĩmĩ, Őāgũ deyomarĩgũ merā marĩrẽ majĩrā maama deyoarā irirosũ āārĩburo, ārigũ. Irasirigũ marĩrẽ maama okarire sidi āārĩmĩ ĩgũ pũrā āārĩburo, ārigũ.

6 Őāgũ deyomarĩgũrẽ Jesucristo marĩ ñerõ iridea wajare taugũ merā marĩrẽ iriudi āārĩmĩ ĩgũ turarire opatarikõāburo, ārigũ.

7 Irasirigũ marĩrẽ maĩgũ: “Őārā, waja opamerā āārĩma”, ārĩ ĩādi āārĩmĩ. Irasirirā gũñaturari merā: “ĩgũ marĩrẽ ĩgũ pũrārẽ: ‘Ŭmugasigue perebiri okarire sigura’, ārideare oparākoa”, ārĩ masĩā.

8 Iri yũ murẽ wereri, diayema kere āārā. Irasirigũ Marĩpũre bũremurārẽ irire õārõ gũñaturari merā bueka, piriro marĩrõ õārĩrẽ irinikõāburo, ārigũ! I bueri õāgorāa. Irire pėduripĩrānorẽ õārõ āārĩrikamakũ iriri āārā.

9 Gajerā merā ubu āārĩrĩrẽ, gũa ñekũsamarā iriunadea kerere, Marĩpũ Moiserẽ doreri pídeare: “ĿNaasũ ārĩduaro yāri?” ārĩ sērẽñārĩrẽ gāme guaseo-birikõāka! Irire gāme guaseori ñegorāa. Masakare õārõ āārĩrikamakũ iriri āārĩbea.

10 Sugũ masakũ Jesũre bũremurĩ bumarārẽ gāme guaseo, dukawarimakũ irigũnorẽ: “Irire iribirikõāka!” ārĩ wereka! Mũ suñarõ o pėa ĩgũrẽ wereadero

para Igũ pébirimakũ ããgũ, Jesúre bñremurã nererõgue Igũsã merã ããrĩgũrẽ béowjuka!

¹¹ Igũsãrẽ gãme guaseo, dukawarimakũ iriri merã: “Ñegũ, waja opagu ããrĩmi”, ãrĩ masĩsũa.

Pablo iritamudoredea

¹² Yũ Artemarẽ o Tĩquicore mũ parogue iriugakoa. Mũ paroo ejamakũ, Nicópolis wãikũri makãgue yũre bokatĩrĩgũ waapurumuka! Yũ: “Irogue puibũ tamugakoa”, ãrĩ gũñãa.

¹³ Mũ iritamurõ bokatĩũrõ Zenas masakare werenĩbosarimasũrẽ, Apolodere iritamuka! Igũsã gajerogue waaburi dupuyuro Igũsã gããmerĩrẽ sika, iri ããrĩpererire opaburo, ãrĩrã!

¹⁴ Mũ irasũ iritamumakũ ããrã, marĩyarãde õãrĩ iri, Igũsã basi gãme iritamurãkuma Igũsã gããmerĩrẽ opamurã. Irasirirã irimoãmamerãta ããrĩrãkuma.

Pablo õãdoretũnudea

¹⁵ ããrĩpererã yũ merã ããrĩrã mũrẽ õãdorema. Marĩyarã Jesúre bñremurãrẽ marĩrẽ maĩrãrẽ mũ paroo ããrĩrãrẽ õãdoreka! Marĩpu musãrẽ ããrĩpererãrẽ õãrõ iritamuburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

FILEMÓN

Pablo Filemórë òãdoredea

1 Y_u Pablo, Jesucristoya kerere weredeade waja peresugue aãrã. Marĩyagu Timoteo merã mure òãdoreade. Filemón, m_u g_ua maĩgũ, g_ua merã moãgũ aãrã.

2 Y_u gajerã Jesúre b_uremurã m_uya wiig_ue nerêrãrê, marĩyago Apia wãikugore, irasũ aãrĩmakũ Arquipodere òãdoreade. Arquipo g_ua merã moãmi, gajerã Jesucristoya kerere pèburo, aĩgũ.

3 Marĩp_u aãrĩnĩgũ, marĩ Op_u Jesucristo m_usãrê òãrõ iritam_u, siuñajãrĩ merã aãrĩrikumakũ iriburo.

Filemón gajerãrê maĩgũ Jesúre b_uremugũ aãrĩmi, aĩ gojadea

4-5 Y_u Marĩp_ure sêrêrik_u m_uya aãrĩburire sêrêbosáa. Marĩ Op_u Jesúre m_u maĩrĩrê, ìgũrê m_u b_uremurĩrê, gajerã Marĩp_uyarãrê m_u maĩrĩrê pèb_u. Irasirig_u Marĩp_ure: “Òãa”, aĩ, _usuyari sĩa.

6 M_u Jesúre b_uremusĩã, ìgũrê b_uremurĩrê gajerãrê werea, ìgũsãde ìgũrê b_uremuburo, aĩgũ. Irasirig_u y_u Marĩp_ure: “Ìgũsãrê wereg_u, aãrĩpereri Jesucristo marĩrê òãrõ iririre masĩpeog_u waaburo”, aĩ sêrêa.

7 Yaag_u, m_u Marĩp_uyarãrê òãrõ y_ujp_urãkumakũ irib_u. M_u ìgũsãrê maĩrĩrê pèg_u, y_u m_u merã òãrõ y_ujp_urãk_u, _usuyáa.

Pablo Filemórë: “Onésimo m_urê moãboeg_ure òãrõ bokatĩrĩneãka!” aĩ sêrêdea

8 Irasirig_u y_u Jesucristo buedoreg_u pídi aãrĩsĩã, mure doremasĩkereg_u: “Àsũ irio gããmea, irasirig_u irire irika!” aĩrĩbirikoa.

9 Maĩrĩ merã gap_u mure sêrêduakoa. Y_u Pablo b_uguro aãrã. Jesucristoya kerere weredeade waja peresugue aãrã.

10 Irasirig_u Onésimòyamarê mure sêrêduakoa. Ìgũ, y_u peresugue aãrĩgũ p_uro eja, y_u Jesúyare weremakũ pèg_u, ìgũrê b_uremunugãmi. Irasirig_u y_u magũ irirosũ aãrĩmi.

11 Jesúre b_uremuburi dupuyuro Onésimo mure òãrõ moãboebirisĩã, béowãgãdi aãrĩmĩ. Dapora tamerãrê marĩ pèrãguereta iritamumi. Y_ure òãrõ iritamugũ yãmi. Mure òãrõ iritamugũkumi.

12 Irasirig_u daporare m_u p_urogue ìgũrê y_u b_uro maĩgũrê iriua. Ìgũrê òãrõ bokatĩrĩneãka!

13 Y_u Jesucristoya kerere weredeade waja peresu aãrĩrĩpoe m_u y_ure iritamuboadere iritamudoreg_u, òõgue ìgũrê y_u merã dujamakũ gããmeadaa.

14 Ìgũ, y_u merã dujamakũ gããmekereg_u, m_u gããmerĩ direta iridukoa. Irasirig_u m_u y_ure: “Jãu”, aĩrmakũ tamerãrê y_u doreri meta aãrĩrokoa. M_u gããmerosũ waarokoa.

15 “Gajĩpoe irig_u Onésimo mure béowãgãg_u yoarĩpoe aãrĩbu meta waakumi. Dupaturi m_u merã òãrõ aãrĩnĩkòãbu irasirĩkumi”, aĩ gũñáa. Irasirig_u ìgũrê y_u merã dujadorebirikoa.

16 Ìgũ mure moãboeg_u aãrĩkereg_u, daporare Jesúre b_uremumi. M_uya wereg_u irirosũ aãrĩmi. Y_u ìgũrê b_uro maĩa. M_u gap_u y_u nemorõ ìgũrê maĩrõ gããmea. “Y_ure moãboeg_u aãrĩkereg_u, Jesúre b_uremusĩã, yaa wereg_u irirosũ aãrĩmi, irasirig_u ìgũrê b_uro maĩa”, aĩ gũñarõ gããmea.

17 Irasirig_u m_u y_ure: “Y_u merã moãgũ aãrĩmi gajerã Jesúyare pèburo, aĩgũ”, aĩ gũñag_u, y_ure bokatĩrĩneãrõsũta Onésimorê òãrõ bokatĩrĩneãka!

18 Īgū gajino m̄yare poyanorēdi, o m̄rē wajamomakū, ȳare wereka! Ȳu m̄rē wajarigukoa.

19 Ȳu Pablo, ȳu basi ire m̄rē ārī gojāa: “Ȳu wajarigura”. Irire irasū ārī gojakeregū, m̄rē gaji gūñamakū irimasīa. Jesúyare ȳu m̄rē weremakū pégu, ĩgūrē buremun̄gābū. Irasirigū, ȳu m̄rē weredea waja ȳare wáro wajamogū irirosū āārā.

20 Irasirigū m̄rē yaagure āsū ārī sērēa: “M̄u marī Op̄u Jesucristore buremugū āārīsīā, Onésimorē ōārō bokatīrīñeāka!” Marī Cristoyarā āārā. Irasirigū ȳare ōārō ȳujpūrākumakū irika!

21 I ȳu m̄rē sērērīrē: “Irigukumi”, ārī masīa. Irasirigū ire m̄rē gojāa. Idere masīa. Ȳu sērērīrē nemorō m̄u ōārō irigukoa.

22 M̄rē gojagu, gajidere sērēa. Ȳure wiuadero p̄rū, m̄sā p̄rogue waad̄nako. Irasirigū ȳu irogue ejaburi dupuyuro ȳu kārīburi taribure āmuyuka! Marīp̄u m̄sā ĩgūrē sērērīrē: “Jāu”, ārīmakū, m̄sā p̄rogue waagukoa.

Pablo Filemórē gojatūnudea

23 Epafras m̄rē ōādoremi. Īgū Jesucristoya kerere weredea waja ȳu merā peresugue āārīmi.

24 Ȳu merā moārā Marcos, Aristarco, Demas, irasū āārīmakū Lucas m̄rē ōādorema.

25 Marī Op̄u Jesucristo m̄sārē ōārō iritamuburo. Irasūta iriburo. Iropāta āārā.
Pablo

HEBREOS

Marīḗ ĩgū magū Jesucristo merā weredeamarē gojadea

¹ Iripoegue Marīḗ ĩgūya kerere weredupiyunerā merā marī ñekūsāmarārē werenugādi āārīmī. Yoaripoe wāri ĩgū turari merā iri ĩmurī, ĩgū weredoreri, kērōgue ĩmurī merā ĩgūsārē ĩgūyare masīmakū iridi āārīmī.

² Dapagorare i ũmū pereburi dupiyuro ĩgū magū Jesucristo merā marīrē ĩgūyare weremi. Neōgoraguere Marīḗ ĩgū magū merā i ũmurē iridi āārīmī, āārīpereri ĩgū gāamerōsūta āārīburo, ārīgū. Irire iriburo dupiyuro ĩgū magūrē pīdi āārīmī, iri āārīperere opabure.

³ Jesucristo, Marīḗ gosesiririre opagū, turatarigū, ōātarigū, Marīḗ āārīrikurire opagū āārīmī. ĩgū turaro doreri merā āārīpereri i ũmumarē āārīnikōāmākū yāmi. Marī ñerō iridea wajare tau odo, pūḗ ũmugasigue Marīḗ turatarigū diaye gapū eja doadi āārīmī, āārīpererārē doregū āārību.

Marīḗ magū, Marīḗ wereboerā nemorō turagū āārīmī, ārī gojadea

⁴ Irasirigū Marīḗ magū Jesucristo, Marīḗ wereboerā nemorō turagū āārīmī. Marīḗ ĩgūrē: “Makū, mū yū magū āārā”, ārīdi āārīmī. Ángeles gapure: “Yure wereboerā āārā”, ārīdi āārīmī.

⁵ ĩgū magūrē āsū ārīdi āārīmī:
Yū magū āārā mū. Dapagā merā mū, yū magū āārīrīrē masakare masīmakū yāa, ārīdi āārīmī.*

Neō sugū ĩgūrē wereboegure irasū ārībīridi āārīmī. ĩgū magūyamarē āsū ārīdi āārīmī doja:

Yū, ĩgū pagū āārā. ĩgū, yū magū āārīmī, ārīdi āārīmī.*

Neō sugū ĩgūrē wereboegure irasū āārībīridi āārīmī.

⁶ ĩgū magūrē sugū āārīgūrē i ũmugue iriugū, āsū gapū ārīdi āārīmī:
Āārīpererā yure wereboerā, yū magūrē ejamejā, bāremuburo, ārīdi āārīmī.*

⁷ ĩgūrē wereboerāyamarē āsū ārīdi āārīmī:
Yure wereboerārē mirū wējāpu taurosū, peame ũjārī pūrā irirosū waamakū yāa, ārīdi āārīmī.*

⁸ ĩgū magū gapure āsū ārīdi āārīmī:
Mū āārīpererā Opū āārīnīgū āārā. Mūyarārē diayeta dorea.

⁹ Diayema iririre gāamea. Ñerō iririre dooa. Irasirimakū ĩāgū, yū mūpū mūrē āārīpererā Opū āārībure beyebū.
Irasirigū mūrē āārīpererā mū merāmarā nemorō usuyari merā āārīmakū irībū, ārīdi āārīmī.*

¹⁰ Idere ārīdi āārīmī Marīḗ ĩgū magūrē:
Mū āārīpererā Opū, neōgoragueta i nikū, ũmugasidere irībū.

¹¹ Gajipoe i ũmū mū iridea pereakōārokoo. Mū gapū āārīnikōāgukoo. Āārīpereri mū iridea gapū surīro boarosū, boapereakōārokoo.

¹² Irasirigū surīro buḡañerē túwea bēo, gajīñe maamañe gorawayurosū, āārīpereri ōārī ditare gorawayugukoo. Mū gapū neō gorawayubirikoo. Mūrārōta āārīnikōāgukoo, ārīdi āārīmī.*

¹³ Irasirigū ĩgū magūrē āsū ārīdi āārīmī doja:

* 1:5 Sal 2.7 * 1:5 2 S 7.14; 1 Cr 17.13 * 1:6 Dt 32.43 * 1:7 Sal 104.4 * 1:9 Sal 45.6-7 * 1:12 Sal 102.25-27

Y_u diaye gap_u doaka! M_u doaripoe mure ãtaturirãrẽ m_u dorerire neõ tarinugãnemobirimak_u irigura, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

Ìgürẽ wereboerã gap_ure neõ irasũ ãrĩbiridi ããrĩmĩ.

14 Æãrĩpererã Marĩp_ure wereboerã deyomarĩrã, Ìgürẽ moãboerã ããrĩma. Marĩp_u Jesucristo taurãrẽ iritamudoreg_u Ìgüsãrẽ iriumi.

2

Marĩp_u Ìgũ masakare tauri kerere õãrõ pẽmak_u gããmemi, ãrĩ gojadea

1 Irasirirã Marĩp_u mag_u Jesucristoya kerere marĩ pẽdeare irasũ gãñanikõãrõ gããmea, Ìgürẽ buremurĩrẽ piriri, ãrĩrã.

2 Iripoegue Marĩp_u Ìgürẽ wereboerãrẽ Ìgũya kerere weredoredi ããrĩmĩ. Irasirigu: “Ñerõ irirãnorẽ, y_u dorerire tarinugãrãrẽ wajamoãgura”, ãrĩderosũta Ìgüsãrẽ diayeta wajamoãdi ããrĩmĩ.

3 Marĩp_u masakare tauri kere õãtaria. Marĩ gap_u irire pẽmerã, Ìgũ wajamoãrĩrẽ tausũbirikoa. Marĩ Op_u Jesucristo iri kerere wereruroridi ããrĩmĩ. Ìgũ weredeare pẽrã: “Diayeta ããrã”, ãrĩ masĩnerã ããrĩmã. Irasirirã marĩdere wereturiama, irire masĩburo, ãrĩrã.

4 Marĩp_u gaji irinewodi ããrĩmĩ. Iri kerere wererãrẽ Ìgũ turari merã wãri iri Ìmurĩrẽ irimak_u iridi ããrĩmĩ. Irasũ ããrĩmak_u Ìgũ gããmederosũta Ìgüsãrẽ wãri Õãgũ deyomarĩgã iritamurĩ merã irimasĩrĩrẽ sĩdi ããrĩmĩ, iri kerere weremak_u pẽrã: “Diayeta ããrã”, ãrĩ masĩburo, ãrĩgũ.

Jesucristo, marĩ irirosũ dup_ukg_u deyoadi ããrĩmĩ, ãrĩ gojadea

5 Marĩp_u Ìgürẽ wereboerãrẽ: “I ãm_u peredero purugure oparã ããrĩrãkoa musã”, ãrĩ, neõ pĩbiridi ããrĩmĩ.

6 Ìgũyare weredupiyudi ãsũ gap_u ãrĩ gojadi ããrĩmĩ:

G_ua Op_u, masaka ubu ããrĩrã ããrĩkeremak_u, çnasirigu Ìgüsãrẽ gãñarĩ mu? Ìgüsã boamurã dita ããrĩkeremak_u, çnasirigu Ìgüsãrẽ iritamurĩ mu?

7-8 Yoabiripoegãta Ìgüsãrẽ mure wereboerã doka ããrĩmak_u iridi ããrĩbũ. Irasirikereg_u, purugure Ìgüsãrẽ oparã sóogu, m_u turarire sĩbu, Ìgüsãrẽ ããrĩpereri opaburo, ãrĩgũ, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ.*

Marĩp_u masakare irasũ sĩgũ: “Æãrĩpererire dorerãkuma”, ãrĩ pĩdi ããrĩmĩ. Ìgüsãrẽ irire pĩkeremak_u, ããrĩpererire dorebema dapa.

9 Marĩ Jesúyama gap_ure: “Æãrĩpererã Op_u ããrĩmĩ”, ãrĩ masĩa. Yoabiripoegãta Ìgũdere Marĩp_u Ìgürẽ wereboerã doka pidi ããrĩmĩ, ããrĩpererãya ããrĩburire boabosabure. Jesús marĩrẽ boabosamak_u, Marĩp_u Ìgürẽ maĩgũ, õãrõ iritamudi ããrĩmĩ. Irasirigu Ìgũ boadigue masãdero pur_u, Marĩp_u Ìgürẽ turarire sĩ, Op_u sãodi ããrĩmĩ, ããrĩpererã Ìgürẽ buremuburo, ãrĩgũ.

10 Marĩp_u Ìgũ gããmederosũta ããrĩpereri i ãm_umarẽ iridi ããrĩmĩ. Æãrĩpereri Ìgũya dita ããrã. Ìgũ pũrã ããrĩpererã ãmugasigue Ìgũ ããrĩrõgue Ìgũ merã ããrĩmak_u gããmemi. Irasirigu Ìgũ mag_u Jesúre iriudi ããrĩmĩ, marĩrẽ Ìgũ ñerõ tariri merã taubure. Ìgürẽ iriudi ããrĩmĩ, marĩ Op_u ããrĩbure, marĩrẽ ãmugasigue ãmurĩabure.

11 Jesús marĩrẽ taug_u, Marĩp_uyarã ããrĩmak_u iridi ããrĩmĩ. Irasirirã marĩ Ìgũyarã ããrĩsĩã, sug_u pũrã irirosũ, Jesús marĩ tũgũ merã Marĩp_u pũrã ããrã. Irasirigu Jesús marĩrẽ: “Y_u pagupũrã ããrĩma”, ãrĩgũ, neõ g_uyasĩrĩbemi.

12 Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue Jesús Igũ Pagũre weredeare gojasũdero ããrĩbũ. Āsũ ãrĩdi ããrĩmĩ ĩgũrẽ:

Mũ ããrĩrikũrĩre, mũyamarẽ werẽgũkoa yũ pagũpũrãguere. ĩgũsã nerẽnarõgue nerẽmakũ, ĩgũsã merã: “Oãtaria mũ”, ãrĩ bayapeogũkoa mũrẽ, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

13 Gaji ãrĩdi ããrĩmĩ doja:

Yũde mũrẽ yũ Opũre bũremunĩkõãgũra.*

Idere ãrĩdi ããrĩmĩ doja:

Oõta ããrã Yũpũ pũrã ĩgũ yũre pĩnerã merã, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

14 Marĩ, Marĩpũ pũrã, dũpũkũrã ããrã. Irasirĩgu Jesũde marĩ irirosũta dũpũkũgu aaridi ããrĩmĩ. ĩgũ curusague boari merã wãtĩrẽ, boarĩre gũirã opũre tarĩnũgã bẽodi ããrĩmĩ.

15 Jesús ĩgũrẽ irasũ tarĩnũgãgũ, marĩ boaburĩre gũĩnĩkõãnerãrẽ taudi ããrĩmĩ.

16 Āsũ ããrã. Jesucristo Marĩpũre wereboerãrẽ iritamugũ meta aaridi ããrĩmĩ. Marĩ, Abraham parãmerã gapũre ĩgũ Marĩpũre bũremuderosũta bũremurãrẽ iritamugũ aaridi ããrĩmĩ.

17 Irasirĩgu marĩ irirosũta dũpũkũgu aaridi ããrĩmĩ, ĩgũ boari merã marĩ ñerĩ iridea wajare wajarĩbosabu. I merã Marĩpũre: “Waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãmakũ irĩdi ããrĩmĩ. Paĩa opũ marĩya ããrĩburĩre Marĩpũre sãrẽbosarosũ, ĩgũde marĩrẽ õãrõ sãrẽbosami. Irasirĩgu marĩrẽ bopõñarĩ merã ĩãgũ marĩrẽ õãrõ iritamunĩkõãmĩ.

18 Wãtĩ ĩgũrẽ ñerõ iridoremakũ, Jesús bũro ñerõ tarĩkeregu, ĩgũ dorerĩre irĩbirĩdi ããrĩmĩ. Irasirĩgu wãtĩ marĩdere ñerĩ iridoremakũ ĩãgũ, Jesús marĩrẽ iritamumasĩmi, ñerĩ irĩbirĩkõãbũro, ãrĩgũ.

3

Jesús, Moisés nemorõ ããrĩmĩ, ãrĩ gojadea

1 Yaarã, mũsã Marĩpũ beyenerã, ĩgũyarã ããrã. Irasirĩrã Jesucristore: “Bũremua mũrẽ”, ãrĩnerã ããrĩsĩã, ĩgũrẽ õãrõ gũñãnĩkõãka! Marĩpũ ĩgũrẽ irĩudi ããrĩmĩ, ĩgũya kerere werebure, paĩa opũ irirosũ marĩya ããrĩburĩre sãrẽbosabure.

2 Marĩpũ ĩgũrẽ beyepĩdi ããrĩmĩ irire irĩbure. Irasirĩgu Moisés, Marĩpũ ĩgũrẽ: “Āsũ iridoreka yaarãrẽ!” ãrĩ pĩdeare õãrõ irĩderosũta Jesũde Marĩpũ ĩgũrẽ pĩdeare ããrĩpererĩre õãrõ irĩdi ããrĩmĩ.

3 Irasirĩrã Moisére bũremudero nemorõ Jesús gapũre bũremurõ gããmea marĩrẽ. Iri ãsũ ããrã. Wiire: “Oãrĩ wĩi ããrã”, ãrĩ ĩãrõ nemorõ iri wiire irĩdi gapũre: “Oãtarĩmi”, ãrĩ bũremurõ gããmea marĩrẽ.

4 Masaka gapũ wiiri irĩrã ããrĩma. Marĩpũ gapũ ããrĩpererĩ i mũmũmarẽ irĩdi ããrĩmĩ.

5 Moisés gapũ Marĩpũyarãrẽ doregu, ĩgũsãrẽ õãrõ iritamudi ããrĩmĩ. “Āsũ irĩka, Marĩpũre bũremurã!” ãrĩ weredĩ ããrĩmĩ, pũrũgue marã Marĩpũya kerere pẽmasĩbũro, ãrĩgũ.

6 Cristo, Marĩpũ magũ gapũ Moisés nemorõ Marĩpũyarãrẽ õãrõ doregu ããrĩmĩ. Irasirĩrã marĩ Marĩpũyarã, gũñaturarĩre pĩrĩro marĩrõ ĩgũ tauburĩre mũyari merã yũnĩrã, ĩgũya wĩi marã ããrã.

Marĩpũ ĩgũyarãrẽ ĩgũ merã õãrõ sĩñãjãmakũ gããmemĩ, ãrĩ gojadea

* 2:12 Sal 22.22   * 2:13 Is 8.17   * 2:13 Is 8.18

7 Irasirigũ Õãgũ deymarĩgũ ire ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ, Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue:

Dapagãrẽ mũsã Opũ mũsãrẽ weremakũ, péduamerã irirosũ ããrĩbirikõãka!

8 Õãrõ péka Igũrẽ! Iripoegue Israel bumarãrẽ masaka marĩrõgue ããrĩrãrẽ Igũ werekeremakũ, Igũ dorerire tarinũgãma. “Marĩrẽ iritamumasĩbirikumi”, ãrĩrã, Igũrẽ bũremubirima.

9 Irasirigũ ãsũ ãrĩmĩ: “Iroguere cuarenta bojorigora yũ turaro merã iririre iri ĩmuadibũ Igũsãrẽ iritamugũ. Yũ irasirikeremakũ: ‘Igũ marĩrẽ iritamumasĩbirikumi’, ãrĩ gũñanama yũre.

10 Irasirigũ Igũsã merã gua, ãsũ ãrĩbũ: ‘Yaa gapũre neõ gũñatũyabema. Yũ dorerire iridũabema’, ãrĩbũ.

11 Irasirigũ Igũsã merã guagu, gopepyaro merã ãsũ ãrĩ werebũ: ‘Yũ merã õãrõ siñajãrĩ bokabirikoa mũsã yũre bũremubiri waja’”, ãrĩmĩ.*

12 Irasirirã yaarã, õãrõ pémasĩka! Neõ sugũ mũsã watopemu ñerõ gũña, bũremubi ããrĩbirikõãburo. Irasũ ããrĩgũno, Marĩpũ ããrĩnĩgũrẽ béogu iribukumi.

13 ãsũ gapũ iriro gããmea. Ɛmurikũ mũsã basi Marĩpũyare gãme werenĩka, ñerĩrẽ irirĩ, ãrĩrã! Dapagã merã Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue dorederosũta gãme werenĩka! “Ñerĩ gapũre irirã, usũyãa gua”, ãrĩ gũñarã, mũsã basita ãrĩkatorã yãa. Ñerĩrẽ irirã, Marĩpũ dorerire tarinũgãrãkoa.

14 Cristore bũremunũgãderosũta marĩ okaro bokatĩũrõ bũremunĩkõãrã, Igũ ããrĩrõgue Igũ merã ããrĩrãkoa.

15 Yũ wererosũta Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Dapagãrẽ Marĩpũ mũsãrẽ weremakũ, Igũrẽ õãrõ péka! Iripoegue Israel bumarã Igũ dorerire tarinũgãderosũ iribirikõãka! ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

16 Igũsã Marĩpũya werenĩrĩrẽ pékererã, Igũ dorerire tarinũgãnerã ããrĩmã. ããrĩpererã Egiptogue ããrĩrãrẽ Moisés ãĩãsũnerã ããrĩkererã, Marĩpũ dorerire tarinũgãnerã ããrĩmã.

17 Igũsã tarinũgãdea waja cuarenta bojorigora Marĩpũ Igũsã merã guadi ããrĩmĩ. Masaka marĩrõgue Igũsãrẽ ããrĩdoredi ããrĩmĩ. Irogueta boanerã ããrĩmã.

18 Igũ dorerire tarinũgãmakũ ĩãgũ, gopepyaro merã Igũsãrẽ ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ: “Yũ merã õãrõ siñajãrĩ bokabirimakũ irigura”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

19 Irasirirã ire masĩa marĩ. Igũsã Marĩpũre bũremubirideã waja Igũ merã õãrõ siñajãrĩ bokabirinerã ããrĩmã.

4

1 Marĩpũ iripoegue marãrẽ: “Yũ merã siñajãrĩ bokarãkoa”, ãrĩ píderosũta marĩdere pídi ããrĩmĩ. Irasirirã marĩde gopepyaro merã Marĩpũre yũjũro gããmea, Igũ merã õãrõ siñajãrĩ bokamurã.

2 Marĩpũ masakare tauri kerere iripoegue marã péderosũta marĩde pébũ. Igũsã gapũ iri kerere pékererã, bũremurĩ merã pébirinerã ããrĩmã. Irasirirã irire ubugorata péunanerã ããrĩmã.

3 Marĩ gapũ Marĩpũre bũremurã Igũ merã õãrõ siñajãrĩ bokarãkoa. Igũrẽ bũremumerã gapũre ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

Yure buremubiri waja Igūsā merā guabu. Irasirigu Igūsārē gopepyaro merā āsū āri werebu: “Yu merā oārō siñajārī bokabirikuma”, āriđi āārīmí.*

I umurē iri odo, siñajāđi āārīmí. Irasirigu masakadere Igū merā siñajāburire píđi āārīmí.

4 Gaji āsū āri gojasūdero āārībá, Igūya werenírí gojadea pūgue:

I umuma āārīpererire iripeo odogu, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarinurī waarō merā Igū moārīrē piri, siñajāđi āārīmí.*

5 Igūrē buremumerā gapure āsū āriđi āārīmí doja Igūya werenírí gojadea pūgue:

Yu merā oārō siñajārī bokabirikuma, āriđi āārīmí.*

6 Iripoegue marā, Igū masakare tauri kerere pépurorinerā, Igū dorerire tarinugādea waja Igū merā oārō siñajārī bokabirinerā āārīmá. Gajirā gapu Igūrē buremurā Igū merā oārō siñajārī bokarākuma.

7 Irasirigu Marīpu masakare Igū merā siñajāburire pígu: “Dapagorare yure oārō péka!” āriđi āārīmí. Israel bumarā Igū dorerire tarinugādero puru, yoaripoe puru irire Davire gojadoredi āārīmí. Irasirigu musārē dupaturi irire weregura doja. Āsū āri gojadi āārīmí David:

Dapagorare Marīpu musārē weremakā, oārō péka! Igūrē péduamerā irirosū āārībirikōāka! āri gojadi āārīmí.*

8 Iripoegue David irire gojaburi dupiyuro Josué Israel bumarārē Marīpu Igūsārē sídea nikūgue āijadi āārīmí. Iro gapure siñajārī bokabirinerā āārīmá. Irasirigu Marīpu Igūyarārē gaji siñajārī síburire weredi āārīmí.

9 Irasirirā, Marīpu i umurē iri odo, Igū siñajāderosūta marī Igūyarāde Igū merā oārō siñajārī bokarākoa.

10 Marīpu merā siñajārā, marī gāāmerō moārīrē piri, Igū gāāmerī gapure iripurorirā, Igū merā oārō siñajānikōārākoa, Igū i umumarē iri odo siñajāderosūta.

11 Irasirirā Igūrē oārō buremurō gāāmea, Igū merā siñajārī bokamurā. Iripoegue marā Igūrē buremubiridea waja Igū merā neō siñajārī bokabirinerā āārīmá. Igūsā iriderosū iribirikōārō gāāmea marīrē.

12 Marīpuya werenírīrē pérā, Igū merā oārō āārīnikōāa. Sareri majī pe gapu usiri majī sareñajārō nemorō Marīpuya werenírí mariya yujupūrārīgue, marī gūñarīgue ñajārokoa. Irasirirā Igūya werenírīrē pérā, marīya yujupūrārīmarē marī gūñarīdere: “I gapu oāgorāa, o i gapu ñegorāa”, āri masīrākoa.

13 Marī masaka āārīpererā Marīpu irinerā dita āārā. Igū Iāberogue neō āārībea. Āārīpereri marī āārīrikurire marī iririkurire masīmi. Irasirirā oārī gūñarī oparā oārō irirā, Igū Iūrō marī irideare, marī gūñadeare weredoremakā, guyasīrīrō marīrō weremasīrākoa.

Jesús paía opu nemorō āārīmí, āri gojadea

14 Jesús, Marīpu magū, paía opu nemorō marīya āārīburire Marīpure sērēbosagu āārīmí. Igū Marīpu purogue āārīmí. Irasirirā neō piriro marīrō Igūrē buremunikōārā!

15 Jesús paía opu nemorō, marī turamerārē bopoñarī merā Iāgū marīrē iritamugū āārīmí. Wātī marīrē ñerīrē iridorerosūta Jesúdere āārīpereri ñerīrē iridoredi āārīmí. Jesús gapu ñerīrē neō iribiridi āārīmí.

* 4:3 Sal 95.11   * 4:4 Gn 2.2   * 4:5 Sal 95.11   * 4:7 Sal 95.7-8

16 Īgū marīya āārīburi sērēbosagu āārīmakū ĭārā, Marīpure gūiri marīrō marī sērēmasīa. Īgū āārīrōgue Īgū merā āārīrā irirosū sērēmasīa. Īgū marīrē maīgū, marīrē bopoñarī merā ĭāsīā, marī ñerō tariripoere diayeta iritamugakumi.

5

1 Marī ire masīa. Sugū paía opu, masaka watope Marīpu beyepísūdi āārīmi. Masakaya āārīburi āārīperere Marīpure sērēbosagu āārīmi. Irasirīgu Marīpure ĭgūsā sīduarire sībosagu āārīmi. “Īgūsā ñerī iridea waja ĭgūsārē wajamoābirikōāka!” ārī sērēgū, Marīpu ĭūrō waibure wējē soepeobosagu āārīmi.

2 Paía opu marī irirosūta ĭgū turari merā ĭgū ñerī iriduarire tau kāmutasībemi. Irasirīgu pémasīmerārē, ñerō irirārē bopoñarī merā ĭāmasīmi.

3 Turabi āārīsīā, gajirārē iribosarosūta ĭgū basi ñerō iridea waja Marīpu ĭūrō waibure wējē soepeomi.

4 Neō sugū ĭgū gāāmerō paía opu ñajāmasībemi. Marīpu gapu ĭgūrē beyepīmi, iripoeguemu Aarōrē ĭgū beyepīderosūta.

5 Cristode ĭgū gāāmerō paía opu ñajābiridi āārīmi. Marīpu ĭgūrē Opu pidi āārīmi. Āsū ārīdi āārīmi ĭgūrē:

Yu magū āārā mu. Dapagā merā mu, yu magū āārīrīrē masakare masīmakū yāa, ārīdi āārīmi.*

6 Gajirogue ĭgūya werenīrī gojadea pūgue ĭgū magūrē āsū ārīdi āārīmi: Melquisedec paí āārīderosūta mu āārīnkōāgukoa, ārīdi āārīmi.*

7 Cristo i ūmague āārīgū, buro oreri gaguinīrī merā Marīpure ĭgū turari merā ĭgū boaburire taumasīgūrē sērēdi āārīmi. Īgū, Marīpu gāāmerī ditare iridūamakū ĭāgū, ĭgū sērērīrē pé, ĭgūrē gūñaturamakū iridi āārīmi.

8 Cristo, Marīpu magū āārīkeregu, buro ñerō tarīdi āārīmi. Ñerō tarikeregu, Marīpu dorerire tarinūgārō marīrō ĭgūrē oārō yujuri merā irire iritariweredi āārīmi.

9 Īgū curusague boagu, āārīpereri Marīpu ĭgūrē iridoredeare iripeodi āārīmi. Irasirīgu āārīpererā marīrē ĭgūrē yujurārē taudi āārīmi, ĭgū puro perebiri okari opaburo, ārīgū.

10 Irasirīgu Marīpu ĭgūrē: “Melquisedec paí āārīderosūta mu āārīnkōāgukoa”, ārī pidi āārīmi, marīya āārīburi sērēbosabure.

Jesucristore buremurīrē piriri, ārīrā, ĭgūrē gūñaturanīkōārō gāāmea, ārī gojadea

11 Cristo paía opu nemorō āārīrīrē wāri werenemodūadāa. Musā pémasīturabirimakū, irire weremasībirikoa.

12 Musā yoarīpoe Cristore buremubu. Irasirīrā dapagoraguere gajirārē Marīpure buerimasā āārībukoa. Musā irasū āārībonerā, dapagoraguedere neō buepurorīrā irirosūta āārīkōāa. Ōpīkū mirīrā, baari baagasīmerā, majīrāgā irirosūta āārīkōāa. Irasirīrā gajirā buerimasā musārē buepurorideare dupaturi buero gāāmea.

13 Ōpīkū mirīrā majīrāgā irirosū āārīrāno, “I ñerī, i gapu oārī āārā”, ārī beyemasībema.

14 Baari burīri gapu murā baari āārā. Murā āārīrāno, oārō buenerā, oārīrē, ñerīrē beyemasīrāgue āārīma.

6

¹ Irasirirā marā pémasīrā irirosū Cristoyamarē òārō pémasīrā dujarā, irire buenemorō gāāmea. Neōgorague ĩgūyare buerurorirā, marī ñerō irideare bujawere, gūñarī gorawayurire buebu, Marīpu marīrē perebiri peamegue beōri, āñrā. Marī ñerō iririkudeare piri, Marīpure òārō buremurīdere buebu.

² Gajidere, deko merā, Ōāgū deyomarīgū merā wāiyerire buebu. Marī oparā ĩgūsāya mojóri merā marīrē: “Marīpu mure ĩritamuburo”, āri ñapeoridere buebu. Boanerā masāburire, Marīpu Cristore burenumerārē perebiri peamegue wajamoāburidere buebu.

³ Irasirirā marī Cristore buremurā ĩgūyare buenemowāgānīkōārākoa, Marīpu gāāmemakū ĩgū iritamurī merā masīnemorā.

⁴ Āsū āārā. Masaka Jesucristoya kerere pémasīkererā, Marīpu ĩgūyarārē òārī sībure masīkererā, Ōāgū deyomarīgūrē opakrerā,

⁵ Marīpu òārī werenīrē pékererā, i ũmu peredero puru ĩgū turari merā iribure masīkererā,

⁶ iri gapure gāāmemerā, neō dupaturi ĩgūsā ñerō irideare bujawereri merā pirimasībirikuma. Neō dupaturi ĩgūsā gūñarīrē òārī gapu gorawayu-masībirikuma. Irasirirā Marīpuyare gāāmebiri waja, Marīpu magū Cristore burenumerā, ĩgūrē dupaturi curusague pábiatú wējērā irirosū āārīrākuma. Gajirārē ĩgūrē masaka ĩūrōgue burīdamakū irirākuma.

⁷ Āsū āārā. Marī, su pooema nikū irirosū āārā. Ōārī nikūrē ũmuriku deko merēmākū, sibi ñajānākoa. Irasiro iri poee opu otedea òārō puri dukakūkoa. Irasirigu iri poee opu dukare opakumi ĩgū baaburire. Gajirā iri yebare òārī dukakūmakū iārā: “Marīpu òārō dukakūmakū irikumi”, ārīkuma. Irasūta yāmi Marīpu ĩgūyare pérārē. Gajirā ĩgūsā ĩgūyare òārō irimakū iārā: “Marīpu ĩgūsārē òārō iritamumi, irasirirā òārō yāma”, āñrākuma.

⁸ Iri pooere pora, ñerī tá dita puri dukakūmakū, béokōārō gāāmea. Irasūta yāmi Marīpu ĩgūyare pékererā irimerārē. Perebiri peamegue béogukumi ĩgūsārē wajamoāgū.

Jesucristore buremurīrē piro marīrō marī ũmugasigye waaburire yūro gāāmea, āñrā gojadea

⁹ Yu, Marīpu ĩgūsārē béoburire weregu, musārē yu mañrārē: “ĩgū béosūmurā āārā”, āñrīgū meta yāa. Marīpu musārē Cristo merā taudi āārīmi, ĩgūyarā āārīburo, āñrīgū. Irasirirā musā òārī yebague otedea òārō dukakūrosūta òārīrē yāa. Irire yu masīa.

¹⁰ Marīpu diayema irigu āārīmi. Irasirigu ĩgūyare musā òārō iririre kātibirikumi. Musā ĩgūrē mañsīā, gajirā ĩgūyarārē iritamurīdere kātibirikumi.

¹¹ Yu, musā okaropa usuyari merā gajirārē iritamunīmakū gāāmea. Irasirirā Marīpu ĩgūyarārē: “Ōārīrē sīgura”, āñrīdeare musā yūrire, purugue diayeta oparākoa.

¹² Irasirigu musā Marīpuyare téri merā irituyamakū gāāmebea. Gajirā Marīpu Jesucristo merā tauri kerere buremurā ñerō tarikererā, Marīpure: “Diayeta yare iritamugukumi”, āñrī buremunīkōāma. ĩgūsā irasirimakū iāgū, Marīpu ĩgūyarārē: “Ōārīrē sīgura”, āñrīdeare ĩgūsārē sīgukumi. Irasirirā musāde ĩgūsārē iākūi, ĩgūsā irirosūta irinīkōāka!

¹³⁻¹⁴ Iripoegue Marīpu Abrahārē āsū āñrī pídi āārīmi: “Diayeta mure òārīrē irigura yu āñrīderosūta. Mu parāmerā āārīturiarārē wārā āārīmakū irigura”, āñrī

pídi ããrĩmĩ. Irasũ ãrĩ pígu, Ĩgũ wãĩ merã wãĩpeodi ããrĩmĩ. Gajigu Ĩgũ nemorõ ããrĩgũ neõ marĩmakũ, Ĩgũ wãĩ merã wãĩpeodi ããrĩmĩ.

¹⁵ Abraham, Marĩpu Ĩgũrẽ ãrĩ pídeare õãrõ buremurĩ merã yúdi ããrĩmĩ. Irasirĩgu Marĩpu Ĩgũ ãrĩderosũta Ĩgũrẽ õãrõ iridi ããrĩmĩ.

¹⁶ Sugũ masakũ gajirã péuro: “Diayeta ãrĩgũ yáa”, ãrĩgũ, Ĩgũ nemorõ ããrĩgũya wãĩ merã wãĩpeokumi. Ĩgũ irasũ ãrĩ wãĩpeomakũ pérã: “Diayeta werekumi”, ãrĩ, Ĩgũ merã neõ guaseomasĩbirikuma.

¹⁷ Irasirĩgu Marĩpu Abrahãrẽ: “Diayeta marẽ õãrĩrẽ irigũra”, ãrĩ pígu, Ĩgũ wãĩ merã wãĩpeodi ããrĩmĩ. Marĩ Ĩgũ irasũ wãĩpeo weredeare pérã: “Ĩgũ ãrĩdeare neõ gorawayubirikumi”, ãrĩ masĩa. “Ĩgũ ãrĩdeare neõ gorawayubirikumi”, ãrĩ masĩa. Irasirĩgu irire marĩrẽ õãrõ masĩburo, ãrĩgũ, Abrahãrẽ ãrĩ pídeare weregu, Ĩgũ wãĩ merã wãĩpeodi ããrĩmĩ.

¹⁸ Marĩpu neõ ãrĩkatobi ããrĩmĩ. Irasirĩgu Ĩgũ ãrĩ pídea merã, Ĩgũ wãĩpeodea merã, Ĩgũ ãrĩdea neõ gorawayubiriburire marĩrẽ masĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Marĩ irasirĩgure masĩrã, marĩ ñerõ irideare piri, Ĩgũ marĩrẽ tauburire gũñaturari merã yúa. “Irasũta irigũkumi”, ãrĩ masĩa.

¹⁹ Irasirĩgu Marĩpu marĩrẽ Ĩgũ õãrõ iriburire yúrãrẽ ãmũgasigue Ĩgũ merã ããrĩmakũ irigũkumi. Ĩgũ turatarĩgu ããrĩsĩã, irire diayeta irigũkumi. Irire õãrõ masĩa marĩ.

Asũ ããrã. Sugũ paia opu Marĩpu ããrĩrĩ taribu poekague ñajãgũ, iri taribu makãpuro kãmutari gasiro tariñajãmi. Irasũ ñajãgũ, masakaya ããrĩburire sërẽbosami Marĩpure.

²⁰ Marĩpu ããrĩrĩ taribugorogue ñajãrõsũ Jesús ãmũgasigue Marĩpu ããrĩrõgue ñajãdi ããrĩmĩ. Marĩ irogue ñajãburi dupiyuro ñajãsiadi ããrĩmĩ, paia opu nemorõ Marĩpure marĩya ããrĩburire sërẽbosanĩkõãbu. Melquisedec paĩ ããrĩderosũta ããrĩnĩkõãgũkumi.

7

Melquisedec paĩ ããrĩderosũta Jesús ããrĩmĩ, ãrĩ gojadea

¹ Iripoegue Melquisedec wãĩkũgu Salem* wãĩkuri makã marã opu ããrĩdi ããrĩmĩ. Ĩgũ paĩ ããrĩgũ, masakaya ããrĩburire Marĩpure ããrĩpererãrẽ doregure sërẽbosagu ããrĩdi ããrĩmĩ. Abraham gajirã oparãrẽ wẽjẽ tarĩnũgãgũ ejadi goedujãamakũ, Melquisedec Ĩgũrẽ bokatĩrĩgũ waadi ããrĩmĩ. Ĩgũrẽ bokatĩrĩgũ, Marĩpure: “Guapu, ñrẽ õãrõ irika!” ãrĩ sërẽbosadi ããrĩmĩ.

² Abraham gajirã oparãrẽ wẽjẽ tarĩnũgãsiã, Ĩgũsãya ããrĩdeare ãiadi ããrĩmĩ. Irasirĩgu Ĩgũ ãĩdeare pe mojõma buri dukawa pí, subu sídi ããrĩmĩ Melquisedere. “Melquisedec”, ãrĩrõ: “Opu diayeta irigu”, ãrĩduaro yáa. Ĩgũ Salem marãrẽ doregu ããrĩdi ããrĩmĩ. Ĩgũyarãrẽ õãrõ siñajãrĩ merã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Irasiriro: “Salem”, ãrĩrõ: “Siñajãrĩ”, ãrĩduaro yáa.

³ Melquisedec pagusãmarãrẽ, Ĩgũ ñekũsãmarãrẽ Ĩgũsã were gojatúdea neõ máa. Ĩgũ deyoadeare, Ĩgũ boadeare, Ĩgũrẽ gorawayubure were gojatúdea neõ máa. Irasirĩgu Ĩgũ, Marĩpu magũ Jesucristo paĩ ããrĩnĩkõãgũ irirosũ ããrĩdi ããrĩmĩ.

⁴ Irasirirã Melquisedere gũñaka! Ubu ããrĩgũ meta ããrĩdi ããrĩmĩ. Marĩ ñekũ Abraham marĩya bumũ ããrĩpuroridi ããrĩkeremakũ, Melquisedec, Abraham nemorõ ããrĩdi ããrĩmĩ. Irasirĩgu Abraham Melquisedere, gajirã oparãrẽ wẽjẽ

* 7:1 Salem wãĩkuri makã, Jerusãl'eta ããrĩyuro.

tarinugāsīā, Īgūsāya āārīdea āiadeare pe mojōma buri dukawa pí, subu sīdi āārīmi.

⁵ Āsū āārā. Moisés dorederosūta āārīpererā gajirā Israel bumarā Īgūsāyare, Leví parāmerā āārīturiarārē paía āārīrārē keoro sīma. Abraham Levíya bumarā ñekū āārīdi āārīmi. Īgū āārīpererā gajirā Israel bumarā ñekū āārīdi āārīmi. Īgū, Īgūsā ñekū āārīdi āārīkeremakū, Īgūsā gapu Moisés dorederosūta irirā, Leví parāmerā āārīturiarā ditare sīma.

⁶ Melquisedec gapu Leví parāmi āārīturiagu āārībiridi āārīmi. Abraham gapu Marīpu: “Ōārō irigura”, ārī písūdi āārīkeregu, Melquisedere sīdi āārīmi. Irasirigu Melquisedec Abrahārē: “Marīpu murē ōārō iriburo”, ārīdi āārīmi.

⁷ Irasirirā marī ire masīa. Melquisedec Abrahārē: “Marīpu murē ōārō iriburo”, ārīgū, Abraham nemorō āārīdi āārīmi.

⁸ Gajire masīa. Paía, marī watope āārīrā, marī irirosūta masaka āārīma. Irasirirā boamurāta āārīma. Moisés dorederosūta irirāno, Īgūsāyare pe mojōma buri oparire subu sīma paíare. Abraham Melquisedere sīgū, āārīnīgū irirosū āārīgūrē sīdi āārīmi. Marīpuya werenírī gojadea pūgue Melquisedere: “Boakōādi āārīmi”, ārī gojadea neō máa.

⁹⁻¹⁰ Masaka Moisés dorederosūta irirā, Īgūsāyare pe mojōma buri oparire subu sīma, Leví parāmerā āārīturiarārē paíare. Iripoegue Leví deyoaburi dupiyuro Melquisedec Abrahārē bokatīrīgū waadi āārīmi. Īgū bokatīrīmakū, Abraham Īgū āideare pe mojōma buri dukawa pí, subu sīdi āārīmi Melquisedere. Leví, Abraham parāmi āārīdi āārīmi. Īgū parāmerā āārīturiarāde Abraham parāmerāta āārīnerā āārīma. Irasirirā, Abraham Melquisedere sīdea merā Īgūsāde Īgūrē sīnerā irirosū āārīnerā āārīma. Irasirigu Melquisedec Īgūsā nemorō āārīdi āārīmi.

¹¹ Marīpu Israel bumarārē Īgū dorerire pígu, Aarón parāmerā āārīturiarā Levíya bumarārē: “Paía āārīma”, ārī pídi āārīmi. Irasirirā Īgū dorederosūta paía waimurārē wējē soepeo, Marīpure masakaya āārīburire sērēbosanerā āārīma. Īgūsā irasiridea gapu masakare Marīpu iūrō ōārā waamakū irimasībea. Irasirigu Marīpu Īgūsārē gorawayubure Cristore iriudi āārīmi, paí āārībure, marīrē ōārā āārīmakū iribure. Cristo gapu Levíya bumu, Aarón parāmi āārīturiagu āārībemi. Melquisedec āārīderosūta paí āārīmi.

¹² Irasirigu Marīpu Cristore paíare gorawayubure iriugu, Īgū iripoegue dorededere gorawayudi āārīmi.

¹³⁻¹⁴ Marīpu Īgū iripoegue dorederosūta Levíya bumarā ditare paía sóounadi āārīmi. Marī Opu Jesucristo gapu Israel bumu āārīkeregu, Levíya bumu meta āārīmi. Judáya bumu āārīmi. Marīpu Moisére Īgū dorerire pígu, neō Judáya bumarārē: “Paía āārīrākuma”, ārībiridi āārīmi. Irire masīa marī.

¹⁵ Irire masīrā, idere ōārō pémasīa. Cristo, Marīpu paí sóodi, gajirā paíare gorawayugu, Melquisedec irirosū āārīgū āārīmi.

¹⁶ Marīpu iripoegue dorederosūta Levíya bumarā dita paía ñajāunanerā āārīma. Jesucristo gapu Marīpu pídi gajirā paía irirosū paí ñajābiridi āārīmi. Marīpu turari merā āārīnīgū āārīsīā, paí ñajādi āārīmi.

¹⁷ Marīpu Īgū werenírī gojadea pūgue Īgū magūrē irire āsū ārīdi āārīmi: Melquisedec paí āārīderosūta mu āārīnīkōāgukoa, ārīdi āārīmi.*

¹⁸ Marīpu Moisére doreri pípuoridea marīrē Marīpu merā ōārō āārīmakū irimasībea. Irasirigu Marīpu iri dorerire bojepīkōādi āārīmi.

* 7:17 Sal 110.4

19 Marĩpu Moisere doreri pıdea merã marĩ ĩgũ ĩũrõ õãrã neõ ããrĩmasĩbea. Irasirigu Marĩpu Jesucristo merã marĩrẽ õãrã ããrĩmakũ iriburire pıdi ããrĩmĩ. Irasirirã marĩ Cristore bũremurã, Marĩpu pũrogue ñajãrã irirosũ ĩgũrẽ diayeta sërẽmasĩa.

20 Marĩpu Cristore paĩ sóogu: “Yũ wãĩ merã murẽ wãĩpeo pıa”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

21 Gajirã paĩa gapure ĩgũ wãĩ merã wãĩpeo pıbiridi ããrĩmĩ. Cristo gapure wãĩpeo, paĩ pıdi ããrĩmĩ. Āsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ Marĩpu Cristore: Yũ, mũ Opũ ããrã. Irasirigu yũ wãĩ merã murẽ wãĩpeogu, diayeta weregura. Irasirigu neõ gorawayuro marĩrõ murẽ ãsũ ãrĩ werea: “Melquisedec paĩ ããrĩderosũta mũ ããrĩnikõãgũkoã”, ãrĩdi ããrĩmĩ Marĩpu ĩgũ magũrẽ.*

22 Marĩpu irasũ ãrĩ weregũ, ĩgũ Jesucristo merã marĩrẽ õãrã ããrĩmakũ iriburire pıdi ããrĩmĩ. Iri ĩgũ Moisere doreri pıpũrorıdeã nemorõ, marĩ õãrõ ããrĩburire pıdea ããrã.

23 ããrĩpũrorınerã paĩa boamakũ, gajirã gorawayu ñajãnerã ããrĩmã doja. Irasirirã wãrã paĩa ñajãnanerã ããrĩmã.

24 Jesũs gapũ irasũ ããrĩnikõãmi. Irasirirã ĩgũrẽ gorawayurã paĩa neõ mãma.

25 Irasirigu Marĩpũre marĩya ããrĩburire sërẽbosanikõãmi. Marĩpũre masĩrãno, Jesũre bũremurã ããrĩma. Irasirigu ããrĩpererã marĩrẽ ĩgũrẽ bũremurãrẽ tau-masĩmi, Marĩpu merã õãrõ ããrĩnikõãburo, ãrĩgũ.

26 Irasirigu Jesũs paĩa opu nemorõ, ããrĩpereri marĩya ããrĩburire keoro irita-mugũ ããrĩmĩ. ĩgũrẽta marĩ bũro gããmea. ĩgũ õatarıgu, neõ ñerĩrẽ iribi, ñerĩ opabi ããrĩmĩ. Irasirigu Marĩpu ĩgũrẽ ñerã watope ããrĩdire ãĩ, ãmũgasıgue ããrĩpererã gajirã nemorõ Opũ pıdi ããrĩmĩ.

27 Gajirã paĩa oparã irirosũ ããrĩbemi. ĩgũsã gapũ ãmurıku waimurãrẽ wẽjẽ soepeo sërẽbosama, Marĩpũre masaka ñerĩ irıdea waja ĩgũsãrẽ waja ñerĩ õãrĩnikõãburo, ãrĩrã. Paĩade ĩgũsã ñerĩ irıdea waja Marĩpu ĩũrõ ĩgũsã basi waimurãrẽ wẽjẽ soepeopũrorıma. Pũru gajirã ñerĩ ĩgũsã irıdea waja waimurãrẽ wẽjẽ soepeobosama. Őmurıku irasırınama. Jesũs gapũ paĩa opu nemorõ ããrĩgũ, marĩ ñerĩ irıdea waja waimurãrẽ wẽjẽ soepeobırıdi ããrĩmĩ. Suñarõta marĩ ããrĩpererãrẽ boabosadi ããrĩmĩ, marĩ ñerĩ irıdea wajare taugu.

28 Marĩpu Moisere doreri pıdea merã paĩa oparã sóosũma. ĩgũsã irasũ sóosũkererã, õãrĩ ditare irımerã ããrĩma. Iri dorerire pıdero pũru, Marĩpu ĩgũ magũ gapure ĩgũ wãĩ merã wãĩpeo, paĩa opu nemorõ sóodi ããrĩmĩ. Irasirigu ĩgũrẽ sóogu, ĩgũ gããmerõsũta õãrĩ irıpeogu ããrĩnımakũ irıdi ããrĩmĩ.

8

Jesũs marĩya ããrĩburire Marĩpũre sërẽbosagu ããrĩmĩ, ãrĩ gojadeã

1 ããrĩpereri yũ musãrẽ wererire pırã, ire õãrõ pemasıka! Jesucristo paĩa opu nemorõ ããrĩgũ ãmũgasıgue Marĩpu turatarıgu diaye gapũ doami ĩgũrẽ marĩya ããrĩburire sërẽbosabu.

2 Őmũgasıgue marĩ Opũ irıdea wıi ĩgũya wııgora ããrã. Iri wıi, masaka irıdea wıi meta ããrã. Irasirigu Jesucristo irogue marĩya ããrĩburire Marĩpũre sërẽbosagu, irı wııgueta sërẽbosami.

3 Marĩpu i nikũ marã paĩa oparãrẽ sóogu, ĩgũ ĩũrõ waimurãrẽ wẽjẽ soepeo-murãrẽ, gajino ĩgũrẽ sımurãrẽ sóomi. Irasirigu Jesucristode ĩgũsã Marĩpũre gajino sırã irirosũ irıgu, ĩgũ basi marĩrẽ boabosadi ããrĩmĩ.

* 7:21 Sal 110.4

4 Jesucristo i nikũgue ããrĩgũ, paí ããrĩbiribukumi. Gajirã paía Moisés dorederosũta Marĩpu iũrõ ãgũrẽ gajinorẽ sĩrã ããrĩsiami.

5 I nikũ marã paía Marĩpũya wiigũe ãgũ iũrõ moãma. Iri wii i nikũma wii ããrã. Marĩpũya wiigora ãmũgasigũe ããrã. Irasiriro Marĩpũya wii i nikũma wii, ãmũgasima wii keori ããrã. Moisés i nikũma wiire iriburo dupiyuro Marĩpu ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ ãgũrẽ: “Yũ marẽ ãtãũgue imuderõsũta yaa wiire irigũkoa. Yũ dorederosũta yaa wiire keoro irika!” ãrĩdi ããrĩmĩ.

6 Jesús gapũre: “Paía opu nemorõ ããrã mu”, ãrĩ pídi ããrĩmĩ. Irasiriro Jesús ãmũgasigũe paí moãrĩ, i nikũ marã paía moãrĩ nemorõ õãrĩ ããrã. Iripoegũe Marĩpu masakare: “Moisére yũ doreri pídeare iripeorãrẽ õãrõ irigũra”, ãrĩ werepídi ããrĩmĩ. Pũrũ Jesucristore iriugũ: “Ígũrẽ bũremurãrẽ yũ merã õãrã ããrĩmakũ irigũra”, ãrĩ werepídi ããrĩmĩ. Irasiriro ãgũ iripoegũe werepídea nemorõ õãrĩ ããrã. Irasirigũ Jesucristo Marĩpu merã marĩ õãrõ ããrĩburire ãmubosagũ ããrĩsã, paía opu nemorõ ããrĩmĩ.

7 Moisére Marĩpu doreri pídea, marĩrẽ Marĩpu merã õãrõ ããrĩmakũ iribiridero ããrĩbũ. Iri doreri marĩrẽ õãrõ irimakũ tamerãrẽ Marĩpu dupaturi gajĩ werepĩbiribodi ããrĩmĩ.

8 Ígũyarã, Israel bumarã ãgũ doredeare iribiri waja ãgũsãrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ ãgũya werenĩrĩ gojadea pũgue:

Yũ musã Opu, ãsũ ãrã: “Õãrõ péka! Mũsã Israel bumarãrẽ, Judãya bumarãdere pũrũguere gajĩ maama werepĩgũkoa.

9 Iri, yũ musã ñekũsãmarãrẽ iripoegũe werepídea irirosũ neõ ããrĩbirikoa. Yũ basi ãgũsãrẽ Egipto nikũgue ããrĩrãrẽ õãrõ koreri merã wiubũ. Wiu: ‘Yũ dorerire irimakũ, musãrẽ õãrõ irigũra’, ãrĩ werepĩbũ. Yũ irasũ ãrĩdeare ãgũsã gapũ tarinũgãma. Ígũsã tarinũgãrĩ waja ãgũsãrẽ béobũ, ãgũsã gããmerõ iriburo, ãrĩgũ.

10 Irasirigũ pũrũguere Israel bumarãrẽ ãsũ ãrĩ weregũra: Yũ dorerire ãgũsãrẽ gũña pémasĩmakũ irigũkoa. Yũ dorerire ãgũsãrẽ iridũmakũ irigũkoa. Irasirigũ yũ, ãgũsã Opu ããrĩgũkoa. Ígũsã, yaarã yũ ditare bũremurã ããrĩrãkuma.

11 Neõ sugũ ãgũyarãrẽ ãgũ merãmarãrẽ, ãgũ pagupũrãrẽ: ‘Marĩ Opuere masĩka musã!’ ãrĩ buebirikuma. ããrĩpererã yũre masĩrãkuma. Majĩrã, irasũ ããrĩmakũ mũrã yũre masĩrã dita ããrĩrãkuma.

12 Irasirigũ ãgũsã ñerĩ irideare kãtigũkoa. Ígũsã ñerĩ irideare neõ gũñanemobirikoa. Ígũsãrẽ wajamoãbirikoa”, ãrĩdi ããrĩmĩ Marĩpu Israel bumarãrẽ.*

13 Irasũ ãrĩ weregũ, maama werepĩri merã iripoegũe ãgũ masakare werepĩpũrorideare peremakũ iridi ããrĩmĩ. Gajino bũgũre béo gorawayurosũ, maama merã ãgũ werepĩpũrorideare gorawayudi ããrĩmĩ.

9

Marĩpũre bũremurĩ wiimarẽ gojadea

1 Iripoegũe Marĩpu Moisés ãgũ dorerire pípũrorigũ, masaka ãgũrẽ bũremuburidere pídi ããrĩmĩ. Irasirigũ ãgũsãrẽ ãgũrẽ bũremuburi wii i nikũma wiire iridoredi ããrĩmĩ.

2 Iri wii waimarã gasiri merã ãgũsã iridea wii, pe taribu opari wii ããrĩdero ããrĩbũ. Ñãjãnũgãpũroriri taribu Marĩpũya taribu wãikudero ããrĩbũ. Iri

* 8:12 Jer 31.31-34

taribure sīāgori yukū peodi, irasū āārīmakū baari peyaro āārīdero āārībú. Iri peyaro weka Marīpu iūrō pā duparu peyadero āārībú.

³ Iri taribu korema taribu surīro gasiro merā kāmūtadea taribu āārīdero āārībú. Iri taribu Marīpu āārīrī taribugora wāikūdero āārībú.

⁴ Iri taribugue űajārō puro sārōrī soemurō oro merā iridero āārīdero āārībú. Iri taribu poekague oro merā ōmabiadea kūma, Marīpu ĩgū doreri gojadea ūtā majīrī opari kūma āārīdero āārībú. Gaji soro oro merā iridea soro Marīpu masakare ejodea manā wāikuri poga oparisoro, irasū āārīmakū Aarōyagu tuadi űasātuadi iri kūmague āārīdero āārībú.

⁵ Marīpu iri kūma buuari majī weka pērā ĩgūrē wereboerā kēdupurikurā keori weadea merā ĩgū iri taribugue āārīrīrē ĩmudi āārīmī. ĩgūsāya kēdupuri merā iri kūma buuari majīrē sēē kāmūtadero āārībú. Iri buuari majī, Marīpu masakare: “ĩgūsā űerō iridea waja wajamoābirikoa”, ārīdeare keori āārīdero āārībú. Dapagorare āārīpereri iri wiimarē werenomomasībirikoa.

⁶ Iri wiimarē āmu ododero puru, ūmariku paía āārīpuroriri taribure űajāunanerā āārīmá Marīpu iūrō ĩgūsā moārīrē irirā.

⁷ Paía opu dita gaji taribuguerē űajāunadi āārīmī. Bojoriku iri taribuguerē suñarōta waimurā díre āi űajāunadi āārīmī. Dí marīrō neō űajābiridi āārīmī. ĩgū basi űerī iridea waja, irasū āārīmakū masaka ĩgūsā masīűa marīrō űerō iridea waja iri díre āi űajādi āārīmī, Marīpure: “Wajamoābirikōōka guare! Gwa űerō irideare kātika!” ārī sērēgū.

⁸ I āārīpereri merā Ōāgū deyomarīgū marīrē ire pémasīmakū yámi. Iri wii āārīdeapoe masaka Marīpure buremurā, ĩgū āārīrī taribugue űajābirinerā āārīmá.

⁹ I āārīpereri Marīpu ĩgūrē buremurī wiimarē pídeare marī buesā: “Dapagoraguerē marī ĩgūrē buremurī āsū ārīduaro yáa”, ārī pémasīa. Iro dupuyuro paía gajino Marīpure sīrī, waimurārē wējē soepeori, masakare: “Marīpu iūrō waja opamerā āārā gwa”, neō ārī masīmakū iribiridero āārībú.

¹⁰ Āsū āārā. Marīpu Moisére doreri pídea ĩgū masakare baadoreri, iirīdoreri, ĩgū iūrō koedoreri dita āārā. ĩgūsāya wujupūrārīma āārībea. Irasiriro iri doreri marīrē ōārā waamakū iribeā. Marīpu iri dorerire masaka ĩgūsā iriburire pídi āārīmī. Irire Jesucristo merā gorawayuburo dupuyuro pídi āārīmī.

¹¹ Cristo gapu paía opu nemorō āārīgū aarisiadi āārīmī. Irasirigu ĩgū boadea merā marīrē ōārō iridi āārīmī. Marīpu iūrō marī űerī iridea wajare peredoregu, Marīpu āārīrōgue ūmugasima wiigue űajādi āārīmī. I nikūma wiire űajābiridi āārīmī. Ūmugasima wii, i nikūma wii nemorō ōatariri wii, masaka iridea wii meta āārā.

¹² Irasirigu Cristo, Marīpu āārīrōgue ūmugasima wiigue suñarōta űajādi āārīmī. Irogue űajāgū, paía oparā i nikūma wiigue Marīpu āārīrī taribuguerē cabraya díre, wekua majīrāya díre āi űajāderosū āi űajābiridi āārīmī. ĩgū basi marī űerī iridea waja boagu, ĩgūya dí merā Marīpu āārīrōgue űajādi āārīmī, marīrē Marīpu merā ōārō āārīnikōāburo, ārīgū.

¹³ Paía oparā cabraya, wekuaya dí merā, wekuo majīgōrē ĩgūsā soeada nitī merā masakare ĩgūsā űerī iridea waja Marīpuya wiigue űajāmasīmerārē wēāsiriipeoma. ĩgūsārē wēāsiriipeomakū, Marīpu iūrō űerīrē opamerā duja, Marīpuya wiigue dupaturi űajāmasīma doja.

¹⁴ Paía oparā wekuaya dí merā, cabraya dí merā masakare iritamuma. Cristo gapu ĩgūsā nemorō ĩgūya dí merā marīrē ōārō iritamutarigu yámi. ĩgū

ñerĩ marĩgũ, Ōãgũ deymarĩgũ ããrĩnĩgũ iritamurĩ merã Ĩgũ basi Marĩpure wiadi ããrĩmĩ curusague boabu. Paía waimurã Marĩpure wia, Ĩgũ ĩũrõrẽ soepeorosũ Ĩgũ basi irasũ wiadi ããrĩmĩ. Irasirigũ marĩrẽ Marĩpũ merã neõ õãrõ ããrĩbonerãrẽ taudi ããrĩmĩ, Marĩpũ okanĩgũ dorerire õãrõ irimasĩburo, ãrĩgũ. Irasirigũ marĩ gũñarĩgue: “Marĩpũ guare wajamoãgukumi gua ñerõ iridea waja”, ãrĩ gũñarĩkanemobirimakũ iridi ããrĩmĩ.

15 Irasirigũ Jesucristo, Marĩpũ Ĩgũ beyenerãrẽ maama werepĩderosũta iridi ããrĩmĩ marĩrẽ taubu. Marĩrẽ taugũ, Marĩpũyarã Ĩgũ merã õãrõ ããrĩnĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirirã Marĩpũ Ĩgũyarãrẽ sĩburire oparãkoa. Moisés doreri dita ããrĩmakũ, marĩ ñerĩ iridea waja, waja oparã dita ããrĩbukoa dapa. Cristo marĩrẽ curusague boabosadi ããrĩmĩ, marĩ ñerĩ iridea waja, waja opabonerãrẽ taubu.

16-17 Ąsũ ããrã. Sugũ masakũ Ĩgũ boaburo dupiyuro Ĩgũyarãrẽ: “Yũ opari musãrẽ dujarokoa”, ãrĩkumi. Irasirigũ Ĩgũ boaburo dupiyuro sĩbirikumi dapa. Ĩgũ boadero purũ, Ĩgũyarãrẽ: “Musãrẽ dujarokoa”, ãrĩderosũta Ĩgũ opadeare ãĩkuma.

18 Irasiriro Marĩpũ masakare: “Ąsũ irigũra”, ãrĩ werepĩpurorideia, waimurãrẽ wẽjẽ, Ĩgũsãya dí beoro marĩrõ wajamarĩdero ããrĩbũ. Waimurãrẽ wẽjẽ, Ĩgũsãya díre beodero purũ, Marĩpũ dorerire diayeta irinerã ããrĩmã.

19 Irasirigũ Moisés, Marĩpũ Ĩgũ doreri pĩdeare masakare werepeodi ããrĩmĩ. Purũ cabraya díre, wekũa majĩrãya díre deko merã morẽdi ããrĩmĩ. Morẽ odo, hisopo wãĩkũdi dũpũ merã oveja poarire diari merã ñĩmudea merã tũrãdi ããrĩmĩ. Iri dũpũ merã díre yosa, Marĩpũ dorerire Ĩgũ gojadea pũ weka, ããrĩpererã masaka wekadere wẽãsiripeodi ããrĩmĩ.

20 Purũ Ĩgũsãrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Marĩpũ marĩrẽ Ĩgũ doreri pĩdea, i dí merã diaye ããrĩmakũ masĩa. I díre ĩãrã, diayeta Ĩgũ ãrĩderosũta Ĩgũ marĩrẽ iriburire masĩa. Irasirigũ Marĩpũ: ‘Yũ dorerire õãrõ irika!’ ãrĩmĩ”, ãrĩdi ããrĩmĩ Moisés.

21 Purũ masakare Ĩgũ iriderosũta Marĩpure buremurĩ wii wiamurã gasiri merã Ĩgũsã iridea wiire, ããrĩpereri iri wiigue ããrĩrĩdere wẽãsiripeodi ããrĩmĩ.

22 Ąsũ ããrã. Ĩgũ dorederosũta Marĩpure buremurĩ wiimarẽ dí merã wẽãsirimakũ, Marĩpũ irire: “Yũ ĩũrõ õãrĩ ããrã”, ãrĩ ĩãdi ããrĩmĩ. Irasũ wẽãsiribirimakũ: “Ōãrĩ ããrã”, ãrĩ ĩãbiribodi ããrĩmĩ. Irasirigũ dí beoro marĩrõ, marĩ ñerĩ iridea wajare marĩrẽ kãtimasĩbirikumi.

Jesucristo, Ĩgũ boari merã marĩ ñerõ iridea wajare taudi ããrĩmĩ, ãrĩ gojadea

23 Irasirirã i nikũma wiire, iri wiigue ããrĩrĩdere paía: “Marĩpũ ĩũrõ õãrĩ ããrã”, ãrĩrã, waimurã dí merã wẽãsiripeonerã ããrĩmã. I nikũma wii, ãmũgasima wii keori dita ããrĩdero ããrĩbũ. Irasiriro ãmũgasima wiire, iri wiigue ããrĩrĩdere: “Marĩpũ ĩũrõ õãrĩ dita ããrã”, ãrĩ, waimurã dí nemorõ Cristoya dí merã wẽãsiripeoro gããmea.

24 Irasirigũ Cristo marĩya ããrĩburire Marĩpure sërẽbosagu, Marĩpure buremurĩ wii masaka iridea wiire ñajãbiridi ããrĩmĩ. Iri wii, ãmũgasima wii keori ããrĩdero ããrĩbũ. Marĩpũya wiigora ãmũgasigue ããrã. Irasirigũ Cristo ãmũgasima wiigue ñajãdi ããrĩmĩ, Marĩpũ ĩũrõ marĩya ããrĩburire sërẽbosabu.

25 Bojorikũ sugũ paía opu i nikũma wiigue, Marĩpũ ããrĩrĩ taribugue waimurã dí merã ñajãnadi ããrĩmĩ. Cristo gapũ marĩrẽ boabosagu, suñarõta ãmũgasima wiigue, Marĩpũ ããrĩrĩgũe Ĩgũya dí merã ñajãdi ããrĩmĩ.

26 Paía opu dí merã ñajãnaderosũ irigu, i ãmũ ããrĩnũgãdeapoegueta boa, masãdi tamerã irasũta boa, masãnikõãbodi ããrĩmĩ. Suñarõta i ãmũ pererĩnu

ejaburi dupiyuro i nikūguere deyoadi āārīmí, ĩgū suñarōta boari merā marī āārīpererā ñerī iridea wajare béobu.

²⁷ Āārīpererā marīde suñarōta boarākoa. Marī boadero ꝑꝑꝑ, Marīꝑꝑ ĩgū ĩūrōrē marīrē nídoregukumi ĩgūrē b̄remurārē oārō iri, ĩgūrē b̄remubirinerārē wajamoābu.

²⁸ Marī suñarōta boarosū, Cristode suñarōta boadi āārīmí. Irasirigū ĩgū boari merā wárá masaka ñerō iridea wajare béobosadi āārīmí. Irasiri odo, ũmugasigue m̄rīa, ꝑꝑꝑ i nikūgue dupaturi aarigukumi doja. Irasū aarigú, masaka ñerō iridea wajare béogu aarigú meta irigukumi. ĩgūrē us̄yari merā yúrārē taugū aarigukumi, ũmugasigue ĩgū merā āārīburo, ārīgū.

10

¹ Marīꝑꝑ Moisére ĩgū doreri pidea, ꝑꝑꝑꝑꝑ ĩgū Cristo merā masakare oārō iriburi keori dita āārīdero āārībú. Cristo masaka ñerī iridea wajare béodi āārīmí. Marīꝑꝑ Moisére doreri pidea gapꝑ ĩgūsā ñerī iridea wajare béomakū irimasībiridero āārībú. Irasiriro iri dorederosūta paía bojorikū Marīꝑꝑ ĩūrō waimurārē wējē soepeorire irinakeremakū, masaka ñerī iridea wajare béomakū irimasībiridero āārībú. ĩgūsārē Marīꝑꝑ ĩūrō oārā āārīmakū irimasībiridero āārībú.

² Iri doreri masakare oārā āārīmakū irimasīmakū, suñarōta waimurā wējē soepeori merāta ĩgūsā ñerī iridea wajare béosūbonerā āārīmá. “Waja opamerā āārā”, ārī gūñabonerā āārīmá. Irasirirā, Marīꝑꝑ ĩūrō ĩgūsā waimurā wējē soepeorire pirikōābonerā āārīmá.

³ Āsū gapꝑ āārīdero āārībú. Marīꝑꝑ, bojorikū ĩgūsā waimurārē wējē soepeodea merā ĩgūsā ñerō irideare gūñamakū iridi āārīmí.

⁴ Irasirirā wekuaya dí, cabraya dí merā marī ñerī iridea wajare neō béomasībea.

⁵ Irasirigū Cristo i nikūguere aariburo dupiyuro ĩgū Pagure āsū ārīdi āārīmí: M̄ ĩūrō ĩgūsā waimurārē wējē soepeorire, gajino ĩgūsā m̄rē s̄rīdere gāāmebea. Irasirigū yare dupakugū deyoamakū irigakoa, ĩgūsā ñerō iridea waja ĩgūsārē boabosadoregū.

⁶ Masaka ĩgūsā ñerō irideare k̄atidoreduarā, m̄ ĩūrō ĩgūsā waimurārē wējē soepeorire, gajino ĩgūsā m̄rē s̄rīdere us̄yari merā ĩābea.

⁷ Irasirigū ȳ āsū ārībú: “M̄, ȳ Op̄ āārā. Irasirigū m̄ya werenírī gojadea p̄gue gojaderosūta m̄ gāāmerīrē irigū waagura”, ārīdi āārīmí Cristo ĩgū Pagure.✧

⁸ Irire ārīgū, ire ārīꝑꝑroridi āārīmí Marīꝑꝑre: “M̄ ĩūrō ĩgūsā waimurārē wējē soepeorire, gajino ĩgūsā m̄rē s̄rīdere gāāmebea. ĩgūsā irasū iririre us̄yari merā ĩābea”, ārīdi āārīmí Marīꝑꝑ dorederosū ĩgūsā irikeremakū.

⁹ ꝑꝑꝑ āsū ārīnemodi āārīmí: “M̄, ȳ Op̄ āārā. Irasirigū m̄ gāāmerīrē irigū waagura”, ārīdi āārīmí. Irasirigū Marīꝑꝑ ĩgū masakare waimurārē wējē soepeodoredeare béodi āārīmí. Irire béogu: “Cristo boari merā gapꝑ masakare ĩgūsā ñerī iridea wajare taugura”, ārī werepídi āārīmí.

¹⁰ Jesucristo, Marīꝑꝑ gāāmederosūta ĩgū basita Marīꝑꝑre wiadi āārīmí, marī āārīpererārē suñarōta boabosagu. Irasirigū ĩgū boari merā Marīꝑꝑ marīrē ĩgūyarā oārā, waja opamerā āārīmakū iridi āārīmí.

¹¹ Āārīpererinurī Marīꝑꝑ ĩūrō judío masaka paía waimurārē wējē soepeoníkōāma. Irasirikeremakū, marī ñerī iridea wajare neō béomakū irimasībea.

¹² Jesucristo gapu suñarōta marīrē boabosadi āārīmi, marī ñerī iridea wajare béobu. Irire irasiri odo, umugasigue Marīpu diaye gapu doadi āārīmi marī Opu āārīgú.

¹³ Iroguere doagu, ĩgūrē ĩaturirārē Marīpu tarinugābosaburire yúgu yámi.

¹⁴ ĩgúta suñarōta boari merā ĩgūyarārē oārā, waja opamerā āārīnimakū iridi āārīmi.

¹⁵ Jesucristo irasū irideare Ōāgū deyomarīgū marīrē: “Irasūta āārā”, āri masīmakū yámi. Āsū āri weredi āārīmi:

¹⁶ Musā Opu āsū āri: “Puruguerē yaarārē āsū āri weregura: ‘Yū dorerire ĩgūsārē iridumakū irigukoa. Yū dorerire gūña pémasīmakū irigukoa’ ”.✧

¹⁷ Idere ārīnemomi: “ĩgūsā ñerō irideare dupaturi neō gūñanemobirikoa”, āri, āri weredi āārīmi Ōāgū deyomarīgū.✧

¹⁸ Irasirirā marī ñerī irideare Marīpu kātisūnerā āārā. Dupaturi marī ñerī iridea wajare waimurā wējē soepeorire gāāmenemobea.

Marīpu āārīrōgue ñajārā irirosū marīya āārīburire ĩgūrē sērērō gāāmea, āri gojadea

¹⁹ Irasirirā dapagorare marī umugasigue Marīpuya wiigūe ĩgū āārīri taribugoragūe ñajārā irirosū guiro marīrō ĩgūrē diaye sērēmasīa. Jesucristo marīrē boabosagu dí béodea merā irasirimasīa.

²⁰ Jesucristo boaburi dupiyuro Marīpu āārīri taribugoraguerē paía opu dita iri taribu makāpuro kāmūtari gasirore tariñajādi āārīmi, masakaya āārīburire Marīpure sērēbosabu. Jesucristo gapu ĩgū boadea merā Marīpu merā marī oārō āārīrē kāmūtadere béodi āārīmi. Irasirirā dapagorare marī Jesucristo marīrē boabodea merā Marīpu āārīrōguere ñajārā irirosū marīya āārīburire Marīpure diaye sērēmasīa.

²¹ Jesucristo paía opu nemorō paí āārīgú Marīpu āārīrōgue marīya āārīburire sērēbosagu āārīmi. Iroguē ĩgū marīrē Marīpuyarārē oārō doregu āārīmi.

²² Irasirirā diaye gūñari merā, buremurirē neō piriro marīrō merā Marīpu āārīrōgue ñajārā irirosū marī ĩgūrē diaye sērērō gāāmea. Cristo ĩgū boadea merā marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmi: “Ñerī iridea waja, waja oparā āārā gua”, āri neō gūñarikunemobirikōāburo, ārīgū. Irasirirā gurari marīri deko merā marīya dupure túkoenerā irirosū Marīpu ĩūrō oārā āārā.

²³ Marīpu marīrē: “Taugura”, ārīderosūta irigukumi. Irasirirā marīrē ĩgū ārīdeare buremupuroriderosūta piriro marīrō oārō usuyari merā buremuwāgānkōārā!

²⁴ Gajirā Jesúre buremurādere gūñarā! Irasirirā gāme iritamurā! Gāme marīri merā oārō irirā!

²⁵ Piriro marīrō merā Marīpuyare nerē buerā! Surāyeri marī merā nerē buemerā irirosū iribirikōārā! Marī Opu i nikūguere dupaturi aariburo mérō duyāa. Irasirirā irire masīrā, gāme iritamurō gāāmea ĩgūrē buremunemurā.

²⁶ Marīpu marīrē Jesúya kerere: “Diayeta āārā”, āri masīmakū iridero puru, marī ñerī iriduarire piriro marīrō iriwāgānkōārā, marī ñerō iridea waja Jesucristo ĩgū boadea merā marīrē taudeare béobukoa. Irire béomakū, dupaturi ĩgū marīrē boabosari neō máa.

²⁷ Marī ĩgū taudeare béomakū ĩāgū, Marīpu āārīpererā ĩgūrē ĩaturirārē bure wajamoāgū, marīdere ĩgūsā merā perebiri peamegue béogukumi. Irasirirā

marĩrē gajirā ĩgũyare bēonerā merā ĩgũ wajamoãburire bũro gũiri merā āārĩbukoa.

²⁸ Iripoegue marā Moısés dorerire tarinũgãgũrē wajamoãnerā āārĩmá. ĩgũ ñerō irideare pērā, o umerā ĩā, ĩgũrē weresãdero pũru, Marĩpu dorederosũta neō bopoñarĩ merā ĩārō marĩrō ĩgũrē wējēnerā āārĩmá.

²⁹ ¿Naásũ gũñarĩ musā? ĩgũrē wajamoãdero nemorō Marĩpu magũrē ĩaturĩgnorē bũro wajamoãgukumi. ĩgũ magũya dí bēodea merā Marĩpu marĩrē: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, ārĩ ĩādi āārĩmĩ. Iripoegue irire werepĩdi āārĩmĩ. Irasirĩgũ Jesucristoya dí bēodeare: “Wajamáa”, āārĩrārē, Ōãgũ deyomarĩgũrē Marĩpu marĩrē maĩrĩrē masĩmakũ irĩgure ñerō werenĩrārē bũro wajamoãgukumi.

³⁰ Marĩ Opũ ārĩdeare masĩa marĩ. Āsũ ārĩdi āārĩmĩ: “Yũ āārā, waja oparārē wajamoãbu. ĩgũsā ñerĩ iridea waja ĩgũsārē wajamoãgura”, ārĩdi āārĩmĩ. Āsũ ārĩnemodi āārĩmĩ doja: “Yaarā irĩrĩre ĩãgũ, ĩgũsārē diayemarē irĩgura”, ārĩdi āārĩmĩ.

³¹ Marĩpu okanĩgũ masakare wajamoārĩ bũro goeri āārā.

³² Musā iripoegue āārĩdeare gũñaka! Marĩpu musārē Jesucristoya kerere masĩnũgãmakũ iridero pũru, gajirā musārē ñerō tarimakũ irinerā āārĩmá. Irasirĩkeremakũ, musā gapũ ĩgũrē bũremurĩrē neō piribirinerā āārĩbũ.

³³ Masaka ĩũrō gajirā surāyeri musārē ñerō werenĩ, ñerō iribiranerā āārĩmá. Gajipoe musā merāmarārē gajirā ñerō iribiramakũ ĩārā, ĩgũsārē bēobiri, musāde ĩgũsā merā ñerō iribirasũnerā āārĩbũ.

³⁴ Surāyeri musā merāmarā peresugue āārĩmakũ ĩārā, bopoñarĩ merā ĩā, ĩgũsārē iritamunerā āārĩbũ. Gajirā musāyare ēmakeremakũ, usuyari merā: “Ōārōkoa”, ārĩnerā āārĩbũ. ĩnikũma nemorō ōārĩ perebiriburire ũmagasiguere musā opaburire masĩnerā āārĩbũ. Irasirirā musā oparĩre ĩgũsā ēmamakũ, bujawerebirinerā āārĩbũ.

³⁵ Irasirirā Jesucristore gũñaturanĩkōāka! ĩgũrē bũremurĩrē neō piribirikōāka! ĩgũrē bũremurā, wārĩ ōārĩrē wajatarākoa.

³⁶ Musārē ōārō gũñaturari merā Marĩpu gāāmerĩrē irĩnikōārō gāāmea. Irasirirā, ĩgũ: “Ōārĩrē sĩgura”, ārĩdeare oparākoa.

³⁷ Marĩpu āsũ ārĩdi āārĩmĩ ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue: Mērō dũyáa yũ iriudi i ũmũguere dupaturi aariburo. Yooboro marĩrō ejagukumi.

³⁸ ĩgũrē bũremurārē: “Ōārō irirā, yaarā āārĩma”, ārĩ ĩāa. Yũ merā āārĩnikōārākuma. ĩgũrē bũremurĩrē pirirā gapũre suyubirĩkoa, ārĩdi āārĩmĩ Marĩpu.*

³⁹ Marĩ gapũ ĩgũrē bũremurĩrē pirirā irirosũ āārĩbea. Irasirirā perebiri peamegue waamurā āārĩbea. Marĩ Jesucristore bũremua. Irasirirā ĩgũ taunerā, ĩgũ pũro waamurā āārā.

11

Marĩpũre bũremurĩmarē gojadea

¹ Marĩpũre bũremurā: “ĩgũ marĩrē: ‘Ōārĩrē sĩgura’, ārĩdeare diayeta sĩgukumi”, ārĩ bũremua. Irire ĩābirikererā, ĩārā irirosũ: “Diayeta āārā, ĩgũ ārĩdeare oparākoa”, ārĩ bũremua.

* 10:38 Hab 2.3-4

² Iripoeguere marī ñekūsāmarā Īgūrē b̄remumakū, Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, āri īādi āārīmī.

³ Marīp̄ure b̄remurī merā: “Īgū werenīrī merā i ūm̄ma āārīpereri āārīmakū iridi āārīmī. Irasirigū iro dupiyuro neō marīdeare i ūm̄marē āārīpereri marī dapagora īārīrē iridi āārīmī”, āri masīa.

⁴ Iripoeguemū Abel Marīp̄ure b̄remusīā, Īgū ĩūrō oveja majīgūrē wējē sopeogū, Īgū tīgū Caīn sīdea nemorō sīdi āārīmī. Marīp̄u, Abel Īgūrē b̄remurīrē ĩāgū, Īgū sīdeare: “Ōāgorāa”, āridi āārīmī. Irasirigū Īgūrē: “Ōāgū āārīmī”, āri īādi āārīmī. Abel iripoegue boadi āārīkeremakū, Īgū Marīp̄ure b̄remurī merā irideare marīde gūñāa. Irasirirā Īgū b̄remuderosūta marīdere Marīp̄ure b̄remurō gāāmea.

⁵ Enoc Marīp̄ure b̄remusīā, boabiridi āārīmī. Īgū boabirikeremakū, Marīp̄u Īgūrē āimurīākōādi āārīmī. Masaka Īgūrē āmakererā, neō bokabirinerā āārīmā. Marīp̄uya werenīrī gojadea pūge āsū āri gojasūdero āārībū: “Marīp̄u Enorē āimurīaburi dupiyuro us̄yari merā īādi āārīmī”.

⁶ Marīp̄ure marī b̄remumerā Īgūrē us̄yamakū irimasībea. Īgūrē sērēgūno: “Diyeta Īgū Marīp̄ugora āārīmī”, āri gūñarō gāāmea. “Marī Īgūrē b̄remurī merā sērērīrē ōārō pémi”, āri gūñarō gāāmea. Marī irire gūñamerā Īgūrē sērēmasībea.

⁷ Noé Marīp̄ure b̄remusīā, Marīp̄u Īgūrē: “Mū neō ĩābiridea merā i nikū marārē Īgūsā yure b̄remubiri waja b̄uro wajamoāgura”, ārideare b̄remudi āārīmī. Irasirigū, Marīp̄u dorederosūta wādiru doōdiru iridi āārīmī, Īgūyarā merā dia mirīburire taribu. Marīp̄ure b̄remusīā, i nikū marārē Īgūsā Īgūrē b̄remubirire masīmakū iridi āārīmī. Marīp̄u, Īgūrē b̄remumakū: “Ōāgū āārīmī”, āri īādi āārīmī.

⁸ Abraham Marīp̄ure b̄remusīā: “Gaji nikū yu m̄urē sīburi nikūgue waaka!” ārīmakū pégu, Īgūrē yujudi āārīmī. “Irogue waagū irikoa”, ārīmasībirikeregu, Īgūya nikūrē wiriwāgādi āārīmī.

⁹ Marīp̄u Īgūrē: “Iri nikūrē sīgura”, ārideare b̄remugū, iri nikūgue eja, āārīmejājadi āārīmī. Iro āārīmejājakeregu, gaji nikūmū irirosū suri gasiri merā iridea wiiri merā naaunadi āārīmī m̄urārō āārībirisīā. Marīp̄u Īgū magū Isaare, Īgū parāmi Jacore: “Iri nikūrē sīgura m̄usādere”, ārīmakū, Īgūsāde Abraham irirosūta iri nikūgue naaunanerā āārīmā.

¹⁰ Abraham iri nikūrē naagū, makārī iribiridi āārīmī. Gaji makāgue Marīp̄u āārīrī makāgue ūm̄gasigūe Īgū waaburire yūgu iridi āārīmī. Iri makā Marīp̄u iridea makā neō perebiri makā āārā.

¹¹ Abraham marāpo Sara pūrā marīdeo Marīp̄ure b̄remusīā, b̄urogora āārīkerego: “Marīp̄u ārīderosūta yure irigukumi”, āri b̄remurī merā pūrākūdeo āārīmō.

¹² Irasirigū Abraham b̄ugurogora āārīkeregu, Sara merā majīgūrē pūrākudi āārīmī. Īgū parāmerā āārīturirā wārā āārīnerā āārīmā. Neñukārē, ĩmipa yerire keo bokatūñā marīrō irirosū Īgūsārē keo bokatūmasīñā māa.

¹³ Āārīpererā, Marīp̄u Īgūsārē: “Sīgura”, ārideare neō opamerāgue boanerā āārīmā. Irire opabirikererā, gūñaturari merā: “Marīp̄u Īgū ārīderosūta p̄rugue sīgukumi ḡuare”, āri, Īgūrē b̄remunīkōānerā āārīmā. Irasirirā gajirārē: “Gaji nikū marā irirosū i nikūgue naarā dita āārā”, āri werenerā āārīmā.

¹⁴ Īgūsā irirosūta irire ārīrāno, gaji nikū, Īgūsāya nikū āārīburi āmarā yāma. Irire ōārō masīa marī.

15 Marī ñekūsamarā: “Gaji nikū marā āārā”, āīrā, ĩgūsā béowāgādea nikūrē gūñabirinerā āārīmā. Irasū āī gūñarā, goedujaakōābonerā āārīmā.

16 I nikū nemorō āmugasigue ōārī nikū gapure: “Buro waaduakoa”, āī gūñanerā āārīmā. Irasirigu Marīpu ĩgūsā ĩgūrē: “Gua Opu āārīmi”, āīmakū pégu, guyasīrīrī marīrō: “Īgūsā Opu āārā”, āīdi āārīmi. Īgū puro ĩgūsāya makā āārīburore āmubosasiadi āārīmi.

17 Marīpu Abrahamē: “¿Diyeta yure būremugū yāri?” āī gūñagū, ĩgūrē: “Yu ĩūrō mu magū Isaare wējē soepeoka!” āīdi āārīmi. Abraham gapu Marīpure būremusiā: “Neō yu magū sugū āārīgūrē wējē soepeobirikoa”, āībiridi āārīmi.

18 Iro dupiyurogue Marīpu ĩgūrē: “Mu magū Isaac merā mu parāmerā āārīturiarārē opagukoa”, āīsūdi āārīkeregu, Abraham Marīpure: “Yu magūrē neō wējē soepeobirikoa”, āībiridi āārīmi.

19 Abraham: “Marīpu ĩgū turari merā boanerārē masūmasīsīā, yu magūrē wējēkeremakū, masūgukumi”, āī gūñadi āārīmi. Irasirigu, Marīpu Abrahamē kāmutagu: “Mu magūrē wējēbirikōāka!” āīdi āārīmi. Irasirirā ire masīa. Abraham ĩgū magūrē boadigue masādi irirosū dupaturi opadi āārīmi.

20 Isaac Marīpure būremusiā, ĩgū pūrā Jacore, Esaúre: “Purugue Marīpu musārē ōārō irigukumi”, āīdi āārīmi.

21 Jacob Marīpure būremusiā, ĩgū boaburo dupiyurogā ĩgū tuadi merā tuawāgānugāja, Marīpure sērē būremudi āārīmi. Irasirigu ĩgū magū José pūrārē: “Marīpu musārē ōārō iritamuburo”, āīdi āārīmi.

22 José Marīpure būremusiā, ĩgū boaburo dupiyurogā ĩgū pūrārē āsū āī weredi āārīmi: “Marī parāmerā āārīturiarā Egiptogue āārīrā puru wirirākuma”, āīdi āārīmi. “Irore wirirā, yaa gōārīrē āīaburo, ĩgūsā ejari nikūgue yāamurā”, āīdi āārīmi.

23 Moisés pagusamarā Marīpure būremusiā, Moisés deyoadero puru, ĩgū ōāgū āārīmakū ĩārā, urerā abegora ĩgūrē duripīnerā āārīmā. Egipto marā opu: “Israel bumarā majīrā āmarē wējēburo”, āī doregu āārīdi āārīmi. Moisés pagusamarā gapu: “Marīpu marīrē iritamugukumi”, āī gūñarā, iri dorerire gūiri marīrō tarinugānerā āārīmā.

24 Puru Moisés Egipto marā opu magō masūdi āārīkeregu, Marīpure būremusiā: “Igo magū āārīmi”, ĩgūsā āīmakū péduabiridi āārīmi.

25 Āsū gapu iriduadi āārīmi. Marīpuyarā Israel bumarā merā ñerō tariduadi āārīmi. Egipto marā merā wāri opakeregu, ĩgūsā merā āārīduabiridi āārīmi. ĩgūsā ñerī iriri gapu iriduabiridi āārīmi.

26 Irasirigu ñerō tarikeregu, Egipto marā opari nemorō Cristo Marīpu iriubuyarā merā ñerō tariburire suyudi āārīmi. Purugue Marīpu ĩgūrē ōārīrē siburire masīgū, ĩgūsā merā ñerō tariduadi āārīmi.

27 Moisés Marīpure būremusiā, Egipto marā opu ĩgū merā guamakū ĩāgū: “Marīpu yure iritamugukumi”, āī, irore āārīdi gūiri marīrō wiridi āārīmi. Irasirigu Marīpu deyomarīgūrē ĩāgū irirosū ĩgū: “Marīpu iritamurī merā āsū irigura”, āīrīrē neō gorawayuro marīrō iridi āārīmi.

28 Moisés Marīpure būremusiā, Israel bumarārē Egiptogue āārīrārē āīwiuburi dupiyuro pascua wāikari bosenu iriparoridi āārīmi. Irasirigu Marīpu dorederosūta Moisés Israel bumarārē oveja majīrārē wējēdore, ĩgūsāya dí merā makāpurorire wūkādoredi āārīmi. Irire ĩāgū, Marīpure wereboegu Egipto marā masā tīrā āmarē wējēgū, Israel bumarā masā tīrā gapure wējēbiridi āārīmi.

²⁹ Israel bumarā Marīpure b̄remusīā, dia wādiya deko diiadiya deko dukawanugādea maa bojoñajāri maarē taribujanerā āārīmā. Īgūsā irasū taribujamakū ĩārā, Egipto marā gapu Īgūsārē tuya taribujanerā, mirī boakōānerā āārīmā.

³⁰ Israel bumarā Marīpure b̄remusīā, Jericó turoma sārīrōrē ūtā majīrī merā iridea sārīrōrē su mojomā pere gaji mojō peru p̄rēbejarinurī iri makārē Īgūsā gāmegorodero paru, iri sārīrō meēmejādero āārībū.

³¹ Iro dupiyuro iri makāmo ūma merā ñerō irideo, Rahab wāikugo Marīpure b̄remusīā, Israel bumarā iri makārē ĩādurirā ejarārē iritamudeo āārīmō. Irasirigo iri makā marā Marīpu dorerire tarinugārā merā boabirideo āārīmō.

³² ¿Ñeēnorē werenemogukuri yu? Gajirā Marīpure b̄remurā: Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel irideare, irasū āārīmakū Marīpuya kerere weredupiyunerā irideare weregu, werepeobirikukoa.

³³ Īgūsā Marīpure b̄remusīā, gaji nikūgue āārīrī makārī marārē gāmewējē, tarinugānerā āārīmā. Īgūsāyarā masakare diaye dorenerā āārīmā. Marīpu: “Musārē ōārō iritamugura”, ārīderosūta Īgūsārē ōārō iritamudi āārīmī. Ēōkayea Īgūsārē baabonerārē disirire biamakū irinerā āārīmā.

³⁴ Surāyeri peame b̄ro asirogue b̄eosūkererā, ājūbirinerā āārīmā. Gajirā, sareri majīrī merā sare wējēdukamakū, tarinerā āārīmā. Turamerā āārīkererā, Marīpure b̄remusīā, turarā waanerā āārīmā. Irasirirā gaji nikū marā Īgūsārē ĩaturirārē gāmewējē tarinugānerā āārīmā.

³⁵ Surāyeri nome Īgūsāyarā boanerāgue dupaturi okamakū ĩānerā āārīmā.

Gajirā Marīpure Īgūsā b̄remurīrē piridubiri waja peresugue b̄ro ñerō iribiriri merā boanerā āārīmā. Īgūsā purūgue masā, Marīpu merā ūmugasigue ōārō āārīburire gāāmesīā, Īgūrē b̄remurīrē piridubirinerā āārīmā.

³⁶ Gajirā Marīpure b̄remurā, b̄ridari merā b̄ro tārāsūnerā āārīmā. Gajirā Īgūsāya guburi, mojōrīrē kōme dari merā sua, peresugue biadobosūnerā āārīmā.

³⁷ Gajirā ūtāyeri merā dea wējēsūnerā āārīmā. Gajirā Īgūsāya dupure wiiriro merā wiritā wējēsūnerā āārīmā. Gajirā sareri majīrī merā wējēsūnerā āārīmā. Gajirā surī marīrā, oveja gasiri, cabra gasiri merā surīkarā waagorenanerā āārīmā. B̄ro boporo tarinerā āārīmā.

³⁸ I nikūgue āārīkererā, i nikū marā ñerā irirosū neō āārībirinerā āārīmā. Ōārā āārīnerā āārīmā. Surāyeri wiiri marīrā, masaka marīrōgue, ūtāyukugue waagorenanerā āārīmā. Ūtāyukugue āārīrī goberigue, yebague āārīrī goberiguedere kārīgorenanerā āārīmā.

³⁹ Marīpu Īgūrē b̄remurārē āārīpererārē: “Ōārō yāma”, ārī ĩādi āārīmī. Īgūrē ōārō b̄remukererā, Īgū āārīpereri Īgūsārē: “Āsū irigura”, ārīdeare Īgūsā boaburi dupiyuro bokabirinerā āārīmā dapa.

⁴⁰ Marīpu āsū ārī gūñasiadi āārīmī: “Īgūsārē, purūgue marā yure b̄remurādere suro merā yu merā ōārō āārīmakū irigura”, ārīdi āārīmī. Īgū ārīderosūta irigukumi. Irasiriro Īgū iro dupiyuro iridero nemorō, Īgū Jesucristo merā iridea Īgūsārē, marīdere ōātariro āārīrokua.

12

¹ Iripoegue marā wārā yu werenerā ĩgūsā iridea merā ĩgūsā Marĩpure buremurĩrē ĩmunerā āārĩmā. Irasirirā marĩ, ĩgūsā ĩānĩgāmegorosūrā irirosū sugu ũma birarimasū ōārō ũmaduagu āārĩpereri nukūrĩrē pirirosū, ōārō iriduarā āārĩpereri ñerō iririre piriro gāāmea. Irire pirirā, Marĩpu gāāmederosūta ōārĩ gapure guñaturari merā iriwāgānĩkōārō gāāmea.

² Irasirirā Jesurē ĩākũ guñanĩkōārā! ĩgāta marĩrē Marĩpure buremunugāmakū iridi, marĩrē piriro marĩrō ĩgūrē buremunwāgānĩkōāmakū irigu āārĩmi. Buro poyari merā ñegū irirosū curusague boagu, guyasĩrĩbodi āārĩkeregū, ĩgū purugue usuyaburire masĩsĩā, guyasĩrĩbiridi āārĩmĩ. Masā marĩaderō puru, dorebu Marĩpu diaye gapu doadi āārĩmĩ.

³ Irasirirā Jesús waadeare guñaka! Ñerā ĩgūrē burō ñerō tarimakū ininerā āārĩmā. Irasirirā musāde ñerō tarirā, ōārō yujupūraku, piriro marĩrō ĩgūrē guñaturanĩkōāka!

⁴ Ñerā ñerĩrē iridorerire musā tarinugāduamakū ĩārā, musārē wējēñabema dapa.

⁵ ĩMarĩpu musārē ĩgū pūrārē weredeare katiakōārĩ? ĩgūya werenĩrĩ gojadea pũgue āsũ ārĩdi āārĩmĩ:

Yu magū, yu mu Opu, murē ōārō iriburo, ārĩgū, wajamoārĩrē pemasĩka! Murē: “Ñerĩrē iropata irika!” ārĩmakū pēgu, bujawerebirikōāka!

⁶ Āsũ āārā. Yu maĩrārē: “Ñerĩrē irimerāta!” ārĩ, pūrĩrō páro irirosū werea. Yu pūrā āārĩpererārē wajamoāa ōārō iridoregu, ārĩdi āārĩmĩ.*

⁷ Marĩpu musārē wajamoāmakū ĩārā, ĩgūrē ōārō yujuka! Sugu pagu ĩgū magū ñerō irimakū ĩāgū, ĩgūrē wajamoākumi. Irasūta Marĩpu, marĩ ñerō irimakū ĩāgū, marĩrē ĩgū pūrārē pūrĩrō páro irirosū weregakumi ōārō iriburo, ārĩgū.

⁸ Marĩpu āārĩpererā ĩgū pūrārē ĩgūsā ñerō iridea waja pūrĩrō páro irirosū weremi. ĩgū werebirimakū, musā ĩgū pūrā āārĩbiribukoa. Pagu marĩrā, ñerō irisĩā bokasūnerā irirosū āārĩbukoa.

⁹ Marĩ majirā āārĩmakū, marĩ pagusāmarā marĩ ñerō iriri waja pūrĩrō páro irirosū weremakū, ĩgūsārē buremubu. Irasirirā marĩ pagusāmarārē buremurĩ merā yujuro nemorō, Marĩpu ũmugasigue āārĩgūrē buremurĩ merā ōārō yujuro gāāmea. ĩgūrē buremurā, ĩgū merā ōārō āārĩrākoa.

¹⁰ Marĩ ñerō irimakū, marĩ pagusāmarā ĩgūsā gāāmerōsũ yoabiripoe wajamoāma. Marĩpu gapu diayema merā wajamoāmi, marĩrē ĩgū irirosū ōārā āārĩmakū irigu.

¹¹ Diayeta āārā. Marĩpu marĩrē wajamoāmakū, usuyabea. Marĩ bujawerekererā, ĩgū marĩrē wajamoādero puru, marĩ ĩgūrē ōārō yujarā, diayema iririre iri, ĩgū merā siñajārĩ oparākoa.

Marĩpu werenĩrĩrē pēduabirimakū goegorāa marĩrē, ārĩ gojadea

¹² Irasirirā musā Marĩpure buremuturamerā āārĩbirikōāka! ĩgūrē ōārō guñaturanemoka! ĩgūyare piriro marĩrō ōārō iritayaka!

¹³ Ōārō diayema irika! Gajirā Marĩpure guñaturamerā, musā irasirimakū ĩākũrĩrā, guñaturari merā ĩgūyare iritayarākuma.

¹⁴ Āārĩpererā masaka merā gāmekēārō marĩrō ōārō āārĩrikuka! Ñerō iriro marĩrō āārĩka! Ñerĩ marĩrā dita marĩ Opu Jesucristore ĩārākuma.

* 12:6 Job 5.17; Pr 3.11-12

15 Ōārō pémasīka! Marīpu musārē iritamurīrē: “Gāāmebirikoa”, āribirikōāka! Nērī tá puri masā, ōārī oteri gapure poyanorērokoa. Musāde nērīrē irirā, gajirārē poyanorērākoa. Irasirirā nērīrē iribirikōāka!

16 Sugū Īgū marāpo āārībeo merā, neō sugo igo marāpu āārībi merā nērō iribirikōāburo. Marīpuayadere gāāmemerā irirosū neō āārībirikōāka! Iripoeguemu Esau Marīpuayare gāāmebiridi āārīmi. Īgū masā tūgū āārīsīā, Īgū paguyare Īgū boadero puru opabu āārīkeregu, sunu burō haboa, baari merā Īgū pagumarē Īgū opabodeare gorawayudi āārīmi.

17 Īgū irasiridero puru waadeare masīa musā. Esau, Īgū pagu Īgūrē: “Yu sīburi merā ōārō āārīgukoa”, āriburire péduakeremakū, Īgū pagu gapu Īgūrē: “Mu pagumarē sīsīabu irire”, ārīdi āārīmi. Īgū irasū ārīmakū pégu, Esau burō oreri merā Īgū pagure: “Sīka yare!” ārī sērēkeregu, Īgū pagu Īgūrē sīmakū neō irimasībiridi āārīmi.

18 Marīpu Īgū dorerire Moisére pīmakūguere marī nēkūsamarā Israel bu-marā Marīpu āārīrōgue ejanugāmakū goegoradero āārībā. Dapagorare musā gapure irasū āārībea. Marīpu Īgū dorerire Moisére pīgu, Sinai wāikūdi ūtāūgue āārīdi āārīmi. Irasiro irogue Īgūsā ejanugāburipoe iri ūtāūguere peame burō ūjūrō, naitārō, ĩmikāyebori, mirū burō wējāpuro āārīdero āārībā.

19-20 Irogue puriduru burō busumakū pénerā āārīmā. Puru Marīpu Īgūsārē werenīmakū pénerā āārīmā. Marīpu goero merā āsū ārīdi āārīmi Īgūsārē: “Iri ūtāūrē napeorānorē ūtāyeri merā dea wējēka, o sareri majī merā sare wējēka!” ārīdi āārīmi. “Waimurādere irasūta irika!” ārīdi āārīmi. Īgū irasū ārī werenīmakū pérā, güiri merā Moisére: “Iropata guare wereburo”, ārī, burō sērēnerā āārīmā.

21 Moisés āārīpererire ūtāūguere goero āārīrērē ĩāgū: “Burō güiri merā naradagu yāa”, ārīdi āārīmi.

22 Musā gapu iripoegue marā Sinai wāikūdi ūtāūgue ejanugānerā irirosū āārībea. Ūmugasigue Marīpu āārīrōgue Sión wāikūdi ūtāūgue marījarosū diaye Īgū merā werenīmasīa. Irogue Marīpu okanīgūya makā, Jerusalén wāikūri makā āārā. Iroguere Marīpure wereboerā wārāgora āārīma.

23 Īgūsā usuyari merā nerērā, Marīpure: “Ōātaria mu”, ārī buremuma. Irogue Marīpu pūrāde ūmugasima gojadea pūgueta Īgūsā wāirē gojatūsūnerā nerēma. Marīpu āārīpererā iririre: “I gapu ōāa, i gapu ōābea”, ārī weregu āārīmi. Marīde Īgū merā ōārō āārā. Irasirirā irogue marā merā nerērāsūta āārā. Marīpu Īgūsārēta nērī opamerā āārīmakū irisiadi āārīmi.

24 Marī Jesúre buremurā āārā. Iripoegue Marīpu marīrē: “Ōārō irigura”, ārī werepīdi āārīmi. Īgū irasū ārī werepīderosūta Jesús iridi āārīmi. Īgūya díre bēo boadea merā marīrē taudi āārīmi. Iripoeguemu Abel Īgūya dí bēodeare ĩāgū, Marīpu Īgūrē wējēdire wajamoādi āārīmi. Jesucristoya dí bēodea gapure ĩāgū, marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmi. Irasiro Cristo dí bēodea, Abel dí bēodea nemorō wajakua.

25 Irasirirā ōārō pémasīka! Marīpuayare weregure péduamerā irirosū āārībirikōāka! Iripoegue i nikūmu Moisés Marīpuayare weremakū pérā, wārā irire péduabirinerā āārīmā. Īgūsā irire péduabirideia waja Marīpu Īgūsārē wajamoādi āārīmi. Īgūsā nemorō Cristore péduamerā gapure burō wajamoāgukumi. Cristo ūmugasiguemu Marīpuayare weregu āārīmi.

26 Iripoegue Marīpu Īgū dorerire Moisére pīgu, Īgū werenīrī merā nikū nōmemakū iridi āārīmi. Dapagorare āsū ārīmi: “Sunu i nikū nōmemakū irigu,

suñarõta gajino irinemogura. I nikũ dita ñomemakũ iribi meta ããrĩgukoa. Ɛmugasiguedere ñomemakũ irigura”, ãrĩmi.

²⁷ “Sunũ i nikũ ñomemakũ irigũ, suñarõta gajino irinemogura”, ãrĩgũ: “Ããrĩpereri yũ irideare béogukoa”, ãrĩgũ yámi. Igũyarãrẽ doregũ ããrĩrĩ gapure béobirikumi. Irasiriro Igũ irideare béomakũ, Igũyarãrẽ doregũ ããrĩrĩ dita dujarokoa.

²⁸ Marĩpũ Igũyarãrẽ dorerogue marĩrẽ Igũ merã ããrĩmakũ irigũkumi. Irasirirã Igũyarãrẽ doregũ ããrĩrĩrẽ béosũbirimakũ ããrã, Marĩpure: “Mũ merã usuyáa”, ãrĩrõ gããmea. Irasirirã buremurĩ, gopepyaro merã Igũyare irituyaro gããmea. Irasũ irirã, marĩ Igũrẽ usuyamakũ irirãkoa.

²⁹ Peame ujãrõ goerosũ Marĩpũ goero wajamoãgũ ããrĩmi. Irasirirã Igũrẽ gopepyaro merã buremurã!

13

Marĩpũ suyuri ditare iriro gããmea, ãrĩ gojadea

¹ Marĩ Jesucristore buremurã sugũ pũrã irirosũ ããrã. Irasirirã gãme maĩrĩrẽ neõ piribirikõãka!

² Musã puro ejarãrẽ õãrõ merã musãya wiirigue ñajãridoreka! Irire kãtibirikõãka! Iripoegue gajirã irasirirã, Marĩpure wereboerãrẽ Igũsãya wiigũ ñajãdorenerã ããrĩmã. “Marĩpure wereboerã ããrĩmã”, ãrĩmasĩbirinerã ããrĩmã.

³ Peresugue ããrĩrãrẽ bopoñarĩ merã gũñaka! Igũsã merã peresugue ããrĩrã irirosũ peñaka! Gajirã ñerõ tarirãdere bopoñarĩ merã gũñaka! Igũsã merã musãde ñerõ tarirã irirosũ peñaka! Iritamuka Igũsãrẽ!

⁴ Ããrĩpererã marãpokurã, marãpokurã gãme gopepyari merã ããburo. Ɛma Igũsã marãposã nome merã õãrõ ããrĩrikuburo. Nomedede Igũsã marãpusãmarã merã õãrõ ããrĩrikuburo. Marãpũ marĩrã, marãpokurãde gajirã ãma merã ñerõ irimakũ ããgũ, marãpo marĩrã, marãpokurãde gajirã nome merã ñerõ irimakũ ããgũ, Marĩpũ Igũsãrẽ wajamoãgũkumi.

⁵ Niyerure maĩbirikõãka! Musã opari merã usuyaka! Marĩpũ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Musãrẽ neõ béobirikoa. Musã merã ããrĩnĩgukoa musãrẽ iritamubu”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

⁶ Irasirirã gũñaturari merã ãsũ ãrĩ masĩa: Marĩ Opũ yure iritamugũ ããrĩmi. Neõ sugũ masakũ yure ñerõ iriduarire gũibeã, ãrĩ masĩa.✠

⁷ Musãrẽ õãrõ siiu, Marĩpũya kerere werenerãrẽ gũñaka! Igũsã okaro bokatũrõ õãrõ ããrĩrikudeare gũñaka! Irasũ gũñarã, Jesucristore Igũsã buremuderõsũta musãde buremuka!

⁸ Jesucristo marĩrẽ iritamugũ, neõ gorawayubirikumi. Iripoegue, dapagorãdere, puruguedere Igũ ããrĩderõsũta ããrĩnĩkõãgũkumi.

⁹ Gajirã gajirosũ buerire penemobirikõãka, Marĩpũya diayema buerire béori, ãrĩrã! Igũsã marĩrẽ: “Ire baaka! I gapure baabirikõãka!” ãrĩ buemoãmakõãma. Iri buerire tuyamakũ marĩrẽ iritamubeã. Marĩpũyare marĩrẽ gũñaturamakũ iribeã. Marĩpũ dita Igũ marĩrẽ maĩrĩ merã marĩrẽ gũñaturamakũ yámi.

¹⁰ Iripoegue Marĩpũya wiigũ paia waimurãrẽ wẽjẽ soeponerã ããrĩmã. Irasirikererã, iri merã masakare Igũsã ñerõ iridea wajare neõ taumasĩbirinerã ããrĩmã. Jesucristo gapũ Igũ boari merã marĩ ñerõ iridea wajare taudi ããrĩmĩ.

✠ 13:6 Sal 56.3-4, 9-11; 118.6

11 Paia opu waimurā wējē, Marīpu āārīrī taribugorague ĩgūsāya díre āi űajādi āārīmí. Irogue Marīpure masaka ĩgūsā űerō iridea wajare: “Béoka!” ārī sērēbosadi āārīmí. ĩgū wējēnerā waimurāya dupuri gapure makā turogue soebéokōadi āārīmí.

12 Irire iriderosūta Jesúdere makā turogue wējēbéonerā āārímá. Irasirikere-makū, ĩgūya dí béori merā marīrē waja opamerā āārímakū iridi āārīmí.

13 Jesús makā turogue curusague boari: “Guyasiūgoráa”, ārisūdero āārībá. ĩgū boamakū, masaka ĩgūrē turi, buridanerā āārímá. ĩgūrē irasiriderosūta masaka marīdere turi, buridakeremakū, piriro marīrō ĩgūrē tuyaro gāamea.

14 I níkūgue marī āārīburi makā máa. Gaji makā, marī purugue āārīburi makārē āmugasima makārē yúra yáa.

15 Irasirirā Jesucristo iritamurī merā Marīpure buremurā, iro dupiyuro ĩgūrē gajino sūnaderosū, dapagorague ĩgūrē usuyari sīnikōārā! ĩgūrē: “Guapu, oātariġu āārā”, ārī buremurā!

16 Gajirārē oārō irika! Musā oparire opamerārē guereka! Irire kātibirikōāka! Musā irasirirā, Marīpure sīrā irirosū irirākoa. ĩgūrē usuyamakū irirākoa.

17 Musā oparārē oārō péka! ĩgūsā dorerire buremurī merā irituyaka! Marīpu pídi āārīmí, ĩgūsārē musārē oārō koredoregu. Irasirirā musārē ĩgūyare oārō buenikōāma, ĩgūrē buremurīrē piribirikōāburo, ārīrā. Purugue Marīpu ĩgūsārē: “Wereka yure! ¿Naásū bueri?” ārī sērēñamakū, ĩgūrē yujurākuma. Irire masīsīā, oārō bueduma. Irasirirā ĩgūsā buerire musā oārō pémakū, usuyari merā moārākuma. Musā pébirimakū gapu bujawererākuma. Musā ĩgūsārē tarinugārā, oārō āārīkubirikoa.

18 Musā Marīpure sērērā, guaya āārīburiere sērēbosanika! Gna oārī ditare iriduaa. Marīpu iūrō: “Oārīrē irirā, waja opamerā āārā”, ārī péñaa.

19 Yure Marīpure sērēbosarā, āsū ārī sērēka: “Mérōgā puruta ĩgū gna purogue dupaturi aariburire āmuka!” ārī sērēka!

Ōādoretūnudea

20 Marīpu marīrē ĩgū merā oārō siñajārī sīgū marī opu Jesucristo boadiguere masūdi āārīmí. Jesucristo ovejare korerimasū irirosū marīrē oārō koregu āārīmí. Iripoegue Marīpu marīrē: “Oārō irigara”, ārī werepídi āārīmí. ĩgū werepídeare Jesús boagu ĩgūya dí béodea merā marīrē iriyuwarikudi āārīmí. Irire neō béobirikumí.

21 Irasirigu Marīpu musārē iritamunikōāburo. Iri iritamunírī merā āārīpereri oārīrē, ĩgū gāamerī ditare irimakū iriburo. ĩgū gāamerōsūta Jesu-cristo merā marī āārīpererārē irasiriburo. Irasirirā Cristore: “Ōātaria mu”, ārī buremunikōārā! Irasūta irirā!

22 Yaarā, i pūgue yu musārē: “Āsū irika!” ārī gojarire oārō merā péka! Yu musārē wárigora gojabodi āārīkeregu, mérīgā were gojaba. Irasirirā irire oārō bueka!

23 Idere musārē weregura. Marīyagu Timoteore peresugue āārādire wiuañurā. Dapagorare ĩgū aarimakū, yu ĩgū merā musārē ĩgū waagura.

24 Musā oparārē, gajirā Jesucristore buremurārē āārīpererā iro āārīrārē oādorea gna. Gna merāmarā Italia marā musārē oādorema.

25 Marīpu musā āārīpererārē oārō iritamuburo. Irasūta iriburo. Iropata āārā.

SANTIAGO

Santiago Marĩḡyará āārĩpererogue waasirinerārē gojadea

¹ Yḡ Santiago i pũ merā mḡsārē ōādoea. Yḡ Marĩḡyare, irasũ āārĩmakũ marĩ Opḡ Jesucristore moāboeḡ āārā. Mḡsārē Israel bumarārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē āārĩpererogue waasirinerārē gojáa.

Marĩḡy masĩrĩ sĩrĩmarē gojadea

² Yaará, mḡsārē wári gajirosũperi ñerĩ waamakũ, gajipoe ḡññaña marĩrō ñerō tarirā, ōārō ḡḡyari merā āārĩnikōāka!

³ Mḡsā ire masĩa. Ñerō tarirā: “Marĩḡy yare iritamugakumi”, ārĩ bḡremurĩrē pirimerā, ḡññaturari merā ĩḡrē bḡremunemorākoa.

⁴ Mḡsārē Marĩḡyare bḡremurĩrē neō piriro marĩrō ḡññaturanikōārō ḡāāmea. ḡññaturanĩrā, ōārō pémasĩrā, Marĩḡy ĩḡy masĩrĩ sĩrĩrē oparā āārĩrākoa.

⁵ Mḡsā masĩrĩrē opamerā, Marĩḡyare sērēka! Mḡsā sērēmakũ péḡy, mḡsārē sĩḡakumi. Neō turiro marĩrō merā āārĩpererā ĩḡrē sērērārē wári masĩrĩ sĩḡakumi.

⁶ Irasirirā irire sērērā: “¿Yare sĩḡakuri?” ārĩ ḡññamerāta bḡremurĩ merā sērēka! Sugḡ: “¿Yare sĩḡakuri, o sĩbirikuri?” ārĩ ḡññarikḡy, dia wádiyama makũrĩ gorawayuro irirosũ ĩḡy ḡññarĩrē gorawayunakumi.

⁷ Irasirigḡ: “¿Yare sĩḡakuri, o sĩbirikuri?” ārĩ ḡññagḡ: “Marĩ Opḡyare sērērĩrē opagakoa”, neō ārĩ ḡññabirikōāburo.

⁸ Sunḡrē gajirosũ, gajĩḡrē gajirosũ ḡññami. Irasirigḡ: “Āsũ irigura”, ārĩ ḡññabisĩā, keoro neō irimasĩbemi.

⁹ Sugḡ ubu āārĩḡy āārĩkeregḡ, Jesũre bḡremusĩā, Marĩḡy ĩūrōrē ubu āārĩḡy meta āārĩmi. ĩḡyagḡ āārĩmi. Irasirigḡ ḡḡyaburo.

¹⁰ Gajigḡ wári doebiri opagḡ, ĩḡyā doebiri peremakũ ĩākeregḡ, Jesũre bḡremusĩā, ḡḡyaburo. Marĩḡy ĩūrōrē ĩḡyā doebiri ubu āārĩrĩ āārā. Tá goori irirosũ pererokoa.

¹¹ Abe murĩja, buro asimakũ, tá ñaña, iri gooride ñāĩdijakoa. Iri goori ōārĩ āārĩkerero, pereakōākoa. Āsũta waakoa doebiri opagure. ĩḡy moārĩ merāta boakumi.

Ñerō taririre, irasũ āārĩmakũ ñerō iriduare gojadea

¹² Jesũre bḡremugḡ ñerō tarikeregḡ: “Marĩḡy yare iritamugakumi”, ārĩ bḡremurĩrē piribi, ḡḡyami. ĩḡy ḡññaturari merā tariweredero pḡy, Marĩḡy ĩḡrē: “Ōārō irimi”, ārĩḡakumi. Irasirigḡ ĩḡrē ūmḡgasigue perebiri okari sĩḡakumi*. Āārĩpererā ĩḡrē maĩrārē: “Iri okarire sĩḡura”, ārĩdi āārĩmi.

¹³ Sugḡ ñerĩrē iriduagu: “Marĩḡy yare ñerō iriduamakũ yāmi”, ārĩ ḡññabirikōāburo. Marĩḡy neō ñerĩrē iriduabemi. Irasũ āārĩmakũ, neō marĩrē ñerō iriduamakũ iribemi.

¹⁴ Āsũ ḡapḡ āārā. Masaka ĩḡsā ñerĩ ḡaribejari ḡññarĩrē piribirimakũ, iri ḡññarĩ ĩḡsārē ñerō iriduamakũ yāa.

* **1:12** Sugḡ ūma birarimasḡ gajĩrā nemorō ōārō ūmagḡ, olivo wāikudima pũr merā iridea berore wajakumi. Masaka iri berore ĩḡyā dipurugue peokuma, gajĩrārē ĩḡy wajakadeare ĩmurā. I irirosũ, sugḡ Jesũre bḡremugḡ ñerō tarikeregḡ: “Marĩḡy yare iritamugakumi”, ārĩ bḡremurĩrē piribi, ūmḡgasigue perebiri okari wajakugakumi. Iri ūmḡgasigue perebiri okari wajakari, i berore wajakari irirosũ āārā.

15 Irasirirā Īgūsā ñerī ʋaribejari gūñarīrē pirimerā, pʋrʋ iri ñerī ʋaribejarire irirākuma. Iri ñerī iririre pirimerā, pʋrʋ perebiri peamegue ʋaarākuma.

16 Yaarā yʋ maīrā, diayeta gūñaka! “Marīpʋ yʋre ñerō iridʋamakū yámi”, neō ārī gūñabirikōāka!

17 Marīpʋ ʋmʋgasigue āārīgū marīrē oārī, diayema ditare sīmi. Īgū abe ʋmʋmʋrē, ñamimʋrē, neñukādere iridi āārīmi. Neō gorawayubemi. Irasirigu Īgū āārīderosūta āārīnikōāgukumi.

18 Īgū gāāmederosūta Īgūya kere diayema āārīrī merā marīrē Īgūyarā āārīmakū iridi āārīmī, Īgū pūrā āārīpʋroriburo, ārīgū.

Marīpʋya kerere pérā, Īgū dorerosūta irika! ārī gojadea

19 Yaarā yʋ maīrā, ire masika! Mʋsā āārīpererārē Marīpʋya kerere oārō péro gāāmea. Gajirā mʋsārē weremakū pérā, oārō gūña odorāgue Īgūsārē wereka! Mata guabirikōāka!

20 Sugʋ noō gāāmerō guagu, Marīpʋ gāāmerīrē iribemi.

21 Irasirirā āārīpereri mʋsā ñerō gūñarīrē, ñerī iririre pirikōāka! Marīpʋya kerere mʋsā pédeare bʋremurī merā oārō irika! Īgūya kerere pémakū, Īgū turari merā mʋsārē peamegue ʋaabonerārē taugukumi.

22 Īgūya kere pédeare oārō irika! Iri kerere pékererā, irire irimerā, mʋsā basi ārīkatori merā: “Oārō yáa”, ārī gūñarākoa.

23 Mʋsā Marīpʋya kerere pékererā, irire irimerā, sugʋ masaku Īgūya diapure diuru merā āññagū irirosū āārā.

24 Īgūya diapure āññadero pʋrʋ, gajirogue waa, Īgū deyorire mata kātiakōākumi. Irasirirā, Īgū kātiderosūta Marīpʋya kerere péadero pʋrʋ, mata kātikōāa.

25 Gajigu gapʋ Marīpʋya kere pédeare gūñanīgū, kātibirikumi. Irasirirā, Īgū irirosū irirā, marī pédeare kātibirikoa. Marīpʋ dorerire irinirākoa. Irasirigu Marīpʋ marīrē marī iriri merā ʋsʋyamakū irigukumi. Īgū doreri keoro āārā. Irire marīrē pídi āārīmī, iri merā Īgū gāāmerīrē irimasīburo, ārīgū.

26 Sugʋ: “Marīpʋre bʋremua”, ārī gūñakeregu, gajirārē werewʋarire, Īgūsārē ñerō werenírírē piribirimakū, Īgū: “Marīpʋre bʋremua”, ārīrī wajamáa. Īgū basita ārīkatogu yámi.

27 Marī diayeta Marīpʋ āārīnīgūrē bʋremurā, āsū iriro gāāmea. Pagʋsāmarā marīrārē, wapiweyarādere Īgūsā ñerō tarimakū iārā, Īgūsārē iritamurō gāāmea. I ʋmʋ marā ñerī irirā irirosū iribirikōārō gāāmea.

2

Masakare surosū iāka! ārī gojadea

1 Yaarā, mʋsārē Jesucristo marī Opʋ oātargure bʋremurā masakare surosū iārō gāāmea. Surāyeri masakare oārō irirā, gajirādere oārō irika!

2-3 Mʋsārē i keori merā weregʋra. Wári doebiri opagu oro merā iridea mojóšūrī túsārī berorīre opagu oārī surī sññagū, mʋsā Jesúre bʋremurā nerērōgue aarimakū iārā, Īgūrē oārō merā: “Ōō, i oārī doaripērōgue doaka!” ārībukoa. Gajigu bopogu boaro daro surīro sññagū aarimakū iārā, Īgū gapure oārō bokatīrīñēbiribukoa. Gajipoe irirā Īgūrē: “Irota dujaka!” o “Ōō yebague doaka!” ārībukoa.

4 Mʋsā Īgūsārē surosū iāmerā, ñerō gūñarī merā: “Wári doebiri opagu, bopogu nemorō āārīmi”, ārīrā yáa.

5 Yaarā yu maĩrā, yare péka! Marĩpu i umugue: “Boporā āārĩma”, masaka ārĩrārē beyedi āārĩmĩ, ĩgūrē wáro b̄remurĩ opamurārē. ĩgūrē maĩrārē: “Sĩgura”, ārĩdeare ĩgūyarārē dorerogue opaburo, ārĩgū, ĩgūsārē beyedi āārĩmĩ.

6 Marĩpu boporārē beyekeremakū, musā gapu ĩgūsārē b̄remubea. Doebiri oparā gapu musārē b̄ro poyari merā moādorenama. ĩgūsāta musārē weresārĩrē beyerimasā puoguerē weresāmurā āĩwāgānama.

7 Musā: “Jesús oāgūyarā āārĩma”, ārĩsūrā āārā. Doebiri oparā gapu ĩgūyamarē ñerō werenĩrā āārĩma.

8 Marĩpu marĩrē doregu ĩgū dorerire gojadea p̄gue āsū ārĩdi āārĩmĩ: “Mu basi maĩrōsūta mu puo āārĩrādere maĩka!” Musā i dorerire irirā, oārĩrē irirā yāa.

9 Musā gajirārē surosū ĩāmerā ñerō irirā yāa. Marĩpu doreri gojadea p̄gue irasirirārē āsū ārĩ gojasūdero āārĩbú: “Marĩpu dorerire tarinugārā āārĩma”.

10 Sugu āārĩpereri Marĩpu dorerire irikeregu, su wāirē tarinugāgū, ñerō iridea wajare opami. Irasirigu āārĩpereri Marĩpu dorerire tarinugāgū irirosū āārĩmĩ.

11 Marĩpu āsū ārĩdi āārĩmĩ: “Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka!” Gajidere ārĩdi āārĩmĩ: “Masakare wējēbirikōāka!” Irasirigu sugu, gajigu marāpo merā ñerō iribirikeregu, masakare wējēgū, Marĩpu dorerire tarinugāgū āārĩmĩ. Ñerō iridea waja, waja opami.

12 Marĩpu ĩgū dorerire marĩrē p̄di āārĩmĩ, iri merā ĩgū gāāmerĩrē irimasĩburo, ārĩgū. ĩgū masakare ĩgūsā ñerō iridea waja, wajamoāgū āārĩmĩ. ĩgū dorerire marĩ irideare: “Ōāgorabu”, marĩ iribirideare: “Ñegorabu”, ārĩ beyegukumi. Irasirirā ĩgū dorerire irika! ĩgū gāāmerōsūta werenĩka!

13 Marĩpu ĩgū āārĩpererā ñerārē peamegue wajamoārĩnu ejamakū, masakare bopoñarĩ merā ĩāmerārē bopoñarĩ merā ĩābirikumi. Gajirārē bopoñarĩ merā ĩārā gapure bopoñarĩ merā ĩagukumi. ĩgūsārē wajamoābirikumi.

Jesúre b̄remurĩrē, irasū āārĩmakū oārĩ iririre gojadea

14 Yaarā, ire péka! Sugu oārĩrē iribi: “Jesúre b̄remua”, ārĩrĩ waja máa. Irire ārĩrĩ merā dita tausūbirikumi. Peamegue waagukumi.

15 Jesúre b̄remugū, o Jesúre b̄remugō, surĩ gorawayumerā, baari mérōgā opamakū ĩārā, ĩnasirirākuri musā?

16 ĩgūsārē: “Ōārō waaburo musārē. Ōārĩ surĩ bokarā, baayapirā waaka!” ārĩrā, ĩgūsā gāāmerĩ gapure sibirimakū, musā ārĩrĩ neō waja máa.

17 I irirosū āārā. Sugu: “Jesúre b̄remua”, ārĩgū, oārĩ gapure iribirimakū, ĩgū: “Jesúre b̄remua”, ārĩrĩ neō waja máa.

18 Gajipoe irigu yu wererire péduabi gapu yare āsū ārĩbukumi: “Sugu Jesúre b̄remurĩ opami. Gajigu gapu Jesúre b̄remubirikeregu, oārĩrē yámi”, ārĩbukumi. ĩgū irasū ārĩmakū pégu, yu ĩgūrē āsū ārĩbukoa: “Masaka sugu oārĩ iririre neō ĩābirikererā, ĩgūrē: ‘Jesúre b̄remugū āārĩmĩ’, ārĩmasĩbirikuma. Gajigu gapu ĩgū oārĩ iriri merā gajirārē ĩgū Jesúre b̄remugū āārĩrĩrē masĩmakū yámi”, ārĩbukoa.

19 Musā: “Marĩpu suguta āārĩmĩ”, ārĩ b̄remua. Musā irasū ārĩ b̄remumakū oāgorāa. Wātēa oārĩrē neō irimerāde irire b̄remuma. ĩgūsā Marĩpu āārĩrĩkũrĩre masĩma. Irasirirā ĩgūrē gũirā, naradama.

20 Mũsā pémasĩmerā āārā. Irasirigu ire mũsārē werenemogũra, pémasĩdoregu. Sugu: “Jesũre bũremua”, ārĩgũ òārĩ gapũre iribirimakũ, ĩgũ: “Jesũre bũremua”, ārĩrĩ neò wajańáa. Jesũre bũremugũ meta āārĩmi.

21 Iripoeguemu marĩ ñekũ Abraham irideare gũñaka! “¿Diayeta ĩgũ yũre bũremurĩ?” ārĩgũ, Marĩpu ĩgũ magũ Isaare ỳtāyeri merā irideare soepeorogue wējē soepeodoredi āārĩmi. Irasirigu Abraham Marĩpu dorederosũta ĩgũ magũrē āĩ wējēbu iridi āārādimi. Marĩpu ĩgũ dorerire Abraham tarinugābirimakũ ĩāgũ, ĩgũrē: “Mũ magũrē wējēbirikòāka!” ārĩdi āārĩmi. Irasirigu ĩgũrē: “Diayeta yũre bũremumi, òāgũ āārĩmi”, ārĩ ĩādi āārĩmi.

22 Irasirirā mũsā ire masĩa. Abraham Marĩpũre bũremusĩa, ĩgũ doredeare iridi āārĩmi. Irasũ āārĩmakũ ĩgũ doredeare irisĩa, Marĩpũre bũremurĩ opatarigu dujadi āārĩmi.

23 Irasiriro Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue Abraham irideare gojaderosũta waadero āārĩbũ. Āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ: “Abraham Marĩpũre bũremudi āārĩmi. ĩgũ bũremumakũ ĩāgũ: Marĩpu ĩgũrē: ‘Òāgũ āārĩmi’, ārĩ ĩādi āārĩmi”, ārĩ gojasũdero āārĩbũ. Irasũ āārĩmakũ, Marĩpu ĩgũrē: “Abraham, yũ merāńũ āārĩmi”, ārĩdi āārĩmi.

24 Irasirirā Abrahāyamarē gũñarā, mũsā ire masĩa. Sugu: “Marĩpũre bũremua”, ārĩgũ, òārĩ gapũre iribirimakũ ĩāgũ, Marĩpu ĩgũrē: “Òāgũ āārĩmi”, ārĩ ĩābemi. Gajĩgu gapũ diayeta Marĩpũre bũremugũ òārĩrē yāmi. Irasirimakũ ĩāgũ, Marĩpu ĩgũrē: “Òāgũ āārĩmi”, ārĩ ĩāmi.

25 Gaji iripoeguemo ũma merā ñerò irideo Rahab wāĩkugo irideare gũñaka! Josué iriunerā ĩgoya makāgue ĩādurirā ejamakũ, ĩgũsārē iritamudeo āārĩmó. ĩgoya makā marā ĩgũsārē hoka wējērĩ, ārĩgò, ĩgoya wiigue ĩgũsārē duũdeo āārĩmó. Pũũ ĩgũsā duri dujariri maarē ĩmudeo āārĩmó. ĩgo Marĩpũyarārē iritamurĩ merā Marĩpũre ĩgo bũremurĩrē ĩmudeo āārĩmó. Irasirimakũ ĩāgũ, Marĩpu ĩgore: “Òāgò āārĩmo”, ārĩ ĩādi āārĩmi.

26 Āsũ āārā. Masakũ yũjũpũrā marĩmakũ, ĩgũya dũpu okabirikoa. Sugu: “Marĩpũre bũremua”, ārĩgũ, òārĩ gapũre iribi, diayeta Marĩpũre bũremubemi. Irasiriro ĩgũ: “Marĩpũre bũremua”, ārĩrĩ neò wajańáa. Yũjũpũrā marĩrĩ dũpu, boarĩ dũpu irirosũ āārā.

3

Marĩya disĩ wiririre gojadea

1 Yaarā, ire mũsā masĩa. Marĩpu gũa ĩgũyare buerimasā buerire, gajirā moārĩmasā iriri nemorò ĩā beyegukumi. ĩgũyare keoro buebirimakũ ĩāgũ, gajirā nemorò gũare wajańoāgukumi. Irasirirā mũsā watopegue āārĩrā mērāgā dita gajirārē buerimasā āārĩburo.

2 Marĩ āārĩpelerā wārĩ òārò iribirire yāa. Sugu ñerĩ neò werenĩbi: òāgũ Marĩpu gāāmerĩ ditare irigu āārĩmi. Gaji ñerò iriridere neò iribemi. ĩgũ ñerĩ werenĩrĩ ĩgũya disĩ wiririre kāmutamasiġũ, āārĩpererĩ ĩgũya dũpũgue āārĩrĩ merā gaji ñerò iriridere kāmutamasiĩmi.

3 Marĩ werenĩrĩmarē keori merā weremakũ ĩ irirosũ āārā. Marĩ kōme berore caballuya disire túsākoa. Irasirirā ĩ berogā merā, ĩgũ wāgu waĩbu āārĩkeremakũ, tũāgamentũ, marĩ waadũaro waamakũ irikoa.

4 Doódirude irasũta āārā. Iriru wádiru āārĩkeremakũ, mirũ bũro wējāpukeremakũ, wejatugu mērĩ majĩgā merā dita iriru waaróre wejatukumi.

⁵ Marī werenírí irasúta āārā. Marīya nediru médirugā āārīkeremakū, marīya disi wári: “Masítaria”, ārī werenírí wiria. Āsū āārā. Peame marī mérīmegā diiukeremakū, wári makānūurē ūjūmakū irikoa.

⁶ Irasiriro marīya disi nediru merā űerī werenírí, i peame irirosū āārā. Marīya dūpuge, marīya nediru su wāīgā āārīkeremakū, marī űerī werenírí marīrē āārīpereri gajirosūperi űerīrē irimakū irikoa. Irasiriro peame gajinorē ūjūwāgā, poyanorēō irirosū, marī űerī werenírí, marī i ūmuge okarinūrē ōārō āārīrē poyanorēmakū yāa. Marī űerī werenírā, wātī űerī iridorerire irirā yāa.

⁷ Masaka Īgūsāyarā ejoārē kāmutarosū āārīpererā makānūu marā waimūārē, wūrārē, pīrūārē, dia marārē kāmutamasiīma. Neōgoraguedere Īgūsānorē kāmutamasiīanerā āārīmā.

⁸ Īgūsārē kāmutamasiīkeregu, neō sugu masakū Īgū basi Īgū werenírīrē kāmutamasiībemi. Irasirirā marī űerīrē wenenidūabirikererā, űerī werenia. Āña kūrīmakū Īgūya nima merā masakare wējērō irirosū, marī űerī werenírí merā gajirārē űetariro yāa.

⁹ Marī werenírí merā Marīpū marī Opūre: “Ōātaria”, ārī, ūsuyari sīa. Marī werenírí merāta masakare: “űerō waaburo Īgūsārē”, ārī werenia. Marīpū marī masaka āārīpererārē Īgū irirosū āārīmakū irikeremakū, marī gāme űerō werenia.

¹⁰ Su disita ōārī werenírí, irasū āārīmakū űerī werenírí wiria. Yaarā, irasiribirikōārō gāāmea.

¹¹ Deko wiriri gobere ōārī wiriro, űerī wiribirikoa.

¹² Yaarā, musā ire masīa. Higuera, igui dukakūbirikoa. Iguigu, higuera dukakūbirikoa. Misōri deko wiriri gobere moākūri dekode wiribirikoa. Marīde i irirosū ōārī ditare wenenirō gāāmea.

Diayema masīrī āsū āārā, ārī gojadea

¹³ Musā watopegue sugu ōārō masīgū āārīgūno, ōārīrē irinikōāburo. “Gajirā nemorō masītarinūgāa”, ārībi, Īgū masīrī merā ōārīrē iriburo. Irasirimakū iārā, gajirā Īgūrē: “Ōārō masīmi”, ārīrākuma.

¹⁴ Musā gajinorē oparārē būro ubu iāturiā, Īgūsā nemorō āārīdūarā, musāya āārīburi ditare iriduarā: “Masītarinūgāa”, ārī gūñabirikōāka! Musā irasū ārī gūñarā, ārīkatorikūrā, diayema āārīrē keoro wenenirā meta yāa.

¹⁵ Musā: “Masītarinūgāa”, ārī gūñarī, Marīpū gūñarī sīrī āārībea. I ūmū marā gūñarī, wātīya āārā.

¹⁶ Masaka gajirārē ubu iāturi, Īgūsāya āārīburi ditare iriduarā, gāme guaseonirā āārīma. Āārīpereri gajirosūperi űerīrē yāma.

¹⁷ Marīpū masīrī sīrī oparā gapū ōārā āārīma. Gāme guaseodūamerā, gajirārē iritamurā, gajirā wererire būremurī merā pērā, bopoñarī merā iārā, ōārīrē irirā, masakare surosū iārā, irikatoro marīrō irinirā āārīma.

¹⁸ Gajirā merā ōārō āārīdūarā, gāmekēārō marīrō ōārō siñajārī merā āārīmakū iriduarā, diayema iririre irinirā āārīma.

4

I ūmūmarē gāāmerā, Marīpūre gāāmebema, ārī gojadea

¹ űNasirirā gāme guaseo, gāmekēārī musā? Āsū āārā. Musā gūñarīgue musā űerīrē iriduari, ōārīrē iriduari merā gāmekēārī irirosū āārā.

2 Gajinorē mʉsā gāāmea. Irasirirā irire opabirisīā, masakare wējēa, ĩgūsāyare ēmaduarā. Gajigu gajinorē opamakū ĩārā, ĩgūrē ubu ĩāturia. Irasirirā ĩgūyare opabirisīā, gāme guaseo, gāmekēāa. Mʉsā Marĩpʉre sērēbirisīā, mʉsā gāāmerĩrē opabea.

3 Gajipoere gajinorē sērēkererā, ñerō gũñarĩ merā sērēa. Mʉsā basi mʉsā ñerĩ ñarĩbejari ditare iriduarā sērēa. Irasirigu Marĩpʉ mʉsā sērēĩrē sībemi.

4 Mʉsā sugo nomeō marĩpʉkʉgo āārĩkerego gajigʉre gāāmegō irirosū āārā. ĩMʉsā ire masiberi? Sugʉ ĩ ũmʉ marā ñerĩrē irirā irirosū iridʉagʉ, Marĩpʉre gāāmebemi. I ũmʉ marā ñerĩrē irimakū ĩāgū: “ĩgūsā irirosū irigʉra”, ārĩ gũñagū, Marĩpʉre ĩāturigu dujami.

5 Marĩpʉya werenĩrĩ gojadea pʉgue irire āsū ārĩ gojasũdero āārĩbú: “Marĩpʉ Őāgū deyomarĩgūrē marĩrē pĩdi āārĩmĩ marĩ merā āārĩbure. Őāgū deyomarĩgū marĩrē maĩgū, marĩ ñerĩrē iridʉamakū gāāmebemi”, ārĩ gojasũdero āārĩbú. Iri gojadea ubu āārĩrĩ meta āārā. Āārĩrōma āārā.

6 Irasirigu Marĩpʉ marĩ ñerĩrē irinembirikōāburo, ārĩgū, marĩrē bopoñarĩ merā ĩā, ōārō iritamumi. Irasiriro ĩgūya werenĩrĩ gojadea pʉgue āsū ārĩ gojasũdero āārĩbú: “Gajirā nemorō āārā’, ārĩ gũñagūrē Marĩpʉ iritamubemi. ‘Yʉ ubu āārĩgū āārā, yʉre iritamuka!’ ārĩgū gapʉre ōārō iritamumi”, ārĩ gojasũdero āārĩbú.

7 Irasirirā Marĩpʉ dorerire bʉremurĩ merā irika! Wāĩ dorerire iribirikōāka! Mʉsā ĩgūrē pēbirimakū ĩāgū, mʉsārē piri, duriwāgākōāgʉkumi.

8 Marĩpʉ pʉrogue ĩgūrē: “Yʉ merā āārĩka!” ārĩ ejanugārā irirosū irika, ĩgūrē masĩnemoduarā! Irasirimakū ĩāgū, mʉsā pʉrogue ejanugāgū irirosū irigʉkumi mʉsārē iritamunobu. Mʉsā ñerō irirā āārā. Irasirirā ñerō iririre pirika! Mʉsā Marĩpʉyare irirā, o ĩ ũmʉ marā irirosū irirā: “Őāgorāa”, ārĩ gũñadāa. Ire irasū ārĩ gũñabirikōāka! I ũmʉ marā irirosũta ñerĩrē irimakū, ñegorāa. Marĩpʉya ditare irimakū, ōāa.

9 Mʉsā ñerō iririre gũñarā, ʉʉyari merā bʉrirono irirā, bʉjawereri merā oreka! Mʉsā ñerō iririre gʉyasĩrĩrĩ merā, bʉjawereka!

10 Marĩ Opʉre: “Mʉ ĩūrōrē yʉ ñegū, ubu āārĩgū āārā, irasirigu yʉre iritamuka!” ārĩ sērēka! Mʉsā irasū ārĩ sērēmakū: “Mʉrē iritamugʉra, yaagʉ, ōāgū āārā”, ārĩ ĩāgʉkumi.

Mʉsā Jesúre bʉremurā mʉsā basi gāme werewʉabirikōāka! ārĩ gojadea

11 Yaarā, mʉsā Jesúre bʉremurā mʉsā basi gāme werewʉabirikōāka! Gajirārē ñerĩ werenĩrā, o ĩgūsārē werewʉarā, Marĩpʉ marĩrē gāme maĩdoredeare tarinugārā yāa. Irire tarinugārā: “Iri doreri ōābea”, ārĩrā irirosū yāa. Irasirirā Marĩpʉ dorerire: “Őābea”, ārĩ werewʉarā: “Yʉ Marĩpʉ nemorō doremasīa”, ārĩrā irirosū yāa.

12 Marĩpʉ suguta masakare ĩgū dorerire pĩdi āārĩmĩ. ĩgū suguta ĩgūsā iririre ĩā beyemasĩmi. Masakare taumasĩmi, o peamegue bēomasĩmi. Irasirirā mʉsā gapʉ: “Gajirā masakare werewʉamasīa”, ārĩ gũñabirikōāka!

Ñamigāgue marĩ iriburire masĩbirimarē gojadea

13 Dapagore gajire weremakū, ōārō péka! Mʉsā surāyeri: “Dapagā, o ñamigā gaji makāgue su bojori moā, wáro niyeru wajatarākoa”, ārĩ werenía. Irasū ārĩ werenĩrārē āsū ārĩ weregʉra.

¹⁴ Mʘsārē ñamigāgue waaburire neō masībea. Marī i ũmʘgue okari, ñimikā boyoripoe duji, mērōgā pʘpʘ perero irirosū āārā. Marī i ũmʘgue āārī, mērōgā pʘpʘ boakōārākoa.

¹⁵ Irasirirā mʘsārē āsū ārī werenírō gāāmea: “Marīpʘ gāāmemaḱū, okarākoa ire, o gajire irimurā”.

¹⁶ Mʘsā gapʘ: “Marī masīa, irasirirā marī gāāmerō āsū irirākoa”, ārī werenía. Iri āārīpereri mʘsā irasū ārī werenírī, ñegorāa.

¹⁷ Irasirirā: “Marī āsū irirā, ōārīrē irirākoa”, ārī masīkererā, irire irimerā, ñerīrē irirā yāa.

5

Wári doebiri oparārē waaburire gojadea

¹ Mʘsā wári doebiri oparā yʘre péka! Mʘsā ñerō tarirākoa. Irasirirā ire gūña, bʘro bujawereri merā gaguiní oreka!

² Mʘsāya doebiri boakōārokoa. Mʘsāya surīre burua baarākuma.

³ Mʘsā niyeru koeri, oro, plata merā iridea koeri mʘsā duripídea gʘrawijakōārokoa. Irasū waamakū, mʘsā niyerure maísā, duripídeare masīsūrokoa. I niyeru mʘsā maírī, peame gajinorē soebéorosū mʘsārē poy-anorēmākū irirokoa. Dapagorare mʘsā, i ũmʘ pererina ejaburo dupiyuro, wáro niyerure duripírā yāa. Irire duripírī waja bʘro wajamoāśūrākoa.

⁴ Mʘsāya pooerire moānerārē wajaribea. Irasirirā mʘsārē: “Gʘare mʘsā ārāderosūta wajarika!” ārī gaguiníma. Īgūsā irasū ārī gaguinírīrē marī Opʘ Īgūrē wereboerārē doregʘ pémi.

⁵ Mʘsā i ũmʘgue okarā, wári doebiri opāa. Mʘsā opari merā mʘsā gāāmerī ditare yāa. Mʘsā irasiriri waja wajamoāśūrākoa. Weḱure Īgūsā wējēburi dupiyuro ōārō baa, diḱḱḱgʘ irirosū āārā.

⁶ Mʘsā ñerō irimerārē: “Ñerō yáma”, ārī, peresugue āiwāgā: “Wējēka!” ārā, mʘsā Īgūsārē iririre kāmutamasiña marīrō.

Jesucristo i ũmʘgue dupaturi aariburire marīrē ōārō yúro gāāmea, ārī go-jadea

⁷ Irasirirā yaarā, marī Opʘ Jesucristo i ũmʘgue dupaturi aariburire gūñaturari merā ōārō yúka! Pooe opʘ Īgū otedea dukakaburire ōārō yúkumi. Īgūya pooere otedero pʘpʘ, deko merēburire, irasū āārīmakū Īgū otedea puri, masāburire ōārō yúkumi.

⁸ Mʘsāde Īgū irirosūta ōārō yúka! Marī Opʘ dupaturi aariburo mērō dʘyāa. Irasirirā gūñaturari merā Īgūrē bʘremurīrē neō piriro marīrō merā Īgū aariburire ōārō yúnikōāka!

⁹ Yaarā, Marīpʘ mʘsārē wajamoārī, ārīrā, gāme turibirikōāka! Īgū āārīpererā ñerārē wajamoāgʘ aariburo mērō dʘyāa.

¹⁰ Yaarā, iripoegue marārē marī Opʘya kerere weredupiyunerārē gūñaka! Marī Opʘyare werede waja gajirā Īgūsārē ñerō irinerā āārīma. Īgūya kerere weredupiyunerā gapʘ ñerō tarikererā, Īgūyare wereduúbirinerā āārīma. Īgūsārē ñerō irirārē ñerō iribirinerā āārīma. Irasirirā mʘsāde Īgūsā iriderosūta irika!

¹¹ Nerō tarikererā marī Opʘre bʘremurīrē neō piribirinerārē gūñarā: “Marī Opʘ ōārō iritamunerā, usʘyari bokanerā āārīma”, ārī gūñāa. Iripoeguemu Job wāiḱḱḱgʘ ñerō taridea kerere mʘsā pébu. Īgū bʘro ñerō tarikeregʘ, marī Opʘre bʘremurīrē piribiridi āārīmi. Irasirigu Īgū ñerō

taridero p̄aru, marī Opu Īgūrē maīgū Īgūrē bopoñarī merā ĩāsīā, wári ōārīrē iridi āārīmí. Irasirirā, Īgū marīdere maīrīrē, Īgū marīdere bopoñarī merā ĩārīrē musā masía.

¹² Yaarā, gajī yu wererire goepeyari merā ōārō péka! Musā gajirārē wererā, āsū ārī werebirikōāka: “Ūmugasima merā āsū irigura”, o “I nikūma merā āsū irigura”, ārībirikōāka! Musā gajirārē wererā, ārikatori marīrō su diayeta wereka! Gajinorē irianerā: “Iriabu”, ārika! “Āsū irirāra”, ārīrā, irika! “Āsū iribirikoa”, ārīrā, iribirikōāka! Marīpu wajamoābirikōāburo, ārīrā, irasirika!

¹³ Musā ñerō tarirā, Marīpure: “Iritamuka yare!” ārī sērēka! Ūsuyari merā āārīrā, bayapeori merā Īgūrē: “Ōātaria ma”, ārī, usuyari sika!

¹⁴ Sugu pūrīrikugu, Jesúsre b̄remurā oparārē siuburo. Īgūsā Īgūrē uye merā piupeo, marī Opure: “Jesús, ĩ m̄rē b̄remugūrē tauka!” ārī sērēbosarākuma.

¹⁵ Īgūsā marī Opure b̄remurī merā sērēmakū, marī Opu Īgūrē taugukumi. Irasirigu Īgūrē pūrīrī marīgū dujamakū irigukumi. Pūrīrikuadi ñerō iridi āārīmakū, Marīpu Īgū ñerō irideare kätigukumi.

¹⁶ Irasirirā musā ñerō irideare gāme weretarika! Irasū āārīmakū, Marīpure musāya āārīburire gāme sērēbosaka! Irasirika, Marīpu musārē pūrīrī marīrā āārīburo, ārīrā! Ōārīrē iririkugu b̄ro b̄remurī merā gajirāya āārīburire Marīpure sērēbosamakū, Marīpu Īgū sērērōsūta irigukumi.

¹⁷ Iripoeguemu Marīpuya kerere weredupiyudi Elías wāikugu marīsūta masaku āārīdi āārīmí. Īgū āārīdeapoegue marā ñerō irimakū ĩāgū, Marīpure: “Deko merēbirimakū irika!” ārī, b̄ro b̄remurī merā sērēdi āārīmí. Marīpu Īgū sērērīrē pé, ure bojori gajī bojori dekogora, Īgūsāya nikūrē deko merēbirimakū iridi āārīmí.

¹⁸ P̄aru Marīpure: “Deko merēmakū irika doja!” ārī sērēdi āārīmí. Īgū sērēmakū, deko merēdero āārībú. Irasū waamakū, Īgūsāya nikūrē dupaturi oteri puri dukakudero āārībú.

¹⁹ Yaarā, sugu musā merāmu diayema āārīrē irinemobirimakū ĩārā, dupaturi Marīpuyare irimakū irirā, Īgūrē ōārō irirā irikoa.

²⁰ Ire masika! Musā sugu ñerō irigure Īgū ñerō iririre pirimakū irirā, Īgūrē ōārō irirā irikoa. Marīpu Īgūrē peamegue waabodire taugukumi. Īgū wári ñerī irideare kätigukumi.

1 SAN PEDRO

Pedro Jesúre b̄remurā waasirinerārē gojadea

1 Ȳ Pedro musārē ōādorea. Jesucristo yare igūyare buedoreḡu beyemi. Irasiriḡu musārē, musāya nikūrē wiri, gajirogue Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia wāikuri nikūgue waasirinerārē i pūrē gojāa.

2 Marīpu āārīngū dupiyurogue musārē: “Yaarā āārīma”, ārīderosūta beyedi āārīmī. Ōāgū deyomarīgū merā musārē igūyarā āārīmakū iridi āārīmī, Jesucristo gāamerirē iriburo, ārīgū. Jesucristo dī beōri merā ñerirē koesūnerā āārīburo, ārīgū, irasiridi āārīmī. Musārē ōārō iritamū, siñajārī merā āārīdero nemorō āārīrikamakū iriburo.

Jesúre b̄remurā Marīpu merā ōārō āārīnburire gojadea

3 Marīp̄uge, marī Op̄u Jesucristo Paḡuge: “Ōātaria m̄u”, ārī, us̄yari sīrāl̄ Igū marirē b̄ro bopofasīā, Jesucristore boadiguere masūrī merā marirē dupaturi deyoarā irirosū Igū pūrā ñajāmakū iridi āārīmī. Irasiriḡu Igū merā marī ōārō āārīnikōāburire masīmakū yāmi.

4 Irasirirā, Igūyarārē: “Ōārīrē sīgura”, ārīdeare marī opaburire us̄yari merā yūrā yāa. Igū marirē sīburi: Igū ūmugasigūe ōārī opari, neō pereburi, boaburi meta āārā.

5 Marīpu marirē Igūrē b̄remurārē Igū turari merā koremi. Irasiriḡu, i ūm̄u peremakū, Igū marirē peamegue waabonerārē: “Taugura, yu merā āārīnikōārākuma”, ārīdeare iriyuwarikurire masīmakū irigukumi.

6 Marī mērōgā i ūm̄ugue āārīrōpa wāri gajirosūperi ñerō tarikererā, ūm̄ugasigūe Marīpu marirē sīburi gūñarā, b̄ro us̄yari merā āārā.

7 Ñerō tarikererā, marī diayeta Marīp̄uge ōārō b̄remunírī, oro nemorō wajak̄u. Oro wajak̄kerero, pereburi āārā. Masaka irire peamegue soekuma ōārī oro dita dujaburo, ārīrā. Irasūta marī ñerō tariri merā diayeta Marīp̄uge ōārō b̄remunírā dujarākoa. Irasiriḡu, Jesucristo dupaturi aarimakū, Marīpu marirē: “Ōārō iribu, irasirirā yu p̄ro yu merā āārīnikōārākua”, ārīgukumi.

8-9 Musā Jesucristore Igū i ūm̄ugue āārīmakū iābirinerā āārīkererā, Igūrē maā. Dapagoradere Igūrē iābirikererā, gūñaturari merā Igūrē b̄remua. Musā Igūrē irasū b̄remunīmakū, Marīpu musārē peamegue waabonerārē tarimakū irigukumi. Irasirirā musā Marīpu p̄rogue waaburire gūñarā, irogue eja, us̄yarosū b̄ro us̄yāa. I us̄yari oparire werenírī merā weremasīña máa.

10 Iripoḡue Marīp̄uya kerere weredupiyunerā Igū musārē ōārō iritamugū tauburire werenērā āārīmā. Irire werekererā, p̄emasībirinerā āārīmā. Irasirirā irire masīduarā, bue, gūñamanerā āārīmā.

11 Ōāgū deyomarīgū Cristo Igūsārē iriudi iritamurī merā Cristo ñerō tari, boadigue masā, ūm̄ugasigūe m̄urīa, p̄ru āārīpererā Op̄u āārīburi weredupiyunerā āārīmā. Irasirirā: “¿Noā irasū waagukuri, ñaāsū āārīmakū irasū waarokuri?” ārī masīduarā, irire bue, gūñamanerā āārīmā.

12 Marīpu Igūsā masīmakū gāamegū, Igūsārē āsū ārīdi āārīmī: “Musā āārīp̄oep̄e i irasū waabirikoa dapa. P̄ru marā gap̄u irire iārākuma”, ārīdi āārīmī. Dapagorare Marīpu marirē tauri kerere wererā Igūsā iripoḡue weredareta musārē werema. Ōāgū deyomarīgū Marīpu ūm̄ugasigūe merā iriudi iritamurī

merã musãrẽ irire werema. Marĩpu Jesucristo iridea merã marĩrẽ taurire Marĩpũre wereboerãde buru masĩduama.

Marĩpu marĩrẽ ñerĩ marĩrã ããrĩdoremi, ãrĩ gojadea

13 Irasirirã musã iriburire õãrõ pẽmasĩrĩ merã gũñaka! Jesucristo i ãmũgue dupaturi aarimakũ, Marĩpu musãrẽ õãrõ iritamugũ musã peamegue waabonerãre tauburire gũñanĩkõãka! Irire gũñarã, buru usũyari merã yũka!

14 Iripoegue musã Marĩpũre masĩburi dupiyuro ñerõ uaribearire iriunaderosũta dapagorare neõ irinemobirikõãka! Majĩrã ĩgũsã pagusãmarã dorerire tarinũgãmerã irirosũ Marĩpu dorerire tarinũgãbirikõãka!

15 Marĩpu musãrẽ ĩgũyarã ããrĩdoregu siudi, ñerĩ marĩgũ ããrĩmi. Irasirirã, ĩgũ irirosũ musãde ñerĩ marĩrãta õãrĩ ditare irika!

16 Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue irasũta ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: “Yũ õãgũ, ñerĩ marĩgũ ããrã. Irasirirã musãde ñerĩ marĩrã ããrĩka!” ãrĩdi ããrĩmi.

17 Marĩpu ããrĩpererãre surosũ ĩãgũ, ĩgũsã irideare: “Iri õãbũ, iri õãbiribũ”, ãrĩ weregu ããrĩmi. Irasirirã ĩgũrẽ: “Guapu”, ãrĩrã, i ãmũgue musã ããrĩrõpa gopeyari merã ĩgũyare irika!

18 Musã ñekũsãmarã Marĩpũyare iribirinerã ããrĩmã. Musã ĩgũsã iriderosũ iriri wajamãa. Irasirigu Marĩpu musãrẽ ĩgũsã iriderosũ iriunanerãre taudi ããrĩmi ĩgũyare iriburo, ãrĩgũ. Musã ire masĩa. Marĩpu marĩrẽ taugu, marĩ ñerõ iridea wajare wajaribosadi ããrĩmi. Irasũ wajaribosagu, niyeru, oro merã wajaribosabiridi ããrĩmi. Niyeru, oro pereburi ããrã.

19 Irasirigu iri wajakũro nemorõ marĩ ñerĩ iridea wajare wajaribosadi ããrĩmi. ĩgũ magũ Cristo boagu dí bẽodea merã gapũ marĩ ñerĩ iridea wãjare wajaribosadi ããrĩmi. Oveja majĩgũ masaka Marĩpũre burẽmurã wẽjẽ soepeobu õãgũ ããrĩderosũta Cristo õãgũ ñerĩ marĩgũ ããrĩmi.

20 Marĩpu i ãmurẽ ĩgũ iriburo dupiyurogueta Cristo ĩgũ boagu dí bẽoburire masĩyadi ããrĩmi. Ipapoere i ãmũ pereburi dupiyuro Cristore i ãmũgue iriudi ããrĩmi, ĩgũya dí bẽori merã musãrẽ iritamuburo, ãrĩgũ.

21 Irasirirã Cristo iritamurĩ merã Marĩpũre burẽmua. Marĩpu Cristore boadiguere masũ, ãmũgasigũe ãĩmurĩa, ããrĩpererã Opũ sóodi ããrĩmi. Irasirirã Marĩpũre: “Guare õãrõ irigu ããrĩmi”, ãrĩ burẽmu, ĩgũ merã õãrõ ããrĩniburire õãrõ masĩa.

22 Cristoya diayema kerere pé burẽmusĩã, musã ñerĩ iririkũrĩre pirinerã ããrĩbũ. Dapagorare diayeta musãyarãrẽ maĩmasĩa. Irasirirã musãya yũpũrãrĩ, ããrĩpereri musã turari merã gãme maĩka!

23 Musã Marĩpũya werenĩrĩrẽ burẽmurã, dupaturi deyoarã irirosũ waabu. Irasirirã ĩgũ pũrã waabu. Marĩ pagusãmarã merã deyoa, purũ boakõãrãkoa. Iri irirosũ ããrĩbea Marĩpu pũrã waamakã. ĩgũya werenĩrĩ, perebiri werenĩrĩ ããrã. Irasirirã iri werenĩrĩ merã ĩgũ puro ĩgũ merã ããrĩnĩkõãrãkoa.

24 ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:
 ããrĩpererã masaka tá irirosũ ããrĩma. ĩgũsã õãrĩ oparide tá goori irirosũ ããrã.
 Tá masã, boakõãa. Gooride boakõãa. Iri irirosũta marĩ masakade boarãkoa.

25 Marĩ Opũ werenĩrĩ gapũ neõ perebirikoa. ĩgũ ãrĩderosũta waarokoa. ããrĩpereri ĩgũ: “ãsũ irigũra”, ãrĩdeare iriyuwarikũgũkumi, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.✠

Iri òãrĩ bueri, musârê Ìgüsã weredeã, Jesucristo marĩrê tauri kerere bueri ããrã.

2

¹ Irasirirã ããrĩpereri gajirosũperi ñerĩ iririre: ãrĩkatorire, irikatorire, gajirã gajino opamakũ iaturirire, gajirãrê ñerò ãrĩ werewuarire pirika!

²⁻³ Musã, marĩ Opũ musârê òãrò iririre sũrũ masĩsĩãã. Irasirirã neò deyoarãgã òpĩkũrê gããmeròsũ musãde marĩ Opũyare diayemarê burò gããmekã! Irire gããmerã, Ìgũrê burẽmunemorãkoa. Musã irasirimakũ, musârê taugũkumi.

Cristo masakare okari sũgũ ùtãyẽ irirosũ ããrĩmi, ãrĩ gojadeã

⁴ Cristo marĩrê okari sũgũ suye ùtãyẽ masaka Ìgüsã beoadeaye irirosũ ããrĩgũ ããrĩmi. Ìgüsã Ìgũrê gããmebirikeremakũ, Marĩpũ Ìgũ Pagũ gapũ Ìgũrê: “Òãtarigu, ããrĩpererã Opũ ããrĩmi”, ãrĩ beyedi ããrĩmi. Irasirirã Ìgũrê: “Òãgũ ããrĩmi”, ãrĩ burẽmua.

⁵ Marĩde Cristo merã okari oparã ùtãyeri irirosũ ããrã. Marĩpũ, sugũ ùtãyeri merã wii irigu irirosũ marĩ merã irigu yãmi. Irasirigu marĩrê Ìgũyarãrê Ìgũya wiima irirosũ ããrĩmakũ yãmi. Ìgũyarã paĩa Ìgũrê burẽmurã, Ìgũ dorederosũta gajino sĩma. Marĩrê Ìgüsã irirosũ ããrĩmakũ yãmi, Jesucristo iritamurĩ merã Ìgũrê usũyari sũburo, ãrĩgũ. Irasirirã Ìgũyare irirã, Ìgũrê usũyamakũ irirãkoa.

⁶ Marĩpũ Ìgũya werenĩrĩ gojadeã pũgue ãsũ ãrĩdi ããrĩmi:

Yũ beyedire yaa wiima weanũpũrorideã ùtãyẽ irirosũ ããrĩgũrê Jerusalẽgue pĩgũra. Ìgũ, yũ beyedi òãtarigu, ããrĩpererã Opũ ããrĩmi. Ìgũrê burẽmurãno, burò usũyarãkuma. “Ubugorata Ìgũrê burẽmukubũ”, ãrĩ gũñabirikuma, ãrĩdi ããrĩmi.*

⁷ Musãde Ìgũrê burẽmurã: “Òãtarigu ããrĩmi”, ãrĩ iãã. Ìgũrê burẽmumerã gapũre Marĩpũya werenĩrĩ gojadeã pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Marĩpũ beyedi suye ùtãyẽ wii iririmasã beoadeaye irirosũ ããrĩkeremakũ, Marĩpũ gapũ Ìgũrê iri wiima weanũpũrorideã ùtãyẽ irirosũ ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. Irasirigu Ìgũrê ããrĩpererã Opũ pĩdi ããrĩmi, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

⁸ Gaji Marĩpũya werenĩrĩ gojadeã pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Marĩpũ beyedire burẽmumerã, iri ùtãyegue gubutũameẽmejãnerã irirosũ ããrĩma. Irasirirã Marĩpũ pũrogue neò waabirikuma, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

Ìgũya kerere burẽmubiri waja ùtãyegue gubutũameẽmejãnerã irirosũ ããrĩma. Marĩpũ pũrogue ejabirikuma. Ìgüsãrê irasũ waaburire Marĩpũ iripoegueta: “Irasũ waarokoa”, ãrĩsiadi ããrĩmi.

Marĩpũyarã ãsũ ããrĩma, ãrĩ gojadeã

⁹ Musã gapũ Marĩpũ pũrã Ìgũ beyenerã ããrã. Marĩ Opũyarã paĩa irirosũ Ìgũyare moãrã, Marĩpũya bumarã Ìgũ iũrò ñerĩ marĩrã Ìgũyarã ããrã. Musârê naĩtĩãrò ããrĩrã irirosũ Ìgũyare neò masĩbirinerãrê masĩdoregũ siudi ããrĩmi. Irasirigu musârê boyorogue ããrĩrã irirosũ irire òãrò masĩrã ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. Musârê Ìgũ òãrò irideare gajirãrê weredoregũ, irasiridi ããrĩmi.

¹⁰ Musã iro dupiyurogue Marĩpũ pũrã ããrĩbiribũ. Dapagorare Marĩpũ pũrã ããrã pama. Musã iro dupiyurogue bopoñarĩ merã iãsũña marĩbũ. Dapagorare musârê Marĩpũ bopoñarĩ merã iãmi.

Marĩpũyare irirã ããrĩka! ãrĩ gojadea

11 Yaara yu maĩrã, musã i ãmurẽ naagorenarĩmasã musãya makãgue ããrĩmerã irirosũ, Marĩpu puo waamurãta ããrã. Irasirigu musãrẽ ire turaro werea. Musã ñerĩ ãaribejarire iribirikõãka! Musãrẽ ñerõ irimakũ iriduarã irirosũ musã ñerĩ ãaribejari musãrẽ ñerõ irimakũ iriduarõ yãa.

12 Marĩpũre masĩmerã watopegue ããrĩrã õãrõ irirã ããrĩka, musãrẽ werewuarĩ, ãrĩrã! Musã irasirimakũ musãrẽ werewuadũakererã, Marĩpu ãgũsãrẽ ãgũyare masĩmakũ iriripoe musã õãrõ iririre ããnerã ããrĩsĩã, ãgũrẽ: “Õãgũ, turagu ããrĩmi”, ãrĩ bũremurãkuma.

13 Marĩ Opũre bũremusĩã, ããrĩpererã i nikũ marã oparãrẽ õãrõ merã yujuka! I nikũ marã oparã opu ããrĩgũdere yujuka!

14 ãgũ dokamarã oparãdere yujuka! ãgũsãrẽ ãgũ doreri tarinũgãrãrẽ wãjamoãmurãrẽ pĩdi ããrĩmi. ãgũ dorerire irirãrẽ: “Õãrõ iriabũ musã”, ãrĩdoregu pĩdi ããrĩmi. Irasirirã ãgũsãrẽ yujuka!

15 Marĩpu, musã õãrõ irimakũ gããmemi. Musã irasirimakũ ããrã, pẽmasĩmerã musãrẽ werewuadũakererã, werewuamasĩbema.

16 Musã, Marĩpu tausũnerã ããrĩsĩã, gajirãrẽ moãboerimasãgora ããrĩbea. Marĩpu tausũnerã ããrĩkererã, “Gũare doreri mãa. Irasirirã gua gããmerõ ñerĩrẽ irirãkoa”, ãrĩ gũñabirikõãka! ãsũ gapũ irika! “Marĩpũre moãboerã ããrã gua”, ãrĩ gũñaka! Irasũ ãrĩ gũñarã, ãgũ dorerire irika!

17 ããrĩpererã masakare bũremurĩ merã ããka! Marĩyarãrẽ Jesũre bũremurãrẽ maĩka! Marĩpũre goepeyari merã bũremuka! I nikũ marã opũdere bũremurĩ merã ããka!

Cristo ñerõ tarigu ãgũ bokatiũderosũ musãde bokatiũka! ãrĩ gojadea

18 Moãboerimasã, õãrõ bũremurĩ merã musã oparãrẽ yujuka! Musãrẽ õãrõ irirã ditare yujubirikõãka! Musãrẽ turaro merã dorerãdere yujuka!

19 Musã ñerõ iribirikeremakũ, musã oparã musãrẽ wajamoãbukuma. Musã, Marĩpu ãũrõ diayemarẽ iridũamakũ, ãgũsã wajamoãrĩrẽ bokatiũmakũ, Marĩpu musãrẽ: “Õãrõ yãma”, ãrĩ ããgukumi.

20 Musã ñerõ iriri waja gapũ ãgũsã musãrẽ wajamoãmakũ, irire musã bokatiũkeremakũ, Marĩpu musãrẽ: “Õãrõ yãma”, ãrĩ ããbirikumi. Musã õãrõ irikeremakũ ãgũsã musãrẽ wajamoãmakũ, musã õãrõ merã guaro marĩrõ bokatiũmakũ, Marĩpu musãrẽ: “Õãrõ yãma”, ãrĩ ããgukumi.

21 Irasiriburo, ãrĩgũ, Marĩpu musãrẽ ãgũyarã ããrĩdoregu siudi ããrĩmi. Cristode musãya ããrĩburire ñerõ tarimi, musãde ãgũ iriderosũ iritũyaburo, ãrĩgũ.

22 ãgũ neõ suñarõ ñerõ iribirimi. Gajirãrẽ ãrĩkatori merã neõ werenĩbirimi.

23 Masaka ãgũrẽ turimakũ, ãgũsãrẽ neõ turi gãmbirimi. ãgũrẽ ãgũsã ñerõ irikeremakũ: “Musãrẽ ñerõ irigũra”, neõ ãrĩbirimi. ãgũ Pagũ gapũre: “Yũpu diayemarẽ irigu, yũre ñerõ irirãrẽ diayeta wajamoãgũkumi. ãgũgue ãmũgũkumi”, ãrĩ gũñadi ããrĩmi. Irasirirã marĩdere ãgũ ãrĩderosũ ãrĩrõ gããmea.

24 Cristo, marĩ irirosũ dupũkũgũ ãgũ basi marĩ ñerĩ iridea wajare wajari-bosagu curusague boami. Marĩ okaropa ñerĩ iririre piri, Marĩpũya diayema gapũre iriburo, ãrĩgũ, boami. ãgũ marĩrẽ peamegue waabonerãrẽ taugu, bũro kãmiku, bũro ñerõ tarimi.

25 Oveja dederinerã irirosũ musãde peamegue dederibonerã ããrĩbũ. Dãpagorare Cristore bũremusĩã, ãgũyarã ããrã. Irasirigu ovejare koregu irirosũ Cristo musãrẽ koremi. Musã õãrõ ããrĩrikũburo, ãrĩgũ, musãrẽ õãrõ koremi.

3

Mojosuanerā āsū irika! āri gojadea

¹⁻² Moāboerimasārē yu werederosūta musā marāposā nomerē weregura. Musā marāpusāmarārē ōārō merā yujuka! Īgūsā dorerosū irika! Surāyeri musā marāpusāmarā Marīpuya kerere b̄remumerā āārīma. Irasirirā Īgūyare musā Īgūsārē werebirikererā, Īgūyare ōārō iririkakā! Ōārī ditare irika! Musā marāpusāmarā musārē dorerire b̄remurī merā yujuka! Musā irasirimakū ĩārā, Īgūsāde Marīpuya kerere b̄remubukuma.

³ Musāya d̄p̄ure wāri mamarik̄ubirikōāka! Musāya d̄p̄ure gajirārē ĩāsuyumakū iribirikōāka! Musārē: “Ōārō deyoma”, āri ĩāmakū iribirikōāka! Irasirirā musāya poañapure w̄hapuwea mamuanerā nome, oro merā iri-dea dari b̄yanerā nome, wajapari suri sāñanerā nome āārīduari ditare gūñarik̄ubirikōāka!

⁴ Āsū gapu āārīka, ōārā, ōārō deyorā nome āārīduarā! Ōārī gūñarī oparā nome, gajirārē turiro marīrō goepeyaro merā weretamura nome, siñajārī merā āārīrikurā nome āārīka! Ōārō āārīrikuri, d̄p̄ure mamarī ōārō deyori pereburosū neō perebirikoa. Musā ōārō āārīrikuri, Marīpu ĩūrōrē ōātari ĩārā.

⁵ Iripoeguere Marīpuyarā nome āsūta āārīunanerā āārīmā. Īgūsā nome: “Marīpu āārīderosūta yare ōārō irigukumi”, āri b̄remurā, Īgūsā marāpusāmarā dorerire ōārō yujunerā āārīmā.

⁶ Āsūta Sara igo marāp̄ure Abrahārē ōārō merā yujudeo āārīmō. Irasirigo ĩgūrē: “Yū opu”, āriunadeo āārīmō. Irasirirā musā ōārō irirā, gūiro marīrō āārīrikurā, Sara āārīderosū āārīrāka.

⁷ Āsūta musā marāpokurāde musā marāposā nomerē pémasīrī merā ōārō irika! Nome, marī āma irirosū turarā āārībema. Irasirirā Īgūsārē b̄remurī merā iritamuka! Marīpu musārē bopoña, Īgū p̄uro perebiri okari sīburosūta nomedere bopoña, perebiri okari sigukumi. Irasirirā musā marāposā nomerē ōārō koreka! Marīpu musā sērērīrē yujuburosūta Īgūsā nomerē ōārō irika!

Ōārō Īgūsā irikeremakū, gajirā Īgūsārē ñerō iririre weredea

⁸ Imerā musā āārīpererārē weretūnugura. Suro merā ōārō āārīrikakā! Musā merāmarārē bopoñarī merā ĩāka! Sugu pūrā irirosū gāme maīrikakā! Ōārō merā gāme iritamuka! “Gua, gajirā nemorō āārībea”, āri gūñaka!

⁹ Gajirā musārē ñerō irimakū, Īgūsārē gāmibirikōāka! Musārē Īgūsā ñerō āri werenimakū, Īgūsārē ñerō āri gāmibirikōāka! Āsū gapu irika! Īgūsāya āārībure Marīp̄ure sērēbosaka! Marīpu musārē ōārō iribu, irire irimurārē p̄idi āārīmī.

¹⁰ Marīp̄uya werenirī gojadea p̄uguere āsūta āri gojasūdero āārībú: Musā okaropa ōārō usuyari merā āārīduarā, neō ñerō werenibirikōāka! Neō ārikatobirikōāka!

¹¹ Āārīpereri ñerī iririre pirikōāka! Ōārī gapure irika! Gāme ĩāturiro marīrō siñajārī merā āārīrikakā! Irire b̄uro gāameka!

¹² Diayemarē irirārē marī opu irasū korenīkōāmi. Īgūsā ĩgūrē sērērīrē irasū p̄énīkōāmi. Ñerō irirā gapure gāamebemi, āri gojasūdero āārībú.*

¹³ Ōārī ditare irid̄amakū, ĩnoā musārē poyanorēbukuri?

* 3:12 Sal 34.12-16

14 Diayemare müsä irikeremakü, gajirä müsärë ñerö irimakü, Marĩpu gapu müsärë öärö yámi. Irasirirä usuyáa. Müsärë ñerö iriduarärë güibiriköäka! İğüsä müsärë iriburire güñarikubiriköäka!

15 Äsü gapu irika! Cristore: “Gua Opü äärĩmi”, äri büremuka! Müsärë: “¿Nasirirä Cristore büremurĩ?” äri sërëñaränorë pémasĩri merä öärö yujuka! İğüsä müsärë sërëñaburo dupiyuro İğüsärë yujuburire öärö güñayuka! Irasirirä İğüsärë Cristo müsärë tauburire öärö yujaräkoa.

16 Turiro marĩrö öärö büremurĩ merä İğüsärë yujuka! Öärö irika! Irasirirä: “Marĩpu İürö waja opabea”, äri güñaräkoa. Cristore müsä büremurä İğüyare öärö irirä äärĩmakü gajirä müsärë: “Ñerö yáma”, äri werewuanerä İğüsä müsärë werewuadea diaye äärĩbirimakü İärä, guyasĩrĩrakuma.

17 Marĩ ñerö iriri waja gajirä marĩrë ñerö tarimakü iribukuma. Marĩpu gäämemakü, marĩ öärö iriri waja gajirä marĩrë ñerö tarimakü iriri gapu öägoráa.

18 Irasüta Cristo öägü äärĩkeregu, ñerö tarimi. Suñaröta äärĩpererä ñerĩ irideya wajare boa, wajaribosadi äärĩmi. Marĩ ñerä äärĩmakü, marĩya äärĩburire ñerö tarimi, marĩrë Marĩpuyarä waamakü iribu. İğü, marĩ irososü dupükügu äärĩsã, İğüya dupugora tamerä boaköämi. İğü boakeremakü, İğüya yujupürä merä okaköädi äärĩmi.

19 Irasirigu İğüya yujupürä merä boanerä İğüsä peresu irisünerä äärĩrögue waa, İğüsäya yujupürärirë Marĩpuyare weredi äärĩmi.

20 İğüsä iripoeguere Marĩpu dorerire tarinugäunanerä äärĩmá. Noé äärĩdeapoeguere İğü wádiru doódirure dooripoe Marĩpu İğürë büremumakü gäämedi äärädimi. Irasirigu: “Gajipoe irirä yare büremubukuma”, äri, İğüsärë yoaripoe yúdi äärädimi. İğüsä gapu neö büremubiriunanerä äärĩmá. Irasirigu Marĩpu İğüsärë wajamoädi äärĩmi. Noé İğüya wii marä merä dita: su mojóma pere gaji mojó ureru përebejarä dia mirĩrirë tariweredi äärĩmi.

21 Marĩpu i nikürë miügä İğüsärë taudea, marĩrë deko merä wäiyeri irososü äärä. Irasiriro marĩ peamegue waabonerärë tauburire İmua. Deko merä marĩrë wäiyemakü, marĩya dupure guararire koerosü äärĩbea. Marĩ wäiyesürä, Marĩpüre: “Gware mü İürö ñerĩ marĩrä äärĩmakü irika!” äri sërëa. Irasirirä, Jesucristo masädea merä marĩ peamegue waabonerä tarimurä äärä.

22 Jesucristo masädero puru, ümugasigue murĩadi äärĩmi. Irasirigu Marĩpu diaye gapu doami İğü merä dorebu. İğü Marĩpüre wereboerä nemorö, ümarö marä oparä nemorö, äärĩpererä dorerä nemorö doregu äärĩmi.

4

Marĩpu iritamurĩ merä İğüyare irimasĩräkoa, äri werede

1 Jesucristo, marĩ irososü dupükügu ñerö tarimi. Irasirirä: “İğü ñerö tarikeregu Marĩpu gäämerirë iriderosü marĩde ñerö tarikererä Marĩpu gäämerirë iriräkoa”, äri güñarö gäämea. Marĩde, İğü ñerö tariderosü ñerö tarirä, ñerö iririre piriköäa.

2 Irasü pirirä, i ümu marĩ äärĩröpa dupaturi ñerĩ waribejarire iribirikoa. Marĩpu gäämerirë iriniräkoa.

3 Iripoeguere, Marĩpüre masĩmerä ñerirë iriduarire iriderosüta müsäde ñerirë iriunanerä äärĩbü. Irasirirä guyasĩrĩrö marĩrö ñerirë iririkurä, ñerĩ waribejarire iririkurä, mejarikurä, bosenurĩ irirä mejä, gaguinirikurä äärĩnerä

ããrĩbú. Marĩpu dorerire tarinugãrã keori weadeare b̃remunerã ããrĩbú. Irasirirã iropata iri ñerĩrẽ irika!

4 Dapagorare irire marãrõta irirã gapu musã iri ñerĩrẽ ìgũsã merã iribirimakũ ìãrã, ìãgukakõãma. Irasirirã musãrẽ ìãturi, ñerõ werenĩma.

5 Marĩpu ìgũsãrẽ: “Musã irasũ ñerĩ irideare werepeoka!” ãrĩgukumi. ìgũta okarãrẽ, boanerãdere: “Ire irimakũ õãgorabu, iri gapure irimakũ õãbiribu”, ãrĩ beyebu ããrĩmi.

6 I ùmurẽ ããrĩpererã masaka boamurã dita ããrĩkeremakũ, Marĩpu ìgũya kerere wererãrẽ ìgũsãrẽ irire weredoredi ããrĩmi, boadero puru ìgũ irirosũ ìgũ puru okanĩkõãburo, ãrĩgũ.

7 ããrĩpereri i ùmuma pereburo mérõ d̃yanugãwãgãrĩsiãa. Irasirirã õãrõ pẽmasĩrĩ merã diayemarẽ irinĩkõãka! Irasirirã Marĩpure b̃remurĩ merã s̃erẽrãkoa.

8 ããrĩpereri gajino iriri nemorõ diayeta gãme maĩka! Neõ gãme maĩduúbirikõãka! Marĩ gajirãrẽ maĩrã, marĩrẽ ìgũsã ñerõ irikeremakũ, mata ìgũsã ñerõ iriadeare kãtiakõãkoa.

9 Musã merãmarã musãya wiirigue ejamakũ, õãrõ usuyari merã ìgũsãrẽ bokatĩrĩñeãka!

10 Marĩpu ìgũyarãkure ìgũyare irimasĩburire pídi ããrĩmi. Irasirirã iri merã õãrõ gãme iritamuka! Marĩpu musãkure musã ìgũyare irimasĩburire pídea merã ìgũ gããmerõsũ gãme iritamurã, õãrõ gãme iritamurã yãa.

11 Irasirirã Marĩpure wererã, ìgũ weredorederosũta wereka! Gajirãrẽ iritamurãde ìgũ turari s̃irõ bokatĩũrõ iritamuka! ããrĩpereri musã iririre Marĩpure masaka usuyari s̃iburosũ irika! Jesucristo iritamurĩ merã irasirika! Marĩpure ããrĩpererinurĩ b̃remuka! Marĩ ããrĩpererã ìgũrẽ: “Õãtarigu, tatarigu ããrã”, ãrĩ, usuyari s̃irã! Irasũta irirã!

Jesúre b̃remurĩ waja ñerõ taririre gojadea

12 Yaarã yu maĩrã, musã Jesúre b̃remurĩ waja ñetariro tarirã, diayeta ìgũrẽ b̃remurĩrẽ masisũa. Irasirirã: “¿Nasiriro yure irasũ waari? Gajirosũ waakoa”, ãrĩ gukabirikõãka!

13 Æsũ gapu irika! Ñerõ tarirã: “Cristo ñerõ tariderosũ guade ñerõ taria”, ãrĩ usuyaka! Irasirirã Cristo dupaturi i ùmugue ìgũ gosesiriri merã, ìgũ turari merã aarimakũ ìãrã, buru usuyarãkoa.

14 Cristoyarã musã ããrĩrĩ waja gajirã musãrẽ ñerõ ãrĩ buridamakũ, musãrẽ ñerõ werenĩmakũdere ire masĩka! Marĩpureyagu Õãgũ deyomarĩgũ musã merã ããrĩmi. ìgũ turatarigu musãrẽ iritamumi. Irasirirã usuyãa.

15 Masakare wẽjẽb̃orimasã, yajarimasã, noó waaró ñerõ iririmasã, gajirãrẽ ìgũsãyamarẽ s̃erẽñarĩkurã ñerõ tarirãkuma. ìgũsã irirosũ iribirikõãka! Õãrĩ iridea waja merã gapu ñerõ tarimakũ õãgorãa.

16 Cristoyarã musã ããrĩrĩ waja gajirã musãrẽ ñerõ tarimakũ irirã yãma. ìgũsã irasirimakũ, guyasĩbiririkõãka! Ubu gapu Marĩpure: “Mu guare Jesucristoyarã ããrĩmakũ iridi ããrã, irasirirã murẽ usuyari s̃ia”, ãrĩka!

17 Marĩpu marĩrẽ ìgũyarãrẽ marĩ irideare: “I gapure irimakũ õãgorabu, i gapure irimakũ õãbiribu”, ãrĩ beyeripoe ejasiãa. ããrĩpererãrẽ marĩrẽ ìgũyarãrẽ marĩ irideare irasũ ãrĩ beyepurorigukumi. ìgũyarãrẽ irasũ beyepurorigu, ¿nasirigukuri ìgũyarã ããrĩmerã gapure? ìgũya kerere gããmebiri waja ìgũsãrẽ buru wajamoãgukumi.

18 Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ʼsũ ʼrĩ gojasũdero ʼʼrĩbũ: “Ōʼrʼ Marĩpuyarʼ bũro ʼnerŌ taridero puru, Marĩpu ʼĩgũsarē tau, ʼĩgũ puru ʼʼiagukumi. ʼNerʼ ʼĩgũrē gʼʼamemerʼ gapu ʼnetariro tarirʼakuma. Peamegue waaded-erirʼakuma”, ʼrĩ gojasũdero ʼʼrĩbũ.

19 Irasirirʼ Marĩpu gʼʼamerŌsũ marĩ ʼnerŌ tarirʼ, Ōʼrʼ iririre irinĩkŌʼarŌ gʼʼamea. Marĩya ʼʼrĩburire Marĩpue marĩrē iridire wiaro gʼʼamea. ʼʼrĩpereri ʼĩgũ: “Mũsarē ŌʼrŌ irigura”, ʼrĩdeare diayeta irigukumi. Irasirirʼ ʼĩgũrē: “Mũ gʼʼamerŌ yure irika!” ʼrĩrŌ gʼʼamea.

5

Pedro, Jesũre bũremurʼ iriburire gojadea

1 Dapagorare mũsarē Jesũre bũremurʼ oparʼ mũrʼrē weregura. Yude Jesũre bũremurʼrē doregu ʼʼrʼ. Cristo ʼnerŌ tarimakũ ʼʼbu. ʼĩgũ goesiri merʼ, ʼĩgũ turari merʼ dupaturi i ʼmũgue aarimakũ, yude ʼʼrĩpererʼ ʼĩgũrē bũremurʼ merʼ ʼʼgukoa.

2 Marĩpuyarʼ oveja irirosũ ʼʼrʼma. Mũsʼ ʼĩgũyarʼrē dorerʼ ovejare korerʼ irirosũ ʼʼrʼ. Irasirirʼ Marĩpu mũsarē ʼĩgũ pĩnerʼrē ʼĩgũyarʼrē ŌʼrŌ koreka! Marĩpu gʼʼamerŌsũ ŌʼrŌ yuɟupũrʼakuri merʼ ʼĩgũsarē koreka! ʼĩgũsarē korerʼ: “Niyerure wajatarʼakoa”, ʼrĩ gũñabirikŌaka!

3 ʼĩgũsarē korerʼ, pũrĩrŌ merʼ dorebirikŌaka! ŌʼrŌ iririkũka! Irasirirʼ mũsʼ iririkurire ʼʼkũrʼ, ʼĩgũsʼde ŌʼrŌ iririkurʼakuma.

4 Mũsʼ irasũ ŌʼrŌ iririkurʼ, Cristo marĩrē ʼʼrĩpererʼ korerʼ Opũ dupaturi i ʼmũgue aarigũ, mũsarē: “ŌʼrŌ iribu”, ʼrĩgukumi. Irasirirʼ, ʼĩgũ puru gos-esirirogue ʼĩgũ Ōʼtariri siburire* wajatarʼakoa. Iri neŌ perebirikoa.

5 Yũ mũsʼ oparʼrē wererosũ mũsʼ maamarʼdere weregura. “Mũrʼrē bũremurʼ merʼ yuɟuka!” ʼrĩ werea. Irasirirʼ mũsʼ Jesũre bũremurʼ ʼʼrĩpererʼ: “Gajirʼ nemorŌ ʼʼrʼ”, ʼrĩ gũñarŌ marĩrŌ gʼʼame iritamuka! Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ʼsũ ʼrĩ gojasũdero ʼʼrĩbũ:

“Gajirʼ nemorŌ ʼʼrʼ”, ʼrĩ gũñagũrē Marĩpu iritamubemi. “Yũ ubu ʼʼrĩgũ ʼʼrʼ, yure iritamuka!” ʼrĩgũ gapure ŌʼrŌ iritamumi, ʼrĩ gojasũdero ʼʼrĩbũ.*

6 Irasirirʼ: “Gajirʼ nemorŌ ʼʼrʼ”, ʼrĩ gũñabirikŌaka! Marĩpu turagu mũsarē doremakũ, yuɟuka! Mũsʼ irasirimakũ, Marĩpu ʼĩgũ: “ʼsũ irigura”, ʼrĩrĩnu eja-makũ, masaka ʼĩrŌ mũsarē: “Yũ maĩrʼ, yũ iritamurʼ ʼʼrʼma”, ʼrĩ ʼmugukumi.

7 Marĩpu bũro maĩrʼ merʼ mũsarē koremi. Irasirirʼ ʼʼrĩpereri mũsʼ gũñarikurire ʼĩgũrē wereka! ʼĩgũ mũsarē iritamugukumi.

8 ŌʼrŌ pemasĩrĩ merʼ diaye gũñaka! Wʼtĩ mũsarē ʼʼaturigu mũsarē ʼnerʼ irimakũ iriduagu ʼŌkaye guagu waibure baaduagu ʼmagorenagũ irirosũ mũsarē poyanorēduagu ʼmagorenami.

9 Ire masʼa. Mũsʼ ʼnerŌ tarirosũta ʼʼrĩpererogue gajirʼ Jesũre bũremurʼ ʼnerŌ tarirʼ yama. Irasirirʼ ʼnerŌ tarikererʼ, wʼtĩrē neŌ yuɟubirikŌaka! Jesũs gapure gũñaturanĩkŌaka! ʼĩgũrē bũremurʼrē neŌ piribirikŌaka!

10 Mũsʼ i ʼmũgue ʼʼrĩrŌpa dita ʼnerŌ tarirʼakoa. Puru Marĩpu mũsarē gũñaturarʼ, Ōʼrʼ, turarʼ ʼʼrimakũ irigukumi. Marĩputa neŌ piriro marĩrŌ

* 5:4 Sugu ūma birarimasũ gajirʼ nemorŌ ŌʼrŌ ūmagũ, olivo wʼikudima pũrĩ merʼ iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore ʼĩgũya dipurugue peokuma, gajirʼrē ʼĩgũ wajatadeare ʼmurʼ. I irirosũ, sugu Jesũre bũremugũ ʼnerŌ tarikeregu: “Marĩpu yure iritamugukumi”, ʼrĩ bũremurʼrē piribi, ʼmũgasigue perebiri okari wajatagukumi. Iri ʼmũgasigue perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosũ ʼʼrʼ. ✧ 5:5 Pr 3.34

marĩrẽ iritamunígũ Jesucristore b̃remuñgãdoregũ siiudi ããrĩmĩ, marĩrẽ ĩgũ merã ĩgũ gosesirirogue ããrĩnĩkõãburo, ãrĩgũ.

¹¹ Irasirirã ĩgũrẽ: “M̃ turatarigũ, ããrĩpererã Op̃ ããrã”, ãrĩ, us̃yari s̃nĩrã! Irasũta irirã!

Pedro õãdoretũnudea

¹² Silvano iritamurĩ merã i pũguere ỹ m̃sãrẽ m̃rĩgã gojáa. ĩgũ, ỹ ĩãmakũ, Jesũre b̃remugũ marĩyagũ diayemarẽ irigũ ããrĩmi. Irasirigũ ĩgũ iritamurĩ merã m̃sãrẽ gũñatura, us̃yamakũ irigũ, Marĩp̃ marĩrẽ diayeta maĩgũ ããrĩmi, ãrĩgũ, i pũrẽ m̃sãrẽ gojáa. Marĩp̃ marĩrẽ maĩrĩrẽ masĩrã ĩgũrẽ irasũ b̃remunĩkõãka!

¹³ Babilonia marã Jesũre b̃remurã m̃sãrẽ õãdorema. ĩgũsãde, m̃sã irirosũta Marĩp̃ beyenerã ããrĩma. Marcos ỹ magũ irirosũ ããrĩgũde m̃sãrẽ õãdoremi.

¹⁴ M̃sã merãmarãrẽ bokatĩrĩrã, maĩrĩ merã, õãrõ us̃yari merã mojõ ñeãka! Marĩp̃ ããrĩpererã m̃sãrẽ Jesucristoyarãrẽ õãrõ siñajãrĩ merã ããrĩrikamakũ iriburo. Irasũta iriburo.

Iropata ããrã.

Pedro

2 SAN PEDRO

Pedro Jesúre b̄remurārē gojadea

1 Ȳu Simón Pedro, Jesucristore mōaboegu, ĩgũ buedoregu pídi, m̄sārē i pūrē gojáa. Marĩ Op̄u Jesucristo marĩrē taugu diayemarē irigu āārĩmi. Irasirigu Marĩp̄u Jesucristo merā guare iriderosũta m̄sādere ĩgũrē b̄remumakũ iridi āārĩmi. Marĩ Jesucristore b̄remurĩ opamakũ ōataria.

2 M̄sā Marĩp̄ure, irasũ āārĩmakũ marĩ Op̄u Jesúre masĩa. Irasirigu Marĩp̄u ĩgũ m̄sārē ōārō iritamurĩrē, ĩgũ m̄sārē siñajārĩ s̄ĩrĩrē masĩnemomakũ iriburo.

Jesucristoyarā āsũ āārĩma, ārĩ gojadea

3 Marĩp̄u marĩrē ĩgũrē masĩmakũ iridi āārĩmi. Irasirigu ĩgũ turari merā marĩrē āārĩpereri ōārĩrē s̄ĩdi āārĩmi ĩgũ merā ōārō āārĩ, ĩgũ gāamerĩrē iriburo, ārĩgũ. ĩgũ ōatarigu, āārĩpereri ōārō irigu marĩrē siiudi āārĩmi, ĩgũyarā āārĩdoregu.

4 ĩgũ ōagũ, ōārō irigu āārĩsĩa, marĩrē: “Ȳu turari merā m̄sārē wári ōataririre irigura”, ārĩdi āārĩmi. Irasirigu ĩgũ ārĩderosũta marĩrē yámi, ĩgũ irirosũ ōārĩrē iriburo, ārĩgũ. Marĩrē i ũm̄ma ñerĩrē waribejarire piriburo, ārĩgũ, irasirimi.

5 ĩgũ marĩrē irasirimakũ ĩārā, m̄sā Jesúre b̄remurā āārĩpereri m̄sā turari merā ire irinemoka! Ōārĩ irika! Ōārĩ irirā, ōārō pémasĩrĩ merā irika!

6 Pémasĩrĩ merā irirā, m̄sā ñerō iriduarire iribirikōōaka! Ñerō iriduarire irimerā ñerō tarikererā, Marĩp̄ure gũñaturanikōōaka! Irasũ gũñaturanirā, Marĩp̄ure b̄remurĩ merā ĩgũ gāamerĩrē iririkuka!

7 ĩgũ gāamerĩrē iririkurā, sugu pūrā irirosũ m̄sā basi gāme iritamuka! Gāme iritamurā āārĩpererā gajirādere maĩ b̄remuka!

8 M̄sā irasiriwāgārā, ōārō irirākoa. Irasirirā marĩ Op̄u Jesucristore masĩrā, ĩgũ gāamerĩrē ōārō irinirākoa. Ubu āārĩrĩrē iribirikoa.

9 Sugu ōārō iriwāgābi gapu koye ĩābi, o koye ōārō ĩājabi ĩgũ waaburire masĩbi irirosũ āārĩmi. Marĩp̄ure masĩbi: “ĩgũyare iriro gāamea”, ārĩ gũñabemi. ĩgũ ñerō iridea wajare Marĩp̄u koebéodeare gũñabemi.

10 Yaarā, ire péka! Marĩp̄u m̄sārē siuu, beyedi āārĩmi, ĩgũyarā āārĩburo, ārĩgũ. Irasirirā ĩgũyarā āārĩsĩa, ĩgũ gāamerĩrē neō piriro marĩrō merā iriduarā āārĩka! Irasiriduarā, ĩgũyarā āārĩmerā ñerĩrē iririkurā irirosũ neō āārĩbirikoa.

11 Marĩp̄u ĩgũ gāamerĩrē marĩ irimakũ ĩāgũ, marĩ Op̄u marĩrē taugu Jesucristo ĩgũyarārē perebiri dorerogue marĩrē ōārō bokatĩrĩñeā: “Ōō, yu merā ōārō āārĩnikōōaka!” ārĩ ñajādoregukumi.

12 M̄sā yu wererire masĩsĩa. Irasũ āārĩmakũ, diayema āārĩrĩrē m̄sā pédeare piriro marĩrō ōārō yáa. M̄sā irire masĩkeremakũ, yu wererire kātiri, ārĩgũ, gũñanĩmakũ irigura.

13-14 Marĩ Op̄u Jesucristo yure: “Mérōgā d̄uyáa mu boaburo”, ārĩ weresiāmi. Irasirigu yu okaro ejatuaro m̄sārē: “Āsũ irika!” ārĩ weredeare m̄sārē gũñamakũ irigura. “Irasiriro gāamekoa yure”, ārĩ gũñāa.

15 Irasirigu yu boadero p̄u, yu weredeare neō kātibirikōōaburo, ārĩgũ, āārĩpereri yu iriduaropa merā m̄sārē irire gojapĩgura.

Ḡna Jesucristo ĩgũ turagu āārĩrĩrē ĩāb̄u, ārĩ gojadea

¹⁶ Gwa marī Opu Jesucristo turarire, irasū āārīmakū Īgū dupaturi i umugue aariburire musārē weresiabu. Irire wererā, sugu masaku Īgū gāāmerō gūñaboka weredeare wererā meta iribu. Gwa basi Īgū turagu āārīrīrē ĩābu. Irasirirā ire musārē werebu.

¹⁷ Marīpu āārīnīgū Jesucristo turatarigu, gosesirigu āārīrīrē guare imumakū ĩābu. Irire imugū, umugasigue merā āsū ārī werenīmi: “Īi yu magū, yu maīgū āārīmi. Īgū merā buro usuyāa”, ārīmi.

¹⁸ Umugasigue merā irasū ārī werenīrīrē pērā, utāū wekague marī Opu Jesús merā āārībū. Irigugue āārīgūta umugasiguema gosesiriri merā Īgū deyomakū ĩābu.

¹⁹ Gwa irire ĩānerā āārīsīā: “Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadea diayeta āārā”, ārī masīa. Irasirirā musā Īgūsā gojadeare oārō péka! Īgūsā gojadea musārē sīāgodiru irirosū āārā. Naītīārōgue sīāgodiru merā marī waaróre sīāgowāgārā irirosū Īgūsā gojadea merā Marīpuware masīa. Irasirirā Jesucristo dupaturi aarimakūgedere irire buenīkōāka! Īgū neñukāmū boyodiru oārō boyoro irirosū āārīgū, marīrē maama umarē pību āārīmi. Irasirigu aarigū, marīrē Marīpuware masībirideare oārō masīmakū irigakumi.

²⁰ I gapure masīpurorika! Marīpuya kerere weredupiyunerā Īgūya werenīrī gojadea pūgue Īgūyare gojarā, Īgūsā masīrī merā Īgūsā basi gūñarī merā gojarā meta irinerā āārīmā.

²¹ Īgūsā Marīpuya kerere weredupiyudea, Īgūsā gāāmerō Īgūsā gūñarī merā werede meta āārā. I Īgūsā weredupiyudea, Marīpu Īgūsārē weredoredea āārā. Irasirirā Īgūsā Marīpuyarā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpuware were, irire gojanerā āārīmā.

2

Ārīkatori merā buerimasāyamarē gojadea (Jud 4-13)

¹ Iripoegue Israel bumarā surāyeri: “Marīpuya kerere weredupiyurimasā āārā”, ārīkatonerā āārīmā. Īgūsā iriderosūta dapagoradere ārīkatori merā buerimasā musā puro aarirākuma. Musārē masīña marīrō diayema āārībirire buerākuma. Marī Opu Jesucristore Īgūsā ñerō iridea waja Īgū boari merā wajaribosadire: “Gwa Opu āārībemi”, ārīrākuma. Īgūsā irasiriri waja gūñañā marīrō Marīpu Īgūsārē peamegue beogukumi.

² Īgūsā ārīkatori merā buerire pērā, Īgūsā ñerī waribejari iririre ĩārā, wārā musā watopegue āārīrā Īgūsārē ĩākūīrākuma. Īgūsārē ĩākūīmakū ĩārā, gajirā musā Jesure buremurā watopegue āārīmerā Jesuyamarē ñerō ārī werenīrākuma.

³ Ārīkatori merā buerimasā niyerure buro gāāmesīā, musārē ārīkatori bueri merā musā Īgūsārē niyeru sīmakū irirākuma. Iripoegue Marīpu gapu: “Īgūsā irasiriri waja Īgūsārē wajamoāgara”, ārīsiadi āārīmī. Irasirigu Īgū ārīderosūta Īgūsārē peamegue beogukumi.

⁴ Irasirigu yu musā masīdeare dupaturi gūñamakū iriduāa. Iripoegue Marīpu Īgūrē wereboerā āārādinerā Īgūsā ñerō irimakū peamegue peresu iribéodi āārīmī. Naītīārōgue kōmedari merā siadobobéodi āārīmī. Āārīpererā ñerārē wajamoārīñu ejamakū, Īgūsā ñerō iridea waja Īgūsārē wajamoāgoragakumi.

5 Noé aārīdeapoeque marārē Īgūsā űērō iridea waja Īgūsārē wajamoādi aārīmi. Irasirigu i nikū aārīperero miūgū, Īgūsārē mirīboaperemakū iridi aārīmi. Noé ditare, marāpo, Īgū pūrā űma űrerā, Īgūsā marāposā nomerē taudi aārīmi. Noé masakare: “Diayemarē irika!” āri weregu aārīdi aārīmi.

6 Marīpu Sodoma, Gomorra wāikuri makārī marādere wajamoādi aārīmi. Īgūsā űetariro iriri waja Īgūsāya makārīrē peame merā soebēogu, nitī poga dita dujamakū iridi aārīmi. Pūrgue gajirā űērārē wajamoāburire masīburo, ārigū irasiridi aārīmi.

7 Iri makārī marārē wajamoāgū, Lot diayema irigu ditare taudi aārīmi. Lot Sodomamu, gajirā Īgūya makā marā Marīpu dorerire irimerā űērī iririkumakū Īgū, buro gariboredi aārīmi.

8 Īgū oāgū, Īgūsā watope aārīgū, űmuriku Īgūsā űērō iririre Īgū, Īgūsā űērō werenīrīrē pēgu, Īgūya yujupūrāgue buro bujawereri merā poyadi aārīmi.

9 Irasirirā, iripoegue marā waadeare marī masīsā, idere masīa. Marī Opu Īgūrē gāāmerārē űērō tarimakū taumasīmi. űērā gapure: “Wajamoāgura”, āri deare pīdi aārīmi. Irasirigu aārīpererā űērārē wajamoārinu ejamakū, Īgūsārē wajamoāgukumi.

10 Gajirā űērā nemorō űērī űaribejari iririkurārē, Īgū Opu aārīrīrē gāāmemerārē wajamoāgukumi. Īgūsā musārē ārikatori merā buerā noō gāāmerō yāma. “Gajirā nemorō oārō masīa”, āri gūűama. Gūiri marīrō turari oparārē űērō āri buridama.

11 Marīpure wereboerā gapu ārikatori merā buerimasā nemorō turarā aārīkererā, Marīpu iūrō neō űērō āri buridari merā turari oparārē: “űērā aārīma”, āri weresābema.

12 Ārikatori merā buerimasā gapu waimurā pēmasīmerā iririkurosū noō gāāmerō iriduarī ditare yāma. Īgūsā pēmasībirideare űērō werenīma. Masaka waimurārē űeā, wējekuma. Ārikatori merā buerimasā, waimurā irirosū boamurā dita aārīma. Boadero puru peamegue bēosūrākuma.

13 Irasirirā gajirārē űērō tarimakū iriri waja, űērō tarirākuma. űmurī, masaka iūrōgue noō gāāmerō Īgūsā űērī űaribejarire iri, űsuyama. Musā merā bosebaarā, űērō guyasīūrī iririkurā aārīma.

14 Nomerē Īarā, Īgūsā merā űērō iridūama. Īgūsā merā űērō iririre neō piribema. Marīpuyare gūnaturamerārē Īgūsā irirosū űērō iridūamakū yāma. Īgūsā buro opaduarire: “Āsū irirāra opamurā”, āri gūűarā aārīma. Irasirirā Marīpu wajamoāsūmurā aārīma.

15 Diayemarē piri, iripoeguemu Balaam iriderosū űērō yāma. Balaam, Beor wāikugu magū aārīdi aārīmi. Īgū űērī iriri merā niyerure wajatadūagu aārīdi aārīmi.

16 Īgū irasiribu maague waamakū, Īgūyago burra Īgūrē turideo aārīmō. Marīpu Īgore masako irirosū werenīmakū iridi aārīmi. Igo werenīmakū pēgu, Balaam Īgū pēmasībi irirosū iriboadideare pirikōādi aārīmi.

17 Masaka deko aārīrī gobegue deko bokarākoa, āri gūűama. Ārikatori merā buerimasā gapu deko aārīrī gobegue deko marīrō irirosū aārīma. űimkāyebori mirū wējāpuri merā eja, otederogue deko merērō marīrō tariaro irirosū neō masakare iritamubema. Irasirigu Marīpu: “Īgūsārē āsū wajamoāgura”, āriderosūta gajiro nemorō nāitīrōgue aārīnīmakū irigukumi.

18 Ārikatori merā buerimasā werenīrī, Īgūsā: “Masītarinugāa”, ārīrī neō wjamāa. Jesūre buremunugārārē űērō iririkurā iririre piriwāgārārē: “Marī

noó gāāmerō irimakū òāgoráa”, āri buema. Irire irasū āri buerā, Jesúre buremunugārārē ñerō ʋaribejarire dupaturi iriduamakū yáma.

¹⁹ Īgūsārē: “Marī noó gāāmerō irimasīa”, āri buema. Irasū āārīkeremakū, Īgūsā ñerō ʋaribejari, Īgūsārē ñerō irimakū yáa. Ñerō iririre neó pirimasībema. Irasirirā ñerō iridoregure moāboerā, Īgū doreri ditare irirā irirosū āārīma.

²⁰ Marī Opū Jesucristore marīrē taugure masīnugārā i ūmuma ñerīrē pirikōāma. Iri ñerīrē piridero pūra, dupaturi piriro marīrō irinemo-makū, ñegorakoa. Īgūsā Jesucristore masīburo dupiyuro Īgūsā āārīpūroridero nemorō ñerō dujama.

²¹ Ñerīrē irasiririkārārē diayeta Jesucristoyare diayema iririre masībirimakū oābukuyo. Marīpū doreri Īgūsārē Īgū pídeare masīdero pūra irire gāāmemerā, ñetariro dujama.

²² Irasirirā dupaturi ñerīrē piriro marīrō irinemorā, masaka ārīnarōsū irirā yáma. Āsū ārīnama: “Diayée doka, pūra Īgū dokadeareta baakumi doja. Irasū āārīmakū yesede guua, pūra ñerī sóoberogue oyakumi doja”, ārīma.

3

Marī Opū Jesucristo dupaturi i ūmugue aariburire gojadea

¹ Yaará yū maīrā, mūsārē su pū gojasiabu. Yū iri dupiyurogue gojadea pū, irasū āārīmakū i pū merā mūsārē: “Āsū irika!” ārīrīrē oārō gūñamakū iriduagu yáa.

² Iripoegue marā oārā Marīpūya kerere weredupiyunerā gojadeare, irasū āārīmakū marī Opū marīrē taugu dorerire gūñaka! Iri dorerire gūa Īgū buedoregu pīnerā mūsārē buebu.

³ Ire gūñapūrorika! I ūmū pereburi dupiyuro masaka Marīpūyare būridarākuma. Ñerō ʋaribejarire iririkārākuma.

⁴ Būridari merā: “Cristo: ‘Dupaturi aarigura’, Īgū ārīdea, ¿naásū waari? Marī ñekūsāmarā boanerā āārīmá. Neógorague i ūmū āārīnugādero pūra, āārīpereri mūrārōta āārīnkōāa. Irasirigū Cristo neó aaribirikumi”, ārīrākuma.

⁵ I gapure neó gūñaduabema. Iripoegure Marīpū i nikū, ūmugasire āārīmakū iridi āārīmí. Īgū werenírí merā dorederosūta deko āārīrōgue nikū deyoamakū iridi āārīmí. Irasū āārīmakū deko merā i nikū āārīmakū iridi āārīmí.

⁶ Pūra deko merāta i nikūrē miūdi āārīmí. Irire miūgū, i nikūma āārīdeare peremakū iridi āārīmí.

⁷ Dapagore Īgū werenírí merā dorerosūta ūmugasí, i nikū āārīnīmakū yámi. Pūrugure āārīpererā ñerārē wajamoārīnū ejamakū, i āārīpererire peame merā peremakū irigukumi. Irinū āārīmakū, ñerārē peamegue béogukumi Īgūsārē wajamoāgū.

⁸ Yaará yū maīrā, i gapure gūñaka! Marī: “Mil bojori tariri yoataria”, āri gūñáa. Marī Opū gapū gūñamakū, mil bojori tariri, sunū tariro irirosū āārā. Sunū tariride mil bojori tariri irirosū āārā Īgūrē.

⁹ Surāyeri masaka marī Opū Īgū: “Dupaturi aarigukoa”, ārīdeare gūñarā: “Yoobotarimi, aaribiribukumi”, āri gūñama. Īgūsā irasū gūñarī diaye āārībea. Masakare bopoñarī merā iāsīā, mata aaribirikumi. Neó sugū masakare peamegue waamakū gāāmebemi. Āārīpererā Īgūsā ñerō iririre būjawere, gūñarīrē gorawayumakū gāāmemi. Irasirigū aaribemi dapa.

10 Marī Opu dupaturi i umugue aarirīnu āārīmakū, yajarimasū gūñaña marīrō yajagu aarigū irirosū gūñaña marīrō aarigukumi. Īgū aarimakū, buro busuro merā umugasi pereakōārokoa. I umama ūjūpereakōārokoa. Nikū, irasū āārīmakū āārīpereri i nikūgue āārīrī ūjūpereakōārokoa.

11 Marīpu i āārīpereri peremakū iriburire pérā, marī ñerō iririre piri, Marīpu gāāmerī gapure iriro gāamea marīrē.

12 Marī Opu dupaturi i umugue aarirīnurē yūrāta Marīpu gāāmerīrē iriri merā Īgū aarimakū iriyuwarikupurumurā! Irinurē umugasima ūjūpereakōārokoa. I umugue āārīrī ūjū sebebepereakōārokoa.

13 Marī gapu Marīpu Īgū: “Maama umugasi, maama nikūrē irigura”, ārīderosūta Īgū iriburire yūa. Īgū maama dita iriadero purugue oārā diayema irirā dita āārīrākuma.

14 Irasirirā musā yu maīrā, marī Opu aariburire yūrāta, buro iriduari merā oārī ditare irika! Irasirimakū, Īgū aarigū, musārē Īgū merā oārō siñajārī oparā, Marīpu iūrō ñerī marīrā, waja opamerārē bokajagukumi.

15 Musā ire masīka! Marī Opu masakare bopoñarī merā ĩāgū, ĩgūsā peamegue waabirimakū gāāmegū, mata aaribirikumi. Īgūsā ñerō iririre bujawereri merā gūña, ĩgūrē buremunugāmakū yāmi. Marīyagu Pablo marī maīgū, Marīpu masīrī sīrī merā āsūta musārē gojadi āārīmī.

16 Āārīpereri Īgū gojadesa pūgue marī Opu dupaturi aariburimarē gojadi āārīmī. Irire marī pēmasīduamakū diasagorāa marīrē. Marīpuyare masīmerā, irasū āārīmakū ĩgūyare gūñaturamerā: “Pablo gojadesa āsū ārīduaro yāa”, ārī buerā, keoro buebema. Ārīkatori merā buema. Gaji Marīpuya werenīrī gojadesa pūgue gojadesare buerāde irasūta yāma. Irasiriri waja peamegue beosūrākuma.

17 Yaarā yu maīrā, yu musārē ārīkatori merā buerimasā iririre weresiabu. Irasirirā ñerā musārē ārīkatori merā buerire pēmasīka! Īgūsā Marīpu dorerire irimerā irirosū āārībirikōāka! Irasū āārīmakū, musā ĩgūyare gūñaturari merā buremurīrē neō pīribirikōāka!

18 Marī Opu Jesucristo marīrē taugu gapure, irasū āārīmakū ĩgū marīrē maīrī gapure masīnemoka! Dapagorare, puruguedere neō pīriro marīrō marī ĩgūrē buremunikōārā! “Oātaria mu”, ārīrā ĩgūrē! Irasūta ārīrā!

Iropata āārā.
Pedro

1 SAN JUAN

Juan Jesucristoyamarē gojadea

¹ Gwa musārē Jesucristoyamarē gojáa. Neōgoragueta i ūmu āārīburi dupiyuro āārīsiadi āārīmi. I ūmugue deyoadero puru, ĩgūrē guaya koye merā ĩā, ĩgū werenírīrē pébu. ĩgū āārīrīrē ĩāmasī, guaya mojōrī merā ĩgūrē moañabu. ĩgū marīrē Marīpu merā āārīnīmakū irīgu Marīpuya werenírīrē weregu āārīmi.

² ĩgū, Marīpu merā āārīnīgū, i ūmugue deyoadi āārīmi, marīrē Marīpu merā āārīnīmakū irību. ĩgū deyoadero puru, guare ĩgū Pagu merā peregiri okarire sīgū āārīrīrē masīmakū irimi. Gwa ĩgūrē ĩāsīā, gwa ĩādeare musārē werea.

³ Gwa Marīpu merā, irasū āārīmakū ĩgū magū Jesucristo merā oārō āārā. Irasirirā gwa ĩā, pédeare musārē werea, musāde gwa irirosūta Marīpu merā, Jesucristo merā oārō āārī, gwa merādere oārō āārīburo, ārīrā.

⁴ Irireta gwa musārē gojáa, buru usuyari opaburo, ārīrā.

Marīpu āārīrī, boyorigora āārā, ārī gojadea

⁵ Jesucristo guare ĩgūya kere buedeare musārē werea. Āsū ārīmi: “Marīpu āārīrī, boyorigora āārā. ĩgūguere naītīārī neō máa. Irasirīgu oārī ditare opagu, űerīrē neō opabi āārīmi”.

⁶ űerīrē irirā naītīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Marī, ĩgūsā irirosū űerīrē iririkakererā, “Marīpu merā oārō āārī, oārō yāa”, ārīrā, ārīkatorā yāa. Diayemarē iribeā.

⁷ Marīpu oārī ditare irīgu irirosū marī oārīrē iririkarā, boyorogue āārīrā irirosū āārā. Irasirirā, Marīpu merā oārō āārīrā, marī baside oārō āārīrā yāa. Jesucristo, Marīpu magū curusague boagu ĩgūya dí béodea merā marī űerī oparī āārīpererire koenīkōāmi.

⁸ Marī űerīrē irirā: “űerīrē irirā meta āārā”, ārīrā, marī basita ārīkatorā yāa. Diayema āārīrīrē masībeā.

⁹ Marī űerō irideare Marīpūre weretaripeomakū, ĩgū ārīderosūta diayemarē irīgu āārīsīā, marī űerō irideare kātipeokōāgukumi. Āārīpereri marī űerī oparire koepeokōāgukumi.

¹⁰ Marīpu: “Āārīpererā masaka űerīrē irirā āārīma”, ārīdi āārīmi. Irasirirā marī: “Neō űerīrē iribeā”, ārīrā: “Marīpu ārīkatogu āārīmi”, ārīrā irirosū āārā. ĩgū werenírīrē gāāmemerā irirosū āārā.

2

Juan: “Cristo ĩgū Pagure marīya āārīburi sērēbosami”, ārī gojadea

¹ Yaarā, musā yu pūrā irirosū āārā. Yu musārē ire gojáa, űerīrē iribirīkōāburo, ārīgū. Marī űerō irimakū, Jesucristo diayemarē irīgu ĩgū Pagure marīya āārīburi āsū ārī sērēbosami: “ĩgūsā űerō irideare kātika, ĩgūsārē wajamoābirīkōāka!” ārīmi.

² Jesucristo ĩgū boari merā marī űerō iridea wajare marīrē wajaribosadi āārīmi. Marī űerō iridea waja ditare wajaribosabirīdi āārīmi. Āārīpererā i ūmu marārē ĩgūsā űerō iridea wajare wajaribosadi āārīmi.

³ Marīpu dorerire marī irirā: “Marīpūre diayeta masīā”, ārī masīā.

⁴ Sugu Marĩpu dorerire iribi: “Yũde Marĩpure masĩa”, ārĩgũ, ārĩkatogu yámi. Diayema āārĩrĩrē masĩbemi.

⁵ Marĩpu dorerire irigu gapu Marĩpure byro maĩmi. Irasirigu: “Yũ Marĩpu merā ōārō āārā”, ārĩ masĩmi.

⁶ Irasirirā marĩ: “Marĩpu merā ōārō āārā”, ārĩrā, Jesucristo ĩgũ iririkũderosũta iriro gāamea.

Juan, Marĩpu dorerimarē gojadea

⁷ Yaarā, yũ mũsārē dapagora gojari, maama doreri meta āārā. I doreri, mũsā Jesúya kerere byremunugādeapoegue pédeata āārā. Irasirirā mũsā iri dorerire pésiabu.

⁸ Iri doreri: “Gāme maĩka!” ārā. Irasiriro iri doreri, iripoeguema doreri āārĩkerero, maama doreri irirosũ āārā. Iri dorerire irimerā naĩtĩārōgue āārĩrā irirosũ āārĩma. Iro dupiyuro mũsā iri dorerire iribirinerā āārĩbũ. Dapagorare Cristo irirosũ mũsāde irire irirā yāa. Irasirirā naĩtĩārōgue āārĩrā irirosũ āārĩbea. Boyorogue āārĩnugārā irirosũ irirā yāa.

⁹ Sugu gajigu ĩgũyagure ĩāturi dookeregu: “Marĩpu dorerire irigu āārā”, ārĩgũ, naĩtĩārōgue āārĩgũ irirosũ āārĩmi dapa.

¹⁰ Gajirārē ĩgũyarārē maĩgũ gapu boyorogue āārĩgũ irirosũ āārĩmi. ĩgũguere neō ñerĩ opari ĩgũrē ñerō irimakũ iriri maa.

¹¹ Gajirārē ĩgũyarārē ĩāturi doorikugu gapu naĩtĩārōgue waagorenagũ irirosũ ñerĩrē iririkugu āārĩmi. ĩgũ ñerĩrē iririkuri waja, koye ĩabi ĩgũ waaburore masĩbi irirosũ Marĩpu dorerire neō masĩbi āārĩmi.

¹² Yũ mũsārē yũ pũrā irirosũ āārĩrārē gojāa. Marĩpu, Jesucristo ĩgũ boari merā mũsā ñerō iridea wajare wajaribosari merā mũsā ñerĩ irideare kãtidi āārĩmi. Irasirigu mũsārē gojāa.

¹³ Mũsā pagusāmarā, mũsā Cristore neōgoragueta āārĩdire masĩa. Irasirigu mũsādere gojāa. Mũsā maamarā, wãtĩrē tarinugānerā āārā. Irasirigu mũsārē gojāa.

¹⁴ Mũsā Marĩpure masĩa. Irasirigu mũsārē yũ pũrā irirosũ āārĩrārē gojāa. Mũsā pagusāmarā, mũsā Cristore neōgoragueta āārĩdire masĩa. Irasirigu mũsārē gojāa. Mũsā maamarā, Marĩpure gũñaturarā ĩgũ werenĩrĩrē gāamerā, wãtĩrē tarinugānerā āārā. Irasirigu mũsārē gojāa.

¹⁵ I ũmũrē, i ũmũma ñerĩrē maĩbirikōãka! Sugu i ũmũmarē maĩgũno, Marĩpure maĩbemi.

¹⁶ I ũmũma āsũ āārā. Masaka noó gāamerō ñerĩ haribejari, gajinorē ĩa byro gāamerĩ, gajirā nemorō opari merā usuyari āārā. Iri Marĩpuyama āārĩbea. I āārĩpereri i ũmũma dita āārā.

¹⁷ I ũmũ pereburo yāa. Āārĩpereri masaka ĩgũsā i ũmũma ñerĩ haribejaride pereakōārōkoa. Marĩpuya gapu neō perebirikoa. Irasirirā, Marĩpu gāamerĩrē irirā ĩgũ merā āārĩnĩkōārākuma.

Juan: “Diayema āārĩrĩ, diayema āārĩbiri āārā”, ārĩ gojadea

¹⁸ Mũsā yũ pũrā irirosũ āārĩrā, i ũmũ pereburo mērō dũyāa. I ũmũ pereburo dupiyuro Cristore ĩāturigu aarigukumi. Mũsā irire pésiabu. Dapagoradere gajirā Cristore ĩāturirā wārā āārĩsiam. Irasirirā marĩ i ũmũ pereburo mērō dũyarire masĩa.

¹⁹ ĩgũsā Cristore ĩāturirā marĩ merā āārĩnerā āārĩkererā, marĩyarā diaye āārĩbema. Irasirirā āārĩpererā marĩrē béo wiriama. ĩgũsā irasirimakũ ĩārā, masĩa. ĩgũsā marĩyarā āārĩnerā, marĩ merā dujabonerā āārĩmā.

20 Cristo musārē Ōāgū deyomarīgūrē sīsiadi āārīmí masīrī opadoregū. Irasirirā musā āārīpererā Ōāgū deyomarīgū merā Jesucristoya kere diayema āārīrīrē masīa.

21 Irasirigū yu musārē gojagu: “Diayema āārīrīrē masībea musā”, ārī gojagu meta yāa. Musā diayema āārīrīrē masīsiā: “Jesucristoya kere, diayema āārīrī, neō ārīkatori kere meta āārā”, ārī masīa. Irasirigū musārē gojāa.

22 Ārīkatorikurā gapu āsū ārīma: “Jesús, Marīpu iriudi Cristo āārībemi”, ārīma. Irire irasū ārīrā Cristore iāturirā āārīma. Īgūrē Marīpu magū āārīrīrē būremubirisīā, Īgū Pagudere būremubema.

23 Noó: “Jesús, Marīpu magū āārībemi”, ārīrāno Īgū Pagu merādere ōārō āārībema. “Jesús, Marīpu magū Īgū iriudi Cristo āārīmi”, ārīrā gapu Īgū Pagu merādere ōārō āārīma.

24 Irasirirā, Jesucristoya kerere musā būremunūgādeapoegue pédeare ōārō gūñaduripīka! Irire gūñaduripīrā, Jesucristo merā, Īgū Pagu merādere neō piriro marīrō ōārō āārīnīkōārākoa.

25 Jesucristo marīrē āsū ārī weresiāmi: “Yupu merā perebiri okari sīgukoa musārē”, ārīmi.

26 Gajirā musārē ārīkatori merā bueduma. Irasirigū musārē irire gojāa, Īgūsā ārīkatorire péri, ārīgū.

27 Īgūsā musārē irasū ārīkatokeremakū, Jesucristo gapu musārē Ōāgū deyomarīgūrē sīsiadi āārīmí masīrī opadoregū. Irasirigū Ōāgū deyomarīgū musā merā āārīnīsīā, neō ārīkatori marīrō āārīpereri diayema āārīrīrē musārē masīmakū yāmi. Irasirimakū iārā: “Gajirā guare diayema āārīrīrē buemakū gāāmea”, ārībirikōādorea. Irasirirā, Ōāgū deyomarīgū musārē buerosūta Cristo merā ōārō āārīnīkōāka!

28 Irasirigū yu musārē yu pūrā irirosū āārīrārē: “Cristo merā ōārō āārīnīkōāka!” ārī werea. Marī irasirirā, Cristo i ūmugue dupaturi aarimakū, neō gūiri marīrō Īgū iūrōrē guyasīrīrī marīrō gūñaturari merā Īgūrē ōārō bokatīrīrēārākoa.

29 Jesucristo Marīpu magū diayemarē irigū āārīrīrē musā masīa. Irasirirā, āārīpererā diayemarē irirāno Marīpu pūrā āārīma. Idere musā masīa.

3

Musā Marīpu pūrā āārā, ārī gojadea

1 Marīpu marīrē maītarimi. Irasirigū marīrē: “Yu pūrā āārīma”, ārīmi. Irasirirā Īgū pūrā āārā marī. I ūmu marā űerā Marīpure masībema. Irasirirā marīdere Īgū pūrādere masībema.

2 Yaarā yu maīrā, yu musārē werea. Marīpu pūrā āārā marī. Pūrugue marī āārībure marī ōārō masībea dapa. Cristo dupaturi aarimakūgue diayeta irire masīrākoa. Īgū aarimakū iārā: “Āsūta āārīmi”, ārī masīrākoa. Irasirirā, Cristo aarimakūgue, marī Īgū irirosū āārīrākoa.

3 Īgū irirosū āārībure gūñarāno: “Īgū irirosūta ōārīrē iriro gāāmea marīrē”, ārīrā, űerī iririre piri, ōārī gapure irirā yāma.

4 Āārīpererā űerīrē irirā, Marīpu dorerire tarinūgārā āārīma. űerō iriri, Marīpu dorerire tarinūgārī āārā.

5 Jesucristo marī űerō iridea wajare peremakū iribu i ūmugue aaridi āārīmí. Īgūrē űerī opari neō máa. Musā irire masīa.

6 Irasirirā āārīpererā Īgū merā ōārō āārīnīrā, űerīrē irinīrā meta āārīma. űerīrē irinīrā gapu Īgūrē neō masībiri, Īgū āārīrikuridere masībema.

⁷ Yaarā, yu pūrā irirosū āārīrā, ōārō pēmasīka! Gajirā mūsārē āārīkatomakū, ĩgūsārē pēbirikōāka! Sugū diayemarē irigūno, Jesucristo irirosū ōāgū āārīmi.

⁸ Ŋērīrē irinīgū wātīyagu āārīmi. Wātī neōgoragueta ŋērīrē irinūgādi āārīmi. Irasirigū Marīpu magū Jesucristo wātī ŋērī iririre bēogu i ūmugue aaridi āārīmi.

⁹ Marīpu ĩgū pūrārē ĩgū irirosū āārīrikumakū iridi āārīmi. Irasirirā ŋērīrē irinūbema. Marīpu pūrā āārīsīā, ŋērī ditare irinīmasībema.

¹⁰ Marīpu pūrārē, wātī pūrādere āsū ĩāmasīā. Wātī pūrā, Marīpu pūrā irirosū āārībema. Diayemarē irinīmerā, gajirā ĩgūsāyarārē maīmerā, Marīpu pūrā āārībema.

Gāme maīdoredea

¹¹ “Marīrē gāme maīrō gāāmea”, ārī bueri, mūsā Jesúya kerere b̄remunūgādeapoeue pēdeata āārā.

¹² Irasirirā marī Caīn iripoeguemu iriderosū iribirikōārā! Caīn wātīyagu āārīsīā, ĩgū pagumūrē wējēbēokōādi āārīmi. ¿Nasirigu ĩgūrē wējēyuri? ĩgū ŋērīrē irinīdi āārīmi. ĩgū pagumu gapu diayemarē irinīdi āārīmi. ĩgū irasū iriri waja, Caīn ĩgūrē ĩāturi doo, wējēbēokōādi āārīmi.

¹³ Yaarā, i ūmu marā ŋērō iririkurā marī ōārīrē iriri waja marīrē ĩāturi doomakū ĩārā: “¿Nasiriro irasū waāari yare?” ārī gūñabirikōāka!

¹⁴ Iripoeguere marī peamegue waamurā dita āārīnerā āārādibu. Dapagora gapure marīyarārē maīsīā: “Marīpu marīrē ĩgū āārīrōgue waamurā āārīmakū iridi āārīmi”, ārī masīa. Sugū gajigū ĩgūyagure maībino, peamegue waabu āārīmi dapa.

¹⁵ ĩgūsāyarārē ĩāturi doorāno Marīpu ĩūrōrē masakare wējēbēorā irirosū āārīma. Masakare wējēbēorā Marīpu merā perebiri okari opamerā āārīma. Irire mūsā masīa.

¹⁶ Jesucristo marīya āārīburire marīrē boabosadeare gūñarā, ĩgū marīrē b̄ro maīrē masīa. Irasirirā marīde marīyarārē maīrā, ĩgūsāya āārīburire boamurā āārīkererā, ĩgūsārē iritamurō gāāmea.

¹⁷ Sugū wāri ĩgū āārīburire opagu gapu ĩgūyagure bopogure ĩākeregu, ĩgūrē bopoña sibi, Marīpu maīrōsū maībemi.

¹⁸ Yaarā yu maīrā: “Marī gajirārē maīa”, ārī werenīrā, ĩgūsārē iritamurō gāāmea. ĩgūsārē iritamurā, marī ĩgūsārē diaye maīrē masīmakū yāa.

Marīpu ĩūrō gūiro marīrō āārīrē gojadea

¹⁹ Gajirārē maīrā: “Marī diayeta Marīpu pūrā āārā”, ārī masīa. Irasirirā, ĩgū ĩūrō gūiro marīrō āārīmasīa.

²⁰ Marībasi: “Ŋērō iriakubu, irasirigu waja opakoa”, ārī gūñarikukeremakū, Marīpu āārīpererere masīgū, marī nemorō marī āārīkurire masīmi. Irasirigu marīrē ōārō āārīrikumakū irimasīmi.

²¹ Yaarā yu maīrā: “Marīpu ĩūrō marī ŋērī iridea wajare opabea”, ārī gūñarā, ĩgū ĩūrō gūiro marīrō gūñaturari merā āārīmasīa.

²² Irasū āārīmakū ĩgū dorerire ĩgū gāāmerīrē marī irimakū ĩāgū, ĩgūrē marī sērērīrē sīgukumi.

²³ ĩgū marīrē doregu, āsū ārīmi: “Yu magū Jesucristore b̄remuka! Irasū āārīmakū, ĩgū mūsārē dorederosūta gāme maīka!” ārīmi.

²⁴ Marī ĩgū dorerire irirā, ĩgū merā ōārō āārīnikōāa. ĩgūde marīguere āārīnikōāmi. ĩgū marīrē Ōāgū deyomarīgūrē sīsiami. Irasirigu ĩgū marīguere āārīnīrē Ōāgū deyomarīgū merā marīrē masīmakū yāmi.

4

“Marĩpu weredorederosũta wererã äãrã”, äĩrĩãyamarẽ masĩdorea, äĩ gojadea

¹ Yaará yu maĩrã, musãrẽ werea. Dapagorare i ãmurẽ wárã: “Marĩpu weredorederosũta wererã äãrã”, äĩkererã, äĩkatorã äãrĩma. Irasirirã, äãĩpererã musã masĩmerã musã purogue buerã ejamakũ, mata ìgüsã buerire buremubirikõaka! Ìgüsã buerire pérã: “¿Diayeta Marĩpu buedoreri äãrĩrĩ? ¿Õägũ deyomarĩgürẽ oparã äãrĩrĩ irasũ äĩ wererã?” äĩ gũñaka!

² Õägũ deyomarĩgürẽ oparãno, äsũ äĩrĩma: “Jesucristo marĩ irirosũ dupukugu i ãmũguere aaridi äãrĩmĩ”. Musã, ìgüsã irire irasũ äĩmakũ pérã: “Õägũ deyomarĩgürẽ oparã, Marĩpu dorederosũta werema”, äĩ masĩrãkoa.

³ “Jesús marĩ irirosũ dupukugu i ãmũguere aaridi äãrĩmĩ”, äĩrĩrẽ buremumerã gapu Õägũ deyomarĩgürẽ opabema. Cristore ìaturigure doreguta ìgüsãdere doremi. Musã, Cristore ìaturigu aariburire pésiabu. Dapagoradere ìgürẽ doreguta i ãmũguere äãrĩsiami.

⁴ Musã yu pũrã irirosũ äãrĩrã, Marĩpuyarã äãrã. Õägũ deyomarĩgũ musãguere äãrĩmi. Wãtĩ ìgũyarãrẽ i ãmũgue äãrĩrãrẽ doregu äãrĩmi. Õägũ deyomarĩgũ gapu, wãtĩ nemorõ turagu äãrĩmi. Irasirirã, äĩkatori merã wererã wererire buremubiri, ìgüsãrẽ tarinugãsiabu.

⁵ Äĩkatori merã wererã i ãmu marã äãrĩma. I ãmuma ditare werema. Gajirã i ãmu marã ìgüsã irirosũ äãrĩrãta ìgüsã wererire péma.

⁶ Marĩ gapu Marĩpuyarã äãrã. Marĩpure masĩrãno, marĩ wererire péma. Gajirã ìgũyarã äãrĩmerã gapu, marĩ wererire pébema. Irasirirã marĩ äsũ äĩ masĩa: “Marĩpuyarã äãrĩrãno, Õägũ deyomarĩgũ dorerosũta diayema äãrĩrẽ wererãrẽ péma. Marĩpuyarã äãrĩmerã gapu, wãtĩ dorerosũta äĩkatori merã wererãrẽ péma”, äĩ masĩa.

Marĩpu diayeta äãĩpererãrẽ maĩgũ äãrĩmi, äĩ gojadea

⁷ Yaará yu maĩrã, musãrẽ werea. Marĩ gãme maĩmakũ, Marĩputa irasirimakũ yãmi. Irasirirã marĩ gãme maĩrã! Gajirãrẽ maĩrãno, Marĩpu pũrã, ìgürẽ masĩrã äãrĩma.

⁸ Marĩpu diayeta äãĩpererãrẽ maĩgũ äãrĩmi. Irasirirã gajirãrẽ maĩmerãno ìgürẽ masĩbema.

⁹ Marĩpu ìgũ magũ sugu äãrĩgürẽ i ãmũgue iriudi äãrĩmĩ, marĩrẽ ìgũ merã perebiri okarire opaburo, äĩgũ. ìgürẽ iriugu, ìgũ marĩrẽ maĩrĩrẽ masĩmakũ iridi äãrĩmĩ.

¹⁰ ìgũ marĩrẽ maĩrĩ, marĩ ìgürẽ maĩrĩ irirosũ meta äãrã. ìgũ gapu marĩrẽ diayeta maĩsĩa, ìgũ magürẽ iriudi äãrĩmĩ, ìgũ boari merã marĩ ñerõ iridea wajare wajaribosadoregu. Irasirigu iri merã marĩ ñerõ irideare kãtimi.

¹¹ Yaará yu maĩrã, musãrẽ werea. Marĩpu marĩrẽ maĩmakũ ìãrã, marĩde gãme maĩrõ gããmea.

¹² Neõ sugu masaku Marĩpure ìãdi mãmi. ìgürẽ ìãbirikeremakũ, marĩ gãme maĩmakũ, marĩ merã äãrĩnĩkõãmi. Irasirigu, ìgũ maĩrõsũta marĩrẽ gajirãrẽ õãrõ maĩmakũ yãmi.

¹³ Marĩpu Õägũ deyomarĩgürẽ marĩrẽ sidi äãrĩmĩ. Irasirirã, Õägũ deyomarĩgũ merã Marĩpu marĩ merã äãrĩnĩrĩrẽ, marĩde ìgũ merã äãrĩnĩrĩrẽ masĩa.

¹⁴ Guu, Marĩpu magürẽ ìãnerã äãrĩsĩa, gajirãrẽ: “Marĩpu ìgũ magürẽ iriudi äãrĩmĩ, i ãmu marãrẽ ìgüsã ñerõ iridea wajare taudoregu”, äĩ werea.

15 “Jesús, Marĩpu magũ ããrĩmi”, ãrĩrãno, Marĩpu merã ããrĩnĩma. Īgũde Īgũsã merã ããrĩnkõãmi.

16 Irasirirã: “Marĩpu marĩrẽ maĩmi”, ãrĩ masĩa. “Īgũta marĩrẽ maĩmi”, ãrĩ bũremua. Īgũ diayeta ããrĩpererãrẽ maĩgũ ããrĩmi. Sugũ gajirãrẽ maĩgũno, Marĩpu merã ããrĩnĩmi. Marĩpude Īgũ merã ããrĩnkõãmi.

17 Irasirigũ Īgũ marĩ merã ããrĩnĩsĩã, Īgũ maĩrõsũta marĩrẽ gajirãrẽ õãrõ maĩmakũ yãmi. Īgũ ããrĩpererã ñerãrẽ peamegue wajamoãrĩna ejamakũ, marĩrẽ gũiri marĩrõ ããrĩburo, ãrĩgũ, irasũ yãmi. Marĩ gũiri marĩrõ ããrĩrã, Jesucristo i ãmũgue ããrĩgũ Marĩpu merã õãrõ ããrĩderosũta marĩde Īgũ merã õãrõ ããrã.

18 Marĩpũre maĩrã, Īgũ marĩrẽ maĩrẽ masĩrã, gũiri marĩrõ ããrã. Irita marĩrẽ neõ gũibirimakũ yãa. Sugũ: “Marĩpu yũre wajamoãgũkumi”, ãrĩ gũñagũno, gũimi. Īgũrẽ õãrõ maĩbi, Īgũ Īgũrẽ bũro maĩrẽ masĩbi ããrĩmi.

19 Marĩpu, marĩ Īgũrẽ maĩburi dupiyuro marĩrẽ maĩpũroridi ããrĩmi. Irasirirã marĩde Īgũrẽ maĩa.

20 Sugũ masakũ gajigũre Īgũyagũre ĩãturi doogu: “Yũde Marĩpũre maĩa”, ãrĩgũ, ãrĩkatogu ããrĩmi. Gajigũre Īgũ ĩãgũrẽ maĩbi, Marĩpũre Īgũ ĩãbire maĩmasĩbemi.

21 Jesucristo i doreri marĩrẽ pĩmi: “Marĩpũre maĩrã, gajirãdere maĩrõ gããmea”, ãrĩmi.

5

Marĩpu pũrã ããrĩrã ñerĩ iririre piri, õãrĩ gapũre yãma, ãrĩ gojadea

1 “Jesús, Marĩpu magũ Īgũ iriudi Cristo ããrĩmi”, ãrĩ bũremurãno, Marĩpu pũrã ããrĩma. Marĩpũre maĩrãno, Īgũ pũrãdere maĩma.

2 Marĩ, Marĩpũre maĩrã, Īgũ dorerire irirã, Īgũ pũrãdere maĩa. Irire marĩ masĩa.

3 Marĩpũre maĩrã, Īgũ dorerire irirã yãa. Īgũ dorerire irimakũ diasãbea. Nũkãrĩrẽ ũũmarõ irirosũ ããrĩbea.

4 Irasirirã ããrĩpererã Marĩpu pũrã i ãmũma ñerĩ iririre piri, irire irinĩbema. Marĩ Jesucristore bũremurĩ merã i ãmũma ñerĩ iririre piri, õãrĩ gapũre irimasĩa.

5 “Jesús, Marĩpu magũ ããrĩmi”, ãrĩ bũremurã dita i ãmũma ñerĩ iririre piri, õãrĩ gapũre irimasĩa.

Marĩpu magũyamarẽ gojadea

6 Jesucristo i ãmũgue ããrĩgũ, deko merã wãiyesũmi. Pũru boagu, Īgũya dí béomi. Irasirirã marĩ, Īgũ deko merã wãiyesũdeare, Īgũya dí béodeadere masĩrã: “Jesús, Marĩpu magũ ããrĩmi”, ãrĩ masĩa. Īgũ deko merã wãiyesũdea ditare masĩrĩ merã irire masĩbea. Õãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ i Jesucristoyamarẽ masĩmakũ yãmi. Īgũta marĩrẽ diayema ããrĩrĩrẽ masĩmakũ irigu ããrĩmi.

7 Ũmũgasiguedere: “Jesús, Marĩpu magũ ããrĩmi”, ãrĩ wererã, urredã ããrĩma. Marĩpu, Īgũ magũ, Õãgũ deyomarĩgũ ããrĩma. Īgũsã urredã ããrĩkererã, sugũta ããrĩmi.

8 I nikũguedere Õãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ Jesús, Marĩpu magũ ããrĩrĩrẽ masĩmakũ yãmi. Irasũ ããrĩmakũ, marĩ Jesús deko merã wãiyesũdeare, Īgũya dí béodeadere masĩrĩ merã: “Jesús, Marĩpu magũ ããrĩmi”, ãrĩ masĩa. Iri merã marĩ õãrõ masĩa.

⁹ Masaka marĩrē Īgūsā ĩādeare weremakū pérā, Īgūsā wererire b̄remua. Marĩp̄u marĩrē wereri gap̄ure, masaka wereri nemorō b̄remurō gāāmea. Irasirirā, Īgū magūyamarē wererire b̄remurō gāāmea.

¹⁰ Marĩp̄u magūrē b̄remurāno, Īgūyamarē wererire: “Diayeta āārā”, āĩ gūñama. Īgū magūyamarē wererire: “Diaye āārĩbea”, āĩ gūñarā gap̄u: “Marĩp̄u ārikatogu āārĩmi”, āĩrā irirosū āārĩma.

¹¹ Marĩp̄u Īgū magūyamarē āsū āĩ weredi āārĩmi: “Yū magūrē b̄remurārē yū p̄uro p̄rebiri okarire opamurā āārĩmakū iribū”, āĩdi āārĩmĩ.

¹² Īgū magūrē b̄remurĩ oparāno, Īgū p̄uro i p̄rebiri okarire oparākuma. Īgūrē b̄remurĩ opamerā gap̄u iri okarire opabirikuma.

Juan gojatūnudea

¹³ Yū m̄sārē Marĩp̄u magūrē b̄remurārē irire gojāa, Marĩp̄u p̄uro p̄rebiri okari opaburire masĩburo, āĩgū.

¹⁴ Marĩp̄ure Īgū gāāmerōsūta marĩ s̄ērēmakū, Īgū marĩrē p̄emi. Irasirirā irire masĩrā, gūiro marĩrō gūñaturari merā Īgūrē s̄ērēmasĩa.

¹⁵ Irasū s̄ērērā, Īgū marĩrē p̄erire, marĩ s̄ērērōsūta Īgū s̄iburidere masĩa.

¹⁶ M̄sā, sugū m̄sāyagure ñerĩ irimakū ĩārā, Īgūya āārĩburire Marĩp̄ure s̄ērēbosaka! “Īgū ñerō iridea, Īgūrē peamegue b̄emakū iriri āārĩbea”, āĩ masĩrā, Īgūya āārĩburire s̄ērēbosaka! Irasirigū Marĩp̄u Īgūrē Īgū p̄uro p̄rebiri okari opabu āārĩmakū irigakumi. Gaji ñerō iriri gap̄u, masakare peamegue b̄emakū iriri āārā. Sugū masakū irireta irimakū ĩārā: “Īgūya āārĩburire Marĩp̄ure s̄ērēbosaro gāāmea”, āĩbea yū m̄sārē.

¹⁷ Āārĩpereri ñerō iriri, Marĩp̄u dorerire tarinugārĩ āārā. Irasū āārĩkerero, āārĩpereri ñerĩ iriri, masakare peamegue b̄emakū iribea. Marĩp̄u āārĩpereri ñerĩ iririre: “Neō kātibirikoa”, āĩbemi.

¹⁸ Ire marĩ masĩa. Marĩp̄u magū marĩrē Īgū Pagū pūrā āārĩrārē ōārō koreri merā iritamumi. Irasirirā marĩ ñerĩrē irinĩbea. Wātĩ marĩrē ñerō irid̄uakeregu, marĩrē poyanorēmasĩbemi.

¹⁹ Marĩ, Marĩp̄u pūrā āārā. Wātĩ āārĩpererā i ūm̄u marā ñerārē doregū āārĩmi. Irire masĩa marĩ.

²⁰ Gajidere masĩa. Marĩp̄u magū marĩrē p̄emasĩrĩ s̄īgū, i ūm̄ugue aaridi āārĩmi: “Marĩp̄u diayeta āārĩnīgū āārĩmi”, āĩ masĩburo, āĩgū. Jesucristo merā ōārō āārĩnĩsĩā, Īgū Pagū merādere ōārō āārĩnĩkōārā yāa. Jesucristo diayeta Marĩp̄u āārĩmi. Īgūta marĩrē Īgū p̄uro p̄rebiri okari s̄īgū āārĩmi.

²¹ Irasirigū m̄sārē yū pūrā irirosū āārĩrārē werea. Gajirā masaka b̄remurā keori weadeare b̄remubirikōāka! Marĩp̄u ditare b̄remuka! Irasūta iriro gāāmea.

Iropata āārā.

Juan

2 SAN JUAN

Juan gāme maĩrĩmarẽ gojadea

¹ Yũ buɣuro, murẽ Marĩpu beyedeore mũ pũrãdere i pũrẽ gojáa. Yũ musãrẽ diayeta maĩa. Yũ dita musãrẽ maĩbea. Aãrĩpererã musã pũro aãrĩrã Jesúya diayema aãrĩrĩrẽ masĩrã musãrẽ maĩma.

² Marĩ ĩgũya diayema aãrĩrĩrẽ marĩya yũjũpũrĩrĩgue masĩa. ĩgũ neõ piriro marĩrõ marĩ merã aãrĩnĩsĩã, marĩrẽ irire masĩmakũ yámi. Irasirirã gũa musãrẽ maĩa.

³ Marĩpu aãrĩnĩgũ, ĩgũ magũ Jesucristo marĩ Opũ merã musãrẽ õãrõ iritamũ, bopoñarĩ merã ĩã, siñajãrĩ merã aãrĩrikũmakũ iriburo. Irire irigũ, diayema aãrĩrĩ, maĩrĩ merã irasiriburo.

⁴ Surãyeri mũ pũrã Marĩpu marĩrẽ dorederosũta Jesúyare irirã aãrĩma, aãrĩĩ kerere pégũ, buro usũyabu.

⁵ Dapagora murẽ ire gojagũra. Marĩ gāme maĩrõ gāãmea. I yũ gojari, maama doreri aãrĩbea. I doreri, marĩ Jesúre bũremunũgãdeapoeue masĩdeata aãrã.

⁶ Marĩ gāme maĩrã, Marĩpu dorederosũta yáa. I doreri, musã Jesúre bũremunũgãdeapoeue pédeata aãrã. Āsũ ãrã. Gajirãrẽ maĩnikõãka!

Wárã ãrĩkatorikurã aãrĩma, ãrĩ gojadea

⁷ I ãmũguere wárã ãrĩkatorikurã waagorenama. “ Jesucristo marĩ irirosũ dũpũkũgũ i ãmũguere aaridi aãrĩmĩ’, ãrĩrĩ, diaye aãrĩbea”, ãrĩma. ĩgũsãta ãrĩkatorikurã, Cristore ĩãturirã aãrĩma.

⁸ Irasirirã õãrõ pémasĩka musã! ĩgũsã ãrĩkatorire bũremubirikõãka! ĩgũsã ãrĩkatorire bũremurã, musã Marĩpuyare iridea waja ĩgũ musãrẽ wajariburire dedeubukoa. ĩgũsã ãrĩkatorire bũremubirimakũ, musã ĩgũyare iridea waja musãrẽ wajariburire sĩpeogũkumi.

⁹ Sugũ Cristo buedeare béo, ĩgũ gāãmerõ gajire buegũno, Marĩpu merã õãrõ aãrĩbemi. Cristo buedeare bũremugũ ĩgũyare iritũyagũ gapũ Marĩpu merã õãrõ aãrĩmi. Irasũ aãrĩmakũ, ĩgũ magũ Cristo merã õãrõ aãrĩmi.

¹⁰ Irasirirã, sugũ Cristo buedeare buebi, gaji buerire buegũno musã pũro ejamakũ, ĩgũrẽ bokatĩrĩsẽrẽ, musãya wiigue ñajãdorebirikõãka!

¹¹ Musã ĩgũrẽ bokatĩrĩñeãrã, ĩgũrẽ iritamubukoa. Irasirirã ĩgũrẽ iritamurã ĩgũ irirosũ ñerõ irirã aãrĩbukoa.

Juan gojatũnudea

¹² Yũ gaji wári musãrẽ weredũakeregũ, i pũguere gojabirikoa. Yũ basita musã pũrogue musã merã werenĩgũ waagũkkoa. Marĩ basi weretamurã, õãrõ usũyari merã aãrĩrãkkoa.

¹³ Mũ pagũmo pũrã murẽ õãdorema. Igođe Marĩpu beyedeota aãrĩmo.

Iropata aãrã.

Juan

3 SAN JUAN

Juan, Gayo wāikugayamarē gojadea

1 Y_u bu_guro, ma_{rē} Gayore diayeta y_u ma_igūrē i pūrē gojāa.

2 Ire gojāa ma_{rē} y_u ma_igūrē. Y_u ma_ya āārīburire Ma_rīp_ure sērēbosāa. M_u Ma_rīp_u merā ōārō āārīrōsūta āārīpereri ma_yare ōārō waaburire, pūrīrī ma_rīrō merā m_u āārīburire sērēbosāa.

3 Gajirā Jesúre bu_remurā y_u p_uro ejarā, m_u āārīk_ur_ire y_ure werema. “Jesúyare irinīgū, i diayema āārīrīrē iriwāgāgū yāmi”, ārī werema. Īgūsā irire weremakū pég_u, bu_ro us_uyāa.

4 Jesúre bu_remurā y_u buerā Īgūya diayema āārīrīrē irinirā yāma, ārīrī kerere pég_u, us_uyataria. Y_u i kerere péri, āārīpereri gaji nemorō y_ure us_uyamakū yāa.

5 M_u Jesúre bu_remurārē ōārō iritamunīgū iriayuro. Gajiro marā m_u ĩamasīmerā āārīkeremakū, Īgūsārē ōārō iritamugū iriayuro.

6 Īgūsā guare, Jesúre bu_remurā nerēnarōgue gajirārē m_u ma_irīrē werema. Irasirīg_u, Īgūsā m_u p_uroque ejarārē Īgūsā gajiroque ōārō waaburire iritamuka! M_u Īgūsārē iritamugū, ōārō irigukoa. Ma_rīp_u ma_rīrē irasirimakūta gāamemi.

7 Īgūsā Jesucristoya kerere werewāgārā, Jesúre bu_remumerārē: “Guare iritamuka!” neō ārī sērēbema.

8 Irasirirā ma_rī Jesúre bu_remurā Īgūsārē iritamurō gāamea. Īgūsārē iritamurā, ma_rī Īgūsā merā moārā yāa, gajirā Jesúya diayema āārīrīrē péburo, āirā.

Diótrifes ñerō irideare gojadea

9 Y_u m_usārē Jesúre bu_remurā iroque āārīrārē su pū gojab_u. Diótrifes gap_u m_usārē dored_uagu āārīsīā, gu_a m_usārē: “Āsū irika!” ārī weredeare pēdu_uabirayup_u.

10 Y_u m_usā p_uroque waagū, Īgūrē m_usā p_uroque Īgū irideare: Īgū guare ñerō kere ārīdeare, Īgū ārīkatodeare weregura. Īgū i ditare iribirayup_u. Jesúya kerere wererā waagorenarārē bokatīrīñeābirayup_u. Gajirā m_usā merāmarā Īgūsārē bokatīrīñeāduamakū ĩāgū: “Bokatīrīñeābirikōāka!” ārāyup_u. Īgūsārē bokatīrīñeārārē Jesúre bu_remurā nerēnarōgue ñajādorebirayup_u.

11 M_u, y_u ma_igū, ñerō irirārē ĩākūībirikōāka! Ōārō irirā gap_ure ĩākūīka! Ōārīrē irirā Ma_rīp_uyarā āārīma. Ñerīrē irirā gap_u Ma_rīp_ure masībema.

Demetrio ōārō irideare gojadea

12 Āārīpererā: “Demetrio ōāgū āārīmi”, ārīma. Irasirirā masaka Īgū iririre ĩārā: “Ma_rīp_u dorederosūta Jesúyare yāmi”, ārīma. Guade: “Īgū ōārō irigū āārīmi”, ārā. M_usā masīa. Gu_a diayeta werea.

Juan Gayore gojatūnudea

13 Y_u gaji wāri ma_{rē} wered_uakereg_u, i pūguere gojabirikoa.

14 Mērōgā p_uru ma_{rē} ĩāgū waad_uakoa. Irasirīg_u m_u p_uroque waagū, m_u merā werenīgukoa.

15 Ōārō siñajārī opaka! Ōō marā ma_rī merāmarā Jesúre bu_remurā ma_{rē} ōādorema. Āārīpererā iroque āārīrā ma_rī merāmarā ōāburo. Iropata āārā.

Juan

SAN JUDAS

Judas Jesúre bʸremurãrê gojadea

1 Ƴu Judas*, Santiago pagamu Jesucristore moãboegu mʸsãrê i pũrê gojáa. Marĩpu mʸsãrê maĩgũ beyedi ããrĩmĩ, ĩgũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ. Jesucristo mʸsãrê koremi, ĩgũrê bʸremurĩrê piribirikõãburo, ãrĩgũ.

2 Marĩpu mʸsãrê bʸro bopoña, maĩrĩ merã ĩãburo. Mʸsãrê siñajãrĩ sĩburo.

Ãrĩkatori merã buerimasãyamarê gojadea

(2 Pe 2.1-17)

3 Marĩpu marĩrê peamegue waabonerãrê taurire mʸsãrê, Ƴu maĩrãrê bʸro gojaduadibu. Irire gojaduakeregu, dapagorare gaji gapure gojaro gããmea, ãrĩ gũñáa. Marĩpu ããrĩpererã ĩgũyarãrê Jesucristoya kerere: “Ãsũ ããrã, irire neõ gorawayubirikõãka!” ãrĩ pídi ããrĩmĩ. Marĩ ĩgũyarã iri kerere bʸremua. Gajirã ãrĩkatori merã buerimasã gapu iri kerere gorawayuduma. Irasirigu Ƴu mʸsãrê: “Ĭgũsã ãrĩkatori merã buerire pėbirikõãka!” ãrĩ gojáa. Ĭgũsãrê: “Marĩpu guare pídea diayeta ããrã, mʸsã bueri gapu ãrĩkatori merã bueri ããrã”, ãrĩka!

4 Ĭgũsã ñerã, masĩña marĩrõ mʸsã puo ejanerã mʸsã merã ããrĩma. Ĭgũsã ãrĩkatori merã: “Marĩpu marĩ ñerõ irideare kãtimi, irasirirã noõ gããmerõ irimasã”, ãrĩ buema mʸsã, ĩgũsã ñerĩ iririkũrere: “Õãa”, ãrĩ gũñaburo, ãrĩrã. “Jesucristo marĩrê doregu, marĩ Opu sugũ ããrĩgũ ããrĩbemi”, ãrĩ buema. Iripoegue Marĩpu ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ĩgũsã irirosũ ãrĩkatori merã buerãrê: “Wajamoãgura”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

5 Irasirigu Ƴu mʸsã masĩdeare dupaturi gũñamakũ iriduãa. Iripoegue Marĩpu gna ñekãsãmarã Israel bumarãrê Egiptogue ããrĩrãrê wiudi ããrĩmĩ. Ĭgũsãrê wiukeregu, ĩgũrê bʸremerã gapure wẽjedi ããrĩmĩ.

6 Marĩpũ wereboerã ããrãdinerãdere gũñaka! Ĭgũsã Marĩpu doreri pídeare tarinũgãnerã ããrĩmã. Ĭgũsãrê ĩgũ ããrĩdorederore ããrĩduabirinerã ããrĩmã. Irasirigu Marĩpu ĩgũsãrê kõmedari merã naĩtĩãrõgue suapikõãdi ããrĩmĩ. ĩgũ ããrĩpererã ñerãrê wajamoãrĩnu ejamakũ, ĩgũsãrê bʸro wajamoãgukumi.

7 Iripoegue Sodoma, Gomorra wãĩkuri makãrĩ marã, irasũ ããrĩmakũ iri makãrĩ puo ããrĩrĩ makãrĩ marãde, Marĩpũ wereboerã ããrãdinerã irirosũ ñerõ irinerã ããrĩmã. Ũma, nome merã ñerõ irinerã ããrĩmã. Irasũ ããrĩmakũ ũma seyaro ñerõ irinerã ããrĩmã. Nomedede irasũta irinerã ããrĩmã. Irasirigu, ĩgũsã ñerõ iridea waja Marĩpu ĩgũsãrê soebėodi ããrĩmĩ. ããrĩpererã ĩgũsã iriderosũ ĩgũ dorerire tarinũgãrã perebiri peamegue wajamoãburire masĩburo, ãrĩgũ, irasiridĩ ããrĩmĩ.

8 Ĭgũsã Marĩpu dorerire tarinũgãderosũ, ãrĩkatori merã buerimasã mʸsã watope ããrĩrã ñerõ Ƴama. Ĭgũsã kěrõgue ĩãrĩ merã ĩgũsã ñerõ iridũarire: “Õãa”, ãrĩ gũñama. Irasirirã ĩgũsã ñerõ iriri merã ĩgũsãya dupure poyanorẽma. Marĩ Opu dorerire tarinũgãma. Turari oparãrê ñerõ werenĩma.

* 1:1 Mt 13.55; Mr 6.3: I pũ gojadi Judas Iscariote meta ããrĩƳupu. ĩgũ tĩgũ Santiago wãĩkuyupu. Peamasãya merã gajirã Santiagore “Jacobo” wãiyenerã ããrĩmã.

⁹ Marīṭpure wereboerā opu Miguel wāikugu iriderosū iribema. Miguel Moiséya dupu darore āiadiagu, wātī merā gāme guaseodi āārīmi. Irasirikere-makū, Miguel gapu neō suṅarō ṅerō werenīri merā wātīrē: “Iropata irika! Peamegue waaka!” āri turibiridi āārīmi. Āsū gapu ārīdi āārīmi: “YU OPU mūrē: ‘Iropata irika!’ āriburo”, ārīdi āārīmi.

¹⁰ Ārīkatori merā buerimasā mūsā watope āārīrā gapu ĩgūsā masībirideare ṅerō werenīri merā werema. Waimurā pēmasīmerā iririkurosū ĩgūsā noō gāāmerō iriduarī ditare yāma. Irasirirā peamegue bēosūrākuma.

¹¹ ĩgūsāta neō usuyari bokabirikuma. Caīn wāikugu Marīṭpuyare būremubi, ĩgū pagumūrē ĩāturi, wējēderosū ṅerō yāma. Balaam wāikugu ĩgū niyeru wajataburire, Marīṭpuyarāya āārīburi nemorō gūṅasā, ĩgūsārē ārīkatori merā buederosū ṅerō yāma. Gajigu Coré wāikugu ĩgūya bumarā oparā Marīṭpu pīnerārē tarinugādi āārīmi. ĩgū tarinugārī waja Marīṭpu ĩgārē wajamoāgū, boamakā iridi āārīmi. Ārīkatori merā buerimasā, Coré iriderosū ṅerō yāma. Irasirigu Marīṭpu ĩgārē wajamoāderosū ĩgūsādere wajamoāgukumi.

¹² Mūsārē ārīkatori merā buerimasā, mūsā Jesúre būremurā nerē, bosebaaripoe būremurī marīrō noō gāāmerō yāma. Mūsā merā baa, iirirā, ĩgūsāyama ditare gūṅama. ṅerā oveja korerimasā ovejare baari ejomerā irirosū yāma. ĩmikāyebori mirū wējāpuri merā otederogue deko merērō marīrō tariaro irirosū neō mūsārē iritamubema. Yuku dukakuripoe buḡu yukū dukamarī yukū irirosū yāma. Masaka irigure nugūriḡue merāta du-uadero puru ṅaipereakōākoa. Irigu irirosū āārīma. Ōārō iririre neō iri-masībema.

¹³ ĩgūsā ṅerō guyasīūrī iririkurī, sūmu gurarikurire makūrī pámuḡūpīdea irirosū āārā. Neṅukā ĩgūsā keoro waanarōgue merā yuridijanerā irirosū āārīrā, gajirārē diaye buerire tuyamakū neō iribema. Irasirigu Marīṭpu: “ĩgūsārē āsū wajamoāgura”, ārīderosūta gajiro nemorō naītīārōgue āārīnīmakū irigukumi.

¹⁴ Iripoeguemu Enoc wāikugu Adán parāmerā āārīturiagu āārīdi āārīmi. Adán merā marī keopurori, Enoguere keotūnumakū, āārīpererā Adán parāmerā āārīturiarā su moḡoma pere gajī moḡo peru pērēbejari burīgora masāporewāḡānerā āārīmā. Marīṭpu ārīkatori merā buerimasārē ĩgū wajamoāburire Enorē weredoredi āārīmi. Irasirigu Enoc āsū ārī weredupiyudi āārīmi: “Pēka yure! Marī Opu wārā ĩḡayarā merā aarigukumi.

¹⁵ Āārīpererā masaka ĩgūsā irideare ĩā beyegu aarigukumi. Āārīpererā ṅerārē āārīpereri ĩgūsā ṅerī iridea waja, irasū āārīmakū āārīpereri ĩgārē ṅerō werenīdea waja ĩgūsārē wajamoāgū aarigukumi”, ārīdi āārīmi Enoc iripoeguere.

¹⁶ Irasirirā ārīkatori merā buerimasā wajamoāsūrākuma. Āārīpererārē werewarīkurā, gajirā iririre: “Ōābea”, ārī gūṅarā āārīma. ĩgūsā ṅerī waribejari ditare yāma. “Masītarinugāa”, ārī wereregorenama. ĩgūsāyama ditare gāāmesārā, gajirārē ōārō werenīkatoma.

Judas Jesúre būremurārē gojanemodea

¹⁷ Mūsā yu maīrā, marī Opu Jesucristo buedoregu pīnerā mūsārē buedeare gūṅakala!

¹⁸ Īgūsā mūsārē āsū ārīnerā āārīmá: “I ūm̄ p̄reburi dupiyuro masaka noó gāāmerō Marīp̄uyare b̄uridarākuma. Marīp̄ure gāāmemerā, űerī űaribejarire irirākuma”.

¹⁹ Irire irasirirā Jesúre b̄uremurārē gāme dukawarimakū yáma. Īgūsā irid̄uarire irirā Ōāgū deyomarīgūrē neō opabema.

²⁰ Mūsā ȳ maīrā gap̄, ōārī Jesúyare b̄uremurūrē neō piribirikōāka! Gūñaturaníkōāka! Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīp̄ure sērēka!

²¹ Marīp̄ mūsārē maīgūrē piribirikōāka! Marī Op̄ Jesucristo marūrē bopoñarī merā Īāgū ūm̄ugasigue p̄rebiri okari sīgukumī. Irasirirā Īgū sīb̄urire: “Oparākoa”, ārī gūñaturari merā yūka!

²² Gajirā Jesúyare: “¿Diayeta āārīrī?” ārī b̄uremuturamerārē bopoñarī merā Īāka! Īgūsārē Jesúyare: “Diayeta āārā”, ārī wereka!

²³ Wii ūjūrī wii poekague āārīrārē taurā irirosū Īgūsārē iritamuka, peamegue waabonerārē waabirikōāburo, ārīrā! Gajirārē űerō irimakū, bopoñarī merā Īāka! Īgūsā űerī iriri gap̄ure dooka, Īgūsārē Īākūrī, ārīrā! Surīro gurarikurore gāāmemerā irirosū Īgūsā űerī iririre gāāmebirikōāka, irire p̄ērērī, ārīrā!

Judas Marīp̄ure b̄uremurīmarē gojadea

²⁴⁻²⁵ Marīp̄ suḡ āārīgū, marī Op̄ Jesucristo merā marī peamegue waabonerārē tauḡ āārīmī. Īgū turari merā marūrē koremasīmi, űerūrē iribirikōāburo, ārīgū. Irasū āārīmakū Īgū p̄roguere marī űerī opamerā ōārō ūsuyari merā āārīmakū irimasīmi. Irasirirā āārīpererā Īgūrē: “M̄ ōātarigu, turatarigu, āārīpererārē doreḡ, ḡna Op̄ āārā”, ārīburo. “Neōgoragueta āārīnīkōādi āārīmī. Dapagoradere āārīnīkōāmi. P̄r̄uguedere irasūta āārīnīkōāgukumī”, ārīburo. Marīde irasūta ārīrā!

Iropata āārā.

Judas

EL APOCALIPSIS

Jesucristo Juārē i ūm̄ waaburire weredeā

¹ I papera pū Marīp̄u Īgū mērōgā p̄m̄ iriburire Jesucristore wereri pū āārā. Jesucristoyarārē irire masidoregū Īgūrē weredi āārīmī. Jesucristo sugū Marīp̄ure wereboegure iriudi āārīmī yare irire weredoregū. Yū Juan, Jesucristore moāboegū āārā.

² Irasirigū i pūguere āārīpereri yū ĩādeare, yū pédeare, Marīp̄uya kerere, Jesucristo yare weredeaderē gojāa.

³ I pūgue gojaderosū waaburo, mērō d̄uyāa. I pūrē gajirārē buerāno ūsyari bokarākuma. Marīp̄uya kerere i pūgue gojadeare buemakū péduriprānode ūsyari bokarākuma.

Juan su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari makārī marārē Jesucristore b̄remurārē gojadea

⁴ Yū, m̄sā Asiague āārīrārē su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari makārī marārē Jesucristore b̄remurārē gojāa. Marīp̄m̄ m̄sārē ōārō iritamuburo. M̄sārē Īgū siñajārī sīrīrē opaka! Marīp̄m̄ neōgoragueta āārīsiadi āārīmī. Dapagoradere āārīnkōāmi. P̄m̄guedere irasūta āārīnkōāgukumi. Op̄m̄ doargue doami. Īgū diaye, Ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turarī* opagu āārīmī. Īgūde m̄sārē ōārō iritamuburo.

⁵ Jesucristode m̄sārē ōārō iritamuburo. Īgū Marīp̄uya kerere diayeta weregū āārīmī. Īgū āārīpererā boanerā masāburi dupiyuro boadigue masāp̄m̄roridi, neō dupaturi boabi āārīmī. Irasirigū, i ūm̄gue āārīrā āārīpererā masaka oparārē doregū āārīmī. Marīrē maīgū Īgūya dí béori merā marī űerī iridea wajare taudi āārīmī.

⁶ Irasirigū marīrē oparā āārīmakū iridi āārīmī. Irasū āārīmakū marīrē paía masakaya āārīburire Marīp̄ure sērēbosarā āārīmakū iridi āārīmī, Īgū P̄m̄yare iriburo, ārīgū. Irasirirā Īgūrē: “Ōātarigū, āārīpererā nemorō turagū āārā m̄”, ārī b̄remurā! Irasūta āārīburo.

⁷ M̄sā ōārō pēmasīka! Jesucristo ĩm̄ikāyeborigue dijarīgukumi. Īgū dijari-makū, āārīpererā ĩārākuma. Īgūrē curusague pábiatū wējēnerāde ĩārākuma. I ūm̄ marā āārīpereri buri marā, Īgū aarimakū ĩārā, Īgū Īgūsārē wajamoāburire gūñarā, oerākuma. Irasūta waarokoa.

⁸ Marīp̄m̄ marī Op̄m̄ āārīpererā nemorō turagū āsū ārīmī: “Yū neōgoragueta āārīpereri i ūm̄marē iridi, p̄m̄guedere i āārīpererire peremakū iribu āārā”, ārīmī. “I ūm̄ āārīburo dupiyuro āārīsiabu. Dapagoradere irasūta āārīnkōāa. P̄m̄guedere irasūta āārīnkōāgukoa”, ārīmī.

Juan kērō irirosū Jesucristore ĩādea

⁹ Yū Juan, m̄sāyagu Jesucristore b̄remugū āārīsiā, m̄sā irirosūta yude űerō taria. Marīp̄m̄, marī Op̄m̄ āārīmī. Marī űerō tarimakū, Jesucristo marīrē gūñaturamakū yāmi. Yū Patmos wāikuri űgūrōgue peresu āārībū. Marīp̄uya kerere Jesucristo weredeare gajirārē yū buedeā waja iroguē āārībū.

* ¹ “Ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari opagu āārīmī”, ārīrō: “Ōāgū deyomarīgū āārīpereri turari opagu āārīmī”, ārīduaro yāa. Iri pūgue “su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari”, ārīrō: “āārīpereri”, ārīduaro yāa.

¹⁰ Irinu siñajārīnu āārīmakū, Ōāgū deyomarīgū Īgū turaro merā kērō irirosū yure ĩmumi. Irasū waaripoe yu p̄ur̄up̄u gapu turaro werenīrī, suru puriduru turaro busuro irirosū busumakū p̄ebu.

¹¹ Turaro werenīgū yure āsū ārīmi:

—Yu neōgoragueta āārīpereri i ūmumarē āārīmakū iridi āārā. Yuta p̄ur̄uguedera i āārīpererire peremakū iribu āārā. Dapagora āārīpereri m̄u ĩārīrē, papera p̄ūgue gojatúka! P̄ur̄u iri p̄ūrē Asiague āārīrārē yure b̄ur̄emurārē iriuka! Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru p̄ērēbejari makārī marā āārīma. Efeso marā, Esmirna marā, Pérgamo marā, Tiatira marā, Sardis marā, Filadelfia marā, Laodicea marā āārīma, ārīmi.

¹² Īgū werenīrī busumakū p̄egu, gāmenugābu Īgūrē ĩābu. Irasū gāmenugā ĩāgū, su mojōma pere gaji mojō peru p̄ērēbejari siāgori yukure oro merā iridea yukure ĩābu.

¹³ Iri yuku watopegue sugu masakare ĩābu. Īgū yoaro surīro Īgūya guburigue āārīdijimejārīñerē sāñami. Īgūya koretibire oro merā iridea yuñwēñarīdare suatúadi āārīmi.

¹⁴ Īgūya poari ōārō boreri āārībú. Īgūya koye peame ūjārī p̄ūrā irirosū gosesiribu.

¹⁵ Īgūya guburi bronce wāikuri kōme t̄imudea irirosū gosesiribu. Īgū werenīrī wārī ūtādupabu irirosū busubu.

¹⁶ Īgūya mojō diayema mojō gapu su mojōma pere gaji mojō peru p̄ērēbejarāgora neñukā opami. Īgūya disire sareri maji pe gapu ōārō usiri maji wiribu. Īgūya diapu abe ūmumu k̄umijūrōsū gosesiribu.

¹⁷ Irasirigu yu Īgūrē ĩāguka, kōmogū irirosū Īgūya guburi p̄uro meémejābu. Yu meémejāmakū ĩāgū, Īgūya mojō diayema mojō merā yure ñapeo, āsū ārīmi:

—Gūbirikōāka! Yu neōgoragueta āārīpereri i ūmumarē āārīmakū iridi, p̄ur̄uguedere i āārīpererire peremakū iribu āārā.

¹⁸ Okanīgū āārā. Iripoegue boabu. Dapagorare okanikōāa. Masakare boadoregu, Īgūsārē boanerā āārīrōgue waadoregu āārā.

¹⁹ Dapagora āārīrī, p̄ur̄ugue waaburidere m̄u ĩārīrē gojatúka!

²⁰ Yu masakare neō dupiyuro werebirideare, m̄u ĩārīrē weregura. Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru p̄ērēbejarā neñukā, yaa mojō diayema mojō gapu yu oparā, yure b̄ur̄emurārē yaare wererā keori irirosū āārā. Iri su mojōma pere gaji mojō peru p̄ērēbejari siāgori yuku oro merā iridea yuku, yure b̄ur̄emurī buri marā keori irirosū āārā, ārīmi yure.

2

Jesucristo Juārē Efeso marārē gojadoredea

¹ Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi:

—Efeso marā yure b̄ur̄emurārē, Īgūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Yu, yaa mojō diayema mojō gapu su mojōma pere gaji mojō peru p̄ērēbejarā neñukārē opagu, su mojōma pere gaji mojō peru p̄ērēbejari siāgori yuku watope waagorenagū āārā.

² Yu, āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā buro moārīrē, ñerō tarikererā musā yure gūñaturarire, ñerārē musā ĩaduabirire masīa. Gajirā Īgūsā basi: “Jesús buadoregu beyenerā āārā”, ārīkererā, keoro buebema. Musā Īgūsā iririre ĩārā: “Ārīkatori merā buema”, ārī masīa.

3 Yaare musã moãrĩ waja ñerõ tarikererã, yure neõ piribeaa. Iririre gari-borero marĩrõ yãa.

4 Musã õãrõ irikeremakũ, gajire musãrẽãsũãrĩ weregura. Musã yure neõgorague maĩnugãderosũ iribeaa.

5 Irasirirã dupagorare musã ñerõ waadeare gũñaka! Musã ñerĩ iririre bujawereka! Musã gũñarĩrẽ gorawayuka! Õãrĩ gapure irika doja, musã iripuroderosũta! Musã ñerĩ iririre piribirimakũ ãgũ, musãyagu sãgodire ãikõãgura.

6 Musã yure neõgorague maĩnugãderosũ iribirikererã, i õãrĩ gapure iribũ. Nicolaita wãikari bumarã ñerõ iririre musã neõ gããmebea. Yude irire neõ gããmebea.

7 Musã gãmpĩrĩ oparã, Õãgũ deyomarĩgũ yure bũremurĩ buri marãrẽ wererire õãrõ pẽka! Æsũãrĩmi Õãgũ deyomarĩgũ yure bũremurãrẽ: “Æãrĩpererã Jesũre bũremurĩrẽ pirimerãrẽ ãmugasigue paraĩso wãikãrogue Marĩpũya poeemu dukare baadogura”,ãrĩmi. Irigu perebiri okari sidi*ããrã. Iããrĩpererire gojaka, yaarã Efesogueããrĩrãrẽ!ãrĩmi yure Jesucristo.

Juan Esmirna marãrẽ gojadea

8 Jesucristo irireãrĩodo,ãsũãrĩnemomi:

–Esmirna marã yure bũremurãrẽ, ãgũsãrẽ yaare weregudereãsũãrĩgojaka!

Yũ neõgoragueããrĩpereri iãmumarẽããrĩmakũ iridi, pũrũguere iããrĩpererire peremakũ iribuããrã. Yũboa, dupaturi masãgũããrã.

9 Yũ,ããrĩpereri musã ñerõ taririre, boporãããrĩrẽ masĩpeokõã. Irasũ boporãããrĩkererã, Marĩpũyare masĩsã, wãriãmugasima õãrĩrẽ opãã. Gajire yũ masã. Gajirã musãrẽ ããturirã musãrẽ ñerĩ kereãrĩma. ãgũsã: “Gũa judio masakaããrĩsã, Marĩpũyarãããrã”,ãrĩma. Irasũãrĩkererã, ãgũyarãããrĩbema. Wãtẽa opu Satanãrẽ bũremurĩ bumarãããrĩma.

10 Musã ñerõ tariburire gũibirikõãka! Wãtĩ musãrẽ yure bũremurĩrẽ pirimakũ iridũagu surãyeri musãrẽ peresugue biadobomakũ irigũkumi. Pe mojomã nũrĩta ñerõ tarirãkoã. ãgũrẽ bũremurã musãrẽ wẽjẽkeremakũ, yure bũremurĩrẽ neõ piribirikõãka! Pũrũ yũ pũrogue musãrẽ yũ merã perebiri okarire sigũkoã.

11 Musã gãmpĩrĩ oparã, Õãgũ deyomarĩgũ yure bũremurĩ buri marãrẽ wererire õãrõ pẽka! Æsũãrĩmi Õãgũ deyomarĩgũ yure bũremurãrẽ: “Æãrĩpererã yure bũremurĩrẽ pirimerã, perebiri peamegue neõ waabirikuma”,ãrĩmi. Irasirigu iriããrĩpererire gojaka, yaarã Esmirnagueããrĩrãrẽ!ãrĩmi yure.

Juan Pẽrgamo marãrẽ gojadea

12 Jesucristo irireãrĩodo,ãsũãrĩnemomi doja:

–Pẽrgamo marã yure bũremurãrẽ, ãgũsãrẽ yaare weregudereãsũãrĩgojaka!

Yũ sareri majĩ, pe gapũ usiri majĩrẽ opaguããrã.

13 Musãããrĩrõrẽ masĩpeokõãã. Satanãs musãya makã marã opuããrĩmi. ãgũsã Satanãrẽ bũremukeremakũ, musã gapũ yure bũremua. ãgũsã musã

* 2:7 Sugũ ãma birarimasã gajirã nemorõ ãmagũ, olivo wãikudima pũrĩ merã iridea berore wãtakumi. Masaka iri berore ãgũya dipurugue peokuma, gajirãrẽ ãgũ wãjatadeare ãmumũrã. I irirosũ, sugũ Jesũre bũremugũ masaka ãgũrẽ wẽjẽkeremakũ, Jesũre bũremurĩrẽ neõ piribi, ãmugasigue perebiri okari wãjatagũkumi. Iriãmugasigue perebiri okari wãjatari, i berore wãjatari irirosũããrã.

merãmu Antipare Marĩpuya kerere òãrò weredire wějẽma. Īgũrẽ wějẽmakũ ĩãkererã, musã yure bũremurĩrẽ neõ piribea.

14 Musã yure bũremurĩrẽ piribirikeremakũ, gajino musãrẽ ãsũ ãrĩ weregura. Surãyeri musã merãmarã Balaãya buedeare iritayama. Iripoegue Balaam ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ, Israel bumarãrẽ ĩãturirã opure Balac wãĩkugure: “Israel bumarãrẽ tarinũgãduagu, ĩgũsãrẽ musã merã gãmesurĩmakũ irika, musã irinarĩrẽ iritayaburo, ãrĩgũ!” ãrĩdi ããrĩmĩ. Irasirirã Israel bumarã ĩgũsã merã gãmesurirã, keori weadea pũro baari pĩdeare baanerã ããrĩmã. Nẽrõ gãmebiranerã ããrĩmã.

15 Īgũsã irirosũta gajirã musã merãmarã Nicolaita wãĩkuri bumarã buerire iritayama. Iri buerire neõ piridũabema. Yũ gapũ irire neõ gããmebea.

16 Irasirirã musã ñerĩ iririre bũjawureka! Musã gũñarĩrẽ gorawayuka! Musã gorawayubirimakũ ĩãgũ, gũñaña marĩrõ musã pũrogue waa, yaa disigue sareri majĩ opari majĩ merã musãrẽ wajamoãgura.

17 Musã gãmipũrĩ oparã, Òãgũ deyomarĩgũ yure bũremurĩ buri marãrẽ wererire òãrõ pẽka! Æsũ ãrĩmi Òãgũ deyomarĩgũ yure bũremurãrẽ: “Nẽrõ iridorerãnorẽ tarinũgãgũrẽ manã wãĩkuri ãmũgasima baarire sĩgura. Ætãye boreriyedere sĩgura ĩgũrẽ. I ãtãye maama wãirẽ yũ gojatũdeaye ããrĩrokoa. Gajirã iri wãirẽ neõ masĩbirikuma. Iri ãtãyere ãĩgũ dita masĩgukumi”, ãrĩmi. Irasirigũ iri ããrĩpererire gojaka, yaarã Pẽrgamogue ããrĩrãrẽ! ãrĩmi yure.

Juan Tiatira marãrẽ gojãdea

18 Jesucristo irire ãrĩ òdo, ãsũ ãrĩnemomi òdoja:

–Tiatira marã yure bũremurãrẽ, ĩgũsãrẽ yaare weregũdere ãsũ ãrĩ gojaka!

Yũ, Marĩpũ magũ ããrã. Yaa koye peame ãjũrĩ pũrã irirosũ gosea. Yaa guburi bronçe wãĩkuri kũme ãmũdeã irirosũ gosea.

19 Yũ ããrĩpereri musã iririre masĩpeokõãa. Musã yure maĩrĩ, yure bũremurĩ, gajirãrẽ iritamurĩ, ñerõ tarikererã musã yure gũñaturarire masĩa. Neõgoragure musã òãrõ iridero nemorõ dapagorare òãrõ irirã yãa.

20 Musã òãrõ irikeremakũ, gajino musãrẽ ãsũ ãrĩ weregura. Jezabel wãĩkũgo: “Marĩpuyare weregõ ããrã”, ãrĩkatogo musã watopegue ããrĩmo. Musãrẽ igo ñerõ buemakũ pẽkererã, igo: “Gua merã ããrĩbirikõãka!” neõ ãrĩbea. Igo ãrĩkatori merã buego, yure moãboerãrẽ ñerõ gãmebiramakũ yãmo. Keori weadea pũro baari pĩdeare ĩgũsãrẽ baamakũ yãmo.

21 Irinũgue igo, igo ñerõ iririre bũjawere, gorawayudoreadibũ. Igo gapũ neõ gorawayudũabemo. Igo ñerõ gãmebirarire neõ piridũabemo.

22 Irasirigũ igo, igo merã ñerõ irinerãdere pũrĩrikumakũ irigura. Igo merã ñerõ irideare ĩgũsã bũjawere, piribirimakũ, ĩgũsãrẽ bũro ñerõ tarimakũ irigũkoa.

23 Igo pũrãdere wějẽgura. Yũ irasũ irimakũ ĩãrã, ããrĩpererã yure bũremurã: “Īgũ marĩ gũñarĩrẽ, marĩ ãaribejaridere masĩpeokõãmi”, ãrĩrãkuma. “Æãrĩpereri marĩ iririkũrere ĩã, keoro irigũkumi. Nẽrõ irirãrẽ wajamoãgũkumi. Òãrõ irirã gapũre òãrõ irigũkumi”, ãrĩ masĩrãkuma.

24 Surãyeri musã Tiatira marã igoya buerire, wãtẽa opu Satanãyama yayeridere gããmebea. Irasirigũ yũ musãrẽ gajino dorenemobirikoa.

25 I ditare dorea musãrẽ. Yũ buerire musã masĩdeare neõ mẽrõgã piribirikõãka! Yũ musã pũro aarimakũguedere òãrõ irinikõãka!

26 Yũ musã pũrogue aarigũ, òãrĩrẽ irirãrẽ, yũ dorerire irinĩrãrẽ i ãmũ marãrẽ dorerã ããrĩmakũ irigura.

²⁷ Үрүмү үүрө, Ору sóoderosüta, үүдө мүсәрĕ, oparā sóogura. Irasirirā kōmegū merā, sorori diiri merā weadea sororire pámutürösü i ümü marārĕ turaro merā dorerākoa. Irasirirā müsā dorerire neō tarinügābirikuma.

²⁸ Үм гajidere āsü irigura. Neñukāmü boyodiru õārõ boyoro irirosü āārīgū, müsārĕ maama perebiri ümü pīgukoa.

²⁹ Мүсā gāmpürī oparā, Öögü deyomarīgü үүрө бүремурī бuri marārĕ wererire õārõ péka! ārī gojaka, yaarā Tiatirague āārīrārĕ! ārīmi үүрө.

3

Juan Sardis marārĕ gojadea

¹ Jesucristo irire ārī odo, āsü ārīnemomi doja:

—Sardis marā үүрө бүремурārĕ, igūsārĕ yaare weregüdere āsü ārī gojaka!

Үм, Öögü deyomarīgü su mojõma pere gaji mojõ peru pĕrĕbejari turari* opāa. Irasü āārīmakü, su mojõma pere gaji mojõ peru pĕrĕbejarā neñukādere opāa. Āārīpereri müsā iririre masīpeokõāa. Мүсā: “Marīpuyare õārõ yāma”, ārīsürā āārā. Irasü āārīkererā, boanerā irirosü, igūyare neō koero iribea.

² Irasirirā õārõ pémasıka! Мүсā õārī iriri dıyariğārĕ pirirow marīrõ õārõ irika! Irire iribirimakü, müsā õārī iriri pereakõārokoa. Үм, мүсā iririre iāa. Үрүмү iürõguere õārõ iripeobea.

³ Үрүпүүрө гajirā müsārĕ buedeare gūñaka! Irireta dupaturi iritıyaka doja! Мүсā ñerī iririre pirika! Irasü iribirimakü, gūñaña marīrõ yajarimasü aarirõsü, gūñaña marīrõ müsārĕ wajamoögü aarigukoa.

⁴ Irasü āārīkeremakü, surāyeri müsā watopere ñerõ irirārĕ iāküübema.

Marīpuyare iritıyarā āārīsā, igūsāya suri gıraritümerā irirosü āārīma. Irasirirā ñerõ iridea wajare opamerā, boreri suri sñārā үм merā waagorenarākuma.

⁵ Āārīpererā pirirow marīrõ Marīpuyare irirā irasüta suri õārõ boreri sñārā үм pıro āārīrākuma. Үм merā perebiri okari opamurā wāirĕ gojatüri pügue igūsā wāirĕ gojatüdeare neō koebirikoa. Koeronorĕ irigü, Үрүмү, igārĕ wereboerā iürõguere: “Yaarā āārīma”, ārīgukoa.

⁶ Мүсā gāmpürī oparā, Öögü deyomarīgü үүрө бүремурī бuri marārĕ wererire õārõ péka! ārī gojaka, yaarā Sardigue āārīrārĕ! ārīmi үүрө.

Juan Filadelfia marārĕ gojadea

⁷ Jesucristo irire ārī odo, āsü ārīnemomi doja:

—Filadelfia marā үүрө бүремурārĕ, igūsārĕ yaare weregüdere āsü ārī gojaka!

Үм ñerī opabi, diayeta weregü āārā. Үм, iripoeguemu opı David dorederosü turari merā doregukoa. Iri turaro merā doreri, sawire opari irirosü āārā. Irasirigü, үм түпāmakü neō gajigü biamasīberosü, үм iridoremakü kāmütamasībemi. Үм biamaküdere neō gajigü түпāmasīberosü, үм iridorebirimakü irimasībemi.

⁸ Үм āārīpereri müsā iririre masīpeokõāa. Мүсā mĕrõgā turari opakĕrerā, yaa buerire õārõ iritıyāa. Gajirā, müsā yaarā āārīrī waja müsārĕ ñerõ iridıakeremakü: “Jesüre masıbea”, neō ārībea. Irasirigü үм мүсārĕ su makāpıro түпānımakü, neō sugu biamasīberosü, үм мүсārĕ yaamarĕ iridoremakü, müsārĕ kāmütamasībemi.

* **3:1** “õägü deyomarīgü su mojõma pere gaji mojõ peru pĕrĕbejari turari opagu āārīmi”, ārīrõ: “õägü deyomarīgü āārīpereri turari opagu āārīmi”, ārīduaro yāa. Iri pügue “su mojõma pere gaji mojõ peru pĕrĕbejari”, ārīrõ: “āārīpereri”, ārīduaro yāa.

⁹ Gajirā musā puro āārīrā: “Gua judío masaka āārīsīā, Marīpuyarā āārā”, ārikereerā, ĩgūyarā āārībema. Ārikatorimasā, wātēa opu Satanārē buremurī bumarā āārīma. Irasirigū ĩgūsārē musāya guburi puro buremurī merā ejamejājamakū irigūra. Yu irasirimakū ĩārā, yu musārē maīrīrē ĩāmasīrākuma.

¹⁰ Yu musārē: “Neō piriro marīrō yaare irika!” ārīdeare ōārō irirā yāa. Irasirigū, āārīpererā i ũmugue āārīrā iririkurire ĩābu, ĩgūsārē űerō tarimakū irigū, musārē ōārō koregūra.

¹¹ Mērō duyāa, yu i ũmugue dupaturi aariburo. Irasirirā yaare musā masīdeare neō kātibirikōāka! Piriro marīrō irire irinikōāka, musā wataburire ēmarī, ārīrā!

¹² Ōārō yaare iritariwere, irire pirimerānorē Yūpu purogue āārīmakū irigūra. ĩgūsā ĩgūya wiima borari āārīrōsū ĩgū puro āārīnikōārākuma. Yūpu wāirē ĩgūsāguere gojagūkoa, ĩgūyarā āārīrīrē ĩmubu. ĩgūya makā wāidere gojagūkoa. ĩgūya makā, maama makā Jerusalēn wāikua. Iri makā ũmugasigue merā dijjariri makā āārīrokoa. Yude ĩgūsārē yu wāi, maama wāirē gojagūkoa.

¹³ Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure buremurī buri marārē wererire ōārō péka! ārī gojaka, yaarā Filadelfiague āārīrārē! ārīmi yure.

Juan Laodicea marārē gojadea

¹⁴ Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi doja:

—Laodicea marārē yure buremurārē, ĩgūsārē yaare weregūdere āsū ārī gojaka!

Yu ārīrōsūta irigū āārā. Irasirigū diayeta weregū, Yūpuya kerere keoro weregū āārā. Yūpu, yu merā āārīpereri i ũmumarē iridi āārīmi.

¹⁵ Yu āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā yure buremumerā, ōārō buremurā āārībea. Mērōgā yure buremurī opāa. Irasirigū yu musārē irasū āārīnemobirimakū gāāmea.

¹⁶ Yu, musā mērōgā buremurī oparire doogorāa. Irasirigū gajino űerīrē dokabéoduagu irirosū musārē béoduagu āārā.

¹⁷ Yu musārē irasū iriduakeremakū, musā gapū āsū ārī werenīa: “Wārī opāa”, ārā. “Āārīpereri ōārō waāa, āārīpereri gua gāāmerīrē opakōāa”, ārā. Irasū ārikereerā, yu ĩūrō neō gajino opamerā, boporā, surī marīrā, koye ĩāmerā irirosū āārā. Musā buremurī opamerā āārīrīrē masībea.

¹⁸ Irasirigū musārē: “Wārī oparā āārā”, ārī pénarārē āsū ārī weregūra. Oro peamegue soe āmuadea yu oparire wajarika, wārī opamurā! Iri ōārī oro oparā irirosū āārīrā, yure ōārō buremurī oparākoa. Surī boreri yu oparidere wajarika, surī marīrō āārībukoa, ārīrā! Musā irire sānarā irirosū āārīrā, musā űerī irideare pirirā, guyasīrīrō marīrō āārīrākoa. Irasū āārīmakū, koye piuri kūdere wajarika, ōārō ĩāmurā. Musā irire piuanerā irirosū āārīrā, Marīpuyare ōārō ĩāmasīrākoa.

¹⁹ Musārē āārīpererā yu maīrārē űerīrē irinemobirikōāburo, ārīgū, pūrīrō páro irirosū werea. Irasirirā yaare būro gāāmeaka! Musā űerī irideare būjawere, irire pirika!

²⁰ Ōārō péka! Yu musā merā āārīduagu, sugū makāpuro ejanugā oenīgū irirosū āārā. Sugū yure pégu, ōārō merā makāpuro tūpāsōogu irirosū āārīmi. Irasirigū yu ĩgū merā ōārō ũsyanīkōāgūkoa. ĩgūde yu merā ũsyanīgukumi.

²¹ Ōārīrē iritariwererānorē yu doaro turogue doamakū irigūra, yu merā doreburo, ārīgū. Yu ōārīrē iritariwere, Yūpu merā opu doarogue doarosū, yude ōārīrē irirārē irogue doamakū irigūra.

22 Musã gãmipũrĩ oparã, Õãgũ deyomarĩgũ yũre bũremurĩ buri marãrẽ wererire õãrõ pẽka! ãrĩ gojaka, yaarã Laodiceague ããrĩãrẽ! ãrĩmi Jesucristo yũre.

4

Juan ãmũgasigue Marĩpũre bũremurãrẽ ããdea

1 Pũru ãmũgasigue ããmu, tũpãdea makãpũrore ããbu. Puriduru turaro bũsũro irirosũ werenĩpũroridi dupaturi turaro werenĩrĩ bũsũrore pẽbu. ãsũ yũre ãrĩmi:

—Õõgue mũrĩrika! Pũrugue yũ waamakũ iriburire mũrẽ ãmũgũra. Yũ ãrĩderosũta waarokoa, ãrĩmi.

2 Ìgũ irasũ ãrĩ wereadero pũru, mata Õãgũ deyomarĩgũ Ìgũ turari merã yũre ãmũgasigue ãmũrĩãmi. Irogue mũrĩjagu, sugũ Opũ doarogue doagũre ããbu.

3 Ìgũ, jaspe, cornalina wãikũri yeri ãtãyeri goserosũ õãrõ gosesirigũ ããrĩmi. Õãrõ gosesiriri bero, esmeralda wãikũriye irirosũ gosesiri bero dekogue doami.

4 Ìgũ doaro tũrore su bero veinticuatro oparã doari ããrĩrĩ berore ããbu. Iri doariguere veinticuatro gora oparã mũrã doama. Boreri suri sãñama. Ìgũsã peyari beroride oro berorĩ ããrĩbũ.

5 Opũ doarogue merã bupu miã, bũro pãmi. Iro doaro diaye su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari siãgori yuku ããrĩbũ. Iri yukukata, Õãgũ deyomarĩgũ turari keori ããrĩbũ.

6 Gaji iro doaro diaye dia wãdiya diumajĩ gosesirirosũ ããrĩbũ. Õãrõ deko sũridiya irirosũ ããrĩbũ.

Iro doaro pũro gajirã wapikũrã okarã ããrĩmã. Ìgũsãya diapure, Ìgũsãya pũrũpũrĩre wãri koye opama.

7 Yũ ããpũroridi, õõkaye irirosũ deyogu ããrĩmi. Ìgũ pũrũmu, wekũ irirosũ deyogu ããrĩmi. Ìgũ pũrũmu, masakũ irirosũ diapukũgũ ããrĩmi. Ìgũsã ugerã pũrũmu, gapãũ Ìgũ kẽdũpũrĩ sãẽgũ irirosũ deyomi.

8 Ìgũsã wapikũrãgueta su mojõma pere gaji mojõ suru pẽrẽbejari kẽdũpũrĩ oparã ããrĩmã. Ìgũsãya kẽdũpũrĩ pe gapũgueta wãri koye opabu. Ñmũrikũ, ñamiriku bayama. ãsũ ãrĩ bayama:

“Õãgũ, õãgũ, õãgũ Marĩpũ ããrĩpererã nemorõ turagu, marĩ Opũ ããrĩmi.*

Ìgũ neõgoragueta ããrĩsiadi ããrĩmi.

Dapagoradere irasũta ããrĩnikõãmi.

Pũruguedere irasũta ããrĩnikõãgũkumi”, ãrĩ bayanama.

9 Irasũ bayarã, Marĩpũ turarire bayarã irima. Ìgũrẽ ããrĩpererinũrĩ ããrĩnĩgũrẽ: “Bũro usũyãa mũ merã”, ãrĩ bũremurã irima.

10 Ìgũsã irasũ baya bũremumakũ ããrã, veinticuatro oparã mũrã, Ìgũ doarogue doagu diaye ñadũkũpuri merã ejamejã, Ìgũrẽ bũremuma. Ìgũ ããrĩpererinũrĩ ããrĩnĩgũ ããrĩmi. Irasũ bũremurã, Ìgũsã peyari berorire Ìgũ diaye meẽpeo, ãsũ ãrĩma:

11 “Mũ, gũa Opũ turatarigu, õãtarigu ããrã. Gũa bũremugũ ããrĩkõãgũta yãa. Mũrẽ irasũta bũremunikõãrõ gããmea. ããrĩpererire iridi ããrã. Mũ gããmerõsũta ããrĩpererire iribu”, ãrĩma Marĩpũre.

* 4:8 Is 6.2-3

5

Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū su papera tūrūrē kuraburi

¹ Marīp̄ure Op̄u doarogue doagure Īgūya diayema mojō gap̄u papera tūrūrē opagure ĩābu. Iri tūrū, pe gap̄u gojadea tūrū, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarigora ōārō wītābiadea tūrū āārībū.

² Marīp̄ure wereboegu turagudere ĩābu. Īgū b̄uro b̄us̄uro merā āsū ārī sērēñami:

—ĪNoā āārīrī, gajirā nemorō ōāgū i papera tūrū wītābiadeare kurabu? ārīmi.

³ Īm̄ugasigue, i nikūgue, i nikū poeka boanerā āārīrōguedere neō sugū iri tūrūrē kura, iri tūrūma gojadeare ĩāgū māmī.

⁴ Irasirigū iri tūrūrē kurabure Īgūsā bokabirimakū ĩāgū, yu b̄uro orebu.

⁵ Yu irasū oremakū ĩāgū, sugū, oparā murā watopemu āsū ārīmi yure:

—Iropata oreka! Iripoeguemu op̄u David parāmi āārīturiagu iri tūrūrē su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarigora wītābiadeare kuramasīmi. Īgū Judāya bum̄u, ēōkaye irirosū turatarigū āārīmi. Īgūrē ĩaturirārē tarinūgādi āārīmi, ārī weremi yure.

⁶ Īgū irasū ārīmakū pēgu, Op̄u doarogue doagu diaye Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū nīmakū ĩābu. Īgū wapikurā okarā, oparā murā watopegue nīmi. Oveja majīgū wējēsūdi dupaturi okagu irirosū deyogu āārīmī. Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari kūsari, irikuta koyedere opami. Iri kūsari, koye: Ōāgū deyomarīgū turari, Īgū masīpeori keori āārā. Marīp̄u, Ōāgū deyomarīgūrē āārīperero i nikūguere iriudi āārīmi.

⁷ Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū, Op̄u doaro p̄urogue ejagu, iro doagure Īgūya diayema mojō gap̄u opadea tūrūrē āīmi.

⁸ Īgū irire āīmakū ĩārā, wapikurā okarā, veinticuatro oparā murāde Īgū oveja majīgū irirosū āārīgū diaye Īgūsāya ñadukupuri merā ejamejā, Īgūrē b̄uremuma. Īgūsākū arpa wāikuri b̄uaputērērē, oro merā iridea paridere opama. Iri pari sūrōrī utariripari dita āārībū. Iri sūrōrī Marīp̄uyarā Īgūrē sērēdea āārībū.

⁹ Irasū Īgūrē b̄uremurā, maama bayarire āsū ārī bayapeoma:

M̄u wējēsūdi āārā. Boagu, m̄uya dí béori merā masaka ñerī iridea wajare wajaribosabu, Īgūsā Marīp̄uyarā āārīburo, ārīgū. Āārīpereri buri marārē, Īgūsā ya werenirārē, āārīpererogue āārīpereri nikū marārē Īgūsā ñerō iridea wajare wajaribosabu. Irasirigū iri tūrūrē āi, wītābiadeare kuramasīa.

¹⁰ Marīp̄uyarārē: oparā, paía masakaya āārīburi Īgūrē sērēbosarā āārīmakū iribu, Īgū dorerire iriburo, ārīgū. Irasirirā i ām̄u āārīpererogue āārīrārē dorerākuma, ārīma.✠

¹¹ P̄u ām̄ugasigue ĩāmu, Marīp̄ure wereboerā wārā werenīmakū pēbu. Op̄u doaro, irasū āārīmakū wapikurā okarā, veinticuatro oparā murā turo nīgoroama. Īgūsārē keo bokatīñña marībū.

¹² Turaro merā āsū ārī bayapeoma:

Oveja majīgū, Īgūsā wējēdi, dupaturi okagu, ōātarigū āārīmi. Irasirirā Īgūrē: “Āārīpererārē doregu, āārīpererire opagu, masīpeogu, turatarigū, marī gopeyari merā b̄uremugū, gosesiriri merā deyogu, ōātarigū āārīmi”, ārī, us̄uyari sīburo, ārīma.✠

¹³ Puru gajirā bayapeomakū pébu. Īgūsā āārīpererā Marīpu irinerā āārīmā: Ūmugasigūe āārīrā, i nikūgūe āārīrā, i nikū poeka boanerā āārīrōgūe āārīrā, dia wādīyague āārīrā āārīmā. Āārīperero i ūmugūere āārīrā āārīmā. Āsū ārī bayapeoma:

Opū doarogue doagūre: “Ōātariḡu, marī goepeyari merā būremugū, gosesiriri merā deyogu, turatarigū āārīmi”, ārī būremuburo.

Irasū āārīmakū, oveja majīḡū irirosū āārīḡūdere irasūta piriro marīrō āārīpererinurī būremuburo, ārīma.

¹⁴ Īgūsā irasū ārīmakū pérā, wapikurā okarā: “Irasūta ārīburo”, ārīma. Irasirirā veinticuatro oparā murā nīadukupuri merā ejamejā, Īḡūrē āārīnīḡūrē āārīpererinurī ūsyari sīma.

6

Jesucristo oveja majīḡū irirosū āārīḡū papera tūrū wītābiadeare kurawāḡādea

¹ Puru Jesucristo oveja majīḡū irirosū āārīḡū papera tūrū Īḡū āīdea tūrū wītābiapūroriderore kuramakū iābu. Īḡū kuradero puru, sugū, wapikurā okarā watopemu yure: “Īḡū aarika!” ārīmakū pébu. Irasū ārīḡū, bupu būro būsurosū werenīmi.

² Īḡū irasū ārādero puru, caballu boreḡare iābu. Īḡū weka peyagu sīrīturore opami. Marīpu Īḡūrē opū peyari berore sīmi. Irasirigū Īḡūrē iāturirārē ḡāmekēā tarinūḡāḡū āārīsīā, dupaturi ḡāmekēā tarinūḡāḡū waami doja.

³ Puru Jesucristo oveja majīḡū irirosū āārīḡū gajiro wītābiaderore kurami doja. Īḡū kuradero puru, gajigū wapikurā okarā watopemu yure: “Īḡū aarika!” ārīmakū pébu.

⁴ Īḡū irasū ārādero puru, gajigū caballu diiagu wirimi. Marīpu Īḡū weka peyagure turarire sīmi. Iri turari merā i ūmugūe āārīrārē Īḡūsā basi siñajārī opanemobirimakū irimi. Wāri majī sareri majīrē Īḡūrē sīmi. Irasirigū Īḡūsārē ḡāmewējēmakū irimi.

⁵ Puru Jesucristo oveja majīḡū irirosū āārīḡū gajiro wītābiaderore kurami doja. Īḡū kuradero puru, gajigū wapikurā okarā watopemu yure: “Īḡū aarika!” ārīmakū pébu doja. Īḡū irasū ārādero puru, gajigū caballu nīḡūrē iābu. Īḡū weka peyagu nukūrī keorore opami.

⁶ Puru wapikurā okarā watopeḡe sugū āsū ārī werenīmakū pébu:

—Baari pēreakōārokoa. Irasirirā masaka trigo yerire su kilota, sunu moārī waja merā wajarirākuma. Sunu moārī waja merā cebada yeridere ure kilota wajarirākuma. Uye, igui deko * ḡapure peremakū iribirikōāburo, ārīmi.

⁷ Puru Jesucristo oveja majīḡū irirosū āārīḡū gajiro wītābiaderore kurami. Īḡū kuradero puru, gajigū wapikurā okarā watopemu yure: “Īḡū aarika!” ārīmakū pébu.

⁸ Īḡū irasū ārīmakū pēḡu, diiaweya borewījigū caballure iābu. Īḡū weka peyagu masakare boamakū irigū āārīsīā: “Boari” wāikūmi. Īḡū puru gajigū “Boanerā āārīrō” wāikūḡu aarimī. Jesucristo oveja majīḡū irirosū āārīḡū Īḡūsā pērārē āārīperero i nikūgūere surāyeri masakare wējēdoremi. ḡāmewējērī

* **6:6** Masaka olivo wāikudima duka aceitunas wāikuri dukare bipirā, uye opakuma Īḡūsā baaburire. Iguida dukare kurabipirā, igui deko opakuma Īḡūsā iiriburire. Irasirigū sugū wapikurā okarā watopeḡemu: “uye, igui deko ḡapure peremakū iribirikōāburo”, ārīḡū: “Olivo wāikuri yuku, iguidarire poyanorēbirikōāburo”, ārī werenīmi.

merā, waboari merā, pūrīrikuri merā, waimurā makānūu marā guarā merā, surāyeri masakare wējēburire pīmi. Āārīpererā masaka wapikuri buri dukawa, keomakū, su bumarā keoropa āārīrārē wējēdoremi.

⁹ Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kurami doja. Īgū kuradero puru, Marīpūre sīdea soepeoro doka, Jesucristore buremurā wējēsūnerāya wujupūrārīrē iābu. Īgūsā Īgūya kerere weredeja waja, irasū āārīmakū Īgūyare piribirideja waja wējēsūnerā āārīmā.

¹⁰ Īgūsā turaro merā Marīpūre āsū ārīma:

—Gua Opu, mu ōātarigu, nērī marīgū āārā. Mu: “Āsū irigura”, ārīdeare diayeta irigu āārā. ¿Naāsū āārīmakū i ūmu marārē wajamoāgukuri, Īgūsā guare wējēdeja waja? ārīma.

¹¹ Puru Īgūsārē boreri suri, yoirire sīmi. Āsū ārīmi:

—Siñajaka dapa! Gajirā musāyarā Jesucristore buremurā Īgūya kere wereri waja musā irirosū wējēsūrākuma. Īgūsārē wējēpeoburo mērō dūyāa, ārīmi.

¹² Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kuramakū iābu doja. Irore kuramakū, nikū buro nōmebu. Abe ūmumu goero nīgū waami. Kó surīro nīrō sānarō irirosū deyogu waami. Abe nāmimu goero diigu, dī irirosū deyogu waami.

¹³ Neñukāde ūmugasigue āārānerā, nikūgue yuridijakōāma. Yukubu dukare mirū buro wējāpu bura dijurosū yuridijama.

¹⁴ Irasiriro papera pūrē tūrābéo dedeurosū, ūmugasi dederiakōābu. Āārīpereri ūtāyuku, nūgārīde gajirogue waabu.

¹⁵ Irasū waamakū iārā, i ūmu marā oparā ūtāyukuma goberigue, ūtāyeri watopegue durirā waama. Gajirā: surara oparā, wāri doebiri oparā, turari merā dorerā, āārīpererā moārīmasā, moārīmasā āārīmerāde irogueta duridima.

¹⁶ Irasū durirā, ūtāyukure, ūtāyeridere āsū ārādima:

—Gua weka yuridijarikōāka! Kāmutaka, Opu doarogue doagu guare bokabirikōāburo. Kāmutaka, oveja majīgū irirosū āārīgū guare buro wamoābirikōāburo.

¹⁷ Īgū guare wajamoārīnu ejasiāa. ¿Noā bokatīubukuri ire? ārī gaguinīma.

7

Israel bumarāya diapuserorire Marīpu wāi tuusūnerāyare weredeja

¹ Puru wapikurā Marīpūre wereboerārē iābu. Sugu norte gapu, gajigu sur gapu, gajigu abe marīriro gapu, gajigu abe nājārō gapu nīma, mirū wējāpubirimakū irimurā. Irasiriro i nikūgue, dia wādiyaguedere neō mirū wējāpubiribu. Neō sugu yukure mirū wējāpubiribu.

² Īgūsā i nikūrē, dia wādiyadere poyanorēdoresūnerā āārīmā. Puru gajigu Marīpūre wereboegure iābu doja. Īgū abe marīriro gapu aarimī. Marīpu okanīgūya wāi tuuyarīnerē opami. Gajirā Marīpūre wereboerā wapikurārē turaro merā āsū ārī werenīmi:

³ —I nikū, dia wādiya, yukure poyanorēbirikōāka dapa! Marī Opure moāboerārē Īgūsāya diapuserorire Īgū wāi tuuadero puru, irire poyanorēka! ārīmi.

⁴ Puru Īgū werenīmakū pébu. Āsū ārīmi: “Ciento cuarenta y cuatro mil masaka Israel parāmerā āārīturiari buri marā Īgūsāya diapuserorire Marīpu wāi tuusūnerā āārīmā”, ārīmi.

⁵ Īgūsā āārīnerā āārīmá:

Judáya bumarā doce mil, Ruběya bumarā doce mil,

Gadya bumarā doce mil,

⁶ Aserya bumarā doce mil,

Neftaliya bumarā doce mil, Manaséya bumarā doce mil,

⁷ Simeōya bumarā doce mil, Levíya bumarā doce mil,

Isacarya bumarā doce mil,

⁸ Zabulōya bumarā doce mil,

Joséya bumarā doce mil, Benjamíya bumarā doce mil
āārīnerā āārīmá.

Wárā suri boreri sāñarāyare weredea

⁹ Pꝛꝛꝛ wárā masakare iābu. Surāyeri āārīpereri buri marā, Īgūsā ya werenírā, āārīpererogue āārīpereri nikū marā āārīmá. Īgūsā, Marīꝛꝛ, Opꝛꝛ doarogue doagu diaye, Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgú diaye níma. Īgūsārē keo bokatūñā marīꝛꝛ. Suri borerire sāñama. Mujī pūrīrē opama.

¹⁰ Īgūsā āārīpererā turaro merā āsū ārī gaguiníma:

Marīꝛꝛ marīrē taugu āārīmi. Īgū, Opꝛꝛ doarogue doagu āārīmi. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgúde marīrē taugu āārīmi, ārīma.

¹¹ Āārīpererā Marīꝛꝛ wereboerā Opꝛꝛ doaro turo, irasū āārīmakū oparā mūrā, wapikurā okarā turo nígoroama. Marīꝛꝛ irogue doagure būremurā, Īgū diaye ñadukupuri merā ejamejā, Īgūsāya diapurire yebague moomejāma.

¹² Āsū ārīma:

Marī Opꝛꝛ: “Ōātarigu, gosesiriri merā deyogu, masīpeogu āārā, gꝛꝛ mꝛꝛ merā usꝛꝛyáa”, ārī, usꝛꝛyari sīrā!

“Mꝛꝛ, gꝛꝛ goepeyari merā būremugū, turatarigu, āārīpererārē doregu āārā”, ārīrā Īgūrē!

Āārīpererinurī irasū ārīnírā! Irasirirā: “Irasūta ārīburo”, ārī būremuma Īgūrē.

¹³ Pꝛꝛꝛ sugꝛꝛ, oparā mūrā watopemꝛꝛ yure sērēñami:

—¿Ñéemarāno āārīrī ĩsā suri boreri sāñarā? ¿Noógue aarayuri? ārīmi.

¹⁴ Īgū irasū ārīmakū pégu, yꝛꝛ gapꝛꝛ Īgūrē yꝛꝛjubu:

—Yꝛꝛ opꝛꝛ, mꝛꝛ masīkoa, ārību.

Yꝛꝛ irasū ārīmakū pégu, āsū ārīmi:

—I ūmꝛꝛ marā būro ñerō tariripoere Īgūsāde ñerō tarima. Īgūsā Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgúya dí béori merā Īgūsāya suríre koe, boreri suri waamakū irinerā irirosū āārīma. Irasū āārīrā, Jesucristore Īgūsārē boabosa, Īgūya dí béodire būremusīā, Marīꝛꝛ ĩūrōrē ñerīrē opamerā āārīma.

¹⁵ Irasirirā, Marīꝛꝛ, Opꝛꝛ doarogue doagu diaye níma, Īgū gāamerōsū irimurā. Ūmꝛꝛiku, ñamiriku Īgūya wii ūmꝛꝛgasima wiigue Īgūrē būremuma. Īgū, Īgūsā merā irasū āārīnīkōāmi Īgūsārē koregu.

¹⁶ Irasirirā neō dupaturi ūboanemobirikuma. Neō ñemesibusūnemobirikuma. Neō abe ūmꝛꝛꝛ Īgūsārē būro asinemobirikumi. Gaji asiri Īgūsārē neō ñerō tarīmakū irinemobirīkoa.

17 Oveja majīgū irirosū āārīgū, Īgū doarogue doagū diaye nīgū, ovejare korerimasū irirosū Īgūsārē koregākumi. Perebiri okari sīrī deko* wiriri gobegue āiagākumi. Irasirirā usuyari merā āārīnīkōārākuma. Marīpu āārīpereri Īgūsā kōdeko wiririre niūgākumi. Irasirirā neō dupaturi bujawereri merā āārībirikuma.

8

Papera tūrūrē wītābiatūnudea, sārōrī soemudiru oro merā irideare weredea

1 Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū, su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejari papera tūrūrē wītābiadeare kura odoadero puṛu, iri tūrūrē wītābiatūnuderore kurami. Irore kuramakū, āārīperero ūmugasigū gajino neō busubiriakōābu. Su hora deko irasū waabu.

2 Puṛu su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā Marīpūre wereboerā ē Īgū puṛo nīmakū īābu. Īgūsākure puririduparure sīmi.

3 Puṛu gajigū Marīpūre wereboegu sārōrī soemudiru oro merā iridirure opagu, Marīpūre sīdea soepeoro puṛogue waa ejanugājami. Īgū irogu nīmakū, wāro sārōrīrē sīma. Iri sārōrī, āārīpererā Marīpuyarā Īgūrē sērēdea merā morē soemuburi āārībū. Irasirigū, Marīpu, Opū doarogue doagū diaye, oro merā iridea soepeorogue irire soemumi.

4 Iri sārōrī, soepeoro weka poósiri peo soemumakū, Marīpu puṛogue īimikā, Īgūyarā Īgūrē sērēdea merā murīākōābu.

5 Puṛu Marīpūre wereboegu i soepeoroma peamerē Īgū soemudirugue āi poósā odo, i nikūgue poómeédijukōāmi. Īgū irasū poómeédijumakūta, bupu miā, buro pāmi. Irasū āārīmakū, nikūde ñomebu.

Marīpūre wereboerā puririduparure puridea

6 Puṛu su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā Marīpūre wereboerā Īgūsāya puririduparure āmurā irima.

7 Āārīpuṛorigū Marīpūre wereboegu Īgūyarure purimi. Īgū puriadero puṛu, deko yeri yusari yeri peame merā, dī merā morērī yeri nikūgue yuribu. Iri yeri yurimakūta, i nikū ūjūākōābu. I nikū deko ejaburogora ūjātūnubu. Yukude, tā yasaride iropata ūjūbu.

8 Puṛu gajigū Marīpūre wereboegu Īgūyarure purimi doja. Īgū purimakū, wādi ūtāū irirosū deyodi, peame merā ūjūnīdi, dia wādiyague mirūa dijabu. Irasiriro i nikū ūjūderopata wādiyama deko, dī poyakōābu.

9 Irasirirā āārīpererā wādiya marā ure bu dukawamakū, su bumarā boakōāma. Doóriduparu wādiyague āārīrīde, iropata ūjūbu.

10 Pērā Marīpūre wereboerā Īgūsāya puririduparu puriadero puṛu, gajigū Marīpūre wereboegu Īgūyarure purimi doja. Īgū purimakū, wāgu neñukāmū sīāgori turu ūjārī irirosū deyoko ūjū, mutādi nikūguere dijijami. Īgū diariguere, deko wiriri goberiguere deko ejaburogora meémejāmi.

11 Īgū: “Sūīgū” wāikumi. Deko Īgū meémejādero ejatuaro sūirī deko waabu. Irasū waadero puṛu, iri dekore iirirā, wārā masaka boama.

* 7:17 San Juan 11.25: Jesús ārīmi: —Yu boanerārē masāmakū irigu, Īgūsārē okari sīgū āārā. Yure buremugū boadigū āārīkeregu, okagākumi, ārīmi. San Juan 14.6: Jesús ārīmi doja: —Yu dita Yupu puṛogue waari maa irirosū āārā. Yu diyama āārīrīrē masakare masīmakū irigu, Īgūsārē okamakū irigu āārā. Yu merāta Yupu puṛogue waarākuma, ārīmi. Irasirigū Jesús deko wiriri gobema perebiri okarire sīrī deko irirosū āārīmi. Īgū merā Īgūrē buremurā Īgū Puṛu puṛo i perebiri okarire opamurā āārīma.

12 Ɔrerā Marĩpare wereboerā ĩgūsāya puririduparu puriadero puru, gajigu Marĩpare wereboegu ĩgūyarure purimi doja. ĩgū purimakū, abe ũmũmũ, ñamimũde deko ejaburogora poyanorēma. Neñukāde iropata poyanorēma. Irasirigu abe, ũmarē wapikari horagora neō boyobirimi. Ñamidere wapikari horagora abe ñamimũ, neñukā neō boyobirima.

13 Puru ũmarõgue ĩamugũ, gapau wáwãgãgũrē ĩabu. ĩgū turaro merā āsũ ārĩ werenĩmakū pēbu:

—Ayó! Ayó! Ayó! Gajirā Ɔrerā Marĩpare wereboerā ĩgūsāya puririduparure puribema dapa. ĩgūsā irire puriadero puru, ñetariro waarokoa i nikũgue āārĩrārē, ārĩmi.

9

1 Puru wapikarā Marĩpare wereboerā ĩgūsāya puririduparu puriadero puru, gajigu Marĩpare wereboegu ĩgūyarure purimi doja. ĩgū purimakū, neñukāmũ irirosũ deoygu ũmũgasigue āārādi i nikũgue yuriadire ĩabu. Buro ũkũārĩ gobema sawire ĩgũrē sĩma.

2 ĩgū iri gobere tũpãmakū, wári peamema ĩĩmikā wiribu. Iri ĩĩmikā abe ũmũmarē tuúbiatobu. Irasiriro ũmarõgue naĩtĩārõ waabu.

3 Poreroa, ĩĩmikā watopegue āārānerā, i nikũgue wádijarima. Korebaba irirosũ toarā āārĩmā.

4 Marĩpu ĩgūsārē táre, yukure, gaji otedeare poyanorēdorebirimi. “ĩgūsāya diapuserorire yũ wāĩ tuuña marĩrāno ditare ñerõ tarimakū irirākoa”, ārĩmi.

5 ĩgūsārē toawējēdorebirimi. Su mojómarā abegora ĩgūsārē burõ pũrĩmakū iridoremi. Irasirirā korebaba toari pũrĩrosũ ĩgūsārē pũrĩmakū irima.

6 ĩgūsārē pũrĩripoere masaka burõ boadũadima. ĩgūsā boadũakeremakū, boamasĩña marĩbu.

7 Poreroa, caballua gãmekēāburi dupiyuro āmu odoanerā irirosũ deyoma. ĩgūsāya dipure oparā peyari berorĩ, oro merā iridea berorĩ irirosũ deyorire peyama. ĩgūsāya diapuri masakaya diapu irirosũ deyobu.

8 ĩgūsāya poari, nomeya poañapu irirosũ āārĩbũ. ĩgūsāya guika, ēõkayea guika irirosũ āārĩbũ.

9 ĩgūsāya koretibirire kõme merā iridea kāmũtari surĩro sãñanerā irirosũ āārĩmā. ĩgūsā wũmakū, ĩgūsāya kēdupuri burõ busubu. Wārā caballua tũrũriduparure ĩgūsā gãmewējērõgue mumurõ merā tããwãgārā irirosũ busubu.

10 Korebaba irirosũ ĩgūsāya pore merā toarā, masakare su mojómarā abegora pũrĩmakū irima.

11 Poreroa opu, burõ ũkũārĩ gobe opu āārĩmi. ĩgū Marĩpare wereboegu āārĩdi āārĩdimi. Hebreo ya merā “Abadón” wāĩkũmi. Griego ya merā “Apolión” wāĩkũmi. “Apolión”, ārĩrõ: “Ñerõ poyanorēĩmasũ”, ārĩdũaro yáa.

12 Poreroa masakare ñerõ pũrĩmakū iriadero puru, ñerõ taripuroridea pereakõābu. Iri puru, pero ñerõ tariri dũyáa dapa.

13 Puru su mojómarā Marĩpare wereboerā ĩgūsāya puririduparu puriadero puru, gajigu Marĩpare wereboegu ĩgūyarure purimi doja. ĩgū purimakū, sugũ werenĩmakū pēbu. Marĩpu ĩũrõ ĩgūsā ĩgũrē sĩdea soepeoro, oro merā iridea soepeorogue ĩgū werenĩrĩ busubu. Iri soepeoroma wapikari kũsari watopegue ĩgū werenĩrĩ busubu.

14 Irasũ werenĩgũ, puriduru puriadire āsũ ārĩmi:

—Wapikurā Marīpure wereboerā āārādinerārē wiuka! Īgūsā dia wádiya Eufrates wāikūdiyague suadobosūnerā āārīma, ārīmi.

¹⁵ Irasū ārimakū pégu, Marīpure wereboegu Īgūsā wapikurārē wiumi, wārā masakare wējēmurārē. Irasirigu Marīpu Īgūsārē: “I hora, inu, ūi abe, i bojori āārīmakū, wiusūrākuma”, ārīderosūta keoro waabu. Irasirirā āārīpererā i nikūgue masakare ure bu dukawamakū, su bumarārē wējērā waama.

¹⁶ Īgūsā merā wārā surara caballua weka peyarā āārīma. “Īgūsā āārīpererā doscientos millones surara āārīma”, ārīrīrē pébu.

¹⁷ Yu kērōsūgue caballuare, Īgūsā weka peyarādere iābu. Āsū deyoma: Īgūsāya koretibirire kōme merā iridea kāmūtari surīro sāñanerā āārīmā. Iri kāmūtari surī, diiari, yasari, boreri surī deyobu. Irasiriro peame ūjūrī, ūtāye jacinto wāikuriye, azufre wāikuri poga irirosū deyori āārībū. Caballuaya dipu ēōkayea dipu irirosū deyobu. Īgūsāya disirigue peame, ūmikā, azufre wāikuri poga ūjūrī ūmikāde wiribu.

¹⁸ Irasirirā caballua Īgūsāya disi wiriri: peame, ūmikā, azufre ūjūrī merā āārīpererā masakare ure bu dukawamakū su bumarārē wējēma.

¹⁹ Īgūsāya disi wiriri merā, Īgūsāya pore merā wējēma. Īgūsāya pore yuwari, āña dipu irirosū deyobu. Iri merā masakare kāmītūma.

²⁰ Gajirā masaka peame, ūmikā, azufre ūjūrī merā boamerā gapu irire waamakū iākererā, Īgūsā űerō iririre neō piribirima. Wātēārē buremurīrē neō piribirima. Īgūsā buremurā keori weadea: oro, plata, bronce, ūtāyeri, yuku merā irideare buremurīrē neō piribirima. Iri keori weadea neō iābiri, neō pēbiri, neō naabiri āārīkeremakū, Īgūsā irire soebuima.

²¹ Irasū āārīmakū, Īgūsā masakare wējēdeare, Īgūsā yēa āārīrā irideare, Īgūsā kōābiradeare, Īgūsā yajadeadere neō bujawerebirima. Iri āārīpererire neō piribirima.

10

Marīpure wereboegu papera tūrūgārē opadea

¹ Pugu gajigu turagu Marīpure wereboegu ūmugasigue merā ūmikāyebō dekogūe dijārimakū iābu. Īgūya dipuru wekare buida āārībū. Īgūya diapu abe ūmumu irirosū goesiribu. Īgūya űigārī peame irirosū gosebū.

² Īgūya mojōgue papera pū kuradea tūrūgārē opami. Īgūya diayema gubu merā dia wádiyague tāpīmi, kúgapuma gubu merā nikūgue tāpīmi.

³ Irogue nīgū, turaro ēōkayē gaguinīrōsū gaguinīmi. Īgū irasū gaguinīmakū, su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarā bupua werenīma.

⁴ Īgūsā wereniadero puru, Īgūsā wereniadeare gojanugābu. Yu gojanugāmakū, sugū ūmugasigue āārīgū yare āsū ārī weremi:

—Bupua wereniadeare gajirārē werebirikōāka! Irire gojabirikōāka! ārīmi.

⁵ Pugu yu wádiyague, nikūgue nīmakū iādi, Īgūya diayema mojōrē ūmugasigue soemumi.

⁶ Irasū soemugū, Marīpu okanīgū, ūmugasī, i nikū, dia wádiya āārīpererā irogue āārīrārē iridi wāi merā wāiŕe, āsū ārīmi:

—I ūmu pereakōāa. Iropata āārā.

⁷ Su mojōma pere gajī mojō suru pērēbejarā Marīpure wereboerā Īgūsāya puririduparure purisīama. Gajigu Īgūyarure purīmakū, Marīpu Īgū: “Āsū irīgura”, ārīdeare, iripoegue marā masībirideare iriyuwarikugakumi. Irasiriro

iri, ĩgũrẽ moãboerãrẽ, ĩgũya kerere weredupiyunerãrẽ ĩgũ: “Ãsũ irigura”, ãrĩdea keoro waarokoa, ãrĩmi.

8 ĩgũ irasũ ãrãdero pũru, ãmũgasigue ããrĩgũ yare werenĩdi, dupaturi ãsũ ãrĩ werenĩmi:

–Sĩĩ Marĩpũre wereboegu, wãdiyague, nikũgue nĩgũ pũrogue waaka! ĩgũya mojõgue papera pũ kuradea tũrũgãrẽ opami. Iri pũgãrẽ ãĩka! ãrĩmi.

9 ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, ĩgũ pũrogue waabu. ĩgũrẽ yũ papera pũgãrẽ sãrẽmakũ pẽgu, ãsũ ãrĩ yũjumi yare:

–Ãĩ, baaka! Mũ baamakũ, mume irirosũ õãrõ misõrokoa. Mũya paru gapũ, pũru bũro sũĩrokoa, ãrĩmi.

10 ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgu, iri pũgãrẽ ĩgũrẽ ãĩ, baabu. Yũ baamakũ, mume irirosũ misõbu. Baa odoadero pũru, yaa paruguerẽ sũĩrõ pẽĩabu.

11 Pũru ãsũ ãrĩmi yare:

–Dupaturi wãri buri marãrẽ, wãri nikũ marãrẽ, ĩgũsã ya werenĩrãrẽ, ĩgũsã oparãdere Marĩpũ ĩgũsãrẽ: “Ãsũ irigura”, ãrĩdeare weregu waaka! ãrĩmi.

11

Pẽrã Marĩpũyare wererimasã weredea

1 Pũru Marĩpũ yare keodi, tuadi irirosũ deyodire sĩmi. Sĩ odo, yare ãsũ ãrĩmi: –Ĩgu merã yaa wiire keogu waaka! Iri wiimarẽ yũ ĩũrõ ĩgũsã yare sĩdea soepeorodere keoka! Iri wiiguere masakare yare bũremurãdere: “¿Nĩĩsãkũ ããrĩrĩ?” ãrĩ keoka!

2 Iri wĩĩ tũroma gapũre keobirikõãka! Iri gajiro marã masakare wiadea nikũ ããrã. ĩgũsã cuarenta y dos abegora yaa makãrẽ* poyanorẽgorenarãkuma.

3 Irasirĩgu yaare weremurãrẽ pẽrã iriugũra. Yoaripoe mil doscientos sesenta nurĩgora yaare wererãkuma. ĩgũsã bujawereri ĩmurã, kó suri sãñanerã ããrĩrãkuma, ãrĩmi.

4 ĩgũsã pẽrã Marĩpũyare weremurã, pegũ olivo wãĩkuri yuku, irasũ ããrĩmakũ pegũ sĩãgori yuku irirosũ ããrĩma. Marĩpũ i nikũ Opũ ĩũrõ nĩma.

5 ĩgũsãrẽ ĩãturirã ĩgũsãrẽ ñerõ iridũamakũ, ĩgũsãya disigue peame ãjũrĩ pũrã wiriri merã ĩgũsãrẽ soe wẽjẽpeokõãrãkuma. Irasirirã ããrĩpererã ĩgũsãrẽ ñerõ iridũarãrẽ iri merã boamakũ irirãkuma.

6 ĩgũsã Marĩpũyare wererĩnurĩrẽ deko merẽdorebirimakũ merẽbirikoa. Irasũ ããrĩmakũ dekore dí poyadoremakũ dí poyarokoa. I nikũ ããrĩpererogue ããrĩrãrẽ ããrĩpereri gajirosũperi ñerõ taridorerãkuma. ĩgũsã iridũaropa ñerõ tarimakũ irirãkuma.

7 Marĩpũyare were odomakũ, bũro ãkũãrĩ gobegue ããrĩgũ, ñegũ gajirosũ deyogu wirigukumi, ĩgũsã pẽrã merã gãmekẽabu. ĩgũsãrẽ gãmekẽã, ĩgũsãrẽ tarinugã, wẽjẽkõãgukumi.

8 ĩgũsãrẽ wẽjẽadero pũru, ĩgũsãya dupũri dari wãri makãma maague oyarokoa. Iri makã, marĩ Opũre Jesucristore ĩgũsã curusague pãbiatũ wẽjẽdea makã ããrã. Iri makã marã ñerã ããrĩrã, Sodoma marã, Egipto marã ñerã ããrĩnerã irirosũ ããrĩma.

9 Urenũ gajĩnũ dekogora ĩgũsãya dupũri dari iri maarẽ oyarokoa. ããrĩpereri nikũ marã, ããrĩpereri buri marã, ĩgũsã ya werenĩrã ĩgũsãya dupũri darire ĩãrãkuma. Gajirãrẽ iri dupũri darire yãadorebirikuma.

* 11:2 Marĩpũya makã, Jerusal'eta ããrã.

10 Īgūsā pērā okarā, i ūmū marā masakare buro űerō tarimakū irinerā āārīma. Īgūsā boamakū ĩārā, usuyarākuma. Bosenū iri, gajinorē gāme sīrākuma.

11 Īgūsā boadero puru, arenu gajinu deko puru, Marīpu Īgūsārē masū, dupaturi okamakū irimi doja. Īgūsā wāgānugāmakū ĩārā, āārīpererā buro gūima.

12 Puru sugū ūmugasigūe āārīgū Īgūsā pērārē turaro merā āsū ārī werenimākū pēma:

—Ōōgue mārīrika musā! ārīmi.

Īgū irasū ārīmakū pērā, ĩmikāyebo merā mūrīākōāma. Īgūsā mūrīāmakū, Īgūsārē ĩaturirā ĩāma.

13 Īgūsā mārīripoe nikū buro űomebu. Iri makāma wiiri wāri mirūadijabu. Wārā siete mil masaka boama. Gajirā duyarā gapu buro gūima. “Marīpu ūmugasigūe āārīgū turatarigu āārīmi”, ārīma.

14 I āārīpereri irasū waadero puru, pero űerō tariri waasiabu. Irasū waakere makū, mērōgā puru masaka dupaturi űerō tarirākuma doja.

Marīpue wereboegu puriduru puritūnudea

15 Puru su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejarā Marīpue wereboerā Īgūsāya puriridupare puriadero puru, gajigu Īgūrē wereboegu Īguyarure purimi. Īgū purimakū, ūmugasigūe āārīrā turaro merā āsū ārī werenīma: Dapagorare Marīpu, Īgū iriudi Cristo merā āārīpererā i ūmū marārē doregu

űajāmi. Īgū doreri neō perebirikoa, ārīma.*

16 Irasū ārīmakū pērā, Marīpu diaye oparā doarigūe doarā veinticuatro oparā mūrā Marīpu ĩūrō űadukupuri merā ejamejāja, Īgūsāya diapure yebague moomejā, Īgūrē buremu,

17 āsū ārīma:

Gua Opu, āārīpererā nemorō turagu āārā. Mu merā usuyāa. I ūmūrē iriburo dupiyuro āārīsiabu. Dapagoradere āārīnikōāa. Puruguedere irasūta āārīnikōāgukoa. Mu turari merā masakare dorenugāa. Irasirirā mūrē usuyari sīa.

18 I ūmū marā mūrē gāāmemerā, mu merā guatarima. Mu Īgūsārē wajamoārīnu, irasū āārīmakū boanerādere mu wajamoārīpoe ejasiāa. Āārīpererā muyarā gapure ōārīrē sīgukoa.*

Muya kerere weredupiyurimasārē, mūrē ōārō gopeyari merā buremurārē, oparārē, ubu āārīrādere ōārīrē sīgukoa. I ūmū marārē poyanorērā gapure béoripoe ejasiāa, ārīma.*

19 Īgūsā irasū ārādero puru, Marīpuya wii ūmugasigūe āārīrī wii makāpuro tūpāsūbu. Iri wii poekague su kūmarē ĩābu. Iri kūma, Marīpu masakare wēperī gojadea opari kūma āārībū. Iri kūmarē ĩāmakūta, bupu miā, buro pāmi. Irasū āārīmakū, i nikū űomebu. Wāri deko yeri yusari yeri nikūgue yuribu.

12

Nomeōya, irasū āārīmakū pīrū irirosū deyoguya kerere weredea

1 Puru ūmugasigūe gajirosūperi buro goeri deyoamakū ĩābu. Irasū waaripoe sugo nomeōrē ĩābu. Igoya surīro abe ūmūmu irirosū gosēsiribu. Abe űamimu

* 11:15 Ex 15.18; Dn 2.44; 7.14, 27   * 11:18 Sal 2.5; 110.5   * 11:18 Sal 115.13

weka nímó. Opu peyari berore, pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā neñukā opari berore peyamo.

² Igo pūrākuburo mérōgā dɥayabu. Irasirigo igo nijīwāgūgō pūrīrō merā gaguinímo.

³ Puru gaji umugasigwe deyoamakū iābu. Wágu pīrū diiagu diakēā irirosū deyogure iābu. Īgū su mojóma pere gaji mojō peru pērēbejari dipu opagu āārīmī. Dipuku, oparā peyari berorire peyamī. Pe mojóma kúsari opagu āārīmī.

⁴ Umugasigwe āārīrā neñukārē ure bu dukawamakū, su bumarārē Īgūya pore merā wējāsiri meédijumi. Īgū, nomeō pūrākubo puro ními, majīgū deyoamakū baabu.

⁵ Mérōgā puru, majīgūrē pūrākumo. Īi majīgūta āārīpereri nikū marā Opu āārību āārīmī. Wári turari merā, opu kōme merā iridea yukū opagu masakare dorebu āārīmī. Puru Marīpu Īgū doaro purogwe Īgūrē āīmarīāmi.

⁶ Nomeō masaka marīrō Marīpu amuyuderogwe duriwāgākōāmo. Irogwe igore mil doscientos sesenta narīgora baari sími.

⁷ Puru umugasigwe gāmewējērī waabu. Marīpure wereboerā opu Miguel wāikugu, Īgūyarā Marīpure wereboerā, pīrū merā gāmekēāma. Pīrū, Īgūyarā merā Míguesā merā gāmekēāmi.

⁸ Míguesā pīrūrē tarinugāma. Irasirigu pīrū, Īgūyarā merā umugasigwe Īgūsā āārīrō neō bokanemobirimi.

⁹ Irasirigu Marīpu pīrūrē béokōāmi. Īgū wágu pīrū, neōgoragwe deyoadi, Satanás wāikugu, wātī āārīmī. Īgū āārīpererā i umu marā masakare ārikatorikugu āārīmī. Marīpu Īgūrē, Īgūyarā merā i nikūgwe béodijumi.

¹⁰ Puru sugu umugasigwe āārīgū turaro merā āsū āī werenímakū pébu:

–Marīpu marīrē tauri, Īgū turari merā marī Opu āārīrī, Īgū iriudi Cristo marīrē doreri ejasiāa. Irasirigu Marīpu wātīrē umugasigwe āārīdire i nikūgwe béodijumi. Umuriku, nāmīrīku wātī Marīpure, marīyarā Jesūre bāremurārē: “Neō irirā āārīma”, āī weresāgū iriadimi.

¹¹ Marīyarā wātīrē tarinugāma. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūrē, Īgū dí béori merā Īgūsārē taurire bāremusīā, irasirima. Jesūya kerere weredea waja gajirā Īgūsārē wējēduakeremakū, Īgūsā okarire mābirima. Neō pīriro marīrō Īgūya kerere weresīā, wātīrē tarinugāma.

¹² Irasirirā musā umugasigwe āārīrā āārīpererā usuyaka! Wātī nikūgwe béodijusūadi āārīmī. Musā i nikū āārīrārē, dia wādīyague āārīrārē wātī dijamakū, musārē nētariro waanugābu. Īgūrē wajamoāburo mérō dɥayāa. Irire masīmi. Irasirigu guatarikōāmi, āī weremi.

¹³ Irasirigu pīrū, nikūgwe béodijumakū iāgū, majīgū pagore narūtuyawāgāmi.

¹⁴ Marīpu gapu igore gapāu kēdupurire sími. Iri merā igo, pīrūrē masaka marīrōgwe wú duriwāgāmo. Irogwe ure bojori gaji bojori dekogora Marīpu igore baari sími.

¹⁵ Igo irogwe āārīmakū iāgū, pīrū igore miūdɥagu, wáro dekore dokabéomi.

¹⁶ Irasirikeremakū, i nikū gapu igore iritamubu. Pīrūya disī wiriri dekore yeteoma, uju āīpeokōābu.

¹⁷ Irasū waamakū iāgū, pīrū igo merā guatarimi. Irasirigu igo parāmerā āārīturiarā merā gāmewējēgū waami. Īgūsā, Marīpu dorerire irirā, Jesucristoya diayema buerire neō pīrimerā āārīma.

¹⁸ Pīrū dia wādīya turo eja, irogwe yūmi.

13

Pērã gajirosū deyorãyare gojadea

¹ Puru gajirosū deyogu dia wádiyague aārãdi wãgãpamakū iãbu. Igū su mojõma pere gaji mojõ peru pērẽbejari dipu, pe mojõma kúsari opagu aārĩmĩ. Igūya kúsarigue oparã peyari berorĩre peyami. Igūya dipure Marĩpũre ñerõ doori wã gojatũdea aārĩbũ.

² Igũ, yé dorogu guagu irirosū deyomi. Buguya guburi irirosū opagu aārĩmĩ. Ēõkaye irirosū disikũgu aārĩmĩ. Pĩrũ Igũ turarire sĩmi igũrẽ. Irasũ sĩgũ, igũrẽ opu doarogũe dobomi, Igũ irirosũta masaka wárãrẽ doreburo, arĩgũ.

³ Gajirosū deyogu dipuru su dipuru kãmĩrõkũri dipurusũ deyobu. Iri kãmĩrõ igũrẽ wẽjẽboyadea kãmĩrõ, yarĩdea kãmĩrõgue aārĩbũ. Irire iãrã, i ãmu marã aārĩpererã iãgũkakõãma. Irasirirã igũrẽ: “Turagu aārĩmĩ”, arĩ, igũyare iritũyama.

⁴ Pĩrũ Igũ turarire gajirosū deyogũre sĩmakũ iãrã, masaka pĩrũrẽ: “Õatarigu aārĩmĩ”, arĩ bũremuma. Gajirosū deyogũdere ãsũ arĩ bũremuma:

—Neõ gajigu mu irirosū turagu mãmi. Gajigu mãrẽ neõ tarinũgãmasĩbemi, arĩma.

⁵ Pĩrũ dorederosũta gajirosū deyogu: “Yu, gajirã nemorõ aārĩtarinũgãgũ aārã”, arĩ weregorenami. Marĩpũre ñerõ arĩ doogorenami. Masakare cuarenta y dos abegora doremi. Marĩpũ igũrẽ: “Iropata irika!” arĩmakũgue duũmi.

⁶ Irasirigu masakare doregu, ãsũ irimi. Marĩpũre, igũ wãirẽ, igũ aārĩrõrẽ, aārĩpererã igũ purõ aārĩrãdere ñerõ arĩ doomi.

⁷ Marĩpũyarã merã gãmewẽjẽ, igũsãrẽ tarinũgãmi. Aārĩpererogue aārĩpereri buri marãrẽ, igũsã ya werenĩrãrẽ, aārĩpereri nikũ marãrẽ doremi. Marĩpũ igũrẽ: “Iropata irika!” arĩbirimi dapa. Irasirigu ñerĩrẽ irimi.

⁸ Aārĩpererã i nikũ marã Marĩpũyarã aārĩmerã gajirosū deyogũre bũremuma. Marĩpũ igũ i ãmũrẽ iriburo dupiyuro igũyarã aārĩmurã igũ merã perebiri okari opamurã wãirẽ su papera pũgue gojatũsiadi aārĩmĩ. Iri pũ Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ aārĩgũ wẽjẽsũdiya pũ aãrã.

⁹ Gãmipũrĩ oparã, ire pẽka!

¹⁰ Peresugue waarõ gããmea, arĩsũnerã irogue waarãkuma. Sareri majĩ merã gajirãrẽ wẽjẽrã, sareri majĩ merã wẽjẽsũrãkuma. Iri irasũ waaripoe Marĩpũyarã aārĩrã gũñaturari merã igũrẽ bũremurĩrẽ neõ piribirikõãrõ gããmea.

¹¹ Puru gajigu gajirosū deyogũre iãbu doja. Nikũ poekague aārãdi wiri mãrĩrĩmĩ. Igũ oveja majĩgũ irirosũ pe kũsa opagu aārĩmĩ. Irasũ aārĩkeregũ, pĩrũ irirosũ werenĩmĩ.

¹² Gajirosũ deyogu aārĩpũroriadiya turarire opami. Iri turari merã aārĩpererã i nikũ marãrẽ gajirosũ deyogu aārĩpũroriadi wẽjẽsũboyadi kãmĩrõ yarĩsũadire bũremumakũ irimi.

¹³ Wãri deyoromurĩrẽ iri ãmumi. Masaka iũrõ peame ãmũgasigue aārãdeare nikũgue dijarimakũ irimi.

¹⁴ Igũ, gajirosũ deyogu aārĩpũroriadiya turari igũrẽ sĩrĩ merã wãri deyoromurĩrẽ iri ãmumi. Iri merã masakare arĩkatomi: “Iĩ mãsã bũremugũ aārĩmĩ”, arĩgũ. Irasirigu igũsãrẽ gajirosũ deyogu aārĩpũroriadi keorire weadoremi. Gajirõsũ deyogu aārĩpũroriadi sareri majĩ merã saresũadi aārĩkeregũ okami.

¹⁵ Gajirosū deyogu p̄uru aaradi, gajirosū deyogu āārīp̄uroriadiya turari merā ĩgū keori weadeare okamakū irimi. Irasirīgu iri keori weadeare masakū irirosū werenimakū, āārīpererā irire b̄uremumerārē wējēmakū irimi.

¹⁶ Āārīpererārē ĩgūsāya diayema mojō gap̄ure, o ĩgūsāya diapuserorire gajino gojatūdoremi. Ubu āārīrārē, oparārē, wāri doebiri oparārē, boporārē, moāboerimasārē, moāboerimasā āārīmerārē, āārīpererārē irasū gojatūdoremi.

¹⁷ Gojatūsūna marīrā neō wajarimasībiri, neō duamasībiri. Iri gojatūdea, gajirosū deyogu āārīp̄uroriadi wāi, o ĩgū wāi keori āārā.

¹⁸ Irire oārō p̄emasīrō gāāmea. P̄emasīrā, gajirosū deyogu wāi keorire masīburo. ĩgū wāi keori, masakū wāi keori, seiscientos sesenta y seis āārā.

14

Marīp̄u taunerā ciento cuarenta y cuatro mil masaka ĩgārē bayadea

¹ P̄uru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgārē ūtāu Sión* wāikudigue nīgārē ĩābu. ĩgū merā ciento cuarenta y cuatro mil masaka āārīmā. ĩgūsā, ĩgū wāirē, ĩgū P̄agu wāidere ĩgūsāya diapuserorire gojatūsūnerā āārīmā.

² P̄uru āmugasigie merā b̄uro b̄usadjaririre p̄ebu. Wádibu ūtāmu irirosū, b̄uro bupu páro irirosū b̄usabu. Wārā arpa wāikuri b̄urap̄tērō irirosū b̄usabu.

³ ĩgūsā ciento cuarenta y cuatro mil masaka, Marīp̄u, Op̄u doarogue doagu diaye, irasū āārīmakū wapikurā okarā, oparā m̄urā ĩūrō bayama. Maama bayarire bayama. ĩgūsā dita iri bayarire masīma. ĩgūsā i nikū marā watopegue āārīrā, Marīp̄u tausūnerā āārīmā.

⁴ Neō ĩgūsā suñarō nome merā ñerō iribirinerā, neō sugo nomeōrē marāpokubirinerā āārīmā. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgāyare iritayama. I nikū marā masaka watopeguere Marīp̄u tausūnerā āārīmā. ĩgūsā Marīp̄uyarā, irasū āārīmakū Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgāyarā āārīp̄urorirā āārīnerā āārīmā.

⁵ ĩgūsā watopere neō sugū ārikatogu mámi. Marīp̄u ĩūrōrē ñerīrē opamerā āārīma.

Ƴerā Marīp̄ure wereboerā weredea

⁶ P̄uru gajigu Marīp̄ure wereboegu āmarōgue wágure ĩābu. ĩgū āārīpererā i nikūgue āārīrārē Marīp̄u masakare tauri kerere wererimasū āārīmī. Āārīpererogue āārīpereri nikū marārē, āārīpereri buri marārē, ĩgūsā ya werenīrārē iri kerere weregu āārīmī. Iri kere, neō gorawayubiri, perebiri kere āārā.

⁷ Turaro merā ārīmi:

—Marīp̄ure gopeyari merā āsū ārī b̄uremuka: “Turatarigu, oātariгу āārīmi”, ārika! ĩgū āārīpererā ñerārē peamegumē b̄eoripoe ejasiáa. ĩgū āmugasire, i nikūrē, dia wādīyare, āārīpereri deko wiriri goberidere iridi āārīmi. Irasirirā ĩgārē b̄uremuka! ārīmi.

⁸ ĩgū p̄urum̄u, gajigu Marīp̄ure wereboegu āsū ārīmi doja:

—Wāri makā Babilonia wāikuri makā pereakōābu. Iri makā marā āārīnerā āārīpereri nikū marārē ñerō irimakū irima. Masaka ĩgūsārē ĩākūrā, mejārikurā igui deko p̄amudeare turaro uaribejarosūta ĩgūsā ñerī iriridere turaro uaribejama, ārīmi.

* 14:1 Jerusalén, Sión wāikudigue āārīyuro.

9-10 Pērā Marīpure wereboerā irasū ārādero puru, gajigu Marīpure wereboegu turaro merā āsū ārīnemomi doja:

—Āārīpererā gajirosū deygure, ĩgū keori weadeare ejamejā buremurārē ĩgūsāya diapuserorire, o ĩgūsāya mojōrīrē ĩgū wāi gojatūsūnerārē Marīpu buro wajamoāgukumi. ĩgūsā merā buro guagu, turaro wajamoānīgukumi. Azufre wāikari poga buro asiri ũjārī, peame merā űerō tarimakū irigukumi. ĩgūrē wereboerā, Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū ĩūrō, ĩgūsārē wajamoāgukumi.

11 Iri peame irasū ĩmikakunīkōārokoa. Neō yaribirikoa. ĩgūsārē irasū pūrīnīmakū irirokoa. Āārīpererā gajirosū deygure, ĩgū keori weadeare ejamejā buremurārē, ĩgū wāi gojatūsūnerārē irasū pūrīnīrokoa. Ŭmurī, űamirī pūrīnīkōārokoa, ārīmi.

12 Irasirirā musā Marīpuyarā, ĩgū dorerire irirā, Jesūre buremurīrē neō pirimerā āārīrā, gūñaturaka!

13 Puru sugu ũmugasigue āārīgū werenīmakū pébu doja. Yure āsū ārīmi:

—Ire gojaka: “Marī Opure buremurā boadero puruguedere usuyari bokarākuma”, ārīmi. Ōāgū deyomarīgūde: “Irasūta āārā”, ārīmi. “ĩgūsā turaro moārīrē pirikōā, siñajārākuma. Ŭmugasigue ĩgūsā waamakū, Marīpu ĩgūsā ōārō irideare gūñagukumi. Irasirigu ĩgūsārē ōārō irigukumi”, ārīmi Ōāgū deyomarīgū.

I nikūma otedea dukakarimarē werede

14 Puru ĩmikāyebo boreri yebore ĩābu. Iri yebo weka sugu masakū doami. ĩgūya dipurugue oro merā iridea berore peyami. Duka diti āiri usiri berore opami.

15 Puru gajigu Marīpure wereboegu Marīpuya wiigue āārādi wirijami. ĩmikāyebo weka doagure turaro merā āsū ārī gaguinīmi:

—Muya usiri bero merā i nikūma otedea dukare diti āikōāka! Irire diti āiripe ejasiāa. Duka boresiabu, ārīmi.

16 Irasū ārīmakū pégu, ĩmikāyebo weka doadi ĩgūya usiri bero merā i nikūma otedea dukare wājī āimi.

17 Puru gajigu Marīpure wereboegu ũmugasigue āārīrī wii Marīpuya wiigue āārādi wirijami. ĩgūde duka diti āiri usiri berore opami.

18 Puru gajigu Marīpure wereboegu Marīpure sīdea sopeoro purogue āārādi wirijami. ĩgū peame opu āārīmi. Irasū wirijagu, duka diti āiri usiri bero opagure turaro merā āsū ārīmi:

—Muya usiri bero merā i nikūma igui tōrīrē diti āika! Iri igui űisiabu, ārīmi.

19 ĩgū irasū ārīmakū pégu, ĩgūya usiri bero merā i nikūma igui tōrīrē wiiritā āimi. Irire āi, igui karabipiri gobe miēgue sāmi. Iri gobegue karabipiri, Marīpu ĩgūrē gāamemerārē buro wajamoārō irirosū āārā.

20 Makā turogue iri igui karabipisūbu. Igui karabipisāripoere iri gobegue wáro dí wiribu. Iri dí merā wádiya, caballuya disire túsārī berogue mirītuñjābu. Trescientos kilómetros yoadiya waabu.

15

Marīpure wereboerā masakare űerō tarimakū iritūnuburire werede

1 Puru ũmugasigue gajirosūperi buro goeri deyoamakū ĩābu doja. Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā Marīpure wereboerārē ĩābu. Marīpu ĩgūsārē

masakare wajamoātūnudoregukumi. Irasirirā, Īgū wajamoādogegū pīnerā āārīmā. Iri wajamoārī merā Marīpu i ūmā marā merā guari pererokoa.

² Pŕgū dia wádiyare ōārō deko sŕridiya peame merā morēadiya irirosū āārīdiyare iābu. Iriya turo nīrārē, gajirosū deyogū dorerire iribiri, Īgū ke-ori weadeare bŕemubirinerārē iābu. Īgūsā gajirosū deyogūya wāirē go-jatúdogebirinerā āārīmā. Irogue nīrā, arpa wāikuri bŕaputērīrē opama. Iri bŕaputērī Marīpu sídea āārībú.

³ Īgūsā Marīpŕe moāboegū Moiséya bayarire, Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgúya bayaridere bayapeoma. Āsū ārī bayama:

ГҮА ОРҮ, мҮ āārīpererā nemorō turagū āārā. Āārīpereri mŕ iridea ōātaria. Irire iārā, iāgukakōāa. Mŕ āārīpererā i nikū marā Opŕ āārā. Ārīkatori marīrō, diayemarē ōārō yāa.

⁴ Āārīpererā mŕē güirākuma. Āārīpererā mŕē: “Turatarigū āārīmi”, ārīrākuma. Mŕ dita ñerī marīgū āārā.

Āārīpereri nikū marā mŕ pŕogŕe eja, mŕ iūrō ñadukŕpuri merā ejamejā, mŕē bŕemurākuma. Mŕ diayema irideare iānerā āārīsīā, irire irasū irirākuma, ārī bayama.

⁵ Pŕgū Marīpŕya wii, ūmŕgasigue āārīrī wii tŕpāmakū iābu. Iri wii poekague Marīpu āārīrī taribu Īgū doreri gojadea majīrī ūtā majīrī āārībú.

⁶ Iri wii poekague āārānerā, su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarā Marīpŕe wereboerā wirijama. Īgūsā Marīpu wajamoādogegū pīnerā āārīmā. Īgūsākŕ masakare ñerō tarimākū iriburire opama. Īgūsā boreri, garari marīrī suri, bŕo goesiriri suri sāñarā āārīmā. Īgūsāya koretibirire oro merā iridea yŕwēñaridarire sŕatŕanerā āārīmā.

⁷ Īgūsā wirijamakū, wapikŕā okarā merāmŕ Īgūsākŕ Marīpŕe wereboerārē oro merā irideaparire sīmi. Iripari Marīpu āārīnīgū bŕo wajamoāburi ōārō ūtaribu.

⁸ Īgū iriparire Īgūsārē sīmakū, Marīpŕya wii poekague Īgū goesiriri merā, Īgū turari merā iimikākŕseyakōābu. Irasū iimikākŕseyamakū, iri wi-ire neō sugŕno ñajāmasībirimi. Marīpŕe wereboerā Īgū wajamoādogegū pīderosŕta Īgūsā masakare wajamoātūnuadero pŕugue dupaturi iri wiire ñajāmasīrākuma doja. Īgū wajamoāburo dupiyuro ñajāmasīña māa dapa.

16

Juan Marīpu masakare wajamoāburire gojadea

¹ Pŕgū Marīpŕya wii ūmŕgasigue āārīrī wiigŕe āārīgú turaro merā werenīmakū pébu. Su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarā Marīpŕe wereboerārē āsū ārīmi:

—Marīpu wajamoādogereare irirā waaka! Irasirirā musāya parimarē nikŕgue pīsiridijurā waaka! ārīmi.

² Irasū ārīmakū pégu, āārīpŕgorigū Marīpŕe wereboegū Īgū oparipamarē nikŕgue pīsiridijumi. Īgū irasirimākū, gajirosū deyogū wāi gojatūsūnerā, Īgū keori weadeare bŕemurā ñerō kāmiku, bŕo pŕīsŕma.

³ Īgū irasū pīsiridijuadero pŕgū, gajigū Marīpŕe wereboegū Īgū oparipamarē dia wádiyague pīsiridijumi. Īgū irasirimākū, deko, dí poyabu. Boadiya dí irirosū āārībú. Irasū waamakū, wádiyague āārīrā boapereakōāma.

4 Pērã písiridijuadero pũũ, gajigu Marĩpũre wereboegu Īgũ oparipamarẽ diarigue, deko wiriri goberigue písiridijumi. Īgũ irasirimakũ, diari, wiriri goberima deko, dí poyabũ.

5 Pũũ gajigu Marĩpũre wereboegu ããrĩpererogue dekore doregu ãsũ ãrĩmakũ pébu:

—Gua Opũ, mu ñerĩ marĩgũ ããrã. Dapagoradere irasũta ããrĩnkõã. Iripogueedere irasũta ããrĩnkõãbũ. Irasirigu wajamoãgũ, diayeta irigu yãa.

6 Gajirosũ deyoguyarã, mũyarãrẽ, mũya kerere weredupiyunerãrẽ wẽjẽrã dí béomakũ irima. Īgũsã dí béomakũ iridea waja, deko dí poyamakũ iribũ Īgũsãrẽ iirídoregu, ãrĩmi.

7 Īgũ irasũ ãrãdero pũũ, Marĩpũre sídea soepeoro pũrogo sugũ werenĩmakũ pébu doja:

—Irasũta ããrã. Gua Opũ, mu ããrĩpererã nemorõ turagu ããrã. Īgũsãrẽ keoro wajamoãdoregu, diayeta irigu yãa, ãrĩmi.

8 Ƴrerã Marĩpũre wereboerã Īgũsã oparipamarẽ písiridijuadero pũũ, gajigu Marĩpũre wereboegu Īgũ oparipamarẽ písiridijumi doja. Abe ãmũmũ weka písiridijumi. Īgũ irasirimakũ, abe bũro asimi. Īgũ asiri merã masakare soemi.

9 Īgũsã bũro ãjũrĩ merã wajamoãsũkererã, Īgũsã ñerõ iririre bũjawerebirima. Īgũsã gũñarĩrẽ neõ gorawayubirima. Irasirirã, Marĩpũre Īgũsãrẽ wajamoãgũrẽ ñerõ doo werenĩma. “Õãgũ ããrĩmi”, neõ ãrĩ bũremubirima.

10 Wapikarã Marĩpũre wereboerã Īgũsã oparipamarẽ písiridijuadero pũũ, gajigu Marĩpũre wereboegu Īgũ oparipamarẽ písiridijumi doja. Gajirosũ deyogu, opu doarogue písiridijumi. Īgũ irasiriadero pũũ, gajirosũ deyoguyarã ããrĩrõgoe naĩtĩãrõ waabũ. Irasirirã Īgũyarã masaka ñerõ pũrĩmakũ, Īgũsãya nedeare bũro sírĩtu kũrĩdiuma.

11 Īgũsãrẽ ñerõ pũrĩkeremakũ, ñerõ kãmikukererã, Marĩpũre ãmũgasigue ããrĩgũrẽ ñerõ doo werenĩma. Īgũsã ñerõ iriri gapũre bũjawerebirima. Irasirirã ñerĩrẽ neõ piribirima.

12 Su mojõmarã Marĩpũre wereboerã Īgũsã oparipamarẽ písiridijuadero pũũ, gajigu Marĩpũre wereboegu Īgũ oparipamarẽ Eufrates wãikũdiya wãdiyague písiridijumi. Īgũ irasirimakũ, iriya bojomejãkõãbũ. Abe mũrĩro marã oparã Īgũsãyarã surara gãmewẽjẽrã waarã taribujaburore irasũ irimi.

13 Pũũ Ƴrerã wãtẽãrẽ tárua irirosũ deyorãrẽ iãbũ. Sugu tárũ, pĩrũya disigue wirimi. Gajigu, gajirosũ deyoguya disigue wirimi. Gajigu: “Ƴmũgasigue marã Opũyare weregu ããrã”, ãrĩkatoguya disigue wirimi.

14 Īgũsã Ƴrerã wãtẽa, tárua irirosũ deyorã deyorumurĩrẽ iri ĩmuma. Irasirirã ããrĩperero marã oparãrẽ neeõma, Marĩpũ merã gãmewẽjẽdorerã. Īgũsã gãmewẽjẽrĩnũ, Marĩpũ ããrĩpererã nemorõ turaguyanu* ããrĩrokoa.

15-16 Ƴrerã wãtẽa ããrĩperero marã oparãrẽ hebreo ya merã Armagedón wãikũrogoe siiu neeõma. Iro dupiyuro Jesús ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: “Ire õãrõ pémasĩka mũsã! Yajarimasũ gũñaña marĩrõ aarirósũ yude gũñaña marĩrõ aarigũkoa. Sugu yũ aariburore õãrõ yũgũno, yaare iritũyagu, Marĩpũ ĩũrõ waja opabi mũsũyagũkumi. Õãrõ yobegũno surĩro sãñadi irirosũ ããrĩgũkumi. Masaka ĩũrõ surĩro marĩgũ gũyasĩrĩgũ irirosũ ããrĩbirikumi”, ãrĩdi ããrĩmi.

* 16:14 “Īgũsã gãmewẽjẽrĩnu, Marĩpũyanu”, ãrĩrõ: “Marĩpũ Īgũsãrẽ tarĩnũgãrĩnu, ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ããrĩrokoa”, ãrĩduaro yãa.

17 Su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejarā Marīpure wereboerā Īgūsā opariparimarē pīsiridijuadero pūru, gajigu Marīpure wereboegu Īgū opariparimarē ĩmikāyebori wekague pīsiridijumi doja. Īgū irasiriadero pūru, Marīpūya wii ũmugasigue āārīrī wii poekague Īgū Opū doarogue doagu turaro merā āsū ārī werenĩmi:

—Iropata āārā. Āārīpereri iri odosiabu, ārĩmi.

18 Īgū irasū ārĩmakū, bupu miā, buro busuro, páro, goero nikū ñomebu. I nikūgue masaka Īgūsā āārĩnugādero pūru, i nikū iropa neō ñomebiribu.

19 Irasū ñomemakū, wári makā Babilonia wāikuri makārē ũrema yeteomakōābu. Paga makārī i nikū āārīrī makārī dijakōābu. Marīpū Babilonia wāikuri makā marārē gūñami Īgūsārē wajamoābu. Īgūsā ñerīrē iriri waja Īgūsā merā buro guami. Irasirigu Īgūsārē buro wajamoāmi.

20 Āārīpereri nūgūrī, ũtāyukude dederidijakōābu.

21 Irasū ārĩmakū, masaka weka deko yusari yeripa دچارibu. Surāyeri deko yeri cuarenta kilo nukārī yeri āārībú. Īgūsā weka irasū dujirimakū, Marīpū Īgūsārē buro wajamoāmakū ĩārā, Īgūrē ñerō doo werenĩma masaka.

17

Ūma merā kōābirarimasōrē wajamoādea

1 Pūru su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari parire oparā Marīpure wereboerā merāmu yu purogue eja, āsū ārĩmi:

—Īgū aarika! Paga diari weka doagore ũma merā kōābirarikugore Marīpū wajamoāburire mūrē ĩmugukoa.

2 I ũmu marā oparā igo merā ñerō gāmebirarikuma. Irasū ārĩmakū, i nikū marā, mejārikurā igui deko pāmudeare buro ũaribejarosūta Īgūsā igo merā ñerō gāmebirarire buro ũaribejama, ārĩmi.

3 Īgū irasū ārādero pūru, Ōgū deyomarīgū yure kērogue irirosū gajinorē ĩamakū irimi. Irasirigu Marīpure wereboegu masaka marīrogue yure āĩami. Iroque igo nomeōrē ĩābu. Igo gajirosū deyogu diiagu weka peyamo. Īgūya dupugue wári wāi gojatúsūdero āārībú. Iri wāi, Marīpure doo werenĩrī āārībú. Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari dipukugu, pe mojōmagora kúsarikugu āārĩmi.

4 Nomeō diiāñiweyari surĩrore sāñamo. Igoya surĩro oro, wáro wajapari ũtāyeri, perla wāikuri yeri merā mamudeañe āārībú. Igoya mojogue ĩiriripa oro merā irideapare opamo. Iripa igo ñetariro iridea utariripa, igo ũma merā ñerō kōābirari oparipa āārībú.

5 Igoya diapuserore igo wāi gojatúsūbu. Marī iri wāirē ōārō pémasĩbea. Āsū ārī gojatúsūbu: “Wári makā Babiloniamō, āārīpererā ũma merā kōābirarikurā, irasū ārĩmakū āārīpereri ñetariro iririkurā pago āārĩmo”, ārī gojatúsūbu.

6 Pūru igo mejāmakū ĩābu. Wārā Marīpuyarā Jesúya kerere wererā wējēsūnerāya dí merā irasū waamo. Mejārā ũsuyarosū igo ĩisā wējēsūnerārē ĩgō, ũsuyamo. Yu igore ĩāgū, ĩāgukakōābu.

7 Irasirigu Marīpure wereboegu yure ārĩmi:

—¿Nasirigu ĩāgukari? Mu masĩbirideare mūrē masĩmakū irigura. Igo nomeōrē, igo peyagudere weregura. Igo peyagu, gajirosū deyogu āārĩmi. Su mojō pere gaji mojō peru pērēbejari dipukugu, pe mojōma kúsarikugu āārĩmi.

⁸ Īgū gajirosū deyogū mū ĩādi, dupiyurogue āārīdi āārīmí. Dapagorare mámi. Puru buru ūkūārī gobegue āārādi wiri, dupaturi deyoagakumi doja. Īgū wiri-adero puru, peamegue béosūgakumi. I ūmū marā Īgū deyoamakū ĩāgakakōā, ĩgūrē buremurākuma. I ūmū āārīburo dupiyuro Marīpu su papera pūgue ĩgū merā perebiri okari opamurā wāirē gojatúdi āārīmí. Īgū gojatúbirinerā gajirosū deyogure buremurā āārīma. Gajirosū deyogū dupiyurogue āārīdi, dapagorare mámi. Puru dupaturi deyoagakumi doja. Irasirirā masaka ĩgū deyoamakū ĩārā, ĩāgakakōārākuma.

⁹ Dapagorare yu wererire ōārō masīdwarā, ōārō pémasīrī merā gūñarō gāamea. Gajirosū deyogūya dipu, su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejari dipu, ūtāyuku irirosū āārā. Iri ūtāyuku weka peyamo, ūma merā kōābirarikugo.

¹⁰ Iri diputa, oparā irirosū āārā. Su mojōmarā oparā béosūsīama. Gajīgu ĩgūsā puru āārīgū opu āārīmi dapagorare. Īgū puru gajīgu gapu opu ñājāgakumi. Īgū yoaweyaripoeta opu āārīgakumi.

¹¹ Irasirīgu gajirosū deyogū dupiyuro āārīdi, dapagorare marīgū, ĩgūsā su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarā oparā puru opu āārīgakumi. ĩgūsā oparā merāmū āārīmí. Puru peamegue béosūgakumi.

¹² Gajirosū deyogūya kūsari, mū ĩādea, pe mojōmarā oparā irirosū āārā. ĩgūsā oparā ñājābema dapa. Puru oparā ñājārā, yoaweyaripoe oparā āārīrākuma. Irasirirā gajirosū deyogū merā dorerākuma.

¹³ ĩgūsā pe mojōmarā oparā surosū gūñarā āārīrākuma. Irasirirā gajirosū deyogure: “Guare doregū āārīka!” ārī, ĩgūsā opu pírākuma.

¹⁴ Irasirirā Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū merā gāmewējērā waarākuma. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gapu ĩgūsārē tarinugāgakumi. ĩgū āārīpererā oparā nemorō Opu, āārīpererā dorerā nemorō Doregū āārīmí. ĩgūrē neō béobirinerā Marīpu siuu, beyenerā ĩgū merā āārīrākuma, ārīmi Marīpure wereboegu yare.

¹⁵ Puru Marīpure wereboegu ire yare werenemomi doja:

—Igo kōābirarikugo paga diari weka doamo. Iri diari mū ĩādea: wári makārī marā, wári buri marā, ĩgūsā ya werenírā, wári níkū marā irirosū āārā. Igo, ĩgūsā wekamo, ĩgūsārē dorego āārīmo.

¹⁶ Gajirosū deyogū, irasū āārīmakū pe mojōmarā oparā, ūma merā kōābirarikugore doo, igoyare ēmapeo, surí marīgō béorākuma. Irasirirā, igoya díre baa, puru dwayire soebéokōārākuma.

¹⁷ Puru ĩgūsā pe mojōmarā oparā surosū gūñarā, gajirosū deyogure ĩgūsā opu pírākuma. Marīpu ĩgū gāāmerōsūta ĩgūsārē irasirimakū irigukumi. Irasirīgu gajirosū deyogū ĩgūsā opu āārīgakumi. Marīpu āārīpereri ĩgū iripoegue ārīderosūta iriyuwarikadero puru, gajirosū deyogure béogukumi.

¹⁸ Igo, mū ĩādeo, wári makā Babilonia wāikuri makā irirosū āārīmó. Iri makāta āārīpererā i ūmū marā oparārē doreri makā āārā, ārīmi Marīpure wereboegu yare.

18

Babilonia marārē wajamoādea

¹ Puru gajīgu Marīpure wereboegure ūmūgasigue merā dijarimakū ĩābu. Wári turari opami. ĩgū gosesiriri āārīperero i níkūguere ōārō boyoro waabu.

² Turaro merā āsū ārī gaguiními:

—Babilonia wári makā pereakōāa. Dapagorare wātēa iri makā darore āārīma. Gajirā ñerā deyomerāde, irasū āārīmakū āārīpererā mirā masaka doo, baaya marīrā iri makā darore biadobosūanerā āārīma.

³ Iri makā pereburi dupiyuro āārīpereri nikū marā, mejārikurā igui deko pāmudeare buro Ɂaribejarosū i makā marā merā ñerō gāmebirarire buro Ɂaribejanerā āārīmá. I ɁmɁ marā oparā, i makā marā merā ñerō gāmebirarikunerā āārīmá. I makā marā wári gajinorē wajapari wajarinerā āārīmá. Irasirirā i ɁmɁ marā duarimasā Īgūsārē dua, wári wajatanerā āārīmá, āārīmi.

⁴ PɁɁ gajigɁ ɁmɁgasigue āārīgú āsū ārī werenímakū pébu:

—Yaarā, iri makā marā merā āārībirikōāka! Īgūsā ñerō iririre ĩākūbirikōāka! MɁsā, Īgūsā merā gāmesurirā, mɁsāde Īgūsā merā wajamoāsūrākoa.

⁵ Īgūsā wári ñerō yáma. MarīpɁ ɁmɁgasigue āārīgú, Īgūsā wári ñerī iririre masimi.

⁶ Gajirārē Īgūsā ñerō iridero nemorō Īgūsārē ñerō iriburo. Gajirārē Īgūsā ñerō tarimakū iridero nemorō Īgūsārē ñerō tarimakū iriburo.

⁷ Īgūsā gajino wajaparire gāmerā, wajarima. “Gajirā nemorō āārā”, ārī gūñadima. Īgūsā irasiriropa Īgūsārē wári ñerō tari, buro ñerō waamakū iriburo. Īgūsā basi: “Gua i ɁmɁ marā oparā āārā. Boporā āārībea. Irasirirā neō ñerō taribirikoa”, ārī gūñadima.

⁸ Irasiriro sunɁ Īgūsārē gūñaña marīrō wajamoāburinɁ āārīrokoa. Boari, pūrīrikuri, kó oreri, Ɂaboari āārīrokoa. Iri makā soebéosurokoa. MarīpɁ āārīpererā OpɁ iri makā marārē wajamoāgú turatarigɁ āārīmi.

⁹ Iri makā Ɂjū ĩmīkakumakū ĩārā, i ɁmɁ marā oparā buro bujawereri merā orerākuma. Īgūsā iri makā marā wajaparire opari merā ɁɁɁya, Īgūsā merā ñerō gāmebirarā āārīnerā āārīmi.

¹⁰ Iri makā Ɂjūmakū ĩārā, buro gūiri merā yoarogue ĩū nírā, āsū ārīrākuma:

—Ayó, bopori makā āārā Babilonia. Wári makā, turari makā āārādabɁ. Gūñaña marīrō merā iro marā wajamoāsūma, ārīrākuma.

¹¹ I ɁmɁ marā doebiri duarimasā iri makā Ɂjūmakū ĩārā, buro bujawereri merā orerākuma. Iri makā peremakū ĩārā, Īgūsāya doebirire wajarirā marīmakū ĩārā, dujaritua orerākuma.

¹² Īgūsā āiwāgā duaduarire: orore, platare, wajapari Ɂtāyerire, perla wāikuri yeridere wajarirā marīrākuma. Gaji Īgūsā āiwāgā duaduarire: wáro wajapari surīre, oparā sāñarī diiañiweyari surīre, seda wāikuri dari merā suadea surīre, diiri suridere wajarirā marīrākuma. Gaji Īgūsā āiwāgā duaduarire: yuku sūrōrī yukure, marfil wāikuri merā irideare, wajapari yukɁ merā irideare, bronce merā irideare, hierro merā irideare, mármol merā irideare wajarirā marīrākuma.

¹³ Gaji Īgūsā āiwāgā duaduarire: canela wāikurire, gaji baari ɁɁrimakū iririre, incienso, mirra wāikuri sūrōrīrē, gaji sūrōrīdere wajarirā marīrākuma. Gaji: igui deko pāmudeare, Ɂyere, trigo pogare, trigo yerire, wekware, ovejare, caballuare, Īgūsā tūārīduparure, moāboerimasā opamurārē wajarirā marīrākuma. Irasirirā doebiri duarimasā buro bujawererākuma.

¹⁴ Irasirirā, iri makā Ɂjūadero pɁɁ, āsū ārīrākuma:

—Ñetariro waabɁ Īgūsārē. Āārīpereri Īgūsā maīdea, Īgūsā oārī wajapari opadea pereakōābɁ. I āārīpereri dupaturi neō marīrokoa, ārīrākuma.

¹⁵ Īgūsā iri makā marārē doebiri duarimasā wáro wajataunanerā āārīmá. Irasirirā, iri makā marā wajamoāsūmakū ĭārā, buro güiri merā yoarogue iū nírākuma. Dujaritua ore,

¹⁶ āsū ārīrākuma:

—Ayó, ñetariro waabu i makā wári makā. Iri makā marā ōārīrē opau-nadima. Nomeō ōārī suriro, wajapari diiañiweyariñerē sãñadeo irirosū āārādima. Oro, wajapari ūtāyeri, perla wāikuri yeri mamudea surírore sãñadeo irirosū āārādima.

¹⁷ Güñaña marīrō wári doebirikuri opadea makā pereakōābu, ārīrākuma.

Āārīpererā doóriduparu merā naarā, iri duparu oparā, ĭgūsāyarā ūma, gajirā dia wádiyague moā wajatarāde iri makārē yoarogue iū nírākuma.

¹⁸ Iri makā ūjū ĭimikakumakū ĭārā, āsū ārī gaguinírākuma:

—I makā irirosū āārīrī makā, neō gaji makā máa, ārīrākuma.

¹⁹ Irasū bujawererā, ĭgūsāya dipu weka nikūwera mápeorākuma. Dujaritua ore, āsū ārīrākuma:

—Ayó, ñetariro waabu i makā daro. Ōārī makā āārādibu. Āārīpererā marī doóriduparu oparā dia wádiyague naarā iri makāma doebiri merā ōārō wajatadibu. Güñaña marīrō iri makā pereakōābu, ārīrākuma.

²⁰ Musā ūmugasigue āārīrā gapu, iri makā béosūmakū ĭārā, usuyaka! Musā Marīpuyarā, Jesús buedoregu beyenerā, ĭgūyare weredupiyunerā āārīpererā usuyaka! Iri makā marā musārē ñerō tarimakū irima. Īgūsā irasiridea waja, Marīpu ĭgūsārē wajamoāmi.

²¹ Puru turagu Marīpure wereboegu wáriye trigo yeri ĭgūsā oeri ūtāyere āīwāgū, dia wádiyague meéyo, āsū ārīmi:

—I ye ūtāye meébiaderosūta wári makā Babilonia wāikuri makā béodijusūrokoa. Musā iri makārē neō dupaturi ĭābirikoa.

²² Iri makā béodijusūdero puru, neō bayarire péña marīrokoa. Arpa wāikuri buapatērīrē, tērē duparure, puririduparudere neō dupaturi péña marīrokoa. Irore moānerā dupaturi neō moānemobirikuma. Trigo yeri ūtāyeri merā ĭgūsā oedeade neō péña marīrokoa.

²³ Iri makārē neō suru sīāgodiru boyobirikoa. Mojōsuarā bosenu irirā usuyari merā ĭgūsā werenírīrē neō dupaturi péña marīrokoa. Iri makā marā doebiri duarimasā, gajirā i ūmu marā nemorō oparā āārīmá. Iri makā marā yéa iriri merā āārīperero marārē ĭgūsā ārīkatorire buremumakū irima.

²⁴ Marīpuya kerere weredupiyunerārē, gajirā ĭgūyarādere, irasū āārīmakū i ūmugue āārīpererā masaka wējēsūnerārē i makā marā wējēnerā āārīmá, ārīmi yure turagu Marīpure wereboegu.

19

¹ Babilonia béodijusūdero puru, ūmugasigue wārā turaro merā āsū ārī werenímakū pébu:

Aleluya, Marīpure usuyari sīrā! Īgū marīrē taugu āārīmi. Īgūrē buremurā! Turatarigu āārīmi.

² Masakare keoro wajamoāgū, diayeta irigu āārīmi. Iri makā Babilonia, nomeō ūma merā kōābirarikugo irirosū āārībá. Iri makā marārē ĭākūrā, i ūmu marā ñerō irima.

Irasirigu Marīpu, ĭgūrē moāboerārē ĭgūsā wējēdea waja iri makā marārē wajamoāmi, ārīma.*

* 19:2 Dt 32.43; 2 R 9.7

³ Dupaturi āsū ārīma doja:

Aleluya, Marīpure usuyari sīrā! Iri makā neō piriro marīrō ājū
īmikākunikōārokoa, ārīma.*

⁴ Veinticuatro oparā marā, wapikurā okarā merā ejamejāja, Īgūsāya di-
apuserorire yebague moomejā, Marīpure Opu doarogue doagure āsū ārī
buremuma:

—Irasūta āārā. Aleluya, Marīpure usuyari sīrā! ārīma.

⁵ Puru Opu doaro puro āārīgū āsū ārīmi:

Marī Opure usuyari sīka! Āārīpererā Īgūrē moāboerā goepeyari merā Īgūrē
buremurā: oparā, ubu āārīrā irasū irika! ārīmi.*

Jesucristore buremurā mojōsuari bosenure usuyarākuma, ārī weredeā

⁶ Puru yu wārā masaka werenimākū pébu. Īgūsā wádibu utāmu irirosū, buro
bupu páro irirosū busuma. Āsū ārīma:

Aleluya, Marīpure usuyari sīrā! Īgū marī Opu, turatarigu, dapagorare
āārīpererārē doregu ñajāsiami.*

⁷ Usuyarā! Yujupūrārīgū wári usuyari merā āārīrā! Marīpure: “Ōātaria mu”,
ārī, usuyari sīrā! Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū Īgūrē buremurā
merā āārīnugārīnu, Īgū mojōsuari bosenu ejasiāa. Īgūrē buremurā, Īgū
merā mojōsuabo, iri bosenure ōārō amuyudeo irirosū āārīma.*

⁸ Īgūsā ōārī surī, gurari marīrī, buro gosesiriri surī Marīpu Īgūsārē sīdea sāñarā
āārīma. Iri surī, Marīpuyarā ōārīrē icidea irirosū āārā, ārīma.*

⁹ Puru Marīpure wereboegu yure ārīmi:

—Ire gojaka: “Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū mojōsuari bosenure Īgū
siiuinerā usuyarā āārīma”, ārī gojaka! ārīmi.

Yure ārīnemomi doja:

—Diyeta āārā yu wereri. I Marīpuya werenirī āārā, ārīmi.

¹⁰ Irasū ārīmakū pégu, ñadukupuri merā ejamejā, Īgūrē buremubu iriadibu.
Yu ejamejāmakū ĩāgū, āsū ārīmi:

—Irire irasiribirikōāka! Mu, muyarā Jesúre buremurā Īgū diaye weredeare
irituyarā irirosūta yude Marīpure moāboegu āārā. Irasirigu Marīpu gapure
ejamejā, buremuka!

Jesús diaye weredeare wereturiarā Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā
wererosūta, Marīpu weredoredeare wereturiarā werema.

Juan, caballu boregu weka peyaguyare weredeā

¹¹ Puru umugasi tūpāmakū ĩābu. Iro caballu boregu āārīmi. Īgū weka peyagu*
āsū wāikumi: “Īgū ārīrōsūta keoro irigu, diaye irigu āārīmi”. Īgū masakare
Īgūsā ñerō iriri waja wajamoāgū, Īgūrē ĩaturirā merā gāmewējēgū, diayeta
yāmi.

¹² Īgūya koye peame ājūrī pūrā irirosū gosebū. Īgūya dipurure wári oparā
peyari berorī peyami. Īgū wāirē Īgūrē gojatúsüdero āārībú. Iri wāirē Īgū dita
masīmi.

¹³ Īgū sāñarīñe yoariñe dí merā dibuadeañe āārībú. Īgū āsū wāikumi.
“Marīpuya werenirīrē weregu” wāikumi.

* 19:3 Is 34.10 * 19:5 Sal 115.13 * 19:6 Sal 93.1; 97.1; 99.1 * 19:7 Ef 5.23-32 * 19:8 Ap 7.14

* 19:11 Caballu boregu weka peyagu, Jesucristota āārīmi.

14 Īgūyarā surara ūmugasigue marā Īgūrē tuyama. Caballua borerā weka peyama. Ōārī surī boreri, gurari marīrī surīre sñnarā āārīmā.

15 Īgūya disigue sareri majī usiri majī wiribu. Iri majī merā i nikū marārē tarinūgāgukumi. Īgū turari merā, kōme merā iridea yuku merā Īgūsārē doremakū, neō sugū Īgūrē tarinūgāgūno bokatīūbirikumi. Marīpu āārīpererā nemorō turagu i ūmu marā űērā merā guatarimi. Irasirigu caballu boregu weka peyagu, sugū Īgū turari merā igui karabipisārōsū Īgūsārē Īgū turari merā wajamoōgukumi.

16 Īgūya surīro, Īgūya űugādere i wāirē gojatūsūdero āārībū: “Īgū āārīpererā oparā nemorō Opū, āārīpererā dorerā nemorō Doregu āārīmi”, ārī gojatūsūdero āārībū.

17 Pūgu Marīpūre wereboegu abe ūmūmūgue nīgūrē ĩābu. Āārīpererā mimua ūmarōgue wārārē turaro merā āsū ārīmi:

—Nerērā aarika! Marīpu baari āmurīrē baarā aarika!

18 Wāri nikū marā oparāya diire baarākoa. Surara oparā, surara turarā, caballua, Īgūsā weka peyarāya diire baarākoa. Āārīpererāya diire: moāboerā, moāboerā āārīmerā, oparā, ubu āārīrāya diire baarā aarika! ārīmi.

19 Pūgu gajirosū deyogure, i ūmu marā oparā Īgūsāyarā surara merā nerēnerārē ĩābu. Īgūsā nerēnerā āārīmā, caballu boregu weka peyagu merā, Īgūyarā surara merā gāmewējēmurā.

20 Caballu boregu weka peyagu gapū gajirosū deyogure peresu irimi. Gajigu: “Ūmugasigue marā Opūyare weregu āārā”, ārī ārīkatodidere peresu irimi. Īgū ārīkatodi gapū gajirosū deyogu ĩūrō deyoromurīrē iridi āārīmī. Īgū deyoromurīrē iridea merā gajirosū deyogu wāi gojatūsūnerārē, Īgū keori weadeare būremurārē Īgū ārīkatorire pémakū iridi āārīmī. “Yū wereri ūmugasigue marā Opūya āārā”, ārī ārīkatodi āārīmī. Caballu boregu weka peyagu Īgūsā pērārē peresu iriadero pūgu, Īgūsārē okarārēta peamegue béomi. Iri peame dia wādiya irirosū wāri peame azufre wāikuri poga merā ūjārīme āārībū.

21 Pūgu Īgūsāyarā surara dūyarārē sareri majī Īgūya disigue wiriri majī merā wējēmi. Irasū Īgū wējēadero pūgu, mimua Īgūsāya dūpūrima diire baayapitariakōāma.

20

Mil bojorigora Cristo Īgūyarā merā masakare doregukumi, ārī gojadea

1 Pūgu gajigu Marīpūre wereboegu ūmugasigue merā dijarimakū ĩābu. Būro ūkūārī gobema sawire, wārīda kōmedadere opami.

2 Irasū dijarigu, pīrūrē űeāmi. Īgū pīrū neōgoraguere deyoadi, Satanás wāikugu, wātī āārīmi. Īgūrē űeā, kōmeda merā suami, mil bojorigora peresu iribu.

3 Sua odo, būro ūkūārī gobegue béodijumi, i ūmu marārē mil bojorigora ārīkatobirikōāburo, ārīgū. Irasū béodiju odo, iri gobema makāpūrore sawi merā bia, wītābiatokōāmi. Irasirigu mil bojori tariadero pūgu, dupaturi Īgūrē mérīnūrīgāta wiugukumi dapa.

4 Pūgu oparā doarigue doarārē ĩābu. Marīpu Īgūsārē masaka irideare: “I gapū ōābu, i gapū ōābiribu”, ārī weremurārē pīdi āārīmī. Gajirādere ĩābu. Īgūsā Jesūya kerere, Marīpūyare weredea waja Īgūsāya dipure diti béosūnerā āārīmā. Gajirosū deyogure, Īgū keori weadeadere neō būremubirinerā

āārīmá. Īgūsāya diapuserorire, o mojóřĩrē Īgū wāĩrē gojatúdobirinerā āārīmá. Irasirirā gajirā Īgūsārē wējēnerā āārīmá. Īgūsārē wējēdero pũru masā, dupaturi okarā āārĩnerā āārīmá. Mil bojorigora Cristo merā dorenerā āārīmá.

⁵⁻⁶ Iri masārĩ, āārĩpũroriri masārĩ āārā. Āārĩpererā masāpũrorirā, Marĩpũyarā bũro usũyarā āārĩrākuma. Neō dupaturi boabiri, prebiri peamegue waabirikuma. Marĩpũ, irasũ āārĩmakũ Cristo ĩũrō paĩa āārĩrākuma. Mil bojorigora Cristo merā masakare dorerā āārĩrākuma. Iri mil bojori tariadero pũru, gajirā boanerā masārākuma.

Wātēa opu béosũgukumi, ārĩ gojadea

⁷ Iri mil bojori tariadero pũru, wātēa opu peresugue āārĩgũ wiusũgukumi.

⁸ Īgũ wiriadero pũru, āārĩperero i ũmu marārē ārĩkatogu waagukumi. “Náka, gāmewējērā”, ārĩgũ, Gog wāikũro marārē, Magog wāikũro marādere ārĩkatogu waagukumi. Irasirirā, Īgũ ārĩkatorire pérā, Īgūsāyarā surarare siu neeōrākuma gāmewējēmurā. Dia wádiyama ĩmipa yerire keo bokatĩũña marĩrō irirosũ, Īgūsāyarā surarare keo bokatĩũña marĩrokoa. Wárāgora āārĩrākuma.

⁹ Irasirirā i nikũ āārĩpererogue āārĩseyanugā, Marĩpũyarā āārĩrĩ makā Īgũ maĩrĩ makārē kāmũtābianugājarākuma. Īgūsā irasũ kāmũtābianugājadero pũru, Marĩpũ Īgūsārē ũmũgasima peame merā soepeogukumi.

¹⁰ Irasũ waadero pũru, wātĩrē Īgūsārē ārĩkatodire prebiri peamegue béogukumi. Iri peame, dia wádiya irirosũ āārĩrĩ peame azufre merā ũjũrĩme āārā. Irogue gajirosũ deyogure, gajigu: “Ũmũgasigũ marā Opũyare weregu āārā”, ārĩkatodire béosiami. Irogue āārĩrā, ũmarĩ, ñamĩrĩ neō perero marĩrō bũro pũrĩrikurākuma.

Masakare wajamoātũnurĩmarē gojadea

¹¹ Pũru wáro Opũ doaro borerore ĩābu. Iro doarogue doagũdere ĩābu. Īgũ ĩũrōrē i nikũ, ũmũgaside dederipereakōābu. Neō deyobiribu.

¹² Pũru boanerā iro doarogue doagu ĩũrō nĩmakũ ĩābu. Ubu āārĩrā, oparāde āārīmá. Irogue Īgūsā nĩripoeta Marĩpũ Īgũ gojadea pũrĩrē tũpāmi. Iri pũrĩgue masaka irideare gojatúdea āārĩbũ. Gaji pũ Īgũ merā prebiri okari opamurā wāirē gojatúdea pũ āārĩbũ. Irasirigu iri pũrĩgue gojatúdeare ĩā odo, boanerārē Īgūsā irideare keoro wajariimi.

¹³ Dia wádiyague mirĩnerā, boanerā āārĩrōgue āārĩnerāde Īgũ ĩũrō āārīmá. Irasirigu Marĩpũ, Opũ doarogue doagu āārĩpererārē Īgūsā irideare keoro wajariimi.

¹⁴ Pũru boarire, boanerā āārĩrōdere prebiri peamegue béokōāmi. Iri peame, wádiya irirosũ āārĩrĩ peame āārĩbũ. Irasirirā irogue béosũrāno dupaturi boarā irirosũ dujama. Marĩpũ merā neō āārĩbirikuma.

¹⁵ Irasirirā āārĩpererā Marĩpũ merā prebiri okari opamurā wāirē gojatúdea pũgue gojatúsũña marĩnerā prebiri peamegue béosũma.

21

Ũmũgasi, i nikũde maama dita gorawayurimarē gojadea

¹ Pũru yũ Juan, ũmũgasi, i nikũde maama āārĩrĩrē ĩābu. Āārĩpũrorideā dari ũmũgasi, i nikũ dederidijapereakōābu. Dia wádiya marĩbu pama.

² Neō ñerĩ marĩrĩ makā, ũmũgasi Marĩpũ pũrogue āārĩrĩ makā dijarimakũ ĩābu. Iri makā, maama makā, Jerusalén wāikũri makā āārĩbũ. Ōārō deyori

makā, mojōsuabo igo marāpu suyuburo, āriḡō, suriro oārō sñādeo irirosū āārībú. Marīpu āsūta i makārē āmuyudi āārīmi.

³ Puru Opu doaro puro āārīḡú, turaro merā āsū āri werenimakū pébu:

—Ōārō péka! Dapagora Marīpu masaka watope āārīmi. Īḡsā merā āārīḡukumi. Īḡsā Īḡyayarā āārīrākuma. Īḡta Īḡsā merā āārī, Īḡsā Opu āārīḡukumi.

⁴ Āārīpereri Īḡsāya kódeko wiririre niūḡukumi. Boari, bujawereri, kó oreri, pūrīrikuride neō marīroko. I ūmama āārādea āārīpereri pereakōābu, āārīmi.

⁵ Puru Marīpu, Opu doarogue doagu āsū ārīmi:

—Āārīpererire maama dita gorawayumakū yáa, āārīmi.

Puru āsū ārīmi doja:

—Yu ārīrīrē gojaka! Yu ārīrī diayeta āārā. Irasiriro yu ārīrōsūta waarokoa, āārīmi.

⁶ Puru yure āsū ārīmi doja:

—Iropata āārā. Yu neōgoraguere āārīpereri i ūmumarē āārīmakū iridi, i āārīpererire peremakū iribu āārā. Yure gāamerā, űemesiburā buro iiriduarā irirosū āārīma. Irasirīḡu Īḡsārē perebiri okari sīrī deko*, ūmawiuroma dekore tīḡukoa. Wajamarīrō iri dekore iirīrākuma.

⁷ Āārīpererā űerō tarikererā yure buremuduumerārē āārīpereri yu: “Sīḡura”, ārīdeare sīḡukoa. Īḡsā Opu āārīḡukoa. Īḡsā, yu pūrā āārīrākuma.

⁸ Gajirā ḡapu masakare ḡüisā, yaare pirirā, yure buremumerā, űetariro irirā, wējērīmasā, ūma, nome merā, nome ūma merā űerō kōābirarikurā, yéa āārīrā iririkurā, keori weadeare buremurā, āārīpererā ārīkatorikurā peamegue waarākuma. Iro dia wádiya irirosū āārīrī peame azufre merā ūjūrīme āārā. Irogue waarā, yu merā neō āārībirikuma. Irasirirā dupaturi boarā irirosū dujarākuma, āārīmi.

Maama makā Jerusalēmarē weredea

⁹ Puru sugu Marīpure werebogu yu purogue ejami. Īḡu su mojōma pere gaji moju peru pērēbejari pari opanerā merāmu, Marīpu masakare wajamoādoregu pīnerā merāmu āārīmi. Āsū ārīmi yure:

—Īḡu aarika! Jesucristo oveja majīḡu irirosū āārīḡú mojōsuabore† ĩmugukoa murē, āārīmi.

¹⁰ Irasirīḡu Ōāḡu deyomarīḡu, kērō irirosūgue yure Marīpuya makārē ĩmakū irimi. Ūmadi ūtāu wekague yure āimurā, irogue Marīpuya makārē Jerusalērē neō űerī marīrī makārē, Marīpu purogue ūmugasigue merā dijariri makārē ĩmumi.

¹¹ Marīpu gosesiriri merā, jaspe wāikuriye, wajapariye, oārō deko suririye irirosū deyoriye gosesirosū gosesiribu.

¹² Iri makā turo wāri sārīrō ūmarī sārīrō āārībú. Iri sārīrōrē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarigora makāpurori āārībú. Iri makāpurorigu sugu Marīpure werebogu koremi. Iri makā makāpurorigue Israel bumarā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marā wāirē gojatúsūbu.

* **21:6** San Juan 11.25: Jesús ārīmi: —Yu boanerārē masāmakū irīgu, Īḡsārē okari sīḡu āārā. Yure buremugu boadigue āārīkeregu, okagukumi, ārīmi. San Juan 14.6: Jesús ārīmi doja: —Yu dita Yuru purogue waari maa irirosū āārā. Yu diayema āārīrīrē masakare masāmakū irīgu, Īḡsārē okamakū irīgu āārā. Yu merāta Yuru purogue waarākuma, ārīmi. Irasirīḡu Jesús perebiri okarire sīrī deko irirosū āārīmi. Īḡrē buremurā Īḡu Pu puro i perebiri okarire opamurā āārīma. † **21:9** Jesucristo oveja majīḡu irirosū āārīḡurē buremurā maama makā Jerusalén marā āārīmurā Īḡu mojōsuabo irirosū āārīma.

13 Iri sārīrōrē abe mūrīro gapu ure makāpuro āārībú. Sur gapu ure makāpuro, norte gapu ure makāpuro, abe ñajārō gapu ure makāpuro āārībú.

14 Iri sārīrō pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari paga útā majīrī weka peyabu. Iri útā majīrīku Jesucristo oveja majīgú irirosú āārīgú buedoregu beyenerā wāirē gojatúsūbu.

15 Marīpure wereboegu yure weregu keodi oro merā iridire opami. Iri makārē, iri makāma makāpuroridere, iri sārīrōdere keobu irimi.

16 Īgū keodi merā iri makārē keo odomakū, dos mil doscientos kilómetros yoari makā, iropata eyari makā, iropata umarōde āārībú.

17 Puru iri makāma sārīrōrē keomi. “Sesenta y cinco metros āārā”, ārīmi. Marī masaka keorosūta keomi.

18 Iri sārīrō jaspe wāikuri útāye merā iridea sārīrō āārībú. Iri makā oro merā iridea makā āārībú. Iri oro gajino morēña marīrī, ōārō deko suriri irirosú deyobu.

19 Iri sārīrō doka āārīrī útā majīrīrē āārīpereri wajapariyeri merā mamudea āārībú. Āārīpuroriri majī jaspe wāikuriye āārībú. Iriye puruma majī zafiro wāikuriye āārībú. Peye puruma majī ágata wāikuriye, ureye puruma majī esmeralda wāikuriye āārībú.

20 Wapikuriyeri puruma majī ónice wāikuriye āārībú. Su mojōma puruma majī cornalina wāikuriye, su mojōma pere gajī mojō suru pērēbejari puruma majī crisólito wāikuriye āārībú. Su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejari puruma majī berilo wāikuriye āārībú. Su mojōma pere gajī mojō ureru pērēbejari puruma majī topacio wāikuriye āārībú. Su mojōma pere gajī mojō wapikudiru pērēbejari puruma majī crisoprasa wāikuriye āārībú. Pe mojōma puruma majī acinto wāikuriye āārībú. Pe mojōma pere su gubu suru pērēbejari puruma majī amatista wāikuriye āārībú.

21 Iri sārīrōrē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari makāpurori, perla merā iridea seri āārībú. Iri seriku suye perlaye merā iridea dita āārībú. Iri makā deko waarī maa, oro gajino morēña marīrī merā iridea maa, ōārō deko suriri irirosú deyori maa āārībú.

22 Iri makārē Marīpuya wiire ĩābiribu. Iri makā āārīpererogue Marīpu turatarigu, irasú āārīmakū Jesucristo oveja majīgú irirosú āārīgúde āārīrō āārībú. Irasiriro iri makā āārīperero Marīpuya wii irirosú āārībú.

23 Iri makā abe umumu, ñamimude boyoro gāamebea. Marīpu gosesiriri merā ōārō boyoa. Jesucristo oveja majīgú irirosú āārīgúde iri makārē sīāgodiru irirosú boyomi.

24 Irasirirā i umu marā Marīpu taunerā iri makāma boyori merā āārīrākuma. I umu marā oparā iri makāgue Īgūsā ōārī oparire sīrā ājarosú Marīpure: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīrākuma.

25 Umurē iri makāma makāpurori tūpādea āārīrokoa. Iroguere neō ñami marīrokoa.

26 Wári nikū marā Īgūsā ōārī oparire iri makāgue sīrā ājarosú Marīpure buremurā ejarākuma.

27 Ñerī āārīrī gapure iri makāguere neō āīñajābirikuma. Ñerō iririkurā, ārīkatorikurāde neō iri makāguere ñajābirikuma. Jesucristo oveja majīgú irirosú āārīgú merā perebiri okari opamurā Īgūya gojadea pūgue Īgūsā wāi gojatúsunerā āārīma. Īgūsā dita iri makāguere ñajārākuma.

22

1 Pɔɔ Marĩpɔre wereboegu diare yare ĩmumi. Iriyama deko pɔrebiri okari sĩrĩ deko* ǎǎrĩbũ. Ōǎrũ deko sũridiya, diumajĩ irirosũ ǎǎrĩbũ. Marĩpɔ, Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ ǎǎrĩgũya doaro doka wiribũ.

2 Iri makā dekoma maa, wári maague ũmayobũ. Iriya pe gapɔ tũrorire pɔrebiri okari sĩrĩ yukũ nĩbũ. Iri yukũ aberikũ dukakũa. Su bojorire, pe mojóma pere su gubu peru p̄r̄ebejarigora dukakũa. Iriguma pũrĩ i ũmu marā masaka pũrĩrikũr̄ire tauri pũrĩ ǎǎrā.

3 Irasiriro neõ pũrĩrĩ marĩrokoa. Iri makāgue Marĩpɔ, Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ ǎǎrĩgũya doaro ǎǎrĩrokoa. Ĩgũyarā Ĩgũr̄e bũremurākuma.

4 Ĩgũya diapure ĩǎrākuma. Ĩgũsāya diapuserorire ĩgũ wāir̄e tuuyasũrā ǎǎrĩrākuma.

5 Iroguere ñami neõ marĩrokoa. Irasirirā iro ǎǎrĩrā sĩǎgoriduparure, abe boyoridere gǎǎmebirikuma. Marĩpɔ boyori merā ǎǎrĩrākuma. Ĩgũ merā neõ piriro marĩrõ dorenĩrākuma.

Jesucristo i ǎmugue dupaturi aariburo m̄erõ dũyáa, ǎrĩ gojadea

6 Pɔɔ Marĩpɔre wereboegu yare ǎrĩmi:

—Yũ wereri diaye ǎrĩrĩ ǎǎrā. Irasiriro yũ ǎrĩrõsũta waarokoa. Marĩpɔ ĩgũya kerere weredupiyurār̄e ĩgũyare masĩmakũ irigu ǎǎrĩmi. Ĩgũr̄e wereboegure iriumi ĩgũr̄e moǎboerār̄e m̄erõgā pɔɔ waaburire masĩdoregu, ǎrĩmi.

7 Irasirigu Jesús ǎsũ ǎrĩmi:

—M̄erõgā pɔɔ aarigũkoa. Irasirirā, Yɔpɔya kere i papera pũgue gojadeare iritũyarā ɔsũyarākuma, ǎrĩmi.

8 Yũ Juan, i ǎǎrĩpererire pé, ĩǎbũ. Irasirigu irire pé, ĩǎdero pɔɔ, yare ĩmuadi Marĩpɔre wereboeguya guburi pɔro ñadũkupuri merā ejamejǎjabũ ĩgũr̄e bũremubũ.

9 Yũre ĩgũ gapɔ ǎrĩmi:

—Irire irasiribirikõǎka! Mɔ, mũyarā Marĩpɔya kerere weredupiyurā, ǎǎrĩpererā i papera pũma dorerire irirā irirosũta yude Marĩpɔre moǎboegu ǎǎrā. Irasirigu Marĩpɔ gapɔre ñadũkupuri merā ejamejǎ, bũremuka! ǎrĩmi.

10 Pɔɔ yare ǎrĩnemomi:

—I pũgue: “ǎsũ waarokoa”, ǎrĩ gojadea keoro waaburo, m̄erõ dũyáa. Irasirigu, Marĩpɔya kere i pũgue gojadeare duũroge opabirikõǎka! Yayeri ǎǎrĩbea.

11 Irasirirā ñerā i kerere péduamerā mũrārõta ĩgũsā gǎǎmerõ irinikõǎburo. Ñerĩr̄e iririkũr̄ade mũrārõta ñerĩr̄e irinikõǎburo. Ōǎrõ irirā gapɔ mũrārõta õǎrõ irinikõǎburo. Marĩpɔ gǎǎmerĩr̄e iririkũr̄ade mũrārõta irire irinikõǎburo, ǎrĩmi.

12 Pɔɔ Jesús ǎsũ ǎrĩmi:

—ǎsũta ǎǎrā. Gũñaña marĩrõ aarigũra. Masakakũre yũ sĩburire opáa. Ĩgũsā iriderosũta ĩgũsār̄e keoro sigura.

* 22:1 San Juan 11.25: Jesús ǎrĩmi: —Yũ boanerār̄e masĩmakũ irigu, ĩgũsār̄e okari sigũ ǎǎrā. Yure bũremugũ boadigue ǎǎrĩkeregu, okagukumi, ǎrĩmi. San Juan 14.6: Jesús ǎrĩmi doja: —Yũ dita Yɔpɔ pũroge waari maa irirosũ ǎǎrā. Yũ diyamar̄e masakare masĩmakũ irigu, ĩgũsār̄e okamakũ irigu ǎǎrā. Yũ merāta Yɔpɔ pũroge waarākuma, ǎrĩmi. Irasirigu Jesús pɔrebiri okarire sĩrĩ deko, pɔrebiri okarire sĩrĩ yukũ irirosũ ǎǎrĩmi. ĩgũ merā ĩgũr̄e bũremurā ĩgũ Pɔɔ pɔro i pɔrebiri okarire opamurā ǎǎrĩma.

13 Y_u neōgoraguere āārīpereri i ūmumarē āārīmakū iridi, i āārīpererire pere-makū iribu āārā. Y_u i ūmurē iriburo dupiyuro āārīsiabu. Iri pereadero p_uu, āārīnīkōāgukoa, ārīmi.

14 Āārīpererā īgūsā űerī irideare pirirā usuyarākuma. Surī koe odo, gurari marīrī sāñanerā irirosū āārīma. Irasirirā iri makāma makāpurorire tariñajārākuma. Iri makāma yuk_u perebiri okari sīrī yuk_u dukare baarākuma.

15 Gajirā űerō iririmasā gap_u iri makāgue űajābirikuma. Īgūsā yēa āārīrā iririkurā, ūma, nome merā, nome ūma merā űerō kōābirarikurā, wējērīmasā, keori weadeare buremurā, ārīkatorikurā āārīma.

16 Y_u Jesús, y_ure wereboegure iriubu, m_usā y_ure buremurārē i papera pūmarē werebure. Op_u David parāmi āārīturiagu āārā. Neñukāmu boyodiru ōārō boyoro irirosū āārīgū, maama perebiri ūmurē pígu āārā, ārīmi.

17 Ōāgū deyomarīgū, irasū āārīmakū Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūyarāde īgū mojósuabo irirosū āārīrā īgūrē āsū ārīma: “Aarika!” ārīma. Āārīpererā irire ārīmakū pérāde: “Aarika!” ārīburo. űemesiburā iirīduarā, perebiri okari sīrī dekore iirirā aariburo. Wajamarīrō iri dekore iirirākuma.

18 Y_u Juan, āārīpererā Marīp_uya kere i pūgue gojadeare pérārē gopeyari merā āsū ārī wereg_ura: “I pūgue gojadeare gaj_i bueri merā morēsóo weren-emorārē Marīp_u wajamoāgukumi. I pūgue wajamoāburire gojaderosūta īgūsārē wajamoāgukumi.

19 Gajirā Marīp_uya kere i pūgue gojadeare gorawayurārē āsū irigukumi. Īgūsārē perebiri okari sīrī yuk_u dukare sīboadeare sībirikumi. Irasirirā Marīp_u merā neō űerī marīrī makāgue āārīnīkōābirikuma. Irire i pūgue gojasūa”, ārīmi.

20 Jesús irire wereg_u, āsū ārīmi:

—Irasūta āārā. Mérō d_uyāa y_u aariburo, ārīmi.

Irasūta waaburo. Gua Op_u Jesús aarika!

21 Marī Op_u Jesús m_usā āārīpererārē ōārō iritamuburo. Irasūta āārīburo.